Hain 13095

Plinius [illegible] 1483

CAIVS PLINIVS MARCO SVO SALVTEM.

Ergratum est mihi q tam dilgenter libros auunculi mei lectitas: ut habere omnes uelis: quaerasque qui sint omnes. Fungar indicis partibus atq; etiā quo sint ordine scripti: notum tibi faciam: Est enim haec quoque studiosis non iucunda cognitio: De laculatione equestri unus. Hunc cum prefectus alae militaret: pari ingenio curaque composuit. De uita Pompeii Secūdi duo: a quo singulariter amatus hoc memoriae amici quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniae. xx. quibus omnia quae cum Germanis gessimus bella collegit. Incoauit cum ī Germāīa militaret: somnio monitus. Astitit enim ei quiescenti Drusi Neron s effigies: qui Germaniae latissime uictor ibi periit. Cōmendabat memoriam suam: orabatq; ut se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres: quos in sex uolumina propter amplitudinem diuisit quibus oratorem ab incunabilis instituit: & perfecit. Dubii sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis: cū omne genus studiorum paulo liberius & erectius periculosum seruitus fecissit. A fine. Aufidi Bassi. xxxi. Naturae hystoriarū. xxxvii. opus diffusum eruditū: nec minus uarium q̄ ipsa natura. Miraris q tot uolumina multaq; in his tam scrupulosa homo occupatus absoluerit? Magis miraberis: si scieris illū aliquādiu causas actitasse. Decesisse anno. vi. & quinquagesimo. Medium tēpus distētum: impeditumq; qua officiis maximis: qua amicicia principū egisse. Sed erat acre ingeniū: incredibile studium: summa uigilātia. Lucubrare a uulcanalibus incipiebat: non auspicandi causa: sed studēdi statī a nocte multa. Hyeme uero ab hora septima: uel cū tradissime octaua: saepe sexta: Erat sane somni parcissimi. Nōnunq̄ etiā inter ipsa studia instātis & differentis. Añ lucē ibat ad Vespasianum imperatorem. Nam ille quoq; noctibus utebatur. Inde ad delegatū sibi officium. Reuersus domum qđ reliquum temporis studiis reddebat. Post cibum saepe quem īter diu leuem & facilem ueterum more sumebat: aestate si quid ocii iacebat in sole. Liber legebatur annotabat. excerpebatq;. Nihil enim unq̄ legit: qđ non excerperet. Dicere etiam solebat nullum esse librum tam malum: ut non aliqua parte prodesset. Post solem plerūque frigida aqua lauabatur. Deinde gustabat: dormiebatq; minimum. Mox quasi alio die studebat in coenae tempus. Super hanc liber legebatur annotabat & quidem cursim. Memini quendam ex amicis cum lector quaedam pronuntiasset perperam reuocasse: & repeti coegisse. Huic aunculum meum dixisse intellexeras? Nempe cū ille annuisset. Cur ergo reuocabas? Decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat aestate a luce. Coena hyeme intra primam noctis: & tanq̄ aliqua lege coegēte. Haec inter medios labores urbisq; fremitum. In secessu solū balinei tēpus studiis exiebat. Cū dico balinei de interioribus loquor. Nā dū distringit̄ tergitur queaudiebat aliquid: autem dictabat. In itīere quasi solutus caeteris curis huic uni uacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebatur: ut ne caeli quidem asperitas ullum studiis tempus eriperet. Qua est causa Romae quoq; sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cum ambularem. Poteras īquit has horas non perdere. Nam perire omne tempus arbitrabatur: qđ studiis nō impēiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit electorumq; cōmētarios. clx. mihi reliquit. Opistographos quidem minutissimis scriptos. Qua ratione multipiplicat̄ hic numerus. Referebat ipse potuisse se cum procuraret uendere in Hispania hos cōmentarios Lartio Licinio. cccc. milibus nūmum aliquanto pauciores erant. Nonne uidetur tibi recordanti quātum legerit. q̄tum scripserit: nec in officiis ullis: nec in amicitia principium fuisse? Rursus cum audis qđ officiorum studiis laboris impenderit nec scripsisse satis: nec legisse: quid est. n. qđ non ille aut occupationes impedire: aut haec instantia non possit efficere? Itaq; soleo ridere cum me quidam studiosum uocant: qui si comparer illi: sim desidiosissimus Ego aūt tñ quem partim publica: partim officia amicorum distringunt: quis ex istis qui tota uita litteris assident collatus illi non quasi somnio & inertie deditus erubescat.

Extendi epistolam cum hoc solum quod requirebas scribere destinassem: quos scilicet libros reliquisset. Confido haec tamen quoq; tibi non minus gratia quam ipsos libros futura: quae te nō tamen ad legendos eos: uerum etiam ad simile aliquid elaborandum possunt aemulationis stimulis excitare. Vale

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

p Lynius Secundus Nouocomensis equestribus militiis industriae functus procurationes quoq; splendidissimas atq; continuas summa integritate administrauit Et tamen liberalibus studiis tantam operam dedit: ut non temere quis plura in ocio scripserit. Itaq; bella omnia quae unquā cū germanis gesta sūt. xx. uoluminibus cōprachendit. Item naturalis hystoriae. xxxvii. libros absoluit. Periit gades campaniae. Nā cum missenensi clasi praeesset. & flagrante uesuuio ad exploranda proprius causas liburnitias praetendisset: neq; aduersantibus uentis remeare posset: ui pulueris ac fauille oppressus est. Vel ut quidam existimant a seruo suo occisus: quem deficiens aestu ut necē sibi maturaret orauerat. Hic in his libris. xx. milia rerum dignarum ex lectione uoluminum circiter duum milium complexus est. Primus autem liber quasi index: xxxvi. librorum sequentium consumationem totius operis: & speties continet titulorum.

CAIVS PLYNIVS TACITO SVO SALVTEM.

p Etis ut tibi auunculi mei exitus scribam: quo uerius tradere posteris possis. Gratias ago. Nam uideo mori eius si celebretnr a te immortalem gloriam esse propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum ut populi ut urbes memorabili casu quasi semper uicturus occiderit. q̄uis ipse plurima scripserit: plura tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum aeternitas adde. Equidem beatos puto quibus deorum munere datum est aut facere scribenda: ut scribere legenda. Beatissimos uero quibus utrumq;. Horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius suscipio deposco etiam quod iniungis. Erat misseni: classemque imperio presens regebat Viiii. Kal. hora fere septima mater mea indicat ei apparere nubem inusitata & magnitudine & specie. Vsus ille sole: mox frigidia: gustauerat iacens: studebatq; Poposcit soleas. Ascenditq; locum: ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes & incertum procul & intuentibus ex quo monte: uesuuium postea fuisse cognitum est: oriebatur. Cuius similitudinem & formam non alia res magis quam pinus expresserit. Nam longissimo uelut trunco flatu in altum quibusdam: ramis diffundebatur. Credo & recenti spiritu euecta: dein enescente eo destituta: ut etiam pondere suo uicta in altitudinem uanescebat: candida interdum sordida & maculosa: prout terram cinerem ue sustulerat Magnum & propiusq; noscendum ut eruditissimo uiro uisum. Iubet liburniciam aptari. Mihi si uenire una uellem facit copiam. Respondi studere me malla: & forte ipse quod scriberem dederat. Egrediebatur domo: accepit codicillos. Retinere classiarii imminente periculo exterriti: nauicula eius sub iacebat: nec ulla nisi nauibus fuga: ut se tanto discrimini eriperent orabat. Vertit ille consillium: & quod studio animo inchoauerat: obit maximo. Deducit quadriremes: ascendit ipse: non retinet modum. Sed multi erat enim frequens amoe[illegible]as: orat. Laturus auxilium properat. Alii territi fugiunt. Rectum ipse cursum rectaq; g[illegible]nacula in periculum tenet. Adeo solitus metu: ut omēs illius malis motus omnis fugura ut depraehenderat oculis dictaret: enotaretq;. Iam nauibus cinis incide rat: quo propius accedere calidior & densior. Iam pumices etiam nigri ambustiq; & fracti igne lapides. Iam uacuum subitum ruinaq; montis: littora obstantia. Conctanti paulum an retro flecteret: mox gubernatori ut ita faceret monenti. Fortes inquit fortuna iuuat. Pomponianum pete: stabit: erat: dirimit sine medio. Nam censim circunactis turbatisque

littoribus maxima se infunditur. Ibi q̃q̃ nondum periculo apropinquante conspicuo tñ: & cum cresceret proximo sarcinas contulerat in nauis in artus fugae: si contrarius uetus resedisset. Quo tunc auunculus meus fecundissimo inuectus complectit̃ trepidanté con consolatur: hortatur: atq; timorem eius sua securitate leniter. deferri in balneum iubet: lotus accubat: coenat atq; hylaris: aut qd̃ est aeque magnum similis hylari. Interim e ue suuio monte pluribus locis latissimae flammae: atq; incendia relucebant: quoꝝ fulgur: & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agrestium trepidatione ignis relictos desertasq; uillas per solitudinem ardere in remedium formidinis dictabat. Tunc se quieti dedit: & quieuit uerissimo quidem somno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat: ab iis qui limini obuersabantur: audiebatur. Sed aera ex qua zeta adibatur: ita iam cinere mixtisq; punicibus oppleta surrexerat ut si lõgio in cubiculo mora esset: exitus negaretur. Excitatus procedit: seq; Pomponião caeterisq; qui puigilat auté reddidit: ĩ cõe cõsultãt ĩtra tecta subsistãt: an in apto uagẽt. Nã crebris ua stisq; tremoribus tecta mutabant: & quasi emota sedibus suis nunc huc nunc illuc abire: aut referri uidebantur. Sub dio rursus q̃q̃ leuium exesorumq; punicum casus metuebat̃ ꝙ tamen malorum collatio elegit: & apud illum quidem ratio rationem apud alios timo rem timor uicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constringuntur. Id munimentũ ad uersus incidentia fuit. Iam dies alibi illic nox omnibus noctibus nigrio: densioeq; quam tamen faces multae uariaq; lumina soluebãt. Placuit egredi in littus & ex proximo aspi cere & quid iam mare admitteret quod adhũc uastum & aduersum permanebat. Ibi sup abiectum linteum recubans semel atq; iteꝝ frigidam aquam poposcit: hausitque. Deinde flãmae flãmarumq; prenuntius odor sulphuris alios in fugam uertunt: excitant illum. Innixus seruis duobus assurrexit: & statim concidit. Vt ego coniector. crassiore caligine spiritu obstructo: clausoq; stomacho: qui illi natura inualidus & angustus & frequenter iuteraestuãs erat. Vbi dies redditus is ab eo quem nouissime uiderat tertius: corpus inuẽ tum integrum illesum: opertumq; ut fuerat indutus. Habitus corporis quiescẽti similior q̃ defuncto. nterim missieni ego & mater. Sed nihil ad hystoriam. Nec tu aliud q̃ de exi tu eius scire uoluisti. Finem ergo faciam: Vnum adiiciam: omnia ea quibus interfuerat: quaeq; statim cum maxime uera memorantur: audierat uera persecutum. Tu potissĩmũ excerpes. Aliud ẽ. n. epistolam: aliud hystoriam: aliud amico: aliud oĩbus scribere. Vale

ITEM TERTVLLIANI IN APOLOGETICO.

p Lynius secũdus cũ quandã prouĩtiã gereret: & In magistratu plurimos xp̃ianoꝝ interficeret: multitudine eorum perteritus quaesiuit de Traiano qd facto opus esset nuntians: p̃ter obstinationem sacrificandi & añ lucanos coetus ad canen dum cuidam xp̃o ut deo: nihil apud eos reperiri. Praeterea ad confoederandã disciplinã uetari ab his homicidia: furta: adulteria: latrocioia: & his similia. Ad quae commotus Traianus rescribit: hos quidem inquaerendos non esse oblatos uero puniri oportere.

ITEM EX LIBRIS DE TEMPORIBVS EVSEBII CAESARIENSIS.

Plynius secundus Nouocamensis Otator & hystoricus insignis habetur. Cuius plu rima ingenii opera extant. Periit dum inuisit uesuuium.

CAIVS PLYNYVS SECVNDVS NOVOCOMENSIS. T. VESPASIANO SVO SALVTEM.

PRAEFATIO.

lr obiicere moliar

lr uernaculis & famulis

Facibus

LAVS. CICERONIS:~

[L]IBROS naturalis historiae nouitiũ camoenis q̃ritũ tuorũ opus matum apud me proxima foetura licentiores epistola narrare constitui tibi iucundissime imperator. Sit enim haec tui praefatio uerissima dum maximo consenscit in patre Nanq; tu solebas meas esse aliquid putare nugas: Vt obiicere moliar Catullum conterraneum meum. Agnoscis & hoc castrense uerbum: Ille enim (ut scis) permutatis prioribus syllabis duriusculum se fecit: quam uolebat existimari a uernaculis tuis & famulis. Simul ut hac mea petulantia fiat: quod proxime nõ fieri questus es in alia procaci epistola nostra ut in quaedam acta exeam. Sciantq; omnes quam ex aequo tecum uiuat imperium Triumphale & censorium ius exeasq; consul ac tribunitiae potestatis particeps. Et quod his nobilius fecisti: dũ illud patri pariter & equestri ordini p̃stas p̃fectus p̃torii eius omniaq; haec reipu. Et nobis quidẽ qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam mutauit in te fortunae amplitudo in iis nisi ut prodesse tantũdem posse: ut uelles. Itaq; cum caeteris in uenaratione tui pateant omnia illa nobis ad colendum te familiarius audatia sola superest. Hanc igitur tibi imputabis: & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem: nec tamen profeci. Quando alia uia occurris ingens. Et longiuis etiam submoues ingenii fasibus. Fulgurat in nullo unquam uerius dicta uis eloquentiae tribunitiae potestatis facundia. Quando tu ore patris laudes tonas? Quanto fratris amas? Quantus in poetica es? O magna foecunditas animi. Quemadmodum quoq; fratrem imitareris excogitasti. Sed haec quis posset intrepidus aestimare? subiturus ingenii tui iudicium praesertim lacessitum? Neq; enim similis est conditio publicantium & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere: quid ista legis imperator? Humili uulgo scripta sunt: agricolarum opificum turbae: deniq; studiorum ociosis. Quid te iudicem facis: Cum hanc operam condicerem non eras in hoc albo. Maiorem te sciebam quam ut descensurum huc putarem. Praeterea est quaedam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa &. M. Tullius extra omnem ingenii aleam positus. Et quod miremur per aduocatum defenditur? Haec doctissimum omnium Persium legere nolo. Lelium Decimum uolo. Quod si hoc Lucillius qui primus condidit stili nasum dicendum sibi putauit. Si Cicero mutuandum praesertim cum de repu. scriberet: quanto nos causatius ab aliquo iudice defendimur? Sed haec ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione: Quamplurimum refert sortiatur aliquis iudicem an eligat. Multumq; apparatus interest apud inuitatum hospitem & oblatum Cum apud Catonem illum ambitus hostem: & repulsis tanquam honoribus ineptis gaudentem: flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati: hoc se facere pro innocentia: quod in rebus humanis summum esset profitebantur. Inde illa nobilis. M. Ciceronis suspiratio. O te foelicem. M. Portii a quo rem improbam petere nemo audet. Cum tribunos appellaret. L. Scipio Asiaticus inter quos erat Gracchus hoc attestabatur: uel inimico iudice se probari posse. Adeo summum quisque causae suae iudicem facit quemcunq; elegit. Vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelsissimo humani generis fastigio positum summa eloquentia summa eruditione praeditum religiose adiri etiam a salutantibus scio. Et ideo immensa praeter caeteras subit cura: ut quae tibi dicantur condigna sint. Verum & diis lacte rustici multeq; gentes supplicant: & molla tantum salsa litant: qui non habent thura. Nec ulli fuit uitio deos

colore quoquomodo posset. Meae quidem temeritati accessit hoc quoq; : q leuioris ope rae hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenii sunt capaces quod alioquin nobis perq mediocre erat. Nec admittunt excessus aut orationes sermões ue aut casus mirabiles: uel euentus uarios non alia iucunda dictu ac legentibus blanda. Sterili materia rerum natura: hoc est uita narratur. Et haec sordidissima sui parte: ut plurimarum rerum: aut rusticis uocabulis aut externis. immo barbaris cum honoris praefactione ponendis. Praeterea interest non trita auctoribus uia: nec qua peregrinari animis expectat. Nemo apud nos quidem qui attentauerit. Nemo apud graecos qui unus omnia ea tractauerit: inuenitur. Magna pars studiorum amoenitates quaerimus. Quae uero tractata ab aliis dicũtur immense subtilitatis obscuris rerum tenebris praemuntur. Iam omnia attingenda quae graeci ciecyclopedias uocant: & tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia uero ita multis prodita ut in fastidium sint aducta. Res ardua uetustis nouitatem dare: nouis auctoritatem: obsoletis nitorem obscuris lucem: fastiditis gratiam: dubiis fidem: omnibus uero naturam: & naturae suae omnia. Itaque etiam non assecutis uoluisse: abũde pulchrum atque magnificum est. Quidem ita sentio peculiarem in studiis causam eorũ esse: qui difficultatibus uicti utilitatem iuuandi praetulerunt gratiae placendi. Idque & in aliis operibus ipse feci: & profiteor me mirari Liuium auctorem celeberrimum ĩ hystoriarum suarum quas repetit ab origine urbis quodam uolumine sic ortum. Iam sibi satis gloriae quaesitum & potuisse se desinere: ni atimus requies pasceretur ope. Profecto enim populi gentium uictoris & Romani nominis gloriae non sibi composuisse illa decuit. Maius meritum esset operis amore: non animi causa perseuerasse & hoc populo Romano praestitisse non sibi. Viginti milia regum dignarum cura. Quoniam ut ait Domitius Piso. Thesauros oportet esse non libros lectione uoluminum circiter duum milium: quorum pauca admodum studiosi attingunt propter secretum materiae ex exquisitis aoctoribus centum iuclusimus trigintasex uoluminibus adiectis rebus plurimis quas aut ignorauerãt priores aut postea inuenerat uita. Nec dubitamus multa esse quae & nos praeterierint. Homines enim sumus & occupati officiis subcisius temporibus ista curamus: id est nocturnis. Ne quid nostris putes cessatum horis. Dies uobis impendimus. Cũ somno ualitudinem computamus. uel hoc solo praemio contenti q dum ista (ut ait. M. Varro) mussitamus pluribus horis uiuimus. Profecto enim uita uigilia est. Quibus decausis atque difficultatibus nihil auso premittere. Hoc ipsum tu prestas qđ ad te scribimus. Nec fiducia operis haec est: sed dicatura. Multa ualde preciosa ideo uidentur quia sunt templis dicata. Nos quidem omnes patrem te: fratremque diximus opere iusto tẽporum nostrum hystoriam orsi a fine Affidi Bassi. Vbi sit quae queres iampridem per acta sanciytur. Et alioquin statutum erat haeredi mandare: ne quid ambitioni dedisse uita iudicaretur. Perinde uero occupantibus locum faueo ego & posteris quos scio nobiscum decertaturos sicut ipsi fecimus cum prioribus. Argumentum huius stomachi mei habebis: q in his uoluminibus auctorum nomina praetexui. Est enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenii pudoris fateri per quos profeceris: non ut plerique ex his quos attigi fecerunt. Scio enim conferentem me auctores deprachendisse adiuratissimis & proximis ueteres transcriptos ad uerbũ: ne q nominatos. Non illa uirgiliana uirtute ut certarent. Non Ciceroniana simplicitate qui in libris de repu. Platonis se Comitem profitetur. In cõsolatione filiae Crantorem inquit sequor. Item Panecium de officiis. Quae uolumina: eius ediscenda non modo in manibus habenda quottidie nosti. Obnoxii profecto animi & in foelicis ingenii est deprehendendi in furto malle q̃ mutui reddere. Cum praesertim sors fiat ex usura. Inscriptionis apud graecos mira foelicitas. Cerion inscripsere quod uolebant intelligi fauum. Alii caeras amaltheas: qđ copiae cornu: uelut lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustum. Iamiam mos pandectae Enchiridion Pinachidon inscriptiones propter quas uadimnium deferri possit. At cum intraueris dii deaeque q̃ nihi in medio inuenies. Nosti crassiores antiquatum exemplorum artiumque: q̃ facetissimel

lucubrationem dicunt. Vt qui ait Bibaculus eram & uocabar Patomimus asserit. Varro in satyris suis sustulit & flexibilia. Apud graecos desit nugari Diodorus: & bibliothecis hystoriam suam inscripsit. Appion quidam grammaticus hic quem Tyberius Caesar cymbalum mundi uocabat: quoniam publicae famae tympanum potius uideri posset: immortalitate donari a se scripsit: ad quos aliqua componebat. Me uero non poenitet nullum festiuiorem excogitasse titulum. Et ne in totum uidear graecos insectari: ex illis nos uelim intelligi pingiq; conditoribus: quos in libellis his inuenies absoluta opera: & illa quoq; quae mirandro non satiamur: pendenti titulo inscripsisse: Vt Apelles faciebat: aut Polycletus tanquam inchoata semper arte & imperfecta ut contra iudiciorum uarietates superesset artificis regressus ad ueniam uelut emendaturo quicquid desideraretur si non esset interceptus. Quare plenum uerecundiae illud est: quod omnia opera tanquam nouissima inscripsere: & tanquam aliquid singulis fato sit ademptum. Tria non amplius (ut opinor) absolute quae traduntur inscripta ille fecit: quae suis locis reddam: quo apparuit summam artis securitatem auctori placuisse. Et ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ergo plane meis adiici posse multa confiteor. Nec his solis: sed & omnibus quae edidi. Vt obiter caueam istos homeromasticas. Ita enim uerius dixerim quam ut audio stoicos & dialeticos & epicureos quoq;. Nam de grammaticis semper ex pectaui parturiri aduersus libellos: quos de gramatica edidi. Et subinde abortus fecere iam decem annis: cum celerius etiam elephanti pariant. Cernimus etiam aduersus Theophrastum hominem in eloquentia tantum: ut nomen diuinum inde inuenerit scripsisse etiam foeminam: & prouerbium inde natum: suspendio arborem eligendam. Non queo mihi temperare quo minus ad hoc pertinacea ipsa censorii Catonis uerba ponam. Vt inde appareat: etiam Catoni de militari disciplina commentati: qui sub Africano immo uero sub Hannibale didicisset militare. Et ne africanum quidem ferre potuisset: qui imperator triumphum reportasset: paratos fuisse istos qui obtrectatione alienae scientiae famā sibi aucupantur. Quid enim ad te in meo uolumine? Scio ego quae scripta sunt. Haec si palam proferantur: multos fore qui inuti legent. Sed ii potissimum querae laudis expertes sunt. Eorum ego orōnes sino praeterfluere. Nec Plancus illepide qui cum diceretur Asinius Pollio orōnes in eum parare: quae ab ipso aut liberis post mortem Planci ederent ne respondere posset. Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercussit illas: ut apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo securi etiam contra uitilitigatores quos. Cato eleganter & uitiis & litigatoribus composuit. Quid enim illi aliud quam litigant: aut litem quaerunt? Exequemus reliqua propositi. Quia uero occupationibus tuis publico bono parcendum erat: quid singulis contineatur libris: huic epistolae subiunxi. Summaq; cura ne perlegendos eos haberes operam dedi. Tu per hoc & aliis prestabilis: ne perlegant. Sed ut quisque desiderauerit aliquid in tantum quaerat: & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in litteris nostris Valerius Soranus in libris quos epopteidon iscripsit. Vale.

C pli. secūdi Hystoriarū mūdi elenchos librorū omniū triginta septē liber primus f. [illegible]

SVMMATIM HAEC INSNT LIBRIS SINGVLIS.

EX AVCTORIBVS:

M. Varone Sulpitio Gallo Tiberio Caesare impatore. Qu. Tuberõe. Tu. Cicerõe. L. Pisõe. T. Liuio. Cor. Nepote Statio seboso Celio antipatro. Fabiano: Antiate: Mutião Cecía q̃ d̃ hetrusca disciplía scripsit: Tarq̃tio. L. Iulio: Aquilaq̃. Item Sergio.

EXTERNIS.

Platõe: Hipparcho: Timarcho Petosiri: Necepso. Pythagoricis: Posidonio. Casimandro Epigene Gnomonico Euclide Cerano phon Eudoso Democrito Critodemo Trasillo Serapiõe Dicearcho archimede Onesicrito Eratosthene Pythea Herodoto Aristotele Ctesia Arthemidoro Ephesio Isidoro. Caraceno Theopompo.

LIBRO tertio cõtinent situs gentes maria oppida portus mõtes flumina mẽsurae populi qui sunt aut fuerunt.

EXAVCTORIBVS.

Turraneo Graculo Cor. Ne. T. Li. Catone Censorio M. Agrippa. M. Varone Diuo Augusto: Varone. Atracinio: Antiate: Rginio: L. Vetere Pomponio Mela: Curiõe patre: Celio Aruntio Seboso Licío: Mutiano Fabricio Tusco L. Ateio Capitone Verrio Flacco. L. Pisone. Ca. Eliano Valeriano.

EXTERNIS.

Artemidoro Alexandro Polyhistore Tucidide Theophrasto Isidoro Theopõpo Metrodoro Sepsio Calicrate Xenophõte Lampasceno Diodoro Siracusano Nymphodoro Caliphane Tigmagene.

LIBRO Quarto continentur situs gentes maria oppida portus montes fluía mensurae populi qui sunt aut fuerunt.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Catone Censorio: M. Agrippa Diuo augusto: Varone: Atracino: Cor. Nepote: Higinio: L. Vetere: Pōpōio Mela: Licinio: Mutiāo: Fabritio Tusco: Ateio: Capitone: Atheophilologo.

EXTERNIS.

Polybio: Hecateo: Hellanico Damasceno: Eudoxo: Dicearcho: Timosthene: Ephoro: Cratere grāmatico: Serapione: Anciochēse: Callimacho: siculo musico: Alexādro polyhistore: Tucydide: Dosiade: Anaximandro: Philistide: Malote: Dionysio: Aristide: Callidemo: Menechino: Eratosthene: Anticlide: Heraclide: Philemone: Aieneponte: Pythea: Isidoro: Phileuide: Xenagora: Astymōio: Staphylo: Agorastocrito: Metrodoro: Cleobulo: Posidonio.

LIBRO Quinto continent: situs gētes: maria: oppida: portus: montes: fluía: mensurae: populi qui sunt aut fuerunt.

EX AVCTORIBVS.

Agrippa: Suetonio: Paulino: Varrōe: Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Vetere: Mela: Domitio Corbulone: Licinio: Mutiano: Claudio Caesare: Arūtio: Liuio filio: Seboso í actis triūphorū.

EXTERNIS.

Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno: Dicearcho: Bione: Timosthene: Philenide: Xenagora: Astymōio: Staphylo: Dionysio: Aristotele: Aristocrito: Ephoro: Eratosthene: Hipparcho: Panetio: Serapione: Antiocheno: Callimacho: Agatocle: Polybio: Timeo: Machania: Herodoto: Myrsilo: Alexandro polyhistore: Metrodoro: Posidonio qui piplutō: idē est de diuitiis: periegesios: id est de terrae ambitu: Sotade: Periandro: Arctare Sycionio: Eudoxo: Antigene: Callicrate: Xenephonte Lapsaceno: Diodoro

Siracusano: Hānōe: Hamilame: Nyampho doro: Calliphone: Arpemidoro: Megastene Isidoro: Eubolo: Aristocreonte.

IBRO sexto continentur: gentes: maria: oppida: portus flumina: mensurae populi qui sunt aut fuerunt.

Sūma oppida.c.lxxxxv. Sūma gētes.d.lxvi. sūma fluuiū clara.c.lxxxx. sūma mōtes clari.xxxviii. sūma īsule.c.viii. sūma q̄ītercidere oppida aut gētes.lxxxxv: Sūma res & hystoriae & obseruatiōes duo milia.ec. xiiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Agrippa: Varrōe: Atracino: Cor. Nepcte Higino. L. Vetere: Mela: Pomponio: Domitio Corbulone: Licinio: Mutiano: Claudio Caesare: Aruntio seboso: Fabritio: Tusco. T. Liuio: Seneca Higidio.

EXTERNIS.

Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno: Eudoxo: Dicearcho: Betōio: Timōstene: Patrocle: Demodemāte: Clitarcho: Eratosthene: Alexandro magno: Ephodoro: Hipparcho: Panetio: Cailiacho: Artemidoro: Apollodoro: Agatoele: Polybio: Vinaco: Siculo: Alexandro Polyhistore: Isidoro: Hāmomento: Metrodoro Posidonio: Onesicrito: Nearcho: Megasthene: Diogenete: Aristrocreōte Bione: Dialdone. Simonide minore: Basile: Xenophonte Lampsaceno.

IBRO septimo continentur gentium mirabiles figurae

EX AVCTORIBVS.

Verrior Flacco:Cn.Gelio:Licinio:Mutiano.Mutio: Masurio: Agrippino: Claudio Caesare.M.Cicerone:Asinio Pollione.Messala:Ruffo: Nepote Cornelio. Virgilio. L. Cordo:Melisso:Seboso:Cor.Celso: Maximo Valerio:Trogo:Nigidio Figulo: Pōponio attico: Pediano asconio.Sabino:Catone Censorio:Fabio uestale.

EXTERNIS.

Herodoto:Aristea:Betone.Sigono: Cratere: Agatharcide: Calliphane: Aristotele: Nymphodoro: Apollodoro. Philarcho: Damone:Megasthene:Ctesia:Taurōe:Eudoxo:Onesicrito: Clitarcho: Duride: Artemidoro: Hippocrate Medico: Asclepiade medico:Hesiodo: Anacreonte: Theopōpo: Hellanico damasceno: Ephodaro: Epigene:Beroso: Petosiri: Neocepso: Alexandro polyhistore: Xenophonte: Callimacho: Democrito:Diulio:Polyhistoř hystorico: Stratone: qui cōtra Ephori theoremata scripsit: Heraclide pōtico: Asclepiade:qui tragodumena phō:Stephano:Egesia: Archimacho: Tucydide:Mnestygitione:Xenagora: Metrodoro:Scepsio:Anticlide: Critodemo:

LIBRO Octauo continenť animaliū terrestrium naturae peditantum.

EX AVCTORIBVS.

Mutiano: Icilio: Verrio: Flacco: L. Piſone: Cor. Valeriano. Catōe: cēſorio: Feneſtella: Trogo: Actio: Columella: Virgilio: Varrōe L. Metello: Scipione: Cor. Celſo: Nigidio: Trebio nigro: Pōponio Mel. Manilio Sura.

EXTERNIS.

Iuba rege: Polybio: Oneſicrito: Iſidoro: An/tipatro: Ariſtotelle: Demetrio phyſico: De/mocrito Theophraſto: Euante: Apocha qui olympionica: Hierōe rege: Attalo rege: Phylometere rege: Cteſia: Duride. Philiſto: Archita: Philarcho: Amphilocho: Ateneo: Anaxipoli: Thaſio Apollodoro lenio Ariſtophane mileſio: Antigono cineo: Agathole chio: Apollonio pergameno: Ariſtrandro ateneo: Bacaio mileſio: Bione ſolenſe: Cherea ate/neo: Diodoro prienneo: Dione colophanio: Epigene: Rhodio Euagone: Taſio: Euphronio: Ateneo: Hegeſia: Maroneo: Menandro Pariēnio: Heracleote: Menecrate poeta: Androciōe qđ đ agricultura ſcripſit: Eſcrion e qui item Dionyſio qui magonem trāſtulit: Diophane qui ex Dionyſio epitoma fecit. Archelao rege: Nicandro.

IBRO nono cōtinent animaliū aquaticorum hyſtoriae & naturae.

EX AVCTORIBVS.

Turranio: Gracculo: Trogo: Moecenate: Albo flauo: Corn. Nepote: Valerio mino/grapho: Fabiano: Fenestella Mutiano: He/lio Scilone: Statio seboso: Melisso. Seneca: Cicerone: Macro: Aemilio: Messala Corui no: Trebonio Nigro: Nigido.

EXTERNIS.

Aristolete: Archilao rege: Callimacho: De mocrito: Theophrasto: Trasillo: Hegesi/deno: Cudnio: Alexandro polyhistore.

LIBRO Decimo continent naturae & hystoriae animalium uolatilium.

EX AVCTORIBVS.

Manlio Cornelio: Valeriano Actio: Vmbritio meliore: Massurio: Sabino: Antistio: Labeone: Trogo: Cremutio: M. Varrone: Marco Aemilio: Emislio: Mutiano Nepote Fabiano pictore. T. Lucretio. Cor. Celso Oratio Delusõe: Higinio: Sarsenis: Higidio Manlio Sura.

EXTERNIS.

Homero: Phoemonoe: Philemone: Boeto. qui onytigonia illa quae de auguriis: Ariſtotele: Theophraſto: Callimacho: Eſchilo: Hierone rege: Philometere rege: Archita: Amphliocho athenienſe: Anaxipoli thaſio: Apollodoro lennio: Ariſtophane milleſio. Antigono cymeo: Agatocle chio: Apollonio pergameno: Ariſtandro atheneo: Bachio milleſio: Bione Solenſe: Cherea athenienſe: Diodoro priennie: Dionō colophonio. Democrito: Diophane nicenſe: Epigene rhodio Euagora thaſio: Euphronio atheneo: Iuba: Androtione qui de agricultura: Aſcrione qui item: Dionyſio qui magonem tranſtulit: Diophane qui ex Dioniſio epitoma fecit Nicandro: Oneſicrito: Philarcho: Heſiodo.

LIBRO Vndecimo cōtinent̄ hyſtoriae & naturae paruoꝝ aīaliū & repetiliū

EX AVCVOAIBVS.

M. Varrōe: Higino: Scropha: Sarſena: Cel-

so. Cor. Aemilio: Marco: Virgilio Columel la. Iulio: Aquilio qui de hetrusca disciplia scripsit: Tarquinio qui item: Vmbritio qui item. Catone Censorio: Domitio caluino: Trogo melisso: Fabiano: Mutiano: Nigidio Manilio: Opio.

EXTERNIS.

Aristotele: Democrito: Neoptolemo: q mella scripsit: Aristomacho qui item: Phylisto qui item: Nicādro: Menecrate: Dionysio q magonem transtulit: Empedocle: Callimacho: Attalo rege. Apollodoro qui de bestiis uenenatis: Hippocrate: Eriphilo: Erasistrato Asclepio: Themisone: Possidōio stoico: Menandro prienense: Heraclide: Euphrōio ateneo: Theophrasto: Hesiodo: Philometerre Rege.

Libro duodecimo continentur de arboribus. De arborum honore & quando Platanus primum in italia: & de natura earum. Ca.i.

Summa res & hystoriae & obseruationes: cccc.lxxviii.

EX AVCORIBVS.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboso: Pomponio Mela: Flauio Proculo: Trogo: Higino: Claudio Caesare: Cor: Nepote: Sex. Nigro q graece de medicia scripsit: Cassio Hemina. L: Pisone: Tuditano: Antiate.

EXTERNIS.

Theophrasto: Herodoto. Callistene: Isigono: Clitarcho: Anaximene: Duride: Nearcho: Onesicrito: Polycrito: Olympiadoro Diogeneto: Nigibulo: Anticlide: Carete Cydonio: Menechino: Doroteo: Xeniade eolico: Anteo Epipodo Cherea Democle Ptolemaeo Lago Masia Macedone. Zoilo. Item Democrito Amphilocho Aristomacho Alexandro polyhistore Iuba Apollodoro qui de odoribus scripsit. Heraclide medico Archidemo. Item Dionysio Item Democle. Item Euphrōe. Item Opsenide. Itē Diagera

Item Iolla: Item Heraclide tarentino: Ze/nocrate ephesio.

LIBRO Tertiodecimo continentur de unguentis & arboribus: maritimis.

Summa rés & hystoriae & obseruationes. cccc.lxviii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboso: Pomponio Mela: Fabio: Higino: Trogo Proculo: Claudio Caesare: Cor. Nepote: Sex. Nigro qui graece de medicina scripserit: Cassio hemina. L. Pisone: Tudi/tano: Antiate.

EXTERNIS.

Theophrastro: Herodoto: Callisthene: Isidoro: Clitarcho: Anaximene: Duride: Near/cho: Onesicrito: Olympiodoro: Diogene/to: Cleobolo: Anticlide: Crate Mitileneo. Menecmodoro Thebano: Dorotco athe/niense: Lyco: Anteo: Epippo: Dione: Adi/mantho: Ptolemaeo Lago: Marsia Macedone: Zoilo: Item Democrito: Amphilocho: Alexandro polystore: Aristomacho: Iuba rege: Apollodoro qui de odoribus scripsit: Heraclide medico: Botrie medico: Archidemo: Item Dionysio: Item Democlide: Item Euphrone: Item Mneside: Item Giagara: Itẽ Iolla: Item Heraclide Tarentino. Xenocra/te ephesio.

LIBRO Quartodecimo continetur de uitibus & uineis.

EX AVCTORIBVS.

Cor. Valeriano: Virgilio: Celso Catone Cẽsorio: Sarsẽis patre & filio: Scropha. M. Varrone, D. Syllano: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco: Verrio: Grecino. Iulio Actio: Columella: Massurio: Sabino: Fenestella: Tergilla: Mactoi Planco: Flauio Dorsino: Sceuola: Aelio: Atteio Capitone: Cotto Messalino. L. Pisõe: Pompeio: Leneo: Fabiãoꝫ Sex. Nigro Bibio Ruffo. ibio ruffino

EXTERNIS.

Hesiodo: Theophrasto: Aristotele Democrito: Attalo rege: Phylometere Rege: Archita: Xenophonte: Amphiloco: Ateneo: Anaxipoli Thasio: Apollodoro Lennio Aristophane Milesio antigono Cyneo: Agatone: Apolloneo Pergameno: Aristandro ateneo: Botriete. Item Bacchio: Milesio Bione: Solẽse: Cherea atheniense: Cheristo. Item diodoro priẽneo: Dione colophonio: Epigene Rhodio: Euagora: Thasio: Euphrone ateneo: Androtione qui de agricultura scripsit: Eschiriõe qui item lysimacho qui item Dionysio qui magonẽ trãstulit diopstene q ex Diouy. epitoma fecit: Asclepiade medico: Onesicrito: Erasistrato qui item Iuba Rege.

LIBRO quintodecimo continentur de natura frugiferaꝝ arboꝝ & cultorũ.

EX AVCTORIBVS.

Fenestella Fabiano: Virgilio Cornelio Valeriano: Celso: Catone Cẽsorio: Sarsenis patre & filio: Scropha. M. Varrone: Dysimacho: Fabio pictore: Trogo Higino: Flacco Verrio: Gaecino attico: Iulio Sabino: Tergilla: Cotta: Messalino Columella. L. Pisone: Pompeio Leneo: Mactio planco: Flauio Dorsene: Sceuola: Helio: Atteio: Capitone: Sex. Nigro: Mumio Ruffo.

EXTERNIS.

Esiodo Aristotele: Democrito: Hierone Rege: Archita: philometere Rege: Attalo Rege

Xenophonte: Amphilocho Ateneo: Anaxipoli Thasio: Apollodoro Lennio: Aristophane Milesio: Antigone Cymeo: Agatocle: Chio: Apollodoro pergameno: Aristandro Ateneo: Bacchio milesio: Bione solense: Cherca ateneo: Cherisco: Item Diodoro prienneo: Dione colophonio: Epigene rhodio: Euagora Thasio: Euphroio ateneo: Androtione qui de agricultura scripsit: Eschirione qui item: Dionysio qui magonem transtulit: Diophane q ex Dionysio epitoma fecit: Asclepiade medico: Erasistrato item: Comiade qui de conditura uini: Aristomacho qui item: Hycesio qui item: Themisone medico: Onesicrito. Iuba rege.

EX AVCTORIBVS.

N: Varrone: Feciale Nigidio. Cor. Nepote
Higinio. Masturio. Catone mutiano. L. Pi/
sone Trogo Calfurnio basso Cremutio.
Sexto: Nigro. Cor. Boccho: Vitruuio: Graecino.

EXTERNIS.

Alexãdro polyhistore. Hesiodo Theophra
sto Democrito. Homero Timeo Mathe/
matico

IBRO septimodecimo continent sa/
tiuarum ac cultarũ arbo℞ natrurae.

EX AVCTORIBVS

Cor. Nepote: Catone Censorio. M. Varrõe
Celso: Virgilio. Higino: Sarsenis patre & fi/
lio: Scropha: Calfurnio: Basso: Trogo: Aemi
lio Macro. Graecino Columella: Attico Iu
lao: Fabiano: Sura: Mainlio: Decio: Mundo
C. Epidoco. Lu. Pisone.

EXTERNIS.

Isidoro: Theophrasto: Aristotele: Democri/
to: Theopompo: Hieroneo Rege Attalo Re
ge: Archita: Xenophonte: Amhilocho ateniẽ
se: Anaxipoli Thasio Apollodoro: Lennio:
Aristophane Milesio: Antigono: Cymeo:
Agatochle chio: Apollonio Pergameo: Bac
chio Millesio Bione: Cherea athẽiense. Che
recto. Item Diodoro priennio: Dione Colo
phonio: Epigene rhodio: Euagene. Thasio:
Euphronio: Atteneo: Androtione q de agri
cultura scripsit. Aschrione qui itẽ: Lysima/
cho qui item: Dionysio qui magonem trãs
tulit: Diophane qui ex: Dionysio epitoma
fecit Aristandro qui de portentis.

IBRO octauodecimo continetur de
agricultura

EX AVCTORIBVS.

Massurio: Sabino: Cassio Hemina: Varrio Flacco. L. Pisone: Corn. Celso: Thuriano: Graculo. D. Syllano. M. Varrone. Catone Censorio: Scropha: Sarsenis patre & filio: Domitio Caluino: Higino: Virgilio: Trogo: Ouidio: Grecino: Columella: Tuberõe: L. Aruntio qui graece de astris scripsit: Caesare dictatore qui item: Sergio: Paulo: Sabino: Fabiano. M. Cicerone: Calsurnio Basso: Atteio Capitone.

EXTERNIS.

Hesiodo: Theophrasto: Aristotele: Democrito: Hierone rege: Philometere rege: Attalo rege: Archelao rege: Archita: Xenophõte: Amphilacho Ateneo: Anaxipoli thasio: Aristophane milesio: Apollodoro Lennio: Antigene Miceneo: Agatocle chio: Apollonio pergameno: Aristrandro ateneo: Bacchio millesio: Bione solense: Cherea atheniense: Cheresto: Item Diodoro prienneo: Dione colophonio: Epigene rhodio: Euagora thasio: Euphronio ateneo: Androtione qui de agricultura scripsit: Eschryone q itẽ Lysimacho qui item: Dionysio q magonẽ transtulit: Diophane qui ex dionysio epitoma fecit: Palete: Eudoxo: Philippo: Calippo: Dositheo: Parmenisco: Melitone: Critone: Oenopide Zenone: Eutemone: Harpalo: Hecateo: Anaximandro: Sosigene: Hipparcho: Arato: Zoroastre Archibio.

LIBRO Nonodecimo continentur linĩ natura: & mirabilia.

EX AVCTORIBVS.

EXTERNIS.

MEDICIS.

EX AVCTORIBVS.

EXTERNIS.

MDICIS.

EX AVCTORIBVS.

M.Varrone.C.Valgio: Pompeio Ieneo: Seſtio Nigro qui graece ſcripſit.Iulio baſſo q item Antonio Caſtorore.Cor.Celſo.

EXTERNIS.

Theophraſto.Apollodoro.Democrito.Iuba.Orpheo.Pythagora.Magōe.Menādro q biochrea ſcripſit.Nicādro.Homero.Heſiodo.Muſeo.Sophocle.Xanto.Anaxilao.

MEIDCIS.

Mneſteo.Calimacho.Phania phyſico.Cimarcho.Simo.Hippocrate.Criſippo.Diocle.Opione.Heraclide.Hiceſio.Dionyſio.apollodoro Citienſe.Apollodoro Tarentino.Praxagora.Phiſtonico medō.Dieuche Chlephanto.Philiſtione.Aſclepiade.Crateua.Iolla.Eraſiſtrato.Diagora.Andra,Mneſicle.Epicharmo.Demione.Theopolemo: Metrodoro.Solone.Lycio.Thebana.Olympiade.Plylino.Petreio.Myctiōe.Glaucia Xenocrate.

LIBRO V.&ſeſimoſeptimo cōtinentur reliqua haerbarum genera.

EX AVCTORIBVS.

Pompeio Lennio:Seſtio Nigro:qui graece ſcripſit:Iulio baſſo qui item:Antonio Caſtore:Cor.Celſo.

EXTERNIS.

Teophraſto: Apollodoro q itē: Democrito:Ariſtogitone: Orpheo:Pythagora: Magone:Menādro q biocreo ſcripſit: Nicādro

MEDICIS.

Mneſteo:Callimacho:Timariſto: Simo: Hippocrate: Chryſippo: Diocre: Opione: Heraclide:Hiceſio: Dioyſio Apollodoro citienſe Apollodoro tarentino.Praxagora.

Plistonide medo Diuche Cleophanto. Philistione. Asclepiade Crateua Iolla Erasistrato Diagora Andrea: Mnesicle: Epicarmo: Demione: Sosimene: Theopoleno: Metrodoro: Soloẽ: Lycio: Olympiade Thebana: Phylino: Petreio: Myctiõe: Glaucia: Xenocrate

IBRO uigesimo octauo continentur medicine ex animalibus.

Ex auctoribus.

M. Varrone. L. Pisone: Fabião: Verre: Antiate: Verrio Flacco: Catõe: Censorino: Sergio Sulpitio: Lucinio Marco: Celso: Massurio: Sestio: Nigro q graece scripsit: Bytho: Dinrhceno: Ophilio medico: Granio medicis

EXTERNIS.

Democrito: Apollonio qui & minsin: Mileto Artemone: Sextilio: Homero: Theophrasto: Lysimacho: Atalo Xenocrate. Orpheo qui diophios. Archelao qui item Demetrio Sotyra: Laide Elephantide Salpe. Olympiade thebana. Diotĩo Iolla Mictione Smirneo: Esine medico. Hippocrate. Aristotele Metrodoro. Iccacida medico. Hesiodo. Dialcoñe Cecilio Bioe qui peridinameõ. Anxilao: Iuba rege.

IBRO uigesimo nono continent me dicinae ex animalibus.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrõe. L. Pisone. Verrio Flacco: Antiate. Nigidio. Cassio. Hemina. Cicerõe Plauto: Celso. Sestio Nigro q graece scripsit. Cecilio medico. Metello Scipione: Ouidio poeta. Licinio Macro.

EXTERNIS.

Philopatore. Homero Aristotelo. Orpheo. Democrito. Anaxilao.

MEDICIS.

Botriense. Apollodoro. Orchidemo. Anaxilao. Aristone. Xenocrate. Democrate. Diodoro: Chrysippo philosopho. Ori. Nicãdro. Apollonio. Tyaneo.

IBRO trigesimo continentur medicinae ex animalibus reliquae prioris libri

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Nigido. M. Cicerone. Sestio Nigro qui graece scripsit. Lycio macro.

EXTERNIS.

Herodoto: Aristotele: Hermippo: Homero: Appione: Orpheo: Democrito: Anaxilao.

MEDICIS.

Botrio: Apollodoro: Menandro: Archimede: Aristone: Xenocrate: Diodoro: Chrysippo: Ori: Nicandro: Apollonio: Tyaneo.

LIBRO Trigesimoprimo continentur medicinae ex aquatilibꝫ & quaꝫ mirabilia

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Cassio Parmense: Cicerone: Mutio: Corn. Celso. Trogo: Ouidio: Polybio: Sorono.

EXTERNIS.

Callimacho: Cecilio: Ctesia: Lyndo: Theophrasto. Eudoxo: Teopompo: Polyclito: Iuba: Lyco: Appione: Epigene: Pelope: Apelle: Democrito: Trasillo: Nicandro: Menandro comoedo: Attalo: Salustio: Dionysio: Andrea: Nicerato: Hippocrate: Anaxilo.

LIBRO Trigesimosecundo continentur rliquae medicinae ex aquatilbus

EX AVCTORIBVS.

Licino macro: Trebonio Nigro. Sestio Nigro qui graece scripsit. Ouidio poeta. Cassio: Hemina. Mecenate. L. Ateio.

EXTERNIS.

Iuba: Andrea. Salpe. Appione Pelope. Apelle Thasio. Strasillo Nicandro:

IBRO trigesimotertio continentur naturae metallorum.

EX AVCTORIBVS.

L. Pisone: Antiate Verrio: M. Varrone Cor. Nepo.: Messala ruffo : Marso poeta Butho Iulio basso q đ medicinis graece scripsit: Sestio nigro qui item: Fabio Vestale:

EXTERNIS.

Democrito: Metrodoro Scepsio: Menechino qui de toreutice scripsit : Xenocate qui item Antigono qui item: Heliodoro qui de atheniensiũ anathematis: Praxitele q admirabilia opa scripsit: Nymphodoro: Iolla: Apollodoro: Andrea : Heraclide: Diagora: Botriẽse: Archimede: Dionysio: Aristogene Democrito: Mnesicle: Atralo medico: Xenocrate: Zenone: Tennesto.

IBRO trigesimoquarto continentur aeri metalla: & ferri & plumbi & stagni. Ca.i.

EX AVCTORIBVS.

L. Pisone: Antiate: Varrio. M. Varrone. Messala: Ruffo: Marso poeta: Betho: Iulio: basso qui de medicina grece scripsit: Sex. Nigro Item Furio Vestale.

EXTERNIS.

Democrito: Metrodoro Sceptio: Menechi/chino q̃ d̃ toreutice scripsit: Xenocrate q̃ itẽ Antigono q̃ itẽ: Duride q̃ itẽ: Heliodoro q̃ de athẽiẽsiũ anathemate scripsit: Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Butriẽse Iolla. Apollodoro: Archimede: Dionysio: Aristogene: Diomede: Mnesicle: Zenone:

LIBRO Trigesimoquinto continetur honos picturae.

EX AVCTORIBVS.

Messalla oratore: Messalla sene: Fenestella attico: Verrio. M. Varrone. Corn. Nepote: Decio Eculeõe: Mutiãno: Melisso: Vitruuio Cassio seuero: Longulano: Fabio uestale qui de pictura scripsit.

EXTERNIS.

Prasitele: Apelle: Melantio. Asclepiodoro: Euphrãore: Parrhasio: Heliodoro q̃ anathematha scripsit athenis: Metrodoro q̃ de architectione scripsit: Democrito: Theophrasto: Appoione grãmatico qui de metallica medicina scripsit: Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Iolla: Apollodoro: Diagora: Butriense: Archydemo: Dionysio: Aristogene: Demade: Mnesicle: Xenocrate: Zenonis: Theonnesto.

LIBRO trigesimosexto cõtinentur naturae lapidum & luxuriae marmoꝵ.

EX AVCTOAIBVS

M.Varrõe:Celio:Galba:C.Ictio: Mutiano
Nepote:Cor.L.Pisone:Tuberone: Seneca:
Fabio:Vestale:Ammo Foeciale: Fabiano:
Catone Censorio:Vitruuio.

EXTERNIS.

Theophrasto:Praxitele:Iuba rege:Nican/
dro:Sotaco.Sudine:Alexandro:Polyhstore
Apione:Philistõico:Duride:Herodoto: Eu
mero:Aristagora:Dionysio: Archemidoro.
Bucorida:Anthistene:Democrito: Demote
le:Licea.

Ibro uigesimoseptimo continent ori/
go gemmarum.

EX AVCTORIBVR

M. Varrone: Actis triumphi: Moecenate: Iaccho: Cor. Boccho.

EXTREMISs

Iuba rege: Xenocrate: Zenonis: Sudine: Eschylo: Phyloxene: Erupide: Nicandro Satyro: Thoephrasto: Carete: Phylomene: Democrate. Xenotino: Metrodoro: Sotaco: Pythea: Timeo Siculo: Nicea: Theocresto: Asaruba: Mnasia: Theomene: Ctesia: Mithridate, Sophocle: Archelao rege: Callistato: Democrito: Ismenio: Olympico: Alexandro polyhistore: Appione: Ori: Zoroastre: Zactalia.

[illegible]

Explicit tabula

Bartholomei de Zachis Patauini et amicorum

FORTVNAE

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SECVNDVS INCI.

AN FINITVS SIT MVNDVS. CA. I.

Vndum,& hoc quod nomine alio Cælum appellari libuit:cuius circunflexu teguntur cūcta:numen esse credi par est:æternum:imensum neque genitum:neque iteriturum unquam Huius extera indagare:nec iterest hominum:nec capit humanæ coniectura mentis.Sacer est:æternus,immensus:totus i toto:immo uero ipse totum infinitus:ac finito similis.Omnium rerum certus & similis incerto.Extra,intra,cuncta complexus in se idemq; rerum naturæ opus,& rerum ipsa natura:furor est mensuram eius animo quosdā agitasse:atq; prodere ausos.Alios rursus occasione hinc sumpta :aut his data,inumerabiles tradidisse mundos:ut totidem rerum naturas credi oporteret. Aut si una omnes incubaret:totidem tamen soles:totidemq; lunas: & cætera etiam in uno & imensa & innumerabilia sydera:quasi non eadem quæstione semper itermino cogitationis occursura desiderio finis alicuius. Aut si hæc infinitas naturæ omnium artifici possit assignari. Non illud idem in uno facilius sit intelligi tanto præsertim opere:furor est:profecto furor egredi ex eo. Et tanquam iterna eius cuncta plane iam sint nota,ita scrutari extera quasi uero mensuram illius rei possit agere:qui sui nesciat:aut homines possint uidere quæ mundus ipse non capiat.

DE FORMA EIVS. CA. II.

Ormam eius in spetiem orbis absoluti globatā esse nomen īprimis & cōsensus in eo mortalium orbem appellantiū.Sed & argumenta reꝝ docent nō solum quia talis figura omnibus sui partibus uergit i se se:ac sibi ipsa tolleranda est:seque icludit & continet nullarum egens compagum:nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens : nec quia ad motum quo subinde uerti mox apparebit:talis aptissima est. Sed oculorum quoq; probatiōe,quod cōuexus mediusque quacumq; cernatur:cum id accidere in alia non possit figura.

DE MOTV EIVS. CA. III.

Anc ergo formam eius æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celleritate xxiiii.horaꝝ spatio circūagi solis exortus & occasus haud dubiū reliquere an sit īmensus:& ideo sensum aurium facile excedens tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus,nō equidem facile dixerim:nō hercle magis q̄ circūactorū simul tinnitus sydeꝝ suosque uoluentium orbes.An dulcis qdam & īcredibili suauitate contentus nobis qui intus agimur iuxta diebus noctibusque tacitus labitur mundus esse innumeras ei effigies animalium,rerumq; cunctarum impressas:Nec ut in uolucꝝ notamus ouis leuitatem continuam lubricum corpus:quod clarissimi quidem auctores dixere:uerum argumentis indicatur,quoniam inde deciduis rerum omnium seminibus in numeræ in mari præcipue:ac plerumq; cōfusis monstrificæ digenerant effigies.Præterea uisus probatione:alibi plaustra:alibi ursi,tauri alibi:alibi litteræ:figura & candidiore medio super uerticem circulo.

CVR MVNDVS DICATVR. CA. IIII.

Quidem & consensu gētium moueor. Nanq;.Cosmos græci nomine ornamenti appellauerunt eum,& nos a perfecta absolutaq; elegantia mundum Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus:ut interprætatr̄. M.Varro.Adiuuat rerum ordo descripto circulo qui signifer uocatur in.xii.animalium effigies:& per illas solis cursu congruens tot sæculis ratio.

DE QVATTVOR ELEMENTIS. CA. V.

Ec de elementis uideo dubitari quattuor ea esse. Ignitum summũ: inde tot stellarũ collucentium illos oculos. Proximũ spiritus: quē græci nostriq; eodē uocabulo aera appellāt. Vitalē hunc: & per cuncta rerũ meabilē: totoq; cõsertũ. Cuius ui suspēsam cũ quarto aquarũ elemēto librari medio spatii tellurē. Ita mutuo cõplexu diuersitatis effici nexũ: & leuia põderibus inhiberi quo minus euolent. Cõtraq; grauia ne ruāt suspēdi leuibus ĩ sublime tēdētibus. Sic pari in diuersa nisu ui sua quæq; cõsistere irrequieto mũdi ipsius cõstricta circuitu: quo semp in se currēte imā atq; mediā ĩ toto terrā eadēq; uniuerso cardine stare pēdentē librātē per quæ pendeat. ita solā imobilē circa eā uolubili uniuersitate eādēq; ex oĩbus necti: eidēq; oĩa inniti.

De septem Planetis. Ca. VI.

Nnter hanc cælũq; eodē spiritu pēdēt certis discreta spatiis. vii. sydera: quæ ab icessu uocamus errantia: cum errēt nulla minus illis. Quorũ medius sol fertur amplissima magnitudine ac potestate: nec temporũ modo terrarũq;: sed syderum etiā ipsorũ cæliq; rector. Hunc mũdi esse totius animũ: ac planius mentē. Hũc principale naturæ regimē ac numen credere decet opera eius extimātes. Hic lucē rebus ministrat: aufertq; tenebras. Hic reliqua sydera occultat. hic uices tēporũ annũq; semp renascentē ex usu naturæ tēperat. hic cæli tristitiā discutit. atq; etiā nubila humani animi serenat. hic suũ lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat: præclarus: eximius: oĩa ituens, oĩa etiam exaudiens ut pĩcipi litterarũ Homero placuisse in uno eo uideo.

De Deo. Ca. VII.

Vapropter effigiē dei formāq; quærere ĩbecillitatis humanæ reor: quisquis est deus (si modo est alius) & quacũq; in parte totus ē sensus: totus ē uisus totus auditus: totus animæ: totus animi: totus sui. Innumeros quidē credere atq; etiā ex uirtutibus uitiisq; hominũ ut pudicitiā: cõcordiā: mentē: spē: honorē: clæmentiā: fidē: aut (ut Democrito placuit) duos oĩo pœnā & beneficiũ maiorē ad socordiā accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas ĩ partes ista digessit infirmitatis suæ memor: ut portionibus coleret quisq; quo maxime indigeret. Itaq; nomina alia aliis gentibus: & numina in iisdē ĩnumerabilia repimus. Inferis quoq; ĩ genera descriptis morbisq; & multis etiā pestibus dũ esse placata trepido metu cupimus. Ideoq; etiam publice febri fanũ ĩ palatio dicatũ ē. Orbonæ ad ædē larium ara. Et malæ fortunæ esquiliis. Quāobrē maior cælitũ populus etiā quā hominũ ĩtelligi põt: cum singuli quoq; ex semetipsis totidem deos faciāt, Iunones geniosq; adaptādo sibi. Gentes uero quædā animalia etiā aliqua & obscena ꝓ diis habēt: ac multa dictu magis pudenda ꝑ fetidos cibos & alia similia iurantes. Matrimonia quidē ĩter deos credi: tātoq; æuo ex his neminē nasci: & alios esse grandæuos: sempq; canos: alios iuuenes: atq; pueros atri coloris: aligeros: claudos: ouo editos: & alternis diebus uiuentes moriētesq; puerilũ prope deliramentorũ est. Sed sup oēm ĩpudentiā adulteria inter ipsos fingi: mox iurgia: & odia: atque etiā furtorũ esse & scelerũ numina. Decus ē mortali iuuare mortalē: & hæc ad æternā gloriā uia: hac ꝓceres iere romani: hac nũc cælesti passu cum liberis suis uadit maximus oĩs æui rector Vespasianus Augustus fessis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi benemerentibus gratiā mos: ut tales numinibus ascribāt. Quippe & omniũ aliorũ nomina deorũ & quæ supra syderũ retuli, ex hominũ nata sunt meritis. Iouē quidē aut mercuriũ aliterue alios ĩter se uocari: & esse cælestis nomēculaturæ quis nõ interprætatiõe naturæ fateatur? Irridēdũ uero agere curā rerũ humanarũ illud quicquid est summũ. An ne tam tristi atque multiplici ministerio nõ pollui credamus dubitemusue? Vix ꝓpe est iudicare utrũ magis conducat generi humano, quādo aliis nullus [illegible] spectus: aliis pudendis externis famulātur sacris: ac digytis deos gestāt: & [illegible] oque quæ colũt dānant: & excogitant cibos: ĩperia dira in ipsos ne somno quidē quieto irrogāt. Nõ matrimonia nõ

liberos nō deniq; quicquam aliud nisi iubentibus sacris diligunt. Alii in ipso capito
lio fallūt: ac fulminātē peierāt Iouē: & hos iuuāt scelera: illos sacra sua pœnis āgunt.
Inuenit tñ inter has utrasq; sentētias mediū sibi ipsa mortalitas numē: quo minus ēt
plana de deo cōiectatio esset. Toto qppe mūdo & locis oībus oībusq; horis omniū uo
cibus fortuna sola inuocať: & una nominať: una accusať: una agiť rea: una cogita
tur: sola laudať: sola arguitur: & cū cōuitiis colitur: uolubilisq; a plerisq; uero & cæ
ca etiā existimata: uaga: incōstās: īcerta: uaria: īdignorūq; fautrix: huic oīa expensa:
huic oīa ferūtur accepta: & ī tota rōne mortaliū sola utrāq; paginā facit. Adeoq; ob
noxiæ sumus sortis: ut sors ipsa ꝓ deo sit: qua deus ꝓbatur īcertus. Pars alia & hanc
pellit: astroq; suo euētus assignat: & nascēdi legibus semelq; ī oēs futuros unq̄ deo de
cretū. In reliquū uero ociū datur. Sedere cœpit sentētia hæc: pariterq; & eruditū uul
gus & rude ī eā cursu uadit. Ecce fulguꝝ monitus: oraculoꝝ pścita: aruspicū pdicta
atq; ēt parua dictu ī auguriis sternutamēta & offensiōes pedū. Diuus Augustus læ
uum ꝓdidit sibi calceū pꝑostere īdutū quo die seditiōe militari ꝓpe afflictus ē. Quæ
singula ī ꝓuidā mortalitatē inuoluunt: solū ut īter ista uel certū sit nihil esse certi:
nec miserius qcq̄ homine aut supbius. Cæteris quippe animātiū sola uictus cura est.
In quo spōte naturæ benignitas sufficit: uno quidē uel pferenda cunctis bonis: q̄ de
gloria: de pecunia: ambitiōe: supq; de morte nō cogitāt. Veꝝ ī his deos agere curā re
rum humanaꝝ credi ex usu uitæ ē: pœnasq; maleficiis aliquādo seras occupato deo
ī tanta mole: nunq̄ autē irritas esse. Nec iō ꝓximum illi genitū hominē: ut uilitate iu
xta beluas esset. Impfectę uero ī hominē naturæ pcipua solatia ne deū quidem posse
oīa. Nāq; nec sibi pōt mortē cōsciscere: si uelit: quod homini dedit: optimū in tātis ui
tæ pœnis: nec mortales æternitate donare: aut reuocare defunctos: nec facere ut qui
uixit nō uixerit: q honores gessit: nō gesserit. Nullūq; habere in pterita ius pterq; ob
liuionis. Atq; (ut facetis quoq; argumētis societas hæc cū deo copuletur) ut bis dena
uiginti nō sint: ac multa similiter efficere nō posse. per quæ declaratur haud dubiæ
naturæ potentiā id quoq; esse quod deū uocamus. In hæc diuertisse nō fuerit alienū
pp uulgatā assidue qstionē de deo. De natura sydeꝝ errātiū. CA. VIII.

hInc redeamus ad reliq̄ naturæ sydera quæ affixa diximus mundo: nō illa ut
existimat uulgus singulis attributa nobis: & clara diuitibus: minora paupi
bus: obscura defectis: & ꝓ sorte cuiusq; lucētia ad munera mortalibus. Quia
nec cū suo q̄q; homīe orta moriūtur: nec aliquē extingui decidua significāt. Nō tāta
cælo societas nobiscū ē: ut nostro fato mortalis sit ille quoq; sydeꝝ fulgor. Illa nimio
alimēto tracti humoris igneā uim abundātia reddūt: cū decidere creduntur: ut apud
nos quoq; id luminibus accēsis liquore oleinotamus accidere. Cæteꝝ æterna ē cæle
stibus natura ītexētibus mundū ītextuq; cōcretis. Potētia autē ad terrā magnopere
eorum pertinēs: quæ pp effectus claritatēq; & magnitudinē ī tanta subtilitate nosci
potuerunt: sicut suo demostrabimus loco. Circuloꝝ quoq; cæli rō in terræ mētiōne
aptius dicetur: quādo ad eā ptinet tota signiferi modulatio ī uētionibus non dilatis:
Obliqtatē eius ītellexisse: hoc ē reꝝ fores aperuisse Anaximāder Milesius traditur pri
mus olimpiade. lviii. Signa deīde ī eo cleostratus: & primū arietis ac sagitarii. Sphærā
ipam añ multo atlas. Nūc relicto ipsius mūdi corpe reliq̄ īter cælū terrasq; tractētur
Sūmū eē qđ uocāt saturni sydus: iōq; minimū uideri: & maxīo ābire circulo: ac. xxx.
āno ad breuissima sedis suæ prīcipia regredi certū ē. Oīum autē errātiū sydeꝝ meatꝰ
īterq; ea solis & lunæ cōtrariū mūdo agere cursū: id ē leuū: semp illo ī dextrā pcipiti:
& q̄uis assidua cōuersiōe īmēse celeritatis attolātur ab eo: rapiāturq; ī occasū: aduer
so tñ ire motu: p suos quæq; passus ita ferri: ne cōuolutus aer eādē ī ptē æterna mun
di uertigīe ignauo globo torpeat: sed findatur aduerso sydeꝝ uerbere discretus & di
gestus. Saturni autē sydus gelidæ ac rigentis eē naturæ: multoq; ex eo inferiorē Iouis

circulum:& ideo motu celeriore duodenis circũagi ãnis. Tertiũ Martis: quod qdam Herculis uocãt: ignea ardẽtis solis uicinitate binis fere ãnis cõuerti. Ideoq; huius ardore nimio, & rigore Saturni iteriectũ ãbobus ex utroq; tẽpari Iouẽ: salutareq; fieri deũ. Inde solis meatũ esse ꝑtiũ qdẽ trecentaꝝ.lx. Sed ut obseruatio ũbraꝝ eius redeat ad notas q nos ãnis dies adiici: supq; quartã partẽ diei. Quã ob cãm qnto ãno unus ĩtercalaris dies addit᷑: ut tẽpoꝝ rõ facilius solis itineri cõgruat. Infra solẽ ãbit igẽs sydus appellatũ. Veneris: alterno meatu uagũ: ipisq; cognomĩbus æmulũ solis & lunæ præueniẽs qppe & ãte matutinũ exoriẽs luciferi nomẽ accepit: ut sol alter: diẽq; maturãs. Cõtra ab occasu refulgẽs nũcupat᷑ uesper: ut ꝓrogãs lucẽ: uiceq; lunæ reddẽs. Quã naturã eius Pythagoras Samius primus deprehẽdit olympiade circiter.xlii.qui fuit urbis Romæ annus.cxlii. Largiori magnitudine extra cũcta alia sydera: ẽ claritatis qdẽ tãtæ ut uni9 huius stellæ radiis ũbræ reddãtur. Itaq; & ĩ magno nominũ ãbitu ẽ. Alii eĩm Iunonis: alii Isidis: alii matris deũ appellauere. Huius natura cũcta generãtur ĩ terris. Nãq; ĩ alterutro exortu genitali rore cõspgẽs nõ terræ mõ cõceptus ĩplet: ueꝝ animãtiũ quoq; omium stimulat. Signiferi autẽ ambitũ peragit trecenis & duo de qnquagenis diebus: ab sole nũq̃ absistẽs ꝑtibus sex atq; quadragita lõgius (ut Timeo placet) Simili rõe sed nequaq̃ magnitudie scilicet aut ui ꝓximũ illi Mercurii sydus a qbusdã appellatũ Apollinis iferiore circulo fert᷑.ix.diebus ociore ãbitu mõ añ solis exortũ: mõ post occasũ splẽdẽs:: nũq̃ ab eo.xxii.ꝑtibus remotior: ut Ctesias & Sosigenes docẽt. Ideo & peculiaris hoꝝ sydeꝝ statio ẽ: neq; cois cũ supradictis. Nãq; ea & q̃rta ꝑte cæli a sole abesse & tertia?& aduersa soli sæpe cernuntur: maioresq; aliis habent cuncta plenæ conuersionis ambitus in magni anni ratione dicendos.

De Lunæ Natura Ca. VIIII.

ſ Ed oĩum admiratiõnẽ uĩcit nouissimũ sydus terrisq; familiarissimũ: & ĩ tenebraꝝ remediũ ab natura reptũ lunæ. Multiformi hæc ãbage torsit ĩgeĩa contẽplãtiũ: & ꝓximũ ignorari sydus maxĩe ĩdignãtiũ: crescẽs sẽp aut senescẽs. Et mõ curuata ĩ cornua: mõ æqua ꝓportiõe diuisa: mõ sinuata ĩ orbẽ: maculosa: eadẽq; subito prænitẽs: ĩmensa orbe pleno: ac repente nulla: alias pnox: alias sera & : pte diei solis lucẽ adiuuãs: deficiens: & ĩ defectu tamẽ cõspicua. Quæ mẽsis exitu latet cũ laborare nõ credit᷑. Iã uero hũilis & excelsa: & ne id quidẽ uno mõ: sed alias admota cælo: alias cõtigua mõtibus: nũc in aquilonẽ elata: nũc ĩ austros deiecta. Quæ singula ĩ eã deprehẽdit hoĩum primus Endymion. & ob id amore eius captus fama traditur. Nõ sumus ꝑfecto ĩgrati erga eos q labore curaq; lucẽ nobis aperuere. In hac luce mira quoq; huãi ĩgenii peste sanguinẽ & cædes cõdere ãnalibus iuuat: ut scelera hominũ noscãt᷑ mũdi ipsius ignaris. Proxĩa ergo cardini: ideoq; minimo ãbitu uigenis diebus septẽnisq; & tertia diei ꝑte peragit spatia eadẽ: quæ Saturni sydus altissimũ.xxx. ut dictũ ẽ ãnis. dein remorata ĩ coitu solis biduo cũ tardissime a trigesima luce rursus ad easdẽ uices exit. Haud scio an omniũ quæ ĩ cælo prænosci potuerũt magistra ĩ.xii. spatia mẽsiũ oportere diuidi annũ: quãdo ipsũ totiẽs solẽ redeũdo ad pricipia cõsequtur. Solis fulgore eã ut reliqua sydera regi: siqdẽ ĩ totũ mutuata ab eo luce fulgere qualẽ ĩ re ꝑcussu aquæ uolitare cõspicimus. Ideo molliore & ĩpfecta ui soluere tãtũ humorẽ atq; etiã augere. quẽ solis radii absumãt. Ideo & ĩæquali lumine aspici: qa ex aduerso demũ plena reliqs diebus tãtũ ex se terris ostẽdat: quãtũ ex sole ipsa cõcipiat. In coitu qdẽ nõ cerni: quoniã haustũ oẽm lucis aduersa illo regerat: ũde accepit. Sydera uero haud dubie hũore terreno pasci: qa orbe dimidio nõnũq̃ maculosa cernãt᷑: scilicet nõdũ suppetẽte ad hauriẽdũ ultra iusta ui. Maculas eĩm nõ aliud ẽe q̃ terræ raptas cũ hũore sordes.

De defectu Solis Et lunæ Et de nocte: Ca: X

d Efectus aũt suos & solis rẽ ĩtota cõtẽplatiõe naturæ maxĩe mirã & ostẽto similẽ coꝝ magnitudinũ umbræq; ĩdices existere. Quippe manifestũ ẽ solem ĩter

uentu lunæ occultari: lunãq; terræ obiectu: ac uices reddi: eosdem solis radios luna iterpositu suo auferēte terræ: terraq; lunæ. Hac uero subeūte repētinas obduci tenebras: rursūq; illius umbra sydus hebetari. Neq; aliud eē noctē q̄ terræ umbrā. Figurā aūt umbræ similē metæ ac turbini iuerso: qn̄ mucrone tantū igruat: neq; lunæ excedat latitudinē: quoniā nullū aliud sydus eodē mō obscuret: & talis figura semp i mucronē deficiat. Spatio qdē cōsumi umbras idicio sūt uolucꝝ plati uolatus. Ergo cōfiniū illis ē aeris terminus initiūq; ætheris. Supra lunā pura oīa ac diuturnæ lucis plena. A nobis aūt p noctē cernūt sydera ut reliq̄ lumina e tenebris. Et ꝑpter has cās nocturno tēpore deficit luna. Stati aūt atq; mēstrui nō sūt utriq; defectus pp obliq̄tatē signiferi: lunæq; multiuagos (ut dictū ē) flexus: nō semp i scrupulis partiū congruēte sydeꝝ motu.

De sydeꝝ magnitudine. CA. XI.

h Aec rō mortales aīos subducit i cælū, ac uelut idē cōtēplātibus triū maximarū reꝝ naturæ partiū magnitudinē detegit. Non posset qppe totus sol adimi terris itercedēte luna si terra maior eēt q̄ luna. Tertio ex utraq; uastitas solis aperit: ut nō sit necesse āplitudinē eius oculoꝝ argumētis atq; cōiectura animi scrutari. Immēsū eē cōstat: qa arboꝝ i limitibus porrectaꝝ i quotlibet passuū milia ūbras paribus iaciat iteruallis: tāq̄ toto spatio medius. Et qa p æqnoctiū oībus i meridiana plaga habitātibus simul fiat a uertice. Itē qa circa solstitialē circulū habitātiū meridie ad septētrionē umbræ cadāt: ortu uero ad occasū: q̄ fieri nullo mō possēt: nisi multo eēt maior q̄ terra: & q̄ mōtē idā exoriēs latitudīe exupat dextra læuaq; large āplectēs ꝑsertim discretus tāto iteruallo. Defectus lunæ magnitudinē eius haud dubia rōe declarat, sicut terræ paruitatē ipsa deficiēs. Nāq; cū sint tres umbraꝝ figuræ: cōstetq;: si par lumini sit materia: q̄ iactat umbrā: colūnæ effigie iaci: nec habere finem. Si uero maior materia q̄ lumē: turbinis recti: ut sit imū eius angustissimū: & simili mō ifinita lōgitudo. Si mior materia q̄ lux: metæ existere effigiē i cacuminis fine desinētē: talēq; cerni umbrā deficiēte luna palā fit: ut nulla āplius relinq̄t dubitatio supari magnitudine terrā. Id qdē & tacitis ipsius naturæ idiciis. Cur. n. ꝑtitis uicibus āni brumalis abscedit? ut noctiū opacitate terras reficiat: exusturus had dubie: & sic quoq; exurēs q̄dā i pte tāta magnitudo eius ē.

Quæ qs iuenerit i obsuatiōe cælesti. C. XII.

e T rōem qdē defectus utriusq; primus romani generis i uulgus extulit Sulpitius Gallus q cōs. cū. M. Marcello fuit. sed tū Tribunus militū sollicitudīe exercitu liberato: pridie q̄ Perses rex supatus a Paulo ē: i cōcionē ab ipatore ꝑductus ad ꝑcinēdā eclipsim: mox & cōposito uolumīe. Apud græcos aūt iuestigauit primus oīum Tales Milesius olympiadis. xlviii. āno q̄rto ꝑdicto solis d̄fectu q sub Haliatte rege factus ē, urbis cōditæ āno. clxx. Post eos utriusq; syderis cursū i sexcētos annos ꝑcinuit Hipparcus mēses gētiū diesq; & horas: ac situs locoꝝ: & uicos populoꝝ cōplexus æuo teste haud alio mō q̄ cōsilioꝝ naturæ ꝑticeps. Viri igētes supraq; mortaliū naturā tātoꝝ numinū lege deprehēsa: & misera hoīm mēte absoluta i defectibus stellaꝝ scelera: aut mortē aliquā sydeꝝ pauētes. Quo i metu fuisse Stersichori & Pindari uatū sublimia ora palā ē deliqo solis: & i luna ueneficia arguēte mortalitate: & ob id crepitu dissono auxiliāte. Quo pauore ignarus causæ Nicias atheniēsiū ipator uetitus classē portu educere: opes eoꝝ afflixit. Macti igenio & cæli iterptes rerūq; naturæ capaces, argumēti ipatores, quo deos hoīesq; uicistis. Quis. n. hæc cernēs & statos syderū (quoniā ita placuit appellare) labores nō suæ necessitati mortalis genitus ignoscat. Nūc cōfessa de iisdē breuiter atq; capitulati attigā: rōne admodū necessariis locis strictiq; reddita. Nā neq; istituti opis talis argumētatio ē: neq; oīum reꝝ afferri posse cās minus miꝝ ē: q̄ cōstare i aliqb⁹.

De defectib⁹. CA. XIII.

d Efectus. cc. xxiii. mēsibus redire i suos orbes certū ē. Solisq; defectū non nisi nouissima prima ue fieri luna: quod uocāt coitū. Lunæ āt nō nisi plena: sempq;

citra q̃ ꝓxie fuerit. Oibus aũt ãnis fieri utriusq; syderis defectus statis diebus horisq; sub terra. Nec tñ cũ fiat supne ubiq; cerni: aliquãdo ꝓpter nubila: sæpius globo terræ obstãte cõuexitatibus mũdi. Intra ducẽtos ãnos Hipparchi sagacitate cõptũ ẽ & lũæ defectũ aliqñ qnto mẽse a priore fieri: solis uero septio. Eadẽ bis ĩ trigita diebus supra terras occultari: sed ab aliis atq; aliis hoc cerni: quæq; sũt ĩ hoc miraculo maxie mira: cũ cõueniat ũbra terræ lunã hebetari: nũc ab occasus pte hoc ei accidere nũc ab exortus. Et qua nã rõne. cũ solis exortu ũbra illa hebetatrix sub terra esse debeat semel iã acciderit: ut ĩ occasu luna deficeret utroq; sup terrã cõspicuo sydere. Nã ut ĩ duodecĩ diebus utrũq; sydus quæreret: & nostro æuo accidit ĩpatoribus Vespasianis patre .iii. filio iteꝝ cons.

De Lunæ Motu. Ca. XIIII.

Vnã sẽp auersis a sole cornibus si crescat ortus spectare: si minuat occasus haud dubiũ ẽ. Lucere dodrãtẽs semũtias horaꝝ ab secũda adiiciẽtẽ usq; ad plenũ orbẽ. detrahẽtẽq; ĩ diminutiõem. Infra .xiiii. ãt ptes solis semp occultã esse. Quo argumẽto ãplior errãtiũ stellaꝝ q̃ lunæ magnitudo colligit: qñ illæ & a septenis ĩter dũ ptibus emergãt. Sed altitudo cogit minores uideri: sicut affixas cælo solis fulgore ĩterdiu nõ cerni: cũ æque die ac noctu luceãt: idque maĩfestũ fiat defectibus solis: & prælatis puteis.

Errãtiũ Motus Et Luminũ Canonica. Ca. XV.

Rrãtiũ ãt tres quas supra solẽ dicimus sitas occultãt meãtes cũ eo. Exoriũt uero matutino discedentes ptibus nunq̃ ãplius undenis. Postea radioꝝ eius contractu tegunt: & ĩ triquetro a ptibus c.xx. statiões matutinas faciunt: quæ & priæ uocãt. mox ĩ aduerso a ptibus c.lxxx. exortus uesptinos. Iteꝝ ĩ c.xx. ab alio latere appropĩquãte statiões uesptinas: quas & secũdas uocãt: donec assecutus in ptibus duodenis occultet illas: q uesptini occasus appellant. Martis stella ut ꝓpior etiam ex q̃drato sentit radios ab lxxxx. ptibus: uñ & nomẽ accepit. Is motus prius & secundus nonagenariis dictus ab utroq; exortu. Eadẽ statiõalis senis mẽsibus cõmorat ĩ signis alioqn bimestris cũ cæteræ utraq; statiõe q̃ternos mẽses nõ ĩpleant. Inferiores ãt duæ occultãt ĩ coitu uesptino simili mõ: relictoq; sole totidẽ ĩ ptibus faciũt exortus matutinos: atq; a lõgissimis distãtiæ suæ metis solẽ ĩsequũt: adeptæq; occasũ matutĩo condunt ac prætereũt. mox eodẽ ĩteruallo uesperi exoriũt usq; ad quos dixĩus terminos Ab his retrogradiũt ad solẽ: & occasu uesptĩo delitescũt. Veneris stella & statiões duas matutinã uesptinãq; ab utroq; exortu facit a lõgissimis distãtiæ suæ finibus. Mercurii statiões breuiore momẽto q̃ ut deprehẽdi possit. Hæc ẽ luminũ occultationũq; rõ pplexiore motu: multisq; ĩuoluta miraculis. Si qdẽ magnitudines suas & colores mutãt: & eædẽ ad septẽtrionẽ accedũt: abeũtq; ad austrũ: terrisq; ꝓpiores aut cælo repẽte cernũt. In qbus aliter multa q̃ priores tradituri fatemur: ea quoq; illoꝝ esse muneris: q primi quærẽdi uias demõstrauerũt. Mõ ne quis despet secula ꝓficere semper pluribus de cãis hæc oĩa accidũt. Pria circuloꝝ ẽ: quos græci absidas ĩ stellis uocant eteni græcis utẽdũ erit uocabulis. Sũt autẽ hi sui cuiq; eaꝝ: aliiq; q̃ mũdo. quoniam terra a uerticib⁹ duob⁹ quos appellauerũt polos cẽtrũ cæli ẽ nõ signiferi oblique ĩter eos siti. Omĩa ãt hæc cõstat rõe circini sẽp ĩdubitata. Ergo ab alio cuiq; cẽtro absides suæ exurgũt. Ideoq; diuersos habẽt orbes motusq; dissimiles: quoniã ĩteriores absidas necesse ẽ breuiores eẽ.

Quare eadẽ alias altiora: alias ĩferiora uideat. Ca. XVI.

i Git a terræ cẽtro absides altissime sunt: Saturno ĩ scorpiõe: Ioui ĩ uirgĩe: Marti ĩ leone: Soli ĩ geminis: Veneri ĩ sagitario: Mercurio ĩ capricorno: mediis oĩũ ptibus. Et ecõtrario ad terræ cẽtrũ humillĩæ atq; ꝓxĩæ. Sic fit ut tardius moueri uideat: cũ altissimo ãbitu ferũtur. Nõ qa accelerẽt tardẽt ue naturales motus qui certi ac singuli sunt illis: sed qa deductas ab sũma abside lineas coartari ad cẽtrũ necesse ẽ sicut ĩ rotis radios. Itẽq; motus alias minor cẽtri ꝓpĩqtate sẽtitur. Altera sublimitatũ cã. quoniã a suo cẽtro absidias altissimas habẽt ĩ aliis signis. Saturnus ĩ libræ pte uice

ſima.Iupiter cácri.xv.Mars capricorni.xxviii.Sol arietis.xxix.Venus piſciũ.xvi. Mercurius uirginis.xv.Luna tauri.iiii.Tertia altitudinẽ rõ cæli mẽſura nõ circuli ĩtelligit̃:ſubire eas aut deſcẽdere p ꝓfundũ aeris oculis exiſtimãtibꝰ.Huic cõnexa latitudinũ ſigniferis obliqtatiſq; cã ẽ.Per hũc ſtellæ q̃s dixius errãtes ferũt̃.Nec aliud habitat̃ ĩ terris q̃ qđ illi ſubiacet.Reliq̃ a polis ſqualẽt.Veneris tãtũ ſtella excedit eũ binis ptibus.Quæ cã ĩtelligit̃ efficere ut q̃dã aĩalia & ĩ deſertis mũdi naſcãt̃.Luna quoq; p totã latitudinẽ eius uagat̃:ſed oĩo nõ excedẽs eũ ab iis.Mercurii ſtella laxiſſime:ut tñ e duodenis ptibꝰ (tot enĩ ſũt latitudĩes) nõ ãplius octonas perret neq; has æq̃liter. Sed duas medio eiꝰ:& ſupra.iiii.ĩfra duas.Sol deĩde medio fert̃ ĩter duas ptes flexuoſo draconũ meatu ĩæq̃lis.Martis ſtella.iiii.medias.Iouis mediã & ſup eã duas.Saturni duas ut ſol.Hæc erit latitudinũ rõ ad auſtrũ deſcẽdẽtiũ aut aqlonẽ ſubeũtiũ.Hac cõſtare & tertiã illã a terra ſubeuntiũ ĩ cælũ.Et pariter ſcãdi eã quoq; exiſtimauere pleriq; falſo. Qui ut coarguãt̃ apienda ẽ ſubtilitas ĩmẽſa.& oĩs eas cõplexa cãs: Cõuenit ſtellas in occaſu ueſptino ꝓximas eẽ terræ & latitudĩe & altitudĩe:exortuſq; matutinos ĩ initio cuiuſq; fieri.Statiões ĩ mediis latitudinũ articulis:q̃ uocãt ecleptica: pinde cõfeſſũ ẽ motũ augeri q̃diu ĩ uicino ſint terræ cũ abſcedãt ĩ altitudinẽ:minui. Quæ rõ lunæ ſublimitatibꝰ maxĩe approbat̃.Aeque nõ ẽ dubiũ ĩ exortibꝰ matutinis ẽt numeꝝ augeri:atq; a ſtatiõibꝰ primis tres ſupiores diminui uſq; ad ſtatiões ſecũdas.Quæ cũ ita ſint:manifeſtũ erit ab exortu matutino latitudĩes ſcãdi:quoniã ĩ eo primũ habitu ĩcipiãt partius addiici motus.In ſtatiõibꝰ uero primis ac altitudĩe ſubire:quoniã tũ primũ ĩcipiãt detrahi numeri:ſtellæq; retroire.Cuius rei rõ priuati reddẽda ẽ. Percuſſæ ĩ q̃ dixius pte & triãgulo ſolis radio ĩhibẽt̃ rectũ agere curſũ:& ignea ui leuãt̃ ĩ ſublime.Hoc nõ ꝓtinus ĩtelligi põt uiſu noſtro:iõq; exiſtimãt̃ ſtare:uñ & nomen accepit ſtatio.Progredit̃ deĩde eiuſdẽ radii uiolẽtia:& retroire cogit uapor repcuſſas. Multo id magis ĩ ueſptino earũ exortu toto ſole aduerſo:cũ ĩ ſũmas abſidas expellũt̃:minieq; cernũt̃:quoniã altiſſime abſũt:& minimo ferũt̃ motu:tãto miores cũ hoc ĩ altiſſimis abſidũ eueĩt ſignis.Ab exortu ueſptino latitudo deſcẽdit̃ ptius iã ſe minuẽte motu:ñ tñ añ ſtatiões ſecũdas augẽte cũ & altitudo deſcẽdit̃ ſupueniẽte ab alio latere radio:eodẽq; ui rurſus ad terras ꝺprimẽte:q̃ ſubſtulerit ĩ cælũ ex priore triquetro.Tãtũ ĩtereſt ſubeãt ne radii an ſupueniãt.Multoq; eadẽ magis ĩ ueſptĩo occaſu accidũt.Hæc ẽ ſuperioꝝ ſtellaꝝ rõ.Difficilior reliq̃ꝝ:& a nullo añ nos reddita.

Catholica ſyderũ errantiũ. CA. XVII.

p Rimũ igit̃ dicat̃ cũ ſint diuerſæ ſtellæ:cur Veneris ſtella nũq̃ longius. xlvi. ptibus.Mercurius.xx.a ſole abſcedãt.Sæpe citra eas ad ſolẽ reciprocẽt.Cõuerſas habẽt utræq; abſidas:ut ĩfra ſolẽ ſitæ:tãtũq; circulis eaꝝ ſub terra ẽ: q̃tũ ſupne p̃dictaꝝ.& iõ nõ poſſũt abeſſe amplius:quoniã curuatura abſidũ ibi nõ hẽt lõgitudinẽ maiorẽ.Ergo utræq; ſimili rõne admodũ ſtatuũt abſidũ ſuaꝝ margĩes:ac ſpatia lõgitudinis latitudinũ euagatiõe pẽſãt.At enĩ cur nõ ſemp ad.xlvi. & ad ptes.xx. pueniũt?ĩmo uero.Sed rõ canonica fallit.Nãq; appet abſidas quoq; eaꝝ moueri:ꝙ nunq̃ tranſeãt ſolẽ.Itaq; cũ in ptẽ ipſã eius ĩcidere margĩes alterutro latere:tũ & ſtellæ ad lõgiſſima ſua ĩterualla puenire ĩtelligũt̃:cũ citra fuere margines totidẽ ptibus: & ipſæ ocius redire credũt̃:cũ ſit illa ſemp utriq; extremitas ſũma.Hinc & rõ motuũ cõuerſa ĩtelligit̃.Supiores.n.celerrime ferũt̃ ĩ occaſu ueſptino:hæ tardiſſime.Illæ a terra altiſſime abſũt:cũ tardiſſime mouẽt̃:hæ cũ ociſſime.Quia ſicut ĩ illis ꝓpinqtas cẽtri accelerat:ita ĩ iis extremitas circuli.Illæ ab exortu matutino minuere celeritatẽ ĩcipiũt: hæ uero augere.Illæ retro curſũ agũt a ſtatiõe matutina uſq; ad ueſptinã. Veneris a ueſptina uſq; ad matutinã.Incipit aũt ab exortu matutino latitudinẽ ſcãdere. Altitudinẽ uero ac ſolẽ inſeq a ſtatiõe matutina ociſſima ĩ occaſu matutino & altiſſima.Digredi ãt latitudĩe:motũq; minuere ab exortu matutino retro qdẽ ire.ſimulq; altitudĩe

digredi a statiōe uespṫina. Mercurii rursus stella utroq; nō scādere ab exortu matuti no. digredi uero latitudīe. a uespṫino: cōsecutoq; sole ad. xv. ptiū iteruallū cōsistit. q̄dri duo ppe īmobilis. Mox ab altitudīe descēdit: retroq; gradit̄ ab occasu uespṫio usque ad exortū matutinū. Tātūq; hæc & luna totidē diebus quot subiere descēdūt. Veneris q̄ndecies & pluribus subit. rursus Saturni & Iouis duplicato digrediunt̄. Martis etiā q̄druplicato. Tāta ē naturæ uarietas: Sed rō euidēs. Nā quæ ī uaporē solis nitūt̄: etiā descēdūt egre. Multa pmi āplius circa hæc possūt secreta naturæ legesque: q̄bus ipsa seruiat: exēpli gratia. In martis sydere cuius ē maxīe īobseruabilis cursus nūq̄ id statiōem facere. Iouis sydere triquetro raro admodū. lx. ptibus discreto. Qui nūerus sexā gulas mūdi efficit formas. Nec exortus nisi ī duobus signis tātū cācri & leonis simul edere. Mercurii uero sydus ī piscibus exortus uespṫinos raros facere: creberrīe ī uirgīe In libra matutinos. Itē matutinos ī aq̄rio: rarissimos ī leone. Retrogradū ī tauro & in geminis nō fieri. In cācro uero nō citra. xxv. ptē. Luna bis coitū cū sole ī nullo alio signo facere q̄ geminis. Nō coire aliq̄n ī sagittario tātū. Nouissimā uero primāq; eadem die uel nocte nullo alio ī signo q̄ ariete cōspici. Id quoq; paucis mortaliū cōtigit. Et ī de fabula cernēdi lynceo. nō cōparere ī cælo Saturni sydus & martis cū plurimū diebus: clxx. Iouis. xxxvi. āt cū minimū denis ptractis dieb⁹. Veneris. lxxix. āt cū minimū lii. mercurii. xiii. āt cū plurimū. xvii.

Quæ ratio colores eoꝝ mutet. Ca. XVIII.

c Olores ratio altitudinū tēperat: siq̄dē eaꝝ similitudinē trahūt: ī q̄ꝝ aera uenere subeūdo: tīgitq; ap ppīquātes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorē. Ardētior ī ruborē. Vētosus ī horrorē. Sol atq; cōmissuræ absidū extremæ quæ orbitæ a terra ī obscuritatē. Suus q̄dē cuiq; color ē. Saturno candidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero cādens. Vesperi refulgēs. Mercurio radiās. Lunæ blandus Soli cū urit̄ ardēs postea radiās. His causis cōnexo uisu & earū quæ cælo cōtinēt̄ Nanque mō multitudo cōferta īest circa dimidios orbes lunæ placida nocte leniter illustrāte eas. Mō raritas ut fugisse miremur plenilunio abscōdēte: aut cū solis supraue dictaꝝ radii uisus pstrīgēte nostros: Et ipsa āt luna īgruētiū solis radioꝝ haud dubie differētias sētit hebetāte cætera īflexos mūdi cōuexitate eos: præterq̄ ubi recti āgulorū cōpetūt ictus. Itaq; ī quadrato solis diuidua ē: ī triquetro semi ābit̄ orbe: īpletur āt ī aduerso: rursusq; minuēs easdē effigies pibus edit interuallis: simili rōe qua supra solem tria sydera.

Solis motus & dieꝝ īæqualitatis ratio. Ca. XVIIII.

s Ol āt ipse quattuor differētias habet bis æquata nocte diei uerno & autūno: ī cētrū īcidēs terræ octauis ī ptibus arietis ac libræ. Bis pmutatis spatiis ī auctū diei bruma octaua ī pte capricorni. Noctis uero solstitio totidē ī ptibus cancri. īæq̄litatis cā obliq̄tas ē signiferi: cū ps æqua mundi sup subterq; terras oībus fiat momētis. Sed quæ recta ī exortu suo cōsurgūt signa lōgiore tractu tenēt lucē: quæ uero obliq̄ eciore trāseūt spatio.

Quare Ioui fulmīa assignēt̄. Ca. XX.

p Atet plerosq; magna cæli affectiōe cōpertū a pricipibus doctrīæ uiris supnorū triū sydeꝝ ignes esse: q decidui ad terras fulmīnū nomē habeāt. Sed maxīe ex iis medio loco siti: fortassis quoniā cōtagiū nimii hūoris ex supiore circulo: atq; ardoris ex subiecto p hunc modū egerat. Ideoq; dictū Iouē fulmīa iaculari. Ergo ut e flagrāte ligno carbo cū crepitu: sic a sydere cælestis ignis expuit̄ præcita secū afferēs: ne abdicata q̄dē sui pte ī diuinis cessāte opibus: Idq; maxīe turbato fit aere: q̄a collectus humor abūdātiā stimulat: aut q̄a turbat̄ quodā ceu grauidi syderis partu.

Interualla sydeꝝ Ca. XXI.

i Nterualla quoq; sydeꝝ a terra multi īdagare tētauerūt. Et solē abesse a lūa: undeuigīti ptes: q̄tū lunā ipsā a terra pdiderūt. Pythagoras uero uir sagacis animi a terra ad lunā. cxxv. milia stadioꝝ esse collegit. Ab ea usq; ad solē duplum Inde ad duodecim signa triplicatū. in qua sentētia Gallus Sulpitius noster fuit.

ſ Ed Pytagoras iterdũ ex muſica rõe appellat tonũ: q̃tũ abſit a terra luna: Ab ea ad Mercuriũ ſpatii eius dimidiũ.& ab eo ad Venerẽ.A q̃ ad ſolẽ ſeſcuplũ.A ſo le ad Martẽ tonũ.i. q̃tũ ad lunã a terra. Ab eo ad Iouẽ dimidiũ. & ab eo ad Saturnũ dimidiũ.& inde ſeſcuplũ ad ſigniferũ.Ita ſeptẽ tonos effici:quã diapaſon harmoniam uocãt:hoc ẽ uniuerſitatẽ concẽtus.In ea Saturnũ Dorio moueri.Mercuriũ phtõgo. Iouem Phrygio.& in reliquis ſimilia iucunda magis q̃ neceſſaria ſubtilitate.

De mundi geometria. CA. XXIII.

ſ Tadiũ.cxxv.noſtros efficit paſſus.hoc ẽ pedes ſexcẽtos.xxv:Poſſidonius nõ mi nus.xl.ſtadioꝶ a terra altitudinẽ eẽ ĩ qua nubila ac uẽti nubeſq; ꝓueniant.In de puꝶ liqdũq; & ĩpturbatæ lucis aerẽ.Sed a turbido ad lunã uicies centũ ſtadiorũ. Inde ad ſolẽ qnqes milies.Eo ſpatio fieri ut tã ĩmenſa eius magnitudo nõ exurat ter ras.Plures aũt nõ ingẽtis ſtadiis ĩ altitudinẽ ſubire prodiderũt.Incõpta hæc & inex tricabilia:ſed tã ꝓdẽda q̃ ſũt prodita.In qs tamẽ una ratio geometricæ collectiõis nũq̃ fallacis poſſit nõ repudiari:ſi cui libeat altius iſta ꝓſeq.Nec ut mẽſura (id.n.uelle pe ne demẽtis otii ẽ) ſed ut tãtũ cõiectãti aĩo cõſtet exiſtimatio. Nã cũ trecẽtis.lx.& fere ſex partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulũ per quẽ meat ſempq; dimetiẽs tertiã partẽ ambitus:& tertiæ paulominus ſeptimã colligat:apparet dempta eius dimidia:quoniã terra cẽtralis ĩteruẽniat:Sextã uero ptẽ huius ĩmẽſi ſpatii quod circa terrã circuli ſolaris animo cõprehẽdit̃ ineſſe altitudinis ſpatio.Lunæ uero duo decimã:quoniã tanto breuiore q̃ ſol ambitu currit.Ita ferri eã in medio ſolis ac terræ Mirũ quo ꝓcedat improbitas cordis humani paruulo aliquo ĩuitata ſucceſu:Sicut ĩ ſupradictis occaſionẽ impudentiæ ratio largit̃:auſiq; diuinare ſolis ad terrã patia.Ea dẽ ad cælum agunt:quoniã ſit medius ſol:ut protinus mundi quoq; ipſius menſura ueniat ad digytos.Quãtas enĩ dimẽtientes habeat ſeptimas:tãtas habere circulũ duo & uigeſimas.tanq̃ plane a perpendiculo menſura cæli cõſtet.Aegyptia rõ quã Peto ſiris & Necepſos oſtẽdere.ſingulas ptes in lunari circulo (ut dictũ ẽ) minimo.xxxiii. ſtadiis paulo amplius patere colligit.In Saturni ampliſſimo duplũ.In ſolis quẽ me diũ eẽ diximus utriuſq; mẽſuræ dimidiũ.Quæ cõputatio plurimũ hẽt pudoris:quo niã ad Saturni circulũ addito ſigniferi ipius ĩteruallo nec numerabilis multiplicatio efficit̃.

De repentinis ſyderibus. Ca. XXIIII.

r Eſtãt pauca đ mũdo.Nãq; & ĩ ipõ cælo ſtellæ repẽte naſcũt̃ plura eaꝶ genera

De cometis & cæleſtibus ꝓdigiis:natura & ſitu & generibus eoꝶ. C.XXV.

c Ometas græci uocãt:noſtri crinitas horrẽtes crine ſanguineo: & comaꝶ mõ ĩ uertice hiſpidas.Iidẽ pogonias:qbus ĩferiore ex pte ĩ ſpeciẽ barbæ lõgæ ꝓmit tit̃ iuba.Acontiæ iaculi mõ uibrãt̃ ociſſimo ſignificatu.Hæc fuit đ q̃ qnto cõſulatu ſuo Tyberius ĩpatori Cæſar p̃claro carmĩe pſcripſit ad hũc diẽ nouiſſime uiſã. Eaſ dẽ breuiores & ĩ mucronẽ faſtigiatas xiphias uocauere:quæ ſt̃ oĩum palidiſſimæ: & quodã gladii nitore:ac ſine ullis radiis:quos chryſeus auro noĩe ſimilis:colore aũt ele ctro raros e margĩe emittit.Pithetes dolioꝶ cernit̃ figura ĩ cõcauo fumidæ lucis.Ce ratias cornus ſpẽm hẽt:q̃lis fuit cũ græcia apud ſalamina depugnauit.Lãpades ardẽ tes imitãt̃ faces.Hippeus eqnas iubas celerrimi motus:atq; ĩ orbẽ circa ſe eũtis. Fit & cãdidus cometes argẽteo crine ita refulgẽs.ut uix cõtueri liceat:ſpecieq; humana dei effigiẽ ĩ ſe oſtẽdẽs.Fiũt & hirti uilloꝶ ſpecie & iuba aliq̃ circũdati.Semel adhuc iubæ effigies mutata ĩ haſta ẽ olympiade cẽteſima octaua:urbis ãno.ccclxxxxviii. Breuiſſi mũ quo cernerẽt̃ ſpatiũ ſeptẽ dieꝶ ãnotatũ ẽ:lõgiſſimũ octogita.Mouẽt̃ aũt alii errã tiũ mõ:alii ĩmobiles hærẽt.Oẽs ferme ſub ipſo ſeptẽtriõe aliqua eius pte nõ certa:ſed maxĩe ĩ cãdidã:q̃ lactei circuli nomen accepit.Ariſtotiles tradit & ſimul plures cerni nemini cõptũ alteri:quod eqdẽ ſciã.Vẽtos aũt ab iis graues æſtuſq; ſignificari.Fiunt

pogonias

& hybernis mēſibus & ī auſtrio polo:ſed ibi citra ullū iubat. Diraq; cōpta æthiopū & ægypti populis:cui nomē æui eius rex dedit Typō:ignea ſpecie:ac ſpire mō ī torta:u ī ſu quoq; toruo:nec ſtella uerius q̄ qdā igneus nodus. Spargūt̄ aliq̄do & errātibus ſtel lis cæteriſq; crines. Sed cometes nūq̄ ī occaſura pte cæli ē: Terrificū magna ex pte ſy dus ac nō leuiter piatū ut ciuili motu Octauio cōſule. Iteꝝq; Pōpei & Cæſaris bello. In noſtro uero æuo circa ueneficiū quo Claudius Cæſar impiū reliqt Domitio Nero ni:ac deīde prīcipatu eius aſſiduū ꝓpe ac ſæuū. Referre arbitrāt̄ ī q̄s ptes ſe ſe iaculet̄ aut cuius ſtellæ uires accipiat:q̄ſq; ſimilitudīes reddat:& qbus ī locis emicet. Tibiaꝝ ſpecie arti muſicæ portēdere. Abſcenis āt moribus ī uerēdis ptibus. Signoꝝ īgenii & eruditiōis triquetrā figurā q̄dratā ue pibus āgulis ad aliquos perēniū ſtellaꝝ ſitus e dūt. Venena fūdere ī capite ſeptētrionalis:auſtriæ ue ſerpētis. Cometes in uno totius orbis loco colit̄ ī tēplo romæ admodū fauſtus Diuo Auguſto iudicatus ab ipſo:q in cipiēte eo apparuit ludis:quos faciebat ueneris genitricis nō multo poſt obitū patris Cæſaris ī collegio ab eo īſtituto. nāq; his uerbis id gaudiū ꝓdidit. Iis ipis ludoꝝ meoꝝ diebus ſydus crinitū p ſeptē dies ī regiōe cæli ſub ſeptētrionibus ē cōſpectū. Id orieba tur circa undecimā horā diei: claꝝq; & oībus terris cōſpicuū fuit. Eo ſigno ſignificari uulgus credidit Cæſaris aīam īter deoꝝ īmortaliū numīa receptā. quo noīe id īſigne ſimulacro capitis eius quod mox ī foro cōſecrauimus adiectū ē: Hæc ille ī publicū. In teriore gaudio ſibi illū natū ſeſeq; ī eo naſci īterp̄tatus ē. & ut ueꝝ fateamur: ſalutare id terris fuit. Sūt q & hæc ſydera ꝑpetua eſſe credāt: ſuoq; ābitu ire: ſed nō niſi relicta a ſole cerni. Alii uero q naſci huōre fortuito & ignea ui: ideoq; ſolui. Hipparchus de ſyderib9 p exēpla hyſtorica: faces: lāpades: trabes bolides: & caſma cæli. Ca. XXVI.

i Dē Hipparchus nūq̄ ſatis laudatus: ut quo nemo magis apꝓbauerit cognatio nē cu hoīe ſydeꝝ: aīaſq; noſtras ptē eſſe cæli, nouā ſtellā & aliā ī æuo ſuo geitā deprehēdit: eiuſq; motu q̄ die fulſit ad dubitationē ē adductus: an ne hoc ſæpi us fieret: mouerēt̄q; & eæ q̄s putam9 affixas. Idēq; auſus rē etiā deo īprobā ānumera re poſteris ſtellas: ac ſydera ad normā expāgere organis excogitatis: p quæ ſīgulaꝝ lo ca atq; magnitudīes ſignaret: ut facile diſcerni poſſet ex eo: nō mō an obirēt: naſcerēt̄ q;: ſed omnino aliq̄ trāſirēt mouerēt̄ ue. Itē an creſcerēt minuerēt̄q; cælo ī hæredita te cūctis relicto: ſi qſq̄ q rationē eā caperet īuētus eſſet. Emicāt & faces nō niſi cām de cidunt uiſæ: Qualis Germanico cæſare gladiatoꝝ ſpectaculū edēte præter ora popu li meridiano trāſcurrit. Duo genera earū: Lāpades uocāt plane faces, alteꝝ bolidas: q̄le mutinēſibus malis uiſū ē. Diſtāt ꝗ faces ueſtigia lōga faciūt priore ardente pte. Bolis uero ꝑpetua ardēs lōgiorē trahit limitē. Emicāt & trabes ſimili mō: quas docos uocāt quales cū lacedemonii claſſe uicti īpiū græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus quem uocāt chaſma. De cæli coloribus. Ca. XXVII.

f It & ſāguinea ſpē: quo nihil terribilius mortaliū timori ē. Incēdiū ad terras ca dēs īde. ſicut olypiadis cēteſimæ ſeptiæ āno tertio cū rex Philipp9 græciā qua teret. Atq hæc ego ratis tēporib9 naturæ ut cætera arbitror exiſtere: nō ut ple riq; uariis de cāis quas īgenioꝝ acumē excogitat. Quippe īgentiū maloꝝ fuere præ nūtia. Sed ea accidiſſe nō qa hæc facta ſūt arbitror: uerū hæc ideo facta qa incuſura erāt illa raritate timorē. Occultā āt eorū eſſe rationē: iōq; nō ſicut exort9 ſupradictos defectuſq; & multa alia noſci. De flāma cæli Ca. XXVIII.

c Ernunt̄ & ſtellæ cū ſole totis diebus: plerūq; & circa ſolis orbē ceu ſpē coronæ & uerſi coloris circuli. Qualiter auguſto Cæſare ī prīa iuuēta urbē ītrāte poſt obitū patris ad nomē īgēs capeſſēdū. De coronis celeſtib9. Ca XXIX

e Xiſtūt eædē corōe circa lunā & circa nobilia aſtra cælo quoq; īhærētia. Circa ſolē arcus appuit. L. Opimio. iii. Q. fabio. ii. cōſ. orbis. L. Portio. M. Acilio.

De circulis repētinis. Ca. XXX.

Irculus rubri coloris. L. Iulio. P. rutilio cō. fiūt ꝓdigioſi & lōgiores ſolis defectus

qualis ociso dictatore. Cæsare & antoniano bello totius pene anni pallore continuo.

Plures soles. Ca. XXXI.

e T rursus plures soles cernũť: nec supra ipm nec ifra se: sed ex obliquo nũq̃ iuxta: nec cõtra terrã: nec noctu. sed aut oriẽte aut occidẽte. Semel i meridie cõspecti i bosphoro ꝓdũť: q a matutĩo tpe durauerũt i occasũ. Trinos soles ãtiq sæpius uidere. Sicut Sp. Postumio. Q. Minutio: Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dolobella &. M. Lepido. L. Plãco cõs. & nostra ætas uidit Diuo Claudio prĩcipe consulatu eius Cornelio Orfito collega. Plures simul q̃ tres uisi ad hoc æui nunq̃ produnť.

Plures lunæ. Ca. XXXII.

l Vnæ quoq; trinæ: ut Cn. Domitio. C. F. L. Annio cõ. apparuere: quos pleriq; appellauerũt soles nocturnos. Dieꝝ lux nocte. Ca. XXXIII.

l Vmen de cælo noctu uisũ est. C. Cecilio. Cn. Papyrio cons. & sæpe alias ut diei species noctu luceret. Clypei ardentes. Ca. XXXIIII.

c Lypeus ardẽs ab occasu ad ortũ sintillãs trãscurrit solis occasũ. L. Valerio. Cn. Mario cons. Ostentum cæli. Ca. XXXV.

s Intillã e stella cadere: & augeri terræ appropinquãtẽ: ac postq̃ i lunæ magnitudinẽ facta sit illuxisse ceu nubilo die. Dein cũ i cælũ se recipet: lãpadẽ factã semel unq̃ ꝓditur. Cn. Octauio. C. Scribonio cons. Vidit hoc Licinius Syllanus ꝓcõsul cũ comitatu suo. De discursu stellarũ. Ca. XXXVI.

f Ieri uideť & discursus stellaꝝ nũq̃ temere ut nõ ex ea pte truces uẽti coriãť: & ex iis tũc ꝓcellæ i mari terrisq;. De stellis castorib⁹. Ca. XXXVII.

u Idi i nocturnis militũ uigiliis ĩhærere pilis ꝑ uallo fulguꝝ effigies: eæ & ãtẽnis nauigãtiũ aliisq; nauiũ ptibus ceu uocali quodã sono isistũt ut uolucres sedẽ ex sede mutãtes. Graues cũ solitariæ ueneræ: mergẽtesq; nauigia: & si i carinæ ima deciderint exurẽtes. Geminæ aũt salutares: & ꝓsperi cursus ꝓnuntiæ. q̃rũ aduẽtu fugari dirã illã ac minacẽ appellatãq; Helenã ferũt. Et o id Polluci & Castori id numẽ assignãt: eosq; i mari deos ĩuocãt. Hoĩum quoq; capita uesptinis horis magno ꝑsagio circũfulgẽt. Oĩa ĩcerta rõe & ĩ naturæ maiestate abdita. De aere. XXXXVIII.

h Actenus de mũdo ipso syderibusq;. Nũc reliq̃ celi memorabilia. Nãq; & hoc cælũ appellauere maiores: qđ alio noĩe aera: oẽ qđ ĩani simile uitalẽ hunc spiritũ fũdit. Infra lunã hæc sedes: multoq; ĩferior. Vt aĩaduerto ꝓpemodũ cõstare: ĩfinitũ ex supiore natura aeris & terreni halit⁹ miscẽs utraq; sorte cõfũdiť. Hic nubila: tonitrua & alia fulmia. Hic grãdies: & pruinæ: imbres: ꝓcellæ: turbies. Hic pluria mortaliũ mala: & reꝝ naturæ pugna secũ. Terrena ĩ cælũ tẽdẽtia đprimit sydeꝝ uis. Eadẽq; q̃ spõte nõ subeãt ad se trahũt. Decidũt ĩbres. Nebulæ subeũt. Siccãť amnes. Ruũt grãdines Torrẽt radii: & terrã ĩ mediũ undiq; ĩpellũt. Iidẽ ĩ fracti resiliũt: & q̃ potuere auferunt secũ. Vapor ex alto cadit: rursũq; ĩ altũ redit. Vẽti ĩgruũt ĩanes. Iidẽq; cũ rapina remeant. Tot aĩaliũ haustus spiritũ e sublimi trahit. At ille cõtra nitiť: Tellusq; ut ĩani cælo spiritũ ĩfũdit. Sic ultro citro cõmeãte natura ut tormẽto aliquo mũdi celeritate discordia accẽdať: nec stare pugnæ licet: sed assidue rapta cũ uoluiť. Et circa terrã ĩmẽso reꝝ cãs globo tẽdit: subĩde ꝑ nubes cælũ aliud obtexẽs. Vẽtoꝝ hoc regnũ. Itaq; ꝑcipua eoꝝ natura ibi: & ferme reliq̃s cõplexa cãs: quoniã & tonitruũ & fulminũ iactus hoꝝ uiolẽtiæ pleriq; assignãt. Quin & iõ lapidibus pluere ĩterim ꝙ uẽto sint rapti: & multa similiter. Quã ob rẽ plura simul dicẽda sť. De æstatis tẽpestatib⁹. C. XXXIX.

t Empestatũ rerũq; q̃sdã statas eẽ cãs: q̃sdã uero fortuitas: aut adhuc rõis ĩcõptæ maĩfestũ ẽ. Quis. n. æstates & hyemes, q̃q; ĩ tpib⁹ ãnua uice ĩtelligũť syderũ motu fieri dubitet? Ergo ut solis natura tẽpãdo ĩtelligiť ãno: sic reliquoꝝ quoq; sydeꝝ ꝓpria ẽ qbusq; uis: & ad suã cuiq; naturã fertilis. Alia sť ĩ liquorẽ soluti hũoris fœcũda alia cõcreti ĩ pruĩas: aut coacti ĩ niues: ãt glaciati ĩ grãdies. Alia flat⁹ tpis: alia uaporis

Alia roris: Alia rigoris. Nec uero hæc tãta debent existimari q̃ta cernunt̃: cũ esse eorũ nullũ minus luna tã ĩmẽsæ altitudinis ratio declaret. Igit̃ ĩ suo quæq; motu naturã suã exercẽt. quod maĩfestũ Saturni maxĩe trãsitus hymbribus faciũt. Nec meãtiũ mõ syderꝝ hæc uis ẽ: sed multoꝝ etiã adherẽtiũ cælo quotiẽs errãtiũ accessu impulsa aut cõiectu radioꝝ extimulata sũt. q̃liter ĩ suculis sẽtimus accidere: quas græci ob id pluuio nõie hyadas appellãt. Quin & sua spõte quædã statisq; tẽporibus ut hædoꝝ exortus arcturi uero sydus nõ ferme sine ꝓcellosa grãdĩe emergit.

De caniculæ exortu. Ca. XL.

n Am caniculæ exortu accẽdi solis uapores qs ignorat? Cuius syderis effectus ãplissimi ĩ terra sẽtiũt̃. Feruẽt maria exoriẽte eo. Fluctuãt ĩ celis uina. Mouẽt̃ stagna. Origẽ appellat ægyptus ferã: quã ĩ exortu ei⁹ cõtrastare & cõtueri tradit: ac uelut adorare cũ sternuerit. Canes q̃dẽ toto eo spatio maxĩe ĩ rabiẽ agi nõ est dubiũ.

Vis tẽpoꝝ anni statuta. Ca. XLI.

q Vin ĩ ꝑtibus quoque signoꝝ quorũdã sua uis ĩest ut autũnali æqnoctio bruma que cũ tẽpestatib⁹ cõfici syd⁹ ĩtelligim⁹.

De ĩcertis tẽpestatib⁹. Ca. XLII.

n Ec hymbribus tãtũ tẽpestatibusq; sed multis & corpoꝝ & ruris expimẽtis. Afflãt̃ alii sydere. Alii cõmouẽt̃ statis tẽporibus: aluo: neruis: capite: mẽte. Olea & populus alba & salices folia solstitio circũagũt. Floret ipso brumali die suspẽsa ĩ tectis arẽtis herba pulegii. Rũpũt̃ ĩtẽtæ spiritu mẽbranæ. Miret̃ hoc q non obseruet quotidiano expimẽto herbã unã: quæ uocat̃ heliotropiũ abeũtẽ solẽ ĩtueri sẽper: oĩbusq; horis cũ eo uerti: uel nubilo obũbrãte. Iã q̃dẽ lunari potestate ostreaꝝ cõchylioꝝq; & cõchaꝝ oĩum corpora augeri: & rursus minui. Quin & soricũ fibras respõdere numero lunæ exq̃siuere diligẽtiores. Minimũq; aĩal formicã sẽtire uires syderis ĩterlunio sẽp cessãtẽ. Quo turpior hoĩ ĩscitia ẽ: fatẽti præcipue iumẽtoꝝ quoꝝdã ĩ oculis morbos cũ luna ĩcrescere ac minui. Patrocinat̃ uastitas cæli immẽsa discreta altitudĩe ĩ duo atq; septuagĩta signa. Hæ sũt reꝝ aut animãtiũ effigies: ĩ quas digessere cælũ periti. In his q̃dã mille sexcẽtas ãnotauere stellas ĩsignes uidelicet effectu uisu ue. Exẽpli gratia ĩ cauda tauri septẽ quas appellauere Vergilias. In frõte suculas. Boetẽ quæ sequit̃ septẽtriones.

De hymbribus. Ca. XLIII.

e Xtra has cãs nõ negauerĩ existere hymbres uẽtosq;: quoniã humidã a terra alias uero ꝓpter uapores fumidã exhalare caliginẽ certũ ẽ: Nubesq; liquore egresso ĩ sublime: aut ex aere coacto ĩ liquorẽ egresso ĩ sublĩe: aut ex aere coacto ĩ liquorẽ gigni. Dẽsitas earũ corpusque haud dubie cõiectat̃ argumẽtorũ solem obumbret. Perspicuũ alias etiã urinãtibus ĩ qualibet ꝓfundã aquarũ altitudinẽ.

Quare lapides pluant. Ca. XLIIII.

i Git̃ nõ eã inficias: posse ĩ has & ignes sup̃ne stellaꝝ decidere: q̃les sereno sæpe cernimus: quoꝝ ictu cõcuti aera ueꝝ ẽ: quando & tella uibrata stridũt. Cũ uero ĩ nubẽ ꝑuenerit: uaporẽ dissonũ gigni ut cãdẽte ferro ĩ aquã demerso: & fumidũ uorticẽ uolui. Hic nasci ꝓcellas.

De tonitruis & fulguribus. Ca. XLV.

e T si ĩ nube luctet̃ flatus ãt uapor tonitrua edi: si erũpat ardẽs: fulmĩa. Si lõgiore tractu nitat̃ fulgetra. His findi nubẽ: illis ꝓrũpi. Et esse tonitrua impactoꝝ igniũ plagas: ideoq; ꝓtin⁹ corruscare igneas nubiũ rimas. Posse & repulsu syderꝝ depssũ q a terra meauerit spiritũ nube cohibitũ tonare natura strãgulãte sonitũ dũ rixet̃. edito fragore cũ erũpat: ut ĩ mẽbrana spiritu ĩtẽta. posse & attritũ dũ ĩ p̃ceps ferat̃ illũ q̃sq̃s ẽ spiritũ accẽdi. Posse & afflictu nubiũ edidi: ut duoꝝ lapidũ sintilãtib⁹ fulgetris. Sed hæc oĩa eẽ fortuita. Hic bruta fulmĩa & uana ut q̃ nulla ueniãt rõe naturæ. Iis ꝑcuti mõtes: iis maria: oẽsq; alios irritos iact⁹. Illa uero fatidica ex alto statisq; d̃ causis & ex suis uẽire syderib⁹. simili mõ uẽtos uel poti⁹ flat⁹ posse & aridosiccoq; anhelitu terræ gigni nõ negauerĩ. posse & aq̃s aera expirãtib⁹ q neq; ĩ nebulã dẽset̃:

tractu pro tem poris spacio.

nec crassescat i nubes. Posse & solis ipulsu agi: quonia uetus no aliud itelligat q fluctus aeris: pluribusq; et modis. Naq; & flumib9 & niuib9 & e mari uidem9 et traqllo: & alios quos uocat altanos e terra cosurgere. Qui qde cu e mari redeut tropei uocat: si pergut apogei.

Qua rone echo reddat. Ca. XLVI.

m Ontium uero flexus crebriq; uertices & coflexa subito aut cofracta i humeros iuga cocaui uallu sinus scindut iaequaliter: ide resultate aera quae ca etia uoces multis i locis reciprocas facit.

De uetis. Ca. XLVII.

s Ine fine uetos generat iam qda etia specus: qlis in dalmatiae ora uasto i pceps hiatu i que deiecto leui podere quis tranqllo die turbini similis emicat pcella. nome loco e sentaqn. Et i cyrenaica puintia rupes quaeda austro tradit sacra: qua pfanu sit attrectari hois manu: cofestim austro iuoluete harenas. In domibus et multis manufacta iclusa opacitate coceptacula auras suas het: adeo ca no deest. Sed plurimu iterest flatus sit an uetus: illos status atq; psp irates: quos non tractus aliqs ueru terrae setiut: q no aura no pcella maris: sed appellatioe quoq; ipsa ueti sunt. Qui siue assiduo mudi icitu & cotrario syderu occursu nascut. siue hic e ille generabilis reru naturae spiritus huc illucq; taq i utero aliquo uagus: siue disparili erratiu syderu ictu: radiorumq; multiformi iactu flagellatus aer: siue a suis syderibus exeut his ppioribus: siue ab illis caelo affixis cadut: pala e illos quoq; lege here naturae no ignota etia si nondu pcognita.

Naturae & obseruatioes uentoru. Ca. XLVIII.

u Iginti & aplius auctores graeci ueteres pdidere de his obseruatioes: quo magis miror orbe ta discordi & i regna hoc e i mebra diuiso tot uiris curae fuisse tam ardua uetu pqrere iter bella pserti & ifida hospitia. Piratis et oium mortalium hostibus trasitus fame tenetibus: ut hodie qda i suo qsq; tractu ex eoru cometariis q nuq eo accessere uerius noscat q idigenaru scietia. Nuc uero pace ta festa: ta gaudete puentu reru, artiuq; pricipe, oio nihil adisci noua iquisitioe: imo ne ueteru quide iueta pdisci. No erat maiora pmia i multos dispersa fortunae magnitudie. & ista plures sine pmio alio q posteros iuuadi eruerut. Naq; mores hoium senuere no fructus. Et imesa multitudo aptu quocuq; e mare hospitaliq; littoru oim appulsu nauigat: sed lucri no scietiae gra. Nec reputat caeca mes et tatu auaritiae iteta id ipsu scientia posse tutius fieri. Quapp scrupulosius q istituto fortassis coueiat opi tractabo uetos tot milia nauigatiu cernes.

Ventoru genera. Ca. XLIX.

u Eteres quattuor oio suauere p totide mudi ptes: io nec Homerus plures nominat. Hebeti mox iudicatu secuta aetas octo addidit rone nimis subtili & cosciss a. Proximis iter utraq; media placuit ad breue nueru additis. iiii. Sut ergo bini i. iiii. caeli ptibus. Ab oriete aeqnoctiali subsolanus. Ab oriete brumali ullturnus. Illu apelioten: huc graeci euru appellat. A meridie auster. Et ab occasu brumali africus noton & liba nominat. Ab occasu aeqnoctiali fauonius. Ab occasu solstitiali corus: zephyron & argesten uocat. A septetrioibus septetrio. Interq; eu & exortu solstitiale aqlo. A parctias dicti & boreas. Numerosior ro. iiii. iis interiecerat transcea media regioe iter septetrione & occasu solstitiale. Iteq; caetia media iter aqlone & exortu aeqnoctiale Ab ortu solstitiali phaonica media regioe iter ortu brumale & meridie. Ite inter liba & noton copositu ex utroq; mediu. Inter meridie & hybernu occidete libanoton. Nec finis. Alii qppe mesen noie etianu addidere iter borea & caetia. Et iter euru & noton euronoton. Sut et qda peculiares qbusq; getib9 ueti no ultra certu pcedentes tractu: ut Atheniesibus syron: paulo ab argeste deflexus reliq graeciae ignotus. Aliubi elatior ide olympias uocat. Cosuetudo his oibus noibus argeste itelligit & caetia. Aliq uocat hellespotio. Et eosde alibi aliter. Ite i narbonesi puitia clarissimus uetoru e circius: nec ulli uioletia iferior. Osti pleruq; recto ligustico mari pferes. Ide n mo i reliqs ptib9 caeli ignot9 e: sed ne uiena qde eiusde puitiae urbe attiges: paucis an limitib9 iugi modici

occursu tãtus ille uẽtorũ ẽ coercitus. Et austros ĩ ægyptũ penetrare negat Fabianus. Quo fit maĩfesta lex naturæ uẽtis etiã & tẽpore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigã tibus maria. Cuius ĩ prĩcipio fauonii hybernũ molliũt cælũ sole aquarii. xxv. optinẽte partẽ. Is dies sextus ẽ ãte februarias idus. Cõpetit ferme & hoc oĩbus quos deĩde ponã p singulas ĩtercalatiões: uno die ãticipãtibus rursũq; lustra sequẽti ordĩe seruãtib9 Fauoniũ qdã ad. viii. cha. martii chelidoniã uocãt ab hirũdinis uisu. Nõnulli uero orithiã uno & septuagesimo die post brumã ab aduẽtu auiũ flãtẽ p dies nouẽ. Fauonio cõtrarius ẽ quẽ subsolanũ appellauimus. Datus ẽ ãt huic exortus uergiliarũ ĩ totidẽ ptibus tauri sex diebus ãte maias idus. quod tẽpus austrinũ ẽ, huic uẽto septẽtrione cõtrario: Ardẽtissimo aũt æstatis tẽpore exorit̃ caniculæ sydus sole primã ptẽ leonis ĩgrediẽte. Qui dies. xv. ãte augusti chal. ẽ. Huius exortũ diebus octo ferme aqlones antecedũt: quos pdromos appellãt. Post biduũ aũt exortus iidẽ aqlones cõstãtius pflãt diebus. xl. quos ethesias uocãt. Mollire eos credit̃ solis uapor geminatus ardore syderis. Nec ulli uẽtorũ magis stati sũt. Post eos rursus austri frequẽtes usq; ad sydus arcturi: quod exorit̃. xi. diebus ãte æqnoctiũ autũni. Cũ hoc corus ĩcipit: corus autunnat. Huic ẽ cõtrarius uulturnus. post id æqnoctiũ diebus fere. iiii. &. xl. uergiliarũ occas9 hyemẽ ĩcohat. Quod tẽpus ĩ tertio idus nouẽbris ĩcidere cõsueuit. hoc ẽ aqlonis hyberni: multũq; æstiuo illi dissimilis. cuius ex aduerso ẽ africus. Ante brumã autẽ septẽ diebus totidẽq; postea sternit̃ mare halcyonũ fœturæ: & ĩde nomẽ ii dies traxere. Reliquũ tẽpus hyemat. Nec tñ̃ sæuitia tẽpestatũ cõcludit mare. Piratæ primũ coegere mortis pĩculo ĩ mortẽ ruere: & hyberna expiri maria. Nũc idẽ auaritia cogit. Vẽtorũ ẽt frigidissimi sũt quos a septẽtriõe diximus spirare. Vicinus his corus. li. & reliquos cõpescũt: & nubes abigũt: Humidi auster africus: & præcipue auster italiæ. narrãt & ĩ põto cæcian ĩ se trahere nubes. Sicci corus & uulturnus præterq̃ desinẽtes. Niuales aqlo & septẽtrio. grãdĩes septẽtrio ĩportat̃ & cor9. æstuosus auster. tepidi uulturnus & fauonius Iidẽ subsolano sicciores: & ĩ totũ oẽs a septẽtriõe & occidẽte sicciores: q̃ meridie & oriẽte. Saluberrimus ãt oĩum aqlo. Noxius auster & magis sicc9. fortassis qa huĩdus frigidior ẽ. minus esurire eo spirãte credũt̃ animãtes. Etesiæ noctu desinũt flare: & a tertia diei hora oriũt̃. ĩ hispaĩa & asia ab oriẽte flat9 ẽ eorũ. In põto ab aqlone. reliqs ĩ ptib9 a meridie. Spirãt ãt & a bruma q uocãt̃ ornithiæ: sed leniores & paucis diebus. pmutãt & duo naturã cũ situ. Auster africæ serenus. Aqlo nubilus. Oẽs uẽti uicibus suis expirãt maiore ex pte. Aut ut cõtrarius desinẽti ĩcipiat cũ pxĩe cadẽtibus. Surgũt a leuo latere ĩ dextrũ ut sol ãbiũt. De rõe eorũ mẽstrua q̃rta maxĩe luna decernit: Iisdẽ ãt uẽtis ĩ cõtrariũ nauigat̃ pplatis pedib9: ut noctu plerũq; aduersa uela cõcurrãt. Austro maiores fluct9 edũt̃ q̃ aqlone. quoniã ille ĩfernus ex imo maris spirat hic sũmo. ideoq; post austros noxi præcipue terremot9. Noctu auster ĩterdiu aqlo uehemẽtior. Et ab ortu flãtes diuturniores sũt ab occasu flãtibus. Septẽtriões impari fere desinũt nuẽro. Quæ obseruatio etiã ĩ aliis multis rerũ naturæ ptibus ualet. Mares itaq; existimãt̃ ĩpares numeri. Sol & auget & cõprimit flatus. Auget exoriẽs occidẽsq;. Cõprimit meridian9 æstiuis tẽporibus. Itaq; medio diei aut noctis plerũq; sopiũt̃: qa aut nimio frigore aut æstu soluũt̃. Et hymbribus uẽti sopiũt̃. Expectãt̃ aũt maxĩe uñ nubes discussæ adapuere cælũ. Oĩum qdẽ si libeat obseruare minimos ãbitus redire easdẽ uices q̃driẽnio exacto Eudoxus putat nõ uẽtorũ mõ uerũ & reliqrũ tẽpestatũ magna ex pte. Et ẽ prĩcipiũ lustri eius semp ĩtercalari ãno caniculæ ortu. De generalibus uẽtis hæc.

De repẽtinis flatibus. Ca. L.

n Vnc d̃ repẽtinis flatib9 q exhalãt e terra ut dictũ ẽ, coorti rursusq; d̃iecti ĩteri obducta nubiũ cute multiformes existũt. uagi qppe & ruẽtes torrẽtiũ mõ ut aliqb9 placere ostẽdim9: tonitrua & fulgura edũt. maiore uero illati põdere ĩcursuq; si late siccã rupit̃ nubẽ: pcellã gignũt q̃ uocat̃ a græcis ecnephias. Si uero depsso sinu arct9

ecnephias.

rotati effregerit sine igne hoc ē sine fulmīe uorticē faciũt: q̄ typhon uocat̃.i.uibratus Ecnephias difert: Hic secũ aliqd abreptũ e nube gelida cõuolues uersansq; & ruinã suã illo põdere aggrauãs: & locũ ex loco mutãs rapida uertigie: p̄cipua nauigãtiũ pestis. nõ antẽnas mõ: uerũ ipsa nauigia cõtorta frãgẽs: tenui remedio aceti ĩ aduenientẽ effusi: cui frigidissima ẽ natura. Idẽ illisu ipso repcussus correpta secũ ĩ cælũ refert sorbetq; ĩ excelsũ. Quod si maiore depssæ nubis erupit specu: sed minus alto q̄ pcella nec sine fragore turbinẽ uocãt: pxima quæq; psternentẽ. Idẽ ardẽtior accẽsusq; dum fuerit p̄ster uocat̃ amburens cõtacta pariter & proterens.

Alia pdigiosa genera tempestatũ. Ca. LI.

On fit aũt aqlonibus typhon nec niualis: aut niue iacẽte ecnephias. Quod si simul rupit nubẽ: exarsitq;: & ignẽ habuit: aut postea cõcepit fulmẽ ẽ. Distat a p̄stere quo flãma ab igne. Hic late fũdit̃ flatu: Illud cõglobat̃ ĩpetu. Vortex aũt hic meãdo distat a turbĩe quo stridor a fragore Procella latitudĩe ab utroq; disiecta nube uerius q̄ rupta. Fit & caligo beluæ similis nube dira nauigãtibus. Vocat̃ & colũna cũ spissatus humor rigẽsq; ipse se sustinet. Ex eodẽ genere & ĩ lõgã ueluti fistulã nubes aquã trahit. Quib⁹ ĩ terris fulmĩa nõ cadãt. Ca. LII.

Yeme & æstate rara fulmĩa cõtrariis de causis: quoniã hyeme dẽsatus aer nubiũ crassiore corio spissat̃: oĩsq; terrarũ exhalatio rigens ac gelida qcqd accipit ignei uaporis extĩguit. Quæ rõ ĩmunẽ scythiã & circa rigẽtia a fulminũ casu p̄stat: & ediuerso nimius ardor ægyptũ. Siqdẽ calidi sicciq; halitus terræ raras admodũ tenuesq; & ĩfirmas dẽsãt̃ ĩ nubes. Vere ãt & autũno crebriora fulmĩa corruptis in utroq; tp̄e æstatis hyemisq; causis. Qua rõe crebra ĩ italia fulmĩa qa mobilior aer mitiore hyeme & æstate nĩbosa: semp quodãmõ uernat uel autũnat. Italiæ quoq; ptibus iis q̄ a septẽtriõe descẽdũt ad tẽporẽ: q̄lis ẽ urbis cãpaniæ tract⁹ iuxta hyeme & æstate fulgurat: quod nõ ĩ alio situ. Fulgurũ genera & miracula. Ca. LIII.

Vlminũ ipsorũ plura genera tradunt̃. Quæ sicca ueniũt nõ adurũt: sed dissipãt. Quæ humida nõ urũt: sed ĩfuscãt. Tertiũ ẽ q̄d clarũ uocãt murificæ maxime naturæ: quo dolia exhauriũt̃ ĩtactis opimẽtis: nullcq; alio uestigio relicto. Aurũ & æs & argẽtũ liquat̃ ĩtus sacculis ipsis nullo mõ ambustis: ac ne cõfuso qdẽ signo cæræ. Martia prĩceps romanorũ icta grauida partu exaĩato ipsa citra ullum aliud ĩcõmodũ uixit. In catilinianis pdigiis põpeiano ex municipio. M. Herẽnius decurio sereno die fulmĩe ict⁹ ẽ. De obseruatiõib⁹. Ca. LIIII.

Huscorũ litteræ nouẽ deos emittere fulmĩa existimãt: eaq; eẽ xi. generũ. Iouem eni trina iaculari. Romani duo tãtũ ex his seruauere: diurna attribuẽtes ioui: nocturna Sũmano. Rariora sane eadẽ de cã frigidioris cæli hetruria rũpe a terra quoq; arbitrat̃: q̄ ĩfera appellat brumali tp̄e facta sæuã maxĩe & execrabilia: cũ sint oĩa q̄ terrena existimãt nõ illa generalia: nec a syderib⁹ ueniẽtia: sed ex pxĩa atq; turbidiore natura. Argumẽtũ euidẽs ẽ q̄ oĩa a supiore cælo decidẽtia obliquos habeant ictus: hæc ãt q̄ uocat̃ terrena rectos. Sed qa ex ppriore materia cadũt iõ credũt̃ e terra ea exire: quoniã ex repulsu nulla uestia edãt: cũ sit illa rõ nõ ĩferni ictus sed aduersi. Saturni ea a sydere psicisci subtiliter ista cõsectati putãt: sicut cremãtia a Martis. Qualiter cũ uulscinii oppidũ thuscorũ opulẽtissimũ totũ cõcrematũ ẽ fulmĩe. Vocãt & familiaria ĩ totã uitã fatidica: quæ prĩa fiũt familiã suã cuiq; idepto. Cæterũ existimãt nõ ultra decẽ ãnos portẽdere priuata: p̄terq̄ hæc quæ matrimonio prĩo facta aut natali die. Publica nõ ultra. xxx. annũ: p̄terq̄ ĩ deductiõe oppidorũ.

De fulminibus euocandis. Ca. LV.

Xtat annaliũ memoriã sacris qbusdã & p̄catiõibus uel cogi fulmĩa uel impetrari. Vetus fama ẽ hetruriæ impetratũ uulsinis & urbe & agris depopulatis: subeũte mõstro quod uocauere Oltã: euocatũ & Porsena suo rege & ãte eũ a Numa sæpius hoc factitatũ in prĩo ãnaliũ suorũ tradit. L. Piso grauis auctor. Quod imitatũ

pa℞ rite Tullũ Hoſtiliũ ictũ fulmĩe.Lucoſq; & aras & ſacra habemus: iterq; ſtatores & tonãtes & feretrios eliciũ quoq; accepimus iouẽ.Varia ĩ hoc uitæ ſẽtẽtia & pro cu iuſlibet aĩo.Imperari naturæ audacis ẽ credere:nec minus habetis beneficiis abroga re uires:quãdo ĩ fulgu℞ quoq; ĩterpretatiõe eo ꝓfecit ſciẽtia: ut uentura alio finito die præcinat:& an perẽptura ſint fatũ:aut aptura potius alia fata quæ lateãt:in nu meralibus ĩ utroq; publicis priuatiſq; expimẽtis. Quãobrẽ ſint iſta (ut re℞ naturæ libuit) aliis certa:aliis dubia:aliis ꝓbata:aliis dãnãda.Nos cætera quæ ſunt ĩ his me morabilia nõ omittemus.

Catholica fulgu℞. CA. LVI

f Vlgetrũ prius cerni q̃ tonitrũ audiri cũ ſimul fiãt certũ ẽ.Nec mi℞ quoniam lux ſonitu uelocior.Ictũ autẽ & ſonitũ cõgruere ita modulãte natura. Sed ſo nitũ ꝓfecti eſſe fulminis:nõ illati.etiãnum ſpiritũ ociorẽ fulmine:Ideo quati prius oẽ & afflari q̃ ꝑcuti:nec queq̃ tangi q prior uiderit fulmẽ:aut tonitrua audie rit.Leua ꝓſpera exiſtimãt̃.quoniã leua ꝑte mundi ortus ẽ.Nec tã aduẽtus ſpectat̃ q̃ reditus:ſiue ab ictu reſiliat ignis:ſiue opere cõfecto aut igne cõſũpto ſpiritus remeet. In.xvi.ꝑtes cælũ ĩ eo reſpectu diuiſere tuſci.Prĩa ẽ a ſeptẽtrionibus ad æqnoctialem exortũ.Secũda ad meridiẽ.Tertia ad æqnoctialem occaſũ.Quarta optinet quod reli quũ ẽ ab occaſu ad ſeptẽtriones.Has ĩ quaternas iterũ diuiſere ꝑtes:ex qbus octo ab exortu ſiniſtras:totidẽ e cõtrario appellauere dextras.Ex iis maxĩe dira quæ ꝑ ſepten triones occaſũ attingũt.Itaq; ꝑ plurimũ refert ũde uenerĩt fulmina & quo cõceſſerit Optimũ ẽ ĩ exortiuas redire ꝑtes.Ideo cũ a prĩa cæli ꝑte uenerit:& ĩ eãdẽ cõceſſerint ſũma fœlicitas portẽdit̃.Quale Syllæ dictatori oſtẽtũ datũ accipimus. Cætera ipſius mũdi portiõe minus ꝓſpera aut dira.Quædã fulgura enũtiare nõ putãt fas: nec au dire:præterq̃ ſi hoſpiti ĩdicent̃ aut parẽti.Magna obſeruationis huius uanitas tacta Iunonis æde romæ deprehẽſa ẽ Scauro cõſule q mox prĩceps fuit. Noctu magis q̃ in terdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnũ anĩal hoĩem nõ ſemp extinguit:cætera illico: hũc uidelicet natura tribuẽte honorẽ:cũ tot beluæ uiribus præſtẽt.Oĩa cõtrarias in cubãt ꝑtes.Homo niſi cõuertat̃ ui ꝑcuſſus nõ expirat.Supne icti cõcipiunt. Vigilãs ictus cõniuẽtibus oculis dormiẽs patẽtibus reperit̃.Hoĩem ita exaĩatum cremari fas nõ ẽ:cõdi terra religio tradidit.Nullũ animal niſi exanimatũ fulmĩe accẽdit̃. Vulne ra fulminatorũ frigidiora reliquo corpore ſunt.

Quæ non feriantur fulmine. CA. LVII

e X iis quæ terra gignuntur lauri fruticẽ nõ icit.Nec unq̃ altius q̃nq; pedibus deſcẽdit ĩ terrã.Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant:aut tabernacula pellibus belua℞ quas uitulos marinos appellãt:quoniã hoc ſolũ anĩal ex marinis nõ ꝑcutiat:ſicut nec euolucribꝰ aqlã:q̃ ob hoc armiger huius cæli fĩgit̃:ĩ italia ĩter terra cinã & ædẽ Fetoniæ turres bellicis tẽporibꝰ deſiere fieri:qa nõ nullæ ea℞ ſũt fulmĩe dirutæ.

De ꝓdigioſis pluuiis lacte & ſãguie carne ferro lana lateribꝰ coctis. C.LVIII

p Ræter hæc ĩferiore cælo relatũ ĩ monumẽta ẽ lacte & ſãguĩe pluuiſſe.M. Acilĩ o.C.Portio cõſ..Et ſæpe alias carne.ſicut L.Volũnio Seruio Sulpicio cõſ.Exq; ea nõ ꝓputruiſſe ꝙ nõ diripuiſſẽt aues.Itẽ ferro ĩ lucanis ãno ãte q̃.M.Cra.a parthis ĩterẽptus ẽ:oẽſq; cũ eo lucani milites:quo℞ magnus numerus ĩ exercitu erat. Effigi es quæ pluerat ſpõgia℞ fere ſimilis fuit.Aruſpices cauẽda præmonuerũt ſupna uul nera.L.ãt Paulo C.Mar.cõſ.lana pluit circa caſtellũ cariſſanũ:iuxta ꝙ poſt ãnũ.T. Annius Milo occiſus ẽ.Eodẽ cãm dicẽte lateribꝰ coctis pluiſſe ĩ eiꝰ ãni acta relatũ ẽ.

De crepitu armo℞ & tuba℞ de celo audito. CA. LIX

a Rmorũ crepitus & tubæ ſonitus auditus e cælo cĩbricis bellis accepimus. cre broq; & prius & poſtea.Tertio uero cõſulatu Martii a Mamertinis & tudertibus ſpe cta ita arma cæleſtia ab ortu occaſuq; ĩter ſe cõcurrẽtia pulſiſq; ab occaſu erãt.Ipſũ ar dere cælũ minime mi℞ ẽ.Et ſæpius uiſũ maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus e cælo cadẽtibus CA. LX.

fulminitorum

concidũt

c Elebrant græci Anaxagoram clazomenium olympiadis septuagesimæ octa uæ secūdo āno ꝓdixisse celestiū litteraꝝ sciētia qbus diebus saxū casuꝝ eēt e sole. Idq; factū īterdiu ī thraciæ pte ad egos flumē. q ēt nūc lapis ostēdit̃ magnitudīe uehiculi colore adusto: comete quoq; illis noctibus flagrāte. Quod siqs ꝓdictū credat: simul fateat̃ necesse ē maioris miraculi diuinitatē fuisse Anaxagoræ: sol uiq; reꝝ naturæ ītellectū: & cōfundi oīa si aut ipse sol lapis eē: aut unq̃ lapidē in eo fuisse credat̃. Decidere tñ crebro nō erit dubiū. In abidi gymnasio ex ea cā colit̃ hodieq; modicus qdā: sed quē ī medio terraꝝ casuꝝ idē Anaxagoras ꝓdixisse narrat̃. Colitur & Casandriæ: q̃ potidea uocitata ē ob id deducta. Ego ipse uidi ī uocōtioꝝ agro paulo ante delatū.

De arcu cælesti. Ca. LXI.

a Rcus uocamus extra miraculū frequētes: & extra ostētū: Nā nec pluuios qđ aut serenos dies cū fide portēdūt. Manifestū ē radiū solis īmissum cauæ nubi repulsa acie ī solē refringi: colorūq; uarietatē mixtura nubiū aeris igniūq; fieri. Certe nisi sole aduerso nō fiūt: nec unq̃ nisi dimidia circuli forma: nec noctu. Quāuis Aristotiles ꝓbat aliqdo uisum: quod tñ fatet̃ idē nō nisi trigesima luna posse. Fiunt aūt hyeme maxīe ab æqnoctio autūnali die decrescēte. Quo rursus crescēte ab æqnoctio uerno nō existūt: nec circa solstitiū lōgissimis diebus: bruma uero hoc est breuissimis diebus: frequēter. Idē sublimes humili sole: humilesq; sublimi: & miores occidēte uel oriēte: sed ī latitudinē diffusi. meridie exiles: ueꝝ ābitus maioris. Aestate uero p meridiē nō cernūt̃. Post autūni æqnoctiū q̃cūq; hora. Nec unq̃ plures simul q̃ duo. Cætera eiusdē naturæ nō multis dubia esse uideo.

De grandine: niue: pruina: nebula: rore. Ca. LXII.

g Randinē cōglaciato hymbre gigni. & niuē eodē hūore mollius coacto pruinē aūt ex rore gelido. Per hyemē niues cadere nō grādines: ipsasq; grādines īter diu sæpius q̃ noctu: & multo celerius resolui q̃ niues. Nebulā nec æstate nec maxīo frigore existere. Rores neq; gelu: neq; ardoribus. neq; uentis: nec nisi serena nocte. Gelando liquorē minui: solutaq; glacie nō eūdē inueniri modū.

De nubiū Imaginibus. Ca. LXIII.

u Arietates coloꝝ figurarūq; ī nubibus cerni ꝓut admixtus ignis supet aut uincatur.

De ꝓprietatibus Cæli ī locis. Ca. LXIIII.

p Ræterea q̃sdā ꝓprietates cæli qbusdā locis eē. Roscitas æstate africæ noctes: In italia locris & lacu uelino nullo nō die apparere arquus. Rhodi & syracusis nūq̃ tāta nubila obduci: ut nō aliq̃ hora sol cernat̃. q̃lia aptius suis referēt̃ ī locis Hæc sint dicta de aere.

De natura terræ. Ca. LXV.

s Eqt̃ terra, cui uni reꝝ naturæ ptiū eximia pp merita cognomē īdidimus maternæ uenerationis. Sic hoim illa ut cælū dei: q̃ nos nascētes excipit: natos alit semelq; editos sustīet semp: nouissime cōplexa gremio iā a reliq̃ natura abdicatos: tū maxīe ut mater opiens: nullo magis sacramēto q̃ quo nos quoq; sacros facit: ēt monumēta ac titulos gerēs: nomēq; ꝓrogās nostꝝ: & memoriā extēdēs cōtra breuitatē æui. Cuius numē ultimū iā nōnullis īprecamur irasci graue: tāq̃ nesciamus hāc eē solā: q̃ nūq̃ irascat̃ hoī. Aq̃ subeūt in imbres: rigescūt ī grādīes: tumescūt ī fluctus ꝓcipitāt̃ ī torrētes. Aer densat̃ nubibus: furit ꝓcellis. At hæc benigna: mitis: īdulgēs: ususq; mortaliū semp ancilla: quæ coacta generat. q̃ spōte fundit: quos odores sapores q; ? quos succos? quos tactus? quos colores? q̃ bōa fide creditū reddit fœnus? q̃ nostri cā alit? Pestifera. n. aīantia uitali spiritu habēte culpā necesse ē illi semīata excipe & genita sustīere. Sed ī malis generātiū noxa ē. Illa serpentē homīe pcusso nō recipit āplius: pœnasq; ēt īertiū noīe exigit. Illa medicas fūdit hærbas: & semp hoī parturit. Qui & uenena nostri mi[s]ta īstituisse credi pōt: ne ī tedio uitæ diræ famis mors terræ meritis alienissima lēta nos cōsumeret tabe: ne laceꝝ corpus abrupta dispgerēt

ne laquei torqueret pœna pposterá: icluso spiritu cui quæreretur exitus: ne i pfundo q̃sita morte sepultura sabulo fieret: ne ferri cruciatus sciderét corpus. Ita é miserta genuit id. cuius facillimo haustu illibato corpe & cũ toto sanguĩe extĩgueremur nullo labore sitiẽtibus similes. Quo taliter defũctos nõ uolucres nõ feræ attingerẽt: terræq; seruaret̃ q sibi ipse pisset. Et ut ue℞ fateamur terra nobis malo℞ remediũ genuit: nos illud uitæ fecim9 uenenũ. Nos. n. & ferro quo carere nõ possumus simili mõ utimur Nec tñ quereremur merito: etiã si maleficii cã attulisset. Aduersus unã qppe naturæ ptẽ ĩgrati sumus: quasi quæ nõ ad delitias quasq; nõ ad contumelias ꝓuiat homini. In maria iacit̃: ut freta amittamus. erudit̃ aqs: ferro: ligno: igne: lapide: fruge: oĩbus cruciat̃ horis: multoq; plus ut delitiis q̃ ut alimẽtis nostris famulet̃. Illa tñ q summa patiat̃: atq; extrema cute tolerabilia uideãt̃. Penetramus ĩ uiscera auri argẽtiq; uẽas: & æris ac plũbi metalla fodiẽtes. Gẽmas ẽt & quosdã paruulos quærimus lapides scrobibus ĩ pfundũ actis. Viscera eius extrahimus: ut digyto gestetur gemma q̃ petimus. Quot manus atterunt̃: ut unus niteat articulus. Si ulli essent ĩferi: iam pfecto illos auaritiæ atq; luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur si eadẽ ad noxã genuit aliq̃. Feræ. n. credo custodiũt illã: arcẽtq; sacrilegas manus. Nõne ĩter serpẽtes fodimus? Et uenas auri tractamus cũ ueneni radicibus? Placatiore tñ dea utimur ob hoc: q omẽs hi opulẽtiæ exitus ad scelera cedesq; & bella tẽdũt: q̃q; sãguĩe nostro irrigamus ĩsepultis ossibus tegimus. Quibus tñ uelut exprobrato furore tãdẽ ipa se obducit: & scelera quoq; mortaliũ occultat. ĩter crimĩa ĩgrati aĩ & hoc dixerĩ q naturã eius ignoramus.

De forma terræ. CA. LXVI.

e St aũt figura pría de q̃ cõsensus iudicat. Orbẽ certe dicimus terræ globũ: quẽ uerticibus ĩcludi fatemur. Neq;. n. absoluti orbis ẽ forma ĩ tãta mõtiũ excelsitate tãta cãpo℞ planicie: sed cuius amplexus si cũcta linea℞ cõprehẽdãt̃ ambitu: figurã absoluti orbis efficiat: id qđ ipsa re℞ naturæ cogit rõ: nõ eisdẽ causis q̃s attulimus in cælo. Nãq; ĩ illo caua ĩ se cõuexitas uergit: & cardini suo hoc ẽ terræ undiq; incũbit. Hæc ut solida atq; cõferta assurgit ĩtumescẽti similis: extraq; ptẽditur. Mũdus ĩ cẽt℞ uergit. At terra exit a cẽtro: ĩmẽsũ eius globũ ĩ formã orbis assidua circa eã mũdi uolubilitate cogẽte.

De Antipodibus an sint. CA. LXVII.

i Ngẽs hic pugna littera℞: cõtraq; uulgi opinionẽ, circũfundi terræ hoĩes undiq; cõuersisq; ĩter se pedibus stare: & cũctis similẽ esse cæli uerticẽ: ac simili mõ ex q̃cũq; pte mediã calcari. Illo q̃rẽte cur nõ decidãt cõtra siti: tanq̃ nõ & rõ præsto sit. ut nos nõ decidere mirẽmur illi. Interuenit sentẽtia q̃uis ĩdocili pbabilis turbæ: ĩæquali globo: & si sit figura pineæ nucis, nihilominus terrã undiq; incoli. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? Pẽdere ipsos ac nõ cadere nobiscum: ceu spiritus uis mũdo præsertim inclusi, dubiũ sit: an possit cadere natura repugnãte & quo cadat negante. Nam sicut igniũ sedes nõ ẽ nisi ĩ ignibus: aqua℞ nisi ĩ aquis: spiritus nisi ĩ spiritu: ita terræ arcẽtibus cũctis nisi ĩ se locus nõ ẽ. Globũ tñ effici mirũ est ĩ tanta planitie maris campo℞. Cui sententiæ adest Dicæarchus uir in primis eruditus. regum cura pmensus montes: ex qbus altissimũ pdidit Pelion. M. cc. l. passuũ rõne ppendiculi nullã esse eã portionẽ uniuersæ rotunditatis colligens. Mihi ĩcerta hæc cõiectatio uidetur. Haud ignoro quosdã alpiũ uertices lõgo tractu nec breuiore qnquaginta milibus passuũ assurgere. Sed multo maxĩe hæc pugna ẽ: si coactã ĩ uerticẽ aq℞ quoq; figurã credere cogat̃. Atq nõ aliud ĩ re℞ natura aspectu manifestius Nãq; depẽdẽtes ubiq; guttæ paruis globãt̃ orbibus. Et pulueri illatæ frõdiũq; lanugini ipositæ absoluta rotũditate cernũt̃. Et ĩ poculis repletis media maxĩe tumẽt. Quapp subtilitate humoris mollitiaq; ĩ se residẽte rõe facilius q̃ uisu dephẽdũt̃. Idq; ẽt magis mi℞, ĩ poculis repletis addito humore minimo circũfluere qđ supsit. Cõtra euẽire põderibus additis ad uicẽos sæpe denarios. s. qa ĩtus recepta liquorẽ ĩ uerticẽ attollãt:

ut cumulo eminēte īfusa dilabant̄. Eadē est causa ꝑpter q̄ e nauibus terra non cernat̄: e nauiū malis cōspicua. At ꝓcul recedēte nauigio si qd quod fulgeat religetur ī mali cacumīe: paulatī descēdere uideat̄: & postremo occultet̄. Deniq; oceanus quē fatemur ultimū, q̄ nō alia figura cohæreret: atq; non decideret: nullo ultra margine includēte: ipsum id ad miraculū redit: quo nā mō, etiā si globet̄, extremū nō decidat mare. Cōtra ꝙ, ut sint plana maria: & q̄ uident̄ figura: nō posse id accidere magno sui gaudio magnaq; gloria inuētores græci docēt subtilitate geometrica. Namq; cū e sublimi ī inferiora aquæ ferant̄: & si hæc natura earꝝ cōfessa: nec qsq̄ dubitet ī littore ullo accessisse eas: q̄ lōgissime deuexitas passa sit: ꝓculdubio apparere, quo qd humilius sit, ꝓpius a cētro eē terræ, oēsq; lineas, quæ emittant̄ ex eo ad ꝓximas aq̄s, breuiores fieri, q̄ quæ ad extremū mare a primis aq̄s. Ergo totas, omniq; ex parte aq̄s uergere ī centrꝝ: ideoq; nō decidere: quoniā ī interiora nitant̄. Quod qdē & ita formasse artifex natura credi debet: ut, cū terra arida & sicca cōstare p se: ac sine hūore nō posset: nec rursus stare aq̄ nisi sustinēte terra, mutuo āplexu iūgerent̄: hāc sinus pādēte illā uero ꝑmeāte totā ītra extra supra: uenis ut uīculis discurrētibus: atq; etiā ī summis iugis erūpente. quo spiritu acta & terræ pōdere expssa siphonū modo emicat: tātumq; a periculo decidēdi abest: ut ī summa quæque & altissima exiliat. Qua ratione manifestū est quare tot fluminum quottidiano accessu maria nō crescant.

Quomodo aqua sit terræ inexa C. LXVIII.

e St igitur in toto suo globo tellis medio ambitu præcincta circūfluo mari: nec argumentis hoc inuestigandum: sed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminum. C. LXVIIII.

a Gadibus columnisq; Herculis Hispaniæ & galliaꝝ circuitu totus hodie nauigat̄ occidēs. Septētrionalis uero oceāus maiore ex ꝑte nauigatus ē auspiciis Diui Augu. germaniā classe circūuecta ad cibroꝝ ꝓmūtoriū: & inde imēso mari ꝓspecto aut fama cognito: ad sythicā plagā & hūore nimio rigētia. Propter ꝙ minie uerisimile ē illic maria deficere: ubi uis hūoris supet. Iuxta uero ab ortu ex īdico mari sub eodē sydere pars tota uergēs ī caspiū mare ꝑnauigata ē macedonū armis Seleucho atque Antiocho regnātibus. quæ seleuchida atq; antiochida ab ipis appellari uoluere Circa caspiū quoq; multa oceāi littora explorata: ꝑuoq; breuius q̄ totus hic aut illic septētrio eremigatus. Vt tamē cōiecturæ locū sit quoq; nō relinquā ingēs argumētū paludis mæoticæ: siue ea illius oceāi sinus ē: ut multos aduerto credidisse: siue angusto sinu discreti restagnatio. Alio latere Gadiū ab eodē occidēte magna pars meridiāi sinus ābitu mauritāiæ nauigat̄ hodie. Maiorēqdē eius partē & orietis uictoriæ Magni Alexādri lustrauere usq; ī arabicū sinū. In quo res gerēte. C. Cæsare Augu. filio signa nauiū ex Hispaniēsibus naufragiis ferunt̄ agnita. Et Hāno Carthaginis potentia florēte circūuectis a gadibus ad finē arabiæ nauigationē eā ꝓdidit scripto. Sicut ad extera europæ noscēda missus eodē tp̄re Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor est Eudoxū quēdā sua ætate cū Lathyꝝ regē fugeret arabico sinu egressum gades usq; ꝑuectū. Multoq; ante eū Cœlius Antipater uidisse se q nauigasset ex Hispania ī Aethiopiā cōmertii gratia. Idē Nepos de septētrionali circuitu tradit. Q. Metello Celeri. C. Africani ī cōsulatu collegæ sed tū galliæ ꝓcōsuli īdos a rege sueuoꝝ dono datos: q ex India cōmertii causa nauigātes tēpestatibus essent ī Germaniam abrepti. Sic maria circunfusa undiq; diuiduo globo partē orbis auferūt nobis: nec inde huc nec hic illo ꝑuio tractu. Quæ cōtemplatio apta detegēdæ mortaliū uanitati poscere uidetur: ut totū hoc quicquid est ī quo singulis nihil satis est ceu subiectū oculis quātū sit ostēdam.

Quæ portio terræ habitet̄. C. LXX.

Aā primū ī dimidio coputari mihi uidet̄, tanq̄ nulla portio ipsi decedat oceāo

i qui toto circūdatus medio & oēs cæteras fundēs recipiēsq; aquas: & quicquid

exit in nubes, aut ſydera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens: quo tãdem ampli tudinis ſpatio terra creditur habitari, improba & infinita debet eſſe tam uaſtæ mollis poſſeſſio: Adde quod ex relicto ſpatio plus abſtulit cælum. Nam cũ ſint eius quinq; partes quas uocant Zonas, infeſto rigore & æterno præmitur gelu omne quicqd eſt ſubiectum duabus extremis utrinq; circa uertices hũc: qui trionũ ſeptem uocatur: eũq; qui aduerſus illi auſtrinus appellat̃: ꝑpetua caligo utrobiq;, & alieno molliorum ſyderum aſpectu maligno ac pruina tãtum albicans: lux uero media terrarũq; ſolis orbita eſt exuſta flamis: & cremata cõminus uapore torretur. Circa quam duæ tantum inter exuſtam & rigentes temperantur. hæq; ipſæ interſe nõ per uiæ propter incendium ſyderum: ita tres terræ partes abſtulit cælum: oceani rapina incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio: haud ſcio. an etiã in maiore damno ſit. Idẽ ſiquidem oceanus infuſus: in multos ut dicemus ſinus: adeo uicino acceſſu īterna maria allatrat: ut centũ quĩdecĩ millibus paſſuũ Arabicus ſinus diſtet ab Aegyptio mari. Caſpius uero. ccclxxv. millibus a pontico. Idem interfuſus intrat ꝑ tot maria: qbus Affricã Europã Aſiam diſpartit quãtũ terraꝝ occupet. Computet̃ etiam nũc menſura tot fluminum & tantaꝝ paludum. Addantur & lacus, ſtagna, iam elata in cælum & ardua aſpectu quoq; iuga, iam ſiluæ, ualleſq; præruptæ, & ſollitudines: ac mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ: imo uero ut plures tradidere mundi punctus: neq;. n. eſt aliud terra ĩ uniuerſo: hæc eſt materia gloriæ noſtræ hæc ſedes: hic honores gerimus: hic exercemus ĩperia: hic opes cupimus: hic tumultuatur humanũ genus: hic ĩſtauramus bella etiam ciuilia: mutuiſq; cædibus laxiorem facimus terrã: & ut publicos furores gentium tranſeam: hæc in qua contermi nos pellimus: furtoq; uicini ceſpitẽ noſtro ſolo affodimus: ut qui latiſſime rura mercatus fuerit: ultraq; famam exegerit accolas quota terraꝝ parte gaudeat: uel cũ ad menſurã auaritiæ ſuæ ꝓpagauerit: quam tandem portionẽ eius defunctus obtineat.

Mediam eſſe mundi terram. C. LXXI.

m Ediam eſſe mundi totius haud dubiis conſtat terram argumentis: ſed clariſſime æquinoctii paribus horis. Nã niſi ĩ medio eſſet: æquales dies nocteſque habere non poſſe depræhẽderetur: & dioptræ: quæ uel maxime ut cõfirmant eum æquinoctiali tẽpore ex eadẽ linea ortus: ocaſuſq; cernat̃ & ſolſtitialis exortus ꝑ ſuam lineã brumalis occaſuſq;: quæ accidere nullo mõ poſſent: niſi ĩ centro ſita eſſet.

De ſyderum inæqualitate & de Eclipſi. C. LXXII.

t Res autem circuli ſupradictis Zonis implexi inæqualitates temporum diſtingũt, Solſtitialis a parte ſigniferi excelſiſſima nobis ad ſeptemtrionalem plagam uerſus, contraq; ad alium polum brumalis. Item medio ambitu Signifer orbis incedens æquinoctialis. Reliquoꝝ quæ miramur cauſa in ipſius terræ figura eſt: quam globo ſimilem, & cum ea aquam iiſdem intelligitur argumentis. Sic enĩ fit haud dubie: ut nobis ſeptemtrionalis plagæ ſydera nunq̃ occidant: cõtra meridianæ nunq̃ oriantur. Rurſuſq; hæc ab illis non cernantur attollente ſe cõtra medios uiſus terrarum globo ſeptemtriones nõ cernũt trogoditæ & confinis Aegyptus: nec canopum italia: & quam uocant beronices crinẽ. Item quæ ſub Diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon: inſignis ibi ſtella adeoq; mãifeſto aſſurgẽs faſtidio ĩcuruatur: ut canopus quartam fere partem ſigni unius ſupra terram eminere. Alexandriæ intuẽtibus uideatur eadẽ a Rhodo terrã quodammodo ipſam ſtringere in ponto omnino non cernatur ubi maxime ſublimis ſeptentrio. Idẽ a Rhodo abſconditur magiſq; Alexandriæ ĩ Arabia Nouembri menſe prima: uigilia occultus Secunda ſe oſtendit in merore ſolſtitio ueſperi pauliſper apparet: pauciſq; ante exortum arcturi diebus pariter cum diecernitur. Nauigantium hæc maxime curſus depræhendunt in alia aduerſo: in alia paruo mari ſubitoq; cõſpicuis atque ut e freto

terre mundi punctum

intelligimus

faſtigio

emergentibus quæ ĩ anfractu pilæ latuere syderibus. Neque enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelsiore se attolit: ut undiq; nõ cernant̃ hæc sydera. Verũ hæc ea dem quibusq; ꝓximis sublimiora credunt̃: eadẽq; demersa longinquis. Vtq; nũc sub limis in deiectu positis uidetur hic uertex: sic in illã terræ deuexitatẽ transgressis illa se attollunt residentibus quæ hic excelsa fuerant. quod nisi ĩ figura pilæ accidere nõ posset. Ideoq; defectus solis ac lunæ uespertinos orientis ĩcolæ nõ sentiunt. nec matu tinos ad occasum habitantes: meridianos uero sæpius. Nobili apud arabiã magni Ale xandri uictoria luna defecisse noctis secunda hora ꝑdita est. Eadẽq; in sicilia exoriẽs. Solis defectũ Vipsano & Fonteio cons. qui fuere ante paucos annos factũ pridie cha. maias campania hora diei ĩter septimã & octauam sensit. Corbulo dux ĩ armenia ĩter horã diei decimã & undecimã prodidit uisum circuitu globi alia aliis detegẽte & oc cultãte. Quod si plana esset terra simul oĩa apperẽt cũctis: noctesq; nõ fierẽt inæq̃les neq; aliis q̃ in medio sitis paria duodecim horarum interualla cernerentur: quæ nũc non in omni parte simili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. Ca. LXXIII.

i Deo nec nox diesq; q̃uis eadẽ toto orbi simul ẽ oppositu globi noctẽ, aut ambi tu diẽ afferente. Multis hoc cognitũ experimẽtis. In africa hispaniaq; turiũ Hã nibalis. In asia uero pp piraticos terrores simili speculaꝶ ꝑsidio excitato: ĩ quis ꝑnũtia tos ignes sexta hora diei accẽsos sæpe cõptũ est: tertia noctis a tergo ultimis uisos. Eius dẽ Alexandri cursor Philonides ex sicyone ad elin mille & ducẽta stadia nouẽ diei cõ fecit horis Indeq; q̃uis decliui itiere tertia noctis hora remẽsus ẽ sæpius. Cã ꝙ eũti cũ sole iter erat: eũdẽq; remeãs obuiũ cõtrario ꝑuertebat occursu. Qua de cã ad occasum nauigãtes q̃uis breuissimo die uincũt spatia nocturnæ nauigatiõis ut solẽ ipm comi tantes.

Gnomica de eadẽ re & horologio primo. Ca. LXXIIII.

u Asaq; horoscopa nõ ubiq; eidẽ sunt usui trecẽtis stadiis aut lõgissime etiã qn gẽtis mutãtibus semet umbris. Solis itaq; umbilici quẽ gnomonẽ appellant umbra ĩ ægypto meridiano tẽpore æquinoctii die paulo plus q̃ dimidiã gno monis mẽsurã efficit. In urbe roma nona pars gnomonis deest umbræ. In oppido an cona supest qnta. xxx. In pte italiæ quæ uenetia appellat̃ eisdẽ horis umbra gnomo ni par fit.

Vbi & quando nullæ umbræ. Ca. LXXV.

s Imili mõ tradũt ĩ syene oppido, quod ẽ supra alexãdriã quinq; milibns stadio rũ, solstitii die medio nullã umbrã iaci: Puteũq; eius experimẽti gratia factũ to tũ illumiari. Ex quo apparere solẽ illi loco supra uerticẽ eẽ: quod ẽt ĩ india su pra flumẽ hyspasin fieri tpe eodẽ Onesicritus scripsit. Cõstatq; ĩ berenice urbe troglo dytarũ & ĩde stadiis. iiii. milibus octingẽtis. xx. eadẽ gẽte ĩ ptolemaide oppido quod in margĩe rubri maris ad primos elephãtoꝶ uenatus cõditũ ẽ. Hoc idẽ añ solstitiũ q̃dri genis quinis diebus, totidẽq; postea fieri: & post eos nonagita dies ĩ meridiẽ ũbras iaci Rursus ĩ meroe ĩsula, q̃ ẽ caput gẽtis æthiopũ, qnq; milibꝰ stadioꝶ a syene ĩ amne ni lo habitat̃, bis ãno absumi umbras, sole duodeuicesimã tauri ptẽ, & q̃rtãdecimã leonis obtinẽte. In india gẽte oreũ mons ẽ maleus noĩe: iuxta quẽ umbræ æstate ĩ austrum hyeme ad septẽtrionẽ iaciũt̃. Quĩdecĩ tãtũ noctibus ibi appet septẽtrio. In eadẽ india patalis celeberrimo portu sol dexter orit̃: Vmbræ ĩ meridiẽ cadũt. Septẽtrionẽ ibi Ale xãdro morãte annotatũ prĩa tãtũ noctis pte aspici Onesicritus dux eius scripsit. Qui bus ĩ locis ĩdiæ umbræ ñ sint septẽtrionẽ ñ cõspici: & ea loca appellari ascia: nec ho ras dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ: & ubi ĩcõtrariũ. Ca. LXXVI.

T in tota troglodytice umbras bis. xlii. diebus ĩ anno Eratosthenes ĩ cõtrarium cadere ꝑdidit.

Vbi lõgissimus dies: & ubi breuissimus. Ca. LXXVII

s Ic fit ut uario lucis ĩcremẽto ĩ meroe lõgissimus dies. xii. horas æqnoctiales & octo pres unius horæ colligat. Alexãdriæ uero. xiiii. horas. In italia. xv. In brita

nia.xv.ubi æstate lucidæ noctes aut dubie repromittunt id:quod cogit rõ credit. Sol stitialibus diebus accedẽte sole propius uerticẽ mundi ãgusto lucis ambitu subiecto terræ cõtinuos dies haberi senis mẽsibus:noctesq; e diuerso ad brumã remoto. Quod fieri ĩ isula tyle Pythias massiliẽsis scripsit:sex dieꝝ nauigatiõe ĩ septẽtrionẽ a britania distãte. Quidã uero innoma quæ distat a Camalduno britaniæ oppido circiter ducẽtis milibus affirmant.

Item de horologio. Ca. LXXVIII

Anaximenes Sciotericon

u Mbraꝝ hãc rationẽ & quã uocant gnomonicẽ inuenit Anaximenes milesius Anaximãdri de quo diximus & Taletis discipulus:primusq; horologiũ quod appellãt sciotericon lacedemone ostẽdit.

Quomodo dies obseruentur. Ca. LXXIX.

i Psum diẽ alii aliter obseruauere. Babyllonii ĩter duos solis exortus. Atheniẽses ĩter duos occasus. Vmbri a meridie ĩ meridiẽ. Vulgus omne a luce ad tenebras Sacerdotes romãi & q diẽ diffiniere ciuilẽ:item ægyptii & hipparchus a media nocte ĩ mediã. Minora ãt interualla esse lucis inter ortus solis iuxa solstitia q̃ æquinoctia apparet. qa positio signiferi circa media sui obliqor ẽ:iuxta solstitiũ uero rectior.

Differntiæ gentiũ & ratio. Ca. LXXX.

c Ontexẽda sunt his cælestibus nexa causis. Nãq; æthiopas uicini syderis uapore torreri:adustisq; similes gigni:barba & capillo uibrato nõ ẽ dubiũ. Et aduersa plaga mũdi,atq; glatiali cãdida cute esse gẽtes flauis ꝓmissas crinibus. Truces uero ex cæli rigore has,& illas mobilitates habẽtes. Ipsorũq; criniũ argumẽto illis ĩ supera succũ reuocari natura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues feras:illic uarias effigies aĩalium ꝓuenire,& maxime alitũ,& ĩ multas figuras gigni uolucres: Corpoꝝ aũt proceritatẽ utrobiq;:illic igniũ nisu:hic humoris alimẽto. Medio uero terræ salubris utrinq; mixtura:fertilis ad omnes tractus: modicus corpoꝝ habitus. magna & ĩ colore tẽperies: Ritus molles:sensus liqdos:ĩgenia fœcũda totiusq; naturæ capacia. Iisdẽ ĩperia quæ nũq̃ extimescẽtibus fuerĩt:sicut ne ille qdẽ his paruerit auulsæ ac pro unitate naturæ urgẽtis illas solitarie.

mixu

ritus

De motu terræ. Ca. LXXXI.

b Abiloniorꝝ placita motus terræ,hiatusq;,& cætera oĩa ui sydeꝝ existimãt fieri Sed illoꝝ triũ qbus fulmĩa assignãt. Fieri ãt hæc meãtiũ cũ sole aut cõgruẽtium:& maxĩe circa q̃drata mũdi. Præclara quædã esse & ĩ mortalis ĩ eo(si credimus) diuinitas ꝓhibet̃ Anaximãdro milesio physico:quẽ ferũt lacedemoniis prædixisse:ut urbẽ ac tẽcta custodirẽt. Instare.n.motũ terræ. Et cũ urbs tota eoꝝ corruit. Et taygeti mõtis magna ps ad formã puppis eminẽs abrupta cladẽ ĩsup eam ruina pressit. Perhibet̃ & pherecydis pythagoræ doctoris alia cõiectatio:sed & illa diuina. Haustu aquæ e puteo præsensisse ac prædixisse ibi terræ motũ. Quæ si uera sunt q̃tũ a deo tãdẽ uideri possunt tales distare dũ ĩuiuãt? Et hæc qdẽ arbitrio cuiusq; existimãda relinquant̃. Vẽtos ĩ causa esse nõ dubiũ reor. Neq; eni unq̃ ĩtremiscũt terræ nisi sopito mari:cæloq; adeo trãqllo ut uolatus auiũ nõ pẽdeãt subtracto omĩ spiritu q uehit:nec unq̃ nisi post uẽtos cõditos.s.ĩ uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud ẽ ĩ terra tremor q̃ ĩ nube tonitruũ. Nec hiatus aliud:q̃ cũ fulmẽ erũpit incluso spiritu luctãte:& ad libertatẽ exire nitẽte.

tecta

minuit

De terræ hiatibus. Ca. LXXXII.

u Arie itaq; quatit̃:& mira edunt̃ opera:alibi ꝓstratis mœnibus:alibi hiatu ꝓfũdo haustis:alibi egestis molibus:alibi emissis ãnibus:nõnunq̃ etiã ignibus calidis ue fõtib⁹:alibi aduerso fluminũ cursu. præcedit uero comitaturq; terribilis sonus:alias murmur similius mugitibus,aut clamori humano armoꝝ ue pulsãtiũ fragori:ꝑ q̃litate materiæ excipiẽtis,formaq; uel cauernaꝝ,uel cuniculi:ꝑ quẽ meat,exilius grassãte ĩ ãgusto eodẽ rauco:ĩ recuruis resultãte:ĩ duris feruẽte:ĩ humidis fluctuãte & stagnãtib⁹. Itẽ feruẽte cõtra solida. Itaq; & sine motu sæpe edit̃ sonus

nec simplici modo quatitur unq̄:sed tremit uibratq;.Hiatus uero alias remanet ostē dens quæ sorbuit:alias occultat ore cōpresso:Rursuq; ita īducto solo ut nulla uestigia extēt urbibus plerūq; deuoratis agrorūq; tractu hausto.Maritima aūt maxime q̄tiunt̄.nec mōtosa tali modo carēt.Exploratum est mihi alpes apenninas sæpius tremuisse.Et autūno ac uere terræ crebrius mouent̄:sicut fiunt fulmina.Ideo galliæ & ægyptus minime quatiunt̄:quoniā hic æstatis cā obstat:illic hyemis. Itē noctu sæpius q̄ interdiu.Maximi aūt futuri signa motus existunt hi matutini uesptiniq;:sed ꝓpinqua luce crebri.Interdiu aūt circa meridiē fiūt:& solis lunæq; defectu:quoniā tēpestates tunc sopiunt̄.Præcipue uero cū sequit̄ hymbrē æstus hymbres ue æstum.

Signa motus futuri. Ca. LXXXIII.

n Auigantes uero sentiunt nō dubia cōiectura:siue flatu intumescente fluctu subito:aut quatiente icti.Intremūt uero & in nauibus posita æque q̄ in ædificiis:crepituq; prænuntiāt.Quin & uolucres nō īpauidæ sedēt. Est & in cælo signū: ꝑceditq; motu futuro aut interdiu aut paulo post occasum sereno ceu tenuis lineæ nubis in longū porrectæ spatiū.Est & in puteis turbidior aqua:nec sine odoris tedio

Auxilia contra motus futuros. Ca. LXXXIIII.

s Icut & iisdē est remediū:quale cloacæ,& crebri specus ꝑbent.Præcōceptū enim spiritū exhalāt.quod ī certis notat̄ oppidis:quæ minus q̄tiūt̄ crebris ad purgādā eluniē cuniculis cauata.Multoq; sunt tutiora ī iisdē illis quæ pēdēt:sicut neapoli ī italia ītelligit̄,pte eius,quæ solida ē,ad tales casus obnoxia.Tutissimi st̄ ædificiorum fornices:anguli quoq; parietū:pōtesq; alterno pulsu renitente.Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiūt̄.Magna differētia ē & in ipso genere motus.Pluribꝰ siqdē modis q̄rit̄.Tutissimū ē cum uibrat crispāte ædificioꝝ crepitu: & cū ītumescit assurgēs:alternoq; motu residet īnoxiū:& cū cōcurrētia tecta cōtrario ictu arietāt:quoniā alter motus alteri renitit̄.Vndātis īclinato,& fluctus more q̄dā uolutatio īfesta ē: aut cū ī unā ptē totus se motus īpellit.Desinūt aūt tremores cū uētus emersit.Sin uero durauere:nō añ q̄draginta dies sistūt̄.Plerūq; & tardius:utpote cū qdam annuo & biēnii spatio durauerit.

Portēta terraꝝ semel uisa. Ca. LXXXV.

Actum ē & hoc semel:quod equidē ī hetruscæ disciplinæ uoluminibus īueni.

f Ingens terraꝝ portentū.L.Martio.Sex.Iulio cons.in agro mutinēsi.Náq; montes duo īter se concurrerunt crepitu maximo assultātes recedentesq; : inter eos flāma fumoq; in cælū exeunte īterdiu spectāte e uia æmilia magna equitū romanoꝝ familiarūq; & uiatoꝝ multitudīe.Eo cōcursu uillæ oēs elisæ.Aīalia pmulta q̄ ītra fuerāt exaīata sunt anno añ sociale bellū:quod haud scio an funestius ipsi terræ italiæ fuerit q̄ ciuile.Nō minus miꝝ ostētū & nostra cognouit ætas āno Neronis principis supremo sicut in rebus eius exposuimus pratis oleisq; intercedente uia publica in cōtrarias sedes trāgressis ī agro marucino ꝑdiis Vectii Marcelli eqtis ro.res Neronis ꝓcurantis

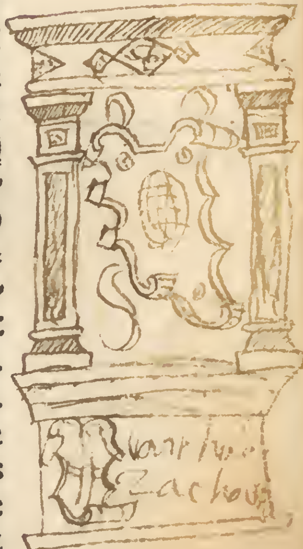
Miracula terræmotus. Ca. LXXXVI.

Iunt simul cū terræmotu & īundatiōes maris eodē uidelicet spiritu infusi:aut

f residentis sinu recepti.Maximus terræ memoria mortaliū extit motus Tyberii Cæsaris principatu.xii.urbibus asiæ una nocte ꝓstratis. Creberrimus punico bello,ītra eūdē ānū septies atq; q̄nquagies nūtiatus romæ. Quo qdē āno ad thrasimenū lacū dimicātes maximū motū neq; pœni sēsere,nec romani.Nec uero simplex malū,aut ī ipso tātū motu piculū ē.Sed par aut maius ostētū,nūq̄ urbes roma tremuit ut nō futuri euentus alicuius id prænuntium esset.

Quibus locis maria recesserint. Ca LXXXVII.

e Adē nascentiū causa terraꝝ ē,cū idē ille spiritus attollēdo potēs solo nō ualet erūpe.Nascūt̄ enī:nec fluminū tantū īuectu,sicut echinades īsulæ ab achelco amne cōuectæ:miroq; pars ægypti a nilo.In quā a pharo īsula noctis & diei cursū fu

isse Homero credimus. Nec recessu maris sicut idē circeus. Quod accidisse & ī ābraciæ portu decē milium pas. interuallo, & atheniensiū qnq; miliū ad pyræeū memorat. Et ephesi, ubi quōdā ædē Dianæ alluebat. Herodoto qdē si credimus, mare fuit supra mēphī usq; ad æthiopū mōtes. Itēq; a plāis arabiæ mare circa iliū & tota theuthranie: q̄q; cāpos itulerit meāder.

Ratio īsulaꝶ enascētium. Ca. LXXXVIII.

n Ascuntur & alio modo terræ. ac repēte in aliquo mari emergūt uelut paria secum faciente natura: quæq; hauserit hiatus alio loco reddente.

Quæ & qbus tēporibus enatæ sunt. Ca. LXXXIX.

c Laræ iampridem insulæ delos & rhodos memoriæ produntur enatæ. Postea minores ultra melo: anaphe. inter lēnum & hellespotum nea: inter lebedum & theon alone: inter cycladas olympiadis. cxxxv. āno q̄rto thera & therasia. inter easdē post ānos. cxxx. hiera eademq; automate. Et ab ea duobus stadiis post ānos. cx. in nostro æuo. M. Iunio Syllano & L. Balbo cons. ad. viii. idus iulii thia.

Quas terras īterruperint maria. Ca. LXXXX.

a Nte nos & iuxta italiā īter æolias īsulas: itē iuxta cretā emersit e mari mille qngētū passuū una. Cū calidis fōtib⁹ altera olympiadis. cxliii. āno tertio ī thusco sinu, flagrans hæc uiolēto cū flatu. Prodit quoq; memoriæ magnā circa illam multitudinē pisciū fluitātē cōfestim, expirasse qbus ex iis cibus fuisset. Sic & pythecusas ī cāpano sinu ferunt ortas. Mox ī iis montē epopon, cū repēte flāma ex eo emicuisset, cāpestri æquatū planitie. In eadē & oppidū haustū ꝓfundo: alioq; motu terræ stagnū emersisse. Et alio ꝓuolutis mōtibus īsulam extitisse ꝓchitam. Nāq; & hoc modo īsulas reꝶ natura fecit. Auellit siciliā italiæ: cyprū syriæ: euboeam boetiæ: euboeæ atlātem & macriam: belbicum bithyniæ: leucosiam syrenū promontorio.

sicilia terremotu ab italia auulsa.

Quæ īsulæ cōtinēti adiunctæ. Ca. XCI.

r Vrsus abstulit īsulas mari, iunxitq; terris. Antissam lesbo: zephyriū halicarnaso: ethusā mindo: domiston & pernem mileto: arthemisiā parthenio ꝓmōtorio hybāda quondā īsula ioniæ. cc. nūc a mari abest stadiis. Syriten ephesus in mediteranea habet. Derasidas & sophoniā uicinā ei magnesia. Epidaur⁹ & oricō īsulæ eē desierunt.

Quæ terremotu mari ꝑmutatæ Ca. XCII.

i N totū abstulit terras primū oīm ubi atlātīcū mare ē (si Platoni credimus) in medio spatio. Mox interno: quæ uidemus hodie mersā acarnaniā ābracio sinu achaiā corīthio: europā asiāq; ꝓpōtide & pōto. Ad hoc ꝓrupit mare leucada· antirū: helespōtū: bosphoros duos

Quæ terræ ipsæ se sorbuerūt. Ca. XCIII.

a Tq; ut sinus & stagna prætereā: ipsa se condēs terra deuorauit. Cybotū altissimū mōtē cū oppido curite: syphilū ī magnesiā. Et prius ī eodē loco clarissimā urbē, quæ tātalis uocabat. Galanis & calanies urbiū ī phœnice agros & cū ipsis phegiū æthiopiæ iugū excelsissimū: tāq̄ nō infida grassarent & littora.

Quæ urbes hauste sint a mari. Ca. XCIIII.

p Yrrhā & ātistā circa meotin pōtus abstulit. Elicen & burā sinus corīthius: q̄rū ī alto uestigia appent. Ex īsula æxa āplius. xxx. milia passuū abrupta subito cū plurimis mortaliū rapuit. Et ī sicilia dimidiā tyndarida urbē, ac qcquid ab italia deest. Similiter ī bœtia & eleusina.

De Piaculis. Ca. XCV.

m Otus eniuero terræ sileant, & qcquid ē: ubi saltē busta urbiū extant. Simul ut terræ miracula potius dicamus, q̄ scelera naturæ. Et hercule nō cælestia enarratu difficiliora fuerit. Metalloꝶ opulētia tā uaria: tā diues: tā fœcūda: tot sæculis suboriēs: cū tātū quotidie orbe toto populent ignes: ruinæ: naufragia: bella: fraudes: tātū uero luxuria & tot mortales cōterāt. gēmaꝶ pictura tā multiplex. Lapidum tā discolores maculæ. Interq; eos cādor alicuius præter lucē omīa excludēs. Medicatorū fōtiū uis. Igniū tot locis emicātiū ꝑpetua tot sæculis īcēdia. Spirit⁹ lœtales alibi

aut scrobibus emissi: aut ipso loci situ mortiferi. Alibi uolucribus tantum: ut soracte uicino urbi tractu: Alibi pter hoiem cæteris animátibus: nõnũq̃ & homini: ut in sinuessano agro & puteolano sũt. quæ spiracula alii uocãt: alii charoneas scrobes mortiferꝝ spiritũ exhalãtes. Itẽ in hirpinis ansancti ac mephtiis eundẽ locũ: quẽ qui intrauere moriunť. Simili modo hirapoli in asia matris magnæ tãtum sacerdoti ĩnoxium Alibi fatidici specus: quoꝝ exhalatione temulenti futura pcinunt: ut delphis nobilissimo oraculo. Quibus ĩ rebus quid possit aliud causæ afferre mortaliũ qspiã: q̃ diffusæ per omẽ naturæ subinde aliter atq; aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus. Ca. XCVI.

q Vædam uero terræ ad ingressus tremunt: sicut ĩ gabinensi agro non procul urbe roma iugera ferme ducenta equitantium cursu.

De insulis semper fluctuantibus. Ca. XCVII.

s Imiliter in reatino quædã insulæ semp fluctuãt: sicut in agro cecubo. & eodem reatino mutinẽsi: stationẽsi: in uadimonis lacu. & ad cutilias aq̃s opaca silua: q̃ nunq̃ die ac noctu eodẽ loco uisitur. In lydia aquæ uocanť calaminæ: nõ uẽtis solũ: sed etiã cõtis uel quolibet ĩpulsu multoꝝ ciuiũ mithridatico bello salus. Sũt & ĩ nympheo paruæ saltares dictæ: quoniã in symphoniæ cantu adictus modulantiũ pedum mouenť. In tarquinẽsi lacu magno italiæ duo nemora circũferunť nunc triquetrã figurã edentes: nunc rotundam cõplexu uentis impellentibus: quadratã nunq̃.

Quib⁹ ĩ terris ñ pluat: & aceruata terraꝝ miracula & cæteroꝝ elemẽtoꝝ. C. XCVIII.

c Elebre fanũ habet Veneri paphos: in cuius quandã aream nõ impluit. Itẽ ĩ ea oppido troadis circa simulacrũ Mineruæ. In eodẽ relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta marpasa oppidũ asiæ cautes stat horrẽda: uno digyto mobilis. Eadẽ si toto corpore impellať resistens. In tauroꝝ peninsula in ciuitate parasino terra ẽ qua sanãnť omnia uulnera. At circa ason troadis lapis nasciť. quo consumunť omĩa corpora: sarcophagus uocať. Duo sunt montes iuxta flumẽ indum: alteri natura est ut ferrum omẽ teneat: alteri ut respuat. Itaq; si sint claui ĩ calciamẽto: uestigia auelli in altero nõ posse: ĩ altero sisti. Locris & crotone pestilẽtiã nunq̃ fuisse: nec ullo terræ motu laboratũ annotatũ est. In lycia uero semper a terræmotu. xl. dies serenos esse. In agro harpauo frumentũ satu nõ nasciť. Ad aras mutias in ueiẽte & apud tusculanũ: & in silua ciminia loca sunt in qbus in terrã depacta nõ extrahunť. In crustumino natũ fœnũ ibi noxiũ: extra salubre ẽ. Et de aquaꝝ natura cõplura dicta sunt.

Qua rõne æstus maris accedãt & recedãt. Ca. CIX.

s Ed æstus maris accedere, & reciprocare maxiẽ miꝝ ẽ. Pluribus quidẽ modis accidit. Veꝝ cã ĩ sole, lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt: bisq; remeãt uicenis q̃ternisq; semp horis. Et primũ attollentes se cũ ea & mũdo ĩtumescẽtes. Mox a meridiano cæli fastigio uergẽte ĩ occasum residẽtes. Rursusq; ab occasu subter a cæli ima & meridiano cõtraria accedẽte ĩundãtes. Hic donec iteꝝ exoriãť se sorbẽtes. Nec unq̃ eodẽ tpe quo pridie refluit: ut ancilãte sydere trahẽteq; secũ auido haustu maria & assiduo aliũde q̃ pridie exoriẽte paribus tñ ĩterualiis reciprocis: senisq; semp horis nõ cuiusq; diei, aut noctis, aut loci: sed ab æquinoctialibus: ideoq; inæq̃les uulgariũ horaꝝ spatio utcũq; plures ĩ eas aut diei aut noctis illaꝝ: mersuræ cadũt: & æqnoctio tantũ pares ubiq;. Ingẽs argumentũ plerũq; lucis ac uicis etiã diurnæ hebetes eẽ q negẽt subtermeare sydera: ac rursus eadẽ resurgere: similẽq; tetris imo uero uniuersæ naturæ & ide faciẽ ĩ iisdẽ ortus occasusq; opibus nõ aliter sub terra mãifesto syderis cursu alio ue effectu: q̃ cũ pter oculos nostros ferať. Multiplex etiãnũ lunaris differẽtia: primũq; septenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduã æstus. Pleniores ab ea exũdant: plenaq; maxime feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimã primis. Iterũq; alio latere diuidua augẽť. In coitu solis pares. Plane eadẽ aqlonia & a terris longius recedẽ

te mitiores q̃ cum in austros digressa propiore nisu ui suam exercet. p̱ octonos quoq; annos ad principia motus & paria icremēta centesimo lunæ reuocātur ambitu: augē te ea cuncta solis annuis causis duobus æquinoctiis maxime timētes & autūnali amplius quā uerno. Inanes uero bruma & magis solstitio. Nec tamē in ipsis quod dixi tēporum articulis sed paucis post diebus: sicuti neq; i plena aut nouissima sed postea: nec stati ut lunā mundus ostendat: occultet ue: aut media plaga declinet: uerū fere duabus horis æqnoctialibus serius: tardiore semper ad terras omniū quæ gerunt̃ i cælo effectu cadēte q̃ uisu: sicuti fulguris & tonitrui & fulminū. Omnes. n. æstus i oceano maiora integūt spatia inundātq; q̃ i reliquo mari. siue quia totū i uniuersitate animosius est q̃ in parte: siue quia magnitudo aperta syderis uim laxe crassantis efficatius sentit eadē angustiis arcētibus. Qua de causa nec lacus nec amnes similiter mouētur. Octogenis cubitis supra britaniā itumescere æstus Pytheas massiliēsis auctor ē. Interiora autē maria claudunt̃ ut portu. Quibusdā tamē i locis spaciosior laxitas ditioni patet. utpote cū plura exēpla sunt in tranquillo mari: nulloq; uelorū impulsu tertio die ex italia peruectoꝝ uticam æstu feruēte. Circa littora autē mais q̃ in alto deprahendunt̃ hi motus: quoniā & in corpore extremo pulsum uenarū. i. spiritus magis sentiunt.

Vbi æstus extra rationē. Ca. C.

i N plerisq; tamē æstuariis p̱pter dispares syderū i quoq; tractu exortus diuersi existūt æstus tēpore non ratione discordes: sicut in syrtibus. Et quorūdam tamē priuata natura est: uelut taurominitani eripi. Sæpius & i euboea septies die ac nocte reciprocātes. Aestus idē triduo in mense cōsistit septima: octaua: nonaq; luna. Gadibus qui est delubro Herculis p̱ximus fons iclusus ad putei modū alias simul cū oceano auget̃: minuiturq;: alias uero utrunq; cōtrariis tēporibus. Eodem in loco alter oceani mōtibus cōsentit. In ripa bethys oppidū est: cuius putei crescente æstu minuunt̃: augescunt decedēte mediis tēporū immobiles. Eadē natura i hispali oppido uni puteo: cæteris uulgaris. Et pōtus semp̱ extra meat in p̱pōtidē: introrsus in pōtum nunq̃ refluo mari.

Miracula maris. Ca. CI.

o Mnia plenilunio maria purgant̃: quædā & stato tēpore. Circa Messanam & mas fimo similia expuunt̃ in littus purgamēta. unde fabula solis boues ibi stabulari. His dede: ut nihil quod equidē nouerim prætereā. Aristoteles nullum animal nisi æstu recēte expirare affirmat. Obseruatū id multū in gallico oceano & dumtaxat in homine compertum.

Quæ potestas lunæ & terrena & maria. Ca. CII.

q Vo uera cōiectatio existit haud frustra spiritū sydus lunæ existimari. Et hoc esse quod terras saturet: accedēsq; corpora ipleat: abscedēsq; inaniat. Ideo cū icremēto eius augeri cōchylia: & maxime spiritū sentire quibus sanguis nō sit. Sed & sanguinē hominū esset cū lumie eius augeri ac minui. Frōdes quoq; ac pabula (ut suo loco dicetur) sentire in omnia eandem penetrante ui.

Quæ solis & quæ salsum mare. Ca. CIII.

i Taq; solis ardore siccat̃ liquor. & hoc esse masculū sydus accepimus torrnes cūcta sorbēsq;. Sic mari late patēti saporē incoqui salis: aut qa exhausto inde dulci tenuiq;, q̧ facillime trahat uis ignea: oē aspius crassiusq; linquat̃. Ideo sūmā æquorū aquā dulciorē p̱funda. Hāc esse ueriorē cām asperi saporis: q̃ qđ mare terre sudor sit æternus: aut qa plurimū ex arido misceat̃ illi uaporē: aut qa terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis Dionysio siciliæ tyrāno cū pulsus est ea potentia accidisse prodigium: ut uno die in portu dulcesceret mare.

Item de natura lunæ. Ca. CIIII.

c Ontrario ferūt lunæ fœmineū ac molle sydus atq; nocturnū soluere humorem & trahere non auferre. Id manifestum est quod ferarum occisa corpora

in tabē uisu suo resoluat: sōnoq; sopitis torporē cōtractū ī caput reuocet. Glaciē resū dat: cūctaq; humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ uices: sempq; sufficere aliis sy/ deꝝ elemēta cogētibus: aliis uero sūdētibus. Sed ī dulcibus aq̄s lunæ alimētū eē sicut in marinis solis.

Vbi altissimum mare. Ca. CV.

a Ltissimū mare. xv. stadioꝝ Fabianus tradit. Alii ī pōto ex aduerso coraxoꝝ gē tis uocāt bathea pōti: tricētis fere a cōtinēti stadiis īmēsā altitudinē maris tra dūt uadis nūq̄ reptis.

Miracula aquaꝝ fontiū & fluminū. Ca. CVI.

m Irabilius id faciūt aquæ dulces iuxta mare ut fistulis emicātes. Nā nec aquaꝝ natura a miraculis cessat. Dulces mari īuehūt leuiores haud dubie. Iō & ma/ rinæ, quaꝝ natura grauior, magis īuecta sustinēt. Quædā uero & dulces īter se supmeāt alias. Vt ī fucino lacu īuectus amnis: ī latio addua, ī uerbano ticinus: ī be naco mintius: ī seuīno ollius: ī lemāno rhodanus. Hi trāsalpes supiores ī italiā multo/ rū miliū trāsitu hospitales suas tantū nec largiores q̄ ītulere aq̄s euehētes. Proditū hoc & in oronte amne syriæ multisq; aliis. Quidā uero odio maris ipsa subeūt uada: sicut Aretusa fōs syracusanus, ī quo reddūt iacta ī alpheū: q p olympiā fluēs pelopōnesia/ co littori īfundit. Subeūt terras rursusq; reddūt. Lycus ī asia. Erasinus ī argolica. Ti/ gris ī mesopotamia. Et quæ ī Aesculapii fōte athenis īmersa sū ī phalerico reddūt. Et in atinate cāpo fluuius mersus post. xx. milia passuum exit. Et ī aquileiensi timauus. Nihil ī asphaltite iudææ lacu, q bitumē gignit, mergi pōt. Nec ī armeniæ maioris ari thisso. is q̄dē ītrorsus pisces alit. In salētino iuxta oppidū māduriā lacus ad margines plenus: neq; exhaustis aq̄s minuit: neq; īfusis augetur. In ciconū flumīe & ī piceno: la/ cu uelino lignū deiectū lapideo cortice obducitur. Et in surio colchidis flumine adeo ut lapidē plerūq; durās adhuc ītegat cortex. Similiter ī flumīe silero ultra surrētū nō uirgulta mō īmersa: ueꝝ & folia lapidescūt. alias salubris potus ei⁹ aquæ. In exitu pa/ ludis reatine saxū crescit. Et ī rubro mari oleq; uiretesq; frutices enascūt. Sed & fōtiū plurioꝝ natura mira ē feruore. Idq; ēt ī iugis alpiū ipsoq; ī mari: & īter italiā & enariā ut ī baiano sinu: & ī liri fluuio multisq; aliis. Nā dulcis haustus ī mari plurimis locis ut ad chelidonias īsulas & arabū: & ī gaditano oceano. Patauinoꝝ aq̄s calidis herbæ uirētes īnascūt: pisanoꝝ ranæ. Ad uetulonios ī hetruria ñ pcul a mari pisces. In casi/ nate fluuius appellat scatebra frigidus abūdātior æstate. In eo ut ī archadiæ stympha li enascūt aq̄tiles musculi. In dodone Iouis fōs cū sit gelidus: & īmersas faces extīguat si extīctæ admoueāt accēdit. Idē meridie semp deficit: q̄ de cā anapauomenon uocāt. Mox increscēs ad mediū noctis exuberat. Ab eo rursus sensim deficit. In illyriis supra fontē frigidū expāsæ uestes accenduntur. Iouis ammonis fons interdum frigidus no ctibus feruet. In troglodytis fons solis appellatur dulcis: & circa meridiem maxime fri gidus: mox paulatim tepescens ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Pa di fons mediis diebus æstiuis uelut interquiescens semper aret. In tenedo insula fons semp a tertia noctis hora ī sextā ab æstiuo solstitio exūdat. Et ī delo īsula inopus fons eodē quo nilus mō: ac pariter cū eo decrescit augeturq;. Cōtra timauū amnem īsula parua ī mari ē cū fontib⁹ calidis: q pariter cū æstu maris crescūt minuūturq;. In agro pitinate trās apēninū fluuius nouanus oībus solstitiis torrēs bruma siccat. In falisco clitūni amnis aq̄ potata cādidos boues facit. In boetia amnis melas oues nigras. Cephi sus ex eodē lacu pfluēs albas, rursus nigras penitus. Ruffasq; iuxta iliū xantus: uñ & nomē amni. In pōto fluuius astaces irrigat cāpos, ī q̄bus pastæ oues nigro late æque gētes alūt. In reatino fons neminia appellatus alio atq; alio loco exorit annōe muta/ tionē significās. Brūdusii ī portu fōs īcorruptas p̄stat aq̄s nauigātibus. Lyncestis aq̄ quæ uocat acidula uini mō temulētos facit. Ita ī paphlagonia & ī agro caleno. In an dro īsula tēplo Liberi patris. fontē nonis ianuariis semp uini sapore fluere Mutianus ter cons. credit, diostedosa uocat. Iuxta nonacrinā archadiæ stix nec odore differens

olrg

peneus

nec colore epota illico necat. Itẽ i beroso tauroꝝ colle tres fontes sine remedio sine do lore mortiferi. In carrinẽsi hispaniæ agro duo fontes iuxta fluũt: alter omĩa respuens alter absorbens. In eadẽ gẽte alius aurei coloris omnes ostẽdit pisces, nihil extra illam aquã cæteris differẽtes. In cõmẽsi iuxta lariũ lacũ fons largus horis singulis semp in-tumescit ac residet: In cynonia ĩsula ãte lesbũ fons calidus latũ fluit. Lacus sannaus ĩ asia circũnascẽte absynthio ĩficiť. Colophone ĩ Apolinis clarii specu lacuna ẽ: cuius potu mira redduntť oracula bibentiũ breuiore uita. Amnes retrofluere & nostra uidit ætas. Neronis principis ãnis supremis, sicut ĩ rebus eius retulimus. Iã omẽs fõtes æsta te q̃ hyeme gelidiores esse quẽ fallit? Sicut illa permira naturæ opera æs & plumbũ ĩ massa mergi: dilatata fluitare. Eiusdẽq; põderis alia sedere: alia ĩuehi. Onera ĩ aqua fa cilius moueri. Thyre lapidẽ q̃uis grandẽ ĩnatare: eundẽq; cõminutũ mergi. Recentia cadauera ad uadũ labi: ĩtumescẽtia attolli. Inania uasa haud facilius q̃ plena extrahi. Pluuia salinas aquas dulciores esse q̃ reliquas. Nec fieri salẽ nisi admistis dulcib9. Ma rinas tardius gelare: & celerius accẽdi. Hyeme mare calidius esse: autũno saltius: Om ne oleo trãquillari. Et ob id urinãtes ore spargere: quoniã mitiget naturã asperã: lucẽ q; deportet. Niues ĩ alto mari nõ cadere. Cũ omĩs aqua deorsũ feratť exilire fontes: atq; etiã ĩ ætnæ radicibus flagrãtis ĩ tantum ut quinquagena & centena milia passuũ ha renas flammarum globus eructet.

Igniũ & aquaꝝ iuncta miracula & de maltha. Ca. CVII.

i Anq; & igniũ, q̃ ẽ naturæ q̃rtũ elemẽtũ, reddamus aliqua miracula. Sed primũ ex aqs. In comagene urbe samosata stagnũ ẽ emittẽs limũ, malthã uocãt, flagrã tẽ. cũ quid attingit solidi adhæret. Præterea tactus sequiť fugiẽtes. Sic defende re muros oppugnante Lucullo: flagrabatq; miles armis suis. Aquis ẽt accẽditur. Ter ra tãtũ restingui docuere experimenta.

De naptha. Ca. CVIII.

s Imilis ẽ naturæ naptha: ita appellať circa babyloniã: & ĩ austagenis ꝑthiæ ꝓ-fluẽs bituminis liq̃di mõ. Huic magna cognatio igniũ: trãsiliũtq; ꝓtinus in eã undecũq; uisã. Ita ferũt a Media pelicẽ crematã. postq̃ sacrificaťť ad aras acces-serat corona igne rapta.

De semp ardẽtibus locis. Ca CIX.

u Eꝝ ĩ mõtiũ miraculis ardet ætna noctibus: semper, tãtoq; æuo igniũ materia sufficit. Niualis hybernis tẽporibus: egestũq; cinerẽ pruinis operiẽs. Nec ĩ illo tãtũ natura sæuit exustionẽ terris denũtiãs. Flagrat ĩ gage lyciæ mõs chimera & q̃dẽ ĩmortalis diebus ac noctibus flãma. Ignẽ eius accẽdi aqua: extingui uero terra aut fæno, Gnidius Ctesias tradit. Eadẽ ĩ lycia ephesti mõtes tæda flãmãte tacti flagrãt adeo: ut lapides quoq; riuoꝝ & harenæ ĩ ipsis aqs ardeãt: aliťq; ignis ille pluuiis. Ba-culo si qs ex iis accẽso traxerit sulcos riuos igniũ seq narrãt. Flagrat ĩ bactris cophãti noctibus uertex. flagrat ĩ medis & cestia gẽte cõfinio ꝑsidis. Susis q̃dẽ ad turrim albã. xv. caminis maxĩo eoꝝ. Et ĩterdiu cãpus babyloniæ flagrat q̃dã ueluti piscina iugeri magnitudĩe. Itẽ æthiopũ iuxta hesperiũ mõtẽ stellaꝝ mõ cãpi nocte nitẽt. Similiter ĩ megalipolitanoꝝ agro, tametsi ĩternus sit ille iucundus: frõdẽq; dẽsi supra se nemo ris nõ adurens: & iuxta gelidũ fõtẽ sẽper ardẽs. Nymphei crater dira apolloniatis suis portẽdit ut Theopõpus tradidit. Augeť hymbribus: egeritq; bitumẽ tẽperãdũ fonte illo ĩgustabili: alias oĩ bitumĩe dilutius. Sed qs hæc mireť? In medio mari hiera ĩsula ardet. Aeolia ĩsula iuxta italiã cũ ipso mari arsit p aliquos dies sociali bello: & donec le gatio senatus piauit. Maxĩo tamẽ ardet ĩcẽdio theonochema dictũ æthiopũ iugum. Torrẽtesq; solis ardorib9 flãmas egerit: Tot locis tot incẽdiis reꝝ natura terras cremat.

Igniũ per se miracula. Ca. CX.

p Ræterea cũ sit huius unius elemẽti rõ fœcũda: seq; ipsa pariat: & minimis cre scat scintilis: q̃d fore putãdũ ẽ ĩ tot rogis terræ? Quæ ẽ illa natura quæ uoraci-

tatem auidissimã in toto mundo sine dãno sui pascit? Addant iis sydera inumera ingensq; sol. Addant humani ignes: & lapidũ quoq; isiti naturæ: attrita iter se ligna: iã nubiũ & origies fulminũ. Excedit pfecto oĩa miracula ullũ diẽ fuisse: quo nõ cuncta flagrarẽt: cũ specula quoq; cõcaua aduersa solis radiis facilius etiã accendãt: q̃ ullus alius ignis. Quid q inumerabiles partus sed naturales scatẽt? In nympheo exit e petra flãma: quæ aqua accendit. Exit & ad aquas scãtias. Hæc quidẽ inualida cũ transit nec longe in alia durans materia. Viret & æterno hunc fontẽ igneũ cõtexẽs fraxinus Exit i mutinẽsi agro statis uulcano diebus. Reperit apud auctores subiectis ariciæ aruis si carbo deciderit ardere terrã. In agro sabino & sidicino unctũ flagrare lapidẽ. In selentino oppido natiã iposito ligno i saxum quoddã ibi sacrũ protinus flãmã existere. In laciniæ Iunonis ara sub diuo sita cinerẽ imobilẽ esse perflãtibus undiq; pcellis. Quin & repẽtinos ignes existere & in aquis. Et in corporibus etiã humanis emicuisse Trasimenũ lacum arsisse totum. Seruio tullio dormiẽti i pueritia ex capite flãmã emicuisse. L. Martiũ in hispania interemptis Scipionibus cõcionantẽ & milites ad ultionẽ exhortantẽ arsisse simili mõ Valerius Antias narrat. Plura mox & distictius. Nũc enĩ quadã mixtura reꝝ omniũ exhibẽt miracula. Veꝝ egressa mens iterpretationem naturæ festinat legẽtiũ animos per totũ orbẽ ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura longitudo & latitudo. Ca. CXI.

p Ars nostra terraꝝ de q̃ memoro ambiẽte (ut dictum ẽ) oceano uelut inatãs lõgissime ab ortu & ab occasu patet: hoc ẽ ab india ad herculis colũnas gadibus sacratas octoginta quinq; milia sexaginta octo milia passuũ ut Artemidoro placet auctori. Vt uero Isidoro nonaginta octo milia decẽ & octo. Artemidorus adiicit amplius a gadibus circuitu sacri pmõtorii ad pmõtoriũ artabrũ: quo lõgissime frons pcurrit hispaniæ octĩgenta milia nonagintaunũ. Id mẽsuræ duplici currit uia. A gãge amne hostioq; eius quo se i eoum oceanũ effũdit p indiã parthienẽq; ad myriãdrũ urbẽ syriæ i issico sinu positã qnquagintaquinq; milia passuũ decẽ & nouẽ. Inde pxima nauigatiõe cypꝝ insulã patarã lyciæ rhodũ astypalæã i carpacio mari i isulas laconicæ tænaꝝ. Lilybeũ siciliæ. Caraliũ sardiniæ triginta quattuor. Deinde gades duodecĩ milia quinq̃ginta. Quæ mẽsura uniuersa ab eo mari efficit. lxxxxviii. milia passuũ. lxix. Alia uia quæ certior itinere terreno maxĩe patet a gãgead euphratẽ amnẽ. I. M. pass. xxi. Inde cappadociæ i mazaca. cc. milia. xliiii. Inde p phrygiã: cariã: ephesũ: q̃dringẽta milia passuũ. xciii. Ab epheso p ægeũ pelagus delũ ducenta milia. Isthmum ducenta duodecim milia. Deinde terra & laconico mari & corinthiaco sinu patrans peloponẽsi ducẽta duo milia qngenti. Leucadẽ octingiuta sex milia qngenti. Corcyrã totidem Acroceraunia centũ trigintaduo milia quingenti. Brundusiũ octogintasex milia qngenti. Romã. ccc. milia sexaginta. Ad alpes usq; calcincomacũ uicũ qngẽta decem & octo milia. Per galliã ad pyreneos mõtes illibriũ qngẽta qnquagita sex milia. Ad oceanũ & hispaniæ horã trecẽta trigitaduo milia. Traiectu gadis septẽ milia qngẽti. Quæ mẽsura Artemidori rõne nonaginta efficit sexaginta nouẽ. Latitudo aũt terræ a meridiano situ ad septẽtrionem dimidio fere minor colligitur: quinquaginta quattuor milium sexagintaduo. Quo palam fit quantũ & hinc uapor abstulerit: & illinc rigor Neq; enim deesse arbitror terris: aut non esse globi formam. Sed ihabitabilia utrinq; i cõperta esse. Hæc mensura currit a littore ætiopici oceani: q̃ modo habitatur ad meroen qngenta quinquaginta milia. Inde alexandriã duodecim milia qnquagita. Rhodum quigenta octogintatria. Gnidum octoginta quattuor milia qngẽti cũ. xxv. M. Samum. c. M. Chium octogintaquattuor. M. Mitilenen. lxv. M. Tenedon. xxix. M. Sigæum pmontoriũ. xii. M. quingẽti. Os põti. cccxii. M. d. Carãbin pmontorium. cccl. Os mæotidis. cccxii. d. M. Ostium tanais. cclxv. M. Qui cursus cõpendiis maris breuior fieri põt. lxxxix. M. ab hostio tanais nihil modicũ diligentissimi auctores fecere.

Artemidorus ulteriora incompertã existimauit: cum circa tanain sarmatarum gentes degere fateret̃ ad septẽtriones uersas. Isidorus adiecit. xii. M. l. usq; ad tilen: quæ cõiectura diuinationis est. Ego nõ minore q̃ proxime dicto spatio sarmatarũ fines nosci intelligo. Et alioqn quantũ esse debet quod ĩnumerabiles gẽtes subinde sedẽ mutãtes capiat̃. Vnde ulteriorẽ mẽsuram inhabitabilis plagæ multo esse maiorẽ arbitror. Nã & a germania ĩmensas insulas nõ pridem cõpertas cognitũ habeo. De longitudine ac latitudine hæc sunt quæ digna memoratu putẽ. Vniuersum autẽ hũc circuitũ Eratosthenes ĩ omniũ qdem litterarũ subtilitate: & in hac utiq; præter cæteros solers: quẽ a cũctis ꝓbari uideo ducentorũ quinquaginta duorũ milium stadiũ ꝓdidit. Quæ mẽsura Romana cõputatione efficit trecenties qndecies centena milia passuũ. Improbũ ausum: uerũ ita subtili argumẽtatiõe cõprehẽsum ut pudeat nõ credere Hipparc[9] & in coarguẽdo eo & ĩ reliq̃ omĩ diligẽtia mirus adiicit stadiorũ paulominus. xxv. milia

Harmonica mundi ratio Ca. CXII.

Lia Dionysiodoro fides: neq; enim subtrahã exẽplum uanitatis græcæ maxi-
a mũ. Melius hic fuit geometrica scientia noiblis. Senecta diẽ obiit ĩ patria. Funus duxere ei ꝓpinquæ: ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus iusta peragerent: inuenisse dicunt̃ ĩ sepulchro epistolã Dionysiodori nomine ad superos scriptã. Peruenisse eũ a sepulchro ad infimã terrã: esseq; eo stadiorũ quadragitaduo milia. Nec defuere geometræ q ĩterpretarentur significare epistolã a medio terrarum orbe missam quo deorsum ab summo longissimũ esse spatium: & idẽ pilæ medium. Ex quo cõsecuta computatio est: ut circuitu esse. cc. quinquagintaqnq; milia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio quæ cogit rerũ naturam sibi ipsam congruere: addit huic mensuræ stadia septem milia: terramque nonagesimam sextam millesimam totius mundi partem facit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVS. PROHEMIVM.

Actenus de situ & miraculis terræ aquarũq; : ac syderũ & ratione uniuersitatis atq; mensura. Nũc de partibus quanq̃ ĩfinitũ id quoq; existimatur nec temerę sine aliqua reprensione tractatũ. Haud ullo ĩ genere uenia iu-
h stior est: si mõ minime mirũ est hominẽ genitũ nõ omnia humana nouisse. Qua ꝓpter auctorẽ neminẽ unũ seq̃r. Sed ut quẽq; uerissimũ in quaq; parte arbitrabor. Quoniã cõmune ferme omnib[9] fuit: ut eos quisq; diligẽtissime situs disceret: ĩ qbus ipse ꝓdebat. Ideo nec culpabo aut coarguã quemq̃;: locorũ nuda nomina & quãta dabit̃ breuitate ponentur claritate causisq; dilatis in suas partes. Nũc. n. sermo de toto ẽ. Quare sic accipi uelim: ut sicut uidua fama sua nomina qualia fuere primordio ante ullas res gestas nuncupent̃: & sic quædã in his nomẽ datura quidẽ: sed mũdi rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuersus in tres diuiditur partes: europã: Asiã: Africã. Origo ab occasu solis & gaditano freto: qua irrumpẽs oceanus atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intrãti dextra africa est: leua europa. Inter has asia est. Termini amnes tanais & nilus. xii. milia passum in lõgitudinẽ quas diximus fauces oceani patent: quinq; milium in latitudine, a uico mellaria hispaniæ ad ꝓmontoriũ africæ albũ auctore Turannio Graculo iuxta gẽito. T. Liuius ac nepos Corneli[9] latitudinis tradiderunt ubi minus. vii. M. passuum. Vbi uero plrimum. x. M. Tã modico ore tan ĩmensa equorum uastitas prõditur. Nec ꝓfunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe teniæ candicãtis uadi carinas territant. Qua de causa li

men interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus utrinq; ĩ positi montes coercent claustra: abila africæ: europæ calpe laborum Herculis metæ Quam ob causam indigenæ colũnas eius dei uocãt: credũtq; perfossas exclusa antea admisisse maria: & rerũ naturæ mutasse faciem.

De europa. Ca. .I.

P Rimũ ergo de europa altrice uictoris omniũ gẽtiũ populi: lõgeq; terrarũ pulcherrima: quã pleriq; merito nõ tertiã portionẽ fecere: uerũ æquã in duas ptes ab amne tanai ad gaditanũ fretũ uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc: qđ dictũ est: spatio atlanticum mare infundẽs: & auido meatu terras: quæcunq; uenientem expauere demergens: resistẽtes quoq; flexuoso littorũ anfractu lambit: europã: uel maxĩe recessibus crebris excauãs: sed in quattuor pcipue sinus. Quorũ primus a calpe hispaniæ extimo (ut dictũ est) monte locobrutinũ usq; pmontoriũ ĩmenso ambitu flectit. In eo prima hispania terrarũ ẽ ulterior appellata. Eadẽ bethyca. Mox a fine tirgitano citerior: eadẽq; tarraconẽsis ad pyrenea iuga. Vlterior ĩ duas p lõgitudinẽ puintias diuidit. Siqdẽ bethycæ latere septẽtrionali ptẽdit lusitania amne ana discreta. Ortus hic ĩ aminitano agro citerioris hispaniæ: & mõ se ĩ stagna fũdẽs: mõ ĩ angustias resorbẽs: aut in totũ cuniculis cõdẽs: & sæpius nasci gaudẽs in atlãticũ oceanũ effundit. Tarraconẽsis aũt hinc affixa pyreneo: totoq; eius a latere decurrẽs & simul ad gallicũ oceanũ hibero mari trãsuersa se pãdẽs solorio mõte & oretanis iugis carpẽtanisq; & asturũ a bethyca atq; lusitania distinguit. Bethyca a flumine: eã mediã secãte cognominata cũctas puintiarũ diuiti cultu & quod ĩ fertili ac peculiari nitore pcedit. Iuridici cõuẽtus ei quattuor: Gaditanus: Cordubensis: Astysitanus: Hispalensis. Oppida oĩa numero. clxxii. In iis coloniæ septẽ. Municipia. xviii. latio antiqtus donata. xxix. Libertate. vi. Fœdere. iii. Stipendiaria. cxx. Ex his digna memoratu aut latino sermone dictu facilia. A flumine ana littora oceani oppidũ ossoba asturiæ cognominatũ. Interfluẽtes luxia & uiriũ harenæ mõtes. Bethys fluuius. Littus cursense iflexo sinu. Cuius ex aduerso gadis inter insulas dicẽdæ. Promontoriũ Iunonis: Portus uesippo. Oppida belon mellaria. Fretũ ex atlantico mari. Cartheia carthesos a græcis dicta. Mõs calpe. Deinde littore interno oppido berbesula cũ fluuio. Itẽ salduba oppidũ: suel: malacha cum fluuio fœderatorũ. Deĩ menoba cũ fluuio. Sexifirmũ cognomĩe iuliũ. Sexabdera Murgis. Bethycæ finis. Orã eã uniuersã originis pœnorũ existimauit. M. Agrippa. Ab ana aũt atlãtico oceano obuersa bastulorũ turdulorũq; ẽ. In uniuersã hispaniã. M. Varro puenisse hiberas & psas & pœnicas celtasq; & pœnos tradit. Lusũ. n. Liberi patris ac lysã cũ eo bacchãtẽ nomẽ dedisse lusitaniæ & Pana pfectũ eius. Vniuersa aũt quæ đ herculæ ac pyrenæ uel Saturno tradũt: fabulosa ĩ primis ut arbitror. Bethys ĩ tharraconẽsi puintia nõ ut aliq dixere mentesa oppido sed tygensi exoriẽs saltu: iuxta quẽ trader fluuius q carthaginẽsem agrũ rigat ille ocior refugit Scipiõis rogũ uersusq; ĩ occasũ oceanũ atlanticũ puintiã adoptans petit: modicus primo: sed multorũ fluminũ capax: quibus ipse famã aquasq; aufert. Bethycæ primũ ab ossigetania ĩfusus amœno blãdus alueo: crebris dextra leuaq; accolit oppidis. Celeberrima ĩter hũc & oceani orã ĩ mediterraneo segeda: quæ augurina cognominat. Iulia quæ fidẽtia. Vrgao quæ alba. Ebura quæ cerialis. Silibesi quod liberini. Libida quæ clausa. Stici qđ iuliẽses. Vesci qđ fauẽtia: fingilia: hegua: auia. ebdanũ: agla minor: hebura: castrauaria: episibriũ: ipho noua: illyrico: osca: esbua: succabon: uditanũ: tauati uetus: ebria bastetaniæ uergẽtis ad mare. Cõuẽt⁹ uero cordubẽsis circa flumẽ ipm ossigi qđ cognominat laconiũ Iliturgi quod forũ iuliũ. Ipasturgi quod triumpale. Sitia &. xiiii. M. pass. remotũ ĩ meditarraneo Obulco qđ bontificense appellat. Mox ripepora fœderatorũ. Sacimaritaliũ onoba. Et dextra corduba colonia patritia cognominata. Inde primũ nauigabili bethyæ. Oppida carbulo decumõ. fluuius singulis eodẽ bethys latere icedẽs. Oppida hi

spalensis conuentus: celtiaca: uacamana: acria: ilipa cognomine illa italica. Et a leua hispa'i colonia cognomie romuliésis. Ex aduerso oppidũ osset: quod cognominat̃ iulia cõstãtia. Virgẽtiũ quod Iulii genitor. Hippo caurasiarũ fluui⁹ menoba & ipse a dextro latere ĩfusus: Ac iter æstuaria bethys oppidũ nebrissa cognomine ueneria & colobona. Colonia asta quæ regia dicit̃. Et in mediterraneo asida: quæ cæsariana. Sigulis fluuius ĩ bethyn quo dictũ ẽ ordĩe irrũpẽs astygitanã coloniã alluit cognomĩe augustã firmã. ab ea nauigabilis: Huius cõuentus sunt reliquæ coloĩæ immunes tucci quæ cognominant̃ augusta gemella. Ituci quæ uirtus iulia. Atubi quæ claritas Iulia. Vrso quæ genua urbanorũ. Inter quæ fuit nunda cũ Pompeii filio capta. Oppida libera astygie uetus ostippo. Stipẽdiaria: callet: calucula: castragemina: ilipula minor: merucra: sucrana: obucula: oningis. Abora uẽti ꝓpe monobã amnẽ & ipsum nauigabilẽ haudprocul accolũt alontigiceli: alostigi: Quæ autẽ regio a bethye ad fluuium anãtẽdit: extra prædicta beturia appellat̃ in duas diuisa partes totidemq; gentes. Celticos q lusitaniã attingũt. & hispalensis cõuentus. Turdulos qui lusitaniam & terraconensem accolũt: iura cordubã petunt. Celticos a celtiberis ex lusitania aduenisse manifestũ est sacris lingua oppidoꝝ uocabulis: sacrisq; cognominibus in bethyca distingunt̃. Serica quæ dicitur fama iulia. Vertobrige cõcordia iulia. Segede restituta iulia. cõtributẽ iulia. Vcultuniacum: quæ & turiga nunc est. Lacimurge constantia iulia. Teresibus fortunales: & callensibus emanici. Præter hæc in celtica acimbro: arũda: arunci: turobrica: lastigi: alpesa: sepone: serippo. Altera beturia quam diximus turduloꝝ & cõuentus cordubensis habent oppida nõ ignobilia. Arsam: mellariã: mirobicã regiones osintiadis ĩseponẽ. Gaditani cõuentus ciuiũ romanoꝝ. Regina latinorum regia. Carisa cognomine aurelia. Vrigia cognominata castꝝ iuliũ. Itẽ Cæsaris salutariẽsis. Stipẽdiaria basaro: bellippo: barbes: ulula: ciprobassis: ꝓgallet: cappagũ: oleatro: icocio: brana: lisculasa: gũtiasa: andorise. Porro lõgitudinẽ uniuersã ei⁹ ꝓdidit. M. Agrippa. cccclxv. M. p. Latitudinẽ. cclvii. M. Sed cũ termini carthaginem usq; ꝓcederent: quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit. Et dum alibi mutato ꝓuinciaꝝ modo: alibi itinerum auctus aut diminutis passibus incubuere maria tã lõgo æuo alibi ꝓcessere littora. Torsere se & fluminũ aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordium mensure est: & alia meatus. Ita fit ut nulli duo cõcinant.

Bethycæ longitudo & latitudo. Ca. II.

Ethycæ longitudo nunc a castulõis oppidi fine gadis. ccl. M. & a murgi maritima ora. xxii. M. p. amplior. Latitudo a carteiana ora. ccxxxvi. M. p. Agrippã qdẽ ĩ tãta uiri diligẽtia præterq; ĩ hoc opere: cura cũ orbẽ terrarum urbi spectandũ ꝓponeret cæce errasse quis credat̃: Et cũ eo Diuũ Augustũ. Is namq; complexã ea porticũ ex destinatiõe & cõmẽtariis. M. Agrippæ a sorore eius ĩcohatã pegit.

Hispania citerior. Ca III.

Iterioris hispaniæ sicut cum plurimũ prouintiaꝝ aliquantum uetus forma mutata est: utpote cum Pompeius magnus trophæis suisq; statuebat ĩ pyreneo. d. cccxlvi. oppida ab alpib⁹ ad fines hispãiæ ulterioris ĩ ditionẽ a se redacta testatus sit. Nũc uniuersa ꝓuintia diuiditur ut cõuentus septẽ Carthaginensem: Tarraconensem: Cæsaragustanũ: Cluniensem. Astuꝝ: Lucensem: Bracatũ. Accedũt insule quaꝝ mentione sepositæ ciuitates: ~~prouintia ipsa præter~~ contributas aliis. cc. xciii. continet oppida. In iis Colonias. xii. Oppida ciuium Romanoꝝ. xiii. Latinoꝝ ueteꝝ. xviii. Fœderatorum unum. Stipendiaria. cxxxii. Primi in ora bastuli: post eos quo dicitur ordine intus recedents mentesani: oretani: & ad tagum carpentãi: iuxta eos uaccei: uectones: & celtiberi: atrebaci. Oppida oræ proxima urci. Adscriptumque bethycæ barea regio mauritania: mox deitania. Dein contestania. Carthago noua. Colonia: cuius a promontorio quod Saturni uocatur Cæsariam maurita-

niæ urbem.clxxxvii.M.pass.traiectus. Reliqua in ora flumen tader colonia ĩmuni.
Ilici unde ilicitanus sinus: in eam contribuuntur icositania: mox latinorum lucenti
um: dianium stipendiarium: sucro fluuius: & quondam oppidum. Contestaniæ fi
nis regio idetania amœno ꝑtendente se stagno ad celtiberos recedens. Valentia colõia
.iii.M.pass.a mari remota. Flumen turriũ: tantundẽ a mari saguntũ ciuiũ romanoꝝ
oppidũ. fide nobile flumen idubeda regio ilergoanum. Ibarus amnis nauigabili cõ
mercio diues ortus in cantabris haud ꝓcul oppido iuliobrica.cccc l.M.pass.fluẽs: na
uium.p.cclx.M.a uaria oppido capax quẽ propter uniuersam hispaniã græci appel
lauere iberiam. Regio cessetania: flumẽ subi: colonia: Tarraco Scipionum opus sicut
carthago pœnorum. Regio ilergetũ: oppidũ subur: flumen rubricatũ: a quo laletani
& indigetes. Post eos quo dicet̃ ordine intus recedentes radice pyrenei: ausetani: itani
lacetani. Perq; pyreneũ ceretani: dein uascões. In ora aũt colonia barcine cognomine
fauentia. Oppida ciuiũ romanorum beturo illuro. Flumen larnum blande fluens al
ba. Emporia geminum hoc ueterum incolarum & græcorum qui phocentiũ fuere so
boles. Flumen ticher. Ab eo pyrenea Venus in latere promontorii altero.xl.M. Nunc
per singulos conuentus reddentur insignia præter supradicta tarracone disceptãt.po
puli.xliiii: quorũ celeberrimi ciuium romanorũ dertusani: bisgargitani. Latinorũ au
setani: ceretani: qui iuliani cognominant̃: & qui augustani: sedetani: gerundẽses: ges
sorienses: teari qui iulienses. Stipendiariorum aquicaldenses: onenses: betulonẽses: Cæ
saragustana colonia ĩmunis amne ibero affusa: ubi oppidũ antea uocabat̃ saldyba.re
gionis reditaniæ recipit populos.lii. Ex his ciuiũ romanorum bellitanos: celsenses: Ex
colonia calaturiganos: qui nascici cognominant̃. Ilerdenses surdaonum gentis iuxta
quos sicoris fluuius: oscenses regionis uessetaniæ: turiassonenses. Latinoꝝ ueterũ ca
scantenenses: ergauicẽses: gracchuritanos: leonicenses: ossigerdenses. Fœderatos tarra
genses. Stipendiarios arcobrienses: andologẽses: arocelitanos: bursaonẽses: calagurita
nos: qui fabularenses cognominant̃. Cõplutẽses: carenses: cincienses: cortoẽses: dami
nitanos: larnẽses: lusenses: spalẽses: ilũberitanos: lacetanos: iubienses: põpolonẽses: segi
senses. Carthaginẽ conueniunt populi.lxii. exceptis insularum incolis. Ex colonia ac
citania gemellesenses & libisosona cognomine feroaugustana: quibus duabus ius ita
liæ datum. Ex colonia salariense oppidani latii ueteris castulonenses: qui cæsariuena
les appellantur. Setabitani qui augustani ualerienses. Stipendiariorum autẽ hi cele
berrimi: albanẽses: bastiani: consaburenses: dianenses: egelestani: lorcitani: laminitani:
mensani: qui & oritani: mentesani qui & bastuli: oretani qui & germani cognominã
tur: caputq; celtiberiæ segobrigenses: carpẽtani: & toletani tago flumini ĩpositi. Dein
uiciẽses: uirgiliẽses. In cõuentũ cluniensem uarduli ducũt populos.xiiii. ex qbus laba
nẽses tantũ nominare libeat. Turmodigi quattuor: in qbus segisamonẽses: segisamaiu
liẽses. In eundẽ conuentũ carietes: & uennẽses quinq; ciuitatibus uadũt: quaꝝ sunt
uelienses: eodẽ pelleodeones celtiberoꝝ quattuor populis. quoꝝ numãtini fuere clari
sicut ĩ uacceoꝝ.xviii. ciuitatibus inter catiniẽses palatini: locobrigenses: caucẽses. Nã
ĩn cantabris quattuor populis iuliobrica sola memorat̃. In autrigonũ decem ciuitati
bus tritiũ & uirouesca. Areuacis nomẽ dedit fluuius areua. Hoꝝ sex oppida raguntia
& ibi xama: quæ nomina crebro aliis ĩ locis usurpant̃. Præterea segouia & noua au
gusta termes: ipsaq; clunia celtiberiæ finis. Ad oceanũ reliqua uergunt uarduliq; ex
prædictis & cãtabri. Iunguntur iis asturũ.xii. populi diuisi ĩ augustanos asturica ur
be magnifica. In his sũt giri: pesici: laciẽses zoelæ. Numerus oĩs multitudinis ad. cclx.
M. liberoꝝ capitum. Lucensis conuentus populorum est.xvi.ꝑter celticos & leuanios
ignominiosæ ac barbaræ appellatiõis: Sed liberoꝝ capitũ ferme.clxvi. Simili mõ bra
caꝝ.xxiiii. ciuitates.cclxxv. capitum: ex qbus ꝑter ipsos bracaros iuballi: celerni: galle
ci: equesitici: querquerni: citra fastidiũ nominent̃. Lõgitudo citerioris hispaniæ ẽ ad

Saguntum

finem castulonis apyreneo.d.cvii.M.p.& hora paulo amplius. Latitudo a tarracone ad littus olarsonis.cccvii..Et radicibus pyrenei ubi cuneatᷣ ãgustiis inter duo maria paulatim deĩde se pandẽs: qua cõtingit ulteriorẽ hispaniã tãtundẽ & ãplius latitudinẽ adiicit. Metallis plumbi: ferri: æris: argẽti: auri tota ferme hispania scatet. Citerior & specularibus lapidibus. Betyca & minio. Sũt & marmorꝝ lapidicinæ uniuersæ hispaniæ. Vespasianus ĩperator Augustus iactatus procellis reipu. latii ius tribuit. Pyrenei mõtes hispanias galliasq; disterminãt promontoriis in duo diuersa maria ꝓiectis.

Narbonẽsis prouintia. Ca. IIII.

n Arbonẽsis ꝓuintia appeleatᷣ ps galliaꝝ: quæ ĩterno mari alluitᷣ: bracchata antedicta: amne uaro ab italia discreta alpiũq; saluberrimis romano ĩperio iugis A reliqua uero gallia latere septẽtrionali mõtibus gebenna & urbibus agroꝝ cultu uiroꝝ morũq; dignatiõe ãplitudine opũ nulli ꝓuinciaꝝ postferẽda breuiterq; italia uerius q̃ ꝓuintia. In ora regio sardonũ ĩtusq; consuaranoꝝ. Flumina technun ner nodubrũ. Oppida illeseberæ magnæ quondã urbis tenue uestigiũ. Ruscino latinoꝝ: flumen ataxe pyreneo rubrẽsem permeãs lacũ. Narbo Martius decumanoꝝ colonia: xii. M. passuũ a mari distans. Flumina araris liria. Oppida decætero rara præiacẽtibus stagnis agatha quõdã massiliẽsiũ & regio uolcaꝝ tectosagum. atq; ubi rhoda rhodioꝝ fuit. Vnde dictus multo galliaꝝ fertilissimus rhodanus fluuius ex alpibus se rapiens p lemãnũ lacũ: segnẽq; deferẽs ararim: nec minus seipso torrentẽ isaram & truentiã. Libyca appellantᷣ duo eius ora modica. Ex his alteꝝ hispaniense: alterũ metapinũ: tertiũ idẽq; amplissimũ massalioticũ. Sunt auctores & heracleã oppidũ in hostio rhodani fuisse ultra fossam ex rhodano. c. passibus: Marii opere & nomine ĩsigne stagnum. Astromela oppidum maritima auaricorum: superq; campi lapidei Herculis prælioꝝ memoria. Regio anatalioꝝ & intus desuuiatiũ cauaꝝq;. Rursus a mari tricoriũ & ĩtus tricoloꝝ. Vocõtioꝝ & segouellaunoꝝ mox allogobrũ ac ĩ ora massilia græcoꝝ phocensiũ fœderata promontoriũ zoachitarista portusregio clamatulicorũ. Dein suelteri supraq; uerucini. In ora aũt hec athenopolis masseliensiũ foꝝ: Iuliioctauianorũ colonia: quæ picensis appellatᷣ: & classica amnis siue argẽteus. Regio oxibioꝝ ligaunorũq;: super quos suebri quariates adunicantes. At in ora oppidũ latinũ antipolis Regio deciatiũ. Amnis uarus ex alpiũ mõte cemeno profusus. In mediterraneo colonia arelate sextanoꝝ: beteræ septumanorũ: : arausio secũdanorũ. In agro cauarũ ualẽtia: uienna allobrogũ. Oppida latina aquæsextiæ salubiorũ: auenio cauarũ: aptaiulia uulgientiũ alebeceriorũ apollinariũ: alba heluorũ: augusta tricastinoꝝ: abatilia area bormannico macina bellio carcasum uulgarũ tectosagũ cessero carbonthorathe: meminorũ: cenicẽses: cãbolectri: qui athlãtici cognominantᷣ. Forũ Voconi. glarũ Liuii Leuteuani: qui & foroneroniẽses Nemausũ aremicorũ. Piscenæ ruteni sanagẽses tolosani tectosagii aquitaniæ cõtermini atascodinitarii cononiẽses umbranici. Vocõtioꝝ ciuitatis fœderatæ duo capita uasgo & lucus Augusti. Oppida uero ignobilia. xix. sicut. xxiiii. nemausensibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis aganticos atq; bodionticos: quoꝝ oppidũ dina. Longitudinem prouintiæ narbonensis. ccccclxx. M. passus. Agrippa tradit: latitudinem. cclxviii.

Italia tyberis roma campania. Ca. V.

i Talia dehinc primiq; eius ligures mox hetruria: umbria: latium: ubi tyberina ostia: & roma tertarum caput. xvi: Mille pass. interuallo a mari. Volscorum postea littus: & campaniæ: picentium inde: ac lucanum brutiumq;: quo longissime in meridiem ab alpium pene lunatis iugis in Maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora: mox salentini: peduculi: apuli: peligni: ferentani: marrucini. uestiui: sabini: picentes: galli: umbri: hetrusci: ueneti: carni: iapides: istri: liburni. Nec ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito: si breuiter atq; in transcur-

ſu in hũc modum dicatur terra oĩum terrarꝫ alũna: eadem & parens numine deum
electa: quæ cælũ ipſum clarius faceret: ſparſa cõgregaret ĩperia: rituſq; moliret: & tot
populoꝝ diſcordes feraſq; linguas ſermõis cõmercio cõtraheret ad colloqa: & huma/
nitatẽ hõi daret: breuiterq; una cũctaꝝ gẽtiũ ĩ toto orbe patria fieret. Et qd agã: tanta
nobilitas oĩum locoꝝ: quos qs attigerit? tãta reꝝ ſingulaꝝ populorũq; claritas tenet.
Vrbs roma uel ſola ĩ ea & digna etiã feſta ceruice facies quo tandẽ narrari debet ope?
Et qualiter cãpaniæ ora ꝑ ſe fœlixq; illa ac beata amœnitas: ut palã ſit uno ĩ loco gau
dẽtis opus eſſe naturæ. Iam uero tota ea uitalis ac perennis ſalubritatis cæli tẽperies
eſt: tã fertiles campi: tã aprici colles: tam innoxii ſaltus: tã opaca nemora: tã munifica
ſiluaꝝ genera: tot montiũ afflatus: tãta frugũ & uitiũ olearũq; fertilitas: tã nobilia pe/
cori uellera: tot opima tauris colla: tot lacus: tot amniũ fontiũq; ubertas totã eam per
fundens: tot maria: portus: gremiũq; terraꝝ cõmercio patens undiq;: & tãq̃ ad iuuan
dos mortales ĩpa auida ĩ mare ꝓcurrẽs. Neq; ĩgenia rituſq; ac uiros & lingua manuq;
ſupatas cõmemoro gẽtes. Ipſi de ea iudicauere græci: genus in gloriã ſuã effuſiſſimũ
quotã partẽ ex ea appellando græciã magnam. Nimiꝝ id quod in mentione cæli feci
mus hac quoq; in ꝑte faciendũ ẽ: ut q̃ſdã notas ac pauca ſydera attingamus. Legẽtes
tantũ quæſo meminerint ad ſingula toto orbe ediſerenda feſtinari: Eſt ergo folio ma/
xime querno aſſimilata: multo ꝓceritate amplior q̃ latitudine in leuo ſe flectens ca/
cumine: & amazonicæ figura deſinẽs parmæ: ubi a medio excurſu cynthos uocatur
ꝑ ſinus lunatos duo cornua emittens leucopertã dextra: laciniũ ſiniſtra. Patet longi/
tudine alpino fine p̃toriæ auguſtæ per urbẽ capuam eq; curſu meante rhegiũ oppi/
dũ in humero eius ſitũ: a quo ueluti ceruicis ĩcipit flexus: decies cẽtena &. xx. milia
paſſuũ: multoq; amplior menſura fieret laciniũ uſq;: ni talis obliqtas in latus digredi
uideret̃. Latitudo eius uaria ẽ. ccccx. miliũ inter duo maria infeꝝ & ſupeꝝ: amneſq;
uarũ atq; arſiã: media ac ferme circa urbẽ romã ab hoſtio æterni amnis ĩ adriaticum
mare influentis ad tyberina hoſtia. cxxxvi. & paulo minus a caſtronouo adriatici ma
ris alpiũ ad thuſcũ æquor. Haud ullo ĩ loco. cc. ĩ latitudinẽ excedẽs: Vniuerſæ ãt am/
bitus a uaro ad arſiã. xxx. M. paſſuũ. lviii. efficit. Abeſt a circũdatis terris hiſtria ac li/
burnia qbuſdã locis. c. M. paſſuũ. Ab epiro & illirico. l. Ab africa minus. cc. ut auctor
affirmat Varro. Ab ſardinia. cxx. milia. A ſicilia. M. d. A corſica minus. lxx. Ab iſſa. l.
Incedit ꝑ maria cæli regione ad meridiẽ quidẽ. Sed ſi qs diligẽti ſubtilitate id exigat:
inter ſextã horã primãq; brumalẽ. Nunc ambitũ eius urbeſq; enumerabimus. Qua in
re p̃fari neceſſariũ eſt auctorẽ nos Diuum Auguſtũ ſecuturos: deſcriptionẽq; ab eo
factã italiæ totius in regiões. xi. Sed ordine eo qui in littoꝝ tractu fiet urbiũ quidem
uicinitates oratione utiq; præpropera ſeruari nõ poſſe. Itaq; ĩteriori in parte digeſtio/
nẽ in litteras eiuſdem nos ſecuturos colonioꝝ mentione ſignata: quas ille in eo ꝓdi/
dit numero. Nec ſitus origineſq; ꝑſequi facile eſt. In gaunis liguribus ut cæteri omit
tant̃ agro tricies dato. Igitur ab amne uaro nicea oppidũ a maſſilienſibus conditum
Fluuius pado. Alpes populiq; in alpinis multis nominibus: ſed maxime capillati op/
pido uediantiorum: ciuitatis gemellio. Portus Herculi monœchi. Liguſtica ora. Ligu
rũ celeberrimi ultra alpes ſaluideceates: moxubii: citra uenæ: meſtruri: ſotibagieni:
ſtati: elibi: uelli: aielli: euburiates: caſmonates: ueliates: & quoꝝ oppida in ora ꝓxima
dicemus. Flumen rutuba: oppidũ albiũ: intemelium: flumen merula: oppidũ albinga
unũ portus uadũ ſabatium: flumen porcifera: oppidũ genua: fluuius feritor: portus
delphini. Tigulia ĩtus & ſegeſta tiguliorꝝ: Flumen macra liguriæ finis. A tergo aũt ſu
pradictoꝝ omniũ apenninus mons italiæ ampliſſimus ꝑpetuis iugis ab alpibus ten/
dens ad ſiculũ fretũ. Ab altero eius latere ad padũ amnẽ italiæ ditiſſimũ oĩa nobilibuſ
oppidis nitent. Libarna dertona colonia: trira: barderatæ: induſtria: polẽtia: carrea: q̃d
potentia cognominatur: Forofului quod ualentinũ. Auguſta uaciennorũ: Alba põ/

peia:asta:aquæ statiellorũ.Hæc regio ex descriptione Augusti nona ẽ.Patet ora ligu riæ iter amnes uarũ & macrã.ccxi.M.pass.adnectit̃ septimæ ĩ qua hetruria ẽ ab am ne macra:& ipsa mutatis sæpe nominibus. Vmbros inde exegere ãtiqtus pelasgi.Hos lydi: a quoꝝ rege tyrrheni.mox a sacrificio ritu lingua græcoꝝ tusci sunt cognomi/ nati.Primũ hetruriæ oppidũ luna portu nobile.Colonia luca a mari recedẽs : ꝓpior q; ipsa iter amnes auserẽ & arnũ orta a Pelope pisisq;:siue a tenucanis græca gẽte.Va da uolateranea:fluuius cecina:populoꝝ hetruscoꝝ quõdã hoc tãtũ ĩ littore.Hic am nes prille:mox:umbro nauigioꝝ capax:& ab eo tractus umbriæ portusq; telamon: cosa uolgẽtiũ a populo Ro.deducta grauisce castrũ nouũ:pyrgi:cæretanus amnis:& ipsũ cære.Intus mil.pass. quattuor agilla a pelasgi cõditoribus dictũ alsiũ:phregnæ. Tyberis ãnis a macra.cclxxviiii.M.pass.Intus coloniæ falisca argis orta (ut auctor ẽ Cato) quæ cognominat̃ hetruscorũ lucus.Coloniæ rusellana:saniensis:critona: de/ cætero arutini ueteres:arutini fidẽtiores:arutini iuliẽses:amitinẽses:aquasẽses cogno mine taurini:blerani:cartoniẽses:capinates:clusini noui:clusini ueteres:fluẽtini præ fluẽti arno appositi:fesulæ:ferẽtinũ:fescẽnia:hortanũ:herbanũ:nepe.Noue pagi præ fecturæ claudiæ.Foro Clodii:pistoriũ:perusia:suanẽses:saturnini q ãte aurinini uo/ cabant̃:subertani:scatones:tarqueniẽses:thuscaniẽses:uertuloniẽses:uerẽtani esetini uoleterrani cognomine hetrusci:uolsciniẽses ĩ eadem pte.Oppidoꝝ ueteꝝ noia reti nent agri crustuminus caletranus.Tyberis antea tybris appellatus:& prius albula e media fere lõgitudie apẽnini finibus aretinoꝝ ꝓfluit:tenuis primo nec nisi piscinis corriuatus:emissusq; nauigabilis:sicuti tinna & glanis ĩfluẽtes ĩ eũ nouenoꝝ ita con ceptu dieꝝ si nõ adiuuẽt hymbres:sed tyberis propter aspera & cõfragosa. Ne sic qdẽ præterq̃ trabibus uerius q̃ ratibus lõge meabilis fert̃.p.c.l.M.d.non ꝓcul tiferno pe rusia & otriculo:hetruriã ab umbris ac sabinis.mox citra.xiii.M.p.urbis ueiẽtẽ agrũ a crustumino:dein fidenate:latinũq; a uaticano dirimẽs.Sed ĩtra tinnam & glanim duobus &:xl.fluuiis auctus:præcipuis ãt nare & anieue:qui & ipse nauigabilis.Lati um ĩcludit a tergo.Nec minus tamẽ aqs ac tot fõtibus ĩ urbẽ ꝑductis.Et ideo quãli/ bet magnaꝝ nauiũ ex italo mari capax reꝝ ĩ toto orbe nascentiũ mercator placidissi mus.Pluribus prope solus q̃ cæteri ĩ omib⁹ terris amnes accolit̃ aspicit̃q; uillis.Nul/ liq; fluuioꝝ minus licet ĩclusis utrinq; lateribus:nec tamẽ ipsæ pugnat quãq̃ creber ac subitis ĩcremẽtis : & nusq̃ magis aqs q̃ ĩ ipsa urbe stagnãtibus.Quinimo uates in/ telligit̃ potius ac monitor auctu semper religiosus uerius q̃ sæuus.Latiũ ãtiquum a tyberi circeios seruatũ ẽ.M.passuũ.l.lõgitudie.Tã tenues primordio imperii fuere ra dices.Colonis sæpe mutatis tenuere alii aliis tẽporibus.Aborigines:pelasgi: archades siculi:arunci:rutyli:Et ultra circeios uolsci:osci:ausones unde nomẽ mõ latii ꝓcessit ad lirin amnem.In pricipio ẽ ostia colonia a romano rege deducta.Oppidũ laurẽtũ locus solis ĩdigetis. Amnis numitius.Ardea a Danæ persei matre cõdita.Dein quon dã aphrodisiũ antiũ colonia.Astura flumẽ & ĩsula.Fluuius nympheus:clostra roma na.Circeii quõdã ĩsula immẽso qdem mari circũdata (si credit̃ Homero) & nũc pla ne.Mirũ ẽ quod hac de re tradere hominũ notitiæ possumus.Theophrastus q primo externoꝝ aliqua de romanis diligẽtius scripsit.Nã Theopõpus ãte quẽ nemo mentio nẽ habuit urbẽ dũtaxat a gallis captã dixit.Clitarchus ab eo ꝓximus legationẽ tãtũ ad Alexandrum missam.Hic iam plus q̃ & fama circeiorum insulæ & mensuram po suit stadia.lxxx.in eo uolumine quod scripsit Nicodoro atheniensium magistratui: qui fuit urbis nostræ.cccclx.anno.Quicquid est ergo terraꝝ propter.x. M.p. prope ambitus adnexum insulæ.post eum annũ accessit italiæ aliud miraculum. A circe/ is palus pontina est quem locum.xxiiii.urbium fuisse Mutianus ter consul prodidit Dein flumen ufens supra quod tarracina oppidũ ligua uolscoꝝ anxur dictũ.Ibi fue re amyclæ a serpẽtibus deletæ.Dein lacus fadanus:caieta portus.Oppidũ formiæ an

tiqua læstrigonum sedes. Vltra fuit oppidum pyræ: colonia minturnæ lyri amne di uisa glanico appellato. Sinuessa extremum in abiecto lacti: quã quidem dixere sinopẽ uocitatã. Hinc fœlix illa campania est. Ab hoc sinu incipiunt uitiferi coles: & tumulẽ tia nobilis succo per omnis terras inclyto: atq; (ut ueteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc setini & cecubi obtenduntur agri. Iis iunguntur falerni: caleni: Dein consurgunt massici: gaurani: surentiniq; montes. Ibi laborini cãpi sternuntur: & in delitias alicæ epulantur mensis. Hæc littora fontibus calidis rigantˀ pterq; cætera in toto mari conchylio pisce nobili annotantur. Nusq̃ generosior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere osci: græci: umbri: tusci: campani. In ora sauo fluuius. Vulturnũ oppidum cũ amne. liternum: cumæ calcidẽ sium: misenũ: portus baiarũ: bauli: lacus lucrinus & auernus. Iuxta quẽ cimeriũ op pidũ quõdã: dein puteoli colonia dicæarchia dicti postq; phlegræi campi. Acherusia palus cumis uicina. Littore aũt hoc neapolis chalcidensium: & ipsa parthenope a tu mulo syrenis appellata. Herculaniũ Pompei haud procul expectante mõte uesuuio. Alluente uero sarno amne ager nucerinus est: &. viiii. M. passibus a mari ipa nuceria Surrentum cũ promontorio Mineruæ sirenum quondam sede nauigatione a circeis duo de. lxxx. M. p. patet. Regio ea a tyberi prima italiæ seruatˀ ex descriptione Augusti. Intus coloniæ capua a. xl. campo dicta æquinũ: suessa: uenafrũ: sora: theanũ: sidici num cognomine nola. Oppida abellinum: aritia: alba longa: acerani: allisani: atinates: alterinates: anagnini: atellani: uesulani: arpinates: auxiniates: auxellani: alfaterni. Et qui ex agro latino: Itẽ hernico: Itẽ labicano cognominati. Bouellæ: calatiæ: casinũ: calenũ: capitulũ: hernetum: cernetani qui mariani cognominãtˀ. Corani a Dardano troiano orti. Cubulterini: castrimoniẽses: cingulani: gabienses. In monte albano foro populienses. Ex falerno frusinates: ferẽtinates: freginates: frabaterni ueteres: frabaterni noui: ficolenses: fregellani: foroappi: forẽtani: gabini: interãnates: succasani q & liri nates uocantˀ. Ilionẽses: lauini: norbani: nomentani: prenestini urbe quõdã stephane dicta. Priuernates: setini: signini: suessulani: telini: trebulani cognomie balimẽses. Trebani: thusculani: uerulani: ueliterni. ulubrẽses: uluarnates: supq; roma ipsa: cuius nomen alteꝝ dicere arcanis ceremoniaꝝ nefas habetˀ: optimaq; & salutari fide abolitum annũtiauit Valerius solanus: luitq; mox pœnas. Nõ alienũ uidetˀ inserere hoc loco exemplũ religionis antiqnæ ob hoc maxime silentiũ institutæ. Namq; Diua Angerona cui sacrificatˀ ad diẽ. xii. chalẽdas ianuarii ore obligato obsignatoq; simulacꝝ hẽt. Vrbẽ tris portas habẽtẽ Romulus reliqt: aut plurimis tradentibus credamus quattuor. Mœnia eius collegere ambitu impatoribus censoribusq; Vespasianis anno cõditæ. d. cccxxviii. M. p. xiii: M. cc. Cõplexa mõtes. vii. Ipsa diuiditˀ ĩ regiões. xiiii. Cõpita singulaꝝ. cclxv. p. eiusdẽ spatii mẽsura currente a miliario in capite romani fori statuto ad singulas portas: quæ sunt hodie numero. xxxiiii. ita ut. xii. portæ semel numerentˀ: pterunturq; ex ueteribus. vii. quæ esse desierũt. Efficit passuũ p directũ. xxx. M. d. v. lxii. Ad extrema uero tectoꝝ cũ castris prætoriis ab eodẽ miliario per uicos omniũ uiarũ mensura colligit paulo amplius. lxx. M. passuũ. Quod si qs altitudinẽ tectoꝝ addat: dignam ꝑfecto æstimationẽ concipiat fateaturq; nullius urbis magnitudinẽ in toto orbe potuisse ei cõprari. Clauditˀ ab oriente aggere Tarquini Superbi ĩter prima ope mirabili. Nãq; eum muris æquauit: qua maxime patebat additu plano. Cætero muni ta erat præcelsis muris: aut abruptis montibus: nisi ꝙ expatiẽtia tecta multas addidere urbes in prima regione. Præterea fuere i latio clara oppida: satricum: pometia: scaptia: piculum: politorium: tellene: tifata: cecin: asican: acrustumium: meridia: medullũ corniculum: saturnia ubi nunc Roma est. Antipolis quod nunc ianiculum in parte romæ: antẽna: camerium: collatia amiternum: norbe: fulmo: & cum his carnem in monte albano soliti accipere populi albẽses. Albani: esolani: acciẽses: abolani: nubeta-

ni :bolanitii:suetani:coriolani:fidenates:coretii:hortēses:latiniēses:lōgani:manates:
macrales:muniēses:olliculani:octulani:pedani:polletaurini:querquetulani: sicani:
sisolenses:toleriēses:tutiēses:uimiteraliueliēses:uenetulani:uicellēses. Ita ex ātiquo la-
tio.liii.populi iteriere sine uestigiis. In cāpano aūt agro stabie oppidū fuit usq; ad. Cn
Pompeiū &.L.Catonē cons.a pridie chalend.maii:quo die Sylla legatus bello sociali
id deleuit:quod nūc i uillas abiit. Intercidit ibi & taurania. Sūt & moriētis scalini reli
quiæ. Præterea auctor ē Antias oppidū latinoꝝ opiolas captū a.L.Tarquino rege:ex
cuius præda capitoliū is in fine icohauerit. A surrētino ad silaꝝ amnem.xxx.M. pas
sus ager picētinus fuit:thuscorū tēplo iunonis argiuæ ab iasone condito insignis: In
tus oppidū salerni:picentia. A silaro regio tertia & ager lucanus brutiusq; icipit. nec
ibi rara incolaꝝ mutatio. Tenuerūt eū pelasgi:œnotrii: itali:morgetes:siculi græciæ
maxime populi:nouissime lucani a sannitibus orti duce Lutio. Oppida pestū a græ
cis posidonia appellatū sinus pestanus:oppidū elea:quæ nūc uelia. Promōtoriū pali-
nuꝝ a quo sinu recedēte traiectus ad coloniā regiam.c.M.passus.ꝓximū autē huic
flumen melphes. Oppidū buxentum græciæ prius magnæ:nūc lucaniæ. Saus ānis
fuit & oppidū eodem nomine. Ab eo brutiū littus:oppidū blanda:flumen baletū:por
tus parthenius:& phœcētiū sinus uibonēsis locus clampetiæ. Oppidū tempsa:a græ
cis temese dictū.& crotoniēsiū terina:sinusq; ingens terinus. Oppidū cōsentia. Intus
in penisula fluuius acheron:a quo oppidani acherontini Hippo quod nunc uibonē
ualentiā appellamus: Portus Herculis: Metaurus amnis: Tarentū oppidū:portus Ho
restis & meddua. Oppidū scyleū: Cratis fluuius pater (ut dixere) scyllæ. Dein colonia
regia. Siculū fretū:ac duo aduersa promōtoria ex italia cenis: Ex sicilia pelorū:xii.sta
diorū iteruallo. Vnde rhegiū.xliiii.passuū. Inde apennini silua:promōtoriū leucope-
tra.xii.M.passibus. Ab ea locri cognominati.li.apromōtorio zephyro absunt a silaro.
ccc.iii.M. Et icludit̄ europæ sinus primus i eo quē maria nuncupāt: Vnde irrūpit
atlanticū ab aliis magnū:qua itrat porthmos a græcis:a nobis gaditanū fretū cū in
trauit. Hispanū quatenus hispanias abluit. Ab aliis ibericum aut balearicum : Mox
gallicum:ante narbonensem prouintiā:hinc ligusticum. Ab eo ad siciliam insulam
thuscum quod ex græcis alii notium:alii tyrrhenū:e nostris plurimi infeꝝ uocant.
ultra siciliam quod est ad salentinos ausonium polybius appellat. Eratosthenes autē
inter hostium oceani & sardiniam quicquid est sardoum. Inde ad siciliam tyrrhenū.
Ab hac cretam usque siculum. Ab ea creticum. Insulæ per hæc maria primæ omniū
pityusæ a græcis dictæ a frutice pineo:nunc ebusus uocatur:utraq; ciuitate fœdera
ta angusto freto interfluente.patēt.xlii.M.passibus.absunt a diano.lxx.stad.totidem
dianiū per continentē a carthagie noua. Tantumdē a pityusis in altū baleares duæ:
& sucronē uersus colubraria. Baleares funda bellicosas græci gymnesias dixere. Ma-
ior.c.M.p.ē longitudie:circuitu uero.cccclxxx.M. Oppida habet ciuiū romanorū
palinam & polentiam latinoꝝ ciuium:& tucini quod fœderatū bochoꝝ fuit: ab ea:
xxx.M.p.distat minor:lōgitudie.lx.M.circuitu.cl.M.passuū. Ciuitates habet labonē
saniserā:magonē:a maiore.xii.passuū i altū abest capraria:isidiosa naufragiis:& e re-
giōe palinæ urbis meraria ac tiquadra patria Hannibalis. Ebusi terra serpētes fugat:
colubrariæ parit. Ideo iesta omibus nisi ebusitanā terrā iserētibus:græci ophiusā dix
ere. Cuniculos ebusus gignit populātes baleariū messes. Sunt aliæ .xx.fe maæ paruæ
mari uadoso. Galliæ autē hic ora in rhodani hostio metina:mox quæ blasconus uo
catur:& stechades a uicinis massiliensibus dictæ propter ordinem quo sitæ sunt:erūt
nomina singulis prote:mese:quæ & pomponiana uocatur:tertia hype. Ab iis sturi-
um:phœnice:philarero:& lerina aduersum antipolim:in quam uergeani oppidi me
moria.

De corsica. Ca. VI

N ligustico mari est corsica: quam græci cyrnon appellauere: sed thusco ppior i a septētrione in meridiē proiecta: longa passuum. cl. M. lata maiore ex parte. l. Circuitu. cccxxii. M. Abest a uadis uolaterranis. lxii. M. p. Ciuitates hēt xxxiii. & colonias: marinam a Mario deductam: aleriam a dictatore Sylla. Citra est oglasa. Intra uero. lx. M. passibus a corsica planaria specie dicta æqualis freto: ideoq; nauigiis fallax: amplior gorgona & capraria: quam græci ægilon dixere. Itē igilium & dianiū quam artemisiam: ambe contra cosanū littus & cōtra lit⁹ uaponæ: meneria: colubraria: uenaria ilua: cū ferri metallis circuitu. c. p. a populonia. x. M. a græcis ætalia dicta ab ea planasia. xxxix. M. Ab iis ultra tyberina hostia ī antiauo stura: mox palmaria sinonia: aduersū formias pōtiæ. In puteolano aūt sinu pādataria: ꝓchita nō ab æneæ nutrice: sed qa profusa ab aenaria erat. Aenaria ipsam a statione nauiū Aeneæ Homero inarimæ dicta: græcis pythecusa: nō a symiaꝶ multitudine (ut aliqui existimauere) sed a figulinis doliarioꝶ. Inter pausilpiū & neapolim meagris: mox a surrēto. viii. M. passib⁹ distātes Tyberii prīcipis arce nobiles capræ circuitu. xl. M. p. cx. leucothea. Extra quē conspectum pelagus africā attingēs. Sardinia minus. ix. M. passibus a corsicæ extremis etiānū angustias eas arcentibus insulis paruis: quæ cuniculariæ appellantur. Itēq; pintonæ fossæ a quibus fretum ipsum taphros nominaẗ.

De Sardinia Ca. VII.

s Ardinia ab oriente patēs. clxxxviii. M. passuū ab occidēte. clxx. milia a meridie lxxiiii. milia a septētrione. cxxii. Circuitu. d. lxii. milia. abest ab africa calaritano ꝓmontorio ducēta milia. a gadibus. lxiii. habet & a gaditano ꝓmontorio duas īsulas quæ uocanẗ Herculis a sulchersi enosin: a calaritano ficariā: Quidā haud ꝓcul ab ea etiā beleridas ponūt: & collodē: & quā uocāt hieracā. Celeberrimi in ea populoꝶ iliensis: salari: corsi. Oppidoꝶ. xiiii. sulchitani: ualētini: neapolitani: bocēses: calaritani ciuium romanoꝶ. & norēses. Colonia aūt una: quæ uocatur ad turrim libysonis. Sardiniā ipsam Timeus sandaliotin appellauit ab effigie soleæ. Myrsilius ichnusam a similitudine uestigii. Cōtra pestanum sinū leucasia est a syrene ibi sepulta appellata. Contra ueliam pontia & isacia: utræq; uno noīe œnotrides: argumētum possessæ ab œnotriis italiæ: & cōtra uibonem paruæ quæ uocanẗ ithacesiæ ulixis specula.

De Sicilia. Ca. VIII.

u Erum ante omnes claritates Sicilia Sicania a Thucydide dicta: Trinacria a pluribus aut triquetra a triāgula specie. Circuitu patēs ut auctor ē Agrippa. d. cxviii. M. passibus: quondā brutio agro cohærēs: mox īterfuso mari auulsa. xii. M. in longitudinem freto. In latitudinē autem. cx. d. Iuxta coloniā regia ab hoc dehiscēdi argumento rhegiū græci nomē dedere oppido ī margine italiæ sito. In eo freto est scopulus scylla. Item carybidis. Mare uorticosum. Ambo clara sæuitia. Ipsius triquetræ ut diximus promontorium pelorus uocatur aduersus scyllam uergens in italiā. Pachynū in græciam. cxliiii. M. ab eo distante peloponneso. Lilybeum ī africā. clxxx. M. interuallo a Mercurii promontorio: & a calaritano sardiniæ centū uiginti. M. Inter se autem hæc promontoria late distant his spatiis. Terreno itinere a peloro pachynum. clxvi. M. passuum. Inde lilybeum. cc. M. Inde pelorum. clxx. M. coloniæ ibi urbes ac ciuitates. lxxii. A peloro mare ionium ora spectante oppidum Messana ciuiū romanorum: qui mamertini uocantur. Promontorium drepanum: colonia taurominium. quæ antea naxos. Flumen asines. Mons ætna nocturnis mirus incendiis. Crater eius patet ambitu stadia. xx. Fauilla taurominium & catinam usque peruenit feruens. Fragor uero ad maronem & gemellos colles. Scopuli tres cyclopū. Portus ulixis. Bolonia catina flumina symethum terias. Intus lestrigoni campi. Oppida leōtini: megaris: amnis panthagies. Colonia syracusæ cum fonte arethusa. Quā q̄ & temenitis: & acchidemisa: & megea: & cyane militiæ fontes ī syracusano potāẗ. agro por

tus nauſtachmus:flumen florus promontorium pachynum:a qua fronte ſiciliæ flu men hirminium.oppidū camarina:fluuius gelas:oppidū agregas: quod agrigentum noſtri dixere.Thermæ colonia:amnes agathema therypſa celinus. Oppidū lilybeum ab eo ꝓmontorium drepana:mox crix.Oppida panphormū : ſoliniū:hymera cū fluuio cephaledi:ſeleuntinū:agathyrnū:tyndaris colonia:oppidū myle. Et unde cœpimus pelorus.Intus latinæ cōditionis cēturipini:nepini:ſegeſtani.Stipēdiarii aſſoriniætnēſes:agerini:aceſtei:acrēſes:bidini:citatiarini:drepanitani:argeſtini:aceſtiēſes:ericini:entelletini:netini:edini:eguini:gelani:galateni:haleſini:enneſes:hybleēſes:hebritēſes:herbēſes:heubulēſes:halicēſes:hadranitani:macarēſes:hypanēſes:ietēſes:muruſtani:magellini:murgētini:muticēſes:menanini:naxinonii:petini:paropini:teraphitiēſes:ſemellitani:ſeſcherini:ſelinūti:ſimeti:hilarēſes:tiſſinēſes:triocalini:triracienſes:zāclei meſſenioꝶ.Hoꝶ ī ſiculo freto ſūt īſule ī africā uerſæ gauros melita a camerina.lxxxiiii.M.paſſibus.Lilybeo.cxiii.cōſira:erōneſos:cereie:galatha:lepaduſa: æthuſa quā alii æguſā ſcripſerūt.Bucion ætnæ:& a ſeleūte.lxxv.M.oſteades:cōtraq; paropinos uferca.Citra uero ſiciliā ex aduerſo metauri amnis.xxii.ferme paſſuū ab italia vii.æoliæ appellatæ.Eædē lipareoꝶ & epheſtiades a græcis:a noſtris uulcani.Aeoliæ ꝙ Aeolus iliacis tēporibus ibi regnabat.

De lipara.Ca. VIII.

l Ipara cū ciuiū romanoꝶ oppido dicta a Liparo rege:q ſucceſſit Aeolo ātea longius uel meligonis uocitata abeſt:xii.M.p.ab italia ipſa circuitu paulo minori.Inter hāc & ſiciliā altera ātea theraſia appellata nūc hiera:qa ſacra uulcano ē.Colle ī ea nocturnas euomere flāmas.Tertia ſtrōgyle a lipara mille paſſus ad exortū ſolis uergēs:ī qua regnauit Aeolus:quæ a lipara liqdiore flāma tātū differt.Cuius fumo qnā flaturi ſint uenti triduo prædiſcere incolæ tradunt̄.Vnde Aeolo uento paruiſſe exiſtimatū.Quarta didyme minor q̄ lipara.Quinta eriphuſa:Sexta phœnicuſa pabulo ꝓximaꝶ relicta. Nouiſſima eadēq; minima euonymus.Hactenus de primo europæ ſinu.

De locris italiæ fronte. Ca. .IX.

a Locris italiæ frons īcipit:magna græcia appellata ī tres ſinus īcedēs auſonii maris:quoniā auſones tenuere primi.patet.lxxxii.M.paſſuū ut auctor ē Varro.Pleriq;.lxxii.M.fecere.In ea ora flumina īnumera:ſed memoratu digna loconus:ſagra:& ueſtigia oppidi caulonis:myſtia cōſilinū caſtrū:carcinū:quod eſſe lōgiſſimū italiæ ꝓmontoriū aliqui exiſtimāt.Dein ſcyllaceus:& ſcolagiū ſcyllaceum:& ſcyletū atheniēſibus cū cōderēt dictū:quē locū occurrēs thermeus ſinus peninſulā efficit:& ī ea portus q uocat̄ caſtra Hānibalis:nuſq̄ anguſtiore italia.xl.M.paſſuum latitudo ē.Itaq; Dionyſius maior ītercīſam eo loco adiicere ſiciliæ uoluit.Amnes ibi nauigabiles carcinas:rotalus:ſemirus:arocha:targines.Oppidū incus petilia: mons clibanus:promōtoriū liciniū:cuius āte oram īſula.x.M.P.a terra dioſcoron.altera calypſus quā ogygiā appellaſſe Homerus exiſtimat̄.Præterea tiriſeranus amœleſſa. Ipſum a caulone abeſſe.lxx.M.paſſibus prodidit Agrippa.

Secundus europæ ſinus. C. X.

a Lacinio promōtorio ſecūdus europæ ſinus īcipit:magno abitu flexus:& acroceraunio epyri finit̄ promōtorio:a quo abeſt.lxxv.M.paſſibus.Opidū cotro: amnis neethus:oppidū thuriū īter duos ānes cratin & ſybarim:ubi fuit urbs eodē nomīe.Similiter ē īter ſyrin & acrin heraclea aliquādo ſyris uocitata. Flumina thalādrū:caſuentū.oppidū metapontū:quo tertia italiæ regio finit̄:Mediterrāei brutioꝶ apruſtani tantū.Lucanoꝶ autem hinc atinates:buxentini:eburini: grumentini:potentini:ſontini:ſyrini:tergilani:urſentini:uolſentani: quibus numeſtrani iunguntur.Præterea interiſſe thebas:lucanas Cato auctor eſt.Et mardoniā lucanoꝶ urbē fuiſſe Theopōpus:ī qua Alexāder epirotes occubuit.Cōnectitur ſecūda regio amplexa hirpinos:calabriā:apuliā:ſalētinos.ccl.M.ſinu qui tarētinus appellat̄ ab oppi-

do laconum in recessu hoc itimo sito contributa eo maritima colonia: quæ ibi fuerat Abest. cxxxvi. M. p. a licinio pmontorio aduersam ei calabriā. l. peninsulam emittens. Græci messapiā a duce appellauere. Et ante peucetiā a Peucetio Oenotri fratre. In salentino agro inter pmontoria. c. M. passuū intersunt. Latitudo peninsule a tarento brundusium terreno itinere. xxxii. M. passibus patet: multoq; breuius a portu sasina. Oppida per continentē a tarento uaria. cui cognomen apule: messapia: aletiū. In ora uero senonū gallipolis: quæ nunc ē anxa. lxii. M. passibus a Tarrēto. Inde. xxxiii. M. pmontoriū quod acran iapygiā uocant: quo lōgissime i maria excurrit italia. Ab eo hasta oppidū & hydruntiū. x. M. ac. ix. M. passuū: ad discrimē ionii & adriatici maris: q̄ in græciā breuissimus trāsitus. Ex aduerso apollonia oppido latitudine itercurrentis freti. l. nō amplius passuū. Hoc iteruallū pedestri cōtinuare trāsitu pontibus iactis primū Pyrrhus epiri rex cogitauit. Post eū. M. Varro cū classibus Pōpeii pyratico bello pēsset. Vtrūq; aliæ ipediere curæ. Ab hydrunte soletū desertū. Dein fratuertiū: portus tarrētinus: statio militū lispia: balesium. celiū. Brundusiū. l. M. passuū. Ab hydrunte: in primis italiæ portu nobile ac uelut certiore transitu: sicuti longiore excipiente illyrica urbe dirrachio. ccxx. M. traiectu brūdusio cōterminus pediculoꝝ ager nouē adolescentes totidēq; uirgines ab illyriis. xiii. populos genuere. Pediculoꝝ oppida rhudia: stegnatia: barion añ iapyx a Dedali filio a quo & iapygia: amita pactius: aufidus ex hirpinis mōtibus canusium pfluens. Hinc apulia daunioꝝ cognomie a duce Diomedis socero. In qua oppidū salapia Hānibalis meretricio amore inclytū. Sipontū uria: amnis cerbalus Daunioꝝ finis. Portus agasus. Promōtoriū montis gargani: a salentino siue iapygio. cxxxiiii. Milibus passibus ambitu gargani porus garnæ: lacus pātanus: flumen portuosū frento teanū apuloꝝ. Itēq; larinū: diternia: tirenus amnis. Inde regio frentana. Ita apuloꝝ genera tria. Teani a duce Gares. Lucani qui subacti a chalcante tenuere loca: quæ nunc tenēt etinates. Daunioꝝ pter supradicta coloniæ luceria: uenusia. Oppida canusiū: harpi aliquādo hargos hippiū Diomede condente. mox hargirippa dictū. Diomedes ibi deleuit gētes monadoꝝ dardorūq; & urbes duas: quæ in puerbii ludricū uertere apinā metaicrā. Cætera itus. In secūda regiōe hirpinorū colonia una beneuētū auspicatius mutato noie: quæ quōdā appellata maleuentū ausculani: aqloni: abellinates cognomie ptropi: cōpsani: caudini: ligures: q cognominātˀ cornelani: & q bebiani: uescellani: deculani: aletrini: abellinates: cognomiati marsi: atrani: ecani: alfellani: artinates: arpani: uorcani: collatini: corinēses: & nobiles clade romana cānenses: dirini: forētani: genusini: herdoriēses: irini: larinaces cognomine frētani: etinates: ex gargano mateolani: nerecini: matini: tubustini: siluini: strapelini: turmātini: uibinates: uenusini: ulurtini. Calabroꝝ meditarranei egetini: butūtinēses: deciani: brūbestini: narbonēses: stulnini: tutini. Salentinoꝝ aletini: basterbini: neretini: ulētini: uereni.

Regio italiæ quarta. Ca. XI.

[S]equitur regio quarta gētiū uel fortissimaꝝ italiæ i ora frētanoꝝ a tiferno flumen triniū portuosū. Oppida bistoniū: buca: ortona: aternus amnis. Intus anaxini cognomie frētani: carētini: supnates: & ifernates: lanuēses. Muricinoꝝ teatini: Pelignoꝝ corfiniēses: supequani sulmonēses. Marsoꝝ anaxātini: atinates: fucētes lucētes: marruii. Albēsiū albā ad fucinū lacū. Aequlanoꝝ cliternini: carseolani. Vestinoꝝ angulani: pēniēses: peltuinates: qbus iūguntˀ aufinates: cismōtani. Sānitiū quos sabellos & græci saunitas dixere. Colonia bouianū uetus: & alteꝝ cognoie undecumanoꝝ: aufidenates: esernini: fagi: fugali: ficolēses: sepinates: treuētiates. Sabinoꝝ amiternini: curēses. foꝝ Decii: foꝝ nouū: fidenates iteramnates: nursini: nomētani. reatini: trebulani q cognominātˀ mutuesti: & q suffenates: tyburtes: parinates. In hoc situ ex aqculis iteriere comini: tadiates: acedici: alfaterni. Gelianus auctor ē lacu fucino haustū marsoꝝ oppidū alchippe cōditū a Marsya duce lydoꝝ. Itē urticinoꝝ i piceno dele

tum a Romanis Valerianus Sabini (ut quidam existimauere) a religione & deorum cultu seuini appellati uelinos accolũt lacus roscidis collibus. Nar amnis exaurit illos sulphureis aquis. Thyberim ex his petẽs replet e mõte fiscello labẽs iuxta uacunæ nemora & reate in eosdẽ cõditus. At ex alia parte anio ĩ mõte trebanoꝝ ortus lacus tris amœnitate nobiles q nomen dedere sub laqueo defert in Tyberi. In agro reatino cutyliæ lacũ in quo fluctuet insula italiæ umbilicũ esse. M. Varro tradit. Intra sabinos latiũ est: a latere picenũ: a tergo umbria apẽninis iugis sabinos utrinq; uallãtibus.

Quinta regio. Ca. XII.

q Vinta regio piceni est quondã uberrimæ multitudinis. ccclx. M. picẽtiũ in sidẽ Ro. populi uenere. Orti sunt a sabinis uoto uere sacro. Tenuere ab aterno amne ubi nũc ager hadrianus: & adria colonia a mari. vii. M. passuũ flumen uomanũ: ager prætutianus palmẽsisq;. Itẽ castrumnouũ: flumen batinũ: truẽtũ cũ amne: quod solũ liburnoꝝ in italia reliquũ est. Flumina albulates: suinũ: heluinũ quo finit̃ prætuciana regio: & picẽcium incipit. Cupra oppidũ: castellũ firmanoꝝ: & sup id colonia asculũ piceni nobilissima. Intus nobana. In ora cluana: potẽtia: numana a siculis cõdita. Ab iisdẽ colonia ancon apposita ꝑmontorio cumero ĩ ipso flecten tis se ore cubito a gargano. clxxxiii. M. passibus. Intus ausinates: ueregrani: cingulãi: cuprẽses cognoĩe mõti: falariẽses: pausulãi: plyniẽses: ricinẽses: septẽpedãi tollẽtiates triacẽses cũ urbe saluia: polẽtini

Sexta regio. Ca. XIII.

i Vngit̃ hic sexta regio umbriã cõplexa: agrumq; gallicũ circa Ariminũ. Anconæ gallica ora incipit togata gallia cognomĩe siculi & liburni plurimi ei9 tractũ tenuere ĩ primis palmẽsem: prætutianũ adrianumq; agꝛꝝ. Vmbri eos expulere: hos hetruria: hãc galli. Vmbroꝝ gẽs antiquissima italiæ existimat̃: ut quos umbrios a græcis putẽt dictos: quod inundatiõe terraꝝ hymbribus supfuissent. Trecenta eoꝝ oppida tusci debelasse reperiunt̃. Nũc in ora flumen esis: senegalia: metaurus fluuius: colonia fanũ fortunæ: pisauꝝ cum amne. Et intus hispellũ tuder. Decetero amerini: attidiates: asirinates: arnates: esinates: camertes: casuentini: carsulani: deiates cognomine salẽtini: fulginates: foroflaminẽses: foroiuliẽses cognomine cõcubienses: firobremitiani: forosemproniẽses: inginini: iterãnates cognomine nartes: meuanates: muanionenses: mattilicates: narniẽses: quod oppidũ nequinũ antea uocitatũ est: nucerini cognomine fauonienses: & camellani: otriculani: ortani: pitulani cognomine pisuertes: ætali: mergentini: pestini: setinates: farscinates: spolẽtini: suareãi: sestinates: suillates: adiates: trebiates: tuscicãi: tibernates: cognomine tyburini: & alimẽtaurẽses: uesionicates: urbinates cognomine metaurenses & alihortenses: metionẽses: uindinates: uiuẽtani. In hoc situ ĩteriere feliginates: & q clusiolũ tenuere: supra iterrãnani & saranates cũ oppidis acerris quæ uafriæ cognominabant̃. Turocelo quod uetiolũ: Itẽ solinnates: suriates: fallienates. Apiẽnates interiere & ariẽates cũ crinouolo: & usci dicãi: & plãgenses: pisiates: cælastini. Ameriã suprascriptã Cato ante Persei bellũ cẽditam annis. d. ccccclxiiii. ꝑdidit.

Octaua regio. Ca. XIIII.

Ctaua regio determinant̃ Arimino: pado: apẽnino. In ora fluuius crustumium Ariminũ Colonia cũ amnibus Arimino & aprusa. Fluuius hinc rubico quõdã finis italiæ. Ab eo sapis: & uitis: & ãemo. Rauẽna sabinoꝝ oppidũ cũ amne besede ab Ancone. cii. M. p. nec ꝑcul a mari umbroꝝ butriũ. Intus Coloniã Bononia felsina uocitata cũ prĩceps hetruriæ esset. Brixillũ: Mutina: Parma: Placẽtia Oppida Cesena: Claterna: foroclodii: liuii. Populi treuẽtinoꝝ: Corneli: licini. Fauẽtini: fidẽtini: otesini: padimates: regiẽses a Lepido: solonates: saltes q galliãi cognominãtur: aqnates: tãnitani: ueliates cognomine ueteri: regiates: urbinates: In hoc tractu ĩterierũt boii: quoꝝ tribus. cxii. fuisse auctor ẽ Cato. Item senones q cœperant Romam.

Da pado flumine. Ca. XV.

p Adus gremio uesuli montis celsissimum in cacumē elati finibus ligurū gabiē
norū uisendo fonte ꝓfluens condésq; sese cuniculo:& ī forouibiēsiū agro iterū
exoriēs:nulli amniū claritate īferior:a græcis dictus eridanus:ac pœna Phæ
tōtis illustratus. Augeť ad canis ortus liquatis niuibus:agris q̄ nauigiis torrētior:nil
tñ ex rapto sibi uēdicās. Atq; ubi liqt agros. ubertate largior. ccc. M. passibus a fōte ad
dens meatu duodenonaginta. Nec amnes tantū apēninos alpinosq; nauigabiles ca
piēs:sed lacus quoq; īmensos ī eū sese exonerātes oī numero. xxx. flumia ī mare adria
ticū defert. Celeberrima ex iis apēnini latere iactū:tanarū:trebiā placētinū:tarū niciam
gabellū:sculternā:rhenū. Alpiū uero sturā:morgū:durias duas: sessiten:ticinū: lābrū
abduā:ollium:mintiū. Nec alius amniū tā breui spatio maioris īcremēti ē. Vrgeť qp
pe aquarū mole:& ī ꝓfundū agiť. Grauis terræ q̄q̄ deductus ī flumina:& fossas inter
rauēnā altinūq; passuū. cxx. M. tñ qa largius uomit septē maria dictus facere. Angu
sta fossa rauēnam trahiť:ubi padusa uocať:quōdā messanicius appellatus. Proximū
inde hostiū magnitudinē portus hēt:q uatreni diciť. Quo Claudius Cæsar e britānia
triūphans ꝑgrādi illa domo uerius q̄ naue ītrauit hadriā. Hoc añ eridanū hostiū dictū
ē:ab aliis spireticū ab urbe spira:quæ fuit iuxta:ꝑualens & delphicis creditū ē thesau
ris cōdita a Diomede. Auget ibi padū uatrenus amnis ex forocorneliensi agro. Proxi
mū inde hostiū caprasiæ:dein sagis:dein uolane:quod añ alane uocabať. Omīa ea fos
sas fluminaq; primi asagi fecere tusci egesto amnis īpetu p transuersum ī hadrianorū
paludes. quæ septē maria appellāť:nobili portu oppidi tuscorū hadriæ:a quo hadria
cū mare añ appellatū. quod nūc hadriaticū. Inde hostia a plena carbonaria ac fossio
nes philistinæ:quod alii tartarū uocant. Omīa ex philistinæ fosse abundatiōe nascen
tia accedētibus atesi ex tridētinis alpibus & togisono ex patauinorū agris. Pars eorū &
ꝓximū portū facit brūdulū sicut edronē mediacidua ac fossa clodia. His se padus mi
scet:ac p hæc effūdiť plerūq;:ut ī ægypto nilus qđ uocāt delta:triquetrāq; figurā ī al
pes atq; orā maris facere ꝓdiť stad. ii. M. circuitu. Pudet a græcis italiæ rōnē mutari.
Metrodorus tñ Sceptius dicit. Quoniā circa fōtē arbor multa sit piceaq; pedes gallice
uoceť padū hoc nomē accepisse. Ligurū qdē lingua amnē ipsū bodincū uocari:qđ si
gnificet fundo carētē. Cui argumēto adest oppidū iuxta īdustria uetusto noīe bōdi
comagū:ubi ꝑcipua altitudo īcipit.

De italia trāspadana regio. ix. Ca. XVI.

t Ranspadana appellať ab eo regio nona tota ī mediterraneo:cui maria cuncta
fluctuoso alueo īportāt. Oppida uibiforū:segusio: Coloniæ ab alpiū radicibus
augusta taurinorū antiqua ligurū stirpe:inde nauigabili pado. Dein salsorū augusta
ꝑtoria iuxta geminas alpiū fauces graias atq; pœninas. His pœnos:graiis Herculē trā
sisse memorāt: Oppidū eporedia sybillinis libris a po. ro. cōdi iussum. Epore dicas enī
galli bonos equorū domitores uocāt. Vercellæ libitiorū ex salis ortæ:nouaria ex uerta
macoris uocōtiorū:hodieq; pagus. Nō (ut Cato existimat) ligurū ex quibus leui & ma
rici cōdidere ticinū nō ꝓcul a pado. Sicut boii trāsalpes ꝓfecti laudē pōpeiā. Insubres
mediolanū. Orobiorū stirpis eē comū atq; bergomū & licinifor ū:& aliquos circa popu
los auctor ē Cato:sed originē gētis ignorare se fateť:quā docet Cornelius Alexāder or
tam a græcia interpretatiōe etiā noīs uitā in mōtibus degētibus. In hoc situ īteriit op
pidū orobiorū barra:unde bergomates Cato dixit ortos etiānū prodēte se altius q̄ for
tunatius siti. Interiere & eaturi gēs insubrū exules:& spira supradicta. Itē melpū opu
lētia ꝑcipuū:quod ab insubribus & boiis & senonibus deletum ē eo die quo Camillus
ueios cœpit:ut nepos Cornelius tradit.

Venetia decima regio. Ca. XVII.

s Equitur decima regio italiæ hadriatico mari apposita:cuius uenetia. Fluuius
Silis ex mōtibus taurisanis. Oppidū altinū:flumē liquētia ex mōtibus opitergi
nis. & portus eodē noīe:colonia:cōcordia:flumē & portus romatinum tilianentum:

maius minusq;:anasum quo uaramus defluit:alsa:natiso cum turro ꝓfluuente aq/
leã.xii.M.paſ. a mari sita.Carnoꝝ hæc regio iunctaq; regioni lapidũ:amnis timauus
castellũ nobile uno pucinũ.Tergestinus sinus:colonia tergeste.xxx.M.iii.M.ab aqui
lea:ultra quã sex milia passuũ formio amnis.Ab Rauẽna.clxxxix.paſ. antiquus au/
ctæ italiæ terminus.Nũc uero istriæ quã cognominatã tradũ a flumine istro i hadriã
ad effluente e danubio amne eodemq; istro ex aduerso padi fauces cõtrario eoꝝ pcuſ
su mari interiecto dulcescẽte ꝓleriq; dixere falso & Nepos Cornelius etiã padi accola.
Nullus.n.ex danubio amni in mare adriaticũ effundit̃.Deceptos credo quoniã argo
nauis flumine in mare hadriaticũ descẽdit:nec ꝓcul tergeste.Nec iam cõstat quo flu
mine.Humeris trauectã alpes diligẽtiores tradũt.Subiisse autẽ istro:deinsao:dein na/
uaporto:cui nomen ex ea causa est inter hemoniam alpesq; exorienti.

De istria. Ca. XVIII.

i Stria ut peninsula excurrit.Latitudinẽ eius.xl.M.paſ. circuitũ uero .cxxii.
M.ꝓdidere qdã.Itẽ adherẽtis liburniæ & fanatici sinus.Alii liburniæ.clxxx.
M.Nõnulli i fanaticũ sinũ iapidiã ꝓmouere a tergo istriæ.cxxx.M.paſ. De/
in liburniã.cl.M.fecere.Tuditanus q domuit istros in statua sua ibi inscripsit ab aq/
lea ad titiũ flumen stad.cc.M.Oppida istriæ ciuium Romanoꝝ agida parentiũ. Co/
lonia pola:quæ nũc iuliapietas quondam a colchis cõdita.Abest a tergeste.c.M.n.p.
mox oppidũ nexãtiũ:& nũc finis italiæ fluuius arsia.Polã ab ancona traiectus.ccxx.
M.paſ.est.In mediterraneo regionis decimæ.colonia cremona:brixia cenomãnorum
agro.Venetoꝝ autẽ mari a cestæ & oppida a cælum pataũiũ: opitergiũ:beluiũ:Vicẽ
tia:Mantua tuscoꝝ trans padũ sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos auctor est
Cato.Cẽomanos iuxta mastiliã habitasse.In uolscis fertini:& tridentini:& beruenses.
rhetica oppida rhetoꝝ:& euganeoꝝ Veronã iulienses carnoꝝ.Dein quos scrupulose
dicere nõ attineat:alutraẽses:asseriates:stamoniẽses:uanienses:tuli cognomine culici
foroiulienses cognomine transpadani:florẽtani:nedinates:quarqueni:taruisani:cogi
enses:uaruani.In hoc situ interiere p orã iraminæ:pellaon : passitiũ:ex uenetis atina
& cælina carnos:segeste:& ocra.Tauriscis noreia.Et ab aquilea ad duodecimũ lapidẽ
deletũ oppidũ etiã inuito senatu.a.M.Claudio.L.Marcello:L.Piso auctor est. In hac
regiõe &.xi.lacus inclyti sunt:amnesq; eoꝝ partus aut alumni si modo acceptos red/
dunt:ut abduã larius:ticinũ uerbanus:mintiũ benacus:olliũ sebinus: lãbrũ:eupilis:
omnes incolas padi.Alpes in lõgitudinẽ.x.M.paſ. patere a supero mari ad infeꝝ.Cæ
lius tradit.Timagenes.xxii.M.paſ.deductis i latitudinẽ.Cornelius Nepos.c.M.T.Li/
uius tria.M.stadioꝝ uterq; diuersis in locis:Nã centũ milia excedũt aliquãdo ibi ger/
maniã ab italia submouẽt.nec.lxx.M.explent:reliqua sui parte glacilis ueluti natu/
ræ ꝓuidentiã.Latitudo italiæ subter radices earũ a Varro p uada sabatia taurinos:co
mũ:Brixã Veronã:Vicentiam:opitergium:aquileiam:tergeste:polã:arsiam .d. ccxlii.
M.p.colligit. De alpibus & gẽtibus alpinis. Ca. XIX.

i Ncolæ alpium multi populi:sed ilustres a pola ad tergestis regionẽ secusses:
subocrini:atali menocaleni:iuxtaq; carnos quõdã taurisci appellati:nũc no
rici.His cõtermini rheti & uindelici omnes i multas ciuitates diuisi. Rhetos
thuscorũ ꝓlem arbitrant̃ a gallis pulsos duce Rheto.Verso deinde italiã pectore alpi
um latini iuris euganeæ gẽtes:quarũ oppida.xxxiiii:enumerat Cato.Ex iis triũpilini
uenalis cũ agris suis populis.Dein canuni:cõpluresq; similes:finitimis attributi mu
nicipiis.Leponticos:& salasos tauriscæ gẽtis idẽ Cato arbitrat̃.Cæteri fere leponticos
relictos ex comitatu Herculis ĩterpretatiõe græci nominis credũt:præustis ĩtra sinus
alpiũ niue mẽbris:eiusdẽ & graios fuisse positos in transitu.Graiarũ alpiũ ĩcolas præ
stantesq; genere euganeos ide tracto noie.Caput eoꝝ stheonos:rhetorum uẽnonẽses:
saruenetesq; ortus rheni amnis accolũt. Lepontiorum qui uiberi uocantur fontem

rhodani eodem alpium tractu. Sunt præterea latio donati incolæ: ut octodurenses & finitimi centrones: cottianæ ciuitates: eturi e liguribus orti. uagiéni: ligures. & q mõtani uocant. Capillatoꝝq; plura genera ad cõfiniũ ligustici maris. Nõ alienũ uidetur hoc loco subiicere iscriptioné e trophæo alpiũ quæ talis ẽ. Impatori Cæsari Diui filio Augu. põtifici maxĩo imp. xiiii. tribunitiæ potestatis Senatus populusq; Rom. ꝙ eius ductu auspiciisq; gentes alpinæ oẽs quæ a mari supo ad infeꝝ ptinebãt sub imperiũ po. ro. sũt redactæ. Gentes alpinæ deuictæ: triũpilini canuni uénotes: uenonentes: hi sarci: breuni: naunes: focunates: uindelicoꝝ gẽtes: quattuor cõsuanetes: uirucinates: licates: cattenates: abisũtes: rugusci: suanetes: collucões: brixentes: lepõtii: iuberi: nau tuates: seduni: uaragri: salassi: acitauones: medulli: ucéni: caturiges: brigiani: sõtiontii brodiõtii: nemalõi: edénates: esubiani: ueamini: gallicæ: triulatti: ectini: uergũni. egui turi: nemeturi: oratelli: uerusi: uelauni: suetri. Nõ sunt adiectæ cottinæ ciuitates. xii. quæ nõ fuerãt hostiles: sed itẽ attributæ municipiis lege põpeia: Hæc est italia diis sa cra: hæ gẽtes eius: hæc oppida populoꝝ. Sup hæc italia quæ. L. Aemilio Paulo. C. Sta tilio Regulo cons. nũtiato gallico tumultu sola sine externis ullis auxiliis: atq; ẽt tũc sine transpadanis equitũ. lxxx. M. peditũ. d. cc. M. armauit. Metalloꝝ oĩum fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictũ id uetere consultu patrũ italiæ parci iubentium.

Illyricum. Ca. XX.

a Rsia gẽs liburnoꝝ iũgit usq; ad flumen titiũ. Pars eius fuere mẽtores: hymãi: encheleæ: dudini: & quos Callimachus peucecias appellat: nũc totũ uno nole illyricũ uocat: generatim populoꝝ pauca effatu digna aut fœlicia nõia. Conuentum scardonitanũ petũt iapides: & liburnorũ ciuitates. xiiii. e quibus laciniẽses: scultines: brunistas: orbonẽses noiare nõ pigeat. Ius italicũ habẽt eo cõuẽtu alutæ: fanates a q bus sinus noiatur. Lopsi uarubarini: ĩmunesq; asseriates: & ex isulis ĩsertinates curit tæ. Cæteꝝ p orã oppida anesactio: aluona: flamona: tarsatica: sema: lospica: ortoplyma regiũ: argirũtum: coriniũ: enona ciuitas: pausinus: flumẽ telaulũ: quo finit iapidia. Insulæ eius sinꝰ cũ oppidis pter supra significata: absyrtiũ: arba traguriũ: issa: portuna ta: paros ãte. Rursus icõtinẽte colõia iadera: quæ apola. clx. M. p. abest ide. xxx. Meco lẽcũ isula. xviii. hostiũ titii fluminis.

Liburnia. Ca. XXI.

l Iburnia finis & initiũ dalmatiæ scardona i amne ea. lxii. M. pas. a mari. Dein ta riotaꝝ antiq̃ regio: & castellũ tariona. Promõtoriũ Diomedis: uel ut alii penisu la Hilis circuitu. c. M. pas. traguriũ ciuiũ romanorũ marmore notum siculi. In quẽ locũ Diuus Claudius ueteranos misit. Salona colonia ab iadera. ccxxii. M. pass. Petũt in ea iura iuribus descriptis indecurias. ccclxii. dalmatæ. xxii. decuni. ccxxxix. ditiões: lxix. mazei. lii. sardiates. In hoc tractu sũt burnũ: mãdetriũ: tribuliũ. Nobilitata prœliis castella petũt ex isulis stati: colẽtini: separi: epetini. Ab his castella pigũtiæ: ra taneũ: narona colonia. Terii cõuẽtus a salona. lxxii. M. pass. apposita cognominis sui fluuio a mari. xx. M. p. M. Varro. lxxxix. ciuitates eo uẽditasse auctor ẽ. Nũc ppe soli noscũt cerauri decuriis. xxiiii. diuersi. xvii. desitiates. ciii. docleates. xxxiii. deretini. xiiii. deremistæ. xxx. didari. xxxiii. gliditiões. xliiii. melcomani. xxiiii. nares. cii. scirtari. lxxii. siculotæ. xxiiii. Populatoresq; quõdã italiæ uardei nõ ãplius q̃. xx. decuriis. Præter hos tenuere tractũ eũ œuei: partheni: hemasi: marsthitæ: armisthæ A narone ãne. c. M. p. abest epidauꝝ colõia. Oppida ciuiũ romanoꝝ rhiziniũ: ascriuiũ: butuauiũ: olchiniũ: quod ãtea colchinũ dictũ ẽ a colchis cõditũ: ãnis dirino: supq; eũ oppidũ ciuiũ roma norũ scodra a mari. xviiii. M. p. Prætera multoꝝ græciæ oppidoꝝ deficiens memoria: necnõ & ciuitatũ ualidaꝝ. Eo nãq; tractu fuere labeates: enederudini: sassei: grabei: p prieq; dicti illyrii: & taulãti: & pyrei. Retinet nomẽ i ora nympheũ pmõtoriũ. Lyssum oppidũ ciuiũ ro. ab epidauro. c. M. pas.

Macedonia. Ca. XXII.

a Lyso macedonia puintia: gẽtes parthini: & a tergo eoꝝ dissaretæ: Mõtes cãda

uiæ adyrrachio.lxxix.M.passuum.In ora uero ciuium Ro..Epidamniũ Colonia propter ĩ auspicatũ nomẽ a Romanis dyrrachiũ appellata. Flumẽ aous a qbusdã eas nominatũ.Apollonia quondã corinthiorum Colonia.iiii.M.pas. a mari recedẽs.Cuius in finibus celebre nympheũ accolũt barbari amãtes & belliones.At ĩ ora oppidũ oricũ a colchis cõditũ.Inde initiũ epiri.Mõtes acroceraunj:qbus hũc europæ determinauimus sinũ.Oricũ a salẽtino italiæ promontorio distat.lxxxv.Mil.pas.a tergo carnorum & iapidũ qua se offert magnus ister.

Norici. Ca. XXIII.

Hetis iungunt̃ norici:Oppida eorum uirunũ:celea:taurnia:aguntũ:uiuana:monia:claudia:fluuiũ soluẽse.Noricis iungunt̃ lacus peiso: deserta boiorum. Iam tñ Colonia Diui Claudii sabaria:& oppida carãbaria iulia.

Pannonia. Ca. XXIIII.

Abitant̃ ĩde glãdifera pãnoniæ:qua mitescẽtia alpiũ iuga p mediũ illyricũ a h septẽtrione ad meridiem uersa molli in dextra ac leua deuexitate cõsidunt.

Dalmatia. Ca. XXV.

Væ pars ad mare hadriaticum spectat appellat̃ Dalmatia & illyricũ supradi q ctum.Ad septẽtriones pãnonia uergit:finit̃ ĩde danubio. In ea Coloniæ mona:sciscia.Amnes clari & nauigabiles ĩ dãnubiũ fluũt dranus & noricis uiolentior.Sauus ex alpibus carnicis placidior.cxv.M.p.interuallo . Drauus p serretes: serapillos:iasos:sandrizetes.Sauus p colapia nos breucosq;.Populorum hæc capita. Præterea ariuates:asali:amãtes:belgites:carthari: cornacates:erauisci: hercuniates:latouici:oseriates:uarciani:monsclaudius:cuius ĩ frõte scordisci.In tergo taurisci.Insula in sauo metubarris amnicarum maxima.Præterea amnes memorãdi colapis ĩ sauũ influens iuxta sisciam gemino alueo insulam ibi efficiens:quæ segestica appllatur.Alter amnis bacuntius ĩ saum sirmio oppido influit:ubi ciuitas sirmiẽsiũ & amãtinorum.Inde.xlv.M.passuũ taurunũ ubi danubio miscet̃ saus . Supra infiuũt ualdanus urpanus:& ipsi nõ ignobiles.

Mesia. Ca. XXVI.

Annonia iungit̃ prouintia quæ mesia appellat̃ ad pontũ usq; cum danubio p decurrẽs.Incipit a cõfluẽte supradicto. ĩ ea dardãi:celegeri:tribali:trimachi: mæsi:trhaces: pontoq; cõterminin scythæ.Flumina clara dardanus margis pingius:timachus ex rodope:oescus ex hemo:utus escamus:ieterus . Illyrici latitudo qua maxima est.cccxxv.M.p.colligit.Longitudo a flumine arsia ad flumẽ driniũ.d.ccc.M.a drinio ad promõtoriũ acroceraniũ.clxxii.M.Agrippa prodidit uniuersum hũc sinũ italiæ illyrici ambitus.xiiii..M.In eo duo maria quo distinximus siue inferum siue ioniũ ĩ prima parte.Interius hadriaticũ:quod supum uocãt. Insulæ in ausonio mari præter iã dictas memoratu dignæ nullæ.In ionio paucæ calabro littore ante brũdusium:q uarum obiectu portus efficit̃.Cõtra apulũ littus diomedea cõspicua monumẽto.Diomedis.Et altera eodẽ noĩe a qbusdã teuthria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentat̃ natura uadosi maris æstuariisq; tenui alueo intercusantibus. Claræ ãtea hostia timaui calidorum fontiũ cũ æstu maris crescentiũ iuxta istrorum agrum. Cissa pullariæ & abscytides graiis dictæ a fratre medeæ ibi ĩterfecto:nũc abscyrtiũ iuxta eas electridas uocauere:ĩ qbus proueniret sucinũ:quod illi electrum appellãt uãitatis græcæ certissimũ documentũ.Adeo ut Lissa quas earum designẽt:haud unq̃ cõstiterit. Cõtra iader est issa quæq; appellatæ cõtra liburnos cretæ aliquot.Nec pauciores trucones liburnicæ.Celadussæ ĩtrasuriũ bubus & capris laudata batriasa ciuiũ Ro.reliq: & cũ oppido pharia.Ab his corcyra melana cognominata cũ gnidorum oppido distat. xxii.M.pas.Inter quã & illyricũ melta.Vnde catulos meliteos appellari Calimachus auctor est.xxii.M.p.Ab ea.iii.M.elaphites.In ionio autem mari ab arico.M.M.p.Sasonis piratica statione nota.

Sinus claritatis litteraꝝ & omnis fabulositatis.

ERTIVS europæ sinus acrocerauniis incipit montibus: finitur hellespõto:amplectitur præter minores sinus.xix.xxii.M.passuum.In eo epirus a carnania:ætholia:phocis:locris:achaia:messenia:laconia:argolis:megaris:attica:boetia.Iterũq; ab alia mari eadẽ phocis.& locris:doris: phthiotis:thessalia:magnesia:macedõia thracia. Oĩs græciæ fabulositas:sicut & litteraꝝ claritas ex hoc primũ sinu effulsit. Quapropter ĩ eo paululũ commorabimur.Epiros ĩ uniuersum appellata acroceraunìis ĩcipit mõtibus.In ea primi chaones a qb9 chaonia.Dein thesproti:antigonẽses:locus aornos:& pestifera auibus exhalatio:Cestrini:phebi:quorũ mõs pindus:cassopei:driopes:sellæ:pelopes:molossi:apud quos dodonei Iouis templũ oraculo illustre.Tomarus mons cẽtũ fontibus circa radices Theopõpo celebratus

Epirus. Ca. .I.

Pirus ipsa ad magnesiã macedoniãq; tẽdẽs a tergo suo dassarethas supradictos liberã gentẽ mox ferã dardanos hẽt.Dardanis leuo tribali ꝑtẽdũt̃ latere.Et moesicæ gẽtes a frõte iũgunt̃:medi:ac bẽseletæ:qbus thraces ad põtũ usq; ꝑtinẽtes.Ita succicta rhodopes:mox & hemi uallat̃ excelsitas.In epiri ora castellũ ĩ acroceraunìis chimera:sub eo aquæ regiæ fons.Oppida meãdria.Cestriæ flumẽ thesprotia:uethimius colonia butrotũ:maximeq; nobilitatus ãbricius sinus faucibus spatiosũ æquor accipiẽs.Lõgitudinis.xxxix.M.pass.Latitudinis.xv.M.In eũ defert̃ amnis acheron e lacu thesprotiæ:acherusia ꝓfluens.xxxvi.M.pass.inde & mille pedũ põte mirabilis omnia sua mirãtibus.In sinu oppidũ ambracia.Molossoꝝ flumina alphas: arathus. Ciuitas anactoria.Lacus pandosia.Acarnania quæ antea curetis uocabat̃. Oppida heraclea: chi9 . Et ĩ ore ipso colonia Augusti actiũ cũ tẽplo Apollinis nobili: ac ciuitate libera nicopolitana.Egressos sinu ãbracio ĩ ioniũ excipit leucadiũ littus.ꝓmõtoriũ leucates dein sinus:ac leucadia ipsa peninsula quondã neritis appellata opere acolaꝝ abscisa a cõtinẽti ac reddita uẽtoꝝ flatu cõgeriẽ harenæ accumulãtiũ:q locus uocat̃ diorect9 stadioꝝ lõgitudine triũ.Oppidũ ĩ ea leucas quõdã neritũ dictũ. Deĩde acarnanũ urbes halyzia:astacus:argos:ãphilochicũ cognomiatũ Amnis achelous e pĩdo fluẽs atq; acarnaniã ab ætolia dirimẽs:& artemicã ĩsulã assiduo terræ iuectu cõtinẽti annectẽs

Aetolia. Ca. .II.

Etoloꝝ populi athamanes.tymphei:epirimẽses:prhebi:dolopes:marages: atraces:a qbus atrax amnis ionio mari ĩfundit̃.Aetoliæ oppidũ calidon ẽ septem miliũ qngẽtoꝝ passuũ a mari iuxta euenũ amnẽ.Dein matina molycrea:cuius a tergo chalcis & mons ẽ prasus.At ĩ ora ꝓmontoriũ antiriũ:ubi hostiũ corinthiaci sinus minus mille passuũ latitudine influẽtis:ætolosq; dirimẽtis a pelopõneso.Promõtoriũ qđ cõtra ꝓcedit appellat̃ rhion:sed ĩ corinthiaco sinu.Oppida ætoliæ naupactũ: eupalimna:& ĩ meditarranea pleurõ:halisorna.Mõtes clari ĩ dodone tomarus: ĩ ãbracia acranos:ĩ acarnania aracynthus:ĩ ætolia achatõ: panetoliũ: madimium.

Locri. Ca. .III.

Roximi ætolis locri q cognominãt̃ ozolæ ĩmunes.Oppidũ eãthẽ.Portus apollinis ꝑsestis.Sinus chriseus.Intus oppida argon:eupolea:pestũ:calamisus. Vltra cirrhei phocidis cãpi:oppidũ cirrha:portus caleon:a quo septẽ milia pa.ĩtrorsus liberꝝ oppidũ delphi sub mõte ꝑnaso clarissimi ĩ terris oraculi Apollinis.Fõs castalius. Amnis cephisus ꝓfluẽs delphos:ortus in lilea quõdã urbe.Præterea oppidũ chrysa &

cum ulensibus antycira:naulocum:pyrrha:amphisa imunis:tricõe:trycornibus:myrenaq; regio taulis appellata. Dein i intimo sinu ãgulus boetiæ alluit cũ oppidis gymnis:thebis quæ corsicæ cognominatæ sunt iuxta heliconẽ. Tertiũ ab hoc mari boetiæ oppidũ page:ũde pelopõnesi ꝓsilit ceruix. Pelopõnesus Ca. IIII.

p Elopõnesus apie añ appellata pelasgia & penisula haud ulli terræ nobilitate postferẽda iter duo maria ægeũ & ioniũ platani filio similis pp ãgulosos icessus:circuitu qngẽtoꝝ sexagitatriũ mil. pas. colligit auctore isidoro. Eadẽ p sinus pene tantũdẽ adiicit. Angustiæ unde ꝓcedit isthmos appellat. In eo loco irrũpẽtia e diuerso quæ dicta sunt maria a septẽtriõe exortu eius omẽm ibi latitudinẽ uorãdo:donec cõtrario i cursu æquoꝝ tãtoꝝ i.v.mil.pas. iteruallo exesis utrinq; lateribꝰ angusta ceruice pelopõnesũ cõtineat hellas. Corinthiacus hic:illic saronicus appellatus sinus. Lecheæ hic:cenchreæ illic ãgustiaꝝ termini lõgo & ancipiti nauiũ ãbitu: quas magnitudo plaustris transuehi ꝓhibet. Quã ob cãm ꝑfodere nauigabili alueo angustias tentauere Demetrius rex dictator Cæsar:C.prĩceps: Domitius Nero infausto ut oĩum patuit exitu icœpto. Medio hoc iteruallo ꝙ isthmi appellauimus applicata colli habitat Colonia corrĩthus:aña epyrra dicta sexagẽis ab utroq; littore stadiis e sũma sua arce quæ uocat acrocorĩthus. In qua fons pyrene diuersa duo maria ꝓspectãs.lxxxvii.M.passuũ ad corinthiacũ sinũ traiectus est patras a leucade. Patras colonia i lõgissimo promõtorio pelopõnesi cõdita ex aduerso ætoliæ & fluminis eueni minus mille passuũ ut dictũ est interuallo. In ipsis faucibus sinũ corinthiacũ.lxxxv. M. pas.i lõgitudinẽ usq; ad isthmon tramittũt. Achaia. Ca. V.

a Chaiæ nomẽ ꝓuitiæ ab isthmo icipit:antea egialos uocabat pp urbes in littore p ordinẽ dispositas. Primæ ibi quas diximus lecheæ corinthioꝝ portus. Mox olirus pelleneoꝝ castellũ. Oppida helice:bura. In quæ refugere haustis prioribus sytion:egira:egion:erineos. Intus cleone:hisie:palinhormus portus. Demõstratũq; iã rhiũ:a quo ꝓmõtoriũ qnq; milliũ passuũ absunt patre:quas supra memorauimus. Locus fere i achaiã nouẽ mõtiũ scio esset. Notissimus fons cymothoe. Vltra patras oppidũ olenũ:Colonia dyme:loca buprassum hormie:ꝓmõtoriũ auraxus:cyllæ sinus:ꝓmõtoriũ chelonates. Inde cyllenẽ duoꝝ miliũ passuũ castellũ phliũ. Quæ regio ab Homero arethuse dicta postea a sophis:inde elioꝝ ager:q aña epie uocabat. Ipsa elis i mediteraneo & apilo.xii.milibus passibus. Intus delubꝝ olympii Iouis ludorũ claritate fastus græciæ cõplexũ. Pisa eoꝝ quõdã oppidũ præfluente alpheo amne. At i ora ꝓmõtoriũ ichthis. Amnis alpheus nauigabilis ꝓpe sex oppida. Aulon brepium:ꝓmõtoriũ platanodes. Omnia hæc ad occasum uersa. Ad meridiẽ autẽ cyparissius sinus cũ urbe cyparissa.lxxii.mil. pass. circitu. Oppida pilos:metone:lucus elis: ꝓmõtoriũ acritas:sinus asineus ab oppido asinæ: coroneus a corona. Finiũt tenero ꝓmõtorio. Ibi regio messenia duodeuigiti mõtiũ amnis pamisus. Intus autẽ ipsa messene:ithome:œchalia:arenæ: ptœleon:thriron:dorion:zancle uariis tẽporibus clara. Huius sinus circuitus.lxxx.mil.pas. Traiectus uero.xxx.milia. Dehinc a tænaro ager laconicus liberæ gẽtis. Et sinus circuitu ducẽta sex milia:traiectu xxxviiii.mil.. Oppida tenaꝝ:amiclæ.pheræ:leutra & itus sparta:teherãne. Atq; ubi fuere cardami:lepitame:antiane:locustireæ:egerania. Mõs taygetus:amnis eurotas:sinus ægilodes. Oppidũ psãmathus. Sinus cytheates ab oppido. Ex quo ad cretã insulã certissimus cursus. Oĩa autẽ maleo ꝓmõtorio icludunt. Qui sequit sinus ad scylleũ argolicus appellat traiectu qnquaginta millia pas. Idẽ ambitu cẽtũ septuagitaduo milia. Oppida boea: epidaurus liera cognoie. Zarax: ciphanis portus. ãnes iachꝰ:erasinus:iter quos argos hippiũ cognominatũ. Supra lacũ lernẽ a mari quadringẽtis milibus noueq; additis millibus micenæ:& ubi fuisse tyrintha.tradũt:& locus mãtinea:mõtes artemius: apesãthus: asterion:parparus:aliiq; undeciq; numero. Fõtes niobe:amymõe:psãmmate.

A scylleo ad isthmum.clxxvii.mil.passibus oppida harmione: troezene coriphasium appellatū:quæ alias inachium alias dipsiū argos.Portus chenitas:sinus saronicns olī querno nemore redimitus.Vnde ei nomē ita græcia antiqua appellāte quercū. In eo epidauꝝ oppidū Aesculapii delubro celebre.Pireū promōtoriū:portus antedus:& bucephalio:& quas supra dixeramus cenchreæ.Isthmi pars altera cū delubro Neptuni quiquénalibus iclyto ludis:Tot sinus pelopōnēsē orā lācināt:tot maria allatrāt. Siqdē a septētriōe ioniū irrūpit:ab occidēte siculo pulsat̃.a meridie cretico urget̃:ab oriēte brumali ægeo:ab oriēte solstitiali myrtoo quod a megarico īcipiēs sinu totā atticā alluit:

De archadia. Ca. VI.

Editarranea eius arcadia maxime tenet ūdiq; a mari remota:initio drymodis:
m mox pelasgis appellata:Oppida eius ꝑphis.mātinea:stymphalū:tegea:antigonea:orchomenū:phineū:pallantiū:uñ palatiū romæ.Megalepolis:catina:bocaliū:crānō:parrhasiæ:thelphusa:menala:here:phile:pallene:pincina:tehelegre:arcalie:partheniū:elee:methydriū:enisphe:macistū:lāpadia.clitoriū:cleōe. Inter quæ duo oppida regio ne mea ē thembinadia uocitata.Mōtes ī archadia pholoe cū oppido. Itē cyllene:lyceus.In quo lycei Iouis delubꝝ.Menalus:arthemisius:pthenius:lampheus nonacris.Præterq; ignobiles octo.Amnes ladon e paludibus:phineus & erimāthus e mōte eiusdē noīs ī alpheū defluēs.Reliquæ ciuitates ī achaia dicēdæ:alithrei:ab ea tepurgēses:pereate:paregenite:tortuni:tiphanai:triusi:trirēses.Vniuersæ achaiæ libertatē Domitius Nero dedit.Pelopōnesus ī latitudine a ꝓmōtorio maleæ ad oppidū rhegeum corinthiaci sinus.clx.milibus passibus patet.At ī trāsuersum ab elide epidauꝝ cxxv.milibus. Ab olympia argos ꝑ archadiā.lxviii.milibus.Ab eodē loco ad phliunta dicta mēsura ē.cl.miliū passuū.Vniuersa aūt uelut pēsāte equoꝝ incursus natura in mōtes sex atq; septuagīta attollit̃.

Græcia & Attica. Ca. VII.

B isthmi angustiis hellas incipit:a nostris græcia appellata. In ea prima attica
a antiqtus atte uocata.Attingit isthmū pte sui quæ appellat̃ megaris a colonia megara e regiōe pagarū.Duo hæc oppida excurrēte pelopōneso sita sūt utraq; ex pte uelut in humeris helladis pagei.clii.M.passibus & amplius egosthenenses contributi megarēsibus.In ora aūt hac portus schenos.Oppida duo cremion syronia saxa septē milia longitudine:geranea:megara:eleusin.Fuere & enoa & ꝓbalinthos:quæ nunc nō sunt.Ab isthmo qnquagintaduoꝝ miliū passuū pyreus & phalera portus duoꝝ miliū passuū muro recedētibus athenis iūcti.Libera hæc ciuitas:nec īdaga ullius p̄conii amplius tanta claritas supfluit.In attica fōtes cephisia:larine:calliroe: nemee:crunos.Mōtes brilessus:ægialus:icarius:hymetus:lycabettus:lacus selinos. A pireo q̄dragintaduobus milibus passibus suniū doriscū ꝓmōtoriū.Polypostere:braurō:ion quondā oppida.Rhānos pagus.Marathon cāpus.Triassus oppidū: miletū & oropus in cōfinio boetiæ.Cuius anthedon onchestos:thespiæ libeꝝ oppidū:lebedea.Nec cedētes athenis claritate:quæ cognominat̃ boetiæ thebæ duoꝝ numinū Liberi atque herculis (ut uolunt) patria:Et musis natale ī nemore helicone assignāt. Datur & his thebis saltus citheron:amnis isinenius.Præterea fōtes in boetia œdipodia: psammate:dirce:epigranea:aretusa:hippocrene:aganippe:gargaphie.Mōtes extra p̄dictos micalesus:adilisius:acontius.Reliqua oppida īter megarā & thebas leuthre:haliartus: platee:pheræ:aspledon:hile:tisbe:erithre:glissa:cophe.Iuxta cephisum amnē lamie & anichie:medion:phligone:grephis:corone:acharo.In ora aūt intra thebas ocale: etheon:iolcos:schenos:peteon:hyrie:mycalessus:hyreseon.pteleon:olyros. Tanagra liber populus.Et ī ipsis faucibus euripi quē facit obiectu insulæ euboeæ aulis capaci nobilis portu:boetos hyantas antiquitus dixere:locri deinde.pygmenidi cognominat̃ olim leges appellati:ꝑ quos amnis cephisus defertur in mare.Oppida opuns:unde oponti nus sinus:ginusæ phocidis.In littore unum daphnus.Introrsus aūt larisse:clatea:& ī

ripe cephisi (ut diximus) lilea delphosq; uersenemis & hyampolis. Rursus in locrorum ora: i qua larymna: troniũ iuxta quod boagrius amnis defert in mare. Oppida naricũ: alope: scarpia. Postea maliacus sinus ab incolis dictus in quo oppida halcyōe: econia: phalarna. Doris deīde in q̃ sparchos: erimeō: bolō: pīdus: cythinũ. Doridis a tergo mons est oetha. Sequit̃ mutatis sæpe nominibus hemonia. Eadē pelasgicũ argos. Hellas eadē thessalia: & driopis semp a regib9 cognominata: Ibi genitus rex noīe gæcus a quo græcia. Ibi Hellenes a quo hellenis. hos eosdē Homerus tribus nominib9 appellauit myrmidonas & hellenas & acheos. Ex iis phthiotæ nominant̃ dorica accolētes: Eorum oppida echinus in faucibus sperchii fluminis. Termopylarum angustiæ. Quo argumēto. iiii. M. passuũ i heraclea trechin dicta est: mōs ibi calidromus. Oppida celebria hellas: halos: lamia phthia: arne. Tessalia. Ca. VIII.

i N thessalia autē amnis orcomenus minilus antea dictus. Et oppidũ alimon ab aliis elmon: atrax palamna fons hiperia: Oppida theræ: quarum a tergo pierus ad macedoniā ꝓtendit̃: larissa: gōphi: thebæ: thessaliæ: nemus pteleon: sinus pagasicus. Oppidũ pagasa: idē postea demetrias dictũ: tricea. Pharsalici cāpi cũ ciuitate libera crānon iletia. Mōtes phthiotidis nympheus quōdā topiario naturæ ope spectabilis. Buzigeus: donacesa: bromius daphus: achimaron: athamas: stephāe. In tessalia sunt quattuor atq; triginta mōtes quorum nobilissimi cerceti: olymphus: pierus ossa: cuius ex aduerso pindus & othris laphytarum sedes ad occasum uergentes. Ad ortus pelios omēs theatrali modo īflexi caueatis aῑ eos septuaginta qnq; urbibus. Flumina thessaliæ apidanus: phoenix: enipheus: onochonus: laminissus. Fōs nesseis. Lacus bebeis: & aῑ cũctos claritate peneus ortus iuxta gōphos: iterq; ossam & olymphũ nemorosa cōualle deflués qngentis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu tēpe uocant̃ qnq; miliũ passuũ lōgitudine: & ferme sex latitudine ultra uisum hoīs attollētibus se dextera leuaq; leniter cōuexis iugis. Intus sua luce uiridāte allabit̃ peneus uiridis calculo amoenus circa ripas gramīe: canorus auiũ cōcētu. Accipit amnē orcō nec recipit: sed olei modo supnatantē (ut dictũ est ab Homero) breui spatio portatũ abdicat. Poenales aquas dirisq; genitas argenteis suis misceri recusat.

Magesia Ca. IX.

t Hessaliæ annexa magnesia est: cuius fons libetra. Oppida ormeniũ: pyrrhameton: olizon. ꝓmōtoriũ sepias. Oppida casiana: spalatra. ꝓmōtoriũ cantiũ. Oppida meliboea: rhybus: erimne hostiũ penei: oppidũ omoliũ: orthei: rhesie pelinnathocũ: achie: cricon: crānō: acarne: doriō: melite: phila: ceponio. Epiri: achaiæ Atticæ thessaliæ ī porrectũ lōgitudo quadringentorum octagita miliũ pas. tradit̃. Latitudo. cclxxxvii. milium. Macedonia. Ca. X.

m Acedonia postea. cl. populorum duob9 inclyta regibus quōdāq; terrarum īperio: emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gētes ī solis occasũ recedēs post terga magnesiæ atq; thessalia īfestat̃ a dardanis. Partē eius septētrionalē ꝓoenia ac pelagonia ꝓtegũt a tribalis. Oppida egle: ī quo mos sepelire reges. Beroa & in regione quæ pieria appellat̃ a nemore egidiũ. In ora heraclea: flumē apilas: oppida phina: cloros: Amnis haliac modo. Int9 haloritæ: allei philacei: cyrrhestæ: thyrisei. Pella colonia. Oppidum stobici ciuium Ro. Mox antigone europus ad axium amnē eodēq; nomine amnis p quod rhedias fluit: scydra: phordea: emiona: gorgidone. Mox ī ora ichne fluuius axius. Ad hũc finē dardani: treres pieres: macedonia accolũt. Ab hoc āne peonie gētes: parocei: heordenses: halmiopi pelagones: mygdones. Montes rhodope: scopius: orobellus. Dein præiacente gremo terrarum arecusi: antiochenses: idomenenses: doberiēses: trienses: allatenses: acclaristenses: morili: garreti: lyncestæ: enorioeni: & mantini liberi: atque orestæ colnia: bullidenses: edienses: xylopolitæ: cotisei: liberi: heraclea: scyntiga: tymphei: coronei. In ora sinus macedoni Oppidum calastia: & intus

phileros:lethe. Medioq; flexu littoris thessalonicæ liberæ conditionis. Ad hanc dyrrachio. cxiiii. miliū passuū thermæ. In thermico sinu oppida dicea:padina:dera: scione. Promōtoriū chanastreū. Oppida palene. phlegra. Qua ī regiōe mōtes hypsizorus:epitus:alchione:leuomne. Oppida nisos:phryx:eleon:meande:& hippalesis: isthmo quōdā potidea:nūc cassādria colōia:athemus:olypixus sinus metiberna. Oppida iscella: ampelos:torone. soggostedes fretūq;. Mōs athon quē Xerses rex pſa℞ cōtinēti abscidit ī lōgitudine passuū mille q̄ngento℞. Mōs ipse a planicie excurrit ī mare. lxxv. milia. passuū. Ambitus radicis. cl. M. colligit. Oppidū ī cacumine fuit acroton. Nūc sūt urnapolis:paleotrū tyrsus:oleon:apollōia:cuius īcolæ macrobii cognoīant̄. Oppidū cassera:faucesq; a latere isthmi. Acātus:istria:gyrassitonia:heraclea. Regio mygdoniæ subiacēs. In q̄ recedētes a mari apollonia:arethusa. In ora rursus posidiū:& sinus cū oppido cermoro āphibolis. Libera gēs bysalthe. Dein macedoniæ terminus. Amnis strimō ortus ī emo. Memorādū ī septē lacus eū fundi priusq̄ dirigat cursū. Hæc ē macedonia terra℞ impio potita quōdā. Hæc asiā:armeniā:iberiā:albaniā. cappadociā:syriā:ægyptū:tau℞:caucasiū trāsgressa. hæc ī bactris:medis:persis dominata toto oriēte possesso. hæc etiā īdiæ uictrix p uestigia Liberi patris atq; Herculis uagata. hæc eadē est macedonia:cuius uno die Paulus Aemilius impator noster. lxxii. urbes direptas uendidit. tantam differentiam sortis præstitere duo homines.

Thracia. Ca. XI.

t Hracia sequitur inter ualidissimas europæ gētes ī strategeas quinquaginta diuisa. Populo℞ eius quos noīare nō pigeat. Amnē strimonē accolūt dextero latere dēselethæ & medi bysalthas usq; supradictos. Leuo digeri. Bessorūq; multa nomia ad nestrū amnem pangei montis ima ambientē:inter heletos:diobesos:carbilesos:inde brisas:sapheos: Adomātes odrysa℞ gens infundit ebrū accolentibus:carbiletis:pyrogeris:drugetis:cenistis:bisalthis:benis:corpillis:botieis:edonis. Eodē sūt ī tractu syaletæ:priāte: dobāgæ:thynicæ:laletæ maiores emo:minores rhodope subditi. Inter quos hebrus amnis: Oppidū sub rhodope pencropolis antea:mox a conditore philippopolis: nunc a situ tremōtiū dicta. Emi excelsitas sex. M. p. subitur. Auersa eius & in istrū deuexa mesi. getæ:aoti:gaugdæ:clariæq;. Sub iis carrei sarmatæ:quos areates uocāt. Scytæq; & circa pōti littora morisenæ:scitoniæ:quæ Orphei uatis genitores optinēt. Ita finit ister a septētrione. Ab ortu pōtus ac ꝑmontis. A meridie ægeū mare: cuius ī ora astrumone:apollonia:cesimna:neapolis:batos. Intus philippi colonia. Absūt a dyrrachio. cccxxv. scotusa:dypiros ciuitas. Nesti amnis hostiū. Mōs pāgeus: heraclea: olyntos. Abdera libera ciuitas. Stagnū bistonū & gēs. Oppidū fuit tyrida Diomedis equo℞ stabulis dirū. Nūc sunt diceæ:ismaron:locus parthenion:phalesina:maronea prius ortagurea dicta. Mōs serium & zonetū. locus dorsicus cētū uiginti milia hominū capax. Ita Xerses ibi dinumerauit exercitū. Os hebri. Portus tētoris. Oppidū enos libe℞ cum Polydori tumulo. Ciconū quondā regio. A dorsico īcuruatur ora ad macrūticos centū uigintiduo℞ milia passuū. Circa quē locū fluuius melas:a quo sinus appellat̄. Oppida cipselabis ante macrōticos dictū qui a propōtide ad meleā sinū inter duo maria porrectis muris ꝑcurrentē excludit cherōnesum. Nāq; thraciæ altero latere a pontico littore incipiēs ubi ister amnis īmergitur:uel pulcherrimas ī ea pte urbes habet istropolin:milesio℞ tomos. Scalatinq; quæ antea aceruetis uocabat̄. heracleā habuit & bizonē terræ hiatu raptā. Nunc habet dionysiopolin crunon antea dictam. Alluit ziras amnis. Totū eum tractum scytæ aroteres dicti tenuere. Eo℞ oppida aphrodisias: libistos:zigere:brocobe:eumeneda:parthenopolis:gerania. Vbi pygmeorum gens fuisse ꝑditur:quos gatizos barbari uocant:creduntq; a gruibus fugatos. In ora a dionysiopoli est odessus milesio℞. flumen pamisus. Oppidum tretanarum locus. Mons emus uasto iugo procumbens in pontum. Oppidū habuit in uertice aristeū. Nunc ī ora mē-

ſembriam:anchialam ubi menſebria fuerat. Aſticæ regio habuit oppidum anthium nūc eſt apollonia. Flumina paniſſa:rira:ſtearus:oroſines. Oppida tinnias:halmideſſos:deuelcon cū ſtagno quod nūc delutū uocāt. Vteranorꝫ phynopolis iuxta q̄ boſforus. Ab iſtri oſtio ad os pōti paſſuū qngentorꝫ.lv.M.alii fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murꝫ ſupradictū.cl.ab eo ceron eſt.cxxvi.Mi. Sed a boſſoro ſinus caſthenes. Portus ſenū:& alter q mulierꝫ cognominat̃. Promōtoriū chryſoceras ī quo oppidū bizantiū liberæ cōdictiōis:antea lygos dictū. Abeſt a dyrrachio.d.ccxi. M.p. Tantū patet lōgitudo terrarꝫ īter hadriaticū mare & ꝓpontidē: Amnes bythinias: pidaras ſiue tidas. Oppida ſelimbria perinthus latitudīe ducētorꝫ pedū cōtinēti anexa. Intus bizia arx regū thraciæ a Terei nefaſto crimīe īuiſa hirūdinibus regio:celica:colonia flauiopolis:ubi antea zela oppidum uocabat̃. Et binzie quinquaginta.M.paſ. apros colonia:quæ a philippis abeſt.clxxxviii.M.paſ. Ad ī ora amnis eginus Oppidū ganos fuiſſe fert̃ & lyſmachia. Iā ī cherōneſo. Alius namq; ibi iſthmos anguſtias ſimiles eodē noīe & pari latitudine illuſtrāt: duæ urbes utrinq; littora haud diſſimili modo tenuere. Pictiæ a ꝓpōtide:cardia a melane ſinu. Hæc ex facie loci noīe accepto utræq; cōphēſæ. Poſt hæc e lyſmachia qnq; mil.paſ.a lōgis muris. Cherōneſos a ꝓpōtide habuit tyriſtaſin critonē. Sciſſā flumini ego appoſitā. Nūc habet a colonia a ꝓpōtide.xxii.M.ſeſton:& ex aduerſo coloniæ pharianæ. Et eleſpōtus ſeptē ut diximus ſtadiis Europā ab Aſia diuidēs illic īter ſe cōtrarias urbes habet ī Europa callipolin & ſeſton: In aſia lāpaſcū & abydon. Dein ꝓmōtoriū cherōneſi maſtuſia aduerſum ſigeaco cui⁹ ī frōte obliqua cynoſema:ita appellat̃ Hecubæ tumulus:ſtatio acheroū. Turris delubrꝫ Proteſilai. Et ī extrema cherōneſi frōte quæ uocat̃ elū oppidū eleus. Dein petēti melanē ſinū portus cœlos:& panhormus & ſupradicta cardia. Tertius europæ ſinus ad hūc modū claudit̃. Montes extra prædictos thraciæ edonus:gygemoros meritus:melāpillus. Flumina ī hebrꝫ cadentia bargus:ſuemus. Macedoniæ thraciæ helleſpōti lōgitudo ſupradicta. Quidam.d.ccxx.M.faciūt. Latitudo.ccclxxxiiii. M.eſt. Aegeo mari nomē dedit ſcopulus īter tenū & chiū uerius q̄ inſula ex eo noīe a ſpetie capræ:quæ ita a græcis appllat̃ repente ī medio mari exiliēs. Cernunt eū a dextra parte andrꝫ nauigātes ab achaia dirꝫ ac peſtiferꝫ. Aegei pars myrcodatus appellatur ab īſula parua quæ cernit̃ Macedoniā a gereſto petētibus haud ꝓcul euboeæ cariſto Romāi oīa hæc maria duobus nominibus appellāt. Macedonicū quodcūq; macedoniā aut thraciā attigit. Græciēſe qua grætiā alluit. Nā græci & ioniū diuidunt ī ſiculū ac creticū ab īſulis. Itē Icariū quod eſt īter ſamnū & myconē. Cætera noīa ſinus dedere quos diximus. Et maria quidē genteſq; in tertio europæ ſinu ad hūc modū ſe habēt.

Inſulæ itner eas terras īter quas creta:euboia:cyclades:ſporades mæotis helleſpōtus:pōti:mæotidis:daciæ Salmatiæ:Scythiæ.

Capitulum. XII.

Nſulæ autē ex aduerſo theſprotiæ a butroto.xii.M.paſſibus. Eadē ab acroceraunīis quīquaginta. M.cū urbe eiuſdē nominis corcyra liberæ ciuitatis & oppido caſſiope tēploq; caſſii Iouis.paſ.lxxxxvii.M.ī lōgitudīe patēs. Homero dicta ſchera & pheacia. Callimacho etiā drepane. Circa eā aliquot. Sed ad italiā uergens thoronos:ad leucadiam paxoe duæ qnq;.M.diſcretæ a corcyra nec ꝓcul ab iis añ corcyrā ericuſa marathe:elaphuſa:maltace:trachie pytionia:pthichia: taracie. Et a phalacrio corcyræ promōtorio ſcopulus ī quē mutatā Vlixis nauē a ſimili ſpē fabula ē.añ leucadiā ſibo.īter leucadiā āt & achaiā ꝑmultæ:q̄rꝫ teleboides eædēq; thaphiæ īcolis añ leucadiā appellātur. Saphioſis:arnoxia:primeſſa. Et añ ætoliā ſibora. ab Inechinades:ægialia:cotonis:thiatyra:geoaris: Dionyſia:cirnus:chalcis:pinara:miſtus. Ante eas ī alto cephalenia:zacinthus utreque libere. Ithaca:dulichium:ſamos:crocilea: paxos. Cephalenia quondam melena dicta undecim mille paſſuum ab

est: circuitu patet. xliiii. M. Sane diruta a romanis adhuc tñ oppida tria habet. Inter hãc & achaiam cũ oppido magnifica & fertilitate pcipua zacinthus aliquãdo appellata hyrie cephalaniæ a meridiana pte. xxii. M. abest: mõs elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit. xxxvi. M. Ab ea ithaca. xii. M. distat. In q̃ mõs neritus. Tota uero circuitu patet. xxv. M. passuũ. Ab eo araxũ pelopõnesi pmõtoriũ. xii. M. pas. Ante hanc in alto asteris. Prothe añ zacinthũ. xxxv. mil. pass. In eurũ uentũ strophades duæ: ab aliis plotæ dictæ. Añ cephaleniã letoia. Ante pilũ. iii. spageta: & totidẽ añ messenen œnusta. In sinu asineo threstirides. In laconico teganisa: cothon. Cythera cũ oppido antea prophyris appellata. Hæc sita ẽ a maleæ pmõtorio. v. M. passuũ ancipiti ppter angustias ibi nauiũ ambitu. In argolica pythiusa: irine: ephire cõtra hermoniũ agrum tiparenus epiropia colonis: aristera cõtra troezenũ caulauria qnquagita mil. p. distans a plateis: bellina: lasia: baucidias. Cõtra epidaurũ cetiphalos: sytionesos. vi. mil. pass. abest a continẽte. Ab hac egina liberæ cõditionis. xvii. mil. pass. cuius. xx. mil. passuũ nauigatio ẽ. Eadẽ aũt a pyreno atheniẽsiũ portu. xii. mil. p. abest añ enone uocitata. Spireo pmõtorio obiacẽt eleusa: dẽdros: graugiæ duæ: cetiæ duæ selacosa: dacẽchris: saspis: septẽ. Et ĩ megario sinu ethrurides. iiii. Egila aũt. xv. p. a cythera. Eadẽq; a crete phalasarna oppido. xxv. mil. passuũ: Ipsa creta altero latere ad austrũ: altero ad septẽtrionẽ inter ortũ & occasum quæ porrigit̃ centũ urbiũ clara fama. Dosiades eã a creta nimpha hesperidis filia. Anaximander a rege curetũ. Philistides: Malotes Crates primũ aeriã dictã: deinde posteri curetin appellauere. Et macaron nõnulli a tẽperie cæli appellatam existimauere. Latitudine nusq̃ quinquagita mil. passuũ excedens: & circa mediam sui partem maxime patens. Longitudine implet. cclxx. mil. passuum. Circuitu. d. lxxxix. flectẽsq; se in creticum pelagus ab ea dictum: qua longissima est ad orientẽ sãmonium promõtorium aduersum rhodo. Ad occidentẽ criu metopon cyrenas uersus expellit. Oppida eius insignia palaserne: clea: cysamon: pergamum cidon: minoum: apteron: pantomatrium: amphim ala: rhitinna: parnomiũ: cyteũ: apollonia: matium: heraclia: miletos: ampela: hierapicna: lebana: hierapolis. Et in mediterraneo cortina: ephestum: grosum: polirenum: myrina: lycastus: rhamdus: lictus: dium: asium. phileros: rhition: clatos: sphere: olypisos: laspha: eleuterne: therapne: manathusa: githisos & aliorũ circiter. lx. oppidorum memoria extat. Montes cadiscus: idæus: dictinæus: crocus. Ipsa abest a promõtorio suo quod uocat̃ criu metopon: ut pdit Agrippa a cyrenarũ promõtorio phicũte. cxxv. m. p. Itẽ cadisto. a meleo pelopõnesi. lxxx. A carpato insula pmontorio simonii. lx. mil. in fauoniũ uentum. Hæc inter eã & rhodum interiacet. Reliqua circa eam añ pelopõnesum duæ cosicæ: totidẽ milæ & a latere septẽtrionali dextera cretam habẽt. Cõtra cydoniã leuce: & duæ budræ. Contra matiũ dria. Cõtra itanũ pmõtoriũ onisa leuce. Contra hierapycnã crysa gaudos. Eodẽ tractu ophius sabuto: aranus circũuectisq; criu metopon: tres acausagores appellatæ. Hæ añ sãmoniũ promontorium phocæ: plachiæ: sirindes: naulocos: armedon: zephire. Ac ĩ hellade etiãnũ in ægeo lycades scarphia coresa: phocasia: compluresq; aliæ ex aduerso atticæ sine oppidis & ideo ignobiles. Sed contra eleusina clara salamis ante eam psytalia. A sunio uero helene. v. mil. pass. distãs. Dein coos ab ea totidẽ: quam nostri quidem dixere ceam. Græci & dybrusam auulsam euboeæ: quingentis longa stadiis fuit quondam: mox quattuor fere partibus quæ ad boetiam uergebant eodem mari deuoratis. Oppida habet reliqua iulida: cartheia. Intercidere ceressa. phœcessa. Ex hac profectam delectatiõi fœmininis uestẽ auctor est Varro. Euboea & ipsa auulsa boetiæ & a modico interfluente euripo ut ponte iungat̃ ad meridiem promontoriis duobus gerasto ad atticam uergente & ad hellespontum caphareo insignis: a septẽtrione ceneo. nusq̃ latitudine ultra. xl. M. passuum extendit nusq̃ infra. xx. mil. contrahit. Sed in longitndinem uniuersæ boetiæ ab attica thessaliam usq; prætentam in. cl. mil. passuũ. Circuitu uero. ccclxv. abest

ab helespõto parte caphareí.ccxxv.urbibus clara quondã pyrrha :portamo:nesso:co rintho:oreo:dio:edepso:achalia:nũc chalcide. Cuius ex aduerso ĩ cõtinẽti aulis est ge rasto:cretria:caristos:orostãe:oritão:artemisia cũ fõte arethusa fluie lelãto aqsq; calidis q̃ elopiæ uocãt. Carystus nobilis notiorq; tñ marmore carystio añ uocitata ẽ chalco dotis:aut macris ut Dionysius & Ephorus tradũt. Vt Aristides macra. Vt Callidẽus chalcis:ære ibi primũ repto. Vt menechinus ãbatias. Vt poetæ uulgo asopis. Extra eã in mirthoo multæ:sed maxĩe illustres glaucõesos:& begilia:& a ꝑmõtorio geresto cir ca delũ ĩ orbẽ sitæ. Vnde & nomẽ traxere cyclades. Prima earꝫ andrus cũ oppido abẽ a geresto.x.mil.pas.a ceo.xxxix.mil. Ipsam Myrsilus cauron deinde antãdron cogno minatã tradit. Callimacus lassiã. Alii nonagriã:hydrusam epagri. Patet circuitu.xciii mil.p.ab eadẽ andro passus mille. Et a delo.xvii.mil. Tẽos cũ oppido.xv. mil.passuũ porrecta. Quam ꝓpter aquarꝫ abundantiã Aristotiles hydrusam appellatã ait.aliqui ophiusã. Cæteræ mycõe cũ mõte dimasto a delo.xvii.mil.pas. Scyros siphnus ãte ero pia & acis appellata circuitu.xxviii.mil.pas.seriphus.xii.præpesinthus citãos. Ipsaq; lõge clarissima cycladũ media a tẽplo Apollinis & mercatu celebrata delos:quæ diu fluctuata (ut ꝓdit̃) sola motũ terræ nõ sensit.ad.M. Varõis ætatẽ. Mutianus ꝓdidit bis cõcussam. Hãc Aristotiles ita appellatã ꝓdidit:quoniã repente apparuerit enata. Eglosthenes cynthiã:alii ortygiã:asteriã:lagiã:cerhã:midiã.cynethũ: pyrpilẽ igne ibi primũ repto. Cingit̃ qnq; mil.passuũ.assurgit cintho mõte. Proxima ei rherene:quã Anticlides celadusã uocat. Itẽ arthemitẽ helladius. Scyros quã circuitu patere.xx.m. passuũ prodidere ueteres. Mutianus.clx. Olearus:paros cum oppido ab delo.xxxviii. mil.marmore nobilis q̃ primo plateã postea minoida uocarũt. Ab ea septies qngenta naxus a delo.xviii.mil.cũ oppido q̃ strogylen:dei dian mox dionysiada a uinearꝫ fer tilitate:alii Sicilia minorẽ aut callipolin appellarũt. Patet circuitu.lxxv.M.pas.:dimi dioq; maior est q̃ paros. Et actenus quidẽ cycladas seruant. Cæteras quæ sequuntur sporades. Sũt autẽ hellẽa:phoscusa:hecaria:scinusa:polegrados:& a naxodecẽ & septẽ mil.pas.icaros:quæ nomẽ mari dedit:tãtũdẽ ipsa ĩ lõgitudinẽ patẽs cũ oppidis duo bus tertio amisso ante uocata doliche:& maris:& icthisusa. Sita est ab exortu solstitia li delo qnquaginta.mil.pas. Eadẽ a samo.xxxv.mil. Inter euboeã & andrꝫ.x.mil pass: freto. Ab ea gerestũ.xii.mil.qnquaginta passuũ. Nec deinde seruari potest ordo. Acer uatĩ ergo ponent̃ reliquæ. Scyros a naxo.xiiii.mil.pas. Homeri sepulchro uenerãda. Lõgitudinis.xxv.mil. antea phoenice appellata. Odua latãdro gyaros cũ oppido cir cuitu. xii.mil.p. ꝑpe. Adest ab ãdro sexagĩta duorꝫ m.p. Ab ea syrnos..lxxx. mil.pas. Cynethus atelos ũguẽto nobilis a Callimacho agathusa appellata. Dionysa:pathmos circuitu.xxx.mil.passuũ. Carusa lebinthus:gyrus:cynara:sycinus quæ antea œnos cheratia quæ onus:casos quæ astragale:cimolus quæ echinusa. Melos cum oppido q̃ Aristides miblida appellat. Aristotiles zephyriam. Callimachus mimallida. Heraclides siphnũ & acitlã. Hæc ĩsuiarꝫ rotũdissima ẽ. Post machia:hipe quõdã patage: & ut alii platage nũc amorgos polyegas. Philetera cũ primũ emersit caliste dicta. Ex ea auulsa postea therasia atq; ĩter duas enata. Mox autõate. Eadẽ hiera enata. Distat ios a thera. xxv. M.p. Sequũt̃ lea:ascania:canaphe hippurus:hipurtusa:astipalea liberæ ciuitati circuitu.lxxxviii.M.p. Abest a cadisto crete.cxxv.M. Ab ea platea.lx.M. Vnde cãinia xxxviii.M.azibĩta:lãise:atragia:parmacusa:techedia:chalcia:calimna. In q̃ oppidũ co Coresia olomnos. Aqua carpatum quæ nomen carpatio mari dedit.xxv. mil.passuũ. Inde rhodum africo uento.l.mil.passuũ. A carpatio ad cason.vii.mil. A casso sãmo niũ cretæ ꝑmontoriũ.xxx.mil. In euripo autẽ euboico primo fere introitu petaliæ. iiii.insulæ & in exitu athlante cyclades:& sporades.ab oriente littoribus icariis asiæ. Ab occidẽte myrtois atticæ. A septẽtrione ægeo mari. A meridie cretico & carpatio in clusæ.cc.mil.pass.in lõgitudinẽ:& per.cc.mil.in latitudinem iacẽt. Pagasicus sinus

ante se habet eutyciã & cynetum: syrum supradictam. Sed cycladũ & sporadũ extima gerontiã: scadirã: thermeusim: irhesiam: sylymniã: eudemiã: neam: quæ Mineruæ sacra est: Athos añ se quattuor parethũ cũ oppido quõdam euonum dictã nouẽ mil. p. scyathum. xv. mil. imbrum cũ oppido. lxxxviii. mil. p. Eadem abest a mastusia cheronnesi. lxxv. mil. passuũ: ipsa circuitu. lxxii. mil. p. Perfundit amne illiso. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii. mil. Circuitu batet. xxii. mil. d. pas. Oppida habet ephestiã & myrinã: in cuius forũ solstitio athos eiaculatur umbram. Ab ea thasos libera. vi. mil. passuum: olim eria uel etria dicta. Inde abdera a continenti. xxii. mil. passuum ad orthos. lxii. mil. tantundem ad insulam samothracẽ: quæ libera ante hebrum ab ibro xxxii. mil. a lemno. xxii. mil. d. attolitur monte saoce. x. mil. pass. portuosissima omniũ Callimachus eã antiquo nõie dardaniã nominat: inter cheronnesum & samothracen utrinq; fere quindecim mil. Halonesos ultra gethone: lamponia: alpecõnesus haud pcul a cælo. Cherõnesi portu & quædã ignobiles: desertis quoq; reddunt ĩ hoc sinu q̃rum uix ĩueniri potuerũt nõia. Desticos iarnos: cyssiros carbrusa: calathusa: scylla: dialeon: dicta melantia: dracnon: arronesus: diethusa: scapos: capheris: mesatea: eantirõ: phaterũnesos: pateria: calete: neriphus: polendos. Quartus e magnis europæ sinus ab hellespõto incipiẽs mæotis hostio finit. Sed totius põti forma breuiter amplectẽda ẽ: ut facilius partes noscant. Vastũ mare piacens asiæ & ab europa porrecto cherõnesi: littore expulso angusto meatu irrũpit in terras septẽ stad. (ut dictum est) interuallo europã auferens asiæ. primas angustias hellespontũ uocãt. Hac Xerses persaꝝ rex constrato in nauibus põte duxit exercitũ. Porrigit inde tenuis euripus. lxxxvi. mil. pass. spatio ad urbẽ priapum asiæ: qua magnus Alexãder trãscendit. Inde expatiat æquor rursusq; in arctum coit laxitas. Propõtis appellat. Angustiæ thracius bosphorus latitudine. d. passuũ qua Darius pater Xersis copias põte trãsuexit. Tota ab hellespõto lõgitudo. cc. mil. xxxix. mil. passuũ. Dein uastum mare. pontus axenus q quondã annesus lõge refugientes occupat terras: magnoq; littoꝝ flexu retrocuruatus ĩ cornua ab iis utrinq; porrigit ut sit plane arcus scythici forma: Medio flexu iungit hostio mæotici lacus cimerus bosphoros: idos uocat. ii. mil. d. passuũ latitudine. At inter duos bosphoros thraciũ & cimeriũ directo cursu ut auctor ẽ: Polibius. d. passus ĩtersunt. Circuitu uero totius põti uities semel milia ut auctor ẽ Varro & fere ueteres. Nepos Cornelius. ccc. mil. l. adiicit. Artemidorus uities nouies decẽ uouem milia facit. Agrippa xxiii. lx. mil. Mutianus. xxviii. lxv. mil. Simili mõ europæ latere mẽsurã alii q̃ttuordecies. lxxviii. mil. pass. determinauere. Alii undecies. lxx. mil. M. Varro ad hunc modũ metit. Ab ostio põti appolloniã. clxxxiii. mil. d. Calatin tãtũdẽ. Ad ostiũ istri. cxxv. ad borysthene. ccl. mil. Cherõnesum heraclidaꝝ oppidũ. ccclxxv. mil. pa. Ad panticapeum quod aliqui bosphorũ uocãt: extremũ in europæ ora. cc. mil. xxii. d. quæ sũma efficit. xiii. mil. xxxvi. mil. d. Agrippa a bizantio ad flumẽ istrũ. d. lx. Inde pãticapeũ. d. cxxx. Inde lacus ipse mæotis tanain amnẽ ex ripheis mõtibus defluente accipiens nouissimum inter europam asiamq; finem. xiiii. mil. vi. mil. circuitu patere traditur. ab aliis undecim. mil. xxv. Ab hostio eius tanais ortum directo cursu. ccc. lxxv. mil. passus eẽ constat. Accolæ sinus eius in mentione thraciæ dicti sunt istropolin: inde ostia istri. Ortus hic in germaniæ iugis mõtis arnobæ: ex aduerso thaurici galliæ oppidi: multis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapsus gentes danubii nomine immenso aq̃rum auctu & unde primum illyricum alluit ister appellatur: sexaginta amnibus receptis: medio ferme numero eorum nauigabili in pontum uastis sex fluminibus euoluitur. Primum ostium peuces: mox ipsa peuce insula: in qua proximus alueus appellatus. xix. mil. pass. magna palude sorbetur. Ex eodem alueo & super istropolin lacus gignitur. lxiii. mil. pass. ambitu: halmirim uocant. Secundum ostium narcustoma appellatur. Tertiũ calostoma iuxta insulam sarmaticã. Quartũ pseudostoma & ĩsula co

nopondiabasis: postea boriostoma & spirestoma. Singula autem ora tãta sunt ut pro datur in.xl.mil.pas.longitudinis uinci mare: dulcemq; ĩtelligi haustũ. Ab eo ĩ plenũ quidẽ omnes scytarũ sunt gẽtes: uariæ tñ littori appositæ tenuere alias gethæ daci a Romãis dicti: alias sarmatæ a græcis sauromatæ: eorumq; hamoxobii aut corsi: alias scythæ degeneres & a seruis orti: aut troglodytæ: mox alani & toxolani. Supiora autẽ inter danubiũ & hycinũ saltũ usq; ad pannonica hyberna carũti germanorũq; ibi cõ finiũ. Campos & plana iagyges: sarmatæ uero mõtes & saltus. Pulsi ab his daci ad pa thissum amnẽ amoros siue duria est a sueuis: regnoq; uániano dirimẽs eos. Ex aduer so basternæ tenent: aliq; inde germani. Agrippa totũ eũ tractũ ab istro ad oceanũ bis ad decies cẽtũ milia passus: ĩ lõgitudĩe quattuor milibus quadringẽtis. In latitudine ad flumẽ uischiã a desertis sarmatiæ ꝓdidit. Scytarũ nomẽ usq; quaq; trãsit in sarma tas atq; germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio: q̃ qui extremi gentiũ haꝝ ignoti ꝑpe cæteris mortalibus degũt. Veꝝ ab istro oppida crẽne scepoliũ. Mõtes ma crocrẽnius clarus Amnis tyrappido nomẽ imponẽs: ubi ãtea ophyusa dicebatur. In eodem ĩsulandẽ spatiosam incolunt tyragetæ. Abest a pseudostomo istri ostio cxxx. mil. Mox astacæ cognoĩes flumini. ultra quos erobizi: flumẽ rhode synus saggaricus: portus ordesus. Eta tyra. cxx. mil. passuũ flumẽ boristenes: lacusq; & gẽs eodẽ noĩe: & oppidũ a mari recedẽs xv.m. passuũ Olbiopolis & miletopolis ãtiquis noĩbus. Rursus in littore portus achæoꝝ. Insula achillis tumullo eius uiri clara. Et ab ea cxxv. Mil. pas. peninsula ad formã gladii ĩ trãsuersũ porrecta exercitatiõe eiusdẽ cognoĩata dro mos achileos. Cuius lõgitudinẽ lxxx mil. pas. tradidit Agryppa. Totũ enĩ tractũ sar di scytæ & scyraci tenẽt. Inde siluestris regio: hyleũ mare quo alluitur cogniant. Enæ cadloæ uocãtur ĩcolæ. Vltra pãticapes ãnis q nomadas & georgos disterminãt. mox acesinus. Qidã pãticapẽ cõfluere ĩtra olbiã cũ borystene tradũ. Diligẽtiores hypani tãto errore eoꝝ qui illũ ĩ asiæ parte ꝑdidere. Mare subit uasto recessu donec qnq;.m. pas. ĩteruallo absit a mæotide uasta ãbiẽs spatia multasq; gẽtes. Sin⁹ garcinites appel lat̃: flumẽ placyris. Oppida nauaꝝ gorcie. A tergo lacus buges fossa missus in mare. Ipse buges a coreto mæotis lacu sinu petroso discludit̃ dorso. Recipit ãnes bugẽ: ger rhũ: hypanin: ex diuerso ueniẽtes tractu. Nã gerrhus basilidas & nomadas separat. Hy panis p nomadas & hyleos fluit manu facto alueo ĩ bugẽ: naturali ĩ coretũ. Regio scy thiæ sedica noĩatur. Sed a carcinite taurica ĩcipit: quõdã mari circũfusa & ipsa: qua q; nunc iacẽt cãpi. Deĩde uastis attollit̃ iugis. Trigĩta sunt eoꝝ populi. Ex iis mediter ranei xxvii. Sex oppida orgocyni: carasem: astyrani: tractari: arcissali: tecali: caliordi Iugũ ipsũ scythorauti tenẽt. Claudunt̃ ab occidẽte cherõneso: ab ortu scytissa taucis. In ora a carcinite oppida tagræ ĩ ipsis ãgustiis peninsulæ. Mox heraclea cheronnen sus libertate a romanis donatũ. Megarice uocabat̃ ãtea præcipui nitoris ĩ toto eo tra ctu custoditis græciæ moribus: qnque mil. pas. ãbiẽte muro. Inde partheniũ ꝓmon toriũ tauroruꝝ ciuitas placia. Symbolũ portus. Promõtoriũ criu metopon aduersũ carãbico asiæ ꝓmontorio p mediũ euxinũ pcurreus clxx. mil. passuũ iteruallo. quæ maxĩe rõ schytici arcus formã efficit. Ab eo tauroꝝ port⁹ multi & lacus. oppidũ theo dosia a criu metopo. cxxii. mil. pas. A cherõneso cxlv. mil. Vltra fuere oppida cyte: zephiriũ: acre: nympheũ: dia. Restat lõge ualidissimũ ĩ ĩpo bosphori ĩtroitu pãticapeũ milesioꝝ a theodosia mille xxxv. pas: a cĩmero uero oppido trans fretũ scito mil. d. ut diximus spatiũ.. Hæc ibi latitudo asiã ab europa separ: eaq; ipsa pedibus plerũq; puia glatiato freto bosphori cĩmerii. Latitudo xii. d. passuũ Oppida habet hermisiũ: mirme tiũ: & ĩtus ĩsulã alopecem. Per mæotin autem ab extremo isthmo: qui locus taphræ uocat̃ ab ore bosphori ducẽta sexaginta mil. pas. longitudo colligit̃. A taphris p cõti nentẽ ĩtrorsus tenẽt auchetæ. apud quos hypanis oritur Neuri: apud quos borysthe nes: geloni: tugasetæ: budini: basilidæ: & ceruleo capillo agathyrsi. Sup eos nomades

Deinde antropophagi. A bute super meotin sauromatæ & hessedões. At per orã ad tanaim usq; mæote a quibus lacus nomẽ accepit. Vltimiq; a tergo eo℞ arismapi. Mox riphei mõtes & assiduo niuis casu pinna℞ similitudine pterophoros appellata regio: pars mundi dãnata a natura re℞:& densa mersa caligine: neq; ĩ alio q̃ rigoris ope geli disq; aqlonis cõceptaculis. Pone eos mõtes ultraq; aqlonem gens fœlix (si credimus) quos hypboreos appellauere annoso degit æuo: fabulosis celebrata miraculis. Ibi credunt̃ esse cardines mũdi: extremiq; syde℞ ambitus: semestri luce & una die solis auersi: nõ ut ĩperiti dixere ab æquinoctio uerno ĩ autũnũ. Semel ĩ ãno soltitio oriũt̃ iis soles: brumaq; semel occidũt. Regio aprica: fœlici tẽperie: oĩ aflatu noxio carẽs. Domus iis nemora luciq; & deo℞ cultus. Viritim gregatiq; discordia ignota: & ægritudo oĩs. Mors nõ nisi satietate uitæ epulatis: delibutisq; senibus luxu ex q̃dã rupe ĩ mare saliẽtiũ. Hoc genus sepulturæ beatissimũ. Quidã eos ĩ prima pte asiæ litto℞ posuere nõ in europa q sunt ibi similitudine & situ attacori noĩe. Alii medios fecere eos ĩter utrunq; solẽ ãntipodũ occasũ exoriẽtẽq; nostrũ: quod fieri nullo mõ põt constare tã uasto mari interueniẽte. Qui alibi q̃ in semestri luce constituere eos serere matutinis: meridie metere: occidẽte sole fœtus arbo℞ decerpere: noctibus ĩ specus cõdi tradiderũt: Nec libet dubitari de gente ea cũ tot auctores ꝓdant: frugũ primitias solitos delon mittere Apollini: quẽ ꝑcipue colũt. Virgĩes ferebãt eas hospitiis gentiũ ꝑ annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide in ꝓximis accola℞ finibus deponere sacra ea ĩstituere. Hiq; ad cõterminos deferre: atq; ita delũ usq;. Mox & hoc ipm exoleuit. Sarmatiæ: scythiæ: tauricæ: oĩsq; ab oristene amne: tract⁹ lõgitudo. d. ccccIxxx. mil. Latitudo. d. ccxvii. M. Agrippa tradita ẽ. Ego ĩcertam ĩ hac terra℞ pte mensurã arbitror. Ve℞ instituto ordine reliqua huius sinus dicant̃: & maria quidem eius nuncupabimus.

Insulæ ponti. Ca. XIII.

h Ellespontus insulas nõ habet in europa dicẽdas. In põto duæ. M. d. passib⁹ ab europa. xiiii. mil. ab ostio cyaneæ: ab aliis symplegades appellatæ: traditæq; fabulis inter se concurrisse: quoniã paruo discretæ ĩteruallo ex aduerso ĩtrãtibus geminæ cẽrnebant̃: paulũq; deflexa acie coeuntiũ speciem ꝑbebant. Circa istrũ apolloniatarum una. lxxx. mil. a bosphoro thracio. Ex qua. M. Lucullus capitolinũ Apollinem aduexit. Inter ostia istri quæ essent diximus. Ante borysthenẽ achillea est supradicta: eadem leuce & macaron appellata. Hanc tempo℞ ho℞ demostratio a borysthene. cxl. mil. ponit a tyra. cxx. mil. a peuce insula. l. mil. Cingit̃ circiter. x. mil. passus. Reliquæ in carcinitis sinu cephallones: rhosphodus: amacra. Non est omittenda multo℞ opĩo priusq̃ digrediamur a ponto: qui maria oĩa interiora illo capite nasci nõ gaditano freto existimauere: haud improbabili argumento: quoniã æstus semp e ponto ꝓfluens nunq̃ reciprocetur ad eundem. Deinde est ut extera europæ dicant̃: transgressisq; in ripheos montes littus oceani septentrionalis in leua donec ꝑueniatur gades legendũ. Insulæ complures sine noĩbus eo situ tradunt̃. ex quibus ãn scythiã quæ appellatur bãnonia: unam abesse a scythia diei cursu: in quã ueris tẽperie fluctibus electrũ eiiciatur Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septentrionalis oceanus: amalchium eum Vecatæus appellat a paropaniso amne qua scythiã alluit. quod nomen eius gentis lingua significat congelatũ. Philemon morimarusã a cimbris uocari hoc est mortuum mare. Inde usq; ad promontorium rubeas. Vltra deinde creniũ. Xenophon lampsacenus a littore scyta℞ tridui nauigatiõe insulã esse ĩmensæ magnitudinis baltiam tradit. Eandẽ pythias basiliana nominat. Ferunt̃ & oonæ: in qbus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ in quibus equinis pedibus hoĩes nascãt̃. hippopodes appellati. Fanefiorũ aliæ in quibus nuda alioqn corpora prægrãdes ipso℞ aures tota ĩtegant. Incipit inde clarior apiri fama ab gente ingeuonũ: quæ ẽ prima. Inde germaniæ seuo mons ibi ĩmẽsus: nec ripheis iugis mĩor ĩmanẽ ad cimbro℞ usq; ꝓmõ

torium efficit sinum: qui codanus uocatur refertus insulis: quarum clarissima scan-diauia est incõperte magnitudinis. Portiona tantũ eius quod sit notũ : hilleuionum gente quingẽtis incolẽte pagis: quæ alterũ orbẽ terrarũ eã appellat. Nec est miror opinione eningia. Quidã hæc habitari ad uisulam usq; fluuiũ: a sarmatis benedis: scyris hyrris tradũt. Sinũ clylipenum uocari: & in ostio eius insulã latrin. Mox alterũ sinũ lagnum cõterminum cimbris. Promontoriũ cimbrorũ excurrens in maria lõgepeninsulam efficit: quæ austisus appellat̃. xxiii. mil. passuũ. Inde insulæ Romanis armis cognitæ. Earũ nobilissime burcana fabaria a nostris dicta a frugis similitudie spõte ꝓuenietis. Itẽ glessaria a sucino militiæ appellata a barbaris austerania: prætereq; actania. Toto autẽ hoc mari ad scaldin usq; fluuiũ germaniæ accolũt gẽtes haud explicabili mẽsura: tã imodica prudẽtiũ discordia est. Græci & qdam nostri. xxv. mil. pas. oram germaiæ tradiderunt. Agrippa cum rhetia & norico longitudinẽ. dc. mil. lxxxvi. mil. p. Latitudinẽ ducẽta. xlviii. milia:

Germaniæ. Ca. XIIII.

r Hetiæ ꝑpe unius maiore latitudie: sane circa excessum ei⁹ subactis. Nã germania multis postea annis nec tota ꝑcognita est. Si cõiectare ꝑmittit̃ haud multũ ora deerit græcorũ opiniõi: & lõgitudini ab Agrippa traditæ: Genera germanorũ qnq;. Vindelici: quorũ pars burgũdiões: uarrinæ: charini: guttões. Alterũ genus ingeuones: quorũ pars cimbri: teutõi a chaucorũ gẽte. Proximi autẽ rheno istæuones: quorũ pars cibri mediterranei: hermiones quorũ sueui hermũduri: chatti: cherusci. Quinta pars peucini: basternæ supradictis cõterminì dacis. Amnes clari ĩ oceanũ defluũt: guttalus iustillus siue iustilia aluus uisurgis ãmnisuis: rhenus: mosa. Introrsus uero nulla inferius nobilitate hercyniũ iugũ prætenditur.

Insule in gallico oceano. Ca. XV.

i N rheno autẽ ipso ꝑpe. c. mil. pas. in lõgitudinẽ nobilissima batauorũ insula & cãnenefatũ: & aliæ frisiorũ: caucorũ: frisiabenũ: sturiorũ: morsaticorũ: quæ sternũtur ĩter helinũ ac fleuũ. Ita appellant̃ hostia ĩ quæ effusus rhenus ab septẽtriõe ĩ lacus ad occidẽte ĩ amnẽ mosã se spargit. medio ĩter hæc chore medicũ nomini suo custodiẽs alueum.

Britania hibernia. Ca. XVI.

e X aduerso huius situs britãnia insula clara græcis nostrisq; monumẽtis ĩter septentrionẽ & occidentẽ iacet: germaniæ: galliæ: hispaniæ multo maximis europæ partibus magno ĩteruallo aduersa. Albion ipsi nomẽ fuit cũ britãiæ uocarent̃ omnes de qbus mox paulo dicemus. Hæc abest a gesoriaco morinorũ gẽtis littore ꝓxime traiecto qnquagita milia miliũ. Circuiru uero patere trigĩtaocto mil. passus. lxxv. mil. Pytias & Isidorus tradũt. Triginta ꝑpe iam annis notitiã eius Romanis armis nõ ultra uicinitatẽ siluæ calidoniæ ꝓpagantibus. Agrippa lõgitudinẽ octingẽtorũ miliũ passuũ credit esse. Latitudinẽ trecẽtorũ miliũ credit. Et eandẽ hibernæ latitudinẽ. Sed lõgitudinẽ ducẽtorũ mil. p. minorẽ. Super eã hæc sita abest breuissimo transitu a silurũ gẽte. xx. mil. pas.. Reliquarũ mella. cxxv. mil. circuitu amplior ꝓdit̃. Sunt autẽ hĩc. xl. mil. pas. orcades medicis ĩter se discretæ spatiis. Septẽ acmodæ: & trigita hebudes: & ĩter hiberniã & britãniã mona: mẽapia: ricnea uectis: silinus andros. Infra uero siãbis: & axantos. Et ab aduerso ĩ germanicũ mare sparsæ glessariæ q̃s electridas græci recẽtiores appellauere: ꝙ ibi electrũ nasceret̃. Vltia omniũ quæ memorant̃ tylæ. In qua solstitio nullas esse noctes ĩdicauimus cãcri signũ sole transeũte nullosq; cõtra ꝑ brumã dies. Hæc qdã senis mẽsibus cõtinuis fieri arbitrant̃. Tineus hystoricus a britãnia introrsus sex dierũ nauigatiõe abesse dicit insulã mitterin. ĩ qua cãdidũ plumbũ ꝓueniat. Ad eã britãos uitilibus nauigiis corio circunsutis nauigare. Sũt & q alias ꝓdãt scadiã: dumnã: bergos: maximamq; amniũ nerigon ex qua ĩ tylem nauiget̃. A tyle unius diei nauigatione mare concretũ a nonnullis croniũ appellat̃.

Gallia. Ca. XVII.

Allia omnis comata uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur amnibus maxime distincta. A scalde ad sequanā belgica. Ab eo ad garunā celtica. Eadēq; lugdunēsis. Inde ad pyrenei mōtis excursū aqtania aremorica añ dicta. Agrippa uniuersaꝝ galliaꝝ īter rhenū & pyreneū atq; oceanum ac mōtes gebennā & iurā: qbus narbonēsem galliā excludit: lōgitudinē. ccccxx. mil. pas. Latitudinē. cccxiii. cōputauit. Ascaldi īcolūt: exerni: texādri pluribus noībus. Deinde menapii: morini: oromāsaci iūcti pago q cersiacus uocat. Britāni: ambiani: bellouaci: bassi. Introrsus catoslogi: attrebates: ueruii: liberi uero mādui: sueucōi: suessiōes: uerui: liberi: ulmanetes liberi: tungri: rinuci: frisi: auones: betasi: leuci: liberi: treueri liberi antea: & lingōes foederati: remi foederati: medio matrici: sequani: rauraci: heluetii. Colonia eqstris & rauriaca. Rhenū āt ac colētes germaniæ gētiū ī eadē puītia menetes: triboci: uāgiōes: cubi: colōia aggrippinēsis guberni: butani: & quos ī īsulis diximꝰ rheni.

Lugdunensis gallia. Ca. XVIII.

l Vgdunēsis gallia habet lexouios: uelocasses: galletos: uenetos: abrīcatuos: ossisinos: flumē claꝝ ligerī. Sed penīsulā spectatiorē excurrētē ī oceanū a fine osissoꝝ circuitu. d. c. xxv. mil. pas. lōgitudine. In latitudine. cxxv. mil. Vltra eā uānetes. Intus āt hedui foederati: cauratani: foederati: boii: senones: Aulerci q cognomināt eburones: & q cenomani: meldi liberi: parisii: trecasses: andegaui: iducasses: bodicasses: uenelli: cariosuelites: diablidi: rhedones: turones: itesui: secussii: albii liberi: ī quoꝝ agro colonia lugdunū.

Aquitania. Ca. XIX.

a Quitanicæ sunt ambulatri: anagnutes: pictones: santones liberi: bituriges liberi: sesignani: cognoīe ubisci: aqtani uñ nomē puītiæ: sediboniates. Mox ī oppidū cōtributi cōuenæ: bergebi: tarbeli quattuor: signani: cocosates: sexagnani: uenami: enobrisates: belēdi: saltus: pyreneus. Infraq; nemeosi: osqdates mōtani: sybillates: cāponi: bercorcates: pipedimui: sassumini: uellates: tornates: cōsorāni: ausci: elusates: sottiates: ossidates: cāpestres: succasses: latusates: basabocates: uassei: sēnates. cābolestri: agesinates: pictonibus iūcti. Hic bituriges liberi q cubi appellāt. Dein lemouices: aruerni liberi: gabales. Rursus narbonēsis puintiæ cōtermini ruteni: cadurci: antobroges. Tarnæq; amne discreti a tolosanis petrogori. Maria circa orā ac rhenū septentriōalis oceanus: īter rhenū & sequanā britanicus: īter rhenū & pyreneū gallicus. Insule cōplures uētoꝝ: & quæ uenetícæ appellant: & inter aquitanicū sinum.

Cireriora hispania. Ca. XX.

a Pyrenei promōtorio hispania īcipit angustior nō gallia mō: ueꝝ etiā semetipsa (ut diximus) īmensum quantū hinc oceano: illinc hiberico mari cōprimentibus. Ipsa pyrenei iuga ab exortu æqnoctiali in occasum brumalē breuiores latere septētrionali q̄ meridiano hispanias faciūt. Proxīa ora citoris ē eiusdē tarraconēsis situs a pyreneo p oceanum bastonum saltus. Aolarso uasduloꝝ oppida morosgi: menosta: uesperies: amanum portus: ubi nunc obrica flaui colonia ciuitatū nouem. Regio cātabrorum. flumen sanga: portus uictoriæ iuliobricēsium. Ab eo loco fontes hiberi q̄draginta mil. pass. Portus biendiū: origeni mixtis cātabris. Portus eorum uesei: ueca. Regio astuꝝ: neoga oppidū in peninsula pisici. Et deinde cōuentus lucensis a flumine nauia. Albiones: cibarci: egouarri cognomine namarini: iadoni: arrotebæ: pmontoriū celticum Amnes florius. nelo: celtici cognomīe neriæ: superq; tamarci: quoꝝ in peninsula tresaræ: sestianæ Augusto dicatæ & Toporio oppidū noela. Celtici cognomine præstamartii: cileni. Ex insulis nominandæ corticata: & aunios: acilensis: conuentus bracarum: heleni: groni: castellū tide: græcoꝝ sobolis oīa. Insulæ cicæ. Insigne oppidū abobrica. Minius amnis q̄ttuor mil. pas. ore spatiosus: leuni: seurbi: brachaꝫ oppidum augusta: quos super galecia. Flumē limia. Durius amnis e maximis hispaniæ ortus ī pelōdonibus: & iuxta numātiā. Lapsus dein p areuacos uacceosq; di

sterminatis ab asturia uectonibus: a lusitania gallecis. Ibi quoq; turdulos a bracharis arcẽs: omisq; dicta regio a pyreneo metallis referta auri argẽti: ferri: plõpi nigri albiq;.

Lusitania. Ca. XXI

Durio lusitania incipit. Turduli: ueteres: pesuri. Flumẽ uagia. Oppidũ talabrica. Oppidũ & flumẽ eumeniũ. Oppida conibrica: colippo: euburo: britiũ Excurrit deinde ĩ aliud uasto cornu ꝓmõtoriũ: quod alii artabꝝ appellauere: alii magnũ: multi ulysipponense ab oppido: terras maria cælũ disterminãs. Illo finitur hispaniæ latus. Et a circuitu eius incipit frons septentrionis

Insulæ in oceano Ca. XXII.

Inc oceanus q & gallicus occasus: illinc oceanus atlanticus ꝓmõtorii excursum. xl. mil. ꝓdidere. Alii. xc. mil. pass. ad pyreneũ. Inde nõ pauci duodeqnquagĩta milia. & ibi gentẽ artabrum quæ nunq̃ fuit manifesto errore: Arotebras. n. quos ante celticũ diximus ꝓmontoriũ hoc in loco posuere litteris ꝑmutatis. Erratũ & in amnibus inclytis ab minio quẽ supra diximus. cc. mil. pass. ut auctor est Varro abest eminius: quẽ alibi quidã intelligunt. & limeã uocãt: obliuionis antiquis dictus: multumq; fabulosus. Ab durio tagus. cc. milliũ passuũ interueniente mũda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo. clx. mil. passuũ ꝓmontorium sacꝝ e media ꝓpe hispaniæ fronte prosilit. xiiii. mil. passuum. Inde & pyreneum mediũ colligitur Varro tradit. Ab ana uero quo lusitaniã a betica discreuims. cxxvi. mil. passuũ. A gadibus. cii. mil. pass. additis gẽtes celticæ turduli: & circa tagũ uetões. Ab ana ad sacꝝ lusitani oppida memorabilia a tago in ora: olysippo equaꝝ e fauonio uento cõceptu nobile salatia cognominata. Vrbs ĩpatoria merobrica: ꝓmontoriũ sacꝝ: & alteꝝ ceneus Oppida ossonobia bassa myrtili. Vniuersa ꝓuintia diuidit̃ ĩ cõuẽtus tres: emericẽsem: pacẽsem: scolabitanũ. Tota populoꝝ. xlvi. in qbus coloniæ sunt qnq; municipiũ ciuiũ Romanoꝝ latii antiq quattuor. Stipendiaria. xxxvi. Colõia augusta emerita anæ fluuio apposita: mertalinẽsis: pacẽsis: norbẽsis cæsariana cognomine. Contributa sunt in eã castra iulia: castra cecilia. Quinta est scalabis: quæ præsidiũ iuliũ uocat̃. Municipiũ ciuiũ romanoꝝ olysippo fœlicitas iulia cognominatũ. Oppida ueteris latii ebora: quod idẽ liberalitas iulia & myrtilis & salatia quæ diximus stipẽdiariorum: quos nominare nõ pigeat. Præter iã dictos ĩ betica cognominibus: augustobrigenses: eminenses: aranditani: taxabritẽses: blaxẽses: cæsarobricẽses: caperẽses: caurenses: colarnici: bilitani: cõcordiẽses: & bocori: interausenses: latienses: mirobrigẽses: qui celtici cognominant̃: medubrigẽses qui plũbarii: ocelẽses: lancienses: turduli q barduli: & tapori: Lusitaniã cũ asturia & galecia patere lõgitudine. xl. mil. pas. Latitudĩe. d. xxxvi. m. Agrippa ꝓdidit oẽs ãt hispaniæ a duobus pyrenei ꝓmõtoriis ꝑ maria toti⁹ oræ circuitu. xxxix. m. xii. colligere existimãt̃ ab aliis. xxvi. mil. Ex aduerso celtiberiæ cõplures sunt ĩsulæ cassiterides dictæ a græcis a fertilitate plũbi. & e regiõe arrotrebarũ ꝓmõtorio deoꝝ sex: q̃s aliq fortũatas appellauere. In ipso uero capite mox beticæ ab ostio freti passus. lxxv. mil. gadis lõga & (ut polibyus scripsit) xii. mil. lata. iii. mil. p. abest a cõtinẽte. Proxĩa ꝑte minus pedes. d. cc. Reliq̃ plus. vii. mil. ipsius spatiũ. xv. mil. pas. ẽ. Habet oppidũ ciuiũ romanoꝝ ꝙ appellat̃ augustana urbs iulia: Gaditani ab eo latere quo hispaniã spectat passibus fere. c. Altera insula ẽ ĩ lõgũ. cc. mil. pas. xl. mil. lata. In q̃ pri⁹ oppidũ gadiũ fuit. Vocat̃ ab Ephoro & Phyllide erythrea a Timæo & Syleo ophrodisias: ab ĩdigenis Iunonis. Maiorẽ Timæus potinusã a puteis uocitatã ait. Nostri tarteron appellat: q̃ pœni appellarũt gadiritã. Pæonica diruta punica lĩgua septẽ significãte. Erythrea dicta ẽ quoniã tyrii ab origĩe coꝝ orti ab erythreo mari ferebãtur. In hac Geriones habitasse a qbusdã existimant̃: quoꝝ armẽta Hercules abduxerit. Sũt q aliã eẽ eã: & cõtra lusitãiã arbitraret̃: eodẽq; nõie quõdã ibi appllant

Vniuersæ europæ mensura. Ca. XXIII.

Eracto ambitu europæ reddēda cōsumatio ē:ne qd ī expedito nō sit noscere uolētibus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq; Isidorus a tanai usq; gades.lxxxiiii.m.xiiii.passuū ꝑdiderūt.Polybi⁹ latitudinē europæ ab italia ad oceanū scribit.xi. M.l.esse etiam tum īcomperta magnitudine huius. Est āt ipsius italiæ (ut diximus) xii.mil.xx.ad alpes. Vnde lugdunum ad portū morinorum britānicū:qua uidetur mensuram agere Polybius.xiii.mil.xviii.Sed certior mensura ac lōgior ad occasū solis æstiui ostiūq; rheni p castra legionum germaniæ ab iisdē dirigitur alpibus xii.mi. xliii.pas.Hinc deinde africa atq; asia dicentur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER.V.

Africæ Descriptio.

a Fricā græci libyam appellauere qua mare ante eā libycum īcipiēs ægipto finitur.Nec alia pars terraꝝ paucio res recipit sinus lōge ab occidēte littoꝝ obliquo spatio. Populorū eius oppidorumq; noīa uel maxime sūt ieffabilia:ꝑterq̄ ipsoꝝ linguis & alias castella ferme īhabitār.

Mauritania. Ca. I.

Rincipio terraꝝ mauritaniæ appellātur usq; ad C. Cæsarem Germanici filiū regna.Seuitia eius in duas diuisa est prouintias. Promontoriū oceani extimū ampelusia noīnatur a græcis.Oppida fuere lissa: cotte: ultra colūnas Herculis nunc ē tingi quondā ab Anteo conditū:postea a Claudio Cæsare cū coloiam faceret appellatū traducta iulia.Abest a belone oppido beticæ ꝓximo traiectu xxx.mil.passuū . Ab eo xxv.mil.in ora oceani colonia Augusti iulia cōstantia: zubil regū ditioni exempta: & iura ī beticam petere iussa: & ab eo xxxii.mil.passuū colonia a Claudio Cæsare facta lixos:uel fabulosissime ab antiquis narrata. Ibi regia Antei: certamenq; cū Hercule:& esperidum horti.Affunditur autē huic æstuariū e mari flexuoso meatu: ī quo draconis custodiæ instar fuisse nūc interpretanť. Amplectiť intra se insulā:quam solā e uicio tractu aliq̄to excelsiores non tamē æstus maris inundāt.Extat in ea & ara Herculis: nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa græciæ mendacia de iis de amne lixo prodita: q cogitent nostros nup paulominus mōstrifica quædā de iisdē tradidisse .Præualidā hanc urbem maiorēq; carthagine magna.Præterea ex aduerso eius sitā & ꝓpe īmenso tractu.Abtigi quoq; aliā Cornelius Nepos audacissime credit ab lixo xl: mil.passuū.In mediterāeo altera Augusti colonia est babba:iulia campestris appellata.Et tertia panasa lxxv.mil.ualētia cognoiata Ab ea xxxv.mil.passuū uolubile oppidū tantundem a mari utroq; distans:& in ora a lixo.l.mil.amnis sububus præter banasā coloniam defluens:& magnificus & nauigabilis: Ab ea totidem milibus passuū oppidū sala eiusdem nominis fluuio impositū:iam solitudinibus uicinū: elephantoꝝq; gregibus infestum.Multo tamen magis autololum gentem per quam iter est ad montē africæ uel fabulosissimum atlantem.E mediis hunc harenis ī cælum attolli prodiderunt:aspeꝝ:squalentem qua uergat ad littora oceani:cui cognomem imposuit.Eundem opacum nemorosumq; & scatebris fontium riguū qua spectat africā fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus ut nunq̄ satietas uoluptatibus desit.Incolarum neminem interdiu cerni:silere omnia haud alio q̄ solitudinum horrore : subire tacitam religionem animos propius accedentium:præterq; horrorem elati super nubila atq; in uicinia lunaris circuli.Eūdēq; noctibus micare crebris ignibus ægypanū satyroꝝq; lasciuia.Impleri tibiaꝝ ac fistulæ cantu tympanoꝝq; & cymbalorū sonitu strepere.Hæc celebrati auctores prodidere præter Herculi & perseo laborata ibi:

ſpatiū ad eū inmenſū incertūq;. Fuere & Hānonis carthagineſiū ducis cōmentarii pu
nicis rebus florētiſſimis explorare ābitū africæ iuſſi: quē ſecuti pleriq; e græcis noſtriſ
q;. Et alia quedā fabuloſa: & urbes multas ab eo cōditas ibi ꝓdidere: quaꝝ nec memo-
ria ulla nec ueſtigiū extat. Scipione Aemiliano res in africa gerēte Polybius ānaliū cō
ditor ab eo accepta claſſe ſcrutādi illius orbis gratia circūuectus ꝓdidit a mōte eo ad
occaſū uerſus ſaltus plenos feris: quas generat africa: ad flumē anatin. cccclxxxv. mil.
paſ. Ab eo lixū. ccv. mil. paſ. Agripa lixū a gaditano freto. cxii. mil. paſ. abeſſe. Inde ſinū
q uocetur ſaguti. Oppidū ī promōtorio mulelacha. Flumina ſububā & ſalat. Portum
rubis a lixo. cccxiii. mil. paſ. Inde ꝓmōtoriū ſolis: portū riſardir. Getulos: autoteles: flu-
mē coſenū: gentē ſelatitos & maſatos: flumē maſatat: flumen darat: ī quo cocrodilos gi
gni. Deīde ſinū. d. cxvi. mil. p. Includi mōtes barce ꝓmōtorio excurrente in occaſum
quod appellat̄ ſurrentiū. Poſtea flumen palſū. ultra quod æthiopas peroros: quoꝝ a ter-
go poruſios. Iis iugi mediterraneos getulos daras: at in ora æthiopas daratitas. flumē bā
botū cocrodilis & hippopotamis refertū. Abeo mōtes ꝑpetuos uſq; ad eū quē eonoche
ma dicemus. Inde ad ꝓmontoriū heſpeꝝ nauigatione dieꝝ ac noctium. x. In medio eo
ſpatio atlantē locauit: a cæteris oībus in extremis mauritaniæ proditū. Romana arma
primū Claudio principe in mauritania bellauere Ptolæmeū rege a C. Cæſare interem
ptū ulciſcente liberto Aedōe: refugientibuſq; barbaris uentū cōſtat ad montē atlantē.
Nec ſolū cōſulatu ꝑfunctis atq; e ſenatu ducibus q tū res geſſere: ſed equitibus quoq;
romanis qui ex eo præfuere: ibi atlātē penetraſſe gloria fuit. Quinq; ſūt (ut diximus)
romanæ coloniæ in ea ꝓuintia: peruiūq; famæ uideri poteſt. Sed id pleꝝq; fallaciſſimo
experimēto deprehēdit̄: quia dignitate in dagare uera pigeat: ignorātiæ pudore mēti-
ri nō piget. haud alio fidei ꝓniore lapſu: q̄ ubi falſæ rei grauis auctor exiſtit. Et equi-
dē minus miror incōperta quædā eſſe equeſtris ordinis uiris. Iā uero & e ſenatu non
aliūde intrātibus q̄ cauſa luxutiæ: cuius efficaciſſima uis ſētitur atq; maxima cū ebo
ri citro ſiluæ exquirāt̄: oēs ſcopuli getuli muricibꝰ ac purpuris. Indigenæ tn̄ tradūt
in ora abſala. cl. mil. paſſuū flumē aſanā marino hauſtu: ſed portu ſpectabile. mox am
nem quē uocāt fuut. Ab eo ad dirin (hoc eni atlāti nomē eſſe eoꝝ lingua conuenit)
cc. mil. paſſuū interueniēte flumine cui nomen ē uior. Ibi fama exiſtere circa ueſtigia
habitati quōdā ſoli uineaꝝ palmētoꝝq; reliquias. Suetōius Paulinus quē conſulē ui
dimus primus romāoꝝ ducū trāſgreſſus quoq; atlantē aliquot miliū ſpatio ꝓdidit de
excelſitate quidē eiꝰ quæ cæteri. Imas radices dēſis altiſq; repletas ſiluis īcognito gene
re arboꝝ: ꝓceritatē ſpectabilē enodi nitore: frōdes cupreſſis ſimiles Præter grauitatem
odoris tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte poſſe quales bōbice ueſtes confi-
ci. Verticē altis ēt æſtate operiri niuibꝰ. Decumis ſe eo ꝑueniſſe caſtris: & ultra ad flu
uiū q niger uocat̄ ꝑ ſolitudines nigri pulueris eminētibus interdū uelut exuſtis cau
tibus loca inhabitabilia feruore quāq̄ hyberno tēpore expertus. Qui ꝓximos ihabitēt
ei ſaltus refertos elephātoꝝ feraꝝq; & ſerpentū omī genere canarios appellari. Quippe
uictū eius aīalis ꝓmiſcuū iis eſſe: & diuidua feraꝝ uiſcera. Iūctā æthiopum gētē quos
perorros uocāt ſatis cōſtat. Iuba Ptolæmei pater qui primus utriq; mauritaniæ impa
uit ſtudioꝝ claritate memorabilior ēt q̄ regno ſimilia ꝓdidit de atlāte: præterq; gigni
ibi herbā euphorbiā noīe ab īuētore medico ſuo appellatā. Cuius lacteū ſuccū miris la
udibus celebrat ī claritate uiſus: cōtra ſerpētes & uenena oīa priuatī dictato uolumi-
ne. Et ſatis ſupq; de atlāte. ¶Tingitania ꝓuintia. Ca. II.

ingitaniæ ꝓuītiæ lōgitudo clxx. mil. paſ. ē: & gēs ī ea quōdā præcipua mauroꝝ:
t ūde nomē ꝓuītiæ: quos pleriq; mauruſios dixerūt. Attenuata bellis ad paucas
redit familias. Proxima illi maſſeſyloꝝ fuerat: ſed ſimili modo extīcta ē. Getulæ
nūc tenēt gētes: bamuræ: multoq; ualidiſſimi autololes. Et hoꝝ pars quōdā neſimi: q
auulſi iis ꝑpriam fecere gētem uerſi ad æthiopas. Ipſa ꝓuintia ab oriente mōtoſa fert

elephantos. In abila quoq; mõte & quos septẽ fratres a simili altitudine appellant fre to iminenti iuncti abile. ab iis ora interni maris. Flumẽ tamunda nauigabile quondã & oppidũ. Flumẽ laud & ipsum nauigioꝝ capax. Rusardir oppidũ & portus maluana Fluuius nauigabilis siga. Oppidũ ex aduerso maluanæ in hispania sitũ Syphacis regia alterius iam mauritaniæ. Nãq; diu regũ nomina optinuere: ut bogudiana appellaretᷣ extima. Itẽq; Bochi quæ nũc cæsariẽsis. Ab ea portus magnus harpatio appellatᷣ ciuiũ romanoꝝ oppidũ. Amnis mulucha Bochi massesylorũq; finis. Quizacenitana p egrinoꝝ oppidũ. Arsennaria latinoꝝ tria mil. passuũ a mari. Carcẽna colonia Augusti: legio secũda. Itẽ colonia eiusdẽ deducta chorte ꝑtoria gunugii. ꝓmontoriũ Apollinis. Oppidũq; ei celeberrimũ cæsarea antea uocitatum iol iubæ regia a Diuo Claudio coloniæ iure donata eiusdẽ iussu deductis ueteranis. Oppidũ nouũ & latio datũ tipasa. Itẽq; a Vespasiano impatore eodẽ munere donatũ icosio. Colõia Augusti rusguniæ Ruscuriũ ciuitate honoratũ a Claudio Ruzasus colonia Augusti. Salde colonia eiusdẽ: gigili oppidũ. Tuca ĩpositũ mari & flumini ampsagæ. Intus colonia augusta quæ itẽ succa: baritẽ: tubi: subtu. Ciuitates tirmici: tigauæ. Flumĩa isarges: gẽsnabades: sardana: lauerna: bargẽsina: turebi. flumẽ usariẽs nauigabile. Flumẽ ampsaga abest a cæsarea. ccxxxiii: mil. pass. Vtriusq; mauritaniæ lõgitudo. dccc. mil. p. xxxix. mil. Latitudo. ccccIxvii. mil. pas.

Numidia. Ca. III.

a B ampsaga numidia est Masinissæ clara noĩe: metagonitis terra a græcis appellata. Numide uero nomades a ꝑmutãdis papilionibus mapalia sua hoc est domus palustris circũferẽtes. Oppida cullurus: ichadæ: Ab ea ad. xlviii. mil. pas. ĩ mediterraneo colonia cirtha sitianoꝝ cognomĩe: & alia ĩtus sicca: liberũq; oppidũ bulla regia. Et ĩ ora tacatua hippo regius. Flumẽ armua. Oppidũ tabracha ciuiũ ro. Tusca fluui⁹ numidiæ finis. nec ꝑter marmoris numidici ferarũq; ꝓuẽtũ aliud ĩsigne

Africa. Ca. IIII.

a Tusca zeugitana regio & quæ ꝓprie uocetᷣ africa ẽ. Tria ꝓmõtoria: cãdidũ. mox Apollinis aduersũ sardiniæ: Mercurii aduersũ siciliæ in altũ ꝓcurrentia duos efficiũt sinus hipponẽsẽ ꝓximũ ab oppido: quod hipponẽ dirutũ uocãt diarrhitũ a græcis dictũ ꝓpter aquaꝝ irrigua. Cui finitimũ theudalis ĩmune oppidũ lõgius a littore. Dein ꝓmontoriũ Apollinis: & ĩ altero sinu utica ciuiũ romanoꝝ Cathonis morte nobilis: flumẽ bagrada. Locus castra cornelia. Colonia carthago: magnæ ĩ uestigiis carthaginis colonia maxulla. Oppida carpi: misua. Et liberꝝ clupea ĩ ꝓmontorio Mercurii. Itẽ libera curubisne Apollinis. Mox africæ ipsius alia distinctio. Libyphoenices uocãtur q̃ bizantiũ incolũt. Ita appellatᷣ regio. ccl. mil. pas. per circuitũ fertilitatis eximiæ cũ centesima fruge agricolis foenus reddẽte terra. Hic oppida libera leptis adrumentũ: ruspina: tapsus: Inde thena. auesinacõ: madesta: chape: sabrata cõtigẽs syrtin minorẽ. ad quã numidiæ & africæ ab ampsaga lõgitudo. d. lxxx. mil. pass. Latitudo q̃ cognitũ ẽ. cc. mil. Ea pars quã africã appellauimus diuiditᷣ ĩ duas ꝓuĩtias: ueterẽ & nouã discretas fossa. Inter africanũ sequẽtẽ & reges thenas usq; ꝑducta. q̃d oppidũ a carthagine abest. ccxvii. mil. p. Tertius sinus diuiditᷣ ĩ geminos duaꝝ syrtiũ uadoso ac reciproco mari. Disrrhoos ad ꝓximã quæ minor ẽ a carthagine. ccc. mil. pas. ut Polybius tradit. Ipsã. c. mil. p. additu. ccc. mil. ambitu. Et terra hæc aũt sydeꝝ obseruatiõe nobilis. Ad eã p deserta harenis pq; serpẽtes iter ẽ. Excipiũt saltus repleti feraꝝ multitudine: & ĩtrorsus elephãtoꝝ solitudines: mox deserta uasta. Vtrinq; garamãtes ab augylis dieꝝ. xii. itinere distãtes. Sup illos fuere gẽs psyli: sup quos lacus lycomedis desertis circũdatus. Augylæ ĩpi medio fere spatio locãtᷣ ab æthiopia quæ ad occidẽtẽ uergit & a regiõe quæ duas syetes ĩteriacet pari utriq; ĩteruallo: sed littore ĩter duas syrtes ducẽtoꝝ qnquagita mil. p. Ibi ciuitas oensis. Cyniphis fluuius ac regio. Oppida neapolis taphra: abrothonũ: leptis altera quæ cognoĩatᷣ magna. Syrtis maior circuitu. cxxv. mi.

passuum.aditu autem cccxiii.mil.Inde accolit gens cisipadũ.In intimo sinu fuit ora lothophagon:quos qdã alachroas dixere ad philenoꝝ aras.ex harena sunt eæ. Ab iis nõ ꝑcul a continẽte palus uasta ad ãnem tritonẽ:nomẽq; ab eo accepit:palantias ap pellata a Callimacho:& citra minorẽ syrtim esse dicta:a multis uero iter duas syrtes. Promõtoriũ quod maiorẽ ĩcludit burion appellaẽ:ultra cyrenaica ꝓuintia. Ad hunc finẽ africa a fluuio ampsaga populos.xxvi.habet q romão parẽt imperio.In iis coloni as sex præter iam supradictas uthinã tuburbin.Oppida ciuiũ romanoꝝ.xv. ex qbus in mediterraneo dicẽda absuritanũ:abutucẽse:ab oriẽte canophicũ:chimanẽse: rhimi tuẽse:thunusidiẽse:turbubiẽse:tybibrumẽse:tibigense.Vcitana duo maius & minus: uagẽse:oppidũ latinũ unũ uzzalitanũ.Oppidũ stipendiariũ unũ.Castris cornelijs op pida libera triginta:ex qbus dicẽda ĩtus acolitanũ:acharitanũ:auinẽse:abziritanũ:ca nopitanũ:melizitanũ:mararẽse:salaphitanũ:tusdritanũ:diricẽse:thiphicẽse:tunisense schoedẽse:tagasense:sigẽse ulusuburitanũ:uagiẽse:aliud sigẽse:zianiẽse:Ex reliquo nu mero nõ ciuitates tantũ:sed pleræq; etiã nationes iure dici possunt:ut nattabudes: ca spitani:ĩsulani:sabarbares:massyllini:ciues uamacures:ethini: mussini: marchubi: & tota getulia ad flumen nigrin:qui africam ab æthiopia dirimit.

Cyrene. Ca. V.

CYrenaica eadẽ pentapolitana regio illustraẽ Hãmonis oraculo: quod a cyre nis abest.cccc.mil.pas.fonte solis:pẽtapolis urbibus maxĩe quinq; bereniæ: arsinoe:ptolemaide apollonia:ipsaq; cyrene. Berenice ĩ syrtis extimo cornu ẽ quõdã uocata hesperidũ supradictaꝝ uagãtibus græciæ fabulis. Nec ꝑcul ante oppi dũ fluuius lethon:lucus sacer:ubi hesperidũ horti memoranẽ. Abest a lepti ccclxxxv mil.pas.Ab ea arsinoe theutyra uocitata.xliii.mil:pas.Et deĩde ptolemais antiquo no mine barce.xxii.mil.pas.Mox.ccl.mil. ꝓmontoriũ phycus per creticũ mare excurrit distãs.cccl.mil.pas.a tænaro laconicæ ꝓmontorio. A creta uero ipsa.cxxv.mil.Post id cyrene a mari.xi.mil.pas.A phicunte apolloniã.xxiiii.mil.pas.ad cherõnesũ. lxxxviii. mil.pas.Vnde catabathmum.ccxvi.mil.pas.accolunt marmaridæ a pharedoni ferme regiõe ad syrtin usq; maiorẽ porrecti.Post eos acraucæ lesatiani. In ora syrtis nasam mones quos mesãmones græci appellauere ab argumẽto loci medios inter harenas si tos.Cyrenaicus ager.xv.mil.pas. latitudĩe a littore arboribus fertilis habeẽ. Intus eo dẽ spatio frugib9 tantũ mox:xxx.mil. pas.latitudĩe:& ccl.mil.pas.lõgitudĩe laseri mõ Post nasammonas hasbitæ & macæ uiuunt.Vltra eos hãmanientes xi. dieꝝ itinere a syrtibus maioribus ad occidẽtẽ & ipsi quaqua uersus harenis circũdati:puteos tamen haud difficiles binũ fere cubitoꝝ ĩueniũt altitudĩe ibi restagnãtibus mauritaniæ aqs Domos sale e mõtibus suis exciso ceu lapide cõstruũt. Ab iis ad troglodytas hyberni occasus plaga dieꝝ quattuor iter:cũ qbus cõmertiũ gẽmæ tãtũ quã carbunculũ uo camus ex æthiopia uectæ.Interuenit ad solitudĩes africæ sup minorẽ syrti dictas uer phazania:ubi gentẽ phazanioꝝ urbesq; alelen & cillabã subẽgimus.Itẽ cidamũ e regi one sabrate.Ab his mõs lõgo spatio ĩ occasum ab ortu tẽdit:ater a nostris dictus a na tura adusto similis:aut solis repcussu accẽso.Vltra eũ deserta. Matelgæ oppidũ gara mantũ.Itẽq; detris affuso fonte a medio die ad mediã noctẽ aqs feruẽtibus.totidẽ ho ris ad mediũ diẽ rigẽtibus.Clarissimũq; oppidũ garadamũ caput garadamãtũ: omnia armĩs romanis superata:& a Cornelio Balbo triũphata:unius omĩum curru externo & qritiũ iure donato.Quippe gadibus nato ciuitas romana cũ Balbo maiore patruo data ẽ. Et hoc miꝝ supradicta oppida ab eo capta auctores nostros ꝑdidisse.Ipsũ ĩ tri umpho præter cydamũ & garadamũ oĩum aliaꝝ gẽtiũ urbiũq; numina ac simulacra duxisse:quæ fuere hoc ordĩe.Tabidiũ oppidũ:niteris nationis gligemela oppidũ. Bu beiũ natio uel oppidũ.Enipi natio.Thuben oppidũ.Mõs noĩe niger:nitibrũ rapsa op pida:discera natio:detri oppidũ:flumẽ nathabur:tapsagũ oppidũ nãnagi natio: boin

oppidum:pege oppidum:flumen dasibari. Mox oppida continua baracum: buluba: alasi:balsa:galla:maxalla:zizama. Mõs gyri: i quo gẽmas nasci titulus ꝓdidit. Ad gramãtas iter inexplicabile adhuc fuit latronibus gẽtis eius. Puteo qui sũt nõ alte fodiẽdi si locoꝝ notitia adsit harenis operientibus. Proximo bello quod cũ œsibus romani gesſere auspiciis Vespasiani imperatoris compendiũ uiæ quatriduo deprehensum ẽ. Hoc iter uocat̃ præter caput saxi. finis cyrenaicus catabathmos appellat̃ oppidũ & uallis repente cõuexa. Ad eũ terminũ cyrenaica africa a syrti minore decies sexaginta mil. p. in longitudinẽ patet. In latitudine qua cognitũ est. d. ccc. passuum.

Libya mareotis. Ca. VI.

e A quæ sequit̃ regio mareotis libya appellat̃: ægypto cõtermina. Tenẽt marmarides: adirmachidæ: deinde mareotæ. Mẽsura a catabathmõ ad paretoniũ. lxxxvi. mil. passͣ. In eo tractu intus apis ĩterest nobilis religione ægypti locus Ab eo paretoniũ. lxii. mil. passuũ. Inde alexandriã. c. mil. passuũ. Latitudo. clxix. ẽ. Eratosthenes a cyrenis alexãdriã terrestri itinere. d. xxv. mil. ꝓdidit. Agrippa totius africæ a mari atlantico cũ inferiore ægypto. lxxxv. mil. passuũ longitudinẽ posuit. Polybius & Eratosthenes diligentissime existimati ab oceano ad carthaginẽ magnã. lxvi. mil. p. Ab ea canopũ nili ꝓximum ostium. xvi. mil. passuum. xxix. fecerunt. Isidorus a tingi canopum. xxxv. xcix. mil. passͣ. Artemidorus quadraginta minus q̃ Isidorus.

Insulæ circa Africam & aduersaꝝ africæ. Ca. VII.

i Nsulas nõ ita multas cõplectuntur hæc maria. Clarissima ẽ menix lõgitudine. xxxv. mil. pas. latitudine. xxv. ab Eratosthene lotophagites appellata. Oppida habet duo menigen ab africæ latere: & altero thoiar. Ipsa a dextro syrtis minoris ꝓmontorio passibus. cc. sita ab ea. c. p. cõtra leũ cercina cũ urbe eiusdẽ nomĩs libera lõga. xxv. mil. passͣ. Lata dimidiũ eius ubi plurimũ. ac ĩ extremo nõ plus. v. mil. passus. Hinc pparua carthaginẽ uersus cercinitis põte iungit̃. Ab iis. l. mil. fere passuũ lipadusa lõga. vi. mil. passͣ. Mox gauleegalata: cuius terra scorpionẽ diꝝ aĩal africæ necat. Dicunt̃ & in clupea emori: cuius ex aduerso cossyria cũ oppido. At cõtra carthaginis sinũ duæ e gremio areæ aræ. Re uera aũt scopuli uerius q̃ insulæ: inter siciliam maxime & sardiniã Auctores sunt & has quõdã habitatas subsedisse. Interiori aũt ambitu africæ ad meridiẽ uersus: supq; getulos ĩteruenientibus desertis primũ oĩum libyi ægyptii: deinde leucæ æthiopes habitãt.

Aethiopes. Ca. VIII.

V per eos æthiopũ gentes nigritæ a quo dictũ est flumine. Gymnetes pharusi etiã oceanũ attingentes: quos ĩ mauritaniæ fine diximus perorri. Ab iis oĩb9 uastæ solitudines orientẽ uersus: usq; garamãtes: augylasq; & troglodytas: uerissima opinione eoꝝ qui desertis africæ duas æthiopias supponũt: & añ oẽs Homeri q bipartitos tradit æthiopas ad orientẽ occasũq; uersos. Nigri fluuio eadẽ natura quæ nilo: calamũ & papyrũ & easdẽ gignit animãtes iisdẽq; tẽporibus augescit. Orit̃ ĩter tareleos æthiopas: œcalicas. Hoꝝ oppidũ mauin quidã solitudinibus ĩterposuerũt. Atlãtas iuxta eos: ægipanas semiferos: & blemmias: & gãphasãtas: & satyros: & himãtopodas Atlãtes degeneres sunt humani ritus si credimus. Nã neq; noĩum ulloꝝ ĩter eos appellatio ẽ: & solẽ orientẽ occidentẽq; dira imprecatione cõtuent̃: ut exitialẽ ipsis agrisq;. Neq; ĩsomnia uisũt q̃lia reliqui mortales. Troglodytæ specus excauãt. Hæ illis domus uictus serpẽtiũ carnes: stridorq; nõ uox. adeo sermonis cõmercio carẽt. Garamãtes matrimonioꝝ exortes passim cũ fœminis degũt. Augylæ tantũ inferos colũt. Gãphasantes nudi: ꝑliorũq; expertes nulli externo cõgregant̃. Blẽmiis tradunt̃ capita abesse: ore & oculis pectore affixis. Satyris ꝑter figurã nihil moris humani. Aegipanis q̃lis uulgo pingit̃ forma. Himãtopodes loripedes quidã: quibus serpẽdo ĩgredi natura est. Pharusi quõdã ꝑsæ comites fuisse dicũt̃ Herculis ad hesperidas tẽdentis. Nec de africa plura quæ memorent̃ occurrũt.

De Asia. Ca. IX.

a Dhæret asia quam patere a canopico ostio ad ponti ostium Timosthenes. xxvi.xxxviii.mil.passuum tradidit. Ab ore auté ponti ad os mæotis Erato/sthenes xv.xlv:mil.pas. Vniuersam uero cũ ægypto ad tanain Artemidorus & Isidorus.lxxxviii.d.ccl.mil.pas. Maria eius cõplura ab accolis traxere noĩa quare si mul indicabunt. Proxĩa africæ ĩcolit ægyptus introrsus ad meridiẽ recedẽs : donec a tergo prætẽdant æthiopes. Inferiorẽ eius partẽ nilus dextra leuaq; diuisus amplexu suo determinat canopico ostio ab africa: ab asia pelusiaco c.lxx.mil.passuũ ĩteruallo. Quã ob causam ĩter ĩsulas quidã ægyptũ retulere: ita se findẽte nilo ut triquetrã ter/ræ figurã efficiat. Ideo multi græcæ litteræ uocabulo deltã appellauere ægyptũ: Men sura ab unitate aluei unde se primũ findit ĩ lateraad canopicũ ostiũ cxlvi.mil. ad pe/lusiacũ cclvi.mil.ẽ. Sũma ps cõtermina æthiopiæ thebais uocat. Diuidit ĩ præfectu/ras oppido℞: quas nomos uocãt: ombiten: phãturiten: apollopoliten: hermotiten: tini ten. phanturiten: coptiten: tẽtiriten: diopoliten: ãtiopoliten: aphrodipoliten: lycopoli/ten. Quæ iuxta pelusiũ ẽ regio nomos habet barbetiten: bubastiten : thyetroiten: ta/niten. Reliqua auté arabicũ hãmoniacũ tẽdentẽ ad Hãmonis Iouis oraculũ osirintitẽ: leontopolitẽ: atribiten: synopolitẽ: hermopoliten: xoiten: mẽdesiũ: sebẽniten: sabastiten setapoliten: heliopolitẽ: psopiten: cynopoliten: thermopoliten: brusophiten: omphiten saiten: ptenethũ: ptemphũ: naucratiten: ueratiten: meletiten: gynopolyten: menelaitẽ. Alexãdriæ regiõe. Itẽ libyæ mareotis: heracleopolites ẽ ĩ insula nili lõga passus.l.mil.ĩ qua & oppidũ Herculis appellatũ. Arsinoitæ duo sunt: hi & mẽphites usq; ad sũmum delta pueniũt. Cui sunt cõtermini ex africa duo oeasitæ. Quidã ex iis aliqua noĩa per/mutãt & substituũt alios nomos: ut heroopoliten: crocodilopoliten. Inter arsinoiten ãt ac mẽphiten lacus fuit circuitu ccl.mil.pas. aut ut Mutianus tradit cccl.mil.& alti/tudinis.l.pas. manufactus a rege q fecerat mœridis appellatus. Inde.lxxii.mil.pas. ppe abest mẽphis quõdã arx ægypti regũ. Inde ad Hãmonis oraculũ xii.die℞ iter ẽ. Ad scis surã aũt nili quod appellauimus delta xv.mil.pas. Nilus ĩcertis ortus fõtibus: ut p de serta & ardẽtia & ĩmenso lõgitudinis spatio ambulãs famaq; tantũ inermi quæsitu co gnitus sine bellis: quæ cæteras omẽs terras ĩuenere: originẽ (ut Iuba rex potuit exqui rere) ĩ mõte ĩferioris mauritaniæ nõ pcul oceano habet: lacu ptinus stagnãte: quem uocãt nilidẽ. Ibi pisces reperiunt alabetæ: coracini: siluri: crocodilus quoq;. Inde ob ar gumentũ hoc cæsareæ ortus credit: in iis quæ nili alueo spectãtur: hocq; lacu educã tur: ĩ heseo dicatus ab eo spectat: hodie Præterea obseruatũ est prout ĩ mauritania ni ues hymbresue satiauerint: ita nilũ ĩcrescere ex hoc lacu. Rursus indignat fluere p ha renosa & squalẽtia. Cõditq; se aliquot die℞ itinere. Mox alio lacu maiore ĩ cæsariensis mauritaniæ gente masesylũ erũpit: & hoĩum cætus ueluti circũspicit iisdẽ animaliũ argumẽtis. Ite℞ harenis receptus cõditur rursus xx. die℞ disertis ad pximos æthiopas atq; ubi ite℞ senserit hominem prosilit fonte (ut uerisimile est) illo quem nigrin uo/cauere. Inde africa ab æthiopia dispescẽs ẽt si nõ protinus populis: feris tamen & belu is frequẽs: siluar℞q; opifex medios æthiopas secat cognominatus astapus: quod illa℞ gentium lingua significat aquã e tenebris pfluentem. Insulas ita innumeras spargit quasdamq; tam uastæ magnitudinis quãq̃ rapida celeritate ut tamẽ die℞ qnq; cursu nõ breuiore trãsuolet. circa clarissimã ea℞ meroen astabores leuo alueo dictus : hoc ẽ ramus aquæ uenientis e tenebris. Dextera uero astusapes: quod latẽtis significationẽ adiicit. Nec ãte nilus q̃ se totũ aqs cõcordibus rursus iunxit. Sic quoq; etiãnum gyrisã tes noĩatus p aliquot milia & ĩ totũ Homero ægyptus: aliisq; triton: Subideĩsulis ĩpa/ctus totidẽ ĩcitatus irritamẽtis. Postremo ĩclusus mõtibus nec alibi torrẽtior uectus aqs pperãtibus ad locũ æthiopũ: qui catadupi uocant: nouissimo cataracte ĩteroccur santes scopulos nõ fluere ĩmenso fragore credit: sed ruere. Postea lenis & cõfractis aqs domitaq; uiolentia: alioquin & spatio fessus multis q̃uis faucibus in ægyptũ mare se

euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiatus ægyptum fœcundus i natat terræ. Causas huius incremēti uarias ꝓdidere: sed maxime probabiles etesiaꝝ eo tēpore ex aduerso flantiū repercussu ultro in ora acto mari. Aut imbres æthiopiæ æsti uos iisdē etesiis nubila illo ferētibus e reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam ꝓtulit rōnē. Phialiā appellari fontē eius mergiq; in cuniculos ipsū amnē uapore anhelantē fumibus cautibus ubi condit̄. Veꝝ sole per eos dies cōminus facto extrahi ardoris ui: & suspensum abundare: ac ne deuoret̄ abscondi: Idq; euenire a canis ortu per introitū solis in leone cōtra ꝑpendiculū fontis sydere stante: cū in eo tractu absumāt̄ umbræ. Plerisq; e diuerso opinatis largiorē fluere ad septētrionē sole discedente: quod in cancro & leone euenit. Iōq; tunc minus siccari. Rursus i capricornū & austrinum polū uerso sorberi: & ob id parcius fluere. Sed Timæo siqs extrahi posse credat umbraꝝ defectus iis diebus & locis sine fine abest. Incipit crescere luna noua quæcūq; post solstitiū ē sensim modiceq; cancrū sole transeunte: abundantissime aūt leonem. Et residet in uirgine iisdē quibus accreuit modis. In totū aūt reuocat̄ intra ripas in libra: ut tradit Herodotus centesimo die. Cū crescit reges aut p̄fectos nauigare eo nefas iudicatū est. Auctus eos per puteos mēsure notis depræhendunt̄. Iustū incremētū est cubitoꝝ. xvi. Minores aquæ nō oīa rigant. Ampliores detinēt tardius recedēdo. Hæ serēdi tēpora absumunt solo madēte. Ille nō dant sitiente. Vtrūq; reputat ꝓuintia. In. xii. cubitis famē sentit. In. xiii. etiānum esurit. Xiiii. cubita hilaritatē afferunt. xv. securitatem xvi. delitias. Maximū incrementū ad hoc æui fuit cubitoꝝ. xviii. Claudio pricipe. Minimūq; pharsalico bello: ueluti necē Magni ꝓdigio quodā flumine auersante. Cū stetere aquæ apertis molibus admittuntur. Vt quæq; liberata ē terra: seritur. Idem amnis unus omniū nullas expirat auras. Ditionis ægypti esse incipit a fine æthiopiæ syene: ita uocat̄ insula. c. mil. pass. ambitu. In qua cerastiæ sunt latere arabiæ & ex aduerso i sulæ. iiii. pile. d. c. m. p. & a nili fixura: unde appellari diximus deltā. Hoc spatiū edidit Artemidorus: & in eo. ccl. oppida fuisse. Iuba. cccc. mil. passus. Aristocreon ab elephantide ad mare. d. ccl. mil. pas. Elephantis insula īfra nouissimū cataractē. cccc. mil. pass. & supra syenem. xvi. mil. habitat̄. Nauigationis ægyptiæ finis ab alexandria. d. lxxxv. mil. p. in tantū errauere suprascripti. Ibi æthiopicæ cōueniunt naues. Nāq; eas plicatiles humeris transferunt quotiens ad cataractas uentū est. Aegyptus sup cæterā antiqtatis gloriā. xx. mil. urbium ibi Amase regnāte habitata p̄fert. Nūc quoq; multis etiam si ignobilibus frequens celebrat̄ tamen Apollinis: mox leucothoe: & diospolis magna. Eadem thebe: portaꝝ. c. nobilis: fama copiosa indicaꝝ arabicarūq; mercium nilo proximum emporium. Mox ueneris oppidum: & iterum Iouis ac tentiris: īfra quod abydus Mēnonis regia: & Osiris templo inclytū. vii. dieꝝ itinere in libyam remotū a flumine Deinde ptolemais & panopolis ac Veneris iteꝝ: Et in lybico lycon ubi mōtes finiunt thebaidē. Ab iis oppida Mercurii: alabastrū canū: & supradictū Herculis. Deinde arsinoes & iam dicta mēphis: inter quā & arsinoiten nemeon: In lybico turres quæ pyramides uocant̄. labyrinthus in miridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidū crialō. Vnū p̄terea intus & arabiæ cōterminū claritatis magnæ solis oppidū.

Alexandria. Ca. X.

f Ed iure laudet̄ in littore ægyptii maris alexādria a magno Alexādro cōdita i africæ pte ab ostio canopico. xii. mil. p. iuxta mareotim lacū: q lacus añea arapotes noīabat̄. Metatus ē eā Dinocrates architectus pluribus modis memorabili īgenio. xv. mil. pas. laxitate inserta ad effigiē macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosā dextra leuaq; anguloso ꝓcursu: iam tū tñ qnta situs pte regi dicata. Mareotis lacus ad meridianā urbis partē euripo & canopico ostio mittit̄. ex mediterraneo commercio. Insulas quoq; plures amplexus. xxx. mil. pa. traiectu. dc. ambitu ut tradit Claudius Cæsar. Alii schœnos i latitudinē patere. xl. faciūt schœnūq; stadia. xxx. Ita fieri lon

gitudinis.cl.mil.paſ.tantundem & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſus nili multa oppida præcipue quæ noīa dedere oſtiis non omībus.xi.enī repiunt̃ : ſuperq; quattuor quæ ipſi falſa ora appellāt. Sed celeberrimis ſeptē: ꝓximo alexādriæ canopi co: deīde bolbitino: ſebenitico: phānitico mēdeſico: tanico: ultioq; peluſiaco. Præterea buthos: pharbœtos: leōtopolis: atribis: Iſidis oppidū: buſiris cynopolis: aphroditos: ſais naucratis: unde oſtiū qdā naucraticū nomināt: quod alii heracleoticū. canopico: cui vi.mil.paſ.proximū eſt præferentes.

Arabia. Ca. XI.

u Ltra peluſiacū arabia ē ad rubrū mare ꝑtingēs & odoriferā illā ac diuitē & beatæ cognoīe īclitā. Hecatabanū & eſ bonitaꝝ & ſcenitaꝝ arabū uocat̃ ſterilis præterq̃ ubi ſyriæ cōſinia attīgit. nec niſi caſſio mōte nobilis. His arabes iūgūtur: ab oriēte cācleis: a meridie cedreis qdē: dein ābo nabatheis. Heroepoliticus uocat̃: alterq; lelaniticus ſinus rubri maris ī ægyptū uergētis cl.m.p.īteruallo. Inter duo oppida læana. & ī noſtro mari gaza. Agrippa a peluſio arſinoē rubri maris oppidū ꝑ deſerta cxxv.m.p. tradit tā ꝑuo diſtat ibi tāta reꝝ naturæ diuerſitas.

Syria paleſtina phœnicis. Ca. XII.

i Vxta ſyria litus occupat quōdā terraꝝ maxīa & pluribus diſtincta noībus. Nāq; paleſtina uocabat̃ qua cōtingit arabas: & iudea: & cœle: dein phœnice: & qua recedit ītus damaſcena: ac magis etiā nūc meridiana babylonia. Et eadē meſopotamia īter euphratē & tigrin: quaq; trāſit tauꝝ: rophœne. Citra uero etiam comagene. Et ultra armeniā adiabene: aſſyria āte dicta. Et ubi ciliciā attīgit ātiochia. Lōgitudo ei⁹ īter ciliciā & arabiā. cccclxx.m.p.ē. Latitudo a ſeleucia pieria ad oppidū ī euphrate zeugmā.d.xxv.m.p. Qui ſubtili⁷ diuidūt circū euphratē ſyriā phœnicē uolūt: & eē orā maritimā ſyriæ: cui⁹ ꝑs ſit idumæa & iudæa: deīde phœnicē deīde ſyriā. Id qđ ꝑiacet mare totū phœnicū appellat̃. Ipſa gēs phœnicū ī gloria magna litteraꝝ īuētioīs: & ſydeꝝ: naualiūq;: ac bellicaꝝ artiū. A peluſio capriæ caſtra: caſſius mōs: delubrū Iouis Caſſii: tumulus magni Pōpeii tracine. Arabia finit̃ a peluſio.lxv.mil.paſ.

Idumæa ſyria: paleſtina: ſamaria: aſcalū: azotus: cæſarea Ca. XIII.

m Ox idumæa īcipit & paleſtina ab emerſu ſirbonis lacus: quē qdā cl.m.pa.circuitu tradidere. Herodotus caſſio mōti applicuit. Nūc ē palus modica. Oppida rhino: colura: & ītus raphace: gaza. & ītus athedō: mōs āgaris. Regio ꝑ orā ſamaria: oppidū aſcalo libeꝝ: azotus: ſamnes duæ. Altera ītus ioppe phœnicū antiqor terraꝝ inūdatiōe (ut ferūt) Inſidet colli præiacēte ſaxo: ī quo uinculoꝝ Andromadæ ueſtigia oſtēdūt. Colit̃ illic fabuloſa ceto. Inde apollonia ſtratonis turris: eadē cæſarea ab Herode rege cōdita. Nūc colonia prīa flauia a Veſpaſiano īperatore deducta: Finis peleſtines clxxxix.m.p. a cōfinio arabiæ. Deīde phœīces. Intus āt ſamaria. Oppida neapolis quod ātea mamortha dicebat̃. Sebaſte ī mōte altiore gamala. Supra idumeam & ſamariam.

Iudæa: galilæa: hierico: emmaus: lydda: ioppe. Ca. XIIII.

i Vdea lōge lateq; fundit̃. Pars enī ſyriæ iūctā galilæa uocat̃. Arabiæ uero & ægypto ꝓxīa parea aſperis diſpſa mōtibus: & a cæteris iudæis iordane amne diſcreta Reliqua iudea diuidit̃ ī toparchias decē quo dicem⁹ ordīe. Hiericōtē palmetis cōſitā: fōtibus irriguā. ēmaū: lyddā: ioppicā: acrabathenā: & zophaniticam thamiticā: betholeē: & tephene: norine ī q̃ fuere hieroſolyma lōge clariſſima urbiū oriētis: nomē iudææ: mō herodiū cū oppido illuſtri eiuſdē noīs.

Iordanis. Ca. XV.

i Ordanis ānis orit̃ e fōte peneade: q cognomē dedit cæſareæ de q̃ dicem⁹: amnis amœnus: & q̃tin⁹ locoꝝ ſitus patit̃ ambitioſ⁹: accoliſq; ſe ꝓbēs uelut īuitus: aſphaltitē lacū diꝝ natura petit: a quo poſtremo ebibit̃: aquaſq; laudatas ꝑdit peſtilētibus mixtas. Ergo ubi prīa cōualliū fuit occaſio: in lacū ſe fundit: quē

plures genesaram uocant.xvi.mil.pass.longitudinis.vi.mil.latitudinis:amœnis circũ-septus oppidis:ab oriẽte iuliade & hippo:a meridie tharitie:quo & nomine aliqui etiã lacum appellant.ab occidente tiberiade aquis calidis salubri.

Asphaltites. Ca. XVI.

a Sphaltites nihil præter bitumen gignit:unde & nomen.Nullũ corpus aĩaliũ recipit.tauri cameliq; fluitant.Inde fama nihil ĩ eo mergi.Longitudine excedit.c.m.p.Latitudine maxima.xxv.implet.Minima sex.Prospicit eũ ab oriente arabia nomadũ:a meridie acharon:secunda quondã arx iudææ ab hierosolymis.Eo dẽ latere ẽ calidus fons medicæ salubritatis callirhoe aquaꝝ gloriã ipso noĩe pferens.

Gens hessenorum. Ca. XVII.

a B occidẽtali littore hesseni:quos fugitãt usq; quaq; nocẽtes.Gẽs sola & ĩ toto orbe pter cæteras mira:sine ulla fœmina:oĩ uenere abdicata: sine pecũia sotia palmaꝝ.In diẽ ex æquo cõuenaꝝ turba renascit̃:lõge frequẽtãtibus quos uita fessos ad mores eoꝝ fortunæ fluctib⁹ agitat.Ita p sæculoꝝ milia (ĩcredibile dictu) gens æterna ẽ.ĩ q̃ nemo nascit̃.Tã fœcũda illis alioꝝ uitæ pœnitẽtia ẽ.Infra hos egadda oppidũ fuit secũdũ ab hierosolymis fertilitate palmetorũq; nemoribus. Nunc alteꝝ bustũ.Inde masada castellũ in rupe & ipm haudprocul ab asphaltite. Et hactenus iudea est.

De capolis. Ca. XVIII.

Vngit̃ e latere syriæ decapolitana regio numero oppidoꝝ ĩ q̃ nõ oẽs eadẽ obi seruãt.Plurimi tñ damascũ & opotõ riguas amne chrysorhoa: fertilẽ philadelphiã raphanã:oĩa ĩ arabiã recedẽtia.Scytopolin ãtea nisa a Libero patre sepulta nutrice ibi scythis deductis.Gaddara hieramiace pfluente & iã dictũ hippodiõ. Pellã aqs diuitẽ.galasam eanatã.Intercurrũt cingũtq; has urbes tetrarchiæ:regnoꝝ ĩstar singulæ:& ĩ regna cõtribuunt̃:tracoitis paneas.In q̃ cæsarea cũ supradicto fonte abila: arca:ampeloessa:gabe.

Tyrus & sidon. Ca. XIX.

Inc redeundũ ẽ ad orã atq; phœnicẽ.Fuit oppidũ crocodilo.Est flumẽ nẽpto h ria urbi undosũ.Sigaminũ pmõtoriũ:carmelũq;.Et ĩ mõte oppidũ eodẽ noĩe quõdã egbatana dictũ.Iuxta getta gebba.Riuus pagida siue belus:uitri fertiles:harenas paruo littori miscẽs.Ipse e palude cẽdeuia a radicib⁹ carmeli pfluit. Iuxta colonia Claudii Cæsaris ptolemais quæ quõdã acce.Oppidũ ecdippa.Promõtoriũ albũ.Tyrus quõdã insula pãlto mari septingẽtis passibus diuisa.Nũc uero Alexãdri oppugnãtis opibus cõtinẽs.Olim partu clara urbibus genitis:lepti:utica: & illa romani impii emula terraꝝ orbis auida carthagine:etiã gadibus extra orbẽ cõditis. Nũc omis eius nobilitas cõchylio atq; purpura cõstat.Circuitus.xix.mil.pass.ẽ.Intra paletyro ĩclusa.Oppidũ ipsũ.xxii.stadia optinet:Inde ide ac sarepta & ornithõ oppida. Et sidon rtifexa uitri:thebarũq; boetiaꝝ parẽs.

Mons libanus. Ca. XX.

a Tergo eius mons libanus orsus centũ qnquagita stadiis zymirã usq; porrigit̃ quæ cœlesyria cognominat̃.Huic par ĩteriacẽte ualle mõs aduersus ãliban⁹ obtẽdit̃ quõdã muro cõiũctus.Post eũ ĩtrorsus decapolitana regio ẽ:pdictæq; cũ ea tetrarchiæ & palestines tota laxitas.At ĩ ora nũc subiecta libano fluuius nagoras beritus colõia quæ fœlix iulia appellat̃.Leontos oppidũ:flumẽ lycos:palæbiblos: flumẽ adonis.Oppida biblos:botris:sycarda.trieris:calamos:tripolis quõdã. Tyri & sidonii & araradii optinẽt orthœleutheros flumẽ.Oppida zymira:marathos:cõtraq; araradios septẽ stadioꝝ oppidũ:& insula ducẽtis passibus a cõtinẽte distãs.Regio in q̃ supra dicti desinũt mõtes.Et ĩteriacẽtibus cãpis bargilus mons ĩcipit.Hic rursus syria desinẽte phœnice.Oppida carnebala:neapaltos.Gabala pmõtoriũ ĩ quo laodicea libera:diopolis:heraclea:caradrus:posidiũ.

Syria Antiochia. Ca. XXI.

Eide pmõtoriũ syriæ antiochenæ.Intus ipa antiochia libera:epidaphneis cognominata oronte amne diuidit̃.In pmontorio aũt seleucia libera pieria appellata.

Cassius mons. Ca. XXII.

f V per eam mõs eodẽ quo alius nomĩe cassius: Cuius excelsa altitudo quarta uigilia orientẽ ꝑ tenebras solẽ aspicit breui circũactu corporis diẽ noctemq; pariter ostendẽs. Ambitus ad cacumĩe. xix.m.pa.ẽ altitudo ꝑ directũ.iiii. At in ora amnis orontes natus ĩter libanũ & ãtelibanũ iuxta heliopolin. Oppidũ rhosos. & a tergo portæ quæ syriæ appellant̃ interuallo rhosiorũ montiũ & tauri. In ora oppidũ myriandros. Mons amanus. In quo oppidũ bomite. ipse ab syris ciliciã separat.

Cœle syria. Ca. XXIII.

n V nc ĩteriora dicant̃. Cœle habet apameã marsia amne diuisam. Anazerinoꝝ tetrarchia bãbicen. quæ alio noĩe hierapolis uocat̃. Syris uero magogibi prodigiosa. Atargatis græcis hoc decreto dicta colit̃ chalciden cognominata a dira bellũ: unde regio chalcidene fertilissima syriæ. Et ĩde cyrrestica: irneazates: gindarenos: gabenos: tetrarchias duas quæ granii comatitæ uocant̃. Hermisenos: hylatas: itureoꝝ gentẽ: & q ex iis betemi uocant̃. Mariaminitanos. Tetrarchiã quæ mãmisea appellat̃. Paradisum: pagnas: penelenitas: seleuciã: præter iã dictas duas: quæ ad euphraten: & quæ ad amellũ uocant̃. Tradicenses. Reliqua ãt syria habet exceptis quæ cũ euphrate dicent̃ arbethusios: berœnesos: epiphanẽses. Ad orientẽ laodicenos: q ad libanũ cognominãt̃: leucadios: larissæos: præter: tetrarchias ĩ regna descriptas barbaris nominibus decẽ & septem.

Euphrates. Ca. XXIIII.

e T de eupbrate hoc ĩ loco dixisse aptissimũ fuerit. Orit̃ ĩ præfectura armeniæ maioris caranitide. Vt ꝓdidere ex iis q ꝓxime uiderũt Domitius Corbulo in mõte aga. Licinius Mutianus sub radicibus mõtis quẽ capoten appellãt: supra cymirã xii.mil.pas. initio pyxirates nominatus. Fluit derzenen primũ: mox anetiã armeniæ regiones a cappadocia excludẽs. Dascusa abest a zimara.lxxxv.mil.pas. Inde nauigat̃ pastonã qnquaginta mil.pas. Melitenen cappadociæ xxvii.mil.pas. Elegeam armeniæ.x.mil.pas. acceptis fluminibus lyco: arsania: arsano. Apud eligeã occurrit ei taurus mõs. Nec resistit q̃ q̃.xii.mil.pas. latitudĩe pforata præualẽs omĩa uocãt irrum pentẽ. Mox ubi cornu pfregit: euphraten. Vltra quoq; saxosũ ac uiolẽtũ arabiã. Inde leua meroꝝ dictã regionẽ tricena mẽsura dextraq; comagenen disterminat. Pontis tamẽ etiã ubi tauꝝ expugnat patiẽs. Apud claudiopolim cappadotiæ cursũ ad occasũ solis agit. Prĩo hũc illi ĩpugnatus cursũ taurus aufert: uictusq; & abscissus sibimet alio mõ uincit: ac fractũ expellit ĩ meridiẽ. Ita naturæ dimicatio illa æquat̃ hoc eunte quo uult: illo ꝓhibẽte ire qua uelit: A cataractis iteꝝ nauigat̃ quadragĩta mil.pas. inde comagenes apud samosata. Arabia præter supradicta habet oppida edesam: quæ quõdã ãtiochia dicebat̃: callirhoen a fõte noĩatã: caras clade Crassi nobiles. Iũgit̃ præfectura mesopotamiæ originẽ a syris trahẽs ĩ qua ante musia & nicephorium oppida. Mox arabes q rhetaui uocant̃. Hoꝝ caput syngara. A samosatis ãt latere syriæ marsias amnis ĩfluit. Gingla comagenẽ finit. Meroꝝ ciuitas ĩcipit. Oppida alluũt̃ epiphania & ãtiochia: quæ ad euphratẽ uocant̃. Itẽ zeugma.lxxii.mil.pas. a samosatis trãsitu euphratis nobilis. Ex aduerso apameã Seleucus. Idẽ utriusq; condit̃ põte iunxerat. Qui cohærẽt mesopotamiæ rhoali uocant̃. At ĩ syria oppida europũ tapsacũ quõdã nunc aphipolis. Arabes schœnitæ. ita ferũt̃ usq; urã locũ: ĩ quo cõuersus ad orientẽ relinqt siriæ palmirenas solitudĩes quæ usq; ad petrã urbẽ & regionẽ arabiæ fœlicis appellatæ pertinent.

Palmiras. Ca. XXV.

p Almira urbs nobilis situ diuitiis soli & aqs amoenis: uasto undiq; ãbitu harenis ĩcludit agros: ac uelut terris exẽpta a reꝝ natura priuata sorte ĩter duo ĩperia sũma romanoꝝ parthoꝝq;. Et prĩa ĩ discordia cuius semp utrinq; cura. Abest a seleucia parthoꝝ quæ uocat̃ ad trigin qngentis trigĩta septẽ.m.p. A ꝓxio uero syriæ littore ducẽtis qnquagĩtaduobus mil. Et a damasco uigĩtiseptẽ.mil.pas.

Hierapolis. Ca. XXVI.

p Ropius infra palmiræ solitudines stellendena regio ē.dictaq; iā hierapolis ac beroea & chalcis. Vltra palmirā quoq; ex solitudinibus iis aliqd optinet heme satē elatiū: dimidio ꝓpior petræ q̄ damascus. Arura huic ꝓxima ē: Philiscum oppidū parthoꝝ ad euphraten: ab eo seleuciā dieꝝ decē nauigatio: totidēq; fere babylonē. Scinditur euphrates a zeugmate.lxxxiiii.mil.pas. circa uicū massicen. Et pte leua in mesopotamiā uadit per ipsam seleuciā: circaq; eā ꝓfluenti infusus tigri. Dexteriore autē alueo babylonē quōdā caldææ caput petit: mediāq; permeans. Itē quas otrin uocāt: distrahit̄ in paludes. Increscit autē & ipse nili mō statis diebus paulū differens: ac ĩ mesopotamiā inundat sole optinente uicesimā partē cancri. Minui ĩcipit ĩ uirgine & leone transgresso: In totū uero remeat ĩ.xxix.parte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes. pāphilia: isauria: homanadum: pisidia: lycaonia: taurus mons: lycia. Ca. XXVII.

s Ed redeamus ad orā syriæ cui ꝓxima est cilicia. Flumē diaphanes: mons crocodilus parte amani mōtis. Flumina andracus: pynarus: lycus: sinus issicus. Oppidū issos: idē alexādria. Flumē chlorus: oppidū aege liberꝝ: amnis pyramus: portæ ciliciæ: oppida mallos: magirsos: & ĩtus tharsos. Cāpi alei: oppida cassipōis: mopsos liberꝝ pyramo impositū: thynos: zephyriū: sancile. Amnes saros: cygnus: tharsū liberā urbē ꝓcul a mari secās. Religio celēdiritis cū oppido. Locus nympheū: soloe ciliciæ: nunc pompeiopolis. Adara cybira: pynare: pedalie: hales: arsinoe: tabe: dorion. Iuxtaq; mare coricos: eodem nomie oppidum & portus & specus. Mox flumē calicadnus Promontorium sarpedon: horrida horme. Mili promontorium & oppidum Veneris a quo proxime cyprus insula: Sed & in continente oppida myanda: anemurium: coracesium: finisq; antiquus ciliciæ: melas amnis: Intus autem dicendi anazarbeni: q nūc cæsaraguștani: castabala: epiphania quæ antea eniandos: eleusa: iconium. Seleucia supra amnem calicadnum tracheotis cognomine a mari relata: ubi uocabatur hormia. Præterea intus flumina liparis: bombos: paradisus. Mons imbarus. Ciliciæ pāphiliam omnes iunxere neglecta gente isaurica. Oppida eius ĩtus isaurca: clybanus: lalasis fluuius decurrit. Hic autem ad mare a nemuriæ regione supradicta. Simili modo oībus qui eadem composuere ignorata est contermina illi gens homanadum: quoꝝ ĩtus oppidū homana. Cætera castella.xliiii.inter asperas cōualles latent. Insident uerticē pisidiæ quondā solymi appellati: quoꝝ colonia cæsarea: eadē antiochia. Oppida oronda: a galesos. Hos ĩcludit lycaonia ĩ asiaticā iurisdictionē uersa: cū q̄ cōueniunt philomelisēses: tymbriani: leucolithi: peltheni: tyriēses. Dat̄ & tetrarchia ex lycaonia q̄ pte galatiæ cōtermina ē ciuitatū.xiiii.urbe celeberrima iconio. Ipsius lycaoniæ celebrāt̄ thebasa in tauro: idæa in confinio galaciæ atq; cappadociæ. A latere aūt eius sup pāphiliam ueniūt thracū soboles nyliæ. Quoꝝ aricanda oppidū: pamphilia ante mosopia appellata. Mare pamphiliū cilicio iungit̄. Oppida eius sydæ: & in mōte aspendū: plātanistum perga. Promōtoriū leucolla. Mons sardemisus: amnis eurimedon iuxta aspendū fluēs caractes: iuxta quē lyrnesus & olbia. Vltimaq; eius oræ phaselis: iunctū ei mare lyciū ē gēsq; lycia: unde uastus sinus: Taurus mons ab eois ueniēs littoribus chelidonio promōtorio disterminat̄. Immēsus ipse: & innumeraꝝ gentiū arbiter: dextro latere septentrionalis: ubi primū ab indico mari exurgit: leuo meridianus: & ad occasum tendens: mediāq; distrahens asiam nisi opprimēti terras occurrerēt maria. Resilit ergo ad septētriones: flexusq; ĩmensū iter quærit: uelut de industria reꝝ natura subinde æquora opponēte: hinc phoenicū: hinc ponticū: illinc caspium & hyrcanū: contraq; mœotiū lacū torquet̄. Itaq; collisus inter hæc claustra: & tamē uictor flexuosus euadit usque ad cognita ripheorum montium iuga numerosis nominibus: & nouis quocunq; incedit ĩ signis. Imaus prima parte dictus: mox edigis: paropanisus: circius: cābades: pharpharia

des choatras:oreges:oroádes.nyphates:taurus. Atq; ubi se quoq; exuperat caucasus: ubi brachia emittit subíde tentáti maria similis sarpedon:coracesius:gargus:iteꝝq; taurus etiá ubi dehiscit:seq; populis aperit:portaꝝ tamé noíe unitaté sibi uédicás :quæ alibi armenicæ alibi caspiæ:alibi ciliciæ uocant. Quinetiá cófractus effugiens quoq; maria plurimis se gétiú noíbus hic & illic íplet.: & a dextra hyrcanus caspius:a leua pariedrus moschius:amazonicus:coraxicus.scythicus appellatus. In uniuersú uero græce ceraunius. In libya igit' a ꝓmontorio eius oppidú semena:mós chimera noctibus flagrás:ephestiú ciuitas:& ipsa sæpe flagrátibus iugis. Oppidú olympus ibi fuit: núc sunt mótana gage corydalla rhodiopolis: Iuxta mare limira cú amne:in qué ari candus ífluit:& mons masicitus:ádria ciuitas mira:oppida aperie & antipellos: quæ quódá habessus atq; in recessu pellus. Deíde phyrra. Itéq; xantus a mari. xv. mil. pas. flumé eodé noíe. Deíde patara:quæ prius pataros:& í móte sydinia. Promontoriú gragus. Vltra par sinus prioribus. Ibi pyrama:& in quæ lyciá finit telmesus. Lycia quondam septuagita oppida habuit:núc trigintasex habet. Ex his celeberrima præter supra dicta canas:candima:ubi laudat' oeniú nemus. Pedalia coma præfluéte. Edesa cyane: ascádialis:amelas:noscopiú:troa:telédus. Cóprehendit & í mediterraneis cabaliá: cuiꝰ tres urbes:oemáda. balbura. bubona Telmeso. Asiaticú mare siue carpatiú:& quæ proprie uocat' asia í duas eá partes Agrippa diuisit: Vná íclusit ab oriéte phrygia & lycaonia:ab occidéte ægæo mari:a meridie ægiptio:a septétrione paphlagonia. Huius longitudiné cccclxx. mil. pas. Latitudié. ccc. mil. fecit. Alterá determinauit ab oriente armenia minore. Ab occidéte phrygia lycaonia páphylia. A septétrione ꝓuintia pótica A meridie mari páphylio. Longa d. lxxv. mil. pas. Lata. cccxxv. mi. In ꝓxima ora caria est:mox ionia. Vltra eá æolis:media doride. Circúfundit' mari utroq; latere ambiente In ea ꝓmontoriú pedaliú. Amnis glaucus deferés temedú. Oppidú dedala cyria fugitiuoꝝ. Flumen axon:oppidum calinda.

Indus fluuius. Ca. XXVIII.

a Mnis nidus cybirataꝝ iugis ortus recipit. lx. perennes fluuios torrétes uero áplius cétú: Oppidú caunos liberꝝ:dein pyrnos. Portus cressa a quo rhodus ísula pas. xx. m. Lacus lorima. Oppida thysanusa:paridion: larimna. Sinus tymnias. Promótoriú aphrodisias. Oppidú lydas. Sinus schœnus. Regio bubasus. Oppidú fuit acanatus:alio noíe dulopolis. Est í ꝓmótorio gnidos libera:triopia. Deíde pegusa é stadia appellata. Ab ea doris ícipit:sed prius tesga. Et mediterraneas iurisdictiones ídicasse cóueniat. Vna appellat' cybiratica. Ipsum oppidú phrigiæ é. Cóueniút eo xxv. ciuitates.

Laodicea:apamea:ionia. Ca. XXIX.

c Eleberrima urbs laodicea íposita é lyco flumini latera alluétibus asopo & capro:appellata primo diospolis:dein rhoas. Reliqui í eo cóuétu quos noíare nó pigeat. hydrelitæ:timisiones:hieropolitæ. Alter cóuentus a sinnade accipit nomé. Cóueniút lycaones:appiani:corpeni:dorilei:mudei:iuliéses:& reliq ignobiles populi. xv. Tertius apameá uadit ante appellatá celenas:dein ciboton. Sita é in radice montis signiæ circúfusa marsia:obrima orba fluminibus í mæandrú cadentibus Marsyas ibi credit' ortus:ac paulo mox códitus:ubi certauit tibiaꝝ cátu cú Apolline: Aulocrenes ita uocat' conuallis. x. mil. pas. phrygiá ab a pamea petétibus. Ex hoc conuétu deceat noíare metropolitas:dionysiopolitas:euphorbenos:ac monesos: peltenos: siluianos. Reliq ignobiles. ix. Doridis sinu leucopolis:amaxitos:eleusis:& eutene. Deinde cariæ oppida piacium:eutane:halycarnasus. Sex oppida cótributa ei sunt a magno Alexádro thagele:asideni:ednassa:euraniú:pedasum:telmessú. Habitat' íter quos sinus ceraunicú & iasiú Inde mídos:& ubi fuit palemidus:nariandus: neapolis:aráda termera libera:bargila & a quo sinus iasius oppidú iasus. Caria íterioꝝ noíú fama præ nitet. Quippe ubi sút oppida milasa libera:átiochia:ubi fuere seminethos & chranaos oppida:núc eá circúfluút mæáder & mossinus. Fuit í eo tractu & mæádropolis. Est cu

menia cludro flumini apposita. Glaucus amnis. lysias oppidũ: & othrusa: berecithius tractus: nisa: trallis: eadẽ euãtia & seleucia & antiochia dicta. Alluit̃ eudone amne. perfundit̃ thebaide. Quidã ibi pigmæos habitasse tradũt. Præterea sũt thydonos: pyrrha: eurome: heraclea: myson: alabãda libera: quæ conuentũ eũ cognominauit. Stratonice: alibra libera: hynidos. ceramus: throcene: phorõtis. Lõginqores eodẽ disceptãt foro orthroniẽses: halydiẽses: seu hippini: xistrani: hydiẽses: apolliniatæ: trapezopolitæ: aphrodiẽses liberi. Præter hæc cosinus: harpasa apposita fluuio harpaso: quo & trallicõ cum fuit alluebat̃. Lydia aũt ꝑfusa flexuosi amnis mæãdri recursibꝰ sup ioniã ꝓcedit: phrygiæ ab exortu solis uicina: ad septẽtrionẽ mysiæ: meridiana ꝑte cariã amplectẽs: meonia añ appellata. Celebrat̃ maxime sardibus ĩ latere timoli mõtis: q añ timolus appellabat̃ uitibus cõsitus: ex quo ꝓfluẽte pactolo eodẽq; chrysorhoa ac fõte tarne a meoniis ciuitas ipsa lyde mide uocitata ẽ: clara stagno gygeo. Sardiana appellat̃ nũc ea iurisdictio. Cõueniuntq; in eã extra ꝑdictos macedones: cadueni: loreni: philadelpheni: & ipi in radice timoli cogamo flumini appositi. Meonii: tripolitani. Iidem & antoniopolitæ mæandro alluunt̃. Apolloniheritæ: mysotmolitæ: & alii ignobiles: Ionia ab iasio sinu ĩcipiẽs numeroso ambitu littoꝝ flectitur. In eã primus sinus basilicus. Possideũ ꝓmontorium & oppidũ: oraculum brancidarum appellatum. Nunc didymei Apollinis a littore stadiis. xx. mil. Et inde. clxxx. mil. miletus ioniæ caput. Lelegeis antea & phitiusa: & anactoria nolata: super. lxxx. urbium per cuncta maria genitrix: nec fraudãda ciue Cadmo: . qui primus prosaicã orõem condere instituit. Amnis meander ortus est lacu in mõte aulocrene plurimisq; affusus oppidis: & repletus fluminibus: crebris ita sinuosus flexibus: ut sæpe credatur reuerti. Apamenam primum peruagat̃ regionẽ: mox eumeneticam: ac dein hircaleticos cãpos: postremo cariã placidus: oẽsq; eos agros fertilissimo rigans limo. Ad decimũa mileto stadiũ lenis illabitur mari. Inde mons latmus. Oppida heraclea. Montis eius cognominis cariæ minus: quod primo cõdidisse iones narrantur: athenis profecti naulocũ prienne. In ora quæ trogela appellat̃ gessus amnis. Regio omnibus ionibus sacra: & ideo panionia appellata. Iuxta fugitiuis cõditum (uti nomen inditio est) phygela fuit & marathesium oppidum. Supra hæc magnesia meandri cognomine insignis a thessalica magnesia orta. Abest ab epheso. xv. mil. pass. Trallibus eo amplius. ccc. mil. antea thessaloce & androlitia nominata & littori apposita. Derasidas ĩsulas secum abstulit mare. Intus & tyana alluitur: & lyco pelopea: aliquãdo & euhippia cognominata. In ora aũt mathiũ: ephesus amazonũ opus multis añ expetita nominibus. Alopes cũ pugnatũ apud troiã est: mox ortygia & morges uocata ẽ & smyrna cognomine thracia & hemonion & ptele. Attollit̃ mõte pione. Alluit̃ castro in cylbianis iugis orto: multosq; amnes deferẽte & stagnũ pegaseũ: quod phyrites amnis expellit. Ab iis multitudo limi ẽ: qua terras ꝓpagat: mediisq; iam cãpis syrien ĩsulas adiecit. Fons ĩ urbe callippia tẽplum Dianæ cõplexa. E diuersis regiõibus duo selinũtes. Ab epheso mathium aliud colophonioꝝ. & intus ipsa colophon: haleso affluẽte. In đ Apollinis clarii fanũ lenedos fuit. & notiũ oppidũ. Promõtorium cyreneũ: mons minas. ccl. mil. pas. excurrens: atq; in cõtinẽtibus cãpis residens. Quo ĩ loco magnus Alexãder ĩtercidi planiciẽ eã iusserat. vii. mil. d. p. lõgitudiẽ: ut duos sinus iũgeret: erythrasq; cũ minãte circũfunderet. Iuxta eos fuerũt oppida pteleon. helos: doryon: nũc ẽ aleõ. Fluuius corineon. Minãtis ꝓmontoriũ: clazomenæ: ꝑtheniæ: & epiothophoria appellatæ cũ insulæ essent. Alexander idẽ per duo stadia cõtinenti adnexuit. Interiere ĩtus daphnus & hermesia: & syphilũ quod ante tenealis uocabat̃ caput mæoniæ: ubi nũc est stagnum salocobite & tharceopolis substituta syphilo: & inde. iliicolpe & hinc libade regredientibus. Inde abest. xii. mil. ab amozone condita: restituta ab Alexandro. In ora smyrna amne melete gaudens non ꝓcul orto. Montes asiæ nobilissimi in hoc tractu fere explicant se: mastusia a tergo smyrnæ & thermetis olympi radicibus iũctus. Is

in dracone desinit:draco ĩ timolo:timolus ĩ cadmo:ille ĩ tauro. A smyrna hermus am nis cãpos facit:& noĩ suo adoptat. Orit̃ iuxta adorilaũ phrygiæ ciuitatẽ:multosq; col ligit fluuios:ĩter quos phrygẽ:qui noĩe gẽti dato a caria eã disterminat:hyllũ & cryon & ipsos phrygiæ:mesiæ:lydiæ ãnibus repletos. Fuit ĩ ora eius oppidũ temnos:nũc ĩ ex tremo sinu smyrne cesseopoli ꝓmontoriũ. Leuce dein oppidũ qđ ĩsula fuit:finisq; io niæ. Smyrneũ cõuentũ magna pars æoliæ quæ mox dicet̃ frequentat:præterq; mace dones hyrcani cognoĩati & magnetes. A syphilo uero ephesum alteꝝ lumẽ asiæ remo tiores cõueniũt cæsarieſes:metropolitæ:cilbiani:ĩferiores & superiores mysii: macedo nes:metaurẽses:bruilitæ:hibepeni: diosieritæ.

Ephesus: æolis: troas: pergamus. Ca. XXX.

a Eolis ꝓxima ẽ quõdã misia appellata:& quæ hellespõto adiacet troas. Ab ea phocea:ascanius portus:dein fuerat larissa & cyme mirina:quæ sabastopolĩ se uocat. & ĩtus ægea italiæ possidea:neãticos:temnos. In ora aũt titanus am nis & ciuitas ab eo cognoĩata. Fuit & grinia:nũc tãtũ portus solis ĩsula apprehẽsa. Op pidũ elea:& ex mysia ueniẽs caicus amnis. Oppida pithane canaiusã. Intercidere can clysi:macea:atarnea:carene:cistene:cylla:cocylle:thebe:astyre:chrysa:palapsceplis:ger getha:noẽdros:nũc ẽ perperẽne ciuitas Heracleotes tractus. Coriphas oppidũ. Amnis gryliosolius. Regio aphrodisias:quæ ãte politiceorgas. Regio sceplis. Flumẽ euenũ:cu ius ĩ ripis ĩtercidere lyrnesos & miletos. In hoc tractu ida mõs. Et ĩ ora quæ sinum co gnominauit & cõuentum adramiteos olim pedasus dicta. Flumina astron:cormalos: cryanos:alahastros:hieros exida. Intus mons gargara eodẽq; nomĩe oppidũ. Rursus ĩ littore antãdros edonis prius uocatũ:deĩde cymerissos:eadẽ apollonia. Fuit & palã edi um oppidũ. Promõtoriũ lectũ disterminãs æolida & troada. Fuit & polymedia ciuitas & chrissa:& larissa alia:smintiũ tẽplũ durat:Intus colonia ĩtercidit deportãs adramite um negocia apolloniatæ arhidaco amne eresi milepolite pemanetii:macedones aschy lacæ polycnei:pionitæ:cilices:mãdagãdeni:misani:abreteni: & hellespõtii apellati. & alii ignobiles Troadis primus locus amaxicus:dein crebenia. Ipsaq; troas ãtigonia di cta nũc alexãdria colonia romana. Oppidũ nee. Scamãder amnis nauigabilis: & ĩ pro mõtorio quõdã sigæũ oppidũ. Dein portus achæoꝝ:ĩ quẽ ĩfluit xantus simeonti iun ctus stagnũq; prius faciẽs. Palæscamãder. Cæteri Homero celebrati rhesus: heptapho rus:acresus rhodius uestigia nõ habẽt. Granicus diuerso tractu ĩ ꝓpontida fluit. Est tamẽ & nũc scamãdria ciuitas pua. Ac mille qngẽtis passibus remotũ a portu iliũ im mune:unde omĩs reꝝ claritas. Extra sinũ sunt rhetea littora rheteo & dardanio & aris be oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidũ iuxta tumulũ Achillis conditũ a mytile næis:& mox atheniẽsibus:ubi classis eius steterat. In sigæo fuit & æantion rhodiis cõ ditũ:ĩ altero cornu Aiace ibi sepulto. xxx. stadioꝝ ĩteruallo a sigæo & ipso in statione classis suæ. Supra æolida & ptẽ troadis ĩ mediterraneo ẽ quæ uocat̃ teutrania: quam mysii ãtiqtus tenuere. Ibi caicus ãnis iam dictus orit̃. Gens ampla p se etiã cũ totum mysia apellaret̃. In ea epionie:andera:dale:stabulũ:conisiũ:tegiũ:balcetiare:teutranie: sarnaca:halyserne:lycide:partheniũ:cãbre:oxyopũ:lygdanũ:apollonia:lõgeq; clarissi mũ asiæ pgamũ:quod ĩtermeat silenus:præfluit titius ꝓfusus pidaso mõte. Abest ha ud ꝓcul. elea quã ĩ littore diximus. Pergamea uocat̃ eius tractus iurisdictio. Ad eã cõ ueniũt thiatireni:migdones:mossini:bregmẽteni:hiereconitæ:ppereni:tyareni: hiro poliẽses:hermacopolitæ:attalẽses:pãtaẽses:apollodoniẽses:aliæq; ĩ honore ciuitates. A rheteo dardaniũ oppidũ puũ abest stadia:lxx. m. ĩde. xviii. m. ꝓmõtoriũ trapeze. Vnde primũ cõcitat se helespõtus. Ex asia ĩterisse gẽtes tradit Eratosthenes solymoꝝ:lelegũ: bebricũ:colycãtioꝝ. trepsedoꝝ. Isidor[9] arienos:& captas:ubi sit apamea cõdita a Seleu co rege ĩter ciliciã cappadociã cataoniã armeniã. Et quoniã ferocissimas gẽtes domu isset initio dameam uocatam.

Insulæ ante asiam: pamphilium mare rhodus samus chius. Ca. XXX.

i Nsularæ ante asiam prima ē in canopico hostio nili a Canopo Menelaii gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera iuncta ponte alexandriæ colonia Cæsaris dictatoris pharus: quōdā diei nauigatione distās ab ægypto: nūc e turri nocturnis ignibus cursum nauiū regens. Nāq; fallacibus uadis alexādria tribus oio adit alueis maris: tegamo: possidonio: tauro. In phœniceo deīde mari est añ ioppe paria. Tota oppidū in q̃ obiectā beluæ Andromedā ferūt: & iā dicta arados. Inter quā & cōtinētē .l. cubita alto mari (ut auctor est Mutianus) e fonte dulcis aq̃ tuba coriis facta usq; ad uadū trahit. Pamphyliū mare ignobiles īsulas habet. Ciliciū ex qnq; maximis cyprus ad ortū occasūq; ciliciæ ac syriæ obiectā: quōdā nouē regnorꝫ sedē. Huius circuitū Timosthenes .ccccxxix. mil. d. ꝓdidit Isidorus .ccclxxv. mil. Lōgitudinē īter duo ꝓmontoria dinareta & acamāta quod est ad occasū. Artemidorus .clxii. d. Timosthenes .cc. uocatā antea acamātida. Philonides cerastin. Xenagoras & aspeliā & amathusā & macarā Astymonus cripton & coliniā: Oppida ī ea .xv. paphos: palepaphos: curias: cithiū: corinæū: salamia: amatus: lāphetos: saloe: amasos: epidarꝫ: citri arsinoe: carphasiū: colee. Fuere & ibi cynidia: maleū: idaliū. Abest ab emurio ciliciæ .l. p. Mare quod ꝑtēdit uocant aulona ciliciū. In eodē situ eleusa īsula ē & q̃ttuor añ ꝓmontoria. Ex aduerso syriæ clydes rursusq; ab altero capite stiria: Cōtra meāphaū hierie & cephia. Cōtrā salaminā salaminæ. In sigeo āt mari illyris: telēdos: attæ: lebosa. Cypriæ tres steriles: & dionilia prius caretha dicta. Deīde cōtra tauri promōtoriū pestiferæ nauigātibus chelidoniæ totidē. Ab iis cum oppido leucolla: pactia: elisia: nymphalis: meris: megista cuius ciuitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed cōtra chimerā dolichistæ: chirogyliū: crambis: arogæ: enagora .viii. mil. paſ. dædaleon duæ cypron: tres strogylæ: & cōtra sidima ātiochia claueūq; uersus amnē lācusa macris didyme: hellos: cope: aspis: & in q̃ oppidū īteriit telādria: ꝓximaq; cunorodosa. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu .cxxv. mil. paſ. Aut si potius Isidoro credimus .ciii. habitata urbibus lyndo: camyro: ialyso: nūc rhodo Distat ab alexādria ægypti .d.lxxviii. mil. ut Isidorus tradit. Vt Erathostenes .cccclxix. mil. Vt Mutianus .d. a cypro .clxvi. Vocitata ē antea ophiusa: asteria: edria: trinacria: cōbira: petoessa: atabiria ab rege. Deīde macria & olœsa. Rhodiorꝫ insulæ carpatus quæ mari nomē dedit. Caros ac neelinia scyros distans ab gnido .xii. mil. d. porphyris antea dicta. Et eodē tractu media īter rhodū gnidūq; sime. Cingit .xxxvii. mil. d. Portus benigne ꝑbet octo. Præter has citra rhodū cyclops tergamō: cordylus: adiabetæ .iiii. Hymos calche cū oppido seutlusa: nartecusa: dymastos: progne: & a gnido ciserusa: therion: archia: galigne: cū tribus oppidis nououistiro: mēdetero: & marcōneso. Oppidū ceranyus. In cariæ ora quæ uocāt argiæ numero .xx. ethecusa: lepsia: hieros. Nobilissima uero ī eo sinu co ab halycarnaso .xv. paſ. distās circuitu .c. mil. ut plures existimant merope uocata. Chea ut Staphylus: meropis ut Dionysius: dein nymphea. Mons ibi prion & nysirion. Abruptā illi putāt quæ porphyris antea dicta ē. Hinc cariāda cū oppido. Nec ꝓcul ab halicarnaso pidosus: In ceramico aūt sinu priapōnesos: hippōnesos. psere: myæ lampsa: emindus: passala: crusa: pyrrhe: sephiusa: melanū: paulūq; a cōtinente distans: quæ uocata ē cynedopolis ꝓbrosis ibi relictis a rege Alexādro. Ioniæ ora egeas & corseas habet: & icaron: de q̃ dictum ē. Ladē quæ prius late uocabat: atq; īter ignobiles aliquot. Discumelitas mileros: lucinas: mycalē: trogylias: trespylion: argēnō: scādalion: samon liberam circuitu .lxxxvii. mil. d. Aut ut Isidorus .c. partheniam primum appellatam. Vt Aristotiles tradit: postea adriisam: dein antemusam. Aristocritus adiicit melanphilum: dein cyparisiam. Ab parthenio arusam: stephanem. Amnes in ea imbrasus: chesius: ibetthes. Fontes eucarto: leucothea. Mons gergecius. Adiacent insulæ rhipara: nymphea. Achillea par claritate ab ea distat .xciii. milia passuum cum oppido. Chios libera quam etaliam Ephorus prisco nomine appellat. Metrodorus & Cleobolus

chiam a Chione nympha: aliqui a niue. & macrin & pytiusam. Montē habet pillineū Marmorchiū circuitu. cxxv. mil. pas. colligit ut ueteres tradidere. Isidorus. ix. mil. adii cit. Posita est īter samū & lesbū. Ex aduerso maxie erythraꝝ. Finitimæ sunt thellusa. quā alii dapnusam scribūt. Oenus: elaphites: eurianassa: arginusa cū oppido. Iā hæ cir ca ephesum: & quæ Pisistrati uocāt atinæ: myonnesos: clareusa. In utraq; oppida īter cidere. Poroselene cū oppido. cercie: halene: cōmone: illetia: lepria: & rhesperia: ꝓcuse: bolbule: pheate: priapos: syce: melane: enaresidus: apele: dremusa: ambydros: stopelos: si cusa: marathusa: phyle: phireausa: multæq; ignobiles. Clara uero ī alto theos cū oppi do a chio. lxxi. mil. d. Tātūdē ab erythris. Iuxta smyrneā sunt peristerides. Cateria alo pece. eleusa: bachina: pystira: comionnesos: megale. Ante troada ascaniæ: plateæ tres. Dein lamiæ plitaniæ duæ: platæ: scopelos: getone: arteidō: celæ: lagusæ: didyme. Claris sima autē lesbos a chio. lxv. mil. pas. Hermete: & lasia: pelasgia egira: æthiopiæ macaria appellata fuit nouē oppidis īclyta. Ex iis pyrrha hausta ē mari. Arisbe terraꝝ motu subuersa. Antissam methymna traxit ī se ipsam octo urbibus asiæ. xxxvii. mil. pas. ui cina. Et agamede obiit & hiera. Restāt ereson: pyrrha: & libera mytilenæ ānibus. I. po tēs. Tota īsula circuit (ut isidorus) clxvii. mil. pas. Vt ueteres. cxcv. mil. Mōtes habet lepethymnū: ordimū: macystū: creonē: olypū. A ꝓxia cōtinēte abest. vii. mil. d. pas. In sulæ appositæ scādalion: leucæ. v. Ex his cydonea cū fōte calido. Argēmisæ. iiii. pas. d. Dein phelusa pedna. Extra hellespōtū aduersa sigeo littori adiacet tenedus: leucophris dicta: & phœnice & lyrnesos. Abest a lesbo. lvi. mil pas. A sigeo. xii. mil. d.

Hellespōt⁹: mysia: phrygia: galatia: nicea: bythinia: bosphorus. Ca. XXXII

i Mpetū deīde sumit hellespōtus: & mare incūbit uorticibus limitē fodiēs: do nec asiā abrūpat europæ. Promōtoriū id quod appellauimus trapezā ab eo. x. mil. pas. ad abydū oppidū: ubi āgustiæ septē stadioꝝ. Deīde ꝑcote oppidū: & lampsacū ātea pyttiussa dictū. Pariū colonia quā Homerus adrastiā appellauit. Op pidū priapos: Amnis absepus: zelia ꝓpōtis: ita appellat̃ ubi se dilatat mare. Flumē gra nicū: artage portus: ubi oppidū fuit ultra īsulā quā cōtinēti iunxit Alexāder. In qua oppidū milesioꝝ cizicū ātea uocitatū archōnesus: & dolionis & didymis: cuius a uerti ce mōs didymis. Mox oppida placia. ariacos: cylace: quoꝝ a tergo mons olympus my sus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horisius: & rhyndacus: āte lycus uocatus. Orit̃ ī stagno artinia iuxta miletopolim. Recipit magesiton & plerosq; alios. Asiā bithyniāq; disterminās. Ea appellata ē cronia: dein thessalis: deīde maliāda: & strymonis. Hos Ho merus halizonas dixit: quādo præcigit̃ gens mari. Vrbs fuit īmēsa attusa noīe: nunc sunt. xv. ciuitates īter quas gordiocōe: quæ iuliopolis uocat̃. & ī ora dastylos. Deinde flumē gebes: & ītus elgas: oppidū quæ germanicopolis: alio noīe boofcœte. sicut apa mea quæ nūc myrina. Colophonioꝝ flumē ethecāticus troadis finis. & mysiæ initium Postea finis ī quo flumē ascaniū: oppidū brialion: ānes gylas: & chios cū oppido eius dē noīs: quot fuit ēporiū nō ꝓcul accolētis phrygiæ a milesiis qdē conditū. In loco ta mē qui ascaniæ phrygiæ uocabat̃. Qua ꝓpter nō alibi aptius de ea dicit̃. Phrygia tro adi superiecta populisq; a promontorio lecto ad flumen celeum prædictis septentrio nali sui parte galatiæ contermina. meridiana lycaoniæ: pysidæ: mygdoniæ: ab orien te cappadotiam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta mangyra: andria: celene: colosse: carina: cotton. cerane. iconium: mydium. Sunt auctores transisse ex eu ropa Mysas & Phrygos & Thinos a quibus appellantur mysi phryges bityni: Dicen dum simul uidetur & de galatia quæ superposita agros maiori ex parte phrygiæ te net: Caputq; quondā eius gordium. Qui partem eam insedere gallorum tolostobagi & uoturi & ambiani uocantur: q meoniæ & paphlagoniæ regionē Troginæ. præten dit̃ cappadocia a septētriōe & solis ortu: cui⁹ uberrimā partē occupauere tectosages & teutobodiaci. Et gētes qdē hæ. Populi uero ac tetrarchiæ oēs nūero. cxcv. oppida tec

tosagum anquira: troginoꝝ tauinum: telostobagoꝝ pisimius. Præter hos celebres attalenses: alasenses: coméses: didyéses: hieronéses: lystrenæ: neapolitani: œádéses: seleucenses: sebasteni: timoniacéses: thebiseni. Attingit galatiā & pāphyliā gabaliā & milyas: qui circa barin sunt: & cyllāticū & oronticū pysidiæ tractū. Itē lycaoniæ partē obigenen. Flumina sunt ĩ ea p̄ter iā dicta sangariū: & gallus: a quo nomē traxere matris deū sacerdotes. Nūc reliq̃ ĩ ora ario ītus & bithynia brusa ab Hānibale sub olympo cōdita. Inde nicea. xxv. mil. paſ. interueniēte ascanio lacu. Deinde nicea ĩ ultimo ascanio sinu: q̄ prius oluia & prusias. Itē altera sub hippio mōte. Fuere pythopolis: parthenopolis: gariphāta: Sūt in ora amnes eluis: bryazon: plateneus: areus: isiros: gendos: q & chrysorboas. Promōtoriū in quo megarice oppidū fuit. Inde cruspedites sinus uocabat᷑: quoniā id oppidū uelut ĩ lacinia erat. Fuit & astacū: unde & ex eo astacenus idē sinus. Fuit & libyssa oppidū: ubi nūc Hānibalis tātū tumulus. & in itimo sinu nicomedia bithyniæ p̄clara: Leucadas ꝓmontoriū quo includit᷑ astacenus sinus a nicomedia. xlii. mil. qngētis passibus. Rursus coeuntibus terris angustiæ ꝑtinētes usq; ad bosphoꝝ thracium In iis galeadon libera a nicomedia. lxxii. qngentoꝝ procerastis añ dicta: dein cōpusa. Postea græcoꝝ oppidū quod locū eligere nescissent: septē stadiis distās a bizantio tāto fœliciore oibus modis sede. Decætero ītus ĩ bithynia colonia apainena: agrippenses: iuliopolitæ: bithyniotæ. Flumina syriū: lapsias: pharmicas: alces: crynis: lyleus: scopius: hieras q bithyniā & galatiā disterminat. Vltra calchedona: deĩde chrysopolis fuit. Deinde nicopolis: a qua nomē etiānū sinus retinet. In quo portus amyci. Deinde naulociū: promontoriū estiæ templū Neptuni. Bosphorus qngentoꝝ passuū ĩteruallo asiā europæ iteꝝ auferens abest a calchedone. xii. mil. d. paſſ. Inde fauces primæ. viii. mil. ccl. p. ubi spiropholis oppidū fuit. Tenēt orā oēm thyni: interiora bithyni. Finis asiæ est populorūq;. cclxxxii. mil. q ad eū locū a fine lyciæ numerant᷑. Spatiū hellesponti & ꝓpontidis ad bosphoꝝ thraciū. clxxxviii. mil. paſ. diximus. A calchedone sigæū Isidorus. ccc. xii. mil. d. paſ. Insulæ in propōtide ante cizicū elaphonesus: unde cizicenū marmor. Eadē neuris & procōnesus dicta. Sequūt᷑ ophiusa. cania: plebe: zeopelos: porphyrione: halone cū oppido dephace: polydora: utarceon: cū oppido. Est & cōtra nicomediā demōnesos. Itē ultra heracleā aduersa bithyniæ ethynias: quā barbari bithyniā uocēt. Est & antiochiæ & cōtra fauces rhyndaci besbicos. xviii. mil. paſſ. circuitu. Est & elea: & duæ rhodiæ: assoe: crebinthos: magale: chalcitis: pythiodes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. VI. PRAEFATIO.

p ONTVS Euxinus antea ab inhospitali feritate axenos appellatus est peculiari inuidia naturæ sine ullo fine indulgentis auiditati maris. Et ipse in europam asiamque funditur. Non fuerat satis oceano ambisse terras: & partem earū aucta inanitate abstulisse. Non irrupisse fractis montibus: calpeq; africæ auulsa multo maiora absorbuisse q̄ reliquerit spatia. Non per hellespontum propontida ĩfudisse iterū terris deuoratis. A bosphoro quoq; in aliam uastitatē panditur nulla satietate: donec expatianti lacus a mæoti rapinam sibi iungant. Inuitis hoc accidisse terris inditio tot sūt angustiæ atque tam parua naturæ repugnantis interualla: ad hellespontum octingentorum uiginti milia passuum. ad bosphros duos: uel bubus meabili transitu. Vnde nomen ambobus: & tanquam in dissotiatione germanitas concors. Alitū quippe cantus canūq; latratus inuicem audiunt᷑. Vocis etiā humanæ cōmertia ĩter duos

orbes manente colloquio nisi cum id ipsum auferũt uenti. Mensuram põti a bospho ro ad mæotiũ lacũ quidã fecere. xiiii. xxxviii. mil. d. pas. Eratosthenes. c. minorẽ. Agrip pa a calchedone ad phasin. x. mil. Inde bosphoꝝ cimeriũ. ccclx. mil. Nos ĩteruall a gene ratim ponimus cõperta ĩ nostro æuo: quãdo etiã ĩ ipso ore cimerio pugnatũ ẽ. Ergo a faucibus bosphori ẽ amnis rhebas. quẽ aliq rhesum dixerũt. Deĩde syris. portus calpas Sãgaris fluuius ex ĩclytis. Orit̃ ĩ phrygia: accipit uastos amnes: ĩter quos tẽbrogiũ & gallũ. Et idẽ sãgarius a plerisq; dictus coralius: a quo ĩcipiũt mariãdini sinus: oppidũ q; heraclea lyco flumi ĩ appositũ. Abest a põtiore miliariis ducẽtis portus acone ue neno aconito dirus. Specus acherusia. Flumĩa pedopiles: callichoꝝ sonantes. Oppidũ titium ab heraclea. xxxviii. mil. pas. Fluuius billis.

Gens paphlagonũ & cappadocũ. Ca. II.

u Ltra quẽ gens ẽ paphlagonia: quã philemeniã aliq dixerũt: inclusam a tergo galatia. Oppidũ mastya milesioꝝ: deinde cromna. Quo loco henetos adiicit Nepos Cornelius a qbus ĩ italia ortos cognomĩes eoꝝ uenetos credi postulat Sesamũ oppidũ quod nũc amastris. Mõs cytorus a cio. lxiii. mil. pas. Oppida chimolis stebane. Amnis ꝑtheni⁹. Promõtoriũ carãbis uasto excursu abest a põti hostio. cccxv. mil. pas. uel ut aliis placuit. cccl. mil. Tãtũdẽ a cimerio: aut ut aliq maluere. cccxii. mil d. Fuit & oppidũ eodẽ noĩe: & aliud ĩde armine: nũc ẽ colonia sinope cytoros a cytoro clxiiii. flumẽ uaretũ. Gẽs cappadocũ. Oppidũ caturia iacelũ. Amnis halys a radicibus tauri ꝑ cataoniã cappadotiãq; decurrẽs. Oppida gãge carusade. Amysiũ liberꝝ a sino pe. cxxx. mil. pas. Eiusdẽq; noĩs sinus tãti recessus ut asiã pene ĩsulã faciãt ducẽtis mili bus. pas. aut ãplius. ꝑ cõtinẽtẽ ad issicũ ciliciæ sinũ. Quo ĩ omni tractu ꝑdit̃ tres tan tũ gẽtes græcas iure dici doricã: ionicã: æolicã: cæteras barbaroꝝ esse. Amyso iũctũ fu it oppidũ eupatoria a Mithridate cõditũ. Victo eo põpeiopolis utrꝭq; appellatũ est.

Cappadocia. Ca. III.

Appadocia ĩtus habet coloniã Claudii Cæsaris archelaidẽ: quã præfluit hy c las. Oppida camana: quod salius. neocesarẽ quod lycus: amasiã quod iris. In regione hac cazacena ĩ colopena a uero sabastiã & sabastopolin. Hæc parua. sed paria supradictis. Reliqua sui parte habet melitã a Semiramide cõditã haud ꝓcul euphrate. Diocæsariã: tiarã: castaliã: magnopolin: zelã. Et sub mõte atarga onyzacam: quætemiscyra nũc cæsarea noĩat̃. Cappadociæ ꝑs prætẽta armeniæ maiori melitene uocat̃: comagenæ cataonia phrygiæ gauphauritis: sargaurasane cãmanene: galatiæ morimeni: ubi disterminat eos cappadox ãnis: a quo nomẽ traxere: ãtea leucosyri dicti A neocæsarea supradicta minorẽ armeniã lycus ãnis disterminat. Est & ceraunus in tus clarus. In ora ãt ab amyso oppidũ & flumẽ scadisia lycastũ a quo themiscyrena re gio. Iris flumẽ deferẽs lycũ. Ciuitas iela ĩtus nobilis clade Triarii & uictoria C. Cæsa ris. In ora ãnis thermodoon ortus ad castellũ: qđ uocãt phanoriã: p̃terq; radices ama zoni mõtis lapsus. Fuit oppidũ eodem nomine: & alia quinque amazonicus: themis cyra: sortira: amasia: comara.

Themistidæ regionis gentes: Ca. IIII.

Vnc matiũ: gẽtes cenaꝝ chalibũ. Oppidũ cotyloꝝ. Gentes tybareni: masini n notis. signãtes corpora. Gens macrocephali: oppidũ cesarus: portus cordulæ Gẽtes bechyres buxeri. flumẽ melas. Gẽs macrones sydoni: flumẽq; sydenum quo alluit̃ oppidũ balemoniũ ab amyso. cxx. mil. pas. Inde flumina lasoniũ: melanthiũ & ab amyso. lxxx. mil. pas. Pharnace oppidum: tripolis castellũ & fluuius. Itẽ philoca lia: & sine fluuio liuiopolis & a pharnace. c. mil. pass. Trapezus liberum uasto mon te clausum. Vltra quod gens armenocalybes: & maior armenia. xxx. mil. pass. distans In ora autem trapezunta flumen est pysites. Vltra uero gens annorumenicorum. Flumẽ absarũ cũ castello cognomĩe ĩ faucibus. a trapezũte. cxl. mil. pas. eius loci a ter

gomõriũ hiberia ẽ. In ora uero eniochi: ampũtelazi. Flumina a cãpseon ysis: nogrus bathis. Gẽtes colchorũ. Oppidũ matiũ Flumen heracleum: & ꝑmontoriũ eodẽ noĩe. Clarissimusq; porti phasis orit̃ in moschis. Nauigat̃ q̃libet magnis nauigiis. xxxviii. M. d. p. Inde minoribus lõgo spatio põtibus. cxx. puius. Oppida in ripis habuit cõplura. Celeberima tyrida: aceũ: cygnũ: & in faucibus phasin. Maxime aũt inclaruit ea. xv. mil. p a mari: ubi hippos & cyanos uasti amnes e diuerso in eũ confluũt. Nunc hẽt syriũ tantum: & ipsũ ab amne influẽte ibi cognominatũ: usq; quo magnarũ nauiũ capacẽ esse diximus. & alios accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles. Inter quos glaucũ. In ora eius ĩsulæ sine nomĩe. Abest a sarro. lxxv mil. Inde aliud flumẽ gariẽ. Gẽs saltiæ in antiquis phthirophagi dicti & alasani. Flumẽ cobũ e caucaso p suanos fluẽs. Dein rhoan. Regio agritite: amnes sigania: tersos: atelpos: chrysorboas: gẽs absyle: castellũ sebastopolis. A phaside. c. mil. p. gẽs sanigarũ: oppidu cygnus: Flumẽ & oppidũ penius. Deĩde multis noĩbus eniochorũ gentes.

Regio colchica anchæi & cæteri eodẽ tractu. Ca. V

s Vbiicitur põti regio colchica: in qua iuga caucasi ad rhipheos mõtes torquentur: ut dictũ est: altero latere in euxinũ et mæotin deuexa: altero ĩ caspiũ & hircaniũ mare. Reliqua littora fere nationes tenẽt melacleni coraxi urbe colchorũ dioscoriade iuxta fluuiũ antemũta. Nunc deserta: quondã a deo clara ut Timosthenes ĩ eam. ccc. nationes quæ dissimilibus liguis uterent descẽdere ꝑdiderit. Et postea a nostris. cxxx. interp̃tibus negocia ibi gesta. Sũt q conditã eã ab Amphito & Telchio Castoris ac Pollucis aurigis putãt: a q̃bus ortã eniochsorũ ge tẽ ferã cõstat. A dioscoriade oppidũ herachleũ distat a sebastopoli. lxxx. mil. pa. anchæni mardi cercetæ. post eos serri cæphalõtomi. In intimo eo tractu phytis oppidũ opulẽtissimũ ab eniochis direptũ est. A tergo eius epageritæ sarmatarũ populus in caucasi iugis. Post quẽ sauromatæ. Ad hos cõfugerat Mythrydates Claudio principe: narrauitq; thalos iis eẽ cõsines q ab oriẽte caspii maris fauces attigerẽt siccari eas æstu recedente. In ora ãt iuxta cercetas flumen ĩcarusa cũ oppido hiero: & flumine ab herachleo. cxxxvi. mil. Inde ꝑmõtorium cronea quo supciliũ arduũ tẽtorete. Ciuitas sidica ab hiero. lxvii. mil. d. pas. flumẽ sceaceriges.

Bosphorus cimmericus: mæotis. Ca. VI

i Nde ad bosphori cĩmerii ĩtroitũ. lxxxviii. mil. d. pas Sed ipsius penĩsulæ inter põtũ & mœtiũ lacũ excurentis nõ ãplior. lxxxvii. mil. d. pas. lõgitudo est. Latitudo nusq̃ intra duo iugera eonẽ uocãt. Ora ipsa bosphori utriq; ex asia atq; europa curuatur in mœtin. Oppida in aditu bosphori primo hermonasa. Dein cepe milesiorũ. Mox stratoclia: & phanagoria: & pene desertũ apat̃os: ultimoq; ĩ hostio cimeriũ: quod antea cerberion uocabatur. Gẽtes circa mæotim. Ca. VII.

i Nde mæotis lacus ĩ europa dictus. A cĩmerio accolũt mæotici: hali: serni: serei scizi: gypsi. Dein tanain amnem gemino ore influentem. incolunt sarmatæ medorum (ut ferunt) soboles. Et ipsi ĩ multa genera diuisi. Primo sauromatæ: gynei: gratumenæ unde amazonum conubia. Dein euazæ: cottæ: cizimeni: messeniani: chorobocci: choatæ: cyzae: tindari: tussagetæ: turacæ: usq; ad solitudines saxosis. conualibus asperas: ultra quas arymphei: qui ad harrisseos pertinent montes. Tanain ipsum scythæ silin uocant: mæotin temerinda: quod significant matrem maris. Oppidum in tanais quoq; ostio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deĩde clasomeni: & macones. Postea pãticapẽses. Sũt q circa mæotin ad ceraunicos montes altiores has tradũt gẽtes: a littore napras: supraq; eẽ donas colchis iũctos: ac mõtiũ cacuinibus. Deĩ carmacas oranos: nautagas: mazacas: ascãtios: acapeatas: agagãmatas: phycers: rhimosolos: ascõmarcos. Et ad iuga caucasi icatalas: imaduchos: ranos: ãclacas: tydios carastascos: asutiãdas. Lagoũ ãnẽ ex mõtibus catheas: ĩ quẽ defluit opharus: ubi gẽtes caucadas: opharitas. Amnẽ menotharũ imituenis ex montibus scissũ. Inter agdeos: carnapas: gardeos: acci

ſos:gabros:gregaros. Circaq; ſôtē īnitiſſi imituos:& a parthenos. Alii īfluxiſſe eos cui tas:anheetas:ſatarneos: aſāpatas. Ab his tanaitas:& nepheonitas uiritim deletos. Aliq flumen ocharium labi per cantecos & ſapeos tradunt. Tanain uero tranſiſſe ſatareos: herticeos:ſpondolicos:ſynietas:amaſſos:iſſos:catacetos:tagoros:catonos:netipos: agā deos:mādareos.ſaturcheos:ſpaleos.

Armeniæ duæ. Ca. VIII.

p Eracta eſt interior ora:omneſq; accolæ Nunc reddantur gentes ī mediteraneo ſinu. In quo multo aliter ac ueteres proditur me non eo inficias anxia perqſi ta cura rebus nuper ī eo ſitu geſtis a Domitio corbulone:regibuſq; ide miſſis ſupplicibus:aut regum liberis obſidibus. Ordiemur āt a cappadocū gente. Lōgiſſime hæc ponticarū oīum introrſus recedens minorem armeniā maioremq; & comagenem leuo ſuo latere trāſit. Dextra uero oēs in aſia dictas gētes plurimis ſuperfuſa populis: magnoq; īpetu ſcādens ad ortū ſolis & tauri iuga tranſit lycaoniā:pyſidiā:ciliciā. Va dit ſup antiochiæ tractum & uſq; ad cyreſtricā eius regionē:pte ſua quæ uocatur ca taōia. cōtēdit itaq; ibi longitudo aſiæ. xii.l.M.p. efficit. latitudo. d.c.M.xl.M.

Armenia maior. Ca. IX.

a Rmenia aūt maior incipit a pariedris montibus:euphrate amne ut dictū eſt: aufertur capadociæ:& q diſcedit euphrates meſopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrunq; fundit ipſa:& initiū meſopotamiæ facit īter duos amnes ituræ. Quod intereſt ibi tenent arabes orei. Sic finem uſq; in adiabenē pfert. Ab ea trāſuerſi iugis incluſa. Latitudinē in leua pandit ad cyrum amnē tranſuerſa in araxem. Lōgi tudinē uero ad minorē uſq; armeniā abſaro amne ī pontū defluente & pariedris mō tibus qui fundūt abſarū:diſcreta ab illacoriis. Oritur in eniochiis montibus:quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodem monte quo euphrates. vi. mil. paſ. interuallo actuſ q; amne muſi & ipſe (ut plures exiſtimauere) a cyro defertur in caſpiū mare. Oppida celebrant in minore cæſarea:zanicopolis. In maiore arſāmote euphrati pximū. Tigri argathiocerta. In excelſis autem tigranocerta. Et in cāpis iuxta araxē artaxata. Vniuer ſæ magnitudinē Aufidus quīquagies centena milia prodidit. Claudius Cæſar lōgitu dinē a dacuſa ad confiniū caſpii maris. xiii. mil. paſ. Latitudinē dimidiū eius. A tigra nocerta adhiberiā diuiditur (quod certū eſt) in præfecturas:quas ii ſtrategias uocāt. Quaſdā ex iis uel ſingula regna quondā barbaris nominibus. cxx. Claudunt eam ab oriente montes:ſed non ſtatim ceraunii:nec adiabene regio. Quod intereſt ſpatiis cō preheni tenēt. Ab iis iuga ceraunia. Vltra diabeni tenent. Per conualles aūt proximi armeniæ ſunt menobardi:& moſcheni. Adiabenē tigris & montiū ſinus munii cigūt. Ab leua eius regio medorū ē:& pſpectus caſpii maris. ex oceano hoc ut ſuo loco dice mus funditur:totūq; caucaſi his montibus cingitur. Horū incolæ per confiniū arme niæ nunc dicentur.

Albania hiberia. Ca. X.

p Lanitiē oēm a cyro uſq; albanorū gens tenet. Mox hiberū diſcreta ab iis amne oeazane in cyro e caucaſis montibus defluente. Præualent oppida albaniæ ca balaca. Hiberiæ pharmaſus iuxta flumen neoris. Regio thaſiæ:& triare uſq; ad partedoros montes. Vltra ſunt colchicæ ſolitudines:quarū a latere ad ceraunios uerſo armenochalybes habitāt. Et moſchorū tractus ad hiberū amnē in cyrū defluentē:& īfra eos fucaſani:& deīde macherones ad flumen abſarū. Sic plana ac deuexa optinentur. Rurſus ab albaniæ confinio tota montium frōte gētes ſiluorū fere & infra lupeniorū: mox diduri & ſodii.

Portæ caucaſiæ. Ca. XI.

a B his ſūt portæ caucaſiæ magnō errore a multis caſpiæ dictæ:ingens naturæ opus & mōtibus interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus ſubter medias amne dyriodori fluente. Citraq; ī rupe caſtello quod uocatur cumania cōmunito ad arcendas tranſitu gentes īnumeras:ubi loci terrarū orbe portis diſcluſo: ex aduerſo maxime armaſtis oppidi hiberū a portis caucaſiis p mōtes gurduuos ualli.

Suani indomitæ gentes auri tantum metalla fodiunt. Ab iis ad pontum usq; eniochorum plurima genera: mox acheorum. Ita se habet terrarum sinus e clarissimis. Aliq inter pontũ & caspiũ mare. ccclxxv. mil. pas. nõ amplius interesse tradiderũt. Cornelius Nepos. cl. mil. tãtis iterim angustiis infestat̃ asia. Claudius Cæsar a cĩmerio bosphoro ad caspiũ mare. cl. M. pdidit eaq; pfodere excogitasse Nicanorẽ Seleucũ quo tempore ab Ptolæmeo Ceraunio sit iterfectus. A portis caucasiis ad pontũ. cc. mil. p. eẽ cõstat fere

Insulæ in ponto. Ca. XII.

i Nsulæ in ponto planiteæ siue cyaneæ. siue symplegades. Deinde apollonia tynnimas dicta: ut distingueret̃ ab ea quæ ẽ in europa. Distat a cõtinẽte passibus mille. Cingitur. iii. mil. & cõtra pharnaceã calcheritis: quam græci ariem dixerunt: sacramq; Marti: & in ea uolucres cum aduenis pugnasse pennarum ictu.

Gentes in scythico oceano. Ca. XIII.

n Vnc oĩbus quæ sũt interiora asiæ dictis rhipheos mõtes trãscẽdat aĩus dextraq; littora oceani icedat. Tribus hic e partibꝰ cæli alluẽs asiã scythicus a septẽtrione: ab oriẽte eous: a meridie indicus uocat̃: uarieq; p sinus & incolas in cõplura noĩa diuidit̃. Verum asiæ hæc quoq; magna portio apposita septẽtrioni iniuria syderis rigentis uastas solitudines habet. Ab extremo aquilone ad initiũ oriẽtis æstiui scythæ extra eos sũt. Vltra aqlonis initia hypboreos aliq posuere: pluribus in europa dictos. Primũ inde noscit̃ promõtoriũ celtice lytarmis. Fluuius carãbucis: ubi lassata cum syderum ui rhipheorũ montiũ deficiunt iuga. Ibiq; arimpheos quosdã accepimus haud dissimilẽ hyperboreis gentẽ. Sedes illi nemora. Alimenta baccæ. Capillus iuxta fœminis uirisq; in pbro existimat̃. Ritus clæmẽtis: itaq; sacros haberi narrãt inuiolatosq; esse etiã feris accolarum populis. Nec ipsos mõ: sed illos etiã qui ad eos pfugerint. Vltra eos plane iam scythæ cĩmerii: cisianthi: georgi: & amazonũ gens. Hæc usq; ad caspiũ & hircaniũ mare. Nãq; id erũpit scythico oceano in aduersa asiæ pluribus noĩbus accolarum appellatũ celeberrimis duobus caspio & hircano. Nõ minus hoc eẽ q̃ pontũ euxinũ Clytarchus putat. Eratosthenes ponit & mensurã ab exortu ad meridiẽ p cadusiæ & albaniæ orã quinqes quadringenta stadia. Inde p aratiaticos. amarbos hyrcanos: ad ostiũ zoni fluminis quater octingẽta stadia. Ab eo & ostiũ laxatisum mille quadraginta. Quæ summa efficit qndecies. lxxv. mil. pass. Artemidorus hinc detrahit. xxv. mil. p. Agrippa caspium mare gentesq; quæ circa sunt & cũ iis armeniã disterminãs ab oriẽte oceano serico: & ab occidẽte caucasi iugis: a meridie tauri a septẽtrione oceano scythico patere qua cognitũ ẽ. ccccxc. mil. pas. in lõgitudinẽ. ccxc. mil. in latitudinẽ pdidit. Nõ desũt uero qui eius maris uniuersum circuitũ a freto. xxv. mil. pas. tradũt. Irrũpit aũt arctis faucibus in lõgitudinẽ spatiosis. At ubi cœpit in latitudinẽ pandi: lunatis obliquat̃ cornibus uelut ad mæotiũ lacũ ab ore discedẽs sythici arcus ut auctor ẽ. M. Varro similitudiẽ. Primus sinus appellat̃ scythicus: utrũq; enĩ accolũt scythæ: & p angustias inter se cõmeant. Hinc nomades & sauromatæ multis nominibus: illinc abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra mucronẽ ipsũ fauciũ tenẽt udini: scytharum populus. Deinde p orã albani (ut ferunt) ab Iasone orti. Ante quos mare quod ẽ albanũ nominat̃. Hæc gens supfusa mõtibus caucasis ad cyrũ amnẽ armeniæ confiniũ atq; hiberiæ descẽdit ut dictũ est. Super maritima eius udinorũq; gente sarmatæ: utidorsi: arcteres ptenduntur. Quorũ a tergo indicatæ iam amazones: & sauromatides. Flumina per albaniam decurrũt in mare casos & albaneos. Deinde cambyses in caucasiis ortus montibus: mox cyrus i coraxitis ut diximus. Orã oẽm a caucaso paltis rupibus in accesso patere. ccccxxv. passuũ auctor ẽ Agrippa. A cyro caspiũ mare uocari incipit: accolunt caspii. Corrigendus ẽ error in hoc loco multorum: & eorum etiã qui in armenia res pxime cũ Corbulone gessere. Nãq; ii caspias appellauere portas hiberiæ: quas caucasias diximus uocari. Situsq; depicti & inde missi hoc nomẽ inscriptum habent. Et Ne

ronis principis cōminatio ad caspias portas tendere dicebatur cum peteret illas: quæ per hiberiā i sarmatas tendūt uix ullo ppter appositos montes aditu. Ad caspiū mare sunt aliæ caspiis gētibus iunctæ: quod dignosci nō potest nisi in comitatu regꝝ Alexandri magni. Namq; persaꝝ regna quæ nūc parthoꝝ intelligimus inter duo maria persicū & hyrcanū caucasiis iugis attollūt utrinq; per deuexa lateꝝ. Armeniæ maiori a frontis parte quæ uergit i cōmagenē cephea ut diximus copulat: eiq; a diabene assiriorū initiū: Cui⁹ pars ē arbelitis: ubi Dariū Alexāder debellauit pxia syriæ: Totā eā macedones mygdoniā cognoīauerūt a similitudīe. Oppida alexādria: itē antiochia: q̄ nysibim uocāt. Abest ab artaxatis. d. ccl. mil. paſ. Fuit & ninus īposita tigri ad solis occasum spectans quondam clarissima. Reliqua uero frōte qua tendit ad caspiū mare a trapatene: ab armēia etene regiōe discreta araxe. Oppidū eius gaze ab artaxatis quadringēta qnq̄gita. mil. p. Totidē ab ecbathanis medoꝝ: quoꝝ pars sunt atrapateni.

Media caspiæ portæ caucasiæ. Ca. XIIII.

Chatana caput mediæ est. Seleucus rex cōdidit. A seleutia magna. d. ccl. mil.
a paſ. a portis uero caspiis. xx. mil. Reliq̄ medioꝝ oppida phisagāzaga: apamea raphāe cogoīata. Causa portaꝝ nōis eadē quæ supra: iterruptis angusto trā situ iugis: ita ut uix singula meent plaustra: lōgitudine. viii. mil. paſ. toto opere manu facto. Dextra leuaq; ambustis similes īpendent scopuli sitiēte tractu p. xxxviii. mil. p. angustias īpedit corriuatus salis e cautib⁹ liquor atq; eadē emissus: Præterea serpētiū multitudo nisi hyeme trāsitū nō sinit.

Gētes circa hyrcanū mare. Ca. XV.

Diabenis cōnectunt carduci quōdā dicti: nūc corduen i pfluēte tigri. Is pra
a titæ paredōi appellati q̄ tenēt caspias portas. In is a latere occurrūt altero deserta parthiæ & cythenis iuga. Mox eiusdē parthiæ amœnissim⁹ situs q uocatur choara: Duæ urbes ibi parthoꝝ appositæ quōdā medis cauliope: & alia ī rupe issatis quōdā. Ipsi⁹ uero parthiæ caput hecatōpylos abē a portis. cxxxiii. M. p. Ita pthorū quoq; regna forib⁹ discludūt. Egressos portis excipit ptinus gēs caspica ad littora usq; q̄: nomē portis & mari dedit. Leua mōtosa. Ab ea gēte retrorsus ad cyꝝ amnē pdūt. cc. xx. mil. p. Ab eodē amne si subeat ad portas: d. cc. mil. p. Hūc. n. deīde cardinē Alexādri magni itinera facere. Ab iis portis ad indiæ prīcipiū stadia. xv. d. c. lxxxx. M. pcedēdo ad bactra oppidū: q appellāt zariasta miles tria milia. d. cc. mil. Inde ad artaxatē amnem. v. mil.

Item gentes. Ca. XVI.

Caspiis ad orientē uersus regio est apauortene dicta & ī ea fertilitatis īclytæ
a locus clareiū mōs: gētes papyri: nariaci: stauri: hyrcani: a quoꝝ littorib⁹ idē mare hyrcaniū uocari īcipit a flumine syderi. Citra id amnes maziris: straor: oīa ex caucaso. Sequit regio margiane apricitatis inclyte: sola ī eo tractu uitifera. Vndiq; īclusa mōtibus amœnis: ambitu stadioꝝ qngētoꝝ: difficilis aditu pp harenosas solitudines p. c. xx. mil. Paſ. Et ipsa cōtra parthiū tractū sita. In qua Alexāder alexandriā cōdiderat: qua diruta a barbaris Antioch⁹ Seleuci filius eodē loco restituit seleuciā. Nā īterfluēte a margo q corriuat ī zotale. Is maluerat illā Antiochiam appellare. Vrbis āplitudo circuitū. lxx. stadiis. In hāc Orodes Romāos crassana clade captos deduxit. Ab huius excelsi p iuga caucasi ptēdit ad bactros usq; gēs mardoꝝ fera sui iuris. Ab eo tractu gētes oceani cōmori: berdrigei: harmartopi: cemari: cōmāi: mirrhasi: aremādri: ianei: Flumina mandꝝ: cridinū. Vltraq; corasini: gaudari: arasini: parcani: arange: parrasini: maratiani: nasotiani: arsilegi: quos græci cadusios appellauere: maticōi. Oppidū heraclea ab Alexandro cōditū: quod deinde subuersum ac restitutū Antiochus achaida appellauit. Dribrices: quoꝝ medios fines secat oaxus amnis ortus in lacu oaxo. Syrmatæ oxii: tagenioci: bateni: saraparæ: bactri quoꝝ oppidū zariastes: q postea bactꝝ a flumine appellatū est. Gens hæc optinet aduersa montia paropanysi & aduersus fontes indi. Includuntur flumine ocho. Vltra sogdiani oppidum panda:

& in ultimis eorum finibus alexandria ab Alexandro magno conditum oppidū. Aræ ibi sunt ab Hercule & Libero patre constitutæ. Itē Cyro & Semiramide atq; Alexādro. Finis oīum eorꝫ ductus ab illa pte terrarꝫ īcludēte flumine laxere: quod scythæ sylin uocāt. Alexāder milites q; eius tanain putauere eē. Trāscēdit eū amnē Dæmoās Seleuci & Antiochi regū dux: quē maxime seqmur in is: arasq; Apollini dydimeo statuit.

Scytharum gentes. Ca. XVII.

Ultra sunt scytharꝫ populi. Persæ illos sacas uniuersos appellauere a ꝓxima gēte. Antiq arameos. Scythæ ipsi psas chorsaros: & caucasū montē graucasū: hoc ē niue candidū. Multitudo populorꝫ īnumera: & quæ cū parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorꝫ sacæ: massagetæ: dahæ: essedōes: astacæ: rhumnici: perstithomototi: histi: edones: camæ: camacæ: euchatæ: cotieri: antariani: piacæ. arimaspi: antea cacidiri: assai: oetei: Ibi napei interisse dicunt & apellæi. Nobilia apud eos flumina mādragreū & caspasum. Nec ī alia pte maiorē auctorꝫ incōstantiā credo ꝓpter īnumeras uagasq; gētes. Haustū ipsius maris dulcē esse & Alexāder magnus ꝓdidit: & M. Varro talē ꝑlatū Pōpeio iuxta res gerēti mithridatico bello: magnitudine haud dubie influentiū amniū uicto sale. Adiicit idē pōpei ductu exploratū ī bactros. vii. diebus ex india pueniri ad icarꝫ flumē: quod in oxum īfluat. Et ex eo p caspiū in cyrū subuectos. Et qnq; nō amplius diebus terreno itinere ad phasin in pontū indicas posse deuehi merces. Insulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxīe tuzaga. A caspio mari scythicoq; oceano in eā cursus inflectitur ad orientē cōuersa littorū fonte. Inhabitabilis eius prima pars a scythico ꝓmontorio ob niues. Proxima inculta sæuitia gentiū antropophagi scythæ insident humanis corporibus uescētes. Ideoq; iuxta uastæ solitudines ferarūq; multitudo haud dissimilē hominū īmanitatē obsidens. Iterꝫ deinde scythæ: iterūq; deserta cū beluis usq; ad iugū incūbens mari quod uocāt tabin. Nec ante dimidiā ferme lōgitudinē eius oræ quæ spectat æstiuū orientē inhabitatur illa regio. Primi sunt hominū qui noscant: seres lanitio siluarum nobiles: perfusā aq̄ depectens frondiū caniciē. Vnde geminus fœminis nostris labor redordiēdi fila: rursūq; ostēdi tā multiplici opere: tam lōginquo orbe penitus ut ī publico matrona transluceat. Seres mites qdē sed & ipsis feris ꝑsimiles. Cœtū reliquorꝫ mortaliū fugiūt: cū cōmertia expectant. Primū eorꝫ noscit flumen psitaras: proximū carabi: tertiū lanos: a quo ꝓmontoriū: chryse sinus: cyrnaba flumen: attanos sinus. Et gens hominū attacorꝫ apricis ab oī noxio afflatu seclusa collibus: eadē qua hypborei degunt tēperie. De iis priuatim cōdidit uolumē Amometus: sicut Ecateus de hyperboreis. Ab attacoris gētes thynni & phocari & iam indorꝫ casiri ītrorsus ad scythas uersi humanis corporibus uescunt. Nomades quoq; indiæ uagāt. Sūt qui ab aquilone cōtingi ab ipis & cyconas dixere: & brysanos Sed inde (ut plane cōsentiunt oēs) emodi mōtes assurgūt. Indorūq; gens incipit non eo tantū mari adiacēs: uerꝫ & a meridiano qđ indicū appellauimus quæq; pars orienti aduersa recto ꝑtendit spatio ad flexū & initiū incidi maris. xviii. lxxv. mil. pas. colligit. Deinde qua flectit ī meridiē. xxiiii. lxxv. mil. pas. ut Eratosthenes tradit usq; ad indū q est ab occidēte finis indiæ. Cōplures aūt totā ipsius lōgitudinē. xl. dierꝫ noctiūq; uelifico nauiū cursu determinauere. Et a septētriōe ad meridiē. xxviii. l. mil. p. Agrippa lōgitudinis. xxxiii. mil. latitudinis. xxiii. mil. ꝓdidit. Possidonius ab æstiuo solis ortu ad hybernū exortū metatus est. Eā aduersam galliæ statuēs: quā ab occidēte æstiuo ad occidentē hybernū metabat totā a fauonio. Itaq; obuersam eius uēti afflatu iuuari indiā: salubrēq; fieri haud dubia rōe docuit. Alia illius cæli facies. Alii syderꝫ ortus. Binæ messes in anno. Binæ æstates media inter illas hyeme etesiarū flatu. Nostra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes & urbes īnumerabiles: si quis omēs persequi uelit. Eteni patefacta est nō modo Alexādri magni armis regumq; qui ei successere: circūuectis etiā in hyrcanū mare & caspiū Seleuco & Antiocho: ꝑfectoq; classis

eorum Patrochle: Verum & aliis auctoribus græcis qui cum regibus indicis morati sunt: sicut Megasthenes & Dionysius a Philadelpho missus ex ea causa uires quoq; gentiũ ꝓdidere. Non tamen deest diligentiæ locus: adeo diuersa & ĩcredibilia tradũt. Alexandri magni comites in eo tractu ĩdiæ quẽ subegerãt scripserũt. xv. mil. oppidoꝝ fuisse nullũ cõminus gentium nouẽ, Indiamq; tertiã partẽ esse terraꝝ omniũ. Multitudinẽ gentiũ ĩnumerã probabili sane ratione. Indi. n. ꝓpe gentium soli nunq̃ emigrauere finibus suis. Colligunt a libero patre ad Alexandꝝ magnum reges eoꝝ. cliii. annis. vi. mil. ccccii. adiiciunt & menses tres. Amniũ mira uastitas. Prodit Alexandꝝ magnũ nullo die minus stadia sexcẽta nauigasse in indo: nec potuisse añ menses qnque enauigare adiectis paucis diebus: & tamen minorẽ gange esse cõstat. Seneca etiã apud nos Megasthenes tẽtata ĩdiæ cõmẽtatiõe. lx. amnes eius prodidit. Gẽtes ducdeuigĩti cẽtumq;. Par labor sit mõtes enumerare. Iungunt inter se hymaus: hemodus: paropanysus: caucasus. p. a. R. a. q̃bus tota decurrit. in plãitiẽ ĩmẽsam. & ægypto similẽ. Veꝝ ut terrena demõstratio ĩtelligat. Alexãdri magni uestigiis ĩsistamus. Diognetus & Beton itineꝝ eius mẽsores scripsere a portis caspiis hecatõpylõ parthoꝝ quot diximus milia esse. Inde Alexandriã arion q̃ urbem is rex cõdidit. d. lxxv. mil. Inde ad prophitasiã drangaꝝ. cxcix. mil. ad cricasioꝝ oppidũ. d. d. lxv. Inde orthospanũ. clxxv. mil. Inde Alexandri oppidum. l. mil. In quibusdã exẽplaribus diuersi numeri reperiũtur. Hãc urbem sub ipso caucaso esse positã. Ab ea ad flumen chepta & oppidũ indorũ peucodatĩ. ccxxvii. mil. Inde ad flumen indum & oppidũ taxilla. lx. mil. ad hydaspen fluuiũ clarum. cxx. mil. ad hyspasin non ignobiliorem. lxix. cccxc. mil: q fuit Alexandri itineꝝ terminus exuperato tamen amne arisq; ĩ aduersa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius cõsentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicanori peragrata sunt: ad hesidꝝ. clxviiii. mil. Iomanẽ amnem tantũdẽ. Exemplaria aliqua adiiciũt. v. mil. pas. Inde ad gangẽ. cxii. mil. ad rhodaphã. clxix. mil. Alii. ccc. mil. . xxv. mil. In hoc spatio produnt ad calinipaxa oppidũ. clxvii. . d. alii. cclxv. mil. Inde. ad cõfluentẽ iomanis annis & gangis. d. cxxv. M. Pleriq; adiiciũt. xiii. mil. ad oppidũq; polypodra. ccccxxv. Ad ostium gangis. d. cxxxviii. mil. d. gentes quas memorare nõ pigeat a montibus hemodis: quoꝝ promõtorium hymaus uocatur: incolarum lingua niuosum significãte: isari: cosyri: : izgi: & per iuga chisotosagi: multarumq; gentiũ cognomen bracmanæ: quoꝝ macco calingæ flumina pumas & cãnas: quod in gangæ influit ambo nauigabilia. Gentes calingæ proximæ mari: & supra mandei: malli: quoꝝ mons mallus: tractusq; eius finis ganges.

Fluuius ganges. Ca. XVIII.

h Vnc alii incertis fontibus ut nilũ: rigãtemq; uicina eodẽ modo: alii in scythicis mõtibus nasci dixerunt. Influere in eũ. xix. amnes. Ex iis nauigabiles p̃ter iã dictos crenacã: uamã: rhumuobã: casphagũ: senũ. Alii cũ magno fragore ipsius statim fõtis erũpe: deiectũq; p scopulosa & abrupta ubi primũ molles planities cõtingat ĩ quodã lacu hospitari. Inde lenem fluere: ubi mĩmũ. viii. mil. pas. latitudĩe. Vbi modicũ stadioꝝ. c. Altitudine nusq̃ minore pa. xx. mil.

Gentes indiæ. Ca. XIX.

n Ouissimæ gentes gãdaridũ: calignarum. Regio pertalis uocatur. Regi. lxx. mil. peditum: equites mille: elephanti. dcc. in procinctu bellorum excubant. Namq; uita mitioribus populis ĩdoꝝ multipertita degit. Alii tellurem exercent. Militiã alii capessunt. merces alii suas euehunt. Res externas inuehũt respublicas optimi ditissimiq; tẽperant. Iudicia reddunt. Regibus assident. Quintũ genus celebratæ illic & prope in religionem uersæ sapientiæ deditũ: uoluntaria semper morte uita accẽso prius rogo finit. Vnũ super hoc est semiferum ac plenum laboris ĩmensi: a quo supradicta continentur uenandi elephantes domandiq;. Is arãt. Is inuehũt. Hæc maxime nouere pecuaria. His dimicant: militantq; pro finibus. Delectum in bel

ua uires & ætas atq; magnitudo faciũt. Insula i gange est magnæ amplitudinis gẽtẽ continens unã modo galicã nomine. Vltra siti sũt modubæ molindæ. Vbere cũ oppido eiusdẽ nõis magnifico modroesi: præti: calissæ: saluri: sassulæ: colubæ: orcusæ: abali: taluctæ. Rex hoꝝ peditũ. l. milia equitũ. iiii. milia elephantoꝝ: cccc. in armis habet. Validior deĩde gẽs andaræ plurimis uicis. xxx. oppidis: quæ muris turribusq; muniũtur. Regi ꝑbet peditũ. c. milia equitũ duo milia: elephãtos mille. Fertilissimi sunt auri dardæ: setæ uero argẽti. Sed omniũ in india ꝓpe nõ mõ in hoc tractu potẽtiã claritatẽq; antecedũt prasi amplissima urbe ditissimaq; palybotra. Vnde quidã ipsam gentẽ palybotros uocãt: imo uõ tractũ uniuersũ a gãge. Regi eoꝝ peditũ sexcẽta milia eqtũ xxx. milia: elephantoꝝ. ix. milia per oẽs dies stipendianť. Vnde cõiectatio ingens opũ est. Ab iis in interiore situ monedes & suari: quoꝝ mons malleus: in quo umbræ ad septẽtrionẽ cadũt hyeme: æstate in austrũ per senos mẽses. Septẽtriones eo in tractu semel in anno apparere: nec nisi. xv. diebus Betõ auctor est. Hoc idẽ pluribus locis ĩdiæ fieri Megasthenes. Austrinũ polũ ĩndi dramasa uocãt. Amnis iomanes p gangẽ & palybothros decurrit. Inter oppida methora & cyrisoborca. A gãge uersa ad meridiẽ plaga tinguntť sole populi iã qdẽ infecti: nõdũ tñ æthiopũ modo exusti: q̃tum ad indum accedũt: tantũ colore præferunt sydus. Indus statim a prasioꝝ gente quorũ in montanis pygmi tradunť. Artemidorus inter duos amnes. xxi. mil. pas. interesse tradit.

Indus fluuius. Ca. XX.

Indus sãdus ab incolis appellatus i iugo caucasi mõtis qđ uocať paropanysus aduersus solis ortum effusus: & ipse undeuiginti recipit amnes. Sed clarissimos hydaspen quattuor alios afferentẽ: cantabrã tres. Per se uero nauigabiles acesinum & hypasin quadã tamẽ aquaꝝ modestia nusq̃ latior quinquagita stadiis: aut altior. xv. pass. amplissimã insulã efficiens: quæ prasiane nominať: & aliã minorem quæ pacale. Ipse per. xii. xl. pas. paucissimis auctoribus nauigatus: & quodã solis comitatu in occasũ uersus oceano infundiť. Mensurã in ora ad eũ ponã ut ĩuenio generatim: quãq̃ ĩter se nullæ cõgruãt. Ab ostio gangis ad promõtoriũ galingon & oppidũ dãdagula. dcc. xxv. mil. pass. Ad tropina. xii. mil. xxv. Ad perimulæ ꝓmontoriũ: ubi est celeberrimũ indiæ emporiũ. dccl. ad oppidũ in insula quã supradiximus patalã. dcxx. mil. pas. Gẽtes mõtanæ inter eum & iomanẽ cesi: cetriboni silucstres: Deinde megallæ quoꝝ regi q̃ngenti elephanti. peditũ & eqtũ numerus ĩcertus. Chrysei: parasangæ: asangi: tigri: fera scatentes. Armãt peditũ. xxx. mil. elephãtos. ccc. equites. dccc. Hos includit indus montiũ corona circũdatos & solitudinibus. dcxxv. mil. Infra solitudines dari: suræ. Iterũq; solitudines p. clxxxvii. mil. pass. plerũq; harenis ambientibus haud alio mõ quã ĩsulas mari. Infra deserta hæc maltecoræ: singæ: marohæ: rarungæ: morũtes & masuæ: pangungæ: ialii. Hi montium qui ꝑpetuo tractu oceani orã tenẽt: incolæ liberi & regũ exptes multis urbibus mõtanos optinẽt colles. Nareæ deinde quos claudit mõs altissimus indicoꝝ capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argẽti metalla fodiũt. Ab iis oraturæ. Quoꝝ regi elephãti quidẽ. x. milia. Sed amplæ uires peditũ. Varetatæ q̃ sub rege elephãtos nõ alũt fiducia eqtũ peditũq;. Odomboeræ: salabastræ horatæ urbe pulchra fossis palustribus munita: p q̃s crocodilli humani corporis auidissimi aditũ nisi põte nõ dãt. Et aliud apud illos laudať oppidũ automela ĩpositũ littori quinq; amniũ ĩ unũ cõfluẽte cõcursu emporio nobili. Regi eoꝝ elephãtos mille. dc. peditũ. cl. eqtũ. v. Pauperior charmaꝝ rex elephãtos. lx. paruasq; reliq̃s uires hẽt. Ab iis gẽs pãde sola indoꝝ regnata fœminis. Vnã Herculi sexus eius genitã ferũt: ob idq; gratiorẽ regno donatã ꝑcipuo. Ab ea deducẽtis originẽ imperitãt. ccc. oppidis: peditum. cl. milia elephãtis q̃ngẽtis. Post hãc trecẽtaꝝ urbiũ syrieni: derangæ: posingæ: buze: gogiarei: umbræ: nereæ: brãcosi: nobundæ: cocõdæ: nesei: pedatritæ: salobriasæ: olostræ: patalã insulã attingẽtes: a cuius extremo littore ad caspias portas. xviii. xxv. mil. ꝓdunť. Hic

deīde accolūt indū aduersus eos euidēti demōstratiōe amatæ:boligæ:gallitalutæ:diuri::megari:ordabæ:mesæ:abhisuri:sylēi. Mox deserta ī.ccl.M.p. Quib⁹ exupatis organagæ:abaortæ:sibaræ::suertæ & ab iis solitudines prioribus pes. Dein sarophages:sorgæ:baragomatæ:umbritæq;:quoꝝ.xii.nationes singulisq; binæ urbes. Aseni triū urbiū incolæ. Caput eoꝝ bucephala Alexandri regis equo:cui fuerat hoc nomen ibi sepulto cōditū. Mutāi sup hos caucaso subiecti. Soleadæ sundre trāsgressisq; idū & cū eo decurrētibus samarabriæ:sambraceni:brisabritæ:orsiādi:senitaxilæ cū urbe celebri. Iā in plana demisso tractu cui uniuerso nomē amādræ. Populi quattuor peucolitæ:arsagalitæ:geretæ asoi. Etenim pleriq; ab occidēte nō indo amne determināt:sed adiiciunt quattuor satrapias:gedrosos:archaotas:arios:paropāysidas:lasdas.

Arii & iunctæ gentes. Ca. XXI.

u Ltimo fine cophetæ fluuio:quæ omnia arioꝝ esse aliis placet. Necnon & nysam urbē pleriq; indiæ ascribūt:mōtemq; meꝝ Libero patri sacꝝ: Vnde origo fabulæ Iouis fœminæ editū. Itē aspagonas gētem uitis & lauri & buxi pomoꝝq; omnium in grætia nascētiū fertilē. Quæ memoranda & ꝓpe fabulosa de fertilitate terræ ac genere frugū arborūq; aut feraꝝ aut uolucꝝ & alioꝝ animaliū tradūtur:suis quæq; locis in reliqua parte operis cōmemorabunť. Quattuor uero satrapiæ mox paulo ad taprobanā insulā festinante animo. Sed ante sunt aliæ petalæ q̄ significauimus ī ipsis faucibus indi triquetra figura.ccxx.mil.paſ.latitudine. Extra ostium indi chrysæ & argyræ fertiles metallis ut credo. Nā quod aliqui tradidere aureū argēteumq; iis solū esse haud facile crediderim. Ab iis.xx.mil.paſ.crocale. Ab ea.xii.mil.p. bibaga ostreis & cōchyliis referta. Deīde toralliba.ix.Mil.passſ.a supradicta multæque ignobiles.

Taprobane insula. Ca. XXII.

· Aprobanē alteꝝ orbē terraꝝ esse diu existimatū est antichthonū appellatiōe Vt liqret īsulā esse Alexādri magni ætas resq; ꝑstitere. Onesicritus classis ei⁹ præfectus.elephantos ibi maiores bellicosioresq; q̄ in india gigni scripsit. Megasthenes flumine diuidi incolasq; paleogones appellari:auri margaritarumq; grādium fertiliores q̄ indos. Eratosthenes & mēsurā ꝓdidit longitudinis.vii.mil · stadiorū. Latitudinis.v.mil.nec urbes esse:sed uicos septingentos. Incipit ab eoo mari.inter ortum occasumq; solis indiæ prætēta:& quondā credita.xx.dieꝝ nauigatione a prasiana gente distare:mox quia papyraceis nauibus armamētisq; nili petereť ad nostrarū nauiū cursus.vii.dieꝝ interuallo taxato. Mare interest uadosum :senis nō amplius altitudinis passibus:sed certis canalibus adeo ꝓfundū ut uallæ anchoræ sidant. Ob id nauibus utrinq; proræ:ne p angustias aluei circūagi sit necesse. Sydeꝝ in nauigādo nulla obseruatio. Septētrio non cernitur. Sed uolucres secū uehunt emittētes sæpius: meatumq; eaꝝ terras petentium comitanť. Nec plusq̄ ternis mensibus in anno nauigant. Cauēt a solstitio maxime.c.dies tunc illo mari hyberno. Hactenus a priscis memorata. Nobis diligentior notitia Cladii principatu cōtingit. Legatis etiā ex insula aduectis. Id accidit hoc modo. Annii:Plocamii q maris rubri uectigal a fisco redemerat libertus circa arabiā nauigans aqlonibus raptus præter carmaniā quintodecimo die hippuros portū eius īuectus hospitali regis clemētia sex mēsiū tēpore imbutus alloqo ꝓcontanti postea enarrauit Romanos & Cæsarē miꝝ ī modū iauditos iusticia:ille suspexit quod pares pōdere denarii essent in captiua pecunia: cū diuersæ imagines indicarēt a pluribus factos. Et hoc maxime sollicitatus ad amciciā legatos quattuor misit principe eoꝝ Rhachia. Ex iis cognitū.d.esse oppida portū contra meridiē appositum oppido palesimundo omniū ibi clarissimo ac regia.cc.paſ. Lebis stagnū itus megisba. ccclxxv.mil.pa. ambitu:insulas pabuli tantū fertiles cōplexū. Et ex eo duo amnes erūpere palesimū dum iuxta oppidū eiusdem nominis influētem in portū tribus alueis. v.stadioꝝ arctissimo.xv.amplissimo . Alteꝝ ad septētrionem indiamq; uersus cydara

nomine. Proximum esse indiæ promõtorium: quod uocatur colaicum quatridui nauigatiõe: medio ĩ cursu solis ĩsula ĩcurrente. Mare id colore ꝑuiridi: ꝑterea fruticosum arboribus iubas eaꝝ gubernaculis deterrẽtibus. Septẽtriones uergiliasq; apud nos ueluti ĩ nouo cælo mirabant̃. Lunã quidẽ apud ipsos nõ nisi ab octaua ad. xv. supra terram aspici fatentes. Canopũ lucere noctibus sydus ingens & claꝝ. Sed maxime mirum iis erat umbras suas in nostrũ cælum cadere nõ in suũ: soleq; a leua oriri & in dextra occidere potiusq̃ e diuerso. Idem narrauere latus insulæ quod prætenderetur indiæ. x. mil. stadioꝝ esse ab oriente hyberno ultra montes emodos. Særas quoq; ab ipsis aspici: notos etiã cõmertio patriæ mabaciæ cõmeasse eo aduenis ibi feras occursare. Ipsos uero excedere hominũ magnitudinẽ: rutilis comis: ceruleis oculis: oris sono truci nulli cõmertio linguæ. Cætera eadẽ quæ nostri negociatores. Fluminis ulteriore ripa merces positas iuxta uenalia tolli ab iis si placeat permutatio. nõ aliter odio tristiore luxuriæ q̃ si perducta mens illuc usq; cogitet quid & quod petat̃ & quare. Sed ne taprohane qdem q̃uis extra orbẽ a natura relegata nostris uitiis caret: aurũ argentũq; & ibi in ꝑcio. Marmor testudinis simile. Gẽmæ margaritæq; ĩ honote multo ꝑstantiores. Et totus luxuriæ nostræ cumulus ipsoꝝ opes maiores esse dicebãt: sed apud nos opulentiæ maiorẽ usũ. Seruũ nemini. Ne in diẽ aut ĩterdiu sõnum. Aedificia modice ab humo extantia. Annonã nunq̃ augeri. Nõ fora lites ue esse. Coli Herculẽ. Eligi regẽ a populo senecta clæmentiaq; liberos nõ habẽtem: & si postea gignat abdicari: ne fiat hæreditariũ regnũ. Rectores ei a populo. xxx. dari: nec nisi pluriũ sententia queq̃ capite dãnari: sic quoq; appellationẽ esse ad populũ. Lxx. iudices dari: si liberent ii: reũ amplius. xxx. iis nullã esse dignationẽ grauissimo probro. Regi cultũ Liberi patris: cæteris arabũ. Regẽ si quid delinquat morte mulctari nullo interimente: sed aduersantibus cũctis & commertia etiã sermõis negantibus. Festa uenatione absumi. Gratissimã eam tigribus elephantisq; cõstare. Agros diligenter colli. Pomis abundare. Esse in piscatu uoluptatem testudinũ maxime: quaꝝ superficie familias habitantiũ cõtegi tãta reperiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de taprobane. Quattuor satrapiæ quas in hunc locum distulimus ita se habent.

Capissenæ: dariti: carmania. Ca. XXIII.

a Proximis indo gentibus montana capissenæ habẽt capissã urbẽ: quã diruit Cyrus: Aracosia cũ oppido & flumine eiusdẽ noĩe: quđ quidã cuti dixere a Semiramide cõditũ. Amnis hermandus præfluens per abesten rhacosiorũ. Proximos iis meridie ad partem arochataꝝ faciunt dexẽdrusos: a septẽtrione paropanysidas. Cartana oppidum sub caucaso: quod postea cecrogonis dictum. Hæc regio est ex aduerso bactrianoꝝ. Deinde eius oppidũ alexandria a cõditore dictum. Syndraci: daugalæ: parapianæ. cantaces: magi. Ad caucasũ cadrusi oppidũ ab Alexandro conditum Infra hæc oĩa ora arabindo. Ariana regio ambusta feruoribus: desertisq; circundata. Multa tamen interfusa opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuios tonderon & arosapen. Oppidũ artaco: anarius amnis: qui præfluit alexandriã ab Alexandro conditã. Patet oppidũ stadia. xxx. multoq; pulchrius (sicut Acticinus tradit) artacabane. Itẽ ab Antiocho munitũ stadia. l: Deinde dorisci gens: Amnes pharnacotis: oppradus: prothasia. Oppidũ zaraspaꝝ drangæ: argetæ: zarangæ: gedrusi. Oppida peucolis: lymphorta: methoricũ: deserta. Amnis manaın. Auguttiri gens. Flumẽ boru. Gẽ surbi flumẽ nauigabile ponamus pandoꝝ finibus. Itẽ cayrus suaroꝝ ostio portuosus. Oppidũ condrigrãma. Flumen cophes. Influunt in eum nauigabilia sadarus: parospus: sodinus: Arianæ partem esse dararim aliqui uolunt: mensurãq; produnt utriusq; longitudine. xviiii. l. miliũ passuũ: latitudine dimidio minorẽ q̃ indiæ. Alii gedrusos & syros posuere per. cxxxliiii. mil. pa. mox ichthiophagos. Oritas propria non indoꝝ lingua loquẽtes per. cc. mil. pas. Inde posuere arbioꝝ gentẽ per. cc. mil. pa. Ichthiophagos

omnes Alexāder uetuit piscibus uiuere. Vltra deserta deide carmania: ac psis atq; arabia Sed priusq̄ hæc generatim psequamur: idicare cōueit quæ pdit. Onesicritus classe Alexādri circūuectus i mediterranea psidis & indiæ narrata pxime a iuba. Deide eā nauigationē quæ his ānis cōperta seruat̄ hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet māsionū nec spatia. Primūq; xylenopolis ab Alexādro cōdita unde cœperūt exordium. Iuxta quod flumen aut ubi fuerit nō satis explanat̄: hæc tamē digna memoratu pdunt̄. Ab iis oppidū a Nearcho cōditū i nauigatione ea. Flumen nabrū, nauium capax contra insulam distans. lxx. stadiis. Alexandria cōdita a Leonato iussu Alexādri i finibus gentis. Argenuus portu salubris. Flumen tuberꝵ nauigabile: circa quod parirae. Diende ichthiophagi tā lōgo tractu ut. xx. dierꝵ spatio p̄nauigauerint insulā: quæ solis appellat̄: & eadē cubile nympharꝵ rubēs i qua nullū non animal absumit̄ incertis causis. Ori gens. Flumen carmaniæ hytanis portuosū & auro fertile. Ab eo primū septētriōes apparuisse adnotauere. Arcturꝵ nec omibus cerni noctibus: nec totis unq̄. Achemenide usq; illo tenuisse. Aeris & feri metalla & ersinici & minii exercere. Inde pmōtoriū carmāiæ est. Ex quo i aduerso ora ad gentē arabiæ macas traiectus distat. l. mil. pas. Insulæ tres quarꝵ orada tantū habitat̄ a cosa a cōtinenti. xxv. mil. pas. Insuæ quattuor intimo i sinu ante perida. Circa has hidri marini uicenū cubitorꝵ ad natātes tenuere classē. Insula acrotadus. Itē gauratæ: in qbus chiana gēs. Flumē hypis in medio sinu psico onerariarꝵ nauiū capax. Flumē sitiogagus: quo spasargaras septimo die nauigat̄. Flumē nauigabile phirstimus. Insula sine noīe. Flumē granius modicarꝵ nauiū capax p susiauē fiuit. Dextera eius accolūt deximōtani: q bitumē pficiūt. Flumē zarotis ostio difficili nisi pitis. Insulæ duæ paruæ. Inde uadosa nauigatio palustri similis. Per euripos tn̄ quosdā pagit̄. Ostiū euphratis. Lacus quē faciunt euleus & tigris iuxta cariacē. Inde tigisusa. Festos dies ibi agentē Alexandrū inuenerūt septimo mēse postq̄ digressus ab iis fuerat patalis tertio nauigatiōis die. Sic. Alexādri classis nauigauit. Postea a sagyro arabiæ promōtorio patalen fauonio quē hypalū ibi uocāt peti certissimū uidebat̄. xiii. mil. xxxii. pas. æstimatiōe. Secuta uero ætas ppiorē cursum tutiorēq; indicauit si ab eodē promōtorio zizerꝵ amnē portū indiæ peteret. Diuq; ita nauigatū est. donec cōpēdia inuenit mercator: lucroq; india admota ē Quippe omnibus ānis nauigat̄ sagittariorꝵ cohortibus īpositis. Eteni pyratæ maxime īfestabāt. Nec pigebit totū cursū ab ægypto exponere tunc primū certa notitia patescente. Digna res Nullo anno min⁹ hic qngētisimis īperii nostra exhauriēte india & merces remittēte: quæ apud nos centuplicato ueniāt. Mille milibus pass. ab alexandria abest oppidū iuliopolis. Inde nauigant nilo coptū. ccciii. mil. pas. q cursus etesiis flantibus peragit̄ xv. diebus. A copto camelis itur aquationū rōe māsionibus dispositis. Prima appellat̄ hydreum. xxxii. Secunda ī monte diei itinere. Tertia ī altero hydremate a copto. xcv. Deinde in monte. Mox ad hydreū Apollinis a copto. clxxxiiii. mil. p. Rursus ī mōte. Mox ad nouū hydereū copto a. ccxxxiii. pas. Est & aliud hydreū uetus. Troglodyticū nominatur: ubi p̄sidium excubat diuerticulo duū miliū. Distat a nouo hydremate q̄ttuor mil. pas.. Inde brenice oppidū ubi portus rubri maris a copto. cclviii. pas. sed qa maior pars itineris cōficit̄ noctibus pter æstus: & statim die absumunt̄ totū a copto berenicē iter. xii. cōficit̄ die. Nauigare icipiūt æstate media ante canis ortū: aut ab exortu protinus. Ueniuntq; circiter. xxx. die ocelin arabiæ: aut canen thuriferæ regionis. Est & tertius portus q uocat̄ muza: quē idica nauigatio nō petit: nec nisi thuris odorumq; arabicorūq; mercatores. Intus oppida regia eius: unū appellat̄ saphar: aliudq; sabe. Indos aūt petētibus utilissimū est ab oceli egredi. Inde uēto hipalo nauigāt diebus. xl. ad primum emporiū indiæ. Muzirꝵ nō expetendū pter uicinos pyratas q optinēt locū nomine hydras: neq; est abūdans mercibus. Præterea lōge a terra abest nauiū statio: lintribusq; efferunt̄ onera quæ geruntur. Regnabat ibi cum proderem hæc Celebothras

Alius utilior portus gentis necanidon: qui uocatur becare. Ibi regnat paridion: lõge
ab emporio mediterraneo distante oppido quod uocatur modusa. Regio autẽ ex qua
piper monoxilis lintribus becaren cõuehunt uocat̃ contionara: quæ omnia gẽtium
portuũ ue aut oppidoꝝ nomina apud neminẽ priorum inueniuntur. Quo apparet
mutari locoꝝ status. Ex india renauigant mense ægyptio tybi ĩcipiẽte nostro decem
bri: aut utiq; mechiris ægypti intra diẽ sextũ quod fit intra idus Iañ. nostras. Ita euẽit
ut eodẽ anno remeent. Nauigãt autem ex india uento uulturno & cũ ĩtrauere rubꝝ
mare africo uel austro. Nũc reuertemur ad ꝓpositũ. Carmaniæ orã patere duodecies
.l. mil. p. Nearchus scripsit. Ab initio eius ab flumẽ sabin. c. mil. pas. Inde uineas coli &
arua. Flumẽ ianan in. xxv. mil. spatio. Regio uocatur arnixia. Oppida carmaniæ zetis
Alexãdria. Irrũpit deide & in hac parte geminũ mare ĩ terras quod rubꝝ dixere nostri
grætia erythreũ a rege erythra. Aut ut alii solis repercussu talẽ reddi colorẽ existiman
tes. Alii ab harena terraq;. Alii tali aquæ ipsius natura.

Sinus persicus & arabicus. Ca. XXIIII.

S Ed in duos diuiditur sinus. Is q ab oriẽte est persicus appellat̃. xxv. mil. pass.
circuitu: ut Eratosthenes tradit ex aduerso est arabia. cuius. xii. mil. pas. est lõ
gitudo. Rursus altero ambitur sinu arabico nominato: oceanũ q influit aza-
niũ appellãt. Persicũ introitũ. v. mil. pas. latitudinis. alii quattuor fecerũt. Ab eo ad in
timũ sinũ recto cursu. xi. mil. xxv. ꝓpemodũ cõstat esse & sitũ eius humani capitis effi
gie. Onesicritus & Nearchus ab indo amne ĩ sinum persicũ: atq; illinc babylonẽ ab eu
phratis plaudibus scripserũt. xxv. mil. pas. esse. In carmaniæ angulo sunt chelonopha
gi testudinũ superficie casas tegentes. Carne uescẽtes. A flumine arabi ꝓmontorium
ipsum inhabitant: præter capita toto corpore hirti coriisq; pisciũ uestiti.

Cascandrus insula parthoꝝ regna Ca. XXV.

A B hoꝝ tractu indiam uersus cascandrus deserta insula in oceano. mil. p. tra-
dit̃. Iuxta eã freto influẽte stoidis quæstuosa margaritis a ꝓmõtorio. Carma-
nis iugunt̃ armozei. Quidã ĩterponũt arbios. ccccxii. pas. toto littore. Ibi por-
tus macedonũ: & aræ Alexãdri. In ꝓmõtorio amnes siccamas: dein dratinus & salsus
Ab eo ꝓmõtoriũ themisteas. Insula aphrodisias habitat̃. Inde persidis initiũ ad flumẽ
oratim: quo diuidit̃ ab elimaide. Cõtra ꝑsidẽ insulæ philos Casandra aracha cũ mon
te præalto Neptuno sacra. Ipsa persis aduersus occasum sita optinet littora. d. l. mil. p.
etiã in luxũ diues in parthoꝝ iampridẽ trãslata nomẽ. Hoꝝ de ĩperio nũc paucis. Re-
gna parthoꝝ duodeuiginti sunt omnia. Ita. n. diuidunt ꝓuintias circa duo ut dixi-
mus maria: rubꝝ a meridie: hyrcanũ a septẽtriõe. Ex iis. xii. quæ superiora dicunt̃ ĩci
piũt a cõfinio armeniæ caspiisq; littoribus ꝑtinẽt ad scythas: cũ qbus ex æquo degũt.
Reliqua. vii. regna inferiora appellant̃. Quod ad parthos attinet: semp fuit parthia in
radicibus mõtiũ sæpius dictoꝝ: q omnes eas gẽtes prætexũt. Habẽt ab ortu arios a me
ridie carmaniã & arianos. Ab occasu ꝑtithas medos a septẽtrione hyrcanos. Vndiq; de
sertis cincta. Vlteriores parthi nomades appellant̃. Citra deserta. Ab occasu urbes eoꝝ
quas diximus issatis & calliope. Ab oriente æstiuo pyropũ: ab hyberno mania. In me-
dio hecatõpylos. Arsace regio nisea parthienæ nobiles: ubi alexãdropolys a cõditore.

Media: mesopotamia: babylon: seleutia. Ca. XXVI.

N Ecessariũ ẽ ĩ hoc loco signare & medoꝝ sitũ: terraꝝq; faciẽ circũagere ad per
sicũ mare: quo facilius deide reliq̃ noscãt̃. Neq; media ab occasu trãsuersa ob
liq̃ parthiæ occurẽs utraq; regna ĩcludit. hẽt ĩpa ab ortu caspios & parthos:
a meridie sithacenẽ & susianẽ & ꝑsida: ab occasu adiabenen: a septẽtriõe armeniã: ꝑsæ
rubꝝ mare semp accoluere: pp qd̃ is sinus ꝑsicus uocat̃. Regio ibi maritima cyribol⁹.
Quia uero ipsa subit ad medos elymas megalla appellat̃ locus arduo mõtis ascẽsu per
gradus introitu angusto ad persopolin caput regni dirutam ab Alexando. Præterea

habet i extremis finibus laodiceam an Antiocho conditam. Inde ad orientem magni optinēt frasargida castellū: in quo Cyri sepulchrū est. Et hoꝝ egbathana oppidū trāslatū ab Dario rege ad mōtes. Inter parthos & arianos excurrūt parathaceni. His gētibus & euphrate iferiora regna includunt̃. Reliqua dicem⁹ a mesopotomia excepto mucione eius arabumq; populis i priore dictis uolumie. Mesopotamia tota assyrioꝝ fuit uicati dispersa: præter babylona & ninū. Macedones eā i urbes cōgregauere ꝓpter ubertatē soli. Oppida præter iā dicta habet seleutiā: leodiceā: arthemitā. Itē in arabū gēte q arroei uocant̃ & mardani: antiochia: quæ a præfecto mesopotamiæ. Nicanore cōdita nicanoria uel arabes uocat̃. Iungunt̃ iis arabes. Introrsus eldamarii: Sup quos ad pellacontā flumē bura oppidū: salmāi & masei arabes. Gordiacis uero iūcti aloni: p quos zerbis fluuius i tigrin cadit: azones: silices: mōtani: & orōtes. Quoꝝ ad occidentē oppidū gauecamela. Itē sue i rupibus. Supra siciclassi. iii. mil. pas. p quos lycus ex armenia fert̃. Absitris ad hybernū exortū. Azochis oppidū. Mox i cāpestribus oppida diospage: polyteba: stratōigea: anthemus. In uicinia euphratis incephorion: qđ ut diximus Alexāder iussit cōdi ꝓpter loci oportunitatē. Dicta est in zeumate apamia: ex qua orientē potētes excipit oppidū apprime munitū quondā stadioꝝ. lxx. amplitudine: & satrapaꝝ regia appellatū: quo tributa cōferebant̃: nūc in arcē redactū. Durāt ut fuerant hebata: & ductu Pōpe imagni terminus Romani iperii oruros. A zeuamate. ccl. mil. pas. Sunt q tradunt euphratē Cobaris præfecti opere deductū: ubi eū diximus sidi: ne præcipiti cursu Babylonia infestaret. Ab assyriis uero uniuersis appellatū armalchar: quod significat regiū flumē. Qua deriuat̃ oppidū fuit agrani e maximis: quod diruere perse. Babylon chaldiacaꝝ gentiū caput diu summā claritatē optinuit i toto orbe: ꝓpter quā reliqua pars mesopotamiæ assyriæq; babylonia appellata ē. lx. mil. pas. āplexa: muris ducenos pedes altis qnquagenos latis. In singulos pedes ternis digytis mensura ampliore q̃ nostra: interfluo euphrate mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis Beli tēplū. Inuētor hic fuit syderalis scientia. Cætero a circuitu solitudinē reddit exhausta uicinitate seleuciæ ob id cōditæ a Nicanore tra nonagesimū lapidē incōfluētē euphratis fossa ꝑducti atq; tigris: quæ tamē babylonia cognominat̃. Lbera hodie: ac sui iuris macedonumq; moris. Ferunt̃ ei plebes urbanæ sexcētæ esse. Sitū uero mœniū aquilæ pādentis alas. Agꝛ totius oriētis fertilissimū. Inuicē ad hanc exhauriendā & thesiphōtē iuxta tertiū ab ea lapidē i callonitide cōdidere parthi: quod est nunc caput regni. Et postq̃ nihil ꝑficiebat̃ nuper Vologesus rex aliud oppidū uelogesocertā in uicino cōdidit. Sūt etiā i mesopotamia oppida hipparemū chaldeoꝝ doctrina claꝝ Et hoc sicut babylon iuxta flumē narragā: q dedit ciuitati nomē: Moros hipparenoꝝ perse diruere. Orcani quoq; tertia chaldeoꝝ doctrina i eodē situ locant̃ ad meridiem uersi. Ab iis notitæ & orthophanitæ & græciochātæ. Euphrate nauigari babylonē & persico mari. ccccxxii. mil. pas. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uero postea scripsere a seleucis. ccccxc. mil. Iuba a babylōe caracen. clxcv. mil. d. Fuere aliq ultra babylonē continuo alueo priusq̃ distrahit̃ in irrigua. lxxxvii. mil. Vniuerso autē cursu. xi. mil. pas. Incōstantiā mensuræ diuersitas auctoꝝ facit: cū perse quoq; schœnos & parasangas alia mensura determinēt. Vbi desinit alueo munire ad cōfiniū caracis accedente tractu statim infestāt attali latrones: arabū gens. Vltra quos sciente. Ambitu uero euphratis nomades arabiæ usq; ad deserta syriæ: ūde in meridiē flecti cū diximus solitudines palmirenas relinquentē. Seleucia abest a capite mesopotamiæ euphraten nauigātibus undecies. xxv. mil. pas. A mari rubro si tigri nauiget̃. cccxx. mil. A zeumate d. mil. xxvii. Zeuma a seleucia syriæ ad nostꝛ littus. cxxxii. mil. p. Hæc est ibi latitudo terraꝝ inter duo maria. Parthici uero regni. d. cccc. mil. xliiii. pas. Est etiamnū oppidum mesopotamiæ in ripa tigris circa confluentes: quod uocant digbani.

Flumen tigris. Ca. XXVII.

f Ed & de tigri ipso dixisse conueniat:oritur in regione armeniæ maioris fonte cōspicuo in planitie.Loco nomē elogosine est.Ipsius q̄ tardior fluit diligito. Vnde cōcitat̃ a celeritate tigris incipit uocari.Ita appellāt medii sagittam.In fluit in lacū arethissam oīa illata pōdera sustinentē:& nitrū nebulis exhalātē.Vnū ge nus ei pisciū est:& hic aquæ trāscurrētis nō miscet̃ alueo:sicut nec e tigri pisces ī lacū trāsnatant.Fertur aūt & cursu & colore dissimilis.Trāsuectusq; occurrēte tauro mōte in specu mergit̃.Subterq; lapsus a latere altero eius erūpit locus uocat̃ zoroanda. Eū dē esse manifestū est quod demersa perfert. Alterū deinde trāsit lacum:q tesoidis appel lat̃:rursusq; in cuniculos mergit̃.& post.xxv.mil.p.circa nympheū reddit̃ tā uicinū arsaniæ.Fluere eū in regionē arheni Claudius Cæsar auctor est:ut & cum intumuere cōfluant:nec tn̄ misceant̃.Leuiorq; arsanias innatat.iiii.mil.ferme spatio.Mox diuisus in euphratē mergit̃.Tigris aūt ex armenia acceptis fluminibus claris ꝑtheni agnice pharione arabas oreos adiabenosq; disterminās:& quā diximus mesopotamiā faciēs lu stratis mōtib⁹ choridioꝝ circa apameā mesenes oppidū:citra seleuciā babyloniā.cxxv. mil.pass.diuisus in alueos duos. Altero meridiē ac seleuciā petit mesenen perfundens. Altero ad septētrionē flexus eiusdē gētis tergocāpos caucas secat.Vbi remiauere aquæ pasitigris appellat̃.Postea recipit ex media hidaspen:atq; ut diximus īter seleuciam & thesisphontē uectus in lacus chaldaicos se fūdit:eosq;.lxx.mil.pas.amplitudine implet Mox uasto alueo ꝓfusus dextra caracis oppidi infertur mari persico decimo ore. Inter duoꝝ amniū hostia.xxvi.mil.pas.fuere. Aut ut alii tradūt.vii.mil. utroq; nauigabili. Sed longo tēpore euphratē ꝓclusere orcheni & accolæ agros rigātes:nec nisi post tigrī desert̃ in mari.Proxima tigri regio paropotamia appellat̃. In ea dictum ē de mesene. Oppidū eius dibitach Iungunt̃ callonitis cū tesiphonte:nō palmetis modo:uerum & olea pomisq; aliisq; arbustis nobilis.Ad eā peruenit iagrus mons ex armenia inter me dos adiabenosq; ueniēs supra echatenen & persidē.Callonitis abest a perside.cccclxxx. mil.pass.Tantū a caspio mari assyria abesse cōpendio itineꝝ aliqui tradunt. Inter has gentes atq; mesenen sytacene est:eadē arbelitis & palestinæ dicta. Oppidū eius sytace græcoꝝ ab ortu ē & sabdata.Ab occasu aūt antiochia inter duo flumina tigrin & tor nadotū.Itē apameæ cui nomē Antiochus matris suæ īposuit.tigri. circūfundit̃.Hæc diuidit̃ archoo.Infra ē susiane:ī q̄ uetus regia ꝑsaꝝ susa a Dario Histapis filio condita Abest a seleucia babylonia.ccccl.mil.pas.Tantūdem ab egbatinis medoꝝ p mōtē char bātū ī septētrionali.Tigris alueo oppidū est barbethace.Abest a susis. cxxxv. mil. pass. Ibi mortaliū soli auꝝ ī odio cōtrahūt.Id defodiūt ne quo cui sit ī usu. Susianis ad oriē tē uersus iungunt̃ oxii latrones & mizeoꝝ.xl.populi liberæ feritatis. Supra eos parēt parthusi mardi & saitæhyi q ꝓtēdunt̃ supra helimaida:quā ꝑsidi ī ora iunximus.Susa a ꝑsico mari absūt.ccl.mil.pas.q̄ subiit ad eā classis Alexādri pasitigri ītus ad lacū chal daicū uocat̃ aphle.uñ susa nauigatiōe.lxv.mil.d.p.absūt.Susianis ab oriēte sūt chosei. Supra chosieos ad septētrionē mesabenæ sub mōte cābalido:q̄ ē caucasi ramus . Inde mollissimo trāsitu ī bactros.Susianen ab helemaide disterminat amnis euleus ortus in medis:medioq; spatio cuniculo cōdit⁹:ac rursus exortus p mesobatenē lapsus circuit arcē susaꝝ ac Dianæ tēplū augustissimū cū illis gētib⁹& ipē ī magna cerimōia sit.Siq dē reges nō ex alio bibūt:& ob id ī lōginqua portāt.Recipit amnes edippū ꝓter asylū a mōtibus persaꝝ ueniētē ad unū ex susianis oppidū.Iuxta eū magoga a carace.xv.p. Quidā hoc in extrema susiane ponūt solitudinibus ꝓximū.Infra euleum elymas ē. In ora iuncta ꝑsidi:a flumino orati ad caracen.ccxl.mil.pas.Oppida eius seleucia & sosi rate apposita mōti casyro Orā quæ ꝓiacet minoꝝ syrtiū uice diximus inaccessā cœno plurimū limii deferentibus brixia & ortacea amnibus madēte:& ipsa elymaide in tātū ut nullus sit nisi circuitu eius a ꝑside aditus. Infestatur a serpentibus quos flumina deportāt:pars eius maxime inuia characene uocat̃ ab oppido arabiæ claudēte regna

de quo dicemus exposita prius. M. Agrippæ sententia. Namq; is mediam & parthiam & psidem ab oriente indo: ab occidēte tigri: a septētrione tauro caucaso: a meridie rubro mari terminatas patere ī lōgitudinē terdecies. xx. mil. pas. In latitudine. d. cccxl. ꝓdidit. Prætereā p mesopotamiā ab oriēte tigri: ab occasu euphrate: a septētrione tauro: a meridie mari psico īclusam lōgitudine octīgētoꝝ. mil. pas. latitudine. ccclx. Charax oppidū psici sinus intimū a quo arabia eudemon cognominata excurrit: habitatˀ īcole manufacto īter cōfluētes dextra tigrin: leua euleū. iii. mil. p. laxitate cōditū est. Primū ab Alexādro magno colonis ex urbe regia durine: quæ tū interiti deductis: militūq; inutilibus ibi rectis Alexādriā appellari iusserat: pagumq; pelleneū a patria sua quē proprie macedonū fecerat. Flumina id oppidū expugnauere. Postea Antiochus restituit quintus regū & suo noīe appellauit. Iterumq; īfestatū Passiones Sogdonaci filius rex finitimoꝝ arabum quē Iuba satrapē Antiochi fuisse falso tradit oppositis molibus restituit: nomē suum dedit emunito situ iuxta in lōgitudinem. vi. mil. pas. Latitudine paulo minus. Primo fuit a littore stadiis. x. & maritimū etiā ipsāda porticus habet. Iuba uero ꝓdente. l. mil. pass. Nūc abesse a littore. cxx. mil. Legati arabum nostriq; negotiatores q̄ inde uenere affirmāt. Nec ī ulla parte plus aut celerius ꝓfecere terræ fluminibus īuectæ. Magis id miꝝ est æstu longe ultra id accedēte nō repcussa. Hoc in loco genitū esse Dionysiū terraꝝ orbis situs recētissimū auctorē cōstat: quē ad cōmētāda omnia in orientē præmisit Diuus Augustus ituro in armeniā ad pthicas arabicasq; res maiore filio. Nō me pterit: nec sū oblitus sui queq; situs diligētissimū auctorē uisū nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana sequi placet nobis: Iubāq; regē ad eūdē Claudiū Cæsarē scriptis uoluminibus de eadē arabica expeditiōe.

Arabia: nomades: nabatei: omani: tilos: & ogyris insulæ. Ca. XXVIII.

a Rabia gentiū nullis postferēda amplitudīe lōgissima a mōte amano a regiōe ciliciæ comagenisq; descēdit ut diximus multis gentibus eoꝝ deductis illo a Tigrane magno spōte uero ad mare nostrū littusq; ægyptiaticū ut docuim9 Necnō & ī media syriæ ad libanū mōtē penetrātibus nubeis qbus iunguntˀ ramisi Deinde teranei: deīde patami. Ipa uero penisula arabia ītra duo maria rubꝝ psicūq; pcurrēs quodā naturæ artificio ad similitudinē atq; magnitudinē tali maris etiam circunfusa. In eadē etiā cæli partē nulla differentia spectat. Hæc quoq; in illo situ. Fœlix eius populus. A nostro mari usq; ad palmirenæ solitudines diximus. Reliqua nūc inde pagemns. Nomades infestatoresq; chaldeoꝝ scenite ut diximus claudunt: & ipsi uagi: sed tabernaculis cognominati: quæ ciliciis metantˀ ubi libuit. Deīde nabathei oppidū incolunt petram nomine in cōualle paulo minus. ii. mil. pass. amplitudinis circundatū montibus inaccessis amne interfluente. Abest a gaza oppido littoris nostri. d. c. mil. a sinu persico. Huc cōuenit utrumq; biuiū eoꝝ: q siriæ palmirā petiere: & eoꝝ q ab gaza uenerūt. A petra incoluerūt omani ad characen oppidis quōdā claris & Semiramide cōditis abesamide & soroactia. Nūc sunt solitudines. Deinde est oppidū quod characenorum regi paret in pasitigris ripa forath nomine. In quo a petra conueniunt cha1raceni. Inde. xii. mil. pass. secundo æstu nauigant. E parthico enim regno nauigantibus uicus theredon. Infra confluentem euphratis & tigris leua fluminis chaldei optinent dextra nomades scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis tigris ꝑ nauigari tradunt barbathiam: mox thumathā: quod abest a petra decem dieꝝ nauigatione. Nostri negotiatores dicūt characenorum regi parere: & a pameam sitā ubi restagnatio euphratis cū tigri cōfluat. Itaq; molientes incursionem parthos opibus abiectis inundatione arceri. Nunc a charace dicemus oram Epiphanio primun exquisitam: locus ubi euphratis ostium fuit flumen salsum ꝓmōtoriū chaldone uoragini similius quā mari per. l. pas. ore: flumē achana: deserta. c. mil. pas. usq; ad īsulam barum. Sinus capeus quē accolunt gaulopes & chatei. Sinus gerraicus. Oppidū gerra. v. mil. p. am

plitudine turres habet ex salis quadratis molibus. A littore. l. mil. pas. regio attenæ. Ex aduerso tilos insula totidē milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cū oppido eiusdē nominis. Iuxtaq; altera in ora promōtoria eius. xxii. d. pas. Vltra magnas aspici isulas tradūt ad quas nō sit peruentū. Fluminis ambitum. cxii. mil. d. pas. a persi de lōgius abesse: adiri uno alueo angusto. In isula asgilia gentes nocheti: zurachi: borgodi: catharrei: nomades. Flumē cynos. Vltra nauigationē incōpertā ab eo latere ꝓpter scopulos tradit iuba. Prætermissa mētione oppidi omanoꝝ batrasa au es & tomamē quod priores celebrē portū carmaniæ fecere. Itē omen & athane: quæ nūc oppida maxime celebrari a persico mari nostri negociatores dicūt a flumine canis: ut iuba tradit mōs adusto similis. Gētes epimaranitæ. Mox ichthiophagi. Insula deserta. Gētes bathymi. Eblitei montes. Insula omoemus. Portus machorbe. Insulæ etaxalos. Onchobrice gēs cadei. Insulæ sine noībus multæ. Celebres uero isura rhinnea & ꝓxima ī q̄ scriptæ sūt stellæ lapideæ litteris icognitis. Goboea portus: bragæ isulæ desertæ. Gēs caludei: dabanegoris regio. Mōs orsa cū portu. Sinus duatus. Insulæ multæ. Mōs tricoriphos. Regio cardalena. Insulæ solanidæ: capina. Itē ichthiophagoꝝ. Deinde glari. Littus hāmæū: ubi auri metalla. Regio canauna. Gētes apitami: gasani: Insula deuuade. Fōs goralus garpheti. Insulæ alaea & amnamethus. Gens clare. Insulæ chelonitis. ichthiophagon: multhe. Eodāda deserta basag. Multæ sabeoꝝ: Flumina tharnar: amnū. Insulæ dolicæ. Fōtes daulotes dora. Insula epteros: labanis: coboris: sambracate: & oppidū eodem noīe incōtinēti. A meridie insulæ multæ: maxima camari: flumē mysecros: portus leupas. Scenitæ sabæi. Insulæ multæ. Emporiū coꝝ acila: ex quo in indiā nauigatᷣ. Regio amithoscuta: damnia. Mizi maiores & minores: drimati: naumachæ. Hoꝝ promōtoriū cōtra carmaniā ē. Distat. l. mil. pas. Mira res ibi traditᷣ. Numeniū ab Antiocho rege missenæ ꝑpositū ibi uicisse. Eodē die classe æstuq; reuerso. iteꝝ eqtatu cōtra ꝑsas dimicātē & gemina trophea eodē ī loco ioui ac Neptuno statuisse. Insula ī alto ob id iacet ogyris clara Rutha rege ibi sepulto. Distat a cōtinēte. cxxv. mil. p. Cicuitu. cxii. mil. d. Nec minus altera clara ī azanio mari dioscyrida distās a siagro extimo ꝓmōtorio. cclxxx. mil. pas. Reliq in cōtinēte a noto etiānū autaride ī mōtes octo dieꝝ trāsitus. Gētes larēdani gataphani: cebranitæ pluribus oppidis: sed maximis nagia & thōna tēploꝝ. lxv. Hæc ē amplitudinis significatio hoc ꝓmontoriū: a quo ad cōtinentē troglodytaꝝ. l. mil. p. thoani: acthei: catamoctitæ: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei: cerbani. sabæi arabū ꝓpter thura clarissimi ad utraq; maria porrectis gētibus. Oppida eoꝝ ī rubro littore marine: marma: corolia: sabatra. Intus oppida nascus: cardaua: carnus: & quo merces odorū deferūt tomala. Pars eoꝝ atranitæ quoꝝ caput sobotale. lx. mil. tēpla muris icludēs Regia tn̄ est omniū mare libata. Sinū optinet. xciiii. mil. pass. refertū insulis odoriferis: Atramitis in mediterraneo iunguntur. Minei mare accolunt: & elamitæ. Oppidum eiusdē nominis. Iis iunguntur cogulatæ. Oppidū sibi: quod græci apoten uocant arsicodani. Vadei oppido magno: barasei: lechieni: sygaros insula: quam canes non itrāt expositiq; circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo leanite qui nomen ei dedere. Regia eorum agra: & in sinu leanar: uel ut alii elana. Nam & ipsū sinū nostri elaniticū scripsere: alii alaniticum. Artemidorus alaniticū. Iuba leniticū. circuitus arabiæ a caraceleana colligere ꝓditur quadragies octies. lxv. p. Iuba paulo minus. xl. mil. putat. Latissima ē a septētrione inter oppida horoeū & caracen. Nūc & reliqua mediterranea eius dicantᷣ. Nabatheis thimaneos iunxerūt ueteres: nūc sunt taueni: suelleni: araceni: arreni. Oppidū in quo omnis negociatio cōuenit: hemuatæ: analitæ. Oppida domada: egrata: mudei. Oppidum badanatha: charei. Oppidum chariati achoali. Oppidum phoda: ac minei a rege cretæ Minoe (ut existimant) originē trahentes: quorū charmei oppidum. xiiii. mil. pass. marriba baramalcū: & ipum nō spernēdū. Itē carnon rhāmei: & hoꝝ origo Rhadamāthus putatur frater Minois. Hemerite massala. Oppida

hamirei:sannei:chantace:bactias:harma.Oppidum gedranite:ampre:ilisanite:bachili te:sammei:amathei.cũ oppidis nessa & cennesseri:Zamareni cũ oppidis saiace scanta-te:bacascami.Riphearma oppidũ quo uocabulo appellant ordeum.Aurei & rhaui gy rei & mahtæi.Helmodenes:cũ oppido ebode.Agaturi in mõtibus oppido.xxv.mil.pas in quo fons emiscabales:quo significat camelo℞ oppidũ.Amyelomei colonia milesio rum.Actrida oppidũ calingii:quo℞ mariba oppidũ significat dominos omniũ.Oppi da pallon murannimal iuxta flumen p quod euphraten emergere putãt. Gẽtes agrei hãmonii.Oppidũ athenæ:caurarani:quod significat ditissimos armẽto. Coranitæ:ce sani choani.Fuerũt & græca oppida:arethusa larissa:chalcis deleta uariis bellis.Roma na arma solus in eã terram adhuc intulit.Aelius Gallus ex equestri ordine. Nã Caius Cæsar Augusti filius prospexit tantum arabiam. Gallus oppida diruit non nomina-ta ab auctoribus qui ante scripserunt:negrã:annestũ:nescam.magusum : tammacũ: labcciã:& supradictã maribam:circuitu.vi.mil.pas.Itẽ caripeta:quo lõgissime proces-sit.Cætera explorata rettulit.Nomades lacte & ferina carne uesci.Reliquos uinũ ut in dos palmis exprimere. Oleum sesamæ.Numerosissimas esse homeritas minoas fertiles agros palmetis arbustis . In pecore diuites cembanos & areos:armis præstare maxime chatamonitas. Carreis latissimos & fertilissimos agros.Sabæos ditissimos silua℞ fertili tate odorifera:auri metallis agro℞ riguis mellis ceræq; prouẽtu . Deinde de odoribus suo dicemus uolumine.Arabes mitrati degũt:aut in tonso crine: barba abradit̃:præ-terq̃ in superiore labro.Aliis & hæc intõsa:mirumq; dictu ex in numeris populis pars coæqua in cõmertiis aut latrociniis degit.In uniuersum gentes ditissimæ ut apud q̃s maxime opes romano℞ parthorumq; subsistãt:uendentibus quæ e mari aut siluis ca piant.Nihil inuicẽ redimẽtibus.Nũc reliquam oram arabiæ cõtrariã ꝓsequemur. Ti-mosthenes totũ sinũ quatridui nauigatione ĩ longitudinẽ taxauit:bidui latitudinem Angustias.iiii.mil.d.pas.Eratosthenes ab ostio.xiii.mil.ĩ quamq; partẽ.Artemidorus arabiæ latere.xiiii.l.mil.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. Ca. XXIX.

Troglodytico uero undecies.lxxxiii.mil.d.pa.ptolemaida usq;.Agrippa.xiiii. xxxii.sie differẽtia late℞.Pleriq; latitudinẽ.cccclxii.ꝓdiderũt faucis q̃ hyber no oriẽti ob uersa.Alii.iiii.M.alii.vii.m.alii.xii.m.p.petere. Sit⁹ aũt ita se hẽt A sinu leanitico alter sinus quẽ arabes aeant uocant.in quo oroon oppidũ est . Fuit & cambiso inter nelos & marchadas deductis eo ægris exercitus.Gens tyra . Daneon portus.Ex quo nauigabilẽ alueum perducere in nilũ qua parte ad delta dictũ decur rit.lxii.d.pas.ĩteruallo.Quod inter flumen & rub℞ mare iter est primus omniũ Seso-stris ægypti rex cogitauit.Mox darius persa℞.Deinde Ptolemæus sequens qui eduxit fossam latitudine pedum centum altitudine.xxx.in longitudine.xxxvii.d . pass.usq; ad fontes amaros.Vltra deterruit inundatiõis moetus excelsiore tribus cubitis rubro mari comperto qua terra ægypti. Aliqui eam non auferunt causam sed ne immisso mari corrũperetur aqua nili:quæ sola potus præbet.Nihilominus iter totũ terẽdo fre quentat̃ a mari ægyptio:quod est triplex. Vnũ a pelusio p harenas ĩ quo nisi calami defixi regant uia non reperit̃.Subinde aura uestigia operiẽte . Alterum uero duobus mil.pas.ultra caspiũ montem quod a.lx.mil.pas.redit in pelusiacã uiam. Accolũt ara bes autei.Tertiũ a gerro quod ad ipsum uocant.Per eosdẽ arabes.lx.pas.propius aspe rum montibus & inops aqua℞.Eæ uiæ omnes arsinoen ducũt conditã sororis nomi ne in sinu charãdra a Ptolemeo Philadelpho:qui primus troglodyticen excussit am-nẽq arsinoen præfluit:ac Ptolemæũ appellauit.Mox oppidũ paruũ est ænnũ:ꝓ quo. alii philiterias scribũt.deĩde sũt azarei:ex troglodyta℞ cõnubiis arabes feri ĩsulæ sapire ne:scitala:mox deserta admyos herino:ubi fõs tadnos:mõs eos:ĩsula lãbe.Portus mul ti.Berenice oppidũ maris Philadelphi noĩe ad ꝙ iter a copto diximus.Arabes autei & gnebedei troglodytice:quã prisci michoen:alii midoen dixere . Mons pentedactylos.

Insulæ stenetyre aliquot halōneses nō pauciores: cardamin. Topazos quæ gēmæ nomen dedit. Sinus īsulis refertus ex iis: quæ maren uocāt: aquosa quæ eratanos: sinentes. Regū ii præfecti fuere. Introrsus candei: quos opiophagos uocāt: serpētibus uesci assueti. Neq; alia regio fertilior eaꝝ. Iuba qui uidet diligentissime ꝓsecutus hæc omisit in hoc tractu (nisi si exēplariū uitiū ē) berenicen alterā: quæ pāchrysos cognomiata est. Tertiā quæ epidires insignē loco. Est eni sita ī ceruice lōge procurrente: ubi fauces rubri maris. iiii. mil. d. pass. ab arabia distāt. Insulæ ibi cytis topaziū ferens & ipa ultra siluas ubi ptolemais a Philadelpho cōdita ad uenatus elephantoꝝ: ob id epiterias cognominata iuxta lacū monoleū. Hæc ē regio secūdo uolumine a nobis significata. In q̄. xl. diebus ante solstitiū totideq; postea hora. vi. cōsumunt umbræ: & in meridiē reliqs horis cadūt. Cæteris diebus in septētrionē: cū in berenice quā primā posuimus ipso die solstitii. vi. hora umbræ in totū absumant: nihilq; adnotat aliud noui. D. cii. mil. p. īteruallo a ptolemaide res īgētis exempli. locusq; subtilitatis īmensæ mundo ibi dephenso cū indubitata rōne umbraꝝ. Eratosthenesq; mensurā terræ ꝓdere inde cœperit. Hinc asaniū mare: promōtoriū quod aliq hispalū scripsere. Lacus mandalū. Insula casitis: & ī alto multæ: inqbus testudo plurima. Oppidū sace. Insula dephindis. Oppidū aduliton. Aegyptioꝝ hoc serui a dominis ꝓfugi cōdidere: Maximū hic emporiū troglodytaꝝ etiā æthiopū. Abest a ptolemaide. v. dieꝝ nauigatiōe. Deferūt plurimum ebur. Rhinocerotū cornua. Hippopotamoꝝ coria: celtiū: testudinū spingia: mancipia: Supra æthiopes arroteras insulæ quæ alien uocāt. Itē bacchias: & antibachias. & stratioten. Hic in ora æthiopiæ sinus īcognitus: quod admiremur cum ulteriora mercatores scrutent. Promontoriū in quo ē fons cutius expetitus nauigantibus. Vltra Isidis portus. x. dieꝝ remigio ab oppido adulitaꝝ distans. In eū a troglodytis myrrha cōfert. Insulæ añ portū duæ pseudopylæ uocant: interiores totidē pylæ. In altera stellæ lapideæ litteris īcognitis. Vltra sinus abalitus. Insula diodori: & aliæ desertæ. Oppidū gaza: promontoriū & portus mossilicus: quo cynnamomū deuehit. Hucusq; Sesostris exercitū duxit. Aliq unū æthiopiæ oppidū ultra ponūt in littore baragaza. A moselite ꝓmontorio atlāticum mare incipe uult Iuba: ꝑter mauritanias suas: gadis usq; nauigādū choro. Cuius tota sententia hoc ī loco subtrahēda nō ē. A ꝓmōtorio indoꝝ quod uocat leptecara ab aliis drepanū ꝓponit recto cursu ꝑter exusta & malacho insulam. xv. mil. pass. esse. Inde ad locū quē uocant sceneos. ccxxv. mil. Inde ad īsulā sadanū. cl. mil. pass. Sic fieri ad apertū mare. xviii. lxxxv. mil. Reliq omēs ꝓpter solis ardorē nauigare posse nō putauerūt. Quin & cōmertia ipsa infestāt ex insulis arabes astytæ appellati: quoꝝ bubulos utres binos sternētes pōte pyraticā exercēt sagittis uenenatis. Gentes troglodytarum iuba tradit herotoas a uenatu dictas miræ uelocitatis sicut ichthiophagos natantes ceu maris aīalia. Bargenos: zageras: chalybas: saxinas: syrecas: daremas: domazenes. Quin & accolas nili a syene nō æthiopū populos: sed arabū esse dicit usq; meroen. Solis quoq; oppidū quod nō ꝓcul mēphi in ægypti situ diximus arabas cōditores habere. Sunt & q ulteriorē ripā æthiopiæ auferāt adnectantq; africæ. Ripas autē incolere ꝓpter aquā. Nos relicto cuiq; arbitrio ītelligēdi oppida quo tradunt ordine utrinq; ponemus. A syene & prius arabiæ latere gens catadupp. Deinde syenite Oppida tacompson: quā quidā appellarūt thathicen: araman: sesamon: sādura: nasaudum anaundoma: cumara: beta: & bochiana: leuphitorga: tātarene: meechindita: noa: gophoa: gystate: megeda: lea: rhēnia: nupsia: direa: pataga: bagada: dumana: rhadata: ī quo felis aurea ꝓ deo colebatur. Boron in meditarraneo mallo: proximū meroe. Sic ꝓdidit Bion. Iuba aliter. Oppidum limum in monte megaticos inter ægyptū & æthiopiam: quod arabes myrson uocauere. Deinde tacompson: aranium: sesanium: pidne: mamuda: corambin. Iuxta eam bituminis fontem: hāmodata: prosda: parenta: mama: tessata: gallas: zoton: gaucomene: meumpidi: botas: endōda: cametas. Nomadas

in tabernaculis uiuentes cystæ:pẽmani:gadagaleni :paloi:primi: nupsii:deseleni:pa-
tini:grambreues:magasne:segasmala:crãda:dẽna:cadeumna.thena:batha:alana: ma
cua:scãmos:gorã.In insula ab iis ab Alexandro callim.seren:mallos:agocen. Ex Afri-
ce latere tradita sunt eodẽ nomine tacõpsos altera:siue pars prioris mogora:sea:edosa
pelenaria:epyndis:magusa:bauma:linitima:spyntuma:sydopta:gẽsoa:pĩdicitora:cu-
goa:orsima:suasa:mauma:rhuma:urbuma:mulona quod oppidũ græci hypatitõ uo
carũt.Pagoargas:zamnes:unde elephãti incipiãt.Mãblia:berresa:cetuma.Fuit quõdã
& epis oppidũ cõtra meroen anteq̃ Bion scriberet deletũ.Hæc sunt ꝑdita usq; meroen
ex qbus hoc tẽpore nullũ ꝓpe utroq; latere extat.Cæteræ solitudines. Nuper renũtia
uere principi.Neroni missi ab eo milites prætoriani cũ tribuno ad explorandũ iter re
liqua bella æthiopicũ cogitãti.Intrauere autẽ & eo arma Romana Diui Augusti tẽ
poribus duce.P.Petronio & ipso equestris ordinis præfecto.Aegyptus oppida eorum
expugnauit quæ sola inuenerat quo dicemus ordine.Splegin:primin : boccin:furũ-
min:cãbusin:attenan:stadisin:ubi nilus præcipitãs se fragore auditũ accolis aufert.
Diripit & nepata.Lõgissimi autẽ a syene ꝓgressus.d.ccclxx.M.p.Nec tñ arma Roma
na solitudinẽ ibi fecerũt.Aegyptioꝝ bellis attrita est æthiopia uicissim ĩperitando ser
uiendoq; clara & potẽs etiã usq; ad Troiana bella Mẽnone regnãte.Et syriæ ĩperitasse
eã nostroq; littore ætate regis cephei patet Andromadæ fabulis.Simili modo & de mẽ
sura eius uaria ꝓdidere.Primus Daliõ ultra meroen lõge subuectus.Mox Aristocre-
on:& Bion:& Basilis:Simonides minor etiã qnquẽnio ĩ meroe moratus cũ de Aethio
pia scriberet. Nã & Thimosthenes classiũ Philadelphi præfectus sine mẽsura dieꝝ.lx.
a syene meroẽ iter ꝓdidit.Eratosthenes.d.c. M.xxv.Artemidorus.d.c.mil.Sebosus ab
ægypti extremis sexdecies.lxxv.mil.p.ꝓxime dicti.lxv. Veꝝ omnis hæc finita nuꝑ di
sputatio est:quoniã a syene.d.cccclxii.mil.Nerõis exploratores renũtiauere his mõis.
A syene hieranisicamenon.liiii.mil.pas.Inde tania.lxxv.mil.pas.regiõe enominitõ.Ae
thiopũ primi.cxx.mil.Acinã.lxiiii.mil.Pitarã.xxv.Tergedũ.cvi.mil.Insulã gagauden
esse ĩ medio eo tractu.Inde primũ uisas aues psitacos:& alterã quæ uocatur artigula:
animal spĩgion:a tergedocynocephalos.Inde nabatha.lxxx.mil.Oppidũ id ꝑuũ inter
prædicta solũ.Ab eo ad insulã meroen.ccclx.mil. Herbas circa meroen demũ uiridio-
res syluarumq; aliqd apparuisse rhynocerotũ elephantorũq; uestigia . Ipsum oppidũ
meroen ab introitu insulæ abesse.lxx.mil.pas.Iuxtaq; aliã insulã tractu dextro subeũ
tibus aluæo quæ portũ faceret.Aedificia oppidi pauca. Regnare fœminã Candacẽ:q̃
multis iã ãnis nomẽ ad reginas trãsiit.Delubꝝ Hãmonis est ibi religiosum:& toto tra
ctu sacella. Cæteꝝ cũ potirent̃ rerũ æthiopes:ĩsula ea magnæ claritatis fuit . Tradũt
armatoꝝ.ccl.M.dare solitã:artificũ.iiii.M.alere.Reges æthiopũ.xlv..Et hodie tradũt̃.

Multiformes & miræ hominũ effigies. Ca. XXX.

u Niuersa uero gens etheria appellata est:deinde atlãtia:mox a Vulcãi filio Ae
thiopæ Aethiopia. Aĩmaliũ hominũq; effigies mõstriferas circa extremitates
eius gigni minime miꝝ artifici ad formãda corpora effigiesq; celẽdas mobili
tate ignea.Ferũt certe ab oriẽtis ꝑte ĩtima gẽtes esse sine naribus:æquali totius corpo
ris planitie.Alias superiore labro orbas:alias sine linguis.Pars etiã ore cõcreto: & nari
bus carẽs uno tantũ foramine spirat:potumq; calamis auenæ trahit & grana eiusdẽ
auenæ spõte ꝓuenientis ad uescendũ.Quibusdã ꝑ sermone nutus motusq; mẽbroꝝ
eẽ.Quibusdã añ Ptolemæũ latuꝝ regẽ ægypti ignotus fuit usus igniũ.Quidã & pyg
mæoꝝ gẽtẽ ꝓdiderũt añ paludes ex qb9 nilus orireẽ.In ora.n. ubi desiim9 cõtiui mõ
tes ardẽtib9 similes rubẽt.Troglodytis & rubro mari a meroe tractus oĩs q supponit̃ a
napta tridui itĩere ad rubꝝ littus aq̃ pluuia ad usũ cõplurib9locis seruat̃:fertilissĩa re
giõe q̃ ĩterest auri.Vlteriora a tabuli æthiopũ gẽs tenet. Deĩde cõtra meroẽ megabar
ri:quos aliqui adiabaras nominauere oppidum habent Apollinis.Pars eoꝝ nomades

quæ elephantis uescitur. Et ex aduerso i africæ parte macrobii. Rursus a megabarris mēnones:& danelli: dierūq;.xx.īteruallo critēsi. Vltra eos dochi. Deinde gymnites sē per nudi. Mox anderæ: mathitoe: mesagebes: hiporeæ atri coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africæ pte medimni. Deide nomades cynocephaloꝝ lacte uiuētes: olabi: sorbotæ: q̄ octonū cubitoꝝ esse dicūt. Aristocreon libye latere a meroe oppidū tolen dieꝝ qnq; itinere tradit. Inde dieꝝ.xii. esar ægyptioꝝ oppidū: quo psāmeti cū fugerēt ī eo ꝑdūt annis.ccc. habitasse. Cōtra i arabico latere diaron oppidū eē eoꝝ. Bion aūt sa pen uocat qđ ille esar:& ipso noīe aduēas ait sīgnificari. Caput eoꝝ in īsula sēbobitin: & tertiū i arabia sai. Inter mōtes aūt & nilū symbari sūt phaliges. In ipsis uero mōtibus aschæ multis natiōibus. Abesse a mari dicūt dieꝝ qnq; itinere. Viuūt elephātoꝝ uena tu. Insula i illo sambritaꝝ regiōi paret. Ab ea nubei æthiopes dieꝝ octo itinere. Oppi dū eoꝝ nilo impositū tenupsi sambri: apud quos q̄drupedes oēs sine aurib⁹ ēt elephā ti. At ex africæ pte ptoembari tonēphoæ: q canē ꝑ rege habēt motu eius impia augu rātes. Arusbi oppido longe a nilo sito. Posteo achisarin. phaliges marigerri casamarri Bion & alia oppida i īsulis tradit. A sēbobiti meroen uersus dieꝝ toto itinere.xx. Proximæ īsulæ oppidū sebarritaꝝ sub regina. Et aliud a sara. Alterius oppidū dandē. Tertiā medoen uocāt ī q̄ oppidū asel. Quartā eodē quo oppidū noīe garoden. Inde paropas oppidū. Nauos modūdæ: mādatini: secāduni: colligati: secādæ: nauectabæ: cumi: agrospi: ægyptani: cādrogari arabū sūmoꝝ. Regio supra sirbitū ubi desinūt mōtes tradit a q̄busdā habere maritimos æthiopas nisicastes: nisitas: quod significat ternū & q̄ ternū oculoꝝ uiros: nō qa sic sit: sed qa sagittis p̄cipua cōtēplatiōe utunt. Ab ea uero pte nili quæ supra syrtes maiores oceanūq; meridianū ꝑtendit dalion uocatos eē dicit pluuia tantū aq̄ utentes cisoros: lōgoporos. Ab eo calicib9 dieꝝ.v. itinere usibalcos īsuelos: perusios: ualios: cispios. Reliqua deserta. Deīde fabulosa ad occidētē uersus nigroæ: quoꝝ rex unū oculū habeat ī frōte. Agriophagi pātheraꝝ & leonū carnib⁹ maxime uiuētes. Pāphagi oīa mādentes. Antropophagi humana carne uescentes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabathitæ q̄drupedum ferarū mō uagi. Deinde hesperiæ sperorgi quos ī mauritaniæ cōfinio diximus. Pars quædā æthiopū locustis tantū uiuit fumo & sale duratis ī annua alimēta ī q̄dragesimū uitæ annū nō excedūt. Aethiopū terrā uniuersā cū mari rubro patere ī lōgitudinē semel & uities.lxx.mil.p. In latitudinē cū supiore ægypto duodecies.xcvii.M. Agrippa existimauit. Quidā lōgitudinē ita diuiserūt. A meroe sirbitū.xv. dierū nauigatiōe. Abea.xii. ad dabellos. Ab iis ad oceanū æthiopicū.vi. dierū iter. In totum enī ab oceano ad meroen.d.cc.mil.xxv.mil. pass. esse iter auctores fere cōuenit. Inde syenē q̄tū diximus. Sita ē æthiopia ab oriente hyberno ad occidentē hybernū. Meridiano cardine siluæ hebeno maxime uirēt. meridiana eius pte īminens mari mōs excelsus æternis ardet ignibus æonocauma dictus a quo nauigatio q̄tridui ad ꝑmōtoriū qđ hesperionceras uocat confine africæ iuxta æthiopas & hesperios. Quidā & in eo tractu modicos colles amæna opacitate uestitos ægypanum satyrorumq; produnt.

Insulæ æthiopici maris. Ca. XXXI.

i Nsulas toto eo mari & Euphorus cōplures esse tradit & Eudoxus & Thimosthenes: Clitarchus uero Alexādro regi renūtiatā ad eo diuitē: ut equos incolæ talētis auri permutarent. Alterā ubi sacer mons opacus silua repertus esset distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Cōtra sinum persicū cernen nominat insula aduersa æthiopiæ: cuius neq; magnitudo neq; interuallū a continēte cōstat. Aethiopias tātum populos habere tradit. Euphorus auctor est a rubro mari nauigātes in eā nō posse ꝑpter ardores ultra quasdā colūnas (ita appellāt paruæ insulæ) prouehi. Polybius in extrema mauritania contra montem atlantem a terra stadia. viii. abesse prodidit cernen. Nepos Cor. ex aduerso maxime carthaginis a continente pass. mil. non am

pliorem circuitum.ii.mil. Traditur & alia insula contra montem atlantem:& ipsa at lantis appellata. Ab ea qnq; dierꝫ nauigatiōe solitudines ad æthiopas hesperios:& pro mōtoriū quod uocamus hesperionceras. Inde primū circūagente se terrarꝫ fonte ĩ oc casum ac mare atlanticū. Cōtra hoc quoq; ꝓmontoriū gorgones insulæ narrantur. Gorgonū quondã domus bidui nauigatione distãtes a cōtinente ut tradit Xenophō Lampsacenus. Penetrauit in eas Hãno pœnorꝫ imꝑator. Prodiditq; hirta fœminarum corpora uiros pernicitate euasisse. Duarumque gorgonū cutes argumenti& miracu li gratia in Iunonis templo posuit spectatas usque ad Carthaginem captam. Vltra has etiãnum duæ hesperides insulæ narrant̃. Adeoq; omnia circa hæc incerta sunt: ut statius sebosus a gorgonū insulis prænauigatione atlantis dierꝫ.xl.ad hesperidum insulas cursum ꝓdiderit: ab iis ad hespiōceras unius. Nec mauritaniæ ĩsularꝫ certior fama ẽ. Paucas modo cōstat esse ex aduerso autologū a Iuba repertas ĩ qbus getulicã purpurã tinguere ĩstituerat.

De fortunatis ĩsulis. Ca. XXXII.

s Vnt q ultra eas fortunatas putãt esse quasdã & alias: quarꝫ numero idẽ sebo sus etiã spatia cōplexus iunoniã abesse a gadibus.d.ccl.mil.pas.tradit. Ab ea tantūdem ad occasum uersus pluuialiã caprariamq;. In pluuialia nō esse aq̄ nisi ex imbribus. Ab iis.ccl.mil.pas. Fortunatas cōtra leuam mauritãiæ.viii.mil.pas. Orã solis uocari in cōualle a cōuexitate & planariã a spetie cōuallis circuitu.ccc. M: pas. Arborꝫ ibi ꝓceritatẽ ad centū quadraginta quattuor pedes adolescere. Iuba de for tunatis ita inquisiuit: ut sub meridiẽ positas esse ꝑpe occasum a purpurariis.d.ccxxv M.pas.sic ut.ccl.supra occasum nauigetur. Deinde p.ccclxxv.mil.pas.ortus petatur Primã uocari umbriō nullis ædificiorꝫ uestigiis: habere ĩ montibus stagnū: arbores similes ferulæ: ex quibus aqua exprimat̃ ex nigris amara: ex cãdidioribus potui iucū da. Alterã insulã iunoniã appellari. In ea ædiculã esse tantū lapide extructã. Ab ea in uicino eodẽ nomine minorẽ. Deĩde caprariã lacertis grãdibus refertã. In cōspectu ea rū eẽ niguariã quæ hoc nomẽ accepit a ꝑpetua niue nebulosam. Proximã ei canariã uocari a multitudine canū ĩgẽtis magnitudinis. Ex qbus perducti sunt a Iuba duo q apparẽt ibi uestigia ædificiorꝫ. Cū autẽ copia omnes pomorꝫ & auiū omnis generis abundẽt hãc & palmetis cariotas ferentibus ac nuce pinea abūdare. Esse copiã quoq; mellis papirꝫ quoq; & siluros ĩ amnib⁹ gigni. Infestari eas belluis q̃ expellant̃ assidue putrescẽtib⁹. At abūdẽt orbe terrarꝫ ĩ traextra indicato collecta ĩ arctū mẽsura æqu ior uidetur:

Terræ p mẽsuras cōputatæ digestio Ca. XXXIII.

p Olybius a gaditano freto longitudine directo cursu ad os mæotis.xxxiiii. xxxvii. Mil. d.pass.prodidit. Ab eodẽ ĩitio ad orientẽ cursu recto Siciliã. xii. es.lx.mil.d.pas. Cretam.ccclxxv.pas. Rhodum.clxxxvii..d.pas. Chelidonias tantumdem. Cyprum.cccxxv.pas. Inde Syriæ Seleuciam pieriam. cxv.pas. Quæ cō putatio efficit uicies ter:xl.mil.passus. Agrippa hoc idẽ interuallū a freto gaditano ad sinū persicū p longitudinẽ directã.xxxiiii.xl. mil. pass.taxat. In quo haud scio an sit error numeri: quoniã idẽ a siculo freto alexãdriã cursus.xii.l.mil.pa. tradidit. Vni uersus ãt circuitus p sinus dictos ab eodẽ exordio colligit ĩtra mæotĩ lacū.clvi.mille. pass. Artemidorus adiicit.d.cclvi.mil. Idem cum mæotide.clxxiii.xc.pas.esse tradit. Hæc est mensura inermium & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur utcūque difficultatem affert au ctorum diuersitas. Aptissime tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc præscriptum europæ magnitudo.lxxxi.xlviii.mil.pas. Africæ ut me dia ex omni uarietate prodẽtium summatur cōputatō. Efficit lōgitudo.xxxvii.xlviii. M. Latitudo qua colit̃ nusq̃.ccl.M.p.excedit. Sed quoniã a cyrenaica ei⁹ ꝑte: d.cccc x. M.pas.eã fecit Agrippa. Deserta eius ad garamãtas usq; q̃ noscebãt̃ cōplectẽs uniuer sam mẽsurã quæ uenit ĩ cōputationem xlvi.viii.mil.pas.efficit. Asiæ lōgitudo ĩ cōfes

ſo eſt.lxiii.mil.d.cccl.mil.paſ.Latitudo ſane computetur ab æthiopico mari alexandriam iuxta nilum ſitam: ut p meroen & ſyenen mẽſura curat.xviii.lxxv.mil.paſ. Apparet ergo europã paulominus dimidia aſiæ parte maiorẽ eſſe q̃ aſiam.Eandem altero tanto & ſexta pte africæ ampliorẽ q̃ africã.Quod ſi miſceant̃ omẽs ſũmæ liquido patebit europã totius terræ tertiã eſſe partẽ & octauã paulo amplius. Aſiam uero quartã & quartãdecimã.Africam autem quintã & inſup ſexageſimã. His addemus etiãnum unam græcæ inuentionis ſententiã uel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit ĩ ſpectando terrarũ ſitu: indicatiſq; regionibus noſcat̃: & quæ cuiq; earũ ſocietas ſit ſiue cognitio dierũ ac noctiũ.quibuſq; ĩter ſe pares umbræ & æqua mundi cõuexitas. Ergo reddetur hoc etiã: terraq; uniuerſa in mẽbra cæli digeret̃.Plura ſũt aũt hæc ſegmenta mundi: quæ noſtri circulos appellauere: græci pararellos.

Digeſtio terrarũ in pararellos & umbras pares. Ca. XXXIIII.

p Rincipiũ habet indiæ pars uerſa ad auſtrũ.Patet uſq; arabiã & rubri maris accolas.Cõtinent̃ gedroſi: perſæ: carmani: elimæi: parthienæ: aria: ſuſiane: meſopotamia ſelucia cognomĩata.Babylonia arabia ad petras uſq;.Syria cele: peluſiũ ægypti.Inferiorq; ora quæ uocat̃ alexãdriæ africæ maritima.Cyrenaica oppida oĩa. Tapſus: hadrumentũ: clupea: carthago.Vtica utraq; hippo.Numidia mauritania utraq;: atlanticũ mare: colũnæ Herculis.In hoc cæli circũplexu æqnoctii die media umbilicus quẽ gnomonẽ uocãt: ſeptẽ pedes lõgus: umbrã: nõ amplius q̃ttuor pedes lõgã reddit.Noctis uero dieiq; lõgiſſima ſpatia horas.xiiii.æqnoctiales habẽt breuiſſima e contrario decẽ.Sequẽs circulus ĩcipit ab india uergẽte ad occaſũ: uadit p medios parthos pſepolin: citima: perſidis: arabiã citeriorẽ: iudæam: libani mõtis accolas.Amplectit̃ babylonen: ydumæã: ſamariã: hieroſolymã: aſcalonẽ: ioppã: cæſareã: phœnicẽ: ptolemaidẽ: ſidonẽ: tyrũ: beritũ: botrin: tripolin: byblũ: antiochiã: laodiceã: ſeleuciã: ciliciæ: maritima: cyprũ: auſtrinã: cretã: lilybeũ in ſicilia: ſeptẽtrionalia africæ & numidiæ.Vmbilicus æqnoctio.xxxv.pedũ umbrã.xxiiii.pedes longã facit.Dies aũt noxq; maxima quatuordecim horarũ æqnoctialiũ eſt accedẽte iis qnta pte unius horæ.Tertius circulus ab indis timauo pximis orit̃.Tẽdit p caſpias portas mediæ pximas catoniã: cappadociã: taurũ: amanũ: iſſum: cilicias portas: ſolos: tharſũ: cyprũ: piſidiã: pãphyliã: ſyden: lycaoniã: lyciã: patharã: xanthũ: caunũ: rhodũ: coum: halycarnaſũ: gnidũ: doriadũ: delũ: cycladas medias: cithiũ: maleã: argos: laconiã: elin: olympiã: meſſeniã: pelopõneſũ: ſyracuſas: catinã: ſiciliã mediã.ſardiniæ auſtrina: carteiã: gades.Gnomonis cũctæ umbrarũ.lxxvii.unciarũ faciũt.Lõgiſſimus dies ẽ æqnoctialiũ horarũ.xiiii.atq; dimidiæ cum xxx.pte unius horæ.Quarto ſubiacẽt circulo quæ ſt̃ ab altero latere timaui.Cappadociæ auſtrina galatia: myſia: gardus: ſmyrna: ſypilus: tmolus mõs: lydia: caria: ionia: tralis: colophon: epheſus: miletos: ſamos: chios: icariũ mare: cyclades ſeptẽtriõales: athenæ megara: corithus: ſicyon: achaia: patare: iſthmus.epirus: ſeptẽtriõalia: ſiciliæ: narbonẽſis galliæ exortiua: hiſpaniæ maritima a carthagine noua & inde ad occaſũ.Gnomõi: xxi.pedũ reſpondẽt umbræ.xvii.pedũ.Lõgiſſimus dies habet æqnoctiales horas quattuordecim & duas tertias unius horæ.Quinto cõtinẽt̃ ſegmẽto ab ĩtroitu caſpii maris bactria: hyberia: armenia: myſia: phrygia: helleſpõtus: troas: tenedus: abidos: ſcepſis: iliũ: ida mõs: cizicũ: lapſacũ: ſinope: amiſũ: heraclea: ĩ põto: paphlagõia: lemnus: ĩbrus: thaſſus: caſandria: theſſalia: macedonia: lariſa: amphipolis: theſſalionice: pella: edeſus: beroea: pharſalia: cariſtum: euboea boeotũ: chalcis delphi: acarnania: æ tholia: apollõia brunduſium: tarentum: thurii: locri: regium: lucani neapolis: puteoli: thuſcum mare corſica: baleares: hiſpania media.Gnomoni ſeptem pedes umbris ſex.Magnitudo diei ſumma horarũ æquinoctialium quindecim.Sexta cõphenſio qua continetur urbs roma amplectirur caſpias gentes: caucaſum: ſeptentrionalia armeniæ: apolloniam ſupra rhyndacũ: nicomediã: niceã: chalcedonẽ: bizãtiũ: lyſimachiã: cherõneſũ: melanẽ ſi

num:abderam:samothraciam:maroneam:oenum:bessicam:thraciã:medicam: pæoniam:illyrios:dyrrachiũ:canusiũ: Apuliæ extima: Campaniã:& ethruriã:pisas lunã Luccam:Genuã liguriam:antipolin:massiliam:narbonem:tarraconẽ: hispaniam tarraconensem:mediam:& inde p lusitaniã.Gnomoni pedes nouẽ umbræ octo. Lõgissima diei spatia horaꝝ æquinoctialiũ.xv.addita nona parte unius horæ:aut ut Nigidio placuit quinta.Septima diuisio ab altera caspii maris hora incipit.Caditq; supra callati:bosphoꝝ:boristenẽ: stomos:thraciæ auersa:triballos illyrici reliqua:adriaticũ mare:aquileam:altinũ:Venetiã:Vincẽtiã:Patauiũ:Veronam:Cremonam::Rauẽnã: Anconã:Picenum:marois:pelignos:sabinos:umbriã:Ariminũ:Bononiã:Placẽtiam:Mediolanũ:omniaq; ab apẽnino.Transq; alpes galliã:aquitaniam uiẽnã:pireneũ:celtiberiam.Vmbilico.xxxv.pedũ umbræ.xxxvi. Vt tamẽ i partẽ uenetiæ exequet umbra gnomoni.Amplissima dies horaꝝ æquinoctialiũ.xv.& quintaꝝ partiũ horaꝝ trium. Hactenus antiquoꝝ exacta celebrauimus.Sequẽtium diligẽtissimi quod superest terraꝝ tribus assignauere segmẽtis. A tanai per mæotin lacũ & sarmatas usq; boristenẽ: atq; ita p dacos partemq; germaniæ gallias oceani littora amplexi:quod esset horaꝝ xvi.Alteꝝ per hyperboreos & britãiam horaꝝ.xvii.Postremo scyticũ a rhipheis iugis ĩ thilem:in quo dies cõtinuarent (ut dixiмus) noctesq; p uices. Iidẽ & ante principia quæ fecimus posuere circulos duos.Primũ per insulã meroen & ptolemaidon in rubro mari ad elephantoꝝ uenatus cõditam ubi longissimus dies.xii.horaꝝ esset dimidia hora amplior.Secundũ per syenẽ ægipti euntẽ:q esset horaꝝ.xiii. Idemq; singulis dimidia horaꝝ spatia usq; ad ultimũ adiecere circulis.Et hactenus de terris.

CAII PLIINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VII.

PROEMIVM.

De Animalibus

m

Vndus,et in eo terræ,gentes,maria:insulæ:insignes urbes adhunc modũ se habent. Animantium in eodem natura nullius ꝓpe partis cõtẽplatiõe minor ẽ.Siqdẽ cũ omnia exequi humanus nequeat animus. Prĩcipiũ iure tribuet homini:cuius causa uidet cuncta alia genuisse natura,magna,& sæua mercede cõtra tanta sua munera:ut nõ sit satis æstimare parens melior homini, an tristior nouerca fuerit.Ante omnia unũ animantiũ cũctoꝝ aliena alienis uelat opibus:cæteris uariæ tegumẽta tribuit:testas:cortices:coria:spinas:uillos:setas:pilos:plumã:pẽnas:squamas:uellera.Trũcos etiã,arboresq; cortice interdũ gemino a frigoribus & calore tutata est.Hominẽ tantũ nudũ,& in nuda humo natali die abiicit ad uagitus statim,& ploratũ:nullũq; tot animaliũ aliud ad lachrymas: & has ꝑtinus uitæ principio.At Hercule risus præcox illi,& cellerrim⁹ ante quadragesimũ diẽ nulli dat.Ab hoc lucis rudimẽto,quod ne feras qdem ĩter nos genitas,uincula excipiũt: & omniũ mẽbroꝝ nexus:atq; infœliciter natũ iacet mãibus pedibusq; deuinctis flẽs. Animal cæteris imperatuꝝ:& a suppliciis uitã auspicat:unã tantũ ob culpam,quia natũ est.Heu demẽtia ab iis initiis existimantiũ ad supbiam se genitos.Prima roboris spes,primumq; tẽporis munus quadrupedi similẽ facit.Quãdo homini incessus? quãdo uox? quãdo firmũ cibis os? qdiu palpitãs uertex? Summæ inter cũcta animalia imbecillitatis indiciũ.Iã morbi tot,atq; medicinæ tot cõtra mala excogitatæ:& hæ quoq;

ſubinde nouitatibus uictæ: cætera ſentire naturam ſuam. Alia pernicitatem uſurpare: alia p̄petes uolatus: alia uires: alia nare. Hominē ſcire nihil ſine doctrina: nō fari, nō ingredi: nō ueſci: breuiterq; nō aliud naturæ ſpōte q̄ flere. Itaq; multi extitere, q nō naſci optimū cēſerent: aut q̄ ociſſime oboleri. Vni animātiū luctus ē datus. Vni luxuria: & qdē īnumerabilibus modis: ac p ſingula membra uni ambitio. Vni auaritia. Vni īmēſa uiuēdi cupido. Vni ſupſtitio. Vni ſepulturæ cura: atq; etiā poſt ſe defutura. Nulli uita fragilior. Nulli re℞ oīum libido maior. Nulli pauor cōfuſior. Nulli rabies acrior. Deniq; cætera animātia ī ſuo genere ꝓbe degūt. Cōgregari uidemus & ſtare contra diſſimilia. Leonū feritas īter ſe nō dimicat. Serpētū morſus nō petit ſerpētes. Ne maris qdē beluæ ac piſces niſi ī diuerſa gn̄a ſæuiūt. At hercule ħ hōi pluria, ex hoīe ſūt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Ca. .I.

e T de uniuerſitate qdem generis humani magna ex parte in relatione gentiū diximus. Neq; enim ritus, moreſq; nūc tractamus. Innumeri ſunt, totidē pene quot ſunt hominū cœtus. Quædā tn̄ nō omittenda duco: maximeq; longius a mari degentiū. In quibus ꝓdigioſa aliqua, & īcredibilia multis uiſum iri haud dubito. Quis enim æthiopas, ante q̄ cerneret, credidit? aut cui nō miraculo ē, cū primū ī notitiā uenit? Quāmulta fieri nō poſſe, priuſq̄ ſint facta, iudicātur. Naturæ uero re℞ uis atq; maieſtas in oībus momētis fide caret: ſi qs modo ptes eius, ac nō totam cōplectat̄ animo. Ne pauones, aut tigriū, pantherarūq; maculas, & tot aīalium picturas cōmemorem: paruū dictu: ſed immēſum æſtimatione: tot gentiū ſermones: tot linguæ: tanta loquēdi uarietas: ut externus alieno pene nō ſit hominis uice. Iā ī facie uultuq; noſtro cū ſint. x: aut paulo plura mēbra, nullas duas ī tot milibus hoīnū īdiſcretas effigies exiſteret. Quod ars nulla ī paucis numero p̄ſtet affectādo. Nec tn̄ ego in pleriſq; eo℞ obſtringam fidē meā: potiuſq; ad auctores relegabo: qui de dubiis rogent̄ omnibus. Mō ne ſit faſtidio græcos ſequi, tanto maiore eo℞ diligentia, uel cura uetuſtiore.

De Scythis, & alia℞ diuerſitate gentium. Ca. .II.

e Sſe ſcytha℞ genera, & quidē plura: quæ corporibus humanis ueſcerent̄ indicauimus. Id ipm incredibile fortaſſe, ni cogitemus ī medio orbe terra℞, ac ſicilia, & italia fuiſſe gentes huius mōſtri, cyclopas, & leſtrigonas: & nuprime trāſalpes hominē īmolari gentiū ea℞ more ſolitū: quod paulo a mādēdo abeſt. Sed & iuxta eos, qui ſunt ad ſeptētrionē uerſi, haud ꝓcul ab ipſo aquilonis exortu, ſpecuq; eius dicto: quē locum geſglitron appellant, ꝓdunt̄ arimaſpi: quos diximus uno oculo ī frōte media inſignes: qbus aſſidue bellū eſſe circa metalla cū gryphis, fera℞ uolucri genere quale uulgo tradit̄: eruente ex cuniculis au℞ mira cupiditate, & feris cuſtodientibus, & arimaſpis rapiētibus: multi, ſed maxime illuſtres Herodotus, & Ariſteas Procōneſius ſcribūt: ſup alios aūt antropophagos ſcythas ī quadā cōualle magna timaui mōtis regio ē: quæ uocat̄ abarimō: in q̄ ſilueſtres uiuūt hoīes auerſis poſt crura plantis eximiæ uelocitatis: paſſim cū feris uagātes. Hos ī alio nō ſpirare cælo: ideoq; ad finitimos reges nō pertrahi. Neq; ad Alexandrū magnū pertractos Beton itine℞ eius menſor ꝓdidit. Priores antropophagos quos ad ſeptētrionē eſſe diximus: x. die℞ itinere ſupra boryſthenē amnem oſſibus humano℞ capitū bibere. Cutibuſq; cū capillo p baltelibus ante pectora uti Iſigonus Niceenſis. Idē in albania gigni quoſdā glauca oculo℞ acie: pueritia ſtatim canos: q noctu pluſq̄ īterdiu cernāt. Idē itinere die℞. x. ſupra boryſthenem ſauromatas tertio die cibū cape ſemp. Crates Pergamenus in helleſpontū circa parium genūs hominū fuiſſe tradit: quos ophiogenes uocat: ſerpentū ictus cōtactu leuare ſolitos: & manu īpoſita uenena extrahere corpori. Varro etiā nunc eſſe paucos: ibi quo℞ ſaliuæ contra ictus ſerpentium medeant̄. Similis & in africa gens pſyllo℞ fuit ut Agatharchides ſcribit a pſyllo rege dicta cuius ſepulchrum in parte ſyrtiū maiorū ē. Ho℞ corpori ingenitū fuit uirus exitiale ſerpētibus: ex cuius odore ſopirēt eas. Nos uero li

beros genitos protinus obiiciendi sæuissimis eaꝝ. Eoq; genere pudicitiā cōiugum experiendi nō ꝓfugiētibus adulterino sanguine natos serpētibus. Hæc gens ipsa qdem ꝑpe īterēptione sublata est a nasamonibus: qui nunc tenent has sedes. Genus tamen hoīum ex iis q ꝓfugerāt: aūt cū pugnatū est absuerāt: hodieq; remanet ī paucis. Simile & ī italia marsoꝝ gēte durat: quos a Cyrces filio ortos ferunt: & ideo inesse iis uim naturalē eā. Et tamē omībus hoībus cōtra serpētes īest uenenū. Ferūq; ictas saliua ut feruētis aquæ cōtactu fugere. Quod si ī fauces penetrauerit: etiā mori: Idq; maxīe humani ieiunii oris. Supra nasamonas cōfinesq; illis maclias ādrogynas esse utriusq; naturæ īter se uicibus coeuntes Calliphāes tradit. Aristotiles adiicit dextrā māmā iis uirilē: leuā muliebrem esse. In eadē africa familias quasdā effascināntiū Isigonus & Menphodorus tradūt. Quaꝝ laudatione intereant probata: arescāt arbores: emoriant̄ īfantes. Esse eiusdē generis in triballis & illyris adiicit Isigonus: qui uisu quoq; effascinent interimātque quos diutius ītueant̄: iratis præcipue oculis: quod eoꝝ malū facilius sētire puberes. Notabilius esse: ꝙ pupillas binas ī oculis singulis habeāt. Huius generis fœminas in scythia quæ uocant̄ uitiæ prodit Apollonides. Philarchus & in ponto tibioꝝ genus: multosque alios eiusdē naturæ. quoꝝ notas tradit ī oculo altero geminā pupillā: ī altero eq effigiem. Eosdē præterea nō posse mergi: nec ueste quidē degrauatos. Haud dissimile iis genus pharmacū in æthiopia ꝓdidit Damon. Quoꝝ sudor tabē cōtactis corporibus afferat. Fœminas quidem oēs ubiq; uisu nocere: quæ duplices pupillas habeant Cicero quoq; apud nos auctor est. Adeo naturæ cū feraꝝ more uescēdi humanis corporibus in hoīem rabiē genuisset: gignere ī toto corpore & quoꝝdā oculis quoque uenena placuit: ne qd usq̄ mali esset quod in hoīe nō esset. Haud ꝓcul urbe roma in faliscoꝝ agro familiæ sunt paucæ quæ uocant̄ hirpiæ: quæ sacrificio ānuo quod fit ad montē soractē Apollini super ambustā ligni struē ābulātes nō aduruntur. Et ob id ꝑpetuo senatuscōsulto militiæ oīumque alioꝝ numeꝝ uacationē habent. Quoꝝdā corpori partes nascunt̄ ab aliqua mirabiles: Sicut Pyrrho regi pollex ī dextro pede cuius tactu lyenosis medebat̄. Hūc cremari cū reliquo corpore nō potuisse tradunt. Conditūq; loculo in tēplo. Præcipue india æthiopūque tractus miraculis scatent. Maxima in india gignuntur aīalia. Inditio sunt canes grādiores cæteris. Arbores quidē tantæ ꝓceritatis tradunt̄: ut sagittis superari nequeāt. Hec facit ubertas soli tēperies cæli: aquarū abundātia (si libeat credere) ut sub una ficu turmæ cōdant̄ equitū. Arundines uero tātæ ꝓceritatis: ut singula īternodia alueo nauigabili ternos interdū hoīes ferant. Multos ibi quina cubita cōstat lōgitudīe excedere. Nō expuere. Non capitis: nō dentiū aut oculoꝝ ullo dolore affici. Raro aliarū corporis partiū: tam moderato solis uapore durari. Philosophos eoꝝ quos gygnosophistas uocāt ab exortu ad occasum perstare cōtuētes solem īmobilius oculis. Feruētibus harenis toto die alternis pedibus īsistere. In mōte cui nomen est milo hoīes esse auersis plantis octonos digytos in singulis pedibus habentes auctor est Megasthenes. In multis autē montibus genus hominū capitibus caninis ferarū pellibus uelari pro uoce latratū edere: unguibus armatū uenatu & aucupio uesci. Hoꝝ supra. cxx. mil. fuisse produnt̄. Ctesias scribit in quadā gente indiæ fœminas semel in uita parere: genitosq; cōfestim canescere. Itē hominū genus q monosceli uocarēt̄ singulis cruribus miræ ꝑnicitatis ad saltū. Eosdēq; sciopodas uocari qui In maiore æstu humi iacētes resupini umbra se pedū protegant Nō longe eos a troglodytis abesse. Rursusq; ab iis occidētem uersus quosdā sine ceruice: oculos in humeris habētes. Sunt & satyri subsolanis indoꝝ montibus: cartaduloꝝ dicit̄ regio: ꝑnicissimū aīal tanq̄ quadrupedes tam recte currentes: humana effigie ut propter uelocitatē nisi senes aut ægri nō capiant̄. Choromādarū gentē uocat Tauron siluestrē sine uoce: stridoris horrēdi: hirtis corporibus: oculis glaucis: dentibus caninis. Eudoxus ī meridianis indiæ uiris plātas esse cubitales. Fœminis adeo paruas ut

ſtrutopodes appellentur. Megaſthenes gentem inter nomadas indos narium loco fo-
ramina tantum habentẽ: anguiũ modo loripedẽ: uocari ſcyrtias. Ad extremos fines in
diæ ab oriente circa fontẽ gangis aſtomoꝝ gentẽ ſine ore: corpore toto hirtam ueſtiri
frondiũ lanugine: halitu tantũ uiuentẽ & odore quẽ naribus trahant. Nullũ illis cibũ
nullũq; potũ. Tantũ radicũ florũq; uarios odores ſiluestriũ malorũ: quæ ſecũ portant
longiore itinere: ne deſit olfatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Su
per hos extrema in p̃te montiũ ſpithamæi pygmæi narrant̃: ternas ſpithamas longitu
dine hoc eſt ternos dodrantes nõ excedẽtes. Salubri cælo ſempq; uernante: montibus
ab aq̃lone oppoſitis: quos a gruibus infeſtari Homerus quoq; ꝓdidit. Fama ẽ inſidẽtes
arietũ caprarũq; dorſis armatos ſagittis ueris tẽpore uniuerſo agmine ad mare deſcen-
dere: & oua pulloſq; earũ halitũ conſumere: ternis eã expeditionẽ menſibus confici: ali
ter futuris gregibus nõ reſiſti. Caſas eoꝝ luto pẽniſq; & ouoꝝ putaminibus conſtrui.
Ariſtoteles ĩ cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliq. Cirnos indorum
genus Iſigonus tradit annis cẽtenis q̃dragenis uiuere. Itẽ æthiopas macrobios & ſeras
exiſtimãt: & qui athon montẽ incolãt. Hos quidẽ q̃a uiperinis carnibus alant̃: itaque
nec capiti nec ueſtibus eoꝝ noxia corpori ineſſe aĩalia. Oneſicritus quibus in locis in
diæ umbræ non ſint. Corpora hominũ cubitorũ quinũ & binoꝝ palmoꝝ exiſtere: &
uiuere annos. cxxx. nec ſeneſcere: ſed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus indos q̃
cẽtenos annos excedãt gymneſtas appellat: nõ pauci macrobios. Cteſias gentẽ ex iis q̃
appellat̃ pandoræ ĩ conuallibus ſitã annos ducẽtos uiuere: in iuuẽta candido capillo
qui ĩ ſenectute nigreſcat. Cõtra alios q̃dragenos nõ excedere annos iunctos macrobiis
quoꝝ fœminæ ſemel pariãt. Idq; & Agatharchides tradit. Præterea locuſtis eos ali: & eẽ
pernices. mandoꝝ nomẽ iis dedit Clytarchus & Megaſthenes: tricẽtoſq; eoꝝ uicos an-
numerãt. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere: ſenectã q̃drageſimo anno accidere. Ar
temidorus in taprobanã inſulã longiſſimã uitã ſine ullo corporis langore traduci. Vi
ros indoꝝ quoſdã cũ feris coire: mixtoſq; & ſemiferos eſſe partus. In colinguis eiuſdem
indiæ gẽte quinquẽnes cõcipere fœminas: octauũ uitæ annum nõ excedere. Et alibi
cauda uilloſa hoĩes naſci p̃nicitatis eximiæ. Alios auribus totos contegi. Soritas ab in
dis arabis fluuius diſterminat. Ii nullũ aliũ cibũ nouere q̃ piſciũ: quos unguibus diſ-
ſectos ſole torreãt: atq; ita panẽ ex iis faciũt: ut refert Clitarchus. Troglodytas ſup æthi
opiã ueIociores eſſe eq̃s Pergamenus Crates. Itẽ æthiopas octona cubita lõgitudine ex
cedere: ſirbotas uocari gentẽ eã nomadum æthiopũ ſecundũ flumẽ aſtragũ ad ſepten-
trionẽ uergentẽ. Gẽs meniſminoꝝ appellata abeſt ab oceano dierũ itinere. xx. Anima-
liũ quæ cynocephalos uocamus lacte uiuũt. quoꝝ armẽta paſcit maribus ĩterẽptis p̃
terq̃ ſobolis cã. In africæ ſolitudinibus hominũ ſpecies obuiæ ſubide fiũt: momentoq;
euaneſcũt. Hæc atq; talia ex hominũ genere ludibria ſibi: nobis miracula ĩgenioſa fecit
natura. Et ſingula q̃dẽ q̃ facit ĩdies aut ꝓpe horas quis enumerare ualeat? Ad detegen
dã eius potentiã ſatis ſit inter ꝓdigia poſuiſſe gẽtes. Hic ad cõfeſſa ĩ homine pauca.

De prodigioſis partubus. Ca. IIII.

t Ergeminos naſci certũ eſt Oratioꝝ Curatiorũq; exẽplo. Supra ĩter oſtẽta ad
ducit̃: p̃terq̃ in ægypto: ubi fœtifer potu nilus. Proxime ſupremis Diui Au-
guſti annis Fauſta quædã e plebe oſtiæ duos mares: totidẽ fœminas enixa fa
mẽ quæ ſecuta ẽ portẽdit haud dubie. Repitur & in pelopõneſo binos q̃ter enixa: ma-
ioreq; partẽ ex omni eius uixiſſe p̃tu. Et in ægypto ſeptẽnos utero ſimul gigni auctor
ẽ Trogus. Gignunt̃ & utriuſq; ſexus: quos hermophroditos uocamus: olim androgy
nos uocatos: & in ꝓdigiis habitos: nũc uero in delitiis. Pompeius magnus in ornamẽ
tis theatri mirabiles fama poſuit effigies: ob id diligentius magnorum artificum inge
niis elaboratas. Inter quas legitur Eutice a. xx: liberis rogo illata trallis enixa triginta
partus. Alcippe elephantum q̃q̃ id inter oſtenta eſt. Nanq; & ſerpentem peperit inter

ĩnitia marsici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstrũ partus eduntur
Claudius Cæsar scribit hippocẽtauꝝ ĩ thessalia natũ eodẽ die interiisse. Et nos prĩcipa
tu eius allatũ illi ex ægypto ĩ melle uidimus. Est inter exempla in uterum protinus re
uersus ĩnfans sagunti quo anno ab Hannibale deleta est:

De mutatione sexus & geminis partubus. Ca. IIII.

X fœminis mutari in mares nõ ẽ fabulosum. Inuenimus ĩ aĩalibus Licinio
e Crasso C. Cassio Longino cons. Casini pueꝝ factũ ex uirgĩe sub parentibus:
iussuque aruspicũ deportatũ ĩ insulã desertã. Licinius Mutianus ꝓdidit ui/
sum a se argis Aristontẽ, cui nomẽ Arestusæ fuisset, Nupsisse ẽt. Mox barbã, & uirilita/
tẽ ꝓuenisse: uxoreq; duxisse. Eiusdẽ sortis & smyrnæ puerũ a se uisum. Ipse ĩ affrica ui
di mutatũ in marẽ nuptiatũ die. L. Cossiciũ ciuẽ tisdritanũ. Editis geminis rarum esse
aut puerperæ, aut puerperio præterq̃ alteri uitã. Si uero utriusq; sexus editi sint gemi/
ni, rariorẽ utriq; salutẽ. Fœminas gigni alterius mares q̃ sicuti celerius senescere. Sæpi
us uero moueri mares ĩ utero: & in dextra fere parte: in læua fœminas constat.

De hoĩe generãdo: & pariẽdi tẽpora p illustria exẽpla a mẽsibus vii. ad. xi. Ca V

Aeteris aĩmãtib⁹ ꝯstatutũ & pariẽdi & partus egerẽdi tẽpus est. Homo toto ãno
c & ĩcerto gignit̃ spatio. Alius septimo mẽse: alius octauo: & usq; ad initia deci
mi undecimiq;. Ante septimũ mẽsem haud unq̃ uitalis ẽ. Septĩo non nisi pri/
die postero ue plenilunii die aut ĩterlunio cõcepti nascunt̃. Translatitiũ ĩ ægyto est &
octauo gigni. Iã qdem & in italia tales partus esse uitales. Cõtra priscoꝝ opiniones ua
riãt hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicii ac postea Põponii atq; orsiti clarissimoꝝ
ciuiũ cõiunx ex iis quattuor partus enixa semp septimo mẽse: genuit Suillum Ruffũ
undecimo: Corbulonẽ septimo utrũq; cõsulẽ. Et postea Cesoniã Caii principis coniu/
gẽ octauo: In quo mensiũ numero genitis intra quadragessimũ diẽ maxius labor gra/
uidis. Quarto autẽ & octauo mẽse lœtales in iis abortus: Masurius auctor ẽ. L. Papiriũ
prætorẽ secũdo hærede lege agẽte bonoꝝ possessionẽ cõtra eum dedisse cũ mater ptũ
xiiii. mẽsibus diceret tulisse. qm̃ nullũ certũ tẽpus pariẽdi statutũ uideretur:

De cõceptibus & signa sexus ĩ grauidis ptinẽtia ãte ptũ. Ca VI.

Conceptu decimo die dolores capitis: oculoꝝ uertigines tenebræq;: fastidiũ ĩ
a cibis: redundatio stomachi indices sunt hoĩs ĩchoati. Melior color marẽ feren
ti & facilior partus Motus in utero quadragesimo die. Cõtraria oĩa in altero
sexu. Ingestabile onus. Cruꝝ & inguiũ leuis tumor. Primus autẽ nonagesimo die mo
tus. Sed plurimũ lãgoris ĩ utroq; sexu: capillũ germinãte partu & ĩ plenilunio. Quod
tẽpus editos quoq; ĩfantes præcipue ĩfestat. Adeoq; incessus atq; omne quicquid dici
potest ĩ grauida refert: ut salsioribus cibis usæ carentẽ unguiculis partũ edãt. Et si re
spirauere: difficilius enitant̃. Oscitatio qdẽ ĩ enixu lœtalis est: sicut sternuisse a coitu
abortiuum. De cõceptu hominũ & generatiõe. Ca. VII.

Iseret atq; etiã pudet æstimantẽ q̃ sit friuola aĩaliũ superbissimi origo. Cum
m plerũq; abortus causa fiat odor a lucernaꝝ extinctu. His prĩcipiis nascũtur
tyrãni. Carnifex his aĩus. Tu q corporis uiribus fidis. Tu q forrunæ munera
ãplexaris: & te ne alũnum qdẽ eius existimas: sed partũ. Tu cuius semp ĩ uictoria mẽs
Tu q te deũ credis aliquo successu tũens. tãti tñ ꝑire potuisti. Atq etiã hodie minoris
potes: quãtulo serpentis ictus dẽte. Aut etiã ut Anacreon poeta acino uuæ passæ. Vt
Fabius senator prætor ĩ lactis haustu uno pilo strãgulatus. Is demũ profecto uitam
æqua lance pensitabit: qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De agrippis. Ca. VIII.

N pedes ꝓcedere nãscentẽ contra naturã ẽ. E quo argumẽto eos appellauere
i agrippas ut ægre partus. Qualiter M. Agrippã ferũt genitũ unico ꝓpe fœli/
citatis exẽplo in omibus ad hũc modũ genitis. Quãq̃ is quoq; aduersa pedũ

ualitudine. Misera iuuenta, exercito æuo inter arma hosteſq; & ad mortem obnoxio ac ceſſu: infœlici terris ſtirpe omni: ſed per utraſq; Agrippinas: maxime: quæ Caiū & Domitium Neronē principes genuere totidem faces generis humani. Præterea breuitate æui quinquageſimouno raptus anno in tormentis adulteriorꝫ coniugis: ſoceriq; ꝑgraui ſeruitio luiſſe ꝑpoſteri ortus augurium exiſtimatur. Neronem quoq; pauloante prīcipem & toto principatu ſuo hoſtem generis humani pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt: pedibus efferi.

Monſtruoſi partus exciſi utero. Ca. IX.

a Vſpicatius enecta parente gignunt̄. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primuſq; Cæſar a cæſo matris utero dictus. Qua de cā & ceſones appellati. Simili modo natus & Manilius qui carthaginē cum exercitu intrauit.

Qui ſint uopiſci. Ca. X.

u Opiſcum appellabant unum e geminis: qui recenti utero naſceretur alio interempto abortu. Nāq; maxima & ſi rara circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. Ca. XI.

p Ræter mulierem pauca animalia coitū nouere grauida. Vnū quidē omnino aut alterꝫ ſupſœtat. Extat in monumentis etiā medicorꝫ: & quibus talia conſectari curæ fuit: uno abortu duo puerperia egeſta. Sed ubi paululū tēporis īter duos cōceptus interceſſit: uterq; eſt ꝑfectus ut ī Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alterꝫ marito ſimilē: alterꝫ adultero genuit. Itē procōneſia ancilla quæ eiuſdem diei coitu alterꝫ domino ſimilē alterꝫ ꝓcuratori eius. Et ī alia quæ unū iuſto partu: quinq; menſiū alterꝫ edidit. Rurſus in alia quæ ſeptē menſium edito puerperio ī ſecutis mēſibus geminos enixa eſt. Iā illa uulgata eſt uarie: Ex integris truncos gigni: ex truncis ītegros: eadēq; parte trūcos. Signa quædā neuoſque & cicatrices etiā regenerari. Quarto partu dacorꝫ originis nota in brachio redditur.

Exempla ſimilitudinum. Ca. XII.

i N lepidorꝫ gente tres ītermiſſo ordine obducto mēbrana oculo genitos accepimus. Similes quidē alios auo. Et ex geminis quoq; alterꝫ patri: alterꝫ matri. Annoq; poſt genitū maiori ſimilē fuiſſe ut geminū. Quaſdā ſibi ſimiles ſemꝑ parere: quaſdā uiro: quaſdā nulli. quaſdā fœminā patri: marē ſibi. Indubitatū exēplum eſt Nicei nobilis poetæ bizātii geniti: ꝙ adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differente: ipſe in auum degenerauit æthiopē. Similitudinū quidē in mēte reputatio ē: & in ꝙ̄ credant̄ multa fortuita pollere: uiſus: auditus: memoriaq;: hauſtæ imagines ſub ipſo cōceptu. Cogitatio ēt utriuſlibet animo ſubito trāſuolās effingere ſimilitudinē aut miſcere exiſtimat̄. Ideoq; plures in hoīe ꝙ̄ in cæteris oībus aīalibus differētiæ quoniā uelocitas cogitationū animiq; celeritas & ingenii uarietas multiformes notas imprimit: cū cæteris animātibus īmobiles ſint animi: & ſimiles oībus ſinguliſq; in ſuo cuiq; genere. Antiocho regi ſyriæ e plebe noīe Arteon in tantū ſimilis fuit: ut Laodice cōiunx regia necato iā Antiocho munus ꝑ eū cōmendatiōis regniq; ſucceſſiōis pegerit. Magno Pōpeio Vibius qdā e plebe & Publitius etiā ſeruitute liberatus ī diſcreta ꝓpe ſpecie fuere ſimiles: illud os ꝓbū redētes: ipſūq; honorē eximiæ frōtis. Qualis cā patri quoq; eius Menogenis coci ſui cognomē īpoſuit Strabonis a ſpecie oculorꝫ nomen habētis uitiū īmitata. Et Scipiōi ī ſeruo Serapione uictimarii negociatoris uili mācipio Eiuſdē familiæ Scipiōi poſt Cneū cognomē Salūtominus dedit. Sicut Spīter Secundanus: Retiariuſq; Pāphylius collegio Lētuli & Metelli cōſulū. In quo ꝑꝙ̄ īfortūe fortuitū hoc quoq; fuit. Duorꝫ ſimul cōſulū ī ſcœna imaginē cerni. E diuerſo. L. Plācus orator hyſtrioni Rubrio cognomē īpoſuit. Rurſus Curiōi patri Burbuleius. Iteq; Meſſalæ cēſorio Menogenes pinde hyſtriones. Suræ qdē ꝓcōſulis etiā rictū ī loquēdo cōtractionē linguæ & ſermōis tumultū nō imaginē mō piſcator qdam in ſicilia reddidit.

Cassio Seuero celebri oratori armētari Mirmilōis obiecta similitudo est. Troianus M. Antonio iā triūuiro eximios forma pueros alterū ī asia genitū: alterū trāsalpes ut geminos uēdidit: tāta unitas erat. Postq̄ deide sermones puerū detecta fraude a furēte īcrepitus Antonio ē īter alia magnitudinē precii requirēte (nā ducētis erat mercatus sestertiis) respōdit. uersutus īgenii magno ob id ipsū se tāti uēdidisse: quoniā nō esset mira similitudo ī ullis eodē utero editis. Diuersarū qdē gentiū natales tā concordi figura reperiri: sup omnē esse taxationē: adeoq; tēpestiuā admiratiōem ītulit: ut ille ꝓscriptor aius mero & cōtumelia furens non aliud in censu magis & in fortuna sua duceret.

Quæ sit generādi ratio. Ca. XIII.

Est quædā priuatim dissociatio corporū: & īter se sterilis. At ubi cū aliis iūxere gignūt. Sicut Augustus & Liuia. Itē alii aliæq; fœminas tātū generāt: aut mares. Plerūq; alternāt. Sicut Gracchorū mater duodecies: & Agrippina. Germanici nouies. Aliis sterilis est iuuēta. Aliis semel ī uita dat̄ gignere. Quædā nō ꝑferunt partus. Quales si quādo medicia & cura uicere: fœminā fere gignūt. Diuus Augustus ī reliqua exēplorū raritate neptis suæ nepotē uidit genitū quo excessit āno M. Syllanū qui cū asiam optineret post cōsulatū Neronis prīcipis successione ueneno eius īteremptus ē. Q. Metellus Macedonicus cū sex liberos reliqueret undecim nepotes reliqt. Nurus uero generososq; & omnes q se patris appellatiōe salutarēt. xxvii. In actis Diui Augusti tēporū īuenit̄. xii. cōsulatu eius quē. L. Sylla collega ad. iii. idus aprilis gessit Crispinū Hylariū ex īgenua plebe fesulana cū liberis nouem: ī quo numero filiæ duæ fuerunt: nepotibus. xxvii. ꝓnepotibus. xxix. neptibus. ix. prælata pōpa cum omnibus his in capitolio immolasse.

Itē de eodē multiplicius. Ca. XIIII.

Mulier post quinquagesimū annū nō gignit: maiorq; pars quadragesimo profluuiū genitale sistit. Nā in uiris Masinissā regē post octogintasex ānos generasse filiū: quē Methymathnū appellauerit clarū ē. Catonē censoriū octogesimo exacto e filia Salonii cliētis sui. Qua de causa aliorū eius liberorū ꝓpago Liciniani sunt cognominati: hi Saloniani: ex quibus Uticēsis fuit. Nuper etiā L. Volusio Saturnino in urbis præfectura extincto notū ē Corneliā e Scipionū gente Volusiū Saturninū qui fuit cōsul post. lxii. ānum genuisse. Et usq; ad lxxv. apud ignobiles uulgaris reperit̄ generatio.

De mēstruis mulierū. Ca. XV.

Solū aūt animal mēstruale mulier est. Inde unius utero q̄s appellarūt molas. Ea est caro īformis īanima ferri ictū & aciē respuēs mouet̄: sistitq; mēses & ut partus: alias lœtalis: alias una senescens: aliquāto aluo citatior excidēs. Simile qddā & uiris ī uētre gignit̄ qđ uocāt scyron. Sicut Oppido Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile repitur mulierū ꝓfluuio magis mōstrificū. Acescunt supuētu musta. Sterilescūt lacte fruges. Moriunt̄ īsita. Exurūtur hortorū germina. & fructus arborū qbus insidere decidūt. Speculorū fulgor aspectu ipso hebetat̄. Acies ferri ꝑstringit̄: eborisq; nitor. Aluei apū emoriunt̄. Aes etiā ac ferrū rubigo ꝓtinus corrūpit: odorq; dirus aera. Et ī rabiē agunt̄ gustato eo canes. atq; īsanabili ueneno morsus infigit̄. Quin & bituminū sequax aliogn & lēta natura ī lacu iudææ q uocat̄ asphaltites certo tēpore anni supnatans neq; sibi auelli: ad oēm cōtactū adherēs ꝑterq̄ filo qđ tale uirus īfecerit. Etiam formicis animali minimo īesse sensū eius ferūt: abiiciq; gestatas fruges: nec postea repeti. Et hoc tale tātumq; oībus tricenis diebus malū ī muliere existit. & trimestri spatio largius. Quibusdā uero sæpius mēse: sicut aliqbus ūnq̄. Sed tales nō gignūt Quādo hæc est generādo hoī materia germinis e maribus coaguli modo hoc ī sese glomerāte. Quod deide tēpore ipso animatur: corporaturq;. Ergo cum grauidis fluxit inualidi aut non uitales partus eduntur: aut saniosi ut auctor est Nigidius.

Item de ratione partuum. Ca. XVI.

Idem lac fœminæ nō corrumpi alenti partū: si ex eodē uiro rursus cōceperit

arbitratur. Incipiente autem hoc statu aut desinente conceptus facillime traduntur. Fœcunditatis in fœminis progatiuā accepimus, inunctis medicamine oculis saliuā in fici. Cæteꝝ editis primores septimo mēse gigni dētes: priusq̄ i supera fere pte haud dubiū ē. Septimo eosdē decidere āno, aliosq; suffici. Quosdā & cū dētibus nasci: sicut .M. Curiū, q ob id dentatus cognominatus ē. Et Cn. Papyriū Carbonē pclaros uiros. In fœminis ea res inauspicati fuit exēpli regū tēporibus: cū ita nata esset Valeria exitio ciui tati, in quā delata esset, futuꝝ respōso aruspicū uaticināte. Sessapiā etiā illa tempestate florētissimā deportata ē ueridico exitio cōsecuto. Quasdā cōcreto genitali gigni infausto omine Cornelia Gracchoꝝ mater indicio ē. Aliqui uice dētiū cōtinuo osse gignūt. Sicuti Prusiæ regis bithynioꝝ filius superna parte oris. Dētes autē tantū inuicti sunt ignibus: nec cremant̄ cū reliquo corpore. Iidē flāmis indomiti tabe cauant̄ pituita ue. Candorē trahunt quodā medicamine. Vsu atterunt̄: multeq; primū i aliquibus deficiunt. Nec cibo tantū & alimētis necessarii. Quippe uocis sermonisq; regimen primores tenent cōcentu quodā excipientes ictū linguæ: serieq; structuræ: atq; magnitudīe mutilātes moliētes ue aut hebetātes uerba. Et cū defluxere explanatiōnē oēm adimētes. Quin & auguriū in hac esse creditur parte. Triceni bini uiris attribuūt̄: excepta turduloꝝ gēte. Quibus plures fuere lōgiora pmitti uitæ putant spatia. Fœminis minor numerus. Quibus i dextra parte gemini superne a canibus cognominati: fortunæ blādimenta pollicent̄. Sicut in Agrippina Domitii Neronis matre: cōtra in leua. Hoīem priusq̄ genito dēte cremari mos gentiū nō est. Sed mox plura de hoc: cū membratim hystoria decurret. Risisse eodē die quo genitus eēt unū accepimus hominē Zoroastrē. Eidē cerebrū ita palpitasse ut impositā repelleret manū: futuræ psagio scientiæ. In trimatu suo cuiq; dimidiā esse mensurā staturæ certum ē. In plenū aūt cuncto mortaliū generi minorē indies fieri ppemodū obseruat̄: Rarosq; patribus prōceriores consumēte ubertatē seminum exustione: incuius uices nunc uergat æuum. In creta terræmotu rupto monte inuentū ē corpus stans. xlvi. cubitoꝝ: quod alii Orionis: alii Etionis fuisse tradūt. Horestis corpus oraculi iussu refossum septē cubitoꝝ fuisse monumētis traditur. Iam uero ante annos prope mille uates ille Homerus nō cessauit minora corpora mortalium q̄ prisca cōqueri. Neui Pollionis amplitudinē annales non tradunt. Sed quia populi cōcursu pene interemptus esset prodigii uice habitū. Procerissimum hominē ætas nostra Diuo Claudio principe Gabbarā nomine ex arabia aduectū nouem pedū & totidē unciaꝝ uidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito. quorum corpora eius miraculi gratia i conditorio Salustianoꝝ asseruabantur hortoꝝ. Pusiōi & Secūdillæ erant nomina. Eodem præside minimus homo duos pedes & palmū Conopas nomine in delitiis Iuliæ neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta Iuliæ augustæ. Manium maximū &. M. Tulliū eqtes romanos binum cubitoꝝ fuisse auctor ē Varro. Et ipsi uidimus in loculis asseruatos. Sexquipedales gigni quosdā longiores in trimatu implētes uitæ cursum haud ignotū ē. Inuenimus in monumentis salaminæ Eutimenis filium i tria cubita triēnio adoleuisse: incessu tardū: sensu hebetē: & iā puberē factū uoce robusta: absumptū cōtractiōe mēbroꝝ subita triēnio circūacto. Ipsi nos pridē uidimus eadē ferme oīa pter pubertatē in filio Cornelii Taciti eqtis Ro. belgicæ galliæ rōes pcurantis. Ectapelos græci uocāt eos. In latino nō habēt nomen.

Insignia corporum. Ca. XVII.

q Vod sit hominum spatium a uestigio ad uerticē: id esse sparsis manibus inter lōgissimos digytos obseruatū est. sicuti uires quibusdā dextera pte maiores: quibusdā æquas utraq;: aliqb⁹ leua manu pcipuas. Nec id unq̄ i fœminis. Mares pstare pōdere. Et defūcta iuuentibus corpora oīum aīaliū. Et dormiētia uigilantibus. Viroꝝ cadauera supina fluitare. Fœmīaꝝ pna: uelut pudori defūctaꝝ parcēte natura.

Exempla uariarum figurarum. Ca. XVIII.

Oncretis quosdá ossibus ac sine medullis uiuere accepimus. Signũ eoꝝ esse
c nec siti sẽtire: nec sudoré emittere. quãq̃ & uolũtate sciamus siti uictá. E qtéq;
Ro. Iuliũ Viatoré euocõtioꝝ gẽte fœderata ĩ pupillaribus ânis aquæ subter
cutẽ fusæ morbo ꝓhibitũ humore a medicis naturá fecisse cõsuetudĩe: atq; senecta ca
ruisse potu. Necnõ & alii multa sibi ĩpauere. Diuei soꝝ moꝝ exépla. Ca. XIX
Erũt crassũ auũ Crassi ĩ parthis ĩterẽpti nunq̃ risisse. Ob id Agelastũ uocatũ.
f Sicuti nec flesse multos. Socraté claꝝ sapiẽtia eodẽ semp uisũ uultu: nec aut
hylari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliqñ ĩ rigoré quẽdá toruita
téq; naturæ durá & ĩflexibilé: affectusq; humanos adimit: q̃les apathes græci uocant.
Multos eius generis expti. quodq; miꝝ sit auctores maxĩæ sapiẽtiæ. Diogené cynicũ.
Pyrrhoné: Heraclitũ: Timoné: Hũc qdẽ etiá in totius odiũ generis humani euectũ. Sed
hæc parua naturæ ĩsignia ĩ multis uaria cognoscunt. Vt ĩ Antonia Drusi nũq̃ expu
isse. In Ponponio cõsulari poeta nunq̃ ructasse. Quibus natura cõcreta sunt ossa: qui
sunt rari admodũ: cornei uocant. De fortitudine & uelocitate. Ca. XX.
Orpore uesco esse: sed eximiis uiribus Tritanũ ĩ gladiatorio ludo sannitiũ ar-
c matura celebré: filiũq; eius militẽ magni Põpei: & rectos & transuersos cãcela
tim toto corpore habuisse neruos ĩ brachiis etiá manibusq; auctor est Varro
ꝓdigiosa uiriũ elatiõe. Atq; etiá hostẽ ab eo ex ꝓuocatiõe dimicãtẽ Inermi dextra uno
digyto superatũ: & postremo correptũ ĩ castra trãslatũ. Alunius Valẽs meruit ĩ præto-
rio Diui Augusti cẽturio uehicula cũ culeis onusta donec exinanirent sustinere soli-
tus. Carpẽta cõprehẽsa una manu retinere obnoxius cõtranitẽtibus iumentis. Et alia
mirifica facere: quæ ĩsculpta monumẽto eius spectant. Ideo M. Varro Rusticellus iqt
Hercules appellatus: mulũ suũ tollebat. Fusius Saluius duo cẽtenaria põdera pedibꝰ
totidẽ manibus: & ducenaria duobus humeris contra scalas ferebat. Nos quoq; uidi-
mus Athanatũ noĩe: ꝓdigiosæ ostẽtationis quĩquagenario thorace plumbeo ĩdutum
Coturnisq; quĩgentoꝝ põdo calciatũ ꝑ scœná ĩgredi. C. Miloné athletá cũ cõstitisset
nemo uestigio educebat. Malũ tenẽti nemo digytũ corrigebat. Cucurrisse mille centũ
lx. stadia: ab athenis lacedemoné biduo Philippidé magnũ erat: donec Canistius cur-
sor lacedemonius & Philonides Alexãdri magni a sytione helyn uno die. mil: cccii. sta-
dia cucurrerũt. Nũc qdem ĩ circo quosdá. clx: pas. tolerare nõ ignoramus. Nuper que Fõ-
teio & Vipsano cõs. ãnos. ix. genitũ pueꝝ a meridie ad uesperũ. lxxv. M. p. cucurrisse.
Cuius rei admiratio ita demũ solida pueniet: si qs cogitet nocte ac die longissimũ iter
uehiculis tribus Tiberiũ Neroné emẽsum festinãtem ad Drusũ fratré ægrotãté in ger
mania ĩ ea fuerũt ducẽta mil. pas. De uisu. Ca. XXI.
Culoꝝ acies uel maxĩe fidé excedẽtia ĩuenit exẽpla. In nuce ĩclusĩ iliada Ho
o omeri carmen ĩ mẽbrana scriptũ tradidit Cicero idẽ fuisse q pụideret. cxxxv.
mil. pas.. Huic & nomẽ M. Varro reddidit Straboné uocatũ. Solitũ ât punico
bello a lilybeo siciliæ ꝓmõtorio exeũte classe carthaginis portu ẽt numeꝝ nauiũ di-
cere. Callicrates ex ebore formicas & alia tá pua fecit aĩalia: ut ptes eaꝝ a cæteris cerni
nõ possent. Mermecides qdá ĩ eodẽ genere ĩclaruit. a quo quadrigá ex eadẽ materia q̃
musca ĩtegeret aliis fabricatá: & nauẽ q̃ apicula pẽnis abscõderet. De auditu Ca. XXII
Vditus unũ exẽplũ habet mirabile. Prœliũ quo sybaris deleta ẽ: eo die quo ge-
a stũ erat auditũ olympiæ. Ná cybricæ uictoriæ Castoresq; romani q psicá ui-
ctoriá ipso die quo cõtingit nũtiauere uisus & auditus & numinũ fuere præsagia.
Exẽpla patiẽtiæ. Ca. XXIII.
p Atiẽtia corporis ut ẽ crebra sors calamitatũ ĩnumera documẽta pepit: Clarissi
mũ ĩ fœmininis leænæ meretricis exẽplũ: q torta nõ ĩdicauit Harmodiũ & Aristo
gitoné tyrãnicidas. In uiris Anaxarchides q simili de cá cũ torqueret pcisá e dentibus
linguá unáq; spẽ ĩdicii ĩ tyrãnos expuit. Memoriæ exempla. Ca. XXIIII.

m Emoria,necessarium maxime uitæ bonum,cui præcipua fuerit haud facile dictu est:tã multis gloriã eius adeptis.Cyrus rex oĩbus ĩ exercitu suo militib⁹ noĩa reddidit.L.Scipio ꝑopulo ro.Cyneas Pyrrhi regis legatus senatui & æq̃stri ordini romæ postero die q̃ aduenerat.Mithridates duaꝝ &.xx.gẽtiũ rex totidẽ linguis iura dixit:ꝓ cõtione singulas sine interpte affatus.Carmadas qdã in græcia,quæ qs exegerit uolumina ĩ bibliothecis legẽtis mõ repsentauit.Ars postremo eius rei facta & iuẽta ẽ a Simonide medico cõsumata a Metrodoro Sceptio.ut nihil nõ iisdẽ uerbis redderet̃ auditũ.Nec aliud ẽ æque fragile ĩ hoĩe,morboꝝ & casus ĩiurias atq; ẽt metus sentiẽs alias ꝑticulatim:alias uniuersa.Ictus lapide oblitus ẽ litteras tãtũ. Ex ꝑalto tecto lapsus matris & affiniũ ꝓpinquoꝝ cœpit obliuionẽ.Alius ægrotus seruoꝝ ẽt.Sui uero noĩs oblitus Messala Coruinus orator.Itaq; sæpe deficere tẽtat,& meditat̃,uel geto corpore & ualido.Sõno quoq; ꝓpente cõputat ut inanis mẽs quærat ubi sit loci.

Laus.C.Iulii Cæsaris. Ca. XXV

a Nimi uigore pstantissimũ arbitror.C.Cæsarẽ dictatorẽ.Nec uirtutẽ cõstãtiãq; nũc cõmemoro:nec sublimitatẽ omniũ capacẽ quæ cælo cõtinẽt̃:sed ꝓprium uigorẽ celeritatẽq; quodã igne uolucrẽ.Scribere & legere simul dictare & audire solitũ accepimus.Epistolas uero tãtaꝝ reꝝ q̃ternas pariter librariis dictare:aut si nihil aliud ageret:septenis.Idẽ signis collatis qnquagies dimicauit.Solus.M.Marcellũ trãsgressus q̃ unde q̃dragies dimicauerat.Nã ꝑter ciuiles uictorias undecies cẽtũ & nonagitaduo milia hominũ occisa ꝑliis ab eo nõ qdẽ ĩ gloria posuerim.Tãtã etiã coactã humani generis ĩiuriã.Quod ita eẽ cõfessus ẽ ipse:belloꝝ ciuiliũ stragẽ nõ ꝓdẽdo. Vt iustius Põpeio magno tribuat̃:octingẽtas q̃draginta sex naues piratis ademisse. Cæsari ꝓpriũ & peculiare fuit ꝑter iã supradicta clæmẽtiæ ĩsigne:q̃usq; ad pœnitẽtiã oẽs supauit. Idẽ magnanimitatis phibuit exẽplũ:cui cõpari ñ possit aliud.Spectacula.n.edita,effusasq; opes,aut opeꝝ magnificẽtiã ĩ hac pte enumerare luxuriæ fauẽtis ẽ.Illa fuit uera & incõparabilis ĩuicti animi sublimitas.Captis apud pharsaliã Põpeii magni scriniis epistolaꝝ:iterũq; apud tapsũ Scipionis ea optima cõcremasse fide:atq; nõ legisse.

Laus Pompeii magni. Ca. XXVI.

u Eꝝ ad decus impii Ro.nõ solũ ad uiri unius ptinet uictoriã. Põpeii magni titulos oẽs,triũphosq; hoc ĩ loco nũcupare:æq̃to ñ mõ Alexãdri magni reꝝ fulgore: sed ẽt herculis ꝓpe ac Liberi patris.Igit̃ sicilia recupata,uñ primũ Syllanus ĩ reipublicæ cã exoriẽs auspicatus ẽ.Africa uero tota subacta,& ĩ dictionẽ redacta . Magniq; noĩe spoliũ inde capto,eques romanus,id qđ antea nemo,curru triũphali reuectus est:& stati ad solis occasũ trãsgressus excitatis ĩ pyreneo tropheis oppida octigẽta.lxxvi.ab alpibus ad fines hispaniæ ulterioris ĩ ditione redacta uictoriæ suæ ascripsit: & maiore aĩo Sertoriũ domuit:belloq; ciuili,qđ oĩa cõcutiebat externa,extĩcto,iteꝝ triumphales currus eques Ro.ĩduxit.Totiẽs ĩpator anteq̃ miles.Postea ad tota maria,& deinde solis ortus missus hos rettulit patriæ titulos,more sacris certaminibus uincẽtiũ.Neq;.n. ipsi coronãt̃,sed patrias suas coronãt.Hos ergo honores urbi tribuit ĩ delubro Mineruæ,qđ ex manubiis dicabat.Cn.Põpeius magnus ĩpator bello .xxx. annoꝝ cõfecto fusis,fugatis,occisis,ĩ deditionẽ acceptis hominũ cẽties uicies semel octuagitatribus milibus.Depressis aut captis nauibus.d.cccxlvi.Oppidis castellis mille qngentis.xxxviii. in fidẽ receptis .Terris a mæotis lacu ad rubrũ mare subactis uotũ merito Mineruæ. Hoc ẽ breuiariũ eius ab oriẽte.Triũphi uero quẽ duxit ad.iii.Kal.octo.M.Messala.M. Pisone conſ.pfatio hæc fuit.Cũ orã maritimã a pdonibus liberasset:& impiũ maris populo Ro.restituisset ex asia:põto:armenia:paphlagonia:cappadocia:cilicia: syria: scythis:iudæis:albanis hiberia ĩsula:creta:basternis:& sup hæc đ regibus Mithridate atq; Tigrane triũphauit. Sũma sũmaꝝ ĩ illo gloria fuit:ut ipse ĩ cõtione dixit:cũ de rebus suis dissereret Asiã ultimã ꝓuintiaꝝ accepisse:eãdẽq; mediã patriæ reddidisse. Si quis

e cõtrario simili modo uelit percensere Cæsaris res qui maior illo apparuit: totũ profecto terrarũ orbẽ enumeret: qđ ĩfinitũ esse cõueniet. Laus Catonis primi Ca.XXVII.

c Aeteris uirtutũ generibus uarie & multi fuere præstãtes. Cato primus portiæ gẽtis tres sumas ĩ homĩe res præxitisse existimatus ẽ: optimus orattor: optim9 ĩpator: optimus senator. Quæ mihi oĩa ẽt si nõ prius attamẽ clarius fuisse in Sipione Aemiliano uideť. Dẽpto præterea plurimorũ odio: quo Cato laborauit. Itaq; sit ꝓpriũ Catonis quater & budragies cãm dixisse: nec quẽq̃ sepius postulatũ: & sẽp absolutũ. Itẽ de fortitudĩe. Ca. XXVIII.

f Ortitudo ĩ quo maxĩe extiterit ĩmẽsæ q̃stionis ẽ. Vtiq; si recipiať poetica fabulositas. Q. Ennius T. Ceciliũ Teucrũ fratrẽq; eius præcipue miratus propter eos sextũ ãnalẽ adiecit. L. Sicinius Dẽtatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio. A. Thermo con. haud multo post exactos reges ĩnumerosissima suffragia hẽt cẽties uicies prœliatus: ocies ex ꝓuocatiõe uictor: xlv. cicatricibus aduerso corpore ĩsignis nulla ĩ tergo. Itẽ spolia cœpit. xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuigĩti. Phaleris. xxv. Torqbus tribus &. lxxx. Armilis clx. Coronis. xxxvi. Ciuicis. xiiii. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris x. Captiuis. xx. milibus Imperatores nouẽ ipsius maxĩe opa triũphãtes secutus. Præterea quod optimũ ĩ opibus eius reor uno ex ducibus. T. Romulo ex cõsulatu ad populũ cõuicto male acti ĩperii rei militaris. Haud minora forẽt Mãlii Capitolini decora: ni ꝑdidisset illa exitu uitæ ãte xxii: ãnos bina cœperat spolia. Primus omniũ eques coronã muralẽ acceperat. vi. ciuicas. xxxvii. dona. xxxiii. cicatrices aduerso corpore exceperat. P. Seruiliũ magistrũ eqtum seruauerat: ipse uulneratus humerũ ac femur. Sup oĩa Capitoliũ sũmaq; rẽ ĩ eo solus a gallis seruauerat: si nõ regno suo seruasset. Verũ sunt ĩ his qdẽ uirtutis opa magna sed maiora fortunæ. M. Sergio ut eqdẽ arbitror nemo quẽq̃ hoĩum iure prætulerit: licet ꝓnepos Catilina gratiã nõ derogarit. Secũdo stipẽdio dextrã manũ ꝑdidit. Stipendiis duobus ter & uicies unlneratus ẽ: ob id neutra manu neutro pede satis utilis uno tãtum seruo plurimis postea stipẽdiis debilis miles. Bis ab Hãnibale captus. Neq; enĩ cũ quo libet hoste res fuit. Bis uĩculorũ eius ꝓfugus. xx. mẽsibus nullo nõ die ĩ cathenis aut cõpedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnauit: duobus eqs ĩsidẽte eo suffossis. Dextrã sibi fecit ferreã: eaq; religata prœliatus. Cremonã obsidiõe exemit placentiã tutatus ẽ. Duodena castra hostiũ ĩ gallia cœpit. Quæ oĩa ex orõe eius apparẽt habita cũ ĩ prætorio sacris arcereť a colegiis ut debilis. Quos hic coronarũ aceruos constructurus hoste mutato? Etenĩ plurimũ refert ĩquæ cuiusq; uirtus tẽpora inciderit Quas trebia ticinusq; aut trasimenus ciuicas coronas dedere? Quæ cãnis corona merita? unde fugisse uirtutis sũmũ opus fuit. Cæteri ꝑfecto uictors hoĩum fuere. Sergius uicit ẽt fortũã. Ingeniorũ gloriæ qs possit agere delectũ p tot disciplinarũ gñra & tantã rerũ operũq; uarietatẽ? nisi forte Homero uate græco nullũ fœliciorẽ extitisse cõueĩt siue opis fortuna siue materia æstimeť. Diuersæ laudes plurimorũ. Ca. XXIX.

i Taq; Alexãder magnus (etenĩ ĩsignibus iudiciis optĩe citraq; ĩuidiã tã supbæ cẽsura pagiťe) ĩter spolia Darii ꝑsarũ regis unguentorũ scrinio capto qđ erat auro gẽmisq; ac margaritis præciosum uarios eius usus amicis demõstrantibus: quãdo tedebat unguẽti bellatorẽ & militia sordidũ. imo Hercule inqt librorũ Homeri custodiæ deť. ut præciosissimũ huãni anĩmi opus q̃ maxĩe diuiti ope seruareť Idẽ Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci: cũ thebas raperet. Aristotelis philosophi patriã condidit: tanteq; rerũ claritati tã benignũ testimoniũ miscuit Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit delphis. Sophoclẽ tragici cothurni prĩcipẽ defũctũ sepelire Liber pater iussit obsidẽtibus mœnia lacedemõiis: Lysãdro eorũ rege ıqete sæpius admonito ut pateret humari delicias suas. Reqsiuit rex qui supremũ diẽ athenis obisset: nec difficulter ex iis quæ deus significasset ĩtellexit: pacẽq; funeri dedit.

p Latōi sapiētiæ antistiti Dionysius tyrānus, alias sæuitiæ, supbiæq; natus, uittatā nauē misit obuiā. Ipse q̄drigis albis egrediētē ī littore excepit. Vigīti talētis unā orationē Isocrates uēdidit. Aeschines atheniēsis sūmus orator, cū accusationē, q̄ fuerat usus rhodi, legisse: legit & defēsionē Demosthēis: ob q̄ ī illud depulsus fuerat exiliū. Mirātib⁹q;, tū magis fuisse miraturos, dixit: si ipsū orātē audiuissēt: calamitati testis īgēs factus inimici. Tucydidē īpatorē atheniēses ī exiliū egere: rex cōditorē reuocauer eloq̄ntiā mirati cui⁹ uirtutē dānauerāt. Magnū & menādro ī comico socco testimoniū regū ægypti & macedoniæ cōtigit, classe, & p legatos petito. Mai⁹ ex ipo, regiæ fortunæ plata litterax cōsciētia. Perhibuere & romāi pceres ēt exteris testimōia. Cn. Pōpeius cōfecto mithridatico bello ītraturus. Posidonii sapientiæ pfessione clare domū, fores pcuti de more a lictore uetuit: & fasces lictorios ianuæ submisit is: cui se oriēs, occidēsq; submiserat. Cato cēsorius ī illa nobili triū sapiētiæ pcex ab athenis legatiōe audito carneade: q̄primū legatos eos cēsuit dimittēdos: q̄m illo uiro argumētāte qd ueri esset haud facile discerni posset. Quāta mox cōmutatio. Ille semp alioq̄n exitiali appellans noīe uniuersos ex italia pellēdos cēsuit græcos. At pnepos eius uticēsis cato unū ex tribunatu militū philosophū: altex ex cypria legatiōe deportauit. Eādēq; līguā ex duobus catonibus ī illo abiecisse: ī hoc īportasse memorabile. S3 & nrox gloriā pcēseamus. Prior Africanus. Q. Ennii statuā sepulchro suo īponi iussit: clarāq; illud nomē, īmo uero spoliū ex tertia orbis pte raptū ī cinere supmo cū poetæ titulo legi. Diuus Augu. carmīa Virgilii cremari cōtra testamēti eius uerecūdiā uetuit. Maiusq; ita uati testimoniū cōtigit q̄ si ipe sua carmīa pbauisset. M. Varrōis ī bibliotheca, quæ prima ī orbe ab Asinio Polliōe de manubiis publicata romæ: & unius uiuētis posita imago ē: haud minore (ut qdē reor) gloria prīcipe oratore & ciue, ex illa īgēiox, q̄ tūc fuit, multitudīe uni hāc coronā dāte: q̄ cū eidē magnus Pōpeius pyraticho ex belso naualē dedit. Innumerabilia deinde sūt exēpla romana si pseq libeat. cū plures una gēs ī q̄cūq; gn̄re eximios tulerit q̄ cæteræ terræ. S3 quo & te. M. Tuli piaculo taceā? quo ue maxīe excellētē īsigni pdicē? quo potius, q̄ uniuersi populi, & illius gētis āplissimo testimōio: & tota uita tua ad cōsulatū tātū opibus electus? Te dicēte legē agrariā hoc ē alimēta sua abdicauerūt trib⁹. Te suadēte roscio theatralis sedictiōis auctori leges ignouerūt: notatasq; se sedes ignomīæ discrimīe æquo aīo tulerūt. Te orante pscriptox liberos honores petere puduit. Tuū Catilina fuit īgēiū. Tu. M. Antoniū pscripsisti. Salue prmus hoīum parēs patriæ appellate. Primus ī toga trīūphū: līguæq; laureā merite: facūdiæ litterax latinax parēs æque ut dictator Cæsar hostis quōdā tuus de te scripsi: omniū triūphox lauream adepte maiorē. Quāto plus ē ingenii romani terminos ī tantū pmouisse q̄ imperii.

De morum maiestate. Ca. XXXI.

r Eliq̄s animi bonis præstitere & apud cætero mortales sapiētia: ob id Cati Corculi apud romanos: cognominati. Apud græcos Socrates oraculo apollinis Phytii prælatus cūctis.

De auctoritate. Ca. XXXII.

r Vrsus mortales oraculox societatē dedere Chiloni lacedæmōio tria præcepta eius delphis cōsecrādo aureis litteris q̄ sūt hæc. Nosse se queq̄ & nihil nimiū cupe Comitēq; æris alieni atq; litis eē misiā. qn & funus eius cū uictore filio olympiæ expirasset gaudio tota grætia psecuta ē.

De diuinitate. Ca. XXXIII.

Iuinitas & quædā cælitū societas nobilissima ex fœmini ī sybilla fuit. Ex uiris in Melāpode apud græcos apud romāos ī Martio.

De nasica. Ca. XXXIIII.

u Ir optimus semel a cōdito æuo iudicatus ē Scipio Nasica a iurato sēatu. Idē ī toga cādida bis repulsa notatus a po. summa ei ī p̄ria mori n̄ licuit nō hercle magis q̄ extra uicula illi sapiētissīo ab apolline iudicato socrati.

De pudicia. Ca. XXXV

u Vdicissima fœmīa semel matronax sētētia iudicata est Sulpitia p̄culi filia: uxor Fuluii flacie lecta est centū pcipuis: quæ simulacx ex sybillinis libris dedicaret.

Itē religiōis expimēto Claudia iducta Ro. deorū matre De pietate Ca. XXXVI.

p Ietatis exēpla īfinita qdē toto orbe extitere: sed romæ unū: cui cōpari cuncta nō possint Humilis ī plebæ & iō ignobilis puerpa supplicii cā carcere inclusā matrē cū ipetrasset aditū a ianitore sēp excusa ne qd iferret cibi deprehēsa est uberibus suis alēs eā. Quo miraculo matri salus donata filiæ pietatæ ē Ambæq; ppetuis alimētis. Et locus ille eidē cōsecratus ē deæ. C. Quītio M. Attilio cōs. tēplo pietatis extructo ī illius carceris sede: ubi nūc Marcelli theatrū ē. Graccorū pater āguibus appræhēsis ī domo cū respōderet ipsū uictur alterius sexu iterēpto: imo uero iqt meū necare: Cornelia. n. iuuenis ē & parere ad huc pōt: hoc erat uxori parcere: & reip. cōsulere: idq; mox cōsecutū ē. M. Lepidus Apuleiæ uxoris caritate post repudiū obit. P. Rutilius morbo leui ipeditus nūtiata fratis repulsā ī cōsulatus petiōe ilico expirauit. P. Catienus Philotimus patronū adeo dilexit ut heres omibus bonis īstitutus in rogū eius se iaceret. De artiū plurimarū excellētia: astrologia. grāmatica: geometria. C. XXXVII:

u Ariarū artiū scīa īnumerabiles enituere: quos tn̄ attigi par sit florē hoīnū libātibus. Astrologia Berosus, cui ob diuinas prædictiōes athenięses publico in gymnasio staturā Laurata lingua statuere. Grāmatica Apollodorus: cui āphyctiōes græciæ honorē habuere. Hippocrates medicina pollēs: q ueniētē ab illyriis pestilētiā pdixit: & discipulos ad auxiliādū circa urbes dimisit. Cui ob meritū honores illos quos Herculi decreuit græcia. Eādē sciam ī Teōbroto Ptolemæus rex megalēsibus sacris donauit cētū talētis seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama ē extracta Philippi regis oculo sagitta: & citra deformitatē oris curata orbitate luminis. Sūma āt Asclepiades prusięsis cōdita noua secta spretis legatis, & pollicitatiōibus Mithridatis regis: repta rōe, qua uinū ægris medet: relato e funere hoīe & cōseruato: : sed maxīe spōsiōe facta cū fortūa, ne medicus crederet: si unq̄ īualidus ullo mō fuisset ipse: & uictor suprema ī senecta lapsu scalarū exanimatus ē. Grāde & Archimedi geometricæ ac machinalis sciētiæ testimoniū. M. Marcelli cōtigit iterdicto, cū syracusæ caperētur, ne uiolaret unus: nisi fefellisset iperiū militaris iprudētia. Laudatus Ctesiphō Gnosius æde ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philō athēis armamētario mille nauiū. Chthesibius pneumatica rōne & hydraulicis organis reptis. Dinocrates metatus Alexandro cōdēte ī ægypto alexādriā. Idē hic iperator edixit ne qs ipsū alius q̄ Appelles pīgeret: q̄ Pyrgoteles sculperet: q̄ Lisippus ex ære duceret. Quæ artes pluribus īclaruere exemplis. Itē mira opera artificis. Ca. XXXVIII.

a Ristidis thebani pictoris unā tabulā cētū talētis rex Attalus licitatus ē. Octigēta emit duas Cæsar dictator. Mediā & Aiacē Timomachi ī tēplo Veneris genitricis dicaturus. Cādaules rex Bularchi picturā magnetum exitii haud mediocris pari repēdit auro. Rhodū nō īcēdit rex Demetrius expugnator cognoīatus ne tabulā Prothogenis cremaret a pte ea muri locatā. Praxitelles marmore nobilitatus est gnidiaq; Venere præcipue: uesano amore cuiūsdā iuuenis īsigni: & Nicomedis æstiatiōe regis grādi gnidiorū ære aliēo pmutare eā cōati Phidiæ Iuppiter olympius quotidie testimoniū phibet. Mētori Capitolinus & Diana ephesia: qbus fuere cōsecreta artis eius uasa. De seruitiis. Ca. XXXIX.

p Reciū hoīs ī seruitio geniti maximū ad hāc diē quod eqdē cūperieri fuit grāmaticæ artis Daphnidis Cn. Pisaurense uendēte: et. M. Scauro pricipe ciuitatis tres. mil. d. cc. sestertiis licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modice histriōes. sed libertatē suā mercati. Quippe cū iā apud maiores Roscius histrio. iii. m. d. āniā mercasse pdat: nisi si qs ī hoc loco desiderat armeniaci belli pauloante ppter Tiridatē gesti dispēsatorē quē Nero iii. cxxx. manumissit. Sed hoc preciū belli nō hoīs fuit. Tā hercule q̄ libidinis nō formæ Paronetemi spadonis Sciāo. iii. m. d. mercāte a sutorio Prisco. Quā qdē iiuriā lucrifecit ille mercatus ī luctu ciuitatis qm̄ arguere nulli uacabat

g Entium ĩ toto orbe pstantissima una omni uirtute haud dubie romana extitit. Fœlicitas cui pcipua fuerit homini nõ ẽ humani iudicii. cũ psperitatem ipsam alius alio mõ & suopte ĩgenio qsq; termĩet. Si uerẽ facere iudiciũ uolumus ac repudiata omni fortunæ ambitiõe decernere: mortaliũ nemo ẽ fœlix. Abunde igit atq; ĩdulgenter fortuna decidit cũ eo q iure dici nõ infœlix põt. Quippe ut alia ñ sit certe ne lacescat fortuna metus ẽ. Quo semel recepto solida fœlicitas nõ est. Quid q nemo mortaliũ oĩbus horis sapit: utinãq; falsũ hoc, & nõ a uate dictũ qplurimi iudicẽt Vana mortalitas: & ad circũscribẽdã seipsã ingeniosa: cõputat more thraciæ gẽtis, quæ calculos colore distinctos p experimẽto cuiusq; diei ĩ urnã cõdit: ac supremo die separatos dinumerat: atq; ita de uno quoq; pnũtiat. Quid q iste calculi cãdore illo laudatus dies originẽ mali habuit? Quãmultos accepta affixere imperia? Quãmultos bona perdidere: & ultimis mersere suppliciis? Ista nimirũ bona: si cui iter illa hora ĩ gaudio fuit. Ita ẽ pfectoalius de alio iudicat dies: & tñ supmus de oĩbus. Iõq; nullis credendũ est. Quid q bona malis paria nõ sũt etiã pari numero? Nec lætitia ullo minimo mœrore pẽsanda. Heu uana & imprudẽs diligẽtia. Numerus dierũ cõputat ubi quærit põdus

De fœlicitate fœminæ. Ca. XLI.

u Na fœminarũ in oĩ æuo Lãpido lacedæmonia refert: quæ regis filia: regis uxor regis mater fuit. Vna Berenice: quæ filia soror mater Olympionicarũ. Vna familia Curionũ: in q tres cõtinua serie oratores extiterũt. Vna fabiorũ: in q tres cõtinui pricipes senatus. M. Fabius Ambustus: Fabius Rutilianus filius: Q. F. Gurges nepos

Varia exempla fortunæ. Ca. XLII.

c Aetera exẽpla fortunæ uariãtis innumera sunt. Etenim quæ facit magna gaudia nisi ex malis? aut quæ mala ĩmensa nisi ex ingentibus gaudiis.

De bis proscriptis. L. Sylla. Q. Metello. Ca. XLIII.

ſ Eruauit pscriptũ a Sylla. M. Fidustiũ senatorẽ annis. xxxvi. Sed iterũ pscriptus supstes Syllæ uixit usq; ad Antoniũ. Cõstat nulla alia de cã ab eo pscriptũ q qa pscriptus fuisset. Triũphare. P. Vẽtidiũ de phtis uoluit qdẽ solũ: sed eundẽ in triũpho asculano. Cn. Põpeii Strabonis duxit puerũ. Quãq Massurius auctor ẽ bis in triũpho ductũ. Cicero mulionẽ castrensẽ suffaraneũ fuisse. Plurimi iuuentã inopem in caliga militari tollerasse. Fuit & Balbus Cornelius maior cũsul: sed accusatus atq; de iure uirgarũ in eũ iudicẽ in exilium missus. Primus externorũ atq; etiã ĩ oceano genitorũ usus illo honore quẽ maiores latio quoq; negauerũt. Est &. L. Fuluius inter insignia exempla tusculanorũ rebellantiũ consul: eodẽ quoq; honore cũ trãsisset exornatus cõfestim a populo. ro. q solus eodẽ anno quo fuerat hostis romæ triũphauit ex iis: quorũ cõsul fuerat. Vnus hominũ ad hoc æui fœlicis sibi cognomẽ asseruauit. L. Sylla ciuili nẽpe sanguine ac patriæ oppugnatiõe adoptatus: & qbusdã fœlicitatis ĩductus argumẽtis q pscribere tot milia ciuiũ ac trucidare potuisset. O parua interptatio & futuro tpre ĩfœlix. Nõ melioris sortis tũc fuere peuntes: quorũ miseremur hodie: cũ Syllã nemo nõ oderit? Age nõ exitus uitæ eius omniũ pscriptorũ ab illo calamitate crudelior fuit. erodente se ipso corpore & supplicia sibi gignẽte: quod ut dissimulauerit & supmo sõno eius cui ĩmortuus quodãmodo est: credamus ab uno illo inuidiam gloria uictã. Hoc tamen nempe fœlicitati suæ deffuisse confessus est q capitoliũ non dedicauisset. Q. Metellus in ea oratione quã habuit in supremis laudibus patris sui. L. Metelli pont. bis cõsulis: dictatoris magistri equitũ. Quindeciuiri agris dandis qui primus elephãtos primo punico bello duxi in triũpho scriptũ reliquit. Decẽ maximas res optimasq; ĩ qbusq; quærẽdis sapiẽtes ætatẽ exigerẽt: cõsumasse eũ. Voluisse enĩ primariũ bellatorẽ esse. Optimũ oratorẽ. Fortissimũ impatorem. Auspicio suo maximas res geri. Maximo honore uti: sũma sapiã esse. summũ senatorẽ hẽri. Pecuniã magnã bono mõ inuenire.

Multos lyberos reliquere:& clarissimũ i ciuitate esse.Hæc cõtigisse ei:nec ulli alii post romá cõditá.Lõgũ é refellere & supuacuũ:abũde uno cásu refutáte. Siqdé is Metellus orbá luminib⁹ exegit senectá amissis icédio cũ palladiũ rapet ex æde uestæ memorabi li cá:sed euétu misero.Quo fit ut ifœlix qdé dici nõ déat:fœlix tamé esse nõ possit.Tri buit ei po.ro.quod nũq̃ ulli alii ab cõdito æuo ut quotiés i senatũ iret:curru ueheret ad curiá.magnũ & sublíe sed ꝑ oculis datũ. De altero Metello.Ca XLIIII.

Vius quoq; Q .Metelli q illa de patre dixerat filius iter rara fœlicitatis hũa
h næ exépla numerat.Ná præter honores áplissios cognoméq; macedoniæ a q̃t
tuor filiis illatus é rogo:uno prætore:tribus cõsularib⁹:duobus triũphalibus uno césorio. quæ singula quoq; paucis cõtigere.In ipso tñ flore dignitatis suæ ab ca tinio Labeone cui cognomé fuit Macerioni:tribuno plebis:qué e senatu censor eiece rat reuertés e cápo meridiano tépore uacuo foro & capitolio ad tarpeiũ raptus ut præ cipitaret cõuoláte qdá tá numerosa illa cohorte quæ patré eũ appellabat.Sed ut neces se erat i subito tarde & táq̃ i exeqas cũ resistédi sacroq; sáctũ repellédi ius nõ esset :uir tutis suæ opera & césura piturus:ægre tribuno q itercederet repto a limine ipso mor tis reuocatus alieno beneficio postea uixit.Bonis ide etiá cõsecratis a dánatu suo tanq̃ paꝝ esset fauciũ certe itortaꝝ:expressiq; ꝑ aures ságuinis pœná exactá esse . Equidé & Africani Aemiliani inimicũ fuisse iter calamitates duxerim ipso teste Macedonico.Si quidé liberis dixit.Ite filii celebrate exeqas nũq̃ ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam balearicis & creticis diadematis iá Macedonicus ipse.ueꝝ ut illa sola iniu ria æstimet:quis hũc iure fœlicé dixerit periclitatũ ad libidiné inimici? Nec africano salté perire:quos hostes uicisse táti fuit?aut quos nõ honores currusq; illa sua uiolé tia fortuna retroegit ꝑ mediá urbé césore tracto.Eteni sola hæc moriédi rõ fuerat tra cto i capitoliũ illo in quod triũphás ipse deoꝝ exuuiis ne captiuos quidé sic traxerat. Maius hoc scelus fœlicitate cõsecuta factũ é periclitato macedrnico uel funus tátum ac tale ꝑdere:i quo a triũphalibus liberis portaret in rogũ uelut exequiis quoq; triũ phans.Nulla é ꝑfectosolida fœlicitas:quá cõtumelia ulla uitæ rũpit:nedũ táta.Quod superest nescio maior gloriæ an idignationi dolor accedat:iter tot Metellos tá scelera ta Catinii audaciá semp fuisse iultá. De Diuo Augusto. Ca . XLV.

NDiuo quoq; Augusto qué uniuersa mortalitas i hac césura nũcupat:si di
i ligéter æstimétur cuncta:magna sortis humanæ repientur uolumina . Re
pulsa i magisterio æquitũ apud auunculũ:& cõtra uolũtaté eius prælatus Lepidus.Proscriptionis inuidia i collegá.Collegiũ in triũuiratu pessimoꝝ ciuiũ : nec æqua salté portione:sed prægraui Antonio.Philippési prœlio morbo:fuga & triduo i palude latebræ ægroti.Et ut fatétur Agrippa & Mœcenas aq̃ subter cuté fusa.Turgi da larera.Naufragia sicula:Et alia ibi quoq; i spelũca occultatio.Iá in nauali fuga ur géte hostiũ manu preces Proculeio mortis admotæ Cura perusinæ cõtétionis.Sol ti tudo martis actiaci:pánoniciq; belli.Ruinæ põtis.Tot seditiões militũ . Tot ancipi morbi corporis.Suspecta Marcelli uota.Pudéda Agrippæ ablegatio.Totiés petita insi diis uita.Incusatæ liberoꝝ mortes:luctusq; nõ tátũ orbitate tristes.Adulteriũ filiæ.Et cõsilia patricidæ palá facta.Contumeliosus priuigni Neronis secessus . Aliud neptis adulteriũ.Iũcta deide tot mala.Inopia stipédii.Rebellio illyrici.Seruitioꝝ delectus.Iu uétutis penuria.Pestilétia urbis.Fames sitisq; italiæ.Destinatio expirádi.Et quatridui inedia maior pars mortis i corpus recepta.Iuxta hæc uariana clades:& maiestatis eius fœda sugillatio.Abdicatio postumi Agrippæ post adoptioné.Desideriũ post relegatio né.Inde suspitio i Fabiũ:archanorũq; ꝑditioné.Hic uxoris & Tyberii cogitationes su ꝑma eius cura.In sũma deus ille cæluq; nescio adept⁹ magis an meritus hærede hostis suæ filio excessit. Quos beatissimos dii iudicauerũt. Ca. XLVI

f Ybeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad castigandá hominũ ua

nitatẽ a deo emissa. Duo sunt hæc. Phedium felicissimũ qui ꝓ patria ꝓximo occubuisset. Iteꝝ a Gige rege tũc amplissimo terraꝝ cõsultũ Aglaũ Prophodiũ eẽ fœliciorẽ. Senior hic ĩ angustissimo archadiæ paruũ sed ãnuis uictib⁹ large sufficiens ꝑdiũ colebat: nũq̃ ex eo egressus. Atq; ut e uitæ genere manifestũ ẽ: minima cupidine minimũ ĩ uita mali expertus.

Quẽ uiuentẽ ut deũ coli iusserunt. Ca. XLVII.

c Onsecratus ẽ uiuus sentiẽsq; oraculi eiusdẽ iussu, & Iouis deoꝝ sũmi astipulatu. Eutimus poeta semp olympiæ auctor, & semel uictus. Patria ei locri in italia. Ibi imaginẽ eius eẽ: & olympiæ alterã eadẽ die tactã fulmĩe. Callimachũ, ut nihil aliud miratũ uideo: ad eũq; iussisse sacrificari: qđ & uiuo factitatũ & mortuo: nihilq; adeo miꝝ aliud q̃ hoc placuisse diis.

De spatiis uitæ lõgissimis. Ca XLVIII.

d E spatio atq; lõginqtate uitæ hominũ nõ locoꝝ mõ situs. ueꝝ exempla ac sua cuiq; sors nascẽdi ĩcertũ fecere: Hesiodus q primus de hoc aliq̃ ꝓdidit fabulose (ut reor) multa de hominũ æuo referẽs cornici nouẽ nostras attribuit ætates. Quadruplũ eius ceruis. Id triplicatũ coruis. Et reliq̃ fabulosius ĩ phœnice ac nymphis. Anacreon poeta Argãtonio tartesioꝝ regi. cl. tribuit ãnos. Cyniræ cyprioꝝ. x. annos ãplius Aegimio ducẽtos. Theopõpus Epimenidi Gnosio. clvii. Hellanicus quosdam ĩ ætolia epioꝝ gẽtis ducẽtos explere. Cui astipulat̃ Damiates memorãs Pictoreũ ex iis ꝓcipuũ corpore uiribusq; etiã trecẽtis uixisse. Ephodorus arcadũ reges trecẽtis ãnis. Alexander & Cornelius Dadonẽ q̃dã ĩ illyrico qngẽtis uixisse. Xenophõ Impetri pulutinioꝝ ĩsulæ regẽ octingẽtis: atq; ut parce mẽtitus ẽ filiũ eius sexcẽtis. Quæ oĩa ĩscitia tẽpoꝝ acciderũt. Annũ. n. alii æstate unũ determinabãt: & alteꝝ hyeme. Alii q̃dripartitis tpĩb⁹ sicut arcades: quoꝝ anni trimestres fuere. Quidã lunæ senio ut ægyptii. Itaq; apđ eos aliq & singula milia annoꝝ uixisse ꝓdũt. Sed ut ad cõfessa trãseamus: Argãtoniũ gaditanum octoginta annis regnasse prope certum est. Putant quadragesimo cœpisse Masinissam. xl. annis regnasse ĩdubitatũ ẽ. Gorgiã siculũ cẽtũ octo uixisse. Q. Fabius Maximus sexagitatribus annis augur fuit. M. Perpẽna & nup. L. Volusius Saturnin⁹ omniũ quos ĩ cõsulatu sentẽtiã rogauerãt supstites fuere. Perpẽna septem reliqt ex iis quos cẽsor legerat. Vixit ãnos nonagitaocto. Qua ĩ re & illud adnotare succurrit: unũ oĩo qnquẽniũ fuisse quo senator nullus morirec̃. Cũ flaccus & Albinus cẽsores lustrũ cõdidere usq; ad ꝓximos cẽsores ab anno urbis qngẽtesimo septuagesimonono. M. Valerius Coruinus cẽtũ annos ĩpleuit. Cuius ĩter primũ & sextũ cõsulatũ. xlvi. anni fuere Idẽ sella curuli semel ac uicies sedit: quotiẽs nemo alius. Aequauit eius uitæ spatiũ Metellus Pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilii nonagita septẽ ãnos excessit. Statilia Claudio prĩcipe ex nobili domo nonagitanouẽ. Terentia Ciceronis. cvii. Clodia Ofeli. cxv. Hæc quidẽ etiã enixa quindecies. Luceia mima centũ annis in scena pronũtiauit Valeria Copiola Emboliaria reducta est in scænã Cn. Pompeio. Q. Sulpitio con. ludis ꝓ salute Diui Augusti uotiuis annum centesimũquartum agẽs. Quæ producta fuerat tirocinio a. M. Põpeio ædili plebis. C. Mario. Cn. Carbone conf. añ annos nonaginta unum. Et a magno Pompeio magni theatri dedicatiõe anus ꝓ miraculo reducta. Sãmullam quoq; centũ decẽ annis uixisse auctor est Asconius Pedianus. Minus miror Stephaniõnẽ qui primus togatus saltare instituit utrisq; secularibns ludis saltasse: & Diui Augusti & quos Claudius Cæsar consulatu suo quarto fecit: quando sexaginta tres non amplius anni interfuere: q̃q̃ & postea diu uixerit. In tmoli montis cacumine quod uocãt tempsin. cl. annis uiuere Mutianus auctor ẽ. Totidẽ annos item censum Claudii Cæsaris censura. T. Fullonium bononiẽsem: idq; collatis censibus quos ante detulerat: uitæq; argumentis (etenim id curæ prĩcipi erat) ueꝝ apparuit.

De uarietate nascẽdi. Ca. XLIX.

p Oscere uidetur locus ipse syderalis scientiæ sentẽtiam. Epigenes. cxxii. annos impleri negauit posse. Berosus excedi centũ septẽdecim. Durat & ea rõ, quam

Petosyris ac Necepsos tradiderunt: & trimorion appellant atrium signorum portione: qua posse in italiæ tractu . cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quemq̃ nonaginta partiũ exortiuam mensuram quod anaphoras uocãt transgredi: & has ipsas incidi occursu maleficiorũ sydeꝝ: aut etiã radiis eoꝝ solisq;. Rursus Aesculapii sentẽtiã secuti: q statuta uitæ spatia a stellis accipi dicit. Sed q̃tũ primũ tribuat incertũ est. Rara autẽ esse dicũt longiora tempora: quãdoqdẽ momẽtis horaꝝ ĩsignibus lunæ dieꝝ ue septẽ atq; xxiiii. quæ nocte ac die obseruant̃ ingens turba nascatur: scã sili annoꝝ lege occidua: quã climactaras appellãt: non fere ita genitis qnquagesimũ quartũ. ãnũ excedentibus. Primũ ergo artis ipsius incõstãtia declarat q̃ ĩcerta res sit. Accedũt experimẽta & exẽpla recentissimi census: quẽ intra quadriẽniũ imperatores Cæsares Vespasiani pater filiusq; censores egerunt. Nec sunt omnia uasaria excutiẽda. Mediæ tãtũ partis inter apẽninũ. mõtẽ padũq; ponemus exẽpla. Centũ uiginti natos annos parmæ tres edidere. Brixelli unũ. cxxv. Parmæ duos. cxxx. Placẽtiæ unũ. cxxxi. Fauẽtiæ unã mulierẽ. cxxxii. Bononiæ. L. Terẽtiũ Marci filiũ. Arimini uero M. Aponiũ. C. &. L. Tertulã. cxxxvii. Citra placẽtiã in collibus oppidũ est uelleiaciũ: ĩ quo. cx. natos ãnos sex detulere. Quattuor centenos uicenos. Vnum. cl. M. Mutius M. filius Galerius fœlix ac ne pluribus moremur in re cõfessa ĩ regiõe italiæ octaua centenum ãnoꝝ censi sunt homĩes liiii. Cẽtenũ denũ homines. lvii. Cẽtenũ uicenũ quinũ homĩes duo. Centenũ tricenũ homines q̃ttuor. Cẽtenũ tricenũ quinũ aut septenũ totidẽ. Cẽtenum quadragenũ hoĩes tres. Alia mortalitatis cõstãtia. Homerus eadẽ nocte natos Hectorẽ & Polydamanta tradit tã diuersæ sortis uiros. C. Mario. C. Carbone. iii. cõs. ad v. Chalen. iunias M. Celius Ruffus & Cornelius Lucinius Caluus eadẽ die. geniti sũt oratores quidẽ ãbo. sed tamen dispari euentu. Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mũdo quitidie euenit: pariterq; domini ac serui gignũtur: reges & inops.

In morbis uaria exempla. Ca: .I.

p Vblius Cornelius Ruffus, q cõsul cũ Manio Curio fuit, dormiẽs oculoꝝ uisum amisit: cũ id sibi accidere sõniaret. E diuerso phalereus iã tũ deploratus a medicis uomicæ morbo: cũ mortẽ ĩ acie quæreret uulnerato pectore medicinã ĩuenit ex hoste. Q. Fabius Maxius cons. apud flumẽ isarã prœlio cõmisso aduersus allobrogũ regẽ, aruernorũq; gẽtes ad. vi. idus augustas. cxxx. pduelliũ cæsis febri q̃rtana liberatus ẽ in acie Incertũ ac fragile nimiꝝ ẽ hoc munus naturæ qcqd dat̃ nobis. Malignũ uero & breue ĩ iis etiã, qbus largissime cõtingit: uniuersũ utiq; æui tẽpus ĩtuentibus. Quid qꝫ æstimatiõe nocturnæ qetis dimidio qsq; spatio uitæ suæ uiuit? pars æqua morti similis exigit̃: aut pœnæ, nisi cõtigit qes. Nec reputãt̃ ĩfãtiæ ãni, q sẽsu carẽt: nec senectæ ĩ pœnã uiuacis. Tot piculoꝝ genera: tot morbi: tot metus: tot curæ: totiẽs ĩuocata morte ut nullũ frequẽtius sit uotũ. Natura uero nihil hoĩbus breuitate uitæ præstitit melius. Hebescũt sẽsus. Mẽbra torquẽt̃. Præmorit̃ uisus, auditus: incessus: dentes etiã ac ciboꝝ ĩstrumẽta: & tamen uitæ hoc tẽpus ãnumerat̃. Ergo p miraculo, & id solitariũ reperit̃ exẽplũ. Xenophilũ musicũ cẽtum & quinq; annis uixisse sine ullo corporis incõmodo. At hercule reliquis õnibus per singulas membroꝝ ptes, qualiter nullis aliis animalibus: certis pestifer calor remeat horis: aut rigor: neque horis mõ: sed & diebus noctibusque trinis, quadrinis ue, etiam toto anno: Atq; etiam morbus est aliquis per sapientiam mori. Morbis enim quoq; quasdam leges natura imposuit. Quadrini circuitus febrem nunq̃ bruma, nunq̃ hybernis mensibus incipere: Quosdam post sexagesimum uitæ spatium non accedere. Alios pubertate deponi: a fœminis præcipue. Senes minime sentire pestilentiam. Namq; uniuersis gentibus ingruunt morbi: & generatim modo seruitiis: modo procerum ordini, aliosq; per gradus. Qua in re obseruatum in meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam, semper ire. Nec unq̃ fere aliter fieri nisi hyeme: nec ut ternos excedat menses.

De signis mortis. Ca. LI.

i Am signa lœtalia, in furoris morbo risũ. Sapientiæ uero ægritudine fimbriarum curam, & stragulæ uestis plicaturas. A sõno morientium neglectum ꝑgrandis humoris e corpore effluuium: in oculorum quidem & narium aspectu indubitata maxime: etiam supino assiduo cubitu. Venaꝝ inæquali aut formicante percussu. Et alia quoq; Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cum inumerabilia sint mortis signa: salutis securitatisq; nulla sunt. Quippe cum censorius Cato ad filium de ualitudinis quoq; obseruatione ut ex oraculo aliquo ꝓdiderit senilem iuuentã præmaturæ mortis esse signum. Morboꝝ uero tam infinita est multitudo ut Pherecides Syrius copia serpentiũ ex corpore eius erũpente expirauerit. Quibusdam ꝑpetua febris est ut. C. Mœcenati. Eidẽ triẽnio supremo nullo horæ momẽto cõtigit somnus. Antipater sydonius poeta omnibus annis uno die natali tantum corripiebatur febre. & eo consumptus est satis longa senecta.

De his qui elati reuixerunt. Ca. LII.

a Viola consularis in rogo reuixit. Et quoniam non subueniri non potuerat ꝑualente flãma uiuus crematus est. Similis cã in. L. Lamia prætorio uiro traditur. Nã Celium Tuberonẽ ꝑtura functũ a rogo relatum Messala Ruffus & pleriq; tradunt. Hæc est cõditio mortalium. Ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur: uti de homine ne forte morti quidẽ debeat credi. Reperimus inter exẽpla Hermotinii Clazomeni aĩam relicto corpore errare solitã: uagãq; e longinquo multa annũtiare: quæ nisi a præsenti nosci nõ possent: corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici qui Cãtaridæ uocabant̃ remeanti animæ uelut uaginã ademerint. Aristei etiam uisam euolantem ex ore in procõneso corui effigie. Quæ magna quæritur fabulositate: quam equidem & in gnosio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem mutationẽq; mirantem uelut postero experrectum die. Hic pari numero dieꝝ senio ingruẽte: ut tamen in septimum & quinquagesimum atq; centesimũ uitæ duraret annũ. Fœminarum sexus huic malo uidet̃ maxime oportunus conuersione uuluæ: quæ si corrigat̃ spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumen Heraclidis septem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocatæ. Varro quoq; auctor est uiginti uiris agros diuidentibus capuæ quendã qui efferretur feretro domum remeasse pedibus. Hoc idem aquini accidisse. Romæ quoq; Corfidium materteræ suæ maritũ funere locato reuixisse. & locatorem funeris ab eo elatum. Adiecit miracula quæ tota indicasse conueniat. E duobus fratribus equestris ordinis Corfidio maiori accidisse ut uidetur expirasse: apertoq; testamento recitatum hæredem minorem funeri instituisse. Interim eum qui uidebatur extinctus plaudendo concinuisse mysteria: & narrasse a fratre se uenisse. Cõmendatam sibi filiam ab eo. Demonstratũ præterea quo in loco defodisset aurũ nullo conscio: & rogasse ut iis funeribus quæ compasset efferretur. Hoc eo narrante fratris domestici prope anuntiauere exanimatũ illũ: & aurum ubi dixerat repertum est. Plena præterea uita est his uaticiniis: sed non conferenda: cum sæpius falsa sint. Sicut ingenti exẽplo docebimus. Bello siculo Gabienus Cæsaris classiũ fortissimus captus a Sex. Põpeio iussu eius incisa ceruice & uix cohærente iacuit in littore tota die. Deĩde cũ aduespauisset: cũ gemitu ꝑcibusq; cõgregata multitudine petiit uti Põpeius ad se ueniret: aut aliquẽ ex caris mitteret. Se aũt ab ĩferis remissũ: habereq; qđ nũciaret. Misit plures Põpeius ex amicis: qbus Gabienus dixit: Inferis diis placere Põpeii cãs & ꝑtes pias. Proinde euentũ futuꝝ quẽ optaret: hoc se nũtiare iussum. Argumentũ fore ueritatis ꝙ pactis mandatis protinus expiraturus esset. Idq; ita euenit. Post sepulturam quoq; uisoꝝ exempla sunt: nisi ꝙ naturæ oꝑa nõ ꝓdigiosa consectamur.

De mortibus repentinis. Ca. LIII.

i N primis autem uisa miraculo sunt atq; frequentia mortes repentinæ. Hæc est summa uitæ fœlicitas: quam esse naturalem docebimus. Plurimas prodidit Verius. Nos cum delectu modū seruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem de quo diximus, Sophocles, & Dionysius siciliæ tyrānus, uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuntio. Mater pugna illá cannensi filio icolumi uiso cōtra falsum nuntiū Pudore Diodorus sapiētiæ dialeticæ professor lusoria quæstione nō protinus ad iterrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidētibus causis obiecere dum calciant̄ matutino duo Cæsares, Prætor, & prætura popul ro. fūctus dictatoris Cæsaris pater. Hic pisis exanimatus: ille romæ. Q. Fabius maximus i consulatu suo pridie. Chaleñ. ianua. In cuius locū. M. Orellius paucissimaꝝ horaꝝ consulatū petiit. Itē. C. Vlcatius Gurges senator. Omēs adeo sani atq; tempestiui ut de progrediendo cogitarent. Qu. Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius cum egressus in senatum iret offenso pede in comitio. Legatus quoq; qui rhodioꝝ cām i senatu magna cum admiratione orauerat: in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus præfectura & ipse functus cum a puero quæsisset horas. A. Pompeius in capitolio cum deos salutasset. M. Iuuentius Thalna cons. cū sacrificaret. C. Seruilius Pansa cū staret in foro ad tabernam hora diei secūda: in P. Pansā fratrem innixus. Bebius Iudex dum uadimonium differri iubet. M. Terentius Corax dū tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno dum consulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinē eboreum qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus dum inungit specillū ꝑ oculum trahens. A. Manlius Torquatus consularis cū i cœna placentam appeteret. L. Dutius medicus Valla dum mulsi potionē hauriit. Ap. Saufeius cū a balneo reuersus mulsum bibisset: ouumq; sorberet. P. Quintius Scapula cū apud Aquiliū Gallū cœnaret. Decimus Saufeius Scriba cū domi suæ prāderet. Cornelius Gallus prætorius &. Q. Heterius eques ro. in Venere obiſe. Et quos nostra adnotauit ætas duo æquestris ordinis in ædē Pantomimo Mythico tū forma præcellēte. Operosissima tamē securitas mortis i M. Ofilio Hylaro ab ātiqs traditur comediaꝝ histrionē: cū populo admodū placuisset natali die suo: cōuiuiūq; haberet edita cœna calidā potionē in pultario poposcit: simulq; ꝑsonam eius diei acceptā intuēs coronam e capite suo in eam transtulit: tali habitu rigēs nullo sentiente: donec accubantiū proximus tepescere potionē āmoneret. Hæc fœlicia exēpla: at contra miseriaꝝ inumera. L. Domitius clarissime gentis apud massiliā uictus: corfini captus ab eodē Cæsare ueneno poto propter tediū uitæ: postq̄ biberat. omi opere ut uiueret anxius ē. Inuenit̄ in actis Fœlicis Russei aurigæ iam igne illato in rogū eius unū e fauētibus iecisse sese. Friuolū dictu ne hoc gloriæ artificis daret: aduersis studiis copia odoꝝ corruptū criminātibus. Cū āte non multo. M. Lepidus nobilissimæ stirpis quē eūti anxietate diximus mortuū flāmæ ui e rogo eiectus recondi propter ardorē nō potuisset: iuxta sarmentis aliis nudus crematus ē. De sepultura. Ca. LIIII.

i Psum cremare apud romanos nō fuit ueteris īstituti. Terra cōdebantur. At postq̄ lōginqs bellis obrutos erui cognouere: tūc institutū. Et tñ multifarie priscos seruauere ritus. Sicut in cornelia domo nemo añ Syllam dictatorem tradit̄ esse crematus. Idq; eum uoluisse ueritū talionē eruto C. Martii cadauere. Sepultus intelligit̄ quoquomō cōditus. humatus uero humo cōtectus.

De ania uel de manibus uel de resurrectiōe uerba gētiliū mania. Ca. LV.

p Ost sepulturam aliæ atq; aliæ maniū ambages. Omnibus a suprema die eadē quæ ante primū. Nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut aniæ q̄ āte natalē. Eadē. n. uanitas i futuꝝ etiā se ꝓpagat: & i mortis quoq; tēpora ipsa sibi uita mētit̄. Alias imortalitatē animæ: alias transfigurationē: alias sensū inferis dando: & manes colēdo: deumq; faciēdo: qui iā etiā homo esse desierit. Ceu ullo mō spirando rō

homini a cæteris animalibus distet. Aut non diuturniora in uita multa reperiantur: quibus nemo similem diuinat imortalitatem. Quod autem corpus animæ prosequitur materiã. Vbi cogitatio illi? quomõ uisus? auditus? aut q tangit? q usus eius? aut q sine his bonũ? Quæ deĩde sedes? quãta ue multitudo tot sæculis aĩarũ uelut ũbrarũ. Puerilium ista deliramentorum. Auidæq; nunquam desinere mortalitatis cõmenta sunt. Similis & de asseruandis corporibus hominum ac reuiuiscendis promissa a Democrito uanitas: qui non reuixit ipse. Maliq; ipsa dementia est iterari uitam morteq;. Quæ genitis quies unq̃ si in sublimi sensus animæ manet? inter inferos umbræ? Perdit profecto ista dulcedo crudelitasq; præcipuum naturæ bonum mortem: ac duplicat obitus: si dolere etiam post futuri æstimationem euenit. Eteni si dulce uiuere: cui potest esse uixisse? At quanto facilius certiusq; sibi quenq̃ credere: ac specimen securitatis antegenitali summere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. Ca. LVI.

c Onsentaneum uidetur priusq̃ digrediamur a natura hominũ indicare quæ cuiusq; scientia a quocunq; inuenta sunt. Emere ac uendere instituit Liber pater. Idem diadema regum insigne & triumphum inuenit. Ceres frumenta cum antea glande uescerentur. Eadem molere & conficere in attica italia & sicilia: ob id dea iudicata. Eadem prima leges dedit. Vt alii putauere Rhadamanthus. Litteras semper arbitror assyrias fuisse. Sed alii apud ægyptios a Mercurio ut Gellius. Alii apud syros repertas uolunt. Vtiq; in græciam attulisse e phoenice Cadmũ sexdecim numero A.B.C.D.E.F.G.I.L.M.N.O.P.R.S.T.V. Quibus troiano bello Palmedem adiecisse quattuor hac figura . H Q X K

Totidem post eum Simonidem medicum. K Y Z Ω

Quarum omniũ uis in nostris recognoscitur. Aristoteles decẽ & octo priscas fuisse Et duas ab Epicharmo additas q̃ a Palamede mauult. Anticlides in ægypto inuenisse quendam nomine Menona tradit quindecim annis ante Phoroneum antiquissimum græciæ regem. Id monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes apud babylonios septingentorum uiginti annorum obseruationes syderum coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimũ Berosus & Critodemus quadringentorum octoginta annorum. Ex quo apparet æternus litterarum usus: In latium eas attulerunt pelasgi. Laterarias ac domos constituerunt primi Euryalos & Hyperbios fratres athenis: antea specus erãt pro domibus. Gellio Doxius Celii filius lutei ædificii inuentor placet: exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops a se appellauit cecropiam: quæ nunc est arx athenis. Aliqui argos a Phoroneo rege ante conditum uolunt. Quidam & sycionem. Aegyptii multo ante apud ipsos diospolin. Tegulas iuenit Cinyra Agriopæ filius: & metalla æris: utrũque in insula cypro. Item forcipem: marculum: uectem: incudem. Puteos Danaus ex ægypto aduectus in græciam quæ uocabatur argidipsion. Lapidicinas Cadmus thebis. Archeophrasius in phoenice. Trason muros. Turres ut Aristoteles Cyclopes. Phoenices ut Theophrastus. Aegyptii textilia. Infecere lanas sordibus Lydi. Fusos in lanificio Closter filius Arachnæ. Linum & retia arachnæ. Fulloniam artem Nitias megarẽsis. Sutrinam Boetius. Medicinam ægyptii apud ipsos uolunt repertam. Alii per Arabum Babylonis & Apollinis filium. Hærbariã & medicamentariã a Chirone Saturni & Phyllirææ filio. Aes cõflare & tẽperare Aristoteles Lydũ scytẽ mõstrasse. Theophrastus Delã Phrygẽ putat. Aerariã fabricã alii Chalybas: alii Cyclopas. Ferrũ Hesiodus ĩ cretæ ecs q uocati sunt Dactyli Idæi. Argẽtũ inuenit Ericthonius atheniẽsis: ut alii Ceacus. Auri metalla & cõflaturã Cadmus phoenix ad pangeũ montẽ. Vt alii Thoas & Eaclis in panchaia aut Sol oceani filius: cui Gellius medicinæ quoq; inuentionem ex melle assignat. Plũbum ex cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricã ferreã i-

Gellius

uenere Cyclopes. Figulinas Chorebus atheniēsis. In iis orbē Anacharsis scythes: ut alii Hypbeos corinthius. Fabricā materiarū Dedelus: & in ea serrā: asciā: ppēdiculū: terebrā glutinū: ichthyocollā: Normā: fornicē aūt & libellā & tornū & clauem Theodorus samius. Mēsuras & pōdera Phidon argiuus: aut Palemedes ut maluit Gellius. Ignē e silice Pyrodes Cilicis filius. At eundē asseruare ī ferula Prometheus. Vehiculū cū quattuor rotis Phryges: Mercaturas pœni. Culturas uitiū & arborū Eumolphus atheniensis. Vinū aqua misceri Staphilus Sitheni filius. Oleū & trapetas Aristeus atheniensis. Idē mella. Bouē & aratrū Briges atheniēsis: ut alii Triptolemus. Regiā ciuitatē ægyptii. Popularē attici. Post Theseū tyranū primus fuit Phalaris agrigēti. Seruitiū iuenere lacedæmonii. Iudiciū capitis ī agriopago primū actū ē. Prœliū afri cōtra ægyptios primi fecere fustibus quos uocāt phalāgas. Clipeos iuenerūt prœtus & Acritus inter se bellātes: siue Chalchus Athamātis filius. Loricā Mydias messenius. Galeā: gladiū: hastam lacedæmonii. Ocreas & cristas Cares. Arcū & sagittā Scythen Iouis filiū. Alii sagittas Persen persei filiū iuenisse. Lāceas ætolas. Iaculū cū amēto ferūt iuenisse Aetolum Martis filiū. Hastas uelitares Tyrrhenū pilumq̨. penthesileā amazonē securim. piseū uenabula. Et ī tormētis scorpionē Cretas. Catapultā syros. phœnicas balistā & fundā. Aeneā tubā piseū Tyrrhenū. Testudines Artemonē clazomenū. Equū qui nunc aries appellat̄ ī muralibus machinis Aepeū ad troiam. Equo uehi Bellorophontem. Frenos & strata equorū peletroniū. pugnare ex equo thessalos: qui cētauri appellati sunt: habitātes secundū peliū montē. Bigas primū iūxit phrygū natio. Quadrigas Erichtonius. ordinē exercitus: signi dationē: thessaras: uigilias iuenit palamedes troiano bello. Specularē significationē eodē bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theseus: Auguria ex auibus Caras: a quo caria appellata. Adiecit ex cæteris aīalibus Orpheus. Aruspiciū Delphus. Ignispicia Amphiaraus. Auspicia auium Tyresias thebanus. Interpretationē ostētorū & sōniorū Amphyctyon. Astrologiā Atlas Libyæ filius: ut alii ægyptii ut alii assyrii. Spherā ī eā milesius Anaximāder. Ventorū rōem Aeolus Hellenis filius. Musicā Amphion. Fistulā pan. Monaulū Mercurius. Obliquā tibiā Mydas ī phrygia. Geminas tibias Marsias. In eadem gēte lydios modulos Amphion. Dorics Thamyras thrax. phrygios Marsias phryx. Citharā Amphion: ut alii Orpheus: ut alii Linus. Septē cordis additis Terpāder. Octauā Simonides addidit. Nonā Timotheus. Cithara sine uoce cecinit Thamiras prius. Cū cātu Amphion: ut alii Linus. Cithara edita carmina cōposuit Terpāder. Cū tibiis canere uoce Troezenius Dardanus īstituit. Saltationem armatā Curetes docuere. pyrrhycem pyrrhus: utranq̨ in creta. Versū heroicū pythio oraculo debemus. De poematū origie magna quæstio ē. Ante troianū bellū probant̄ fuisse. prosaicā orōem cōdere pherecides Syrius īstituit tēpore Cyri regis. Historiā Cadmus milesius. Ludos gymnicos ī arcadia Lycaō. Funebres Acastus ī iolcho. post eū Theseus ī isthmo. Hercules olympiæ athleticā. pythus pilā lusoriā. Gyges lydius picturā ī ægypto. In græcia uero pyrrhus Dedali cognat⁹ ut Aristoteli placet: ut theophrasto polignotus atheniēsis. Nauē primus ī græciā ex ægyto Danaus aduexit. Ante ratibus nauigabat̄ inuētis in mari rubro īter īsulas a rege Erytra. Reperiunt̄ qui mysos & troianos priores excogitasse ī hellesponto putēt cū trāsirēt aduersus thracas. Etiam nunc in britānico oceano uitiles corio circūsutæ fiunt. In nilo ex papyro & scirpo & arūdine. Longa naue Iasonē primū nauigasse philostephanus auctor est. egesias parrhalū. Ctesias Samyrā. Saphanus Semiramin. Archimachus Aegæonē. Biremē Damasthenes erythreos fecisse. triremen Thucydides Amoclen corinthiū. Quadriremen Aristoteles carthaginēses. Quinqueremen īstituit Nesichthon salaminius. Sex ordinum Zenazoras syracusius. Ab ea ad deciremē Nesigiton. Alexādrū magnū ferūt īstituisse ad duodecim ordines. philostephanus ptolemæū Soterem ad qndecim. Demetriū Antigoni ad. xxx. ptolemæū philadelphū ad. xl. ptolemæū philopatorē q Triphō cogno

minatus est ad.I. Onerariam Hippus tyrius inuenit. Lembum cyrenenses. Cymbam phœnices. Celocē rhodi. Cercirā cyprii. Sydeꝝ obseruationē ī nauigādo phœnices. Remū copæ. Latitudinē eius platæ. Vela Icarus. Malū & antēnam Dedalus. Hippagū salaminii: aut ut pericles atheniēses. Tectas lōgas tasii. Antea ex ꝓra tantū & puppi pugnabat̄. Rostra addidit piseus. Tyrrheni anchorā. Eupalamius eandē bidēte. Anacharsis harpagonas. Et manus pericles atheniēsis: Amminicula gubernādi Typhis. Classe prīceps depugnauit Minos. Aīal occidit primus Hiperbius Martis filius. Prometheus bouem.

In quo primus gentiū cōsensus. Ca. LVII.

g Entium consensus tacitus primus oīum cōspirauit ut ionū litteris uterent̄.

De litteris antiquis. Ca. LVIII.

u Eteres græcas fuisse eadem pene, quæ nunc latinæ inditio erit delphica tabula antiqui æris: quæ est hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cum inscriptione tali.

Quando primum tonsores romæ. Ca. LIX.

s Equens gentiū consensus in tonsoribus fuit: sed romanis tardior. In italiā ex sicilia uenere post romā cōditā anno q̄drāgitesimo qnq̄gesimoquarto: adducēte. p. Ticinio Mena ut auctorē Varro. Ante ītonsi fuere. primus omniū radi quotidie instituit Africanus: sequens Diuus Augustus cultris semp usus.

Quando primum horologia. Ca. LX.

t Ertius consensus fuit in horaꝝ obseruatione iam hac rōne accedens. Quādo & aquo in græcia repta diximus in secūdo uolumine. Serius etiā hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tantū & occasus nominat̄. post aliquot annos adiectus est & meridies accenso consulū id ꝓnuntiante cū Curio inter rostra & argeoꝝ thesin ꝓspexisset talem solē. A colūna ænea ad carcerē inclinato sydere supremā pronūtiauit. Sed hoc serenis tantū diebus usq; ad primū punicū bellū. princeps romanis solariū horologium statuisse ante. xii. annos q̄ cū pyrrho bellatum ē ad ædē Quirini. L. Papyrius Cursor cū eādē dedicaret a patre suo uotā a Fabio Vestali ꝓditur. Sed neq; facti horologii rōem uel artificis significat: nec unde translatum ē: aut apud quē scriptū id inuenerit. M. Varro primū statutū in publico secundū rostra in colūna tradit bello punico primo a. M. Valerio Messala cōsule catina capta ī sicilia. Deportatū inde post. xxx. annos q̄ de papyriano horologio tradit̄ anno urbis q̄dringētesimo septuagesimoseptimo. Nec cōgruebāt ad horas eius lineæ. paruerūt tñ ei annis. xi. donec. Q. Martius philippus q̄ cū. L. Paulo fuit cēsor diligētius ordinatū iuxta posuit. Idq; munus īter cēsoria opa gratissime est acceptū. Etiānum tñ nubilo incerte fuere horæ usq; ad proximū lustrū. Tunc Scipio Nasica collega Lenati primus aqua diuisit horas æq; noctium ac dieꝝ. Idq; horologiū sub tecto dicauit anno urbis. d. lxxxxv. Tā diu po. ro. indiscreta lux fuit: Nunc reuertamur ad reliqua animalia: primūq; terrestria.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. VIII.

De animalibus terrestribus. Elephantoꝝ cōmendatio: & de sensu eoꝝ. C. .I.

a D Reliqua transeamus animalia & primum terrestria. Maximū est elephas: proximūq; humanis sensibus. Quippe intellectus illis sermonis patrii. Et ī primis obedientia officiorumq; quæ didicere memoria. Amoris & gloriæ uoluptas: īmo uero quæ etiā in homine rara ꝓbitas: prudētia. æq̄tas Religio quoq; sydeꝝ solisq; ac lunæ ueneratio. Auctores sunt in mauritaniæ saltibus ad quendā amnē cui nomen

est anulo nitescēte luna noua greges eorum descendere:ibiq; se purificātes solenniter aqua circū spgi:atq; ita salutato sydere in siluas reuerti:uitulorꝝ fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoq; regionis itellectu credunt maria trāsituri nō āte naues concedere: q̄ iuitati rectoris iureiurādo de reditu. Visiq; sunt fessi ægritudie:quādo & illas moles ifestāt morbi:pherbas supini i cælū iacētes:ueluti tellure precibus alligata. Nā quod ad docilitatē attinet. Regē adorāt. Genua submittūt. Coronas porrigūt. Indicis arabici minores:quos appellāt nothos. Quādo primū iuncti. Ca. II.

r Omæ iuncti primū subiere currū Pōpei magni africo triūpho. Quod prius india uicta triūphāt e libero patre memorat̄. Procilius negat potuisse pōpeii triūpho iunctos egrediporta. Germanici Cæsaris munere gladiatorio quosdā icōditos motus edidere saltātiū modo. Vulgare erat p auras arma iacere nō auferētib9 uētis:atq; iter se gladiatorios cōgressus edere:aut lasciuiēte pnicitate colludere. Postea & p funes icessere. Lecticas etiā ferētes quaterni singulas:puerperas imitātes plenisq; hoium tricliniis accubitu:iere p lectos ita libratis uestigiis:ne qs potātiū attigeretur.

De docilitate eorꝝ. Ca. III.

c Ertū ē unū tardioris igenii i accipiēdis quæ tradebātur:sæpius castigatū uerberibus eadē illa medicātē noctu repertū. Mirū maxie & aduersis qdem funibus subire. Sed regredi magis utiq; pnis. Mutianus ter cōsul auctor ē aliquē ex iis & litterarꝝ ductus græcarꝝ didicisse:solitumq; præscribere eius linguæ uerbis. Ipse Ego hæc scripsi:& spolia celtica dicaui. Itēq; se uidēte puteolis cū aduecti de naue egredi cogerētur:territos spacio pcul pōtis a cōtinēte porrecti:ut sese lōginquitatis æstimatiōe fallerēt:auersos retrorsus iisse. prædā ipsi i se expectādam sciūt solā esse i armis suis: quæ Iuba cornua appellat. Herodotus tāto ātiqor & cōsueto melius dētes. Quā obrē deciduos casu aliquo uel senecta defodiūt. Hoc solū ebur est. Cæterꝝ & i iis quoq; quod corpus itexit uilitas ossea. Quāq̄ nuper ossa etiā in laminas secari cœpere penuria. Etenī rara āplitudo iā dētiū preterq̄ ex idia reperit̄. Ceterꝝ i nostro orbecessere luxuriæ. Dentiū candore itelligit̄ iuuēta. Circa hos belli cura sūma. Alterius mucroni parcūt ne sit prœliis hebes:alterius operario usu fodiūt radices. Impellūt moles. Circūuentiq; a uenātibus primos cōstituūt:qbus sunt munimini:ne tāti prœliū putet̄. postea fessi impactos arbori frangūt:prædaq; se redimūt.

De clæmētia eorꝝ:& q̄ picula sua itelligāt:& de tigridis truculētia. Ca. IIII.

m Irum i plerisq; animaliū scire quare petātur. Sed & p cuncta qd caueāt. Elephas homie obuio forte in solitudie & simpliciter oberrāte clæmēs placidusq; etiā demōstrare uiā tradit̄. Idē uestigio hois aiaduerso priusq̄ hoie itremiscere isidiarꝝ metu. Subsistere ab olfatu. Circūspectare. Iras pflare. Nec calcare: sed cretū pxio tradere. illū sequēti nūtio similiusq; ad extremū. Nūc agmen circūagi: & reuerti aciēq; dirigi. Adeo oium odori durare uirus illud maiore ex pte ne nudorꝝ qdē pedū. Sic & tigris ēt feris cæteris truculēta:atq; ipsa elephāti quoq; spernēs uestigia. Hoie uiso trāsferre dicitur ptinus catulos. Quo nā mō agnito? ubi ante cōspecto illo quē timet? Etenī tales siluas minime frequētari certū ē. Sane mirātur ipsā uestigii raritatem. Sed unde sciūt timēdos esse? īmo uero cur uel sæpius cōspectū paueāt: tanto uiribus magnitudie uelocitate præstātiores? Nimirꝝ hæc ē natura rerꝝ:hæc potētia eius sæuissimas ferarꝝ maxiasq; quæ nūq̄ uidissent:quod debeāt timere:& statim intelligere cur sit timēdū. De itellectu & memoria eorꝝ. Ca. V.

e Lephāti gregatim semp igrediuntur. Ducit agmē maxius natu. Cogit ætate pximus Amnē trāsituri minimos præmittūt:ne maiorꝝ igressu atterēte alueum crescat gurgitis altitudo. Antipater auctor ē duos Antiocho regi in bellicis usibus celebres etiā cognominibus fuisse. Etenī nouere ea. Certe cato cū impatorū noia ānalibus describeret:eū q fortissime prœliatus esset in punica acie Sutrū tradidit

uocatum altero dente mutilato. Antiocho uadū fluminis experienti renuit. Aiax: alio qn dux agminis semp. Tum ꝓnuntiatū eius fore pricipatū q trāsisset: ausumq; patro clū. Ob id phaleris argēteis quo maxime gaudēt: & reliquo oī primatu donauit. Ille q notabat̄ īedia mortē ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor ē. Victusq; uocē fugit uictoris. Terrā ac uerbenas porrigit. Pudore nunq̄ nisi ī abdito coeūt. Mas qnquēnis: fœmina decēnis. Init̄ aūt biēnio: qnis ut ferūt cuiusq; anni diebus: nec amplius. Sexto ꝓfundunt̄ amne nō ante reduces ad agmē. Nec adulteria nouere. Nulla ue pp fœminas īter se proelia: cæteris animalibus ꝑnicialia. Nec qa desit illis amoris uis. Namq; tradit̄ unus amasse quādā ī ægypto corollas uēdentē. Ac ne qs uulgariter electā putet: miret̄ gratā Aristophani celeberrimo ī arte grāmatica. Alius menādꝶ syracusanū īcipiētis iuuētæ ī exercitu Ptolemæi desideriū eius quotiēs nō uiderẽt media testatus Et unguētariā quādā delectā Iuba tradit. Omniū amoris fuere argumēta gaudiū a cō spectu blāditiæq; incōditæ: stipes q̄s populus dedisset seruatæ & ī sinū effusæ. Nec mirum esse amorē qbus sit memoria. Idē namq; tradit agnitū ī senecta multos post ānos q rector ī iuuēta fuisset. Idē diuinationē quandā iusticiæ. Cū boccus. rex. xxx. elephātos totidē ī quos sæuire instituerat stiptibus alligatos obiecisset: procusantibus inter eos qui lacesserent: non potuisse effici ut crudelitatis alienæ ministerio fungeretur.

Quando primum in italia. Ca. VI.

e Lephantes italia primū uidit pyrrhi regis bello. Et boues lucas appellauit in lucanis uisos anno urbis quadrigētesimo septuagesimosecūdo. Roma aūt in triūpho septē annis a superiorē numerꝫ additis. Eadē plurimos anno qngētesimosecūdo uictoria. L. Metelli pōtificis ī sicilia de pœnis captos. Cxlii. fuere trauecti ratibus: quas dolioꝝ cōfertis ordinibus īposuerāt. Verrius eos pugnasse ī cyrco: interfectosq; iaculis tradit pēuria cōsilii. Quoniā neq; ali placuisset: neq; donari regib⁹. L. Piso īductos dūtaxat ī cyrcū: atq; ut cōtēptus eoꝝ īcresceret ab operariis hastas præ pilatas habētibus: ꝑ cyrcū totū actos. Nec qdem de iis factū sit auctores explicāt: q nō putāt interfectos.

Pugnæ eoꝝ. Ca. VII.

c Lara est unius e Romanis dimicatio aduersus elephantū. Cū Hānibal captiuos nostros dimicare īter se coegisset. Namq; unū q superat obiecit elephāto: & illū dimitti pactus si iteremisset. Solus ergo ī harena cōgressus magno pœnoꝝ dolore cōfecit. Hānibal cū famā eius dimicatiōis cōtēptū allaturā beluis ītelligeret: eqtes misit q habeuntē īterficeret. Promuscidē eoꝝ facillime amputari Pyrrhi prœlioꝝ expimētis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primū omniū ī cyrco Claudii Pulchri ædilitate curuli. M. Antonio. A. Posthumo cons. anno urbis sexcentesimo qnquagesimo qnto. Itē post annos. xx. Luculoꝝ ædilitate curuli aduersus tauros. Pōpeii quoq; altero cōsulatu dedicatiōe tēpli Veneris uictricis pugnauere ī cyrco. xx. aut ut qdā tradūt. xvii. Getuliis ex aduerso iaculātibus mirabili unius dimicatiōe: q pedibus cōfossis repsit genibus ī cateruas: arrepta scuta iaciēs ī sublime: quæ decidētia uolubilitate spectātibus uoluptati erāt ī orbē circūacta: uelut arte nō furore beluæ iacerent̄ Magnū & ī altero miraculū fuit uno ictu occiso. Pilū sub oculo adactū ī uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptionē tētauer̄ nō sine uexatiōe populi circūdātis claustris ferreis. Qua de cā Cæsar dictator postea simile spectaculū editurus euripis harenā circū dedit: quos Nero priceps sustulit eqti loca addens. Sed Pōpeani amissa fugæ spe misericordiā uulgi inenarrabili habitu quærētes supplicauere quādā sese lamētatiōe com plorātes: tāto populi dolore. ut oblitus impatoris ac munificentiæ honoris ue exqsite flēs uniuersus cōsurgeret: dirasq; Pōpeio quas ille mox luit pœnas īpræcaret̄. Pugnauere & Cæsari dictatori tertio cōsulatu eius. xx. cōtra pedites qngētos. Iterꝫq; totidem turriti cū sexagenis ꝓpugnatoribus eodē quo priores numero peditū: & pari eqtū e diuerso dimicāte. Postea singulis pricipibus Claudio & Neroni ī cōsumatiōe gladiatoꝝ

Ipsius animalis tāta narratur clemētia cōtra minus ualidas ut in grege pecudū cōcur
rētia manu dimoueat: ne qd obterat ī prudens. Nec nisi lacessiti noceāt ideoq; gregati
sēper ambulēt. Minime ex omibus soli uagi. Equitatu circūuecti infirmos aut fessos
uulneratos ue ī mediū agme recipiunt: ac uelut īpio aut rōe p uices subeūt. Capti ce-
lerrime mitificāt ordei suco. Quomō capiāt. Ca. VIII.
Apiūt aūt ī india unū ex domitis agēte rectore. q deprehēsū solitariū abactū
c ue a grge uerberat ferrū. Quo fatigatos trāscēdit ī eū: nec secus ac priorē regit
Africa foueis capit: inqs derrāte aliquo ptinus cæteri cōgerūt ramos: moles
deuoluūt: aggeres cōstruūt: omiq; ui conāt extrahere. Antea domitādi gratia regis eq
tatu cogebāt ī cōuallē manufactā: & longo tractu fallacē. Cuius inclusos ripis fessisq;
fame domabāt: Argumētū erat ramushoīe porrigēte clemēter acceptus. Nūc dētiū cā.
Pedes eoꝝ iaculāt alioqui mollissimos. Troglodytæ cōtermini æthiopiæ qui hoc solo
uenatu alunt arbores ppiqs itinere eoꝝ cōsendunt. Inde totius agminis nouissimū
speculati extremas in clunes desiliūt. Leua apprehēditur cauda. Pedes stipāt in sini-
stro fœmore. Ita pēdens alterū poplitem dextra cædit: ac præacuta bipēni hoc cru-
re tardato pfugiēs alterius poplitis neruos ferit: cūcta præceleri pernicitate peragens:
Alii tuciore genere: sed magis fallaci intētos ingētes arcus defigūt humi longius. Hos
præcipui uiribus iuuenes cōtinēt. Alii cōnixi pari cōatu tēdūt: ac prætereūtibus sagit
taꝝ uenabula infigūt: mox sanguinis uestigiis sequūtur. Elephantoꝝ generis fœminæ
multo pauidiores. Quomodo domātur. Ca. IX.
Omātur aūt rabidi fame & uerberibus: elephātis aliis admotis q tumultuātē
d cathenis coerāt. Alias circa coitus maxīe efferātur: Et stabula indoꝝ dētibus
sternūt Qua pp arcēt eos coitu fœmīaꝝq; penuria sepāt quæ haud alio mō q̄
armētoꝝ hēnt. Domiti uilitāt: Et turres armatoꝝ in hostes ferū magnaq; ex pte oriē-
tis bella cōficiūt. Prosternūt acies: pterūt armatos. Idē minimo suis stridore terrentur:
uulneratiq; & territi retro sēp cedūt. haud minore ptiū suaꝝ pnicie. Indicū afri pauēt
nec cōtueri audēt. nā & maior indicis magnitudo est.
De partu eoꝝ & reliqua natura. Ca. X.
Ecem annis gestare ī utero uulgus existimat. Aristoteles biennio: nec āplius
d quā singulos semel gignere: pluresq; uiuere ducētis ānis: & quosdā trecentis.
Iuuēta eoꝝ sexagesimo incipit. Gaudēt āmibus maxīe. Et circa fiuuios uagāt
cū alioquin nare ppter magnitudinē corporis non possit. Idē frigoris impatiētes. Ma
ximū hoc malū: īflationēq; & pfluuiū alui: nec alia morboꝝ genera sentiūt. Olei potu
tæla quæ corpori eoꝝ inhæserāt decidere iuenio. A sudore āt facilius adhærescere. Et
terrā edisse iis tabificū ē: nisi sæpius mādāt. Deuorāt aūt & lapides. Trūcos qdē gratissi
mo ī cibatu. habēt. Palmas excelsiores frōte psternūt. Ac ita iacētiū assumūt fructū.
Mādunt ore. Spirāt & bibūt: odorātq; haud improprie appellata manu. Animaliū ma-
xime odere murē: & si pabulū ī præsepio positū attingi ab eo uidere: fastidiūt. Crucia-
tū ī potu maximū sētiūt hausta hirūdine: q̄ sāguisugā uulgo cœpisse appellari aduer-
to. Hæc ubi ī ipso amne canali se fixit: ītolerādo afficit dolore. Durissimū dorso tergus
Vētres molles. Setaꝝ nullū tegumētū ne ī cauda qdē præsidiū abigēdo tedio muscarū
Nāq; id & tāta uastitas sētit. Sed cācellata cutis & īuitās id genus aīaliū odore. Ergo cū
extēti recepere examīa arctatis ī rugas repēte cācellis cōprehēsas enecāt. Hoc iis p ca-
uda: p iuba: p uillo ē. Dētibꝰ ingnēs pciū: Et deoꝝ simulachris laudatissīa ex iis mate
ria. Inueīt luxuria cōmēdationē: & aliā expetit ī callo manus uim saporis haud alia de
cā credo q̄ qa ipsū ebur sibi mādere uidet. Magnitudo dētiū uidet qdē ī tēplis præci-
pua. Sed tamē ī extremis africæ q̄ cōfinis æthiopiæest: hostiū uicē ī domociliis præbe-
re. Sepesq; ī iis & pecoꝝ stabulis palos elephātoꝝ dētibꝰ fieri Polybiꝰ tradit auctore Ga
ulusa Regulo. Vbi nascāt: Et dͤ discordia eoꝝ & draconū. Ca. XI.

vij

Lephantes fert africa ultra syrticas solitudines:& in mauritania. Ferūt æthio
é pes & troglodytæ ut dictū est. Sed maximos īdia belātesq; cū iis ꝑpetua discor
dia dracones tātæ magnitudīs, ut & ipsos circūflexu facili ambiāt: nexuq; no
di ꝑstringāt. Cōmoritura dimicatio, uictusq; corués cūplexū elidit pondere.

De solertia animalium. Ca. XII.

Ira aīaliū, ꝓ se cuiq; ꝑcipua solertia ē, ut iis una scādēdi ī tātā altitudinē diffi
m cultas. Draco itaq; iter ad pabula speculat̃. Ab excelsa se arbore iniicit. Scit
ille īparē sibi luctatū cōtra nexus. Itaq; arboꝝ aut rupiū āttritū q̄rit. Cauent
hoc dracones: ob idq; gressus primū alligāt cauda. Resoluūt illi nodos manu. At hi in
ipa nare caput cōdūt: pariterq; spiritū ꝑcludūt:& mollissimas lancināt ptes. Iidē obuii
dep̄hēsi ī aduersos erigūt se: oculosq; maxīe petūt. Ita fit ut pleꝝq; cæci ac fame & mœ
roris tabe cōfecti repiant̃. Quā qs aliā tātæ discordiæ causā attulerit: nisi naturæ spec
taculū sibi ac paria cōponētis. Est & alia dimicatiōis huius fama. Elephantis frigidissi
mū eē sāguinē: ob id æstu torrēte ꝑcipue a dracōibꝫ expeti. Quāobrē ī āmes mersos īsi
diari bibētibus: arctatisq; illigata manu ī aurē morsū defigere. Quoniā is tātū locus de
fēdi nō possit manu. Dracōes eē tātos ut totū sāguinē capiāt. Itaq; elephātos ab iis ebi
bi: siccatosq; cōcider̃: & dracōes īebriatos oprimi cōmoriq;. De draōibꝰ Ca. XIII

Enerat dracōes æthiopia īdicis pares uigenū cubitoꝝ. Id mō miꝝ ūde crista
g tos Iuba crediderit. Asachei uocāt̃ æthiopes: apud quos maxīe nascāt̃. Narra
tur ī maritimis eoꝝ q̄ternos qnosq; īter se cratiū mō īplexos erectis capitibus
uelificātes ad meliora pabula arabiæ uehi fluctibus

De serpētibus maximis & bois. Ca. XIIII.

Egasthenes scribit ī india serpētes ī tātam magnitudinē adolescere: ut solidos
m hauriāt ceruos taurosq;. Metrodorus circa rhidacū amnē ī pōto ut supuolā
tes q̄uis alte pniciterq; alites haustu raptas absorbeāt. Nota ē ī punicis bellis
ad flumē bagradā a regulo īꝑatore balistis tormentisq; ut oppidū aliquot expugnata
serpēs. cxx. pedū lōgitudinis: Pellis eius maxillæ usq; ad bellū numātinū durauere ro
mæ ī tēplo: Faciūt his fidē ī italia appellatæ boæ ī tātā magnitudinē exeūtes ut Diuo
Claudio prīcipe occisæ ī uaticano solidus ī aluo spectatus sit infās. Alunt̃ primo bu
buli lactis succo. Vnde nomē traxere. Cæteroꝝ animaliū quæ modo cōuecta undiq;
italiæ cōtigere sæpius: formas nihil attinet scrupulose referre.

De scythicis animalibus & septētrionalibus Ca. XV.

Aucissima scythia gignit iopia fructuū. Pauca cōtermina illi germania. Insi
p gnia tn̄ bouū feraꝝ genera: iubatos bisontes: excellētiq; & ui & uelocitate u
ros: qbus īperitū uulgus bubaloꝝ nomē īponit: cū id gignat africa uituli po
tius ceruice q̄dā similitudine. Septentrio fert & equoꝝ greges feroꝝ: sicut asinoꝝ asia
& africa. Præterea alcē ni ꝓceritatis auriū & ceruicis distiguat: iumēto similē. Itē natā
ī scādinauia īsula: nec unq̄ uisam ī hoc orbe: multis tn̄ narratā machlin haud dissimi
lē illis & nullo suffraginū flexu. Ideoq; nō cubātē & accliuē arbori ī somno: eaq; incisa
ad īsidias capi. Alias uelocitatis memoratæ. Labꝝ ei supius ꝑgrādæ: ob id retrogradi
tur ī pascēdo: ne ī priora tēdens īuoluat̃. Tradūt ī mœsia ferā quæ bonasus uocet̃ eq
na iuba: cætera tauro similē: cornibus ita se inflexis ut nō sint utilia pugnæ. Quapp
fuga sibi auxiliari: reddentē ea fimū īterdū & triū iugeꝝ lōgitudine cuius contactus
sequētes ut ignis aliqs cōburat. Miꝝ pardos pātheras leones & similia cōdito ī corpo
ris uaginas unguiū mucrone ne refringant̃ hebetēturq; igredi: auersisq; faculis cur
rere: nec nisi appetēdo prætēdere. De leonibus Ca. XVI.

Eoni præcipua generositas: tūc cū colla armosq; uestiunt iubæ. Id. n. ætate
l cōtingit e leone cōceptis. Quos uero pardi generauere semp insigni hoc ca
rent. Simili modo fœminæ. Magna iis libido coitus: & ob hoc maribus ira.

Africa hæc maxime spectat inopia aquaꝝ ad paucos amnes cōgregātibus se feris. Ideo multiformes ibi anialiū. partus: uariæ fœminis cuiusq; generis mares aut ui aut uoluptate miscēte. Vnde etiā uulgare græciæ dictū sēper aliqd noui affricā affere. Odore pardi coitū sētit i adulteria leo: totaq; ui cōsurgit i pœnā. Idcirco aut culpa flumie abluitur: aut lōgius comitat̃. Semel aūt edi partū lacerato unguiū acie utero i enixu uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit: uir quē in iis magna secuturus in pte præfādū reor. Alexandro magno rege inflammato cupidine anialiū naturas noscendi delegataq; cōmētatione Aristoteli sūmo i omi sciētia uiro: aliquot milia hoium i totig asiæ græciæq; tractu parere iussa oium quos uenatus aucupia piscatusq; alebāt. Quibusq; uiuaria: armēta: aluearia: piscinæ: auiaria i cura erāt: ne qd usq̄ gētiū ignoraret̃ ab eo. Quos pcōtādo. l. ferme uolumina illa præclara de aialibus condidit. Quæ a me collecta i artū cū iis quæ ingnorauerat: quæso ut legētes boni cōsulāt i uniuersis reꝝ naturæ opibus: mediocq; clerissimi regū oium desiderio cura nostra breuiter peregrinātes. Is ergo tradit leænā primo fœtu parere qnque catulos: ac p ānos singulos uno minus: ab uno sterilescere. Informes miniasq; carnes magnitudie mustellaꝝ eē initio Semestres uix ingredi posse: nec nisi bimestres moueri. In europa aūt inter achelcū tātū & uesum amnes leones esse: sed lōge uiribus præstātiores iis quos africa aut syria gignāt. Leonū duo genera cōpactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse quā lōgo simpliciq; uillo: eos cōtēptores uulneꝝ. Vrinā mares. crure sublato reddere ut canes. Grauē odorē: nec minus halitū: Raros i potu: Vesci alternis diebus. A saturitate interim triduo cibis carere. Quæ possint i mādēdo solida deuorare: nec capiēte aluo con iectis i fauces unguibus extrahere: ut si fugiēdū sit nō i satietatē abeat. Vitā iis lōgam docet argumēto ꝙ pleriq; dētibus defecti reperiātur. Polybius Aemiliani comes i senecta hoiē appeti ab iis refert. Quoniā ad ꝑsequendas feras uires nō suppetāt. Tūc obsidere africæ urbes: eaq; de cā crucifixos uidisse se cū Scipione: qa cæteri metu pœnæ similis absterrerētur eadē noxa. Leoni tātū ex feris clæmētia i supplices, ꝓstratis parcit & ubi sæuit i uiros prius q̄ i fœminas fremit: ifātes nō nisi i magna fame. Credit libya intellectū ꝑuenire ad eos precū. Captiuā certe getuliæ reducē audiui multoꝝ i siluis impetū a se mitigatū alloqo ausæ se dicere fœminā ꝓfugā ifirmā supplicē aialis oium generosissimi: cæterisq; impantis. indignā eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; uel casu: mulceri alloqis feras. Quippe iā serpētes extrhai cantu cogiq; i pœnā. Veꝝ falsū ue sit uita decreuerit. Leonū animi index cauda: sicut & equoꝝ aures. Nāq; & has notas generosissimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placido clæmēs blādiētiq; similis: quod raꝝ est. Crebrior eni iracūdia eius In principio terra uerbe ratur· Incremēto terga. ceu quodā incitamēto flagellāt̃. Vis sūma i pectore· Ex oi uulnere siue ungue impresso siue dēte ater ꝓfluit sāguis. Idē satiati inoxii sūt. Generositas maxie in periculis dephēditur: nō in illo tātūmodo ꝙ spernēs tæla diu se terrore solo tuet̃: aut uelut cogi testatur. Cogiturq; nō tāq̄ periculo coactus: sed tāq̄ amētia iratus Illa nobilior animi significatio qualibet magna canū & uenātiū urgēte ui cōtēptim restitāsq; cedit i cāpis: & ubi uideri potest. Idē ubi uirgulta siluasq; pēetrauerit accerimo cursu fertur: uelut deputās ab scōsionē turpitudine. Dū seqtur: insilit saltu: quo in fuga non utitur. Vulneratus obseruatione mira percussorē nouit: Et i q̄talibet multitudine appetit. Eū uero q tæla qdē miserit: sed tamē nō uulnerauerit correptū raptatūq; sternit: nec uulnerat. Cū ꝑcatulis fœta dimicat: oculoꝝ aciē tradit̃ defigere in terrā: nec uenabula expauescat. Cæteꝝ dolis carēt & suspitōe. Nec limis ītuet̃ oculis: aspici qsimili mō nolūt. Creditū ē a moriēte humū morderi: lachrymāq; lœto dari. Atq; hoc taletāq; sæuū anial rotaꝝ orbes circūacti: currusq; ianes: Et gallinaceoꝝ cristæ cātusq; etiā magis terrēt: seu maxie ignes. Aegritudinē fastidii tātū sētit: i q̄ medet̃ ei cōtumelia: i rabiē agēte ānexaꝝ lasciuia simiaꝝ. Gustat ꝯdide sāguis i rmedio ē. Leonū simul

pugnā pluriū romæ pīceps dedit Qu. ſceuola. P. filii ī curuli edilitate. Cētū aūt iubatoꝶ prius oium. L. ſylla. Qui poſtea dictator fuit ī pͣtura. Poſt eū Pompeius magnus ī cyrco dc. ac ī iis inbatoꝶ. cccxy. Cæſar dictator quadringentos. Capere eos ardui erat quōdā operis: foueiſq; maxie. Pricipatu claudii caſus rōem docuit pudēdā pene talis feræ noie: paſtoris getuli ſago cōtra īgruētis īpetū obiecto. Quod ſpectaculū ī harenā ꝓtinuſ trāſlatū ē: uix credibili mō torpeſcēte tāta illa feritate: q̄uiſ leui. iniectu opto capite: ita ut deuiciat̄ n̄ repugnās. Videlicet oīs uix cōſtat ī oculis. Quomius miꝶ ſit a Lyſimacho Alexādri iuſſu ſimul īcluſo ſtāgulatū leonē. Iugo ſubdidit eos. Primuſq; romæ ad currū iunxit. M. Anto. & quidā ciuili bello: cū dimicatū eēt in pharſalicis cāpis nō ſine oſtento quodā tp̄re illo generoſos ſpiritus iugū ſubire ꝓdigio ſignificante Nā ꝙ ita uectus ē cū Mima cytheride ſupra mōſtra ēt illaꝶ calamitatū fuit. Prius aūt hominū leonē manu tractare auſus: & oſtēdere māſuefactū Hāno e clariſimis pœnoꝶ tradit̄. Dānatuſq; illo argumēto: quoniā nihil nō pſuaſurus uir tā artificiis īgenii uidebat̄: & male credi libertas ei: cui ī tantū ceſſiſſet ēt feritas. Sūt uero & fortuita eorū quoq; clemētiæ exēpla. Mētor Syracuſanus ī ſyria leone obuio ſuppliciter uolūtāte attonitus pauore: cū refugienti undiq; fera opponeret ſeſe: & ueſtigia lamberet adulāti ſimilis aīaduertit ī pede eius tumorē uulnuſq;: & extracto ſurculo liberauit cruciatu Pictura caſū hūc teſtat̄ ſyracuſis. Simili mō Helpis ſamius natōe in africā delatus naue: iuxta littus cōſpecto leone hiatu minaci arborē fuga petit Libero patre inuocato quoniā tū p̄cipuus uotoꝶ locus ē: cum ſpei nullus ē. Sed neq; ꝓfugienti cū potuiſſet fera īſtiterat: & ꝓcūbēs ad arborē hiatu quo terruerat miſeratōem quærebat. Os morſu ualidiore adhæſerat dētibus: eruciabatq; īedia. Tū pœnā ī īpis eius tælis ſuſpectātē ac uelut mutis p̄cibus orātē dn̄ fortuitu fidēs nō ē cōtra. ferā. Multoq; diutius miraculo q̄ metu ceſſatū ē. Digreſſus tādē euellit p̄benti: & q̄ maxie opus ē accomodanti. Tradūtq; q̄ diu nauis ea ī littore ſtetit retuliſſe gratiā uenatus aggerēdo. Qua de cauſa Libero patri templū ī ſamo Helpis ſacrauit: quod ab eo factū græci id ē ſaluatoris tēplū Dionyſii appellauere. Miremur poſtea ueſtigia hoīum ītelligi a feris: cū ēt auxilia ab uno aīaliū ſperent. Cur enī nō ad alia iere? aut unde medicas manus hoīs ſciūt? niſi forte uis maloꝶ ēt feras oīa experiri cogit?

De pantheris. Ca. XVII.

Eque memorādū & de pāthera tradit Demetrius phyſicus. Iacētē ī media uia hoīs deſiderio repēte appuiſſe patri cuiuſdā philinis aſſectatoris ſapiētiæ: illū pauore cœpiſſe egredi. Ferā uero circūuolutari nō dubie blādiētem ſeſe cōſiictātē mœrore: q ēt ī pāthera ītelligi poſſet. Fœta erat: catulis ꝓcul ī foueā delapſis. Primū ergo miratōī fuit nō expaueſcere. Proximū ei curā ītendere: ſecutuſq; qua trahebat ueſtē unguiū leni iniectu: ut cām doloris ītellexit: ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem exemit catulos: eaq; cū iis ꝓſequēte uſq; extra ſolitudines deductus læta atq;. geſtiēte: ut facile apperet gratiā referre: & nihil inuicē īputare: quod ēt ī hoīe rarū ē. Hæc fidē ēt Democrito afferūt: q Thoantē ī arcadia ſeruatū a dracone narrat. Eū nutrierat puer dilectū admodū: pauēſq; ſerpētis naturā & magnitudinē metuēs īſolitudīes tulerat In qbus circūuēto latronū īſidiis agnitoq; uoce ſubuenit. Nā q̄ de īfantibus feraꝶ lacte nutricis cū eſſent expoſiti ꝑdunt̄: ſicut de cōditoribus noſtris a lupa: magnitudini fatoꝶ accepta ferri equs q̄ feraꝶ naturæ arbitror. Pāthera & tigris macularū uarietate ꝓpe ſolæ beſtiaꝶ ſpectēt̄: Cæteris unus ac ſuus cuiuſq; generis color ē. Leonum tantū ī ſyria niger. Pātheris ī cādido breues maculaꝶ oculi. Ferūt colore earū mire ſollicitari quadrupedes cūctas: ſed capitis toruitate terreri. Quāobrē occultato eo reliq̄ſ dulcedīe īuitatas corripiūt: Sūt q tradūt ī armo iis ſimilē lunæ eē maculā creſcētē ī orbes: & cauantē pari mō cornua. Nūc uarias & pardos q mares ſūt appellāt ī eo oī genere creberrimo in africa ſyriaq;. Quidā ab iis pātheras ſolo cādore diſcernūt: nec adhuc

aliā differentiā iueni. Senatuscōsultū fuit uetus: ne liceret africanas ī italiā aduehere Cōtra hæc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis: permisitq; circensiū gratia īportare. Primus aūt Scaurus ædilitate sua cl. uniuersas misit. Deinde Pompe. magnus quadringentas decē. Diuus Augustus quadringentas uiginti. Idē. Qu. Tuberone Fabio Maximo cōs. iiii. nonas maii theatri Marcelli dedicatione tigrin prius oium romæ ostendit ī cauea mansuefactā. Diuus uero claudius simul quattuor.

De tigridis natura: & camelis: & camelopardali: & qūo primū uisa romæ. Ca. XVIII.

t Igrin hyrcani & indi ferūt aīal uelocitatis tremēdæ: & maxīe cognitæ dū capit̄. Totus eius fœtus q semp numerosus ē ab insidiāte rapit̄ equo q̄ maxie pnici: atq; ī recentē subinde transfert̄. At ubi uacuū cubile repperit fœta (maribus enī cura nō ē sobolis) fert̄ præceps odore uestigās. Raptor appropiquāte fremitu abiicit unū ex catulis. Tollit illa morsu: & pondere ēt ocior acta remeat: iterū cōseqtur & subinde: donec ī nauē regresso irrita feritas sæuit ī littore. Camelos inter armēta pascit oriēs: quorū duo genera bactriæ & arabiæ differūt: q illi bina hñt tubera ī dorso hi singula: & ī pectore alterū: cui incūbant. Dentiū supiore ordine ut boues carent in utroq; genere. Oēs aūt iumētorū ī iis terris dorso fungunt̄: atq; ēt eqtatu ī prœliis. Velocitas inter equos. Sed sua cuiq; mēsura: sicuti uires: Nec ultra assuetū pcedit spatium nec plus īstituto onere recipit. Odiū aduersus equos gerunt naturale. Siti & q̄triduo tolerāt. Implent̄ cū bibēdi occasio ē & ī præteritū & ī futurū: obturbata cōculcatione prius aqua: aliter potu nō gaudēt: Viuūt qnquagenis ānis: quidā & cētenis. Vtcunq; rabiē & ipsi sentiunt. Castrandi genus ēt fœminas quæ bello præparentur inuētum est. Fortiores ita fiunt coitu negato. Horū aliqua similitudo ī duo transfert̄ animalia Nabuna æthiopes uocāt: collo similē equo: pedibus & cruribus boui: camelo capite albis maculis rutilū colorem distiguētibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæsaris circēsibus ludis primū uisa romæ. Ex eo subīde cernit̄ aspectu magis q̄ feritate cōspicua. Quare ēt ouis feræ nomen īuenit. De Chao & cepho. Ca. XIX.

p Ompeii magni primū ludi ostenderunt chaum: quē calliraphiū uocabant: effigie lupi pardorū maculis. Iidē ex æthiopia quas uocant cephos: quarū pedes posteriores pedibus humanis & cruribus. priores manibus fuere similes: hoc aīal postea roma non uidit.

De Rhinocerote. Ca. XX.

i Isdē ludis & rhinoceros unius ī nare cornu qualis sæpe uisus. Alter hic genitus hostis elephāto: cornu ad saxa limato præparat se pugnæ. In dimicatōne alium maxime petens. quam scit esse molliorem. Longitudo ei par. Crura multo breuiora. Color buxeus.

De Lyncibus: & spigibus: & crocutis: cercopithecis: iudicis bub⁹ leucrocutis eale: tauris æthiopiæ: māticora: monocerote: catobelpa: basilisco. Ca. XXI.

l Yncas uulgo frequētes & spingas fusco pilo: māmis ī pectore geminis æthiopia generat: multaq; alia mōstro similia. Pēnatos equos & cornibus armatos: quos pegasos uocāt: Crocutas uelut ex cane lupoq; cōceptos oia dentibus frāgentes: ptinusq; deuorata cōficiētes uētre. Cercopithecos nigris capitibus: pilo asinino: & dissimiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tricornesq;. Leucrocutā pniciosissimā ferā asini fere magnitudine: cruribus ceruinis: collo cauda pectore leonis. capite meliū: bisulca ungula: ore ad nares usq; rescisso: dentiū locis osse ppetuo. Hanc ferā humanas uoces tradūt imitari. Apud eos & quæ uocat̄ Eale magnitudine eq fluuialis: cauda elephāti colore nigra uel fulua. Maxillas apri: maiora cubitalibus cornua hñs mobilia: quæ alterna ī pugna sistit: uariatq; īfesta aut obliqua: utcūq; rō mōstrauit. Sed attrocissimos habet tauros siluestres maiores agrestibus: uelocitate añ oēs: colore fuluos: oculis ceruleis: pilo ī cōtrariū. Verso rictu ad aures dehiscente. Iuxta cornua mobilia. Tergoris

duricia silicis: omnē respuēs uulnus. Feras oēs uenāť. Ipsi ñ aliter q̄ foueis capti⁹ ferita te semp itereūt. Apud eosdē nasci Ctesias scribit quā mãticorā appellat triplici dentiu ordie pectinati coeūti. Facie & auriculis hoīs: oculis glaucis: colore sāguineo: corpore leonis: cauda scorpionis: mō spicula īfigētē. Vocis ut si misceať fistulæ & tubæ cōcentus. Velocitatis magne: humani corporis uel pcipue appetētē. In india & boues solidis ungulis: unicornes: & ferā noīe Asin: hinuli pelle: pluribus cādidioribusq; maculis sacroꝝ Liberi patris. Orsei indi simias cādētes toto corpore uenāť. Asperrimā aūt feram monocerotē: reliquo corpore equo similē: capite ceruo: pedibus elephāto . cauda apri: mugitu graui: unocornu nigro media frōte cubitoꝝ duū eminentē. Hāc ferā uiuam negāt capi. Apud hesperios æthiopas fons ē nigris ut pleriq; existimauere nili caput. ut argumēta q̄ diximus suadēt. Iuxta hūc fera appellať catoblepas modica alioqn cæterisq; menbris iers: caput tātū pgraue ægre ferēs: id deiectū semp ī terrā. Alias iternecio humani generis oībus: q oculos eius uidere: confestī expirantibus. Eadē & basilici serpētis ē uis. Cyrenaica hūc generat puincia. xii. nō āplius aūt digytoꝝ magnitudie. Cādida ī capite macula ut quodā diedemate īsigni. Sibilo oēs fugat serpētes. Nec flexu multiplici: nec ut reliq̄ corpus īpellit: sed celsus & erectus ī medio icedēs. Necat frutices ñ cōtactus mō: uerū & afflatas exurit herbas: rūpit saxa. Talis uis malo ē. Creditum quōdā ex equo occiso hasta: & p eā subeunte ui nō eqtē mō sed quoq; absūptū . Huic tali mōstro (sæpe. n. enectū cōcupiuere reges uidere) mustellarum uirus exitio ē: adeo naturæ nihil placuit eē sine pari. Interficiūt eos cauernis facile cognitus sola tabe . Necant illi simul odore. moriunturq;: & naturæ pugnā cōficiūt.

De lupis. Ca. XXII.

S Ed ī italia quoq; credit̄ lupoꝝ uisus ē noxius. Vocēq; homini quē priores cōtēplent̄ adimere ad psens. Inertes hos paruosq; africa & ægyptus gignūt: asperos trucesq; frigidior plaga: Hoīes ī lupos uerti: rursūq; restitui sibi falsū eē cōfidenter existiare debemus: aut credere oīa q̄ fabulosa tot seculis cōperimus. Vnď tñ ista uulgo īfixa sit fama ī tātū ut ī maledictis uersipelles habebāt. indicabiť. Euātes inter auctores græciæ nō spretus tradit arcadas scribere ex gēte Antei cuiusdā sorte familia electū ad stagnū quoddā regionis eius duci: uestituq; ī quercu suspēso tranare: atq; abire ī deserta: trāsfigurariq; ī lupū: & cū cæteris eiusdē generis cōgregari p annos nouē. Quo ī tpre si hoīe se abstinuerit: reuerti ad idē stagnū: & cū tranauerit effigiem recipe ad pristinū habitū addito nouē annorū senio. Addit quoq; Fabius eandē recipere uestē. Mirū ē q̄ pcedat græca credulitas. Nullū tam īpudens mendaciū ē ut teste careat. Itaq; Copas q olympionica scripsit narrat Demētū Parrhasiū ī sacrificio quod arcades Ioui Lyceo humana ēt cū hostia faciebant: imolari pueri exta degustasse: & in lupū se cōuertisse. Eundē decimo āno restitutū athleticæ restitisse ī pugilatu: uictorē q; uictoria olympia reuersū. Quin & caudæ huius aīalis credit̄ uulgo in eē amatoriū uirus exiguo ī uillo: eūq; q capiať abiicere. Nec idē polere: nisi uiuēti direptū. Dies q̄bus coeant toto āno nō amplius. xii. Eundē ī fame uesci terra. Inter auguria ad dexterā cōmeantiū pciso itinere si pleno id ore fecerit: nullū oīum præstātius. Sūť ī eo genere q ceruarii uocanť: qualē e gallia ī Pomp. magni harena spectatū diximus . Huic q̄uis ī fame mandenti si respexit obliuionē cibi surrepere aiūt: digressumq; q̄rere aliud

De serpentibus. Ca. XXIII.

Q Vod ad serpētes attinet uulgatū ē colores eaꝝ plerasq; terras habere ī quas occultenť. In numera eē generā: Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quoꝝ motu reliquo corpore occultato sollicitēt ad se aues. Gemi nū caput amphesibenæ: hoc ē & ad caput & ad caudā tanq̄ parū esset uno ore fundi uenenū. Aliis squamā eē: aliis picturas. Oībus exitiale uirus . Iaculū ex arborū ramis uibrari. Nec pedibus pauēdas tantū serpētes: sed & missili uolare tormento: Colla aspidū intumescere nullo ictus remedio: præterq̄ si cōfestim ptes cōtacte āputenť. Vnus

huic tã pestifero aiali sẽsus uel potius affectus ẽ. Cõiuga ferme uagãtur: nec nisi cum cõpare uita ẽ: Itaq; alterutra interẽpta icredibilis alteri ultõnis cura. per seqtur iterfe ctoré: unũq; eum i qtolibet populi agmine noticia quanda ifestat. Perrũpit omẽs dif ficultates. Permeat spatia: nec nisi ãnibus arceẽ aut præceleri fuga. Nõ ẽ fateri rer̃ na tura largius mala aut remedia genuerit: Iã primũ hebetes oculos huic malo de dit: eos q; nõ i frõte aut ex aduerso cernere: sed i tẽporibus. ita excitaẽ sed scæpiqauditu q̃ uisu

De. ichneumone: Ca. XXIIII.

h Abet deinde internetiuũ belũ cũ ichneumone. Notũ ẽ aial. hæc gloria maxie i eadẽ natũ ægypto. Mergit se limo sæpius: siccatq; sole. Mox ubi pluribus eo dẽ mõ se coriis loricauit idimicatiõem pgit. In ea caudã attollẽs ictus irritos auersus excipit: donec obliquo capite speculatus iuadat i fauces: Nec hoc cõtentus ali ud haud mitius debellat aial.

De crocodilo & hippopotamo. Ca XXV.

c Rocodilũ habet nilus quadrupes malũ: & terra pariter ac flumie ifestũ. Vnũ hoc aimal terrestre liguæ usu caret. Vnũ supiore mobili maxilia iprimit mor sum: alias terribile pectinati stipãte se dẽtiũ serie. Magnitudie excedit plerũq; duodeuiginti cubita. Parit oua quãta anseres: eaq; extra eũ locũ transferẽs semp incu bat pdiuinatiõe quadã ad quẽ sũmo actu eo anno egressurus est nilus. Nec aliud ani mal ex minori origine i maiorẽ crescit magnitudinẽ. Et unguibus hic armatus est cõ tra omnes ictus cute iuicta: Dies i terra agit: noctes aqua tẽporis utrũq; ratione Hũc satur̃ cibo pisciũ: & semp esculẽto ore i littore sõno datũ parua auisq; trochilos ibi uo catrexauiũ i italia inuitat adhiãdũ pabuli sui gratia os primũ eius ad sulti repurgãs: mox dẽtes & itus fauces quoq; ad hãc. scabẽdi dulcedinẽ q̃ maxime hiãtes. In qua uo luptate sõno pssum cõspicatus ichneumõ p easdẽ fauces ut tælũ aliquod im issũ ero dit aluũ. Similis crocodilo: s; minor etiã ichneumõe ẽ i nilo natus scincos: cõtra uene na pcipuũ antidotũ. Itẽ ad iflamãdã uiror̃ uenerẽ. Ver̃ i crocodilo maiorerat pestisq; ut uno eẽt eius hoste natura cõtẽta. Itaq; & delphini imeantes nilo quor̃ dorso tãquã ad hũc usũ cultellata iest pẽna abigẽtes eos pda: ac uelut i suo tantũ amne regnantes alioqn ipares uiribus ipi astu iterimũt. Callẽt. n. i hoc cũcta aialia: sciũtq; nõ mõ suæ cõmoda: uer̃ & hostiũ aduersa. Norũt sua tæla: norũt occasiones: ptesq; diffidentiũ in bellis. In uẽtre mollis ẽ: tenuisq; cutis crocodilo: iõ se ut territi imergũt delphini: sub euntesq; aluũ illã secãt spina. Quin & genus hominũ ẽ huic beluæ aduersa i ipo nilo: & i iterriore habitãs Tẽtyria ab isula i q̃ habitat appellata. Mẽsura eor̃ pua: sed psentia animi i hoc tãtũ uisu mira. Terribilis hæc cõtra fugaces belua ẽ: fugax cõtra isequen tes. Sed aduersũ ire soli hi audẽt. Qui ẽt flumini inatãt: Dorsoq; eqtantiũ nõ ipositi hi antibus resupio capite ad morsũ addita i os claua dextra ac leua tenẽtes extrema eius utrinq; ut frenis i terrã agũt captiuos: ac uoce ẽt sola territos cogũt euomere recentia corpora ad sepulturã. Itaq; ei uni isulæ crocodili nõ adnatant. Olfatuq; eius generis hoim ut psyllor̃ serpẽtes fugãẽ. Hebetes oculos hoc aial diciẽ habere i aqua: extra acer rimi uisus. Quattuorq; mẽses hyemis inedia semp trãsmittere i specu. Quidã hoc unũ q̃diu uiuat crescere arbitranẽ. Viuit aũt longo tpre. Maior altitudie i eodẽ nilo belua hippopotamus ediẽ. Vngulis binis quales bubus: dorso eq: & iuba: & hinitu: rostro re simo: cauda torta: & dentibus apror̃ aduncis: sed minus noxiis. Tergoris ad scuta gale asq; ipenetrabilis: pterq̃ si humore madeat. Depasciẽ segetes: destinatõe ãn ut ferũt de terminatas i diẽ & ex agro ferẽtibus uestigiis ne quæ reuertẽti insidiæ comparentur.

Qui primus romæ hippopotamum & crocodillos ostẽdit: & mediciæ ab aialibus repertæ. Ca. XXVI

p Rimus eũ & qnq; crocodilos romæ ædilitatis suæ ludis. M. Scaurus tẽpora rario euripo ostẽdit. Hippopotamus i q̃dã medẽdi pte ẽt magister existit: assi dua nãq; satietate obesus exit i littus: recẽtes arundinũ cæsuras pspeculatus

Adfuln.

Semenul.

atq; ubi acutissimũ uidet stipitẽ ĩprimẽs corpus quãdã ĩ crure uulnerat: atq; ita pflu uio sanguinis morbidũ alias corpus exonerat: & plagã limo rursus obducit

Quæ animalia quas hærbas ostẽderũt cerui: lacerti: : hirũdines: testudines: mustella: ciconia: ap anguis: draco: pãthera: elephas: ursi: cerui palũbes: colũbæ: grues: coruus

Capitulum XXVII:

S Imile qddã. & uolucris ĩ eadẽ ægypto mõstrauit: quæ uocat̃ ibis: rostri adũcitate p eã partem se pluens qua reddi ciboꝝ onera maxime salubre est. Nec hæc sola multis animalibus repta sunt usui futura & homini. Dictamũ hærbã extrahẽdis sagittis cerui mõstrauere pcussi eo tælo pastuq; eius herbæ eiecto. Iidẽ pcussi a phalãgio qđ est aranei genus: aut aliquo simili cãcros edẽdo sibi medent̃. Est & ad serpẽtiũ ictus pcipua: qua se lacerti quotiẽs cũ his cõseruere pugnã uulnerati refouẽt. Chelidoniã usui saluberrimã hirũdines mõstrauere uexatis pulloꝝ oculis illa medẽtes. Testudo cunilæ. quã bubulam uocãt pastu uires cõtra serpẽtes refouet. Mustella ruta ĩ muriũ uenatu cũ iis dimicatiõe cõserta. Cicõia origano. Edera apri ĩ morbis sibi medent̃: & cãcros uescẽdo maxime mari eiectos. Anguis hyberno situ menbrana corporis obducta fœniculi succo ĩpedimẽtũ illud exuit nitidusq; uernat. Exuit ãt a capite primũ: nec celerius q̃ uno die ac nocte replicãs: ut extra fiat mẽbrãæ q fuerat ĩtus. Idẽ hyberna latebra uisu obscurato marathro herbæ sese affricãs oculos ĩungit ac refouet: Si uero sq̃mæ obtorpuere: spinis iunipi se scabit. draco uernã nauseã siluestris lactucæ succo restrigit. Pãtheras p carnes fricatas aconito uenãt̃ iidẽ barbari. Occupẽt ilico fauces eaꝝ ãgor. q̃re pdaliãches id uenenũ appellauere qdã. at fera cõtra hæc ĩcremẽtis hoĩs sibi medet̃: & alias tã auida eoꝝ ut a pastorib⁹ ex ĩdustria ĩ aliquo uase suspẽsa altius q̃ urgat saltu cõtigere: iaculãdoq; petẽdoq; defigi: & postremo expirare dicat̃: alioqn uiuacitatis adeo lẽtæ: ut eiectis iterãeis diu pugnet. Elephas cãeleõte cõcolori frõde đuorato occurrit oleastro huic ueneno suo. Vrsi cũ mãdragoræ mala degustauere: formicas lãbũt. Ceruus hærba cynare uenẽatis pabulis resistit. Palũbes: graculæ: merulæ: pdices lauri folio ãnuũ fastidiũ purgãt. Colũbæ: turtures: & galliacei hærba q̃ uocat̃ helxĩe. Anates: anseres: cæteræq; aq̃ticæ hærba siderite. Grues & similes iunco palustri. Coruus occiso cameleonte q ẽt uictori nocet lauro ĩfestũ uirus extinguit

Prognostica aĩalium Ca. .XXVIII

Ilia pterea utpote q̃ plurimis aĩalibus eadẽ natura reꝝ cæli quoq; obseruatõne & uẽtoꝝ & hymbriũ & tẽpestatũ psagia aliis alia dederit: quod pseq ĩmensũ ẽ: æque scilicet q̃ reliquã cũ singulis hoĩm sotietatẽ. Si quidẽ & picula præmonent nõ fibris mõ extisq; circa quod magna mortaliũ portio hæret: sed alia quadã significatõe: Ruinis ĩminẽtibus musculi pmigrant: Aranei cũ tælis primi cadũt. Auguria qdẽ artẽ periculis fãcere. Apud romanos sacerdotũ collegiũ uel maxĩe solẽne est. In thracia locis rigentibus & uulpes aĩal alioqn solerti auditu: amnes gelatos lacusq; ñ nisi ad pastus ituræ redituræq; trãseunt. Obseruatã eã aure ad glaciẽ apposita cõiectare crassitudinẽ gelu.

Ciuitates & gentes a minutis aĩalibus deletæ. Ca. XXIX

H Ec minus clara exitii documẽta sũt ẽt ex cõtẽpnẽdis aĩalibus. M. Varro auctor ẽ a cuniculis suffossũ ĩ hispania oppidũ: a talpis ĩ thessalia: ab ranis ciuitatẽ ĩ gallia pulsã: ab locustis ĩ africa. Ex gyaro cycladũ ĩsula amyclios a murib⁹ fugatos. In italia amyclas a serpẽtib⁹ delatas. Citra cynamulgos æthiopas late deserta regio ẽ a scorpionibus & solipygis gente sublata & a scolopendris abactos otrerietes auctor est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera transeamus.

De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Ca. XXX.

H Yenis utrãq; eẽ naturã: & alternis ãnis eẽ marẽ. alternis fœ. fieri. Parere sine mare uulgus credit. Aristo. negat. Collũ & iuba continuate spinæ porrigit̃: flectiq;

nisi circũactu totius corporis neq̃t. Multã præterea mira tradũt. Sed maxie sermone humanũ inter pastoꝝ stabula assimulare: nomẽq; alicuius adiscere: quẽ euocatũ foras laceret. Itẽ uomitionẽ hoĩs imitari ad solicitãdos canes: quos inuadat. ab uno aĩali se pulchra erui iq̃ritiõe corpoꝝ. Fœmina raro capi. Oculis mile esse uarietates: oculoꝝq; mutatiões. Præterea ũbræ eius cõtactu canes obmutescere. Et qbusdã magicis artibus omẽ aĩal quod ter lustrauerit ĩ uestigio hærere. Huius generis coitu leæne æthiopica parit crocutã: similiter uoces ĩmitãtẽ homium pecoꝝq;. Acies ei ꝑpetua ĩ utraq; parte oris: nullis gigniuis dẽte cõtinuo: qui ne cõtrario occursu hebetet: capsaꝝ mõ ĩ cludi tur. Hominũ sermones ĩmitari & mãticorã ĩ æthiopia auctor ẽ Iuba. Hyenæ plurima gignũt ĩ africa: quæ & asinoꝝ siluestriũ multitudinẽ fũdit. Mares ĩ eo genere sigulis fœminaꝝ gregibus imperitãt. Timẽt libidinis æmulos: & ideo grauidas custodiũt: Mor suiq; natos mares castrãt. Cõtra grauidæ latebras petũt: & parere furto cupiũt: gaudẽt q; copia libidinis. Easdẽ ꝑtes sibi ipsi põtici amputãt fibri ꝑiculo urgẽte: ob hoc se peti gnari. Castoreũ id uocãt medici. Alias aĩal horrẽdi morsus: Arbores iuxta flumia ut fer ro cædit. Hoĩs ꝑte cõphẽsa nõ ante q̃ fracta cõcrepuerint ossa morsu resoluit. Cauda pisciũ iis: cætera spẽs lutræ. Vtrũq; apuaticũ. Vtriq; mollior pluma pilus.

De ranis & uitulis marinis & stellionibus. Ca. XXXI.

r Anæ quoq; rubetæ quaꝝ & ĩ terra & ĩ humore ẽ uita: plurimis refertæ medi camibus deponere ea quotidie ac resumere a pastu dicũt: uenena tãtũ sibi re seruãtes. Similis & uitulo marino uictus ĩ mari ac terra. Simile fibro & ingeniũ. Euomit fel suũ ad multa medicamẽta utile. Itẽ coagulũ ad comitiales morbos. Ob ea se peti prudẽs. Theophrastus auctor ẽ. angues eo mõ & stelliones senectutẽ exuere: eãq; ꝓtin deuorare: præcipiẽtes comitiali morbo remedia. Eosdẽ pestiferos ferũt ĩ græcia: innocu os esse in scilia.

De ceruis. Ca. XXXII.

c Eruis coq; ẽ sua malignitas q̃q̃ placidissimo aĩaliũ: urgẽte ui canũ ultro cõfu giũt ad hoĩem. Et ĩ pariẽdo semitas minus cauẽt humanis uestigiis tritas: q̃ quæ secretæ ac feris oportunæ. Cõceptus eaꝝ post arcturi sydus. Octonis mẽsibus ferũt partus: & interdũ geminos. A cõceptu sepãt se At mares relicti rabie libi dinis sæuiũt. Fodiũt scrobes. Tũc rostra eoꝝ nigrescũt: donec aliq abluãt hymbres. Fœ minæ ãt ante partũ purgãt hærba q̃dã quæ seselis dicit: faciliore ita utẽtes utero. A partu duas habẽt hærbas quæ aros & seselis appellat. Pastæ redeũt ad fœtũ. Illos ibui lactis primo nolũt succo q̃cũq; de cã. Editos ꝑtus exercent cursu: & fugã meditari do cẽt. Ad prærupta ducũt: saltũq; demõstrãt. Iã mares soluti desiderio libidinis auide pe tũt pabula. Vbi se præpigues sẽsere latebras quærũt: fatẽtes incõmodũ põdus: & alias sẽper ĩ fuga acqescũt: stãtesq; respiciũt. Cũ ꝓpe uẽtũ: ẽ rursus fugæ præsidia repetentes Hoc fit intestini dolore tã infirmi: ut ictu leui rũpãt intus. Fugiũt aũt latratu canum audito aura sẽp secũda ut uestigia cũ ipsis abeãt. Mulcẽt fistula pastorali & cãtu. Cũ erexere aures: acerrimi auditus: cũ remisere: surdi. Cæteꝝ aĩal simplex: & oĩm reꝝ mira culo stupẽs: in tãtũ ut equo aut bucula accadẽte ꝓpius hoĩem iuxta uenãtẽ non cer nã t: aut si cernũt: arcũ ipsũ sagitasq; mirẽt. Maria tranãt gregatim nãtes porrecto ordi ne: & capita imponẽtes præcedẽtiũ clunibus: uicibusq; ad terga redeũtes. Hoc maxie noctat a cilicia cypꝝ traiiciẽtibus. Nec uidẽt terras sed ĩ odore eaꝝ natãt. Cornua ma res hñt: soliq; aĩaliũ omibus ãnis statuto ueris tẽpore amittũt. Ideo sub ipsa die q̃ ma xime inuia petũt. Latẽt amissis uelut inermes: Sed & ipsi bono suo inuidẽtes. Dextꝝ cornu negãt ĩueniri: ceu medicamẽto aliquo ꝑditũ. Idq; mirabilio fatẽdũ ẽ: cũ & ĩ uiua riis mutẽt omibus annis. De fodi ab iis putãt. Accẽsisãt utrisq; det odore serpẽtes fugã t: & comiciales morbi dephẽdũt. Indicia quoq; ætatis ĩ illis gerũt sigulis ãnis adiiciẽti b9 ramos usq; ad sexẽnes. Ab eo tẽpor similia ruiuiscũt. Nec põt ætas discerni. Sed dẽ tib9 senecta d̃clarat at. n. paucos ãt. nullos hñt: nec ĩ cornib9 imis rãos: aliogn añ frõtẽ ꝓmiere solitos iuniorib9: ñ decidũt castratis cornua nec nascũt. Erũpũt ãt renascẽtib9

tuberibus primo aridæ cutis filia. Eadẽ teneris increſcũt ferulis arũdineas ĩ pãniculas molli plumata lanugine. Quãdiu carẽt iis noctibus ꝓcedũt ad pabula. Increſcẽtia ſolis uapore durãt: ad arborẽ ſubinde experiẽtes. Vbi placuerit robur: ĩ apta ꝓdeũt. Capti iam ſũt edera ĩ cornibus uiridãte ex attritu arboꝝ: ut ĩ aliquo ligno teneris dũ experiũt innata. Fiũt aliq̃do excãdido colore qualẽ fuiſſe tradit Q. Sertorii ceruã: q̃ eſſe fatidicã hiſpaniæ gẽtibus ꝑſuaſerat. Et iis ẽ cũ ſerpẽte pugnã. Inueſtigãt cauernas: nariũ que ſpiritu extrahũt renitẽtes. Ideo ſingulare abigẽdis ſerpẽtibus odor aduſto cornu ceruino. Cõtra morſus uero præcipuũ remediũ ex coagulo hinuli ĩ utero occiſi. Vita ceruis ĩ cõfeſſo lõga: poſt cẽtũ ãnos aliq̃b9 captis cũ torq̃bus aureis: quos Alexãder magnus addiderat: adoptis iã cute ĩ magna obeſitate. Febriũ morbos ñ ſẽtit hoc aĩal. Qui & medet̃ huic timori. Quaſdã nos prĩcipes fœminas ſcimus omnibus diebus matutis carnã eã deguſtare ſolitas: & lõgo æuo caruiſſe febribus. Quod ita demũ exiſtimãt ratũ ſi uulnere uno interierit.

De tragelapho. & chamelõte: & ĩliq̃s colorẽ mutãtib9 Ca. XXXIII.

Est eadẽ ſpecie barba tãtũ & armoꝝ uillo diſtãs: quẽ tragelaphõ uocãt nõ alibi q̃ iuxta phaſin amnẽ naſcẽs. Ceruos africa ꝓpemodũ ſola nõ gignit. At chameleõtẽ & ipſa: quãq̃ freq̃etiorẽ ĩdia. Figura & magnetudo erat lacerti: niſi crura eſſẽt recta & excelſiora. Latera uẽtri iũgũt ut piſcibus & ſpina ſimili mõ. Eminet roſtꝝ ut ĩ paruo ſit haud abſimile ſuilo. Cauda prælonga in tenuitatem deſinens: & implicans ſe uiperinis orbibus: Vngues adunci. Motus tardior ut teſtudini Corpus aſperum ut crocodilo. Oculi in receſſu cauo: tenui diſcrimine prægrandes: & corpori cõcolores. Nunq̃ eos operiri. nec pupillæ motu: ſed totius oculi uerſatõe circum aſpicit. Ipe celſus hiãti ſemp ore. Solus aĩaliũ nec cibo nec potu ſemper alit̃: nec alio q̃ aeris alimẽto. Circa caprificos ferus: ĩnoxius alioq̃n. Et coloris natura mirabilior. Mutat nãq; eũ ſubĩde & oculis & cauda & toto corpore. Redditq; ſemp quẽcũq; ꝓxĩe attigit ꝑter rubrũ cãdidũq;. Defũcto pallor ẽ. Caro ĩ capite & maxillis & ad cõmiſſurã caudæ ad modũ exigua. Nec alicubi toto corpore. Sãguis ĩ cord & circa oculos tãtũ. Viſcera ſine plene. Hyberi. mẽſ. latet ut lacerta. De tarãdo & lycaõe & thoe. Ca. xxxiiii.

Mutat colores ſcythaꝝ tarãdus: nec aliud ex iis q; pilo ueſtiũt: niſi ĩ indis lycõ: cui iubata tradit̃ ceruix. Nã thoes lupoꝝ id gen9 ẽ ꝓcerius lõgitudĩe: breuitate cruꝝ diſſimile: uelox ſaltu. Venatu uiuẽs. Innocuũ hoĩ. Habitũ nõ colorẽ mutat. Per hyemes hyrti: æſtate nudi. Tarãdo magnitudo quæ boui ẽ. Caput maius ceruino nec abſimile: Cornua ramoſa: ũgula bifida: uillus magnitudĩe urſoꝝ. Sed cũ libuit ſui coloris eſſe: aſino ſimilis ẽ Tergori tãta duritia: ut thoraces ex eo faciãt. Colorẽ oĩm arboꝝ fruticũ floꝝ locoꝝ q; r̃dit metuens ĩ q̃bus latet. Ideoq; raro capit̃. Miꝝ eſſet habitũ corpore tã multiplicẽ dari mirabilius & uillo: De hyſtrice. Ca. XXXV.

h Yſtrices generat india & africa ſpina cõtectas: ac erinaceoꝝ genere: ſed hyſtrici lõgiores aculei: & cũ itẽdit cutẽ miſſiles. Ora urgẽtiũ figit cãnũ: & paulo lõgius iaculatur. Hybernis autẽ ſe mẽſibus condit. Quæ natura multis & ante omnia urſis. De urſis & fœtibus eoꝝ. Ca. XXXVI.

Eoꝝ coit9 hyemis initio: nec uulgari q̃drupedũ more: ſed ãbobus cubãtib9 cõplexiſq;. Deiñ ſeceſſus ĩ ſpecus ſepati: ĩ q̃bus pariũt triceſimo die: ac plurimũ q̃nos. Hi ſunt candida informiſq; caro: paulo muribus maior: ſine oculis: ſine pilo. Vngues tantum prominent. Hanc lambendo paulatim figurant. Nec quicq̃ rarius homines quam parientem uidere urſam. Ideo mares quadragenis diebus latent. Fœminæ quaternis menſibus. Specus ſi non habuere ramorum fruticumque congerie ædificant ĩpenetralibus hymbribus molliq; frõde cõſtratos. Primis diebus biſſeptenis tã graui ſõno premuntur: ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirũ in modũ uternopingueſcũt. illi ſũt adipes medicaminibus apti. cõtraq; defluuiũ capilli tenaces. Ab iis diebus reſidũt: ac prioꝝ pedũ ſuctu uiuũt. Fœtus rigẽtes apprimendo

pectori fouẽt nõ alio incubitu q̃ oua uolucres. Mirꝝ dictu credit Theophrastus ꝑ id tẽpus coctas quoq; ursoꝝ carnes si aseruẽt̃ increscere. Cibi tũc nulla argumẽta: nec nisi humoris minimũ ĩ aluo ĩ ueniri. Sãguinis exiguas circa corda tãtũ guttas: reliquo corpori nihil inesse. Procedũt uere. sed mares præpĩgues. Cuius rei cã nõ ꝓ̃rũpta ẽ. Quippe nec sõno qdẽ saginatis præter q̃ttuordeci dies ut diximus. Exeũtes hærbã quandã aron noĩe laxãdis intestinis alioqn cõcretis deuorãt: circaq; surculos dẽtiũ pra domãtes ora. Oculi eoꝝ hebetãt̃ crebro. Qua maxime fauos cã expetũt. ut cũ uulneratũ ab apibus os leuet sãguine grauedinẽ illã. Inualidissimũ urso caput: q̄ leoni fortissimũ. Ideo urgẽte ui præcipitaturi se ex aliq̃ rupe manibus eo operto iaciũt̃: ac sæpe ĩ harena colaphis infictis exanimat̃. Cerebro ueneficiũ esse hispaniæ credũt: occisoꝝq; ĩ spectaculis capita cremãt̃ testato quoniã potũ in ursinã rabiem agat. Ingrediũt̃ & bipedes. Arborẽ auersi diripiũt. Tauros ex ore cornibusq; eoꝝ pedib9 oĩbus suspẽsi põdere fatigãt Nec alteri aĩmaliũ ĩ maleficia stulticia sollertior. Annalibus notatũ ẽ M. Pi. M. Messala cons. ad xiiii chalen. octob. Domitiũ Aenobarbũ ædilẽ curulẽ ursos numidicos c. & totidẽ uenatores æthiopas ĩ cyrco dedisse. Miror adiectũ numidicos fuisse. cũ ĩ affrica ursos nõ gigni cõstet.

De muribus põticis & alpinis & herinaceis Ca XXXVII

Condũt̃ hyeme & põtici mures dũtaxat albi. Quoꝝ palatũ ĩ gustu sagacissimũ auctores quo nã mõ intellexerint miror. Cõdũt̃ & alpini: quibus magnitudo media ẽ. Sed hipabulo ante ĩ specus cõuecto: cũ qdã narrent alternos marẽ ac: fœminã supa se cõplexo fasce hærbæ supinos cauda mordicus apprehẽsa inuicẽ detrahere ad specũ ideoq; illo tẽpore detrito esse dorso. Sũt his ptes & ĩ ægypto: Similit̃ residẽt in clunes: & in binis pedibus gradiũt̃: prioribusq; ut manibus utũt̃. Præparãt hyemi & herinacei cibos: ac uolutati supra iacẽtia poma affixa spinis unũ nõ amplius tenẽtes hore portãt ĩ cauas arbores. Ildẽ mutationẽ aq̃lonis ĩ austꝝ cõdẽtes se ĩ cubile præsagiũt. Vbi uero sẽsere uenãtẽ cõtracto ore pedibusq; ac pte omĩ inferiore q̃ rarã & innocuã habẽt lanuginẽ cõuoluũt̃ ĩ formã pilæ: ne qd cõprehẽdi possit pter aculeos. In desperatione uero urinã ex se reddunt tabificã tergori suo spinisq; noxiã: ꝓpter hoc se capi gnari. Quã ob rẽ exinanita prius urina uẽari ars est. Et tũ præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus spinis atq; deciduis: etiã si uiuat subtractus fuga. Ob id nõ nisi ĩ nouissima spe malefitio illo ꝓfũdit̃. Quippe & ipsi odere insitum ueneficiũ ita parcẽtes sibi: terminũq; supremũ operiẽtes: ut ferme ãte captiuitas occupet. Calidæ postea aquæ aspsu ̃rsoluitur pila: apprehẽsusq; pede altero e posterioribus suspẽdio ac fame necat̃. Aliter nõ ẽ occidere & tergori pcere. Ipsũ aĩal nõ uerẽt̃ plerıq; dicere uitæ hoĩum supuacuũ esse. Si nõ sint illi acculei: frustra uelleꝝ mollicies ĩ pecude mortalibus data. Hac cute expoliũt̃ uestes. Magnũ fraus & ibi lucrũ monopoliũ inuenit. De nulla re crebrioribus senatuscõsulutis nulloq; nõ pricipe adito querimoniis ꝓuintialibus. Vrinã ẽ duobus aliis aĩalibus ratione mira est.

De leontophono: lynce: melibus: & sciuris. Ca. XXXVIII.

LEõtophonõ accepimus uocari puũ: nec aliubi nascẽs q̃ ubi leo gignit̃. Quo gustato tãta illa uis ẽ ut cæteris q̃drupedũ ĩpitãs illico expiret. Ergo corpus eius adustũ aspgũt aliis carnib9 polẽtæ mõ ĩsidiãtes feræ. neccãtq; etiã cinere tã cõtraria ẽ pestis. Haud in merito igit̃ odit leo: uisũq; frãgit: & circa morsũ exaĩat. Ille cõtra urinã spgit prudẽs: hãc quoq; leoni exitialẽ. Lyncũ humor ita redditus ubi gignũtur glaciatur: arescit ue ĩ gẽmas carbũculis similes: & igneo colore fulgẽtes: lyncuriũ uocatas: atq; ob id. sucio a plerisq; ita generari ꝓdito. Nouere hoc sciũtq; lynces: & ĩuidẽtes urinã terra operiũt: eoq; celerius solidat̃. Illa alia solertia ĩ metu melius: suflata cute distẽtæ ictus hoĩum & morsus canũ arcẽt: Præuidẽt tẽpestatẽ & scyuri: obturatisq; q̃ spiraturus ẽ uẽtus cauernis: ex alia pte aperiũt fores decretos. Ipsis uillosior cauda ꝓ teguméto est. Ergo ĩ hyemes aliis prouisum pabulum aliis ꝑ cibo somnus.

De uipera cocleis & lacertis. Ca. XXXIX.

s Erpētiū uipa sola terra dicit̄ cōdi. Cæteræ arbo⁊ aut saxorū cauis. Et alias uel annua fame edurāt algore modo dēpto. Omnia secessus tēpore ueneno orba dormiūt. Similí mō & cocleæ. Illæ qdē ite⁊ & æstatibus adherētes maxime saxis: ut etiā iniuria resupinatæ auulsæq; nō tñ exeāt. In balearibus uero insulis cauaticæ appellatæ nō ꝓrepūt e cauis terræ: neq; hærba uiuūt: sed uuæ modo īter se coherēt. Est & aliud genus minus uulgare. Adherēt opculo eiusdē testæ se opientes: obrutæ terra semp. Hæ & circa maritimas tātū alpes quōda effossæ cœpere iā erui & ī ueliterno. Omniū tñ laudatissime ī astypalea īsula. Lacertæ inimicissimū genus cocleis. Negāt̄ semestrē uitā excedere. Lacerti arabiæ cubitales. In india uero ī nisa monte. xxiiii. ī lōgitudine pedū: colore fului aut punicei aut cerulei.

Da canibus: Ca. XL.

e X his quoq; aīalib⁹ q̄ nobiscū degūt multa sūt cognitu digna. Fidelissimi añ oīa hoī canes atq; eq. Et pugnasse aduersus latrones canē ꝓ dño accepimus: cōfectumq; plagis a corpore nō recessise: uolucres & feras abigētē. Ab alio ī epiro agnitū ī cōuētu ꝑcussorē dñi laniatuq; & latratu adactū: ut cogeret̄ fateri scel⁹ Garamātū regē canes ducēti ab exilio reduxere procliātes cōtra resistētes. Propter bella colophonii itemq; castabalēses cohortes canū habuere. Eæ primæ dimicabāt in acie nunq̄ detrectātes. Hæc erāt fidissima auxilia: nec stipēdio⁊ īdigna. Canes defēdere cibros cæsis dñis eo⁊ plaustris īpositis. Canis lasone Lycio īterfecto cibū cape noluit ī ediaq; cōsūptus ē. Is cui uero nomē hyrcani reddidit Durides accēso regis Lysimachi rogo iniecit se flāmæ. Similiterq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhū Gelonis tyranni canē Philistus. Memorat̄ & Nicomedis bithyniæ regis uxore ei⁹. Cōsyngæ laceratā ꝑp lasciuiorē cū marito iocū. Apud nos Volcatiū nobilē q Ceseliū ius ciuile docuit asturcōe e suburbāo redeūtē cū aduespauisset canis a crassatore defēdit. Itē Celiū Senatorē ægr⁊ placētiæ ab armatis opressū: nec prius ille uulneratus ē q̄ cāe īterēpto. Sȝ sup oīa in nostro æuo actis populi ro. testatū Apio Iunio & P. Silio cōs. cū animaduerteret̄ ex causa Nerōis Grāmatici filii ī. T. Sabinū & seruitia ei⁹: unius ex iis canē nec a carcere abigi pigi potuisse: nec a corpore recessisse: abiecto ī gradibus gemoniis mœstos edentē ululatus magna populi. ro. corona circūstāte: ex qua cū qdā ei cibū obiecisset: ad os defuncti tulisse. Innatauit idē ī tyberim cadauere abiecto sustētare conatus: effusa multitudine ad spectādā animalis fidē. Soli dominū nouere. Et ignotū quoq; si repēte ueniat intelligūt. Soli nomina sua: soli uocē domesticā agnoscūt. Itinera q̄uis longa meminere. Nec ulli ꝑter hominē memoria maior. Impetus eo⁊ & sæuitia mitigat̄ ab homine cōsidēte humi. Plurima alia ī his quotidie uita īuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas ꝑcipua est. Scrutat̄ uestigia atq; ꝑsequtur. Comitātē ad ferā inqsitorē loro retrahēs: q̄uis aquā trāsiliēs se occultasset: q̄ significās demostratio est cauda primū: deinde rostro. Ergo etiā senecta fessos cecosq; ac debiles sinu ferūt uētos & odorē captātes: ꝓdētesq; rostro cubilia. E tigribus eos indi uolūt cōcipi. Et ob id ī siluis coitus tēpore alligant fœminas. Primo & secūdo fœtu nimis feroces putāt gigni: tertio demum educāt. Hoc qdē e lupis galli quo⁊ greges suum quisq; ductorē a canibus & ducē habent. Illū in uenatu comitant̄: illi parēt. Nāq; īter se exercent etiā magisteria. Certū est iuxta nilū amnē currentē lābere: ne crocodilo⁊ auiditati occasionē præbeant. Indiā petēti Alexādro magno rex albaniæ dono dederat inusitatæ magnitudinis unū: cui⁹ specie delectatus iussit ursos mox apros & deinde damas emitti contēptu īmobili iacēte. Eaq; segnitie tanti corporis offensus imperator generosi spiritus eum interrimi iussit. Nuntiauit hoc fama regi. Itaq; alte⁊ mittens addidit mandata: ne ī paruis experiri uellet: sed ī leōe elephāto ue. Duos sibi fuisse. Hoc īterēpto præterea nullū fore. Nec distulit Alexāder: leonemq; fractū protinus uidit: Postea elephātū iussit īduci haud alio

magis spectaculo lætatus. Horrētibus qppe p totū corpus uillis īgēti primū latratu ītonuit. Mox ī ceruicē assultās cōtraq; beluā exurgēs hic & illinc artifici dimicatione: qua maxīe opus esset infestās atq; euitās: donec assidua rotatū uertigine afflixit: ad casū eius tellure cōcusa. Cānū generibus annui partus. Iuxta ad pariēdū ānua ætas. Gerūt ī utero sexagenis diebus. Gignūt cæcos: & quo largiore alūt lacte: eo tardiorē uisū accipiūt. Nō tamē unq̄ ultra uigesimūprimū diē: nec āte septimū. Quidā tradūt si unꝰ gignatur nono die cernere: si gemini decimo. Idēq; ī singulos adiici: totidēq; esse tarditatis ad lucē dies. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus ī fœtu q nouissimus cernere incipit: aut quē primū fert ī cubile fœta. Rabies canū syrio ardēte homini pestifera ut diximus: ita morsis lœtalis aquæ metus. Qua ꝓpt̄ obuiam it̄ p xxx. eos dies gallīaceo maxīe fimo mixto canū cibis: aut si ꝓuēnit morbus ueratro.

Ad canis rabidi morsū. Ca. XLI.

D morsū uero unicū remediū oraculo quodā nup reptū. Radix siluestris rosæ quæ cynorhoda appellat̄: Columella auctor est si q̄dragesimo die q̄ sit natus castret̄ morsu cauda: sūmusq; eiꝰ articulus auferat̄: sequēti neruo exēpto nec caudam crescere: nec canes rabidos fieri. Canē locutū ī ꝓdigiis ꝙ eqdē ānotauerī accepius: Et serpētē latrasse cū pulsus ē r̄gno Tarqnus.

De nā eqꝝ Ca. XLII.

Idem Alexādro & eq magna raritas cōtigit. Bucephalā eū uocarūt: siue ab aspectu toruo: siue ab īsigni taurini capitis armo imp̄si. Sexdecī talētis ferūt ex Philonico pharsali grege ēptū etiā tū puero capto eius decore. Neminē hic aliū q̄ Alexādrū regio īstratus ornatu recepit ī sedē: alios passī reiiciēs. Idē ī præliis memoratæ cuiusdā phibet̄ opæ. Thebaꝝ oppugnatiōe uulneratus ī aliū trāsire Alexandrū nō passus: Multa præterea eiusdē mōi. Propter quæ rex de fūcto ei duxit exeqas. Vrbem tumulo circūdedit nōie eius. Nec Cæsaris dictatoris quēq̄ aliū recepisse dorso equus tradit̄. Idēq; hoīs similes pedes priores habuisse: Hac effigie locatus āte. Veneris genitricis ædē. Fecit & Diuus Augustus equo tumulū. De quo Germanici Cæsaris carmē est. Agrigenti cōpluriū equoꝝ tumuli pyramides habēt. Equum adamatum a Semiramide usq; ad coitū Iuba auctor est. Scythæ qdē equitatus & equoꝝ gloria strepūt. Occiso deniq; ipsoꝝ regulo ex prouocatiōe dimicāte hostē cū uictor ad spoliādū uenisset ab equo eius ictibus morsuq; cōfectū. Aliū detracto oculoꝝ opimēto & cognito cū matre coitu petisse prærupta atq; exanimatū. Equā eadē ex cā ī reatino agro laceratūq; pariter aurigā inuenimus. Nāq; & cognationū intellectus ī iis est. Itaq; ī grege prioris anni sorore libētius etiā q̄ matre equā cōmitatur. Docilitas tāta ē ut uniuersus sybaritani exercitus equitatus ad symphoniæ cantū saltatiōe q̄dā moueri solitus īueniatur. Idē præsagiūt pugnā & amissos lugēt dominos. lachrymasq; interdū desiderio fundūt. Interfecto Nicomede rege equus eius inedia uitā finiuit. Phylarchus refert Cētaretriū e galatis ī prœlio occiso Antiocho potitū equo eius cōscēdisse ouātē. At illū indignatiōe accēssū domitis frenis ne regi posset præcipitē ī abrupta isse. exanimatūq; una. Philistus a Dionysio relictū ī cœno hærentē ut sese euellisset: secutū uestigia domini examine apum iubæ inhærēte. Eoq; ostēto tyrānidē a Dionysio occupatā. Ingēia eoꝝ ī enarrabilia iaculātes obseqo experiūtur. difficiles conatus corpore ipso: nixuq; in uictatium. Iā tæla humi collecta equiti porrigūt. Nā ī cyrco ad currus iūcti nō dubie intellectū adhortationis & gloriæ fatētur. Claudii Cæsaris seculariū ludoꝝ cyrcēsibus excusso in carceribus auriga albati equi palmam occupauere: primatum optinuere: opposita effundentes omnia: quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistēte facientes. Cum puderet hoīum artes ab equis uinci pacto legittimo cursu ad metā stetere. Maius augurium circa priscos plebeiis cyrcensibus excuso auriga ita ut si staret ī capitolium cucurrisse equos: sedemque ter lustrasse. Maximum uero eo dem peruenisse a uehiis cum palma & corona effuso Ratumena: qui ibi uicerat.

Vnde postea nomen portæ est. Sarmatæ lōginqua itinera acturi inedia pridie præpa rant eos exiguū tantū potū ipartiētes: atq; ita p cētena milia & qnquaginta cōtinuo cursu eūtibus isidēt. Viuūt annis qdē qnquagenis. Fœminæ minore spatio. Eædē qnquēnio finē crescēdi capiūt. Mares anno addito. Forma equoꝝ q̄les maxime legi oporteat: Pulcherime qdē Virgilio uate absoluta ē: Sed & nos diximus i libro de iaculatiōe equestri cōdito: & fere iter omēs cōstare uideo. Diuersa autē cyrco ratio quærit. Itaq; cū bimi i alio subigant ĩperio: nō ante qnquēnes ibi certamē accipiūt. Partū i eo genere undēis mēsibus ferūt: duodecimo gignūt. Coitus uerno eqnoctio bimo utriq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus: Generat mas ad annos trigītatres. Vtpote cū a cyrco post uigesimū anū mittant ad sobolē repandā. Et ad quadraginta durasse tradunt aditū mō i attollēda priore parte corporis. Sed ad generandū paucis animaliū minor fertilitas. Qua de causa p iterualla admissuræ dant: nec tamē qndecim initus eiusdē anni ualet tolerare. Equaꝝ libido extiguit iuba tōsa. Gignūt annis omnibus ad q̄dragesimū. Vixisse equū septuagitaqnq; ānis ꝓdit. In hoc genere grauida stās parit: pter que cæteras fœtū diligit. Et sane eqs amoris ĩnasci ueneficiū hippomōes appellatū in frōte: carice magnitudie: colore nigro. Quod stati edito partu deuorat fœta: aut partū ad ubera nō admittit si qs præreptū habeat. Olfatu i rabiē id genus agitur. Amissa parēte i grege armēti reliquæ fœtæ educāt orbū. Terrā attingere ore triduo ꝓximo q̄ sit genitus negat posse. Quo q̄s acrior: i bibēdo ꝓfundius nares mergit. Scythæ p bella fœminis uti malūt: quoniā urinā cursu nō ipedito reddāt. Cōstat i lusitania circa ulyxipponē oppidū & tagū amnē eqs fauonio flāte obuersas animalē cōcipe spiritū idq; partū fieri: & gigni pnicissimū: ita sed triēniū uite non excedere. In eadē hispania galleca genā & asturia ē eqni generis. Hi sunt quos tibeldones uocamus. Minori forma appellatos asturcones gignūt. Quib9 nō uulgaris i cursu gradus: sed mollis altno cruꝝ explicatu glomeratio. Vñ eqs soluti carpe i cursus tradit arte. Equo fere q hoī morbi pterq̄ uesicæ cōuersio: sicut oibus i gn̄re ueterino. De asinis. Ca XLIII.

Sinū quadringētis nūmis emptū. Q. Asio senatori auctor est. M. Varro: haud scio an omniū pcio animaliū uicto opa sine dubio geruli mirifica arādo quoq;. Sed mulaꝝ maxime ꝓ generatiōe patria etiā spectat i iis arcadibus in achaia. In italia reatinis. Ipsum animal frigoris maxime ipatiēs: ideo nō generat i ponto: nec i eqnoctio uerno ut cætera pecua admittit: sed solstitio. Mares i remissiōe opis deteriores. Partus a. xxx. mēse ocissimus: sed a trimatu legitimus. Totidē quot equæ & eisdē mēsib9 & simili mō. Sed incōtinēs uterus urinā genitalē reddit: ni cogat i cursū uerberibus a coitu. Raro geminos parit. Paritura lucē fugit: & tenebras quærit: ne cōspiciat ab hoie. Gignit tota uita: quæ est ei ad. xxx. annū. Partus caritas sūma: sed aq̄ꝝ tediū magis. Per ignes ad fœtus tēdūt. Eæ itē si riuus minimus itersit: horrēt ita ut pedes oio caueāt tīgere. Nec nisi assuetos potāt fōtes: q sunt i pecuariis. Atq; ita ut sicco tramite ad potū eāt. Nec pōtes trāseāt p raritatē plātaꝝ trāslucētibus fluuiis. Mirūq; dictu sitiūt: & si imutent aquæ ut bibāt: cogēdæ exonerādæ uesūt. Nec nisi spatiose icubāt alias atterunt. Varia nāq; somnio uisa cōcipiūt ictu pedū crebro: q nisi per inane emicuerit repulsu durioris materiæ claudicatem ilico affert. Quæstus exiis opima p̄dia exupat. Notū est i celtiberia singulas quadragenis milibus numoꝝ emi. Ad mulaꝝ maxime partus auriū referre i his & palpebraꝝ pilos aiūt. Quāuis. n. uni color toto reliquo corpore: totidē tamē colores quot ibi fuere reddit. Pullos eaꝝ epulari Mæcenas istituit: multū eo tēpore platos onagris. Post eum interiit auctoritas saporis. Sed asino moriēte uiso celerrime id genus deficit. De mulis. Ca. XLIIII.

EX asino & equa mulus gignit mēse. xiii. Aīmal uirib9 i labore eximiū. Ad tales ptus eq̄s: neq; q̄drimis miors neq; decēib9 maiores legūt: arceriq; utrūq; gen9 ab altero narrāt nisi infantia ei9 generis q̄ ieāt lacte hausto. Qua pp subre

Hippomanes

In grege armēti

alia plātaꝝ

Mæcenas pullos eaꝝ epulari

ptsi stati pullis i tenebris equarum uberi asinarum ue aculeos admouet. Gignit aut mula ex equo & asina: sed effrenis & tarditatis idomitae. Leta oia esse. uetulis. Conceptum ex equo secutus asini coitus abortu pimit. Non ite ex asino eq. Foeminas a partu optime vii. die impleri obseruatu e: mares fatigatos melius iplere. Quae no prius q detes: quos pullios appellant iaciat conceperit. sterilis intelligitur. Et quae no primo initu generare coeperit. Equo & asinagenitos mares hinulos antiq uocabat: cotraq mulos: quos asini & equae generaret. Obseruatu e duobus diuersis generibus nata tertii generis fieri: & neutri paretu esse similia. Eaq ipsa quae ita nata sut no gignere in omni aialiu genere: idcirco mulas no parer. Est i analibus nostris peperisse saepe uerum pdigii loco habitum. Theophrastus uulgo parere i cappadocia tradit. Sed esse id aial ibi sui generis. mulae calcitratus ihibet uini crebrior potu. In pluriu graecorum e moumetis cu eq muli coitu natu que uocauerut hinu id e paruu mulu. Generatur ex eq & onagris masue factis mulae ueloces i cursu: duricia eximia pedu. uerum rugoso corpore: idomito animo sed generoso. Onagro ex asina genit9 oes atecellit. Onagri i phrygia & lycania praecipui. Pullis eorum ceu praestatibus sapore africa gloriat: quos lalisioes appellat. Mulum lxxx. anis uixisse atheniesiu monumetis apparet. Eo gauisi cu teplu i arce faceret: q derelictus senecta cadetia iumeta comitatu uisuq exhortaret decretu fecer: quo caueret ne frumetarii negotiatores ab icerniculis cu arcerent. De bubus. Ca. XLV

Vbus indicis camelorum altitudo tradit: cornua i latitudine quatuor pedu In nostro orbe epiroticis laus magna a Pyrrhi (ut ferut) ia iii regis cura. Id cosecut9 e no ate qdriatu ad ptus uocados. pgrades itaq fuer: hodieq reliqae stirpiu durat. At nuc aniculae ad foecuditate poscut. Tolerati9 tn bimae. Tauri generatione qdrimi iplet: & singulis denae eode ano tradut. Si aut post coitu i dextra pte abeat tauri: generatos mares esse. si i leua foeminas. Coceptio uno initu pagit q si forte perrauit. xx. post die mare foemina repetit. Pariut mese. x. qcqd ante genitu inutile e. Sunt auctores ipsa coplete. x. mese duos prere: nuc raro geminos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii diebus xxx. aliqbus & autuno: getib9 qdem quae lacte uiuut ita foetus dispesatibus: ut omni tepore ani supsit id alimetu. Tauri no saepius q bis die ineut. Boues aialiu soli & retro abulates pascut. Apud garamatas qde haud aliter. Vita foeminis. xv. anis logissima: Maribus. xx. Robur i quimatu. Lauatione calidae aquae tradutur piguescere: & si qs incisa cute spiritu i uiscera harudine adigat. No degeneres existimari etia minus laudato aspectu: plurimu lactis alpinis: qbus minimu corporis plurimu laboris capite no ceruice iuctis. Syriacis non sut palearia: sed gibber in dorso. Carici quoq in parte. Asiae foedi uisu tubere sup armos a ceruicibus eminente: laxatis cornibus excellentes in opere narratur. Caeteri nigri coloris candidi ue ad laborem danatur. Tauris minora qua bubus cornua tenuioraq: Domitura bouum in trimatu: postea sera: ante praematura: Optime cu domito iuuecus inbuitur: Sotiu eni laboris agriq culturae habemus. Hoc aial tantae apud priores curae: ut sit iter exepla danatus a populo ro. die dicta: q cocubino procaci rure omasu edisse se negati occiderit boue: actusq in exiliu tamq colono suo interepto. Tauris i aspectu generositas torua frote: auribus setosis: cornibus i pcinctu dimicatione poscetibus. S3 tota cominatio prioribus ipedib9 stat: ira gliscete alteros replicas: spgeq s i altu harena: & solus aialiu eo stimulo ardescens. Vidimus ex imperio dimicates: & ideo se demostratos rotari cornibus cadentes excipi: iterumq resurgere: modo iacentes ex humo tollit: bigarumq etiam curru citato uelut aurigas insistere. Thessalorum gentis inuentu est equo iusta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: Primus id spectaculum dedit romae Caesar dictator. Hinc uictimae optimae & lautissima deorum placatio. Huic tantu animali oium quib9 pcerior cauda no stati nato cosumatae ut caeteris mesurae crescit uni donec ad uestigia ima pueniat. Quaobre uictimarum pbatio i uictulo ut articulu sufraginis con

tingat: breuiore nõ litãt. Hoc quoq; notatũ uitulos ad aras humeris hoĩs allatos nõ fere litare: sicut nec claudicantẽ: nec aliena hostia deos placari: nec trahẽte se ab aris. Est frequens in ꝓdigiis priscorũ bouẽ locutũ. Quo nũtiato senatũ sub diuo haberi solitũ.

De api boue. Ca. XLVI.

b Os in ægypto etiã numinis uice colit̃. Apim uocãt. Insigne ei ĩ dextro latere cãdicãs macula cornibus lunæ crescere ĩcipiẽtis. Nodus sub ligua: quẽ cãtaꝝ appellãt. Nõ ẽ fas eũ certos uitæ excedere annos: mersũq; ĩ sacerdotũ fõte enecãt q̃situri luctu aliũ: quẽ substituãt: donec ĩueniãt mœrẽt. Derasis etiã capitibus: nec tñ usq; diu q̃rit̃. Inuẽtus deducit̃ a sacerdotibus mẽphim. Sũt delubra ei gemia: q̃ uocãt thalamos auguria populoꝝ. Alteꝝ ĩtrasse lætũ ẽ: ĩ altero dira portẽdit. Respõsa priuatis dat: e manu cõsulẽtiũ cibũ capiẽdo. Germanici Cæsaris manũ auersatus ẽ haud multo post extincti. Cætero secretius cũ se ꝓrupit ĩ cœtus ĩcedit: sũmoto strepitu lictoꝝ: grexq; pueroꝝ comitat̃ carmẽ honori eius canẽtiũ. Intelligere uidet̃: & adorari uelle. Hi greges repẽte lymphati futura ꝓcinũt. Fœmina bos semel ei anno ostẽdit̃ suis & ipsa ĩsignibus q̃q̃ aliis: sẽpq; eodẽ die & ĩueniri eã extiguiq; tradũt. Mẽphi ẽ locus ĩ nilo: quẽ a figura uocãt phialã: Oĩbus ãnis ibi aureã paterã argẽteãq; mergẽtes diebus quos habẽt natales apis. Septẽ hi sũt. Mirũq; neminẽ ꝑ eos a crocodilis attingi. Octauo post horã diei. vi. redire beluæ feritatẽ.

De natura pecudũ & pecoꝝ. Ca. XLVII.

m Agna & pecori gr̃a uel ĩ placamẽtis deoꝝ: uel ĩ usu uelleꝝ. Vt boues sũptum hominẽ excolũt: ita corpoꝝ tutela pecori debet̃. Generatio bimis utrinq; ad nouenos annos: q̇busdã & ad. x. primipares minores fœtus. Coitus oĩbus ad arcturi occasũ id ẽ a tertio idus maias ad aq̇læ occasũ id ẽ. xiii. Chal. augusti. Gerunt ꝑtũ diebus. cl. postea cõcepti ĩualidi Cordos uocabãt antiq̇ post id tẽpus natos. Multi hybernos agnos ꝓferũt uernis: quoniã magis ĩtersit añ solstitiũ q̃ añ brumã firmos eẽ: solũq; hoc aĩal utiliter bruma nasci. Arieti naturale agnas fastidire: senectã ouiũ cõsectari: & ipse senecta melior: illis quoq; utilior. Ferocia eius cohibet̃ cornu iuxta aurẽ terebrato. Dextro teste ꝓligato fœminas generat: leuo mares. Tonitrus solitariis ouibus abortus inferũt. Remediũ ẽ cõgregare eas ut cœtu iuuẽt̃. Aq̇lonis flatu mares cõcipi dicũt: austri fœmias. Atq; ĩ eo genere arietũ maxime spectãt̃ ora. Quia cuius coloris sub ligua habuere uenas: eius & lanitiũ ẽ ĩ fœtu: uariũq; si plures fuere: & mutatio aq̄ꝝ potusq; uariat. Ouiũ sũma gña duo tectũ & colonicũ. Illud mollius: hoc ĩ pascuo elegantius. Quippe cũ tectũ rubis uescat̃. Operimẽta eis ex arabicis ꝓcipua. Lana aũt laudatissima apula: & quæ ĩ italia græci pecoris appellat̃: alibi italica. Tertiũ locum milesiæ oues obtinẽt. Apulæ breues uillo: nec nisi penulis celebres. Circa tarentũ canusiumq; sũmã nobilitatẽ habẽt. In asia uero eodẽ genere laodiceæ. Alba circũpadanis nulla præfert̃: nec libra cẽtenos numos ad hoc æui excessit ulla. Oues nõ ubiq; tondẽt̃. Durat quibusdam in locis mos uellendi. Coloꝝ plura genera. Quippe cũ desint etiam nomina eis: quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarum & uestium. Ca. XLVIII.

h Ispania nigri uelleris ꝓcipuas h₃: pollẽtia iuxta alpes canusia rutili: q̃s erythras uocãt. Itẽ betica ut canusium. Fuluas tarẽtũ ac pulliginis suæ: & succidis oĩb⁹ usus medicatus. Hystriæ liburniæq; pilo ꝓprior q̃ lanæ pexis aliena uestib⁹ & q̃ solã ars scutulato textu cõmẽdat. In lusitania similis circa piscias ꝓuitiæ narbonẽsis. Similis & ĩ ægypto ex q̃ uestis detrita usu tigit̃: rursusq; æuo durat. Est & hirtæ filo crasso ĩ tapetis ãtiq̄ssima gr̃a. Iã certe priscos iis usos Homerus auctor ẽ. Aliter hæc galli tĩgũt: aliter parthoꝝ gẽtes. Lanæ & ꝑ se coactæ uestẽ faciũt: & si addat̃ acetũ ẽt ferro resistũt: ĩmo uero ẽt ignib⁹. Nouissimo sui purgamẽto q̇ppe abenis coquẽtiũ extractæ ĩdumẽtis usu ueniũt galliaꝝ (ut arbitror) ĩuẽtũ certe gallicis hodie noĩb⁹ discernũt̃: nec facile dixerĩ qua id ætate cœpit. Antiq̄s. n. torus e stramẽto erat: q̃liter nũc ẽt in castris gausape: Pa

tris mei memoria cœpere amphimala nostra: sicut uillosa & etiã uentralia. Nã tunica lati claui i modũ gausape texi nũc primũ incœpit. Lanaꝝ nigræ nullũ colorẽ bibunt De reliquaꝝ ĩfectu suis locis dicemus. In cõchyliis marinis aut hærbaꝝ natura: lanã colo & suso Tanaqlis quæ eadẽ Caia Cecilia uocata ẽ: i templo M. Anci durasse ꝓdẽ te se auctor ẽ M. Varro: factãq; ab ea togã regiã undulatã ĩ æde fortunæ: qua Seruius Tullius fuerat usus. Inde factũ ut nubẽtes uirgines comitaret colus compta & fusus cũ stamine. Ea prima texuit rectã tunicã: qua simul cũ toga pura tyrones induũtur nouæq; nuptæ. Vngulata uestis primo lautissimis fuit: ĩde suriculata defluxit. Togas rasas phrygianasq; Diui Augusti nouissimis temporib⁹ cœpisse scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorẽ habẽt originẽ. Iam sub Lucilio poeta in torquato notatæ. Prætextæ apud hetruscos originẽ iuenere. Trabeis usos accipio reges. Pictas uestes iã apud Homeꝝ fuisse: unde triũphales natæ. Acu facere idæi friges inuenerunt: ideoq; phrygiones appellati sunt. Auꝝ ĩtexere ĩ eadẽ asia ĩuenit Attalus rex. unde nomẽ attalicis. Colores diuersos picturæ ĩtexere Babylon maxĩe celebrauit: & nomẽ ĩposuit. Plurimis uero liciis texere q̃ polymita appellãt: alexãdria ĩstituit. Scutulis diuidere gallia Metellus Scipioni triclinaria babylonica sestertiũ octigentis milibus uenisse iam tũc posuit in capitalibus criminibus: quæ neroni prĩcipi quadringentis milibus sestertiũ nuper stetere. Seruii Tullii prætexte quibus signũ fortunæ ab eo dicatæ coopertũ erat durauere ad Seiani exitũ. Miꝝq; fuit nec fluxisse eas: nec teredonũ iiurias sensisse ãnis d.lx. Vidimus iam & bidentiũ uellera purpura: cocco: cõchylio sexqpedalibus libris ĩfecta: uelut illa sic nasci cogẽte luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostendit breuitate cruꝝ uetris uestitu: qbus nudus esset apicas uocabãt dãnabantq;. Syriæ cubitales ouiũ caudæ: plurimũ ĩ ea pte lanicii. Castrari agnos nisi quinquemestres præmatuꝝ existimant.

De musimonio. Ca. XLIX.

e St & in hispania & maxime corsica nõ maxime absimile pecori genus musimonium caprino uillo q̃ pecoris uelleri ꝓpius. Quoꝝ e genere & ouibus natos prisci umbros uocauerunt. Infirmissimum pecori caput. Quam ob rem auersum a sole pasci cogendum. Quam stultissima animalium lanata. Qua timuere ĩgredi unũ cornu rapto sequuntur. Vita longissima ãnis. x. in æthiopia xiii. Capris eodem loco xi. In reliquo orbe plurimum octo. Vtꝝq; genus ĩtra quartum coitum impletur.

De capris & generatione eaꝝ. Ca. L.

c Apræ pariunt & quaternos: sed raro admodum. Ferunt quinq; mensibus ut oues. Capræ pinguedine sterilescunt. Trimæ minus utiliter generant & in senecta: nec ultra quadriennium Incipiunt. vii. mense & adhuc lactantes. Mutilum in utroq; sexu utilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficatior: ac deinde concipiunt nouembri mense: ut martio pariant turgescentibus uirgultis. Aliquando aniculæ: semper bimæ: in trimatu inutiles pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos capra suffusos iunci puncto sanguine exonerat. Caper rubi. Solertiã eius aĩalis Mutianus uisam sibi ꝓdidit ĩ põte prætenui duabus obuiis e diuerso cũ circũactũ ãgustiæ nõ caperẽt: nec reciprocationẽ lõgitudo ĩ exilitate. cæca torrẽte rapido minaciter subterfluẽte alterã decubuisse: atq; ita alterã ꝓculcate supergressam. Mares q̃maxĩe simos lõgis auriculis ĩfractisq; armis q̃ uilissimos probãt. Fœminaꝝ generositas ĩsigne laciniæ corporibus & ceruice binæ depẽdentes. Non oĩbus cornua: sed qbus sunt ĩ his & ĩdicia ãnoꝝ p incrementa nodoꝝ. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas spirare nõ naribus: nec unq̃ febri carere Archela⁹ auctor ẽ. Ideoq; fortassis ꝙ aĩa his q̃ ouibus ardẽtior: calidioresq; cõcubitus. Tradũt & noctu nõ minus cernere q̃ ĩterdiu. Et ideo caprinũ iecur si uescat: restituit uesptinã aciẽ his: quos myctilopas uocãt. In cilicia circaq; syrtes uillo tõsili uestiunt. Capras ĩ occasũ decliui

decliui sole in pascuis negant contueri inter sese: sed auersas iacere. Reliquis autem horis inter se aduersas & cognitores. Dependet omnium mento uillus: quem aruncũ uocant. Hoc si quis apprehensam ex grege unam trahat: cæteræ stupentes spectant. Id ẽt euenire cum quãdam hærbam aliqua ex eis momorderit. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoq; sterilem faciunt. Eaq; ex cã Mineruæ imolatᷣ.

De suibus & natura eax. Ca. LI.

SVilli pecoris admissura a fauonio ad æquinoctium uernum ætatis. viii. mẽse Quibusdam in locis etiam a. iiii. usq; ad. viii. annũ. Partus bis in anno. Tempus utero. iiii. mensium. Numerus fœcunditatis ad uicenos. Sed educare tam multos nequeunt. Diebus. x. circa brumã statim dentes nasci Nigidius tradit. Implentᷣ uno coitu: qui & geminatus ꝑpter facilitatem abortiendi remediũ ne prima subactiõe neq; ante flacidas aures coitus fiat. Mares nõ ultra trimatũ generãt. Fœminæ senectute fessæ cubantes coeunt. Comesse fœtus his nõ est ꝓdigium. Suis fœtus sacrificio die. v. purus est. Pecoris die. vii. Bubus. xxx. Coruncamus ruminalis hostias donec bidentes fierent puras negauit. Suem oculo amisso putãt cito extingui: alioqn uita ad. xv. annos qbusdam uicenos: Veꝝ efferantur: & alias obnoxiũ genus morbis anginæ maxime & strumæ. Index suis inualidæ cruor in radice setæ dorsa euulsæ: caput obliquũ in ĩcessu Penuriam lactis præpingues sentiũt: & primo fœtu minus sunt numerosæ. In luto uolutatio generi grata. In torta cauda. Id etiã notatũ facilius facere in dexterũ q̃ leuũ detortam. Pinguescunt. lx. diebus: sed magis tridui inedia ante signationẽ orsa. Animaliũ hoc maxime brutũ: animãq; ei pro sale datã nõ illepide existimabatᷣ. Comptum agnita uoce suarii furto abactos merso nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe foꝝ nundinaꝝ domosq; petere discunt: & fieri sapiũt uestigia palude cõfundere: urina fugã leuare. Castrantᷣ fœminæ sic quoq; uti cameli post bidui inediam suspensæ pernis prioribus uulua recisa celerius. Ita pinguescunt. Et adhibetᷣ ars iecori fœminaꝝ sicut anseꝝ. Inuentũ. M. Apicii fico carica saginatis a sacietate necatis repente mulsi potu dato. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: ququaginta ꝑpe sapores cũ cæteris singuli. Hinc censoriaꝝ legũ paginæ. interdictaq; cœnis abdomina: glãdia: testiculi: uuluæ sincipita uerrina: ut iã Publii minoꝝ poetæ cœna postq̃ seruitutẽ exuerat: nulla memoretᷣ sine abdomine: etiã uocabulo suminis ab eo imposito. Placuere aũt & fieri uescicæ. Catonis censoris orationis aprinũ exprobrant callũ. In tres tñ partes diuisio apro media ponebant lombos aprunos appellata. Solidum aprum romanorum primus in epulis apposuit. P. Seruilius Rullus pater eius Rulli: qui Ciceronis ĩ consulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc annales notarunt horũ. s. ad emendationẽ moꝝ: qbus notata quidem esset cœna: sed in principio bini terniq; pariter mandebantur apri.

De uiuariis bestiarum. Ca. LII.

Iuaria eoꝝ cæteroruq; siluestriũ primus togati generis inuenit Fuluius hirpinus qui in tarquinensi feras pascere ĩstituit. Nec diu imitatores defuere. L. Lucullus & Q. Hortensius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus ĩ coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas: lutoq; se tergorantes. Fœminæ in partu asperiores: & feresimiliter in omni genere bestiarum. Apris maribus non nisi anniculis generatio. In india cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Totidem a fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo similis agrestibus. cæteris niger. At in arabia suillum genus non uiuit ullo genere.

De semiferis animalibus. Ca. LIII.

Eq; facilis mixtura cũ fero: q̃liter natos antiq hibridas sues uocabãt semiferos: ad hoĩes quoq; ut ĩ Caiũ Antoniũ Ciceronis in cõsulatu collegã appellatione translata nõ in suibus tantũ: sed in omnibus quoq; animalium cuiuscunq;

generis ullum est placidum. Eiusdem inuenitur & ferrum: utpote cum hominum etiam siluestrium tot genera prædicta sint. Capræ tñ in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capreæ: sunt rupicapreæ: sunt ibices pnicitatis mirandæ: quanq̃ onerato capite uastis cornibus gladioꝝ uaginis: hæc se librát ut tormento aliquo rotati i petris potissimum e monte aliquo in alium transilire cupiétes: atq; recursu pernici quo libuerit exultant. Sunt & origes soli a quibusdam dicti contrario pilo uestiti: & ad caput uerso. Sunt & damæ: & pigardi: & sterpsicerotes multaq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes hæc transmarini situs mittunt.

De simiis. Ca. LIIII.

Imiaꝝ quoq; genera hominis figuræ proxima caudis inter se distingunť. Mí
s ra solertia uisco inungũt laqueos: calceariq; imitatiõe uenantiũ traduntur.
Mutianus & latrunculis lusisse fictis cære: nuces uisu distiguere. Cornelius luna caua tristes esse: quibus in eo genere cauda sit. Noua exultationem adoriri. Nanq; defectũ syderum & cæteræ pauenť quadrupedes. Simiaꝝ generi præcipua erga fœtũ affectio. Gestát catulos quos mansuefactæ intra domos peperere: oíibus demostrant: tractariq; gaudét: tractatu gratulationem intelligétes. Itaq; magna ex parte cõplectédo necant. Efferatior cynocephalis natura: sicut mitissima satyris. Callitriçes toto pene aspectu differunt. Barba est in facie: cauda late diffusa priori pte. Hoc animal negať uiuere in alio nisi in æthiopiæ quo gignitur cælo.

De leporibus. Ca. LV.

Epoꝝ plura sunt genera: in alpibus candidi: quibus hybernis mensibus pro
l cibatu niuẽ credũt esse. Certe liquescente ea rutilescunt annis omĩbus. Et est
aliquod animal intolletandi rigoris alumnum lepoꝝ generis. Sunt & quos Hispania cuniculos appellat fœcũditatis inumere: famemq; balearibus insulis populatis messibus afferens. Fœtus uẽtre exectos uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis gratissimo in cibatu habent: laurices uocant. Certũ est balearicos aduersus prouẽtum eoꝝ auxiliũ militare a Diuo Augusto petisse. Magna ꝑpter uenatum eoꝝ uiuarriis gratia est. Iniiciunt eas i specus: qui sunt multifores interris: unde & nomen animali: atq; ita eiectos superne capiunt. Archelaus auctor ẽ quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori totidem annos esse ætatis. Varius certe numerus repitur. Idem utranq; uim singulis inesse: ac sine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura innocua & esculenta animali a fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens solus præter dasipodem superfœtat. Aliud educans: aliud in utero pilis uestitum: aliud implume: aliud incohato gerens partem. Necnõ & uestes leporino pilo facere tẽtatũ est tactu non perinde molli ut in cute: propter breuitatem pili labili.

De damis Ca. LVI.

Amæ mansuescunt raro cum feræ iure dici nõ possint. Cõplura nãq; sunt
d nec placida: nec fera: sed mediæ inter utrunq; naturæ: ut in uolucribus hirũdines: apes in campo: in mari delphini. Quo in genere multi & hos incolas domus imposuere.

De muribus & gliribus. Ca. LVII.

Vres haud spernendũ in ostentis etiam publicis animal. Arrosis lauini clype
m is argenteis marsicũ portendere bellũ. Carboni imperatori apud Clusiũ fasciis
quibus in calciatu utebatur exitum: plura eoꝝ genera in Cyrenaica regione alii lata fronte: alii acuta: alii hermaceoꝝ genere pungentibus pilis. Theophrastus auctor est in gyaro insula cum incolas fugassent: ferꝝ quoq; rosisse. Constat id quod iacturam qdã & ad chalybas fecere in ferrariis officinis. Aurariis qdẽ in metallis ob hoc aluos eoꝝ excidi: semperq; id furtũ deprænhendi tantã esse dulcedinẽ furandi. Venisse murẽ. cc. nũmis cassilinũ obsidente Hãnibale. eumq; q uendiderat fame interisse: emptorem uixisse annales tradunt. Cum candidi prouenere: lætum faciunt ostentum. Nam soricũ occentu dirimi auspicia annales refertos habemus. Sorices & ipsos hyeme cõdi

auctor ē Nigidius: ſicut glires: quos ceſoriæ legis principes. Q. Scaurus & .M. ī cōſulatu nō alio mō cœnis ademere q̄ conchylia: aut ex alio orbe cōuectas oues. Semifeꝝ & ipm animal: cui uiuaria in doliis idē qui apris inſtituit. Qua ī re notatū nō congregari niſi populares eiuſdē ſiluæ: & ſi miſceant̄ alienigenæ: niſi amne uel mōte diſcreti īterire dimicādo. Genitores ſuos feſſos ſenecta alūt inſigni pietate ſeniū finit̄ hyberna quiete Cōditi eni & hi cubāt: rurſus æſtate iuueneſcunt: ſimili & muſtellis quiete.

Quæ animalia quibus locis non ſint. Ca. LVIII.

Ic mirum reꝝ naturā nō ſolum alias aliis dediſſe terris aīalia: ſed in eodē quoq; ſitu quædā aliqbus locis negaſſe. In meſia ſilua Italiæ nō niſi in parte reperiūtur hi glires. In lycia dorcades nō trāſeūt mōtes ſyris uicinos. Onagri montē q cappadociā a lycia diuidit. In helleſpōto in alienos fines nō cōmeant cerui: & circa arginuſam elaphū montē nō excedūt auribus etiā in mōte fiſſis. In pordoſolene īſula uiciniā muſtellæ nō trāſeunt. In boetia leucadia illatæ ſolū ipſum fugiūt: quæ iuxta in orchomeno tota ſubruūt arua talpæ: quaꝝ e pellibus cubicularia uidimus ſtragula. Adeo ne religio quidē a portētis ſūmouet delicias. In ithaca lepores illati moriūt̄ extremis qdē ī littoribus. In ebuſo ī littoribus cuniculi ſcatēt iuxta hiſpaniā baleareſq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis e cōtinēte uocalibus durat genus eaꝝ. Mutæ ſunt etiā nūc cicadæ ī ſeripho īſula. Eædē alio trāſlatæ canūt. Quod accidere & ī lacu theſſaliæ ſicēdo tradūt. In italia muribus araneis uenenatus ē morſus. Eoſdē ulterior apēnina regio nō habet. Iidē ubicūq; ſint orbitā ſi trāſire moriūt̄. In olympo macedoniæ mōte nō ſūt lupi. Nec ī creta īſula. Ibi qdē nō uulpes urſi ue aut oīo ullū maleficū aīal p̄ter phalāgiū. Aranei id genus de quo dicemus ſuo loco. Mirabilius ī eadē īſula ceruos p̄ter q̄ ī cidoneataꝝ regionī nō eſſe. Itē apros & attagenas: herinaceos. In africa aūt nec apros nec ceruos nec capreas nec urſos

Quæ aduenis noceāt. Ca. LIX.

Am quædā animalia īnoxia īdigenis aduenas interimūt ſicut ſerpētes. Parcūt in myrinthe quos terra naſci p̄ditur. Itē in ſyria angues circa euphratēs maxime ripas dormiētes ſyros nō attingūt. Aut etiā ſi calcati momordere nō ſentiūt maleficia: aliūs cuiuſq; gētis īfeſti auide & cū cruciatu exanimātes. Quā ob rē & ſyri n̄ necāt eos. Cōtra ī aletenio cariæ mōte Ariſtoteles tradit a ſcorpionibus hoſpites nō lædi indigenas īterimi. Sed reliquoꝝ quoq; animaliū & p̄terea terreſtriū dicemus genera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VIIII.

De aquatilium natura. Ca. .I.

NIMALIVM Quæ terreſtria appallauimus hominū quadam conſortione degentia indicata natura eſt. Ex reliquis minimas eſſe uolucres cōuenit. Quā ob rē prius æquoꝝ amniū ſtagnorūq; dicent̄

Quæ ī mari maxima aīalia. Ca. .II.

Vnt aūt cōpluria in his maiora etiā terreſtribus. Cā euidens humoris luxuria: alia ſors alitū. Quibus uita pendētes. In mari aūt tam late ſupino molliq; ac fertili accremēto accipiēte cās genitales ſublimi ſempq; pariēte natura pleraq; ēt mōſtrifica reperiunt̄ p̄plexis & in ſemet aliter atq; aliter nunc flatu: nūc flutu cōuolutis ſemibus atq; pricipiis. Vt uera fiat uulgi opinio qcqd naſcat̄ ī parte naturæ ulla & ī mari eē: præterq; multa quæ nuſq̄ alibi reꝝ qdē nō ſolū aīaliū ſimulacra ineſſe licet intelligere ītuētibus uuā: gladiū ſerras. Cucumim uero & in colore & ī odore ſimilē. Quo minus miremur equoꝝ capita in tā paruis eminente cocleis.

De indici maris beluis. Ca. .III.

PLurima autem & maxima in indico mari animalia: e quibus balenæ quaternum iugerũ: pristes ducenũ cubitorum. Quippe ubi locustæ quaterna cubita impleãt. Anguillæ quoq; in gãge amne tricenos pedes. Sed ĩ mari beluæ circa solstitia maxime uisuntur. Tunc illic ruũt turbines: tunc imbres: tũc deiectæ mõtium iugis ꝓcellæ ab imo uertunt maria: pulsatasq; ex profundo beluas cũ fluctibus uoluunt: & alias tanta tynnorũ multitudine: ut magni Alexandri classis haud alio mõ quã hostiũ acie obuia cõtrariũ agmen aduersa fronte direxerit. Aliter sparsis non erat euadere: q non uoce: nõ sonitu: nõ ictu: sed fragore terrent̃: nec nisi ruinã turbantur. Cadara appellatur rubri maris peninsula. Huius obiectu uastus efficit̃ sinus. xii. dierũ & noctiũ remigio enauigatus Ptolemæo regi: quando nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci qetæ præcipua ad ĩmobilẽ magnitudinẽ beluæ adolescunt. Gedrosi q arabim amnem accolũt Alexandri magni classiũ præfecto ꝓdidere in domibus fores maxillis beluarũ facere: ossibus tecta cõtignare. Ex quibus multa quadragenũ cubitorũ lõgitudinis repta. Exeunt & pecori similes beluæ ibi in terrã: pastæq; radices fruticũ remeãt: & quædã equorũ: asinorũ: taurorũ capitibus: quæ depascũt̃ sata. Maximũ aĩal in ĩdico mari pristis & balena est.

Quæ ĩ quoq; oceano maxĩa. Ca. IIII.

IN gallico oceano physeter ingẽtis columnæ mõ se attollẽs: altiorq; nauiũ uelis diluuiẽ quadã eructans. In gaditano oceano arbor in tantũ uastis dispãsa ramis: ut ex ea causa fretũ nunq̃ intrasse credatur. Apparent & rotæ appellatæ a similitudĩe q̃ternis distinctæ radiis modiolos earũ oculis duob9 utrinq; claudẽtib9

De tritonũ & nereidũ & elephantorũ maritimorũ figuris. Ca. V.

TIberio principi nuntiauit olisiponensiũ legatio ob id missa uisum auditumq; in quodã specu cõcha canentẽ Tritonẽ qua noscit̃ forma. Et Nereidũ falsa opinio nõ est squamis mõ hispido corpore ẽt ĩ quo hũanã effigiẽ habẽt. Nãq; hæc in eodẽ spectata littore est. Cuius moriẽtis ẽt gannitũ tristẽ accolæ audiuere lõge. Et Diuo Augusto legatus galliæ cõplures ĩ littore apparere exanimes Nereidas scripsit. Auctores habeo in equestri ordine splendẽtes uisum ab his in gaditano oceão marinũ hominẽ toto corpore absoluta similitudine ascẽdere nauigia nocturnis tẽporibus: statimq; degrauari quas ĩſederit partes: & si diutius ꝑmaneat etiã mergi. Tiberio principe cõtra lugdunẽsis prouintiæ littus insularum trecẽtas amplius beluas reciprocans destituit oceãus miræ uarietatis & magnitudinis. Nec pauciores ĩ sãtonũ littore. Interq; reliquas elephãtos & arietes candore tantũ cornibus assimilatis. Nereidas uero multas. Turanius uero ꝓdidit expulsã beluam ĩ gaditana littora: cuius inter pinnas duas ultimæ caudæ cubita xvi. fuissent: dẽtes eiusdẽ cxx. Maximi dodrãtiũ mẽsura: minimi semipedum. Beluæ cui dicebat̃ exposita fuisse Andromada ossa romæ apportata ex oppido iudææ iope ostẽdit iter reliqua miracula ædilitate sua M. Scaurus: lõgitudine pedũ xl. altitudine costarũ ĩdicos elephantos excedente Spinæ crassitudine sexquipedali.

De balenis & orcis. Ca. VI.

BAlenæ in nostra maria penetrant. in gaditano oceano nõ ante brumã cõspici eas tradũt. Cõdi aũt æstatis temporibus in quodã sinu placido & capaci mire gaudẽtes ibi parere. Hoc scire orcas infestã his beluam. Et cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia: q̃ carnis immẽsæ dentibus truculentæ. irrumpũt ergo ĩ secreta ac uitulos earũ & fœtas uel etiam ĩ ãnum grauidas lacerant morsu: ĩcursuq; ceu liburnicarũ rostris fodiũt. illæ ad flexũ ĩmobiles: ad repugnãdũ ĩertes: & põdere suo oneratæ. Tũc quidẽ & utero graues: : pariendi ue pœnis ĩualidæ solũ auxiliũ nouere in altũ ꝑfugere: & se tot defẽdere oceano. Cõtra orcæ occurrere laborãt: seseq; opponere: & cautiũ ãgustiis trucidare: in uada urgere: saxis illidere. Spectant̃ ea prœlia ceu mari ipso sibi irato nullis in sinu uentis. Fluctibus uero ad ãhelitus ictusq; quãtos nulli turbines uolant. Orca & in portu hostiensi uisa est opugnata a Claudio principe.

Venerat tunc ex ædificante eo portũ iuitata naufragiis tergoꝝ euectorũ e gallia: satiãsq; se per cõplures dies alueũ ĩ uado sulcauerat accumulata fluctibus in tantũ: ut circũagi nullo mõ posset. Et dũ saginã ꝑsequitur in littus fluctibus ꝓpulsa eminẽte dorso multũ sup aquas carinæ uice iuersæ. Protẽdi iussit Cæsar pelagas multiplices iter ora portus: ꝓfectusq; ipse cũ prætorianis cohortibus populo ro. spectaculũ pbuit: lãceas cõgerente milite e nauigiis assultãtibus: quoꝝ unũ mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda. Ora balenæ habẽt in frontibus. Ideoq; sũma aq̃ annatãtes ĩ sublime nimbos efflant.

An spirent pisces an dormiant. Ca. VII.

Spirant aũt cõfessione omniũ & paucissima alia ĩ mari: quæ internoꝝ uisceruꝫ pulmonẽ habẽt. Quoniã sine eo nullũ animal putat̃ spirare: nec pisciũ brachias habẽtes anhelitũ reddere: ac ꝑ uices recipe extimãt: quoꝝ hæc opinio ẽ. Nec multa alia genera etiã branchiis carẽtia. In qua sentẽtia fuisse Aristotelẽ uideo: & multis ꝑsuasisse doctrinã indaginibus. Nec me ꝓtinus huic opinioni eoꝝ accedere haud dissimulo: quoniã & pulmonũ uice aliis possunt alia spirabilia inesse uiscera ita uolẽte natura: sicut & ꝓ sanguine multus alius humor. In aquas q̃dem penetrare hũc uitalẽ halitum qs miret̃? qui etiã reddi ab his cũ cernat: & in terras tãto quoq; spissiorem naturæ partẽ penetrare argumẽto animaliũ: quæ semp defossa uiuũt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ ut credã omnia in aqs spirare naturæ suæ sorte: primũ sæpe annotata pisciũ æstiuo colore quædã anhelatio: & alia tranq̃llo uelut oscitatio. Ipsoꝝ quoq; q sunt ĩ aduersa opinione de sõno pisciũ cõfessio. Quis eni sine respiratione sõno locus. Præterea bullantiũ aquaꝝ sufflatio lunæq; effectu cõchaꝝ quoq; corpora augescentia: sup omnia ẽ: ꝙ esse auditũ & odoratũ piscibꝰ nõ erit dubiũ ex aeris utrũq; materia. Odorem quidẽ non aliud q̃ infectũ aera intelligi posse. Quã ob rẽ de his opinet̃ ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ sunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant: quæ ad pulmonẽ pertinent. Balenis a fronte: delphinis a dorso: & uituli marini quos uocãt phocas spirant & dormiunt in terra. Item testudines de quibus mox plura.

De Delphinis. Ca. VIII.

Velocissimum omniũ animaliũ nõ solũ marinoꝝ delphinus: sed ocior uolucre acrior tælo. ac nisi multũ infra rostrũ os illi foret medio pene in uentre: nullus piscium celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morã ꝓuidẽtia naturæ: qa nisi resupini atq; cõuersi nõ corripiũt quæ cã præcipue uelocitatẽ eorũ ostendit. Nam cũ fame concitati fugientẽ ĩ uada ima persecuti piscẽ diutius spiritũ continuere: ut arcu emissi ad respirandũ emicãt. Tanta ui exiliunt: ut plerũq; uela nauiũ transuolẽt uento. Agunt uere cõiugia: pariunt catulos. x. mẽse æstiuo tẽpore. Interdũ & binos nutriũt uberibus sicut balena. Atq; etiã gestant fœtus in infãtia ĩfirmos. Quinetiã adultos diu comitant̃ magna erga partũ caritate. Adolescunt celeriter. X. annis putant̃ ad sũmã magnitudinẽ ꝑuenire. Viuunt etiã tricenis. Quod cognitũ præscissa cauda in experimentũ. Abdunt̃ etiã tricenis diebus circa canis ortũ: occultãturq; incognito modo. Quod eo magis mirũ est: si spirare in aqua nequeũt. Solent ĩ terrã erũpere incerta de cã. Nec stati tellure tacta moriunt̃: multoq; ocius fistula obturata. Lingua ẽ his cõtra naturã aquatiliũ mobilis: breuis: atq; lata: haud differẽs suillæ. Pro uoce gemitus humano similis: dorsum repandũ: rostrũ simũ. Qui de cã nomẽ Simonis omnes miro mõ agnoscũt: malũtq; ita appellari. Delphinus nõ tantũ hominis amicũ animal: ueꝝ & musica arte mulcetur symphoniæ cantu: & præcipue hydrauli sono. Hominẽ non pauescit ut alienũ. Obuiã nauigiis uenit. Alludit exultans: certat etiã: & q̃uis plena præterit uela. Diuo autẽ Augusto principe lucrinũ lacum ĩuectus pauperis cuiusdam pueꝝ ex baiano puteolos in ludum litteraꝝ itantem: cũ meridiano ĩmorans appellatũ eũ Simonis noĩe sæpius fragmentis panis quẽ ob id ferebat allexisset: miro amore dilexit. Pigeret referre: ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multorũq; eẽt litteris mãdata. Quocũq; diei tẽpore icla

inatus a puero quis occultus atq; abditus ex imo aduolabat: pastusq; e manu pbebat ascésuro dorsũ pinnæ aculeos uelut uagina cōdens: receptũq; puteolos per magnum æquor i ludũ ferebat. Simili mõ reuehens pluribus annis donec morbo extincto puero subinde ad cõsuetũ locũ uẽtitans tristis & merenti similis ipse quoq; (quod nemo dubitarũt) desiderio expirauit. Alius inter hos ãnos in africo littore hiponis diariti simili mõ ex hoiũm manibus uescens. ferẽsq; se tractandũ: & alludẽs natãtibus: ĩpositosq; portãs unguẽto punctus a Flauiano pconsule africæ: & sopitus ut apparuit odoris nouitate fluctuatusq; similis exanimi caruit hoium cõuersatione: ut iniuria fugatus p aliquot menses: mox reuersus ĩ eodẽ miraculo fuit. Iniuriæ potestatũ inhospitales ad uisendũ uenientiũ hipponenses ĩ necem eius compulerũt. Ante hæc similia depuero in ialiso urbe memorant. Cuius amore spectatus lõgo tẽpore dũ abeuntẽ ĩ littus auide sequit: ĩ harenã inuectus expirauit. Puerũ Alexãder magnus babylone Neptũi sacerdotio præfecit: amorẽ illũ numinis ppitii fuisse interpretatus. In eadẽ urbe ialiso Egesidemus scribit & aliũ puerũ Hermiã noie similiter maria pereqtantẽ cũ repentinæ pcellæ fluctibus exanimatus esset relatũ: delphinũq; cãm lœti fatentẽ nõ reuersũ ĩ maria: atq; in sico expirasse. Hoc idẽ & naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exẽplorũ. Eadẽ ãphilochii & tarentini de pueris delphinisq; narrãt. Quæ faciunt ut credat Arionẽ quoq; citharedicæ artis interficere nautis ĩ mari parãtibus ad ĩtercipiẽdos eius quæstus eblanditũ: ut prius caneret cithara: cõgregatis cãtu delphinis cũ se iecisset in mare: exceptũ ab uno tenarũ ĩ littus puectũ. Est puitiæ narbonẽsis & in nemausẽsi agro stagnũ laterna appellatũ. ubi cũ hoies delphini societate piscant: ĩnumera uis mugilũ statuto tẽpore ãgustis faucibus stagni ĩ mare erũpit obseruata æstus reciprocatiõe Qua de cã prætẽdi nõ queunt retia: quæ molẽ põderis nullo mõ tolerẽt: etiã si nõ solertia insidiet tẽpori. Simili rõe in altũ protinus tendũt: qd uicino gurgite effícere. locũq; solum pandendis retibus habilẽ effugere festinant. Quod ubi animaduertere piscãtes: cõcurrit aũt multitudo tẽporis gnara: & magis etiã uoluptatis huius auida: totusq; populus e littore qto potest clamore cõciet Simonẽ ad spectaculi euentũ. Celeriter delphini exaudiũt desideria aquilonũ flatu uocẽ psequente: austro uero tardius ex aduerso referente. Sed tunc quoq; ĩprouiso ĩ auxiliũ aduolãt. Propere apparet acies: quæ ptinus disponit in loco: ubi cõiecta est pugna. Opponũt sese ab alto: trepidosq; ĩ uada urgent. Tunc piscatores circundant retia: furcisq; subleuant. At mugilum nihilominus uelocitas transilit. At illo excipiunt delphini: & occidisse ad præsens cõtenti. cibos in uictoriam differunt. Operæ prœlium feruet: includiq; retibus se fortissime urgentes gaudent. Ac ne id ipsum fugam hostium stimulet inter nauigia & retia natantesue homines ita sensim elabuntur: ut exitus non appareat. Saltu quod est alias blandissimum his nullus conatur euadere. ni sumitantur sibi retia. Egressi protinus ante uallum prœliantur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ q̃ in unius diei præmium ut conscii sibi operiuntur in posterum: nec piscibus tantum: sed interiectum panis ac uino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in latio sinu consul Mutianus tradit: hoc differunt: quod ultro neque inclamati præsto sint: partesque e manibus accipiant. & suum quemque cubantes cum delphinis sotium habeant quamuis noctu & ad faces. Ipsis quoque inter se est publica societas: Capto a rege cariæ alligatoque in portu delphino ingens reliquorum conuenit multitudo mœstitia quadam quæ posset intelligi miserationem petens: donec dimitti rex eum iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Conspectique sunt iam defunctum portantes: ne laceretur a belluis.

De Torsionibus aquatilibus. Ca. IX.

d Elphinorũ similitudinẽ habẽt q uocant torsiões. Distãt & tristitia qdẽ aspectũ Abest. n. illa lasciuia maxime. tñ rostris caniculãrũ maleficentia assimulati.

De testitudinibus quomodo capiantur. C.

t Estudines tantæ magnitudinis indicum mare emittit ut singulaꝝ superficies habitabiles casas integant. Atq; iter insulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. Capiunť multis qdem modis: sed maxie euectæ in sũma pelagi aut meridiano tempore blandito eminente toto dorso p tranquilla fluitantes. Quæ uoluptas libere spirandi in tantũ fallit oblitas sui: ut solis uapore siccato cortice non queant mergi: inuitæq; fluitent opportunæ uenãtuũ prædæ. Ferunt & pastũ egressas noctu: auideq; saturatas laxari. Atq; ut remearint matutino sũma in aqua obdormiscere: id p distertentiũ sonitu. Tuncq; leuiter capti. Annatare enĩ singulis ternos: a duobus in dorsum uerti: a tertio laqueũ iniici supinæ. atq; ita ad terrã a pluribus trahi. in phoenicio mari haud ulla difficultate capiuntur: ultroq; ueniunt tempore statuto anni inamnem eleutheꝝ effusa similitudine. Dentes nõ sunt testudini: sed rostri margies acuti sperna parte inferiorẽ claudente pixidiũ mõ. In mari uiuũt conchyliis tanta oris duritia: ut lapides cõminuãt. In terrã egressæ ĩ hærbis pariũt oua auiũ ouis similia ad cẽtena numero: Eaq; defossa extra aquas & coopta terra ac pauita pectore & cõplanata incubãt noctibus: educãt foetus annuo spatio. Quidã oculis spectãdo quoq; otia foueri ab iis putant. Foemina coitum fugere: donec mas festucam aliquã imponat aduersæ. Troglodytæ cornigeras habent: ut in lyra annexis cornibus latis: sed mobilibus: quorũ in natãdo remigio se adiuuãt. Celtinum genus id uocatur eximiæ testudinis: sed raræ. Nãq; quasi scopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant ut sacras adorant. Sunt & terrestres: quæ ob id in operibus chersinæ uocantur in africæ desertis: qua parte maxime sitientibus harenis squalent roscido (ut creditur) humore uiuentes. Neq; ibi aliud animal peruenit.

Quis primus testudines secare instituit. Ca. XI.

t Estudinum putamina secare in laminas: lectosq; & repositoria his uestire Corbilius Pollio instituit prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. Ca. XII.

a Quatiliũ tegmẽta plura sunt. Alia corio & pilis teguntᷓ ut uituli: hippopotami. Alia corio tãtũ ut delphini. Cortice ut testitudines. Silicũ duricia ut ostreæ & cõchæ. Crustis ut locustæ. Crustis & spinis ut echini. Squamis ut piscis. Aspa cute ut squatina: q̃ lignũ & ebora poliunť. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypus

De uitulo marino. Ca. XIII.

q Væ pilo uestiunť animal pariunt ut pristis: balena: uitulus. Hic parit in terra pecudũ more. Secũdo partus reddit initu. Canũ mõ cohæret: & parit nunq̃ geminis plures. Educat mãmis foetũ. Nõ ante. xii. diẽ deducit ĩ mare: ex eo subinde assuefaciẽs. Interficiunť difficulter nisi capite eliso. Ipsis in sõno mugitus. Vnde nomen uituli accipiũt. Tenẽt disciplinã: uoce pariter & uisu populũ salutãt. Condito fremitu noie uocati respondẽt. Nullũ animal grauiore sõno præmiť. Pinnis qbus in mari utunť humi quoq; uice pedũ serpũt. Pelles eoꝝ etiã detractas corpori sensum æquorũ retinere tradunt: semperq; æstu maris recedente inhorescere. Præterea dextræ pẽnæ ui soporiferam inesse sõnosq; allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus: & quomõ pariant: & quot eoꝝ genera. Ca. XIIII.

p Ilo carentium duo omnino animal pariunt: delphinus ac uipera. Piscium species sunt. lxxiiii. præter crustis ĩtecta quæ sunt. xxx. De singulis alias dicemus Nunc enim naturæ tractantur insignium.

De nominibus & naturis multoꝝ. Ca. XV.

p Ræcipua magnitudine tynni. Inuenimus talẽta. xv. pepẽdisse. Eiusdẽ caudæ latitudinẽ duo cubita & palmũ. Sunt & ĩ qbusdã amnibus haud minores. Sylurus ĩ nilo: esos ĩ rheno: attilius ĩ pado inertia piguescens ad mille aliquando

libras cathenato captus hamo:nec nisi boũ iugis extractus. Atqui hunc mimus ap/
pellatus clupea uenã quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs morsu exani
mat. Sylurus grassatus ubicunq; est omẽ animal appetẽs: equos innatantes sæpe de/
mergens:præcipue in meno germaniæ amne ꝑpter lisboũ. Et in danubio mari extra/
hitur porculo marino similimus. Et in boristhene memoratur præcipua magnitudo
nullis ossibus spinis ue intersitis:carne prædulci. In gange indiæ platanistas uocant ro
stro delphini & cauda:magnitudine aũt xv. cubitorũ. In eodẽ esse Statiꝰ Sebosus haud
modico miraculo affert uermes branchiis binis lx. cubitorũ ceruleos: qui nomẽ a facie
traxerunt. His tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes mordicus cõprehẽ/
sa manu eorum abstrahãt. Tynni mares sub uentre nõ habent pinnam. Intrãt magno
mari pontũ uerno tempore gregatim:nec alibi fœtificant. Cordilla appellat̃ partus qui
fœtas redeuntes in mare autũno comitatur. Limosæ uero a luto pelamedes incipiunt
uocari:& cum annuũ excessere tempus tynni. Hi mẽbratim cæsi ceruice & abdomine
cõmendat̃:atq; edulio recenti dũtaxat:& tũ quoq; graui ructu:cætera pte plenis pul/
pamẽtis sale asseruant̃. Melãdria uocat̃ cæsis quernis assulis simillima. Vilissima ex his
quæ caudæ ꝓxima qa pingui caret:ꝓbatissima ea quæ faucibus. At in alio pisce circa
caudam exercitatissima. Pelamides in alica coctæ pticulatimq; cõfectæ in genera cibo
rũ dispariunt̃: Piscium genus oẽ præcipua celeritate adolescit:maxime in ponto. Cau
sa multitudo amniũ dulces inferentiũ aquas:amiã uocãt:cuius incremẽtum singulis
diebus intelligit̃. Cũ tynnis hæc & pelamides in pontũ ad dulciora pabula ĩtrant gre/
gatim cũ suis quæq; ducibus:& primi omniũ scõbri. Quibus & in aquis sulphureus
color:extra q cæteris. Hispaniæ cætarias hi replent tynnis nõ cõmeãtibus. Sed in pon/
tum nulla ĩtrat bestia piscibus malefica:præter uitulos & paruos delphios. Tynni dx
tera ripa intrãt:exeũt leua. Id accidere exhistimat quia dextro oculo plus cernũt utroq;
hebete natura. Est in euripo thracii bosphori:quo ꝓpõtis euxino iungitur:in ipsis eu/
ropã asiamq; sepantis freti angustiis saxum miri candoris a uado ad sũma plucẽs iuxta
calcedonẽ ĩ latere asiæ. Huius aspectu repẽte territi semper aduersus bizãtii ꝓmõtoriũ
ex ea cã appellatũ auricornu præcipiti petũt agmine. Itaq; omnis captura bizãtii ẽ ma
gna calcedonis penuria. M. P. mediẽ interfluẽtis euripi. Opperiunt̃ aũt aqlonis flatum
ut secundo flẽtu exeant ex põto:nec nisi ĩtrantes pontũ bizãtii capiunt̃. Bruma nõ ua/
gant̃. Vbicũq; dpræhensi usq; ad eqnoctiũ ibi hybernãt. Idẽ sæpe nauigia uelis euntia
cõmitãtes mira quadã dulcedine p aliquot horaꝝ spatia & passuũ milia a gubernacu/
lis nõ sepantur:ne tridẽte quidẽ ĩ eos sæpius iacto territi. Quidã eos q hoc e tynnis fa
ciãt põpilos uocant. Multi in ꝓpõtide æstuãt:pontum nõ intrant. Item soleæ:cũ rom
bi intrent. Nec sæpia est cum loligo reperiantur. Saxatilium turdus & merula desunt:
sicut conchylia:cum ostreæ abundent. Omnia autẽ hybernant in ægeo. Intrantium
pontũ soli nõ remeant trichiæ. Græcis.n. in plerisq; nominibus uti par erit: quando
aliis atq; aliis eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli histrũ amnem subeunt ex
eo subterraneis eius uenis in adriaticum mare defluunt. Itaq; & illic descendentes nec
unq̃ subeuntes e mari uisuntur. Tynnorum captura est a uergiliarum exortu ad ar/
cturi occasum. Reliquo tempore hyberno latent ĩ gurgitibus imis: nisi tempore aliquo
euocati:aut plenilunis. Pinguescunt & in tantum ut dehiscant. Vita longissima his
biennio. Animal est paruum:scorpionis effigie:aranei magnitudine. Hoc se & tynno
& ei q gladius uocatur:crebro delphini magnitudinem excedẽti sub pinna affigit acu/
leo:tantoq; ĩfestat dolore:ut ĩ naues sepenumero exiliãt. Quod & alias faciũt alioꝝ uim
timẽtes mugiles maxĩe tam præcipue uelocitatis:ut trãsuersa nauigia interii superiactẽt

De auguriis & diuersitate piscium. Ca XVI.

S Vnt & piscibus præscita in hac parte auguria. Siculo bello ambulãte in littore
Augusto piscis e mare ad pedes eius exiliũt. Quo argumento uates respondere

Neptũnum patrem adoptãtẽ eum sibi Sexto Põpeio repudiato. Tanta erat naualis rei gloria: sub pedibus Cæsaris futuros q maria tempore illo tenerent. Pisciũ fœminæ maiores q̃ mares. In quodã genere omnino nõ sunt mares: sicut in erythinis & chromibus Oẽs enim ouis grauidæ capiunt. Vagantur gregatim fere cuiusq; generis squamosi. Capiunt ante solis ortum. Tũ maxime piscium fallit uisus. Noctibus qdem illustribus aquæ q̃ die cernũt. Aiunt & si iteretur gurges interesse capturæ. Itaq; plures secũdo tractu trahi q̃ primo: gustu olei maxime. Dein modicis imbribus gaudent alũturq;. Quippe & harũdines q̃uis i palude prognatæ: nõ tamẽ sine imbre adolescũt. Et alias ubicũq; pisces in eadẽ aqua assidui si nõ affluat exanimãtur. Prægelidã hyemem oẽs sentiũt: sed maxime q lapidem habere in capite existimant ut lupi: coracini: sciena: pagri. Cũ asperæ hyemes fuere: multi cæci capiunt. Itaq; his mẽsibus iacent in speluncis cõditi: sicut in terrestriũ genere rettulimus. Maxime hipurus & coracinus hyeme non capi: præterq̃ æstatis diebus paucis & iisdẽ semper. Itẽ murena & orphus: cõger: percæ: & saxatiles oẽs Terra qdem hoc est uado maris excauato cõdi p hyemes torpedinem pistam soleãq; tradunt. Quidã rursus æstus impatiẽtia mediis feruoribus sexagenis dieb9 latẽt ut glaucus: aselli auratæ. Fluuiatiliũ sylurus caniculæ ex ortu syderat: & alias fulgore sopitur Hoc & i mari accidere cyprio putãt: & alioqn totũ mare sẽtit exortũ eius syderis. Quod maxime i bosphoro apparet. Algæ eni & pisces supferunt: ab imo uersa omnia.

De mugili & aliis piscibus: & q̃ nõ iidẽ ubiq; placeãt. Ca. XVII

m Vgilum natura ridetur: in metu capite abscõdito totos se occultari credentiũ. Iisdem tamẽ tãta facilitas: ut i phœnice & narbonẽsi puintia coitus tẽpore ui uariis marẽ linea lõginqua p os ad brãchias religata emissum i mare: eadẽq; linea retractũ fœminæ sequãtur ad littus: rursusq; fœminã mares ptus tẽpore. Apud antiquos pisciũ nobilissimus habitus accipẽser: unus oĩum squamis ad os uersis cõtra aq̃ nãdo meat: nullo nunc i honore ẽ. Quod qdem miror: cũ sit rarus inuẽtu. Quidã eũ elopẽ uocant. Postea p̃cipuam auctoritatẽ fu isse lupo & asellis Cornelius Nepos & Laberius poeta minorꝝ tradidere. Lupoꝝ laudatissimi q appellant lanati a candore mollitiaq; carnis. Assellorꝝ duo genera collyri minores & bachi: q nõ nisi i alto capiũt. Ideoq; p̃lati prioribus. At i lupis in amne capti p̃ferunt. Nunc sacro datur principatus qui solus pisciũ dicit ruminare: hærbisq; uesci: nõ aliis piscibus: mari carpathio maxie frequẽs. Promõtorium troadis lectum spõte nunq̃ transit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus Elipertius præfectus classis inter hostiensem & campaniæ horã sparsos disseminauit. Quinquẽnio fere cura ẽ adhibita: ut capti redderentur mari. Postea frequẽtes iueniunt italiæ littore nõ ante ibi capti. Admouitq; sibi gula sapores piscibus satis: & nouũ incolã mari dedit: ne qs peregrinas aues romæ parere miret. Proxima est his mẽsa generis dũtaxat mustellaꝝ: quas mirũ dictu inter alpes lacusq; retiæ bigrantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis: sicut magnitudo modica: binasq; libras põderis raro admodũ exuperant: nec in uiuariis piscinisq; crescũt. Septẽtrionalis tantũ hos & pxima occidentis pte gignit oceanus. Cætera eoꝝ genera plura. Nã & alga uescunt & ostreis & limo & alioꝝ pisciũ carne: & barba gemina insigniunt inferiori labro. Alutariũ ex his uilissimi generis appellant. Hũc semp comitat sargus noĩe alius piscis & cœnũ fodiẽte eo excitatũ deuorat pabulũ: nec littoralibus gratia. Laudatissimi cõchyliũ sapiunt. Nomen his fenestella a colore mulleoꝝ calciamẽtoꝝ datũ putat. Pariũt ter anno. His certe totiẽs fœtura apparet Mullũ expirantẽ uersicolori quadã & numerosa uarietate spectari pceres gulæ narrãt rubentium squamarũ multiplici mutatione pallescentẽ: utiq; si utro spectetur inclusus. M. Apitius ad omnẽ luxũ igenium maius in sotiorũ garo (nam ea quoq; res cognomen iuenit) necari eos præcellens putauit: atq; e iecore eoꝝ alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse: q̃ quis uicerit. Asinius celer consularibus hoc pisce p

digus Claudio principe unum mercatus octo milibus nūmũ. Nullus æque reputatiõe aufert trāsuersiũ animũ ad cōtemplationē eoꝝ: qui in cōquæstione luxus cocos emi singulos pluris q̄ equos querebant. Adhuc coci triumphorũ preciis paranť: & equorũ pisces. Nullusq; prope iam mortalis æstimatť pluris: q̄ q pitissime censũ domini mergit

De nullo: salpa: & salmone. Ca. XVIII.

NVllũ lxxx. librarũ ĩ mari rubro captũ Licinius Mutianus ꝓdidit. Quãta mercatura cũ luxuria suburbanis littoribus ĩuentũ est. Et hæc natura ut alii alibi pisces pricipatũ optineant. Coracinus in ægypto. Zeus idē faber appellatť gadibus. Circa ebusũ salpa. Obsenus alibi: & qui nusq̄ ꝑcoqui possit nisi ferula uerberatus. In aqtania saluo fluuiatilis marinis oĩbus præferť. Pisciũ alii brāchias multiplices habēt. alii simplices alii duplices. His aquā acceptā ore remittũt. Senectutis indiciũ squamaꝝ duritia quæ ñ sũt oĩbus similes. Duo lacus italiæ ĩ radicibus alpiũ larius & uerbāus appellanť in quibus pisces oĩbus annis uergiliarũ ortu existunt, squamis conspicui crebris atq; præacutis clauorũ caligariũ effigie: nec amplius q̄ circa eum mensem uisuntur.

De exocœto. Ca. XIX.

MIratur arcadia suũ exocœtũ appellatũ ab eo q̄d in siccũ soni causa exeat. Circa clitoriũ uocalis hic tardiť & sine brāchiis. Idē aliquibus adonis dictus. Exeunt in terrā & qui marini mures uocanť: & polypi: & murenæ. Quin & in indiæ fluminibus certũ genus pisciũ: ac de inde resilit. Nam stagna & amnes trāseunt: plerisq; & euidens ratio est: ut tuto fœtus edant: qa nō sint ibi q deuorent fœtus: fluctusq; minus sæuiant: Has intelligi ab his causas seruariq; temporum uices magis miretur: si quis reputet quoto cuiq; hominũ nosci uberrimā esse capturā sole trāseunte pisciũ signum

Digestio piscium in figura corpoꝝ. Ca. XX.

MArinorũ alii sũt plani ut rũbi soleæ ac pasceres: qui a rũbis situ tantũ corpoꝝ differunt. Dexter resupinatus est illis. pasceri leuus. Alii longi ut munera: conger. Iō pennarũ quoq; fiunt discrimina: quæ pedũ uice datæ sunt piscibus. Nullis super qnas. Quibusdā binæ: quibusdā trinæ: aliqbus nullæ. In fucino tantum lacu piscis est: qui octonis pennis natat. binæ oĩo longis: ut lonbricis & anguillis & congris. Nullæ ut mureīs: qbus nec brāchiæ: Hec oĩa flexuoso corpoꝝ ĩpulsu ita mari utũtur: ut serpentes terræ in sicco quoq; repuunt. Ideo ēt uiuaciora talia. Et e planis aliqua nō habent pennas: ut pastinacæ. Ipsa. n. latitudine natant. Et quæ mollia appellanť ut polypi q̄m pedes uicē pennaꝝ præstant

De anguillis. Ca. XXI.

ANguillæ octonis uiuũt annis. Durant & sine aqua senis diebus aquilone spirāte. austro paucioribus At hyemen eædē in ãxigua aqua nō tolerāt: nec in turbida. Ideoq; circa uergilias maxime capiunť: fluminibus tũ præcipue turbidis Pascunť noctibus exanimes piscium sole non fluitant.

De lacu benacu. Ca. XXII.

LAcus est italæ benacus in ueronēsi agro minciũ amnē transmittēs: ad cuius emersus annuo tēpore octobri fere mēse autũnali sydere ut palā ē hyemato lacu fluctibus glomeratæ uoluuntur ĩ tantũ mirabili multitudine: ut ĩ excipulis eius fluminis ob hoc ipsũ fabricatis siguloꝝ miliũ globi reperiāť.

De murena Ca. XXIII.

MVrena quocũq; tēpore parit: cum cæteri pisces stato pariant. Oua eius citissime crescũt ĩ sicco littore: elapsas uulgus coitu serpētiũ impleri putat. Aristoteles myrinũ uocat marē q generat. Discrimē esse q̄ murena uaria & ĩfirma sit myrinus unicolor & robustus: denteq; extra os habeat. In gallia septētrionali murenis omibus dextera in maxilla septenæ maculæ ad formā septētrionis aureo colore fulgēt dũtaxat uiuētibus: pariterq; cũ anima extinguntur. Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Vedius Pollio eques Romanus ex amicis Diui Augusti uiuariis earum ĩmergens dānata mancipia: nō tanq̄ ad hoc feris terraꝝ nō sufficientibus: sed quia in

alio genere totum pariter hominem distrahi spectare non poterat. Ferunt aceti gustu præcipue eas in rabiem agi. Tenuissimũ his tergus. Contra anguillis crassius: eoq; uerberari solitos tradit Verius prætextatos. Et ob id mulctã his dicit nõ institutã.

De planis piscibus. Ca. XXIIII.

p Lanorum pisciũ alterum est genus: quod ꝑ spina carthilaginem habet: ut raiæ: pastinacæ: squatinæ: torpedo: & quos bouis lamiæ aquilæ ranæ nomibus græcia appellat. Quo numero sunt squali quoq; q̃uis nõ plani. Hæc græce ĩ uninersum selache appellauit Aristoteles primus. Hoc nomine eis ĩposito nos distĩguere nõ possumus: ni carthilaginata appellare libeat. Oĩa autem carnosiora sunt talia: & supina uescunt᷑: ut in delphinis diximus. Et cũ cæteri pisces oua pariant: hoc genus solum ut ea quæ cete appellant animal parit excepta quam ranam uocant.

De echeneide. Ca. XXV.

e St paruus admodũ piscis assuetus petris echeneis appellatus. Hoc carinis adhærente naues tardius ire credũt᷑. Inde noĩe imposito. Quã ob cãm amatoriis quoq; ueneficiis ĩfamis ẽ: & iudicioꝝ ac litium mora. Quæ crimina una laude pensat. Fluxus grauidaꝝ utero sistens: partusq; cõtinẽs ad puerperiũ. Tamẽ ĩ cibos nõ admittit᷑. Pedes eũ habere arbitrat᷑ Aristoteles: ita posita pẽnaꝝ similitudine. Mutianus muricem esse latiorẽ purpura: neq; aspero neq; rotundo ore: neq; in angulos prodeunte rostro: sed simplice cõcha utroq; latere sese colligẽte. Quibus inhærẽtibus plenã uentis stetisse nauem portantẽ nuntios a Periandro ut castrarent᷑ nobiles pueri: cõchasq; quæ id præstiterunt apud gnidioꝝ Venerẽ coli. Trebius niger pedalem esse: & crassitudine qnq; digytorũ: naues morari. Præterea hanc esse uim eius asseruati in sale ut auꝝ quod deciderit in altissimos puteos admotus extrahat.

De uarietate naturæ piscium. Ca. XXVI.

m Vtant pisces colorẽ. Candidæ hyeme menæ: & fiunt æstate nigriores. Mutat᷑ & phycis reliquo tẽpore cãdida: uere uaria. Eadẽ pisciũ sola nidificat ex alga: atq; in nido parit. Volat hirundo sane perq̃ similis uolucri hirundini.

De miluo pisce & dracone marino. Ca. XXVII.

i Tẽ miluus subit ĩ sũma maria piscis ex argumẽto appellatus lucerna: linguaq; ignea p os exerta tranqllis noctibus relucet. Attollit cornuta e mari sexqpedalia fere cornua: quæ ab his nomẽ traxit. Rursus draco marinus captus atq; ĩmissus ĩ harenã cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus. Ca. XXVIII.

p Isciũ quidã sanguine carent. de q̃bus dicemus. Sũt autẽ tria genera. In primis quæ mollia appellãt᷑. Deinde cõtecta crustis tenuibus. Postremo testis cõclusa duris. Molia sunt loligo sæpia polypus & cætera eius generis. His caput ĩter pedes & in uẽtre Pediculi octoni oĩbus. Sæpie & loligini pedes duo. Ex his lõgissimi & asperi q̃bus ad ora admouẽt cibos: & ĩ fluctibus se uelut anchoris stabiliũt: cæteri cirri cũ q̃bus uenãt᷑.

De loligine & sæpiis & polypis & naupliis. Ca. XXIX.

l Oligo etiã uolitat extra aquã se efferens: quod & pectũculi faciunt sagittæ mõ. Sæpiaꝝ generis mares uarii & nigriores: cõstantiæq; maioris. Percussæ tridẽte fœminæ auxillant᷑. At fœmina icto mare fugit. Ambo autẽ ubi sensere se apprehendi: effuso atramento quod ꝑ sanguine his est infuscata aqua abscondunt᷑. Polypoꝝ multa genera. Terreni maiores q̃ pelagici: & omnes brãchiis ut pedibus ac manibus utũt᷑: Cauda uero quæ ẽ bisulca & acuta ĩ coitu. Est polypis fistula ĩ dorso: qua trãsmittunt mare. eamq; modo in dexteram ptem modo in sinistram transferunt. Natant obliq in caput: quod prædaꝝ est suffocatione uiuentibus. Cæteꝝ per brachia uelut acceptabulis disparsis eo hausto quodãmõ cui adhærescũt tenẽt supini: ut auelli nõ queant. Vada nõ apphendũt: & grãdibus minor tenacitas. Soli molliũ ĩ siccũ exeũt dũtaxat

asperũ. Leuitatẽ odere. Vescunt̃ cõchyliorũ carne: quorũ cõchas cõplexu criminũ frangunt. Itaq; praeiacentibus testis cubile eorũ deprehendit̃. Et cũ alioquin brutũ habeat̃ animal: ut quod ad manũ hominis adnatat in re quodãmõ familiari callet. Omnia in domũ comportat: de ĩ putamina rosa carne egerit: annatanteſq; pisciculos ad ea uenat̃ Colorẽ mutat ad similitudinẽ loci: & maxime in metu. Ipsũ brahia sua rodere falsa opinio est. Id. n. a cõgris euenit ei. Sed renasci sicut colchotis & lacertis caudã haud falsũ: Inter praecipua aũt miracula ẽ qui uocat̃ nauplios: ab aliis põpilos. Supinus in sũma aequorũ puenit. ita se paulatim subrigens: ut emissa omi per fistulã aqua uelut exoneratus sentia facile nauiget. Postea duo prima brachia retorquẽs mẽbranã ĩter illa mirae tenuitatis extẽdit. Qua uelificãte ĩ auras caeteris subremigãs brachiis media cauda ut gubernaculo dirigit. Ita uadit alto liburnicarũ gaudẽs imagine: Si quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.

De onigena locustis & cancris cocleis & conchis. Ca. XXX.

Olyporũ generis onigena dicta graui capitis odore. Ob hoc maxime mureni s eã cõsectãtibus. Polypi binis mensibus cõdunt̃. Vltra bimatũ nõ uiuũt. Pereũt. aũt tabe semp. Foeminae celerius & fere a partu. Nõ sũt praetereũda & L. Luculo procõs betiae cõperta de polypis quae Trebius Niger e comitibus eius prodidit. Auidissimos esse cõcharũ. Illas ad tactũ cõprimi praecidentes brachia eorũ: ultroq; escam ex praedante capere. Carent cõchae uisu omniq; sensu alio q̃ cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis. Impositoq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciatur: ita securi grassant̃: extrahuntq; carnes. Illae se cõtrahunt: sed frustra discuneatae. Tanta solertia animaliũ hebetissimus quoq; est Praeterea negat ullũ esse atrocius aĩal ad cõsitẽdum hominẽ ĩ aqua Luctatur. n. cõplexu: & sorbet acceptabulis. ac numeroso suctu detrahit eum. In naufragos urinantis ue impetũ capit. Sed si inuertat̃: elanguescit uis. Exporrigunt enĩ se resupinati. Mire omnibus marinis expectẽtibus odorẽ quoq; eorũ. Qua de cã & nassis illinunt̃. Caetera quae idem retulit mõstrã propiora possũt uideri. Carteiae ĩ cetariis assuetus quidã polypus exire e mari in lacus eorũ apertos: atq; ibi salsamẽta populari. Cõuertit in se custodũ indignatiõnẽ assiduitate furti ĩmodici. Saepes erãt his oblectae. Sed hac trãscẽdebat p arborẽ: nec deprehendi potuit nisi canũ sagacitate. Hi redeuntẽ circũuasere noctu cõcitiq; custodes expauere nouitatẽ. Primũ omniũ magnitudo ĩaudita erat. Deinde color muria obliti opore diri. Quis ibi polypũ expectaset: aut ita cognosceret. Cũ mõstro dimicare sibi uidebat̃. Nãq; & fflatu terribili canes agebat: nũc extrẽis crinibus flagelatos: nũc robustioribus brãchiis clauarũ mõ ĩcussos: aegreq; multis tridẽtibus cõfici potuit. Ostẽdere Lucullo caput eius dolli magnitudĩe ãphorarũ xv. capax atq; (ut ipsius Trebii uerbis utar) brãchias quas uix utroq; brachio cõpleti eẽt. clauarũ mõ torosas: lõgas pedũ xxx. acceptabulis siue calliculis urnalibus peluiũ mõ. Dẽtes magnitudini respõdẽtes. Reliqae asseruatae miraculo pepẽdere põdo septingẽtorũ. Saepias quoq; & loligines eiusdẽ magnitudinis expulsas ĩ littus illud idẽ auctor ẽ. In nostro mari loligines qnũ cubitorũ capiunt̃: saepiae binũ. Neq; his bimatu lõgior uita. Nauigerẽ similitudinẽ & aliã ĩ ppõtide uisã sibi pdidit. Mutianus cõchã eẽ achãti mõ carinatã ĩflexa puppe prora rostrata. In hãc cõdi naupliũ animal saepiae simile ludẽdi societate sola. Duob9 hoc fieri generibus. Trãquillo. n. uectorẽ demissis palmulis ferre ut remis Si uero flatus ĩuitẽt: easdẽ ĩ usu gubernaculi porrigi: pãdiq; cõcharũ sinus aura. Huius uoluptatẽ eẽ ut ferat: illius ut regat. Simulq; eãdẽ descẽdere ĩcluso sinu: fluctu hausto territã uisu. Id. n. ut cõstet rumore nauigantiũ humana calamitas in cã est. Locustae crusta fragili muniuntur in eo genere: qd caret sanguine. Latent mensibus quinis. Similiter cancri qui eodem tẽpore occultantur: & ambo ueris principio senectutẽ anguium more exuunt reuocatiõe tergorũ. Caetera in aqs natant. Locustae reptãtiũ mõ fluitant. Si nullus ĩgrauat metus: recto meatu cornibus q̃ sũt rotũditatae ppilata ad latera

porrectis. Iisdem erectis in pauore obliquæ in latere procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnũ hoc animalium nisi uiuum feruenti aqua incoquatur: fluida carne nõ habet callum.

De cancris. Ca. XXXI.

u Iuunt petrosis locis cancri mollibus. Hyeme aprica loca sectantur. Aestate in opaca gurgitum recedũt. Omĩa eius generis hyeme lædũtur: autũno & uere pinguescunt: & plenilunio magis q̃a nocte sydus tepido fulgore mitificat. Cãcro℞ genera carabi: astaci: tacineæ: paguri heracleotici: leones: & alia ignobiliora. Carabi a ceteris cancris cauda distãt. In phoenice hippoe uocãtur: tantæ ũelocitatis ut cõseq nõ sit. Cancris uita langa. Pedes octoni omnibus in obliquũ flexi. Foeminæ primus pes duplex: mari simplex. Præterea bina brachia dẽticulatis forcipibus. Superior pars ĩ primoribus his mouetur ĩferiore ĩmobili. Dextrũ brachiũ omĩbus maius. Vniũersi ubi aliquãdo cõgregantur os põti euincere nõ ualẽt. Quãobrẽ egressi circũeunt apparetq; tritum iter. Pinoteras uocatur minimus ex omni genere. Ideo oportunus ĩiuriæ: huic solertia est inaniũ ostrea℞ testis se cõdere: & cũ accreuerit migrare in capaciores. Cancri ĩ pauore etiã retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter se ut arietes diuersis cornibus incursantes. Cõtra serpentiũ ictus medentur. Sole cancri signũ transeunte & ipso℞ cũ exanimati sint corpus transfigurari in scorpiones narrãtur in sicco. Ex eodẽ genere sunt echini: quibus spinæ ꝓ pedibus. Ingredi ẽ his in orbẽ uolui. Itaq; detritis sæpe aculeis ĩueniuntur. Ex his echinometræ appellant quo℞ spinæ longissimæ. calices minimi. Nec omnibus idẽ uitreus color. Circa turonẽ cãdidi nascuntur: spina parua. Oua omniũ amara: quina numero. Ora in medio corpore in terrã uersa. Tradunt sæuitiã maris præsagire eos: correptisq; operiri lapillis: mobilitateq; pondere stabiliẽtes nolunt uolutatiõe spinas atterere. Quod ubi uidere nautici statim pluribus anchoris nauigia infrenant.

De cocleis. Ca. XXXII.

i N eodẽ genere sũt cocleæ aquatiles terrestresq; exerẽtes se domicilio binaq; ceu cornua ꝓtendẽtes cõtrahẽtesq;: oculis carẽt: ideoq; corniculis prætẽtãt iter.

De pectinibus. Ca. XXXIII.

p Ectines in mari ex eodẽ genere habentur. Recõditi & ipsi ĩ magnis frigoribus ac magnis æstibus: unguesq; uelut igne lucentes in tenebris etiã uelut in ore mandentiũ. Firmioris iam testæ murices: & cõcha℞ genera ĩ q̃bus magna ludẽtis naturæ uarietas: tot colo℞ differẽtiæ tot figuræ. planis. & cõcauis: lõgis: lunatis: ĩ orbẽ circũactis: dimidio orbæ cæsis: in dorsũ elatis: læuibus: rugatis: denticulatis: striatis: uertice mutricatim ĩtorto margine ĩ mucronẽ emisso: foris effuso: intus replicato: iam distinctiõe uirgulata: crinita: crispa: cuniculatim pectinatim imbricatim undata: cãcellatim reticulata: in obliquũ: ĩ rectũ expãsa: prædẽsata: porrecta: sinuata: breui nodo ligatis: toto latere cõnexis: ad plausũ aptis: ad buccinã recuruis. Nauigãt ex his neritæ: præbẽtesq; cõcauã sibi partẽ. & alterã auræ opponẽtes per sũma æquo℞ uelificant: saliũt pectines & extra uolutant. seq; & ipsi carinant.

De diuitiis marinis. Ca. XXXIIII

f Ed q̃d hæc tã ꝑua cõmemoro? cũ populatio mo℞ atq; luxuria nõ aliũde maior q̃ e cõcha℞ genere ꝓueniat? Iã q̃dẽ ex tota re℞ natũa dãnosissimũ uẽtri mare ẽ tot modis: tot mẽsis: tot pisciũ saporibus: q̃bus precia capiẽtiũ ꝑiculo fiũt

Q uõ nascãtur: & ubi: & quõ ĩueniũtur margaritæ. Ca. XXXV.

S Ed quota hæc portio est reputantibus purpuras? conchilia? margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria: nisi manibus: auribus: capite: toto corpore a foeminis iuxta uirisque gestarentur. Q uid mari cum uestibus? Q uid nudis fluctibus cum uellere? Non recte recipit hæc nos rerum natura nisi nudos. Esto: si tãta uẽtri cũ eo sociatas. Quid tergori? Pa℞ sit nisi q̃d uestimur

periculis etiã uestiamur Adeo p totũ corpus animaꝗ hoĩs periculo quæsita maxime pla
cent. Principiũ ergo culmenq; oĩm reꝝ precii margaritæ tenent. Indicus maxime has
mittit oceanus. Inter illas belluas tales tãtasq; quas diximus p tot maria ueniẽtes tã lõ
go terraꝝ tractu: e tãtis solis ardoribus: atq; indicis quoq; ĩsulis petunt & admodũ pau
cis. Fertilissima ẽ taprobane & storois ut diximus ĩ circuitu mũdi. Itẽ perimula promõ
torũ ĩdiæ. Præcipue aũt laudant circa arabiã ĩ persico sinu maris rubri. Origo aũt atq;
genitura cõchæ ẽ haud multũ ostreaꝝ cõchis differens. Has ubi genitalis anni stimu-
lauerit hora pandẽtes sese quadã obscitatiõe ĩpleri roscido cõceptu tradũt: grauidas po
stea eniti: partũq; cõcharũ eẽ margaritas ꝓ qualitate roris accepti. Si purus influxerit
candorẽ cõspici. Si uero turbidus: & fœtũ sordescere. Eundẽ pallere cælo minãte cõcep
tum. Ex eo qppe cõstare cæliq; eis maiorẽ societatẽ eẽ ꝙ maris: inde nubilũ trahit colo-
rẽ: aut ꝓ claritate matutina serenũ. Si tẽpestiue satient: grãdescere & partus. Si fulgẽret
cõprimi cõchas: ac ꝓ ieiuni mõ minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repẽte cõpressas
quæ uocãt physemata efficere speciẽ: uerũ inani iflatã sine corpore. Hos eẽ cõcharum
abortus: Sani qdẽ partus multiplici cõstant cute: nõ ĩpropriæ callũ ut existimari cor-
poris possit. Itaq; & purgant a peritis. Miror ipso tãtũ eas cælo gaudere: sole rubescere:
cãdorẽq; perdere ut corpus humanũ. Quare præcipuũ custodiũt pelago altius mersæ
ꝙ ut penetrẽt radii. Flauescũt tñ & illæ senecta: rugisq; torpescũt: nec nisi ĩ iuuenta cõ-
stat ille q quærit uigor. Crassescũt etiã ĩ senecta: cõchisq; adhærescũt: nec iis auelli que
unt: nisi lima. Quibus una tantũ ẽ facies & ab ea rotũditas: auersis planicies: ob id tym
pania noĩant. Cohærẽtes uidemus ĩ cõchis hac dote unguẽta circũferẽtibus. Cætero
ĩ aqua mollis unio: exẽptus ꝓtinus durescit. Cõcha ipsa cũ manũ uidet cõprimit sese
operitq; opes gnara ꝓpter illas se peti: manũq; si ꝑueniat acie sua abscidit: nulla iustio
re pœna: & aliis munita suppliciis. Quippe iter scopulos pars maior ĩuenit: sed ĩ alto
quoq; cõitant marinis canibus. Nec tñ aures fœminarũ arcent. Quidã tradunt sicut
apibus ita cõcharũ examinibus singulas magnitudinẽ & uetustate ꝑcipuas eẽ ueluti
duces miræ ad cauẽdũ solertiæ. Has urinãtiũ cura peti. Illis captis facile cæteras palan
tes retibus ĩcludi. Multo deinde obrutas sale ĩ uasis fictilibus erosa carne oĩ nucleos
quosdã corpoꝝ hoc ẽ uniones decidere ĩ ima. Vsu atteri nõ dubiũ ẽ: colorẽq; ĩdiligẽtia
mutari. Dos oĩs ĩ cãdore: magnitudine: orbe: leuore: põdere: haud ꝓmptis rebus ĩ tan
tum: ut nulli duo reperiant ĩdiscreti. Vnde nomen unionũ romanæ scilicet ĩposuere
deliciæ. Nã apud græcos nõ ẽ: nec apud barbaros ĩuentores eius aliud ꝙ margaritæ. Et
ĩ cãdore ipso magna differẽtia. Clarior ĩ rubro mari reptus. Indicus specularium lapidũ
squamas assimilat: alias magnitudine ꝑcellẽs. Sũma laus coloris ẽ exaluminatos uocari
& ꝓcerioribus sua gratia ẽ. Elencos appellãt fastigiata lõgitudine: Alabastrorũ figura
ĩ pleniore orbe desinẽtes. Hos digytis suspẽdere: & binos ac ternos auribus. Fœminarũ
gloria ẽ: Subeũt luxuriæ eius nomina & tedia exqsita pditione pọtatu. Siqdẽ cũ id fece
re crotalia appellãt: ceu sono quoq; gaudeãt: & collisu ipso margaritarũ. Affectãtq; iam
& pauperes lictorẽ fœminę in publico unionẽ esse dictantes. Quin & pedibus: nec
crepidaꝝ tantũ obstragulis: sed totis socculis addũt. Neq;.n. gestare iã margaritas: nisi
calcẽt: ac p uniones etiã ambulent satis ẽ. In nostro marirepiri solebant. Crebrius circa
bosphoꝝ thraciũ: ruffi ac parui ĩ cõchis: quas myas appellãt. At ĩ carnania quæ uocat
pina gignit. Quo apparet nõ uno cõchæ genere nasci. Nã & Iuba tradit arabicis con-
chã eẽ similẽ pectini ĩsecto: hirsutã echinoꝝ mõ. Ipsũ unionẽ ĩ carne ipsã eẽ grãdini si
milem. Conhæ non tales ad nos afferuntur. Nec in acarnania ante laudati reperiunt:
e normes & feri: colorisq; marmorei. Meliores circa actium: sed & ii parui. Et in mauri-
taniæ maritimis. Alaxander Polyhistor & Sudines senescere eos putant: coloremque
expirare. Eorum corpus solidum esse manifestum est: quod nullo lapsu franguntur.
Nõ aũt semp ĩ media carne repiuntur: sed aliis atq; aliis locis. Vidimusq; iã extremis ẽt

marginibus uelut e cōcha exeuntes. Et in quibusdam quaternos quosq;. Pōdus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. In britānia paruos atq; decolores nasci certū est. Quoniā Diuus Iulius thoracē quē Veneri genitrici in tēplo eius dicauit. ex britānicis margaritis factū uoluerit ītelligi. Lolliā Paulinā quæ fuit Caii pricipis matrona nec serio qdē aut solēni cerimoniaꝝ aliquo apparatu: sed mediocriū etiā sponsaliū cœna uidi smaragdis margaritisq; opertam: alterno textu fulgētibus toto capite crinibus: spiris auribus: collo monilibus digytisq;. Quæ sūma quadrīgeties sestertium colligebat. Ipsa cōfestim paratā nūcupationē tabulis ꝓbare. Nec dona ꝓdigi pricipis fuerāt: sꝫ auitæ opes ꝓuintiaꝝ scilicet spoliis partæ. Hic est rapinaꝝ exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius īfamatus regū muneribus ī toto oriēte īterdicta amicitia a Caio Cæsare Augusti filio uenenū biberet: ut neptis eius q̄dringeties sestertiū opta spectaret̄ ad lucernas. Cōputet nunc aliqs ex alia pte q̄tū Curius aut Fabritius in triūphis tulerint: & imaginet̄ eorum fercula: & ex altera pte Lolliā unā imperii mulierculā accubantē: non illos curru detractos q̄ ī hoc uicisse malit! Nec hæc sūma luxuriæ exēpla sūt. Duo fuere maximi uniōes p oēm æuum. Vtrūq; possedit Cleopatra ægypti reginaꝝ nouissima p manus oriētis regū sibi traditos. Hæc cū exq̄sitis quotidie Antonius saginaret̄ epulis: suꝑbo simul ac ꝓcaci fastu ut regina meretrix lautitiā eius oēm apparatūq; detractans: quærentē eo qd astrui magnificētiæ possit respōdit. Vna se cœna cēties sestertiū absūpturā. Cupiebat discere Antonius: sed fieri posse nō arbitrabat̄. Ergo spōsionibus factis postero die quo iudiciū agebat̄: magnificā alias cœnā ne dies piret: sed quottidianā Antonio apposuit irridēti: cōputationēq; expostulāti. At illa corallariū id esse: cōsumpturāq; se ea ī cœna taxationē cōfirmās: solāq; se cēties sestertiū cœnaturā. Inferri mēsam secūdā iussit. Ex p̄cepto ministri unū tantū uas ante eā posuere aceti: cuius aspitas uisq; in tabē margaritas resoluit. Gerebatq; auribus tū maxime singulare illud & uere unicū naturæ opus. Itaq; spectāte Antonio qd nā eēt actura detractū alteꝝ mersit: ac liquefactū absorbuit. Iniecit alteri manū. L. Plaucus iudex spōsionis eius eū quoq; paranti simili mō absumere. Victūq; Antoniū ꝓnuntiauit hoīe irato. Comitet̄ fama unionis eius parē facta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectū: ut esset in utrisq; Veneris auribus romæ in pantheo dimidia eoꝝ cœna: Non ferent tamē hanc palmā: spoliabūturq; etiā luxuriæ gloria. Prior id fecerat romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres: ne triumphatu suo nimis suꝑbiat Antonius pene histrici compatus. Et quidē nulla sponsione ad hoc ꝓductus: quo id magis regiū erat: sed ut experiret̄ in gloria palati quid saperent margaritæ: atq; ut mire placuere: ne solus hoc sciret singulos uniones cōuiuis ad sorbendū dedit. Romæ in ꝓmiscuū ac frequentē usuꝫ uenisse alexandria in ditionē redacta. Primū autē cœpisse circa syllana tēpora minutas & uiles Fenestella tradit manifesto errore: cū Elius Stilo iugurthino bello unionum nomen īpositum maxime grādibus margaritis ꝓdat. Et hoc tamē æternæ ꝑpe possessiōis ē: sequitur hæredē. In mancipatum uenit ut p̄dium aliquod. Cōchylia & purpuras oīs hora atterit: qbus eadē mater luxuria paria pene etiā margaritis p̄cia fecit.

De natura purpuræ & muricis. Ca. XXXVI.

Purpuræ uiuūt annis plurimū septenis. Latēt sicut murices circa canis ortū tricenis diebus. Cōgregāt̄ uerno tēpore: mutuoq; attritu lentorē cuiusdā ceræ saliuāt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florē illum tingendis expetitum uestibus in mediis habent faucibus. Liquoris hic ē minimi in cādida uena. Vnde preciosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterille. Viuas capere contendunt: q̄a cum uita sua succum illū euomunt. Et maioribus quidē purpuris detracta cōcha auferunt: minores cum trapetis frangunt. Ita demum rorem eum excipiētes tyrii. Præcipuus hic asiæ. In enynge africæ: & getulo littore oceani: in laconica europæ. Hinc fasces securesq; romanæ uiam faciūt. Ideq; ꝓ maiestate ī pueritia ē. Distiguit

ab equite curiā. Diis aduocat̄ placādis. oēmq; ueste illuminat. In triūphali micet̄ auro Qua ꝑpter excusata & purpuræ sit insania. Sed unde cōchyliis p̄cia? Quis uirus graue ī fuco: color austerus ī glauco & irascēti similis mari. Lingua purpuræ longitudine digytali: q̄ pascit̄ p forādo reliqua cōchylia: tāta duricia aculeo ē. Aqua dulci enecāt̄ & sic ubi fiumini īmergunt̄: alioqn captæ diebus qnquagenis uiuūt saliua sua. Conchæ omēs celerime crescūt præcipue purpuræ. Anno magnitudinē implēt. Quod si hactenus trāscurrat expositio: fraudatā se ꝑtinus luxuria credat. Nos indiligētiæ damnet. Quāobrē ꝑsequemur etiā officinas: ut tanq̄ ī uictu frugū noscit̄ ratio. Sic omēs q istis gaudēt præmio uite suæ calleāt. Cōcharꝝ ad purpuras & cōchylia eadē qdem est materia: sed distat tempamēto. Duo sūt genera. Buccinū minor cōcha ad similitudinē eius buccini: quo sonus editur. Vnde & cā nomini rotūditate oris in margine incisa. Alterꝝ purpura uocat̄ calliculatim procurrēte rostro: & calliculi latere itrorsus tabulato qua æferat̄ lingua. Præterea clauatū ē ad turbinē usq;: aculeis in orbē septenis fere: q nō sūt buccino: sed utrisq; orbes totidē quot habēt ānos. Buccinū non nisi petris adhæret: circaq; scopulos legitur.

Quod sūt genera. Ca. XXXVII.

p Vrpuræ noīe alio pelagiæ uocant̄. Earꝝ genera plura: pabulo & solo discreta. Lutense putri limo: & algense enūtritū alga uilissimū. Vtrisq; melius teniense ī tenei maris ora collectū: Hoc quoq; tñ etiānum leuius atq; dilutius. Calculosæ appellāt̄ a calculo maris mire apto cōchyliis: & lōge optimo purpuris. Dialusitense id ē uario soli genere pastū. Capiūtur aūt purpuræ paruulis rarisq; cōchis textu ueluti nassis in alto iactis. Inest iis esca clusiles mordacesq;ꝫ cōcharū: quales uidemus has semineces: sed redditas mari auido hiatu reuiuiscētes. Appetunt eas purpuræ: porrectisq; linguis īfestāt. At illæ aculeo extimulatæ claudūt sese: cōprimūtq; mordentia: ita pendētes auidate sua purpuræ tollunt̄.

Quod capiātur tēpore? Ca. XXXVIII.

c Api eas post canis ortū aut ante uernū tēpus utilissimū: quoniā cū sœtificauere fluxos habent succos. Sed id tingentū officinæ ignorāt: cū sūma uertat̄ in eo. Eximit̄ postea uena quā diximus. Cui addi salem necessariū: sextarios ferme in libras cētenos. Macerari triduo iustū. Quippe maior uis tanto q̄to recētior. Feruere in plūbo: singulisq; aquæ amphoris centenas atque qnquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore torreri: & ideo lōginquæ fornacis cuniculo. Ita despūatis subinde carnibus quas hæsisse uenis necesse est: decimo ferme die liquatis cortina uellus elutriatū mergit̄ ī experimētum. Hoc donec spei satisfiat uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis. Rursusque mergitur carminata: donec oēm ebibat saniem. Buccinū p se dānatur: quoniā fucū remittit. Pelagio admodū alligatur: nimiæque eius nigritiæ dat austeritatē illā nitorēque qui quærit̄ cocci. Ita ꝑmixtis uiribus alterū altero excitat̄: aut astringit̄. Sūma medicaminū ī libras. Vellerꝝ buccino ducentæ. Pelagio. cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primū satiatur īmatura uiridiq; cortina: mox ꝑmutatur in buccino. Laus ei summa ī colorē sanguinis cōcreti nigricans aspectu: ideq; suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Romæ quando usus purpuræ. Ca. XXXIX.

p Vrpuræ usū romæ semp fuisse uideo. sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium e regibus primum usum hetruscis deuictis satis constat: Nepos Cornelius qui Diui Augusti principatu obiit. Me inquit iuuene uiolacea purpura uigebat: cuius libra denariis centū uenibat: nec multo post rubra tarentina. Huic successit dibapha tyria: quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis currulis primus in ꝑtexta usus iprobabat̄. Qua purpura qs ñ iam īquit triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis conditæ anno. dcc.

Cicerone cons. Dibapha tunc dicebatur: quæ bis tincta esset ueluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes pene cõmodiores purpuræ tinguntur. In conchyliata ueste cætera eadem sine buccino. præterq; ius temperaturæ. Aeq; pro ĩdiuiso humani potus excremento dimidia & medicamina addunt. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fraudata: tantoq; dilucidior q̃to magis uellera esuriunt.

De precio earum. Ca. XXXX.

p Recia medicamento sunt quidẽ pro fertilitate littoꝝ uiliora. Nõ tamen usquã pelagii libras qnquenos nũmos excedere: & buccini cẽtenos sciãt: qui ista mercant̃ ĩmenso. Sed alia sunt. nec habẽt finem uitia. Iuuatq; ludere ĩpendio: & lusus geminare miscẽdo iteꝝ & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere: argentũ auro cõfundere ut electra fiant: addere iis æra: ut corinthia.

De tingendo amethystino & coco byssino. Ca. XXXXI.

N On est satis abstulisse gẽmæ nomẽ amethystũ. Rursum absolutus inebriat̃ tyrio: ut sit ex utroq; nomẽ improbũ tyriamethystus: simulq; luxuria duplex. Et cũ cõfecere conchylia: trãsire melius in tyriũ putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse artifice mutãte q̃d dãnabat. Inde rõ ẽ nata. Votũ quoq; factũ e uitio portẽtosis ingeniis: & gemina demõstrata uia luxuriæ: ut color alius operiret̃ alio. Suauior ita fieri leuiorq; dictus. Quin & terrena miscere: coccoq; tinctũ tyrio tĩgere ut fieret hisbyssinũ. Coccũ galatiæ rubẽs gramen: ut dicemus in terrestribus aut circa emeritã lusitaniæ ĩ maxima laude ẽ. Veꝝ ut simul pagantur mobilia pigmenta anniculo gramini languidus succus. Idẽ a quadrino euanidus. Ita nec recẽti uires neq; senescẽti. Abunde tractata est rõ: qua se uiroꝝ iuxta fœminarũq; forma credit amplissimã fieri.

De pinna & pinnotere: & aquatiliũ sensu. Ca. XXXXII.

c Onchaꝝ generis & pinna est. Nascit̃ in limosis subrecta semp: nec unq̃ sine comite: quẽ pinnoterẽ uocãt: alii pinnophylacẽ idest squilla parua. Alibi cancer dapis assectator. Pãdit se pinna luminibus orbũ corpus intus minutis piscibus p̃bens. Assultant alii ꝓtinus: & ubi licẽtia audacia creuit: implent eã. Hoc tẽpus speculatus ĩdex morsu leui significat. illa ore cõpresso q̃cquid ĩclusit exanimat: parteq; socio tribuit. Quo magis miror quosdã existimasse aquatilibus nullũ inesse sensũ. Nouit torpẽdo uim suã ipsa nõ torpens: mersaq; in limo se se occultat: pisces q securi natãtes obtorpuere corripiens. Huius iecori teneritas nulla præfert̃. Nec minor solertia ranæ: quæ in mari piscatrix uocat̃: eminẽtia sub oculis cornicula turbato limo exerit: assultãtes pisciculos ꝓtrahens: donec tam ꝓpe accedant: ut assiliat. Simili mõ squatina & rhõbus abditi pinnas exertas mouẽt specie uermiculoꝝ: itẽq; quæ uocat̃ raia. Nã pastinaca latrocinatur ex occulto transeuntes radio: quod telũ ẽ ei figens. Argumẽta solertiæ huius q̃d tardissimi piscium hi mugilem uelocissimum omniũ habentes in uentre reperiunt̃.

De scolopendris uulpibus & glanis. Ca. XLIII.

s Colopendræ terrestribus similes quas centipedes uocant hamo deuorato omnia interranea euomunt: donec hamum egerant: deinde resorbent. At uulpes marinæ simili in periculo glutiunt amplius usq; ad infirma lineæ: quæ facile prodãt. Glaucus q & glanis uocat̃ auersus mordet hamos nec deuorat: sed esca spoliat.

De ariete pisce. Ca. LXIIII.

g Rassatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra si queꝫ nandi uoluptas inuitet expectat. Nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculatur: occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent non animalium neque fruticum: & de urticis & spongiis. Ca. XLV.

e Quidem & iis sensum in esse arbitror qui nec animalium neq; fruticum sed tertiam ex utroq; naturã habẽt: urticis dico & spongiis. Vrticæ noctu uagan-

tur:noctuque mutantur:carnosæ frondis:Iis natura ut carnē uescantur. Vis pruritu mordax:eademq; quæ terrestris urticæ. Contrahit ergo se q̄ maxīe rigens:ac prænatāte pisciculo frōdem suam spargit:cōplectēsq; deuorat. Alias marcenti similis: & iactari se passa fluctu algæ uice cōtractos pisces:attrituq; petræ scalpentes pruritū inuadit: Eadem noctu pectines & echinos perquirit. Dū admoueri sibi manum sentit: colorem mutat:& cōtrahitur. Tacta uredinē mittit:paulūq; si fuerit interualli:abscōditur. Ora ei in radices esse traduntur. Excrementa p sūma tenui fistula reddi. Spōgiarum tria genera accipimus. spissum:ac predurū:& asperū. Tragos id uocatur. Spissum & mollius: magis tenue densūq; ex quo penicilli:achilletim. Nascūtur omnes ī petris. Aluntur cōchis:pisce:limo. Intellectū inesse iis apparet:quia ubi auulsorem sensere: cōtractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idē fluctu pulsante faciunt. Viuere esca manifesto cōchæ minutæ in iis repertæ ostendūt. Circa toronē uesci illis auulsas etiā aiunt:& ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoq; inhæret color:africis præcipue quæ generantur in syrtibus:maxīæ fiunt mancæ. Sed mollissimæ circa lyciā. In profundo āt nec uentoso molliores. In hellespōto asperæ. Et densæ circa maleā. Putrescūt ī apricis locis:Ideo optīæ in gurgitibus uiuentibus:idēq; madētibus nigricās color Adherēt nec pte nec totæ. Intersūt.n. fistulæ quædā inanes:quaternæ fere aut qnæ:p quas pasci existimātur. Sūt & aliæ sed supnæ cōcretæ. Et subesse mēbrana quædam radicibus earū itelligitur. Viuere cōstat lōgo tēpore. Pessimū oīum genus earū est:quæ aplysiæ uocātur:quia elui nō possunt:ī qbus maxīe sunt fistulæ:& reliqua dēsitas ipissa.

De caniculis marinis. Ca. XLVI.

Canicularū maxīa multitudo circa eas urināres graui piculo infestāt. Ipsi ferūt & nubē quādā crassescere sup capita animaliū planorū pisciū similē premētē eos:arcentēq; a reciprocādo:& ob id stilos præacutos lineis anexos habere sese:q̄a nisi pfossæ ita nō recedāt:caliginis & pauoris (ut arbitror) ope. Nubē.n.& nebulā cuius nomie id malū appellāt inter animalia illa haud ultra cōperit qsq̄. Vt cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces oēmq; cādorē corporū appetūt. Salus una in aduersas eundi ultroq; terrēdi. Pauet enim hominē æque ac terret. Et sors æqua in gurgite. Vt ad sūma aquæ uentū ē:ibi periculū anceps. Adēpta ratiōe cōtra eundi:dū conetur emergere. Et salus omnis in sotiis. Funē illi religatū ab humeris eius trahunt Hūc dimicās ut sit piculi signū leua quatit. Dextera apprehenso stilo in pugna ē. Modicus alias tractus. Vt ppe carinā uentū ē:nisi præceleri ui repēte rapiāt: absumi spectant. Ac sæpe iā subducti e manibus auferunt:si nō trahentiū ope cōglobato corpore in pilæ modū ipi se adiuuere. Protēdunt qdē tridētes illi. Sed mōstri solertia ē nauigiū subeundi atq; ita e tuto prœliādi. Oīs ergo cura ad speculādum hoc malum insumit̄.

De animātil 9 q̄ silicea testa.& q̄ sie uillo icludūt̄:& reliqs sordidis aīalil 9 C. XLVII

Fertilsima ē securitas uidisse planos pisces:qa nunq̄ sunt ubi maleficæ bestiæ Qua de cā urinātes sacros appellāt eos. Silicea testa iclusis fatēdū ē nullū eē sēsū ut ostreis. Multis eadē natura q̄ frutici ut olothyris:pulmonibus:stellis Adeoq; nihil non gignitur ī mari ut cauponaꝶ ēt æstiua aīalia pnici molesta saltu aut q̄ capillus maxīe celat existāt:& circūglobata escæ sæpe extrahūt̄. Quæ cā sōniū pisciū in mari noctibus infestare existimat̄. Quibusdā uero ipsis inascunt̄:quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Ca. XLVIII.

Nec uenena cessant dira ut ī lepore:q ī idico mari ēt tactu pestilēs uomitū dissolutionēq; stomachi ptinus creat. In nostro offa iformis:colore tātū lepori similis. In idis & magnitudīe & pilo duriore. Tātū uiuus ibi capit̄. Aeque pestifeꝶ aīal araneus ipinæ ī dorso aculeo noxius. Sed nullum usq̄ execrabilius q̄ radius super caudam eminēs trigonis q̄ nostri pastinacam appellant. Quin cōchylii magnitudine arbores infixus radici necat. Arma ut tælū perforat & ferri & ueneni malo.

De moribus piscium. Ca. XLIX.

Morbos uniuersa genera pisciũ & cætera aĩalia etiam fera nõ accipimus sentire. Verum ægrotare singulos manifestum facit aliquorum macies: cum in eo dem genere ꝑpingues alii capiant̃. De generatione eorum mira. C. .L.

q Vonã modo generent desiderium & admiratio hominum differri non patit̃. Pisces attritu uentriũ coeunt: tanta celeritate ut uisum fallãt: Delphini & reli qua cete simili modo & paulo diutius. Fœmina piscis coitus tẽpore marẽ seqt̃ uentrẽ eius rostro pulsans: Sub partu mares fœminã similiter oua uescentes eoꝝ. Nec satis est generationi p se coitus: nisi editis ouis inter se uersando mares & fœminæ uitale asperserint uirus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine: alioquin replerentur maria & stagna: cum singuli uteri inumerabilia concipiant.

Item de generatione & qui pisces oua pariant. Ca. LI.

p Iscium oua in mari crescũt: quædã sũma celeritate ut murenaꝝ. Quædã pau lo tardius: Plani pisciũ quibus cauda nõ obest aculeiq; ut testudines & raiæ ĩ coitu supueniunt. Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo. Sæpiæ & loligi nes linguis cõponentes inter se brachia: & in cõtrarium nantes: & pariunt ore. Sed po lypi in terrã uerso capite coeunt. Reliqua molliũ tergis ut canes. Itẽ locustæ & squillæ. Cancri ore. Ranæ supueniunt: prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehẽdente: po sterioribus clunes. Pariũt minimas carnes nigras: quas gyrinos uocãt: oculis tamen & cauda insignes: mox pedes figurant̃: cauda findente se ĩ posteriores. Mirũq; semestri uita resoluũtur in limũ nullo cernẽte: & rursus uernis aquis renascunt̃ quæ fuere natæ perinde occulta ratione cũ omnibus annis id eueniat. Et mytuli & pectines sponte naturæ in harenosis ꝓueniunt. Quæ durioris testæ sunt: ut murices purpuræ saliuorio lẽtore. Sicut acescente humore culices: atq; spuma maris incalescẽte cũ admissus ẽ hym ber. Quæ uero siliceo tegmine operiunt̃ ut ostrea putrescẽte limo: aut spuma circa nauigia diutius stãte: defixosq; palos: & lignũ maxime. Nup cõpertum in ostreariis: humo rem iis fœtificũ lactis modo effluere: Anguillæ atterũt se scopulis ea strigmẽta uiuescũt Nec alia est eaꝝ ꝓcreatio. Pisciũ diuersa genera nõ coeunt præter squatinã & ranam: ex quibus nascitur priori parte ranæ similis: & nomẽ ex utroq; cõpositum apud græcos trahit. Quædã tempore anni gignuntur & in humore & in terra. Vere pectines limaces hirũdines eodẽ tempore euanescunt. Piscium autẽ lupus & trichias bis anno parit: & saxatiles omnes. Mulli ter: & chalcis: cyprius: exien. Scorpiones bis ac sargi uere & autũno. Ex planis squatina sola autũno occasu uergiliaꝝ. Plurimi piscium tribus mẽsibꝫ aprili maio. Salpæ autũno: spari: torpedo: squali circa æquinoctium. Molles uere. Sæpia oĩbus mẽsibus. Oua eius glutino atramẽti ad speciem uuæ cohærentia masculus ꝓseq tur afflatu: alias sterilescunt. Polypi hyeme coeunt. Pariunt uere oua tortili uibrata Pã pino. tanta fœcunditate ut multitudine ouoꝝ occisi nõ recipiant cranos capitis: quæ prægnantes tulere. Ea excludũt quinquagesimo die: e quibus multa ꝑpter numerum intercidũt. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua supra oua: atq; ita icubãt. Polypis fœmina modo in ouis sedet: modo cauernã brachioꝝ implexu claudit. Sæpia in terreno parit inter harũdines: aut sicubi enata alga. Excludit qntodecimo die. Loligines ĩ alto cõ°ta oua edũt ut sæpiæ. Purpuræ murices eius deniq; generis uere pariũt. Echi ni oua plenilunüs habẽt hyeme. Et cocleæ hyberno tẽpore nascũt̃. Torpedo octogenos fœtus habẽs inuenit̃: eaq; quæ intra se parit oua præmollia ĩ aliũ locũ uteri transferens atq; iba excludẽs. Simili mõ oĩa quæ carthilaginea appellauimus: ita fit ut sola pisciũ & aĩal pariãt: & oua cõcipiãt. Sylurus mas solus oĩum edita custodit oua: sæpe & quinquagenis diebus ne absũmant̃ ab aliis. Cæteræ fœminæ ĩ triduo excludũt: si mas attigit. Acus siue belonæ unus pisciũ dehiscẽte pp multitudinẽ utero pit. A ptu callescit uulnus: qđ & ĩ cæcis serpẽtibus tradũt. Mus marinus in terras scrobe effossa pit oua: & rursus obruit terra. Xxx. die refossa apit: fœtũq; ĩ aquã ducit. De uuluis pisciũ. C. LII.

Rrythini & chanæ uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur a græcis ipse se inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uisu carent.

De longissima uita piscium. Ca. LIII.

Eui piscium memorandum nuper exemplum accepimus. Paulisippũ uilla est campaniæ haud procul Neapoli. In ea in Cæsaris piscinis a Pollione. Video coniectum piscem sexagesimum post annum expirasse scribit Anneus Seneca. Duobus aliis æqualibus eius ex eodem genere etiam tunc uiuentibus. Quæ mẽtio piscia℞ admõet ut paulo plura dicamus hac de re: priusq̃ digrediãur ab aq̃tilibus.

De uiuariis ostrearum: & quis ea primus ĩuenerit. Ca. LIIII:

Strearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in baiano ætate. L. Crassi oratoris ante marsicum bellũ: nec gulæ causa: sed auaritiæ: magna uectigalia tali ex ingenio suo percipiens. Vt qui primus pensiles inueuit balineas ita mangonizatas uillas subinde uendendo. Is primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit: quando eadem aquatilia genera aliubi atq; aliubi meliora. Sicut lupi pisces in tyberi amne inter duos pontes: rombus Rauennæ: murenæ in Sicilia: elops Rhodi: & alia genera similiter: ne culinarum censura peragatur. Nondum Britãnica seriebant littora: cum Orata lucrina nobilitabat. Postea uisum tanti in extrema Italia petere brundusium ostreas(ac uelitis. Sed ĩter duos sapores nuper excogitatum famen longæ aduectionis a brũdusio compascere in lucrino. Eadem ætate prior Licinius Murena reliquorum piscium uiuaria inuenit. Cuius deinde exemplum nobilitas secuta est. Philippus Hortensius Luculus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impẽdio quam uillam ædificauerat euripum: & maria admisit. Qua deˢ causa magnus Pompeius Xersem togatum eum appellabat. Quadringẽta ipsius piscinæ. A defuncto illo uenire pisces.

Quis primus murenarum uiuaria fecerit. Ca. LV.

Vrenarum uiuarium priuatim excogitauit. C. Hirrus ante alios qui cœnis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutua apẽdit. Nam permutare quidem precio noluit: alia ue merce. Huius uillam iter quam modicum. xl. milibus piscinæ uendiderunt. Inuasit deinde singulorum piscıũ amor. Apud baulos in parte baiana piscinam habuit Hortensius orator. Murenã adeo dilexit: ut exanimatam flesse credatur. In eadem uilla Antonia Drusi Murenæ quam diligebat in aures addidit. Cuius propter famam nõnulli baulos uidere cõcupiuerũt.

De coclearum uiuariis & quis primus instituit. Ca. LVI.

Oclearum uiuaria instituit Fuluius Hirpinus in Tarquinensi paulo ante ciuile bellum: quod cum Pompeio magno actum est: distictis quidem generibus earum: seperatim ut essent: albæ quæ in reatino agro nascuntur. Sepatim illyricæ: quibus magnitudo præcipua. Africanæ quibus fœconditas. Solitãæ quibus nobilitas. Quin & saginam earum cõmẽtatus est sapa & farre: aliisq; generibus. Vt cocleæ quoq; altiles ganeam implerent. Cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta sit ut octoginta quadrantes caperent singularum calices auctor est. M. Va.

De piscibus terrenis Ca. LVII.

Iscium genera etiamnum a Theophrasto mira produntur circa babylonis rigua decedentibus fluuiis in cauernas aquas hãbetes remanere. Quosdã ĩde exire ad pabula pennulis gradientes crebro caudæ motu: contraq; uenantis refugere in suas cauernas: & ĩ iis obuersos stare: Capita eorũ esse ranæ marinæ similia reliquas partes gobiorum. Branchias ut cæteris piscibus. Circa heracleam & toronem & lycum amnem esse multifaria. In ponto unum genus esse: quod extremas fluminũ aquas sectetur: cauernasq; sibi faciat in terra: atq; ĩ iis uiuat etiam reciprocis amnibus siccato littore. Effodi ergo motu: demũ corpo℞ uiuere eos approbãt. Circa heracleam

eandem eodemq; lyco amne decedente ouis relictis in limo generari pisces: qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Quod fieri non in digo humoris: propter quos & anguillas diutius uidere exẽptas aqs. Oua ãt i sicco maturari ut testudinũ. Eadẽ i ponti regione apprehẽdi i glacie piscium quosdam maxime gobiones non nisi patinaꝶ calore uitalem motũ fatentes. In iis quidẽ tametsi mirabilis: est aliqua rõ. Idẽ tradit i paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus. In iis locis ubi nullæ restagnẽt aquæ. Miraturq; & ipse gigni sine coitu. Humoris quidẽ uim aliquã inesse quã puteis arbitratur: cũ nonnulli reperiãtur pisces. Quicquid est hoc certe minus admirabilem talparum facit uitam subterranei animalis: nisi forte uermiũ terrenorum & iis piscibus natura est.

De muribus nili. Ca. LVIII.

u Erum omibus iis fidem nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe deturgente eo musculi reperiuntur inchoato opere. Genitalis aquæ terræq; iam parte corporis uiuentes: nouissima effigie etiamnum terrena.

De anthia pisce: & quomodo capiatur. Ca. LIX.

n Ec de anthia pisce sileri conuenit. Itaq; plerosq; aduerto credidisse apud chelidonias isulas quas diximus asiæ scopulos i mari ante pmontoriũ sitas. Ibi frequẽs hic piscis & celeriter capitur uno genere: paruo nauigio & concolori ueste: eadẽq; ora per aliquot dies cõtinuos piscator enauigat certo spatio: escãq; proiicit. Quicquid ex eo mutetur: suspecta fraus prædæ ẽ. Cauẽsq; quod timuit: cũ id sæpe factũ est: unus aliquando cõsuetudine inuitatus anthias escam apetit Notatur hic itentione diligẽti: aut auctor spei: cõciliatorq; capturæ. Neq;.n.ẽ difficile cũ per aliquot dies solus accedere audeat: tandẽ & aliquos iuenit paulati comitatior. Postremo greges adducit inumeros: iã uetustissimis qbusq; assuetis piscatorẽ agnoscere: & cibũ e manu cape. Tũ ille paulũ ultra digytos i esca iaculatus hamũ singulos iuolat uerius q̃ capit ab umbra nauis breui conatu abscẽs. Ita ne ceteri sẽtiãt alio itus excipiẽte cẽtonibus raptũ: ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat. Cõciliatorẽ nosse ad hoc pdest: ne capiat. Parcit piscator fugituro i reliquũ gregẽ. Ferũt discordẽ sotiũ duci sotio insidiatũ puchre noto cœpisse maleficia uolũtate. Agnitũ i macello a sotio cuius iniuria erat: & dati dãni formula ex edicto cõdẽnatũ. Addit Mutianus æstimata lite decẽ libris. Idem ãthiæ cũ unũ hamo teneri uiderit: spinis quas i dorso serratas hẽnt lineã secare tradũt eo q tenet extẽdẽte: ut pcidi possit. At iter sargos ipse q tenet ad scopulos lineã terit.

p Ræter hæc claros sapiẽtia auctores uideo

De stellis marinis. Ca. LX.

mirari stellã i mari. Ea figura ẽ pua admodum caro itus: extra duriore callo. Huic tã igneũ feruorẽ esse tradũt: ut oĩa i mari cõtacta adurat: Oẽm cibũ stati pagat. Quibus sit hoc cognitũ expimẽtis haud facile dixeri. Multo mirabilius dixeri id cuius experiẽdi quottidie occasio ẽ.

De datylis: eorumq; miraculis. Ca. LXI.

c Onchaꝶ e genere sũt datyli ab humanoꝶ unguiũ similitudie appellati. Iis natura i tenebris remoto lumie alio fulgor clarere: & q̃to magis humorẽ habeãt Lucere i ore mãdẽtiũ. Lucere i manibus: atq; etiã in solo: atq; ueste decidentibus guttis. ut proculdubio pateat succi illã naturã esse: quã miremur etiam i corpore.

De inimicitiis & amicitiis inter se aquatilium. Ca. LxII.

s Vnt & inimicitiaꝶ atq; concordiæ miracula Mugil & lupus mutuo odio flagrãt. Cõger & murena caudas iter se prærodẽtes. Polypum in tãtum locusta pauet: ut si iusta uiderit omnino moriatur. Locustam conger. Rursus polypũ cõgri lacerãt. Nigidius auctor ẽ prærodere caudam mugili lupum: eosdemq; statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere quibus caude sic amputẽtur. At e contrario amicitie exempla sunt: præter: illos de quorum diximus sotietate. Balenæ musculus quandoq; prægraui superciliorum pondere obrutis eius osculis infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat: oculorũq; uice fũgitur. Hinc uolucrũ naturæ dicẽtur.

De natura auium. Ca. .I.

EQVITTR NATVRA auium: quarũ grandissimi: & pene bestiarũ generis strutiocameli. Africi uel æthiopici altitudinẽ equitis insidentis equo excedunt: celeritate uĩcũt. Ad hoc demũ datis pẽnis ut currentẽ adiuuent: cætero nõ sũt uolucres: nec a terra tolluntr. Vngulæ iis ceruinis similes: qbus dimicant: bisulcæ cõpræhẽdendis lapidibus utiles quos ĩ fuga cõtra sequentes ĩngerũt pedibus. Concoquẽdi sine delectu deuorata mira natura. Sed nõ minus stolidatas ĩ tanta reliqui corporis altitudine cũ colla frutice occultauerint latere sese existimantiũ. Præmia ex iis oua propter amplitudinẽ pro quibusdam habitarũ uasis: conspicuęque bellicos & galeas adornantes penæ.

De Phœnice. Ca. II.

Ethiopes atq; indi discolores maxime & inenarrabiles ferunt aues. Et ante oẽs a nobilẽ arabiæ phœnicẽ. Haud scio an fabulose unũ in toto orbe: nec uisũ magnopere. Aqlæ narratur magnitudine: auri fulgore circa colla: cætera purpureus: cæruleã roseis caudã pennis distinguentibus. Cristis faciẽ: caputq; plumeo apice honestate. Primus atq; diligẽtissimus togatorũ de eo pdidit Manilius senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo. Auctor ẽ neminẽ extitisse qui uiderit uescentẽ: Sacrũ ĩ arabia soli esse. Viuere ãnis sexcẽtis sexaginta. Senescentẽ casia thurisq; surculis construere nidũ: replere odoribus: & sup emori. Ex ossibus deĩde ac medullis nasci prĩo ceu uermiculũ: inde fieri pullũ. Prĩcipioq; iusta funeri priori reddere: & totũ deferre nidũ ppe panciã in solis urbẽ: & in ara ibi deponere. Cũ huius alitis uita magni cõuersionẽ ãni fieri pdit idẽ Manilius. Iterũq; significatões tempestatũ & syderũ eodẽ reuerti. Hoc aũt circa meridiẽ ĩcipere. Quo die signũ arietis sol ĩtrauerit. Et fuisse eius cõuersionis annũ pdente se. P. Licinio. M. Cornelio cons. ducentesimũ qntũdecimũ. Cornelius Valerianus phœnicẽ deuolauisse ĩ ægyptũ tradit. Q. Plautio Sex. Papinio cõs. Allatũq; eẽ in urbẽ Claudii prĩcipis cẽsura ãno urbis. dccc. & ĩ comitio ppositũ. Quod actis testatum est: Sed quæ falsa esse nemo dubitarit.

De aquilis. Ca. III.

X iis quas nouimus aqlæ maxĩus honos: maxĩa & uis. Sex earũ genera. Melęae e tos a græcis dicta: eadẽq; ualãria minima magnitudĩe: uiribus pcipua: colore nigricãs: Sola aquilarũ fœtus suos alit. Cæteræ (ut dicemus) fugant. Sola sine clãgore sine murmuratõe. Conuersatr aũt ĩ mõtibus. Secundi generis pigargus ĩ oppidis & ĩ campis albicante cauela: Tertii morphnos: quã Homerus & parcnon uocat: aliq & planctũ & anatariã: secunda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia dentes ei eẽ pdidit: mutæ alias carenti lingua. Eandẽq; aquilarũ nigerrimã pminentiore cauda. Cõsensit & Boetius. ingeniũ est ei testitudies raptas frãgere e sublimi iaciendo. Quæ sors iteremit poetã Aeschylũ: pdictã fatis (ut ferũt) eius diei ruinam secura cæli fide cauentẽ. itẽ quarti generis est pcopterus: eadẽ moratur p lacus: uulturina specie: alis minimis: reliquas magnitudine antecellens: sed imbellis & degener: utpote quã uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auidatis: & querulæ murmurationis. Sola aquilarũ exanima fert corpora. Cæteræ cũ occidere considunt. Hæc facit ut quintũ genus gnesion uocetur: uelut uerũ solumq; incorruptæ originis: media magnitudine: colore subrutilo: rarũ cõspectu. Superest halietus clarissima oculorũ acie: liberans ex alto sese: uisoq; in mari pisce præceps ĩ mari ruens: & discussis pectore

aquis rapiens: Illa quam tertia diximus circa stagna aquaticas aues appetit: mergentes se subide: donec sopitas lassatasq; rapiat. Spectanda dimicatio aue ad perfugia littorum tendente: maxime si candensa harundo sit. Aquila in deiecto abigente alio: & cũ appetit i lacus cadente: umbrãq; suã nãti sub aqua a littore ostẽdente. Rursus aue i diuersa & ubi minime se credat spectari emergẽte. Hec cã ẽ gregati auibus natãdi: qa plures simul ñ i festant: respsu pẽnarũ hostẽ occæcantes. Sæpe & aqlæ ipsæ nõ tolerãtes põdus apprehẽsũ una mergũtur. Halietus tãtũ iplumes etiãnũ pullos suos pcutiẽs subide cogit auersus itueri solis radios: & si cõniuẽtẽ flentemq; aiaduertit: præcipitat e nido uelut adulterinum & degenerem. Illum cuius acies firma contrasteterit educat. Halieti suum genus non habẽt: sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. In quidem quod ex iis natum est in ossifragis genus habet: e quibus uultures progenerantur minores. Et ex iis magni q omnino non generant: Quidam adiiciũt genus aquile: quam barbatã uocãt thusi uero ossifragam: tribus primis & quinto aquilarum generi inedificatur. Nido lapis ætites quem aliqui dixere gagiten: ad multa remedia utilis: nihil igne deperdẽs. Est autem lapis iste prægnans: intus cum quatias alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nidificant in petris & arboribus. Pariunt oua terna Excludunt pullos binos: uisi sunt & tres aliquando. Alterum expellunt tedio nutriendi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura prospitiens: ne omnium ferarum foetus raperentur. Vngues quoq; earum inuertuntur diebus iis. Albescunt inedia pennæ: ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab iis cognatum genus ossifragi excipiunt: & educãt cum suis. Verum adultos quoq; persequit parens: & longe fugat æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu ut satietur indiget. Determinant ergo spatia: nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt: sed primo deponunt: expartæq; pondus tunc demum habeunt. Oppetunt non senio nec ægritudine: sed fame: in tantum superiore accrescente rostro. ut aduncitas aperiri non queat. A meridiano autem tempore operantur: & uolant. Prioribus horis diei donec impleantur hominum conuentu fora ignauæ sedent. Aquilarũ pẽne mixtas reliquarum auium pennas deuorãt. Negant unq̃ solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Ioui consuetudo iudicauit.

Quando legionum signa esse cœperint: Ca. IIII.

Romanis eam legionibus C. Marius in secundo consulatu suo pprie dicauit. Erat & antea prima cũ quattuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ singulos ordines ãteibant. Paucis ante ãnis sola in acie portari cœperat: reliqua in castris relinquebant. Marius in totũ ea abdicauit. Ex eo notatum nõ fere apud legiones unq̃ hybernatum esse i castris ubi aqlarũ nõ sit iugum. Primo & secũdo generi ñ minorum tãtũ quadrupedũ rapina: sed etiã cum ceruis proelia. Multũ puluerẽ uolutatu collectũ isidiẽs cornibus excutit i oculos: penis ora uerberans: donec præcipitet i rupes. Nec unus hostis illi satis ẽ. Acrior est cũ dracone pugna: multoq; magis. ãceps etiã si i ære. Oua hic cõsectat aquilæ auiditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicũq; uisũ Ille multiplici nexu alas ligat: ita se implicans ut simul decidat.

Mirum de aquila. Ca V.

Est pcelebris apud seston urbẽ aquilæ gloria. Educatã a uirgie retulisse gratiã aues primo mox deide uenatus aggerẽtẽ. Defũcta postremo i rogũ accensum eius iniecisse se se: & simul cõflagrasse. Quã ob causã icolæ quod uocãt heroum in eo loco fecere appellatũ Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus. Ca VI.

Vulturũ pualẽt nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiã fuere q putarẽt illos ex aduerso orbe aduolare falso. Nidificãt. n. i excelsissimis rupibus. Foetus qdẽ sæpe cernũtur ferebini. Vmbritius aruspicũ i nostro æuo pitissimus pere tradit

oua.xiii. Vno ex iis reliqua oua nidumq; lustrare: mox abiicere. triduo autem ãte aut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.

De sanquale. Ca. VII.

Anqualem auem atq; imusulum augures romani magnæ quæstioni habẽt
s Immusulum aliqui uulturis pullum arbitrantur esse: & sanqualem ossifragã Massurius sanqualem ossifragam dicit esse. Immusulum aũt populũ aquilæ priusq̃ albicet cauda. Quidã post Mutium augurem uisos non esse romæ confirmaue re. Ego (quod uerisimilius est) in desidia rex omniũ non arbitror agnitos.

De accipitribus. Ca. VIII.

Ccipitrum genera xvi. inuenimus. Ex iis circon claudũ altero pede prosperi
a mi augurii nuptialibus negotiis & pecuariæ rei. Triorchẽ a numero testium cui principatũ in auguriis Phœmonoe dedit. Buteonẽ hunc appellãt romani Familia etiã ex eo cognominata cũ ꝓspero auspicio in ducis naui sedisset. Esalõa græ ci uocant: qui solus omni tẽpore apparet. Cæteri hyeme abeunt. Distincto generum ex auiditate. Alii nõ nisi ex terra rapiũt auem. Alii nõ nisi circa arbores uolitantẽ. Alii sedentẽ sublimi. Aliqui uolantẽ in apto. Itaq; & colũbæ nouere ex iis picula: uiso q; cõsidũt: uel subuolant: cõtra naturã eius auxiliantes sibi: i insula africæ cerno i oce ano. Accipitres totius massiliæ humi fœtificãt: nec alibi nascuntur illis assueti genti bus. In thraciæ ꝑte super amphipolim hoĩes atq; accipitres societate quadã aucupant Hi ex siluis & harundinetis excitãt aues: Illi supuolantes deprimũt. Rursus captas au cupes diuidũt cũ iis. Traditũ ẽ missas in sublime ibi excipere eos: & cũ tẽpus sit captu ræ: clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionẽ. Simile quidã lupi apud mæotin paludẽ faciũt. Nã nisi partẽ a piscãtibus suã accepere: expansa eoꝝ retia lacerãt. Accipi tres auium non edũt corda. Nocturnus accipiter cymindus uocatur: rarus etiã in sil uis: interdiu minus cernẽs. Bellũ internecíuũ gerit cum aquila: coherentesq; sæpe pre henduntur.

De cocyce quæ a suo genere interimitur. Ca. IX.

Ocyx ex accipitre uidetur fieri: tempore anni figuram mutans: quoniã tũc
c non apparent reliqui: nisi perq̃ paucis diebus. Ipseq; modico tempore ætatis uisus non cernitur postea. Est autem neq; aduncis unguibus solus accipi trum: nec capite similis illis: neq; alio q̃ colore: ac rictu columbi potius. Quin absum muntur ab accipitre: si quando una apparuere. Sola omniũ auis a suo genere interem pta. Mutãt autem & uocem. Procedit uere. Occultatur caniculæ ortu: semperq; parit in alienis nidis maxime palumbiũ maiori ex parte singula oua: quod nulla alia auis ra ro bina. Cã subiiciendi pullos putatur: q̃ sciat se inuisam cũctis auibus. Nam minuta quoq; infestant. Ita non fore tutã generi suo stirpem opinatur ni fefellerit. Quare nul lum facit nidũ: alioquin trepidũ animal. Educat ergo subditũ adulterato fœta nixu. Ille auidus ex natura præripit cibos reliquis pullis. Itaq; pinguescit & nitidus in se nu tricem conuersit. Illa gaudet eius specie: miraturq; sese ipsam: q̃ talẽ peperit. Suos cõ paratione eius dannat ut alienos: absũmiq; etiã se inspectante patitur: donec corripit ipsam quoq; iam uolandi potens: Nulla tũ auium suauitate carnis cõparat illi.

De miluis. Ca. X

Ilui ex eodẽ accipitrũ genere magnitudie differũt. Notatũ i iis rapacissimã &
m famelicã semp alitẽ nihil esculẽti rapere unq̃ ex funeꝝ ferculis: nec olympiæ ex ara. Ac ne ferentiũ qdẽ manibus: nisi lugubri municipioꝝ imolãtiũ osten to. Iidẽ uidẽtur artẽ gubernãdi docuisse caudã flexibus i cælo mõstrãte natura quod opus esset i ꝓfundo. Milui & ipsi hybernis mẽsibus latẽt: nõ tamẽ ãte hyrũdines abeũ tes. Tradũt ur ãt & solstitiis affici podagra.

Digestio auiũ p genera. Ca. XI

u Olucrum prima distinctio pedibus maxime constat: Aut.n.aducos ungues habēt: aut digitos: aut palmipedum i genere sunt: uti ãseres: & aquaricæ fere aues. Aduncos ungues habentia carne tãtum uescuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus cornice: coruis: bubone. Ca. XII.

Ornices & alio pabulo. Vtq; duritiã nucis rostro repugnãtē uolãtes i altũ in
c saxa tegulas ue iaciũt iterũ ac sæpius: donec quassatã pfringere queãt. Ipsa ales ē iauspicatæ garrulitatis: a qbusdã tamen laudata. Ab arcturi sydere ad hirundinum aduẽtũ notat eã i Mineruæ lneis tẽplisq; raro: alicubi oĩo nõ aspici: sicut athenis. Præterea sola hæc etiã uolãtes pollos aliquãdiu pascit. Inauspicatissima fœtus tempore: hoc ē post solstitiũ. Cæteræ omnes ex eodem genere pellũt nidis pullos: ac uolare cogũt: sicut & corui: q & ipsi ñ carne tãtũ alunt: sed robustos quoq; fœtus suos fugãt lõgius: Itaq; paruis i uicis nõ plus bina cõiugia sũt. Circa cranonē qdē thessaliæ sigula ppetuo. Genitores soboli loco cedũt. Diuersa i hac & supradicta alite qdã. Corui ãte solstitiũ generãt. Itē egrescũt sexagenis diebus: siti maxime ãteq; sici coquãtur autũno. Cornix ab eo tẽpore corripit morbo. Corui pariũt cũ plurimũ qnos. Ore eos parer aut coire uulgus arbitrat. Ideoq; grauidas si ederit coruinũ ouũ p os partũ reddere: atq; in totũ difficulter parere: si tecto iferant. Aristoteles negat. Nõ hercule magis q̃ in egypto ibim. Sed illã exosculationē quæ sæpe cernit: qualē i columbis eē. Corui iauspitiis soli uidẽtur itellectũ habere significationũ suarũ. Nã cũ mediæ hospites occisi sũt: oẽs e peloponeso & attica regione uolauerũt. Pessima eorũ significatio cũ glutiũt uocem uelut strãgulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habẽt: ut noctue: bubo: ululæ. Oĩm horũ hebetes iterdiu oculi. Bubo funebris & maxime abominatus publicis præcipue auspitiis. Deserta incolit: nec tãtũ desolata sed dira etiã & iaccessa. Noctis mõstrũ: nec cantu aliquo uocali: sed gemitu. Itaq; i urbibus aut oĩo i luce uisus dirũ ostẽtũ ē. Priuatorũ domibus i sidẽtē plurimũ scio ñ fuisse feralē. Volat nunq̃ quo libet: sed trãsuersus aufertur. Capitolii cellã ipsã itrauit Sex. Papellio Istro. L. Pediano cõs. ppter quod nonis martiis urbs lustrata ē eo anno.

De incendiaria aue. Ca. XIII.

Nauspicata ē & icendiaria auis: ppter q̃ sæpenumero lustratã urbē i ãnalib9
i iuenim9 sicut L. Crasso C. Mario cõs. Quo ãno & bubõe uiso lustrata ē. Quæ sit auis ea nec reperit nec tradit. Quidã ita iterptantur incendiariam eē q̃cũque apparuerit carbonē ferẽs ex aris uel altaribus. Alii spiturnicē eã uocãt: Sed hæc ipsa quæ esset iter aues: q se scire diceret ñ iueni.

De cliuina. Ca. XIIII.

Liuinã quoq; auē ab antiquis noiatam aiaduerto ignorari. Quidã clamatori
c am dicunt. Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidiũ subis appellat auis: quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. Ca. XV.

Vnt præterea cõplura genera depicta i hetrusca disciplina sæculis nõ uisa: q̃
s nũc defecisse mirũ ē: cum abundet etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. Ca. XVI.

X ternorũ de auguriis peritissime scripsisse illa psa noie putat. Is tradit noctu
e am bubonē picũ arbores cauantē: trogonē cornicē a cauda de ouo exire. quoniã põder capitũ puersa oua posteriorē partē corporũ fouẽdã matri. app licẽt

De noctuis. Ca. XVII.

Octuarũ cõtra aues solers dimicatio. Maiore circũdatæ multitudie resupine
n pedibus repugnẽt: collecteq; i arcũ rostro & ũguibus totæ tegũtur. Auxiliat accipiter collegio quodã naturæ. belluq; ptit. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare & nouē uoces habere. tradit Nigidius.

De pico martio Ca. XVIII.

Vnt & paruæ aues uncorũ ũnguiũ. ut picus martius: cognomine isignes & i
s auspitiis magnæ: Quo i genere arborũ cauatores scãdẽtes i subrectũ feliũ mõ Illi uero & supini pcussi corticis sono pabulũ subesse itelligũt. Pullos i. cauis

educant auiũ soli. Adactus cauernis eoꝝ a pastore cuneus admota quadã herba ab iis elabi credit̃ uulgo Trebius auctor est clauũ uel cuneũ adactũ quanta ui libeat in arbores: in quibus nidũ habeat statĩ exilire cũ crepitu arboris: cũ insederit clauo aut cuneo Ipsi principales latio sũt ĩ auguriis a rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnũ eoꝝ præscitũ transire nõ queo. In capite prætoris urbani. L. Tuberonis ĩ foro iura ꝓ tribunali reddentis sedit ita placide ut manu appræhenderet̃. Rñdere uates: exitũ ĩperio portendi si dimitteret̃. At si exanimaret̃: ꝑtori. Et ille auẽ ꝓtinus concerpsit. Nec multo post ĩpleuit ꝓdigiũ. Vescunt̃ & glande ĩ hoc genere: pomisq; multæ: sed quæ carne tantũ nõ uiuunt. Excepto miluo: quod ipsum ĩ auguriis dirum est.

De uncos ungues habentibus & digytos. Ca. XIX.

u Ncos ungues habentes oĩo non congregant̃: & sibi quoq; prædant̃. Sũt autẽ oẽs fere altiuolæ præter nocturnas & magis maiores. Omnibus quibus alæ grandes corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt curuatura unguium prohibente. Nunc de secundo ordine dicamus: qui ĩ duas diuidit̃ species: oscines ꝯ alites. Illaꝝ generi cantus oris: his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedent ordine omnes reliquas.

De Pauonibus: & quis eos primus comederit. Ca. XX

i N his Pauonũ genus cũ formam tum intellectũ eius & gloriã geminantes. Laudatus expandit colores aduerso maxĩe sole: qa sic fulgẽtius radiãt. Simul umbræ quosdã repcussus cæteris q in opaco clarius micãt. Cõcaua q̃rit cauda. Oẽsq; in aceruũ contrahit pẽnarũ quos spectari gaudet oculos. Idẽ cauda annuis uicibus amissa cũ foliis arboꝝ donec renascat̃ iterũ cũ flore: pudibundus ac mœrẽs q̃rit latebrã. Viuit annis. xxv. Colores ĩcipit fundere ĩ trimatu. Ab auctoribus ñ gloriosũ tantũ aĩal tradit̃: sed & maliuolũ: sicut anserũ uerecundũ. Quoniã has quoq; quidã addiderũt notas ĩ his: haud ꝓbatas mihi. Pauonẽ cibi gratia romæ primus occidit orator Hortensius adiiciali cœna sacerdotii. Saginare primus ĩstituit circa nouissimũ piraticũ bellũ. M. Aufidius Lurco: exq; eo q̃stu redditus is sestertium sexagena milia habuit.

De gallis & q̃uo castrentur: & de gallinaceo locuto. Ca. XXI

p Roxime gloriam sentiunt & hi nostri ugiles nocturni: quos excitandis ĩ opera mortalibus rumpendoq; sonno natura genuit. Norunt sydera: & ternas distingunt horas ĩterdiu cantu. Cum sole eunt cubitũ. Quartaq; castrensi uigilia ad curas laboreq; reuocant. Nec solis ortũ incautis patiuntur obrepere. Diemq; uenientẽ nunciant cantu. Ipsũ uero cantũ plausu lateꝝ. Imperitant suo generi: & regnũ in quacũq; sunt domo exercent. Dimicatione parit hoc quoq; inter ipsos: uelut iõ tæla agnata cruribus suis ĩtelligentes. Nec finis sæpe cõmoriẽtibus. Quod si palma cõtingit: statĩ in uictoria canunt: seq; ipsi principes testant̃. Victus occultat̃ silens: ægreq; seruitium patitur. Et plebs. tñ æque superba gradit̃: ardua ceruice: cristis celsa. Cælũq; solum uolucrum aspicit crebro. In sublime quoq; caudam falcatam erigens. Itaq; terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarum. Iam ex his quidam ad bella tantũ & prœlia assidua nascuntur: quibus etiam patrias nobilitarunt rhodum ac tanagram Secnndus est honos habitus melicis & chalcidicis: ut plane dignæ aliti tantum honoris præbeat romana purpura. Horum sunt tripudia sollistima. Hi magistratus nostros quottidie regunt: domosq; ipsi suas claudunt: aut reserãt. Hi fasces romanos impellũt aut retinent. Iubent acies aut prohibent. Victoriam omnium toto orbe partarũ auspices. Hi maxime terrarum ĩperio ĩperitant. Ex iis etiam fibræ sunt: quæ haud aliter q̃ optimæ uictimæ diis gratæ: Habent ostenta ex se & præposteri eorũq; uespertiniq; cantus. Nãq; totis noctibus canendo bœtiis nobilem illam aduersus lacedemonios prælia giuere uictoriã. Ita cõiecta interpretatione: quoniam uicta ales illa non caneret. Desinunt canere castrati. Quod duobus sit modis: lũbis adustis candente: ferro: aut ĩmis

cruribus. Mox ulcere oblito figulina creta. Facilius ita pigue scūt. Pergami oībus an-
nis spectaculū gallo℞ publice edit ceu gladiatorum. Inuenit ī annalibus ī ariminēsi
ɔ gro. M. Lepido Q. Catulo cōs. ī uilla Galerii locutū gallinaceū semel quod eqdē sciā
De āseribꝰ & qs primus iecur āserinū cōederit: & đ adipe āserino comageno. Ca. XXII.

e St & anseri uigil cura capitolio testata defēso: per id tempus canum silētio ꝑ
ditis rebus. Quam ob rem cibaria anse℞ cēsores īprimis locāt. Quin & fama
amoris. Argis dilecta forma pueri noie oleni &: Glauces Ptolemeo regi cithara
canentis quam eodem tpe & aries amasse proditur. Pōt & sapiētiæ uideri intellectus iis
esse: ita comes perpetuo adhæsisse Lacydi philosopho dicitur: nusq̄ ab eo non ī publi
co non in balneis: non noctu: nō interdiu digressū. Nostri sapientiores qui eos iecoris
bonitate nouere Fartilibus ī magnā āplitudinē crescit: exēptū quoq; lacte mulso auge
tur. Nec sine causa in questione est. Quis primus tātum bonum inuenerit. Scipio an.
Metellus uir cōsularis an. M. Sestius eadē ætate eques Ro. Sed (quod cōstat) Messali-
nus Cotta Messalæ oratoris filius palmas pedum ex iis torrere: atq; pattinis cū gallina
ceorum cristis condire repperit. Tribuetur. n. a me culinis cuiusq; palma: cum fide.
Mirum iu hac alite: ex hurinis romam pedibus uenere. Fessi ꝓferuntur ad primos. Ita
cæteri stipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum uectigal ī pluma. Vel
luntur quibusdē locis bis āno. Rursus plumigeri uestiūtur: molliorq; quæ corpori q̄ ꝓ
xima. Et germania laudatissima: Candidi ibi: ue℞ minores: ganzæ uocantur. Precium
plumæ eo℞ ī libras denarii qni. Et ide crimia pleruq; auxiliarum præfectis a uigili sta
tione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoq; delitiæ ꝓcessere: ut sine hoc in-
strumento durare iā ne uiro℞ qdem ceruices possint. Aliud repperit syriæ pars quæ
comagene uocatur. Adipe eorum in uase æreo cū cinamo niue multa obrutum: ac ri
gore gelido maceratum ad usum præclari medicaminis: quod ab gēte dicit̄ comagenū
Anserum generis sunt penolopes: & quibus lautiores epulas non nouit britānia chena
lopeces fere ansere minores. Decet & erythrotaonas suus nitor: absolutaq; nigritia: in su
perciliis cocci rubor. Alterum eo℞ genus uultu℞ magnitudinem excedit: quo℞ & co
lorem reddit. Nec ulla auis excepto strutiocamelo maius corpore īplens pōdus in tātū
aucta ut ī terra quoq; īmobilis prehendatur. Gignunt eos alpes: & septētrionalis regio.
In auiariis saporē perdūt. Moriūtur cōtumatia spiritu reuocato. Proximæ eis sūt quas
hispania aues tardas appellat. græci otidas: dānatas in cibis. Emissa enim ossibus me-
dulla odoris tedium exemplo sequitur.

De gruibus ciconiis oloribus & pegrinis auibus & coturnicibus đ glotte. Ca. XXIII.

i Nducias habet gens pygmeo℞ abscessu gruū) ut diximus) cum iis dimicanti
um. Immēsus ē tractus quo ueniūt si qs reputet amari eco. Quādo ꝓficiscun
tur cōsētiunt. Volāt ad ꝓspitiēdū altæ. Ducē quē sequātur eligūt In extremo
agmine per uices qui acclament dispositos habēt: & q gregē uoce cōtineāt. Excubias
habent nocturnis tēporibus lapillū pede sustinētes: qui lassatis sono decidēs īdiligētiā
sōno coarguat. Ceteræ dormiūt capite subter alā cōdito alternis pedibus īsistētes. Dux
erecto ꝓuidet collo: ac prædicit. Eæ e ædē māsuefactæ lasciuiūt: gyrosq; quēdā īdecoro
cursu uel singulæ pagūt. Certū ē pōtum trāsuolaturas primū omniū angustias petere
īter duo ꝓmōtoria criumetopū & carāben. Mox saburra stabiliri Cū mediū trāsierit: ab
iici lapillos e pedibus. Cū attigerit cōtinētē: & e gutture harenā. Cornelius Nepos q Di
ui Augusti prīcipatu obbiit cū scriberet turdos pauloāte cœptos saginari: addidit cico
nias magis placere q̄ grues: cū hæc nūc ales iter primas expetatur: illā nemo uelit teti-
gisse. Ciconiæ quo nā e loco ueniāt. aut quo se referāt incōptum adhuc ē. E lōgīquo
uenire nō dubiū eodē quo grues mō. Illas hyemis: has æstatis aduenas. Abituræ cōgre
gātur ī loco certo: comitatæq; sic: ut nulla sui generis relinquat̄ nisi captina & serua ceu
lege prædicta die recedūt. Nemo uidit agmē discedētiū: cū discessu℞ appareat: nec ue

nire: sed uenisse cernimus. Vtrūq; nocturnis fit tpribus: & q̃uis ultra citra ūe puolent nunq̃ tñ aduenisse uisq: nisi noctu existimant. Pithonis comē uocant ī asia patētibus cāpis: ubi cōgregatæ inter se cōmurmurant. Eā deniq; q̃ nouissimo aduenit lacerant: atq; ita abeunt. Notatū post idus augustas nō temere uisas ibi. Sūt q ciconiis nō inesse linguas cōfirment. Honos iis serpentiū exitio tantus: ut ī thessalia capitale fuerit occidisse: eadē legibus pœna: q̃ ī homicida. Simili anseres quoq; & olores rōe cōmeant. Sed hoꝝ uolatus cernit: liburnicaꝝ more rostrato īpetu ferunt: facilius ita fidētes aera: q̃ si recta fronte īpellerent a tergo sensī dilatante se cuneo porrigit agmen: largeq; īpellēti pbetur auræ. Colla īponunt pcedentibus. Fessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdē repetunt. Genetricū senectā inuicē educaut. Oloꝝ morte narrat flebilis cātus falsis (ut arbitror) aliquot experimētis. Idē mutua carne uescunt iter se. Veꝝ hæc cōmeanti p maria terrasq; pegrinatio nō patit deferri minores quoq; qbus ē natura similis. Vtrūq; enī supradictas magnitudo & uires corpoꝝ inuitare uideri pnt. Coturnices ēt semp anteueniunt q̃ grues. Parua auis: & cū ad nos uenit terrestris potius q̃ sublimis. Aduolant & eæ simili mō nō sine periculo nauigantiū: cū appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe icidūt: & hoc semp noctu: mergūtq; nauigia. Interest iis per hospitia certa. Austro nō uolant humido .s. & grauiore uento. Aura tñ uehi uolunt: pter pondus corpoꝝ: uiresq; paruas. Hinc uolantiū illa cōquestio labore expressa. Aqlone ergo maxīe uolant ortygometra duce. Primā eaꝝ terræ appropinquantē accipiter rapit. Et semp hic remeantes comitatū sollicitant. Abeuntq; una p sua signa glottis & ottus & cenchramus. Glottis p longā exerit linguā unde ei nomen. Hanc in initio blādita pegrinatione auide puectam pœnitentia in uolatu cū labore scilicet subit. Reuerti incomitatā piget: & sequi: nec unq̃ plus uno die pagit. In proximo hospitio deserit. Verū inuenit alia antecedente anno relicta. Simili modo in singulos dies. Cēchramus pseuerantior festinat ēt puenire ad expetitas sibi terras. Itaq; noctibus is eas excitat: admonetq; itineris. Otus bubone minor ē: noctuis maior: auribus plumeis eminētibus: unde & nomen illi. Quidā latine alionē uocant. Imitatrix alias auis ac parasita: & quodam genere saltatrix. Capit haud difficulter noctuæ: intenta in aliquo circūeunte alio. Quod si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere ponduscul is lapidū apprehēsis aut gutture harena repleto stabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Quam ob cām eas dānauere mensis. Simulq; comitialem propter morbū despui suetum: quem solæ animalium sentiunt præter hominem.

De hirundinibus: merulis: turdis: & sturnis: turturibus & palūbis. Ca. XXIIII

a Beunt & hirundines hybernis mensibus sola carne uescens auis: ex iis q̃ adūcos ungues nō habent: sed in uicina abeunt: africos secutæ montiū recessus Inuentæq; iā sunt ibi nudæ atq; deplumes. Thebaꝝ tecta subire negant: quoniā urbs illa sæpius capta sit. Nec biziæ in thracia pp scelera Terei. Cecina uolterranus equestris ordinis quadrigaꝝ dñs cōpræhensas in urbē secum afferens uictoriæ nūtias amicis mittebat: in eundē nidum remeantes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius pictor in annalibus suis: cū obsideret psidiū romanū a ligustinis hirundinē a pullis ad se cū epistola allatā: ut lino ad pedē eius alligato modis significaret quottidie aduenien te auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq; & sturni simili mō in uicina. Sed ii plumā nō amittunt: nec occultant nisi spe cibi: quo hybernum pabulū petant. Itaq; ī germania hyme maxime turdi cernunt. Vere turtur occultat: pēnasq; amittit. Abeunt & palūbes quo nā & ī iis incertum. Sturnoꝝ generi pprium cateruatī uolare & quodam pilæ orbe circūagionibus ī mediū agment endentibus. Volucrū soli hirundini flexuosi uolatus: uelox celeritas: qbus ex causis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium perēnes: quæ semestres: quæ trimestres. Ca. XXV.

ORTYGOMETRA

Cechram

tnis

Cecina Volaterran

quotidie

Emptor magna differẽtia auibus. Perẽnes ut colũbæ. Semestres ut hirũdines Trimestres ut turdi: & turtures: & q̃ cũ fœtũ eduxere abeũt. ut galguli: upupe

De auibus mira. Ca. XXVI.

Victores sũt omnibus ãnis aduolare iliũ ex æthiopia aues. & cõfligere ad Mẽ nonis sepulchrũ: quas ob id mẽnonidas uocãt. Hoc idẽ qnto quoq; anno facere eas in æthiopia circa regiã Mẽnonis exploratum sibi Cremutius tradit. simili modo pugnãt meleagrides i bœtiæ africæ: hoc est gallinarũ genus gibberũ: uariis sperfũ plumis: quæ nouissimæ sũt peregrina, rum auiũ in mensas receptæ propter igratum uirus. Verum meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. Ca. XXVII.

Seleucides aues uocãtur: quarũ aduẽtũ ab Ioue precibus ĩpetrãt casini mõtis ĩcolæ fruges eorũ locustis uastantibus. Nec uñ ueniant: quo ue abeãt cõpatũ nũq̃ cõspectis nisi cũ præsidio earũ ĩdigeẽt.

De ibi Ca. XXVIII.

Inuocant & ægyptii ibes suas contra serpẽtiũ aduẽtũ. Et cyrenaici Achorẽ deum muscarũ multitudie pestilẽtiã afferente: quæ protinus ĩtereũt q̃ litatũ ẽ illi deo.

Quæ aues i qbus locis ñ sũt: & q̃ mutãt colorẽ & uocẽ & lusiniis. Ca. XXIX.

Sed in secessu auium & noctuæ paucis diebus latere traduntur. Quarũ genus i creta insula nõ est: & etiã si qua iuecta sit emoritur. Nã hæc quoq; mira naturæ differẽtia. Alia aliis locis negat: tanq̃ genera frugũ fruticũ ue: sic & animaliũ nõ nasci: translatitiorũq; iuecta mori. Mirũ qdẽ ẽ illud unius generis aliti aduersum. Quæ nã est iis naturæ inuidia: aut q terrarũ dicati auibus termini: Rhodus aquilã nõ habet. Trãspadana italia iuxta alpes larium lacum appellat amœnum arbusto agrum: ad quẽ ciconiæ nõ trãsmeãt. Sicuti nec octauum circa lapidem ab eo. Immẽsa alioquin finitimo insubrũ tractu examina gracculorum monedularum: cui soli aui furacitas auri argentiq; præcipue mira est. Picus martius i tarẽtino agro negatur esse. Nup & adhuc tamen rara ab apẽnino ad urbẽ uersus cerni cœpere picarũ genera quæ lõga isignes cauda uariæ appellantur. Propriũ iis caluescere oĩbus ãnis cum seritur rapa. Perdices nõ transuolant boetiæ fines i attica. Nec ulla auis i ponto insula in qua sepultus est Achilles infestat sacratam ei ædem. In fidennate agro iuxta urbem ciconie nec nidum faciunt. At in agrum uolaternarũ palumbium uis e mari quot annis aduolat. Rome i ædem Herculis in foro boario nec muscæ nec canes intrant. Multa preterea similia: quæ prudens subinde omitto in singulis generibus fastidio parcẽs. Quippe cũ Theophrastus tradat inuectitias esse i asia etiã colũbas: & pauones: & ceruos: & i cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines: fere mutant colorem uocẽq; tẽpore anni ac repente fiunt alie. Quod in grandiore alitũ genere grues tantũ. Eæ eni senectute nigrescũt. Merula ex nigra rufescit. Canit æstate: hyeme balbutit: circa solstitium muta Rostrũ quoq; ãniculis in ebur trãsfiguratur dũtaxat maribus. Turdis collor æstate circa collũ uarius: hyeme cõcolor. Lusiniis diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus: densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primum tanta uox tam paruo in corpusculo: tam pertinax spiritus. Deinde in una perfecta musicæ scientia modulatus editur sonus: & nunc cõtinuo spiritu. trahitur in longum: nunc uariatur inflexo: nunc distinguitur conciso: copulatur intorto: promittitur: reuocatur: infuscatur ex inopinato. interdum & secum ipsa murmurat: plenus grauis: acutus: creber: extẽtus: ubi uisum est uibrans: summus: medius: imus. Breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus: quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. Vt non sit dubium hanc suauitatem præmõstratam efficaci auspitio: cum in ore Stersicori cecinit infantis. At ne quis dubitet artes esse plures singulis sunt cantus: & non idem omnibus: sed suus cuiq;. Certant inter se. palamque animosa contentio est: Victa morte finit sæpe uãit spiritu prius deficiente quam cãtu.

Meditant᷑ aliæ iuniores: uersusq; quos imitten᷑ accipiūt. Audit discipula ītentōe magna: & reddit: uicibusq; reticent: Intelligat᷑ emendatæ correctio: & i docente quædā reprǽhensio. Ergo seruoꝝ illis pc̄ia fūt: & qdem ampliora q̄ qbus olī armigeri parabant᷑. Candidā scio icōditā: alioqn quod ē ꝑpe inusitatū uenisse: quæ Agrippinæ Claudii prīcipis cōiugi dono daret᷑. Visū iā sæpe iussas canere cœpisse: & cū symphonia alternasse. Sicut hoīes reptos q sonum eaꝝ audita in transuersas labias fronde arundīea. q̄si foramine īspirantis linguæ: ut parua aliqua apposita mora idiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tanq̄ artifices argutiæ a. xv. diebus paulatī desinunt: nec ut fatigatas possis dicere aut satiatas. Mox æstu aucto in totū alia uox fit: nec modulata aut uaria. Mutat᷑ & color. Postremo hyeme ipsa nō cernitur. Linguis eaꝝ tenuitas illa prima non ē: quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo: cū plurimū sena oua. Alia rō ficedulis Nā formam simul colorēq; mutant. Hoc nomē non nisi autūno hn̄t: postea melācoryphi uocant᷑. Sic & erythacus hyeme: idē phœnicurus æstate. Mutat & upupa: ut tradit Aeschilus poeta. Obscena alias pastu auis. Crista uisenda plicatili: cōtrahens eam subrigensq; p longitudinē capitis. Oenanthe qdem ēt statos latebræ dies habet: exoriente syrio occultata: ab occasu eiusdem ꝑdit. Quod miremur ipsis diebus utrūq;. Chlorion quoq; qui totus est luteus: hyeme nō uisus circa solstitia procedit.

De merulis. Ca. XXX.

m Erulæ circa cyllenem arcadiæ nec usq̄ aliubi cādidæ nascnnt᷑. Ibis circa pelusium tantū nigra ē cæteris oībus locis candida.

Tempus auium genituræ. Ca. XXXI.

o Scines p̄ter exceptas nō temere fœtus faciunt añ æquinoctiū uernū: aut post autūnale. Ante solstitiū aūt dubios: post solstitium uitales.

De halcyōibus: & dieb9 eaꝝ nauigabilib9 & gauie: & reliquo aq̄ticaꝝ gn̄ere. Ca. XXXII

e Oq; maxīe sunt īsignes halcyones. Dies eaꝝ partus qui maria quoq; nauigāt nouere. Ipsa auis paulo amplior passere: colore cyaneo ex parte maiore tantū purpureis & candidis admixtis pēnis: collo gracili ac ꝓcero. Alteꝝ genus earū magnitudine distinguit᷑ & cantu. Minores in arundinetis canunt. Halcyonē uidere rarissimum ē: nec nisi uergi liaꝝ occasu: & circa solstitia brumā ue naue alienando circūuolata statim in latebras abeuntem: Fœtificant bruma: qui dies halcyonides uocant᷑: placido mari per eos & nauigabili siculo maxime. In reliquis partibus est quidē mitius pelagus. Siculum utiq; tractabile. Faciunt autem septem āte brumam diebus nidos: & totidem sequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent: pilæ figura paulum eminenti: ore perq̄ angusto: grandium spongiaꝝ similitudine. Ferro intercidi non queunt. Franguntur q; ictu ualido: ut spuma arida maris. Nec unde confingantur inuenitur. Putant ex spinis aculeatis. Piscibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes Pariunt oua quina. Gauiæ in petris nidificant. Mergi in arboribus. Pariunt plurimū terna. Sed gauiææstate: mergi incipiente uere.

De diuersitate nidificantiū auiū argathylis cinnamulgis & p̄dicibus. Ca. XXXIII

h Alcyonum nidi figuram reliquarum quoq; solertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia auiū magis admiranda. Hirundines luto cōstruunt: stramēto roborāt. Si qn̄ iopia ē luti: madefactū multa aqua pēnis puluerē spargūt. ipm̄ uero nidū mollibus plumis floccisq; cōsternunt tepefaciendis ouis simul: ne durus sit īfantibus pullis: in fœtu sūma eq̄tate alternant cibū. Notabili mūdicia egerūt excremēta pullorum: Adultioresq; circūagi docent: & foras saturitatem emittere. Alteꝝ genus hirundinum est rusticarum & agrestum: quæ raro in domibus diuersos figura. sed eadem materia configunt nidos totos supinos faucibus porrectis in angustum utero capaci. Miꝝ q̄ pitia occultandis habiles pullis: & substernēdis molles. in ægypti heracleotico ostio molē cōtinuatōe nidoꝝ euagāti nilō inexpugnabilē opponūt stadii fere uni

us spatio: quod humano opere pfici nō posset. In eadē ægypto iuxta opidū coptō insula ē sacra Isidi: quā ne laceret amnis idē muniūt opere īcipiētibus uernis diebus paltea & stramēto rostro firmātes cōtinuatis p triduū noctibus tanto labore: ut multas ī opere emori cōstet. Eaq; militia illis cū āno redit semp. Tertiū ē earū genus quæ ripas excauāt atq; ita ī terrā fœtificāt. Harū pulli ad cinerē ābusti mortifero fauciū malo multisq; alijs morbis humani corporis medētur. Nō faciūt hæ nidos. Migrātq; multis diebus āte si futurū ē ut auctus amnis attigat: ī genere uiteripa rū ē: ut nidus ex musco arido ita absoluta pficiat pila: ut iueniri nō possit additus e Argathylis appellat: eadē figura ex lino itexēs. Picorū aliquis suspēdit ī surculo primis ī ramis cyathi mō: ut nulla quadrupes possit accedere. Galgulos qdē ipsos dependētes pedibus sōnū capere cōfirmant qa tutiores ita se sperāt. Iā publicū qdē oīum ē tabulata ramorū sustinēdo nido puidere eligere: cameraq; ab hymbri aut frōde ptegere dēsa. In arabia cinamulgus auis apellatur. Cinami surculis nidificat. Plūbatis igit eos sagittis decutiūt idigenæ mercis gratia In scythis auis magnitudine otidis binos parit ī leporina pelle semp ī cacuminibus ramorū suspēsa. Picæ cū diligētius uisū ab homine nidū sēsere: oua trāsgerūt alio. Hoc ī his auibus: quarū digyti ñ sit accomodati cōplectēdis trāsferēdisq; ouis miro tradit modo. Nāq; surculo sup bina oua īposito ac ferruminato alui glutino subdita ceruice medio æquo utriq; libra deportāt alio. Nec uero iis minor solertia: quæ cunabula ī terra faciūt corporis grauitate phibitæ sublime petere. Merops uocat genitores suos recōditos pascēs pallido ītus colore pēnarū: supne cyaneo: priori subrutilo. Nidificat in specu sex pedū defossa altitudie. Perdices spina & frutice sic muniūt receptaculū: ut cōtra feras abūde uallētur. Ouis stragulū mole puluere cōtumulāt: nec ī quo loco pepere icubāt. Neue cui frequētior cōuersatio sit suspecta: trāsferūt alio. Ille qdē & maritos suos fallūt: quoniā itēperātia libidinis frāgūt earū oua: ne cubādo detineātur. Tūc iter se dimicāt mares desiderio fœminarū. Victū aiūt uenerē pati. Id qdē & coturnices. Trogus iqt & gallinaceos aliquādo. Perdices uero a domitis feros & nouos haud uictos iniri promiscue. Capiūtur quoq; pugnacitate eiusdē libidinis cōtra aucupis iudicē exeūte ī prœliū duce totius gregis. Capto eo pcedit alter: ac subinde singuli. Rursus circa cōceptū fœminæ capiūtur cōtra aucupē fœmina exeūte: ut rixādo abigat eū. Nec ī aīali alio par opus libidinis. Si cōtra mares steterit fœmine: aura ab iis flāte pgnātes fiūt. Hiātes aūt exerta ligua p id tēpus æstuāt: concipiūtq; supuolātiū afflatu sepe uoce tātū audita masculi. Adeoq; uicit libido ēt fœtus caritatē: ut illa furti & ī occullo icubās cū sit fœmina aucupe accedēte ac marē recanat: reuocetq;: & ultro prœbeat se libidini. Rabie qdē tāta ferūtur ut ī capite aucupātiū sæpe cæcæ metu sedeāt: Si ad nidū is cœperit accedere pcurrit ad pedes eius fœta prægrauē aut delūbē sese simulās: subitoq; ī pcursu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala: aut pedibus. Aut pcurrit iterū iāiā prehēsurū effugiēs spe frustrās: donec ī diuersū abducat a nidis: Eadē iā pauore libera ac materna uocāte cura in sulco resupina gleba se terra pedibus apprehensa operit. Perdicū uitā ad xvi. annos durare existimatur:

De columbis. Ca. XXXIIII.

a Bis columbarum gesta spectātur maxime simili rōe. Mores iidē. sed pudicitia illis prima & neutri nota adulteria. Cōiugii fidē nō uiolāt: comuneq; seruant domum. Nisi celebs aut uidua domū nō relinquit. Et iperiosos mares subinde etiā iniquos ferūt. Quippe suspitio est adulterii: q̄uis natura non sit. Tunc plenū q̄rela guttur sæuiq; rostro ictus: mox in satisfatione exosculatio: & circa ueneris p̄ces crebis predum orbibus adulatio. Amor utriq; sobolis æqualis. Sæpe & ex hac causa castigatio pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare. Pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt: præparantes tempestiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum cum bibant colla non resupinare large bibere iumentorum modo.

De palumbibus & differentia columbarum. Ca. XXXV.

u Iuere palũbes ad tricesimũ annũ:reliquos ad.xl. Aristoteles auctor ẽ. Vno tñ incõmodo unguiũ:eodẽ & argumẽto senectæ:q citra pnicẽ recidũt. Cantus oĩbus similis atq; idẽ:terno cõficit uersu:pterq̃ i clausulæ gẽitu. Hyeme mutis:uere uocalibus. Nigidius putat cum oua incubant sub tecto nominata:palumbem relinquere nidos. Pariunt autẽ post solstitia. Colũbæ & turtures octonis ãnis uiuunt.

De passeribus. Ca. XXXVI

c Ontra passeri minimũ uitæ:cui salacitas par. Mares negant̃ ãno diutius durare. Argumento qa nulla ueris initio appareat nigritudo i rostro:q ab æstate incipit. Fœminis longiusculũ spatiũ. Verũ columbis inest qdam gloriæ itellectus. Nosse credas suos colores:uarietatẽq; dispositã:quæ ẽt ex uolatu credunt̃ plaudere in cælo:uarieq; sulcare. Qua i ostentatione ut uinctæ præbentur accipitri iplicatis strepitu pennis:qui non nisi ipsis alarũ humeris eliditur. Alioqn solito uolatu multũ uelociorẽ speculat̃ occultus fronde latro:& gaudentẽ in ipsa gloria rapit.

De tinungulo: Ca. XXXVII

o B id cũ iis habenda ẽ auis quæ tinungulus uocat̃. Defendit eñi illas terretq; accipitres naturali potentia in tantũ ut uisũ uocemq; eius fugiant. Hac de cã præcipuus colũbis amor eorum. Ferũtq; si i quattuor angulis defodiant̃ i ollis nouis oblitis nõ mutare sedẽ columbas. Quod auro infectis alarum articulis quæsiuere aliq:nõ alitẽr inoxiis uulneribus:multiuaga alioqn aue. Est eñi ars illis inter se blandiri:& corrumpere alias:furtoq; comitatiores reuerti. Qui & iternuntiæ i rebus magnis fuere:& epistolas adnexas earum pedibus obsidione mutinensi i castra cõsulũ ptulere. D Bruto mittente. Quid uallũ & uigilũ obsidio:atq; ẽt retia amne prætenta pfuere Antonio p cælũ eunte nuntio? Et harum amore isaniunt multi:ac super tecta exedificant turres iis:nobilitatẽq; singularum & origines narrant uetere iã exemplo. Laxius eques romanus ante bellum ciuile pompeianũ denariis quadringentis singula paria uendicauit:ut. M. Varro tradit. Quin & patriã nobilitauere. In campania grãdissimæ puenire existimatæ. Harum uolatus in reputationẽ cæterarum quoq; uolucrum nos ipellit.

De uolatu & incessu auium. Ca. XXXVIII

o Mnibus aĩalibus reliqs:certus & uniusmodi & i suo cuiq; genere incessus ẽ. Aues solæ uario meatu. ferunt̃ & i terra & in aere. Ambulant aliquæ ut cornices. Saliunt aliquæ ut passeres:merulæ. Currunt ut pdices rusticulæ. Ante se pedes iaciunt:ut ciconiæ & grues. Expandnnt alas:pandenteĩq; raro iterualloq̃tiũt. Aliæ crebriussed & primas dũtaxat pẽnas. Aliæ & tota latera pãdũt. Quædã uero maiore ex pte cõpressis uolant. Percussoq; semel aliq & gemino ictu aere ferunt̃:uelut inclusũ eũ pmentes. Iaculant̃ sese i sublime:i rectũ:i pnũ. ipingui putes aliqs. Aut rursus ab alto cadere has:illas salire. Anates solæ quæq; sũt eiusdẽ generis i sublime ptius sese tollũt:atq; e uestigio cælũ petũt:& hoc ẽt ex aq. itaq; i foueas qbus feras uenamur delapsæ solæ euadũt. Vultur & feræ grauiores nisi ex pcursu aut altiore tumulo imissæ nõ euolant. Cauda regunt̃ aliæ. Circũspectant aliæ:flectuntq; colla. Nonnullæ uescunt̃ ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce nõ uolant multæ. Aut e cõtrario semp i uolatu silent Subreptæ:pronæ:obliquæ in latera:ut ora. Quædã & resupinæ feruntur:ut si pariter cernantur:plura genera non in eadem natura meare uideantur.

De apodibus. Ca. XXXIX

Lurimum uolant quæ apodes uocantur:qa careant usu pedũ. Ab aliis cypseli appellant̃ hirundinum specie. Nidificant in scopulis. Hæ sũt quæ toto mari cernuntur. Nec unq̃ tã longo naues tãq̃ continuo cursu recedunt a terra:ut non circũuolitent eas apodes. Cætera genera residunt & sistunt. His quies nisi i nido nulla. Aut pendent aut iacent:& ingenia æque uaria ad pastum maxime.

De caprimulgis & plateis. Ca. XL.

c Aprimulgi appellantur grandiores merule aspectu: fures nocturni. Interdiu enim uisu carēt. Intrant pastoꝶ stabula: caprarūq; uberibus aduolāt suctū ꝑpter lactis. Qua iiuria uber emoritur: caprisq; cæcitas quas ita mulsere obori tur. Platea nominatˀ aduolās ad eas: quæ se i mari mergūt: & capita illarum morsu cor ripiēs: donec capturā extorqueat. Eadē cū deuoratis se ipleuit conchis. calore uentris coctas euomit: atq; ita ex iis esculēta legit testas excreās.

De ingeniis auiū. Ca. XLI.

u Illaribus gallinis & religio inest. Inhorrescūt edito ouo: excutiūtq; sese: & circū actæ purificant: aut festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele & psytaco & auibus quæ loquuntur. Ca. XLII.

m Inimæ auiū cardueles īperata faciūt: nec uoce tātū: sed pedibus & ore ꝑ ma nibus. Est quæ boū mugitus imitetur in arelatensi agro taurus appellata: al loquin parua. Est quæ equorum quoq; hinnitus āthus: nomine hærbæ pa bulo aduentu eorum pulsa imitatur ad hunc modū ulciscēs. Super omnia humanas uoces reddūt psytaci: & quidē sermocinātes. India auē hanc mittit. Sitacē uocāt: uiri dē toto corpore torque tantum miniato in ceruice distinctā Imperatores salutat. & q̄ accipit uerba ꝓnuntiat. In uino precipue lasciua. Capiti eius duricia eadem que ro stro. Hæc cum loqui discit ferreo uerberatur radio. Non sentit aliter ictus. Cū deuo lat rostro se excipit. Illi ínititur: leuioremq; se ita pedum infirmitati facit. Minor no bilitas: quia non ex longinquo uenit: sed ex pressior loquacitas certo generi picarū est Adamant uerba que loquūtur. Nec discūt tantū: sed diligūt: meditantesq; intra se met cura atq; cogitatione intentionē non occultant. Constat emori uictas difficulta tate uerbi: ac nisi subinde eadē audiāt: memoria falli: quærentesq; mirū īmodū hyla rari: si iterim audierint id uerbum Nec uulgaris iis forma: quanuis non spectanda. Satis illis decoris in spetie sermonis humani est. Verum adiscere alias negant posse: q̄ quæ ex genere earum sunt: quæ glade uescuntur. Et inter eas facilius quibus quini sunt digyti in pedibus. Ac ne eas quidem ipsas primis duobus uitæ annis. Latior iis est lingua omnibus in suo cuiq; genere: quæ sermonem imitantur humanum: quāq̄ id pene in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudii Cæsaris turdum habuit (quod nunquā ante) imitātē sermones omnium cum hæc proderem: Habebant & Cæsares iuuenes item sturnum. luscinias greco atq; latino sermone dociles. Præterea meditantes in diem. & assidue noua loquentes longiore etiam contextu: Docētur secre to: & ubi nulla alia uox misceatur: assidente qui crebro dicat ea: quæ condita uelit adi sci aliquo blandiente.

De coruoꝶ intelligentia. Ca. XLIII.

r Eddatur & coruis sua gratia īdignatione quoq; populi Ro. attestata: nō solū cōscia. Tiberio principe. ex fœtu supra castoꝶ ædem genitus pullus in oppo sitā sutrinā deuolauit: ēt religione cōmendatus officinæ domino. Is mature sermoni assuefactus omnibus matutinis euolans in rostra: in forum uersus. Tiberium deinde Germanicum & drusum Cæsares nominatim. mox transeuntem populum. Ro. salutabat. Postea ad tabernam remeans plurium anucrum assiduo officio meritꝰ Hūc siue æmulatione incitatus manceps proximæ suttrinæ: siue iracundia subita: ut uoluit uideri: excrementis eius posita calceis macula exanimauit: tanta plebei con sternatione: ut primo pulsus ex ea regione: mox & interemptus sit: funusque innume ris aliti celebratum exequis. Constratum lectum super æthiopum duorum hume ros præcedente tibicine: & coronis ōmnium generum ad rogum usq;: qui cōstructus dextra uiæ appiæ ad secundum lapidem in campo rediculi appellato fuit. Adeo satis iusta cā populo Ro. uisa est exequiaꝶ ingeniū auis. aut supplicii de ciue romano i ea

Margin notes (handwritten): plateamea pelecanea; Taurus; Anthus; Psytacus uel Syttace; Turdus; Sturnus; Coruus; Manceps

urbe qua multorum principum nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani post carthaginem numantiaq; delatas ab eo nemo uindicauerat mortem. Hoc gestum. M. Seruilio. C. Cestio cons. ad. v. kaleñ. aprilis. Nunc quoq; erat in urbe roma hæc pdiente me equitis Ro. cornix e betica primũ colore mira admodũ nigro: deinde plura cõtexta uerba exprimens: & alia atq; alia crebro addiscens. Necnõ & recens fama Crateri mono cerotis cognomine i troezena regione asiæ coruorum opa uenantis: eo q deuehebat in sil uis eos cõsidentes humeris. Atq coruiculos illi uestigabant agebantq;: eo pducta cõsue tudine: ut exeunte sic comitarent & feri. Tradendũ putauere memoriæ qdã uisũ p sitũ lapides congerentẽ in situlã monumenti: in qua pluuia aqua durabat: sed q attingi ñ posset. Ita descendere pauentem expressisse tali congerie: que poturo sufficeret.

De diomedeis auibus. Ca. XLIIII.

n Ec diomedeas præteribo aues. Iuba cataractas uocat. Et eis esse dentes oculosq; igneo colore: cætero candidas tradens. Duos semp iis duces. Alterũ ducere agmen: alterum cogere: scrobes excauare rostro: inde crate cõsternere: & opire ter ra quæ añ fuerit e gesta. In iis foetificare. Fores bias oium scrobibus. Orientẽ spectare q bus exeant i pascua. occasũ qbus redeant. Aluũ exoneraturas subuolare semp: & cõtra rio flatu. Hæ i solo loco totius orbis uisunt. In isula quã diximus nobilẽ Diomedis tu mulo atq; delubro contra apuliæ orã fulicarum similes. Aduenas barbaros clangore i festant. Græcis tantũ adulantur miro discrimine: uelut generi Diomedis hoc tribuen tes. Aedemq; eius quottidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atq; purificãt Vnde origo fabulæ Diomedis sotios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. Ca. XLV.

n On omittendum est cum de igeniis disserimus: e uolucribus hirundines eẽ indociles: & e terrestribus mures: cum elephanti iussa faciant. Leones iugum subeant. In mari uituli totq; piscium genera mitescant.

De potu auium. Ca: XLVII.

b Ibunt aues suctu cæteræ. Sed ex iis qbus longa sũt colla itermittentes capite resupinato ueluti ifundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem ex pro prio genere omnem cibũ aqua subinde tingens. Deinde pede ad rostrũ ueluti manu afferens. Laudatissimi in comagene. Rostra iis & plonga crura rubent.

De hematopodi & onocrotali: & de peregrinis auibus. Ca. XLVII

h Aec quidẽ & hematopodi multo minori: qq eadẽ crurũ altitudine. Nascitur i ægypto. Insistit ternis digytis. Præcipue ei pabulũ muscæ. Vita in italia pau cis diebus. Grauiores oẽs fiuge uescunt: altiuolæ carne tantũ. Inter aquaticas mergi soliti sũt deuorare q ceteræ reddũt. Olorum similitudinẽ onocrotali hñt: nec dista re existimarent oio: nisi faucibus ipsis i esset alterius uteri genus. Huc oia inexplebile aial congerit: mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita in feram in aliũ ruminantis modo defert. Gallia hos septemtrionalis proxima oceano mit tit. In hercinio germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus. In cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factã memorandũ occurit.

De multarũ auiũ noibus & natura. Ca. XLVIII.

p Halerides in seleucia parthorum & in asia aquaticarum laudatissimæ. Rursus pha sianæ i colchis geminas ex pluma aures submittunt: subriguntq;. Numidicæ in parte africæ numidia: oẽsq; iã in italia. Phoenicopteri linguã præcipui sapo ris esse Apicius docuit nepotũ omnium altissimus gurges. Atagem maxĩe ionius cele brat: uocalis alias: captus uero obmutescens: quondam existimatus inter raras aues. Iã & in gallia hispaniaq; capitur: & alpes etiam ubi & phalacrocoraces aues balearum insularum peculiares. Sicut alpium phyrrhocoras luteo rostro niger & præcipuo sapore Lagopus: pedes leporino ullo ei nomẽ hoc dedere. Cætero cãdidæ colũbarum magnitudi

ne. Nõ extra terrã ĩ qua nascit eã uesci facile: q̃do nec uiua mãsuesit: & corpus occisæ statĩ marcescit. Et alia noĩe eodẽ a coturnicibus magnitudĩe tãtũ differens croceo ictu cibis gratissima. Visã ĩ alpibus ab se peculiarẽ ægypti ibĩ. M. Enagius Caluinus præfectus earum. prodidit.

De nouis auibus & fabulosis. Ca. XLIX.

u Enere ĩ italiã bebriacẽsibus bellis ciuilibus trãspadũ externe & nouæ aues ita eni ad huc uocantur turdoꝝ spetie: paulũ ĩfra columbas magnitudĩe: sapore gratæ. Baleares insulæ nobiliorem etiam supradicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mensaꝝ ẽ. Item uipiones: sic enĩ uocant minorem gruem. Pegasos equino capite uolucres: & griphas auritos aduncitate rostri fabulosos reor. Illos in scythia: hos ĩ æthiopia. Equidem & tragopanadem quã plures. affirmãt maiorem aquila: cornua in temporibus curuata habentem ferruginei coloris: tãtum capite phœniceo. Nec sirenes impetrauerint fidem: licet affirmet. Dino Clitarchi celebrati auctoris pater in india esse mulceriq; eaꝝ cantu: quos grauatos sonno lacerant. Qui credit ista & Malampodi profecto aures lambendo dedisse intellectum auiũ sermonis dracones non abnuet. Vel Quæ Democritus tradit nominando aues quarũ confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit ĩtellecturus sit alitũ colloquia. Quæq; de una aue galerita priuatim commemorat: etiam sine iis ĩmensa uitæ ambage circa auguria. Noiant ab Homero scopes auiũ genus Neq; harum satyrico sinotus cũ insidiẽt plerisq; memoratos facile conceperi mente. Neq; ipsæ iam aues nascunt. Quamobrem de confessis disseruisse præstiterit.

Quis gallinas farcire instituerit: de auiariis & quis ea primus ĩstituerit. Ca. L.

g Allinas saginare deliaci cœpere. Vnde pestis exorta opimas aues & suopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptũ inuenio iam lege. C. Fannii consulis xi. annis ante tertium punicum bellum ne quid uolucrum proponeretur: præter unam galinam: quæ non esset altilis. Quod deinde caput traslatum per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum est in fraude earum gallinaceos quoq; pascẽdi lacte addito cibis. Multo ita gratiores approbant. Fœminæ quidem non omnes ad saginam eliguntur: nec nisi in ceruice pigui cute. Postea culinarum artes ut clunes spectentur: ut diuidantur in terroga: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & parthi cocis suos mores. Nec tamen in hoc mangonio: quicq̃ totum placet: hic clune: alibi pectore tantũ laudatis. Auiaria primus instituit inclusis oĩm generum auibus. M. Lælius Strabo brundusii equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coher cere quibus natura cælũ assignauerat.

De Aesopi patina. Ca. LI.

m Axime tamen in signis est in hac memoria Clodii Aesopi tragici histrionis patina sexcẽtis sestertiis taxata ĩ qua posuit aues cãtu. aliquo aut humão sermone uocales nummis sex singulas coẽptas nulla alia ĩductus suauitate nisi ut ĩ iis ĩmitationem hoĩs manderet: ne quæstus quidẽ suos reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus prorsus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamẽ (ut uerũ fatear facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quod minus est: sũmas rerum naturæ opes q̃ hominum linguas cœnasse.

De generatiõe auiũ: & præter aues: quæ quadrupedes oua pariãt. Ca. LII.

g Eneratio auiũ siplex uidetur esse. cũ & ipsa sua habeat miracula: quoniã & q̃drupedes oua gignũt: chamæleõtes: lacertæ: & que diximus inter serpentes. Pẽnatoꝝ aũt ĩfœcunda sunt quæ: adduncos habẽt ungues generi. Nulla ex iis supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura: ut fæcundiores essent fugaces earum quam fortes. Plurima pariunt strutiocameli: gallinæ perdices: sali. Coitus auibus duobus modis. Fœmina humi considente ut in gallinis: aut stante ut in gruibus. Quoꝝ alia suut candida ut colũbis perdicibus. Alia palida ut aquati

cis. Alia punctis distincta ut meleagridum. Alia rubri coloris ut phasianis: cenchridis Intus aūt omne ouū uolucrū bicolor. Aquaticis lutei plus q̄ albi. Idq; ipsū magis liuidū q̄ cæteris. Pisciū unus color: in quo nil cādidi. Auiū oua ex calore fragilia. Serpētiū ex frigore lēta. Pisciū ex liquore mollia. Aquatiliū rotūda. Reliqua fere fastigio cacuminata. Exeūt a rotūdissima sui pte: dū pariuntur molli putamine: sed ꝓtinus durescēte quibuscūq; emergūt portionibus. Quæ oblōga sint oua gratioris saporis putat Oratius Flaccus. Fœminā edūt quæ rotūdiora gignūtur reliqua marē. Vmbilicus ouis a cacumine inest ceu gutta eminens tn putamine.

De tēpore & generatiōe īcubatus auium & coitu. Ca. LIII.

p Vædā ī omni tēpore coeunt ut gallinæ: & pariūt: præterq̄ duobus mēsibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura q̄ ueteres: sed minora. Et ī eodē fœtu prīma & nouissima. Est aūt tāta fœcūditas ut aliquæ & sexagena pariant: aliquæ quottidie: aliquæ bis die: aliquæ in tantū ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxia. Colūbæ decies āno pariūt: quædā & undecies. In ægypto etiā brumali mensæ. Hirūdines & merulæ & palūbi & turtures bis āno pariūt. Cæteræ aues fere semel. Turdi in cacuminibus arboꝝ luto nidificātes pene cōtextim in secessu generāt. A coitu. x diebus oua maturescūt tn utero. Vexatæ autē gallinæ & colūbæ pēna euulsā alia ue simili iiuria diutius. Omibus oūis medio uitelli ꝑua inest uelut sanguīea gutta quod esse cor auiū existimāt. Primū in omni corpore id gigni opinātes. In quo certa est gutta ea salit: palpitatq;. Ipsū animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo ē Omnibus intus caput maius toto corpore. Oculi cōpressi capitē maiores. īcrescēte pullo candor in mediū uertitur. Luteū circūfunditur uicesimo die: si moueat ouū. iā uiuentis intra putamē uox auditur. Ab eodē tempore plumescit ita positus: ut caput supra dextrū pedem habeat: dexteram uero alam supra cadant. Vitellus paulatim deficit Aues omnes īpedes nascuntur contraq̄ reliqua animalia. Q uædā gallinæ omnia gemina oua pariunt: & geminos interdū excludūt: ut Cor. Celsus auctor est: alteꝝ maiorem: alioquin negant: omnino geminos excludi. Plus uicenaqna īcubenda subiici uetant. Parere a bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctiū. Post solstitium nata non implent magnitudinē iustam: tantoq; minus q̄to serius peruenere.

De uitiis & remediis incubantium. Ca. LIIII.

o Va incubari infra x. dies edita utilissimum. Vetera autem recentiora infœcūda. Subiici impari numero debent. Quarto die postq̄ cœpere incubari si contra lumen cacumine ouoꝝ apprehenso una manu purus & uniusmodi perluceat color: sterilia existimantur esse: proq; eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum: inane fluitat. Itaq; sidentia hoc est plena subiici uolunt. Concuti uero experimento uetant: quoniam non gignant confusis uitalibus uenis. Incubationi datur initium post nouam lunam: quia prius inchoata non proueniant. Celerius excludūtur calidis diebus. Ideo æstate undeuicesimo educunt foetum: hyeme uicesimoquīto Si in cubatu tonuerit oua pereunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium cōtra tonitrum: clauus ferreus sub stramine ouoꝝ positus aut terra ex aratro. Quædam aūt & citra incubitum sponte natura gignit: ut in ægypti figmentis est scriptum. De quodam uinipotore reperitur syracusis tam diu potare solitum: donec ab eo cooperta in terra foetum ederet oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguriis ouoꝝ. Ca LV.

l Iuia Augusta prima sua inuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida cum parere uirilem sexum admodum cuperet. hoc usa est puellari augurio. Ouū in sinu fouendūm atque cum deponendum haberet nutrici ꝑ sinū tradēdo ne iterimeret tēpꝰ. Nec falso Augusta augurata ꝓdit īperatoris īde foeta. Sediuētū ut oua ī calido loco īposita paleis igne modico fouerēt hoie uersāte pariter nocte ac die &

[marginal handwriting:] ·i· ul oblongiora

[marginal handwriting:] ·i· Caput

statuto die illinc erumpere feotus: Traditur quædam ars gallinarii cuiusdam dicentis quid ex quoquæ esset. Narratur & mortua gallina mariti eaꝝ uisi succedẽtes inuicẽ: & reliqua foetæ more faciẽtes: abstinẽtesq; se a cãtu. Sup omnia ẽ anatũ ouis subditis atq; exclusis admiratio prima nõ plane agnoscẽtis foetum Mox incertos cõcubitus sollicitæ cõuocatiõis Postremo lamenta circa piscinæ stagna mergẽtibus se pullis natura duce.

Quæ galline optimæ. Ca. LVI.

g Allinaꝝ generositas spectatur crista erecta: iterdũ & gemina: pẽnis nigris ore rubicũdo: digytis imparibus: aliquãdo & sup quattuor digitos trãsuerso uno Ad rẽ diuinã luteo rostro pedibusq; puræ nõ uidẽtur. Ad optanea sacra nigræ. Est & pumilionũ genus nõ sterile i iis: qđ nõ i alio genẽr alitũ: sed qbus certa foecũditas rara & icubatio ouis noxia·

De moribus eaꝝ & remediis. Ca. LVII.

i Nimicissima aũt omniũ generi pituita: maximeq; inter messis & uindemiæ tẽpus. Medicina in fame: & cubatus i fumo: si utiq; ex lauro aut hærba sauina fiat: pẽna per trãsuersas iserta nares: & p omnes dies mota. Cibus aliũ cum farre aut aqua perfusus iq̃ lauerit noctua. auis cũ semine uitis albæ coctus & quædã alia.

De conceptu & numero foetus auium: Ca. LVIII.

c Olumbe proprio ritu osculantur ante coitum. Pariunt fere bina oua: ita natura moderãte ut aliis crebrior sit foetus: aliis numerosior. Palũbes & turtures plurimũ terna: nec plusq̃ bis fere pariũt: atq; ita si prior foetus corruptus ẽ Et q̃uis tria pepererit: nũq̃ plus duobꝰ educãt: Tertiũ quod irritũ ẽ urinũ uocãt. Palũbes incubat foemina post meridiana i matutinũ: cætero mas. Colũbæ marẽ semp & foeminã. pariũt priorẽ marẽ: postridie foeminã. Incubãt i eo genẽr ãbo: iterdu mas. noctu foemina Excludũt uicesimo die. Pariũt a coitu v. Aestate qdẽ iterdũ binis mẽsibꝰ terna edunt paria. Nãq; octauodecimo die excludunt statimq; concipiũt. Quare inter pullos sæpe oua inueniunt: & alii puolant: alii erũpunt. Ipsi deinde pulli quinquemestres foetificant: Et ipsæ autem inter se (si mas non sit) foemine æque saliunt: pariuntq; oua irrita: ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia græci uocant.

De pauone & anseribus. Ca. LIX.

p Auo a trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ouum: sequenti quaterna qna ue: cæteris duodena nõ amplius intermittens binos dies ternos ue parit: & ter anno si gallinis subiiciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubantiũ. Qua propter noctu & in latebris pariũt: aut i excelso cubãtes: & nisi molli strato excepta franguntur. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus. Cũ singulæ aut binæ fuere: corrumpitur salacitatẹ foecunditas. Partus excluditur diebus terno uenis: aut tardius tricesimo: Anseres in aqua coeunt: pariunt uere: aut si bruma coiuere post solstitiũ: quadragita prope. Bis ãno si priorẽ foetum gallinæ excludant: alias plurima. oua xvi. paucissima septem. Si quis surripiat pariunt donec rumpantur Aliena ñ excludunt. Incubanda subiici utilissimum nouem aut uudeci. Incubant foemine tantum tricenis diebus. Si uero tepidiores sint: uicesimoquinto. Pullis eorum urtica cõtactu mortifera. Nec minus auiditas: nunc satietate nimia: nũc suamet ui: q̃do apprehensa radice morsu: sæpe conantes auellere ante colla sua abrũpunt. Contra urticam remedium stramento ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis: & quomodo seruentur optime oua. Ca. LX.

a Rdeolarum tria genera: leucon: asterias: pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidẽ cũ uociferatu sanguinem ẽt ex oculis perfundũt. Nec minus ægre pariũt grauide. Aquila tricenis diebus icubat. & fere maiores alites. Minores uicenis: ut miluus & accipiter. Singulos uere parit nunq̃ plus ternos. is qui egolios uocatur quaternos. Coruus. aliquando & quinos. Incubant totidem diebus. Cornicem incubãtẽ mas pascit. Pica nouenos. Me lãcoriphus supra uigiti parit semp numero ipari

inæqualia. Nec alias in pluribus tanta foecunditas: maiorr tamẽ paruis. Hirundini cæci prio pulli: & ferre omnibus quibus numerosior partus. Irrita oua quæ hypenemia diximus: quæq; aut mutua fœminæ iter se libidinis imaginatiõe concipiũt: aut puluere. Nec columbæ tantũ: sed & gallinæ: perdices: pauones: anseres: chenalopeces. Sũt aũt sterilia & minora ac minus iucundi saporis: & magis humida. Quidam & uento putant ea generari. Qua de causa ẽt zephyria appellantur. Hæc aũt uere tantum. Vria fiunt incubatione derelicta: quæ alii cynosura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliuntur ut per annulos transeant. Seruari ea in lomento: aut hyeme i paleis: æstate in furfuribus utilissimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum sola animal pariat: & lacte nutriat. Ca. LXI.

u Olucrum animal parit uespertilio tantum: cui membrana ceu pennæ. Eadẽ sola uolucrum lacte nutrit ubera admouens: geminos uolitat amplexa infãtes: secũq; deportat. Eidẽ coxẽdix una traditur: & i cibatu culices gratissimi.

De conceptu uiperæ & partu: & quæ terrestriũ oua pariãt. Ca. LXII.

r Vrsus in terrestribus oua pariunt serpentes: de quibus nondũ dictũ sit. Coeũt cõplexu adeo circũuolutæ sibi: ut una existimari biceps possit. Viperæ mas caput inserit in os: quod illa abrodit uoluptatis dulcedine: Terrestriũ eadem sola intra se parit oua unius coloris & mollia ut pisces. Tertia die intra uterũ catulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit uiginti fere numero. Itaq; cæteri tarditatis impatientes prærũpunt latera occisa parente. Cæteræ serpentes cõtecta oua i terra incubant & fœtum sequente excludũt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terrestrium reddetur generatio.

De generatione terrestrium. Ca. LXIII.

b Ipedum solus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia augurium scilicet uitæ a pœnitenda origine. Cæteris animalibus stati p tempora ãni cõcubitus Homini (ut dictum ẽ) omnibus horis dierum noctiumq;. Cæteris satietas i coitu. Homini prope nulla. Messalina Claudii Cæsaris cõiunx hanc regalẽ existimãs palmam elegit in id certamen nobilissimã e pstitutis ancillam mercenariæ stipis: eãq; die ac nocte superauit quito ac uicesimo cõcubitu. In hoĩum genere maribus diuerticula Veneris excogitata omnia scelere naturæ: fœminis uero abortus. Quantum in hac parte multo nocentiores q̃ fere sumus. Viros auidiores ueneris hyeme: foeminas æstate Hesiodus prodidit. Coitus auersus elephantis: camelis: tigribus: lyncibus: rhnocerotí: leoni: dasipodi: cuniculis: quibus auersa genitalia. Cameli etiam solitudines aut secreta certa petunt: neq; interuenire datur sine pernicie. Coitus tota die ẽ tantum iis ex omnibus: quibus solida ungula. In quadrupedũ genere mares olfatus antecedit. Auertuntur & canes: phocæ: lupi: in medioq; coitu: inuitiq; etiam cohærẽt Supradictorum plerumq; foeminæ priores superueniunt: reliquis mares. Vrsi autem ut dictum est humanitus strati. Herinaci stantes ambo iter se cõplexi. Feles mare stãte foemina subiacente: Vulpes in latere proiectæ: maremq; foemina amplexa. Taurorũ ceruorumq; foeminæ uim non tolerant: ea de causa ingrediuntur i conceptu. Cerui uicissim ad alias transeunt. & ad priores redeunt. Lacertæ ut ea quæ sine pedibus sunt circumplexu uenerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore: eo minus foecũda sunt. Singulos gignunt elephanti: cameli: equi. Achantis duodenos auis minima. Ocissime pariunt quæ plurimos gignunt. Quo maius est animal: tanto diutius formatur in utero. Diutius gestantur quibus longiora sunt uitæ spatia. Neque crescentium tempestiua ad generandum ætas. Quæ solidas hñbent ungulas singulos: quæ bisulcas & geminos pariunt. Quorum in digytos pedum fissura diuisa est: eo numerosiora in foetu. Sed superiora omia perfectos edũt partus: hæc ĩchoatos. In quo sũt genere leænæ: ursæ: & uulpes: Informa ẽt magis q̃ supradicta ursæ: pariũt: rarumq; est uidere

pleruq;

parientes. Postea lambendo calefaciunt foetus omnia ea:& figurant: pariunt plurimū quaternos. Cæcos āt gignūt canes: lupi: pātheræ: thoes. Cannū plura sūt genera. Laconicæ octaua mēse utrinq; generāt. Ferūt lxx. diebus:& plurimū tribus mēsibus. Cæteræ canes & semestres coitū patiūtur. Implētur oēs uno coitu. Quæ āte iustum tēpus cōceptere: diutius cæcos habent catulos: nec omēs totidē diebus. Existimātur in urina attolere crus fere semestres: id ē signum cōsumati uirium roboris: fœmine hoc idē sidētes. Partus duodeni quibus numerosissimi: cætero. qni: seni aliquādo singuli: quod pdigiosū putāt. Sicut omēs mares: aut omnes fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt: i cæteris alternāt: si ineant opportuno & recto mēse. Ineunt a partu sexto mense. Octonos laconicæ pariūt. Propria i eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt laconici annis denis: fœmina duodenis. Cætera genera quindecī ānos: aliquādo uigiti. Nec tota sua ætate generant: fere a duodecimo desinētes. Feliū & ichneumonū reliqua ut canū. Viuūt ānis senis: Dasipodes omi mēse pariūt:& superfœtant sicut lepores. A partu stati implētur. Cōcipiūt quanuis ubera siccāte fœtu: pariunt: nō cœcos. Elephāti ut diximus pariūt singulos magnitudine uituli trimestris. Cameli duodecī mensibus ferūt a trimatu: pariūt uere. Iterūq; post ānum implētur a partu. Equas aūt post tertiū diē aut post unū ab enixu utiliter admitti putant: cogūtq; inuitas. Mulier septima die cōcipe facillime credit. Equaꝝ iubas tōderi præcipiunt: ut asinoꝝ i coitu patiatur humilitatē: comātes eni gloria supbire. A coitu solæ animaliū currūt: ex aduerso aqlonū austroꝝ ue put marē aut fœminā cōcepere: Colorē ilico mutāt rubriore pilo: uel qcūq; sit pleniore. Hoc argumēto desinūt admittere etiā uolētes. Nec impedit partus quasdā ab. opere. Fallūtq; grauidæ. Vicisse olympia prægnātem equam Hecratidis thessali iuenimus. Equos & canes & sues initium matutinū appetere: fœminas āt post meridiē blādiri diligētiores tradūt. Equas domitas lx. diebus equire: āteq̄ gregales. Sues tātū coitu spumā ore fondere. Verrē subantis audita uoce nisi admittat cibū nō capere usq; in maciē. Fœminas tātā efferari. ut hominē lacerēt: candida maxime ueste idutū. Rabies ea aceto mitigat naturæ asperso. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca: pecori cepa. Quæ ex feris mitigētur non cōcipere: ut anseres: apros uero tardere:& ceruos. nec nisi ab infātia educatos. Miꝝ est quadrupedū prægnātes uenerē arcent: pter equam & suē. Sed superfœtant & dasipus & lepus tantum.

De uaria generatione auium. Ca. LXIIII.

q Væcunq; animal pariūt in capite gignunt circunacto fœtu sub enixum alia in utero porrecta. Quadrupedes gestantur extēsis ad lōgitudinem cruribus: & ad aluum suam applicatis. Homo in semet conglobatus īter duo genua naribus sitis. Molas de quibus ante diximus gigni putant: ubi mulier: non ex mare: ueꝝ ex semetipsa tantū cōcepit. ideo nec animari: quia nō sit ex duobus. Altriceq; habere p se uitam illā: quæ satis arboribusq; cōtingat ex omnibus quæ perfectos. Fœtus uel tantos & innumerosos edunt.. item plures contra naturam solidipedum aut bisulcorum.

De murium foetu. Ca. LXV.

s Vpra cūcta ē muriū foetus haud sine cōtatione dicēdus: quāq̄ auctore Aristotele & Alexandri magni militibus generatio eoꝝ lābendo cōstare non coitu dicat. Ex una genitos cxx. tradiderūt. Apud persas uero pregnātes ueneris pa tiētis & utero pariētis reptas. Et salis gustatu fieri pregnātes opinātur. ita desinit miꝝ esse: unde uis tanta messes populetur muriū agrestiū. in qbus illud quoq; adhuc latet quo nā mō illa multitudo repēte occidat. Nā nec exanimes reperiūtur: neq; extat qui murē hyeme i agro effoderit. Plurimi itaq; ad troadem pueniunt. Et iā ide fugauerūt accolas. Prouētus eoꝝ siccitatibus tradūt. Et iam obituris uermiculum i capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus: sicut herinaceis: idem bipedes ambulant: ceu alpini. Cū diuersi quoq; generis colere animalia: ita demū generāt: si tēpus nascēdi par habēt. coire

Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere ut creditur uulgo. Aristoteles negat. Neq; incubant eædem oblitæ quo sint in loco enixæ: quoniam huic animali nulla memoria. Itaq; catuli per se erumpunt.

De spina hominis anguem nasci. Ca. LXVI.

Nguē ex medulla hoīs spinæ gigni accepimus a multis. Plæraq;.n.occulta & cæca origine pueniūt ēt ī q̄drupedū genere. De salamādra. C. LXVII

S Icut salamandra animal lacerti figura stellatū nunq̄ nisi magnis hymbribus proueniens:& serenitate deficiens. Huic tātus rigor: ut ignem tactū extinguat nō alio modo q̄ glacies. Eiusdem saniẽ quæ lactea ore uomitur: quacūq; parte corporis humāi contacta toti defluūt pili. Idq; quod contactum est colorem in utgili ginem mutat. *uitiligine*

De iis quæ nascunt ex nō genitis & quæ nata nihil gignūt. Ca. LXVIII.

Vædam uero gignuntur ex non genitis:& sine ulla simili origine ut supradicta:& quæcūque æstas aut uer statumq; tēpus anni generant. Ex iis quædam nihil gignunt ut salamandræ. Neq; ē in iis genus masculinū fœmineū ue: sicut neq; in angullis: oībusq; quæ nec aīal nec ouū ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus:& cæteris adherentibus uado uel saxo. Quæ aūt per se generantur sicuti infra mares ac fœminas descripta sunt: ita generant quidē ea aliquid coitu: sed īperfectum & dissimile:& ex quo nihil amplius gignat: ut uermiculos muscæ. id magis declarant naturæ eoꝝ quæ insecta dicuntur. Arduæ explanatiōi/oīa:& priuati dicato ope narranda. Qua pp ut ingeniū p̄dictoꝝ ita & reliqua subtexet desertatio.

De sensibus animalium. Ca. LXIX

X sensibus ante cætera hoī tactus: deinde gustus. Reliquis superat a multis Aquilæ clarius cernunt. Vultures sagacius odorant. Liquidius audiunt talpæ: obrutæ terra: tā denso atq; surdo naturæ elemento. Præterea uoce omnium in sublime tendente sermonē exaudiūt:& si de iis loquare intelligere ēt dicunt: & pfugere. Auditus cui hominum primo negatus est: huic & sermonis usus ablatus. Nec sūt naturaliter surdi: ut ñ idē sint & muti. in marinis ostreis auditum esse nō ē uerisimile: sed ad sonū mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus.

Auditum & olfatum esse piscibus. Ca. LXX

Isces.quidem auditus nec mēbra hēnt nec foramina: audire tamen eos palam est: ut patet cū plausu congregari feros ad cibū consuetudine in quibusdam uiuariis spectet. Et ī piscinis Cæsaris genera piscium ad nomen uenire: quosdā singulos. Itaq; pduntur etiam clarissime audire mugil: lupus: salpa: chromis:& iō ī uado uiuere. Olfatum iis eē manifestū patet. Quippe nō oēs eadē esca capiunt:& priusq̄ appettant odorantur. Quosdā & speluncis latentes salsamento illitis faucibus scopuli piscator expellit: uelut sui cadaueris agnitionē fugientes. Conueniuntq; ex alto ēt ad quosdā odores: ut sæpiam ustam:& polypum: quæ ob id coguntur in nassas. Sētinæ quidē nauium odorē fugiunt pcul: maxīe tñ piscium sanguinē. Non potest petris auelli polypus. Idem cunicula admota ab odore protinus resilit. Purpuræ quoq; fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animaliū genere qs dubitet? Cornus ceruini odore serpentes fungantur: sed maxime styracis: origani: aut chalcis aut sulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt: ad dulcia non aduolant.

Tactum cōmunem esse omnibus. Ca. LXXI.

Actus sensus omnibus est: etiam quibus nullus alius. Nā & ostreis & terrestribus uermibus. Quo existimaueri oībus sensum gustus esse. Cur eni alios alia sapores appetunt? In quo uel præcipua naturæ architectiq; uis. Alia dētibus prædantur: alia unguibus: alia rostri aduncitate capiunt. Alia latitudine ruunt. Alia acumine excauant. Alia fugunt. Alia lambunt: sorbent: mandunt. uorant: Nec minor uarietas in pedum ministerio: ut rapiant distrahant: teneant: premant: pendeant: tellu

rem scabere non cessent.

Quæ uenenis uiuant & quæ terra. Ca. LXXII

u Enenis capreæ & coturnices (ut diximus) pinguescunt placidissima anima lia at serpentes ouis. Spectanda qdem draconũ arte. Aut enim solida hauriũt: si iam fauces capiunt: quæ deinde in semet cõuoluti frangunt intus: atq; ita putamina excutiunt: aut si tenerior est & catuli adhuc ætas orbe apprehensa spira: ita sensim uehementerq; præstringunt: ut ampurata pte ceu ferro: reliquã quæ amplexu tenetur sorbeant. Simili modo auibus deuoratis solidis contentione plurima & cætera ossa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes cũ occasio est uinũ præcipue appe tunt: cũ alioquin exiguo indigeant potu. Eædẽ minimo & pene nullo cibo cũ adseruã tur inclusæ: sicuti aranei quoq; alioqn suctu uiuentes. Ideo nullũ interit fame aut siti uenenatum. Nã neq; caloris uim habent: neq; sanguinis neq; sudoris: quæ auiditatem naturalem sale augent. In quo genere omnia magis exitialia: si suum genus edere añq̃ noceant. Cõdit in thesauros maxillaꝝ cibũ spongionũ & satyroꝝ genus. Mox inde sen sim ad mãdendũ manibus exprimit. Et qđ formicis ĩ annũ solẽne ẽ his ĩ dies uel horas.

De cibo & potu quorundam. Ca. LXXIII.

u Num animal digytos habentium hærba alitur lepus: sed & fruge. Solidipedes & bisulci sue omni cibatu & radicibus. Solidipedũ uolutatio propria. Serrato rum dentiũ carniuora sunt oĩa. Vrsi & fruge fronde uindemia pomis uiuunt & apibus cancris etiã & formicis. Lupi ut diximus & terra in fame. Pecus potu pingue scit: ideo sal illis aptissimus: itẽ ueterina: q̃q̃ & fruge & hærba sed ut bibere: secedũt. Ru minant præter iam dicta siluestrium cerui cũ a nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius q̃ stantia: & hyeme magis q̃ æstate septenis fere mensibus. Põtici quoq; murus si mili modo remandunt. In potu quibus serrati dentes: lambunt. Et mures hi uulgares: q̃uis ex alio genere sint. Quibus continui dentes sorbent: ut equi boues. Neutrũ ursi: sed aquam quoq; morsu uorant. In africa maior pars feraꝝ æstate nõ bibunt inopia hymbrium. Quam ob cãm capti mures libyci si biberint moriuntur. Orygem ppetuo sitientẽ africa generat ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia si tientium. Nãq; getuli latrones eo durant auxilio repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu uesicis. Insidunt in eadem africa pardi cõdensa arbore: occultatiq; eius ramis in prætereuntia desiliunt: atq; e uolucrũ cæde grassantur. Feles quidẽ quo silen tio q̃ lenibus uestigiis obrepunt auibus q̃ occulto speculatu in musculos exiliunt? Ex crementa sua effossa obruunt terra: intelligentes odorem illũ indicem sui esse.

Quæ inter se dissideant: & quæ inter se conueniant. Ca. LXXIIII.

e Rgo & alios sensus quosdam esse q̃ supradictos haud difficulter apparet. Sũt enim quædam his bella amicitiæq;. Vnde & affectus præter illa quæ de qbusq; eorum suis diximus locis. Dissident olores & aquilæ. Coruus & cloreus noctu inuicem oua exquirentes. Simili modo coruus & miluus illo præcipiente huic cibos. Cornices & noctua. Aquilæ & trochilus (si credimus) quoniam rex appellatur auiũ. Noctuæ & cætere minores aues. Rursus cum terrestribus mustella & cornix. Turtur & pyralis. Ichneumones & uespæ. Phalangia & aranei. Aquaticæ anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantes. Egithus auis mi nima cum asino. Spinetis enim se scabendi causa atterentes nidos eius dissipat: quod il la adeo pauet: ut uoce omnino rudentis audita oua eiiciat: pulli ipsi metu cadant. Igi tur aduolans ulcera eius rostro excauat. Vulpes & milui. Angues & mustellæ & sues. Esalon uocatur parua auis oua corui frangens: cuius pulli infestantur a uulpibus. In uicem hæc catulos eius ipsamq; uelit. Quod ubi uiderint corui: contra auxiliantur: ue lut aduersus cõmunem hostem. Et achantis in spinis uiuit: Idcirco asinos & ipa odit flo res spinæ deuorantes. Egithum uero in tantum: ut sanguinem eorum credant nõ coire

multisq; ob id ueneficiis infament. Dissident thoes & leones: & minima æque ac maxia. Formicosam arborem sorices cauent. Librat areneus se filio in caput serpentis porrecte sub umbra arboris suæ. tantaq; ui morsu cerebrum apprehendit: ut stridens subinde: ac uertigine rotata ne filium quidem desuper pendentis rumpere adeo non fugere queat: nec finis ante mortem est. Rursus amici pauões & columbæ: Turtures & psitaci Merulæ & turdi: Cornix & ardeolæ. Cõtra uulpiũ genus cõibus iimicitiis Harpæ & miluus contra triorchin. Quin & affectus indicia sunt etiam in serpentibus immitissimo animaliũ genere. Dicta sunt quæ arcadia narrat de domino a dracone seruato: & agnito uoce hominis. De aspide miraculum a Philarcho traditur. Is enim auctor est. Cum ad mensam cuiusdam ueniens in ægypto aleretur assidue enixam catulos: quorum ab uno filium hospitis interemptum. Illam reuersam ad consuetudinem cibi intellexisse culpam: & necem intulisse catulo: nec postea in tectum id reuersam.

De somno animalium. Ca. LXXV.

s Omni quæstio non obscuram cõiectationem habet. In terrestribus omnia quæ cor habent dormire manifestum est. Aquatilium quoq; exiguum quidam etiã qui de cæteris dubitant: dormire tamen existimant: non oculorum argumento: quia non habent genas: uerum ipsa quiete cernuntur placida ceu soporata: neq; alia q̃ caudis mouentia: & ad tumulum aliquem expauentia. De thynnis confidentius affirmatur. Iuxta ripas enĩ aut petras dormiunt. Plani aũt pisciũ in uado: ut manu sæpe tollantur Nã & delphini balneæq; stertentes etiã audiuntur. Insecta quoq; dormire silentio apparer: quia nec luminibus quidẽ admotis excitentur. Homo genitus premitur somno p aliquot menses. Deinde lõgior indies uigilia. Somniat statim infans. Nã & pauore expgiscitur: & suctum imitatur. Quidã uero nunq̃: quibus mortiferũ fuisse signum contra cõsuetudinem somniorum ĩuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus: & diuersis refertus documentis: utrũ ne sint aliqua præscita animi quiescentis. Qua fiant rõe an fortuita res sit ut pleraq;? Et si exemplis agatur: pfecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atq; ĩ redormitione uana esse uisa prope cõuenit. Est aũt somnus nihil aliud q̃ animi in mediũ sese recessus. Præter hominẽ somniare equos: canes: boues: pecora: capras palam est. Ob hoc creditur & in omnibus quæ animal pariunt. De iis quæ oua gignunt incertum est. Sed dormire ea certum. Verum & ad insecta transeamus. Hæc nanque restant immense subtilitatis animalia:

Bacchimus et Prambeans ... nimi immodu ... Plinius sequi ... lib. XXIIII et lib. C.II cap. pen.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XI.

PROHEMIVM

De insectis animalibus: ut sunt apes: formicæ: & huiusmodi.

r ESTANT IMMENSAE SVBTILITATIS ANIMALia: Quo nõ aliq ea neq; spirare & sine sãguine eẽ etiã pdiderunt

De insectorum genere. Ca. I.

m Vlta hæc & multigena terrestiũ uolucrũq; uita. Alia pennata ut apes. Alia utroq; mõ ut formicæ. Aliqua & pennis & pedibus carentia. Et iure omnia insecta appellata ab incisuris: quæ nunc ceruicum loco: nunc pectorũ atq; alui præcincta seperant membra tenui modo fistula cohærentia. Aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rũgas: sed in aluo aut superne tantum imbricatis flexilium uertebris nusquam alibi spectatiore naturæ rerum artificio.

De subtilitate naturæ. Ca. II.

i N magnis siquidem corporibus aut certe maioribus facilis officina sequaci.

materia fuit. In his uero tam paruis atq; tam nullis quæ ratio q̄tauis tam inextricabilis perfectio. Vbi tot sensus collocauit in culice? Et sunt alia dictu minora. Sed ubi uisum in ea prætendit? Vbi gustatum applicauit? ubi odoratum inseruit? Vbi uero truculentam illam & portione maximam uocem ingenerauit? Qua subtilitate pēnas adnexuit? Prælongauit pedum crura? Disposuit ieiunam cauam uti aluum? Auidam sāguinis & potissimum humani sitim accendit? Tælum uero perfodiēdo tergori quo spiculauit ingenio? Atq; ut in cāpaci cum cerni non possit exilitas: ita reciproca generauit arte: ut fodiendo acuminatum pariter sorbendoq; fistulosum esset. Quos terredini ad perforanda robora: cum sono teste dentes affixit? potissimūq; e ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantoꝝ miramur humeros: taurorūq; colla: & truces in sublime iactus: tigrium apinas: leonum iubas: cum rerum natura nusq̄ magis q̄ in minimis tota sint. Qua propter quæso ne nostra legentes (quoniam ex iis spernuntur multa) etiam relata fastidio dānent: cū in cōtemplatione naturæ nihil possit uideri supuacuum.

Vtrum spirent: an habeant sanguinem. Ca. III:

i Nsecta multi negarunt spirare id rōe persuadentes: quoniam uisceri interiori nexus spirabilis non inesset. Itaq; uiuere ut fruges arboresq;. Sed plurimum interesse spiret aliquid an uiuat. Eadem de causa nec sanguinem iis esse: qui sit nullis carentibus corde aut iecore. Sic nec spirare ea quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Idem enim & uocem esse iis negant in tanto murmure apum: cicadarum sono & aliis quæ suis æstimabuntur locis. Nam mihi contuēti semper suasit rerum natura nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo cur magis non possint trahere animam talia & uiuere: q̄ spirare sine uisceribus. Quod etiam in marinis docuimus: q̄uis arcente spiritum densitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua & animatu carere in ipso spiritu uiuentia. Habere sensum uictus generatōnis atq; operis & de futuro etiam curam. Et q̄uis non sint membra: quæ uelut carinas sensus inuehant: esse tamen iis auditum: olfatum: gustatum: eximia præterea naturæ dona: solertia: animum: artem: quis facile crediderit? Sanguinem nō esse iis fateor: sicut ne terrestribus quidem cunctis inter se similem quidem: ut sæpiæ in mari sanguinis uires atramentum optineat: purpurarum generi infector ille succus. sic insectis quisquis est uitalis humor hic erit sanguinis loco. Sed existimatio sua cuiq; sit. Nobis ꝓpositū ē naturas rerum manifestas indicare: non causas iudicare dubias.

De corpore eorum. Ca. IIII.

i Nsecta ut intelligi possit non uidētur neruos habere: nec ossa: nec spinas: nec carthilaginem: nec pinguia: nec carnes: nec crustam quidem fragilē: ut quædam marina: nec iure dicetur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus arenti simile neruo mollius: in reliquis partibus siccius uerius q̄ durius. Et hoc solū iis ē: nec p̄terea aliud. Nihil intus nisi admodū paucis intestinū implicatū. Itaq; diuulsis præcipue uiuacitas: & partium singularum palpitatio. Quia quæcūq; est ratio uitalis: illa non certis inest mēbris: sed toto in corpore: minime tamen capite. Solūq; non mouetur nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex iis plurimi: diutius uiuunt diuulsa: ut in scolopendris uidemus. Habēt aūt oculos: præterq; sensus tactum & gustatum: aliqua & odoratum. pauca & auditum.

De Apibus. Ca. V.

ſ Ed inter omnia principatus apibus & iure p̄cipua admiratio. Solis ex eo genere hominū cā genitis. Mella cōtrahunt succūq; dulcissimū atq; subtilissimū ac saluberrimū. Fauos cōfingūt & cæras. Illæ ad usus uitæ laborē tollerāt. Opa cōficiūt. Rēpublicā habent: cōsilia priuatim: ac duces gregatim: & quod maxime mirū sit mores habent. Præterea cū sint neq; māsueti generis neq; feri: tñ tāta est natura reꝝ ut ꝓpe ex umbra minimi animalis incōperabile effecerit q̄ddam. Quos efficaciæ indu

ſtriæq; tātæ cōpemus neruos? quas uires? quos rōe mediusſidius uiros? Hoc certe p̄ſtan
tioribus quo nihil nouere niſi cōmune. Nō ſit de anima quæſtio. Cōſtet & de ſāguiue
quātulū tn̄ eē i tātulis poteſt. Aeſtimēus poſtea īgeniū. Qui ordo naturæ i eis. Ca. VI
Yeme cōduntur. Vnde enim ad pruinas niueſq; & aquilonū flatus perferen
dos uires? Sane & īſecta oīa: ſed minus diu. Quæ parietibus noſtris occultatæ
mature tepefiunt. Circa apes aut tēpoꝝ locoꝝ ue rō mutata ē: aut erauerūt priores. Cō
duntur a uergiliarū occaſu: ſed latent ultra exortū. Adeo nō ad ueris initiū ut dixere:
nec ut quiſq̄ in italia de alueis exiſtimat. Ante fabas florentes nō exeunt ad opera & la
bores: nulluſq; (cū p̱ cælū licuit) ocio perit dies. Primū itaq; fauos cōſtruunt: cærā fin
gunt: hoc eſt domos cellaſq; faciūt. Deinde ſobolē: poſtea mella: cærā ex floribus. Melli
ginē a lachrymis arborū quæ glutinū pariunt ſalicis: ulmi: arundinis ſucco: gummi re
ſina. Iis primū alueum ipſum intus totum ut quodā tectorio illinunt: & aliis amario
ribus ſuccis cōtra aliarum beſtiolarū auiditates. Id ſe facturas cōſciæ qd̄ cōcupiſi poſſit
Iis deīde fores quoq; latiores circūſtruūt. De uocabulis operis. Ca. VII.
Rima fundamēta operis metyn uocant periti: ſecūda piſſocæron: tertia p̱polin.
Inter coria cæraſq; magni ad medicamina uſus. Metys cruſta eſt prima ſaporis
amari. Piſſocæros ſuper eam uenit picantiū mō ceu dilutior cæræ initiū populorūq;
mitiore gummi. Propolis: craſſioris iam materiæ additis floribus nundū tn̄ cæra: ſed fa
uorū ſtabilimentū qua omēs frigoris aut iniuriæ additus obſtruunt: odore etiā nūc
grauiꝫ ut qua pleriq; p̱ galbono utantur. Præter hæc cōuehetur rhithace: quā alii ſan
daracā: alii cærinthū uocant. Hic erit apum dū operant̄ cibus: qui ſæpe inuenit̄ in fa
uorū inanitatibus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis: ſed plenus humoris cibus. Gignitur
aūt rore uerno: & arborū ſucco gummi mō: africi minor: auſtri flatu nigrior: aquiloni
bꝫ melior & rubens. Plurimū i græcis nucibus Menecrates florē ait eſſe futuræ: meſſis
indiciū. ſed nemo præter eū. Ex qbus floribus opa fiāt Ca. VIII.
Aeras ex omniū arborū ſatorumq; floribus cōſingunt: excepta rumice & cheno
pode. Herbarū hæc genera. Falſo excipitur ſpartū. Quippe cū hiſpania multa in
ſpartariis mella hærbam eā ſapiunt. Falſo & oleas excipi arbitror. Quippe oliuæ p̱uen
tu plurima examina gigni certū eſt. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus qui
dem nō modo corporibus inſidunt. Operantur intra lx. paſſus. Et ſubinde cōſumptis
in proximo floribus ſpeculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehenſæ in
expeditione excubant ſupinæ: ut alas rore protegant.
De amatoribus earum. Ca. IX.
E quis miretur amor earum captos Ariſtomachū ſolenſem duodeſexaginta ānis
nihil aliud egiſſe. Hyliſcum uero thaſium in deſertis apes colentem Agrium co
gnominatū: q ambo ſcripſere de iis. Ratio operis. Ca. X.
r Atio operis interdiu ſtatio ad portas more caſtrorū. Noctu qs in matutinū do
nec una excitet omēs gemino aut triplici bombo: ut buccino aliquo. Tūc uni
uerſæ p̱uolant: ſi dies mitis futurus eſt. Prædiuināt enī uentos hymbreſq;: & tūc ſe cōti
nent tectis. Itaq; tēperie cæli (hāc enim inter p̄ſcita habent) cū agmen ad opera p̱ceſſit:
aliæ flores aggerūt pedibus: aliæ aquā ore gutaſq; lanugine totius corporis. Quaꝝ ado
leſcētiores ad opera exeūt: & ſupradicta cōuehunt. Seniores intus operant̄. Quæ flores
cōportāt prioribus pedibus femora onerāt: pp id natura ſcabra pedes priore roſtro: to
tæq; onuſtæ remeāt ſarcina pādatæ. Excipiunt eas ternæ. quaternæ exonerāt. Sūt. n. in
tus quoq; officia diuiſa. Aliæ ſtruūt. Aliæ poliūt. Aliæ ſuggerūt. Aliæ cibū cōpant ex
eo qd̄ allatū eſt. Neq; enī ſepatim ueſcunt̄: ne inæqualitas opis aut cibi fiat & tēporis.
Struunt rurſus ea orſa cōcameratiōe alui: textūq; uel uſq; ad ſūma tecta deducūt: limi
tibus binis circa ſigulos actus: ut aliis itrēt. aliis exeant. Faui ſupiore parte affixi: & pau
lulū ēt lateribus ſimul hærent: & pēdent una. Alueū ñ cōtingūt: nūc obliqui: nunc ro

fundi qualiter poscit alueus: aliquando & duorum generum: cum duo examina cõcor dibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes cæra fulciunt pilarum instar interius a solo fornicatis: ut sit auditus ad sarciendum. Primi fere tres uersus inanes struuntur: ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maxime implentur melle: ideoque auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ fecundos flatus captant. Si cooriatur procella: ap prehensis pedusculo lapillis se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolantur in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessã tium inertiam notant: castigant: mox & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia e medio. nullæq; inter opera spurciciæ iacent. Quin & excrementa operantium intus ne longius recedant unum congesta in locum turbidis diebus & operis ocio ege runt. Cum aduesperascit in alueo strepunt minus ac minus: donec una circũuolet eo dem quo excitauit bombo: ceu quietẽ capere imperans. Et hoc castroꝝ more. Tunc re pente omnes conticescunt. Domos primũ plebeis exædificant: deinde regibus.

De fucis. Ca. XI.

I sperantur largior prouentus: adiiciuntur contubernia & fucis. Hæc cellaru3 minime: sed ipsi maiores apibus. Sunt autem fuci sine aculeo uelut impfectæ apes: nouissimeq; a fessis & iam emeritis inchoatæ: serotinus fœtus & quasi ser uitia ueraꝝ apum. Quaobrem imperat iis: primosq; in opera expellunt: tardantes sine clæmẽtia puniunt. Neq; in opere tantũ: sed in fœtu adiuuant eas multũ ad calorẽ confe rente turba. Certe quo maior eoꝝ fuerit multitudo. eo maior fiet examinũ ꝓuentus cũ mella cœperint maturescere: abigunt eos. Multæ singulos aggressæ trucidãt. Nec id ge nus iusi uere cõspicitur. Fucus ademptis alis ĩ alueæ reiectus ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruũt amplas: magnificas: seperatas: tuber cu lo eminentes. Quod si exprimatur non gignuntur soboles. Sexangulæ omẽs cellæ: a sin guloꝝ eæ pedum opere. Nihil horum statuto tempore: sed rapiũt diebus serenis munia. Et melle uno altero ue ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis. Ca. XII.

Enit hoc ex aere: & maxime syderũ exortu: præcipueq; in ipso syrio explendẽre fit: nec oĩo prius uergiliaꝝ exortu sub lucanis tẽporibus. Itaq; cũ prima auro ra folia arboꝝ melle roscida inueniũtur. At si q matutino sub diuo fuere: un ctas liquore uestes: capillũq; concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor: siue quædam sydeꝝ saliua: siue purgãtis se aeris succus: siue aquæ ẽ & purus ac liquidus & suæ natu ræ: qualis defluit primo. Nunc uero e tanta cadens altitudine multũq; dum uenit sor descens: & obuio terræ halitu infectus. Præterea a fronde ac pabulis potus: & in utercu los congestus apum. Ore enim uomunt. Ad hæc succo florum corruptus & alueis: ma ceratus: totiensq; mutatus. Magnam tamen cælestis naturæ uoluptatẽ affert.

Quæ optima mella. Ca. XIII.

Bi optimus semper: ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regiõis hic & siculæ hymeto & hybla ab locis: mox callinne insula. Est autẽ initio mel ut aqua dilutum: & primis diebus feruet ut musta: seq; purgat: Vicesimo die crassescit. Mox obducitur tenui mẽbrana: qua feruoris ipsius spuma concrescit. Sorbet optimum & minime fronde infestum e quæercus tiliæ arundinũ foliis.

Quæ genera mellis in singulis. Ca. XIIII.

Vmma quidem bonitatis natione constat (ut supradiximus) pluribus modis Aliubi enim faui cæra spectabiles gignuntur: ut ĩ pelignis: sicilia. Aliubi mel lis copia: ut in creta: cypro africa. Aliubi magnitudine: ut in septẽtrionalibus: uiso iam in germania octo pedum longitudinis fauo: in caua parte nigro. In quocunq; tamen tractu terna sunt mellis genera. Vernum ex floribus constructo fauo: quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant: ut largo alimento ualida exeat soboles

Alii ex nullo minus apibus relinquunt: quoniam magna sequatur ubertas magnorum sydcrum exortu. Præterea solstitio cum thymis & una florere incipiunt præcipua cellarum materia. Est autem iu eximendis fauis necessaria dispensatio: quoniã inopia cibi desperant: moriunturq; aut effugiunt. Contra copia ignauiam affert. Maciem melle ñ rhithace pascunt. Qui autem sunt diligentiores ex hac uindemia duodecim partẽ apibus relinquunt. Dieſq; statutus inchoandi ut quadam lege naturæ: si scire aut obseruare homines uelint: tricesimus ab educto examine: fereq; maio mense ĩcluditur hæc uindemia. Alterum genus est mellis æstiui: quod ideo uocatur horeum a tempestiuitate præcipua ipso syrio explendescentes post solstitium diebus. xxx. fere. Imm ẽsa circa hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est: nisi fraus hominum cuncta pernice corrũperet. Namq; ab exortu syderis cuiuscunq; sed nobilium maxime aut cælestis arcus si non sequantur hymbres: sed ros tepescat solis radiis. Medicamenta non mella gignuntur oculis ulceribus. internisq; uisceribus dona cælestia. Quod si seruetur hoc syrio exoriente casuq; congruat in eundem diem: ut sæpe Veneris aut Iouis Mercurii ue exortus nõ alia suauitatis: usuſq; mortaliũ malis a morte uocandis q̃ diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. Ca. XV

El plenilunio uberius capitur: serena die pinguius. In omni melle quod per se fluxit ut mutum oleumq;: appellaturq; tacitum: maxme laudabile est. Aestiuum omne rutulum: ut diebus confectum siccioribus. Aptissimum in æstimatione e thymo coloris aurei: saporis gratissimi: cum sit palam doliolis pingue: marino e rore spissum. Quod concrescit autem hoc minime laudatur. Thymosum nõ coit: & tactu prætenuia filia mittit. Quod primum grauitatis argumentum. est: abrumpi statim & resilire guttas: uilitatis indicium habetur. Sequens probatio ut sit odoratum & ex dulce reglutinosum perlucidum. Aestiua mellatione decimam partem thasio. Dionxsio apibus reliqui placet: si pleni fuerint aluei. Si minus; p rata portiõe: aut si ianes: omnino nõ attingi. Hũc uendemiæ attici signũ debere initiũ caprificialẽ diẽ uulcão sacrũ.

De tertio genere mellis: & quomodo apes probentur. Ca. XVI.

t Ertium genus mellis minime probatum siluestre: quod ericeum uocant. Cõuehitur post primos autumni hymbres, cum erica sola floret in siluis. Ob id harenoso simile. Gignitur id maxime arcturi exortu a pridie idus septembris. Quidam æstiuam mellationem ad arcturi exortum proferunt: quoniam ad æquinoctium autũni ab eo supersunt dies xiiii. & ab æquinoctio ad uergiliarum occasum diebus xlviii: Plurimi syderitem: athenienses tetradicem appellant: euboea sisarum: putantq; apibus esse gratissimam fortassis quia tunc nulla alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & uergiliarum occasu idibus nouembris fere includitur. Relinqui ex ea duas ptes apibus ratio psuadet: & sẽper eas partes fauorũ q̃ habeant rhithacẽ. A bruma ad arturi exortũ diebus lx. sõno alunt sine ullo cibo. Ad arcturi exortũ ab æquinoctio uerno tepidiore tractu iam uigilant. Sed etiam tunc alueo se continent: seruatosq; in id tempus cibos repetunt. In italia uero hoc idem a uergiliarum exortu faciunt: & ĩ eum dormiũt Alueos quidam in eximendo melle expendunt: ita dirimentes quantum relinquant. Aequitas etiam in eis obstringitur: feruntq; societate frauda alueos mori. In primis præcipitur ut lauti purique eximant mella. Furem & mulierum menses odere. Cum eximuntur mella apes abigi fumo utilissimum: ne irascantur: aut ipsæ auidæ uorent. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitatur ad opera. Nam ubi incubauere fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur. quarum iniuriam celerime sentiũt mella: uel minimo contactu roris acescentia. Et ob id inter genera seruatur quod acar non uocant. Album mel non fit quod bitymum est: sed oculis & ulceribus aptissimũ Fœtus quo nam modo progenerarent: magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus uisus est nunquam. Plures extimauere oportere confici floribus

Caprificalis

Norũ

compositis apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius: qui rex in quoq; appellatur examine. Hunc esse solum marem præcipua magnitudine: ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo non edi: apesq; reliquas tanq̃ marem: fœminas comitari: non tanq̃ ducem. Quam probabilem alias sententiam fucorũ euentus coarguit. Quæ enim rõ ut idem coitus alios perfectos imperfectos generet alios? Proprior uero prior existimatio fieret: ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores quæ cæteras fugant. Oestrus uocatur hoc malum: quo nam modo nascens: si ipsæ se fingũt Quod certum est. gallinarũ modo incubant. Id quod exclusum est primum uermiculus uidetur candidus: iacens transuersus: adhærensq; ita: ut pascere uideatur. Rex statim mellei coloris ut electo flore ex omni copia factus: neq; uermiculus: sed statim pẽniger. Cætera turba cum formã capere cœpit nymphæ uocãtur ut fuci: sirenes: atq; cephenes Siquis alterutris capita demat: priusq̃ pẽnas habeant: pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instillant cibos: atq; incubant tum maxime murmurantes caloris ut putant faciendi gratia necessarii excludendis pullis: donec ruptis membranis quæ singulos cingunt: ouorũ modo uniuersum agmen emergat. Spectatum hoc romæ consularis cuiusdam suburbano alueis cornu laternæ trãslucido factis. Foetus itra. xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam qui uocatur clerus amaræ duricia cæræ: cum fœtum inde non eduxere morbo aut ignauia: aut in fœcunditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus autem educti operantur quadam disciplina cum matribus. Regẽq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures incohantur nec desunt. Postea ex iis soboles cum adulta esse cœpit concordi suffragio teterrimos necant: ne distrahant agmina. Duo autem genera eorum: melior niger uariusq;. Omnibus forma semper egregia: & duplo q̃ cæteris maior. Pẽne breuiores: crura recta: ingressus celsior. In fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitore a uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. Ca. XVII

q Værat nunc aliquis unus ne Hercules fuerit: & quod liberi patris sepulchrũ & reliqua uetustatis situ obruta? Ecce i re parua uillisq; nostris annexa: cuius assidua copia est non constat inter auctores. Rex nullum ne solus habeat aculeum maiestate tantum armatu: an dederit eum quidem natura: sed usum esse tantum negauerit. Illud constat imperatorem aculeo non uti. Mira plebeii circa eum obedietia. cum procedit una est. Totum examen circa eum conglobatur: cingit: protegit: cerni nõ patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est: ipse opera intus circuit similis exortanti: solus imunis. Circa eum satellites quidam lictoresq; assidua custodientes auctoritate. Procedit foras nõ nisi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus strepente apparatus indicio diem tempestiuum eligentium. Si qs alam ei detruncet: non fugiet examen. Cum processere se quæq; proximã illi cupit esse: & in officio conspici gaudet. Fessum humeris subleuant. Validius fatigatũ ex toto portant. Si qua lassata deficit: aut forte aberrauit: odore prosequitur. Vbicunq; ille consedit ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica tua dependente in domibus templis ue sæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis Platonis: tũc etiam suauitatem illam prædulcis eloqui portendentes. Sedere in castris ducis Drusi imperatoris cum prosperrime pugnatum apud arbalonem est: haud quaq̃ perpetua aruspicũ coniectura: qui dirum id ostentum existimant. Semper duce prehenso totum tenetur agmen. Amisso dilabitur: migrantq; ad alios. Esse utiq; sine rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere: potius q̃ nascentium domos dirimunt. Si prouentus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quanq̃ de iis uideo dubitari: propriumq; iis genus esse aliquos existimare. Sicut furibus grandissimis inter illas: sed nigris: lataq; aluo. Ita appellatis quia furtim deuorent mella. Certũ est ab apibus fucos interfici. Vtiq; regem non habent. Sed quomodo sine aculeo nascantur in quæstione est. Humido

hoc in loco Pliniũ redarguit Peroctus et quidē subtiliter, sed... [marginal handwritten note, partly illegible]

uere melior fœtus:ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus:impetum in ꝓximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contra dirigunt aciem:& ſi cuſtos adſit:alterutra pars quem ſuis fauere ſentit nõ appetit eum. Et aliis quoq; ſæpe dimicãt cauſis eaſq; acies contrarias duo imperatores inſtruunt: Maxima rixa & in cõuehendis floribꝰ exorta:& ſuos quibuſq; euocantibus. Quæ dimicatio iniectu pluribus aut ſumo tota diſcutitur. Reconciliantur uero lacte uel aqua mulſa.

De genere apum. & quæ inimica apibus. Ca. XVIII.

a Pes ſunt & ruſticæ ſilueſtreſq;:horridæ aſpectu:multo iracundiores:ſed opere ac labore præſtantes. Vrbanarum duo genera. Optimæ breues:uariæq;:& in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ:& quibus ſimilitudo ueſparum: etiamnum deterimæ ex iis piloſæ. In ponto ſunt quædam albæ:quæ bis in menſe mella faciunt. Circa thermodontem autem fluuium duo genera. Aliarum quæ in arboribus mellificant. Aliarũ quæ ſub terra:triplici cærarum ordine uberrimi prouentus. Aculeũ apibus natura dedit uentri conſertum:ad unum ictum hoc ĩfixo. Quidam eas ſtatim emori putant. Aliqui non niſi in tantum adacto:ut inteſtinum ſæpe aſſequatur. Sed fucos poſtea eſſe:nec mella facere uelut caſtratis uiribus. Pariterq; & nocere & prodeſſe de in deſinere. Eſt in exemplis equos ab iis occiſos. Odere fœdos odores:procul fugiunt: ſed & infectus. Itaq; unguenta redolentes infeſtant. Ipſæ plurimorum animalium iniuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturæ eiuſdem degeneres ueſpæ atq; crabrones:& e culicum genere qui uocantur muliones. Populantur hirundines & quædam aliæ aues. Inſidiantur aquatibus ranæ:quæ maxima earum eſt operatio:tum cum ſobolem faciunt Nec eæ tantum quæ ſtagna riuoſq; obſident:uerum & rubetæ ueniunt ultro:arrepenteſq; floribus opertas ſuffiant:ab hoc ſpatio prouolant:conſeſtimq; abripiantur. Nec ſẽtire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues:difficile ſe e lanis earum explicantibꝰ Cancrorum etiam odore ſi quis iuxta coquat exanimantur. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eorum triſtitia torpens. Et cum ante fores in teporem ſolis promotis aliæ cibos miniſtrant. Cum defunctas progenere. Funerantiumq; more comitantur exequias. Rege hac peſte conſumpto mœret plebis ignauo dolore. Non cibos conuehunt. Non procedunt. Triſti tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaq; deducta multitudine:alias ſpectantes exanimen luctum nõ minuunt. Tũc quoq; ni ſubueniatur:fame moriuntur. Hylaritate igitur & nitore ſanitas æſtimatur.

De morbis apum. Ca. XIX

f Vnt & operis morbi cum fauos non explent:cleron uocant. Idem blapſigoniã ſi fœtum non peragant. Inimica & echo eſt reſultanti ſono:qui pauidas alterno pulſat ictu: Inimica & nebula. Aranei quoq; uel maxime hoſtiles cum præualuere ut intexant:enecant alueos. Papilio etiam ignauus & inhonoratus luminibus accenſis aduolans peſtifer:nec uno modo. Nam & ipſe cæras depaſcitur:& relinquit excrementa quibus teredines gignantur. Filis etiam araneus quacunq; inceſſerit alarum maxime lanugines obtexit. Naſcuntur & in ipſo ligno teredines quæ cæras præcipue appetunt. Infeſtat & auiditas paſtus nimia florum ſatietate uerno maxime tẽpore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum:ſed omnia inſecta exanimantur:præcipue ſi capitæ uncto in ſole ponantur. Aliquando & ipſæ contrahunt mortis ſibi cauſas: cõſenſere eximi mella auide uorantes. Cætero præparcæ:& quæ alioquin prodigas atq; edaces nõ ſecus ac pigras & ignauas perturbent. Nocent & ſua mella ipſis:illitæq; ab aduerſa parte moriuntur:tot hoſtibus:tot caſibus: & quota portione eorum commemorata: tam munificũ animal expoſitũ eſt. Remedia dicemus ſuis locis. Nũc enim ſermo natura ẽ.

De continendis apibus:& quomodo reparentur: Ca. XX.

g Audent plauſu atq; tinnitu æris:eoque conuocantur. Quo manfeſtum eſt auditus quoque in eſſe ſenſum. Effecto opere educto fœtu functæ munere

omni exercitationem tamen solenẽ habent. Spatinæq; in aperto: & in altum datæ gyris uolatu editis tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima: ut prospere inimica: ac fortuita cedant: septenis annis uniuersa. Alueos nunq̃ ultra. x. annos durasse prodit̃. Sunt q mortuas si ĩtra tectũ hyeme seruent̃: deinde sole uerno toreãt̃ ac ficulneo cinere toto die foueantur: putent reuiuiscere. In totum uero amissas repari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Virgilius iuuencoꝝ corpore examinato. Sicut equorum uespas atq; crabrones: sicut asinorum scarabeos mutante natura ex aliis quædam ĩ alia Sed horum omniũ coitus cernunt̃. & tamen in fœtu eadem ꝓpe natura quæ apibus.

De uespis & crabronibus. Ca. XXI.

u Espæ in sublimi e luto nidos faciunt & in iis cæras. Crabrones cauernis ac sub terra. Et hoꝝ omniũ sex angulæ cellæ: cætera aũt cortice. Araneis fœtus & ipse inæq̃lis ut barbarus: alius euolat: alius ĩsãtia ẽ: alius ĩ uermiculo. Et autũno ñ iuenio oĩa ea. Plenilunio maxime crescunt. Vespæ quæ ichneumões uocant̃ (sunt aũt minores q̃ aliæ) unũ genus ex araneis perimunt phalangiũ appellatũ: & in nidos suos ferunt. deinde illinũt. Et ex iis incubando suũ genus procreant. Præterea oẽs carne uescũtur contra q̃ apes: quæ nullũ corpus attingunt. Sed uespæ muscas grandiores uenãtur & amputato iis capite reliquũ corpus auferũt. Crabronũ siluestres in arboꝝ cauernis degunt. Hyeme ut cætera insecta condunt̃. Vita bimatũ nõ transit. Ictus eoꝝ haud temere sine febri nõ est. Auctores sunt ternouenis punctis interfici hominẽ. Alioꝝ qui mitiores uident̃ duo genera: Opifices minores corpore: qui moriuntur hyeme. Matres quæ biẽnio durant ii & clementes. Nidos uere faciunt fere quadrifores in quibus opifices generentur. Iis educatis alios deinde nidos maiores fingunt: in quibus matres futuras producant. Iam tunc opifices funguntũr. Et his sunt sui fuci. Quidam opinãtur omnibus his ad hymem decidere aculeos. Nec crabronum autẽ nec uespaꝝ generi reges aut examina. Sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bõbicibus: & bõbyli: & necydalo: & qs primus bõbicinã uestẽ nouerit. C. XXII.

q Vartum inter hæc genus est bõbicum in assyria proueniens magis q̃ supradicta. Nidos luto fingũt salis specie applicatos lapidi: tanta duritia: ut spiculis pforari uix possint. In iis & cæras largius q̃ apes faciunt: deinde maiorem uermiculum. Et alia hoꝝ origo. Ea grandiore uermiculo gemina protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde quod uocatur bõbylis: ex ea ne cydalus. Ex hoc ĩ sex mẽsibus bõbices. Telas araneoꝝ modo texũt ad uestẽ luxũq; fœminaꝝ: quæ bõbicina appellatur. Prima eas retorqueri: rursusq; texere inuenit in cõ mulier Pamphile Platis filia ñ fraudanda gloria excogitatæ rationis: ut denudet fœminã uestis bõbicina.

De bombice coa. Ca. XXIII.

e T in co insula nasci traduntur cupressi: terebinthi: fraxini. Quercus florem hymbribus decussum tereæ halitu animante. Fieri autem primo papilões paruos nudosq;. Mox frigorum impatientia uillis inhorrescere: & aduersus hyemẽ tunicas sibi instaurare densas pedum asperitate radente foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his quoq; cogi subigiq; unguium carminatione. Mox trahi inter ramos tenuari ceu pectine. Postea apprehensam corpori in uolui nido uolubili. Tũc ab homine tolli: fictilibusq; uasis tepore & furfurum esca nutriri. Atq; ita subnasci sui generis plumas quibus uestitos ad alia pensa dimitti. Quæ uero capta sit lanificia humore lẽtescere: mox in fila tenuari iunceo fuso. Nec puduit has uestes etiam uiros leuitate usurperare propter onera æstiua in tantum a lorica gerenda discessere mores: ut onerisint etiam uestes. Assyria tamen bombice adhuc fœminis cedimus.

De araneis: & generatione eorum. Ca. XXIIII.

a Raneorum his non absurde iungatur natura: digna uel præcipue admiratione. Plura autẽ hoꝝ sunt genera: nec dictu necessaria in tãta notitia. Phalãgia

ex iis appellantur: quorum noxii morsus: corpus exiguum: & uarium: acuminatum ad saltum ingredientium. Altera eorum species nigri prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus luporum modo. Minimi non texunt. Maiores in terra cauernarum exigua uestibula præpandunt. Tertium eorumdem genus erudita opatione conspicuum. Orditur telas: tantiq; operis materiæ uterus eius sufficit. siue ita corrupta alui natura statuto tempore (ut Democrito placet) siue est intus quædam lanigera fertilitas: tam moderato ungue tam tereti filio: & tam æquali deducit stamina ipo se pondere usus. Texere a medio incipit circinato orbe subtegmina adnectens maculasque paribus semper interuallis: sed subinde crescentibus ex angusto dilatans Indissolubili nodo implicat. Quanta arte celant pedicas scutulato rete ad capiendas muscas circa grassantes? quam non ad hoc uidetur pertinere crebra tapexitas telæ: & quadam politura artis: ipsa per se tenax ratio textrinæ? quam laxus afflatus ad non respuenda quæ ueniantur? sinus derelicto laxo prætenti sũma parte: ut arbitrari liceat illa quæ difficile cernuntur atq; ut in plagis lineæ offensæ præcipitantur in sinum. Specus ipsæ quæ concameratæ architectura? & contra frigora quanto uillosior? quam remotus a medio aliudq; agenti similis: inclusus uero sic ut sit nec ne intus aliquis cerni non possit. Age firmitas quanta in impentibus uentis: qua puluerum mole: degrauante. Latitudo telæ sæpe inter duas arbores cum exercet artem & discit texere. Longitudo fili a culmine: ac rursus a terra per illud ipsum uelut reciprocatio: subitq; pariter ac filia deducit. Cum uero captura incidit quamuigilans & paratus ad cursum. Licet extrema hæreat plaga semper in medium currit: ex quo. sic maxime totum concutiendo implicet. Scissa protinus reficit ad polituram sartiens. Namq; & lacertarum catulos uenantur. Hos primum tela inuoluentes: & tunc demum labra utranq; morsu apprehendentes amphitheatrali spectaculo cum contingit. Sunt & ex eo auguria. Quippe incremento amnium futuro telas suas altius tollunt. Iidem sereno nõ texunt nubilo texunt. Ideoq; multæ araneæ hymbrium signa sunt. Fœmina putant esse quæ texat: marem qui uenatur. Ita paria fieri merita. Coniugio aranei conueniunt clunibus. Pariunt uermiculos ouis similes. Nã nec differri horum genitura potest quoniam insectorum uix ulla alia naratio est. pariunt autem oua in tellas expensa: quia saliunt: atque ita emittunt. Phalangius tantum in ipso specu incubat magno numero. Qui ut emerserit matrem consumit: sæpe & patrem ẽ. Adiuuat enim incubare. Pariunt autem tricenos. Cæteræ pauciores. Et ĩcubãt triduo. Consumuntur aranei quater spetenis diebus.

De scorpionibus. Ca. XXV.

Similiter his & scorpiones terrestres uermiculos ouorum specie pariunt: similiterque perimunt. Pestis importuna ueneni serpẽtium: nisi quod grauiore supplicio lento per triduum morte conficiunt: Virginibus lœtali semper ictu & fœminis fere in totum. Viris autem in matutino exeunte canis priusquam aliquo fortuito ictu ieiunum exerant uenenum. Semper cauda in ictu est nulloque momento meditari cessat: ne quando desit occasioni. Ferit obliquo ictu & inflexu. Venenum ab iis candidum fundi Apolodorus auctor est in nouem genera descriptis p colores maxime superuacuos. quoniam non est scire quo minime exitiales prædixerit. Geminos quibusdam aculeos esse maresque sæuissimos. Nam coitum iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die cum incanduere solis ardoribus. Itemque cũ sitiunt iexplebiles potu. Cõstat & septena caudæ iternodia sæuiora eẽ Pluribus enim sena sunt. Hoc malum africæ uolucre etiam austri faciunt: pãdentibus brachia ut remigia subleuantes. Apollodorus idem plane quibusdam inesse pennas tra

dit.Sæpe psylli qui reliquarum uenena terrarum inuehentes quæstus sui causa peregrinis malis impleuere italiam.Hos quoq; importare conati sunt.Sed uiuere intra siculi cæli regionem non potuere.Visuntur tamen aliquando in italia:sed innocui: multisq; aliis in locis:ut circa farum in ægypto.In scythia interimunt etiam sues:alioquin uiuaciores contra uenena talia.Nigras quidem celerius si in aquam se immiserint. Homini icto putatur esse remedio ipsorum cinis potius in uino:aut oleo emersus. Magnam aduersitatem cum stellionibus putant esse:innocuos duntaxat iis: qui & ipsi carent sanguine lacertarum figura.Atq; scorpiones in totum nulli nocere:quibus nõ sit sanguis. Quidam & ab ipsis foetum deuorari arbitrantur.Vnum modo relinqui solertissimum & qui se ipsius matris clunibus imponendo tutus & a cauda & a morsu loco fiat.Hunc esse reliquorũ ultorem:qui postremo genitores conficiat supne.pariunt̃ aũt undeni.

De stellionibus. Ca. XXVI.

c Hameleonum stelliones quodãmodo nãturam habent:rore tantum uiuentes: præterq; araneis.Similis cicadis uita:quarum duo genera. Minores quæ primæ proueniunt:quæ ue sunt mutæ:& nouissime pereunt. Sunt autem multæ. Sequens est uolatura. Quæ canunt uocantur achetæ: & quæ minores ex iis sunt tettigometræ.Sed illæ magis canoræ.Mares cantant in utroq; genere. Fœminæ silent.Gentes uescuntur iis ad orientem:etiam parti opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt:a coitu fœminas:ouis earum corruptis quæ sunt candida. Coitus supinis.Asperitas præacuta in dorso:qua excauant fœturæ locum in terra.Fit primo uermiculus.Dein ex eo quæ uocatur tettigometra:cuius cortice rupto circa solstitia euolent:noctu semper.Primum nigræ atq; duræ.Vnum hoc ex his quæ uiuunt & sine ore est.Pro eo quidam aculeatum linguis simile.Et hoc in pectore:quo rorem lambunt.Pectus ipsum fistulosum.Hoc canunt achetæ ut diximus. De cætero in uentre nihil est. Excitatæ cum subuolant humorem reddunt:quod solum argumentum est rore easdẽ ali.Iisdem solis nullum ad excrementa corporis foramen.Oculis tam hebetes:ut si quis digytum contrahens ac remittens iis appropinquet:transeant uelut folia.Quidam duo alia genera faciunt earum.Surculariam quæ sit grandior:frumentariam quam alii auenariam uocant.Apparet.n.simul cum frumentis arescentibus.

De cicadis. Ca. XXVII.

c Icadæ non nascuntur in raritate arborum.Idcirco non sunt cyrenis circa oppidum:nec in campis nec in frigidis aut umbrosis nemoribus.Est quædam & iis locorum differentia.In milesia regione paucis sunt locis.Sed in cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit.At in regio agro silent omẽs. Vltra flumen in locis canunt.Pennarum illis natura quæ apibus:sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum:& scarabeis:& reliquis scarabeorũ generis. Ca. XXVIII.

i Nsectorum quædam binas gerunt pennas ut muscæ:quædam quaternas ut apes.Membranis ut cicadæ uolant.Quaternas habent quæ aculeis in aluo armantur.Nullum cui tælum in ore:pluribus q̃binis aduolat pennis. Illis enim ultionis causa datum:& his auiditatis.Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum cui aculeus in aluo bipenne est.Quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit ut scarabeis.Quorum tenuior fragiliorque penna.iis negatus aculeus. Sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga bisulcis dentata forcipibus in cacumine (cum libuit) ad morsum coeuntibus. Infantum remediis etiam ex ceruice suspenduntur. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rursus eorum genus qui e fimo ingentis pilas

auersi pedibus uolutant:paruosq; i iis cõtra rigorẽ hyemis uermiculos foetus sui nidu lãt. Volitãt alii magno cũ murmure aut mugitu. Alii focos & prata crebris fornacib9 excauant nocturno stridore uocales. Lucẽt igniũ mõ noctu laterũ & clunium colore lampyrides:nunc pennarum hiatu refulgentes.nunc uero compressu obumbratæ nõ ante natura pabula aut post defecta conspicuæ. Econtrario tenebrarũ alumnæ blattæ uitam lucemq; fugiunt in balneis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutuli atq; prægrandes scarabei tellurem aridam:fauosq; paruæ & fistulosæ modo spongiæ medicato melle fingunt.In thraciæ partibus iuxta olympũ locus est paruus:in quo unum hoc animal exanimatur:ob hoc cantharolethrus appellatus Pennæ insectis omnibus sine scissura:nulli cauda nisi scorpiõi. Hic eorum solus & brachia habet:& in cauda spiculum.Reliquorum quibusdam aculeus in ore ut asilo:siue tabanũ dici placet.Item culicibus & quibusdam muscis. Omnibus autem his in hore & ꝓ lingua sunt hi aculei.quibusdam hebetes neq; ad punctum:sed ad suctum:ut muscarum generi:in quo lingua euidens fistula est.Nec sũt talibus dentes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignauia ut papilionibus:Quædam insecta carent pẽnis:ut scolopendræ.Insectorum pedes quibus sunt in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur ut locustis:

De locustis. Ca. XXIX.

hAe pariunt in terra dimisso spinæ caule oua condensa autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra.Subsequenti anno exitu ueris emittunt paruas nigrãtes & sine cruribus:pennisq; reptantes.Itaq; uernis aquis intereunt oua:sicco uere maior prouentus. Alii duplicem earum fœtum:geminumq; exitum tradunt.Vergiliarum exortu parere:deinde ad canis ortũ obice:& alias renasci Quidã arcturi occasu renasci. Mori matres cum peperint certum est uermiculo statim circa fauces innascente qui eas strangulat.Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratioue morientes serpentem (cum libuit) necant singulæ faucibus eius apprehensis mordicus. Non nascũtur nisi in planis & rimosis locis In india ternũ pedum longitudinis esse tradũtur:cruribus & femoribus serrarum usum præbentes cum iaruerint. Est & alius earum obitus Gregatim sublatæ uento in maria aut stagna decidunt. Forte hoc casuq; euenit nõ ut prisci exstimauere:madefactis nocturno humore aliis. Iidem quippe noctibus nõ uolare eas propter frigora tradiderunt.Ignari etiam longinqua maria ab iis transiri cõtinuata plurium dierum profectione.Quod maxime miremur famem quoq; quam propter externa pabula præterq; sciunt imminere.Ac dearum iræ pestis ea intelligitur. Namq; & grandiores cernuntur & tanto uolant pennarum stridore:ut aliæ alites credantur: solemq; obumbrent:sollicite suspectantibus populis:ne suas operiant terras.Sufficiunt quippe uires:& tanq̃ parum sit maria transire:immensos permeant tractus:diraq; messibus contegunt nube:multa contactu adurentes.Omnia uero morsu erodentes:& fores quoq; tectorum:Italiam ex africa magna cohorte infestant:sæpe populo ad sybillina coacto remedia confugere inopiæ metu.In cyrenaica regione lex est ter anno debellandi eas.Primo oua obterendo:deinde:fœtum:postremo adultas. Desertoris pœna in eum q cessauerit.Et in leno insula certa mensura præfinita est: quam singuli enecatarum ad magistratus referant.Gracchulos quoq; ob idcolunt aduerso uolatu occurrentes earũ exitio.Necari & in syria militari imperio coguntur.Tot orbis partibus uagatur id n.alũ Parthis & hæ in cibo gratæ.Vox earum proficisci ab occipitio uidetur.Eo loco in commissura scapularum habere quasi dentes exstimantur: eosque inter se terendo stridorẽ edere:circa duo æquinoctia maxime:sicut cicade circa solstitium. Coitus locustarnm qui & insectorum omnium quæ coeunt:marem portante fœmina:in eum fœminarum ultimo caudæ reflexo tradoq; digressu.Minores autẽ i omi hoc genere foeminis mares

De formicis nostratibus. Ca. XXX.

P Lurima insectorum uermiculũ gignũt. Nã & formicæ similẽ ouis. Vere & hæ ut apes cõmunicãtes laborẽ. Sed apes utiles faciũt cibos. Hæ cõdũt. At siqs cõpet onera corporibus earum. fateat nullis portiõe uires ẽẽ maiores. Gerũt ea morsu: Maiora auersæ postremis pedibus molliũt humeris obnixæ. Et iis reip. rõ: memoria: cura: Semina arrosa cõdũt: nec rursus ĩ fruges exeãt e terra. Maiora ad ĩtroitũ diuidũt. Madefacta hymbre pferũt: atq; siccãt. Operãt & noctu plena luna. Eædẽ ĩterlunio cessant. Iã in ope q̃ labor? quæ sedulitas? Et quoniã ex diuerso cõuehũt altera alterius ignara: ut signa ĩuicẽ recognoscãt. certi dies ad recognitionẽ mutuã nũdinis dãt. Quæ tũc earũ cõcursatio? q̃ diligẽs? Cũ obuiis q̃[illegible] collocutio atq; pcũctatio. Silices itinere earum attritos uidemus: & ĩ ope semi tã factã: ne[illegible] dubitet q̃libet in re qd possit q̃tulacunq; sedulitas. Sepeliũt inter se uiuentiũ solæ. præter hominẽ. Nõ sunt in sicilia pennatæ.

De indicis. Ca. XXXI.

I Ndicæ formicæ cornua erythris in æde herculis fixa miraculo fouere. Aurũ ex cauernis egerunt terræ in regione septẽtrionalium indorum: qui dardæ uocãtur. Ipsis color felium. Magnitudo ægypti luporum. Erutũ hoc ab iis tẽpore hyberno indi furantur æstiuo feruore: conditis propter uaporem in cuniculis formicis: q̃ tamen odore sollicitatæ prouolant crebroq; lacerant. q̃uis præuelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritasq; est cum amore auri.

De diuersitate insectorum. Ca. XXXII.

M Ulta autem insecta & aliter nascuntur. Atq; asilus ĩ primis. Insidet ex rore hic raphani folio primo uere: & spissatus sole in magnitudinẽ milii cogit. Inde orit uermiculus paruus: & triduo eruca: mox urica: quæ adiectis diebus crescit immobilis duro cortice ad tactũ mouet aranei. Hæc eruca quã chrysalidẽ appellant: rupto deinde cordice uolat papilio.

De aĩalibus ĩ ligno & ex ligno nascẽtibus C. XXXIII

S Ic quædam ex hymbre generant in terra: quædã & in ligno. Nec enim & cossi tantũ in eo sed etiã tabani ex eo nascunt: & alia ubicũq; humor ẽ nimius: Sic intra hominẽ tineæ tricenũ pedũ: aliquãdo & pluriũ lõgitudine: iam in carne examini uiuẽtiũ quoq; hominũ capillo. Qua fœditate & Sylla dictator & Alcmã ex clarissimis græciæ poetis obiere. Hoc qdem & aues ĩfestat. Phasianas uero ĩterimit: nisi puluerãtes sese. Pilos habentiũ asinũ tantũ ĩmunẽ hoc malo credũt: & oues. Gignũt aũt ex uestis genere: pcipue lanicio interẽptarum a lupis ouiũ. Aquas quoq; quasdã qbus lauamur fertiliores eius generis ĩuenio apud auctores. Quippe cũ & ceræ hoc gignãt: quod aĩalium minimũ existimat. Alia rursus generãt sordibus ardi soli: posteriorum crurum lasciuia petauri & auris. Alia puluere humido ĩ cauernis uolucria.

De animali cui cibi exitus nõ est. Ca. XXXIIII.

E St animal eiusdem tẽporis infixo semp sanguini capite uiuẽs: atq; ita intumescẽs: unũ animaliũ cui cibi nõ sit exitus: cũ nimia dehiscit satietate alimẽto ipso moriens. Nũq̃ in iumẽtis gignitur: in bubus frequẽs: in canibus aliquãdo in qbus omnia. In ouibus & in capris hoc solũ. Aeque ẽ mira sãguinis & hirudinũ generi ĩ palustri aqua sitis. Nãq; & hæ toto capite condunt. Est & uolucre canibus peculiare suum malũ: aures maxime lancinãs quæ defendi morsu nõ queunt.

De tineis & culicibus & diuersitate earum. Ca. XXXV

I Dem puluis in lanis & ueste tineas creat. præcipue si araneus una includat. Sitit eni & oẽm humorẽ absorbẽs arditatẽ ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentiũ quo cocleæ mõ. Sed horũ pedes cernũt. Spoliatæ expirãt. Si accreuere faciũt chrysalidẽ. Ficarios culices caprificus generat. Cãtharides uermiculi ficorum & pyri: & peuces: & cynachãtæ: & rosæ. Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur: quibus demptis lœtale ẽ. Rursus alia genera culicum acescens natura gignit. Quippe cũ ĩ niue cãdidi repiant: & uetustiores uermiculi ĩ media

quidẽ altitudine rutili. Nã & ipsa nix uetustate rubescit. Hirti pilis: grãdiores torpẽtesq;.

De pyrali siue pyrausta. Ca. XXXVI.

Ignit aliqua & contrarium natura elementum. Si quidem ĩ cypri ærariis fornacibus ex medio igni maioris muscæ magnitudinis uolat pẽnatum quadrupes
g des appellatur pyralis a quibusdã pyrausta. Quandiu est in igne uiuit. Cum euasit longiore paulo uolatu tunc moritur. Hypanis fluuius in ponto circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas: quibus erũpit uolucris quadrupes supra dictæ modo: nec. ultra diem uiuit: unde hemorobion uocatur. Reliquis talium ab initõ ad finem septenarii sunt numeri. Culici & uermiculo tersepteni. Corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex iis pennata autumno fere moriuntur. Tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore examinatis si cinere condantur redit uita.

Hystoria naturæ animalium per singula membra. Ca. XXXVII.

Taq; nunc per singulas partes corporis præter iam dicta membratim tractet
i hystoria. Capit habent cuncta quæ sanguinem. In capite paucis animalium nisi uolucribus apices: diuersi quidem generis. Phœnici plumarum serie medio eo exunte alio. Pauonibuscrinitis arbusculis. Stymphalidæ cirro. Phasianæ corniculis: Præterea parco: atq; ab illo galerita appellata quondam. Postea gallico uocabulo etiã legioni nomen dederat a lauda: Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura per medium caput a rostro residẽtem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico martio & gruibus arieæ. Sed spectatissimum insigne gallinaceis corpore conserratum: nec carnem id esse: nec cartilaginem. nec callum iure dixerimus: uerum peculiare. Draconum enim cristas qui uiderit non reperitur: Cornua multis quidem & aquatilium & marinorum & serpentium uariis data sunt modis. Sed quæ iure cornua intelligantur quadrupedi tantum generi. Acteonem enim & Cippum etiã ĩ latina hystoria fabulosos reor. Nec alibi maior lasciuia naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc ĩ ramis: ut ceruorum. Aliis simplicia tribuit ut in eodem genere subloribus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas: digitosq; emisit ex iis: unde platycerotas uocãt. Dedit ramosa capreis: sed parua nec fecit decidtia. Conuotu a in anfractum arietum generi: ceu cestus daret: Infesta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit. In multis tãtum maribus. Rupicapris in dorsum adunca. Damis in aduersum. Erecta autem rugarumq; ambitu contorta & in leue fastigium exacuta ut lyras decerent strepsiceroti: quem addacam africa appellat Mobilia eadem: ut aures: phrygiæ armentis. Troglodytarum in terram directa: qua de cã obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula: & hæc medio capite aut naribus ut dixius Iamq; aliis ad incursum robusta: aliis ad ictum pluribus modis: supina: conuersa: cõnexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabẽdum corpus. Cochleis ad prætentãdum iter. In corpore cornua hæc sicut cerastis aliquando & singula. Cochleis semper bina: & ut prætendantur: ac resiliant. Vrorum cornibus barbari septemtrionales potant: urnasq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuspidant. Apud nos in lamina secta translucent: atq; etiam lumen inclusum latius fundunt: multasq; alias addelicias conferuntur. nunc tincta: nunc sublita: nunc quæ cerostrata picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua: & in mucrone demũ concreta sunt. Ceruis tantum solida: & ominibus annis decidua. Boum attritis ungulis cornua ungendo aruina medentur agricolæ. Adeo sequax natura est: ut in ipsis uiuentium corporibus feruenti cæra flectantur: atq; incisa nascentium in diuersas partes torqueantur: ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerumq; sunt ut ĩ pecore. Multis ouium nulla. nec ceruarum: nec quibus multifidi pedes: nec solidipedũ ulli: excepto asino indico: qui uno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit. Nulli qui superne primores habent dentes. Qui putant eos in cornua absumi facile coarguunt

ceruarum natura: quæ neq; dentes habẽt: ut neq; nares: nec tamẽ cornuã. Cæterorum ossibus adhærent. Ceruorum tãtum cutibus enascuntur. Capita piscibus portione corporum maxima fortassis ut mergantur. Ostrearum generi nulla: nec spongiis: nec aliis fere quibus solus ex sensibus tactus est. Quibus indiscretum caput est ut cancris. In capite cunctorum animaliũ homini plurimus pilus iam qdem promiscue maribus ac foeminis. Apud intonsas utiq; gentes atq; etiã nomina ex eo capillatis alpiũ incolis galliæ comatæ: ut tamen sit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe miconii carentes eo gignunt: sicut in cauno lienosi. Et quædam animaliũ naturaliter caluent: sicut strutiocameli & corui aquatici: quibus apud græcos nomen est inde. Defluuiũ eorum in muliere rarum. In spadonibus non uisum. Nec in ullo ante ueneris usum. Nec infra cerebrum: aut infra uerticem: aut circa tempora: atq; aures. Caluitiũ uni tantum aĩalium homini præterq̃ ĩnatum. Canicies homini tantũ & equis: sed homini semper a priori parte capitis tum deinde ab auersa. Vertices bini homini tantũ. Aliqbus capitis ossa plana: tenuia sine medullis: serratis pectinatim structa compagibus. Pefracta non queũt solidari. Sed exempta modice nõ sunt lœtalia in uicem eorum succedẽte corporea cicatrice. Infirmissima esse ursis: durissima psiticis suo diximus loco. Cerebrũ omnia habent animalia: quæ sanguinem. Aeque & in mari quæ mollia appellauimus: q̃uis careant sanguine: ut polypi. Sed homo portione maximũ & humidissimũ: omniũq; uiscerum frigidissimũ: duabus supra subterq; mẽbranis uelatum: quarum alterutra rumpi mortiferum. Cætero uiri q̃ fœminæ maius. Hominibus hoc sine sanguine: sine uenis: & reliquis sine pingui. Aliud esse q̃ medullã eruditi docent: quoniã coquẽdo durescat. Omniũ cerebro medio insunt ossicula parua. Vni hominũ in infantia palpitat: nec roborat̃ ante primũ sermonis exordiũ Hoc est uiscerum excelsissimum: proximũq; cælo capitis: sine carne: sine cruore: sine sordibus. Hic habet sensum arcem. Huc uenarum omnis a corde uis tendit. Hic desinit. Hic culmen altissimum. Hic mentis est regimen. Omniũ autem animaliũ in priora pronuz quia & sensus ante nos tendunt. Ab eo proficiscitur sõnus. Hic capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent non dormiunt: Ceruis in capite inesse uermiculi sub linguæ inanitate & circa articulum qua caput iungitur humero numero. xx. produntur. Aures homini tantum ĩmobiles. Ab iis Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius ĩmpendium margaritis dependentibus. In oriente quidem & iuris aurum gestare eo loci decus existimatur. Animalium aliis maiores: aliis minores. Ceruis tantum scissæ: aut uelut diuisæ. Soricibus pilosæ. Sed aliquæ omnibus animal dũtaxat generantibus: excepto uitulo marino atq; delphino: & quæ cartilaginea & delphinum: quem tamen audire manifestum est. Nam & cantu mulcentur: & capiuntur attoniti sono. Quo nam mõ audiant: mirum. Iidem nec olfatus uestigia habent: cum olfaciant sagacissime. Pẽnatorum animalium buboni tantum & oto plumæ uelut aures. Cæteris cauernæ ad auditũ Simili modo squamigeris atq; serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt. Fessis marcidæ. Nutantes pauidis. Subrectæ furentibus. Resolutæ ægris. Facies homini tantum: cæteris aut rostra. Frons & aliis. Sed homini tantum tristitiæ: hylaritatis: clæmentiæ: seueritatis index in assensu eius. Supercilia homini & pariter & alterne mobilia & in iis pars animi. Negamus an annuimus: hæc maxime indicant. Fastus superbia aliubi conceptaculum: sed hic sedem habet. In corde nascitur: hic subit: hic pendet. Nihil altius simul abruptiusq; inuenit ĩ corpore ubi solitaria esset. Subiacent oculi pars corporis preciosissima: & qui lucis usu uitam distinguant a morte. Nõ oĩbus animaliũ hi. Ostreis nulli: Quibusdã concharum dubii. Pectines enĩ si qs digytos aduersũ hiantes eos moueat: contrahuntur ut uidentes. Et olentes fugiunt admota ferramẽta. Quadrupedũ talpis uisus nõ ẽ. Oculorum effigies inest: siquis prætentã detrahat mẽbranã. Et ĩter aues ardeolarum genera: quos leucos uocãt altero oculo carere tradũt. Optimi augurii cũ ad austrum uolãt septẽtrionẽ ue. Solui. n. picula & metus narrãt. Nigidius

nec locustis nec cicadis esse dicit. Cochleis oculorũ uicem cornicula bina prætentatu adimplent. Nec lunbricis ulli sunt: uermiũ ue generi. Oculi homini tantum diuerso colore: cæteris in suo cuiq̃ generi similes. Et equorum quibusdã glauci: sed in homine numerosissimæ diuersitatis atq; differentiæ: grandiores: modici: parui: prominentes: quos hebetiores putant: Cõditi quos clarissimæ cernere: sicut in colore caprinos. Præterea alii cõtuentur longinqua. Alii nisi prope admota non cernunt. Multorum uisus fulgore solis cõstat nubilo die nõ cernentium: nec post occasum. Alii interdiu hebetiores noctu præter cæteros cernunt. De geminis pupillis aut quibus noxii uisus essent satis diximus. Orcis in tenebris clariores ferunt. Tyberio Cæsari ipsi aliam q̃ genitorꝶ mortalium fuisse naturã: ut expergefactus noctu paulisper haud alio mõ q̃ luce clara cõtueretur omnia: paulatim tenebris sese obducentibus. Diuo Augusto equorꝶ modo glauci fuere: supraq; hominẽ albicantis magnitudinis. Quã ob cãm diligentius spectari eos iracunde ferebat. Claudio Cæsari ab angulis candore carnoso: sanguineisq; uenis subinde suffusi. Caio principi rigentes. Neroni nisi cum cõnueret ad prope admota hebetes. Viginti gladiatorũ paria in Caii principis ludo fuere: in iis duo omnino qui cõtra cõminationẽ aliquã non conniuerent: & ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis ẽ homini. Plerisq; uero naturale ut nutare nõ cessent: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cum candore omnibus mediusculo differentes. Neq; ulla ex parte maiora indicia animi cunctis animalibus: sed maxime homini: id est moderationis: clæmentiæ: misericordiæ: odii: amoris: tristitiæ lætitiæ. Cõtuitu quoq; multiformes: truces torui: flagrantes: graues: transuersi: limi: summissi: blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardentes: incendunt: humectant: cohibent. Hinc illæ misericordiæ lachrymæ. Hos cũ osculamur animũ ipsum uidemur attingere. Hinc fletus & rigantes ora riui. Quis ille humor est in dolore tam fœcũdus & paratus? Aut ubi reliquo tẽpore? Animo aũt uidemus. Animo cernimus. Oculi ceu uasa quædã uisibilẽ eius ꝑtem accipiunt: atq; transmittũt. Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uisu. Sic ĩ morbo cõitiali aperti nihil cernunt animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores: multiq; hoĩum quos corybantian græci dicunt. Tenuibus multisq; membranis eos natura cõposuit: callosis contra frigora caloresq; in extremo tunicis: quas subinde purificant lachrymationum saliuis: lubricos propter incursantia & mobiles. Media eorum cornea fenestrauit pupilla: cuius angustiæ nõ sinũt uagri in certam aciem: & uelut canali dirigunt: obiterq; incidentia facile declinant. Aliis nigra: aliis atra: aliis ruffa: aliis glauci coloris orbibus circundatis: ut habili mixtura accipiatur circuniecto cadore lux: & tẽperato repercussu non obstrepat: adeoq; iis absoluta uis speculi: ut tam parua illa pupilla totam imaginem reddat hominis. Ea causa est. ut pleræq; alitũ e manibus hoĩum oculos potissimus appetant: ꝙ effigiem suam in iis cernentes uelut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tantũ buædam ad ĩcremẽta lunæ morbos sentiũt. Sed homo solus emisso homore cæcitate liberatur. Post uicesimũ ãnum multis restitutus ẽ uisus Quibusdã statim nascẽtibus negatus nullo oculorũ uitio. Multis repẽte ablatꝰ simili mõ nu la ꝓcedente ĩiuria. Venam ab iis ꝑtingere ad cerebrũ ꝑitissimi auctores tradũt Ego ad stomachum crediderim. Certe nulli sine redundatione eius eruitur oculus: morientibus illos opere: rursusq; in rogo patefacere quiritium magno ritu sacrarum est. Ita more condito ut neq; ab homine supremum eos spectari fas est: & cælo: non ostendi nefas. Vni animalium homini deprauant̃. Vnde cognomina Stabonum & Petoꝝ Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerent̃ coclites uocant̃. Quis ꝑui utrinq; ocelli lucini iniuriæ cognomẽ habuere. Nocturnorũ animaliũ ueluti feliũ in tenebris fulgẽt radiantq; oculi: ut cõtueri nõ lit. Et capræ lupoq; splẽdẽt: lucẽq; iaculant̃. Vitulo marino & hyenæ ĩ mille colores trãseũt subinde. Quin & ĩ tenebris multorũ pisciũ refulgẽt sicut aridi robustiq; caudices uetustate putresq;. Nõ cõniuere diximus quæ nõ obliqs

oculis sed circunacto capite cernerent. Chamæleonis oculos circunagi totos tradunt. Cancri in obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes. Locustis squilliq; magna ex parte sub eodē munimēto præduri eminēt. Quoꝝ duri sunt minus cernunt: q̄ quoꝝ humidi. Serpentiū catulis & hirūdinum pullis si qs eruat: renasci tradunt. Insectoꝝ omnium & qbus testacea operimēta oculi mouentur: sicut quadrupedum aures Quibus fragila operimēta: iis oculi duri. Omnia talia & pisces & insecta nō habent genas: nec integūt oculos. Omnibus mēbrana uitri mō translucida optendit'. Palpebræ ī genis homini utrinq;. Mulieribus etiam infectæ quottidiano tanta est decoris affectatio: ut tingantur oculi quoq;. Alia de causa hoc natura dederat ceu uallum quoddam uisus & prominēs munimentum circa occursantia animalia. ut alia fortuitum incidētia. Defluere eas haud in merito uenere abundantibus tradunt. Ex cæteris nulli sunt: nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedi in superioribus tantum genæ. Volucribus in inferiore. Et quibus molle tergus ut serpētibus. Et quadrupedibus quæ oua pariunt ut lacertæ. Strutiocamelus alitum sola ut hō utrinq; palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo neq; nictationes iis quæ animal generant. Grauiores alitū inferiore gena cōniuent. Eædem nictantur ab angulis mēbrana obeunt. Columbæ & similia utraq; cōniuent. Et quadrūpedes quæ oua pariunt ut testudines: crocodili inferiore tantum sine ulla nictatione: propter præduros oculos. Extremum ambitū genæ superioris antiqui cilium uocauere: unde & supercilia. Hoc uulnere aliquo diductum nō coalescit. In paucis humani corporis mēbris. Infra oculos malæ homini tantū quas prisci genas uocabāt. xii. tabulaꝝ interdicto radi a fœminis eas uetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maxime ostenditur rubor. Infra eas hylaritates risumq; īdicātes buccæ. Et altior homini tātum: quē noui mores subdola irrisione dicauere nasus. Nō alii animaliū nares eminēt. Auibus: serpentibus: piscibus: foramina tantūad olfatus sine naribus. Et hic cognomina simoꝝ silonum. Septimo mense genitus sæpenumero foramina aurium & nariū defuere. Labra quibus brōchi labeones dicti. Et os probū durius ue animal generantibus. Pro iis cornea & acuta uolucribus rostra. Eadē rapto uiuētibus adunca. Collecto recta. Hærbas ruētibus limūq; redunca ut suū generi: Lata in usum iumētis uice manus ad colligenda pabula. Ora apertiora laniatu uiuentibus. Mētum nulli præter hominem: nec malæ. Maxillas crocodilus tantum superiores mouet. Terrestres quadrupedes eodem quo cæteræ more: præterq̄ in obliquum. Dentium tria genera. Serrati: aut continui: aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes: ne contrario occursu atterantur: ut serpentibus: piscibus: canibus. Continui ut homini: equo. Exerti apro: hippopotamo: elephanto. Continuorum qui digerunt cibum lati & acuti. Qui conficiunt duplices. Qui discriminant eos canini appellantur. Hi sunt serratis longissimi. Continui autem utraq; parte oris sunt ut equo: Aut superiore primores non sunt ut bubus ouibus: omnibusq; quæ ruminant. Capræ superiores nō sunt: præter primores geminos. Nulli exerti quibus serati. Raro fœminæ & tamen sine usu. Itaque cum apri percutiāt: fœminæ sues mordent. Nulli cui cornua exerti: sed omnes sui conchaui. Cæteris dentes solidi. Piscium omnibus serati: præter scarum. Huic uni aquatilium plani. Cætero multis eorum in lingua & toto ore: ut turbata uulnerum molliant: quæ attritu subrigere non queunt. Multis & in p̄lato: atque etiam in cauda. Præterea in os uergentes ne excidant cibi nullum habentibus retinendi āmniculum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in superna parte dextra leuaq; longissimi tenui fistula perforati: ut scorpionum aculei uenenum infundentes: non aliud hoc esse q̄ fel serpentium. Et īde uenis sub spina ad os peruenire: & has per uentrem descendere diligentissimi auctores scribunt Quidam unum esse eum: & quia sit aduncus: resupinari cum mormorderit. Aliqui tunc decidere eum: rursusq; recrescere facilem decussu: & sine eo esse quos tractari cernam9 Scorpionis caudæ inesse eum: & plerisq; ternos. Viperæ dentes gingiuis cōdunt'. Hæc

eadẽ prægnãs ueneno impresso dentiũ repulsu uirus fundit i morsus: Volucrũ nulli dentes præter uespertilionẽ. Cameli soli ex iis quæ nõ sũt cornigera in supiori maxilla primores nõ habent. Cornua habentiũ nulli serrati. Et cochleæ dentes habent: indicio est a minimis earũ derosas uites. At in marinis crustata & cartilaginea priores habere. Itẽ echinis quinos esse: unde itelligi potuerit miror. Dentiũ uice aculei insectis. Simiæ dentes ut homini: Elephantos intus ad mãdendũ quattuor: præterq; eos qui pminent Masculis: reflexi: fœminis recti atq; proni. Musculus marinus q baleãm ãtecedit nullos habet. Sed p iis setis itus os hirtum: & linguã etiã appellatã. Terrestriũ minutis quadru pedibus primo es bini utrinq; longissimi. Cæteris cũ ipsis nascunt̃. Homini postq̃ natus est septimo mense. Reliquis ppetui manent. Mutantur homini: leoni: iumẽto: cani & ruminãtibus. Sed leoni & cani nõ nisi canini appellati. Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus. Maxillares qui sũt a caninis nullũ aĩal mutat. Homini nouissimi qui genuini uocant̃ circiter uicesimũ annum gignunt̃: multis & octogesimo. Fœminis quoq;: sed quibus in iuuenta nõ fuere nati: decidere in senecta & mox renasci certum est. Zanclen samothracenũ ciuem cui renati essent post centũ & quattuor annos Mutianus uisũ a se pdidit. Cætero maribus plures q̃ fœminis in hoĩe: pecude: capris ue. Timarchus Nicoclis filius Pappi duos ordines habuit maxillarũ. Frater eius nõ mutauit primores: ideoq; præteruit. Est exemplũ dentis homini & in palato geniti. At canini amissi casu aliquo nunq̃ renascunt̃. Cæteris senecta rubescunt. Equo tantũ cãdidiores fiunt: Aetas ueterinoꝝ dentibus indicatur. Equo sunt numero xl. Amittit tricesimo mense primores utrinq; binos. Sequenti anno totidem pximos: cum subeunt dicti collumellares. Quinto anno incipiente binos amittit. qui sexto anno renascunt̃. Vii. omnis habet & renatos & immutabiles. Equo castrato prius nõ decidunt dentes. Asinorũ genus tricesimo mense similiter amittit: deinde senis mensibus. Quod si non prius pepererint: q̃ decidant postremi: sterilitas certa. Bobus bis mutantur. Suibus decidunt nunq̃. Absumpta hac obseruatione senectus in equis & cæteris ueterinis intelligit̃ dẽtium brochitate: superciliorũ caniciẽ: & circa ea lacunis cũ fere xvi. annorũ existimant̃ Hominũ dentibus quodam inest uirus. Nãq; & speculi nitorem ex aduerso nudati hebetant: & columbarũ fœtus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hominũ dicta sunt. Erumpentibus morbi corpora infantia accipiunt. Reliqua animalia quæ serratos habent: sæuissima dentibus. Linguæ nõ omnibus eodem mõ. Tenuissima serpentibus & trisulca: uibrans: atri coloris: & si extrahas prælonga. Lacertis bifida & pilosa. Vitulisq; marinis duplex. Sed supradictis capillamenti tenuitate. Cæteris ad circum lambenda ora. Piscibus paulominus q̃ tota adhærens. Crocodilis tota. Sed in gustatu linguæ uice carnosum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis omnibusque generis eius etiam felibus imbricatæ asperitatis: & limæ similis: attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta ubi ad uicinum sanguinem peruenit saliua: inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret. Intima absoluta a gutture qua uoce mittunt. Mares tum uocantur ololygones stato id tempore euenit: cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso ad libramentum modicæ aquæ receptæ i fauces palpitante sibi lingua ululatus elicitur. Tũc extenti buccarum sinus perlucent. Oculi flagrant labore perpulsi. Quibus in posteriore parte aculei: iis & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga. eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus: iis nec lingua nec dentes: Quibusdam inectis intus lingua ut formicis. Ceterum lata elephantos præcipue. Reliqnis in suo gente semper absoluta. Homini tantum ita sæpe constricta uenis: ut intercidi eas necesse sit. Metellum pontificem adeo inexplanatæ fuisse accepimus: ut multis mensibus tortus credatur: cum meditatur in dedicanda æde opifere dicere. Cæteris septimo fere anno sermonem exprimit. Multis uero talis eius ars: contingi: ut auium & animalium uocis indiscre-

re edatur imitatio.Intellectus saporum est cæteris in prima lingua: homini & in Plato
Tonsillæ in homine in sue glandullæ.quod inter eas uuæ nomine ultimo depēdet pa
lato homini tantum est.Sub ea minor lingua:nulli oua generantiū. Opera eius gemi
na duabus interposita fistulis.Interior earum epiglossis appellatur arteria ad pulmonē
atq; cor pertinens.Hanc operit in epulando spiritu ac uoce illac meāte:ne si potus cib9
ue in alienū derrauerit tramitē torqueat.Altera exterior ē:appellat̄ sane gula:qua cib9
atq; potus deuoratur.Tendit hæc ad stomachū:is ad uentrē.Hāc p uices operit cū spi
ritus tantū aut uox cōmeat:ne restagnatio itēpestiua alui obstrepat. Ex cartilagine &
carne arteria:gula neruo & carne cōstat.Ceruix nulli:nisi qbus utraq; hæc.Cæteris col
lum:quibus tantū gulū.Sed quibus ceruix e multis uertebratisq; orbiculatim ossibus
flexilis ad circūspectum articuloꝝ nodis iungitur.Leoni tantum & lupo & hyenæ &
singulis rectisq; ossibus rigēs.Cætero spinæ adnectitur.Spina lūbis ossea:sed tereti stru
ctura per media foramina a cerebro medulla descendente.Eandē esse ei naturā: quam
cerebro colligunt:quoniā prætenui eius membrana modo incisa statim expiret. Qui
bus longa crura:iis lōga & colla.Item aquaticis q̄uis breuia crura habētibus:simili mō
uncos ungues.Guttur homini tantum & suibus intumescit: aquaꝝ quæ potant̄ ple
rūq; uitio.Sūmum gulæ fauces uocant̄:postremum stomachus.Hoc nomie est sub ar
teria iam carnosa inanitas adnexa spinæ ad latitudinē ac longitudinem lagenæ modo
fusa.Quibus fauces non sunt:ne stomachus quidem est:nec colla:nec guttur: ut pi
scibus:& ora uentribus iunguntur.Testudiui marinæ lingua nulla:nec dentes:sed ro
stri acie cōminuit omnia.Postea arteria & stomachus denticulatus callo in modū rubi
ad conficiendos cibos decrescentibus crenis quicqd appropinquat uentri . Nouissima
asperitas ut scobina fabri.Cor animalibus cæteris in medio pectore ē.Homini tantum
infra leuam papillā turbinato mucrone in priora eminens.Piscibus solis ad os spectat.
Hoc primum nascentibus formari in utero tradunt.Deinde crebrum:sicut tardissime
oculos.Sed hos primum mori:cor nouissime.Huic præcipuus calor.palpitat certe:& q̄
si alterum mouetur.Intra animalia præmolli firmoq; opertum membranæ inuolucro
munitū costarum & pectoris muro:ut pareat præcipuam uitæ causam & originē.Pri
ma domicilia intra se animo & sanguini præbet:sinuoso specu: & in magnis animali
bus triplici:in nullo nō gemino.Ibi mens habitat.Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in
priora & terga discurrūt:sparsaq; ramoꝝ serie p alias minores omnibus mēbris uitalem
sanguinē rigant.Solum hoc uiscerum uitiis nō maceratur.nec supplicia uitæ trahit:
læsūq; mortem ilico affert.Cæteris corruptis uitalitas in corde dura.Bruta existimant̄
animalium quibus durum riget:audacia quibus paruum est:pauida quibus p̄grāde.
Maximū autem est pro portione muribus:lepori:asino:ceruo:pantheræ:mustellis:hye
nis & omnibus timidis aut propter metum maleficis.In paphlagonia pdicibus corda.
In equoꝝ corde & boum ossa reperiuntur:interdum auguria.Id per singulos annos in
homine ad binas drachmas ponderis ad qnquagesimū annum accedere. Ab eo detrahi
tantundem:& ideo nō uiuere hominē ultra centesimū annum defectu cordis ægyptii
existimāt.Quibus mos & cadauera asseruare medicata.Hirto corde gigni quosdam ho
mines pdunt:nec alios fortiores esse industria:sicut Aristomenē messeniū:q.ccc. occi
dit lacedæmonios.Ipse cōuulneratus & captus semel p cauernā latomiaꝝ euasit angu
stias:uulpium aditus secutus.Iteꝝ captus:sopitis custodibus sōno ad ignē aduolatus
lora cū corpore exussit.Tertio capto lacedæmonii pectus dissecuere causa uidēdi:hirsu
tūq; cor repertū est.In corde sūmo pinguitudo ē quædā lætis extis. Nō semp hoc autē
in parte extoꝝ habitum ē.L.Postumio.L.Albino rege sacrorum post centesimam uice
simātertiam olympiadem:cum rex Pyrrhus ex italia discessisset cor in extis aruspices as
picere cœperunt.Cæsari dictatori quo die primū ueste purpurea pcessit:atq; ī sella au
rea īsedit sacrificāti bis ī extis defuit.Vnde questio magna de diuinatiōe argumētātib9

potuerit ne sine illo uisere hostia uiuere? An ad tempus amiserit? Negat cremari posse in iis: qui cardiaco morbo obierint. Negatur & ueneno interemptis. Certe extat orõ Vitelli. qua reũ Pisonẽ eius sceleris coarguit: hoc usus argumento paláq; testatus: nõ potuisse ob uenenum cor Germanici Cæsaris cremari. Cõtra genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est spirãdiq; officina. attrrahens: ac redens animã. idcirco spõgiosus ac fistulis inanibns cauus. Pauca eũ (ut dictum est) habent aquatilia: ac cætera oua parientia exiguũ: spumosum nec sanguineũ: ideo nõ sitiunt. Eadẽ est causa quare sub aqua diu ranæ & phocæ utinentur. Testudo quoq; q̃uis prægrandẽ & sub toto tegumento habeat: sine sanguine tamẽ habet. Quanto minor hic corporibus: tanto uelocitas maior. Chameleoni portione maximus & nihil aliud intus. Iecur & dextera in parte est. In eo quod caput extorũ uocant magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortẽ cum periit Ab Hannibale defuit in extis. sequenti deinde die geminũ repertũ est. Defuit & Caio Mario cum immolaret uticæ. Item Caio principi Chalende. ianuaris cũ iniret cõsulatum: quo anno interfectus est Claudio successori eius quo mense interemptus est ueneno Diuo Augusto spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die sex uictimarũ iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt. Responsumq; duplicaturũ intra annum imperiũ. Caput extorũ tristis ostenti uisum tum quoq; est: præterq̃ in sollicitudine ac metu. Tunc enim peremit curas. At bina iocinera leporibus circa briletum & tharnem: & in cheronneso ad ꝑpontidem. Mirũq; traslatis alio interit alterũ. In eodem est etiam fel nõ omnibus datum animalibus. In eubϾ chalcide nullũ pecori. In naxo prægrande geminumq; ut ꝓdigii loco utrinq; aduenæ. Equi: muli: asini: cerui: capræ: apri: cameli: delpbini nõ habent. Murium aliqui habent. Hominũ paucis nõ est: quorum ualitudo firmior & uita longior. Snnt qui equo nõ quidẽ iecore esse sed ĩ alio putent: & ceruo in cauda aut intestinis. Ideo tantam habent amaritudinem: ut a canibus nõ attingatur. Est aũt nihil aliud q̃ purgamentũ pessimi sanguinis: & ideo in materia eius est. Certe iecur nulli est: nisi sanguinẽ habentibus. Accipit hoc a corde cui iungit̃ funditq; in uenas. Sed in felle nigro insaniæ cã homini: morsq; toto reddito. Hinc & in mores crimẽ bilis nomen. Adeo manũ est in hac parte uirus cum se fundit in animũ. Quin & toto corpore uagum colorem quoq; oculis aufert. Illud quidẽ redditum etiã ahenis. Nigrescuntq; cõtacta eo: ne quis miretur id uenenum esse serpentiũ. Carent eo qui absinthio uescuntur in ponto. Sed renibus ex parte tantum altera intestino iungitur: ut coruis: coturnicibus: phasianis. Quibusdã intestino tantũ ut columbis: accipitri: murenis. Paucis auiũ in pectore. Serpentibus portõe maxime copiosũ & piscibus. Est aũt plerisq; toto intestino sicut accipitri miluo. Præterea ĩ pectore ẽ & cæteris auib9 Vitulis qdẽ marinis ad multa quoq; nobile. Tauroꝝ felle aureus ducit̃ color. Aruspices id Neptũo & humoris potẽtiæ dicauere. Geminũq; fuit Diuo Augusto: quo die apd̃ actiũ uicit. Muriũ iecusculis fibræ ad numeꝝ lunæ dieꝝ ĩ mẽse cõgruere dicunt̃: totidẽq; & ĩueniri quorũ lumẽ eius sit. Præterea bruma ĩcrescere. Cuniculoꝝ exta ĩ betica gemĩa sæpe reperiunt̃. Ranaꝝ rubetaꝝ altera fibra a formicis nõ attingit̃ pp uenenũ ut arbitrant̃. Iecur maxĩe uetustatis patiẽs cẽtenis durare ãnis obsidionũ exẽpla ꝓdidere Exta serpẽtibus & lacertis lõga. Cecinæ uolaterrão dracones emicuisse de extis læto ꝓdigio tradit̃: Et ꝓfecto nihil ĩcredibile sit extimãtibus. Pyrrhoregi quo die periit ꝑcisaꝝ hostiaꝝ capita repsisse sãguinẽ suũ lãbẽtia. Exta homini ab ĩ feriore uisceꝝ parte separantur mẽbranis q̃ ꝑcordia appellãt: qa cordi ꝑtẽdunt̃: ꝙ græci appellauerũt phrẽas. Oĩa quidem principalia uisera membranis propriis ac uelut uaginis inclusit prouidens natura. In hac fuit & peculiaris causa uiciniras alui: ne cibis supprimeretur animus. Huic certe refertur accepta subtilitas mentis: ideo nulla est ei caro: sed neruosa exilitas In eadem præcipua hylaritatis sedes. quod titillatu maxime intelligitur alarum: quas subit: non alibi tenuiore cute humana: ideo scabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc

in prœliis gladiatorumq; spectaculis mortẽ cũ risu traiecta præcordia attulerũt. Sub/est uenter stomacũ habẽtibus: cæteris siplex: ruminãtibus geminus: sanguinẽ carentibus nullus. Intestinus enim qbusdam ab ore incipiens quadam uia eodẽ reflectitur: ut sæpiæ & polypo. In hominẽ adnexus infimo stomacho similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior. Itaq; & sola uomunt: quia repleto ꝓpter angustias supprimitur cibus. Quod accidere nõ potest iis: quorum spatiosa laxitas eũ ad iferiora transmittit. Ab hoc uentriculo lactes i homine & oue per quas labitur cibus. In cæteris cæilia: qbus capatiora itestina ad aluũ Hõiniq; flexuosissimis orbibus. Iccirco magis auidi ciboꝝ qb9 ab aluo lõgius spatiũ. Iidẽ min9 solertes: qbus obesissim9 uẽter. Aues quoq; geminos sin9 habẽt Quædã unũ quo mergũtur recẽtia: ut gutt. Alteꝝ i quẽ exeo dimittũt cõcoctõe maturata: ut gallinæ: palũbes colũbæ: ꝑdices. Cætera fere carẽt eo: sed gula potentiore: utunt ut gracchuli: corui: cornices. Quædã neutro mõ. Sed uentrẽ ꝓximũ habẽt qbus prælonga colla & angusta: ut porphyrioni. Venter soiidipedũ asp & durus Terrestriũ aliis denticulatæ asperitatis: aliis cancelati mordacis. Quibus neq; dẽtes utriq;: nec ruminatio. Hic cõficiuntur cibi. Hinc i aluum delabũtur. Medio hæc umbilico adnexa omnibus. In homine ille ĩfima pte simile suillo: a græcis appellat colon: ubi dolorum magna causa est. Angustissima canibus. Qua de causa uehementi nisu nec sine cruciatu leuant eam. Insatiabilia animalium quibus a uentre protinus recto intestino transeunt cibi: ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Ventres & elephanto quattuor. Cætera suibus similia. Pulmo quadruplo maior q̃ bubulo. Auibus uẽter carnosus callosusq; In uentre. hirũdinũ pullis lapilli cãdido aut rubẽti cõcolore: q chelidonii uocantur magicis narrati artibus repiuntur. Et in iuencaꝝ secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus: nullo pondere: sigulare (ut putãt) remedium ægre parietibus: si tellurẽ nõ attigerit. Ventriculi atq; intestina pigui ac tenui omento integuntur: præter quã oua gignentibus. Huic adnectitur lyen ĩ sinistra parte aduersus iecur cũ quo locum aliquãdo ꝑmutat: sed prodigiose. Quidã eũ putant in esse oua parientibus. Item serpentibus admodum exiguum. Ita certe apparet in testudine: & crocodilo: & lacertis: & ranis. Cynocephalo aui nõ esse cõstat: neq; iis quæ careant sanguine. Peculiare cursus ipedimẽtum aliquãdo in eo. Quã ob rem inuritur cursorum laborantibus. Et per uulnus etiã exempto uiuere aĩalia tradũt. Sunt qui putẽt adimi risũ simul hoĩ. Intempantiãq; ioci cõstare lyenis magnitudine. Asiæ regio sepsis appellatur in qua minimos eẽ pecori tradũt: & inde ad lyenem inuenta remedia At in brileto & tharne quaterni renes ceruis Cõtra pẽnatis squamosisq; nulli. Cætero summis adhærent lumbis. Dexter omnibus est latior: & minus pinguis: sicciorq; Vtrique autem in pinguitudo e medio exit: præter quam in uitulo marino. Animalia in renibus pinguissima. Oues quidem lœtaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: Oua parientium testudo sola: quæ & alia omnia uiscera. Sed homo bubulis similes uelut e multis renibus compositos. Pectus hoc est ossa præcordiis & uitalibus natura circũdedit. At uentri quẽ necesse erat increscere ademit. Nulli animalium circa uentrem ossa. Pectus homini tãtũ latũ. reliqs carinatũ: uolucribus magnis: & iter easaquaticis maxĩe. Costæ hõini tantum octonæ: suibus denæ: cornigeris tredecim: serpentibus trigĩta. Infra aluum est a priore parte uesica: quæ nulli oua gignentium præter testudinem. Nulli nisi sanguineum pulmonem habenti. Nulli pedibus carẽtium. Inter eam & aluum arteriæ ad pubem tendentes: quæ ilia appellantur. In uesica lupi lapillus qui syrites appellatur: Sed homnium quibusdam diro cruciatu subinde nascentes calculi: & setarum capillamẽta. Vesica membrana constat: quæ uulnerata cicatrice non solidescit: neq; qua cerebrũ aut cor inuoluitur. Plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia: prærerquam uesicæ iunctus utriculus: unde dictus uterus: quod alio nomine locos appel

sit. Hoc in reliquis animalibus uuluuam. Hæc iperæ & intra se parientibus duplex Oua generantium adnexa præcordiis. Et in muliere geminos sinus ab utraq; parte laterum habet. Funebris quotiens uersa spiritum inclusit. Boues grauidas negant pterq̃ dextero uuluæ sinu ferre: etiam cum geminos ferant. Vulua enecto partu melior quá edito. Eiectitia uocatur illa. Hæc porcaria. Primiparæ suis optima. Cõtra effœtis a ptu præterq̃ eodem die suis occisæ liuida ac macra. Nec nouellarum suum: præterq̃ primiparарum probantur: potiusq; ueterum: necdum effœtarum: & biduo ante partum aut post partum: aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post partum. Huius & sumem optimum: si modo fœtus non hauserit. Eiectitiæ teterrimum. Antiq abdomen uocabant: priusq̃ calleret id scientes occidere non assueti. Cornigera una pte detentata: & quæ in pedibus talos habent sæuo pinguescunt. Bisulca scissis ue ĩ digytos pedibus & non cornigera adipe. Concretus hic & cum refrixit fragilis semperq; ĩ fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemq;: succo liquidum. Quædam non pinguescunt: ut lepus: perdix. Steriliora cuncta pinguia & in maribus & in fœminis. Senescunt celerius præpinguia. Oĩbus animalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis sine sensu: qui nec arterias habet nec uenas. Plerisq; animalium est pinguedo sine sensu: quam ob causam sues spirantes. a muribus tradunt rosas. Quin & L. Apronii consularis uiri filio detractos adipes: leuatũq; corpus ĩmobili oenere. Et medulla ex eodem uidetur esse a iuuenta rubens: & senecta albescens. Non nisi cauis hæc ossibus Nec cruribus iumentorum aut canum. Quare fracta non feruminentur: quod defluente euenit medulla. Est autem pinguis iis: quibus adeps. Seuosa cornigeris. Neruosa & in spina tantum dorsi ossa non habentibus ut piscium generi. Vrsis nulla. Leoni in femorum & brachiorum ossibus paucibus exigua ad modum. Cæteris enim est tanta duritia: ut ignis elidatur uelut e silice. Iis dura quæ non pinguescunt. Asinorũ ad tubas canora. Delphinis ossa non spinæ. Animal enim pariunt. Serpentibus spinæ. Aquatilium mollibus nulla. Sed corpus circulis carnis uinctum: ut sæpiæ atq; lolligini. Et insenectis negatur æque esse ulla. Cartilaginea animalium aquatilium habent medullam in spina. Vituli marini cartilaginem: non ossa. Item omninm auriculæ ac nares quæ modicum eminent flexili mollicia naturæ prouidentia: ne frangerent. Cartilago rupta non solidescit. Nec præcisa ossa recrescunt: præterq̃ uterinis ab ungula ad suffragina. Homo crescit in longitudinem ad annos usq; ter septenos. Tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubescens nondũ quédam soluere: & præcipue ægritudine sentitur. Nerui orso a corde: bubuloq; ét circũuoluti similem naturam & causam habent in omnibus lubricis applicati ossibus: nodisq;. corporum qui uocant arti culi. Aliubi interuentu: aliubi ambiru: aliubi transitu ligantes. Hic teretes: illic lati: ut in unoquoq; poscit figuratio. Neq; ii solidantnr incisi: mirumq; uulneratis summus dolor: præsectis nullus. Sine neruis sunt quædam animalia: ut pisces: arteriis enim constant. Sed neq; ex molli piscium generi. Vbi sunt nerui: interiores conducunt mẽbra: superiores reuocant. Inter hos latent arteriæ: id est spiritus semitæ. Iis innatant uenæ: id est sanguinis riui. Arteriarum pulsus in cacumine maxime membrorum euidens index fere morborum in modulos certos legesq; metricas per ætates stabilis aut cĩtatus aut tardus descriptas ab Eriphilo medicinæ uatæ: miranda arte: nimiam propter subtilitatem desertus. Obseruatio tamen crebri aut languidi ictus gubernacula uitæ temperat. Arteriæ carent sensu: nam & sanguine. Nec omnes uitalem continent spiritum: præcisisq; torpescit tantum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habent Item serpentes testudines: lacertæ minimumq; sanguinis. Venæ in prætenues postremo fibras subter totam cutem dispersæ adeo in angustam subtilitatem tenuantur ut penetrare sãguinis ñ possit aliud ue q̃ ex illis humor ab illo qui cacuminibus ĩnumeris sudor appellatur: ĩ umbilico uenarum nodoso coitu.

De sanguine & quorum celerrime siccetur: quorum non coeat: quorum grauissimus uel tenuissimus: quorum nullus. Ca. XXXVIII.

Anguis quibus multus & pinguis iracundia. Maribus quam foeminis nigrior. Et in iuuenta magis quam senio. Et inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emissus spiritus trahit secũ: & tamen tactum non sẽtit. Animalium fortiora quibus sanguis crassior. Sapientiora quibus tenuior. Timidiora quibus minimus. At quibus nullus hebetia. Taurorum celerrime coite atq; durescit: ideo pestifer potu maxime. Aprorum & ceruorum caprarũq; & bubalorum omnium non spissatur. Pinguissimus asinis. Homini tenuissimus. Iis quibus plus quaterni pedes nullus. Obesis minus copiosus: quoniam absumitur pingui. Profluuium eius uni fit in naribus homini: aliis nare altera: aliis utraq;. Quibusdam per inferna. Multis per ora statuto tẽpore: ut nuper Macrio uiro prætorio: & omnibus annis. Volusio Saturnino urbis præfecto: qui nonagesimũ etiam excessit annum. Solum hoc ĩ corpore temporarium sentit incrementum. Siquidem hostiæ abũdantiorem fũdunt: si prius bibere. Quæ animalium latere certis temporibus diximus nõ habent tunc sãguinem præter exiguas admodum circa corda guttas miro opere naturæ. Sicut & ĩ homine: uim eius ad minima momenta mutari: non modo tãtum in ore suffusa materia uerum ad singulos animi habitus: pudore: ira: metu: palloribus pluribus modis: item ruboris alius enim iræ: & alius uerecundiæ. Nam & in metu refugere: & nusq̃ esse certum est. Multisq; non transfluere transfossis: quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus colorem: alienum accipiũt quodam repcussu. Homo solus ĩ se mutat. Morbi omnes morsque sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus: & tergore: & pilis: & mãmis & uestitu. Ca. XXXIX.

Vnt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent: sed cute operimentisq; corporum. Et tunc magis aut minus bruta esse: ut ostreas & testudines. Boum tergora setas suum obstare tenuitati innati spiritus: nec purum loquidumq; transmitti. Sic & in homine cum crassior callosior ue excludat cutis. Quæ uero ratio crocodilis si non cruori sed duritiæ tergori tribuatur & solertia Hippopotami corii crassitudo talis: ut inde torreantur escæ. Et tamen est quædam ĩgenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles setas habent: cũ tamen omnium quadrupedum subtilitas animi precipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret: maxime in capite. Vbicunq; per se hac sine carne est uulnerata nõ coit: ut in bucca cilioq;. Quæ animal pariunt pilos habent. Quæ oua pennas: aut squamas: aut corticem: aut testam: ut testudines: aut cutem puram ut serpentess. Pẽnarum caules omnium auium præcisæ non crescũt: uulsæ autem renascuntur. Mẽbranis uolant fragilibus insecta. Humentibus hirundines in mari. Siccis inter tecta uespertilio. Horum quoq; alæ articulos habent. Pili a cute exeunt crassa hirti. Foeminis tenuiores. Equis in iuba largi. In armis leoni: Dasipodi & in buccis intus & in pedibus. Quæ utraq; Trogus & in lepore tradidit: Hoc exemplo libidinosiores hominũ quoq; hirtos colligens. Vilosissimus animalium lepus Pubescit homo solus: quod nisi cõtingat sterilis in gignendo est. seu masculus seu foemina. Pili in homine partim simul partim postea gignuntur. Congeniti autem non desinunt sicut nec foeminis magnopere. Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ: uelut languidiores cum mẽstrui cursus stetere. Quibusdam post geniti. Viris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atq; subnasci annum est Viris crescunt maxime in capite: mox in barba. Recisi non ut hærba ab cetera incisura augentur: sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis maxime tuscis: & in senecta. Defunctorum quoq; corporibus. Libidinosis congeniti maturius defluunt. At nati celerius recrescunt. Quadrupedibus senectute crassescunt: lanæq; rarescũt. Quadrupedum dorsa pilosa: uẽ

ntres glabri. Bouum coriis glutinum excoquitur: taurorumq; & id præcipuum. Mā mas homo solus e maribus habet. Cætera animalia māmarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore: nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignentium nulli. Nec lac nisi animal parienti. Volucrum uespertilio tātum. Fabulosum enim arbitror de strigibus ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. Ca. XL.

a Sinis a fœtu dolent: ideo sexto mense arcent partus: cum equæ āno prope toto præbeant. Quibus solida ungula nec supra geminos partus. Hæc omnia binas habent mammas: nec aliubi q̃ in femoribus. Eodem loco bisulca & cornigera. Boues quaternas. Oues capræ binas. Quæ numeroso fœcunda partu: & qbus digyti in pedibus: hæc plus habent toto uentre duplici ordine: ut sues. Generosæ duodenas. Vulgares binis minus. Similiter canes. Alia uentre medio quaternas ut pantheræ. Alia binas ut leænæ. Elephas tantum sub armis duas: nec ī pectore: sed citra in alis occultas. Nulla in femoribus digytos habentium. Primi geniti in quaq; parte sues primas premunt. Et sisescæ sunt faucibus proximæ: tamen suam nouit quisq; ī fœtu quo genitus est ordine: eaq; alitur: nec alia. Detracto illa alumno suo sterilescit ilico: ac residit. Vno uero ex omni turba relicto sola munifex quæ genito fuerat attributa descēdit Vrsæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum: nec euidentes: & paulo in obliquum porrectas. Neq; aliud animal in cursu lambitur. Et balenæ uituliq; mammis nutriunt fœtus.

De lacte: & unde caseus non fiat. Ca. XLI.

m Vlieri ante septimum mensem profusum lac inutile. Ab eo mense quod uitalis est partus: salubre. Plerisq; autem totis mammis: atq; etiam in alarū sinus fluit. Cameli lac mulgetur: ne iterum grauescat. Suauissimum hoc existimatr ad unam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semp a partu colostra fiunt: ni admisceatur aqua: in pumicis modum coeunt duritia. Asinæ prægnantes continuo latescunt. Pullo earum ubi pingue pabulum biduo a partu maternum lac gustasse lœtale est. Genus mali uocatur colostratio. Caseus non fit ex utriq; dentatis. quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis: mox equabus. Crassissimum asinæ ut coaguli uice utantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Pompeia certe Domitii Neronis coniunx quingentas per omnia secum fœtas trahens balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat: extendi quoq; cutem credens. Omnem autem igne spissatum humore feruescit. Bubulum caseo fertilius q̃ caprinum: ex eadem mensura pene altero tanto. Quæ plures quaternis māmas habent caseo inutilia: & meliora quæ binas. Coagulum inutile leporis. Hædi laudatum. Præcipuum tamen dasipodis: quod & ꝓfluuio alui medetur. Vnius utrinq; dentatorum. Mirum barbara gentes quæ lacte uiuant ignorare aut spernere casei tot sæculis dotem: densantes id alioquin in acorem iucundum. Et pingue butyrum spuma: id est lactis concretiusq; q̃ quod serum uocatur. Non omittendū in eo olei uim eē: & barbaros omnes infantesq; nostros ita ungi.

De diuersitate caseorum. Ca. XLII.

l Aus caseo romæ: ubi omnium gentium bona iudicantur: cōminus e ꝓuintiis nemausensi præcipua: lesuræ gabaliciq; pagis: Sed breuis ac musteo tantum cōmendatio. Duobus alpes generibus pabula sua approbant. Dalmatiæ docleatem mittunt. Centrionicæ uatusicum. Numerosior apennino cebanus. Hunc & liguria mittit ouium maxime lactis. Auximatem ex umbria. Mixtoq; etruriæ atq; liguriæ confinio lunensem magnitudine conspicuum. Quippe & ad singula milia pō do premitur. Proximum autem & urbi uestinum: crustuminumq; & e ceditio campo

laudatissimum .Et caprarum gregi sua laus est.In recenti maxime:eam augente grati am fumo:qualis in ipsa urbe conficitur :cunctis preferendus .Nam galliarum sapor medicamenti uim optinet·Trans maria.uero bithynius fere in gloria est.Inesse pabu lis salem etiam ubi non detur.Ita maxime intelligitur omni in sale caseo senescente. Quales redire in musteum Saporem aceto thymo maceratos.certum est: Ttra/ dunt Zoroastrem in desertis caseo uixisse annis.xx.ita temperato ut uetustatem non sentiret.

Differentia membrorum hominis a cæteris animalibus. Ca. XLIII.

t Errestrium solus homo bipes.Vni iuguli:humeri .Cæteris armi. Vni ulnæ. Quibus animalium manus sunt intus tantum·carnosæ:extra neruis & cute constant .Digyti quibusdam in manibus seni.Caii Oraii ex patritia gente fi lias duas ob id sedigytas apellatas accepi.Vulcatium se digytum illustrem in poetica. Hominis digyti articulos habent ternos:Pollex binos :& digytis.aduersus uniuersis fle ctitur :per se uero in obliquum porrigitur: crassior cæteris.Huic minimus mensura par est.Duo reliqui sibi .Inter quos medius longissime protenditur.Quibus ex rapina uictus quadrupedum quindigyti in prioribus pedibus:.reliquis quaterni:Leones:lu pi:canes:& pauca in posterioribus quoq; quinos .ungues habent:uno iuxta cruris ar ticulum dependente.Reliqua quæ sunt minora digytos quinos .Brachia non omni bus paria esse.Thratio enim studioso in.C.Cæsaris ludo notum est dexteram fuisse p ceriorem . Animalium quædam ut manibus urũtur prioꝝ ministerio pedũ:sedẽtq;ad os illis admouentia cibos ut sciuri.

De simiarum similitudine. Ca. XLIIII.

n Am simiarum genera perfectam hominis simulationem continent :facie:na ribus :auribus:palpebris.Quæ solæ quadrupedũ & inferiorem habent genã iam mammas in pectore & brachia :& crura in contrarium flexa.similiter in manibus ungues :digytos longyoremq; medium.Pedibus paulum differunt . Sunt enim ut manus prælongi.sed uestigium palmæ simile faciunt .Iis quoq; pollex & arti culi ut homini .Et præter genitale tantum.Et hoc in maribus .Viscera etiam interio ra omnia ad exemplar.

De unguibus. Ca. XLV.

u Ngues qui clausulæ neruorum summæ existimantur omnibus iis quibus & digyti .Sed simiæ imbricati :hoibus lati :& defuncto crescũt .Rapacibus un ci.Ceteris recti:ut canibus·:præter eũ qui a crure plerisq; dependent .Omni digytos habẽt quæ pedes excepto elephanto .Huic enim informes numero quidem qn que :sed indiuisi :ac leuiter discreti:ungulisq; non unguibus similes :& pedes .maio/ res priores .In posterioribus articuli breues.Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuersum .Posterioribus articuli pedibus quam prioribus. Nam quæ animal generant genua ante se flectunt :& suffraginum artus in aduersum .Ho/ mini genua & cubiti contraria.Item ursus & simiarum generi :ob id minime pernici bus:Oua parientibus quadrupedum crocodilo.Lacertis priora genua post curuãtur posteriora in priorem partem .Sunt autem crura his obliqua humani pollicis modo. Sic & multi pedibus :præterquam nouissima salientibus .Aues & quadrupedes alas in priora curuant :suffragines in posteriora.Hominis genibus quedam & religio in est obseruatione gentium:Hæc supplices attingunt.Ad hæc manus tendunt:Hæc ut aras adorãt:fortassis quia inest iis uitalitas .Namq; in ipsa genu utriusq; commissura dextra leuaq; a priore parte gemina quædam buccarum inanitas est:qua perfossa ceu iinculis spiritus fugit.Inest & in aliis partibus quedã religio:sicut dextra osculis auer sa appetitur.In fide porrigitur .Antiquis græciæ in supplicando mẽtũ attingere mos erat.Est in aure ima memorie locus:quem tangentes attestamur.Est post aurem æque

dextram nemesios: quæ dea latinum nomen ne in capitolio quidem inuenit: quo rese rimus tacto ore ꝓximũ a minimo digytum: ueniam sermonis a diis exposcentes. Varices in cruribus uiro tantum: mulieri raro. C. Marium qui septies consul fuit stantem sibi extrahi passum unum hominẽ Oppius auctor ẽ. Oĩa animalia a dextris partibus ĩcedunt. sinistris incubant. Reliqua ut libitum est grandiuntur Leo tantũ & camelus pedatim: hoc est ut sinister pes non transeat dextrum: sed subsequat̃. Pedes homini maximi: fœminis tenuiores. In omni genere suræ homini tantum & crura carnosa. Reperitur apud auctores in ægypto quædam nõ habuisse suras. Vola hoi tantũ exceptis q̃busdã. Nãq; & hinc cognomina inuenta Planci: Planti: Scauri: Pãsæ sicuti a cruribus Vari: Vatiæ: Varieni uitia. Et in quadrupedibus solidas habẽt ungulas: quæ non sũt cornigera. Igitur ꝓ eis talum ungula est illis. Nec talos habent eadem. At quæ bisulca sunt habent. Iidem digytos habentibus non sunt. Neq; prioribus pedibus oĩo ulli. Camelo tali similes bubulis: sed minores paulo. Est enim bisulcũ discrimine exiguo pessimus uestigio carnoso ut ursi. Qua de cã in longiore itinere sine calciatu fatiscunt.

De ungulis. Ca. XLVI.

u Ngulæ uterino tantum generi renascuntur. Sues ĩ illyrico quibusdam locis solidas habẽt ungulas. Cornigera fere bisulca. Solida ungula & bicorne nullum. Vnicorne asinus tantum idicus. Vnicorne bisulcum orix. Talos asinus indicus unus solidipedum habet. Nam sues ex utroq; genere existimantur: ideo fœtus earum hominem qui existimarunt habere facile coniuncti. Lynx tantum digytos habentium simile quiddam talo habet. Leo etiamnum tortuosos. Talus autem rectus est in articulo pedis uentre eminens: concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. Ca. XLVII

a Vium aliæ digytatæ: aliæ palmipedes: aliæ inter utrũq; digytis diuisis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digyti: tres in superiore parte: unus ĩ calce. Hic deest quibusdam longa cruribus habentibus. Lynx sola utrinq; binos habet. Eadem linguam serpentium similem ĩ magnam longitudinem porrigit. Circũagit collum in aduersum se. Vngues ei grandes ceu gracchulis. Auium quibusdam grauioribus in cruribus additi radii. Nulli uncos habentium ungues longi pedes. Porrectis ad caudam eæ cruribus uolant. Quibus breues contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam sine pedibus esse: confirmant & apodas habere: & oten: & drepanin ĩ eis: quæ rarissime apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectoꝝ a duobus ad centũ. Ca. XLVIII

i Nsectorum animalium pedes primi longiores duros habẽtibus oculos ut subinde pedibus eos tergant: ceu notamus in muscis. Quæ ex iis nouissimos habent longos saliunt ut locustæ. Omnibus autem iis seni pedes. Araneis q̃busdam prælongi accedunt bini. internodia singulis terna. Octonos & marinis esse diximus polypis: sæpiis: lolyginibus: cancris: qui brachia in contrarium mouent pedes in orbem aut in obliquum. iidem soli animalium rotũdi. Cætera binos pedes duces habẽt cancri tantum quaternos. Quæ hunc numerum pedem excessere trrestria ut pleriq; uermes: non infra duodenos habent: aliqua uero & centenos. Numerus pedum impar nulli est. Solidipedum crura statim iusta nascuntur mensuram. Postea exporrigentia se uerius q̃ crescentia. itaq; in infantia scabunt aurea posterioribus: quod addita ætate non queunt. Quia longitudo superficiem corporum solam ampliat. Hac de cusa inter initia pasci: nisi submissis genibus non possunt: nec usque dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. Ca. XLIX.

p Omilionum genus in omnibus animalibus est: atq; etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro satis diximus. Ossea sũt lupis: uulpibus

mustellis : uiuerræ. Sunt iis etiam calculo humano. remedia precipua. Vrso quoq; simul ut expirauerit cornescere aiunt. Camelino arcus itendere orientis populi fidissimũ. Necnon ĩ aliqua gentium quoq; in iis discrimina. Et sacrorũ etiam citra perniciẽ amputatis matris deum gallis Contra mulierum paucis ꝓdigiosa assimulatio sicut hermaphroditis utriusq; sexus. Quod etiã quadrupedũ generi accidisse Neronis pricipatu primũ arbitror. Ostentabat certte hermaphroditas subiuges carpento suo: equas in treberico galliæ agro repertas : ceu plane uisẽda res esset: principẽ terrarũ insidere portẽtie. Testes pecori armentoq; ad crura deciduis suibus adnexi: delphino prælogi: ultima condũtur aluo : & elephãto occulti. Qui oua pariẽtiũ lũbis intus adherẽt: qualia ocissima in uenere. Piscibus serpentibusq; nulli: sed eorum uicæ binæ ad genitalia a renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria aut spõte naturæ frangun tur. Idq; tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habẽt. Mares ĩ omni genere fortiores. præterquam in pantheris & ursis.

De caudis: Ca. L.

C Audæ præter hoĩem ac simias omnibus fere animalibus: & oua gignẽtibus ꝓ desiderio corporum. Nudæ hircis & apris: setosæ ut equis. Amputatæ lacertis & serpẽtibus renascũtur. Pisciũ meatus gubernaculi mõ. regunt: Atq; ẽt in dexrã ac leuã motæ ut remigio quodã ĩpellũt. Lacertis ĩueniũtur & geminæ. Boum caudis longissimus caulis: atq; in ima parte hirtus. Idem asinis. longior q̃ equis: sed setosus ueterinis Leoni in fima parte ut bubus & sorici: & pantheris nõ itẽ. Vulpibus & lupis uillosꝰ ut ouibꝰ: q̃ppe ꝓcerior. Sues ĩtorquẽt. Canũ degeneres sub aluũ reflectũt

De uoclbus Ca. LI.

V Ocẽ ñ habere nisi q̃ pulmonẽ & arterias habẽt. hoc ẽ nisi q̃ spirãt Aristoteles putat. Iccirco & ĩfectis sonũ esse ñ uocẽ intus meãte spiritu: & ĩcluso sonãte. Alia murmur edere ut apes. Aliã cũ tractu stridorem ut cicadas. Recepto. n. ut duabus sub pectore cauis spiritu mobili occursãte mẽbrana intus attritu eius sonare uiscera sat notum est. Cætera simul cũ uolatu incipere audiri : & desinere : ut muscas apes. Sonum enim attritu & interiore aura nõ anima reddi. Locustas pẽnarum & femorum attritu sonare creditur sane. Item aquatilium pectines stridere cum uolant Mobilia & crusta intecta nec uocem nec sonum ullum habere. Sed & cæteri pisces q̃uis pulmõe & arteria careant : non in totum sine ullo sono sunt. Stridorem eũ. dẽtibꝰ fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur in acheloo amne grũnitum habet: & alii de q̃bus diximus oua parientibus. Sibilus serpẽtibus longus. Testudini abruptus. Ranis sonus sui generis ut dictum ẽ: nisi si & in his feranda dubitatio est q mox in ore cõcipitur non in pectote. Multum tamen in his refert & locorum natura. Mutæ in macedonia tradũtur. Muti & apri. Auiũ loquatiores quæ minores: & circa coitus maxime Aliis ĩ pugna uox ut coturnicibus. Aliis ante pugnã ut perdicibus: Aliis cũ uicere ut gallinaceis. Iisdem sua maribus. Aliis eadem ut fœminis: ut lusciniarum generi. Quædam toto anno canunt : quædã ceriis temporibus : ut in singulis dictũ est. Elephas circa nares ore ipso sternutamento similẽ elidit sonum: p nares autem tubarũ raucitati: Bubus tantum fœminis uox grauior in alio omni genere exilior quam maribus. In homine etiam castratis. In fantis. nascentis nulla audit̃ antequã totus emergat utero. Primus sermo anniculo est. Semestris locutus est Crœsi filius in crepundiis. Quo ꝓdigio totum id concidit regnũ : Qui celerius fari cœpere: tardius ingredi ĩcipiũt. Vox roboratur a tredecim annis. Eadem in senecta exilior Neq; ĩ alio animalium sæpius mutat̃. Mira p̃terea sũt de uoce magna digna dictu ĩ theatrorũ corchestris scobe aut harena supiecta deuorat̃ : & ĩ rudi parietũ circũiectu. Etiã doliis inanibus currit eadẽ cõcauo uel recto parietũ spatio: q̃uis leui sono dicta uerba ad alterũ caput pferẽs si nulla ĩæqualitas impediat. Vox ĩ homĩe magnã uultus partẽ habet. Agnoscimus eã priusq̃

cernamus:nõ aliter q̃ oculis. Totidemq; sunt eæ quot in rerum natura mortales:& sua cuiq; sicut facies. Hinc illa gentium totq; linguarum tot orbe diuersitas. Hinc tot cantibus & modulis flexiones. Sed ante omnia explanatio animi quæ nos distinxit a feris: Inter ipsos quoq; hoĩes discrimen alterum æque grande q̃ a beluis fecit.

De agnascentibus membris:& dicta Aristotelis de uita hoĩs. Ca. LII.

m Embra aĩalibus agnata inutilia sũt:sicut sextus homini semp digytus. Placuit ĩ ægypto nutrire portentũ:binis & ĩ aduersa capitis pte oculis hominẽ: sed iis nõ cernentẽ. Miror qdẽ Aristotelẽ nõ modo credidisse pscita uitæ eẽ aliq ĩ corporibus ipsis: uerũ ẽt pdidisse. Quæ quãq̃ uana existimo: nec sine cõtatione pferenda: ne ĩ se qsq; & auguria anxiæ quærat. Attingã tñ quæ tantus uir ĩ doctrina nõ spreuit. Igit̃ uitæ breuis signa ponit raros dentes: plongos digytos: plũbeum colorem: pluresq; ĩ manu ĩcisuras: nec ppetuas. Cõtra longæ eẽ uitæ ĩcuruos humeris: & ĩ manu una duas ĩcisuras longas habẽtes:& plures q̃.xxxii. dentes habẽtes: auribus amplis Nec uniuersa hæc (ut arbitror) sed singula obseruat. Friuola (ut reor) & uulgo tamẽ narrata. Addidit moꝝ aspectus simili mõ apud nos Trogus:& ipse auctor seuerissimus quos uerbis eius subiiciã. Frons ubi ẽ magna segnẽ animũ subesse significat. Quibus parua mobilẽ. Quibus rotunda iracundũ: uelut hoc uestigio tumoris apparẽte. Supcilia qbus porrigunt̃ ĩ rectũ: molles significãt. Quibus iuxta nasũ flexa sũt: austeros: qbus iuxta tpra iflexa derisiores. Quibus ĩ totũ demissa: maliuolos & ĩuidos. Oculi quibuscũq; sũt longi maleficos eẽ ĩdicant. Qui carnosos a naribus angulos hñt: malitiæ nota pueti. Cãdidi ps extẽta notã ĩpudentiæ habet. Qui idẽtidẽ aũt opire solent ĩconstantiæ. Auriculaꝝ magnitudo loquacitatis & stultitiæ nota est. Hactenus Trogus.

De anima:& de habitu animalium:& quæ gustata interimant:
& de uictu hominis:& quibus de causis non coquat̃. Ca. LIII.

a Nimæ leonis uirus graue. Vrsi pestilẽs. Cõtacta halitu eius attigit nulla fera: citiusq; putrescũt afflatæ reliqs. Hoĩs tantũ natura ĩfici uoluit pluribus modis:& ciboꝝ ac dentiũ uitiis: sed maxĩe senio. Dolorẽ sentire ñ poterat: tactu sẽsuq; omni carebat sine qua nihil sentit̃. Eadẽ comeabat ab eo recẽs assidue exitura supremo:& sola ex oĩbus supfutura. Deniq; hæc trahebat̃ e cælo. Huius quoq̃ tñ reperta pœna ẽ: ut neq; id ipsũ quo uiuitur in uita iuuaret. Parthoꝝ populis hoc pcipue & a iuuenta pp indiscretos cibos: nãq; & uino fœtent ora nimio. Sed sibi pceres medentur grano assyrii mali: cuius ẽ suauitas præcipua ĩ esculenta addito. Elephantoꝝ aĩa serpẽtes extrahit: Ceruoꝝ itẽ urit. Diximus hominũ genera qui uenena serpentium suctu e corporibus exigerent. Quin & suibus. serpentes in pabulo sũt:& aliis uenenũ ẽ. Quæ insecta appellauimus oĩa olei aspersu necant̃. Vultures unguento quidem fugantur. Alia alios appetũt odores. Scarabei rosam. Quosdam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittaꝝ ungunt aciem uipina sanie & humano sanguĩe. Itremediabile id scelus. Mortẽ ilico affert leui tactu. Quæ aĩalium ueneno pascerentur diximus. Quædã innocua alioquin uenantis pasta noxia fiunt & ipsa. Apros in pamphilia & ciliciæ montosis salamandra ab iis deuorata qui edere moriuntur. Nec enim est intellectus ullus in sapore uel odore. Et aqua uinumq; interimit. Salamandra ibi ĩmortua: uel si oĩo biberit unde petetur. Item rana quã uocant rubetã: tantũ insidiaꝝ est uitæ. Vespæ serpentes auidæ uescuntur. Quo alimento mortiferos ictus faciunr. Ideoq; magna differentia ẽ uictus: ut in tractatu pisce uiuentiũ Theophrastus pdidit. Boues quoq; pisce uesci: sed nõ nisi uiuente. Homini cibus utilissimus simplex. Aceruatio sapoꝝ pestifera:& condimenta pniciosiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria: nimia:& auide hausta:& æstate q̃ hyeme difficilius:& in senecta q̃ in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitate frigidiora corpora faciunt. Inimicæ oculis maxĩe aut dentibus: Sonno concoquere corpulentiæ q̃ firmitati utilius. ideo athletas malunt ci

bos ambulatione perficere. Peruigilio quidē præcipue uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuenda: & quæ gustu famē ac siti sedēt. Ca LIIII.

Vgescūt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu. Minuuntur siccis & ari
a dis. ac siti. Quædam animalia & pecudes quoq; in africa quarto die bibunt.
Homini non ante diē septimū lœtalis in edia. Durasse & ultra undecimum plerosq;. Certū ē mori esuriēdi semp īexplebili auiditate animaliū uni homini. Quædā rursus exiguo gustu famē ac sitim sedāt conseruātq; uires: ut butyrū: ut titipace. glycyrrizon. Perniciosissimū autem & in omī uita quidē quod nimiū. Præcipue tamē corpori minuiq; quod graue quolibet: modo utilius. Verū ad reliqua naturæ trāseamus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XII.
PROHEMIVM.

NIMALIVM omnium quæ nosci potuere nature generatim membratiq; ita se habent. Restant neq; ipsa anima carentia quandoquidē nihil sine ea uiuit terra edita: ut inde
a eruta dicantur ac nullum sileatur rerum nature opus. Diu fuere occulta eius beneficia. Summūq; munus homini datum arbores siluæq; intelligebantur. Hinc primū alimentum. Harum fronde mollior specus: libro uestis Etiamnū gentes sic degūt. Quo magis ac magis admireris ab iis pricipiis cædi montes ī marmora. Vestes a seribus peti. Vnionem in rubri maris profundo. Smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera. Nimirum quoniā parū ē collo crinibusq; gestari: nisi īfoderētur etiam corpori. Quam obrem sequi par ē ordinē uitæ & arbores āte alia dicere: ac morbis primordia iugerere.

De arborum honore: & quādo platanus primū in italia: & de natura earū. Ca. I.

Ae fuere numinum templa: priscoq; ritu simplici rura etiam nunc deo præ
h cellentem arborem. Dicant. Nec magis auro fulgentia atq; ebore simulacra quam lucos Et in iis silentia ipsa adoramus: Arborum genera numinibus suis dicata perpetuo: seruantur. Vt Ioui esculus. Apollini laurus. Mineruæ olea. Veneri myrtus. Herculi populus. Quin & Siluanos Faunosq; & deorum genera siluis ac sua numīa tanquam e cælo attributa credimus. Arbores postea grandioribus fruge succis hominem mitigauere. Ex iis recreans membra olei liquor: uiresq; potus uini: tot deniq; sapores annui sponte uenientes: & mense depugnetur licet earum cā cum feris: & pasti naufragorum corporibus pisces expetantur etiānum tamen secandæ. Mille præterea sunt usus earum sine quis uita degi non possit. Arbore sulcamus maria terrasq; admouemus. Arbore exædificamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere: nōdum præcio excogitato beluarum cadaueri: atq; ut a diis nato iure luxurie eodem ebore numinum ora spectarentur: & mensarum pedes. Produnt alpibus coercitas & tam inexuperabili munimemto gallias hanc primum habuisse causam superfundendi sese italie: quod Elico ex heluetiis ciuis eorum fabrilem ob artem romæ commoratus ficum sicca & quam: oleiq; ac uini præmissa remeam secum tulisset. Qua propter hæc uel bello quæsisse uenia sit: Sed quis non iure miretur arborem umbræ gratia tātum petitam orbe: Platanus ea est. Hæc per mare ionium in Diomedis insulam eiusdem tumuli gratia primum inuecta. Inde in siciliam transgressa: atq; inter primas donata italiæ: etiam ad morinos usq; per uecta: ad tributarium etiam. pertinens solum: ut gētes uectigal & pro umbra pendant. Dionysius prior siciliæ tyrannus regiam in urbem transtulit eas: domus suæ miraculum: ubi postea factum gymnasium: nec potuisse i

amplitudiné adolescere. Haud alia fuisse in italia ac nominati hispania apud auctores inueniť. Hoc actū circa captæ urbis ætaté: tantūq; postea honoris increuit. ut mero infuso enutriant. Cōpertū id maxime ꝓdesse radicibus. Documusq; ēt arbores uia portarerCelebrate sūt primū i ambulatiōe achademiæ athenis cubitoꝝ. xxx. sex unius radice ramos ancedente. Nunc é clara i lycia sotia gelidi fontis amœnitate itineri apposita domicilii nō caua octoginta atq; unius pedū specu: numeroso uertice: & se uastis ꝓtegens ramoꝝ arboribus istar agros longis optinens umbris: ac ne qd desit speluncæ imagini saxea itus crepidinis corona muscosos cōplenxa pumices extat: tā digna miraculo: ut Licinius Mutianus ter cōsul & nup ꝓuinciæ eius legatus ꝓdédū ēt posteris putarit epulatū intra eā se cū duodeuicesimo comite. Large ipsa toros pbente frōde ab omni afflatu securū optanté hymbriū p folia crepitus. Lætioreq; marinoꝝ nitore picturæ uarietate laqueariū auro cubuisse in eadé. Aliud exemplū Caii principis in uelīterno rure mirati unius tabulata: laxæq; ramoꝝ trabibus scamna patula & in ea epulāti cū ipse pars eēt umbræ qndeci cōuiuaꝝ ac ministerii capacé triclinio: quā cœnam appellauit ille nidū. Est gortyne in isula creta iuxta fonté platanus una insignis utriusq; linguæ monumētis: nūq̄ folia dimittēs. Statiq; ei grætiæ fabulositas supfluit. Iouē sub ea cū Europa cōcubuisse. Ceu uero nō alia eius generis eēt i cypro: sed ex ea primū i ipsa creta ut é natura hominū nouitatis auida. Platani satæ regenerauere uitium: qn̄ quidé cōmēdatio arboris eius nō alia maior é: q̄ solé æstate arcere: hyeme admittere. Inde in italiā quoq; ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Esernini libertus: sed q se potétiæ cā Cæsaris libertis adoptasset spado thessalicus prædiues ut merito dici posset: id quoq; Dionysius transtulit id genus. Durantq; etiam in italia portenta terrarū: præter illa. s. quæ ipsa excogitauit italia.

De cameplatano: & quis totonderit uiridaria Ca. II.

nAnq; & cameplatani uocantur coactæ breuitatis: quoniā arborum etiā abortus inuenimus. Hoc quoq; ergo in genere pumilionum infœlicitas dicta erit. Fit autem serendi genere & recidendi primus. Cn. Matius ex equestri ordine Diui Augusti amicus inuenit nemora tonsilia infra hos. lxxx. annos.

De peregrinis arboribus: & malo assyria. Ca. III.

pEregrinæ cerasi persicæq;: & oēs quarū græca nomina aut aliena. Sed quæ ex iis icolarum numero eé cœpere dicentur inter frutiferas. In præsētia externa ꝓsequemur a salutari maxime orsi. Malus assyria quā alii uocant medicā uenenis medeť. Folium eius est unedonis intercurrentibus spinis. Pomum ipsum alias non manditur: odore præcellit foliorum quoq; qui transit i uestes una cōditus aicerq; aīalium noxia: Arbor ipsa oībus horis pomifera est: aliis cadentibus: aliis maturescentibus: aliis uero subnascētibus. Tentauere gentes transferre ad se pp remedii præstātiam fictilibus in uasis dato per cauernas radicibus spiramento. Qualiter oīa transitura longius seri artissime transferriq; quæ meminisse conueniet: ut semel quæq; dicantur Sed nisi apud medos & in preside nasci noluit. Hæc an cuius grana parthorum proceres incoquere diximus esculentis cōmendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in mediis. Lanigeras serum in mentione gentis eius narrauimus.

Malus Assyria Citrum nostrum esse ex Plinij accurata descriptione palam fit

De indiæ arboribus: uel qn̄ primū romæ hebenus. Ca. IIII.

iTem indiæ arborum magnitudiné unam: quā peculiatius Virgilius celebrauit hebenum nusq̄ alibi nasci professus. Herodotus eam æthiopiæ intelligere maluit: tributi uice regibus persidis e materiæ eius centenas phalangas tertio quoq; anno pensitasse æthiopas cum auro & ebore prodendo. Non omittendū id quoque uicenos dentes elephantorum grandes: quoniā ita significauit: æthiopas eidem cā pendere solitos: tanta ebori auctoritas erat urbis nostr trecentesimodecio āno. Tunc. n. auctor ille hystoriā eam cōdidit. Thuris in italia. Quo magis mirū est: qnod eidé credi

mus: qui padū amnem nō uidisset: nemini ad id tēpus asiæ græciæq;: aut sibi cognitū Aethiopiæ forma ut diximus. Meroen usq; nuper alatam Neroni principi rarā arborem hebenum. A meroe usq; ad syenem finem īperii per nongēta nonaginta sex mil. pas. nullāq; aliam nisi palmaꝝ generis esse docuit. Ideo fortassis in tributorum auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eā magnus Pōpeius in triūpho mithridatico ostendit: Accendi eam Fabianus negat. Vrit̃ tamen odore iucundo. Duo genera eius: Rarū id qđ melius. Arboreum trunco enodi: materiæ nigri: splendoris. ac uel sine arte protinus iucundi. Alterum fruticosum cytisi modo: & tota india dispersum est.

De spina & ficu indicis. Ca. V.

i Bi & spina similis sed deprehensa uel lucernis igni protinus trāsiliente. Nunc eas exponam quas mirata est Alexandri magni uictoria orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet ipsa se semper serens: uastis diffunditur ramis. Quorum pondera adeo in terram curuantur: ut annuo spatio infigantur: notamq; sibi ꝓpaginem faciant circa patētem in orbes: quodam opere topiario. Intra sepem eā estiuāt pastores. opacam pariter & munitam uallo arboris: decora specie subter intuenti ꝓcul ue formicato ambitu: Superiores eiusdem rami in excelsum emicant: siluosa multitudine: uasto matris corpore: ut lx. pas. pleræq; orbem colligant. Vmbre uero bina stadia operiant: Foliorum latitudo peltæ effigiem amazonicæ habet. Ea causa fructum integens crescere prohibet. Rarusq; est nec fabæ magnitudinem excedens: Sed per folia solibus coctus prædulci sapore digno miraculo arboris gignitur circa acesinem maxime amnem.

De arbore pala: & arboribus indicis sine nominibus & laniferis. Ca. VI.

m Aior alia pomo & suauitate præcellentior: quo sapientiores idorum uiuūt. Folium alas auium imitatur lōgitudine trium cubitorum: latitudīe duum fructum e cortice mittit admirabilem succi dulcedine: ut uno quaternos satiet. Arbori nomen palæ: pomo ariene. Plurima est in sidracis expeditionū Alexandri termino. Est & alia similis huic: dulcior pomo: sed intraneorum ualitudini īfesta. Dixerat Alexāder ne quis agminis sui id pomū attingeret. Genera arborum macedones narrauere: ex maiore pte sine noībus. Est & terebintho similis cætera: pomo amygdalis: uel minore tātū magnitudine: præcipuæ suauitatis in bactris. Vtriq; hanc aliqui terebinthum esse proprii gn̄ris potiusquam similem ei putauerunt: Sed unde uestes lineas faciunt: foliis moro similis: calice bonbicino. Rhodo ferunt eam ī campis: nec ē gratior ullarum prospectus. Oliua idiæ sterilis: præterquam oleastri. fructu.

De piperis arboribus: & gariophylo: & aliis pluribus. Ca. VII.

p Assim uero quæ piper gignūt: iuniperis nostri similes: q̄q̄ i fronte caucasi solibus opposita gigni tātū eas aliq tradidere. Semina a iunipero distāt paruulis siliquis squales i passiolis uidemus. Hæ priusquā dehiscant: decerptæ tostæq; sole faciūt quod uocat̃ piper lōgū. Paulati uero dehiscentes p maturitatē ostendunt cādidū piper: quod deīde tostū solibus colore rugisq; mutat̃. Veꝝ & iis sua iniuria est: atq; cæli intemperie carbunculantur: fiuntq; semina cassa & inania: q̄ uocant brechmasin: idoꝝ līgua sic significante abortum. Hoc ex omni genere asperrimū leuissimūq; & pallidum. Gratius nigrū: leniusq; utroq; cādidū. Nō ē huius arboris radix: ut aliq existimauere: quā uocāt singiuerim: alii uero gīgiberim: quāquā sapore simili. Id enim ī arabia atq; troglodytica in uillis nascitur. Paruæ hærbæ: radice candida. Celeriter ea cariem sentit: quamuis ī tāta amaritudine: Precium eius ī libras sex. Piper long facillime adulterat̃ alexandrino sinapi. Emitur in libras. xxv. Albū. xvii. Nigrū. xiiii. Vsū eius adeo placuisse miꝝ ē. In aliis quippe suauitas cœpit: in aliis species īuitauit. Huic nec pomi nec bacce commendatio ē aliqua. Sola placere amaritudine: & hanc ī indos peti. Quis ille qui primus cibis experiri uoluit: aut cui in appetenda auiditate

esurire ñ fuit satius? Vtrq; siluestre gẽtibus suis ẽ:& tamẽ põdere emit̃ ut aurũ uel argentũ. Piperis arborẽ iam ẽt habet italia maiorẽ myrto:nec absylẽ. Amaritudo grano eadẽ quæ piperi myrteo creditur esse. Deest tosta illa maturitas:ideoq; & rugarꝝ colorisque limitudo. Adulteratur iuniperi baccis mire uim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Est etiãnum ĩ india piperis grani simile:quod uocat̃ gariophylon grandius fragiliusq;. Tradũt ĩ indico luco id gigni: Aduehit̃ odoris gratia. Fert & in spinis piperis similitudinẽ:pcipua amaritudie foliis paruis dẽsisq; cypri mõ :ramis triũ cubitorꝝ:cortice pallido:radice lata:lignosaq; busei coloris. Hac ĩ aqua cũ semine excepta in æreo uase medicamentũ fit:quod uocat̃ lycione. Ea spina & ĩ pelio monte nascit̃:adulteratq; medicamentũ. Itẽ asphodeli radix aut fel bubulũ aut absinthium uel thus uel amurca. Absintiũ aptissimũ medicinæ quod ẽ spumosũ. Indi in utribus camelorũ aut rhinocerotũ admittunt. Spinã ipsã in græcia quidã pixacanthũ chironiũ uocant:

De machir:& arboribus amanæ gentis Ca. VIII

e T machir ex ĩdia aduehit̃ cortex rubẽs:radicis magnæ:nomine arboris suæ. Qualis sit ea ĩ cõpertũ habeo. Corticis melle docti usus ĩ medicina ad dysentericos pcipuus habet̃. Saccaron & arabia fert:sed laudatius india. Est autem mel ĩ arundinibus collectũ:gũmiũ modo candidũ:dẽtibus fragile. Amplissimũ nucis auellanæ magnitudie ad medicinæ tantũ usũ. Cõtermina ĩdis gens ariana appellatur: cuius spina lachrymarꝝ pciosa:myrrhe similis:accessu pp aculeos anxio. Ibi & frutex pestilẽs raphani folio:lauri odore:equos inuitante:q pene eqtatu orbauit Alexãdrum prio ĩtroitu. Quod & ĩ gedrosis accidit. Itẽ laurino folio. Et ibi spina tradita ẽ: cuius liquor aspsus oculis cæcitatẽ ĩfert aĩalibus oĩbus. Necnõ & hærba pcipui odoris referta miutis serpẽtibus. quarꝝ ictu ptinus moriẽdũ eẽt. Onesicritus tradit ĩ hyrcaniæ cõuallibus ficis similes eẽ arbores q̃ uocẽt̃ occhi:ex qbus defluat mel horis matutini duab9.

De bedellio & arboribus persici maris. Ca. IX

u Icina ẽ bactriana:in qua bedelliũ noiatissimum. Arbor nigra est magnitudĩe oleæ folio roboris:fructu caprifici:naturaq; gũmi. Alii brochon appellãt: alii malachrã:alii maldacon. Nigrũ uero & ĩ offis cõuolutũ hadrobalũ. Esse autẽ debet translucidũ:simile cæræ:odoratũ:& cũ fricatur pingue:gustu amarũ citra acorẽ In sacris uino pfusum odoratius. Nascitur & ĩ arabia indiaq; & media ac babylone. Ali q peraticũ uocant ex media aduectũ. Facilius hoc & crustosius:amariusq; & gũmosũ. Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius genera cortice:& scordasti: Ita uocat̃ arbor æmula gummi. Sed deprehenduntur (quod semel dixisse & in cæteros odores satis ut sit) odore:colore:pondere:gustu:igne. Bactriano nitor siccus:multiq; cãdidi ungues. Præterea suum pondus:quod grauius esse aut leuius non debeat. Precium sincero in libras decem tantum. Gentes supradictas persis attingit:rubro:mari: quod ibi persicũ uocauimus longe in terra æstus agẽte. Mira arborum natura. Namq; erosæ sale inuectis derelictisq; similes sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eædem mari adueniente fluctibus pulsatæ resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ. Apparetq; rerum argumentis asperitate aquarũ illas alĩ: Magnitudo mirãda ẽ. Species similis unedonis. Pomũ amygdalis extra itus contortis nucleis.

De arboribus psicæ insulæ:& lanigeris arboribus. Ca. X.

p Ylos ĩsula ĩ eodẽ sinu ẽ:repleta siluis q̃ spectat oriẽtẽ:q̃q; & ipa æstũ maris pfũdit̃. Magnitudo singulis arboribus fici. Flos suauitate ienarrabili. Pomũ lupio simile:pp asperitatẽ intactũ oĩbus aĩalibus. Eiusdẽ ĩsulæ excelsiore suggestu lanigeræ arbores alio mõ q̃ serũ. iis folia ĩfœcunda:q̃ ni miora essent uitiũ poterãt uideri. Ferũt cotonei mali amplitudĩne cucurbitas:q̃ maturitate ruptæ oñdunt lanuginis pilas:ex qbus uestes pciso linteo faciunt. De gosampino & arboribus

ex quibus uestes fiunt:& quibus mōis cōstent arborū fructus. Ca. XI.

a Rbores uocāt gosāpinos fertiliores etiā tylo uero minores:quæ distāt.x. passibus luba circa frutice lanugines esse tradit:linteaq; fieri idicis præstātiora. Arabiæ aūt arbores ex quibus uestes faciant cynas uocari:folio palmæ simili. Sic indos suæ arbores uestiūt. In tylis aūt & alia arbor floret albæ uiolæ specie:sed magnitudine quadruplici sine odore quod miremur. In eo tractu ē & alia similis foliosior tamē roseiq; floris:quē noctu cōprimēs aperire incipit solis exortu :meridie expādit :In colæ dormire eum dicūt. Fert eadē insula & palmas:oleasq; ac uites :& cū reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborꝫ folia ibi decidūt. Rigaturq; gelidis fontibus :& hymbres accipit uicina iis arabia flagitat quandam generum distinctionē :quoniam fructus iis cōstat:radice :frutice:cortice:succo:lachryma:ligno: surculo:flore:folio:pomo.

De costo & nardo:& differentiis nardi. Ca. XII.

r Adix & foliū indis ē maximo precio. Radix costi gustu feruēs:odore eximio: frutice alias inutili:primo statim introitu ānis indi ipatale insula. Duo sunt eius genera nigrū & qđ melius candicās. Preciū in libras xvi. De folio nardi plura dicere par ē:ut principali in unguētis Frutex ē:graui & crassa radice: sed breui ac nigra:fragiliq;:q̄uis pigui:Situm redolente ut cupressi aspero sapore:folio paruo dēsoq;. Cacumina ī aristas se spargūt :ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrāt. Alterū eius genus apud gāgē nascēs dānatur. In totū ozenitidis nomine uirus redolens. Adulteratur ex peseudo nardo hærba quæ ubiq; nascit̃ crasiore atq; latiore folio:& colore lāguido i cādidū uergēte. Itē sua radice permixta ponderis cā:& gūmi:spumaq; argenti aut stibio :cyperi ue cortice:Sinceꝝ qdē leuitate deprehēdit̃ :& colore ruffo: odorisq; suauitate & gustu :maxime siccante os sapore iucūdo. Preciū spicæ i libras lxxxx. Folia diuisere ad nouā āplitudiuē:qđ adrosphæꝝ uocat̃ maioribus siclis xxx. Quod minore folio ē mesosphæꝝ appellat̃ emit̃ lx:Laudatissimū microsphæꝝ e minimis foliū Preciūq;:eius lxxv. odoris gratia oībus maior recētibus. Nardo color q īueterauerit nigriori melior. In nostro orbe ꝓxime laudat̃ syriacū. mox gallicū. Tertio loco creticū: qđ alii qdē agirō uocāt:alii aliphū:folio olusatri :caule cubitali geniculato :i purpuram albicāte :radice obliqua uillosaq; & imitante auiū pedes. Baccaris uocat̃ nardum rusticū:de quo dicemus īter flores. Sūt aunt ea omnia hærbe præter idicū. Ex iis gallicū & cū radice uellit̃ :abluiturq; uino. Siccat̃ i umbra :alligat̃ fasciculis i charta:nō multū ab idico differēs. syriaco tamē leuius. Preciū siclis xiii. In iis probatio una:ne sit fragilia & arida potiusq̄ sicca folia. Cum gallico nardo semp nascit̃ herba:quæ hirculus uocatur a grauitate odoris & similitudine:quæ maxime adulterat̃. Distat q; sine cauliculo ē:& quod minoribus foliis :q;q; radicis neque amaræ neq; odoratæ.

De assaro amomo & amomi & de cardamomo: Ca: XIII.

n Ardi uim habet & assarum:quod & ipsum aliqui siluestre nardum appellant Est autem ederæ foliis:rotundioribus tantū mollioribusq;:flore purpureo radice gallici nardi simile :acinosum :saporis calidi:ac uenosi. Montibus i umbrosis bis āno floret. Optimū in pōto:proximū in phrygia :tertium i illyrico. Foditur cū folia mittere incipit. Et in sole siccatur : celeriter situm trahēs:ac senescēs :inuenta nuper & i thracia hærba ē cuius folia nihil ab indico nardo distāt. Amomi uua ī usu ē indica uite labrusca ut alii existimauere frutice uenoso:palmi altitudine :carpiturq; cum radice :manipulatim leniter componitur ꝓtinus fragile. Laudatur quammaxime punici mali foliis simile. nec rugoris:colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum peius. Pessimumque candidum:quod & uetustate euenit. Precium uuæ in libras siclí lxx. Friato uero amomo xlviii. Nascitur & in armeniæ parte:quæ uocatur ocene: & in media & in ponto. Adulteratur foliis punicis & gummi liquido ut cohæreat: conuoluatq; se in uuæ modum. Est & quæ uocatur amomis minus uenosa:atq; du-

Asarum seu Baccara officinarum

rior:ac minus odorata:a quo apparet ut aliud esse:aut̃ colligi ĩmaturum.Similes iis & nomine & frutice cardamomum semine ob longo.Metitur eodem modo & in arabia. Q uattuor eius genera.Viridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti: quod maxime laudatur.Proximum eius ruffo candicans.Tertium breuius atq; nigri us.Peius tamen uarium & facile tritu:odorisq; parui.Quod uerius costo uicinius esse debet.Hoc & apud medos nascitur.Precium optimi in libras.xii.Cinamomo gẽtilitas ꝓxima erat nilus:ni prius arabiæ diuitias indicari cõueniret:causasq; quæ cognomẽ illi fœlicis ac beatæ dedere.Principalia ergo in illa thus & myrrha.Hæc & cum troglo dytis cõis.

De thure & arboribus thuris. Ca. XIIII.

t Hura præter arabiã nullis:ac ne arabiæ quidẽ uniuersæ.In medio eius sũt fe re attramitæ pago sabæoꝝ capite regni Sabota:in monte excelso:a quo octo mansionibus distat regio eoꝝ thurifera.Saba appellat̃:quod significare græci misteriũ dicunt:spectãs ortus solis æstiui undiq; rupibus inuia & a dextra maris scopu lis iaccessa.Id solũ e rubro lacteũ traditur:Siluaꝝ longitudo ẽ schœnoꝝ.xx.Latitudo dimidiũ eius.Schoenus pater Eratosthenis rõe stadia.xl.hoc ẽ passus qnq; milia.Aliqui xxii.stadia singulis schœnis dedere:attolluntur colles alti:decurruntq; & i palma arbo res sponte natæ.Terrã argillosã eẽ cõuenit:raris fontibus ac nitrosis.Attingunt & mi niei pagus alius:p quos euehit̃ uno tramite angusto.Hi primi cõmertiũ thuris fecere maxieq; exercent.A qbus & minieũ dictũ ẽ.Nec præterea arabũ alii thuris arborẽ uidẽt ac ne hoꝝ quidẽ oẽs.Ferũtq;.ccc.nõ amplius eẽ familiarũ:quæ ius p successiones id sibi uendicẽt.Sacros uocari ob id:nec ullo cõgressu fœminaꝝ funerũq; cũ icidãt eas arbores:aut metãt pollui.Atq; ita religione merces augeri.Q uidã ꝓmiscuũ ius iis po pulis eẽ tradunt i siluis.Alii p uices annoꝝ diuidi.Nec arboris ipsius q̃ sit facies cõstat Res i arabia gessimus:& romana arma i magnã partẽ eius penetrauere.C.ẽt Cæsar Au gusti filius ide gloriã petit:nec tñ ab ullo (quod equidẽ sciã) latino arboꝝ eaꝝ tradita ẽ facies.Græcoꝝ exempla uariant.Alii folio pyri minore dũtaxat & hærbidi coloris ꝓ didere.Alii lẽtisco similẽ subrutilo folio. Q uidã terebinthũ eẽ & hoc uisũ Antigon regi allato frutice.Iuba ex iis uoluminibus q̃ scripsit ad.C.Cæsarẽ Augusti filiũ arden tẽ fama arabiæ tradit cõtorti esse caudicis:ramis aceris maxie ponti.Succũ amygdalæ modo emittere.Talesq; i carmania apparere:& i ægypto satas studio ptolemæoꝝ regnã tium.Cortice lauri eẽ constat.Quidam & foliũ simile dixere.Talis certe fuit arbor sar dibus.Nã & asiæ reges serendi curã habuerunt.Q ui mea ætate legati ex arabia uene runt:oĩa incertiora fecerunt.Q uod iure miremur uirgis ẽt thuris ad nos cõmeanti bus qbus credi põt:matrem quoq; teretem & enodi fruticare trunco.Meti semel anno solebat minore occasione uendendi:Iam quæstus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. Ca. XV.

p Rior atq; naturalis uindemia circa canis ortum flagrãtissimo æstu incidenti bus:qua maxime uideatur esse prægnans:tenuissimusq; tendi cortex.Laxa tur hic plaga:non admittitur.Inde:prosilit spuma pinguis. Hæc concreta densatur:ubi loci natura poscat tergere palmea excipiente.Aliubi area circum pauita. Purius illo modo:sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit ferro depectitur:ideo corticosum. Silua diuisa:certis portionibus mutua innocentia tuta est. Neque ullus saucias arbores custodit.Nemo furatur alteri. At hercule alexandriæ ubi thura interpollantur:nulla satis custodit diligentia officinas.Subligaria signantur opifici. Persona adiicitur capiti:densus ue reticulus.Nudi emittuntur:tãto minus fidei apud uos pœna:quam apud illos siluæ habent.Autumno legitur ex æstiuo partu.Hoc pu rissimũ candidum.Secunda uindemia est uere:ad eam hyeme corticibus icisis.Ruffũ hoc exit:nec cõparãdũ priori.Illud carfiatũ:hoc dathiathũ uocant.Credit̃ & nouellæ arboris cãdidus eẽ:sed ueteris odoratius.quidã & i isulis melius putãt gigni.Iuba i isu

lis negat nasci. Quod ex eo rotūditate guttæ pepēdit masculum uocamus. cū alias nō fere mas uocet̃: ubi nō sit fœmina. Religioni tributum ne sexu alter usurparet̃. Masculum aliqui putant a specie testium dictum. Præcipua autem gratia ē mammoso cum hærente lachryma priore cōsecuta alia miscuit se. Singula hæc manum implere solita inuenio. Cū minori diripiendi auiditate lentius nasci liceret. Græci strygoniam & atomum tali modo appellant: minorem autem orobiā. Micas cōcussu elisas mānā uocamus. Etiannum tamē inueniūtur guttæ: quæ tertiā partē minæ: hoc est xxxix. denariorum pondus æquent. Alexandro magno in puericia sine persimonia thura ingerenti aris pedagogus Leonides dixerat ut illo modo cū deuicisset thuriferas gētes supplicaret. At ille arabia potitus thure onustā naui misit ei. Large exortatus ut deos adoraret. Thus collectū sabotā camelis cōuehitur porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo: quem uocant Sabin. Mensura nō pondere sacerdotes accipiūt. Nec āte mercari licet. Inde ipēsæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo itinerꝝ numero deus hospites pascit. Euehi nō pōt nisi ꝑ gebbanitas. Itaqꝫ & horꝝ regi pēditur uectigal. Caput eorum thomma abest a gaza nostri littoris iudeæ oppido lxxx. xxxvii. mil. pas. Quod diuidit̃ in mansiones camelorū lxii. Sūt & q̄ sacerdotibus dantur portiones scribisqꝫ regū certæ Sed preter hos & custodes satellitesqꝫ & hostiarii & ministri populantur. Iam quacūqꝫ iter ē aliubi ꝓ aqua aliubi pro pabulo aut ꝓ masionibus uariisqꝫ portoriis pēdūt: ut sūptus i singulos camelos denariū dc. lxxxviii. ad nostrū littus colligat. Iterumqꝫ impii nostri publicanis pēdit̃. Itaqꝫ optimi thuris libra siclorꝝ vi. Preciū hētsecūda xii. tertia xiiii. Apud nos adulterat̃ resinæ cādide gēma pq̄simili: sed deprehēdit̃ qbus dictum ē mōis. Probat̃ cādore: āplitudine: fragilitate: carbone. Vt statim ardeat. Itē ne dētē recipiat potius q̄ i micas frāgat̃.

De myrrha & arboribus myrrhæ. Ca. XVI.

m Yrrhā i iisdē siluis permixtā arborē nasci tradidere: aliq plures seperati. Quippe multis in locis arabiæ gignitur: ut apparebit in generibus. Cōuehit̃ & ex siluis laudata: petuntqꝫ eā etiam a troglodytis sabbæi trāsitu maris. Satiua quoque ꝓuenit multū siluestri prælata. Gaudet rastris & ablaquæationibus. Melior radice refrigerata. Arbori Altitudo ad quinqꝫ cubita. nec sine spina: caudice duro & in torto: crassiore quam thuris: & ab radice etiā quam reliqua sui parte. Corticem lenē: similēqꝫ unedoni. Scabrū alii spinosūqꝫ dixere. Foeliū oliuæ: uerꝝ crispius: & aculeatum. Iuba olusatri aliqui similem iunipero scabriorē tātum: spinisqꝫ horridā: folio rotondiore: sed sapore iuniperi. Necnō fuere q e thuris arbore utrunqꝫ nasci mētirētur. Incidūtur bis & ipsæ: iisdemqꝫ tēporibus: sed a radice pſqꝫ ad ramos q ualāt. Sudēt autem spōte priusq̄ incidant̃. stacten dictā: cui nulla præfertur. Ab hac satiua & in siluestri quoqꝫ melior æstiua. Nō dāt ex myrrha portiones deo: quoniā & apud alios nascit̃. Regi tamē gebbanitarum quartas partes eius pendunt. Cetero passim ac uulgo coemptam in folles confartiunt: ipsique unguentarii digerunt haud difficulter odoris atqꝫ pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ: & natura. & precio eius. Ca. XVII.

g Enera complura. Troglodytica siluestrium prima. Erythrea sequens & in aqua statea & astramitica est gebbannitica & auseritis gebbannitarum regno Tertia dianitis. Quarta collatitia. Quinta sembracena a ciuitate regni sabeorum mari proxima.. Sexta quam durisitim uocant. Est & candida uno tantum loco: quæ in messalum oppidum confertur. Probatur troglodytica pinguedine: & quod aspectu aridior est: sordidaqꝫ atqꝫ barbara: sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitiis: ante alias hylaris: sed uiribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis: nec rotundis. In concretu albicantis succi & arbescentis: utque confracta candidos ungues habeat: gustu leniter amara. Secunda bonitas: intus uaria.

Peſſima quæ intus nigra. Peior ſi ſit etiam foris. Precia ex occaſione emẽtiũ uaria. Stacteæ a. vi. ad. l. Satiuæ ſũmum ad. xxii. Erythreæ ad. xvi. hãc uolũt arabicã itelligi. Troglodyticæ nucleo ad. xiii. Seæ uero quã odorariam uocant ad. xiiii. Adulteratur lentiſci glebis & gũmi. Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa: ſicut ponderis ſpuma argenti. Reliqua uitia deprehenduntur ſapore: gũmi dente lentiſcentis. Facilime autem adulteratur indica myrrha: quæ ibidẽ quadam e ſpina colligitur. Hoc ſolũ peius idia affert facili diſtinctione: tanto deterior eſt.

De maſtice: ladano: & bruta: enhemo: & ſtrobo: & de ſtyrace. Ca. XVIII.

Rgo tranſit in maſticem quæ ex alia ſpina fit in india. Itemq; in arabia lamã uocant. Sed maſtice quoq; gemina eſt: quoniam & in aſia græciaq; hærba reperitur e radice folia emittẽs: & carduum ſimilem alo ſeminis plenum lachryma: quæ erumpit inciſa parte ſũma uix ut dinoſci poſſit a maſtice uera. Necnõ & tertia in ponto eſt bituminis ſimilior. Laudatiſſima autem chia candida: cuius precium ĩ libras. xx. nigræ uero. xii. Chia e lẽtiſco traditur gigni gũmi modo. Adulteratur ut thura reſina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: forte caſuq; hoc & iniuria fieri odores plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal: odoratorum uero fruticũ: expetentius tanq̃ intelligant precia carpere geminum caules prædulci liquore turgentes diſtillantemq; ab iis caſus mixtura ſuccum improbo barbarũ uillo abſtergere. Hũc glomerari in puluerẽ: & incoqui ſole. Et iõ in ladano capraꝶ pilos eſſe. Sed hoc nõ alibi fieri q̃ in nabathæis: qui ſunt ex arabia cõtermini ſyriæ. Recentiores ex auctoribus ſtrobon hoc uocant. Traduntq; ſiluas arabũ paſtu caprarum infringi: atq; ita ſuccum uillis in hereſcere. Verũ autem ladanum cypri in inſula eſſe. Vt obiter quæq; genera odorum dicantur: q̃uis non terrarum ordine. Similirer & hoc ibi fieri tradunt: & eẽ ceſyphum hyrcorum barbis genibuſq; uilloſis inhærens. Sed ederæ flore deroſo paſtibus matutinis cũ eſt rorulenta cypros. Deinde nebula ſola diſcuſſa in puluerẽ madẽtibus uillis adhæreſcere: atq; ita ladanum depecti. Sunt qui hærbam in cypro ex qua id fiat ladẽ appellent: & enim illi ladanũ uocant: huius pingui inſidere. Itaq; attractis funiculis hærbã eam cõuolui: atq; ita offas fieri. Ergo in utraq; gente bina genera: terrenũ: & factitiũ. Id quod terrenũ eſt friabile: factitiũ lentũ. Necnõ & fruticem eſſe dicunt ĩ carmania & ſup ægyptum p Ptolemæos tranſlatis plantis. Aut ut alii generari & id in iis ut thuris arbore colligiq; ut gũmi inciſo cortice: & caprinis pellibus excipi. Precia ſũt laudatiſſimo in libras aſſes. xl. Adulteratur myrti baccis: & aliis animalium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus: & quodãmodo ſolitudinem redolens. Ipſum uiſu aridum ſtatim tactu molleſcere. Accenſum fulgere: odore iucundo gratuitum. Myrrhata deprehenduntur: crepitantque in igne. Præterea ſincero calculi potius e rupibus inhærent: q̃ puluis: In arabia & olea dotatur lachryma qua medicamentum conficitur a græcis enhemon dictum: ſingulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus. In maritimis ea fluctibus æſtuque operiuntur. Nec baccæ nocetur: cum conſtet & in foliis ſalem relinqui. Hæc ſunt pẽculiaria arabiæ. Et pauca præterea alibi communia dicenda: quoniam in iis uincit: peregrinoſque ipſa myrrhæ odõres & ab exteris petit. Tãta mortalibus ſuarum rerum ſatietas eſt: alienarumque auidditas. Petunt igitur in helimæos arborẽ brutam cupreſſo fuſæ ſimilẽ: ex albidis ramis: iucundi odoris accenſam & cũ miraculo hiſtoriis Claudii Cæſaris prædicatã. Folia eius ĩſpergere potionibus parthos tradit. Odorem ꝓximũ eſſe cedro: fumũq; eius contra ligna alia remedio: Naſcit̃ ultra phaſin tigrimque in finibus opimis ſcythiæ in monte ſcanthro. Petunt & in carmanos arborem ſtrobum ad ſuffitus perfuſam uino palmeo accedentes. Huius odor redit a cameris ad ſolum iucundos: ſed aggrauans capita citra dolorem tñ. Hoc ſõnum ægris quærunt. His cõmerciis carracẽ oppodiũ aperuere: quod ẽ illis nũdimarium. Inde gabbam oẽs petere ſolebant dierum. xx. itinere: & paleſtinã: ſyriã. Poſtea car

racẽ peti cœptum:ac regna parthorum ex ea causa Iuba auctor est. Mihi & ad persas etiam prius ista portasse :q̃ in syriã aut ægyptum uidentur .Herodoto teste:q tradit si gula milia a talentum thuris annua pensitasse arabas regibus persarum .Ex syria reue hunt styracem:acri odore eius in focis abigẽtes suorum fastidiũ. Cætero non alia ligni genera sunt in usu quam odorata. Ciboſq; sabæi coquunt thuris ligno :alii mirrhæ. Opidorum uicorumq; non alio quam ex ariis fumo atq; nidore. Ad hunc ergo sanã dum urunt stiracem in pellibus hyrcinis:sufficiuntq; tecta .Adeo nulla est uoluptas: quæ non assiduitate sui fastidium pariat. Eundem & ad serpentes fugãdos urũt in odo riferis siluis frequentissimas.

De fœlicitate arabiæ. Ca. XIX.

n On sunt eorum cinnamomum aut casia. Et tamen fœlix appellatur arabia falso & ingrati cognominis :quæ hoc acceptum superis ferat:cum plus ex eo inferis debeat. Beatum illa fecit hominem etiam in morte luxuria:quæ diis in tellexerat genita ad hibens urendis defũctis. Periti rerum adstruxerunt non ferre tan tũ annuo fœtu:quantum Nero princeps nouissimo põpæ suæ die concremauit. Aesti mentur postea toto orbe singulis annis tot funera:aceruatimq; congesta honori cada uerum:quæ diis per singulas micas dantur. Nec minus propitii erant mola salsa sup plicantibus. Immo uero (ut palam est) placatiores. Verum arabiæ etiam nunc fœlici us mare. Est ex illo nanq; margaritas mittit. Minimaq; cõputatione milles centena mi lia sestertium annis omnibus india & seres penisulaq; illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis delitiæ & fœmine constant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iã uti ad inferos pertinet:

De cinnamomo & xilocinnamomo & casia. Ca. XX.

c Innamomum & casas fabulosa narrauit antiquitas:princeps ue Herodotus auium nidis :& priuatim phœnicis:in quo situ Liber pater educatus esset ex inuiis rupibus arboribusq; decuti carnis :quam ipsæ inferent põdere aut plũ batis sagittis. Item casiam circa paludes propugnante unguibus diro uespertiionum genere:aligerisq; serpentibus:his commentis augentes rerum precia. Commutata ue ro fabula est ad meridiani solis repercussus:innenarrabilem quẽdam uniuersitatis hali tum e tota peninsula existere tot generũ auris spirante concentu. Magniq; Alexandri classibus arabiam odore primũ nuntiatã in altum. Omnia falsa:siqdem cinamomum idẽq; cinnamũ nascitur in æthiopia troglo dytis connubio permixta. Ii mercantes a cõ terminis uehunt per maria uasta ratibus :quas neq; gubernacula regant:neq; remi tra han uel ĩpellant non uela:non rõ ulla adiuuet::cũ omnium instat ibi sint homo tãtũ & audatia. Præterea hybernũ mare exigãt circa brumã euris tũ maxime flantibus. Ii re cto cursu p sinus impellũt .atq; pmõtorii ãbitu argeste deferũt ĩ portũ gebbãnitarum: qui uocat̃ ocila. Quã ob rem illi maxime id petũt. Prodũtq; uis qnto ãno reuerti ne gotiatores:& multos interire :Cõtra reuehũt uitrea:& ænea :uestes fibulas cũ armilis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminaꝶ maxime fide constat. Ipse frutex duorum cubitoꝶ altitudine amplissimus:palmiq; minimus. iiii. digytoꝶ crassitudinis:statim a terra sex digytis surculosus arido similis. Cum uiret nõ odoratus:folio origani : sicci tate gaudẽs:sterilior hymbre:ceu diræ naturæ. Gignitur qdem in planis :sed dẽsissimis in ueprihus :rubisq; :difficilis collectu. Metitur non nisi permiserit deus. Iouem hunc intelligunt aliqui. Assabinum illi uocãt: Xliiii. boum caprarũq; & arietũ extis impetra tur uenia metendi. Nõ tamen aut:ante ortum solis:aut post occasum licet. Sarmẽta hasta diuidit sacerdos:deoq; partem ponit. Reliquum mercator in nassas condit. Est & alia fama :cum sole diuidi ternasque partes fieri. Deinde sorte germina discerni. Quodq; soli cesserit relinqui :ac sponte conflagrare. Præcipua bonitas uirgutorum te nuissimis partibus ad longitudinẽ palmi. Secũda proximis breuiore mẽsura atq; ordie.

Vilissimum quod radicibus proximum: quoniam ibi minimum corticis: i quo sũma gratiæ. Qua de cã pferunt cacumina: ubi plurimus cortex. Ipsũ uero lignũ i fastidio ẽ pp origani acrimoniã: Xilocinnamũ uocatur. Precium ẽ i libras. xx. Quidã cinami duo genera tradidere: cãdidũ nigricãsq;: & quõdam pferebat cãdidũ. Nũc cõtra nigrũ laudat. Atq; ẽt uariũ præferunt candido: certissima tñ æstimatione si sit scabꝶ: atq; ut iter sese tritũ tarde feriet. Dãnatur in primis molle: aut cui albet cortex. Ius eius a gebbãnitaꝶ rege solo pficiscitur. Is edicto mercatu uendit. Precia quondã fuere i libras denarioꝶ mille. Auctũ id parte dimidia ẽ incensis (ut ferunt) siluis ira barbaroꝶ. Id acciderit ne ob iniquitatẽ præpotentiũ: an forte: nõ satis cõstat. Austros ibi tã ardenter flare: ut æstitatibus siluas accendant: iuenimus apud auctores. Coronas ex cinamomo i terrasili auro iclusas primus omniũ in templis capitolii atq; pacis dicauit iperator Vespasianus Augustus. Radicẽ eius magni ponderis uidimus in palatii templo: quod fecerunt Diuo Augusto cõiunx Augusta aureæ pateræ ipositam: ex qua guttæ editæ annis oĩbus in grana durabant: donec id delubrũ incendio cõsumptũ ẽ. Frutex & casia est: iuxtaq; cinami cãpos nascit: sed i montibus crassiore sarmẽto: tenui cute: uerius q̃ cortice: quẽ conteri: atq; i cinamomo leuari: & exinaniri precium ẽ. Amplitudo fruticis trium cubitoꝶ. Colos triplex. Cũ primũ emicat candidus pedali mensura. Deinde rubescit addito semipede. Vltra nigricans. Hæc pars maxie laudat: ac deinde pxima. Dãnatur uero candida. Tũ secant surculos longitudine binũ cubitoꝶ. Mox psuũt recẽtibus coriis quadrupedũ ob id iteremptoꝶ: ut iis putrescentibus uermiculi lignũ erodant: & excauent corticẽ tutũ amaritudine. Probat recens maxie & quæ sit odoris niollissimi: gust uue q̃ maxie feruens: potius lento tpre leuiter mordens: colore purpureo: quæq; plurima minimũ ponderis faciat breui tunicaꝶ fistula & non fragili. Ladã uocant talẽ barbaro noĩe. Alia ẽ balsamodes ab odore simili appellata: sed amara icq; utili or medicis: sicut nigra unguentis. Precia nulli diuersiora. Optiæ i libras. xl. cæteris. xv

De Isocinnamo: & chancamo: ac taro. Ca. XXI.

His addidere mangones: quam daphonoides uocant isocinnamomo cognominatam: preciumq; eius faciunt. ccc. Adulteratur styrace: & propter similitudinem cortice lauri tenuissimis surculis. Quin & in nostro orbe seritur: extremoq; in margine ipii: qua rhenus alluit. Vidit in alueariis apum sata. Color abest. ille torridus sole: &. ob id simul idem odor. Ex cofinio casiæ cinnamiq; & chancamũ ac tarum inuehit: sed per nabathæos troglodytasq; cõnes qui considere ex nabathæis.

De serichato & gaballio & de myrobalano. Ca. XXII.

eO comportatur & serichatum & gabalium: quæ intra se consumunt arabes: nostro orbi tantum nominibus cognita: sed cum cinnamomo casiaq; nascentia. Peruenit tamen aliquando serichatum: & in unguenta addit ab aliqbus. Permutatur in libras. vi. Myrobalanum troglodytis & thebaidi & arabiæ: quæ iudæam ab ægypto disterminat cõmune est: nascens unguento ut ipso nomine apparet. Quo item iudicatur & glandem esse arbor: heliotropio: quam dicemus inter hærbas simili folio. Fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex iis in arabia nascens syriaca appellat: & est candida. Contra in thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur. Sed copia thebaica. Inter hæc troglodytica uilissima est. Sunt qui æthiopicam iis præferant glandem nigram nec pinguẽ: nucleoq; gracili: sed liquore qui exprimitur: odoratiori nascentem in campestribus. Aegyptiam pinguiorẽ esse & crassiori cortice rubẽtem: & quãuis in palustribus nascatur breuiorem siccioremq;. E diuerso arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam sit montosa spissiorem. Longe autem optimam petream: ex quo diximus oppido: nigro cortice: nucleo candido. Vnguentarii autem tantũ cortices premunt. Medici nucleos tõdunt affusa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano: & calamo odorato. Ca. XXIII.

112

m Yrrhobalano i unguētis similē ꝓximūq; usū habet palma ī egypto quæ uocatur adipsos: uiridis: odore mali cotonei: nullo ītus ligno. Colligit̄ āt pauloante q̄ īcipiat maturescere. Quod reliquitur phoenicobalanus uocat̄: & nigrescit: uescentesq; inebriat. Myrrhobalano p̄ciū ī libras binas. Institores & fecē ūguēti hoc nomine appellāt. Calamus quoq; odoratus ē arabia nascēs cōmunis īdis atq; syriæ. est. In q̄ uicit omnis a nostro mari cētū stadiis. Inter libanū mōtē aliūq; ignobilē nō (ut quidā existimauere) antilibanū ī cōualle modica: iuxta lacū cuius palustria æstate siccant̄: tricēnis ab eo stadiis calamus & iuncus odorati gignūtur. Sane eni dicamus & de iūco q̄uis alio hærbis dicato uolumīe: quoniā tamē hic unguētoꝝ materia tractat̄. Nihil ergo a cæteris sui generis differūt aspectu: sed calamus præstantior odore: statī e longinquo īuitat. mollior tactu: meliorq; q minus fragilis & qui a solo se. potius q̄ qui raphani mō frangit̄ Inest fistulæ araneum quod uocāt florē. Prestātior ē cui numerosius. Reliqua probatio ut niger sit. D̄inatur alibi Melior quo breuior & crassior. lentusq; ī frāgendo. Calamo precium in libras idest iunco. v. Traduntq; iuncum odoratum & in. cāpania inueniri: Discessimus a terris oceanum spectantibus ad conuexas in nostra maria.

De hammoniaco & spagno. Ca. XXIIII.

e Rgo æthiopiæ subiecta africa hāmoniaci lachrymā stillat ī harenis suis. Inde etiā nomīe Hāmonis oraculo iuxta quod gignitur arbor: q̄ metopion uocant resinæ mō ut gūmi. Genera eius duo traston masculi thuris similitudīe: quod maxime ꝓbatur. Alteꝝ pīgue & resinosū: quod pyrama appellāt. Adulteratur harenis uelut nascēdo apprehēsis. Igit̄ q̄minimis glebis ꝓbatur & q̄ purissimis: Preciū optimi in libras asses. xl. Spahnos īter eos situs ī cyrenaica ꝓuītia maxīe ꝓbat̄. Alii ibriū uocāt Secūdū locū optinet cyprius Tertiū. phoeniscius. Fert̄ ī ægipto nasci. Qui & ī galla nec dubitaueri. Sūt. eni hoc noīe cani arboꝝ nilli quales ī quercu maxīe uidemus: se odore præstātes. Laus prima cādidissimis atq; altissimis. Secūda rutilis. Nulla nigris. Et in īsulis petrisq; nati īprobātur: omnesq; q̄bus palmaꝝ atq; non suus odor ē.

De cypero & asphalatro: & maro: Ca. XXV.

e Yperus in egypto. ē arbor ziziphi foliis: semine coriandri: cādido odorato. Coq̄tur hoc in oleo: premiturq; postea quod cyperus uocatur. Pretium ei ī libras quinq;. Optimū habetur e canopica in ripis nili nata: secūdū ascalonæ iudææ: tertiū cypro insula odoris suauitate. Quidā hāc esse dicūt arborem: quæ in italia ligustrū uocet̄. In eodē tractu asphalatros nascit̄: spina candida: magnitudine arboris modicæ flore rosæ. Radix unguētis expetitur: Tradunt in quocunq; frutice curuetur arquus celestis: eandem quæcunq; sit a spalathro suauitatem odoris existere: sed in asphalatro inenarrabilem quandam. Quidam eum Erisī sceptrum uocant: alii sceptrū Elisei. Cuius probatio est in colore ruffo uel igneo: tactuq; spisso: & odore castoreo. Permutatur in libras xv. In ægypto nascitur & maron peius q̄ lydium maioribus foliis ac uariis: Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo: & opobalsamo: & xilobalsamo & styrace: & galbana: Ca. XXVI

ſ Ed omiibus odoribus p̄fertur balsamū uni terraꝝ iudææ cōcessū. Quōdā in duobus tātū hortis utroq; regio: altero iugeꝝ xx. nō amplius: altero paucioꝝ: Ostēdere arbusculā hāc urbi īperatores Vespasiani. Clarūq; dictu ā Ponpeio magno in triūpho arbores quoq; duximus. Seruit nūc hæc: & tributa pēdit cū sua gente. In totū alia ē natura quā nostri externiq; prodiderāt. Quippe uiti similior est quam myrto. Malleolis seri dicit̄ nuper iūcta ut uitis: & implet colles uineaꝝ modo quæ sine adminiculis se ipsæ sustinēt. Tondetur similiter fruticās: ac rastris nitescit. Properat nasci. Intratertiū. annū frutifera: Folium proximū tuberi: perpetua coma. Seuiere ī eadē iudæi sicut in uitam quoq; suam. Contra defendere romani: & dimicatū ꝓ frutice est

Seritq; nunc eam fiscus: Ne unq̄ fuit numerosior aut ꝓcerior. Proceritas intra bïa cubita subsistit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma: quod uocant anthericeum. Alteꝝ scabro aspectu: incurrum: fruticosum: odoratius: hoc stracum appellant. Tertium eumetes: quia est cæteris ꝓcerius: leui cortice. Huic secunda bonitas: nouissima antheriсeo. Semen eius ē uino ꝓximum gustu: colore ruffum: nec sine pingui. Peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus crassior myrto. Incidit̄ uitro: lapide: osseis ue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur ꝓtinus. Eadē amputari superuacua patiens Incidentis manus librat̄ artifici temperamento: ne quid ultra corticem uiolet. Succus e plaga manat: quē opobalsamū uocant: eximiæ suauitatis: sed tenui gutta: ploratu lanis parua colligit̄ in cornua. Ex iis nouo fictili condit̄: crassiori similis oleo: & ī musto candida. Rubescit deinde: simulq; durescit & translucida. Alexandro magno res ibi gerente toto die æstiuo unā concham impleri iustum erat. Omni uero fœcunditate e maiore horto cōgios senos. Minore singulos: & cū duplo rependebatur argento. Nunc etiā singularum arboꝝ largior uena ter omnibus percutitur æstatibus. Postea deputatur. Et sarmenta quoq; in merce sūt. D cccc. amputatio ipsa surculusq; uenit intra qntum demum annū. Xylobalsamū uocatur: & coquit̄ in unguentis. Pro succo ipsum substituere officinæ. Corticis ēt ad medicamenta preciū est. Præcipua aūt gratia lachrymæ: secunda semini: tertia cortici: minima ligno. Ex hoc buxosū est optimum: quod ē odoratissimū: mordens gustu: : feruensq; in ore. Adulteratur petreo hyperico quod coarguit̄ magnitudine: īmanitate: latitudine: seu longitudine: odoris ignauia: sapore piperis. Lachrymæ ꝓbatio ut sit pinguis: tenuis: ac modice ruffa: & in fricando odorata. Secundus candido colos. Peior uiridis: crassusq;. Pessimus niger. Quippe ut oleum senescit. Ex omni incisura maxime probatur quod ante semel fluxit. Et alias adulteratur semine succo: uixq; maleficium deprehenditur gustu amariore. Esse enim debet lenis: n̄ subacidus: odore tantū austerus. Vitiat̄ & oleo rosæ: cyperi: lentisci: balani: terebinthi: myrti: resina: galbano: cæra cypria: prout quæq; res fuit: Neqssime autē gūmi: quoniā ipsū quoq; inarescit ī manu inuersa: & in qua sidetq;. Probatio eius gemina est. Debet sincerum & inarescere: sed hoc & gūmi addita fragili crusta euenit. & gustu deprehēditur. Carbone uero quod cæra resinaq; adulteratū ē nigriori flāma. Nā melle mutatum stati cōtrahit muscas. Præterea sincere densatur in tepida aqua gutta sidens ad ima uasis. Adulterata olei mō īnatat. Et si metopio uitiatū: ē circulo cādido cingit̄. Sūma ꝓbatio ē: ut lac coagulet: & ī ueste maculas. nō faciat. Nec manifestatior alibi fraus. Quippe milibus denariorū sextarii empti uendente fisco. ccc. denariis ueneunt. In tantum expedit augere liquorē. Xylobalsamo preciū in libras sex. Proxima syria iudææ supra phœnicē styracē gignit circa gabala & marathunta & cassium seleuciæ montē. Arbor est eodē noīe: cotoneo. malo similis lachrymæ ex austero iucundioris: intus similitudo harundinis: succoq; prægnanas. In hanc circa canis ortum aduolant pēnati uermiculi erodentes: ob id in scobe sordescit. Styrax laudat̄ post supradicta ex pisidia: sidone: cypro: cilicia: creta: minime. Ex amano syriæ medicis: sed unguentariis magis. Colos in q̄cūq; natione præfertur ruffus & pinguiter lentus: deterior furfurosus: & cano sit obductus. Adulteratur cedri resina: uel gūmi: alias melle: aut amygdalis amaris. Oiaq; ea deprehendunt̄ gustu. Preciū optimo xix. Exit & ī pamphylia: sed acrior: minusq; succosus. Dat & galbanum syria in eodem amano monte: & ferulam quam eiusdē nominis resinæ modo stagonitim appellant. Quod maxime laudant cartilaginosum: puꝝ ad similitudinem hāmoniaci: minimeq; lignosum. Sic quoq; adulteratur faba aut sagapeno. Sincerū si uratur fugat nidore serpentes. permutat̄ in libras. v. mediciæ hoc tātū

De panace: & spondylio: & malobathro. Ca. XXXV.

Panacem & unguentis eadem gignit nascentem & in ipso fine arcadiæ citraq; q; erymanthi fōtes: & ī africa & ī macedonia ferula sui generis qnq; cubitoꝝ

Galbanum resina est ex ferula galbanifera caule [illegible] in calidis regionibus

Panax [illegible] sfondyli specie [illegible] Panax heracleon appellant

foliis quaternis:mox senis in terram iacentibus:ampla magnitudine rotundis :in cacumen uero oleagineis:semine in muscariis de pendente ut ferulæ. Excipitur succus inciso caule messibus :radice in autunno.Laudatur candor eius coacti.Sequens pallido statera .Niger color improbatur .Precium optimo.in libras bini asses : Ab hac ferula differt uuæ uocatur spondylion :foliis tantū quia sunt minora & :platani diuisura .Non nisi in opacis gignitur . Semen eodem nomine silis speciem habet medicinæ tantum utile.Dat & malabathron syriæ arborē folio conuoluto :arido colore :ex quo exprimitur oleum ad unguenta .Fertiliorem eiusdem ægypto :laudatius ex india uenit.In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo:odoratius croco:nigricans :sabrumq; quodam salis gustu ; Minus probatur candidum . Celerrime situm in uetustate sentit .Sapor eius nardo similis esse debet sub lingua .Odor uero in uino sufferuefacti antecedit alios.In precio quidē prodigio simile est a singulis ad.ccc.peruenire libras Folium autem ipsum in libras lx.

De oleo omphacio Ca. XXVIII.

o Leum & omphatium est.Fit duobus generibus & totidem modis ex olea & uite . Olea adhuc alba expressa deterius ex druppa.Ita enim uocatur prius quam cibo matura sit:iam tum colorem mutans .Differentia quod hoc uiride est:illud candidum.E uite fit psytia aut aminea :cum sint acini ciceris magnitudine ante canis ortum .In prima lanugine demetitur uua:eiusque melligo . Reliquum corpus sole quoquitur . Nocturni rores cauentur .In fictili conditat melligo colligitur :sub inde cyprio ære seruatur Optima quæ ruffa :acriorq; & aridor. Preciū omphatio in libras sex.Fit & alio modo cū in mortariis uua in matura teritur.Siccataq; in sole postea digeritur in pastillos.

De iryo:& oenanthe :& de elate arbore :& cinnamo comaco. Ca. XXIX.

e Odem & iryon pertinet uua populi albæ.Optima circa gnidum aut cariam in sitientibus aut siccis asperisque. Secunda in lycia cedro .Eodem & oenanthe pertinet . Est autem uitis labruscæ uua.Colligitur cum flore cum optime olet. Siccatur in umbra sub strato linteo:atque in cados conditur. Præcipua ex parapotamia:secunda ab antiochia:atq; laodicea syrie:tertia ex montibus medicis . Hæc utilior.medicinæ.Quidam omnibus his preferunt eam:quæ.in cypro insula nascitur.Nam quæ in africa fit ad medicos tantum pertinet uocaturque masaris Omnis autem ex alba labrusca præstantior quam e nigra est. Est præterea arbor ad eadē unguenta pertinens .quam alii elaten uocant:quod nos albietem :alii palmam:alii spathen .Laudatur hammoniaca maxime:mox egyptia .Dein syriaca duntaxat in locis sicientibus odorata:pingui lachryma :quæ in unguenta additur ad domandum oleum .In syria gignitur & cinnamum:quod comacon appellant .Hic est succus nuci expressus .multum a surculo ueri cinnami differens: uicina tamen gratia . Preciū in libras asses quadraginta.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS.
HYSTORIAE LIBER.XIII.

PROHEMIVM.

De Peregrinis.Arboribus.

h ACTENVS in odoribus habent precia siluæ: erantq; p se mira singula: iuuitq; luxuriã ea oĩa miscere: & e cunctis unum odorem facere. Ita reperta sunt unguenta.

De unguentis & quando primum sunt cogni ta nobis & de compositione. Ca. I

q Vi; primus inuenerit nõ tradit̃. Iliacis tẽpribus ñ. erant nec thure supplicabãt̃. Cædri tantũ & citri suo℞ fruticũ ĩ sacris fumo cõuolutũ nidorẽ uerius q̃ odorẽ nouerãt: iam rosæ succo repto. Noĩatur cum id quoq; ĩ olei laude. Persa℞ eẽ debet gentis unguentũ. Sed & bathilli madẽt: eo & accersi ta cõmendatõe ĩgluuiæ natũ uirus extingũt. Primũ quod equidẽ inueniã. Castris Darii regis expugnatis ĩ reliquo eius apparatu Alexãder cœpit scriniũ unguento℞. Postea uoluptas eius a nostris quoq; ĩter laudatissima atq; ẽt honestissima uitæ bona ad missa ẽ. Honosq; iis & ad defunctos ptinere cœpit. Qua pp plura de eo dicemus q̃ quæ ẽt ii nouerũt. Fruticũ ad præsens noĩbus tantũ ĩdicabunt̃. Natura uero eo℞ suis reddet̃ locis: Vnguẽtis cognoĩa dedere aliis patriæ: aliis succi: aliis arbores: aliis causæ. Primũq; id scire cõuenit mutata auctoritate ad peius trãsisse gloriã. Laudatissimũ fuit antiqtus ĩ delo ĩsula: postea mendesiũ. Nec mixtura tãtũ & cõpositõe hoc accidit: sed iidẽ succi uarie alibi ad quælibet præualuere: aut degenerauere. Iriũ corinthi diu maxime placuit: postea cyzici: simili mõ rhodinũ phaseli. Quã gloriã abstulere neapolis: capua: preneste. Crocinũ ĩ solis ciliciæ diu maxĩe laudatũ: mox rhodi. Oenanthinũ ĩ cypro: deinde ĩ ægypto p̃positũ: postea adramiteo. Amaracinũ ĩ co. Postea eodẽ loco p̃latũ ẽ melinũ. Cyprinũ in cypro. Deinde ĩ ægypto ubi mẽdesiũ & metopiũ gratius factum est. Mox hoc abstulit phœnice: Et Cyprini laudẽ ægypto reliqt. Panatheniacũ suũ athenæ pseueranter optinuere. Fuerat & pardaliũ ĩ tharso: cuius ẽt cõpositio & mixtura oblite rata ẽ. Narcissinũ quoq; ex flore narcisso desiit cõponi. Ratio faciẽdi duplex: succus & corpus. Ille olei generibus fere cõstat: hoc odo℞. Hæc stagmata uocãt: illa hedysmata. Tertius ĩter hæc ẽ colos a multis neglectus. Huius cã addunt̃ ciabari & anchusa: Sal aspsus olei natura coercet Quibus anchusa adiecta ẽ sal ñ addit̃. Resina aut gummi adiiciunt̃ ad cõtinendũ odorẽ ĩ corpore. Celerrime is euanescit atq; defluit: si ñ sit hæc addita. Vnguento℞ expeditissimũ fuit: primũq; ut uerisimile ẽ e brio & balanino oleo: de qbus supradiximus. Increuit deinde mẽdesi. Balanino resina mixta: magisq; etiãnũ metopio. Oleũ hoc ẽ amygdalis amaris expressũ ĩ ægipto. Cui addidere omphaciũ: cardamomũ: iuncũ: calamũ: mel: uinũ: myrrhã: semẽ balsami. galbanũ: resinã therebinthinã. Et e uilissimis quidẽ hodie ẽ: ob id creditũ & id ĩ uetustissimis eẽ: quod cõstat oleo myrteo: calamo: cupresso: cypro: lẽtisco: malogranati cortice. Sed diuulgata maxĩe unguenta crediderĩ rosa: q̃ plurima ubiq; gignit̃. Itaq; simplicissima rhodini mixtura diu fuit: additis omphacio: flore rosæ: crocino: ciabari: calamo: melle: iũco: salis flore aut anchusa: uĩo. Similis rõ & in crocino additis ciabari: anchusa: uino. Similis & ĩ sansucĩo admixtis omphacio: calamo. Optimũ hoc ĩ cypro & mytilenis: ubi plurima sansucus. Miscent̃ & uiliora genera olei myrto lauro: qbus addit̃ sansucinũ: iliũ: fœno: græcum myrrha: casia: nardũ: iuncus: cinnamomũ. E malis quoq; cotoneis & struteis fit oleum (ut diximus) melinũ: quod ĩ unguẽta trãsit: admixtis omphacio: cyprino: samio: balsamo: iunco: casia: ambrotano. Susinũ tenuissimũ omniũ ẽ. Cõstat ex liliis: balano: calamo: mello: cĩnamomo: croco: myrrha. Et idẽ cyprinũ ex cipro: & omphacio: & cardamomo: calamo: aspalatho: ambrotano. Aliq & in cyprinũ addunt myrrhã & panacem. Hoc optimũ sidone: mox ægypto: si nõ addat̃ sesaminũ oleũ. Durat & quadriẽnio. Excitat̃ cĩnamomo. Telinũ fit ex oleo recenti: cypro: calamo: melliloto: fœnogræco: melle: mello oraro: amaraco. Hoc erat celeberrimũ Menandri poetæ comici ætate. Postea multo sur

cessit pp gloriā appellatū megaliū ex oleo balanino:balsamo:calāo:iunco:xylobalsamo casia resina. Huius ꝓprietas ut uēciletᷣ in coquēdo donec desinat olere. Rursus refrigeratū odorē suū capit. Siguli quoq; succi nobilia unguēta faciūt. In primis molobathrꝶ postea iris illyrica:& cyzicena amaracus. Hærbarii ĩ utraq; pauca iis & alia aliis miscēt. Qui plurima alterutri mel. salis florē:omphatiū āgni foliā:panacē. Externa omnia:& ꝓdigiosa cinamomo ꝑcia. Addiicitᷣ cinamomo balaniū oleū. xylobalsamū: calamus: iūcus::balsami semina:myrrha:mel odoratū. Vnguētorꝫ hoc crassissimū. Precia ei a denariis. xxxv. ad. cccv. Nardinū siue foliatū cōstat amphatio:balanino. iūco:costo:nardo:amomo:myrrha balsamo. In hoc genere cōueniet meminisse hærbarꝫ:quæ nardū īdicū imitētur species nouē a nobis esse dictas:tāta materia adulterandi ē. Oīa aūt acutiora fiūt costo amomo quæ maxime nares feriūt. Crassiora myrrha suauioraq;. Medicinæ āt ulteriora croco. Acerrima p se amomo. Hoc & captis dolores facit. Quidā satis habēt aspgere quæ sūt preciosissima:cæteris decoctis:īpēdio parcētes:sed nō eadē est uis:nisi una decoctis. Mirrha & p se ūguētū facit sine oleo:stacte dūtaxat:alioqn nimiam amaritudinē affert. Cyprino uiride fit:susino unguinosū:mēdesio nigrū:rhodino cādidū:myrrha pallidū. Hæc sūt antiquæ iuētionis genera:& postea officinarꝫ furta. Nūc diceᷣ cumulus iste delitiarꝫ & sūma auctoritas rei.

Quod unguētū regale uoceᷣ:& quæ diapasmata. & qualiter seruēᷣ. Ca. II.

Ergo regale unguētū apellatū quod parthorꝫ regibus ita tēperaᷣ. Cōstat myrobalano:costo amomo:cinamomo:comaco:cardamomo:nardi spica:maro:myrrha:casia:styrace:ladano:opobalsamo:calamo:iūcoq; syrio:oenāthe:malobathro:sericato:cypro:aspalathro::panace:croco cyprio:amaraco:collato melle. uino. Nihilq; eius rei cā ĩ italia uictrice oīm. In europa uero tota preter irin illyricā & nardū gallicū gignitur. Nā uinū & rosa & myrti folia oleūq; cōmunia fere oīum terrarū intelligūtur. Siccis odoribꝰ cōstat quæ diapasmata uocātur. Nā feces unguēti magmata appellāt. Inter oēs potētissimus odor quisqs nouissime additᷣ. Vnguēta optime seruātur ĩ alabastris. Odores ĩ oleo. Quod diuturnitati eorꝫ tāto utilius ē:qto piguius: ut ex amygdalis. Et ipsa ūguēta uetustate meliora. Sol inimicus iis. Quā ob rē. ūbra coquūtur plūbeis uasis. Expimētū eorꝫ īuersa manu capiᷣ:ne carnosæ ptis calore uitieᷣ

Quã ita ĩ ūguētis luxuria:& quādo primū romanis ĩ usu. Ca. III.

Haec ē materia luxus e cūctis maxime supuacui. Margaritæ eni. gēmæq; ad hæredē tamē trāseūt: Vestes ꝓlōgāt tempus. Vnguēta illico expirāt: ac suis moriūtur horis. Sūma cōmēdatio eorꝫ:ut trāseūtē fœminē odor īuitet etiam aliud agentē. Excedūtq; quadragenos denarios libræ. Tātū emiᷣ uoluptas aliena. Eteni odorē q gerit ipse ñ sētit. Sed & hæc aliqua differētia signāda sūt. In. M. Ciceronis monumētis īueniᷣ ūguēta gratiora esse quæ terrā:q̄ quæ crocū sapiāt quādoq; etiā corruptissimo ĩ genere. Magis tamē iuuat quedā ipsius uitii seueritas. Sed quosdā crassitudo maxime delectat:id ipsū approbātes. Liniq; iā nō solū:sed & perfūdi unguētis gaudēt: Vidimus ēt uestigia pedū rigi. Quod. M. Othonē mōstrasse Neroni principi ferebāt: Quæso ut qualiter sētireᷣ iuuari ab ea parte corporis. Nec non aliquē expriuatis audiuimus iussisse spargi parietes balnearum unguento: Atq; Caium principem solitū lauari. Ac ne principale uideatur hoc bonū:& postea quendam ex seruis Neronis maxime tamen mirum est hāc gratiā penetrasse & in castra. Aquilæ certe ac signa puluerulenta illa & custodiis horrida inunguntur festis diebus. Vtinamq; dicere possemus quis primus īstituisset ista. Nimirum hac mercede orbē terrarum corruptæ deuicere aquilæ. Ista patrotinia quæ quærimus uitiis:ut per hoc ius summātur sub casside unguēta. Q ño id primū ad romanos penetrauerit:nō facile dixeri. Certū est. Antiocho rege assiaq; deuictis urbis anno quingentessimo sexagesimo quinto. P. Licinium Crassum Iulium Cæsarem censores edixisse:ne quis uenderet unguenta exotica:

sic enim appellauere. At hercule iam quidã etiam in potu addunt: tantiq; amaritudo est: ut odore ꝓdigio fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotiũ. L. Plotii bis cõsulis cẽsoris ue fratrẽ ꝓscriptum a triumuiris in salernitana latebra unguenti odore proditũ constat. Quo dedecore tota absoluta proscriptio. Quis enim nõ merito iudicet perisse tales? Ceterum terrarum omnium ægyptus accomodatissima unguentis. Ab ea campania est proxima copia rosæ.

De palmis: & natura earum: & generibus. Ca. IIII.

IVdeæ inclita ẽ uel magis palmis: quarũ natura nunc dicetur. Sunt quidẽ in europa uulgoq; italia: sed steriles. Ferunt ĩ maritimis hispaniæ fructũ: uerum ĩmitem: dulcẽ in africa: sed stati euanescentẽ. Contra in oriente ex iis uina: Gentiũq; aliquis panis. Plurimis uero ẽt quadrupedũ cibus. Quá ob rem iure dicent̃ externæ. Nulla ẽ in italia sponte genita: nec in alia parte terraꝝ: nisi in calida. Frugifera uero nusq̃ nisi ĩ feruida. Gignit̃ leui sabulosaq; terra: maiore ĩ pte & nitrosa. Gaudet & riguis: totoq; ãno bibere cũ amet: anno sitienti. A fimo quidã ẽt lædi putant. Et assyrioꝝ pars aliqua si nõ riuis misceat̃. Genera eaꝝ plurima. Et prima fruticẽ nõ excedẽtia. Sterilẽ hanc. Alibi & ipsã fertilẽ: breueq; ramis obire umbra folioꝝ. Tectorii uicẽ hæc parietibus plerisq; in locis pstat contra aspergines. Sunt e pceribus siluæ arbore ex ipsa folioꝝ aculeo fruticante circa totas pectinati: quas siluestres ĩtelligi necesse ẽ: ĩcerta tñ libidine ẽt mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atq; pceres densis gradatisque corticũ pollicibus: ut orbibus faciles se ad scandendũ orientis populis pbent. Vtilẽ sibi arborisq; induuiis circulũ mira pnicitate tũ homine subeunte. Coma oĩs in cacumine & pomũ est: nõ inter folia ut ĩ cæteris: sed suos ĩter ramos palmitibus racemosũ. Vtraq; natura uitæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in sese bifidatis bellas primũ demonstrauere gẽmas. Nunc ad fines utiliũq; nexus & capitũ leuia umbracula fũduntur. Arboribus ĩmo potius oĩbus quæ terra gignit: hærbisq; ẽt utrũq; sexum eẽ diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenũ sit satis dixisse hoc ĩ loco. Nullis tñ arboribus manifestius. Mas ĩ palmite floret. Fœmina circa florẽ germinat tátũ spinæ mõ. Vtrisq; aũt prima nascit̃ pomi caro: postea lignũ intus: hoc ẽ semen eius. Argumentũ ꝙ puæ sine hoc repiuntur in eodẽ palmite. Est aũt oblongũ nõ ut oliuis orbiculatũ. Præterea cæsũ a dorso puluinato: & ĩ aluo media fissura plerisq; umbiculatũ: unde primũ spargit̃ radix. Seritur aũt pnum & bina iuxta cõposita semnia: supq; totidẽ: quoniá ĩfirma singulis planta ẽ. Quaternæ coalescunt. Multis candidisq; lignũ hoc a carnibus discendit̃ tunicis aliis corpori adhærentibus: laxeq; distans: tantũ a cacuminibus filo adhærens. Caro maturescit ãnorQuibusdã tñ ĩ locis ut cypro: quãq̃ ad maturitatẽ non pueniat: grato sapore dulcis ẽ: & foliũ ibi latius: fructusq; reliquis rotundior. Nec ut deuoret̃ corpus: uerũ ut expuat̃ succo mõ expresso. Et ĩ arabia lãguidæ dulces traduntur esse palmæ. Quãq̃ iuba apud scenitas arabas præfert oĩbus saporibus: quam uocant dabulan. Cætero nõ sine maribus gignere fœminas sponte edito nemore confirmant. Circaq; singulos plures nature in eũ pnas blandioribus comis: Illiũ erectis hispidũ afflatu uisuq; ipso & puluere ẽt reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas post sterilescere fœminas. Adeo est ueneris intellectus uti coitus etiá excogitatus sit ab homine: ex maribus flore ac lanugine: interim uero tantum puluere insperso fœminis. Seruntur aũt palmæ & trunco duoꝝ cubitorũ longitudine a cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuiso atq; defosso. Et ab radice auulsæ uitalis est satus: & ramoꝝ tenerrimis. In assyria ipsa quoq; arbor strata in solo humido tota radicatur: sed in frutices nõ ĩ arborem. Ergo plantaria ĩstituunt: anniculasq; transferunt: & iterũ binas. Gaudent enĩ mutatõne sedis: uerna alibi. in assyria aũt circa canis ortũ. Nec ferro attingunt ibi nouellas: sed religant comas: ut ĩ altitudinẽ exeant. Robustas deputant: crassitudinis gratia semipedales ramoꝝ relinquentes truncos. Qui decisi alibi necát matrẽ. Diximus

Vidi his locis in Palmarum veluti siluis terram copiosissimi nitri solida nive late conspersam, vel aquis nisi, vel roscida nocturnae humiditate seu lucido sole perustis. Nec opus hic maritali cinere Palmas effeminatas in gaudem incitare, flantibus .n. ab austro per ethiopiam, et sterilis arabiae desertis campos urentibus ventis, ingens nitrosi pulveris sublevatis, abunde cacumina Palmarum vegetat. Veslingius

falsum ab iis solum diligi. Ergo ubi non ẽ tale: salem aspergunt: nõ radicibus: sed lon gius paulo. Quædã in syria & ægyptio in binos diuidũt se truncos: in creta & ternos quædam & inqnos. Ferũt statim in trimatu. In cypro uero syria ægypto quadrimæ aliæ: aliæq; qnqueties: aliæ altitudine hominis nullo intus poni ligno quã diu sunt nouellæ: ob id spadonũ accepto nomine. Genera earum multa. Sterilibus ad materias operaq; lautiora utit̃ assyria: & tota pſis. Sũt & cæduæ palmarum quoq; siluæ: germi nãtes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earũ ĩ cacumine quod cerebrũ appellãt exẽptaq; uiuunt: quod nõ aliæ. Vocantur autem chamerepes: folio latiore ac molli ad uitilia utilissimo: Copiosæ ĩ creta. Sed magis in sicilia. E palmis prunæ uiuaces: ignis que lentus. Frutiferarũ alius breuius lignum in pomo: aliis lõgius. His mollius. illis durius. Quibusdam osseum limatũq; dente cõtra fascinãtes religione politũ.. Aliud pluribus uestitũ paucioribus ue tunicis. Aliud crassioribus tenuioribus ue. Ita fiunt unde quinquaginta genera: si qs omniũ pſequi uelit noĩa etiã barbara: uinorũq;. ex iis differentias. Clarissimæ omnium quas regias apellauere ab honoribus: quoniã regibus tãtũ pſidis seruarẽtur babylõe natæ uno ĩ horto bagoo. Ita enĩ uocãt spadones qapud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquã nisi dominãtis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuã obtinẽt nobilitatẽ syagri. Proximamq; margarides. Eæ breues cãdidæ. rotũdæ: acinis quã balanis similiores. Quare & nomẽ a margaritis accepere. Vna earũ ar bor in chora esse traditur una & syagrorum. Mirumq; de ea accepimus cũ phœnice aue quæ putatur ex huius palmæ argumẽto nomen. accepisse: iterũ mori: ac renasci ex seipsa. Quod erat prius: pomis refertam. Ipsum pomũ: grande: durum. horridũ: & a cæteris generibus distãs: sapore ferino: quem ferme in apris nouimus: euidẽtissimeq; causa est nominis. Quarta auctoritas scandalidum a similitudine appellatarum: Iam in æthiopiæ fine quinq; earum nec plurimas arbores tradunt: non raritate magis quã suauitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrantur & cibo quidem: sed & succo uberrimæ. Et quibus præcipua uina orĩeti iniqua capiti: unde pomo nomẽ. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudæã: nec ĩ tota: sed hierecũte maxĩe. Quãquã laudatæ & rachelaidæ & in phaselidæ: atq; libyadæ gentis eiusdem cõualibus. Dos his præcipua Succo pĩgui lactẽtibus: quodãq; uini sapore ĩ melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai: sed ãplitudinis præcipuæ quaterni cubitorũ lõgitudinẽ efficiunt Minus spatiosæ: sed sapore caryotarũ sorores: & ob hoc adelphides dictæ. ꝓximã suauĩ tatem habẽt: nõ tamẽ eandẽ. Tertiũ ex iis genus patet: & nimio liquore abũdat. Rum pitq; se pomi ipsius etiã in suam matrem ebrietas calcatis simile. Suũ genus sed e sicci ore turba iacẽs dactylis prælonga gracilitate curuatis ĩ terrã. Nã quos ex iis deorũ ho nori dicamus: idæos appellauit iudæa gens contumelia numinũ insignis. In totum arentes thebaides atq; arabicæ: macro corpore exiles: & assiduo uapore torrentes. Cru stam uerius quã cutẽ obducũt. In ipsa quidem æthiopia friatur hæc: tãta est siccitas: & farinæ mõ spissatur in panẽ. Gignitur ãt ĩ frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotundo: sed maiore quã mali ãplitudine. Cecas uocant. Triennio maturescunt Semperq; frutici pomũ est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados cõ ditur: cum sui ardoris animam: ni ita fiat: celeriter expiret: marcescitq; non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeæ uidentur. Syri hoc & Iuba tragemata uocãt. Nam in alia parte phœnicis ciliciæque populari etiam nomine a nobis appellantur balani. Eo rum quoq; plura genera Differunt figura rotonditatis aut proceritatis. Differunt & colore nigriores ac rubentes. Nec pautiores fico traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Distant & magnitudine prout multi cubitum effecere. Quidam sũt nõ ampliores faba. Seruantur ii demum: qui nascuntur in salsis atq; sabulosis ut in iu dæa: & cyrenaica africa. Non item in ægypto: cypro: syria: seleucia: assyria. Quam ob rẽ sues & reliqua animalia ex iis saginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est: de

cidisse: candidam uerrucam: quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridi/bus strangulati sunt. In gedrosis id factum est ponit genere. Alibi copia euenit. Est. n. tanta musteis suauitas: ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De syriæ arboribus. Ca. V.

Yria præter hanc peculiares habet arbores. In nucū genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentinū tradūtur morsus & potu & cibo. In ficoꝝ āt caricas & minores eius generis: quæ cottana uocant. Itē pruna in damasco monte nata & myxa: utrāq; iam familiarē italiæ: Ex myxis in ægypto & uina fiunt: Iunipi simili tudinē habent phoenices & cædrū minorem. Duo eius genera: lyria & phoenicia. Differūt folio. Nam quæ durū acutū. spinosum habet oxycædros uocat: ramosa & nodis īfesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine: dulcem sapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret fructum non fert. Frutifera non floret. Et in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cædralatē uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiæ uero ipsi æternitas. Itaq; & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cædrinus est romæ in delubro Appollo Sosianus e seleucia aduectus. Cædro similis in arcadia est arbor: quæ in phrygia frutex uocatur.

De terebintho. Ca. VI.

ſ Yria & terebinthū habet. Ex iis mascula est sine fructu. Fœminarū duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine: alteri pallidus. Cum uite maturescit: non grandior faba: odore iucundior: tactu resinosus circa idem troadis. Sed in macedonia breuis arbor hæc atq; fruticosa. In damasco syriæ magna. Materies ei ad modū lenta: ac fidelis ad uetustatem: eximii ac nigri splendoris: flos racemosus oliuæ mō: sed rubens. folia densa. Fert & folliculos emittentes quædā aīalia ceu culices: lentoreq; resinosū: qui & cortice erumpit. Etiam rhus syriæ mascula fert: sterili fœmina folio ulmi paulo longiore: & piloso: foliorum inter se semper contrariis pediculis: graci li breuiq; ramo: pelles candidæ conficiuntur. Iis semen lenti simile cum uua rubescit: quod uocatur rhus medicamentis necessarium.

De ficu ægyptia & cypria. Ca. VII.

e T in ægypto multa arborum genera: quæ non alibi. Ante oīa ficus ob id ægyptia cognominata. Arbor moro similis: folio: magnitudine: aspectu. Pomū fert non ramis: sed caudice ipso. Idq; ipsum ficus est prædulcis: sine granis interioribus: perq̄ fœcundo ꝓuentu: scalpendo tantū ferreis unguibus: aliter non maturescit. Sed cum factum est quarto die demetit: alio subnascēte: septeno ita numerosa ꝑtu ꝑ singulas æstates multo lacte abundante: Subnascit ēt si non scalpatur fœtus quater æstate: prioremq; expellit imaturum. Materies proprii generis inter utilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur: Hoc est eius siccarii. Et primo sidet: postea fluitare incipit: certoq; eam fugit alienus humor: qui alium omnem rigat. Cum innatare cœperit tempestiue habet signum. Huic similis quadātenus quæ uocatur cypria ficus in creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomum & ramis: cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germania emittit sine ullis foliis radici similia. Caudex arboris populo similis: folium ulmo. Fructus quaternos fundit: totiens & germinat. Sed grossus eius non maturescit nisi incisura emisso lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo sorbi similis.

Sycomorus

De ceraunia siliqua. Ca. VIII

ſ Iliqua quā iones cerauniā uocant: trunco & ipsa fertilis: sed pomo siliquæ. ob id quidā ægyptiam ficū dixere errore manifesto. Non enim in ægypto nascit sed in syria ioniaq;: & circa gnidum: atq; in rhodo: semper comantibus foliis: flore candido. cum uehementia odoris. Plantigera imis partibus & ideo superficie flauescens succum auferente sobole. Pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto statim alterum parit. Postea florem per arcturum hyeme fœtus enutrientel

De persico ægypti & spina ægyptia. Ca. IX.

a Egyptus & persicá arboré sui generis habet similé pyro folia retinété. Fertilitas assidua eius subnascéte crastino fructu. Maturitas etesiarum afflatu. Pomũ longius pyro: inclusũ amygdalæ putamine & corio.: colore herbido. Sed ubi nux illi huic pomũ: differens breuitate ac mollicie. Et quãuis blãdiat̃ prædulcis suauitas: nõ inocuũ. Materies bonitate: firmitudine: nigricia quoq; nihil differés a loto. Simulacra ex ea factitauere non eodem gratia quá fideli materie: ut ex arbore quam balanũ appellauimus: magna ex parte cõtorta. Naualis ita tãtũ é. At e diuerso cinus ĩ magno honore palmæ similis: quãdo & eius foliis utũtur ad textilia. Differt q̃ in brachia ramoꝵ spargit̃. Pomo magnitudo quæ manũ ĩpleat: color fuluus: cõmẽdabilis succo ex austero & dulci. Lignũ ĩtus grãdis firmæq; duritiæ: ex quo uelares detornãt anulos. In eo nucleus dulcis dũ recés é. Siccatus durescit ad ĩfinitũ: ut mãdi nõ possit nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegãtiæ: & ob id persis gratissima. Necminus syria spina celebrat̃ in eadẽ gẽte dũtaxat nigra: quoniã incorrupta etiã in aqs durat: ob id utilissima nauium costis. Cãdida facile putrescit. Aculeus spinaꝵ & ĩ foliis. Semẽ in siliqs: quo coria pficiunt̃ gallæ uice. Flos & coronis iucundus: & medicamẽtis utilis. Manat & gũmi ex ea. Sed præcipua utilitas q̃ cæsa ãno tertio resurgit. Circa thebas hæc: ubi & quercus & persica oliua. ccc. a nilo stadiis: siluestri tractu & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa mẽphin. Ca. X.

Bi prunus ægyptia nõ dissimilis spinæ pximæ dictæ. Pomo mespili: maturescens bruma: nec folia dimittẽs. Lignũ ĩ pomo grãde: sed corpus ipsũ natura copiaq; messiũ ĩstar incolis. Purgatũ enĩ tũdũt: seruãtq; eius offas. Siluestris fuit & circa mẽphin regio tã uastis arboribus: ut terni neqrẽt uel circũplecti: unius peculiari miraculo: nec pomũ propter usũ ue aliquẽ: sed euẽtũ. Facies enĩ spinæ folia habet ceu pennas: quæ tactis ab homine ramis cadũt protinus: ac postea renascuntur.

i

De gũmi generibus & papyro. Ca XI.

g Vmmi optimũ esse ex ægyptia spina cõuenit: uermiculatum: colore glauco puꝵ: sine cortice: dẽtibus adherẽs. Præciũ eius in libras xiii. Deterius ex amygdalis amaris & ceraso. Pessimũ ex prunis. Fluit & ex uitibus: infantium ulceribus aptissimũ. Et aliquando in olea dentium dolori. Vlmo etiã in corico mõte ciliciæ Ac iunipero ad nihil utile. Ex ulmi uero gũmi & culices ibi nascũtur. Fit & ex sarcocolla: ita uocat̃ arbor: gũmi utilissimũ pictoribus ac medicis: simile pollini thuris: & ideo cãdidũ q̃ ruffũ melius. Præciũ eius quod supra. Nõdũ palustria attingimus: nec frutices amniũ. Prius tamẽ quã digrediamur ab ægypto & papyri natura dicet̃. Cum chartæ usu maxime humanitatis uitæ cõstet & memoria. Et hãc Alexãdri magni uictoria repertã auctor é. M. Varro. Cõdita ĩ ægypto alexãdria. Antea nõ fuisse chartarũ usum. Palmaꝵ foliis primo scriptitatum. Deinde quarumdã arboꝵ libris: Postea publica monumẽta plũbeis uoluminibus. Mox & priuata linteis cõfici cœpta: aut ceris Pugillarium enim usum fuisse ante troiana tempora inuenimus apud Homerum. Illo uero prodente ne terra quidẽ ipsa tota fuisse: quæ nunc egyptus intelligitur: cum ĩ sebennitico saltẽ eius nominis charta nascatur. Postea adaggeratam nilo. Siquidem a pharo insula quæ nunc alexandriæ ponte iungitur noctis dieiq; uelifico nauigii cursu terram fuisse prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis supprimente chartas Ptolomæo idem Varro membranas pergami tradidit repertas. Postea promiscuæ patuit usus rei qua constat immortalitas hominium papyrum. ergo nascitur in palustribus ægypti: aut quiescentibus nili aquis: ubi euagatæ stagnant duo cubita non excedente altitudine gurgitum. Brachiali radicis obliquæ crassitudine: triangulis lateribus decem non amplius cubitorum longitudine: in gracili

tatem fastigiatum thyrsi modo cacumen includens. Semine nullo aut usu eius alio q̃ floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur: nec ignis tantũ gratia: sed ad alia quoq; utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt. Et e libro uela: tegetesq;: necnon & uestem: atq; stragula: ac funes: Mandunt quoq; crudũ decoctumq;: succum tantum deuorantes: Nascitur & in syria circa quem odoratus ille calamus lacum. Neq; ad alios usus illis: q̃ i funibus. Rex Antigonus in naualibus usus est rebus: nõdũ sparto cõmunicato. Nup & in euphrate nascẽs circa babylonẽ papyrũ intellectũ est eundẽ usũ habere quẽ chartæ. Et tamen adhuc malunt parthi uestibus litteras ĩtexere. Præparant̃ ex eo chartæ diuisæ acu in ꝑtenues sed q̃ latissimas filluras.

De generibus chartarum: & quomodo chartæ fiãt: & de chartarum probatione: & uitiis & glutino earum Ca. XII.

p Rincipatus medio atq; inde scissure ordine. Hieratica appellabatur antiqtus religiosis tantum uoluminibus dicata: quæ ab adulatione Augusti nomẽ accepit. Sicut secunda Liuiæ a coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertiũ nomen. Proximum amphiteatricæ datum fuerat: a confecturæ loco. Excepit hãc romæ Fannii sagax officina: tenuatamq; curiosa interpollatione principallem fecit e plebea: & nomen ei dedit. Quæ non esset ita recurata: in suo mansit amphiteathrica. Post hãc saitica ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis Propiorq; etiãnũ cortici Teneotica a uicino loco: pondere iam hæc non bonitate uenalis. Nam emporeticam inutilis scribendo: in uolucris cartharum segestriumq; in mercibus usum præbet: & iõ a mercatoribus cognominata. post hanc papyrum est extremumq; eius scirpo simile ac ne ad funes quidem nisi in humore utile. Texunturq; omnes tabulæ madentes nili aq̃ Turbidus liquor uim glutini præbet: cum primo supina tabula. Sceda adlinitur longitudine papyri quæ potuit esse segminibus utrinq; amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premuntur deinde prelis: & siccantur sole: atq; inter se blagulæ iunguntur. A proximarum semper bonitate diminutione ad deterrimas. Nunq̃ plures scapo q̃ uicenæ. Magna in latitudine earum differentia. xiii. digytorum optimis. Duo detrahũtur hieratice. Fãniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. pauciores saitica: nec malleo sufficit. Nam emporeticæ breuitas sex digytos non excedit. præterea spectãtur in chartis tenuitas dẽsitas: cãdor: leuor. primatũ mutauit Claudius Cæsar. Nimiæ qppe Augustæ tẽuitas tolerãdis non sufficiebat calamis. Ad hoc tramittens litteras lituræ metum afferebat aduersis: & alias indecoro uisu per translucida. Igitur & secũdo corio stamina facta sunt e primo subtegmine. Auxit & latitudinem. pedalis erat mensura: & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitium unius scedæ reuulsione plures infestante paginas. Ob hoc ꝑlata omnibus Claudia. Augustæ in epistolis auctoritas relicta. Liuiana suam tenuit: cui nihil e prima erat: sed omnia e secunda. Scabricia leuigatur dente conchæ: sed caducæ litteræ fiunt. Minus sorbet. politur & charta magis ut splendeat. Rebellat sæpe humor incuriose datus: primoq; malleo deprehenditur: aut ẽt odore cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis: sed mediis inserta glutinamentis ceu tenia fungio papyri bibulo ibi uix littera fundente se tantum ĩest fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare e pollinis flore temperatur feruente aqua minimo aceti aspersu. Nam fabrili a gummi commissuræ fragiles sunt. Diligentior cura molli panis frumentatii colata aqua feruente minimum hunc modum intergerit. Atq; etiam nili leuitas superatur. Omnẽ autem glutinum nec uetustius esse uno die debet: nec recentius: postea malleo tenuatur: & iterũ glutino percurrit̃ iterumq; constricta erugatur: atq; extenditur malleo. Ita sunt longinqua monumenta Tiberii Caiiq; Gracchorum manus: quæ apud pomponium Secundum uatem ciuemque clarissimum uidi annos fere post. cc. Iam uero Ciceronis ac Diui Augusti Virgiliiq; sæpenumero uidemus.

iB

i Ngentia quidem exempla cōtra Varronis sentētiā de chartis reperiūtur. Nam q; Cassius Hemina uetustissimus auctor annaliū quarto eorum libro prodidit Cn. Terentiū Scribā agrū suum in ianiculo repastinātē offendisse arcā: in qua. Numa qui romæ regnauit situs fuisset. In eadē libros eius repertos. P. Cornelio. L filio Cethego. M. Bebio. Q. filio. Pāphilo cons. Ad quos a regno Numæ colliguntur anni. d. xxxv. & hos fuisse e charta. Maiore etiānū miraculo: q; tot infossi durauerunt ānis. Qua propter in re tanta ipsius Heminæ uerba ponam. Mirabantur alii quō illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat. Lapidem fuisse quadratū circiter in media arca uinctum candelis quamquā uersum. In eo lapide īsuper libros impositum fuisse: propterea arbitrarier eum non cōputruisse. Et libros cædratos propterea arbitrarier eum tineas non tetigisse. Nulla in iis libris scripta erant: nisi philosophiæ pythagoricæ. Eosq; combustos a. Q. Petilio prætore. quia phinæ scripta essent. Hoc idem tradit. C. Piso censorius primo commentariorum libro. Sed libros septem iuris pontificii: totidem Pythagoricos fuisse. Tuditanus uero tertiodecimo Numæ decretorum libro. xii. Fuisse ipsæ Varro humanarũ ātiquitatū vi. Antias secuudos libros fuisse. Ex iis duo deci pontificales latinos stotidem græcos præcepta phine continentes. Idem tertios ponit: quo comburi eos placuerit. Inter omnes uero conuenit Sibillā ad Tarquinum Superbum tris libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa. Tertio cum capitolio syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter cosul prodidit nuper se legisse cum præsideret lytiæ. Sarpedonis a troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quo eo magis miror: si etiamnum Homero prodente ægyptus non erat. At cur si iam hic erat usus: in plumbeis linteisq; ueluminibus scriptitatū cōstet? Cur & Homerus in ipsa illa lycia Bellorophonti codicillos datos non epistolas prodidit. Sterilitatem sentit hoc quoq; factūq; iā Tiberio principe inopia chartæ: ut e senatu darent arbitri dispensandi alias in tumultu uita erat.

De arboribus æthiopiæ. Ca. XIIII.

a Ethiopia ægypto tōtermina insignes arbores non fere habet: preter liniferas: quarum natura ī descriptione īdorũ atq; arabiæ dicta est: Proprior tamē huic natura lanæ maiorq; folliculus granati modo mali. Similesq; & inter se arbores ipsæ: præter hanc palmæ quales rettulimus. Insularum arbores ambitu æthicpiæ & nemora odorata in mentione earum dicta sunt.

De atlantis arboribus & citreis: & quæ ī his laudētur: & quæ uitupenť. Ca. XV.

a Tlas mōs peculiari proditur silūa: de qua diximus. Cōfines ei mauri: quibus plurima arbor citri & mensarum insania: quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extant hodie. M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mirum est illo æuo emptæ libris xi. Cum his memorantur & Galli Asinii quæ libris xi. uenundatæ sunt: Et duæ a Iuba rege uendente. Quarum alteri precium fuit libris xv. alteri paulominus. Interit nuper incendio quam Cethegus decedens libris. xliii. pmutauerat latifundi taxatione si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit unius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniæ Ptolemæo quattuor pedum & semipedis per medium ambitum: crassitudine quadrantali. Maiusq; miraculum in ea est artis latente iunctura: quam potuisset esse natura. Solide a Nomio Tiberii Cæsaris liberto cognomen trahentis tribus sicilicis infra quattuor pedes.: totidemq; infra semipedem crassitudinis. Qua in re non omittendum uidetur. Tiberio principi mensam quattuor pedes sextante & sicilico excedentem. Tota uero crassitudine sescunciali operimento conchylii & lamnæ per medium uestitam fuisse: cum tam optima Nomio liberto eius esset: Cuius materia erat tuber hoc est radicis uitium. Maximeq; in eo laudatum quod sub terra totum fuerit & rarius: quam quæ

supernæ: quæq; gignuntur etiam in ramis: proprieq; quod tanti emitur arborum ui-
tium est. quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem cu-
presso fœmine etiamnum siluestri similes folio: odore: caudice. Anchorarius mons uo
catur citerioris mauritaniæ: qui laudatissimam dedit citrum iam exhaustis. Mensis p̄-
cipua dos in uena crispis: uel in uertice paruis. Illud oblongo euenit discursu: ideoque
tigrinæ appellantur. Hoc intorto: & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim
crispæ maiore gratia si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uero post has gra-
tia extra prædictas crispi densa ue uti grani congerie: quas ob id a similitudine apiatas
uocant. Summa uero omnium in colore. Hic maxime nulli placet suis refulgens ue-
nis. Post hæc amplitudo etiam totius caudicis. Iuuant plura quoq; i una mensa uitia.
Lignum ita uocatur. Materia surda & indigesta simplicitas: aut platani foliorū modo
digesta. Illigneæ uenæ etiam similitudo: uel coloris: & quibusdam maxime obnoxias fe
cere æstus uentiq; rimæ aut capillamenta rimas imitata. Postea murena nigro transi
currens limite: uariisq; corticum punctis apprehensus papauerum modo: & in totum
atro propios color. maculæ ue discolores. Virides terra condunt barbari: & cæra illinūt
Artifices uero frumenti aceruis imponunt septenis diebus: totidem intermissis. Mirūq;
ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere. Nuper quoq; hanc materiam sic
catam mari duricie & maturitate incorrupta spissari: non ullo modo uehementius.
Nutriuntur optimæ: splendescuntq;: manuq; siccæ fricantur ab alienis maxime: ne
ab accolis ædantur: ut in iis genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ iustrumenta hæc ar-
bor est. Qua propter resistendum ei paulum uidetur.

De arbore trogete. Ca. XVI.

n Ota etiam Homero fuit. Trogete uocatur: ab aliis thia. Hanc igitur inter odo-
res uri tradit in deliciis Circes: quam deam uolebat intelligi magno errore eo
rum qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt. Cum præsertim eodem uer-
su citrum laricemq; una tradat. In quo manifestum est de arboribus tantum locutum
Theophrastus qui primus a magni Alexandri ætate scribit quæ circa urbis romæ qua
dringentesimum quadragesimum gesta sunt annum magnum iam huic arbori hono
rem tribuit memoratas ex ea referens templorum ueterum contignationes: quandam
immortalitatem materiæ in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil crispi
us. Nec aliunde preciosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem circa Hāmo-
nis delubrum Nasci & in inferiore cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit. Et alias
nullius ante ciceronianam uetustior memoria est. Ex quo nouitiæ apparent. Alia est
arbor eodem nomine malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine: aliis
expetitum: domos etiam decorans: nec dicenda uerbosius.

De arbore loto. Ca. XVII.

e Adem africa qua uergit ad nos insignem arborem loton gignit: quam uocāt
celtin. Et ipsam italiæ familiarem: sed terra mutatam. Præcipua ē circa syrtes
atq; nasamonas. Magnitudo quæ pyro: quāq̄ Nepos Cornelius breuē tradat
Incisuræ in folio crebriores: alioquin ilicis uiderentnr. Differentiæ plures: eæq; maxi
me fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ: color croci: sed ante maturitatem alius at
que alius: sicut in uuis. Nascitur densus in ramis myrti modo: non ut in italia cera
si. Tam dulcis ibi cibus: ut nomen etiam genti terræq; dederit nimis hospitali aduena
rum obliuione patriæ. Ferunt uentris non sentire morbum qui eum mandant. Meli
or sine interiore nucleo: qui in altero genere osseus uidetur. Vnum quoq; exprimitur
huic simile mulso: quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccasq; contusas
cum siliqua ad cibos doliis condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus ultro citro
que cōmeantes per africam. Ligno color niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radi
ce cultellis capulos breuesq; alios usus. excogitauit. Hæc ibi natura arboris. Est autem

Celtis nostras Plinij celtin non esse arguunt folia quæ in nostrate integra sunt uelut Ovni

eodē nōīe & herba & ī ægypto caulis ī palustriū gñere. Recētibus enī aqs nili riguis: ꝓuenit similis fabæ caule foliisq; dēsa cōgerie stipatis breuioribus tantum gratioribusq; cui fructus in capite papaueri similis incisuris: omniq; alio modo. Intus grana ceu miliū. Incolæ capita ī aceruis putrefaciūt: mox seperant lauando: & siccata tundūt: eoque pane utuntur. Mirum est quod præter hæc traditur. Sole occidente papauera ea comprimi & integi foliis. Ad ortum autem aperiri donec maturescant: flosq; qui est cādidus decidat.

De scapo ipso. & radice loti: Ca. XVIII.

h Oc amplius in ea parte tradunt: & scapum ipsum & florem uespera mergi usque in medias noctes. Totumq; abire in lacum: ut ne dimissa quidem manu possit inueniri. Verti de inde: paulatimq; subrigi: & ad exortum solis emergere extra aquam: ac florem patefacere: atq; etiamnum exurgere: ut plane ab aqua ab sit alte. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine operatā nigro cortice: qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus: gratum cibis sed crudum. Gratius decoctum siue aqua siue pruna. Nec aliunde magis quam purgamētis eius sues crassescūt.

De paliuro: & punico malo: & de flore punici mali. Ca. XIX

c Yrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc fructuq; magis rubens: cuius nucleus non simul manditur. Iucundus per se: atq; suauior est uino. Quin & uina succo suo commendans. Interior africa ad garamanthas usq; & deserta palmarum magnitudine & suauitate constat. Nobilis maxime circa delubrum Hammonis. Sed circa carthaginem punicum malum cognomen sibi uēdicat. Aliqui granatum appellant. Diuisit & in genera. apyrinon uocādo cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura: & blandiores sunt acini: minusq; amari: distincti membranis. Alia structura eorum quædam ut in fauis communis nucleos habentium. Quinq; spens: dulcia: acria: mixta: acida: uinosa. Samia & ægyptia distingunt. Erythrocomis & leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balustium uocatur: & medicinis idoneus & tin[illegible]: quarum color inde nomen accepit.

De asiæ & græciæ fructibus. Ca. XX.

i N asia & græcia nascuntur frutices. Epicactis quem alii embolinen uocant: paruis foliis: quæ potata contra uenena prosunt: sicut herices contra serpentes. Et in quo nascitur granum gnidium: quod aliqui linum uocant.

De timelea siue chamelea: & tragacanthe: & de trago: siue scorpione: & myrice: & brya: & galla. Ca. XXI:

f Ruticem uero timeleam: alii chameleam: alii pytosachem: alii nestorem: alii cœnoron. Et similis oleastro: foliis angustioribus: gummosis si mordeantur myrti magnitudine: semine: colore: & specie farris: ad medicine tantum usū. Tragon fruticem sola creta insula gignit terebintho similem & semine. Quod contra sagittarum ictus efficacissimum traduut. Eadem & tragacanthem spinæ albæ radicæ: multum prælatam apud medos aut in caucaso nascenti. Precium eius in libras xiii. Tragon & asia fert: siue scorpionem: ueprem sine foliis: ramis rubentibus: ad medicinæ usum. Miricen & italia: quam alii tamaricen uocant. Achaiam autem bryan silueстrem: insignem in ea quod satiua tantum ferat gallæ similem fructum. In syria & in ægypto copiosa hæc est: cuius infœlicia ligna appellamus: quæ tamen infelitiora sunt græciæ. Gignit enim arborem ostrin: quam & ostream uocant: solitariam circa saxa aquosa: similem fraxino cortice & ramis & folio: pilis paulo tamen longioribus crassioribusque: ac rugosis incisuris qnæ per totam discurrunt. Semine ordeo simili: & colore & materia dura atq; firma: qua in domum illata difficiles partus fieri ꝓdūt mortesq; miseras.

De enonymo & adrachna congrygia & tapsia. Ca. XXII.

legendum Euonimos

N Ec auspicatior in lesbo isula arbor quæ uocat enonymos: nõ absimilis punicæ arbori interq; eã & lauꝶ folii magnitudie: figura uero & mollicie punicæ flore cãdidior est: stati pestẽm denuntians. Fert siliquas sesami similes: itus granũ quadrãgula figura: spissũ: lœtale aialibus: necnõ & in folio eadẽ uis. Succurrit aliqñ pceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborẽ eonẽ appellauit: ex qua facta eẽt argo similẽ robori uiscũ ferenti: quæ nec aqua nec igni posset corrũpi: sicuti nec uiscum nulli alii cognitã quod equidẽ sciã. Adrachnen oẽs fere græci portulacæ noie iterpretanť: cũ illa sit hærba & andrachne uoceť unius litteræ diuersitate. Cæteꝝ adrachne ẽ siluestris arbor: neq; i planis nascẽs: similis unedoni folio tantũ minore: & nũq̃ decidente. Cortice nec scabro qdẽ: sed q circũgelatus uideri possit: tã tristis aspectu ẽ. Similis & cogrygia ẽ folio: magnitudie mior. Proprietatẽ habet fructũ amittẽdi lanuginẽ papũ uocãt: quod nulli alii arbori euenit. Similis & aparache bifera æque q̃ adrachne. Priorẽ fructũ incipientẽ pubescere una peragit: alteꝝ i initio hyemis. Quales eos nõ traditur.
Et ferulã iter externas dixisse cõueniet arborũq; generi adscripsisse: quoniã quarũdam naturæ sicut distinguimus: lignũ omẽ corticis loco hñt: hoc ẽ forinsecus ligni aũt loco fungosã itus medullã ut sambuci. Quædã uero ianitatẽ ut arundines. Ferula calidis nasciť locis: atq; trãsmaria geniculatis nodata scapis. D[illegible]. Narthea græc uocãt assurgentẽ in altitudine. Nartheciã uero semp humilẽ a g[illegible]ibus exeuntia foliai maxia ut quæq; terræ pxia. Cætero natura eadẽ q̃ anetho: & fructu similis. Nulli fruticũ leuitas maior: ob id gestata facilius baculoꝝ usũ senectuti pbet. Semẽ ferulæ thapsiã qdã uocauere decepti eo: qm̃ ferula sine dubio ẽ thapsia: sed sui generis foliis fœniculi: iani caule: nec excedẽte baculi lõgitudinẽ. Semẽ q̃le ferulæ: radix cãdida. Incisa lac emanat: & cõtusa succo abdicat oia uenenata. Quippe ẽt fodiẽtibus nocet si minima spirat aura: itumescũt corpora: facieq; iuadunt ignes sacri: ob id cærото prius illinunt. Quibusdã tñ morbis auxiliari dicũt medici pmixtã aliis. Itẽ i alopetiis sugillatisq; ac liuẽtibus. Ceu uera remedia [illegible] scelera cõtractẽt. Sed iste pexuerũt noxio istrumẽto: tantũq; ipudentiæ ẽ: ut uener[illegible] eẽ psuadeant. Thapsias i affrica uehementissima. Quidã caulẽ incidunt per messes & in ipsa excauant radicet: quo succus cõfluat: arefactumq; tollunt alii foliũ. Radicem tondunt in pila: & succũ in sole coactũ diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit: initio imperii: nocturnis crassationibus conuerberatã faciẽ illinens sibi cum thure cæraq;: & sequenti die cõtra famã cutẽ sinceram circunferens. Ignem ferulis optime seruari certum ẽ: easq; i ægypto pcellere.

× Duo eius genera

× uera remedia desint, ut scelera

De cappari siue cinosbato aut opheostaphyle: & de saripha. Ca. XXIII.

Bi & cappari firmioris ligni frutex: seminisq; & cibi uulgati. Caule quoq; una plerũq; decerpto. Cauẽda eius gñra pegria. Siqdẽ arabicũ pestilẽs. Africũ gigiuis inimicũ. Marmaricũ uuluis: & oim iflatõibus: Apulũ uomitus facit. Stomachũ & aluũ mouet. Quidã eũ cynosbatõ uocãt: alii opheostaphylen: fruticosi ẽ generis. Et saripha circa nilũ nascẽs duoꝝ cubitoꝝ altitudinẽ: pollicari crassitudie. Coma papyri: similiq; mandiť mõ. Radice ferrariis officinis præcipua carbonis usu pp duriciam.

De spina babylonis regia & de cytiso. Ca. XXIIII

n On omittendũ est quod babylone seritur in spinis: quoniam nõ aliubi uiuit. Estq; sicut uiscum in arboribus. Sed illud i spina tantum: quæ regia uocať. Mirum q̃ eadem die germinat quod iniectũ est. Iniicitur aũt ipso canis ortu & celerrime arborẽ occupat. Cõdiunt eo uina: & iõ seritur. Spina illa nascitur & athenis in longis muris. Frutex est & cytisus ab Antinomacho atheniensi miris laudibus pdicatus pabulo omnium. Aridus uero ẽt suum. Spondetq; iugero eius ãnuos ppluris uel mediocri solo redditus. Vtilitas hærbosa: ergo & eo lætior satietas q̃ p q̃ modico piguescunt & quadrupedia: ita ut iumenta hordeum spernant. Nõ ex alio pabulo lectis maior copia aut melior. Super oia pecoꝝ medecina a morbis oi usu pstante. Qui &

nutricibus ĩ defectu lactis aridũ atq; ĩ aqua decoctũ potui cũ uino dari iubet:& firmĩores celsiores ĩfãtes fore. Viridẽ etiam gallinis: aut si aruerit madefactũ. Apes quoq; nũquã de flore cytisi pabulũ cõtingẽtes ꝑmunt Democtritus & Aristomachus. Nec aliud minoris ĩpẽdii ẽ. Seritur cũ hordeo: aut uere semine ut porrum: uel caule autũno ãte brumã. Si semine madidũ Et si desint hymbres. satum spargitnr. Plãtæ cubitales perferunt̃ scrobe dedali. Seritur post æquinoctia tenero frutice. Perficit̃ triennio Demetitur uerno equinoctio cũ florere desinit: uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu breuiterq; si quis exprimere uelit similitudinem angustioris. trifolii frutex. Datur animalibus post biduum sẽper. Hyeme uero quod inaruit: madidũ. Satiãt equos denæ libræ: & portione minora animalia: obiterq; inter ordines hoc animalium cãpestriũ fertile est. Inuentus hic frutex in cytiso insula inde translatus est in omnes cycladas: mox ĩ urbes græcas magno casei prouentu. Propter: quod maxĩe miror rarũ esse in italia. Non æstiuum nõ frigorum non grandinũ aut niuis ĩiuriam expauescit Adiicit Higinus ne hostium quidem propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris: atq; rubri: & ĩdici. Ca. XXV

n Ascuntur & in mari frutices arboresq; minores in nostro. Rubrũ enim & totus orientis oceanus refertus est siluis. Non habet lingua a ia nomen: quod græci uocant phycos: quoniam alga hærbarũ magis uocabulum ĩtelligitur. Hic autẽ est frutex. Folia lata colore uiridi gignit: quod quidã grason uocãt: alii zostera. Alterum genus eiusdẽ: capillaceo folio simile fœniculo: ĩ saxis nascit̃. Superius ĩuadit haud procul littore. Verno uerumq;: & ĩterit autũno. Circa cretam insulã nato in petris purpuras quoque inficiunt: Laudatissimo a parte aquilonis: aut spongiis Tertium est gramini simile: radice geniculata: & caule: qualiter calami. Aliud: genus fruticum bryon uocatur folio lactucæ rugosiore tantũ. Iam hoc nascens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine: Ramis eorum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiã quasdam ferre in alto: naufragiis hæc deprehensa urinantibusq;. Et oliæ traduntur prægrandes circa sycionem. Vilis eni passim nascit̃. Sed phycos sine foliis: rubro cortice. Fit & palma fruticũ generis extra Herculis colũnas porri frõde. Nascitur: frutex & alius lauro & thymo similis: qui ambo eiecti ĩ pumicẽ trãsfigurantur. At in orientẽ mirũ est statim a copto per solitudines nihil gigni preter spinã: quæ sitiens uocatur: & hanc rarã admodũ. In mari uero rubro siluas uiuere: maxime laurum & oliuam ferentem baccas: & cum pluat fungos. qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum caniculis referta: uix ut respicere e naui tutum sit: remos plerumq; ipsos inuadentium. Qui nauigauere in indos. Alexandri milites frondem marinarum arborum tradidere ĩ aqua uiridem fuisse: exemptã sole protinus in salem arescentem. Iũcos quoq; lapideos perquam similes ueris per littora: & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas: & in cacuminibus rubentẽs: cũ tractarentur ruitri mõ fragiles In igne autem ut ferrum exardescentes restinctis colore suo redeunte Eodẽ in tractu insularum siluas operit æstus: quãq̃ altiores sint platanis populisq; altissimis: folia laurea: flos uiolæ & odore & colore. Baccæ ut oleis: & ipsæ odoris iucundi autumno nascẽtes: foliis nunquam deciduis. Harũ minores totas integit mare. Maximarũ cacumina extant ad quæ naues religãtur: & cũ decesserit æstus ad radices. Alias quoq; arbores ĩ alto ab eisdem accepimus eodem ĩ mari uisas semper folia retinẽtes. Fructũ earũ lupino similem. Iuba tradit circa troglodytarum insulas fruticem in alto uocari isidos plomachas corallio similem sine foliis præcisum mutato colore in nigrum durescere. Cũ cadat frangi Item alium qui uocetur charithoblepharon efficacem in amatoriis. Spatalia eo facere & monilia fæminas. Sentire eum se capi: durariq; cornus modo: & hebetare aciem ferri. Quod si fefellerint insidiæ in lapidem transfigurari.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XIIII. IN QVO FRVCTIFERAE ARBORES TRADVNTVR.

PROHEMIVM.

e XTERNAE arbores indociles quæ nasci alibi q̃ ubi cœpere: & quæ i alienas nõ cõmeant terras hactenus fere sũt. Licetq; iam de cõmunibus loq: quaꝝ omniũ peculiaris parẽs uideri põt italía. Noscentes tantũ meminerint naturas eaꝝ a nobis interĩ dici: nõ culturas. Quãq̃ & colendi maxĩa ĩ natura portio ẽ. Illud satis mirari nõ queo interisse quarũdã memoriã: atq; ẽt nominũ quæ auctores ꝑdidere notitiã. Quis enĩ nõ cõmunicatio orbe terraꝝ maiestate romani ĩperii ꝑfecisse uitã putet cõmercio reꝝ? Ac societate festæ pacis? oĩa q; etiã quæ occulta ante fuerant in ꝓmiscuo usu facta? At hercule nõ reperiuntur qui norint multa ab antiq̃s ꝑdita: tantũ priscoꝝ cura fertilior: aut industria fœlicior fuit: ante milia annoꝝ: inter principia litteraꝝ Hesiodo præcepta agricolis pandere orso: subsecutisq; nõ paucis hanc curã eius: unde nobis creuit labor. Quippe cũ requirenda sint nõ solũ postea inuenta: uerũ ẽt ea quæ inuenerant prisci desidia rerũ internitione memoriæ ĩdicta. Cuius uitii causas q̃s alias q̃ publicas mundi inuenerit. Nimirum alii subire ritus. Circaque alia mentes hominum detinentur: & auaritiæ tantum artes coluntur: antea inclusis gentium imperiis intra ipsas. Ideoque & ingeniis quasdam sterilitate fortunæ necesse erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artium colebatur: & in ostentatione has præferebant: opem & ĩmortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia & operæ uitæ. Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit: postquam senator censu legi cœptus iudex fieri censu: magistratum ducemque nil magis exornare quã census: postquam cœpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse: captatio in quæstu fertilissimo: ac sola gaudia in possidendo: pessum iere uitæ precia: omnesque a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere: ac seruitute sola profici cœptum. Alius hanc alio modo: & in aliis adorare: eodem tamen habendi quæstu ad spes hominum tendẽte uoto. Passim uero etiam egregii aliena uitia quã bona sua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit: uita ipsa desit. Sed nos obliterata quoq; scrutabimur. Nec deterrebit quarũdam rerum humilitas: sicut nec in animalibus fecit. Quãquã uidemus Virgilium præcellentissimum uatem eadem causa hortorum dotes fugisse: e tantisq; quæ retulit flores modo rerum decerpsisse. Beatum fœlicemq; græciæ quindecim omnino generibus uuarum nominatis: tribus oleæ: totidem pyrorum: malo uero tantum assyrio: cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus quã a uitibus? Quarum principatus in tantum peculiaris italiæ est: ut uel hoc uno omnia gentium uicisse q̃q̃ odorifera possit uideri bona quamquam ubicunque pubescentium odori nulla suauitas præfertur.

De uitium natura: & quibus modis ferant. Ca. .I.

u Ites iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis simulacrũ in urbe populonia ex una conspicimus uite tot æuis incorruptũ. Itẽ massiliæ pateram. Metaponti templũ Iunonis uitigineis columnis stetit. Etiãnum scalis tectũ Ephesiæ Dianæ scandit̃ uite una cypria (ut ferũt) quoniã ibi ad præcipuũ altitudinẽ exeunt. Nec ẽ ligno ulli æternior natura. Verũ ista ex siluestribus facta crediderim: qñ hæ uires tonsura annua coercentur: & uis eaꝝ oĩs euocat̃ i palmites aut deprimit̃ in ꝓpagĩes: succiq; tãtũ gratia ex iis pluribus modis ad cæli mores so-

liq; ĩgenia.Iam ĩ cãpano agro populis nubũt maritasq; cõplexæ:atq; p ramos eaꝝ ꝓca cibus brachiis geniculato cursu scãdentes.cacumina æquãt :ĩ tãtũ sublimes ut uide miator autoratus rogum ac tumulũ excipiat .Nullo fine crescũt :diuidiq; aut potius auelli nequeũt. Villas & domos ambiri singulaꝝ palmitibus ac sequatibus loris memo ria quoq; dignũ.Inter prima.Valeriamus quoq; .Cornelius existimauit.Vna uitis ro/me in Liuiæ porticibus sub diuales deãbulationes umbrosis opiculis opacat .Eademq; duodenis musti ãphoris fœcũda.Vlmos quidẽ ubiq; exuperãt.Miratũq; altitudinem eaꝝ ariciæ ferũt legatũ regis Pyrrhi.Qui eũ facere lusisse ĩ austeriore gustu uini :meri to matrẽ eius pẽdere ĩ tã alta cruce.Rontotinus uocat̃ & alio nõie populus arbor ita liæ padũ trãsgressis :cuius tabulata ĩ orbẽ patula replẽt:puroq; ꝓducto dracone in pal mã eius ĩde subrectos ramoꝝ digytos flagella dipgũt. Eadẽ modici hominis altitudine adminiculatæ sudib9 horrẽt:uineãq; faciũt :& aliæ ĩprobo reptatu pãpinoꝝq; supflui tate peritia hõi ãplo discursu atria:media cõplẽtes.Tot differẽtias uel sola tãtũ italia reci pit.Stat prouĩciaꝝ aliquaꝝ p se uitis sine ullo pedamẽto:artus suos ĩ se colligẽs.& bre/uitatẽ crassitud nẽ pascens.Vetãt hoc aliubi uẽti:ut in africa & ĩ narbonẽsis prouĩtiæ partibus.Excrescereq; ultra suos pollices ꝓhibitæ :sẽperq; pastinatis similes herbarum modo uagãtur p arua :ac succũ terræ passim uuis bibũt:quæ ob id magnitudinẽ ĩfan tium puerorum ĩ interiore africæ parte exuperãt uites.Vna nõ alibi gratior callo : ut nec possit iuenisse nomẽ duracini durus acinus .Nãq; genera magnitudine:colore sa poribus acini ĩnumera etiãnũ multiplicãtur uino.Hic purpureo lucẽt colore:illic ful gẽt roseo:nitẽtq; uiridi.Cãdidæ eni nigræq; uulgares .Tumẽt uero mãmarum mõ bu masti .Prælõgis dactyli porrigũtur acinis.Est & illa naturæ lasciuia:ut prægrãdibus adhæreãt ꝑgulis parui:mites:& suauitate certantes :leptorogas has uocãt.Durãt aliæ perhyemẽ pẽsili cõcameratæ nodo.Aliæ ĩ sua tantũ cõtinẽ ur omina ollis fictilibus.& ĩsuper doliis ĩclusæ stipate uinaceis circũsudãtibus .Aliis gratiam q & uinis fumus af fert.Fabrilisq; iis gloriã præcipuã ĩ fornacibus africæ.Tiberii Cæsaris auctoritas fecit. Ante eũ reticis prior mẽsa erat :& ullis ueronẽsiũ agro.Qui & a patiẽtia nomẽ acinis dat̃ passis .Cõdunt̃ & musto uuæ:ipsæq; uino suo iebriãtur .Aliæ decoctæ in musto dulcescũt .aliæ uero sobolẽ nouã ĩ matre ipsæ expectãt trãslucidæ uitro:affertq; acinis tãdẽ :quã ĩ doliis amphoris ue duratricẽ illã firmitatẽ austeritas picis infusa pediculo. Iã ĩuenta uitis p sẽ ĩ uino picem habẽs respiciẽsq; uiennẽsẽ agrũ .Nobilitas aruerno se canoq;:& eluico generibus nõ pridẽ illustrata .Atq; hæc uirgilii uatis ætate incogni/ta:a cuius obitu nonaginta aguntur ãni .Quid quod ĩsertæ castris sũmã reꝝ ĩperiũq; cõtinent ?Cẽturionũ ĩ manu uitis :& optimo prœmio tardos ordines ad lẽtas prducit aquilas:atq; etiam ĩ delictis pœnã ipsã honorat.Necnõ uineæ opugnationum dedere rationem .Nam in medicaminibus adeo magnum optinent locum :ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium.. Ca. II.

G Enera uitiũ cõprehẽdi numero unus existimauit.Democritus:cũcta sibi græ ciæ cognita ꝓfessus :Cæteri ĩnumera atq; ĩfinita esse ꝑdiderũt.Q uod ueri/us apparebit ex uinis.Nec oĩa dicent̃ :sed maxĩe ĩsignia:quippe quæ totidem sũt pene quot agri .Quã ob rẽ celeberrimas uitiũ aut qbus ẽ aliqua ꝓprietate miracu lũ ostẽdisse satis erit.Prĩcipatus dat̃ amineis ꝓpter firmitatẽ senio quoq; ꝓficiẽtẽ utiq; uiniq; uniuscuiusq; ũitã .Quĩq; eius genera.Ex iis germana minor acino melius defło re cit:hymbres tẽpestatesq; tolerat.Nõ itẽ maior sed ĩ arbore quã ĩ iugo minus obno/xia.Gemellaꝝ qbus hoc nomen uuæ semper geminæ dedere.aspimus sapor:sed uires ꝑcipuæ.Ex iis minor austro lædit̃ :ceteris uẽtis alit̃ ut ĩ uesuuio mõte surrẽtinisq; col libus.In reliquis italiæ ptibus ñ nisi arbori accomodata.Q uĩtũ genus lanatæ ne seres miremur aut ĩdos:adeo lanugo eã uestit.Prima ex amineis maturescit ocissime atq; pu

trescit. Proxima dignitas ualentanis rubente materia. Qua pp qdá rubellas appella
uere uineas. Eæ minus fertiles uinaceis & fæce nimiæ. Cótra pruinas fortissimæ: sicci
tate magis q̃ hymbre: æstu q̃ algore uexant. Quá ob ré in frigidis humidisq; pricipa
tú optinent. Fertilior quæ minor acino: & folio scissa minus. Apianis apes dedere co
gnomé: pcipue eaꝝ auidæ. Ex iis duo genera: lanugine & ipse pubescút. Distant q̃ alte
ra celerius maturescit: q̃q̃ & altera pperante. Situs frigidos nó respuunt: & tñ nullæ ce
lerius hymbre putrescunt. Vina prio dulcia austeritaté annis recipiunt: & rubra fiút.
Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potissima nobilitas dat peculiaribus atq; uerna
culis italiæ. Cæteræ aduenere chio thaso ue. Græcula nó inferior amineis bonitate pte
nera acino: & uua tá pua: ut nisi pinguissimo solo colore ñ psit. Eugeniá taurominita
ni collis cú generositatis cognoie misere albano tátú agro: quoniá tráslata stati mutat.
Náq; é aliqbus tátú locoꝝ amor: ut oém i iis gloriá suá reliquát: nec usq; tráseant totæ.
Quod & i retica allobrogicaq; quá supra picatá appellauimus euenit: domi nobilibꝰ ac
agnoscédis alibi. Fœcúdæ tñ bonitatis uice copiá pstát. Eugenia feruétibus locis: rheti
ca tépatis: allobrogica frigidis: gelu maturescés & colore nigra. Adhuc ex iis quas dixi
mus: sed ét e nigris uina uetustate i albú coloré tráseút. Reliq ignobiles. Aliqñ tñ cæli
aut soli opa ñ fallunt uetustaté: sicuti fecenia & cú ea florés biturica. Acino rarior núq̃
floris obnoxii: quoniá ãcedút: uétisq; & hymbribus resistút. Meliores tñ algétibus lo
cis q̃ calidis: humidis q̃ sitiétibus. Vix ulla magis tá denso uuaꝝ ptu ipatiés uariantis
cæli: sed cótra tenoré unú algoris æstus ue cóstás. Quæ mior é ex eo genere mollior.
In neglecto solo morosa. Pigui putrescit: Gracili oio ñ pueit. Mediá téperié delicate q̃
rit: ob hoc sabinis collibus familiaris. Vua eius idecora uisu: sapore iucúda: nisi matura
ptinus rapiat: ét ñ putrescés cadit. Cótra grádines eá tuet folioꝝ amplitudo atq; duri
cia. Insignes iá colere iter purpureas nigrasq; medio heluolæ sæpius uarianti: & ob id
uarianæ a qbusdá appellatæ. Præfert i iis nigrior: utraq; alternis ánis fertilis. Sed meli
or uio cú peior. Et pciæ duo gñra magnitudie acini discernunt. Quibus materies plu
ría: uuaq; ollis utilissima: folio apio similis: Baliscá dirachini celebrát. Hispaniæ cocolo
bin uocát: Grauior uua æstus austrosq; tolerat. Capiti inimica. Copia larga Hispái duo
gña eius faciút. Vnú oblógo acio: altero rotúdo: nouissimas uidemiant. Quo dulcior
cocolobis: hoc melior. Sed & austera tráfit i dulcé uetustate: & q dulcis fuit i austeritaté
Túcq; albanú uinú æmulant. Tradút uisicæ uitiis utilissimú ex iis potú. Albuelis sú
mis arboribus é fertilior: uisula imis. Quá ob ré circa easdé satæ diuersitate naturæ lo
cupletát. Inerticulá e nigris appellauere iustius sobriá dicturi: ueterato pcipue cómé
dabilé uio: sed uiribus inoxiá. Si qdé temulétiá sola nó facit. Fertilitas cómédat cæte
ras: prícipéq; heluenacá. Duo eius genera. Maior q̃ qdá lógá: mior q̃ arcá appellát: nó
tá fœcúdá sed grariore hastu. Discernit folio circiato. Veꝝ utraq; gracilis. Furcas sub
dere iis necessariú: alioqn ubertaté suá ñ tolerát. Maritio afflatu gaudét. Rosciodo odo
re. Nulla uitiú minus italiá amat: rara: pua: putrescés i ea: Vinú quoq; qd genuit æsta
te nó exuperás. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus q alioqn Corneliú. Celsum
tráscripsit arbitrat ñ naturá eius repugnare italiæ: sed culturá: auide palmites euocátiú
Ob id fertilitaté suá absumi: si ñ ppiguis soli ubertas lacescété sustieat. Carbunculari
negat: magna dote: si uerú é: aliq i uite e cælo ñ eé ius. Aestú fert spionia: q̃ qdá spineá
uocát. Autúnisq; & hymbribus píguescit. Quinimo nebulis una alit. Ob id rauénati
agro peculiaris: Venicula iter optie deflorescétes: & ollis aptissimá cápani malút sirculá
uocare: alii sticulá. Tarraciná numisianá nullas uires pprias habété: sed totá pinde ac
solú ualeat. Surrétinis tñ efficacissima testis uesubio tenus: Ibi. n. murgétia e sicilia po
tissima: quá pópeianá aliq uocát. Laudatio demú feracem: sicut horconia i campania
tantum uilitatis cibariæ: sed ubertate præcipua. Tolerat & annos moerica contra om
nes ictus firmissima: nigro acino uinis uetustate rubescentibus.

Item de uitium generibus. Ca. III.

T hactenus publica fūt genera: cætera regionū locorūque: aut ex iis iter se in e sito mixta. Siquidē thusis peculiaris. ē tudernis æque etiā eius noīs florētia. Est optima aretio talpana & etesiaca & cōseminia. Talpana nigra cādidū facit mustrū. Etesaica fallax: quæ quo plus tulit eo laudabilius fūdit. Mirūq; fœcūditate cessat. Cōseminia nigra uino minimo durāte. Vua maxime post xv. dies quā ulla alia. Minus fertilis: sed cibaria. Huius folia sicuti labrusce priusquā decidāt sāguineo colore mutātur. Euenit hoc etiā q̄buſdā aliis pessimi generis argumēto. Irtiola umbriæ meuanatiq; & piceno agro peculiaris ē. Amiternino pumula. Iisdē bānanica fallax ē amāt tamē eā. Mutinā uuā pōpeii noīe appellāt: q̄uis clusinis copiosiorem. Mutinam & tyburtes appellauere: quāuis eleginī nupes iuenerit a solitudine oliuæ. Notissima hæc uuarꝝ ad hoc tēpus reperta est: Vinatiolam soli q̄dem noīauerunt sabini ac laurēti. Nā gauranas scio a falerno agro translatas uocari falernas celerrime ubiq; degenerātes. Necnon tarātinū genus aliqui fecere prædulci uua. Capnias & bucuniates & terrupia ī thurinis collibus nō ante demetuntur ꝙ gelauerit. Pharia gaudent piscæ. Mutina prusiniæ nigro acino intra quadriēniū albescēte uino. Mirꝝ ubiq; cū sole circūagi uuam: quæ ob id strepitus uocat̄. Et ī italia gallicā placere: trans alpes uero picenā. Dixit Virgilius thapsias & mareotides & lageas cōpluresq; externas quæ nō reperiūtur ī italia: sed sunt etiā nūc īsignes uua nō uino ambrosiaca duracina sine ullis uasis ī uite seruabilis: tāta ē cōtra frigora æstus tēpestatesq; firmitas. Nec orchampellos indiget arbore aut palis ipsa se sustinēs. Non itē dactylides digytali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ. Et magis purpure cognomine bimāmiæ: quando non racemos: sed uuas alias gerūt: Itē crepidanea cui nomē a mēsura ē. Item scirpula passo acino. Et rhetica in maritimis alpibus appellata dissimilis laudatæ illi. Nāq; hæc breuis conferta acino: degener uino: sed cute omniū tenuissima. Nucleo quē chiū uocāt: uno ac minimo. Acinū prægrādem unum alterꝝ ue habēs. Est & nigra aminea: cui syriace nomē īponūt. Item hispana ignobiliū ꝓbatissima. In ꝑgulis uero serūtur e cariæ appellatæ eduræ acinis: albe: nigræq;. Et bumasti totieē coloribus. At nōdū dicte ægia & rhodia & uncialis: ueluti a pōdere acini. Item pucina omnium nigerrima. Et coronario naturæ lusu stephanitis acinos foliis intercursantibus. Et quæ forenses uocantur celeres prouentu: uendibiles aspectu portatu faciles. Contra damnantur etiam uisu cinerea & rhabubula & asinisca. Minus tamen caudam uulpium imitata alopecis. Alexandrina appelletur uitis circa palacraiam breuis: ramis cubitalibus: acino: nigro: fabæ magnitudine: nucleo molli: & minimo: obliquis racemis prædulcibus: folio paruo: & rotundo: sine diuisuris. Septimo ab hinc anno in narbonensis prouintie aruo oliua inuenta est uitis uno die deflorescens: ob id tutissima: carbonicam uocant: quam nunc tota prouintia conserit.

Insignia culturæ uinearum. Ca. IIII.

Atonū ille primus triūpho & cēsura sup cætera īsignis magis tamē etiānū cla c ritate litterarꝝ ꝓceptis oīum reꝝ expetēdarꝝ datis generi romano. Inter prima uero agrū colēdi. Illius uero æui cōfessiōe optimus ac sine æmulo agricola pauca attigit uitiū gn̄ra: quarꝫdā ex iis ēt iā noībus abolitis toto sepati tractu testatus sētētiam. Cuius excellētia īdicāda ē ut ī omni genere noscamus quæ fuerit celeberrima. Anno. d. urbis. c. circa captas carthaginē ac corīthū cū supremū is diē obiit: quantū postea. ccxxx. annis uita ꝓfecerit. Ergo deuitibus uuisq; ita ꝑdidit. Qui locus uino optimus dicitur esse: & ostentus solibus. Amineum minusculū & geminū eugeniū heluinū minusculum cōserito. Qui locus crassior aut nebulosior amineū maius aut murgētinū apicium lucanū serito. Cæteræ uites misellæ maxime in quēuis agrum conueniunt. In lora recte cōdūtur. Quas suspendas duracinas amineas maiores: uel ad fabrū ferra

rium propassos: nec recte seruant. Nec sunt uetustiora de illa re latinæ linguæ pcepta tam ppe ab origine rerum sumus. Aminneā proxime dictam Varro scantianā uocat. In nostra ætate pauca exempla consumatæ huius artis fuere. Verum eo mīus omittē da: ut noscantur ēt præmia: quæ in omni re maxime spectātur. Sūmam ergo adeptus est gloriam Acilius Steneleus e plebe libertina. lx. iugerum non amplius uineis excul tis in nomentano agro: atq; æque. cccc. nūmis uenundatis. Magna fama & Vetuleno Egilao pinde libertino fuit ī campaniæ rure ueliternino: maiorq; ēt fauore hominum quoniā ipsum Africani colebat exiliū. Sed maxima eiusdem Srenelei opa Rhenniū Pa læmonē alias grāmatica arte celebrem in hisce. xx. annis mercatum. dc. nūmū in eodē nomētano decimi lapidis ab urbediuerticulo. Est aūt usq; quaq; nobilitas mercis p oīa suburbana: ibi tñ maxima: quoniam & neglecta per indiligentiā prædia phauriat. Ac ne in pessimis quidem elegantioris soli hæc aggressus excolere: non uirtute animi: sed uanitate. Quæ primo notata mira in illo fuit. Pastinatas enim deintegro uineas cura Steneleum agricolam imitatus ad uix credibile miraculum perduxit. Intra octauum annum. cccc. nūmum emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq; nō nemo ad spectandas uuaꝝ in iis uineis strues. Litteris eius altioribus contra id pigra ī ciuitate si bi patrocinante. Nouissime Amneo Seneca principatu traditionis ac potētia: quæ po strемо minima fuit super ipsū. Minime utiq; mìraturi Amneū tanto prædii eius amo re captū: ut nō puderet inuiso alias & ostento futuro tradere palmā eā emptis quadru plicato uineis illis intra decimum fere curæ annum: digna opera quæ in cecubis seti nisq; pficeret: quando & postea sæpenumero septenos culeos singula iugera: hoc ē am phoras centenas quadragenas musti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur. Idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scripsit. Efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori: non in rubrum littus idicum ue merces petitas: q̄ sedulum ruris larem. Vino antiquissima claritas maroneo in thraciæ mariti ma parte genito: ut auctor est Homerus. Neque enim fabulosa aut de origine uarie pro dita consectamur. Præterq̄ Aristeum primum omnium in eadem gente uel miscuisse uino suauitate præcipua utriusq; naturæ sponte prouenientis. Maroneum uicies tan tum addito aquæ miscendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in eadem terra ge neri uigorq; indomitus. Quippe cum Mutianus ter consul ex iis qui nuperrime pro didere: sextarios singulos octogenis aquæ misceri comperit præsens in eo tractu. Esse autem colore nigrum: odoratum: uetustate pinguescere. Et pramno quod Homerus celebrauit: etiam nunc honos durat. Nascitur smyrnæ religione iuxta delubrum ma tris deum: In reliquis generi claritas non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bo nitas. L. Opimo consule: cum. C. Gracchus Tri. ple. seditionibus agitatis interemptus ea cæli temperies fulsit: quam cocturā uocant solis opere: natali urbis. dc. xxxiiii. Du ratq; adhuc uinea ducentis fere annis iam in speciem redacta mellis asperi. Et enim hæc natura uinis in uetustate est: ne potari per se queant sine puintiæ aqua: usq; in amaritudinem carie indomita. Sed cæteris uinis cōmendandis minima aliqua mixtu ra medicamenta sunt: quo eius temporis æstimatione insingulas amphoras cēteni nū mi statuantur. Ex iis tamen usura multiplicata semissibus: quæ ciuilis ac modica est In. C. Cæsaris Germanici filii principatu annis centū sexaginta singulas uncias uini constitisse nobili exemplo docuimus referentes uitam Pomponii secundi uatis: cœnā que quam principii illi dedit. Tantum pecuniarum detinent uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum sentit. Ad uicesimum annum maius ue ab eo dispendi um: non perficiente precio. Rara quippe adhuc fuere: nec nisi in portatis singulis testis milia nummum. Viennenses soli picata sua quorum genera plura diximus pluris permutasse: sed inter sese amore patrio creduntur. Idque uinum frigidius reliqs existimatur in frigido potu.

De natura uini. Ca. V.

u Ino natura ẽ exhausto accendi calore uiſcera intus: Foris infuſo refrigerãdi Nec alienũ fuerit cõmemorare hoc i loco quod Androcides ſapientia clarus ad Alexandrũ magnum ſcripſit: itẽperantiã eius cohibens. Vinũ potaturus rex memento te bibere ſanguinem terræ. Sicuti uenenũ eſt omni cicuta: ſic & uinum. Quibus preceptis ſi ille obtemperauiſſet: profecto amicos in temulẽtia nõ interemiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit: neq; uiribus corporis utilius aliud: neq; aliud uoluptatibus pernitioſius ſi modus abſit.

Vina generoſa. Ca. VI.

Enera autẽ uini alia aliis gratiora eſſe quis dubitet: aut ñ ex eodẽ: lacu aliud pſtãtius potu eẽ altero: aliud alte germanitate præcedere: ſiue teſta ſiue fortuito euẽtu. Quã obrẽ de prĩcipatu ſe qſq; iudicem ſtatuat. Liuia Auguſta lxxxii. ãnos uitæ punico rettulit acceptos nõ aquoſo. Gignit̃ i ſinu adriatici maris: nõ pcul a timauo fõte. ſaxeo colle: maritimo afflatu paucas coquẽte ãphoras. Nec aliud aptius medicamẽtis iudicat̃. Hoc eſſe crediderĩ qđ græci celebrãtes miris laudibus pictanũ appellauerũt ex adriatico ſinu. Diuus Auguſtus ſetinũ pretulit cũctis: & fere ſecuti prĩcipes pter cõfeſſa expimẽta nõ timere cruditatibus noxiis. Ab eo ſaluia naſcit̃ ſupra fo Apii. Antea cecubo erat generoſitas celeberrima ĩ paluſtribus populetis ſinu amiclano quod iã ĩtercidit & ĩcuria coloni lociq; anguſtia. Magis tamẽ foſſa. Neronis: q̃ a haiano lacu oſtiã uſq; nauigabilẽ ĩchoauerat. Secũda nobilitas falerno agro erat. Et ex eo maxime fauſtiano. cura culturaq; id collegerat. Exoleuit hoc quoq; nimietate copiæ potius quã bonitati ſtudẽtiũ. Falernus ager a põte cãpano leua petentibus urbanã coloniã ſyllanã nuper capuæ cõtributã ĩcipit. Fauſtianus aũt circiterquattuor miliaria a uico pe cedias q uicus a ſinueſſa ſex milibus abeſt. Nec ulli in uino maior auctoritas ſolo. Vino flãma accẽditur. Tria eius genera. Auſte: dulce: tenue. Quidam ita diſtingũt. Sũmis collibus gauranũ gigni: mediis fauſtianũ: ĩmis falernũ. Nõ omittendũ aũt nulli eo quæ celebrẽtur iucũdũ ſaporẽ uuæ eſſe. Ad tertiã palmam uariæ uenere. Albanæ urbi uicinæ prædulces: ac raræ ĩ auſtero. Itẽ ſurrentina in uineis tãtũ naſcẽtia cõualeſcẽtibus maxie pbata: pter tenuitatẽ ſalubritatẽq;. Tiberius Cæſar dicebat cõſẽſiſſe medicos ut nobilitatẽ ſurrẽtino darẽt: alioqn eẽ generoſũ acetũ C. Cæſar q ſucceſſit illi nobilẽ uappã. Certãt maſſica & q̃ ex mõte gaurano puteolos baiaſq; pſpectãtia. Nã falerno cõtermina ſtatana ad prĩcipatus uenere non dubie: palãq; fecere Sua qbuſq; terris tempora eſſe ſecũdũ quod re puentus occaſuſq; iũcti. His præponi ſolebãt calena: & quæ ĩ uineis arbuſtiſq; naſcũtur fũdana. Ex alia uicinia urbis ueliternina priuernatiaq;. Nã quod ſigniæ naſcit̃ auſteritate nimia cõtinẽdæ utile aluo ĩter medicamẽta numerat̃. Quartũ curriculũ publicis epulis optinuere a Diuo tulio (is enim primus auctoritatẽ iis tribuit: ut epiſtolis eius apparet) mamertina circa meſſanã ĩ ſicilia genita. Ex iis potulana ab auctore dicta ĩ loco proxima italiæ laudãtur præcipue. Eſt & in eadem ſicilia & taurome nitanis honos lagenis pro mamertino plerumq; ſubditis. Ex reliquis autem a ſupero mari ptutia: atq; a neone naſcẽtia: & q̃ a palma una forte enata. palmeſia appellãtur. In mediterraneo uero ceſenatia mecenatiana. In ueronenſi item retica falernis tantũ poſt habita a Virgilio. Mox optima ab intimo ſinu maris adriana. Ab infero ãt latinenſia: grauicana: ſtonienſia. Etruriæ palmam luna habet. Ligriæ genua. Inter pyreneum alpeſq; maſſilia: gemino ſapore: quãdo & condiendis aliis pinguius gignit: quos uocant ſuccoſum. Cerretano inter gallias conſiſtit auctoritas. De reliquis in narbonenſi genitis aſſeuerare non: eſt quoniam officinam eius rei infecere tingentes fumo: utinamq; non & herbis ac medicamentis noxiis. Quippe etiam oloe mercantur: quo ſaporem coloremq; adulterãt. Ve & longinqora italiæ ab auſonio mari nõ carent gloria terentina: & ſeruitiana: & coſẽtiæ genita:

& tempsiæ ac balbiæ lucanaq; antecedentibus thurinis. Omniũ uero eoꝝ maxie illu/strata messala pontia: & salute lagaria nõ ꝑcul gruméto nascétia. Cãpania nup excita uit nouis noĩbus: auctoritaté: siue cura siue casu: ad quartũ neapoli lapidẽ trebellicis iuxta capuã caulinis: & ĩ suo agro trebulanis: alioqn semp ĩter plebeia & trifollinis glo riata. Nã põpeianis sũmũ decẽ annoꝝ incrementũ est. nihil senecta cõferente. Dolore ẽt capitũ in sextã horã diei sequentis infesta deprehendunt. Quibus exemplis (nisi fallor) manifestũ est patriã terrãq; referre nõ unã. Et supuacuũ generũ cõsectationem in numerũ cũ eadẽ uiris aliud aliis locis pullulet. Hispaniaꝝ lusitana copia nobilitan tur. Elegantia uero tarraconensia: atq; lauronesia: & balearica ex insulis conferuntur italiæ primis. Nec ignoro multa ꝑtermissa plerosq;. existimaturos: qñ suũ cui placet: & quocũq; eat: fabula eadẽ repiat. Diui Augusti iudicioꝝ ac palati peritissimũ e libertis censurã uini ĩ epulas eius facientẽ dixisse hospiti de idigena uino: nouũ qdẽ sibi gustũ eẽ eũ atq; nõ ex nobilibus: sed Cæsarem nõ aliud potaturũ. Nec negauerim & alia di/gna esse fama: Sed de quibus consensus æui iudicauerunt hec sunt.

Vina transmarina. Ca. VII.

h Vnc simili mõ trãsmarina dicemus. In sũma gloria post homerica illa de qui bus supradiximus fuere thasiũ chiũq;. Ex chio quod aruisiũ uocãt: lis addidit lesoium Erasistrati maximi medici auctoritas circiter. cccel. ãno urbis romæ. Nũc gratia ãn oĩa ẽ clazomenio: postq̃ parcius mari cõdiunt. Lesbiũ spõte naturæ siue mare sapit. Nec tmolio p se gratia ut uio: sed cuius dulci admixto reliquoꝝ duricia sua uitatẽ accipiat simul & ætatẽ: quoniã uetustiora ꝑtinus uidenť. Ab iis dignatio ẽ sy/cionio: cyprio: telmesico: tripolitico: berritio: tyrio: sebẽnitico. In ægypto hoc nascitť tri/bus generibus uuaꝝ: ibi nobilius thasio & alopece. Post hæc auctoritas hippodoman tio: mystico: cantharitæ: ꝑtopo: gnidio: cadacæ: caumenitæ: petritæ: miconio. Nã meso gitẽ capitis dolores facere cõpertũ ẽ. Nec ephesiũ salubre eẽ: quoniã mari & defruto cõ diatť: Apamenũ mulso ꝑcipue cõuenire dicitť: sicut ꝑtutiũ ĩ italia. Est eni & hæc ꝓprie tas generũ: ut dulcia utiq; ĩter se nõ cõgruant. Exoleuit & ꝓtagion: quod italicis ꝓxi/mũ fecerãt Asclepiadis scholæ. Appollodorus medicus ĩ uolumie quo suasit Ptolemæo regi quæ uina biberet: italicis ẽt tũ ignotis: laudauit in ponto naspcenitẽ: mox oroeti/cum: oenanthe: leucaniũ: ambraciotẽ: & quod cunctis ꝑtulit præparentiũ. Sed mioris famæ esse dixit: quoniam sex annos non placeret.

De uino quod uocatur bion generi. vii. Ca. VIII.

h Actenus bonitas uini nationibus debetť: Apud græcos iure clarissimũ nomẽ accepit quod appellauerũt bion ad plurimos ualitudinũ usus excogitatũ ut docebimus ĩ pte mediciæ. Fit aũt hoc mõ. Vuæ paulũ ante maturitatẽ decer ptæ siccantť acri sole ter die uersatæ p triduum: quarto exprimuntť: dein cadis sole ĩue terantur. Cui marinã aquã largiorẽ miscent: a serui furto origine orta sic mensura ex plentis. Idq; trãslatũ in albũ mustũ leucochrun appellatť. In aliis aũt gentibus similĩ mõ actũ tethalossomenon uocãt. Thalassiten aũt ualis musti deiectis in mare. Quo genere ꝑcox fit & uetustius. Necnõ apud nos quoq; coũ uinũ ex italico faciẽdi rõnẽ Cato de mõstrauit. Sup cæteraĩ sole q̃driẽnio naturandũ ꝑcipiẽs Rhodiũ coo simile ẽ. Phorine um salsius coo. Oĩa trãsmariã septẽ in sex ãnis ad uetustatẽ mediã ꝑuenire existimantť

De dulcium generibus. xiiii. Ca. IX.

u Inum omne dulce minus odoratũ: quo tenuius eo odoratius. Colores uinis quattuor. Albus: fuluus: sanguineus: niger. Psythiũ & melãpsythiũ passi ge/nera sunt suũ saporẽ nõ uini referentia. Cisibilites uero mulsi in galatia na/scens & balincium ĩ sicilia. Nã syreum quod alii hepsema: nostri sapã appellant igenii non naturæ opus est: musto usq; ad tertiã partẽ mensuræ decocto. Quod ubi factũ ad dimidiã est: defructum uocamus. Oĩa ĩ adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua

terraq; constat. Passũ a græco cilitiũ probat̃ & africũ: & italia prouintiisq; finitimis. Fieri certum est ex uua quá greci sticá uocát: nos apianá. Ité scirpulá: diutius ĩ uite sole uuis adustis aut feruente oleo. Quidá e quacũq; dulci dũ præcocta alba faciũt siccátes sole: donec paulo ãplius dimidiũ pondus supsit. Tusasq; leniter uuas exprimunt. Deide quátũ expressere adiiciũt uinaceis aquæ puteanæ: ut & secũdariũ passũ faciant. Diligẽtiores eodẽ mõ siccatis accinos eximũt: ac sine sarmẽtis madefactos uino excellẽti donec ĩtumescat: exprimũt. Et hoc genus áte cætera laudát. Ac simili modo aqua addita secũdariũ faciũt. Mediũ iter dulcia uinũ ẽ quod græci aigleucæs uocát: hoc ẽ semp mustũ. Id euenit cura: quoniá feruere phibet̃. Sic enĩ. appellát musti ĩ uina tráſitũ. Ergo mergũt e lacu ptinus ĩ aqua cados: donec bruma tráseat: & cõsuetudo fiat algẽdi. Est etiánũ aliud genus eius p se: quod uocat dulce narbonẽsis puintia: & ĩ ea maxime uocátia. Asseruat̃ eius gratia uua diutius ĩ uite pediculo ĩ torto. Ab aliis ipse palmes ĩcidit̃ ĩ medullá Ab aliis uua torret̃ ĩtegulis: omnia ex heluẽnaca uite. Iis adiiciũt aliq quod uocant diachyton: uuis. ĩ sole siccatis loco cluso p dies septẽ ĩ cratibus totidẽ pedibus a terra alte: noctibus a rore defẽsis: octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisq;. Dulci e genere est & melitites. Distat a mulso quo fit e musto: cũ quinq; cõgiis austeri musti cõgio mellis & salis cyatho sufferuefactis austerum. Sed iter hæc genera potuũ ponere debeo & ptiopum. Ita apellatur a quibusdá mustum spõte defiuẽs ante quá calcentur uuæ. Hoc protinus diffusũ lagenis suis deferuere passĩ. Postea ĩ sole. xl. diebus torrent æstatis secutæ ipso canis ortu.

De deuteris & secundariis uini genera tria. Ca. X.

n On possũt iure dici uina: quæ greci deuterias appellát. Cato & nos lorá. maceratis aqua uinaceis. Sed tamẽ ĩter uina operaria numerátur. Tria eorũ genera. Decima pte aquæ addita q̃ musti expressa sit: & ita nocte & die madefactis uinaceis: rursusq; prelo subiectis. Alterum quodhoc mõ græci factitauere: tertia parte eius q̃ expressũ sit addita. aquæ expressoq; decocto ad tertias ptes. Tertiũ ẽ fæcibus uini expressũ: quod fecatum. Cato appellat. Nulli ex iis plus quam ãno usus.

Quæ nuper in italia generosa uina esse. cœperũt. Ca. XI.

n Ergo ĩter hæc subit mẽtẽ cũ sit genera nobilia quæ propriæ uini ĩtelligi possit lxxx. fere ĩ toto orbe duas partes ex hoc numero italiæ esse. Lõge præterea ante cũctas terras: & hic deide altius cura serpit ñ a primordio hác gratiá fuisse.

De uini obseruatione. Romulo rege posita. Ca. XII.

a Uctoritatẽ post sexcẽtesimũ forte urbis ãnũ cepisse: Romulũ lacte nõ uino libasse ĩdicio sunt sacra ab eo instituta: quæ hodie custodiunt morem. Numæ regis postumi lex est. Vino rogum ne respergito. Quod sanxisse illum pter inopiam rei nemo dubitet. Eadẽ lege ex ĩputata uite libari uina diis nefas statuit rõne excogitata ut putare cogerentur alias aratores & pigri circa arbusti pericula. M. Varro auctor est Mezentiũ eturiæ regem auxilium rutulis cõtra latinos tulisse uini mercede: quod tum in latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquis: & de uinis antiquorum. Ca XIII

n On licebat id fœminis romæ bibere. Inuenimus ĩter exempla Egnati. Metentini uxorẽ quod uinũ bibisset e dolio interfectam fuste a marito: eumq; cædis. a Romulo absolutum. Fabius pictor ĩ ãnalibus suis scripsit. Matronam q̃ loculos ĩ qbus erát claues uinariæ cellæ resignauisset a suis inedia mori coactam. Cato ideo ppinquos fœminis osculũ dare: ut scirẽt an temetũ olerent. Hoc tũ nomẽ uino erat unde & temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciauit mulierẽ uideri plus uini bibisse: q̃ ualitudinis cá uiro. sciẽte: ac dote multauit. Diuq; eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius ĩperator aduersus sánites dimicaturus uotũ fecit si uicisset Ioui pocillũ uini. Deniq; ĩter dona sextarios lactis datos ĩuenimus nusq̃ uini. Idẽ

Cato cum in hispaniam nauigaret: unde cum triumpho rediit. Non aliud inquit uinum bibi q̃ remiges: ĩ tantum dissimilis istis qui etiam cõuiuiis alia q̃ sibi metipsis ministrant aut procedente mensa subiiciunt. Laudatissima apud priscos uina erant myrrhæ odore condita: ut apparet in Plauti fabula: quæ persa inscribitur: q̃q̃ in ea & calamum adi iubet. Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt. Sed Fabius. Dosennus his uersibus decreuit.

Mittebant uinum pulchrum murinam. Et in acharistione

Panem & polentam uinum murinam.

Scæuolam quoque & Lælium & Atteum Capitonem in eadem sententia fuisse uideo quoniam in pseudulo sit.

Quod si opus est ut dulce promant idem & quid habeant roga.

Murrinam: passum: defurtum: mella.

Quibus apparet nõ inter uina modo murrinam: sed inter dulcia quoq; nominatũ.

De apoehecis & de uino opimiano. Ca. XIIII.

a Pothecas fuisse & diffundi solita uina: ãno. dc. xxxiii. urbis apparet indubitato opimiani uini argumento: iam intelligente suum bonum italia. Nondum tamen ista genera in claritate erant. Itaq; omnia tunc genita unũ habẽt cõsulis nomen. Sic quoq; diu transmarina fuerunt in auctoritate ad attauos usq; nostros ẽt falerno iam reperto: sicut apparet ex illo comico uersu Anaxipolis thasii.

Quinq; thasii uini inde depromam falerni bina.

P. Licinius crassus &. L. Cæsar censores ãno urbis cõditæ. dc. lxv. e dixerũt ne q̃s uinũ græcũ amineũq; octonis æris singula quadrantalia uenderet. Hæc. n. edicti uerba sũt. Tanta uero uino græco gratia erat: ut singulæ potiones in uno cõuictu darent̃. Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mensa. M. Varro his uerbis tradit̃. L. Lucullus puer apud patrẽ nunq̃ lautũ cõuiuium uidit ĩ quo plus semel græcum uinum daret̃. Ipse cum rediit ex asia milia cadorum congiorum diuisit amplius centum. C. Censius quẽ prætorem uidimus chium uinum in domum suam illatum dicebat tum primũ cũ sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius sup. x. cados hæredi reliq̃t. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæsaris ĩ uino: & q̃ado primũ genera uini factitii. Ca. XV.

q Vid ni & Cæsar dictator triũphi sui cœna uini falerni ãphoras. c. chii cados. c ĩ cõuiuia distribuit. Idẽ hispaniensi triũpho chiũ & falernũ dedit. Epulo uero ĩ tertio cõsulatu suo falernũ: chiũ: lesbiũ: mamertinũ: quo primũ tp̃re q̃ttuor gñra uini apposita cõstat. Postea ergo alia oĩa ĩ nobilitatẽ uenerũt circiter septĩgẽtesimum urbis annũ. De uinis factitiis. Ca. XVI.

i Taq; nõ minora inumerabilia pene genera factitii rep̃ta multis ante sæculis q̃ nunc dicemus oĩa ad medicinæ usũ p̃tinentia. Omphaciũ q̃uo fieret p̃pter unguenta diximus priore libro. Fit e labrusca: hoc ẽ uite siluestri quod uocat̃ oenãthinũ. Flores eius libris duabus ĩ musti cado macerati post. xxx. dies mutant̃. Præter hoc radix labruscæ & acini coria p̃ficiunt. ii paulo postq̃ defloruere: singulare remediũ habent ad refrigerandũ in morbis corpoꝝ arbores gelidissima (ut ferunt) natura. Pars eoꝝ æstu moritur: priusq̃ reliq q solstitiales dicunt̃. Vniuersi nunq̃ maturescũt. Et si prius q̃ tota uua maturescat: incocta detur cibo gallinaceo generi fastidiũ gignit uuas appetẽdi. Fictitioꝝ primũ fit ex ipso uino: quod uocãt assinanon hoc modo. Albi musti sextarii. xx. aquæ dimidiũ feruet donec excoquat̃ aquæ mensura. Alii mariæ sextarios. x. tantũdẽ pluuiæ ĩ sole. xl. diebus torrent. Dant ægris q̃bus uini noxiam timent proximũ fit e milii semine maturato cũ ipsa fistula librã & quadrantẽ in cõgios duos musti macerant. Et post septimũ mensẽ transfuso. Ex loto arbore hærba dictũ est uti q̃ que fierent. Fit & e pomis quæ dicemus interprætationibus non nisi necessariis additis. primũq; ei e palmis: quo parthi & indi utuntur: & oriens totus. Maritimarũ quas

uocãt & cycleas mod io i ti aquæ congiis tribus macerato expressoq;:Sic fit & sycites e fico quem alii palmiprunũ :alii trociũ uocant. Aut si dulce esse non libeat pro aqua tã tundẽ uinaceorum adiiciũt. Ex cypria fico & acetum fit præcellens :atq; alexandrino quoq; melius. Vinũ fit & ex siliqua syriaca:& e pyris :malorumq; omnibus generibus Sed e punicis quod rhoiton uocant. Et e cornis :mespilis: sorbis: moris:siccis: nucleis pineis. Hi musto madidi.exprimũtur. Superiora per se mitia. Mytitem Cato queadmodũ fecerit hoc paulo post ĩdicabimus. Græci uero & alio mõ. Ramis teneris cũ suis foliis in albo musto decoctis tusis libra ĩ tribus musti cõgiis deferuere faciũt donec duo supsint. Quod ita siluestris myrti baccis factum ẽ:myrtidanũ uocant. Hoc manus tingunt. Ex iis quæ ĩ hortis gignũtur fit uinũ e radice asparago:mello origano :apii semine:ambrotono:mentastro:ruta:nepeta:serpillo:marrubio. Manipulos binos tundunt ĩ cadum musti & sepe sextarium :& aquæ marinæ heminã. E napis sit.x.denarioꝝ põdere. In sextarios binos musti addito. Itẽ e scylla radice. Inter flores & rosæ foliis tusis :in linteoloq; ĩ mustum collatis cũ põdusculo ut sidat.xl.pondere denariorum. In sextarios uicenos musti :nec ante tres mẽses uase aperto. Item ĩ agro calido:& aliud e siluestri Aromatitem quoq; inuenio factitatũ nõ tantũ unguẽtoꝝ cõpositione. primo ex myrrha (ut diximus) mox e nardo celtico :calamo:bitumine:offis ĩ mustũ :aut dulce uinũ defectis. Alii de calamo:iunco:costo :nardo:syriaco:amomo:casia:cynnamomo:croco:palma:garo:similiter & offa. Apud alios nardi :& malobathri sex libris ĩ musti congios duos additis. Qualia nunc quoq; fiunt pipere & melle addito : quæ alii condita alii biperata appellant. Inueniẽ & nectarites ex hærba :quã alii menalion:alii medicam alii symphyton:alii deamorestim :alii nectareã uocant:radice ponderis .xl.denariorum ĩ sextarios sex musti addita. Similiter ĩ linteo. Ex ceteris hærbis collatis fit absinthites ĩ. xl.sextariis musti absinthii pontici libra decocta ad tertias partes :uel scopis absinthii ĩ uinum additis. Similiter hysopites e lycio hysopo unciis tribus ĩ duos congios musti cõiectis aut tusis ĩ uinum. Fiunt utraq; & alio mõ circa radices uitium sato. Sic & helleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scãmonites. Mira uitium natura saporẽ alienũ ĩ se trahẽdi:qualẽ & redolẽt salicũ patauinoꝝ ĩ palustribus uidemiæ. Sic & helleboꝝ seriẽ ĩ thaso :aut cucumis siluester :aut scamonea :quod uinũ ectromatiũ uocãt :quoniã abortus facit. Fit & ex hærbis. quaꝝ natura suo loco dicetẽ. Est & ocha de radice gẽtianæ :& trogoriano :& dictamo:assaro:dauco:elebi :panacea:spagora: corinthimo :mandragora iunco. Vocarũt & sycinum :& ithacomelin :& lectispagiten: quorum tam obliterata ratio est. Ex fruticũ uero generi cædri utriusq; cupressi: laurus:iuniperi :pini:pyri:terebinthi:callini. lentisci:Baccas aut lignum recẽs in musto decoquuut. Item chameleæ & chamepithios & chamedryos lignum. Eodẽ modo & ex flore ĩ congium musti decem denariorum pondere addito.

De hydromelle & oxymelle. Ca. XVII.

[F]it uinum ex aqua ac melle tantum. Quinquẽnio ad hoc seruari cæleste iubẽt aliqui prudentiores. Alii statim ad tertias ptes decoqunt:& tertiã mellis ueteris adiiciunt. Deinde.xl.diebus canis ortu in ole habent. Alii diffusa ita decimo die obturant. Hoc uocatẽ hydromel. & uetustate saporem uini assequitẽ : nusquã laudatius quã ĩ phrygia. Quin & acetũ melle tẽperabatẽ :adeo nihil ĩtemptatum ĩ uita fuit. Oxymel hoc uocarunt :mellis decẽ libris. aceti ueteris heminis. quinq;: salis marini libra:aquæ pluuiæ sextariis quinq; sufferuefactis decies:mox elutriatis:atq; ita inueteratis. Omnia ab Themisone sũmo auctore dãnata. Et hercule coactus eorũ usus uideri potest. nisi si quis nature opus credit aromatitẽ:& ex unguẽtis uina cõposita: aut ut biberẽtur genuisse ea frutices. Ista sũt cognitu iucũda solertia humani aĩ oĩa exqrente. Nihil qdẽ ex iis ãno durare:præterq̃ quæ uetustate ipsa fieri diximus. Et plura ue tricenis qdẽ diebus ñ erit dubiũ.

Vnt & in uino ꝓdigia. Dicit̃ in archadia fieri quod fœcunditatẽ fœminis im portet: uiris rabiẽ. At in achaia maxime circa chariniá abigi partũ uino: atq; etiá si uuam edát grauidæ: cũ differentia in gustatu nõ sit. Troezenũ uinum qbibunt negant̃ generare. Thasos duo genera uini diuersa facere ꝓditur. Vnũ quo sõ nus cõciliet̃: alteꝝ uero quo fuget̃. Apud eosdẽ uitis theriace uocat̃: cuius & uinũ: & uua cõtra serpentiũ ictus medet̃. Lebadeos thuris odore: ex qua diis ꝓlibant. E diuerso aspendios dánata a feris. Ferunt eá nec ab alite ulla attingi. Thasiá uuá ægyptus uocat apud se prædulcẽ quæ soluit aluũ. Est cõtra in lycia quæ solutam firmat. Aegyptus & ecbolimá habet abortiuos facientẽ. Vina in apothecis canis ortu mutantur quædá po steaq; restituuntur sibi. Sic & maris nauigio: cuius iactatus iis quæ durauerit tantum uetustatis adiicere sentitur: quantũ habuerint.

Quibus uinis ad sacra uti fas nõ sit: & quibus generibus musta cõdiant̃. Ca. XIX.

T quoniá religione uita cõstat: ꝓlibare diis nefastũ habet̃ uino præter impu
e tatæ uitis: : fulmine tactæ: q̃q̃ iuxta hoĩs mors laqueo pependerit: aut uulne ratis pedibus: calcata: & quod circũcisis uinaceis ꝓfluxerit aut supne deciduo ĩmundiore lapsu aliquo polluta. Itẽ græca quoniá aquá habeat. Vitis ipsa quoq; man ditur decoctis caulibus sũmis: qui & condiunt̃ in aceto ac muria. Veꝝ & de apparatu uini dixisse cõueniat. cũ græci priuati ea præcepta tradiderint: artẽq; fecerint: sicut eu phronius & Aristomachus & Cõiades & Hicesius. Africa gypso mitigat asperitatẽ: nec nõ aliqbus sui partibus calce. Græcia argilla aut marmore aut sale aut mari lenitatem excitat. Italiæ in pte aliqua rabulana pice ac resina. Cõdire musta uulgare ẽ ei: ꝓuitiis que finitimis. Anni prioris uina nõnusq̃ fæce aceto ue condiunt. Necnõ & ex ipõ mu sto fiũt medicamina. Decoquit̃ ut dulcescat portione uiriũ. Nec durare ultra ánũ spati um tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sapas musta: infusisq; iis fœrociam frangunt. Et in hoc tamen genere & in omni alio subministrant uasa ipsa tondimẽtis picis: Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus: & resinis: & mustis condiendis: & de aceto & fæce. Ca. XX

Rboꝝ succo manantiũ picẽ resináq; aliæ ortæ in oriente: aliæ in europa ferũ
a tur. Quæ interest asia utrinq; quasdá habet. In oriente optimá tenuissimáq; te rebinthi fundunt. Deinde lentisci: quá & masticen uocant. Postea cupressi acerrimá sapore. Liquidá oẽs & tantũ resiná. Crassiorẽ ue o & ad pices faciendas cedrus Arabica resina alba ẽ: acri odore difficilis coquẽti. Iudaica callosior: & terebinthi quoq; odoratior. Syriaca attici mellis similitudinẽ habet. Cypria antecedit oẽs. Est aũt melleo colore carnosa. Colophonia præter cæteras fulua: si terratur alba fit. Grauior odore. Et ob id nõ utuntur ea unguentarii. In asia quæ sit e picea ad modũ candida: spagos uo catur. Resina oĩs dissoluit̃ oleo. Q uidá & creta figulinaꝝ hoc fieri arbitrant̃. Pudetq; confiteri: maximũ iam honorẽ eius eẽ in euellendis a uiroꝝ corporibus pilis. Ratio aũt condiendi musta in primo feruore q nouẽ diebus cõplurimũ per agit̃ aspsu picis: ut odor uino cõtingat: & saporis quædá acumina. Vehementius id fieri arbitrant̃ crudo flore resinæ excitariq; lenitatẽ. E diuerso crapulá cõpesci: & feritatẽ nimiá: frágiq; uirus Aut ubi pigra lenitas torpeat: uirus addi. Liguriæ maxĩe circũpadanisq; mustis utili tas discernit̃ hoc modo pugnacibus mustis crapulæ plus indit̃: lenibus parcius. Sũt qui & ex utroq; cõdiri uelint. Necnõ alia quæ ẽ multa pice natura. Vitiũq; musto qui busdá in locis iterũ sponte feruere: qua calamitate cũ deferbuit deperit sapor: uappæq; accipit nomen. Probrosum etiam hominũ cũ degenerauit. animus. Acetis enĩ nequi tiæ iest uirtus magnos ad usus: & sine quis uitá mitior degi non possit. Cætero uinoꝝ medicaminis tanta cura ẽ: ut einere apud quosdá ceu gypso alibi qbus diximus mõis instaurent̃. Sed cinerẽ e uitis sarmentis aut quercu ꝑferunt. quin & marinam aquam

eiusdẽ rei gratia ex alto peti iubẽt:seruariq; ab æquinoctio uerno:aut certe nocte sol/ stitio & aquilone flãte hauriri:uel circa uindemiã si hauriat̃ decoqui. Pix ĩ italia ad ua sa uino cõdẽdo maxime pbat̃ brutia. Fit e picea resina. In hispania ãt e piceastris mi/ nime laudata. Est enĩ resina hæc amara & arida & graui odore. Differentiã rõemq; faci endi pximo uolumine demõstrabimus ĩter arbores feras. Vitia præter supradicta acor: aut fumidum uirus: :aut picis adustio .Experimentum uero si fragmenta sublu ceãt:ac sub dẽte lẽtescat acore iucũdo. Alia picẽ indicã maxime pbat:græcia piericam Virgilius naritiã. Diligẽtiores admiscẽt nigrã masticẽ :quæ ĩ põto bituminis similis gignit̃:& irys radicẽ oleũq;. Nã cerã accipiẽtibus uasis cõpertũ ẽ uina acesere. Sed trãs ferre ĩ ea uasa ĩ qbus acetũ fuerit utilius:quã ĩ ea ĩ qbus dulce:aut mulsũ. Cato iubet uina cõcinnari:hoc enĩ utit̃ uerbo :cineris lexiui cũ defruto cocti pte quadrigẽtesima pulegii uel salis sexqlibra. Interi & tuso marmore. Facit & sulphuris mẽtionẽ. Resinæ uero ĩ nouissimis. Sup omnia addi maturescẽte iã uino iubet mustũ :q ille tortiuũ ap pellat. Nos ĩtelligimus nouissime expressũ. Et adiici mustis tĩgẽdi grã coloris :ut pig/ mentũ aliquod uini. Atq; ita pinguius fieri. Tot ueneficiis placere cogit̃. Et miram ur noxia esse ĩ uitiũ ĩclinãtes. Expimẽtũ est laminæ plumbeæ mutatis ĩ eo colos. Propriũ autem ĩter reliquos liquores uino mulcescere:aut ĩ acetũ uerti. Extantq; medicinæ uolumina. Et fæx uini siccata recipit ignes :ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius nitri naturã hẽt:easdemq; habet uires. Hoc amplius quo pinguius sentitur.

De cellis uinariis. Ca. XXI

m Agna & collecto iam uino differẽtia ĩ cella. Circa alpes ligneis uasis cõdũt:cir culisq; cigũt:atq; etiã hyeme gelida ignibus rigorẽ arcẽt. Mirũ dictu. Sed ali quãdo uisum:ruptis uasis stetere glaciatæ moles prodigii mõ:quoniã uini na tura nõ gelascit :alias ad frigus stupẽs tantum. Mitiores plagæ doliis cõdũt: ĩfodiũtq; terræ tota :aut ad portionẽ situs. Itẽ cælum prebẽt. Alii uero ĩpositis tectis arcẽt. Tra/ dũturq; ad hæc præcepta. Latus cellæ uinariæ aut certe fenestras obuerti ĩ aquilonẽ oportere:uel usq; ĩ exortum æqnoctialẽ. Sterqlinia & arborũ radices procul abesse:om niaq; odoris euitãdi :facillimo ĩ uina trãsitu. Ficos utiq; & caprificos. Doliis etiam in/ terualla dari:ne ĩter sese uitia serpãt cõtagione uini semper ocissima :Quin & figuras referre. Ventrosa ac patula minus utilia. Picari oportere orotinus a canis ortu:postea perfũdi marina aqua aut salsa:ac leui cinere sarmẽti ea aspergi:uel argilla aspersa myr rha suffiri:ipsasq; sæpius cellas. Imbecilla uina demissis ĩ terram doliis seruãda. Valida expositis:Nunq̃ implẽda. Et quo supsit :passo aut defruto pungẽdũ. admixto croco: pice ueteri cũ sapa. Sic coopcula doliorũ medicãda addita mastice ac pice. Bruma ape riri uetãt nisi sereno dies. Vetãt austro flãte luna ue plena. Flos uini cãdidus pbat̃ :ru/ bẽs triste signũ ẽ:si nõ is uini colos sit. Itẽ uasis ĩcalescẽtibus :opericulis ue sudãtibus. Quod celerite florere cœperit:odorẽq; trahere :non fore diutinũ. Ipsa quoq; defruta ac sapas cũ sit cælũ sine luna:hoc ẽ in syderis eius coitu neq; alio die coq iubẽt. Præterea plũbeis uasis ñ æreis :nucibus iuglãdibus additis. Eas. n. fumũ excipere. Capanie nobi lissima exposita sub diuo ĩ cadis uerberari sole luna hymbre ac uẽtis aptissimũ uidet̃

De uitanda ebrietate. Ca. XXII

a C si qs diligẽtius reputet:ĩ nulla parte operosior uita est:ceu nõ saluberrimũ ad potum aquæ liquorem natura dederit:quo cætera omnia animãtia utun tur. At nos uinum bibere & iumẽta cogimus:tãtoq; opere:tãto labore & ĩpen dio cõstat :quod hoĩs mẽtem mutet:ac furorem gignat :milibus scelerũ huic deditis tã ta dulcedine:ut magna pars nõ aliud uitæ præmiũ intelligat. Quinimmo ut plus ca piamus:sacco frangimus uires. Et alia irritamẽta excogitãtur. Ac bibẽdi cã etiã uene na cõficiũt̃. Aliis cicutã præsũmentibus :ut bibere mors cogat. Aliis pumicis farinã: &. quæ referendo putet docere. Cautissimos ex iis balineis quoq; coqui uidemus:exani

mesq; efferri Iã uero alios lectũ expectare nõ posse: imo uero nec tunicã. Nudosq; ibi ꝓtinus & anhelos ĩgẽtia uasa corripere: uelut ad ostentationẽ uiriũ: ac plene ĩfundere ut stati euomant: rursusq; hauriãt. Idq; iterũ tertioq;: tanq̃ ad perdẽda uia geniti: & tãq̃ effundi illa nõ possint: nisi p humanũ corpus. Ad hæc ptinent pegrinæ exercitatões & uolutatio in cœno: ac pectorosa ceruicis repãdæ ostẽtatio. Per oĩa hæc ƥdicat̃ sitis q̃ri. Iã uero quæ uasa adulteriis celata tanq̃ p se parũ doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriunt̃: atq; ẽt præmio inuitat̃ ebrietas. Et si diis placet: emitur alius ut uel quantũ biberit tantũ edat: & preciũ uiolentiæ lege accipit. Alius quantũ alea quæ sierit: tantũ bibit. Tunc auidi matronã oculi licent̃. Tunc graui produnt̃ marito. Tũc animi secreta ꝓferunt̃. Alii testamenta sua nuncupant. Alii mortifera loquunt̃: rediturasq; p iugulũ uoces nõ cõtinent: q̃ multis ita ĩteremptis. Vulgoq; ueritas iam attributa uino ẽ: Interea ut optime cadat: solẽ orientẽ non uident: ac minus diu uiuunt. Hinc pallor: & genæ pendulæ: oculoꝝ ulcera: tremulæ manus: effundentes plena uasa: & quæ sit pœna præsens: furiales sõni: & inquies nocturna: Præmiũq; sũmum ebrietatis libido portentosa ac iucundũ nefas. Postera die ex ore halitus fetidi: ac fere rerum omniũ obliuio: morsq; memoriæ. Rapere se ita uitã prædicant: cũ priorẽ diem quottidie ꝑdant: illi uero & uenientẽ. Tiberio Claudio principe ante hos. xl. annos institutũ ut ieiuni biberent: potusq; uini antecederent cibos: externis & hoc artibus: ac medicoꝝ placitis nouitate aliqua sese cõmendantiũ. Gloriã ac uirtute parthi quærunt. Famam apud græcos Alcibiades meruit. Apud nos cognomẽ ẽt nouellus Tricongius Mediolanensis ad ꝓconsulatũ usq; e ƥtura honoribus gestis: tribus cõgiis (unde & cognomen illi fuit) epotis uno ĩpetu: spectante miraculi gratia Tiberio principe in senecta iam seuero: atq; ẽt alias sæuo. Sed ipsa iuuenta ad merũ ꝓnior fuerat. Eademq; cõmendatõe credidere. L. pisonẽ urbis romæ curatorẽ ab eo delectũ: ꝙ biduo duabusq; noctibus per potationẽ cõtinuasset apud ipsũ iam principẽ. Nec alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrẽ Tiberiũ ferebat̃. Tricongii rara gloria: q̃n & hæc ars suis legibus constat: ñ labasse sermone: nec leuatũ uomitione: nõ altera corporis parte. Dũ biberet matutinas obisse uigilias: plurimũ hausissa uno potu. plurimũ præterea aliis minoribus addidisse optima fide: nõ respirasse ĩ hauriendo. neq; expuisse: nihilq; ad elidendũ in pauimẽtis sonũ ex uino reliquisse: diligenti scito legũ cõtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. F. binos cõgios simul haurire solitũ ipsi obiicit. M. q; Agrippæ a marcido ac temulẽto syphum ĩpactum. Etenim hæc sũt ebrietatis opera. Sed nimirũ hanc gloriam auferre Cicero uoluit ĩterfectori patris sui. M. Antonio. Is eñi ante eũ auidissime apprehẽderat hanc palmã: edito ẽt uolumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus approbauit plane (ut equidẽ arbitror) q̃ta p temulentiã mala terraꝝ orbi intulisset: exiguo tp̃re ante prœliũ actiacũ illud uolumen euomit. Quo facile intelligat̃ ebrius iã sanguine ciuiũ: & tanto magis eũ sitiens. Nãq; & hæc necessitas uitiũ comitat̃: ut bibendi cõsuetudo augeat auiditatem. Scitũq; est scytarum legati q̃to plus biberint: tanto magis sitire parthos. Est & occidentis populis sua ebrietas: fruge madida. pluribusq; modis p gallias hispaniasq; noĩbus aliis: sed rõne eadẽ. Hispanii iam & uetustatẽ ferre ea genera docuerunt: Aegyptus quoq; e fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaq; in pte mũdi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales succos: nec diluendo ut uina mitigãt: At hercule illic. telus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia inuentũ est queãdmodũ aqua quoq; inebriaret. Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi: intus uini: foris olei: arborum e genere ambo præcipui. Sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit ad bibendum. generibus centũnonagintaq̃q;. Si species uero æstimetur: pene duplici numero excogitatis: tantoq; paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

Nature Frugiferarum Arborum. Ca. I.

O LEAM THEOPHRASTVS celeberrimus e græcorum auctoribus urbis romæ ãno circiter quadrigẽtesioquadragesimo negauit nisi intra.xl mil.pas. a mari nasci. Fenestella uero oĩo nõ fuisse ĩ italia hispania atq; africa. Tarqnio Prisco regnãte: ab ãnis populi ro. clxxxiii. Quæ nũc peruenit trãs alpes quoq; & ĩ gallias hispaniasq; medias. Vrbis quidã ãno qtegesioqngẽto: Appio Claudio Cæci nepote. L. Iunio cõs. olei libræ duodenæ assibus uenire. Et mox ãno. dc. octogesio M. Seruius T. F. ædilis currulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo. ro. p totũ annũ. Minus ea miret̃ qui sciat post annos. xxii. Cn. Põpei. iiii. cõsulatu oleũ ꝓuinciis italiã misisse. Hesiodus quoq; ĩ primis cultũ agrorũ docẽdã arbitratus uitã: negauit oleæ satorẽ fructũ ex ea pcepisse queq̃. Tã tarda tũc res erat. At nũc etiã in plãtariis ferũt: translatarumq; altero ãno decerpũtur baccæ. Fabianus negat ꝓuenire ĩ friigdissimis oleã: neq; in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius: orchites: & radios: & positas. Nec desiderare rastros: aut falcẽ ullã: aut curã. Sine dubio & in iis solũ maxĩe cælũq; referre. Verumtamẽ attũdentur sicut & uites atq; etiam interradi gaudẽt. Cõsequẽs earum uindemia ẽ arsq; uel maior oleo q̃ musta tẽperandi. Ex eadẽ qppe oliua differũt succi. Primũ oĩm cruda atque nõdum inchoatæ maturitatis: hæc sapore præstãtissimo. Quin & ex ea prima unda preli laudatissima: ac deĩde p diminutiones: siue (ut nup inuentũ ẽ) exilibus tegulis pede incluso. Quãto maturior bacca: tanto pinguior succus: minusq; gratus. Optĩa aũt ætas ad decerpẽdũ: ĩter copiam bonitatẽq; incipiẽte bacca nigrescere. Nostri uocãt drupas: græci uero drypetas. Cætero distat an maturitas illa in torcularibus fiat: an ramis. Rigua fuerit arbor: an suo tantum bacca succo. Nihilque aliud q̃ rores cœli biberit.

De oleo. Ca. II.

n Etustas oleo tediũ affert nõ item ut uino: plurimũq; ætatis annuo ẽ: ꝓuida si libeat ĩtelligere natura. Quippe temulẽtiæ nascẽtibus uinis uti necesse non ẽ Quinĩmo inuitat ad seruandũ blanda inueterati caries. Oleo noluit parci: fecitque ueteratũ ea necessitate ꝓmiscuum. Et uulgo principatũ ni hoc quoque bono optinuit italia toto orbe: maxĩe agro uenafrano: eiusq; pte: quæ licinianũ fundit oleũ unde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguẽta hãc palmã dedere accomodato ipsis odore. Dedit & palatũ delicatiore sententia. Cætero baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquũ certamẽ ĩter istriæ terrã & beticæ par ẽ. Vicina bonitas ꝓuintiis: excepto africæ frugifero solo. Cæteris totũ id natura cõcessit. Oleũ ac uinũ nõ inuidit tantũ: satisq; gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena: quẽ in nulla parte uitæ numerosiorẽ esse docebimus.

De natura oliuæ: & oleæ ĩcipiẽtis. Ca. III.

o Liuæ constant nucleo: oleo: carne: amurca: Sanies est hæc eius amara. Fit ex aquis. Ideo siccitatibus minima: riguis copiosa. Suus quidẽ oliuæ succus est oleum: idque præcipue ex immaturis intelligimus: sicut de omphatio docuimus. Augetur oleũ ab arcturi exortu ad. xvi. Calen. octob. postea nuclei increscũt: & caro. Cũ sitiẽti hymbres copiosi accessere: uitiatur oleũ in amurcã. Huius color oliuã cogit nigrescere. ideoq; incipiẽte nigritia minimũ amurcæ: ãte eã nihil. Et error hominũ falsus existimãtiũ maturitatis initiũ: quod ẽ uitio ꝓximũ. Deĩde ꝙ oleũ crescere oliuæ carne arbitrant̃: cũ succus omis in corpus abeat: lignũq; ĩtus grãdescat. Ergo tum ma

me rigantur. Quod ubi cura multa siue hymbribus accidit: oleũ absumit̃: nisi secuta serenitate: quæ corpus ex tenuet. Omnino enĩ ut Theophrasto placet ẽ: olei causa calor. Quare & in torcularibus & iã in macelis multo igni quærit̃. Tertia ẽ culpa ĩ parsimonia: q̃m pp. ĩpendiũ decerpendi expectatur ut decidat oliua. Qui mediũ temperamentũ in hoc seruant: perticis decutiunt cũ iniuria arboꝝ sequentis anni damno.

Q uippe oliuantibus lex antiquissima fuit. Oleam ne stringito: ne ue uerberato. Qui cautissime agunt harundine leui ictu: nec aduersos ꝑcutiunt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogit̃ decussis germinibus. Nec minus si expetat̃ ut cadat. Hærãdo. n. ultra suũ tempus absumunt uenientibus alimentũ: & detinent locũ. Argumentũ est ꝙ nisi ante fauoniũ collectæ: nouas uires nõ resumunt: & difficilius cadunt. Primũ ergo ab autũni colligitur initio opere nõ natura posia: cui plurimũ carnis: mox orchites: q̃bus olei: post radios. Has enĩ ocissime occupat æstas: q̃a sunt tenerrimæ: & amurca cogit decidere. Differunt̃ uero ẽt in martiũ mensem: callose: contra humorẽ pugnaces: ob idq; minimæ: licinia cominia: Contra sergia: quã sabini regiã uocant: nõ ante fauonii flatũ nigrescentes: hoc ẽ ad. vi. idus febr. Tunc arbitrat̃ eas maturescere: & quoniã ꝓbatissimũ fiat ex iis oleũ. Accedere ẽt ratio prauitati uidet̃. Feruntq; frigore sterelitatẽ fieri: sicut copiã maturitate: cũ sit illa bonitas nõ temporis: sed generis tarde pütrescentis in amurcam. Similis error collectã seruandi in tabulatis: nec priusq̃ sudet premendi: cum omni hora oleũ decrescat. amurca augeat̃. Itaq; uulgo nõ amplius senas libras singulis modis exprimi dicunt. Amurcæ mensurã nemo agit quãto eo copiosior. reperiat̃ in eodẽ genere diebus adiectis. Omnino ĩ uita error publicus. Tumore oliuæ crescere oleum existimantiũ: præsertim cũ magnitudine copiã olei nõ constare indicio sint quæ regiæ uocant̃: ab aliis maiorinæ: & ab aliis bãbiæ grandissimæ: alioqn minimo succo. Et in ægypto carnosissimis olei exiguũ. Decapoli uero syriæ perq̃ paruæ: nec cappari maiores: carne tñ cõmendantur. quã ob causã italicis transmarinæ præferunt̃ in cibis cũ oleo uincant̃. Et ĩ ipsa italia cæteris picenæ: & sidicinæ. Sale illæ priuati condiunt̃. & ut reliquæ amurca sapa ue. Necnõ aliquæ oleo suo & sine arte sua cõmendatione pura innatant. Colibandes frangunt̃: ædeq; hærbarũ uiridiũ sapore cõdiunt̃. Fiũt & præcoces feruenti aqua ꝑfusæ: quãlibet ĩmaturæ. Mirũq; dulcẽ succum oliuas bibere & alieno sapore infici. Purpuræ sunt & in iis & ĩ uuis in nigrũ colorẽ transeuntibus. Posiæ sunt & sụpbe præter iam dicta genera. Sũt & prædulces ꝑ se tantũ siccatæ uuisque passis dulciores. Ad modum raræ in africa: & circa emeritã lusitaniæ Oleum ipsũ sale uindicat̃ a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ cõciso odorem accipit medicatõ alia ut uino. Palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differentia. Tribus ut plurimũ bonitatibus distat. Odor in tenui argutior: & is tamen ẽt in optima breuis.

De natura olei. Ca. IIII.

O Leo natura tepefacere corpus: & contra algores munire. Eidem seruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriã uertere græci uitiorum omnium genitores in gymnasiis publicando. Notum ẽ magistratus honori eius octogenis sestertiis strigmenta olei uendidisse. Oleæ honorẽ romana maiestas magnũ præbuit. Turmas equitũ idibus iuliis ex ea coronando. Itẽ minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant: græci uero oleastro olympiæ.

De cultura oliuarum. Ca. V.

U Vnc dicemus Catonis placita de oliuis: In calido & pingui solo radiũm maiorẽ: salentinam: orchitem: posiam: sergianam: cominianam: albicerã seri iubet. Adiicitq; singulari prudentia quã earum infimis locis optimã esse dicant. In frigido autem. & macro liciniã. Pingui enĩ aut feruenti uitiari eius oleũ: arboremq; ipsã fertilitate consumi. Musco præterea & robore infestari. Spectare olieueta in fauonium loco expositã solibus censet.

15

De seruãdis oliuis: & quomodo faciẽdũ oleũ. Ca. VI.

n Ec alio ullo modo laudat condi oliuas optime orchites & positas q̃ uel uirides in muria: uel fractas in lentisco. Oleũ q̃ acerbissimũ diu optimũ fieri. Cætero q̃primũ e terra colligẽdã. Si ĩquinata sit laudandã. Siccari triduo satis esse. Si gelẽt frigora: quarto die præmendã. Hãc & sale aspergi. Oleũ in tabulato minui: deteriusq; fieri. Itẽ in amurcã: & flagibus. Eæ sunt carnes: & inde fæces. Quare sæpius die decapulãdũ. Præterea conchas & plũbeas cortinas aere uitiari. Feruẽtibus omnia ea fieri clausisq; torcularibus: & q̃ minime uentilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cã enucleis ipsaꝝ ignis aptissimus: & e cortinis in labra fundẽdũ: ut feces & amurca liquentur. Ob id crebrius uasa mundãda. Fiscinas spõgia tergẽdas: ut q̃maxĩe pura sinceritas cõstet. Postea inuentũ ut lauarentur utiq; feruẽti aqua. Protinus prelo subiicerẽtur solidæ. Ita enim amurca exprimitur. Mox trapetis fractæ præmerentur. Iteꝝ premi plus q̃ centenos modios nõ probãt. Fructus uocãt. Quod uero post molã primũ ẽ flos fructus. Tres germiniforos a quaternis hominibus nocte ac die premi iustũ est.

De oleo factitio. Ca. VII.

n On erat tum factitiũ oleũ. Ideoq; arbitror nihil a Catone dictũ. Nũc eius genera plura. Primũq; persequemur ea quæ ex arboribus fiunt: & ĩter illas ante omnes ex oleastro: Tenue id: multoq; amarius q̃ oleæ: tantũ ad medicamentũ utile. Similimũ huic inest ex chamelea frutice saxoso. non altiore palmo: foliis oleastro: baccisq;. Proximũ fit & e cyci arbore in ægypto copiose. Alii scrotonẽ: alii rhibin: alii sisimũ siluestre appellãt. Ibiq; nõ pridẽ. Et in hispania repẽte prouenit: altitudine oleæ: caulæ ferulaceo: folio uitiũ: semine uuaꝝ graciliũ: pallidaꝝq;. Nostri eã uocãt ricinum a similitudine seminis. Coquitur id ĩ aqua: ĩnatansq; oleũ tollit̃. At in ægypto ubi abũdat sine igni & aqua sale aspersũ exprimitur: cibis fedũ lucernis exile. Amygdalinũ quod aliqui neopum uocãt: ex amaris nucibus arefactis: & in offã cõtusis aspersũ aqua & iterũ tusis exprimit̃ Fit & lauro admixto drupaꝝ oleo. Quidãq; e baccis exprimũt tantũ. Alii s foliis mõ. Alii folio & cortice baccaꝝ. Necnõ stiracẽ addũt: aliosq; odores Optima laurus ad id latifolia: siluestris: nigra baccis. Simile ẽ e myrto nigra: & hæc latifolia melior Tundũtur baccæ aspersæ calida aqua: mox decoquũtur. Alii folioꝝ mollissima decoquũtur in oleo: & exprimũt. Alii deiecta ea in oleũ prius sole maturant. Eadẽ ratio & ĩ satiua myrto: sed præfertur siluestris: minore: semine: quã quidã oxymirsinẽ uocãt: alii chamemyrsinẽ: qa coronæ habet similitudinẽ. Hæc est enim breuis fruticosa. Fit & ex citro: cupresso: nucibusq; iuglãdibus: quod caryinon uocant. Malis cædri quod cedreleon. Ex grano quoq; gnidio purgato semine & tuso. Itẽ lentisco. Nã & cyprinũ etiã: e glandẽ ægyptia ut fieret odoꝝ causa dictũ est. Indi etiã ex castaneis & sisama atq; oriza facere dicuntur. Ichthiophagi e piscibus. Inopia cogit aliquando luminũ causa & e platani baccis fieri aqua & sale maceratis. Et oenanthinũ fit de ipsa oenathe: ut dictũ est ĩ unguentis. Gleucino mustũ incoquitur uapore lento. Ab aliis sine igne circũdatis uinaceis diebus. xxii. bis singulis promixtis. Cõsumiturq; mustũoleo. Alii non sansucũ tantum admiscent: sed etiam preciosiora odoramenta. Et in gymnasiis quoq; conditur odoribus: sed uilissimis. Fit & de asphalto: calamo: balsamo: yri: cardamomo: meliloto: nardo gallico: panace: sansuco: helenio: cinami radice: omnium succis in oleo maceratis expressisq;. Sic & rhodinum e rosis: iuncinum e iunco: quod est rosaceo similimum Item hyoscyamo: lupinis: & narcisso. Plurimum autem in gæypto e raphani semĩe aut gramine hærbæ quod cortinon uocant. Item e sisama & urtica: quod agrostinum appellant. E lilio & alibi fit sub diuo sole: luna: pruina maceratum. Suis hærbis componunt inter cappadociam & seleuciam: quod seleuticum appellant: neruis admodum utile. Sicut in italia e gummi. E pice fit quod picinum appellant. cum concoquitur uelleribus supra halitum eius expansis atque expressis. Probatum maxime e brutia.

Legi bartholo... legi guir... ... decisione ... ...

Est enim pinguissima & resinosissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in syriæ maritimis: quod eleomeli uocant. Manat ex arboribus pingue: crassius melle: resina tenuius: sapore dulci: & hoc medicis. Veteri quoq; oleo usus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori uindicando a carie utile esse. Certe simulacrum Saturni romæ intus oleo repletum est.

De amurca. Ca. VIII.

f Vper omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearea cadosque illa imbui: ne bibant oleum. Amurca subigi areas terẽdis messibus ut formicæ rimæq; absint. Quin & lutum parietum & tectoria & pauimenta horreorum frumenti. Vestiarium etiam contra teredines: ac noxia animalia amurca aspergi. Semina frugum perfundi. Morbis quadrupedum arborum quoq; mederi illa efficaci ad ulcera interiora humani quoq; oris. Lora etiam ac coria oĩa & calceamina axesque decocta ungi atq; æramenta contra eruginem. Colorisq; gratia elegantioris & totã supellectilem ligneam: ac uasa fictilia in quis ficum aridam libeat asseruare. Aut si folia baccasq; & uirgas myrti aliud ue id genus simile. Postremo ligna macerata amurca nullius fumi tedio ardere. Oleam si lambendo capra lingua contigerit: depaueritq; primo germinatu sterilescere auctor est. M. Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ. Ca. IX.

r Eliqui arborum fructus uix specie figura ue non modo saporibus succisq; totiens permixtis atq; insitis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor. Ca. .X.

g Randissimis pineis nucibus altissimeq; a terra suspensis: intus exiles nucleos lacunatis includi tornis uestitos alia ferruginis tunica. Mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harum genus alterum tarentinum digytis fragili putamine auiumq; expositum furto in arbore. Et tertium apium picea satiua nucleorum cute uerius q̃ putamine adeo molli ut simul mandantur. Quartum pitya uocãt e pinastris: singularis remedii aduersus tussim. In melle decoctos nucleos taurini aquicelos uocant. Pinea corona uictores apud isthmum coronantur.

De malo cotoneo. Ca. XI.

h Is proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea: & græci cydonea ex creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos: prohibentq; crescere parentem. Plura eorum genera. Chrysomella incisuris distincta: colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora nostrata cognominata odoris præstantissimi. Est & neapolitanis suus honor. Minora ex eodem genere strutea odoratius uibrant: serotino prouentu. Præcocia uero mustea. Struteis autem cotonea insita suum genus fecere muluianum quæ sola ex iis uel cruda manduntur. Omnia iam & uirorum salutatoriis cubilibus ĩclusa simulacris noctium consiis imposita. Sunt præterea siluestria parua e struteis odoratissima in sepibus nascentia. Mala appellamus quãquam diuersi persica & granata: quæ in punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus. Lignum illis in corpore. Necnon & quædam e pyris libralia appellata amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De persico genera quattuor. Ca. XII.

s Ed persicorum palma duracius. Nationum habent cognomen gallica & asiatica. post autumnum maturescunt: æstate præcocia intra. xxx. annos reperta & primo denariis singula uenundata. Supernatia e sabinis ueniunt: popularia undiq;. pomum innocuum expetitur ægris. preciumq; singulis iam tricenni nummi fuere nullius maiore. Quod miremur quia non aliud fugacius. Longissima nãq; decerpto bidui mora est cogitq; se uenundari.

De pruno genera. xi. C. Ca. XIII.

i Ngens postea turba prunorum uersicolor:nigra:candicans.Hordearia appellata a comitatu frugis eius.Alia eodem colore seriora maioraq;.asinina cognoiata a uilitate:Sunt & nigra ac laudatiora:cærina atq; purpurea.Necnon ab externa gente armeniaca:quæ sola & odore cõmendãtur.Peculiaris impudẽtia nucibus est insitorum quæ faciẽ parẽtis succũq; adoptionis exhibẽt appellata ab utroq; nucipruna.Et hæc aũt & persica & cærina ac siluestria ut uuæ autũno cadis cõd ta usq; ad alia nascẽtia ætatẽ sibi ꝓrogant.Reliquorum uelocitas cito mitescẽtium trãsuolat. Nuper in betica malia appelari cepunt malis insita:& alia amygdalina amygdalis:His intus in ligno nucleus amygdalæ est.Nec aliud pomũ ingeniosius geminatũ est.In peregrinis arboribus dicta sunt damescena a syriæ damasco cognomiata:iam pridẽ in italia nascentia grãdiore quãq̃ ligno:& exiliore carne:nec unquã in ruga siccata quãdo soles sui desunt.Simul dici possunt populares eorum mixæ:quæ & ipsæ nũc cœpere romæ nasci insitæ sorbis.In totũ quidẽ persica pegrina etiã asiæ græciæq; esse ex noie ipso apparet:atq; ex perside aduecta.Sed pruna siluestria ubiq; nasci certũ est.Quo magis miror huius pomi mẽtionẽ a Catone non habitã:præsertim cũ condenda demõstraret quædã etiam siluestria.Nã persicæ arbores sero & cum difficultate trãsiere ut quæ in rhodo nihil ferant:quod primũ ab egypto earum fuerat hospitium.Falsum est uenenata cũ cruciatu in persis gigni:& pœnarum causa a regibus translata:& in ægyptum terra mitigata:Id enim de persea diligentiores tradunt:quæ in totũ alia est:myxis rubescentibus similis:nec extra orientem nasci uoluit.Eam quoq; eruditiores negauerunt ex perside propter supplitia translatam:sed a Perseo mẽphi satam.Et ob id Alexandrũ illa coronari uictores ibi instituisse in honorẽ attaui sui.Semper autem folia habet & poma subnascentibus aliis.Sed pruna quoq; omnia post Catonẽ cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorũ:genera.xxix. Ca. XIIII

m Alorum plura sunt genera.De citreis cum sua arbore diximus . Medicam autẽ græci uocant patriæ nomine.Aeq; peregrina sunt zinzipha & tuberes : quæ & ipsa non pridem uenere ĩ italiam .Hæc ex africa:illa ex syria. Sex .Papirius quem consulem uidimus primus utraq; attulit Diui Augusti nouissimis temporibus in castrorum aggeribus sata baccis similiora quã malis. Sed aggeribus præcipue decora: quoniam & in tecta iam siluæ scandunt.Tuberum duo genera.Candidum & a colore sericum dictum pene peregrina.Sunt & in uno italiæ agro ueronensi nascentia:quæ lanata appellantur.Lanugo ea obducit.Struteis quidem persicisq;.Plurimis tamen peculiaræ nomen dedit nulla alia comendatione insignibus.Reliqua cur pigeat nomiatim indicare?cum conditoribus suis eternam ꝓpagauerint memoriam:tãquã ob egregium aliquid in uita factum?Ni fallor apparebit ex eo ingenium inserendi: nihilq; tã paruũ esse quod nõ gloriã parere possit.Ergo habent originẽ a Matio Gestioq; & Manlio:item Claudio a quibus cotoneo isito.Ab Appio e claudia gẽte appiana sũt cognoiata:Odor ẽ his cotoneorum:magnitudoq;.Sed claudianis color rubeus.Ac ne qs id ambitu ualuisse claritatis & familiæ putet:sunt & sectiana ab iuentore libertino isignia rotunditate.Cato adicit quiriana:& quæ tradit in doliis cõdi scantiana:Oium ãt nuprime adoptata sunt pua gratissimi saporis quæ petisia nominãtur.Primas nobilitaue re camerina & græcula.Cætera e causis traxere nomẽ.Germanitatis cohærentia & gemella nunquam singula in fœtu.A colore serica:cognatione melappia: mustea a celeritate mitescendi.Quæ nunc melimella dicuntur a sapote melleo.Orbiculata ex figura orbis in rotunditatem circumacti.Hæc in epiro primum prouenisse argumento sunt græci:qui epirotica uocant Mammarum effigie ortomastica . A conditione castrati seminis:quæ spadonia appellant. Belgemella a foliis . Folium enim unum aliquando & geminũ erumpit e latere medio.Celerrime in rugas marcescũt preãnutia

Armeniaca uix differt a pruno

Stolide tument pulmonea: Sűt q̃bus sanguineus ẽ color: origine ex mori isitű tracta. Cűctis uero q̃ fuerunt ac sole partes rubẽt. Sunt & parua grati saporis: atq; ẽt acutiora odore siluestria. Id peculiare ĩprobitatis & acerbitatis cõuitium: & uis tanta ut aciem gladii pstrigat: Dacis ferme uilissimis nomẽ: q̃q̃ primis. aduẽtu decerpiq; pperãtibus.

De pyris & insitorű uarietate. Ca. XV.

c Adem cã in pyris taxatur: superba cognoĩe: Parua hæc: sed ocissima. Cunctis aũt crustumina gratissima. Proxima iis falerna a potu: quoniã tanta uis suc ci abűdat. Lactea hæc uocant̃ ĩ his: q̃ aliis colore nigro donãt syriæ. reliquoꝝ noĩa aliter in aliis atq; aliis locis appellant̃. Sed confessis urbis uocabulis auctores suos nobilitauere. Decumiana & ex eo tractű q̃ pseudo decimianum uocant. Dolobelliana lõgissimi pediculi. põpeianu cognoĩe mamosa: liceriana: seueriana & q̃ ex iis nata sunt tyriániana longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra. Paulo supbis maiora. Lateriana anitiana. Post autűnalia acciduo sapore iucunda. Tiberiana appellat̃. quæ maxime Tiberio principi placuere. Colorantur magis sole: grandescuntq; alioquin eadem essent quæ liceriana. Primæ noĩa habent serissima omniű amerina: picentina: numantina: alexandrina: numidiana: græca: & in iis tarentina: signina: quæ alii a colore testacea appellant: sicut onychina purpurea. Ab odore myrrapia laurea: nardina. A tempore hordearia. A collo ampullacea & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitana. Acidula succi: In creta nominum causa est barbaricisq; ueneriisq;: quæ colorata dicunt. Regiisque quæ minimo pediculo. Sessilia patriciis uoconiis uiridibus oblongisq;. Præterea dixit uolema Virgilius a Catone sűpta: qui & sementina & mustea nominat. Pars hæc uitæ iampridem puenit ad columen expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum: malis platanű: cerasis ulmum dicat. Nec quicq̃ amplius excogitari potest: nullum certe pomum nouű diu iam inuenitur. Neq; omnia insita misceri fas est sicut nec spinas inseri: quando fulgura expiari ñ queunt. Facile quoque genera insita fuerunt: tot fulgura uno ictu pronuntiant̃. Turbinatior pyris figura. In iis serotina ad hymen usq; ad matrẽ pendent gelu maturescentia. Græca: ampullacea: laurea: sicut in malis amerina. scãtiana. Conduntur uero pyra ut uuæ: ac totidẽ modis: non aliter q̃ in cadis. Præterea quæ pomis proprietas pyris quoq; uini. Similiter iis ægris medentes in escam dant: ac uino & aqua coquuntur: atque pulmentarii uicẽ implent: quod non alia præter cotonea & strutea.

De pomis seruandis & uuis. Ca. XVI.

i N uniuersum uero de pomis seruandis præcipitur. pomaria ĩ loco frigido ac sicco cõtabulari. Septemtrionalibus fenestris sereno die patere. Austros specularibus arcere. Aquilonis quoq; afflatu poma deturpante. Colligi mala post æquinoctium autumnale: neq; ante. xvi. lunam: neq; ante primam horam. Cadiua separari stramẽtis: storeis: paleis ue susterni. Rara componi: ut limites parui spiritű æqualem accipiant. Amerina maxime durare: meli mella minime.

De cotoneis pyris & sorbis. Ca. XVII.

o Otoneis interclusis spiramentű omẽ adimendum: aut incoqui melle ea: imergi ue oportere. punica aqua marina feruente indurari: mox triduo sole siccata: ita ne nocturno rore cõtingant̃ suspendi. Cű libeat uti: aqua dulci perlui. M. Varro & ĩ doliis harenæ seruari iubet & ĩmatura obrui terra ĩ ollis fundo effracto: sed spiritu excluso: ac surculo pice. Sic ẽt crescere amplitudine maiore q̃ possint ĩ arbore. Cætera mala foliis ficulneis præterq̃ cadiuis singula cõuolui: cistisq; uitilibus cõdi uel creta. figulinarű illini. pyra ĩ uasis fictilibus picatis inuersis obrui iter scrobes. Tarẽtina serissime legi. Anitiana seruari & ĩ passo. Sorba uero & ĩ scrobibus gypsato opculo duű pedű terra supinducta in loco aprico inuersis uasis: & ĩ doliis ut uuas cű ramis suspẽdi. E pximis auctoribus q̃dã altius curã petűt: putariq; stati poma ac uites ad hűc

ulũ præcipiunt decrescente luna. Post horã diei tertiã cælo sereno aut siccis à uẽtis. Similiter delegi & ex locis siccis: & ante perfectam maturitatem: addito ut luna infra terram. sic uuas cũ maleolo sarmentis ut duro demptis forcipe corruptioribus acinis ĩ dolio picato recẽti suspẽdi: exclusa omni aura operculo & gypso. Sic & sorba & pyra illitis oium surculis pice. Dolia ꝓcul ab aqua esse. Quidã sic cũ palmite in gypso cõdũt: capitibus eius scyllæ ĩfixis utrinq;. Alii etiã uina habẽtibus doliis: dum ne cõtingant ea uuæ. Aliqui mala ĩ patinis fictilibus fluitãtia: quo genere & uino odorẽ acqri putant. Aliqui oĩa hæc ĩ milio seruare malũt. Pleriq; uero ĩ scrobe duũ pedũ altitudinis harena substrata: & fictili opculo: dein terra opto. Certa qdã etiã figulina uuas alinũt: siccatasq; sole suspẽdũt: in usu diluẽtes cretã. Eandẽ pomis in uino subigunt. Mala uero generosissima eadẽ rõe crustãt gypso uel cæra. Quæ nisi maturauerit: incremẽto calicẽ rumpũt. Semp aũt in pediculos collocãt ea. Alii decerpũt cũ surculis: eosq; in medullã sambuci abditos obruũt: ut supra scriptũ ẽ. Aliis singulis malis pyrisq; singula uasa fictilia assignãt: & opcula eoꝝ picata dolio iteꝝ ĩcludũt. Necnõ aliqui in floccis capsisq; quas luto paleato illinũt. Alii hoc idẽ in patinis fictilibus. Aliq & in scrobe subiecta harena. ita sicca operiũt mox terra. Sũt qui cotonea cæra põtica illita melle demergãt. Columella auctor in puteos cisternas ue in fictilibus uasis pice diligẽti cura illitis mergi Liguria maritima alpibus ꝓxima uuas sole siccatas iunci fasciis ĩuoluit: cadisq; conditas gypso ĩcludit. Hoc idẽ græci platani foliis: aut uitis ipsius: aut fici uno die ĩ umbra siccatis: atq; in cado uinaceis ĩterpositis. Quo genere coa uua & berritia seruãtur nullius posteritati postferẽdæ. Quidã ut has faciãt in cinere lexiuio tingũt protinus q̃ detraxere uiribus. Mox in sole siccãt. Tum foliis ut supra dictũ ẽ inuolutas uinaceis stipant. Sũt qui malũt uuas in scobe ramẽtisq; abietis: populi: fraxini: seruare. Sũt qui suspendi procul malis: protinusq; in granariis iubeant: quoniã optime sit operimẽto puluis pensilibus. Contra uespas remedio ẽ oleo aspergi ex ore: ut de palmis diximus.

De ficis genera. xxix. Ca. XVIII.

Reliquo genere pomoꝝ ficus ãplissima ẽ. Quedãq; & pyris magnitudĩe æmula De ægyptiæ cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Iudea rubet oliuæ magnitudine rotundior tantũ sapore mespili. Alexãdriã hãc ibi uocãt: crassitudine cubitali ramosã: materia calidã: lentã sine lacte: cortice uiridi: folio tiliæ: sed moli. Onesicritus tradit ĩ hyrcania multũ nostris esse dulciores: fertilioresq;: utq; modios. cclxx. singulæ ferãt. Ad nos ex aliis trãsire gẽtibus chalcidicæ: quaꝝ plura genera. Siqdem & lydiæ quæ sunt purpureæ: & mamillanæ similitudinẽ mãmaꝝ habẽt. Et callistrutiæ partim sapore præstãtiores ficoꝝ oium frigidissimæ. Nã de africanis quas multi præferũt cũctis magna quæstio ẽ: cũ id genus in africã nupime trãsierit: patriæ nomen optinẽt. Nã alexãdriæ enixiores. Cãdicãs terina cognoĩe delicata. Nigra & rhodia ẽ & tyburtina de præcocibus. Sũt & auctoꝝ noĩa iis. Liuiæ Põpeiæ siccatæ hæ solæ ĩ annuos usus aptissimæ cũ mariscis: & quas harũdinei folii macula uariat. Est & herculanea & albicerata: & aratia alba: pediculo minimo latissima. Primo ãt ꝓuenit porphyritis lõgissimo pediculo. Comitat̃ eã e minimis & uilissimis popularis dicta. Contra nouissima sub hyeme maturat̃ chelidonia. Sũt præterea eadẽ serotinæ & præcoces bifere alba ac nigra cum messe uindemiaq; maturescẽtes. Serotinæ & a corio appellatæ duro Ex chalcidicis quaꝝdam trifero ꝓuentu. Tarenti tantum prædulces nascũtur: quas uocant onas. Cato de ficis serendis ita memorat. Ficus mariscas in loco cretoso aut apto serito. In loco autem crassiore aut stercorato africanas: sed & herculaneas: sagõtinas hybernas: telianas atras pediculo longo. Postea tot subire nomina atq; genera: ut uel hoc solum æstimantibus appareat mutatam esse uitam. Sunt & hybernæ quibusdã ꝓuintiis: sicuti mesiæ: sed arte non natura. Paruaꝝ genus arboꝝ post autũnũ fimo cõtegunt: deprehẽsasq; ĩ his hyeme grosos: quæ mitiorẽ cælo refossæ cũ arbore: atq; ĩ lucẽ

remissæ nouos soles aliosq; q̃ quibus uixere:auidæ tanq̃ iterũ naturæ accipiunt: & cũ uenientiũ flore maturescunt:alieno præcoces ãno:in tractu uel gelidissimo. Sed a Catone appellata iam tũ africana ãmonet & africæ ad ingens documentũ uso eo pomo. Nãq; perniciali odio carthaginis flagrans:nepotũq; securitatis anxius:cũ clamaret ĩ oĩ senatu carthaginẽ delendã:attulit quodã die in curia præcocẽ ex ea ꝓuintia ficũ. Ostẽdensq; patribus interrogo uos inquit qñ hoc pomũ demptũ putatis ex arbore? Cũ inter oẽs recens eẽ cõstaret. Atq tertiũ inquit ante diem scitote decerptum carthagine:tã ꝑpe a muris habemus hostẽ: Statimq; sumptũ est punicũ tertium bellũ: quo carthago deleta est. Quãq̃ Catone anno sequente rapto. Quid primũ in eo miremur? curam ĩgenii:an occasionem fortuitã:celeritatemq; cursus:an uehementiã uiri? Super omnia equidẽ est quo nihil equidẽ duco mirabilius:tantã illam urbẽ & de terrarũ orbe p.cxx. annos urbis æmulam unius pomi argumento euersã. Quod ñ trebia aut trasimenus nõ cannæ busto insignes romani noĩs perficere potuere. Nõ castra punica ad tertium lapidẽ uallata. Portæq; colinæ adequitans ipse Hãnibal. Tanto ꝑpius carthaginem pomo Cato adiri monuit. Colitur ficus arbor ĩ foro ipso ac comitio romæ nata sacra fulguribus ibi conditis. Magisq; ob memoriã eius quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen. Ita enĩ uocabant mãmam. Miraculo ex ære iuxta dicato tanq̃ in comitiũ sponte trãsisset. Adacto nauigio ilico arescit. Rursusq; cura sacerdotũ seritur. Fuit & ante saturni ædẽ urbis anno ducentesimo sexagesimo sublata sacro a uestalibus facto cũ Siluani & Isidis simulacrum subuerteretur. Eadem aũt fortuito sato adiuuit in medio foro: quasi sidẽtia imperii fundamenta ostento fatali. Quæ Curtius maximis bonis hoc est uirtute ac pietate ac morte præclara expleuerat. Aeque fortuita eodẽ loco ẽ uitis atq; olea ũmbræ gratia. sedulitate plebeia satæ. Ara inde sublata gladiatorio munere Diui Iulii: qđ nouissime pugnauit in foro. Admirabilis ẽ pomi huiusce festinatio unius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico & caprificationẽ. ¶Ca. XIX

Aprificus e siluestri genere ficus nunq̃ maturescẽs: sed quod ipsa ñ habet aliis tribuens: quoniã ẽ naturalis causaꝝ transitus: atq; e putrescentibus idẽtidem generatur aliqd. Ergo culices parti fraudati alimento in matre: hoc ẽ putri eius tabe ex qua nati ad cognatã uolant: morsuq; ficoꝝ crebro hoc ẽ auidiore pastu aperientes ora eaꝝ. atq; ita penetrantes ĩtus solẽ primo secũ ĩducunt: cerealesq; auras immittunt foribus aptis. Mox lacteũ humorẽ: hoc ẽ infantiã pomi absumunt. quod fit & spõte. Ideoq; ficetis caprificus ꝑmittit̃ ad rõnẽ uenti: ut flatus euolantes ĩ ficos ferat. Inde reptum ut illatæ quoq; aliunde & iter se colligatæ inîicerent̃ fico. Quod ĩ macroso & aglonio situ nõ desiderat̃: quoniã spõte arescunt loci situ: rimisq; eadẽ quæ culicũ opera cã ꝑficit. Necnõ ubi multus puluis: quod euenit maxĩe frequenti uia apposita. Nãq; & pulueri uis siccandi: succũq; lactis absorbendi: quæ rõ puluere & caprificatione hoc quoq; præstat: ne decidant absumpto humore tenero: & ꝯũ quadam fragilitate ponderoso. Ficis mollis oĩbus tactus. Maturis frumenta ĩtus: Succus maturescẽtibus lactis in coctis mellis. Senescunt in arbore. Anusq; distillant. Gũmi lachrymam siccant. Honos laudatas seruat ĩ capsis. Ebriso insula ꝑstantissimas amplissimasq;: & mox in marrucinis. At ubi copia abundat ĩplentur orcæ: in asia cadi: aut in ruspina africæ urbe: panisque simul & obsonii uicẽ siccatæ ĩplent: utpote cũ Cato cibaria ruris opariis iusta ceu lege santiens minui iubet ꝑ fici maturitatẽ: cũ & obsonii uicẽ habeant recentes ficus: Salis siccatis & casei loco uesci nuper excogitatũ est. Ex hoc genere sunt ut diximus cottona & caricæ: quæq; cõscedenti naui aduersus parthos. omen fecere. M. crasso uenales ꝑdicantis uoce cauneæ. Oĩa hæc in albense rus e syria intulit. L. Vitellius q postea censor fuit: cũ legatus in ea ꝓuintia esset nouissimis Tiberii Cæsaris tꝑibus.

Caprificationis historia illustrauit L. Iulius Ponzedera Archi[illegible]

De mespilis & eorum generibus tribus. Ca. XX.

m Alorum pirorumq; generi adnumerentur iure mespila atq; sorba. Mespil s tria genera: anthedon: setania: Tertiũ degenerat. Antedoni tametsi similius ẽ quod gallicũ uocãt: setaniæ tamẽ maius pomũ. Cãdidi usq; acini: molliore lingno. Anthedoni cæteris minus pomũ: sed odore præstãtius: & quod diutius seruet: Arbor ipsa de ãplissimis. Folia ãteq; decidãt rubescũt. Radices multæ atq; altæ: & ideo ĩextirpabiles. Nõ fuit hæc arbor ĩ italia Catonis æuo.

De sorbis genera quattuor. Ca. XXI.

s Orbis quadruplex differẽtia. Aliis enĩ eorũ rotunditas mali. Aliis turbinatio pyri. Aliis ouata species: ceu malorũ aliquibus. Hæc obnoxia acri odore: & suauitate iucũda: Cæteris uini sapor. Generosissima qbus circa pediculos folia. Quartũ genus torminale appellãt: remedio tãtũ pbabile. assiduũ prouẽtu: minimũq; pomo arbore dissimili: foliis pene platani. Nõ ferũt ãte trimatum ex ullo genere. Cato & sorba sapa cõdi iubet. Ab iis locũ ãplitudine uindicauerũt quæ cessere auctoritati.

De nuce ioglãde. Ca. XXII.

n Uces ioglãdes quãquã & ipsæ nuptialiũ fescenninorũ comites: multũ pineis minores uniuersitate. Eadẽq;: portiõe ãpliores nucleo Necnõ & honor his naturæ peculiaris: gemino ptectis opermẽto: puluinati primũ calicis. mox ligne putaminis. Quæ cã eas nuptiis fecit religiosas tot mõis foetu munito quod ẽ uerisimilius: quã quia cadẽdo tripudiũ sonũ ue faciãt. Et has e pside a regibus trãslatas indicio sũt græca nomina. Optimũ quippe earũ genus persicũ atq; basilicõ uocãt: Et hæc fuere prima noĩa. Carion a capitis grauedine pter odoris grauitatẽ cõuenit dictũ. Tigũtur cortice earũ lanæ: & ruffitur capillus primũ pdeũtibus nucleis: Id cõpertũ infectis tractatu manibus. Pinguescũt: uetustate. Sola differẽtia generũ ĩ putamine duro fragili ue & tenui ac crasso loculoso & simplici. Solũ hoc pomũ natura cõpactili operimẽto clausit. Nanq; sũt bifide putaminũ carinæ. Nucleorũq; illis quadripitita distinctio lignea ĩter cursãte mẽbrana. Cæteris quicquid ẽ solidũ ẽ. Ut ĩ auellanis & ipso nucũ genere: quas antea abellinas patrio noĩe uocabãt. In asia græciaq; e ponto genere: & ideo põticæ nuces uocãt Has quoq; mollis ptegit barba. Sed putamini nucleisq; solida rotũditas inest. Eæ & torrẽtur. Umbilicus illis ĩtus ĩ uẽtre medio. Tertia ab iis natura amygdalis tenuiore: se simili ioglãdiũ sũmo operimẽto. Itẽ secũdo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine: & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in italia Catonis ætate dubitat: quoniã græcas noiat: quas qdam & ĩ ioglãdium genere seruãt. Adiicit præterea auellanas: & galbas: prenestinas. quas maxime laudat: & cõditas ollis ĩ terra seruari uirides tradit. Nũc thasiæ & albẽses celebrãtur: & tarẽtinæ duo genera: fragili putamine: ac duro. Quæ sunt ãplissime: & minime rotũdæ. Præterea molluscæ putamẽ rũpẽtes: Sũt qui honori nomẽ iterpretẽtur: & Iouis glãdẽ esse dicũt. Nuper cõsularẽ uirũ audiui biferas & ioglãdes nuces se habere profitẽtẽ. De pistaciis & ipsi rettulimus. Et hæc autem idem Uitellius in italiam primus intulit eodem tempore. Simulq; ĩ hispaniam Flaccus pompeius eques romanus. qui cum eo militabat.

De castaneis genera. octo. Ca. XXIII.

n Uces uocamus & castaneas: quãquã accomodatiores glandiũ generi. Armatũ iis echinato calice uallũ: quod inchoatũ glãdibus. Mirumq; uilissima esse quæ tãta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdã partus ex uno calice. cortexq; lẽtus. Proxima uero corpori mẽbrana: & ĩ iis & ĩ nucibus saporẽ ni detrahat̃ infestit. Torrere has in cibis gratius modulantum. laturas præstãti ieiunio foeminarũ qdã imaginẽ panis. Sardibus eæ puenere primũ. Ideo apud grecos sardianos balanos appellãt. Nã Diuus Tiberius postea balanum nomen imposuit excellentioribus satu factis. Nunc plura earũ genera. Tarentinæ faciles: nec operoso sunt cibo: planæ figura

Rotundior q̃ balanitis uocat̃ purgabilis maxīe:& sponte ꝓsiliens. Pura & plana est ex eis & salariana. Taretina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta: quod di cemus ī ĩsitis meterana: quã rubẽs: cortex ꝓfert triãgulis & popularibus nigris: q̃ cocti uæ uocant̃. Patria laudatissimis tarentũ:& in campania neapolis. Cæteræ suũ paulo gignuntur: scrupulosæ corticis: intra nucleos quoq; ruminatione.

De siliquis & carnosis pomis & moris & de acinis & baccis. Ca. XXIIII.

Aud ꝓcul abesse uident̃:& prædulces siliquæ: nisi ꝙ in his cortex ipse mãdit̃. h Digytorũ hoīs longitudo illis:& interī falcata pollicari latitudine. Glãdes īter poma numerari nõ pñt. Quã ob rẽ in sua natura dicentur. Reliqua carnosi sunt generis: eaq; baccis atq; carnibus distant. Alia acinis caro: alia moris: alia unedoni bus:& alia acinis inter cutẽ succũq; alia myxys: alia baccis: ut oliuis. Moris succus in carne uinosus: trini colores: candidus primo: mox rubẽs: maturis niger. In nouissimis florent. Inter prima maturescunt. Tingunt manus succo. Maturæ ruunt: acerbæ mi nime. In hac arbore ingenia ꝓfecerunt: nec noībus: nec insitis: nec alio mõ q̃ Pompeii Magnitudine differũt mora ostiensia:& tusculana. Romæ nascunt̃ & in rubis multũ differente callo. Aliud corpus ẽ e terrestribus fragis. Aliud cõgeneri eorũ unedoni: qđ solũ pomũ simile frutici terræq; gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus anno mature scit: pariterq; floret subnascẽs:& prior coquitur. Mas sit an fœmina sterilis īter auctores nõ constat.. Pomũ inhonorũ: ut cui nomen ex argumẽto sit uinũ tantũ edendi. Duo bus tñ hoc noībus appellant græci comaron & memecylon. Ex quo apparet totidẽ esse genera & apud nos. Alio noīe arbutus uocatur. Iuba auctor ẽ quinquagenũ cubitorũ altitudine ī arabia eẽ eas. Acinorũ quoq; magna ẽ differentia. Primũ īter uuas ipsas cal lo: teneritate: crassitudine: iteriore ligno aliis paruo:& aliis ẽt gemino q̃ minime feraces musti. Plurimũ uero differũt hederæ sabuciq; acini. In figura ẽt punici angulos quip pe soli: nec cutis ulla singulis: præter cõmunẽ quæ ẽ candida: totisq; succus & caro est iis præcipue quibus paruulũ inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nãq; sũt oli uis: lauris:& alio modo loto: cornis: alia myrtis: lẽtisco. Aqfolio enĩ ac spinæ sine succo Medioq; etiam non genere inter baccas acinosq; cerasis. Pomum iis primo candidum: & fere omnibus baccis: mox aliis uirescit: ut oliuis: lauris. Rubet uero moris: cerasis: cor nis. Deinde nigrescit moris: cerasis: oliuis.

De cerasis genera octo. Ca. XXV.

Erasi ante uictoriã mithridaticã. L. Luculli nõ fuere in italia. At urbi ãno sex c centesimo octogesimo is primũ uexit e ponto: annisq;. cxx. trans oceanum ī britaniã puenere. Eadẽ ut diximus in ægypto nulla cura potuere gigni. Cera sorũ aproniana maxime rubent. Nigerrima sũt ut actia. Cæciliana uero & rotunda. Iu lianis gratus sapor: sed pene tantũ sub arbore sua: adeo teneris: ut gestatũ non tolerent Principatus duricianis: quæ cãpania plyniana appellat. In belgica uero lusitanis. In ri pis ẽt rheni. Tertius is colos e nigro ac rubenti uiridiq; similis maturescentibus semp. Minus qnquẽnio ẽ ꝙ prodire quæ uocant laurea: nõ igratæ amaritudinis īsitæ ī lau ro. Sunt macedonica paruæ arboris raroq; tria cubita excedentis. & minore ẽt nũc fru tice chamecerasi. Inter prima hoc e pomis colono gratiã annuam refert. Septẽtrione fri gidisq; gaudet. Siccatur etiam sole: conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentisco. Ca. XXVI

Væ cura & cornis atq; lentisco adhibetur: ne qđ nõ hoīs uentri natũ esse ui q deatur. Miscentur sapores:& alio alius placere cogitur. Miscent̃ uero & terre que cæli tractus. Inq; alio cibi genere india aduocatur: in alio ægyptus: cretæ cyrenæ: singulæque terræ. Nec cessat in ueneficiis uita: dummodo omnia deuoret. pla nius hoc fiet in hærbarum natura.

De generibus succorum & de odore. Ca. XXVII.

I Nterim quæ sũt cõmunia & pomis omnibusq; succis saporũ genera tresdecĩ reperiunt͂ : dulcis : suauis pinguis : amarus : austerus : acer : acutus : acerbus : acidus : salsus. Præter hæc tria genera sunt mirabili maxime natura. Vnũ ĩ quo plures pariter sentiunt͂ sapores : ut uinis. Nãq; in iis & austerus & acutus & dulcis & suauis : omnes alieni. Alteꝝ est genus ĩ quo sit & alienus qdẽ : sed & suus quidã & peculiaris : ut ĩ lacte. Siquidẽ inest ei quod tamen iure dici nõ põt dulce : & pingue & suaue optinẽte lenitate : quæ ipsa succedit ĩ saporis uicẽ. Nullus hic aquis : ne succus qdẽ ut tamẽ eo ipso fiat aliquis : ac suum genus faciat. Sẽtiri quidẽ aquæ saporẽ ullũ succũ ue uitiũ est. Magnũ his omnibus ĩ odore momẽtũ & magna cognatio q & ipse nullus est aquis : aut si sentitur omnino uitium est. Miꝝ tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse sine odore sine succo : aqua aer ignis.

De succis fructuum & arborum : & coloribus : & odoribus : & natura. pomorum : & de commendatione fructuum: Ca. XXVIII.

E rgo succoꝝ uinosus pyro : moro : myrto : Minime quod miremur uuis. At pinguis oliuæ : lauro : nuciiuglandi : amygdalis. Dulcis uuis : ficis palmis. Aquosus prunis. Magna ẽ & ĩ colore succi differentia. Sãguineus moris : cerasis : cornis : uuis nigris. Idem albis cãdidus. Lacteus ĩ capite ficis : ĩ corpore ñ itẽ spumeus. malis. Nullus persicis : cũ præserti duracina abũdet succo : Sed quis eius ullum dixerit colorem? sua in odore miracula. Malis acutus. Persicis dilutus. Dulcibus nullus Nã & uinum tale sine odore : Tenue : odoratius. Multoq; celerius talia ad usum ueniunt q̃ pinguia : Quæ odorata nõ eodẽ ĩ gustu tenera : quia nõ sũt pariter odor & sapor. Quã ob rẽ citreis odor acerrimus. Sapor asperimus quadãtenus & cotoneis. Nullusq; odor ficis. Et hactenus sint spẽs ac genera pomoꝝ. Naturas arctius colligi par ẽ : Alia siliqs gignũtur : ipsis dulcibus : semẽq; cõplexis amaꝝ Cũ ĩ pluribus semina placeant : in siliqua dãnent͂. Alia baccis : quaꝝ ĩtus lignũ & extra caro : ut oliuis cerasis. Aliquarũ intus baccæ : foris. lignũ : ut in his quæ in ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura : eadẽ & pomis. Alioꝝ ĩtus corpus & foris lignũ : ut nucũ. Aliis foris corpus ĩtus lignum : persicis : & prunis : uitiũq; cinctum fructu : cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces. Corio castaneæ : Detrahitur hociis. At in mespilis manditur. Crusta teguntur glandes. Cute uuæ. Corio & membrana punica. Carne : & succo mora cõstãt. Cute & succo cerasi. Quædam stati a ligno recedũt : ut nuces & palmæ Quædã adherẽt ut oliuæ lauroq;. Quorũdã generi utraq; e natura : ut psicis. Eteni duracinis adhæret corpus : e lignoq; auelli neqt : cũ ĩ cæteris facile sepetur. Quibusdã nec ĩtus nec extra lignũ : ut ĩ palmaꝝ genere. Aliquoꝝ lignũ. ipsũ in usum & pomi uicẽ ut genera myxis : quã ĩ ægypto gigni diximus. Quoꝝdã extra gemina geminãt͂ uitia : ut ĩ castaneis : amygdalis : nucibusq; iuglãdibus. Quoꝝdã natura trigemina est : corpus : deĩde lignũ rursusq; semẽ ĩ ligno ut psicis. quædã ĩter se densa ut uuæ : sorba quæ ramos circũdata ex oĩ parte uuaꝝ mõ degrauãt : Alia. rara ut ĩ persicis. quædam alioꝝ cõtinent͂ ut granata. Depẽdẽt alia pediculis ut pyra. Alia racemis ut uuæ : palmæ. Alia & pediculis & racemis : ut hederæ sambuci. Alia ramo adhærent ut in lauro quædã utroq; mõ : ut oliuæ. Nã & breues pediculi & longi. quædam uasculis cõstant : ut punica : & mespila : lotosq; ĩ ægypto & euphrate. Iã uero diuersa gratia & commendatio. Carnæ palmæ placent. Crusta thebaicæ. Succo uuæ & caricæ. Callo ipyra ac mala. Corpore melimela. Mora cartilagine. Nuclei grano. quædã ĩ ægypto cute caticæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus ut putamen. Eadem in. siccis maxime placet. In papyris : & ferulis spinaq; alba caulis ipse pomum est. Sunt & ficulni caules In fruticoso genere cum. caule capparis. In siliquis uero quod manditur quid nisi lignum ẽ. Non omittendam seminis earum proprietas. Nam neq; corpus neq; lignum nec cartilago dici potest : neq; aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius.xxix. Ca. XXIX.

Vccorum natura præcipuá admiratioñe in myrto habet. Quando ex uua omniũ olei uiniq; bina genera fiunt. Itẽ myrtidanũ ut diximus. Et alius usus baccæ fuit apud antiquos: anteq̃ piper reperiret: libæ optinens uicẽ. Quodã etiam generosi obsoni nomine inde tracto: quod etiam nunc myrtatũ uocatur. Eademq; origione apro℞ sapor cõmendatur: plerũq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in europa tetriore cælo quod e ceraunis montibus icipit. Primum celcei i Elpenoris tumulo uisa traditur: græcũq; ei nomen remanet: quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc roma est iam tum cũ conderetur. Quippe ita traditur myrtea uerbena romanos sabinosq; cum ꝑpter raptas uirgines dimicare uoluissent depositis armis pacificatos in eo loco qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim ãtiqui pugnare dicebant. Et in ea quoq; arbore suffimenti genus habetur. Ideo tñ electa: quoniã cõiunctioni & huic arbori præest Venus. Haud scio an primæua ẽt omnium i locis publicis romæ sata sit: fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima namq; delubra habetur. Quirini hoc est ipsius romuli. In eo sacræ myrti fuere duæ añ ædẽ ipsam ꝑ longum tp̃us. Altera patricia appellata: altera plebeia. Patricia multis annis p̃ualuit. Flaccescente plebeia exuberans ac læta: q̃diu senatus quoq; floruit: illa ingens. Plebeia torrida ac squalida. Quæ postq̃ eualuit flaccescente patricia marsico bello: lãguida auctoritas patrũ facta est. ac paulatĩ in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri myrteæ: quã murtiam uocant. Cato tria genera myrti ꝓdidit. cãdidã: nigram. cõiugalem: fortassis a coniugiis ex illo cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio satiuæ aut siluestris: & in utraq; latifoliæ. In siluestri propria oxymyrsie. Satiuarum genera topiarii faciunt. Tarentinã folio minuto: nostratem patulo: exoticam densissimo: senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu. Ramosa utraq; alia. Coniugalem existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in ægypto. Cato docuit uinũ fieri e nigra: siccata usq; in ariditatem in umbra: atq; ita mulso indita. Si ñ siccent̃ baccæ oleum gigni. Postea compertũ & ex albana uinũ fieri albũ. Duobus sextariis myrti tusæ in uini tribus heminis maceratæ expressæq;. Folia & ꝑ se siccantur in farina ad ulcerum remedia in corpore humano leniter mordaci puluere: ac infrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoq; mirum dictu inest quidã uini sapor: simulq; piguis liquor præcipua ui ad corrigenda uina: saccis ante perfusis. Retinet quippe fæcem: nec præter purum liquorem transire patitur: datq; se comitẽ præcipua cõmendatõne liquato. Virgæ quoq; eius gestatæ modo uiatori prosunt in longo itinere pediti. Quin & uirgæ annuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoq; se rebus inseruit triumphansq; de sabinis postumius Tubertus in consulatu: qui primus omniũ ouans ingressus urbem est: quoniam rem leuiter sine cruore gesserat. Myrto Veneris uictricis coronatus incessit: optabilemq; arborem etiam hostibus fecit. Hæc postea ouantiũ fuit corona: excepto. M. Crasso qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius auctor est curru quoq; triumphãtes myrtea corona usos. L. piso tradit papyriũ Nasonem qui primus in monte albano triumphauit de corsis myrto coronatũ ludos circenses spectare solitum. Auus maternus Africani sequẽtis hic fuit. M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea: qui & hoc uouerat.

De lauro genera.xiii. Ca. XXX.

Aurus triumphis proprie dicatur: uel gratissima domibus. Ianitrix Cæsarum pontificumq;: quæ sola & domos exornat: & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: delphican & cypriam. pompeius Leneus adiecit quã mustacem appellauit: quoniã mustaceis subiiceretur. Hanc esse folio maxĩo: flaccidoq; & albicãte. Delphicã æq̃li colore uiridiorẽ: maximis baccis atq; e uiridi rubẽtibus. Hac uictores delphis coronari: & triũphãtes romæ. Cypriã eẽ folio breui: nigro ꝑ margĩes ibri

An Lauro-cerasus? Laurus officinarum

cato crispain. Et postea accessere genera cuius hanc siluestrem laurum aliqui intelli-gũt nonnulli sui generis arborem. Differt color. Est enim cærulea bacca. Accessit & regia: quæ cœpit Augusta appellari amplissima & arbore & folio: baccis gustatu quoq; non aspero. Aliqui negant eandem esse: & suum genus regiæ faciunt longioribus foliis latioribusq;. Iidem in alio genere bacaliam appellant hanc quæ uulgatissima: ē baccarumq; fertilissima. Sterilem uero earum (quod maxime miror) triumphalem: eaque dicunt triumphantes uti: nisi id a Diuo augusto cœperit: ut docebimus: ex ea laurũ quæ ei missa e cælo minima est altitudine: folio crispo: ac breui quæ inuenitur rara Accedit in topiario opere taxa excrescente in medio folio paruulo: ueluti lacinia folii Et sine ea spadonia mira opacitatis patientia. Itaq; quantalibeat sub umbra solum ĩplet. Est & camedaphne siluestris frutex: & alexandrina: quam aliqui idæam: alii hippoglotchiõ, alii daphnem: alii carpophylũ: alii hypelatem uocant. Ramos spargit a radice dodrantales topiarii: ac coronarii operis: folio acutiore quam myrti: molliore & candidiore. Maiore semine inter folia rubro. Plurima in ida circa & heracleam põti: nec nisi in montosis. Id quoque quod danaides uocatur genus in nominum ambitu est. Alii enim pelasgum: alii euptalõ: alii cephalõ. Alexandri uocant. Et hic frutex est ramosus: crassiore ac molliore quam laurus folio. Ex cuius gustatu accendatur os: thuris baccis e nigro ruffis. Notatum antiquis nullum genus lauri in corsica fuisse: qđ nunc satum & ibi prouenit Ipsa pacifera: ut quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipuæ lætitiæ uictoriarumq; untia. Additur litteris: & militum lanceis. pilisq;. Faces imperatorum decorat. Ex iis in gremio: Iouis optimi maximi deponit̃: quotiens lætitiam uictoria nouam attulit. Idq; non quia perpetuo uiret nec quia pacifera ē præferenda utiq; myrto & oleæ est: sed quia spectatissima in monte pernaso. Iõq; etiam grata Apollini: assuetis eo dona mittere iam & regibus romanis teste. L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum: quoniam ibi libertatem publicam: is meruisset: lauriferam tellurem illam obsculatus ex responso. Et quia satarum receptarumq; in domos fulmine. sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim honorem eis habitum in triumphis potius: quam quia suffimentum sit cædis hostium & purgatõ ut tradit Massurius. Adeoq; in profanis usibus pollui laurum & oleam fas non est: ut ne propiciandis quidẽ numinibus accendi ex iis altaria aræ ue debeát. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu: & quadam detestatione. Interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus: Sed & circa Diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Namq; Liuiæ Drusillæ quæ postea Augusta matrimonii nomẽ accepit: cum pacta esset illi Cæsari: gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit ĩ gremium illæsam. Intrepideq; miranti accessit miraculum: quoniam tenentẽ rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolẽ iussere aruspices: ramumq; eum seri: ac rite custodiri. Quodq; factum est in uilla Cæsarum fluuio tiberi imposita iuxta nonum lapidem flamminia uia: quæ ob id uocatur ad gallinas. Mireq; silua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar laurum in manu tenuit. coronamq; in capite gessit. Ac deinde imperatores Cæsares cuncti. Traditusq; mos est ramos: quos tenuerunt serendi. Et durant siluæ nominibus suis discretæ. Fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia distinguntur appellatione. Lauream enim uocamus. Durat & in urbe impositum loco: quando lauretum in auentino uocatur: ubi silua lauri fuit Eadem purificationibus adhibetur: testatumq; sit obiter & ramo eam seri: quoniá dubitauere. Democritus & Theophrastus. Nunc dicemus siluestrium naturas.

PROHEMIVM.

Siluestrium arborum naturæ. Ca. .I.

p OMIFERAE arbores quæque mitioribus succis uolupta tem primæ cibis attulerunt:& necessario alimento delicias īmiscere docuerunt. Siue ille ultro siue ab homine didicere blandos sapores adoptione & cōnubio. Idq; minus etiam fe ris uolucribusq; dedimus: intra prædictas constant. Primū erat narrare glandiferas quoq;: quæ primo uictum morta lium aluerunt nutrices inopis ac feræ sortis: ni præuerti co geret admiratio usu comperta: quænam qualisque esset ui ta sine arbore ulla sine frutice uiuentium.

Gentes sine arbore:& miracula ī septemtrionalis regionis arboribus. Ca. II

Iximus & in oriente quidem iuxta oceanum cōplures ea necessitate gentes.

d Sunt uero & ī septētrione uisæ nobis caucorū: qui maiores minoresq; appellā tur. Vasto ibi meatu perpetuis bis dierū noctiūq; singularū īteruallis effusus in īmensū agitur oceanus æternā operiens rerū naturæ controuersiā: dubiumq; terræ sit: an pars maris. Illic misera gens tumulos optinet altos: aut tribunalia structa mani bus ad experimenta altissimi æstus. casis ita impositis: nauigantibus similes: cū integāt aquæ circūdatæ naufragiis. Cum uero recesserint: fugientes cum mari pisces circa tu guria uenantur. Hon pecudes hos habere non lacte ali: ut finitimos. Ne cum feris qui dem dimicare contingit omini procul abacto frutice. Vlua & palustri iunco funes ne ctunt ad prætexenda piscibus retia. Captūq; manibus lutum uentis magis q̄ sole: siccā tes. Terra cibos & rigentia septemtrione uiscera sua urunt. Potus non nisi ex hymbre seruato scrobibus in uestibulo domus: Et eæ gentes certe si uincantur hodie a populo ro. seruire se dicunt. Ita est profecto: multis fortuna parcit in pœnam. Aliud ī siluis mi raculū in tota reliqua germania referunt: adduntq; frigori umbras: altissime tamen. Haud procul supradictis caucis circa duos præcipue lacus. Littora ipsa optinēt quer cus maxima auiditate nascendi suffossæq; fluctibus aut propulsæ flatibus uastas com plexu radicum insulas secum auferunt. Atq; ita libratæ stantes nauigant ingentiū ra morū armamentis. Sæpe territi classibus nostris: cū uelut deindustria fluctibus agerent ut ī ꝓspectu stantes noctu: īopesq; remedii illæ prœliū nauale aduersus arbores mirēt.

De hyrciniæ siluæ magnitudine. Ca. III.

N eadē septētrionali plaga hyrciniæ siluæ roborū uastitas ītacta & cōgēita mū do ꝓpe īmortali sorte miracula excedit. Vt alia omittant fide caritura. Cōstat attolli colles occursantiū īter se radicū: repcussu. Aut ubi secuta tellus nō sit: arcus ad ramos usq;: & ipsos īter se rixātes curuari portarū patētiū mō ut turnas eqtū trāsmitāt.

De glandiferis. Ca. IIII.

g Landiferi maxime generis omnes: quibus honos apud romanos perpetuus.

De ciuica corona:& qui frondea corona donati. Ca. V.

Inc ciuicæ coronæ militū uirtutis īsigne clarissimū. Iampridē uero & clæmē

h tiæ īpatorū postq̄ ciuiliū bellorū ꝓfanatiōe meritū cœpit uideri ciuē non occi dere. Cedūt iis murales uallaresq;:& aureæ: q̄q̄ p̄cio ātecedētes. Cedūt & rostra tæ: q̄uis ī duob9 maxīe ad hoc æui celebres. M. Varrone e piraticis bellis dant e magno Pompeio. Itēq;. M. Agrippa tribuēte Cæsare e siculis: quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauiū tribunali præfixa foro decus erant: ueluti populo ro. corona imposita.

Postq̃ uero tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere: postq̃ uires ex publico in priuatum magis singulisq; ciuiũ quæri: & sacrosancta omnia profana fecere: tum a pedibus eorũ subiere in capita ciuiũ rostra. Dedit hanc Augustus coronam Agrippæ. Sed ciuicã genere humano accepit ipse. Antiquitus quidẽ nulla nisi deo dabatur. Ob id Homerus cælo tãtum eas & prœlio uniuerso tribuit. Viritim uero ne in certamine quidẽ ulli. Feruntq; primũ oĩum Liberũ patrem imposuisse capiti suo ex hedera. Postea deorũ honori sacrificantes sumpsere uictimis simul coronatis. Nouissime & in sacris certaminibus usurpatæ: in quibus hodieq; nõ uictori dant: sed patriã ab eo coronari pronũtiat. Inde natum ut etiam triũphaturis cõferrentur in templis dicandæ. Mox ut & ludis darentur. Lõgum est: nec ex institutione opis differere quisquam romanorũ primus acceperit. Neq; enĩ alias nouerant q̃ bellicas. Quod certum est uni gẽtium huic plura sunt genera q̃ cũctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostiliũ q̃ fidenã primus irrupisset. Auus hic Tulli Hostilii regis fuit. P. Decium patrem tribunũ militum frõdea donauit exercitus ab eo senatus: imperatore Cornelio Cosso cõsule sãnitium bello. Ciuica iligna primo fuit: postea magis placuit ex æsculo Ioui sacrum. Variataq; in hoc cũ quercu ẽ: ac data ubiq; quæ fuerat: custodito tamen honore glandis. Additæ leges arctæ: & ideo supbæ: quasq; cõferre libeat cũ illa græcorũ sũma: quæ sub ipso ioue datur. Quiq; patriæ muros primus scandens audentem irrũpere occidit. Quiq; ciuem maluit seruare q̃ hostem occidere. Vtq; eum locum in quo sit actum optineret hostis eo die. Vtq; seruatus fateatur: alias testes nil prosunt. Vt ciuis fuerit. Auxiliis quamuis rege seruato: decus id non dant. Nec crescit honos idem imperatore seruato: quoniam conditores in quocunque ciuem summum esse uoluerunt. Accepta licet uti ꝑpetuo ludis. Inducenti semp assurgi etiã ab senatu in more est. Sedendi ius in ꝓximo senatui. Vacatio munerum oĩum ipsi: patriq; & auo paterno. Xiiii. eas accepit Sicinius dentatus ut rettulimus suo loco. Sex. Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de parte accipere noluit apud trebiam. O mores æternos: qui tãta opa honore solo donauerunt. Et cũ reliq̃s coronas auro cõmendarent: salutẽ ciuis iis in precio esse noluerũt: clara professione: seruari quidem hominem nefas esse lucri causa.

De glande genera tredecim. Ca. VI.

g Landes opes esse nũc quoq; multarũ gentium etiã pace gaudẽtiũ constat. Nec nõ & inopia frugum arefactis molitur farina: spissaturq; in panis usum. Quin & hodie p hispanias secundis mensis glans inseritur. Dulcior eadẽ in cinere tosta. Cautum est præterea lege. xii. tabularum: ut glandem in alienum fundũ procidentem liceret colligere. Genera earum multa. Distant fructu: situ: sexu: sapore. Nãq; alia fageæ glandi figura: alia quernæ: & alia ilignæ. Atq; inter se quoq; generũ singulorũ differentiæ. Præterea sunt aliæ siluestres: aliæ placidiores: quæ culta optinẽt. Iam etiam ĩ mõtosis planisq; distant. Sicut & sexu mares ac fœminæ. Item sapore. Dulcissima omnium fagi: ut qua obessos etiam homines durasse in oppido chio tradit Cornelius Alexander. Genera distinguere nõ datur nominibus quæ sunt alia alibi. Quippe cum robur quercũq; uulgo nasi uideamus: sed æsculum non ubiq;. Quartam uero generis eiusdẽ quæ cerrus uocatur ne italiæ quidem maiori ex parte notam esse. Distinguens ergo proprietate naturaq;: & ubi res coget etiam græcis nominibus utendũ.

De fagina glande & reliq̃s glandibus: & carbone & pastu porcorũ. C. VII.

f Agi glãs nucleis similis: triãgula cute ĩcluditur. Foliũ tenue: ac leuissimũ: populo simile: celerrime flauescẽs: & media pte plerũq;. Gignẽs supne puulã baccã uiridẽ: cacumine aculeatã. Fagi glãs muribus gratissima est: & iõ aĩalis eius una ꝓuentus. Glires quoq; saginat. Expetit̃ & turdis. Arborũ fertilitas oĩum fere alternat: sed maxime fagi. Glãde quæ ꝓprie ĩtelligit̃: ferunt robur: quercus: æsculus: cerrus: ilex: suber. Cõtinẽtur hispido calice p genera plus minus. Itẽ cõplectẽte folia ꝑter ilicẽ:

grauia: carnosa: pcera: sinuosa latebris. Nec cũ cadunt flauescẽtia: ut fagi. Pro differẽtia generũ breuiora uel longiora: Ilicis duo genera. Ex iis in italia folio nõ multũ ab oleis distant. Milaces a quibusdã græcis dictæ: in puintiis aquifoliæ. Ilicis glans utriusq; breuior & gratilior. Quã Homerus aculon appellat: eoq; noie a glande distinguit. Masculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atq; grandissima. Mox æsculo. Nã roboris parua. Cerro tristis horida: echinato calice ceu castaneæ. Sed in querna alia dulcior: mollior q; fœminæ: maris spissior. Maxime aũt probant latifoliæ ex argumẽto dicte. Distant aũt inter se magnitudine & cutis tenuitate. Itẽ qđ aliis subest tunica rubigine scabra: aliis protinus candidũ corpus. Probat & ea: cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit ĩ duriciã. Melior cui in cortice q̃ cui in corpore. Vtrũq; nõ nisi mari. Præterea aliis ouata: aliis rotunda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior cãdidior ue qui pfertur. Amaritudo in extremitatibus: mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas pceritasq; differentiã habet. In ipsis uero arboribus quæ maximã fert: hemeris uocatur: breuior: & in orbẽ ramosa: alasq; ramorũ crebro cauata. Fortius lignũ quercus habet & ĩcorruptius: ramosa & ipsa. Procerior tamẽ & crassior caudice. Excelsissima aũt egilos incultis amica. Ab hac pxime latifoliæ pceritas: sed minus utilis ædificiis. Atq; carbone dotata uitiis obnoxia est. Quã ob rẽ solido utuntur carbone. ærariorũ tantũ officinis cõpendio. Quoniã desinente flatu ptinus emoriens sæpius recoquitur. Cætero plurimis scintillis. Idẽ e nouellis melior. Acerui cõfertis paleis recentibus luto caminant: accẽsaq; strue cõtis pungit durescẽs calx. Atq; ita sudorẽ emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta: cui crassissimus cortex atq; caudex: & plerũq; cauus fungosusq;. Nec alia putrescit ex hoc genere: etiã cũ uiuit. Quin & fulmine sæpissime icit: q̃uis altitudinẽ nõ excellat. Ideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habet. Eidẽ raro glans & cũ tulerit amara. Quã pter sues nullũ attingit animal. Ac ne eæ quidẽ si aliud pabulũ habeãt. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis ẽ: qđ emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suem hylarẽ facit: carnẽ coctibilẽ ac leuẽ: & utilem stomaco. Iligna suẽ angustam: nitidam: strigosam: ponderosam. Querna diffusam & grauissimam: & ipsa glandium æque dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius: nec ex alia solidiorem carnem: sed duram. Illigna tentari sues: nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungosam carnem fieri æsculo: robore: subere. Quæ glandem ferunt omẽs & gallam. Alterni sq; annis glandem. Sed gallam hemeris optimam: & coriis perficiendis aptissimã Similem huic latifoliam: sed leuiorem multoque minus probatam: Fert & nigram Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

De galla: & q̃ multa præter glandem eædem ferant arbores. Ca. VIII.

n Ascitur autem galla sole de geminis exeunte erumpens noctu semper uniuersa. Crescit uno die causa didior. Et si excepta est æstu arescit protinus: neq; ad iustum incrementum peruenit: hoc est: ut nucleum fabæ magnitudinem habeat. Nigra diutius uiret: crescitq; ut interduml mali compleat magnitudinem. Optima comagena. Deterrima ex robore. Signum eius quod cauernæ translucent. Robur præter fructum plurima alia gignit. Namq; fert & gallæ utrumque genus & quædam ueluti mora: ni distarent arida duricia plerumque tauri caput imitantia: quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nascuntur in eo & pilulæ nucibus nõ absimiles: intus habentes flocculos molles: lucernarum luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrãt: sicuti galla nigra. Fert & aliam utilem pilulam cum capilo uerno tempore tamen melligeni succi. Gignunt & alii ramorum eius pilulas corpori non pediculo adhærentes: candicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate dispersa. Media cocci calorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & culices gignit. Necnon & e foliis conuolutas pilulas: & in folio rubentes. Aquosos nucleos candicantes & translucidos: quamdiu molles sint in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum.

Galle ab insectis ... afficiuntur. --

De canchrye:& cocco grano:& agarico:& subere. Ca. IX.

Erunt robores & canchryn:ita uocaт̄ pilula in medicina urendi uim habens.
f Gignit̄ & in abiete:larice:picea:tilia:nuce:platano:postq̄ folia cecidere hyeme durans.Cõtinet nucleũ pineis simile.Is crescit hyeme:aperitur uere pilula tota.Cadit cũ folia cœperint crescere.Tam multifera sunt:& tot res præter glandé pariũt robora.Sed & boletos suillosq; gullæ nouissima irritaméta:quæ circa radices gignunt̄. Quercus ꝓbatissimos.Robur auté & cypressus & pinus noxios.Robora ferunt & uiscũ & mella ut auctor est Hesiodus.Constatq; rores melleos e cælo ut diximus cadentes nõ aliis magis insidere frondibus.Cremari quoq; roboris cineré introrsum esse manifestuz est.Oés tamé has eius dotes ilex solo ꝓuocat cocco.Granũ hoc.Primcq; ceu spectes frutices paruos aquifoliæ ilicis:quisquiliũ uocát:pensioné alteram tributi pauperibus hispaniæ donati.Vsum eius gratioré in cõchylii mentione tradidimus. Gignitur & in galatia:africa:pisidia:cilicia.Pessimũ in sardinia.Galliaꝝ glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt.Est autem fungus candidus odoratus:antidotis efficax:ĩ sũmis arborib9 nascens:nocte relucens.Signũ hoc eius ꝙ in tenebris decerpitur.E glandiferis sola quæ uocatur egilops fert pãnos arentes:muscoso uillo:canos nõ in cortice modo:ueꝝ & e ramis dependentes cubitali magnitudine:odoratos ut diximus íter unguenta. Suber minima arbor:glans pessima:rara:cortex tantũ in fructu præcrassus ac renascens:atq; etiá in denos pedes undiq; explanatus.Vsus eius anchoralibus maxime nauiũ: piscantiũq; tragulis:& cadoꝝ obturamentis.Præterea in hyberno fœminaꝝ calceatu.Quam ob ré nõ infacete græci cortices arborũ appellant.Sunt qui fœminá ilicé uocent:atq; ubi nõ nascitur ilex pro ea subere utuntur.In carpentariis præcipue fabricis ut circa elin & lacedemone:nunc in talia tota nascitur:aut in gallia omnino.

Ilex aculeata Cocci glandiferae minor

Quarum sint in usu cortices. Ca. X.

Ortex e fago:tilia:abiete:picea:in magno usu agrestũ.Vasa corbesq; ac patentiora
c quædam messibus conuehendis uindemisq; faciunt:atq; prætexta tugurioꝝ.Scribit in recenti ad duces explorator incidens litteras a succo. Necnõ in quodá usu sacroꝝ religiosus est fagi cortex.Sed nõ durat ipsa.

De scandulis & pinu:pinastro:abiete:piceaq;:larice:tæda:taxo. Ca. XI.

Candulæ e robore aptissimæ:mox e glãdiferis aliis:fagoq; facillime ẽx omibus
f quæ resinam ferunt:sed minime durant:præterq̄ e pino.Scandula contectam fuisse romam usq; ad bellum Pyrrhi annis quadrigentis.lxx. Cornelius nepos auctor est.Siluarum certe distinguebatur insignibus.Fagus italo ioui etiam nunc est. ubi locus fageus fuit:portaq; querculana.colle in quem uimina petebantur:totq; lucis quibusdam & geminis.Q.Hortensius dictator cum plebs secessisset in ianiculum legé in æsculeto tulit:ut ea quod iussisset omnes quirites tenerentur. Peregrinæ tunc uidebantur:quoniam non erant suburbanæ pinus atq; abies.Omnesq; quæ picem gignũt: de quibus nunc dicemus.Simul ut tota cõdiendi uina origo cognoscatur. Quæ ferũt in asia aut in oriente prædictis picem.In europa sex genera cognatarum arborum resinam ferunt.Ex iis pinus atq; pinaster folium habent capillamenti modo prætenue:longumq; & mucrone aculeatum.Pinus fert minimũ resinæ:interdum ex nucibus ipsis d̄ quibus dictum est.Visq; ut ascribatur generi.Pinaster nihil aliud est q̄ pinus siluestris: mira altitudine:& a medio ramosa sicut pinus in uertice.Copiosiorem dat hæc resinam quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio nomine esse per oram italiæ quas stibulas uocant ut pleriq; arbitrantur.sed graciles: succinctoresq;: & enodes liburnicarum ad usus:pene sine resina.Picea montes amat atq; frigora: feralis arbor: & funebri indicio ad fores posita:ac rogis uirens.Iam tamen & in domo recepta: tonsili facilitate.Hæc plurimam resinam fundit: interueniente candida géma tam simili thuri: ut mixta uisu discerni non queat.& inde fraus sæpissime asiæ. Omnibus iis generibus

folia breui seta & crassiore: duraque ceu cupressis. Piceæ rami pene statim ab radice mo dici uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abiecti expetitæ nauigiis. Situs in excel so montiũ ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus: & pluri/ mis uitæ operibus. Resina ei uitrũ. Vnde fructus unus piceæ: exiguũq; sudat: aliquã/ do cõtactu solis. Et diuerso materies quæ abieti pulcherima: piceæ ad fissiles scandulas: cupasq; & pauca alia secaméta. Quinto generi situs idem: eadẽ facies: larix uocat᷑: ma/ teria præstantior longe: incorrupta uis humori cõtumax: rubens præterea: & odore ac/ rior. Plusculum huic erumpit liquoris: mello: colore: atq; lentiore: nunq̃ durascentis. Sextum genus e tæda proprie dicta: abundantior succo q̃ reliqua: partior liquidiorque q̃ picea. Flammis ac lumini sacrorũ etiam grata. Hanc mares dumtaxat ferunt: & eam græci stacten uocant odoris grauissimi. Laricis morbus est ut tæda fiat. Omnia autem hæc genera accensa fuligine immodica carbonem repente expuunt: cum eruptiõis cre pitu: eiaculanturq; longe: excepta larice: quæ nec ardet: nec carbonẽ facit: nec alio mõ ignis ui cõsumitur: q̃ lapides. Omnia uero ea perpetuo uirent: nec facile discrinuntur ĩ fronde etiam a peritis. tanta natalium mixtura est. Sed picea minus alta q̃ larix. Illa cras sior leuiorq; cortice: folio uillosior: pingnior: & densior: mollioq; flexu. At piceæ rariora sccioraq; folia & tenuiora ac magis algentia. Totæq; horridior est & pfusa resina. Lignũ uero abieti similius. Larix ostis radicibus nõ repullulat: ut in lesbo accidit icenso nemo re pyrrheo. Alia etiamnũ generibus ipsis in sexu differentia: Mas breuior & durior: fœmi na procerior. Pinguioribus foliis & simplicibus: atq; non rigentibus. Lignum maribus durũ: & in fabrili opere cõtortum: fœminæ mollius publico discrimine ĩ securibus. Eæ in quocũq; genere deprehendũt marem: quippe respuunt᷑: & fragosius sidunt: ægrius reuelluntur: Ipsaq; materies retorrida: & nigrior maribus radix. Circa idam in troade & alia differentia est montanæ maritimæq;. Nãq; in macedonia & arcadia circa elin pmu/ tant nomina. Nec constat auctoribus quod cuiq; generi attribuãt: nos ista romano dis scernimus iudicio. Abies e cunctis amplissima est: & fœmina etiam prolixior. Materia mollior: utiliorq;: arbore rotundior: folio pinnato: densa ut hymbres nõ transmittat: at hylarior intuitu. E ramis generũ horum pannicularum modo nucamenta squamatĩ compacta dependent præter q̃ larici. Hæ quoq; abietes masculæ prima in parte nucleos habent: nõ item fœminæ. Piceæ uero totis paniculis minoribusq; gratioribus minimos ac nigros. Propter quod græci phithirophorõ eã appellant. In eadem nucaméta cõpres siora maribus sunt: ac minus resina rosida. Similis his etiam nũc aspectu est: ne quid p̃ tereatur taxu: minus uirens: gracilisq; & tristis: ac dira: nullo: succo: ex omnibus solabac cifera. Mas noxio fructu. Lœtale quippe baccis in hispania præcipue uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in gallia facta mortifera fuisse compertum est. Hanc Se/ stius similacẽ a græcis uocari dixit. Et esse in arcadia tam præsentis ueneni: ut si q dor/ miant sub ea: cibũ ue capiãt moriant᷑. Sũt q & taxica hinc appellata dicũt uenena: quæ nunc toxica dicimus: quibus sagittæ tingautur. Repertum innoxiam fieri: si in ipsam arborem clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrum: & de spissa pice quomõ fiat: & qbus modis resina coquatur. Ca. XII.

p Ix liquida ĩ europa e tæda coquitur naualibus muniẽdis: multosq; ad alios usns. Lignũ eius cõcisum furnis undiq; igni extra circundato ferro ut prim9 sudor aquæ mõ fluat ĩ canali. Hoc in syria cædrũ uocat᷑: cui tanta uis ẽ ut in ægypto corpora hominũ defunctorũ eo perfusa seruentur. Sequens liquor crassior iam picem fundit. Hæc rursus in coetinas æreas cõiecta aceto spissatur: & coagulata brutiæ cognomen accepit: doliis dumtaxat uasiq; cæteris utilis: lentore ab alia dice differens. Item colore rutilante: & quod pinguior est. Et æda omnia illa fiunt. E picea resina fer uẽtibus coacta lapidib9 ĩ alueis ualidi roboris: aut si aluei ñ sint struis cõgerie uelut ĩ

carbonis usu. Hæc in uinū additur: farinæ mō tusa: nigrior colore. Eadē resina si cū aq̄
leuius decoquat̃: colleturq; : ruffo colore lētescit: ac stillatitia uocat̃. Seponūt̃ autē in id
fere uitia resinæ corticisq;. Alia tēperies ad crapulā. Nāq; flos crudus resinæ cum multa
hastula tenui breuiq; auulsus cōcidit̃ ad cribrū minuta: deinde feruēti aqua donec co-
quat̃ pfundit̃. Huius expressum pingue pcipua resina fit: atq; rara: nec nisi paucis in lo
cis subalpinæ italiæ cōueniens medicis. Resinæ albæ cōgiū in duobus aquæ pluuiæ co
quūt. Alii utilius putāt sine aqua coquere lento igne tota die: utiq; uase æris albi. Itē te
rebinthinā in sartagine referuenti: hāc cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

De zosippa & sapino: & quaꝝ arboꝝ materia in precio. Ca. XIII.

On omittendū apud eosdē zosippā uocari derasam nauibus maritimis pice cū
n cæra: nihil nō experiente uita: multoq; efficatiorē ad oīa qbus pices resinæq;
psunt uidelicet adiecto salis callo. Apitur picea e pte solari nō plaga: sed uulne
re ablati corticis: cū plurimū bipedali hiatu. ut a terra cubito cū minimū absit. Nec cor-
pori ipse parcit̃: ut ĩ cæteris: quoniā hastula ĩ fructu ē. Veꝝ hæc terræ pxima laudatur.
Altior amaritudinē affert. Postea humor oīs e tota cōfluit ĩ ulcus. Itē ĩ tæda. Cū id ma-
nare desiit: simili mō ex alia pte apit̃ ac deide alia. Postea tota arbor succidit̃: & medulla
eius urit̃. Sic & ĩ syria terebintho detrahūt cortices. Ibi qdē & e ramis ac radicibus cū resi
na dãnet̃ ex iis ptibus. In macedonia laricē masculā urūt: fœminæ radices tātū. Teopō-
pus scripsit ĩ apolliniataꝝ agro picē fossilē ñ deteriorē macedonica iueniri. Pix optima
ubiq; ex apricis aqlonis situ. Ex opacis horridior: uirusq; pferens. Frigida hyeme deterior
ac minus copiosa & decolor. Quidā arbitrant̃ in mōtosis copia pstantiorē fieri ac colora
tionē: & dulciorē quoq; & gratiorē dū resina sit. Decoctā aūt minus picis reddere: quo-
niā ĩ iseꝝ abeat: tenuioresq; se ipsas arbores q̄ ĩ planis. Sed has & illas serenitate steriliores
Fructū quædā pximo āno ab incisu largiunt̃. Aliæ secūdo. Quædā tertio. Explet̃ aūt
plaga resina: nō cortice: nec cicatrice: quæ ĩ hac arbore nō coit. Inter hæc genera ppriū
qdam fecere satium: quoniā ex cognatione eaꝝ ferit̃. Qualis dicta ē nucleis. Eiusq; ar-
boris imas partes tædas uocant. cū sit illa arbor nil aliud q̄ picea feritatis paulū mitiga-
tæ satu. Satiui aūt materies cæsaꝝ e genere fit: sicuti docebimus.

De fraxino genera eius quattuor. Ca. XIIII.

Ateriæ enim causa reliquas arbores natura genuit. Copiosissimāq; fraxinū. Pro
m cera hæc ac tere: pēnata & ipsa folio. Multūq; Homeri preconio & Achillis ha-
sta nobilitata. Materies ē ad plurima utilis. Ea quidē quæ sit in ida troadis in
tantum citro similis: ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Lon
gam: enodem. Alteram breuem: duriorem: fusciorēq; laureis foliis. Bumeliam uocant in
macedonia amplissimam lentissimāq;. Alii situ diuisere. Campestrem enim esse crispam
mōtanam: spissam. Folia eaꝝ iumētis mortifera. Cæteris ruminātiū inocua græci pdide
re. In italia nec iumētis nocet. Cōtra serpētes uero succo expsso ad potū: & iposita ulceri
bus opifera: ac nihil æque repit̃. Tātaq; ē uis: ut ne matutinas qdē occidētes ue umbras
quis sint longissimæ: serpēs arboris eius attingat: adeo ipsam pcul fugat. Expta pdim9
Si frōde ea gyro claudat̃ ignis & serpens. in ignes potius q̄ in fraxinū fugere serpentem
Mira naturæ benignitas: priusq̄ hæ pdeāt florere fraxinū: nec añ cōditas folia dimittere

De tilia genera duo. Ca. XV.

N tilia mas & fœmina differunt omni modo. Nāq; & materies maris dura ruf-
i fior ac nodosa & odoratior. Cortex quoq; crassior: ac detractus inflexibilis. Nec
semē fert aut florē ut fœmina: quæ crassior arbore: materia candida pcellensq;
est. Miꝝ in hac arbore fructum a nullo animaliū attingi: folioꝝ corticisq; succum dul-
cem esse. Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici mēbrana: e quibus uincu
la tiliæ euocantur. Tenuissimū eoꝝ phylire coronaꝝ lēniscis celebres antiquorūq; ho-
nore. Materies teredinē nō sentit: pceritate pq̄ modica: ueꝝ utilis.

Cer eiusdem fert amplitudinis:operum elegantia ac subtilitate citro secundū

a Plura eius genera. Album quod præcipui candoris uocatur gallicum:in transpadana italia trasq; alpes nascens. Alterum genus crispo macularum discursu qui cum excellentior fuit:a similitudine caudæ pauonum nomē accepit. In istria retiaque præcipuum. E uiliori genere crassiuenium uocatur. Græci situ discernūt. Campestre enim candidum esse:nec crispum:quod glinon uocant. Montanum uero crispius duriusque:etiam nunc e mascula crispius ad lautiora opera. Tertiū genus zygiam rubentem fissili ligno:cortice liuido:& cabro. Hoc alii proprii generis esse malunt. Et latie caprinum appellant.

De brusco mollusco & staphilodendro:buxo genera tria. Ca. XVII

Vlcherrimum uero est bruscum:multoq; excellentius etiamnum molluscum

p Tuber utrunq; arboris eius. Sed bruscum intortius crispum. Molluscum simplicius sparsum. Et si magnitudinem mensarum capere:haud dubie præferretur citro. Nunc intra pugillares lectorumq; silicios aut laminas raro usu spectatur. E brusco fiunt & mensæ nigrescentes. Reperitur & in alno tuber tanto deterius quanto ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florant. Etiamnum in siccis natæ præferun ur aquaticis:sicut & fraxini. Est & trans alpes arbor similima aceri alba ī materia quæ uocatur staphylodendron. Fert siliquas & in iis nucleos sapore nucis auellanæ. In primis uero materies honorata buxo est raro crispanti:nec nisi radice:cætero lenis: qes materia silenti & quadam duricia ac pallore commendabilis. In ipsa uero arbore topiario opere. Tria eius genera:gallicum quod in metas emittitur:amplitudineq; procerior est. Oleastrum in omni usu damnatum fert grauem odorem. Tertium genus nostratis uocant:Siluestre ut credo mittigatum satu:diffusius:& densitate parietum uirens semper ac tonsile. Buxus pyreneis ac cythero mōtibus plurima. ac berecynthio tractu. Crassissima in corsica florem non ferendo. Quæ causa amaritudinis mellis. Semen illius cūctis animantibus inuisum. Hæc in olympo macedoniæ gracilior:sed breuis. Amat frigida:aprica. In igne quoq; doricia quæ ferro:nec flamma: nec carbone utilis.

De ulmo genera quattuor. Ca. XVIII.

Nter has atque frugiferas materiæ uitiumque amicitia accipitur ulmus. Græ

i ci duo eius genera nouere. Montosam:quæ sit amplior. Campestrem:quæ fruticosa. Italia attinias uocat excelsissimas:& ex iis sicanas illis præfert: quæ non sunt riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium nostrates:densior folio:& ab eodem pediculo numerosiore. At quartum siluestre. Inter quas attiniæ non ferunt. Samaria mita uero uocatur ulmi semen. Omnesque e radicum plantis proueniūt. Reliquæ semine.

De arborū natura per situs. Ca. XIX.

Vnc celeberrimis arborum dictis quædam in uniuersum de cunctis indicanda

n da sunt. Montes amant cædrus:larix:tæda:& cæteræ e quibus resina gignit. Item aquifolia:buxus:illex:iuniperus:terebinthus:populus:ornus:cornus carpinus. Est & in apennino frutex qui uocatur cotinus ad liniamenta modo conchylii colore insignis. Montes & ualles diligit abies:robur:castaneæ:tilia:ilex:cornus. Aquosis montibus gaudent acer:fraxinus. sorbus:tilia. cerasus. Non temere in montibus uisæ sunt prunus:punicæ:oleastri:iuglans:morus:sambuci. Descendunt etiam in plana cornus:corylus:quercus:ornus:acer:fraxinus:fagus:carpinus. Subeunt & mōtosa ulmus malus·pyrus:laurus:myrtus. Sanguinei frutices ilex: tingendisque uestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis sorbus:& magis etiam betulla Gallica hæc arbor mirabili candore:atque tenuitate terribilis magistratum uirgis. Eadem circulis flexibilis:item corbium sportis. Bitumen ex.ea galliæ excoquunt. In eodem situs comitatur & spina nuptiarum facibus auspicatissima:quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt sabinas: ut

auctor est Masurius. Nunc facibus caprinus & corilus familiarissimæ. Aquas odore cu pressi: iuglandes: castaneæ: laburnũ: Alpina & hæc arbor: nec uulgo nota: Dura ac can dida materie: cuius florẽ cubitalem longitudine apes non attingũt. Odit & quæ appel latur iouis barba in opere topiario tonsilis & in rotunditatẽ spissa: argenteo folio. Nõni si in aquosis ꝓueniunt salices: alni: populi: siler. Ligustra tesseris utilissima. Itẽ uacinia italiæ in aucupiis sata. Galliæ uero etiã purpura tingẽdi causa ad seruoꝝ uestes. Quæ cũq; cõmunia sunt montibus planisq; maiora fiunt: aspectuq; pulchriora. Quæ in cam pestribus meliora materie. Crispiora quæ in montibus exceptis malis pyrisq;.

Diuisio generum. Ca. XX.

p Ræterea arboꝝ aliis decidunt folia: aliæ sempiterna coma uirent. Quam diffe rentiam necesse est antecedat prior. Sunt eñi arboꝝ quædam oĩo siluestres: q̃ dã ut baniores: quas his placet noĩbus distĩguere. Ergo mites quæ fructu aut aliqua dote umbraꝝ ue officio humanius iuuant: nõ improbe dicanť urbanæ.

Quibus folia nõ decidãt: & de rhododendro. Ca. XXI

h Aꝝ generi nõ decidunt oleæ lauro: palmæ: myrtho: cupresso: pinis: hederæ: rho dodẽdro. Et q̃uis hærba dicať sabina rhododẽdrõ: ut noĩe apparet: a græcis ue nit. Alii nerui uocarũt: alii rhodophanen: sẽpiternũ frõde rosæ similitudĩe cau lib⁹ fruticosũ. Iumẽtis caprisq; & ouib⁹ uenenũ ẽ. Idẽ hoĩ cõtra ꝑpẽtiũ uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt: & quibus nõ oĩa folia. cadant: & quibus locis nullæ arboꝝ. Ca. XXII.

s Iluestres generis folia nõ decidũt abieti: larici: pinastro: iunipo: cædro: terebin tho: buxo: ilici: aqfolio: suberi: taxo: tamarici. Inter utraq; genera sť andrachne ĩ græcia: & ubiq; unedo. Reliq̃. n. folia decidũt his: ꝑterq̃ ĩ cacuminibus. Nõ de cidũt aũt & ĩ fruticũ gñe qbusdã rubo & calamo. In thurino agro ubi urbs sybaris fuit: ex ipa urbe ꝓspiciebať q̃rcus una nũq̃ folia dimittẽs: nec añ mediã æstatẽ germinã. Idq; miꝝ ẽ græcis auctoribus ꝓditũ. Apud nos postea sileri. Nã locoꝝ tãta uis ẽ: ut circa mẽ phim ægypti: & in elephantine thebaidis nulli arbori decidant: ne uitibus qdem.

De natura folioꝝ cadentiũ: & quibus folioꝝ uarii colores. Ca. XXIII.

c Aeteræ oẽs extra ꝑdictas (eteñi numerare longũ est) folia deꝑdũt. Obsuatũq; nõ arescere: nisi tenuia & lata & mollia. Quæ uero nõ decidant callo crassa & angusta esse. Falsa definitio ẽ nõ decidere iis q̃ꝝ succus pinguior sit. Quis. n. põt in ilice itelligere? Decidere Timæus mathematicus sole scorpionẽ trãseũte syderis ui ut quodã ueneno aeris putat. Cur ergo nõ eadẽ cã aduersum oẽs polleat: iure miremur Cadũt plurimis autũno. Quædã tardius amittũt: atq; in hyemes ꝓrogant moras: Nec in terest maturius germinasse: utpote cũ quædã primæ germinẽt: & inter nouissimas nu dentur. Vt amygdala: fraxini: sambuci. Morus aũt nouissime germinat: & cũ primis fo lia dimittit. Magna & ĩ hoc uis soli. Prius decidũt in siccis macrisq; & uetustate prius ar bori. Multisq; ẽt añq̃ maturescat fructus. In serotina ficu & hyberna pyro & malo grana to ẽ pomũ tãtũ aspici ĩ matre. Neq; iis aũt quæ semp retinẽt comas eadẽ folia durãt: sed subnascẽtib⁹ aliis tũc arescũt uetera. Quod euenit circa solstitiũ. Maxime folioꝝ unitas ĩ suo cuiq; genere pmanet: ꝑterq̃ populo hederæ crotoni: quã & cinũ diximus uocari.

De populo tria genera: & quoꝝ folioꝝ figura mitetur. Ca. XXIIII

p Opuli tria genera: alba & nigra: & quæ libyca appellať minima folio ac niger rima: fungisq; enascẽtibus laudatissima. Alba folio bicolor: supne candicãs ĩfe riore pte uiridi. Huic nigræ q̃ & crotoni folia ĩ iuuẽta circinatæ rotũditatis sť. uetustiora ĩ angulos exeũt. E cõtrario hederæ anguloso rotũdãť. Populoꝝ foliis grãdissi ma lanugo. Euolat cãdidæ. Tradita folio numerosior cãdida: & ut uilli. Folia granatis & amygdalis rubẽtia. Miꝝ ĩ primis id qđ ulmo: tiliæq;: & oleæ populo albæ: & salici euẽit. Circũagũť. n. folia eaꝝ post solstitiũ. Nec alio argumẽto certius itelligiť sydus cõfectũ

Quæ folia uersentur omnibus annis: quæ foliorũ ex eius palmis cura & usos: & foliorum mirabilia. Ca. XXV.

e St & publica omnium foliorum differentia. In ipsis namq; pars iferior a terra hærbido uiret colore. Ab eadẽ leuiora. Neruos callumq; & articulos in supiore habent parte. Incisuras uero subter: ut manus humana. Oleæ superne candio ra: & minus leuia. Item hederæ. Sed omnium folia quottidie ad solem oscitant: interio res partes tepifieri uolentia. Superior pars omnium lanuginem quantulancunq; habet quæ in aliis gentium lana est. In oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictum ẽ eos que id humore utiliores esse. Et apud nos uero palmæ a matre integræ decerpuntur. Meliores enim sunt quæ nõ diuisæ fuerint. Siccantur sub tecto quaternis diebus. Mox in sole expanduntur. Et noctibus relicte donec candore inarescant: postea in opera diui duntur. Latissima folia sunt fico: uiti: platano. Angusta myrto: punicæ: oleæ. Capillata pino: cædro. Aculeata aquifolio & ilicum generi. Nam iunipero spina pro folio est. Car nosa cupresso: tamarici. Crassissima alno. Longa harundini salici. Palmæ etiam dupli cia. Circinnata pyro: Mucronata malo. Angulosa hederæ: Diuisa platano. Insecta pecti num modo piceæ: abieti. Sinuosa tota ambitu robori. Spinosa cute rubo. Mordacia sũt quibusdam: ut urticis: Pungenta pino: piceæ: abieti: larici: cædro aqfoliis Pediculo bre ui oleæ: & illicis Longo uitibus. Tremulo populis. Et hisdem foliis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso mali quodam in genere parua mediis emicant folia. Interim & ge mina. Præterea aliis circa ramos: aliis in cacumine ramorum. Robori & in ipso caudice iam densa ac rara: semperq; lata rariora. Disposita myrto. Concaua buxo. Inordinata po mis. Plura eodem pediculo exuntia malis pyrisq;. Ramulosa ulmo & cytiso. Quib9 ad iicit Cato decidua a populo quernaq; animalibus iubens dari non perarida. Bubus qui dem & ficulnea ilignaq; & hederatia. Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa. Cæteris paulatim. Et de folis hactenus:

De ordine naturæ in satis: & de flore arboꝝ & cõceptu: & germinatione. & partu: & quo ordine floreant. Ca. XXVI

o Rdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus flare incipien te uento fauonio. Ex inde fere. vi. idus febru. Hoc enim maritantur uiuescẽtia e terra. Cum etiam equæ In hispania ut diximus. Hic est genitalis spiritus mũ di a fouendo dictus: ut quidam exstimauere. Flat ab occasu æquinoctiali uer inchoans cathlitionem rustici uocant gestiente natura semina accipere: eaq; anima inferente om nibus satis. Concipiunt uariis diebus: & pro sua quæq; natura: Alia protinus ut anima lia. Tradius aliqua & diutius grauida partus gerunt. Quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uero cum florent: flosq; ille ruptis constat utriculis. Sed educatio in pomo est Hoc & germinatio arborum Flos est pleni ueri indicium: & anni renascentis. Flos gau dium arborum. Tunc se nouas aliasq; q̃ sunt ostendunt. Tunc uariis colorum picturis in certamen usq; luxuriant. Sed hoc negatum plerisq;. Nam nec omnes florent: sed sũt tristes quædam quæq; non sentiant gaudia annorum: Nam neq; ilex picea larix pinus ullo flore exhylarantur: natales ue pomorum recursus annuos uersicolori nuntio pro mittunt. Nec fici atq; caprifici. Protinus cum fructum flores gignunt. In ficis mirabi les sunt & abortus: qui nunq̃ maturescunt. Nec iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere nec ferre. Quæ uero non floreat ferre protinus baccis subnascentibus quæ biennio hæreant. Sed id falsum omnibusq; iis dura facies semper. Sic & hominum multis fortuna sine flore est. Omnes autem germinam etiã quæ non florent. Magna & locoꝝ differẽtia. Quippe cũ ex eodẽ genere q̃ sũt i palustribus priora germinẽt: mox cãpestria: nouissima i siluis. p se aũt tradius pyri siluestres q̃ cætera. Prio fauonio germinat cornus. Proxiẽ laurus. pauloq; ante æquinoctiũ tilia acer: Inter pri mas uero populus: ulmus: salix: alnus: nuces. Festinat & platãus. Cæteræ uero cõcepto

aquifolium terebinthus: paliurus: castanea: glãdes. Serotino autem germine malus: tar/
dissimus suber. Quibusdã geminatur germinatio: nimia soli ubertate: aut inuitãtis cæ
li uoluptate: quod magis in hærbis segetũ euenit. In arboribus tamẽ nimia germinatio
elassescit. Sunt aliæ naturales qdẽ qbusdam germinatiões: pariterq; uernæ: quæ suis cõ
stant syderibus: quarũ ratio aptius reddetur ab hoc tertio uolumine. Hyberna aqlæ ex/
ortu. Aestiua canis ortu. Tertia arcturi. Has duas quidẽ oĩbus arboribus cõmunes pu/
tant. Sentiri aũt maxime in fico uite punicis cãm afferentes quoniã in thessalia macedo
niaq; plurima tunc ficus exeat. Maxime tamẽ in ægypto apparet hæc rõ. Et reliquæ q
dẽ arbores ut primũ cœpere cõtinuãt germinationẽ. Robur & abies & larix interimunt
tripartito: ac terna germina edunt. Ideo & inter squamas corticẽ spargunt. Quod omni
bus arboribus in germinatione euenit: quoniã prægnantiũ rumpitur cortex. Est autem
prima eaꝝ incipiente uere circiter. xv. diebus. Iteꝝ germinãt transeũte geminos sole. Sic
fit ut dũ prima cacumina impellunt se cutis aperiat geniculato incremẽto. Tertia ẽ ea/
rundẽ ad solstitiũ breuissima: nec diutius septẽnis diebus. Clareq; & tũc cernit excrescẽ
tium cacuminũ articulatio. Vitis sola bis parturit: cum primũ emittit uuã: iteꝝ cũ dege
rit. Eoꝝ quæ nõ florent partus tantũ ẽ & maturitas. Quædã statim in germinatiõe flo
rent: ꝑperantq; in eo. sed maturescunt tarde ut uites. Serotino quædã germinatu florẽt
maturãtq; celeriter: ut morus: quæ nouissima urbanaꝝ germinat: nec nisi exacto frigo/
re: ob id dicta sapientissima arboꝝ. Sed cũ cœperit in tantũ uniuersa germinatio erũpit:
ut una nocte peragat etiam cũ strepitu. Ex iis quæ hyeme aquila exoriẽte (ut diximus)
cõcipiunt: floret prima omniũ amygdala mẽse ianuario. Martio uero poma matura. Ab
ea ꝓxime florẽt armenaica: dein tuberes: & ꝓcoces. Illæ ꝑegrinæ hæ coactæ. Ordine aũt
naturæ siluestriũ primæ sambucus: cui medulla plurima: & cui nulla cornus mascula
Vrbanaꝝ malus: paruoq; post ut simul uideri pyrus & cerasus & prunus. Seqt laurus
illãq; cupssus. Deĩde punica fici. At uites & oleæ florẽtibus iã iis germinãt. Cõcipiũt uer
giliaꝝ exortu. Hoc sydus illaꝝ ẽ. Floret aũt solstitio uitis: & quæ paulo serius ĩcipit olea
Deflorescũt oĩa septenis diebus: nõ celerius. Quædã tardius. Sed nulla pluribus bis septe
nis. Oĩa & intra. viii. iulii idus etesiaꝝ præcursu. Nec statim fructus seqt in aliquibus

De corno: & quo tempore quæq; ferant: & quæ fructũ nõ ferãt: & quæ ĩfœlices existi
mant & quæ facillime fructũ perdũt: & qbus fructus anteq̃ foliũ nascãt. C. XXVII

Ornus enim circa solstitia reddit primo cãdidum: postea sanguineũ. Ex eo ge
c nere fœmina post autũnum fert baccas acerbas & ĩgustabiles cũctis animanti
bus. Ligno quoq; fungosa & inutilis. Sumas e fortissimis quæ sit tanta differẽ/
tia ab eodẽ genere. Et terebinthus messibus reddit semẽ: & acer: & fraxinus: nuces: mala:
& pyra: ꝑterq̃ hyberna aut ꝓcocia. Autũno glãdiferæ. Serius etiãnum uergiliaꝝ occasu.
Aesculus tãtũ autũno. Incipiẽte aũt hyeme quædã genera mali pyriq; & suber. Abies flo
res croci colore circa solstitiũ. Semen uero reddit post uergiliaꝝ occasũ. Pinus aũt & pi/
cea ꝑueniunt germinatione. xv. fera diebus. Semen uero post uergilias & ipsæ reddunt.
Cædri & iuniperus & ilex annuæ fere habent: nouusq; fructus in iis cũ autũno pẽdet.
In maxima tamen admiratione pinus est. Habet fructũ maturescentẽ. Habet ꝓximo an/
no ad maturitatẽ uenturum: ac deinde tertio. Nec ulla arbor auidius se promittit. Quo
mense ex ea nux decerpit: eodẽ maturescit alia. Et sic dispensat: ut nullo nõ mense ma
turescant. Quæ se in arbore ipsã diuisere uocant zamiæ: læduntq; cæteras: nisi detrahã
tur. Fructum arboꝝ solæ nullum ferũt: hoc est ne semen quidẽ tamarix. Scopis tantũ
nascens: populus alnus: ulmus: attinia: alaternus: cui folia inter ilicẽ & oliuã. Infœlices
autẽ existimant dãnatæq; religione quæ neq; serunt unq̃: neq; fructũ ferunt. Cremu/
tius auctor est nũq̃ uirere arborem ex qua Phyllis se suspenderit. Quæ gũmi gignunt
post germinationem aperiuntur. Gũmi uero non nisi fructu detracto spissatur. Nouel/
læ arbores carent fructu q̃diu crescunt. Perdunt autem facillime ante maturitatẽ palma

ficus:amygdala:malus pyrus.Itē punica quæ etiá roribus nimiis & pruinis florē amittit Qua de cá inflectunt ramos eius:ne subrecti humorē infestū excipiant:atq; cōtineant. Pyrus & amygdala etiá si nō pluat:sed fiat austrinū cælū atq; nubilū:amittunt florem : & primos fructus cū si defloruere tales dies fuerint.Ocissime aūt salix amittit semel áte q̄ pmio maturitatē sentiat.Ob id dicta ab Homero frugipda.Secutaq; ætas scelere suo i terpretata est hác sententiá.Q uádo semel salicis mulieri sterilitatis medicamentū eē cō stat.Sed hoc quoq;puidēs natura facile nascēti & de pacto surculo ícuriosius semē dedit Vna tantū pditur ad maturitatē proferre solita in certa insula ipso descensu Iouis spelū cæ toruū ligneūq; magnitudine ciceris.Fiunt uero quædá loci uitio infructuosa: sicut in pharo silnacenda:quæ nil fert.Persicæ arbores in rhodo florent tantū. Fit hæc diffe rentia & ex sexu.In iis esse mares quæ nō ferunt.Aliqui hoc permutátes mares eē quæ ferant tradūt.Facit & densitas sterelitatē .Gignentiū aūt quædá ex lateribus ramorū & cacuminibus ferūt:ut pyrus:punica:ficus:myrtus.Cætero eadē natura quæ frugibus Náq; & í eis spica in cacumē nascitur. Legumina í lateribus . Palma sola ut dictū ē in spatulis habet fructū racemis ppēdentē.Reliq̄s sub folio pomū:ut ptegat̃ excepta fico cui foliū maximū umbrosissimūq;.Et iō supra id pomū ei demū serius foliū nascit̃ q̄ po mū.Insigne pditur in quodá genere ciliciæ cypriæ helladis ficos sub folio:grossos uero supra folium nasci.Ficus & praecoces habet:quas athenis prodromos uocant. In laco nico genere maxime sunt.

De biferis & triferis & quæ celerime senescant:& de ætatibus eaꝝ. Ca.XXVIII

Vnt & biferæ in eisdē. In cea insula caprifici triferæ sūt. Primo fœtu sequens

s euocat̃:sequēti tertius.Hoc fici caprificant̃. Et caprifici aūt ab aduersis foliis nascunt̃.Biferæ & í malis ac pyris quædá sicut & præcoces.Malus siluestris bi fera.Sequēs eius fructus post arcturū in apricis maxime.Vites quidē & triferæ sūt quas ob id insanas uocant:quoniá in iis alia maturescūt:alia turgescūt:alia florent.M.Var ro auctor est uitē fuisse smyrnæ apud materiá triferá.& malū í agro cosentino.Hoc aūt euenit ppetuo in frauēnesi africæ agro de quo plura alias:ea est soli fertilitas.Trifera est & cupressus.Náq; baccæ eius colligunt̃ mense ianuario:& maio & septēbri.ternasq; eaꝝ gerunt magnitudines.Est uero & í ipsis arboribus etiá honustis peculiaris differentia. Sūma sui parte fertilior est arbutus.Q uercus íferiore:iuglādes:fici:mariscæ . Omnes quo magis senescūt:eo maturius ferūt:& in apricis locis nec pingui terra . Siluestriora oīa tardiora.Quædá ex iis oīo nō maturescūt.Itē quæ subarant̃: aut q̄ ablaqueant̃ celeriora neglectis hæc & fertiliora.Est etiánū ætatis differētia . Amygdala eni & pyrus í senecta fertilissimæ:ut gládiferæ:& quoddá genus ficoꝝ.Cætera eius í iuuēta tradiusque maturátes:qđ notat̃ í uitibus maxime.Vetustioribus eni uinū melius:nouellis co piosius.Celerime uero senescit:& í senecta deteriorē fructū gignit malus. Náq; & mino ra poma pueniūt:& uermiculis obnoxia.Quin & í ipsa arbore nascunt̃ . Ficus sola ex oīm arborū fœtu maturitatis cá medicat̃.Iá qdē ex portētis: quoniá maiora sūt p̄cocia p̄posteris:Oīa aūt celerius senescūt p̄fœcūda. Q uin & ptinus moriunt̃ aliquá cælo fœcunditatem omnem eblandito:quod maxime uitibus euenit .

De moro. Ca. XXIX.

Contra morus tardissime senescit fructibus minime laborás. Tarde & ea quo

c rum crispa materies:ut acer:palma:populus.Et subarata ocius senescunt.

De siluestribus. Ca. XXX.

Ilueſtria aūt tardissime. Atq; í totū oīs cura fertilitatē adiicit: fertilitas senectá

s Iōq; & p̄florent alia & p̄germinant:atq; in totū p̄cocio fiunt.Quoniá oīs in firmitas cælo magis accidit.Multæ uero plura gignunt ut dixius í glandiferis Inter quæ laurus uuas suas :maximeq; sterilis quæ nō gignit aliud :obq; id a quibusdá mas existimatur.Ferunt & auellanæ iulos compactili callo ad nihil utiles.

De buxo & faba græca siue loto. Ca. XXXI.

p Lurima uero buxus. Nam & semen suū & granum quod cartegon uocant: & a septentrione uiscum a meridie hyphear: e quis plura mox paulo. Interdūq; pariter res quaternas habent. Arborum quædā simplices: quibus a radice caudex unus & rami frequentes: ut oliuæ: fico: uiti. Quædā fruticosi generis: ut paliurus myrtus. Item nux auellana. Quinimo melior est & copiosior fructu in plures dispersa ramos: In quibusdam omnino nullus: ut suo genere buxo: loto transmarinæ. Quædam bifurcæ: atq; etiā in quinas partes diffusæ. Quædam indiuiduæ, nec ramosæ ut sambuci. Quædam indiuiduæ ramosæ: ut piceæ. Quibusdam ramorum ordo: sicut piceæ: abieti. Aliis incōditus: ut robori: malo: pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura: ramiq; in cælum tendentes: non in latera proni. Mirꝝ cacuminibus eorum decisis moritur. totis uero detruncatis durat. Et si infra q̄ rami fuere præcidatur: quod superest uiuit. Si uero cacumen tantum auferatur: tota moritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramosa: ut pinus: lotos siue faba græca: quam romæ a suauitate fructus siluestris quidem: sed cerasorum pene natura loton appellat. Præcipueq; domibus expetitur: ramorum petulantia: breui caudice: latissima expatiātium umbra: & in uicinas domos sæpe transilentium. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyeme decidentibus foliis. Nullis cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioresq; aut plures: ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt: radice lanas Malis propriū genus. Ferarꝝ enim rostra reddunt: adhærentibus uni maximo minoribꝫ Ramorꝝ aliqui cæci qui non germināt. Quod natura fit si nō eualuere: aut pœna cum amputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura ē: hæc uiti i oculo: harūdini i geniculo. Omniū terræ ꝓxima crassior. In longitudinē excrescūt abies: larix: palma: cupressus: ulmus: & si qua unistirpia. Ramosarꝝ cerasus etiā in. xl. cubitorum trabes æquali per totum duū cubitorꝝ crassitudine reperitur.

De ramis & cortice & radicibus arborꝝ. Ca. XXXII

q Vædā statim in ramos sparguntur ut mali. Cortex aliis tenuis: ut lauro: tiliæ. Aliis crassus ut robori. Aliis lenis: ut malo: fico. Idē scaber robori: palmæ. Omnibus in senecta rugosior. Quibusdam rumpitur sponte: ut uiti. Quibusdam etiam cadit: ut malo: unedoni. Carnosus suberi: populo. Mēbranaceus ut uiti: harundini. Libris similis Ceraso. Multiplex tunicis: ut uitibus: tiliæ abieti. Quibusdā simplex: ut fico harūdini. Magna & radicū differentia. Copiosæ fico: robori: platano. Breues & angustæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis. n. innitunť: q̄q̄ minimis in altera dispersis. Crassiores lauro & inæquales. Item oleæ: cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus æsculus quātum corpore eminet: tantum radice descendit. Oleæ malisq; & cupressis per sūmam cespitum. Aliis recto meatu: ut lauro: oleæ. Aliis flexuoso: ut fico. Minutis hæc capillamētis hirsuta ut abies: multæq; siluestrium. E quibus montani prætenuia fila decerpentes spectabiles lagenas & alia uasa nectunt. Quidam non altius descendere radices: q̄ solis calor tepefaciat. Idque natura loci tenuiores siue grauissimas dixere: quod falsum arbitror. Apud auctores certe inuenitur abietis plantam cum transferretur: octo cubitorum in altitudine: nec totam refossam: sed abrutam. Maxima spatio atq; plenitudine cædri est. Ab ea platani: roboris: & glandiferarum. Quarūdam radix uiuacior superficie: ut lauri. Itaq; cum trunco inaruit recisa: etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicuꝫ celerius senescere arbores putant. Quod coarguūt fici: quarum radices longissimæ: & senectus ocissima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere radices arborum uetustate minui. Visa etenim est annosa quercus euersa ui tempestatis & iugerum soli amplexa. Prostratas restitui plerunque: & quadam terræ cicatrice reuiuiscere: uulgare est. Et familiarissimum hoc platanis. quæ plurimū uentorꝝ cōcipiunt ꝓpter densitatē ramorꝝ. Quibus amputatis leuatæ

onere in sua scorbe reponunt. Factumq; iá é hoc & i iuglãdibus oleisq; ac multis aliis.

De prodigiosis arboribus: & quibus modis sponte nascunt: & q̄ nõ omnia ubiq; nascunt: & quæ nõ alibi nascunt arbores. Ca. XXXIII.

St in exemplis & sine tempestate ulla ue causa alia q̄ prodigii cecidisse multas: e ac sua sponte resurrexisse. Factum hoc populi ro. quiritibus ostentũ cimbricis bellis nuceriæ in luco iunonis ulmo postq̄ etiam cacumen amputatum erat quoniam in aram ipsam procumbebat: restituta sponte: ita uti protinus floreret. A quo deinde tempore maiestas populi ro. resurexit: quæ ante uastata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factum & in philippis salice procidua atq; detruncata. Est stagiris i musæo populo alba. Omnia fausti ominis. Sed maxime mirum antandri platanus etiá circundolatis lateribus restibilis sponte facta: uitæq; reddita. Longitudine. xv. cubitorum: crassitudine quattuor ulnarum. Arbores quas naturæ debeamus tribus modis nascuntur. Sponte: aut semine: aut ab radice. Cura numerosior existit: de qua suo dicimus uolumine. Nunc enim totus sermo de natura est multis modis miris q; memorabili. Náq; ñ omnia in omnibus locis nasci docuimus: nec translata uiuere. Hocq; alias fastidio: alias contumacia: sæpius ĩbecillitate eorum quæ transferuntur euenit cælo inuidente: alias solo repugnante. Fastidio balsamum alibi nasci natura q̄ i syria noluit fere. Necnon & palmá nasci ubiq;: aut natam parere: uel cum promisit etiam ostẽditq; ea educare: quæ tanq̄ inuita peperit. Non habet uires frutex cinnami in syriæ uicina perueniendi. Nõ ferunt amomi nardiq; deliciæ ne in arabia quidem ex india naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirum ipsas arbores plerumq; exorari ut uiuant atq; transmigrent. Aliquando & a solo impetrari ut alienas alat: aduenasq; nutriat: cælum nullo modo quit flectit. Viuit in italia piperis arbor. Casiæ uero etiam in septemtrionali plaga. Vixit & in lydia thuris. Sed unde sorbentes succum omnem ex his soles torquentesq; lachrymam? Illud proxime mirum mutari naturam in iisdem locis: atq; improuiso ualere. Cædrum æstuosis partibus dederat: & in lyciis frigidisq; montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat: sed in olympo copiosior nulla est. Circa bosphorũ cimmerium in páticapeo urbe omni modo laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ: Sacrorũ certe causa laurum myrtumq; habere: & non contingit: cum abundent arbores ibi punicæ ficiq;. Iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidas natura eodem tractu non genuit arbores: pinum abietem: piceam. Et quid attinet ad pontum abire? Iuxta romam ipsam castaneæ cerasisq; ægre proueniunt. Persica in tusculano. Necnon nuces græcæ cum tedio inseruntur. Teracina siluis scatet earum.

De cupsso & q̄ ex terra noua aliq̄ sæpe nascãt quæ i ea añ nõ fuerũt. Ca. XXXIIII

Vpressus aduena & difficilime nascentium fuit: ut de qua uerbosius sæpiusq; c q̄ de eo omnibus aliis prodiderit Cato. Natu morosa: fructu superuacua: baccis torua: folio amara: odore uiolenta: ac ne umbra quidem gratiosa: materie rara: ut pene fruticosi generis. Diti sacra: & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demum aspectu non repudiata distinguendis tantum pinorum ordinibus. Nunc uero tonsilis facta in densitate parietum: coercitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahiturq; etiam in picturas opere hystoriali uenatus classes ue & imagines rerũ tenui folio breuiq; & uirente superuestiens. Duo genera earum. Meta in fastigium conuoluta: quæ & fœmina appellatur. Mas aspergit extra se ramos: deputaturq; & accipit uité. Vtraq; aũt ĩmittitur in ptícas asseres ue amputatione ramorũ q. xiii. anno denariis singulis ueneũt. Quæstuosissima in satus ratiõe silua. Vulgoq; doté filiarũ antiqui plãtaria appelabát. Huic patria ĩsula creta: quãq̄ Cato tarentiná eá appellat. Credo q̄ primũ eo uenerit. Et i enaria succisa regerminat. Sed in creta quocũq; loco terram mouerit qs piá nisi serat alia: hæc gignit: ptinusq; emigrat. Illa uero ẽt ñ appellato solo ac spõte maxieq; i idæis mõtibus: & quos albos uocát: sũmisq; iugis: ubi niues nũq̄ absunt plurima

Quod miremur albi nõ nisi in tepore proueniens:& nutricem magnope fastidiẽs. Nec terræ tantum natura circa has refert: aut ppetua cæli: uer & quædã tẽporaria uis hymbriũ. Aliquæ plerũq; semĩa afferũt:& certo fluũt genere. Aliquæ ẽt icognito. Quod accidit cyrenaicæ regiõi: cũ primũ ibi lasserpitiũ natũ ẽ ut ĩ hærbarũ natura dicemus. Nata ẽ & silua urbi rei pxia hymbre piceo crassoq; circiter urbis romæ anno. xliii.

De hedera. Ca. XXXV

h Edera iam dicitur in asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in india nisi in monte mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse ut sereret eam ĩ medis frustra. Alexandrum uero ob raritatem ita coronato exercitu uictorem ex ĩdia redisse exemplo liberi patris. Cuius dei & nunc adornant thyrsos galeasq; etiam ac scuta in thraciæ populis ĩ solẽnibus sacris. Inimica arbor satis omnibus: sepulchraq; ac muros rumpens. Serpentium frigori gratissima: ut mirum sit illam in honore ullo habitam Duo genera eius. Prima ut reliquarum mas & fœmina. Miror traditur mas corpore: & folio duriore ac pinguiore:& flore ad purpuram accedente. Vtriusq; autem flos similis est rosæ siluestri: nisi q caret odore. Species horum generum tres. Est enim cãdida & nigra hedera: tertiaq; quæ uocatur helix. Etiãnum hæ species diuiduntur in alias: quoniã est alia fructu tantum candida: alia & folio. Fructũq; candidum ferentium aliis densus acinus:& grandior racemis in orbem circũactis: qui uocantur corymbi. Item silenitium cuius est minor acinus: sparsior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum aliis crocatum. Cuius coronis poetæ utuntur. Foliis minus nigris: quam quidam nysiã alii bacchicam uocant: maximis inter nigras corymbis. Quidam apud græcos etiãnum duo genera huius faciunt. A colore acinorum erythranum & chrysocarpum. Plurimas autem habet differentias helix: quoniam folio maxime distat. Parua sunt & angulosa cõcinnioraq;: cum reliquorum genera simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum: præcipue tamen sterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse non generis existimant: primoq; esse helicem putant fieri hederam uetustate. Horum error manifestus intelligitur: quoniam helicis plura genera reperiuntur: sed tria maxime ĩsignia Hærbacea ac uirens quæ plurima est. Altera candido folio. Tertia uersicolor: quæ thracia uocatur. Etiãnum hærbaceæ tenuiora folia: in ordinem digesta: dẽsioraq;. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus foliis ac similiter ordinatis densoribusq;. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq; ac minora sunt folia: macularũq; habitu distant. Et in candidis alia sunt candidiora. Adolescit in longitudinẽ maxime hærbacea. Arbores autem necat candida: omnẽq; succum auferendo tanta crassitudine augetur: ut ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxima atq; latissima mãmas erigẽtis: quæ sunt cæteris inflexæ. Racemi stantes ac subrecti. Et qq omnium generi radicosa brachia: huic tamen maxime ramosa ac robusta. Ab ea nigræ. Sed proprium albæ q inter media folia emittit brachia utrunq; semper amplectens. Hæc est & in muris quis ambire non possit. Itaq; etiam pluribus locis intercisa uiuit tamen duratque:& totidem initia radicum habet quot brachia. Quibus incolumes & solidas arbores sugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq; hederæ: quoniam aliis tanta amaritudo acini: ut aues non attingant. Est & rigens hedera quæ sine amminiculo stat sola omniũ generum ob id uocata cissos. E diuerso nunq̃ nisi in humi repẽs camecissos.

De hedera quæ uocatur similax. Ca. XXXVI

s Imilis est hederæ e cilicia quidem primum profecta: sed in græcia frequentior quam uocant similacem densis geniculata caulibus: spinosa: fruticosa: ramis: folio hederaceo: paruo: non anguloso: a pediculo emittente pampinos: flore cãdido: olente lilium. Fert racemos labruscæ modo non hederæ: colore rubro: complexa acinis maioribus nucleos undenos: minoribus singulos: nigros durosque: infausta omnibus sacris & coronis: quoniam sit ligubris: uirgine eius nois pp amorẽ iuuenis Croci

mutata in hunc frūticem. Id uulgus ignorans plerūq; festa sua polluit hederā existimā-do. Sicut in poetis aut Libero patre aut Sileno: qui omnino nescit quibus coronetur. Et similace fiunt cōdicili. Propriūq; materiæ est ut admota auribus leuem sonnm reddat. Hederæ mira proditur natura ad experienda uina. Si uas fiat ex ligno eius: uina transfluere. ac remanere aquam si qua mixta fuerit.

De aquaticis calamis & fruticibus. Ca. XXXVII.

Nterea qui frigidis gaudent aquaticos frutices dicere conuenit. Principatum in iis tenebunt harundines belli pacisq; experimentis necessariæ: atq; etiam in deliciis gratæ. Tegulo enim earum domus sua septentrionales populi operiūt durantq; eius alta tecta. In reliquo uero orbe & cameras leuissime suspendunt. Carthisq; seruiunt calami ægyptii maxime: cognatione. quadam papyri. Probatiores tamen nidii & qui in asia circa anaeticum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura: cartilagine bibula: quæ cauo corpore intus: superne tenui inarescit ligno. Fissilis præacuta semper acie geniculata. Cætero gracilitas nodis distincta leui fastigio tenuatur in cacumina. Crassiore peniculo coma: neq; hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarum replet: aut ubi limosiore callo induruit: sicut in belgis contusa & interiecta nauium commissuris ferruminat textus: glutino tenatior: rimisq; explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxio. Mortem accelerant pinna addita calamis. Fitq; & ex ipso telum aliud fracto in uulneribus. His armis solem ipsum obumbrant. Propter hoc maxime serēos dies optant. Odere uentos & hymbres qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis æthiopas: ægyptum: arabas: indos: sytas: bactras: sarmatarū tot gentes & orientis omniaq; parthorum regna diligentius computet: æqua ferme pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in creta bellatores suos præcipitauit. Sed ī hoc quoque ut in cæteris rebus uicit italia. Quoniam nullus sagittis aptior calamus q̃ in rheno bononiensis amne: cui plurima inest medulla. pondusq; uoluere: Contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe non eadem gratia belgicis. Hæc & creticis commendationibus: q̃q̃ præferantur indi: quorum alia quibusdam uidetur natura: quando & hastarum uicem præbent additis cuspidibus. Haruudini quidem indicæ arborea amplitudo: qualē uulgo in templis uidemus. Differe mares ac fœminas in his quoq; indi tradūt. Spissius mari corpus: fœminæ capacius. Nauigiorum etiam uicem præstant (si credimus) singula internodia: Circa acesinem amnem maxime nascuntur. Harundo omnis ex una stirpe numerosa. Atq; etiam recisa fœcundius resurgit. Radicis natura uiuax: geniculata & ipsa. Folia indicis tantum breuia. Omnibus uero a nodo orsa complexu tenues p ambitum inducunt tunicas: atq; a medio internodio cum plurimum desinunt uestire procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatem bina super nodos alterno semper inguine: ut alterum ad dextram fiat: alterum superiore geniculo ab leua per uices. Inde exeunt aliquando rami qui sunt calami tenues. Plura autem genera. Alia spissior densiorq; geniculis: breuibus internodiis. Alia rarior maioribus: tenuior & ipsa. Calamus uero alius totus concauus: quem syringiam uocant: utilissimus fistulis: quoniā nihil est ei chartilaginis atq; carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius. quē auleticon uocant. Hic tibiis utilior: fistulis ille. Est alius crassiore ligno & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior: alius procerior: exilior: crassiorque. Fruticosissimus qui uocatur donax non nisi in quaticis natus: quoniam & hæc differentia est multum prælata harundine quæ in siccis proueniat. Suum genus sagittario calamo ut diximus. Sed certico longissimis īternodiis obsequiūq; quo libeat flecti calefacto. Differentias faciūt & folia nō multitudine: uerū robore & colore. Valida lacōicis: & ab una pte dēsiora: q̃les ī totū circa stagna gigni putāt. Dissimiles ānicis longisq; uestiri foliis: spatiosius a nodo scādēte cōplexu. ē & obliq̃ harūdo ñ ī excelsitatē nascēs

sed iuxta terram fruticis modo se spargens: suauissima in teneritate animalibus. Vocatur a quibusdam elegia. Est & in italia nascens adarcha nomine palustris ex cortice tantum. Sub ipsa coma utilissima dentibus: quoniã uis eadẽ ẽ quæ sinapi. De orchomenii lacus harũdinetis accuratius dici cogit admiratio antiq̃. Characian uocabant crassiorẽ firmioremq;. Plociam uero subtiliorem. Hanc in insulis fluitantibus natare: illam in ripis expatiãtis lacus. Tertia harundo est tibialis calami: quem auleticõ uocant. Nono hic anno nascebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis spatio seruabat. Prodigiosus si quando amplitudinem biẽnio extendisset: quod notatum apud cheroniam infausto atheniensium proelio. Et apud lebaida sæpe notatur influente cephiso. Cum igitur anno permanserit inundatio proficiunt in aucupatoriam quoq; amplitudinem. Vocantur zeugitæ. Contra bombyciæ maturius reciproco graciles. Foeminarum latiore folio atq; candidiore: modica lanugine: aut omnino nulla: spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus non silendos ex reliquo curæ miraculo: ut uenia sit argento iam potius rani. Cædi solebant tempestiue usq; ad Antigenẽ tibicenẽ cũ adhuc simplici musaica uterentur sub arcturo. Sic præparatæ aliquot post annos utiles eẽ incipiebant. Tunc quoq; multa domandæ exercitationem: & canore tibiæ ipsæ educendæ: comprimentibus se singulis: quod erat illis theatroꝝ moribus utilius. Postq̃ uarietas accessit & cantus quoq; luxuriantes. cædi ante solstitia coeptæ: & fieri utiles in trimatu apertioribus eaꝝ ungulis ad flectendos sonos. Quæ inde sunt & hodie. Sed tũc ex sua quaq; tantum harundine congruere persuasum erat: & ea quæ radicem antecesserat leuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dexteræ. Immensum q̃tum iis prælatis quas ipse cephisus abluisset. Nunc sacrificæ tuscoꝝ e buxo: ludicræ uero loto ossibusq; asininis & argento fiunt. Aucupatoria harũdo a panhormo laudatissima. Piscatoria ab aritana ex africa. Harundinis italiæ usus ad uineas maxime. Cato seri eam iubet in humidis agris bipalio subacto prius solo: oculis dispositis interuallo ternorũm pedum. Simul & corrudam unde asparagi fiant: concordare amicitiam. Salicis uero qua nulla aquaticaꝝ utilior. Licet populi uitibus placeant: & cecubum ducant. Licet alni sæpes muniant: contraq; erũpentium amniũ impetus riparum muro in tutelis ruris excubent: in aqua satæ cæsæq; densius innumero hærede prosint.

De salice genera eius octo: & q̃ pter salicẽ sint utilia ligaturis & de rubis. C. XXXVIII.

Salicis statim plura genera. Nam quædam & ĩ proceritatem magnam emittũt iugis uinearum perticas. Pariuntq; balteo cortice uincula. Et aliæ uirgas seq̃cis ad iuncturas lentitiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus ac plurimæ agricolarum supellectili candidiores ablato cortice: leuiq; tractatu mollioribus uasis: q̃ ut e corio fiant: atq; etiam supinaruʒ in delicias canthedrarum aptissima. Decidua salici fertilitas: densiorq; tonsura ex breui pugno uerius q̃ ramo: non ut remur in nouissimis curanda arbore. Nullus quippe tutior est reditus minoris ue impendii aut tempestatis securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit: prioremq; q̃ oliuetis: q̃q; frumento: aut pratis: nec quia desint alia uincula. Siquidem & genistæ: ithaceæ. & populi & ulmi: & sanguinei frutices: & betullæ: & harundo fissa: & harundinum folia: ut in liguria & uitis ipsa: recisisq; aculeis rubi alligant: & intorta corylus. Mirumq; contuso ligno alicui: maiores ad uincula esse uires. Salici autem præcipua dos. Finditur enim græca rubens: candidiorq; amerina. sed paulo fragilior. Ideoque solidõ ligat nexu. In asia tria genera obseruant. Nigram utiliorem uiminibus. Candidam agricolarum usibus. Tertiam quæ breuissima est helicen uocant. Apud nos quoque multi totidem nomina imponunt. Viminea uocant eãdem purpuream. Alteram nicelinam a colore: quæ sit tenuior. Tertiaʒ gallicam: quæ tenuissimã. Nec in fruticũ nec ĩ ueprium caulinũ ue neq; in hærbaꝝ: aut alio ullo q̃ suo genere numerent' iure scirpi fragiles palustresque ad tegulũ tegetesque. E q̃bus detra

cto cortice cādelæ luminibus & funebribus seruiunt. Firmior qbusdā ī locis eax rigor. Namq; iis uelificant non in pado tantum nautici: uerum & in mari piscator africus p̄ postero more uela intra malos suspendens. Et mapalia sua mauri tegunt. Proximeque æstimanti hoc uideatur esse qđ in interior munda parte pari sunt papyri usui: sed fruticosi generis sunt. Inter aquaticas arbores sunt & rubi atq; sambuci fungosi generis: aliter tamen q̄ ferulæ. Quippe plus ligni ac succi utiq; sambuco. Ex qua magis canoram bucinam tubamq; credit pastor ibi cæsæ ubi gallorum tantum frutex ille nō exaudiat Rubi mora ferunt & alio genere similitudinem rosæ: qui uocatur cinosbatos. Tertium genus idæum uocāt græci a loco: tenuior est q̄ cætera: minoribusq; spinis: & minus aduncis. Flos eius contra lippitudinem illinitur ex melle: & ignem sacrum. Contra stomachi quoq; uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos: humoris lenti inficiendo maxime capillo: qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arborū & natura materiarū: & cædēdis arboribus. Ca. XXXIX.

h Vmor & cortici arborum est: qui sanguis earum intelligi debet: non idem omnibus. Ficis lacteus. Huic ad caseos figurādos coaguli uis. Cerasis gummosus Vlmis saliuosus. Lentus ac pinguis malis. Vitibus ac pyris aquosus. Viuatiora quibus lentior. Atq; in totum copore arborum: ut reliquorum animaliū: cutis: sanguis caro: nerui: uenæ: ossa: medullæ. Pro cute cortex mirum in moro medicis succum quærentibus fere hora diei secunda lapide incisus manat altius fractus siccus uidetur. Proximi plerisq; adipes: Ii uocantur a colore alburnū. Mollis ac pessima pars ligni etiā ī robore facile putrescēs teredini obnoxia. Quare semp amputabit'. Subest huic caro cui ossa: id est materiæ optimum. Alternant fructus quibus siccius lignum: ut olea: magisq̄ quibus carnosum: ut cerasus. Nec omnibus adeps carnesue largæ: sicuti nec animaliū acerrimis. Neutrum habent buxus: cornus: olea. Nec medullam: minimumq; etiam sanguinis. Sicuti ossa non habent sorba: carnem sambuci: & plurimam ambæ medullam. Nec harundines maiores ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ ueneq; sūt Discrimen earum facile: Venæ latiores candidioresq;. Pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota ictus ab altero capite uel grauis sentiatur: penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur an torta sit materies: nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera: sicut sunt in carne glandia: in iis nec uena nec pulpa: quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc preciosissimum in citro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinnantur in pulpam. Alioquin fragilis esset uena in orbem arboris cæsa. Fagis pectines transuersi in pulpa apud ātiquos. Inde & uasis honos. Manius Curius iurauit se ex præda nihil attigisse: præter guttum faginum. quo sacrificaret. Lignum in longitudinem ita fluctuat: ut quæ pars fuit ab radice ualidius sidat. Quibusdam pulpa sine uenis mero stamine & tenui constat. Hæcq; maxime fissilia. Alia frangi celeriora q̄ findi quibus pulpa non est: ut oleæ uites. At e contrario totum a carne corpus fico. Tota ossea est ilex: cornus: robur: cytisus: morus: hebenos: lotos: & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricās color. Fulua cornus in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cædrus & larix & iuniperus rubent.

De teredinibus larice. Ca. XL.

l Arix fœminam habet: quam græci uocant ægida mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis immortale: nullisq; fissile rimis. Hoc lignum proximum medullæ est. In abiete leucon græci uocauere. Cædrus quoque durissima: quæ medullæ proxima ut in corpore ossa deraso modo limo. Et sambuci interiora mire firma traduntur. Namque qui uenabula ex ea faciunt præferunt omnibus: Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuū quæ decorticentur. Vt teretes ad templa cæteraque usus rotūdi cū germināt: alias cortice iextricabili & carie subnascēte ei materiaq; nigrescēte. Tigna & qbus aufert securis corticē a bruma ad fauoniū: aut si præuenire coga-

mur arcturi occasu:& ante eum fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Diu es sydeꝝ hoꝝ reddentur suo loco. Vulgo satis putant obseruare: ne quæ dedolandæ arbores sternātur ante editos suos fructus. Robur uere cæsum teredinē sentit. Bruma autē ne uitiatur: neq; finditur: alias obnoxiū etiam ut torqueat sese: findatq; quod in lubere tempestiue quoq; cæso euenit. Infinitum refert lunaris ratio: nec nisi a uigesima in trigesimā cædi nolunt. Inter omnes cōuenit utilissime in coitu eius sterni: quē diem alii interlunium: alii silentis lunæ appellant. Sic certe Tiberius Cæsar cōcremato pōte naumachiario lari ces ad restitendū cædi ex retia præfiniuit. Quidā dicūt ut ī coitu & sub terra sit luna. Quod fieri nō potest nisi noctu: At si cōpetant coitus in nouissimum diē brumæ: illa æterna sit materies: proxime cū supradictis syderibus. Quidā & canis ortum addunt: & sic cæsas materies in forum augustū. Nec nouellæ aūt ad materiem nec ueteres utilissimæ. Circuncisas quoq; ad medullam alii non inutiliter relinquūt: ut omnis humor stātibus defluat. Miꝝ apud antiquos primo punico bello classem Duilli imperatoris ab arbore excisa sexagesimo die nauigasse. Contra uero Hieronem regē ducentas. xx. naues effectas diebus. xlv. tradit. L. Piso. Secundo quoq; punico bello Scipionis classis. xl. die a securi nauigauit. Tantū tempestiuitas etiā in rapida claritate pollet. Cato hominum summus ī omni usu de materiis hæc adiicit. Prælium e sappino atra potissimum facito. Vlmeam: pineam: nuceam: hanc atq; aliam materiem omnem cum effodies: luna decrescē te exinito post meridiem siue uento austro. Tunc erit tēpestiua: cum semen suum maturum erit. Caueto ne per rorem trahas: aut doles. Idemq; mox. Nisi in trimestri lunaq; dimidiata ne tangas materiem. Tunc ne effodias aut præcidas abs terra. Diebus quattuor proximis quibus luna plena fuerit optime eximitur. Omnino caueto nigram materiam ne doles: ne cædas: ne ue tangas nisi siccam: ne ue gelidam: ne ue rorulētam. Tiberius idem u in Capitolio cōdendo seruauit īterlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandū idem a pleniluniis. Larici & magis abiecti succisis humor diu defluit. Hæ omnium arborum altissimæ ac rectissimæ. Nauium malis antennisq; propter leuitatem præfertur abies. Cōmuni ab iis pino quæ aut quadripartitos uenarum cursus bibifidosq; habeat: uel omnino simplices. Fabrorum intestina operaria medulla sectilis optima quadripartitis materiis & mollior quam cæteræ: Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis est. Hacq; quā diximus ratione fluuiata decorticatur: atq; ita Sappinus uocatur: superior pars nodosa duriorq; susterna. Et in ipsis aūt arboribus robustiores aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisque. Spissiores ex apricis: & diuturnæ. Ideo Romæ inferna abies supernati præfertur. Est per gentiū quoq; regiones in iis differētia. Alpibus apēninoq; laudatissimæ. In gallia iuribus ac mōte uosego: in corsica: bithynia: pōto: macedonia. Deteriores eneatica & arcadica. Pessimæ parnasia: & euboea: quoniā romosæ ibi & cōtortæ putrescētesq; facile. At cædrus ī creta africa syria laudatissima. Cædri oleo puncta materies nec tineā nec cariem sentit. Iunipo eadē uirtus quæ cædro. Vasta hæc ī hispania: maximæq; baccæ eis. Medulla eius ubicūq; sollidior etiā q̄ cædrus. Publicū oīum uitiū uocāt spiras ubi sese conuoluere uenæ atq; nodi. Inueniunt ī qbusdā sicut marmore cētra: id ē duricia clauo similis: inimica ferris. Et quædā forte accidūt in lapide cōphēso aut recepto ī corpus aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro: cui uiri fortes affixerant arma: quē cortice ambiente ætas lōga occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis præmonitæ oraculo cū arbor arma pepisset. quod succisæ accidit ocreis galeisq; intus repertis. Ferunt lapides ita īuentos ad cōtinēdos partus esse remedio.

De materiis: De magnitudine arboꝝ: & q̄ cariē & ruinā ñ sētiūt: & de ppetuitate materiarum. Ca. XLI.

Mplissia arboꝝ ad hoc æui existiat̄ rōæ uisa: q̄ pp miraculū. T. C. ī eodē pōte naumachiario exposuerat aduectā cū reliq̄ materie. durauitq; ad. N. pricipis āphiteatꝝ

Fuit aūt rabes e larice longa pedes.cxx.bipedali crassitudine æqualis.Quo intelligebat uix credibilis reliqua altitudo fastigiū ad cacumē æstimātibus.Fuit & memoria nostra ī porticib9 septorꝝ a M.Agrippa relicta æque miraculi cā:q̄ d̄liberatorio supfuerat.xx. pedibus breuior sexqpedali crassitudine.Abies admiratiōis p̄cipuæ ī naui q̄ ex ægypto Caii pricipis iussu belīscū in uaticano circo statutū:q̄ttuorq; trūcos lapidis eiusdē ad sustinendū adduxit.Qua naue nil admirabilius uisū mari certū ē.Cxx.modii tūc lētis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte ostiensis portus latiere leuo.ibi namq; demersa est a Claudio principe cum tribus molibus turrium altitudine i ex exædificatis obiter puteolāo puluere aduectis.Quæ arboris crassitudo quattuor hominum ulnas complectentium implebat.Vlgoque auditur lxxx. numorum & plur s malos ad eos uenundari usus.Rates uero connecti.xl. sestertiis plerasque. At in ægypto ac syria reges inopia abietis cædro ad classes feruntur usi. Maxima ea in cypro traditur ad undeciremen Demetrii succisa cxxx.pedum longitudinis:crassitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis nauigant:quarum quædam & triginta homines ferunt Spississima ex omni materie iō & grauissima iudicatur hebenus & buxus:graciles natura:neutra in aquis fluitat: nec suber si dematur cortex:nec larix.Ex reliquis siccissima lotos:quæ romæ ita appellatur Deinde robur ex alburnatum:& huic nigricans color:magisque etiam cytiso:quæ proxime accedere hebenum uidetur.Quamquam non desint qui syriacas terebinthos nigriores affirment.Celebratus & Tericles nomine calicēs ex terebītho solitus facere torno Per quam probatur materies:omnium hæc sola ungi uult:meliorque oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac pyro siluestrit inctis atque in medicamine decoctis.Omnibus quæ diximus spissa firmitas.Ab his proxima est cornus:quamquam non potest uideri materies propter exilitatem.Sed lignum nonalio pene quam ad radios rotarum utile:aut si quid cuneādum sit ī ligno clauis ue figendum ceu ferreis.Ilex item & oleaster & olea atque castanea carpinus populus.Hæc omnia & crispa aceris modo. Si ulla materies idonea esset.Ramis sæpe deputatis castraceo illis est:adimitque uires. De cætero plerisque eorum.Sed utique robori tanta duricia est:ut terebrari nisi madefactum n̄ queat:& ne sic quidem adactus auelli clauus.Et diuerso clauum nō tenet cædrus.Mollissima tilia:eadem uidetur & calidissima: argumentum afferunt quod citissime ascias retundet.Calidæ morus:laurus:hedera:& omnes quibus ignaria fiunt: Exploratorum hoc usus in castris:pastorumque reperit:quoniam ad excuciendum ignem non semp lapidis occasio est. Teritur igitur lignum ligno:ignemq; concipit attritu: excipiente materia aridi fomitis fungi uel foliorum facillime conceptum.Sed nihil hædera præstātius:quæ teratur lauro:laurumq; terat.Probatur & uitis siluestris alia quam labrusca: & ipsa hederæ modo arborem scandens.Frigidissima quæcumque aquatica. Lentissima autem & ideo scutis faciendis aptissima quorum plaga contrahit se protinus:clauditque suum uulnus.Et ob id contumacius transmittit ferum.In quo sunt genere fici ut salix:tilia:betulla:sambucus:populus utraque.Leuissimæ ex his sicut & salix:ideoq; utilissimæ.Omnes autem etiam ad cistas quæcunque flexibili crate constant. Habent & candorem rigoremque & in sculpturis facilitatem.Est lentitia platano:sed madida sicut alno.Siccior eadem ulmo:fraxino:moro:ceraso:sed pōderosior. Rigorem fortissime seruat ulmus:ob id cardinibus assamentisque portarum utilissima:quoniam minime torquetur:permutanda tantum sic:ut cacumen ab inferiore sit cardine:radix superior. Palam est mollis.Et suberis materies spissa.Et malus pyrusque necnon acer:sed fragiles & q̄cunq; crispa.In omnibus siluestris & mascula differētia cuiusque generis augēt.Et īfœcūda firmiora fertilibus:nisi quo ī genere mares ferūt:sicut cupressus & corn9 Cariē uetustatēq; n̄ sentiūt cupresus:cædrus:hebēus:lotos:buxus:taxus:iunipus:oleaster & olea.Et ex reliq̄s tardissime larix:robur:suber:castāea:iuglās:Rimā fissurāq; n̄ capit spō

te cædrus: cupressus olea. Buxũ maxime æternã putant: hebenũ: & cupressũ: cædrũq;. Claro de oibus materiis indicio in tẽplo ephesiæ Dianæ utpote tota asia extruẽte: cum q̃dringẽtis annis pactũ sit. Cõuenit tectũ eius esse cædrinis trabibus: De ipso simulacro deæ ambigit̃. Cæteri ex hebeno esse tradũt. Mutianus ter cõsul ex iis qui ꝓxime uiso eo scripsere: uitigineũ & nunq̃ mutatũ septies restituto tẽplo. Hãc materiã elegisse eandem Canetiã nomẽ artificis nũcupãs. Quod equidẽ miror: cũ antiquiorẽ Mineruã ñ quoq; mõ Libero patri uetustatẽ attribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigari: ut medicatus humor alat: teneatq; iũcturas: quas & ipsas esse modicas admodũ miror. Valuas esse e cupresso: & iam q̃dringentis ꝓpe anuis durare materiã oẽm nouæ similẽ. Id quoq; notandũ ualuas in glutinis cõpage quadriẽnio fuisse. Cupressus in eas electa: quoniã præter cætera uno ĩ genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nõne simulacrũ iouis in arce e cupresso durat a cõdita urbe sexcetesimo sexagesimo primo anno dicatũ? Memorabile & ũticæ tẽplũ Apollinis: ubi indicaꝝ cædroꝝ trabes durãt ita ut positæ fuere prima urbis eius origine annis. mil. clxxxviii. Et in hispaniis aiunt tẽplum a Dianæ a Zacyntho aduectæ cũ cõditoribus anno ducẽtesimo ante excidiũ troiæ ut auctor est Bocchus: infra oppidũ ipsũ id haberi. Cui pepcit religione ĩductus Hãnibal iuniperi trabib⁹ etiã nunc durãtibus. Sup oĩa memorat̃ ædes in aulide eiusdẽ deæ sæculis ante troianũ bellũ exædificata. Cuius quoniã generis materiæ sciẽtia obliterata ĩ plenũ dici nõ potest utiq; quæ odore p̃cellãt: ea æternitate p̃stere. A p̃dictis morus ꝓxime laudat̃: quæ uetustate etiã nigrescit. Et quædã tamẽ in aliis diuturniora sunt usibus q̃ alia. Vlmus ĩ p̃fiatu firma. Robur defossum. Et in aqs quercus obruta. Eadẽ sup terrã rimosa facit opa torquẽdo sese. Larix ĩ humore p̃cipua: & alnus nigra. Robur marina aq̃ corrũpit̃. Nõ iprobat̃ ĩ aqua & fagus & iuglãs. Hæ qdẽ in iis quæ defodiunt̃ uel prĩcipales. Itẽ iuniperus eadẽ & subdialib⁹ aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescũt. Aesculus quoq; humoris impatiẽs. E cõtra adacta in terrã palustribus alnus æterna. onerisq; q̃tilibet patiẽs. Cerasus firma. Vlmus & fraxinus lentæ: sed facile pandũt̃: flexibiles tamẽ stãtes a circũcisura: siccatæ fideliores. Laricẽ in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradũt. Et oĩa p̃terq̃ oleastrũ & oleã. Quædam enĩ in mari: quædã in terra uitiis oportuniora.

De teredinibus. Ca. XLII.

INfestantiũ quattuor genera. Teredines capite ad portionẽ gratissimo rodunt dentibus. Hæ tantũ mari sentiũt̃: nec aliã putãt teredinẽ ꝓprie dici. Terestres tineas uocãt. Culicibus uero similes triphas. Quartũ est & e uermiculoꝝ genere: quoꝝ qdẽ alii putrescẽre succo: ipsa materie alii pariunt̃. sicut in arboribus. Ex eis q cerastes uocat̃ cũ tantũ eroserit ut circũagat se: generat aliũ. Hæc nasci ꝓhibet in aliis amaritudo ut cupresso: ĩ aliis duricia ut buxo. Tradunt & abietẽ circa germinationes d̃corticatã q̃ diximus luna aqs non corrũpi. Alexãdri magni comites ꝓdiderũt in tilo rubri maris insula arbores esse: ex qbus naues fierent: quas. cc. annis durãtes inuentas: & si mergerent̃ ĩcorruptas. In eadẽ esse fruticẽ baculis tantũ idoneæ crassitudinis: uarium tigrium maculis: ponderosum: & cũ in spissiora decidit: uitri mõ fragilem.

De materiis architecti: & quæ materies ad quid utilis: & quæ firmior materia in tectum. Ca. XLIII.

APud nos materiæ findunt̃ aliquæ spõte: ob id architecti eas fimo illitas siccari iubent ut afflatus nõ noceant. Pondus sustinere ualide abies larix etiã in trãsuersum positæ. Robur olea incuruant̃ cedũtq; ponderi. Illæ renitũt̃: nec temere rumpunt̃: priusq; carie q̃ uiribus deficiũt. Et plana arboꝝ ualida: in diuersum enim curuat̃. At populus contra oĩa inferiora pandit̃. Palma e contrario fornicat̃. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasq; firmissimæ. Facile panditur iuglans. Fiunt enim & ex ea trabes: frangique se prænuntiat strepitu. Quod in andro accidit: cum e baneis territi sono profugerunt. Pinus: piceæ: alni ad quarum ductus in stobos cauantur

Obrutæ terra plurimis durant annis. Eædẽ ſi nõ integant̃: cito ſeneſcunt: miro modo fortiores ſi humori extra quoq; ſuperſit. Firmiſſima in tectũ abies: Eadem ualuarũ repagulis & ad quæq; libeat in teſtina opa aptiſſima ſiue græco ſiue cãpano ſiue ſiculo fabricæ artis genere ſpectabilis: ramẽtorum crinibus pampinato ſemper orbe ſe uoluens ad incitatos runcinarũ raptus. Eadẽ & curibus maxime ſociabilis glutino in tantum: ut ſidatur ante cum ſolida eſt:

De glutinanda materia & lignis ſectilibus. Ca. XLIIII.

m Agna aũt & glutinatio: proptereaq; ſectilibus laminis ac in alio genere opiuntur. Stamineã hoc uſu probant uenã: & uocant ferileã argumento ſimilitudinis: quoniã lacunoſe criſpa. In omni genere & glutinũ abdicant quædã: & inter ſe & cũ aliis inſociabili glutino ſicut robur. Sed nec fere cohærent niſi ſimilia natura: ut ſi quis lapidẽ lignũq; cõiungat. Cornũ maxime audit ſorbus: carpinus: buxus: poſtea tilia. Cuicũq; operi facilia flexilia omnia quæ lenta diximus: præterq̃ morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia quæ modice humida. Arida enim latius q̃ uiridia ſerris cedunt: præter robur: & buxum: quæ pertinacius reſiſtunt: ſerrarũq; dentes replẽt æqualitate inerti. Qua de cã alterna inclinatione egerunt ſcobem. Obedientiſſima quocũq; in opere fraxinus: eademq; corylo haſtis melior: cornu leuior: ſorbo lentior. Gallica uero etiã ad currus flexibilis Vitẽ æmularetur ulmus: ni pondus eſſet in culpa. Facilis & fagus: quãq̃ fragilis & tenore eodẽ fictilibus laminis in tenui flexibilis: capſiſq; ac ſcriniis ſola utilis. Secatur in laminas ptenues & ilex colore quoq; nõ in grata: ſed maxime fida iis quæ teruntur: ut rotarũ axibus. Ad quos lentore fraxinus utilis: ſicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sũt uero & parui uſus fabriliũ miniſteriorũ inſignes. Ideoq; ꝑditũ terebris uaginas ex oleaſtro: buxo: illice: ulmo: fraxino utiliſſima fieri. Ex iiſdẽ malleos: maiores quoq; e pinu & illice. Et iis aũt maior ad firmitatẽ cã tẽpeſtiuæ cæſuræ q̃ ĩmaturæ: Quippe cũ ex olea duriſſimo ligno cardines in foribus diutius ĩmorati plantæ mõ germinauerĩt. Cato uectes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria ruſticis carpineã: illiga: cerrea. Quæ in laminis ſecant̃: quorũq; operimẽto ueſtiat̃ alia materies præcipua ſunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma aquifoliũ ilex: ſambuci radix: populus. Dat & alnus (ut dictũ eſt) tuber ſectile: ſicut citrus acerq; Nec aliarũ tubera ĩ precio. Mediaq; pars arborũ criſpior: & quo proprior radici minoribus magiſq; flexibilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ arborẽ alia in tegi: & uiliores ligno precioſiores cortice fieri: ut una arbor ſæpius ueniret. Excogitatæ ſunt & ligni bratteæ. Nec ſatis. Cœpere tingi animaliũ cornua: dentes ſecari: lignũq; ebore diſtingui: mox operiri. Plaacuit deinde materiẽ & in mari quæri. Te ſtudio in hoc ſecta. Nuperq; portentoſis ingeniis principatu. Neronis inuentũ: ut pigmẽtis ꝑderet ſe: pluriſq; ueniret imitata lignũ. Sic lectis ꝑcia quærunt̃. Sic terebinthũ uinci iubent. Sic citrũ precioſius fieri. Sic acer decipi. Mõ luxuria ñ fuerat cõtẽta ligno. Iã lignũ emi teſtudinẽ facit:

De arboꝝ ætate: & quæ genera arboꝝ minime durant. Ca. XLV.

u Ita arborũ quarũdam ĩmenſa credi poteſt ſi quis profunda mundi & ſaltus inacceſſos cogitat. Verũ ex iis quas memoria hominũ cuſtodit durãt ĩ ueliterno Africani prioris manu ſatæ oliuæ. Itẽ myrtus eodẽ loco cõſpicuæ magnitudinis. Subeſt ſpecus in quo manes eius cuſtodire draco tradit̃. Romæ uero lotos in Lucinæ area anno qui fuit ſine magiſtratibus ccclxix. urbis æde cõdita. Incertũ q̃tum ipſa uetuſtior. Eſſe quidem uetuſtiorẽ nõ eſt dubiũ: cũ ab eo luco Lucina nominet̃. Hæc nunc circiter annum cccccl. habet. Antiquior enim illa eſt: ſed incerta eius ætas quæ capillata dicit̃ quoniã ueſtaliũ uirginũ capillus ad eã defertur. Verũ altera lotos in uulcanali: quod Romulus cõſtituit ex uictoria de decimis æquæua urbi intelligitur: ut auctor eſt Maſurius. Radices eius in forũ uſq; Cæſaris per ſtationes municiporũ penetrãt Fuit cum ea cupreſſus æqualis circa ſuprema Neronis principis ꝓlapſa atq; neglecta.

Vetustior autem urbe in uaticano ilex. In qua titulus æreis litteris hetruscis religiõe arborem iam tunc dignã fuisse signat. Tyburtes quoq; originẽ multo ante urbem romã habent. Apud eos extant ilices tres etiam Tyburno conditore eorum uetustiores: apud quas inauguratus traditur. Fuisse autẽ eum tradunt filiũ Amphiarai q apud thebas obierit una ætate ante iliacũ bellũ. Sũt auctores & delphicã platanũ Agamẽnonis manu satam. Et alterã in caphie arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerso iliensium urbis iuxta helespontum in protesilai sepulchro arbores: quæ omnibus ephebiis eius cum in tantũ accreuere: ut ilium aspiciant inarescunt: rursusq; adolescunt. Iuxta urbem autẽ quercus ili tumulo tunc satæ dicuntur: cum cœpit ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur: ad quam Iouem in uaccam mutatam Argus alligauerit. In ponto circa heracleã aræ sunt Iouis Statiui cognomini: ibiq; quercus duæ ab Herculæ satæ. In eodem tractu portus Amyci ẽ Bebryce rege interfecto clarus. Eius tumulus a supremo die lauro tegitur: quã insanam uocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus iurgia fiant: donec abiiciatur. Regionem aulocrenen diximus per quã ab apamea in phrygiã itur. Ibi platanus ostenditur: ex qua pependit Marsia uictus ab Apolline: quæ iam tum magnitudine electa est. Necnõ palma deli ab eiusdẽ dei ætate cõspicitur. Olympiæ oleaster: ex quo primus Hercules coronatus est. & tunc custoditur religiose. Athenis quoq; olea durare trãditur in certamine edito A minerua. E diuerso breuissima uita est punicis: fico: malis. Ex iis præcocibus breuior q̃ serotinis: dulcibus: q̃ acutis: & dulcior in punicis. Item in uiribus: præcipueq; fertilioribus. Grecinus auctor est sexagenis annis durasse uites. Videnť & aquaticæ celerius interire. Senescunt quidẽ uelociter: sed e radicibus repullulant laurus: & mali: & punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuendum oleæ: ut quas durare annis. cc. inter auctores conueniat. Et in suburbano tusculani agri colle q corne appellatur. Lucus antiqua religione Dianæ sacratus a latio: uelut arte tonsili coma faginei moris. In hoc arborem mori eximiam ætate nostra adamauit Passienus Grispus bis consul orator Arippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea: osculari cõplectiq; eam solitus: non modo cubare sub ea: uinũq; illi affundere. Vicina luco est ilex & ipsa nobilis. xxxv. pedum ambitu caudicis. x. arbores metiens singulas magnitudinis uisendæ: siluãq; sola facit. Hædera necari arbores certum est. Simile quidam & in uisco tãetsi tardiorem eaꝝ iniuriã arbitranť. Nãq; & hoc præter fructus agnoscitur nõ ĩ nouissimis mirabile. Quædã enim in terra gigni non possunt: & in arboribus nascũtur. Nãq; cũ suam sedem nõ habeant: in aliena uiuunt: sicut uiscum. Est & in syria hærba quæ uocatur cassitias: nõ tantum arbores: sed ipis etiam spinis circũuolués sese. Item circa tẽpla thessalica quæ polypodion uocatur: & quæ dolichos: ac serpillum. Oleastro quoque deputato quod gignitur uocant phaunos. Quod uero in hispiria fullonia hipophactõ calliculis inanibus: foliis paruis: radice alba. cuius succus ad detractiões ĩ comitiali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera. Nãq; est in abiete & larice cassitias. Stelin dicit euboea nasci. Hyphear arcadia. Viscum autem in quercu: robore ilice: pruno siluestri: terebintho: nec aliis arboribus adnasci. Pleriq; copiosissimum in quercu. quod dryos hyphear uocant. In omni arbore excepta ilex & quercu differentiam facit odor uirusq; & foliũ non iucundi odoris. In utroq; uiscum amaꝝ & lentum. Hyphear adsaginanda pecora utilius. Vitia modo purgat primo: dein pinguefacit: quæ suffecere purgatiõi. Quibus sit aliqua tabes intus negant durare ea. Edẽdi ratio ætatis quadragenis diebus. Adiiciunt discrimen in iis quæ folia emittant: & ipsi decidere. Contra inhærere nato ĩ æterna fronde. Omnino autem satum nullo modo nascitur: nec nisi per aluum auium reditum: maxime palumbis & turdis. Hæc est natura ut nisi maturatum in uentre auium non proueniat. Altitudo eius non excidit cubitalem semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis. Fœmina sterilis. Aliquando non fert. Viscum fit ex acinis qui colliguntur messuꝫ tempore ĩmaturi. Nam si accessere hymbres: amplitudine quidem augẽtur: uisco uero

marcescunt.Sicantur deinde:& aridi tunduntur:ac conditi in aqua putrescũt duodeis fere diebus. Vnumq; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi amissis corticibus interior carne lentescunt.Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis.Iuglandis oleo subactum cum libeat insidias moliri.Non est omittenda in ea re & galliarum admiratio.Nihil habent druides (ita suos appellant magos) uisco & arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius.Iam per se roborum eligunt lucos:nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt:ut inde appellari quoq; interpretatione græca possit druides uideri.Enimuero quicquid adnascatur illis e cælo missum putat signumq; esse electæ ab ipso deo arboris.Est autem id rarum admodum inuentu:& repertum magna religione petitur. Est ante omnia sexta luna:quæ principia mensium annorumq; iis facit & sæculi post tricesimum annum:quia iam uirium abunde habeat nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo uocabulo.Sacrificio epulisq; rite sub arbore præparatis duos admouent candidi coloris tauros : quorum cornua nunc primum uinciantur.Sacerdos candida ueste cultus arborem scandit.Falce aurea demetit.Candido id excipitur sago.Tum demum uictimas immolant precantes ut suum donum deus prosperum faciat iis quibus dederit.Fœcunditatem eo poto dari cuicunque animali sterili arbitrantur.Contraq; uenena omnia esse remedio.Tanta gentium in rebus friuolis plerumque religio est.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XVII. PROHEMIVM.

Arborũ Precia Mirabilia. Ca. I.

ATVRA ARBORVM TERRA MARIQ VE SPONte sua prouenientium dicta est.Restat earum quæ arte & humanis ingeniis fiunt:uerius q̃ nascuntur . Sed prius mirari succurit quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa a feris:depugnante cum iis homine circa caducos fructus. Circa pendentes uero & cum alitibus:in tanta deliciarum p̃cia uenisse clarissimo (ut equidem arbitror) exemplo. L.Crassii atq; Cn.domitii Aenobardi. Crassus orator fuit i primis nominis romani.Domus ei magnifica : sed aliquanto præstãtior in eodem palatio.Q.Catuli qui cimbros cum.C.Mario fudit. Multum uero pulcherima consensu omnium ætate ea in colle uiminali.C.Aquilii equitis romani clarioris etiam tum q̃ iuris ciuilis scientia:cum tamen obiecta Crasso suo est.Nobilissimarum gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post consulatum simul gessere :anno conditæ urbis sexcentesimo sexagesimosecundo frequentem iurgiis propter dissimilitudinem morum.Tunc Cn.Domitus ut erat uehemens natura :præterea accensus odio: quod ex æmulatione auidissimum est grauiter increpuit tanti censorem habitare : pro domo eius milia nummorum identidem promittens . Et Crassus ut præsens ingenio semper & faceto lepore solers concedere respondit:exceptis sex arboribus . Ac ne uno q dem denario si admimerentur emptam uolente Domitio. Crassus utrum ne igitur ego sum inquit quæso Domitii exemplo graui & ab ipsa mea censura notandus:qui domo quæ mihi hæreditate obuenit comitter habitem?an tu qui sex arbores æstimas ? Eæ fuere lori patula ramorum opacitate lasciuæ.Cecina largo e proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante.Durauerunt q; quoniam & de longissimo æuo arborum diximus) ad Neronis principis incendia: quibus cremauit urbem : annis . clxxx. Postea cultu uirides iuuenesq;:ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac

ne quis uilem de cætero Crassi dmoum nihilq; in ea iurgante Domitio fuisse dicendũ præter arbores iudicet. Iam colũnas quattuor hymetii marmoris ædilitatis gratia ad scænam ornandam aduectas in atrio eius domus statuerat: cũ in publico nõdum essent ullæ marmoreæ. Tam recens est opulentia tantoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebant: ut sine illis ne inimicitiarũ quidem precium seruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognomina antiquis: Frũditio militi illi qui præclara facinora uulturnum transnatans fronde capiti imposita aduersus Hãnibalem edidit. Stolonũ Liciniæ genti (ita eni appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis: unde & pãpinatio inuento) primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborũ cura legibus priscis: cautũq; est. xii. tabulis ut qui iniurias cecidisset alienas lueret in singulas siclos æris. xxv. Quid existimamus? futuras ne eas credidisse ad supradictam æstimationẽ illos qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est multarũ circa suburbana fructu annuo addito binis milibus nũmum maiore singularũ reditu: q̃ erat apud antiquos prædiorũ. Ob hoc insita & arborũ quoq; adulteria excogitata sunt: ut nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime mõ tantum ex iis uectigal contingat: uerã colẽdi rõem absolutãq; pditurí. Et iõ ñ uulgata tractabimus: nec quæ cõstare aĩaduertimus: sed ĩcerta atq; dubia: in qbus maxĩe fallitur uita. Nã diligentiã in supuacuis affectare nõ nostrũ ẽ. Añ oĩa aũt in uniuersum & q̃ ad cũcta arborũ genera ptinẽt in cõe de cæ o terraq; dicemus

De natura cæli ad arbores: & quam partẽ cæli spectare debeant. Ca. II.

a Quilone maxime gaudent: dẽsiores ab afflatu eius lætioresq; & materiæ firmioris. Qui in re pleriq; fallũnt: cum in uineis pedamenta nõ sint a uento eo opponenda: & id tantũ a septẽtrione seruandum. Quinimo tẽpestiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt. & sic optime germinant. Alioquin si blandiantur austri defatiscentes: ac magis etiam in florem. Nam si cum defloruere: protinus sequantur hymbres: in totum poma depereunt. Adeo ut amygdala & pyri etiam si omnino nubilum fiat austrinus ue flatus amittant foetus. Circa uergilias quidem pluere: inimicissimum uiti & oleæ quoniam tunc coitus est earum. Hoc est illud quatriduũ oleis decretorium. Hic articulus austrinus nubili spurci quod diximus. Fruges quoq; peius maturescunt austrinis diebus: sed celerius. Illa sunt noxia frigora: quæ septentrionibus aut p posteris fiunt horis. Hyemem quidem aquiloniam esse: omnibus satis utilissimũ. Hymbres uero tunc experendi euidens causa est: quoniam arbores foetu exinanitas: & foliorũ quoq; amissione languidas naturale est auide esurire. Cibus autẽ earum hymber. Quare tepidam esse hyemem ut absumpto partu arborum sequatur ptinus conceptus: idest germinatio ac deinde alia florescendi exinanitio: inutilissimum experimentis creditur. Quinimo si plures ita continenturanni: etiam ipsæ moriuntur arbores. Quoniam nemini dubia poena est in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas nõ pro arboribus uota fecit. Nec per solstitia hymbres uitibus conducunt. Hyberno quidẽ puluere fieri messes lætiores luxuriantis ingenii fertilitate dictum est. Alioquin uota arborum cõmunia sunt frugũq;: niues diutinas sedere. Causa non solum quia animam terræ euanescentem exhalationem includunt & comprimunt: retroq; agũt in uires frugum atq; radices: uerum q & liquorem sensim præbent: purum præterea leuissimumq; quando nix aquarum cælestium spuma est. Ergo humor ex iis non uniuersus ingurgitans diluensq;: sed quomodo sititur distillans uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq; illo modo fermentescit: & succi plena: ac lactescentibus satis nõ effoeta cum tempus aderit: tepidus aridet horis. Ita maxime frumenta pinguescunt: præterq̃ ubi calidus semper aer est: ut in ægypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo idem quod modus alibi efficit. Plurimumq; prodest ubicunq; non esse quod noceat. In maiore parte orbis cum præcoces excurrere germinationes euocatæ indulgentia cæli secutis frigoribus exuruntur. Qua de causa serotinæ hyemes noxiæ siluestribus quoque

quæ magis etiam dolent urgente umbra sua: nec adiuuante medicina. Quoniam uesti re teneras intorto stramento in siluestribus non est. Ergo tempestiue aquis hybernis primum hymbribus: deinde germinatione antecedentibus. Tertium tempus est cum educant poma: nec protinus: sed iam ualido foetu. Quæ fructus suos diutius continēt longioresq; desiderant cibos: iis & serotinæ aquæ utiles: ut uiti: oleæ: punicis. Hæ iā pluuiæ generis cuiusq; arboribus diuerso modo desiderantur: aliis alio tempore maturantibus. Qua propter iisdem hymbribus quædam lædi uideas: alia iuuari. Et in eodem genere sicut in pyris. Alio die hyberna quærunt pluuias: alio uero præciosa. Vt pariter q dem omnia desiderent. Hybernum tempus est ante germinationem quæ aquilonem austro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt enim plerūq; frigidiora) & montosa planis: & nocturnos ignes diurnis. Magis fruuntur aquis sata: non statim auferentes eas sole. Conuexa & situs uinearum arbustorumq; ratio ē. quas in oras debeant spectare. Virgilius ad occasus seri damnauit. Aliqui sic maluere q̄ in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuum quicq̄ in hoc præcipi posse. Ad soli naturam: ad loci ingenium: ad cæli cuiusq; mores dirigenda sollertia est. In africa meridiem uineas spectare & si uiti inutile colono salubre est: quoniam ipsa meridianæ subiacet plagæ. Qua propter ibi qui in occasum aut septentriones cōseret optime miscebit solum cælo: cum Virgilius occasus improbent. Nec de septentrione relinqui dubitatio uidet̄. Atqui cisalpina italia magna ex parte uineis ita positis compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In narbonensi prouintia atq; liguria & parte hetruriæ contra circium serere imperitia existimatur. Eundemque obliquum accipere prouidentia Is enim ibi æstatem temperat: sed tanta plerumque uiolentia ut auferat tecta.

De societate cæli & terræ ad arbores. Ca. III.

Q Vidam cælum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis serantur orientem ac septentriones spectent. Quæ in humidis meridiem. Necnon ex ipsis uitibus causas mutuantur. In frigidis præcoces serendo: ut maturitas antecedat algorem Quæ poma uitesq; rores oderint contra ortus: ut statim auferat sol. Quæ ament ad occasus: uel etiam ad septentriones ut diutius eo fruantur. Cæteri uero fere rationem naturæ secuti in aquilonem obseruare uites & arbores poni suasere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. Ca. IIII.

A Quilonis situm uentorumq; reliquorum diximus secundo uolumine. Dicemusq; proximo plura cælestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumentum: quoniam in meridiem etiam spectantium semper ante decidunt folia Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxius in plurimis idē utiles. Quibusdam satis e longinquo aspicere maria iucundum. Propius admouere salis halitum inutile. Similis & fluminum stagnorumq; ratio. Nebulis adurunt: aut æstuantia refrigerant opacitate: atq; etiam rigore gaudent: quæ diximus. Quare experimētis optime creditur. A cælo proximum est terræ dixisse ratiōem haud faciliore tractatū Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus: plerunque nec pulla qualem habet campania: ubique optima uitibus. Aut quæ tēues exalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albensium pompeianorumque agro & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt: quamquam præpingues quod accipitur in eo genere inuicem sabulum album: In ticinensi multisq; in locis nigrum. Itemq; rubrum etiā pingui terræ permixtum infoecundum est. Argumenta quoque iudicantium sæpe fallūt: Non utique solum lætum est: in quo proceræ arbores nitent: præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius. Aut quæ uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habent. Nā quid laudatius germāiæ pabulis

& tamen statim subest harena tenuissimo cespitum corio: Nec semper aquosa est terra: cui proceritas hærbarum. Non hercle magis q̃ pinguis adhærens digytis. Quod in argi lis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet: ut densa atq; rara ad hũc mo dum deprehendi possit ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehenditur pondere. Quod enim terræ pondus iustum intelligi potest: Nec flumi nibus aggesta semper laudabilis quando senescãt sata quædam aqua. Sed neq; illa quæ laudatur diu præterq̃ salici utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est tanta alioquin in leborino cãpaniæ nobili campo: ut ligni uice utantur. Sed idem solum ubi cunq; arduum opere: difficile cultu: bonis suis acrius pene q̃ uitiis cũ affligit agricolam Et carbũculis quæ terra ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur. Nam tofus sca ber natura fricabilis expetitur quoq; ab auctoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salsæq; terræ multa melius creduntur: tutiora uitiis ĩnascentiũ ani maliũ. Nec colles opere nudantur: si quis perite fodiat. Nec cãpi omẽs minus soles atq; p flatus q̃ opus sit accipiunt. Et quasdã pruinis ac nebulis pasci diximus uites. Omnium rerum sunt quædam in alto secreta: & suo cuiq̃ corde præuidenda. Quid ꝙ mutat̃ sæ pe iudicata quoq; ac diu comprehensa? In thessalia circa larissam emisso lacu frigidior facta ea regio est. Oleæ desierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri: quod non antea thracia sensit amoto hebro. Et circa philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitũ At in syracusano agro aduena cultor elapidato luto sole prodidit fruges: donec regessit lapides. In syria leuem tenui sulco imprimunt uomerem: quia subest saxum exurẽs æsta te semina. Iam in quibusdam locis similes æstus: ĩmodici & frigorum effectus. Est fertilis thracia frugum rigore: & æstibus africa & ægyptus. In chalchia rodiorum insula locus quidam est in tantũ fœcundus: ut suo tẽpore satum demetãt hordeũ. sublatũq; protinus serant: & cũ aliis frugibus metãt. Glareosum oleis solum aptissimum in uenefrano: pin guissimum in betica. Punica uina in saxo coquuntur. Cecubæ uites in põtinis paludi bus madent. Tanta est argumentorum & soli uarietas ac differentia. Cæsar uopiscus cũ cãm apud censores ageret campos rosiæ dixit italiæ sumẽ esse: in quibus perticas pridie relictas gramen operiret: Sed nõ nisi ad pabulum ꝓbantur. Nõ tñ indociles natura nos eẽ uoluit: & uita cõfessa fecit ẽt ubi bõa certa nõ fecerat. Quã ob rẽ prius dicamus crĩa.

Genera terrarũ. Ca. V.

t Errarum amaram siue macram si quis probare uelit. Demonstrant eam atræ degeneresq; hærbæ. Frigidam autem retorride nata. Itẽ uliginosam tristia. Ru bricam oculi. Argilosam quæ operi difficillima: quæq; rastros ac uomeres ĩgen tibus glebis oneret: quanq̃ aliquando nõ quod operi: hoc & fructui sit aduersum. Item e contrario cineraceam & sabulum album. Nam sterilis densa callo facile deprehenditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atq; ex suo more uitia determinat. Terram cariosam caue: ne ue plaustro ne ue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tan topere reformidari: ut pene uestigiis quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem & in ueniemus illa: quæ in tantum abominatur uitia: aridæ: fistulosæ: scabræ: canescentis: exesæ pumicosæ. Plus dixit una significatione quam possit ulla copia sermonis enarrari Est enim interpretatione uitiorum quadam non ætate: quæ nulla in ea intelligi potest sed natura sua anus terra. Et ideo infœcunda ad omnia: atq; etiam imbecilla. Id agrum optimum iudicat ad radicem montium planitie in meridiem excurrente: quæ est totius italiæ situs. Terram uero teneram quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima & operi sa tiua. Intelligere modo libeat dictam mira significatione teneram: & quicquid optari de bet in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ ubertatis: illa mollis: facilisque culturæ: nec madida: nec sitiens. Illa post uomerem nitescens: qualem fons ingeniorum Home rus in armis ab eo cælatam dixit: addiditq; miraculum increscentis: q̃uis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes: coruique aratoris

uestigia ipsa rodentes. Reddantur hoc in loco luxuriæ quoque sententia & aliqua in propositum. Certe Cicero lux doctrinarum altera. Meliora inquit unguenta sunt quæ terram: q̃ quæ crocum sapiunt. Hoc enim maluit dixisse q̃ redolent. Ita est profecto. Illa enim erit optima: quæ unguenta sapiet. Quod si admonendi sumus: qualis sit terræ color ille: qui quæritur: contingit sæpe etiam quiescente ea sub occasu solis in quo loco arquus cælestis deiecerit capita sua. Et cum a siccitate continua immaduerit hymbre: tunc emittit illum suum halitum diuinum ex sole conceptum: cui comparari suauitas nulla possit: Is esse odor in commota debebit: repertusque neminem fallet: ac de terræ odore optime iudicabit. Talis fere est in noualibus cæsa uetere silua: quæ consensu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur: quotiens intermissa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoq; diligentius eligenda est: ne uera existat opinio eorum: qui iam italiæ terram existimauere lassam. Operis quidem facultas in aliis generibus cõstat e cælo: nec potest arari post hymbres aliqua ubertatis uitio lentescens. Contra in bizantio africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem cãpum: nullis cum siccus est arabile tauri: post hymbres uili asello: & a patre altera iugi anu uomerem trahente uidimus scindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiunt) super tenuem pingui iniecta aut gracili: bibulaq; super humidam ac pinguẽ: dementiæ operarii est. Quid enim potest sperare qui talem colit.

De terra quam britannia & gallia amat Ca. VI.

a Lia est ratio quam britannia & gallia inuenere alendi eam: ipsa quod uocant margam. Spissior ubertas in eam intelligitur. Est autem quidam terræ adeps: ac uelut glandina in corporibus ibi densante se pinguitudinis nucleo. Non omisere & hoc græci.

De græcorũ doctrina. Ca. VII.

q Vid enim intentatum illis? Leucargyllion. uocant candidam argillam: qua in megarico agro utuntur. Sed tãtum in humida frigidaq; terra. Illas gallias britanniasq; locuplectantis cum cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ĩgeniis. Est enim alba russa: columbina: argyllacea tofacea: harenacea. Natura duplex: aspera aut pinguis. Experimenta utriusq; in manus ususq; geminus: aut ut fruges tantum alant: aut eædem & pabulum. Fruges alit tofacea alba: quæ si sit inter fontes reperta: est ad infinitum fertilis. uerum aspera tractatu: & si nimia iniecta est exurit solum. Proxima est russa: quæ uocatur capnumargos inter mixto lapide terræ minutæ harenosæ. Lapis conduntur in ipso campo: primisq; annis stipula difficulter cæditur propter lapidis. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris q̃ cæteræ inuehitur. Inspergitur rara sale eam misceri putant. Vtrumq; hoc genus semel iniectum in. l. annos ualet & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. Ca. VIII.

q Væ pingues esse sentiuntur: ex iis præcipue alba. Plura eius genera. Mordacissimum quod supra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria est. Petitur ex alto in centenos pedes actis plerumq; puteis ore angustatis intus ut in metallis spatiente uena. Hac maxime britannia utitur. Durant annis. lxxx. Neq; exemplũ ullius qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus cãdidæ glischromargon uocãt. Est autem creta fullonia mixta pingui terra: pabuli q̃ frugum fertilior: ita ut messe sublata ante sementem. alteram lætissimum secetur. Dum in fruge est nullum aliud gramen emittit. Durat. xxx. annis densior iusto. Cymini modo strangulat solum. Colũbinam gallia suo nomine glaucopelon appellat: glebis excitatur lapidum modo. Sola gelatione ita soluit ut tenuissimas bratteas facit. Hæc ex æquo fertilis. Harenaceam utũtur si alia non sit: in uliginosis uerticibus & si alia sit: ubi hos gentium solos nouimus qui fertilissimum agrum colentes quacunq; terra ĩfra tres pedes effossa & pedali crassi-

tudine iniecta lætificent. Sed ea nõ diutius annis. x. pdest. Hedui & pectines calce uberrimos fecere agros. quæ sane & oleis & uitibus utilissima repitur. Oís aũt marga arato iniiciẽda ẽ: ut medicamentũ rapiatur: & fimi desiderat aliqtulum. Quæ primo plus aspera & quæ in hærbas nõ effundit: alioqn nouitate quæcũq; fuerit solum lædet. Ne sic quidẽ primo anno fertilis. Interest & quali solo quærat. Sicca. n. humida melior: arido pinguis. Tẽperata alterutra creta uel colũbina cõuenit.

De cineris usu: & de fimo: & quæ sata uberiorẽ terram faciant: & quæ urãt. C. IX.

Ranspadanis cineris usus adeo placet: ut anteponãt fimo iumentorum: quod qa leuissimũ est: ob id exurunt. Vtroq; tamen pariter nõ utunt i eodem aruo: nec in arbustis cinere: nec quasdã ad fruges ut diximus. Sũt q puluere quoq; uuas ali iudicẽt: pubescentesq; puluerẽt: & uitium arborũq; radicibus aspergent. Quod certũ est narbonẽsi puintiæ & uindemias certius sic eo coqui: quia plus puluis ibi q̃ sol cõfert Fimi plures differentiæ. Ipsa res antiqua. Iam apud Homerũ regius senex agrum ita suis manibus lætificans reperitur. Argeus rex i græcia excogitasse traditur. Diuulgasse uero Hercules in italia: quæ regi suo Stercuto Fauni filio ob hoc inuentum ĩmortalitatẽ tribuit. M. Varro principatũ dat turdorum fimo ex auiariis. Quod etiã pabulo boum suum magnificat. Neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est: si tanta apud maiores fuere auiaria: ut ex iis agri stercorarentur. Proximũ collumella colũbariis: mox gallinariis facit: natantiũ alitũ dãnato. Cæteri auctores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alii ex iis pferunt hominũ potus in coriorum officinis pilo madefacto. Alii p sese aqua iterum largiusq; etiã q̃ cum bibitur admixta. Quippe plus iã ibi male domandũ est: cũ ad uirus illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina quibus inuicem ad tellurem quoq; alendã utuntur homines. Proxime spurcitias suum laudant. Columella solus damnat. Alii cuiuscunq; quadrupedis exitiosum. Aliq colũbarum præferunt. Proximum deinde caprarum est. Ab hoc ouium. Deinde boum. Nouissimus iumẽtorum. Hæ fuere apud priscos differentiæ. Simulq; præcepta nõ inuenio re tali utendi: quando & hic uetustas utilior. Visumq; iam est apud quosdam prouintialium in tantum abundante geniali copia pecudum farinæ uice cribris superiniici: fetore aspectuq; temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertũ oleas gaudere maxime cinere & calcariis fornacibus. Varro præceptis adiicit: equino quod fit leuissimum segetes alendas. Prata uero grauiore: & quod ex hordeo fiat: multasq; gignit hærbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferũt: ouillũq; caprino. Omnibus uero asininum: quoniam lentissime mandat. E contrario usus aduersus utrũq; pronuntiat. Inter omnes autem constat nihil esse utilius lupini segete: priusq̃ siliquet aratro uel bidentibus uersa: manipulis ue circa radices arborum uel uitium obrutis. Etiam ubi nõ sit pecus culmo ipso uel etiam filice stercorare arbitrantur: Cato stercus unde fiat: stramenta: lupinum: paleas: fabalia: ac frondes iligenas: quernasq; e segete eullito. Ebulũ cicutam & circum salicta hærba auctam uuluãq; ea sulternito ouibus: frondẽq; putridã. Vinea si macrauerit: sarmenta sua comburito: & itidem inarato. Itemq; ubi saturus eris frumentum: oues ibi delectato. Necnon & satis quibusdam ipsis pasci terram dicit. Segetem stercorant fruges: lupinum: faba: uitia. Sicut e contrario cicer: quia uellitur: & quia salsum est: hordeum: fœnũgræcum: erum. Hæc omnia segetem exurunt. & omnia quæ uelluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri: & auena: & papauere arbitratur. Fimeta sub diuo concauo loco & qui humorem colligat: stramẽto intecta ne in sole arescant. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innascantur iis serpentes. Fimum miscere terræ plurimum refert fauonio flante ac luna sitiente. Id pletiq; praue intelligunt a fauonii ortu faciendum: ac februario mense tantũ: cũ id pleraq; sata aliis postulẽt mẽsibus. Quocũq; tẽpore fiat: curãdũ ut ab occasu æqnoctiali flante uero fiat: luna decrescẽte ac sicca. Mirum imodũ auget ubertas affectusq; eius obsuatõe tali

COLVMELLA. hoc virgilius negant.

Vinea uidi apud Caesaris comitatum in sicco tractu et bello cinctam.

Bunde prædicta ratione cæli ac terræ. Nũc de his arboribus dicemus: quæ cu-
a ra hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora prope sunt genera: tam benignæ naturæ gratiam rettulimus. Aut enim semine proueniunt: aut plantis radicis: aut propagine: aut auulsione: aut surculo: aut insito & consecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud babylonios seri: atq; ita arborem prouenire. Trogum credidisse demiror. Quædam pluribus generibus seruntur: quædã omnibus. At pleraq; ex iis natura ipsa docuit. & in primis semen serere: cũm decidens exceptumq; terra uiuisceret. Sed quædam non aliter proueniunt: ut castaneæ iuglãdes · cæduis dumtaxat exceptis. Et semine autem quamquam dissimili ea quoq; quæ & aliis modis seruntur: ut uites & mala atq; pyra. Namq; iis pro semine nucleus: non ut supradictis fructus ipse Et mespia semine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouentu ad degenerãtia & insito restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura contra omnino non degenerandi quoquo modo serant ut cupressis: palmis: lauris. Nãq; & laurus pluribus modis seritur. Genera eius diximus. Ex iis augusta & bacalis & pinus simili modo serunt: Baccæ mense ianuario aquilonis afflatu siccante leguntur: expanduntur q; raræ: ne calefiãt aceruo. Postea quidam fimo ad serendum paratas urina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in profluente deculcant: donec auferatur cutis. Alioquin uligo infestat: nec patitur nasci. In sulco repastinato palmi altitudine uicenæ fere aceruatim mense martio. Eædem & propagine seruntur. Triuuphalisq; talea tantum. Myrti genera omnia in cãpania baccis seruntur. Romæ propagine tarentina. Democritus & alio modo seri docet grandissimis baccarum tusis leuiter ne grana frangantur: eaq; in trita reste circumligati: atq; ita seri: parietem fore densitatis: ex quo uirgulæ differant. Sic & spinas sæpis cã seruntur uomice moris spinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia a trimatu tempestiuum est transferre. Inter ea quæ semine seruntur: Mago ĩ nucibus operosus est. Amygdalæ in argilla molli meridiem spectanti seri iubentur. Gaudere eas in dura calidaq; terra. In pingui & humida mori ac sterilescere. Serendas q̃maxime falcatas & e nouella: fimoq; diluto maceratas pro triduum: aut pridie q̃ serantur aqua mulsa. Mucrone defigi aciem lateris. In aquilonem spectare: ternas simul serendas: trianguli ratione: palmo inter se distantes: denis diebus adaquari donec grãdescant. Iuglandes nuces porrectæ seruntur comissuris iacentibus. Pineæ nucleis septenis fere in ollas perforatas additis: aut ut laurus quæ baccis seritur. Citrea grano & propagine. Sorba semine & a radice planta & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis. Sorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrauit: multarum radicibus pululane sobole densa: & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur: ut in lauris punicis: platanis: cerasis: prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt soboli: ut ulmorum palmorumq;. nullis uero tales pulluli proueniunt: nisi aquarum radices amore solis atq; hymbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim moris est in sua locari. sed prius nutrici dari. atq; in seminariis adolescere: iterumq; migrare: Qui trãsitus mirũ in modũ mitigat etiã siluestres: siue arborũ quoq; ut hominũ natura nouitatis ac pegrinationis auida est: siue discedentes uirus relinquũt: mansuescũtq; tractatu ceu feræ dũ radici auellit planta. Et aliud gẽus simile natura p̃mõstrauit. Auulsiq; arboribus stolones uixere. Quo in genere & cũ parui sũt auellant: parteq; aliquã e matris quoq; corpore auferũt secũ fimbriato corpore. Hoc mõ plãtant punicæ: coryli: mali: sorbi: mespili: fraxinis: fici. In primisq; uites. Cotõeũ ita satũ degenerat. Ex eodẽ iuẽtu ẽ: surculos abscisos serere hoc prĩo sæpis cã factũ sãbucis cotõeo & rubris depactis. Mox & culturæ ut populis: alnis: salici: quæ uel inuerso surculo seritur. Iã eæ ibi disponunt: ubi libeat eẽ eas. Quã ob rem seminarii curã ante cõuenit dicit: q̃ transeat in alia genera. Nãq; & huic prĩcipio eligi solũ refert: quoniã nutricẽ ĩdulgẽciorẽ eẽ q̃ matrẽ sæpe conuenit. Sit

ergo siccum succosumq; bipalio subactum: aduenis hospitale: & q̃simillimũ terræ quaz transferendum sit. Ante omnia elapidatum munitũq; ad incursum etiam gallinacei generis. Quàminime rimosum: ne penetrans sol exurat fibras. Interuallo sexquipedum seri ne se inter se contingant: & noceant. Præter alia uitia etiam uerminosa fiunt: ideo sarriri conuenit sæpius: hærbasq; auelli. Præterea semina ipsa fruticantia supputare: ac falcem pati consuescere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudine hominis ad solem recipiendum: atq; integi culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorum malorumq; semina nutriri. Sic pineas nuces. Sic cupressos semine satas & ipsas. Minimis id granis constat: ut uix perspici quædam possint. Non omittendum naturæ miraculum. Ex tam paruo gigni arbores: tanto maiore tritici & hordei grano: ne quis fabam reputet. Quid simile originis suæ habent malorum pyrorumq; semina? His principiis respuentem secures materiem nasci indomitam ponderibus imensis præla: arboris uelis turribus murisq; impellendis arietibus. Hæc est natura eius. Hæc potentia. Super omnia erit e lachryma nasci aliquid: ut suo loco dicemus. Ergo e cupresso fœmina (mas eni ut diximus nõ gignit) pilulæ collectæ: quibus docui mensibus siccantur sole: ruptæq; emittunt semen formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Seritur mense aprili area æquata cylindris: aut uolgiolis dẽsum terraq; cribris supercernitur pollicis crassitudine. Contra imane pondus attollere se non ualet: retorqueturq; sub terra. Ob hoc parcitur uestigiis. Leniter rigatur a solis occasu in trinis diebus: ut æqualiter bibat: donec erumpant. Differũtur post annum dodrãtali filo custodita temperie: ut uiridi cælo serantur ac sine aura. Mirũq; dictu periculum tantũ eo die est: si rorauerit q̃tuluncunq; hymbrem: aut si afflauerit. De reliquo tutæ sunt perpetua securitate. Aquasq; postea odere. Et zinzifa grano seruntur mense aprili. Tuberes melius inseruntur in pruno siluestri & malo cotoneo. Et in calabria ea ẽ spina siluestris: quæcunq; optime & myxas recipit: utiliter & sorbos.

De transferendis seminariis: & ulmis serendis & scrobibus. Ca. XI.

p Lantas ex seminario transferre in aliud priusq̃ suo loco ponantur operose præcipi arbitror: licet translatione folia latiora fieri spondeant. Vlmorum priusq̃ folio uestiantur. Samara colligenda est circa martias chalen. cum flauescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata serenda densa in re fracto terra sup minuatim cribrata crassitudine quæ in cupressis. Pluuiæ si non adiuuent: riganda. Deferẽdæ ex arearum uenis post annum in ulmaria interuallo pedali in unam quanq̃ partem. Maritas ulmos autũno serere utilius: quia carent semine. Nam eæ e plantis seruntur. In arbustũ quinquẽnes sub urbe transferuntur: aut (ut quibusdam placet) quæ uicenum pedum esse cœperunt. Sulco qui nouenarius dicitur: altitudine pedum trium: pari latitudine: & eo amplius circa positas pedes terni undiq; e solido adaggerantur. Arulas id uocant ĩ campania. Interualla ex loci natura sũmuntur. Aridiores serendas in campestribus conuenit. Populos & fraxinos quia festinantius germinant disponi quoq; maturius conuenit. Hoc est ab idibus febru. plantis & ipsas nascentes. In disponẽdis arboribus arbustisq; ac uineis quincuncialis ordinum ratio uulgata & necessaria: non perflatu modo utilis: Verum & aspectu grata quocunq; modo intueare in ordinem se porrigente uersu. Populis eadem ratio semine qua ulmos serendi: transferendi quoque e seminariis eadem & siluis. Ante omnia igitur in similem transferri terram aut meliorem oportet. Nec e trepidis aut præcocibus in frigidos aut serotinos situs: ut neq; ex iis in illos. Præfoderẽ scrobes ante (si fieri posset) tanto: donec pingui cespite obducantur. Mago ante annum fieri iubet: ut solem pluuiasq; combibant: aut si conditio largita non sit: ignes in medio fieri ante menses duos: nec nisi post hymbres in his seri. Altitudinem earum ĩ argilloso aut duro solo trium cubitorum esse in quãq; partem. In prunis palmo amplius: & ubiq; caminata fossura ore compressiore sint. Nigra uero terra duo cubita & palmum quadratis

angulis. Eadem mensura græci auctores consentiunt: nõ altiores quino semipedes esse debere: nec latiores duobus pedibus. Nusq̃ uero sexquipede minus alto: quoniam in humido solo ad uicinæ aquæ perueniat. Cato si locus aquosus sit: īquit latas pedes ternos In feucibus imisq; palmum & pedem: altitudine quattuor pedũ: eas lapide cõsterni: aut si nõ sit perticis salignis uiridibus. Si neque eæ sint. sarmentis: ita ut in latitudinẽ semipedem trahantur. Nobis adiiciendũ uidetur ex prædicta arborũ natura ut altius dimittantur eæ: quæ sũma tellure gaudent: tanq̃ fraxinus: olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris sat est si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide īquit radicẽ istam Papyrus cursor īperator ad terrorẽ prenestinorum prætoris. Destringi securius se teste ī noxium abradi partes: quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotũdos subiici malunt qui & contineant humorem & transmittant. Non item planos facere: & a terreno arcere radicem exstimantes. Glarea substrata inter utramq; sententiam fuerit. Arborem nec minorem bima nec maiorem trima transferri quidã præcipiunt. Alii cũ annum impleat. Cato crassiorem quinq; digytis nõ omisit. Idem si abstinere meridianã cæli partem signare in cortice: ut translata iisdem & assuetis statueretur oris ne aquiloniæ meredianis oppositæ solibus finderentur: & algerẽt meridianæ aquilonibns. Quod diuerso affectant etiam quidam uite ficoq; permutantes in contrarium. Densiora enĩ folia ita fieri: magisq; protegere fructum & minus amittere: ficũq; sic etiam scãsilem fieri. Pleriq; id demum cauent: ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet: ignari fissuris nimii uaporis opponi: Id quidem in horam diei quintã uel octauam spectare maluerim. Aeque latet nõ negligendum: ne radices mora inharescant: ne ue a septentrionibus: aut ab ea parte cæli usque ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores: aut certe nõ aduersæ iis uentis radices præbeantur. Propter quod emoriuntur ignaris causæ agricolis. Cato omnes uentos & imbrem quoque in tota translatione damnat Et hoc prodenit q̃plurimum terræ in qua uixerint radicibus cohærere ac tota cespite circumligari. Cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio utilissime quidẽ summam terram contentus est subdi. Quidam punicis malis substrato lapide non rũpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborẽ ita locari ut media sit totius scrobis necessarium. Ficus si in sicilia bulborum hoc genus est seritur: ocissime ferre traditur pomum: neq; uermiculationi obnoxium. Quo uitio non carent reliqua poma similiter sata. Radicum eius magnam adhibendam curam ut exemptas appareat: nõ auulsas quis dubitet? Qua ratione & reliqua cõfessa omittimus. Sicuti terrã circa radices festucato spissadã. Quod Cato primũ ī ea re eẽ censet. Plagã quoq; a trũco oblimi fimo: & foliis p̃ligari p̃cipiens

De īteruallis plantandarũ arborũ. & umbris & stillicidiis: & ubi plantari debeãt. Ca. XII.

hVius loci pars est ad interualla pertinens. Quidam punicas & myrtos & lauros densiores seri iusserunt. In pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo: uel magis etiam pyros: magisq; amygdalas: & ficus. Quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio: locorumque & umbræ cuiusque arboris: quoniam has quoque obseruari oportet. Breues sunt quãuis magnarum arborum quod in orbem ramos circinnent: ut in malis pyrisq;. Eædem enormes cerasis. lauris. Iam quedã umbræ p̃prietas. Iuglandium grauis & noxia: etiam capiti humano: omnibusq; iuxta sati. Necat germina & pinus: sed uentis utraq; resistit: quoniam & protecta uinearum rõe egẽt Stillicidia pinus quercus ilicis ponderosissima. Nullũ cupressi: umbra minima: & in se circumuoluta. Ficorum leuis quãuis sparsa: ideoq; inter uineas seri nõ uetantur. Vlmorum leuis: etiam nutriens quæcunq; opacat. Sed attico hæc quoq; uidetur e grauissimis: nec dubito si emitantur iu ramos. Constrictæ quidem ulmi noxiam esse non arbitror. Iucunda & plantani quamq̃ crassa. Licet gramini credere non soli: haud alia læuius opiente toros. Populo nulla ludẽtibus foliis. Pinguis aluo: sed pascẽt sata. Vitis sibi

sufficit: mobili folio: iactatuq; crebro solem umbra temperans. Eodem graui protegens in hymbre. Omnium fere leuis umbra: quorum pediculi longi. Non fastidienda hæc quoq; scientia: atq; non in ultimis ponenda: quando quibusq; satis umbra aut nutrix: aut nouerca est. Iuglandium quidem pinorũq; & piceaȝ & abietis quacũq; attigere: nõ dubie uenenũ est. Stillicidii breuis diffinitio ẽ. Omniũ quæ proiectu frõdis ita diffundũ tur: ut per ipsas nõ defluant hymbres: stilla sæua est. Ergo plurimũ interrerit hac in quæ stione terra in qua seremus: in quãtum arbores quasq; alat. Iam p se colles minora quæ unt interualla. Ventosis locis crebriores seri conducit. Olea tamen maximo interuallo: De qua Catonis italica sententia est. In. xxv. pedibus minimũ: plurimũ. xxx. seri. Sed hoc uariatur locoȝ natura. Nõ alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores erit. Moliarias uocari multas narrat a põdere olei quod ferãt annuo prouẽtu. Ideo. lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq; etiam in macro solo ac duro, atq; uẽtoso. Cũ minimum. xlv. Betica quidẽ uberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendã esse conueniet: & adultas inter sese luctari iusto plus: & in senectam præcipitare: aũt plerũq; ipsis: qui posuere coarguentibus imperitiam suam totas excidere. Nihil est fœdius agricolis: q̃ gestæ rei penitentia multo iam ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde crescãt: & quæ celeriter: & de sabina. Ca. XIII.

Quædam autem natura tarde crescunt: & in primis semine tantum nascẽtia: & longo æuo durantia. At quæ cito occidũt uelocia sunt. ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: salix: & tamen antecedũt diuitiis. In trimatu eni fere incipiũt ostendẽtes & ante. Ex iis lẽtissima: pyrus. Ocissima omniũ cyperus & pseudocapirius frutex. Protinus enim flores: semẽq; profert. Oĩa uero acelerius adolescũt stolonibus ablatis: unaq; in stirpem redactis alimẽtis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nãq; curuati gracilitate & simul proceritate nimia defigunt rursus in terram capita. Iterũq; nascuntur ex sese repleturi omnia: ni resistat cultura: ꝓrsus ut possint uideri homines terræ causa geniti. Ita pessima atq; execranda res propaginem tamen docuit: atq; radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura est hederis. Cato propagari præter uitẽ tradit ficum: oleam: punicam: malorum: genera omnia. Lauruȝ: prunos: myrtus: nuces auellenas: & prenestinas: platanum. Propagationũ duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quattuor pedum quoq;: & post biẽnium amputato flexu: plantaq; translata post trimatum: quas si longius fere libeat: in qualis statim aut uasis fictilibus defodere propagines aptissimum: ut in iis transferatur. Alterum genus luxuriosus: radices i ipsa arbore sollicitudo traiectis per uasa fictilia: uel qualos ramis terraq; circũpactis: atq; hoc blandimento impetratis radicibus: inter poma ipsa & cacumina (in sũma enim cacumina hoc modo petuntur audaci ingenio) arborem aliam longe a tellure faciendi. Eodem quo supra biẽnii spatio abscissa propagine: & cum qualis illis sata. Sabina hærba propagine seritur & auulsione. Tradunt fece uini aut e parietibus latere tuso mire ali. Iisdẽ modis rosmarinum serũt: & ramo. quoniã neutri semen. Rododẽdron ꝓpagine & semine.

De satione arborum & insitione: & quomodo inuenta sit tenera inserendi implastratio. Ca. XIIII.

Semine quoq; inserere natura docuit raptim auium fame deuorato: solidoq; & alui tepore madido cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arboȝ lecticis: & uentis sæpe translato in aliquas corticum rimas. Vnde uidimus cerasum in salice: platanum in lauro: lauȝ in ceraso: & baccas simul discolores. Tradunt & monedulam cõdentem semina in thesauros cauernaȝ eiusdẽ rei præbere cãs. Hic nata inoculatio sutoriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso: semenq; i cludẽdi eadem fistula sublatũ ex alia. In ficis aũt & malis hæc fuit ioculatio antiqua. Virgiliana quærit sinũ in nodo germĩe expulsi corticis: gẽmãq; ex alia arbore icludit. Et hactenus natura ipa docuit. Insitionẽ ãt casus magister alius: & pene numerosior ad hũc

modum. Agricola sedulus casam sepis munimẽto cingens: quo minus putrescerent sudes: limen subdidit ex hedera. At illæ uiuaci morsu apprehensæ suam ex alieno fecere uitam: apparuitq; truncum esse pro terra. Aufertur ergo serra æqualiter superficies: leuigatur falce truncus. Ratio postea duplex. Et prima inter corticem lignumq; inserendi. Timebant prisci truncum findere. Mox inforate ausi medio. Ipsiq; medullæ calamum imprimebant unum inserentes. Neque enim plures cupiebat medulla subtilior. Postea ratio uel senos adiicit mortalitati eorum ex numero succurrere persuasa per media trunco leniter fisso: cuneoq; tenui fissuram custodiente: donec cuspidatim decisus descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium quæ patiat̃ coitum talem arbor & cuius arboris calamus. Varie quoque & non in iisdem ptibus. Subest omnibus succus. Vitibus ficisq; media sicciora: & e summa parte conceptus. Ideo illinc surculi petuntur. Oleis circa medias succus: inde & surculi. Cacumina sitiunt. Facillime coalescunt. Quibus eadem corticis natura: quæq; pariter florentia eiusdem horæ gignationem succorumq; societatem habẽt. Lẽta enim res quotiens humidis repugnãt sicca: mollibus corticum duri. Reliqua obseruatio ne fissura in modo fiat. Repudiat qppe aduenam inhospitalis duritia: ut in parte nitidissima: ne longior multo tribus digytis: ne obliqua ne translucens. Virgilius ex cacumine inseri uetat. Certumque est ab humeris arborum orientem æstiuum spectantibus surculos petẽdos: & e feracibus & e germine nouello: nisi uetustate arbori inserantur: li enim robustiores esse debent. Præterea ut prægnantes: hoc est germinatione turgentes: & qui parere illo sperauerint ãno. Bimi itaq; nec tenuiores digyto minimo. Inseruntur autem & inuersi cum id agit̃: ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia gemmantes nitere conuenit: nihil usq̃ ulcerosum esse aut retorridum. Spei fauet medulla calami commissuræ: si in matre ligni corticisq; iungatur. Id enim satius q̃ foris cortici æquari. Calami exacutio medullã ne nudet: Tenui tamen fistula detegat: ut fastigatio leui descendat cuneo tribus nõ amplior digytis. Quod facilime contingit tinctum aqua radentibus ne excutiatur in uẽto: ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticem usq; suum deprimatur. Ne laxetur dum deprimitur: ue ut cortex replicetur ĩ rugas. Ideo lachrymantes calamos inseri non oportet. Non hercule magis q̃ aridos: qui illo modo labat humore nimio cortex Hoc uitali defectu non humescit neq; concorporat. Id etiam religionis seruant: ut luna crescente calamus utraq; deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur necessario temperamento. Validius enim demessi tardius ferunt: fortius durant. Contrarium ex diuerso: ne hiscat nimium rima: laxeq; capiat: aut ne parum exprimat: aut compressum necet. Hoc maxime præcauendum: ut præualide acipientis trunco in media fissura relinquantur. Quidam uestigio fissuræ falce in truncis facto salice præligant marginem ipsum. Postea cuneos figunt continente uinculo libertatem dehiscendi. Quædam in plantario insita eodem die transferuntur. Si crassior trũcus inseratur: inter corticem & lignum ĩseri melius cuneo optime osseo: ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ solæ & post brumam inseruntur: dempto libro habent ueluti lanuginem: quæ si comprehendit insitum: putrefacit. Incolũi cuneo adactum utilissime astringitur: Inserere aptissimum quamproximum terræ patiatur. nodorum trunciq; ratio. Eminere calami sex digytorum longitudine non amplius debent. Cato argillæ uel cretæ harenam fimumq; bubulum admiseri. atq; ita usq; ad lentorem subigi iubet: idq; interponi &: circumlimi. Ex iis quæ commentatus est facile apperet illa ætate inter lignum & corticẽ: nec alio mõ inserere solitos: aut ultra latitudine duum digitorum calamos dimittere. Inseri autem præcipit pyra ac mala per uer: & post solstitium diebus. l. post uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum luna sitiente: hoc est ficca. Præterea post meredi em ac siue uento austro. Mirum quod non contentus insitum munisse. Vt dictum est: & cespite ab hymbre frigoribusque

ptexisse:ac mollibus bifidorum uiminũ fascibus:lingua bubula (hærbæ id genus ē) isup obtegi iubet:eamq; illigari opertam stramentis. Nunc autem abunde arbitretur paleato luto libro farcire duos digytos insito extante. Verno inserentes tempus urget:incitantibus se gēmis: præter q̃ in olea: cuius diutissime oculi parturiunt:minimũq; succi habēt sub cortice:qui nimius insitis nocet. Punica uero & ficũ quãq̃ alias sicca sint recrastinare minime utile. Pyrum uel florentem inserere licet:& in maium quoque mensem protendere insitionem. Quod si longius afferantur pomorum calami rapo insixos optime custodire succum arbitrantur. Seruarique inter duos hymbres iuxta riuos uel piscinas utrinque serra obstructos.

De uite inserenda. Ca. XV

Uitium uero in scrobibus siccis stramento opertos ac deinde terra obrutos:ut cacumi ne existant. Cato uitem tribus modis inserit. Præsectam findi iubet per medullam. In eam surculos exacutos ut dictum est addi:medullas iungi. Altero ut ii sese uites contingant:utriusq; in obliquum latere contrario adraso iunctis medullis colligari. Tertium genus est:terebrare uitem in obliquum ad medullaʒ:calamosq; addere longos pedes binos:atq; ita ligatum insitum in tritaq; illitum operire terra calamis subrectis. Nostra ætas correxit ut gallica uteretur terebra:quæ excauat nec urit:quoniam adustio omnis hebetat:atq; ut gēmascere incipiens ligetur calamus. Nec plus quã binis ab insitio emineat oculis ulmeo uimine alligatus:binaq; circundaretur acie a duabus partibus:ut inde potius distillet humor:qui maxime uites infestat. Deinde cũ eualuissent flagella pedes binos:uinculum insiti incideretur ubertati crassitudine permissa Vitibus serendis tempus dedere ab æquinoctio autũno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ siluestrium radicibus inseruntur natura siccioribus. Si enim satiuæ siluestribus inserantur:degenerant in fertilitatem. Reliqua cælo constant. Aptissima insitis siccitas. Huius enim remedium appositis fictilibus uasis modicus humor per cinerem distilat. Inoculatio rores amat leues.

De emplastratione. Ca. XVI.

Emplastri ratio & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maxime cortici conuenit sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne succum auocent. Nitidissima in parte quaq; præcipua cernatur hylaritas exempta scutula ita ne descendat ultra ferrum cortici imprimitur ex alia cortex par cũ sui germinis mãma:sic compage densata cicatrici locus non sit:& statim unitas fiat:non humorem nõ afflatum recipiens:nihilominus tamen & luto munire & uinculo melius. Hoc genus non pridem repertum uolunt qui nouis moribus fauent. Sed id etiã apud ueteres græcos inuenitur:& apud Catonem:qui oleam ficumq; sic inseri iussit mensura etiam præfinita secundum reliquam diligentiam suam Cortices scalpro excidi quattuor digytorum longitudine:& trium latitudine. Atque ita coagmentari & illa sua intrita oblini. Eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in uitibus exempta cortice tessella surculo a latere plano adigendo. Tot modis insitam arborem. Vidimus iuxta tybures tiliam omni genere pomorum onustam alio ramo nucibus:alio baccis: aliunde uite:ficis:pyris:punicis:malorumq; generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tamen omnem experimentis assequi naturam possumus. Quidam enim nasci nisi sponte nullo modo queunt. Eaq; imitibus & desertis tantum locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus:postea robur. Verum utraque sapores corrumpũt Quædam omni genere inseruntur:ut ficus & punicæ. Vitis non recipit emplastra: nec quibus tenuis ac caducus rimosusq; cortex. Neque inoculationem siccæ aut humoris exigui fertilissima omnium inoculatio: postea emplastratio. Sed utraque infirmissima:& quæ cortice nituntur tantum:uel leui aura ocissime deplantantur. inserere firmissimum & fœcundius quam serere.

Exemplum huius rei. Ca. XVII.

On est omittēda raritas unius exempli. Corellius eques romanus Aceste genit9 n īseruit castaneā suomet ipsā surculo in neapolitano agro. Sic facta ē castanea quæ ab ipso nomen accipit īter laudatas. Postea hæres eiusdē libertus corellianā iterū inseruit. Hæc ē inter eas differētia: illa copiosior. Hæc corelliana melior. Reliqua genera casus īgenio suo excogitauit: ac defractos serere ramos docuit: cū pali defixi radices cepissent. Multa sic serunt. In primisq; ficus omnibus quidē aliis mōis nascēs: præterq̄ talea. Optime quidē si uastiore ramo pali mō exacuto adigat alte exiguo super terrā relicto capite: eoq; ipso harena coopto. Ramo serunt & punica palis laxato prius meatu: itē myrtus. Omniū horū longitudine triū pedū: crassitudine minus brachiali. Cortice diligenter seruato: trunco exacuto. Myrtus & taleis serit. Morus talea tantū quoniā in ulmo eam inseri religio fulgurū ꝓhibet. Qua ꝓpter de talearū satu nūc dicendū est. Seruādū ī eo āte oīa: ut taleæ exferatibus fiant arboribus: ne curuæ: ne scabræ: aut bifurce ne ue tenuiores q̄ ut manū ipleant: ne minores pedalibus ut illibato cortice atq; ut sectura inferior ponatur semper: & quod erit ab radice: accumuleturq; ne germinatio terra donec robur planta capiat.

De cultura taleaꝝ: & quibus temporibus insitio fiat. Ca. XVIII.

Væ custodienda ī taleaꝝ cultura Cato iudicauerit: ipius uerbis optime ꝑcipie q mus. Taleas oleaginas quas ī scrobe saturus eris: tripedaneas facito. Diligēterq; tractato: ne liber laboret: cū dolabis aut secabis. Quas ī seminario saturus eris: pedales facito. Eas sic inserito: locus bipalio subactus sit beneq; gluttus. Cū taleā dimittis pede taleā opprimito. Si paꝝ descēdat maleo aut mateola adiicito: caueto q; ne librū scīdas. Cū adiicis: palo prius locū ne feceris quo taleā demittas: ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ sūt: tū deniq; curæ sint: ubi liber se uertet. Si ī scrobibus aut ī sulcis seras: ternas taleas ponito. Eas diuaricato sup terrā: nec plus quattuor digytis. Transuerso semīe uel oculis serito. Diligēter eximere oleā oportet: & radices q̄plurimas cū terra ferre. Vbi radices bñ opueris: cascare bñ ne qđ noceat. Si qs q̄rat qđ tēpus oleæ serendæ sit: agro sicco p semētē: agro læto p uer. Oliuetū diebus. xv. añ æqnoctiū uernū īcipito putare. Ex eo die dies. xl. recte putabis. Id hoc mō putato. Qua loc9 recte ferax erit: q̄ arida erūt & si qd uētus īterstegerit ī ea oīa eximito. Qua locus ferax nō erit: id plus cōcidito: aratoq; bñ enodatoq;. Stirpes leues facito: circū oleas autūno ablaqueato: & stercus adiicito Qui oliuetū sæpissime & altissime miscebit: is tēuissimas radices exarebit. Radices si sursū abibūt crassiores sīēt: & eo ī radices oleæ uiree abibunt. Quæ gña oleaꝝ uel ī quo gñe terræ uiuere & seri debeāt spectariq; olíueta: dixius ī ratōe olei. Mago ī colle & siccis & argilia & īter autūnū & brumā seri iussit. In crasso aut humido aut subriguo a messe ad brumā. Quod ꝑcepisse eū africæ ītelligit. Italia qdē nūc uere maxīe serit. Sed & autūno si libeat. Post æqnoctiū. xl. diebus ad uergiliarū occasū. xiiii. soli dies sūt qbus seri noceat Africæ peculiare qdē ī oleastro ē īserere. Quadā æternitate cōsenescūt ꝓxime adoptiōe uirga emissa: atq; ita alia arbore ex eadē iuuenescēte. Iteꝝq; & quotiēs opus sit: ut eius eadē oliueta cōstent. Inserit aūt oleaster calamo & īoculatiōe. Olea ubi quercus effossa sit male ponit: quoniā uermes q raucæ uocāt ī radice q̄rcus nascūt & trāseūt. Nō ihumane taleas aut siccare priusq̄ serāt utilius cōptū. Ver9 oliuetū ab æqnoctio uerno ītra uergiliaꝝ exortū īterradi alternis ānis meli9 īuētū. Itē muscū circūdare radicis. Circūfodi āt omibus ānis a solstitio duū cubitoꝝ scrobe pedali altitudine. Stercorari tertio āno Mago idē amygdalas ab occasu arcturi ad brumā seri iubet. Pyra ñ eodē tēp ore oīa quoniā neq; floreāt. Eadē oblōga aut rotūda ab occasu uergiliaꝝ ad brumā. ālīq genera media hyeme ab occasu sagittæ ī solanū aut septētrionē spectātia. lauꝝ ab occasu aqlæ ad occasū sagittæ. Cōfessa. n. de tēpore serēdi q̄ rō ē uere & autūno. id ex magna parte fieri decreuere: Est & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniā nō omibus locis

uilis pariter intelligitur. Sed haud omittēda nobis: nō tractus alicuius rōem: ue᷑ natu ræ potius indagantibus. In cyrenaica regione sub etesia᷑ flatu cōserunt. Necnon & in græcia oleam maxime in laconia. Co insula & uites tunc serit. Cætæri apud græcos in oculare & inserere nō dubitant. Sed arborem non serunt. Plurimūq; in eo loco᷑ natura pollet. Nāq; in ægypto omī serunt mense: & ubicūq; hymbres æstiui nō sunt: ut in īdia & æthiopia. Necessario post hæc autūno serunt arbores. Ergo tria tempora eadē germi nationis uer & canis arcturiq; ortus. Neq; enī animaliū tātū est ad coitum auiditas: sed multo maior est terræ ac sato᷑ omniū libido. Qua tēpestiue uti plurimum interest cō ceptus. Peculiare utiq; in insitis cum sit mutua cupiditas utrinq; coeundi. Qui uer p bant: ab æquinoctio statim admittunt: prædicantes germina pturire: ideo faciles corti cum esse amplexus. Qui præferunt autūnum ab arcturi exortu: quoniā statim radicē quādam capiant: & ad uer parata ueniant: atq; nō protinus germinatio auferat uires. Quædā tamen statutū tempus anni habēt ubiq;. ut cerasi & amygdalæ circa brumam serendi uel īserēdi. De pluribus loco᷑ situs optime iudicabit. Frigida & aquosa uerno cō seri oportet. Sicca & calida autūno. Cōmunis quidē italiæ rō tempora ad hunc modum distribuit. Mora ab idibus februariis in æquinoctiū: pyra in autūnū: ita ut brumā. xv. ne minus diebus antecedāt. Malis æstiuis & cotoneis. Itē sorbis prunis post mediā hye mē ī idus februarias. Siliquæ græcæ & persici ante brumā per autūnū. Nucibus iuglan di & pineæ & auellanæ græcæ atq; castaneæ a chal. martiis ad idus easdē. Salici & geni stæ circa martias chal. Hāc in siccis semine: illā in humidis uirga seri diximus.

Quæ arbores societate gaudeant: & de disciplina ablaqueandi & accumulādi. C. XIX.

e St etiam nunc noua inserendi rō: ne quid sciens qdem prætereā quod usq̄ īue nerim a Columella excogitata: ut affirmat ipse. Qua uel diuersæ insociabilesq; naturæ arborū copulentur ut fici atq; oleæ. Iuxta hanc seri ficum iubet: non ampliore interuallo q̄ ut contingi large possit: ramo oleæ q̄maxime sequaci atq; obedītu ro. Eūq; omni interim tēpore edomari meditatione curuandi. Postea fico adepta uires: quod euenire trimæ atq; utiq; quinquēnii solet: detrūcata superficie ipsaq; deputata ut dictū est adraso cacumine defigi in cruce fici custoditū uinculis: nec curuatura fugiat. Ita quodā propaginū insitorūq; tempamento triēnio cōmuni inter duas matres coale scere. Quarto anno abscissum totum adoptantis esse: nondum uulgata ratione haud mihi certe satis comperta. Cæterum eadem illa de calidis frigidisq; & humidis & siccis su pradicta ratio & scrobes fodere monstrauit. In aquosis enim neq; altos neq; amplos face re conuenit. Altos æstiuoso solo & sicco: ut q̄maxime accipiant aquam: contineantque. Hæc & apud ueteres arbores colendi ratio est. Feruentibus enim locis accumulant æsta te radices: operiuntq; ne solis ardor adurat. Aliubi ablaqueant perflatusque admittunt. Iidem hyeme cumulis a gelu uindicant. Contra illi hyeme aperiunt: humoremq; sitien tibus quærunt. Vbicunq; circunfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ter nos: neq; id in pratis: quando amore solis humorisq; in sūma tellure oberant. Et de arbo ribus hæc quidem fructus gratia serendis inserendisq; in uniuersum sint dicta.

De salicto & harūdineto: & cæteris cæduis ad perticas palos. Ca. XX.

h Inc restat ea᷑ ratio: quæ ꝓpter alias serunt: uineas maxime cæduo ligno. Prin cipatū in iis optinēt salices: qua᷑ satio fit loco madido tamen rēfosso duos pe des & semipedem talea sexquipedali uel pertica: quæ utilior quo plenior. Inter uallo esse debent pedes senos trime pedibus binis a terra putatione coercentur: ut sic se in latitudinem fundant: ac sine scalis tondeantur. Salix enim fœcūdior est quo terræ ꝓ pior. Has quoq; oībus annis cōfodi iubent mēse aprili. Hæc est uiminaliū cultura. Per ticalis & uirga & talea seritur fossura eadem. Perticas ex ea iustū ē cædi quarto fere anno Et hæ autē senescētiū ꝓpagine sartiūt locū. Pertica īmersa ac post annū recisa. Salicis ui minalis iugera singula sufficiūt. xxv. uineæ iugeribus. Eiusdē rei cā populus alba serit̄

bipedaneo pastinatu:talea sexquipedali biduo siccata palmipede interuallo:terra super iniecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiamnum dulciorem q̃ hæc solo gaudet. Seritur bulbo radicis quem alii oculum appellant dodrantali scrobe:interuallo duum pedum & semipedis:reficiturq; ex sese uetere harundineto extirpato: quod utilius repertum q̃ castrare sicut antea. Náq; inter se radices serpunt.mutuoq; discursu necantur. Tempus inserendi priusq̃:desintq̃ oculi harundinum intumescant ante Chalende martias. Crescit ad brumam usq; desinitq; cum durescere incipit. Hoc signum quod tẽpestiuam habet cæsuram. Et hanc autem quotiens & uineam fodiendum putant. Serit̃ & transuersa non alte terra condita. Erumpuntq; singulis oculis totidem plantæ. Serit̃ deplantata pedali sulco binis obrutis gemmis:ut tertius nodus terram attingat prono cacumen:ne rores concipiat. Cæditur decrescente luna. Vineis anno siccata utilior q̃ uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus:perdurandi peruicacia:regerminatione cædua uel salice lætior. Quærit solum facile:necnon harenosum: maximeque sabulum humidum aut carbunculum:uel tosi etiam farinam q̃libet opaco septentrionaliq; & præfrigido situ:uel etiam decliui. Recusat eadem galliam rubricam: caetam omnemque terræ fœcunditatem seri nunc diximus:sed nisi ex maxime non ꝓuenit:nec nisi quinis aceruatim satis. Perfringi solum debet supra ex nouembri mense in februarium:quo solutæ sponte cadunt ex arbore:atq; subnascuntur. Interualla sint pedalia undiq; sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud bipedali interuallo plus biennio. Sunt & propagines nulli quidem faciliores. Nudata enim radice tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur & alia ab radice. Sed translata nescit hospitari:pauetq; nouitatem. Biennio fere postea prosilit. Ideo nucibus potiusq̃ radice plantaria cædua implentur. Cultura non alia q̃ supradictis fodiendis supputandisq; per biennium sequens. De cætero ipsa se colit umbra stolones superuacuos enecante. Cæditur intra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus quando etiam ea bifida stirpe fiunt:durantq; ultra alteram siluæ suæ cæsuram. Aesculus similiter prouenit cæsura triennio senior: minus morosa nasci. In quacunq; terra seritur:nascitur e balano sed non nisi æsculi. scrobe dodrantali:interuallis duorum pedum seritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putrescit:læsusq; maxime fruticat. Præter hæc sunt cædua quæ diximꝰ: fraxinꝰ laurus:persica:corylus:malus:sed tardius nascuntur. Terram defixa uix tolerant: non modo humorem. Sambucus contra firmissima ad palum:taleis seritur ut populus. Nã de cupresso satis diximus. Et prædictis uelut armamentis uinearum.

De culturis & disciplina excolendarũ uinearũ. Ca. XXI.

r Estat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium surculis & quarumdam arborum quibus fungosior intus natura est:geniculatis ramorũ nodis interserpiũt medullã. Ferulæ ipsæ breues:& ad summa breuiores articulis utiq; duobus ĩternodia ĩcludũt. Medulla siue illa uitalis aĩa ẽ ante se tendit lõgitudinẽ ĩpellens q̃diu nodi ꝑuia patet fistula. Cũ uero cõcreti ademere transitũ:repcussa arũpit ab ima sui parte:iuxta priorẽ nodũ alternis laterũ sẽp ĩguinibus ut dictũ ẽ ĩ harũdine ac ferula:quorũ dextrũ ab imo ĩtelligit̃ articulo:leuũ ĩ ꝓximo:atq; ta puices. Hæc uocat̃ ĩ uite gẽma:cũ ibi cespitẽ facit. Ante uero q̃ faciat ĩ cõcauo oculos:& in cacumĩe ipso germẽ. Sic palmites nepotes uuæ folia pãpini gignũt̃. Mixq; firmiora eẽ ĩ dextra pte gẽita Hoc ergo ĩ surculis nodos cũ serunt̃ medios secare oportet:ita ne ꝑfluat medulla & ĩ fico qdẽ dodrãtales paxilli solo patefacto serũt̃ sic ut descẽdãt q̃ꝓxima arbori fuerit. Duo oculi extra terrã emineãt. oculi aũt ĩ arboꝝ surculis ꝓprie uocãt̃ uñ germinãt. hac d̃ cã & ĩ plãtariis aliquãdo eodẽ ãno serũt quos fuere laturi fructꝰ ĩ arbore: cũ tẽpestiue satis ꝑgnãtes ĩchoatos cõceptus aliubi pariũt. Ita satas ficos tertio ãno trãsferre facile. Hoc ꝑ senescendi celeritate attributũ huic arbori ut citissime ꝓueniat. Vitiũ numerosior satus

Primũ oĩm nihil serit̃ ex iis nisi iutile & deputatũ in sarmẽto. Oppntat̃ aũt qcqd proxĩ mo tulit fructũ. Solebat capitulatus utrinq; e duro surculus seri: eoq; argumẽto malleo lus etiã uocat̃ nũc. Postea auelli cũ sua calce ceptus ẽ: ut ĩ fico: neq; aliud est uiuacius. Tertiũ genus adiectũ etiãnũ expeditus sine calce: qđ sagittæ uocãt̃: cũ ĩtorti pangunt̃. Id eni cũ decisi nec ĩtorti trigẽmes. Plures aũt ex eodẽ surculo hoc mõ fiũt. Serere e pã pinariis sagittas sterile ẽ: nõ nisi fœcũdas oportet. Quæ raros habẽt nodos ĩfœcũdæ iu dicãt̃. At dẽsitas gẽmaꝝ fertilitatis ĩdiciũ ẽ. Quidã seri uetãt nisi eos q floruerint surcu los. Sagittas serere minus utile: quoniã ĩ trãsferẽdo facile rũpit̃ qđ intortũ fuit. Serũt̃ pe dali nõ breuiores lõgitudine qnq; sex ue nodoꝝ. Pauciores ue tribꝫ gẽmis ĩ hac mẽsura esse nõ pôterũt. Inseri eodẽ die quoputãt̃ utilissimũ. Si multo postea necesse sit serere cu stoditos uti p̃cipimus oportet caueri utiq; ne extra terrã positi sole inarescant: uẽto ue aut frigore hebetent̃. Qui diutius ĩ fico fuerint prius q̃ serant̃ in aq̃ pluribus diebus re uiuiscãt. Solũ apricũ & q̃amplissimũ ĩ seminario siue ĩ uinea bidẽte pastinari debet ter nos pedes bipalio alte ĩ area reiici q̃ternoꝝ pedũ fermẽto: ita ut ĩ pedes binos fossa proce dat. Fossatũ purgari & extẽdi ne crudũ relinquat̃. Veꝝ & exigi mẽsura. Male pastinatũ dep̃hendũt scãna inæq̃lia. Metiẽda ẽ & ea pars q̃ interiacet puluinis. Surculi serũt̃ & in scrobe & ĩ sulco lõgiore: sup quos tenerrima ĩgerit̃ terra. Sꝫ ĩ gracili solo frustra: nisi sub strato p̃iguiore. Nec minus q̃ duos ĩtegi oportet: & p̃ximã attingi terrã: & eodẽ paxillo deprimi & ĩpissari. Interesse ĩ plãtario sexqpedes ĩter bina semina ĩ latitudinẽ: ĩ lõgitudi nẽ semisses. Ita satos malleolos .xxiiii. mẽse recidere ad imũ articulũ: nisi ipsi parcat̃. Ocu loꝝ ĩde materia emicat cũ aq̃ .xxxvi. mẽse uiuæ radix trãsfert̃. Est & luxuriosa rõ uites serẽdi: ut q̃ttuor malleoli uehemẽti uiculo colligẽt̃ ĩ p̃te luxuriosa: atq; ita uel p̃ ossa bu buli cruris uel p̃ colla fictilia traiecti obruãt̃ binis eminẽtibus gẽmis. Humescũt hoc mõ recisisq; palmitẽ emittũt. Postea fistula fracta radix libere capit uires: uuãq; fert: & oĩum corpoꝝ suoꝝ acinos. In alio genere ĩuẽtu nouitio findit̃ malleolus: medullaq; erasa ĩ se colligant̃ ipsi caules: ita ut gẽmis parcat̃ oĩ mõ. Tũ malleolo ĩ terrã fixo mixta serit̃: & cũ spargere cœpit caules decidit̃: foditq; sæpius. Talis uuæ acinos nihil ĩtus ſigni habitu ros Columella p̃mittit: cũ uiuere semina ipsa p̃q̃ miꝝ sit: & medulla adẽpta nasci. Surcu lus etiã q̃busdã fit articulatio arboris nõ omittẽdũ uidet̃. Nãq; buxi tenuissimis qr is se nis ue colligatis depacti p̃ueniũt. Quõdã in obseruatiõe erat ut defringerẽt̃ ex ĩputata buxo: aliter uiuere nõ crediti. Detraxere hæc experimẽta seminarii curaq;. Seqt̃ uineaꝝ rõ. Quinq; geneꝝ hæ. Sparsis p̃ terrã palmitibus aut p̃ se uite subrecta: uel cũ aminicu lo siue iugo. Aut pedatæ simplici iugo. Aut cõpluuiatæ q̃druplici. Quæ pedatæ rõ erit eadẽ ĩtelligit̃ eius quoq;: ĩ q̃ sine ãminiculo uitis p̃ se stabit. Id. n. nõ fit nisi pedam ẽti ino pia. Simplici iugo cõstat porrecto ordiñe quẽ cãteriũ appellãt. Meliorq; ea uino: q̃do si bi ipsa nõ obũbrat: assiduoq; sole coqt̃: & afflatũ magis sentit: & celerius rorem dimittit. Pãpinationi quoq; & occationi oĩq; operi facilior. Sup cætera deflorescit utilius. Iugũ fit pertica aut harũdine aut crine funiculo ue: ut ĩ hispania brũdusioq;. Cõpluuiata copio sior uino ẽ: dicta a cauis ædiũ cõpluuiis. Diuidit̃ ĩ q̃ternas p̃tes totidẽ iugis. Huius serẽdi rõ dicet̃ eadẽ ualitura ĩ oĩ genere ĩ hoc uero numerosior tantũ. His uero tribus serit̃ mo dis. Optime ĩ pastinato: p̃xime ĩ sulco: nouissime ĩ scrobe. De pastinatione dictum est.

De sulco & uinearum putatione. Ca. XXII.

Vlco latitudo palæ est: Scrobibus ternoꝝ pedũ in quãcunq; parte. Altitudo ĩ quocũq; genere tripedalis: ideo nec uitis minor transferri debet. Extatura etiã num duabus gẽmis. Emolliri terrã minutis in scrobe iam sulcis fimoq; misce ri necessarium. Cliuosa altiores poscunt scrobes. Præterea puluinatis a deuexitate labris Quæ ex iis longiores fient: ut uites binas accipiant. E diuerso aliæ locabuntur. Esse ui tis radicem in media scrobe oportet. Sed ipsam innixam solido in orientem æquinoctia lem spectare. Adminicula prima e calamo accipere. Vineas limitari decumano. xviii.

pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus. aliisq; conuersis limitibus. De num pedum distingui per media ugera. Aut si maior modus sit: totidem pedum cardie quot de cumano limitari. Semper uero quintanis semitari: hoc ē in quinto quoq; palo singule iugo paginæ includantur. Solo spisso non nisi repastinato: nec nisi uiuæ radicem fert. Tenero & soluto uel malleolum sulco uel uel scrobe. In colles sulcos agere trāsuersos melius q̄ pastinare ut defluuia palis eorum contineanť. Aquoso cælo uel sicco solo malleolos serere autumno: nisi si tractus ratio mutauerit. Siccus enim & calidus poscit feri. humidus frigidusq; etiam ueri exitu. In arido solo uiuæ radix quoq; frustra seritur. Male & in siccis malleolus. nisi post hymbrem. Aut in riguis uel frondēs uitis: & usque ad solstitium recte. usq; uer ut in hispania. Quiescere uentos sationis die utilissimū Pleriq; austros optant: Cato abdicat. Interesse medio temperamēto īter binas uites oportet pedes quos. Minimum autem læto solo pedes quaternos. Tenui plurimum octonos Vmbri & marsi ad uicenos intermittunt arationis gratia in iis: quæ uocant proculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni: sicco densiores congruit. Subtilitas parsimoniæ compendia inuenit. Cum uinea in pastinato seratur: obiter seminariū faciendi ut uiuæ radix loco suo & malleolus qui transferatur inter uites ordine seratur. Quæ ratio in iugero circiter. xvi. uiuæ radicem donat. Intra biennium autem fructus quo tardiꝰ in sato prouenit q̄ in translato. Viuæ radix posita in uinea post annum resecatur usq; ad terrā: ut unus tantū emieat oculus āminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili mō & secundo āno reciditur: uiresq; concipit: & intra se pascit suffecturus oneri: alias festinatione pariendi gracilis cat: ac e mucida (ni cohibeatur) castigatione tali in fœtū exeat tota. Nihil auidius nascitur: ac nisi ad periendū uires seruenť: tota fit fœtus: Pedamēta optima quæ diximus aut radice: robur· oleaq;: aut si nō sint pali: iunipero: cupresso: alburno: sambuco: Reliquorū generū sudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis durat quinis annis: Cum breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo: ex hoc arcus funera dicuntur. Tertius uineæ ānus palmitem uelocem robustumq; emittit: in quem faciat ætas uitem. Hic in iugum insilit Quidam tunc excæcant eū spina falce auferendo oculos: ut noxia iniuria lōgius euocent. Vtilior enim consuetudo pariendi: satiusq; pāpinos adiudicate detergere usq; quo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno: quo translata sit. neq; ante quadragesimum mensem falce curari. Tūc autem ad tres gemmas recidi. Alii proximo quidem āno recidunt. Sunt ut ternos quaternos ue singulis annis adiiciunt articulos quarto demum perducant ad iugum. Ideo utriusq; fructum tardum. Præterea retorridum & nodosum puluinosumq; reddit incremento. Optimum autem matrem esse firmam: postea fœtum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum: magno imperitiæ errore. Quicquid est tale plagis nasciť nō e matre. Totas enim habet illas uires dum roboratur: & annos accipit tota fœtus: cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit satis firma protinus in iugo collocari debebit. Sin etiamnū infirmior erit: sub ipso iugo hospitari: recisa uiribus non ætate decernitur. Temerariū est ante crassitudinem pollicarem uiti imperare. Sequenti anno palmites salutentur ꝑ uiribus matris singuli aut gemini. Idem & secundo si cogit infirmitas nutriantur. Tertioque demum anno duo adiiciatur. Nec sunt plures quaternis unq̄ permittendi. Breuiterq; non indulgendum est: & semper inhibenda fœcunditas. In ea est enim natura: ut parere malit quam uiuere. Quicquid materiæ adimitur fructui accidit. Illa semina mauult quam fructum gigni quoniam fructus caduca res est. Sic perniciose luxuria: nec ampliat se sed egerit. Dabit consilium & soli natura. In macro etiam si uires habebit: recisa intra iugum moretur: ne omnis fœtura sub eo exeat. Minimum id esse debebit interuallum: ut attingat iugum: superetque non teneat adeo non recumbat i eo: nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus: ut crescere ēt malit q̄ parere. Palmes

duas tres ue gēmas ſub iugo habere debet ex materiis quibus materia naſcatur. Tunc p iugum mergi alligariq; ut ſuſtineatur iugo nō pendeat. Vinculos mox aſtrictus a tertia gēma alligari: quoniam & ſic coercetur impetus materiæ. Denſioreſq; citra pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc eſt deiecta pars aut præligata fructum dat plurimūq; ipſa curuatura. Quod citra eſt materiem mittit: offenſante credo ſpiritu & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia fructum dabit anno ſequente. Sic duo genera palmitum. Quod e duro exit materiāq; in proximū annum ꝓmittit pāpinarium uocatur. Aut ubi ſupra cicatricē eſt: fructuariū. Alteꝝ ex adminiculo palmite ſempq; fructuarium relinquit̄ ſub iugo. Et qui uocat̄ cuſtos. Hic ē nouellus palmes nō longior tribus gēmis: ꝓximo āno materiā daturus: ſi uitis luxuria ſe cōſumpſerit. Et alius iuxta eū uerucæ magnitudine q ſurūculus appellatur. Si forte cuſtos fallat Vitis anteq̄ ſeptimū annū cōpleat̄ a ſurculo euocata ad fructū eiuueneſcit: ac moritur Nec ueterē placet palmitē in longū & ad quartū uſq; pedamētū emitti: quod alii dracones: alii iuuniculos: ut faciant quæ maſculeta appellant. Cū induruit uitis: peſſimū in uinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquent̄: ſingulæq; e ſingulis materiæ emittuntur: ac deindē e proximis prioreſq; amputantur. Semp cuſtodem relinq̄ melius. Sed is ꝓximus uiti eſſe debet: nec lōgior q̄ dictū eſt. Et ſi luxuriauerint: palmites intorqueri ut quattuor materias uel duas ſi uniuga erit uinea emittat. Si p ſe uitis ordinabitur ſine pedamento: qualecūq; tamē initio admiraculū deſiderabit: dum ſtare cōdiſcat & recta ſurgere. Cætera primordia eadem. Diuidi aūt putatione pollicis inæquali examine undiq; ne prægrauet fructus parte aliqua: obiter idē deprimens ꝓhibebit in excelſum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelſior nutat: cæteris a quinto: dum nō excedat hoīs longitudinem iuſtam. Iis quoq; quæ ſparguntur in terra breuis ad innitendū caueas circūdant: ſcrobibus p ambitum actis: ne uagi palmites inter ſe pugnēt occurſantes. Maiorq; pars terraꝝ ita ſupinā in tellure uindemiā metit. Siquidē & ī africa & in ægypto ſyriaq; ac tota aſia & multis locis europæ hic mos præualet. Ibi ergo iuxta terram cōprimi debet uitis. Eodem modo & tēpore nutrita radice: quo iniugata uinea: ut ſemper tantum pollices relinquantur fertili ſolo cum tribus gēmis: graciliore q nis. Præſtatq; multos eſſe q̄longos. Quæ de natura ſoli diximus tanto potentiora ſentiuntur: q̄to propior fuerit uua terræ. Genera ſepari ac ſingulis conſeri tractibus utiliſſimum. Mixtura enim generum etiam in uino non modo in muſto diſcors. Aut ſi miſceantur nō alia q̄ pariter matureſcenti iungi neceſſariū. Iuga altiora quo lætior ager & quo planior. Item roſcido nebuloſo minuſq; uentoſo conueniunt. Contra humiliora gracili: & arido: æſtuoſo: uentiſq; expoſito. Iuga ad pedamentum quam arctiſſimo nodo uinciri oportet: uitem leui contineri. Quæ genera uitium & ī quali ſolo cæloq; eſſēt cōſerenda: cū enumeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq; æſtate tota poſt ſingulos rores confodi iubēt uineā. Alii uetāt gemmantē: decuti enim oculos tactuq; intrantiū deteri. Et ob id arcendū procul omnem quidē pecus: ſed maxime lanatum: quoniam facillime auferat gēmas. Inimicos & pubeſcente uua roſtros. Satiſq; eſſe uineam ter anno confodi: ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum: & canis exortum: & nigreſcente acino. Quidam ita determinant. Veterem ſemel a uindemia ante brumam cum alii ablaqueare & ſtercorare ſatis putent. Iteꝝ ab idibus aprilis: anteq̄ concipiat: hoc eſt in. vi. idus maii. Deinde priuſq̄ florere incipiat & cum defloruerit: & uariante ſe uua. Peritiores affirmant ſi iuſto ſæpius fodiatur: in tantum tenereſcere acinos: ut rumpantur. Quæ fodiuntur ante feruentes horas diei fodiendas conuenit. Sicuti lutum neque arare neque fodere. Foſſione puluerem excitatum contra ſoles nebulaſque prodeſſe. Pampinatio uerna in confeſſo eſt ab idibus maiis intra dies decem utique ante quam florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De ſequente uariāt ſententiæ. Cum defloruerit aliqui pampinādum putāt. Alii ſub

ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Náq; & putationũ tradenda rõ eſt. Protinus hanc a uindemia ubi cæli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunq̃ debet rõne naturæ ante aquilæ exortũ: ut in ſyderũ cauſis docebimus ꝓximo uolumĩe Immo uero fauonio: quoniá aceps culpa ſit præproperæ feſtinationis. Si ſaucias recenti medicina mordeat quædã hyemis ruminatio certũ eſt gemmas earum frigore hebetari: plagaſq; findi. Et cæli uitio exuri oculos lachryma diſtillante. Nam gelu fragiles fieri qs neſciat? Operarũ iſta cõputatio eſt. In latifũdis nõ legittima naturæ feſtinatio quo maturius putantur aptis diebus: eo plus materie fundunt: quo ſerius eo fructum uberiorẽ Quare macras prius conuenit putare: ualidas nouiſſime. Plagam omnem obliquá fieri: ut facile decidant hymbres: & ad terram uerti q̃ leuiſſima cicatrice acie falce exacta plagaq; conuelata. Recida aũt ſemper inter duas gẽmas: ne ſit uulnus oculis ĩ reciſa parte Nigram eſſe eam exiſtimant: & donec ad ſinceram ueniatur recidendam: quoniá e uitioſa materie utilis nõ exeat. Si macra uitis idoneos palmites nõ habeat: ad terram recidi eam: nouoſq; elici utiliſſimum. In pampinatione nõ hos detrahere pampinos qui cum uua ſint. Id enim uuas ſupplantas: præterq̃ in nouella uinea. Inutiles iudicantur ĩ latere nati nõ ab oculo. Quippe etiam uua quæ naſcatur e duro rigeſcente ut niſi ferro detrahi nõ poſſit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant ſtatui: & facilius ablaqueantur ita: meliuſq; eſt uniiugæ uineæ: ſi tamen & ipſi iugo ſint uites: nec flatui infeſta regio. In quadripertita q̃ proximum oneri adminiculum eſſe debet: ne tamẽ impedimentum ſentiat ablaqueatio cubito abeſſe nõ amplius. Ablaqueari autẽ priuſq̃ putari iubent. Cato de omni cultura uitium ita præcipit. Quamaltiſſimam uineá facito: alligatoq; recte dum ne nimium conſtringas: hocq; modo eam curato. Capita uitiũ putata circunfodito. Arare incipito. Vltra citraq; ſulcos ꝑpetuos ducito. Vites teneras q̃primum propagato. Veteres q̃minimum caſtrato. Potius ſi opus fuerit deiicito: bienniоq; poſt præcidito. Vitẽ nouellam reſecari tum erit tempus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit ſulcos interponito: ibiq; uiuam radicem ſerito. Vmbram a ſulcis remoto: crebroq; fodito. In uinea ueteri ſerito ocimum. Si macra erit quod granum capit ne ſerito. Et circum capita addito ſtercus: paleas: uinaceas: aliquid horũce. Vbi uinea frõdere cœperit: pampinato. Vineas nouellas alligato crebro: ne caulis præfringatur. Et q̃ iam in perticam ibit eius pampinos teneros alligato leuiter: porrigitoq;. Quæ ubi recte ſteterint: ubi uua uallaria fieri cœperit: uites ſubligato. Vitis inſitio una eſt per uer. altera cum uua flore: ea optima eſt. Vineam ueterem ſi in aliũ locum tranſferre uoles: dumtaxat brachiũ craſſũ primũ deputato. Binas gẽmas ne amplꝰ relinq̃to. Ex radicibus bñ effodito. Et caue radices ne ſaucies. Ita uti fuerit ponito in ſcrobe: aut in ſulco: opitoq; & bñ occultato. Eodẽq; mõ uineá ſtatuito: alligato: floxatoq; uti fuerit crebroq; fodito. Ocimũ qđ ĩ uinea ſeri iubet átiq appellabát pabulũ ũbræ patiens qđ celerime ꝓueĩat.

Ratio arbuſtorum. Ca. XXIII

ſ Equit̃ arbuſti rõ mirũ ĩ modũ dánata a Sarſẽna patre filioq;: celebrata Scrofæ uetuſtiſſimis poſt Catonẽ peritiſſimiſq;: ac ne a Scrofa quidẽ niſi uni italiæ cõceſſa: cũ tam longo iudicet̃ æuo. Nobilia uina nõ niſi in arbuſtis gigni: & in iis quoq; laudatiora ſũmis: ſicut uberiora ĩmis: adeo excelſitate ꝓficit̃. Hac rõe & arbores eligunt̃. Prima oĩum ulmus excepta ꝓpter nimiá frõdem atinia. Deĩde populus nigra eadẽ de cá minus denſa folio. Nõ ſpernũt pleriq; & fraxinũ ficũq; & etiá oleam: ſi nõ ſit umbroſa ramis. Harũ ſatus cultuſq; abunde tractatus ẽ. Ante triceſimũſextũ mẽſẽ attingi falce uetantur. Alterna ſeruant̃ brachia. Alternis putant̃ annis. Sexto anno maritátur. Tranſpadana italia præter ſupradicta: cornu: populo: tilia: acere: orno: carpĩo: quercu arbuſtat agros. Venetia ſalice ꝓpter uliginẽ ſoli. Et ulmus detruncata a media inter ramorum ſcanna digeritur: nulla fere. xx. pedũ altiore arbore. Tabulata earũ ab octauo pede altitudinis dilatant̃ ĩ collibus ſicciſq; agris. A duodecimo ĩ cápeſtribus & humidis

Meridianum solem spectare palmites debent. Rami a proiectu digytorum modo subrigi tonsili in iis tenuium quoq; uirgultoꝝ barba ne obumbrent. Interuallum iustũ arboꝝ si aretur solum: quadrageni pedes in terga frontẽq;: i latera uiceni. Si nõ aret: hoc in oẽs partes. Singulis denas sæpe adnutriũt uites: dãnato agricola minus ternis. Maritare nisi ualidas inimicũ: enecãte ueloci uitiũ incremento. Serere tripedaneo scrobe necessarium: distãtes inter sese arborẽq; singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atq; pastinationi. Nulla fodiẽdi impẽdia utpote cũ arbusti rõ hac peculiari dote præstet: ꝙ in eodem solo seri fruges & uitibus prodest. Supq; quod uindicans se altitudo nõ ut in uinea ad arcẽdas animalium iniurias pariete uel sæpe uel fossarum utiq; impendio muniri se cogat ĩ arbusto. Et prædicta est sola uiuæ radicis ratio. Item propaginum: & hæc gemina ut diximus. Qualorum in ipsa tabulato maxime probata: quoniam a pecore tutissima est. Altera deflexa uite uel palmite iuxta suam arborem aut circa proximã cælibem. Quod supra terram est e matre radi iubetur: ne fruticet. In terra pauciores gẽmæ quattuor obruuntur ad radicem capiendam. Extra in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbusto quattuor pedes in longo constat: omni sulco tres lato: altos duos cum semipede. Post annum propago inciditur ad medullam: ut paulatim radicibus assuescat suis. Caulis a capite ad duas gẽmas reciditur. Tertio totus mergus absciditur: reponiturq; altius ĩ terraꝫ ne ex reciso frondeat. Tolli uiua radix a uindemia protinus debet. Nuper repertum draconem serere iuxta arborem: ita palmitem appellamus emeritum: pluribusq; induratuꝫ annis. Hunc præcisum q̃ maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deraso cortice quatinus obruatur: unde & rasilem uocant: deprimere sulco: reliqua parte ad arborem erecta: ocissimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra: usitatum est: q̃ proxime solum decidi: donec firmetur radix: sicut neq; roscidam seri: neq; septentrionis flatu. Vites aqlonem spectare debent ipsæ: palmites autem earũdem ad meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ: sed primo in circulos materies colligenda: nec nisi ualidæ putatio admouenda. Seriora fere anno ad fructum arbusta q̃ uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant priusq̃ arborum lõgitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes a terra recidatur flagello infra relicto & nasci coacto incuruationem materiæ. Tres ei gẽmæ non amplius deputato supersint. Exq; iis emissi palmites proximo anno imis inferantur scãnis: ac per singulos annos ad superiora scãdant: relicto semper duramento in singulis tabulatis. & emissario uno qui subeat usq; quo placuerit. De cætero putatione omni flagella quæ proxime tulerint recidantur. Noua circuncisis undiq; capreolis aspergantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circũuestit arborẽ: crinesq; ipsos uuis. Gallica in traduces porrigitur. Aemiliæ uiæ in radices atiniarum ambitur frondem earum fugiens. Est quorũdam imperitia sub ramo uitem uinculo suspendendi suffocantium iniuria: quando contineri debet uimine nõ arctari. Quinimo etiã quibus salices supersunt molliore hoc uinculo facere malunt: hærbaq; quam siculi uocant ampelodesmen. Græcia uero uniuersa iunco cypero ulua. Liberã quoq; uinculo per aliquot dies uagari: & inconditã spargi: atq; ĩ terra quã per totum annum spectauerit recũbere. Nãq; ut ueterina a iugo & canes a cursu uolutatio iuuat: ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoq; ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihi ẽ in opere naturæ: quod nõ exẽplo dieꝝ noctiũq; aliquas uices feriaꝝ uelit: ob id ꝓtinus a uindemia putari: & lassas etiãnum fructu edito improbatur: ut putatæ rursus alligentur alio loco. Nãq; orbita uincũli sentitur uexatione nõ dubia. Traducis gallice cultura binis utrinq; lateribus: si pars quadrageno distet spatio: quaternis. Viceno iter se obuii miscentur alliganturq; uno conciliati uirgultoꝝ comitatu obiter ligati qua deficiant. Aut si breuitas nõ patiatur ipsoꝝ: adalligato protendunt̃ in uiduam arborẽ iũco. Traducẽ bimum præcidere solebant. Oneratis eni uetustate melius donare tẽpus ut trãsilẽ faciant: si largiat̃ crassitudo. Alias utile toros futuri draconis pasci. Vnũ etiãnũ genus ẽ

medium inter hæc & propaginem. Totas supplantandi in terra uites: cuneisq; findẽdi & in sulcos plures simul ex una ꝑpagandi gracilitate singulorũ firmata circumligatis hastilibus: nec recisis qui a lateribus excurrunt pampinis. Nouariensis agricola traducũ turba nõ contentus: nec copia ramorũ impositis etiamnũ patibulis palmites circumuoluit: Itaq; præter soli uitia cultura quoq; torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uacinis: quæ alternis putantur annis: nõ quia id uiti conducat: sed quia uilitate redituũ impendia exuperent. Mediũ temperamentũ in carsulano sequuntur: cariosasq; tantum uitis partes incipientes marcescere deputando: cæteris ad uuam relictis detracto onore superuacuo ꝓ nutrimento omni est raritas uulneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degenerat in labruscam. Arbusta arari q̃altissime desiderant: & si tantum frumenti ratio nõ exigit. Pampinari ea nõ est mors: & hoc cõpendium operæ. Deputantur cũ uite pariter interlocata densitate ramorũ: qui sint superuacui: & absumant alimenta. Plagas ad septentrionem aut ad meridiem spectare uetuimus. Melius si neq; in occasus solis: Diu enim dolent talia quoq; ulcera & difficile sanescunt algendo minus æstuando ue. Non eadem in uite quæ in arbustis libertas: quoniam certa latera & facilius abscondere: q̃ detorquere quo uelis. Plagas in arborum tonsura supinare uelut calices faciendi ne consistat humor. Viti adminicula addenda quæ scandat apprehensa si maiores sint.

De seruandis uuis & morbis arborum. Ca. XXIIII.

n Itium generosarum pergulas quinquatribus putandas: & quarũ seruare uuas libeat decrescente luna tradunt. Quæ uero interlunio sint putatæ nullis aĩalium obnoxias esse. Alia rationẽ plena luna noctu tondendas: cum sit ea ĩ leone: scorpione: sagittario: tauro: atq; in totum serendas plena aut crescente utique censẽt Sufficiunt in italia cultores deni in centena iugera uinearũ. At abunde de satu cultuq; arborum tractato quoniã de palmis ac cytiso peregrinis arboribus affatim diximus: ne quid desit: indicanda reliqua natura sit magnopẽ pertinens ad omnia ea. Infestant̃ namque & arbores morbis. Quid enim gentiũ caret iis malis? Et siluestriũ quidam perniciosos negant esse: uexariq; tantum grandine in germinatione aut flore: Aduri quoq; feruore aut flatu fragiliore præpostero die q̃ suo. Frigora etiam obsunt ut diximus. Quid ergo? nõne & uites algore intereunt? Hoc quidem est quo deprehendat̃ soli uitiũ: quoniam nõ euenit nisi in frigido. Itaq; ꝑ hyemes cæli rigorẽ ꝓbamus Nõ enim solũ infirmissimæ arbores gelu piclitant̃: sed maximæ: uexatisq; ita prima cacumina inarescunt quoniã præstrictus gelu nõ potuit eo ꝑuenire humor. Arborũ quidã cõmunes morbi: quidã priuati generũ. Comunis uermiculatio est. Sideratio & dolor mẽbroꝝ: unde partium adhibita societate nominũ quoq; cũ hominũ miseriis trũca dicimꝰ certe corpora & oculos germinũ exustos: ac multa simili sorte. Itaq; laborant & fame & cruditate: quæ fiunt humoris quãtitate. Aliq; uero & obesitate: ut omnia q̃ ferunt resinã nimia pinguedine in tedã mutantur: & cũ radices quoq; pinguescere cœpere: ĩtereũt. Vt aĩalia nimio adipẽ q̃to & pestilẽtia ꝑ genera: sicut ĩter hoĩes: nũc ꝓuitia: nũc plebes urbana uel rustica Vermiculant̃ magis minus ue quædã: oẽs tamẽ fere. Idq; aures caui corticis sono experiunt̃. Iã quidẽ & in hoc luxuria esse cœpit: prægrandesq; roboꝝ delicatiores ut in cibo. Cossos uocãt. Atq; etiã farina saginati. In quoq; altiles fiũt. Maxime aũt arboꝝ hæc sentiunt pyri: mali. fici. Minusq; quæ amaræ sũt & obdoratæ. Eorũ q in ficis exist ũt alii nascunt̃ ex illis: alios parit q uocat̃ cerastes. Oẽs tamẽ in cerastẽ figurant̃: sonũq; edũt paruuli stridoris. Et sorbus arbor infestat̃ uermiculis ruffis pilosis: atq; ita emorit̃. Mespila quoq; ĩ senecta obnoxia ei morbo ẽ. Sideratio tota e cælo constat. Qua pp & grando in iis causis intelligi debet: & carbunculatio: quod pruinarũ iniuria euenit. Hæc enĩ uerno tempore inuitatis & erumpere audẽtibus satis mollibus insidens adurit acrescentes germinũ oculos: qđ in flore carbunculũ uocãt. Pruniæ pniciosior natura: quoniã lapsa persidet: gelatq;: ac ne aura quidẽ ulla depellit̃: quia nõ fit nisi in moto aere & sereno.

Proprium tamen siderationis est sub ortu canis siccitatum uapor: cum insitae ac nouellae arbores moriuntur: praecipue ficus & uites. Olea praeter uermiculationẽ quã æque ac ficus sentit. Clauũ etiã patit: siue fungũ placet dici uel patellam. Hæc est solis exustio Nocere tradit Cato & rubꝝ muscum. Nocet plerũq; uitibus atq; oleis nimia & fertilitas. Scabies cõmunis omniũ est. Impetigo & quæ adnasci solẽt coc eæ peculiaria ficoꝝ uitia. Nec ubiq;. Sũt enim quædã ægritudines & locoꝝ. Verum ut homini neruoꝝ cruciatus: sic & arbori: ac duobus æque modis. Aut enĩ in pedes hoc est radices erũpit uis morbi: aut in articulos: hoc est cacuminũ digytos: q longissime a toto corpore exeunt. Inarescunt ergo & sunt apud græcos sua noĩa utriq; uitio. Vndiq; primo dolor: mox & macies eaꝝ partium fragilis: postremo tabes morbusq; nõ intrãte succo: aut nõ pueniente: maximeq; id fici sentiunt Caprificus omnibus ĩmunis est: quæ adhuc diximus. Scabies gignit̃ roribus lentis post uergilias. Nã si rariores fuere perfundũt arborem: nõ scalpũt scabie. Cæteꝝ si cadunt: siue hymbres nimii fuere. Alio mõ ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationẽ & siderationẽ morbus peculiaris articulatio tribꝰ de causis. Vna ui tẽpestatum germinibus ablatis. Altera ut notauit Theophrastus ĩ supinũ excisis. Tertia culturæ imperitia læsis. Oẽs enim eaꝝ iniuriæ in articulis sentiunt̃ Siderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cũ acini priusq̃ crescant deco coquũtur in callum. Aegrotant & cũ alsere: læsis uredine attonsaꝝ oculis. Ex calore hoc euenit intẽpestiuo: quoniã omnia mõ constant: certoq; temperamẽto fiunt. Et culpa uitoꝝ colentium: cũ præstringunt̃ ut dictum est. Aut circũfossor iniurioso ictu uerberauit. Vel etiã subarator imprudẽs luxauit radices: corpus ue desquãmauit. Est & quædam cõtusio falcis hebetioris. Quibus oĩbus causis difficilius tolerãt frigora aut æstus: quoniã in ulcus penetrãt oĩs a foris iniuria. Infirmissima uero malus maxime quæ dulcis est. Quibusdã debilitas sterilitatẽ nõ necẽ affert: ut siqs pino cacumen auferat uel palmæ. Serilescunt enim nec moriunt̃. Aegrotant aliquãdo & poma ipsa p se sine arbore: si necessariis temporibus hymbres aut tepores uel afflatus defuere: aut cõtrario abundauere. Decidũt enim aut deteriora fiunt. Pessimũ est inter omia cum deflorescentem uitem & oleam pcutit hymber: quoniam simul defluit fructus. Sunt eadẽ causa nascẽtes & erucæ diꝝ animal: eroduntq; frondẽ: aliæ florem. Oliuaꝝ quoq; ut in mileto: ac depastam arborẽ turpi facie relinquũt. Nascitur hoc malũ tẽpore humido & lento. Fit aliud ex eodẽ si sol acrior insecutus inusserit ipsum uitium: ideoq; mutauit. Est etiãnum peculiare oliuis & uitibus: quod araneũ uocant: cũ ueluti telæ inuoluũt fructum & absumunt. Adurũt & flatus quidã eas maxime: sed & alios fructus. Nã uermiculationem & poma ipsa p se quibusdam annis sentiũt: mala: pyra: mespila: punica: In oliua ancipiti euentu quando subeunt nati fructum adimunt. Augent si in ipso nucleo fuere erodẽtes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ quæ fiunt post arturum. Eædem si austrinæ fuere: generant. In drupis quoq; quæ maturescentes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit: etiam si non ceciderit fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta: ut glandibus fico qui uidentur ex humore nasci tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem fere in his est. Quædam temporum causæ aut locorum non proprie dicuntur morbi: quoniam protinus necant: sicut tabes cum inuaserit arborem: aut uredo. Vel flatus alicuius regionis proprius: ut est in apulia atabulus: in euboea olympias Hic enim si flauerit circa brumam: exurit frigore arefaciens: ut nullis solibus postea recreari possint. Hoc genere conualles & apposita fluminibus laborant: præcipueq; uitis: olea: ficus. Quod cum euenerit detegitur statim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi si folia amisere: alioquin quas putes præualuisse: moriuntur. Nonnunquam inarescunt folia: eademq; reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus ut in ponto phrygia frigore aut gelu laborant: si post brumam continuauere. xl. diebus. Ibi autem & in reliquis partibus si protinus editis fructibus gelatio magna con

secuta est: etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum cõstant secundas habent causas. Pix: oleum: adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbe detracto necantur excepto subere: quod sic etiam iuuatur: crassescens enim præstringit & strangulat. Nec andrachne offenditur: si non simul incidatur & corpus. Alioquin & cerasus & tilia & uitis corticem mittunt: sed non uitalem: nec proximum corpori: uteg eũ qui subnascen te alio expellitur. Quarumdam natura rimosus cortex: ut platanis. Tiliæ renascitur pau lominus q̃ totus. Ergo iis quarum cicatricem trahit medentur luto fimoq; : & aliquan do prosunt: si non uehementior frigorum uel calorum uis secuta est. Quædam tradi us ita moriuntur: ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit sole taurum uel geminos transeunte cum germinant statim moriuntur Eandem iniuriã hyeme passæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur & quercus: Quod si angustia decorticatio fuerit: nil nocet supradictis. Infirmiores quidem & in solo graci li uel ab una tantum parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rationem ha bet cupressi: piceæ: cædri. Eæ enim detracto cacumine aut ignibus adusto intereunt. Si milem & depastio animalium. Oleam quidem etiam si lambat capra sterilescere auctor est Varo ut diximus. Quædam hac iniuria moriunt. Aliqua deteriora fiunt: ut amyg dalæ. Ex dulcibus eni transfigurãtur in amaras. Aliqua uero etiã utiliora: ut apud chios pyrus quam phocida appellant. Nam detruncatio diximus quibus prodesse. Intereunt pleraq; excisa stirpe: exceptis uite malo: fico: punica. Quædam uel ab ulcere. Ficus hãc iniuriam spernit: & omnia quæ resignam gignũt. Radicibus amputatis mori minime mirum est. Pleræq; tamen non omnibus: sed maximis: aut quæ sunt inter illas uitales abscissis moriuntur. Necat inuicem inter sese umbra. Vel densitate atq; aliméti rapina Necat hædera uinciẽs. Nec uiscum prodest & cytisus: nec aureo quod alimodo græci uo cant. Quorundam natura non necat quidem: sed lædit odore aut succi mixtura: ut ra phanus & laurus uitem. Olfatrix enim intelligitur: & tangi eam odore mirum i modũ Ideoq; cum iuxta sit: auerti & recedere: saporemq; iimicum fugere. Hinc sumpsit Andro cides medicinam contra ebrietates raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & oẽ olus. Odit & corilum nisi procul absint tristis atq; ægra. Nitrum quidem & alumen ma rina aqua calida & fabæ putamina uel erui ultima uenena sunt inter uitia arborum.

De prodigiis ex mutatione: & de remediis ex arboribus: & quæ irrigatione proficiant: & qualiter rigandum & mirabilia de riguis. Ca. XXV.

e St & prodigiis locus: Inuenimus enim sub foliis natat uitem: ficum: & malum punicum stirpe fructum tulisse: non palmite aut ramis: uitem uuas sine fo liis: oleas quoq; amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita Nã & oliua in totum ambusta reuixit. Et in boetia derosæ a locustis ficus iterum germina uere. Mutantur arbores & colore. Fiuntq; ex nigris candidæ: non semper prodigiosæ: & maxime quæ ex semine nascuntur: ut populus alba in nigram transit. Quidam & sor bum si in calidiora loca uenerit sterilescere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma: aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici & contra. Graui ostento cum in de teriora mutantur: ex olea in oleastrum. Ex candida uua & fico i nigras: ut laodiceæ Xer sis aduentu platano in oleam mutata. Qualibus ostentis Aristandri apud græcos uolu men scatet: ne in infinitum abeamus. Apud nos uero. C. Epidii commentarii i quibus arbores locutæ reperiantur. Subsedit in cumano arbor graui ostento paulo ante Pom peii magni bella ciuilia paucis ramis eminentibus. Inuentum sybillinis libris internicio nem hominum fore: tantoq; eam maiorem quanto propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia & cum alienis locis nascuntur ut in capitibus staturum uel aris. & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est cizici ante obsidionem. Simili modo trallibus palma in basi Cæsars dictatoris circa bella ciuilia. eius. Necnõ & romæ in capi tolio in capite bis bello persei enata palma uictoriam triunphosque portendit: ac tempe

statibus prostrata: eodem loco ficus enata est. M. Messalæ. C. Cassii censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis auctor ꝑdidit. Super omnia quæ unq̃ audita sunt etiam prodigium nostro æuo. Neronis principis ruina factum in agro marrucino Vectii Marcelli e primis equestris ordinis olíueto uníuerso uiam publicam trãsgresso: aruisq; inde e contrario locum oliuetis profectis.

De remediis morboꝝ arborum. Ca. XXVI.

n Vnc expositis arborum morbis consentaneum est dicere & remedia. Ex iis quædam sunt cõmunia omnium: quædam propria quarundam. Cõmunia ablaqueatio: accumulatio afflari radices aut cooperiri riguis dato potu uel ablata fimi succo refectis putatione leuatis onere. Item succo emisso quibusdam ueluti detractio sanguinis circunrasi corticis: uitium extenuatio: & domitura palmitum. Gẽmas (si frigus retorridas hirsutasq; fecerit) repumicatio & quædam dolitura. Arborum iis aliæ magis aliæ minus gaudent: ueluti cupressus: & aquam aspernatur & fimum & circunfossuram amputationemq; & omnia remedia odit. Quinetiam necatur. Riguis & uites & punicæ præcipue aluntur. Ficus ipsa arbor riguis alitur. Pomum uero eius inarelci. Amigdalæ si colantur fossione florem amittunt. Nec insitas circunfodere oportet priusq̃ ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæq; autem amputari sibi uolunt onerosa ac superuacua: sicut nos unguem & capillum. Reciduntur ueteres totæ. Ac rursus a stolone aliquo resurgunt: sed non omnes: nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia: hyeme inimica: autũno uaria. Et hoc est ex natura soli. Quippe cum uindemiator hispaniarum stagnante solo uuas demetat. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut omni aqua seri & arari non conuenit. Circa canis ortus rigua maxime prosunt: ac ne tunc quidem nimia: quoniam inebrietatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desiderant autem maxime rigari quæ assueuere. Contra siccis locis genita non expetunt humorem nisi necessarium. Asperiora uina rigari utiq; cupiunt. In sulmonensi italiæ agro pago fabiano ubi & arua rigantur: miꝝ ꝙ hærbæ aqua illa necant̃: fruges alũt̃: & riguis ꝓ sarculo ẽ. In eodẽ agro bruma tãto magis si niues scateãt gelat ue: ne frigus uites adurat circũfundũt riguis: qđ ibi tepidare uocãt: memorabili natura ĩ amne solo. Sed eadẽ ĩ æstate uix tolerãdi rigoris.

De caprificatione & stercoratione. Ca. XXVII

c Arbunculi ac rubiginum remedia demonstrabimus uolumine proximo. Interim est & caprificatio quædam in remediis. Cum macie corticis ex ægritudine astringente se iusto plus uitalia arborum comprimente exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes perpetuis incisuris deducunt: ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuisse argumento sunt dilatatæ cicatrices & internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte similis hominum medicina & arborum est: quando earum quoq; terebrantur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt si circunfosso stipite & ab una parte circunforato defluens pituita astergatur: Et ulmis detrahitur succus inutilis supra terram foratis usq; ad medullam in senecta: aut cum alimento nimio abundare sentiuutur. Idem & ficorum turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinant nec ferunt fructum fissa radice inditur lapis: fertilesq; fiunt. Hoc idem & amygdalis e robore cuneo adacto. In pyris sorbisq; e tæda ac cinere & terra cooperto etiam radices circuncidisse prodest. Vitium luxuriantium ficorũq; & circuncisis cinere addidisse. Fici serotinæ fiunt: si primæ grossi cum fabæ magnitudinem excessere detrahantur. Subnascuntur enim quæ serius maturescunt. Eædem cum fronderere incipiunt: si cacumina rami cuiusq; detrahantur: firmiores fertilioresq; fiunt. Nam caprificatione maturata in ea culices nasci e grossis manifestum est: quoniam cum euolauere non inueniuntur intus grana quæ in eos uersa apparet. Exeundi tanta est auiditas: ut pleriq; aut pede relicto aut penna pariter erumpant. Est & aliud genus culicum:

quos uocant centrinas fucis apum similes ignauia maliciaq; cum pernice uerorum & utilium. Interimunt enim illos atq; ipsi moriuntur. Vexant & tineæ semina ficorum. Contra quas remedium in eadem scrobe defodere italicam lentiscum iuersa parte quæ fuerit a cacumine. Vberrimas autem ficus lubrica amurca diluta & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudantur maxime nigræ & in pe trosis: quoniam frumenta plurima habeat caprificatio ipsa potest hymbré. In primis aũt cauendum ne ex remediis uitia fiant. Quod euenit nimia aut intempestiua medicina Interlucatio arboribus prodest: sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tã tum tonsuram annuam quærit: alternam myrtus: punicæ oleæ quia celeriter fruticeſ cunt. Cæteræ rarius tondentur. Nulla autunno. Ac ne raduntur quidem nisi uere pu tatiõe. Plagæ ad uitalia sunt omnia quæcunq; nõ superuacua. Similis stercoratio. Gau dent ea. Sed cauendum est ne in feruore solis admoneatur: ne immaturius. ne ualidius q̃ opus sit. Vrit uineas suillum: nisi quinquennio interposito: præterq̃ si riguis diluatur Et e coriariorum sordibus nisi admixta aqua. Item largius. Iustum existimant in denos pedes quadratos tres medios. Id qdem soli natura decernit. Columbino ac suillo plagis quoq; arborum medentur. Si mala punica acida nascant̃: ablaqueatis radicibus fimũ suillum adhibent: eo anno uinolenta: proximo dulcia futura. Alii urina hominis aqua mixta riganda censent quater anno: singulis amphoris aut cacumina spargi uino lase re diluto. Si finduntur in arbore: pediculum intorqueri. Ficis utiq; amurcam adfundi Cæteris arboribus ægri fecem uini: ac lupinum circa radices earum seri. Aqua quoq; lupini decocti circumfusa pomis prodest. Fici cum uulcanalibus tonuerit cadent. Re medium est: ut ante stipula hordeacea areæ stringatur. Cerasos præcoces facit cogitq; maturescere calx admota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius est ut quæ relicta sunt grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia: & cõtra formicas & contra noxia animalia. Ca. XXVIII.

Quædã poena emendant̃ aut morsu excitantur ut palmæ & lentisci. Salis enĩ aquis aluntur. Salis uim & cinis sed leniorẽ habet. Ideo ficis aspergũtur rutaq; ne fiant uerminosæ: ne ue radices putrescant. Quin & uitiũ radicibus aquã sal sa iubent affundi si sint lachrymosæ: Si uero fructus eaꝝ decidant: cinerẽ aceto aspergi ipsaq; illini: aut sandaraca si putrescat uua. Si uero fertiles nõ sunt: aceto acri subacto ci nere rigari atq; oblini. Quod si fructũ nõ maturent prius inarescentẽ præcisaꝝ ad ra dices plagã fibrasq; aceto acri & urina uetusta madefacere: atq; eo luto obruere: sæpe fo dere. Oleaꝝ si parũ promisere fructus: nudatas radices hyberno frigori opponunt: eaq; castigatione ꝓficiunt. Omia hæc ãnua cæli rõe cõstant. Et aliquando serius poscũtur aliquãdo celerius. Necnon ignis aliquid prodest: ut harũdini. Ambusta nãq; densior mi tiorq; surgit. Cato & medicamenta quædã cõponit: mensuræ quoq; distinctione ad ma iorũ arboꝝ radices amphorã: ad minorum urnam amurcæ & aquæ portionẽ æquam: ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius strametis an tea circumpositis. Ite ĩ fico. Huius præcipue ueterem terram adaggerari radicibus. Ita futurum ut nõ decidant grossi: maiorq; foecunditas nec scabra proueniat. Simili modo ne conuoluolus fiat in uinea: murcæ congios duos decoctos in crassitudinem mellis: rursusq; cum bituminis tertia parte & in sulphuris quarta sub diuo usq; quo ex ardeſ cat sub tecto. Hoc uites circa capita sub brachiis ungi. Ita non fore conuoluolum. Qui dam contenti sunt fumo huius mixturæ suffiræ uineas secundo flatu continuo triduo Pleriq; non minus auxilii & alimenti arbitrant̃ in urina q̃ Cato in amurca addita mo do aquæ pari portione: quoniam per se noceat. Alii uoluto esse appellant animal præro dens pubescetes uuas. Quod ne accidat: falces cum sint exacutæ fibrina pelle detergũt Atq; ita putant. Aut sanguine ursino liniri uolunt post putationem easdẽ. Sũt arboꝝ

pestes & formicæ. His abigunt rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnõ & pisce suspenso iuxta in unum locum congregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & talpas amurca necant: Contraq; erucas & mala putrescant: lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubent. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores singulas a muliere incitati mensis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu malefico decerpat frondem fimo boum diluto aspergi folia: quotiens hymber interueniat: quoniam ita abluatur uirus medicaminis mira quædam excogitãte solertia humana. Quippe cum auerti carmine grãdines credant pleriq;: cuius uerba inserere non equidem serio ausim quanq̃ a Catone prodita. Contra luxata membra inunguenda harundinum fissuræ. Idem arbores religiosas lucosq; succidi permisit sacrificio prius facto. cuius rei rationem notionemq; eodem uolumine tradit.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVIII. PROHEMIVM.

Quod antiquis maximũ studium agriculturæ fuit: & hortoꝝ singulari diligẽtia. Ca. I.

S EQVITVR Natura frugum hortorũq; ac florum. Quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellure prouenitunt: uel per se tantum hæc ĩmensa contemplatiõe siquis æstimet uarietatem: numeꝝ: flores: odoresq;: colores: & succos ac uires earum: quas salutis aut uoluptatis hominũ gratia gignit. Qua in parte primum omniũ patrocinari terræ: & adesse cunctoꝝ parenti iuuat. Quãq̃ inter initia operis defensæ. Quoniã tamen ipsa materia intus accedit ad reputationẽ eiusdem patientis & noxia Nostris eam criminibus urgemus: culpãq; nostram illi imputamus. Genuit uenena: sed quis inuenit illa præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atq; cũ in arbores exacuant limentq; cornua elephanti: & duro saxo rhinocerotes: & utroq; apri dentium siccas: sciantq; ad nocendum se præparare animalia. Quod tamen eoꝝ tæla sua excepto hoĩe uenenis tingit? Nos & sagittas ungimus: & ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina ĩficimus & rerũ naturæ elementa. Ipsum quoq; uiuitur aerem in perniciem uertimus. Neq; est ut putemus ignorari ea ab animalibus: quæ quidem quæ præpararent contra serpentium dimicationem: quæ post prœlium ad medendum excogitarent indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam ne iis quidem quæ nascuntur contenti. Etenim q̃uando plura earum genera humana manu fiunt. Quid non & homines quidam ad uenena nascuntur? Atra hominum ceu serpentium lingua uibrat: tabesq; animi contractata adurit culpantium omnia. Ac dirarum alitum modo tenebris quoq; & ipsarum noctium quieti inuidentium gemitu: quæ sola uox eorum est: ut inauspicatarum animantinm uice obuii quoq; uetent agere: aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abominati spiritus præmium nouere. q̃ odisse omnia. Verum & ĩ hoc eadem naturæ maiestas tanto plures binos genuit ac fruges: quanto fertilior in iis: quæ iuuant aluntq;. Quorum æstimatione & gaudio nos quoq; relictis exustioni suæ istis hominum turbis pergamus excolere uitam: eoq; constantius: quo operæ nobis maior q̃ famæ gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est agrestesq; usus. Sed quibus uita honosq; apud priscos maximus fuerit.

Quæ corona primo romæ. Ca. II.

Ruorum sacerdos Romulus in primis instituit. seq; duodecimum fratrem appellauit inter illos ab Acca Laurentia nutrice sua: spicea corona quæ uita alba

colligaretur in sacerdotio ei p religiosissimo insigni data. Quæ prima apud romanos fu it corona: honosq; is non nisi uita finitur: & exules etiam captosq; comitatur. Bina tunc iugera populo ro. satis erant: nulliq; maiorem modum attribuit: quo seruos pauloante principis Neronis contempto huius spatii uiridaria & piscinas iuuat habere maiores gra tumq; si non aliquem & culinas. Numma instituit deos fruge colere: & mola salsa sup plicare. Atq; ut auctor est Hemina far torrere: quoniam tostum cibo salubrius esset. Id uno modo consecutum statuendo non esse purum ad rem diuinam nisi tostum. Is & fornacalia caluæ instituit farris torrendi ferias: & æque religiosa terminis agrorū. Hos enim duos tunc maxime nouerant. Seiamq; a serendo: segestam a segetibus appellabant quarum simulacra in cyrco uidemus. Tertiam ex his nominare sub tecto est religio. At ne degustabant quidem nouas fruges aut uina antequam sacerdotes primitias libassēt

De iugere & actu: & legibus circa pecora: & quotiens & quibus tēporibus fuit summa utilitas annonæ: & qui agri cultura illustres. Ca. III.

Vgum uocabatur quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus ī quo boues agerentur cum aratur uno impetu iusto. Hic erat. cxx. pedum: duplica tusq; in longitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima imperatorum ac fortium ciuium q̄tum quis uno die plurimum circunarauisset. Item quartarii farris aut heminæ conferente populo. Cognomina etiam prima inde. Pilumni pilum pistri nis inuenerunt. Pisones a pisendo. Iam Fabiorum: Lentinorum: Ciceronum: ut quisqs aliquod optime genus sereret. Inniorum familiæ bubulcum nominauerunt: q bubus optime utebatur. Quin & in sacris nihil religiosius confarrationis uinculo erat. Nouæ que nupte farreum præferebant. Agrum male colere censorium probrum iudicabatur. At (ut refert Cato) quem uirum bonum colonum dixissent: amplissime laudasse existi mabant. Hinc & locupletes dicebant loci hoc est agri plenos. Pecūia ipsa a pecore appel labatur. Etiam nunc in tabulis censoriis pascula dicuntur omnia: ex quibus populus reditus habet: quia diu hoc solum uectigal fuerat. Mulctatio quoq; non nisi ouium bo umq; impendio dicebatur. Non omittenda priscarum legum beniuolentia. Cautum qp pe est ne bouem priusq̄ ouem nominaret qui indiceret mulctam. Ludos boum causa celebrantes bupetios uocabant. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs signauit Frugem quidem aratro quæsitam furtim nocte pauisse: ac secuisse puberi duodecim ta bulis captale erat: suspensumq; Cereri necari iubeant grauius: q̄ homiqidio conuictum Impubem prætoris arbitratu uerberari: noxam ue decerni: Iam distinctio honosq; ciui tatis ipsius non aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum qui rura haberent. Vrbanæ uero in quas transferri ignominia esse desidiæ probo. Itaq; quattuor solæ erāt partibus urbis in quas habitabant: suburbana: palatina: collina: esquilina. Nundinis ur bem reuisitabant: & ideo comitia nundinis haberi non licebat: ne plebs rustica auocare tur. Quies somnusq; in stramentis erat. Gloriam deniq; ipsam a farris honore adoream appellabant. Equidem etiam uerba priscæ significationis admiror. Ita enim est in com mentariis pontificum. Augurio coronario augendo dies constituantur: priusq̄ frumē ta uaginis exeant: & ante q̄ in uaginas perueniant. Ergo iis moribus nō modo sufficie bant fruges nulla prouintiarum pascente italiam: uerum etiam annonæ uilitas incre dibilis erat. Mannius Martius ædilis plebis primum frumentum populo in modios as sibus donauit. Minutius Augurius qui Sp: Melium coarguerat farris precium ī trinis nundinis ad assem redegit undecimus plebei tribunus: qua de causa statua ei extra por tam trigeminam a populo stipe collata statuta est. Trebius in ædilitate assibus populo frumentum prestitit. Quam ob causam & ei statutæ in capitolio & palatio dicatæ sunt Ipse supremo die populi humeris portatus in rogum est. Verum quo anno mater deū aduecta romam est: maiorem ea æstate factam esse q̄ antecedentibus annis decem facta esse tradunt. M. Varo auctor est: cū. L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephātos

a Tibus singulis farris modios fuisse. Item uini congios ficiq; siccae pondo.xxx.olei pondo.x.carnis.pondo.xii. Nec e latifundis singulorum contingebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licini incluso modo quingentorum iugerum & ipso sua lege damnato cum substituta filii persona amplius possideret luxuriatis reipublicae fuit ista mensura. Manii quidem Curii post triumphos imensumq; terrarum adiectum imperio nota contio est: perniciosum intelligi ciuem: cui septem iugera non essent satis. Haec autem mensura plebi post exactos reges assignata est. Quae nam ergo tantae ubertatis causa erat: Ipsorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uomere laureato: & triumphali aratore. Siue illi eadem cura semina tractabant qua bella: eademq; diligentia arua disponebant qua castra: siue honestis manibus omnia laetius proueniunt: quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum: unde cognomen. Aranti quattuor sua iugera in uaticano quae prata quintia appellantur. Cincinnato uiator attulit dictaturam: & quidē (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiamnum ore. Cui uiator uela corpus inquit: ut proferam senatus populiq; romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant: quibus ipsum nomen inditum est: subinde ex agris senatum ducesq; accersentibus. At nunc eadem illi uincti pedes: damnatae manus: inscripti uultus exercent. Non tamen surda tellure: q̄ parens appellatur. coliq; dicitur & ipsa: honore hinc assumpto: ut nunc īmutata ea: & indigne ferente credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumēta esse quae fuerunt imperatorum. Igitur de cultura agri praecipere principale fuit & apud exteros. Siquidem & reges fecere Hiero. Philometer: Attalus: Archelaus: & duces Xenophon: & penus etiam Mago. Cui quidem tantum honorem senatus noster attribuit carthagine capta: cum regulis africae bibliothecas donaret unius eius duodetriginta uolumina censeret in latinam linguam transferenda cum. M. Cato praecepta condidisset: peritisq; linguae punicae dandum negocium in quo praecessit omis uir tum clarissimae familiae. D. Syllanus sapiētiae cōpositissimae quos sequeremur ꝑtexuimus ī hoc uolumine nō īgratae noiando. M. Varronē q. lxxxi. uitae annū agēs de ea re ꝓdēdū putauit.

Ratio de agricultura. Ca. IIII.

a Pud romanos multo serior uitium cultura esse coepit. Primoq; ut necesse erat arua tantum colere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur non uulgari modo uerum ut adhuc fecimus & uetustis: & postea inuentis omni cura perquisitis: causisq; rerum & ratione simul eruta. Dicemus & sydera: syderūq; ipsorum terrestria signa dabimus indubitata. Quando quidem qui adhuc ea diligētius tractauere: qbusuis oratoribus potius q̄ agricolis scripsisse possunt uideri. Ac primum omniu; oraculis maiore ex pte agemus: quae nō ī alio uitae genere plura certiora ue sūt. Cur. n. nō uideant oracula a certissimo die: maxieq; ueridico usu ꝑfecta. Principiū aūt a Catone sūmemus.

Laus agricolarum: & quae obseruanda in agro parando. Ca. V.

f Ortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur: minimeq; male cogitantes. Praedium ue cupide emas. In re rustica operi ne percas. In agro emendo minime. Quod male emptum est semper poenitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim: aut uicinum. Singula magnas interpretationes habent: nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius aestimari iubet: quo pacto uiuant In bono est inquit religione bene utenti. Attilius Regulus ille punico bello bis consul aiebat: neq; foecundissimis locis insalubrem agrum parandum: neq; effoetis saluberrimū Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur: quoniam assueti in pestilētibus durant. Praeterea sunt quaedam partibus anni salubria. Nihil autem salutare est nisi quod toto anno salubre. Malus est ager cum quo dominus luctatur. Cato inter prima pectari iubet: non solum sua uirtute ualeat qua dictum est positione. Vt operariorum

copia prope sit. Oppidumq; ualidum. Vt nauigiorum euectus uel itinerum. Vt bene aedificatus. & cultus. In quo fali plerosq; uideo: Segnitiem eni; prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaq; Cato. De bono domino melius emi: nec temere contempnẽdam alienam disciplinam: agroq; ut homini: q̃uis. quaestuosus sit: si tamen & sumptuosus: nõ multum superesse. Ille in agro quaestuosissimam iudicat uitem non frustra quoniam ante omnia de impensae ratione cauit. Pro hortos irriguos: nec id falso: si sub oppido sint. Et prata: quae antiqui parata dixere. Ideq; Cato interrogatus quis esset certissimus quaestus respondit. Si bene pascas. Qui proximus sit. At si bene summa omnium in hac spectanda fuit: ut fructus is maxime probaretur: q q̃ minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorũ occasione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet qđ agricolam uendacem oportere esse dixit. Fundum in adolescentia conserendum sine contatione: aedificandum non nisi consito agro. Tunc quoq; contantur: optimumq; est: (ut uulgo dixere) aliena insania frui: sed ita ut, uilarum tutela nõ sit oneri. Eum tamen qui bene habitet saepius uentitare in agrum. Frontemq; domini plus prodesse quam occipitium non mentiuntur.

De uilarum positione: & praecepta antiquorum de agro colendo. Ca. VI.

m Odus hic probatur: ut neq; funtus uillam quaerat: neq; uilla fundum. Nõ ut fecerint iuxta diuersum eadem aetate exemplis. L. Lucullus. Q. Scaeuola cum uilla. Saeuolae fundus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere censoria castigatio erat: minus arare q̃ uertere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus uillam i misinensi posuit. C. Marius. vii. consul: sed peritia castramentandi: sicut comparatus ei in caeteris etiam Scylla foelix. Quos caecos fuisse dicere conuenit. Neq; iuxta paludes ponendã esse: neq; aduerso amne. Quamq̃ Homerus omnino e flumine semper ante lucanas auras insalubres uerissime tradit. Spectare in aestuosis locis septẽtrionem debet meridiem ĩ frigidis. In temperatis exortum aequinoctialem. Agri ipsius bonitas quibus argumentis iudicanda sit: quamq̃ ad terrae optimo genere differentes abunde dixisse possumus uideri etiamnum tamen traditas notas subsignabimus Catonis maxime uerbis. Ebulum: uel prunus siluestris: uel rubus: bulbus minutus: trifolium: haerba pratensis: quercus siluestris: pyrus: malusq; frumentarii soli notae. Item nigra terra & cinerei coloris. Omnis creta coqui nisi permacra. Sabulum etiam nisi id per tenue est: & multo cãpestribus magis q̃ cliuosis respondent eadem. Modum agri in primis seruandum antiqui putauere. Quippe ita censebant. Satius esse minus serere & melius arare. Qua in sẽtentia & Virgilium fuisse uideo. Verum confitentibus latifunda prodidere italiam. Iam uero & prouintias sex & semissem domini africae possidebant: cum interfecit eos Nero princeps. Non fraudabo magnitudine hac quoq; sua. Cn. Pompeium qui nunquam agrum mercatus est conterminum. Agro empto domum uendendam inclementer atq; non ex utilitate publici status Mago censuit. Hoc exordio praecepta pandere ingressus ut tamen appareat assiduitatem desideratam ab eo. De hinc peritia uillicorum in cura habenda est. Multaque de iis Cato praecepit. Nobis satis sit dixisse: quam proximum domino corde esse debere: & tamen sibimetipsi non uideri. Coli rura ergastulis pessimum est: ut quicquid agitur a desperantibus. Temerarium uideatur unam uocem antiquorum posuisse: & fortassis incredibile penitus aestiment. Nihil minus expedire q̃ agrum optime colore. L. Tatius Ruffus infima natalium humilitate consulatum militari industria meritus antiquae alias parsimoniae circiter mile siclos liberalitate Diui Augusti congestum usque ad detractionem haeredis exhausit agros in piceno coemendoque in gloriam. Internitionem ergo fameque censemus. Immo hercule iudico modum rerum omnium utilissimum. Bene colere necessarium est. Optime damnosum. Preterquam sobole sua colono. Aut pascendis. Alioquin domino aliqua messes colligere non expedit: si computetur impendium operae. Nec temere oliuam nec quasdam

terras diligenter colere: sicuti in sicilia tradunt itaq; decipi aduenas. Quonam igitur modo utilissime coluntur agri? ex oraculo scilicet malis ac bonis. Sed defendi æquũ est abauos: qui præceptis suis prospexere uitæ. Nã cum dicerent malis intelligere uoluere uilissimos. Sũmum prouidentiæ illorũ fuit: ut q̃minimũ esset impẽdii. Præcipiebãt enĩ ista: qui triũphali denas argenti libras ĩ supellectile crimini dabãt: q mortuo uillico relinquere uictorias: & reuerti sua rura postulabãt: quoq; p̃dia colenda suspiciebat respubl. exercitusq; ducebãt senatu illis uillicãte. Inde illa reliqua oracula. Neq̃ agricolã esse q̃sq̃s emeret quod p̃stare ei fũdus posset. Malũ patrẽfamilias: q̃squis ĩterdiu faceret quod noctu posset: nisi ĩ tempestate cæli. Peiorẽ qui p̃ festis diebus ageret quod feriatis deberet. Pessimus q sereno die sub tecto potius oparet̃ q̃ in agro. Nequeo mihi tẽperare: quo minus unũ exẽplum antiq̃tatis afferã. Ex quo intelligi possit apud populũ etiã de culturis agẽdi morẽ fuisse: qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus e seruitute liberatus cũ in paruo admodũ agello largiores multo fructus p̃ciperet q̃ ex amplissimis uicinitas. In ĩuidia magna erat: ceu fruges aliẽas pelliceret ueneficiis. Quã ob rẽ a Sp. Albino curuli die dicta metuẽs dãnationẽ cũ in suffragiũ tribus oporteret ire: instrumẽtũ rusticũ omẽ in forũ attulit: & adduxit filiam ualidã: atq; (ut ait piso) bene curatã ac uestitã: ferramẽta egregie facta: graues ligones: uomeres põderosos: boues saturos. Postea dixit. Veneficia mea q̃rites hæc sũt nec possum uobis ostẽdere: aut in forũ adducere lucubrationes uigiliasq; & sudores. Omniũ sentẽtiis absolutusq; ita ẽ. Profecto opa nõ impẽsa cultura cõstat. Et ideo maiores fertilissimũ in agro oculũ domini esse dixerũt. Reliqua p̃cepta reddent̃ suis locis: quæ p̃pria singulorũ generũ erunt. Interim coĩa quæ succurrunt nõ omittemus. Et in primis Catonis humanissimũ & utilissimũ. Id agendũ ut diligant uicini. Causas reddit ille: quas existimamus nulli esse dubias. Inter p̃ria idẽ cauet: ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciendũ ĩ agricultura oẽs cẽsent. Iterũq; suo quæq; tẽpore faciẽda. Et tertio p̃cepto p̃termissa frustra reuocari. De terra cariosa execratio Catonis abũde indicata ẽ. Quãq̃ prædicere ñ cessat is. Quicq̃d p̃ asellũ fieri potest utilissime cõstat. Filix biẽnio morit̃: si frondẽ agere nõ patiaris. Id efficacissime cõtingit germinãtis ramis baculo decussis. Succus.n. ex ipsa defiuens necat radices. Aiunt & circa solstitiũ auulsas nõ renasci: nec harũdine sectas: aut exaratas uomeri harũdine imposita. Similiter & harũdinẽ exarari silice uomeri ĩposita p̃cipiunt. Iuncosus ager uerti pala debet. At in saxoso bidẽtibus. Fruteta igni optime tollũtur. Humidiorẽ agrum fossione concidi atq; siccari utilissimũ est. Fossas autẽ retusis locis aptas relinqui. In solutiore terra sepibus firmari. In reprocibus ac supinis lateribus procũbere quasdam obserari: & in alias dirigi. Maiores patentioresq; (si sit occasio) silice uel glarea sterni. Ora utrinq; lapidibus statu minari: & alio supintegi. Siluæ extirpãdæ rationẽ Democritus prodidit: lupini flore ĩ succo cicutæ uno die macerato sparsisq; radicibus.

De frugum generibus. & natura. Ca. VII.

e T quoniã præparatus est ager: natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera. Frumenta ut triticum: hordeum. Et legumina ut faba & cicer. Differentia uero notior: q̃ ut indicari deceat frumenti ipsius totidẽ genera per tempora satu diuisa. Hyberna quæ circa uergiliarum occasum terra per hyemem nutriuntur: ut triticum: far: hordeum. Aestiua quæ æstate ante uergiliarum exortum seruntũr: ut milium: panicum: sisama horminum: irio italiæ duntaxat ritu. Alioquin in græcia & asia omnia uergiliarum occasu seruntur. Quædam autem utroq; tẽpore in italia. Ex his quædã & tertio ueris scilicet. Aliqui uerna: milum: panicum: lentẽ cicer: halicam appellant. Sementica autem triticum: hordeum: fabam: napum: rapam. Et ĩ tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedũ causa sati: ut farrago. Et in leguminibus ut uitia. At cõis quadrupedum hominũq; usui lupinus. Legumina oĩa singulas habẽt radices p̃ter fabã: easq; surculosas: quia nõ in multa diuidunt̃. Altissimas autẽ ci-

cer. Frumēta multis radicant fibris sine ramis. Erumpit a primo saltu hordeum die sep timo. Legumina quarto: uel cū tradissime septimo. Faba a.xv.ad.xx. Legumina i ægypto tertio die. Ex hordeo alterū caput grani in radicē exit: alterum i hærbam: quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit: tenuior florem. Cæteris seminibus eadem pars & radicē & florem. Frumenta hyeme i hærba sunt: uerno tempore fastigiantur in stipulā quæ sunt hybermi generis: At milium & panicū i culmē geniculatum & cōcauum. Sisama uero in ferulaceum. Omniū satorum fructus aut spicis continet: ut tritici: hordei: muniturq; uallo aristarū quadruplici: aut includitur siliquis: ut leguminum aut uasculis: ut sisamæ: ac papaueris. Milium ac panicū tantum pro indiuiso & paruis auibus exposita sunt: inde fensa quippe membranis continēt. Pannicū a panniculis dictum: cacnmine languido nutante: paulatim ex tenuato culmo: pene i surculum prædensis aceruatur granis: cum longissima pedali obsimili comæ granum cōplexæ: quæ frimbriato capillo curuat. Sunt & panico genera. Mamoso epanno paruis racemato paniculis: & cacumine gemino. Quin & colore distinguitur: candido: nigro: ruffo: etiam purpureo. Panis multifarie & e milio fit: panico rarius. Sed nullum frumento ponderosius: aut quod coquendo magis crescat. Lx. enim pondo panis e modio reducūt: modiūq ie plutis ex tribus sextariis madidis. Milium intra hos decem annos ex india in Italiā inuentū est: nigrum colore: amplū grano: harundineū culmo. Adolescit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis. Lobas uocant: omniū frugum fertilissimū. Ex uno grano terni sextarii gignunt. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in genu tertio spicā incipiunt concipere. Quædā in quarto: sed etiamnū occultam. Genicula aūt sunt tritico quaterna. Farri sena. Hordeo octaua. Sed nō ante supra dictum geniculorū numerum conceptus est spicæ: q ut specie sui fecerit: quattuor aut quinq; tardissime diebus florere incipiunt. Totidemq; aut paulo pluribus deflorescūt. Hordea uero cū tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit: & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt: ac deinde caulem emittunt nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina surculosa sunt. Ex iis ramosa cicer. eruum: lens. Quorundā caules spargunt in terrā: si nō habeant adminiculū: ut pisorum. Quod si nō habuere deteriora fiunt. Leguminū unicaulis faba sola. Vnus & lupinis. Cæteris ramosus: ꝑtenui surculo. Omnibus uero fistulosus. Foliū quædā a radice mittunt: quædā a cacumine. Frumentū uero & hordeum utiq; & quicquid in stipula est in cacumine unum foliū habet. Sed hordeo scabra sunt: cæteris leuia. Multiplicia cōtra fabæ: ciceri: piso. Frumentis folium harundinaceū. Fabæ rotundū: & magnæ leguminū parti. Longiora eruiliæ & piso. Fasiolis uenosa. Sisamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum: & papaueri. Legumina diutius florent: & ex iis eruum ac cicer. Sed diutissime faba. xl. diebus. Nō aūt singulis capi tam diu: quoniā alio desinente alius incipit. Nec tota seges sicut frumenti pariter. Siliquamtur uero omnia diuersis diebus: & ab ima primum parte paulatim fiore subeunte. Frumenta cum de floruere crassescunt: maturanturque: cum plurimum diebus. xl. perficiuntur. Item faba. Paucissimis cicer: Id enim a semente diebus. xl. perficitur. Milium & panicum. & sisama & omnia æstiua quadraginta diebus maturant a flore. Magna terræ cæliq; differētia. In ægypto eni hordeū sexto a satu mense. Frumenta septimo metuntur. In hellade hordeum. In peloponneso octauo & frumenta etiamnū tardius. Grana in stipula crinito textu spicantur. In faba leguminibusque alternis lateribus siliquantur. Fortiora hyeme frumenta leguminaque in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeum maxime nudum: & halica: sed præcipue auena. Calamus altior frumēto quam hordeo. Arista mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & siligo & hordeum. Sic & seruntur pura qualiter moluntur: quia non sunt. E diuerso far: milium: panicum purgari nisi tosta non possunt. Itaque hæc cum suis foliculis seruntur cruda. Et far in uaginulis suis seruant ad satus: xtq; nō torrent. Leuissimum ex iis hor

185

deum raro excedit.xv.libras:& faba.xxii.Ponderosius far:magisq; etiánum triticũ. Far ĩ ægipto olyra conficitur.Tertium genus spicæ hoc ibi est.Galliæ quoq; suu; genus far ris dedere:quod illic brance uocant:apud nos sendalam nitidissimi grani.Et alia differẽ tia est:q̃ fere quaternis libris plus reddit panis:q̃ far aliud.Populum romanum farre tã tum e frumento.ccc.annis usum Verius tradidit.Tritici genera plura quæ fecere gen/ tes.Italico nullum equidem comperauerim candore ac pondere:quo maxime decernit̃. Montanis modo comperetur italiæ agris externum.In quo principatum tenuit boetia: deinde sicilia:mox africa.Tercium pondus erat thracio syrioq;:deinde ægyptio:athleta/ rum cum decreto:quorum capacitas iumentis similis quem diximus ordinem fecerat. Græcia & ponticum laudauit:quod in italiam non peruenit. Ex omni eodem genere grani pertulit oreuntium & tragum dignes:& selinuntium argumento crassissimi cala mi.Itaq; pingui solo hæc genera assignabat.Leuissimum & maxime inane seu tenuissi/ mi calami in humidis seri iubebat:quoniam multo egeret alimento.Hæ fuere sententiæ Alexandro magno regnante:cum clarissima fuit græcia atq; in toto terrarum orbe po/ tentissima:ita tamen:ut ante morte eius annis fere centum quadragintaquinq; Sopho/ cles poeta in fabula Triptolemo frumentum italicum ante cuncta laudauerit:aduerbũ translata sententia.

Et fortunatam italiam frumento canescere candido.

Quædam laus peculiaris hodie italico est.Quo magis admiror posteros græcorũ nul lam mentionem huius fecisse frumenti.Nunc ex iis generibus quæ romam inuehunt̃: leuissimum est gallicum atq; e cheronenso aduectum : quippe non excedunt in mo/ dium uicenas libras:si quis granum ipsum ponderet.Adiicit sardium sex libras:Alexan drinum & trientes.Hoc est & sicli pondus.Boeticum totam libram addit:afiicum & do drantes.In transpadana italia scio uicenas quinas libras farris modios pendere. Circa clusium & senas.Lex naturæ certa est in quocunq; genere pane militari:tertia portio ad grani pondus accedat.Sicut optimum esse frumentum:quod impactum congiũ aquæ capiat.Quibusdam generibus per se pondus:sicut balearico:modio tritici panis pódo xxx.reddit.Quibusdam in permixtis:ut cyprio & alexandrino.xx.prope libras non exce dentibus:Cyprium fuscum est:panem nigrum facit.Itaq; miscetur alexandrinum can didum:reducuntq;.xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua subigi: quod pleriq; maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis uilissimum.Non alia de causa oportuniora morbis corpora existunt.Galliæ & hispaniæ frumento in potum resoluto quibus diximus generibus spuma ita concreta pro frumento utuntur. Qua de causa leuior illis quam cæteris panis est.Differentia est & calami. Crassior quippe melioris est generis.Plurimis tunicis thracium triticum uestitur ob nimia frigora illi plagæ exqui situm.Eadem causa & trimestria inuenit detinentibus terras niuibus: quod tertio fere satũ mẽse ut in reliquo orbe metit̃.Totis hoc alpibus notũ & hyemalibus ꝓuinciis. Nul lũ hoc frumẽto lætius.Vnicalamũ ꝑterea:nec usq; capax:serit̃q; nõ nisi tenui terra. Est & bimestre circa thraciũ sinũ:qđ.xl.die quo satũ ẽ maturescit:mirũq; nulli frumẽto plꝯ esse põderis:& furfuribus carere.Vtit̃ eo & sicilia & achaia:mõtosis utraq; ꝑtibus.Eubo ea quoq; circa caristũ.In tãtũ fallit̃ Columella:q ne trimestris qdẽ ꝓpriũ genus existima uerit eẽ cũ sit antiq̃ssimũ.Græci trimenõ uocãt.Tradũt ĩ bactris grana tãtæ magnitudi nis fieri:ut singula spicas nr̃as æquent.Primũ ex oĩbus frumẽtis serit̃ hordeũ.Dabimus & dies serendi cuiq; generi natura singuloꝝ exposita.Hordeũ indis satiuũ & siluestre:ex quo panis apud eos præcipuus.Italici qdẽ maxime oriza gaudẽt:ex q̃ ptisaná cõficiũt: quã reliq mortales ex hordeo.Orize quidẽ folia carnosa:porro similia:sed latiora.Altitu do cubitalis:flos purpureus:radix gẽmeæ rotũditatis.Antiquissimũ in cibis hordeum: sicut atheniensiũ ritu Menãdro auctore apparet & gladiatoꝝ cognoie:q hordearii uoca bãtur.Polentã quoq; græci nõ aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci ꝑfu/

sum aqua hordeum siccant nocte una :ac postero die frigunt:deinde molis frangunt. Sunt qui uehementius tostū rursus exigua aqua aspergant:siccentq; priusq̄ molāt. Alii uero uirentibus spicis decussum hordeum recens purgant madidūq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluunt:ac siccatum sole rursus tundunt:& purgatū molunt. Quocunque aūt genere præparato uicenis hordei libris:ternas seminis lini:& coriandri selibras salisq; acetabulo:torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutius uolūt seruare cū polline ac furfuribus suis cōdunt nouis fictilibus. Italia sine perfusione tostum in subtilem formā molit:iisdem additis. atq; etiam milio. Panem ex hordeo antiquis usitatū uita damnauit:quadrupedumq; tradidit refectibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimusq; tantopere probatur. Vnū laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ. Ptisanæ bonitas præcipua uticensi. In ægypto uero ea est que fit ex hordeo: cui sunt bini anguli. In boetia & africa genus ex quo fiat hordei glabrum appellat Turranius. Idem olyrā & oryzam eandem eē existimat. Ptisanæ conficiēdæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragum fit in campania tantum & ægypto. Amilum uero ex omni tritico ac siligine. Sed optimum ex trimestri. Inuentio eius chio insulæ debetur:& hodiæ laudatissimum inde est:appellatū ab eo qđ sine mola fiat. Proximum trimestri:quod est minime ponderoso tritico. Madescit dulci aqua in ligneis uasis:ita ut integatur:quinquies in die mutata. Melius si & in nocte:ita ut misceatur pariter emolitum prius q̄ acescat. Linteoq; aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento. atq; ita in sole densatur. Post chium maxime laudatur creticum:mox ægyptiū. Probatur aūt leuitate & leuore:atq; ut recēs sit. Iam & Catonis dictu. Apud nos hordei farina ad medendum utuntur. Mirūq; in usu iumentorum ignibus durato: ac postea mollito:offisq; humana manu dimissis maiores ī aluum uires torosq; corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent quædā plures usq; ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ:longius:leuiusq;:aut breuius:aut rotundius:cādidius:nigrius. uel cui purpura est. Vltimo ad polentam cōtra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeū frugum omnium nobilissimum est:seri nō ualet nisi sicca & soluta terra:ac nisi læta. Palea ex optimis. Stramento uero eius nullum comparatur. Hordeum ex omni frumento minime calamitosum:quia tollitur anteq̄ triticum occupet rubigo. Itaq; sapientes agricolæ triticū cibariis tantū serunt. Hordeū sarculo seri dicunt. ꝓpterea celerrime reddit:fertilissimumq;. Quod in hispania & carthagine aprili mense collectum est:hoc seritur eodem mense in celtiberia:eodemq; anno bis nascitur. Rapitur omen a prima statim maturitate festinantius q̄ cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continet. Meliorem etiam polentam fieri tradunt:si non ex maturitate tollatur.

Nō oīa frumēti genera ubiq; nasci:& de reliqs in oriente generibus. Ca. VIII

Rumenti genera nō eadem ubiq;:neq; ubi eadem sunt iisdem noībus. Vulgatissima far:quod adoreum ueteres appellauere:siligo:triticum. Hæc plurimis terris comunia. Arinca galliarum propria:copiosa & italiæ est. In ægypto aūt ac syria ciliciaq; & alia ac græciæ parte peculiares zea:olyra:typhe. Aegyptus similaginē conficit e tritico suo nequaq̄ italicæ parem. Qui zea utuntur non haben: far. Est & hæc italiæ in campania maxime:semenq; appellatur. Hoc debet nomen res præclara ut mox docebimus. Propter quam Homerus zederosa rura dixit. Non ut arbitrantur aliqui: quoniam uitam donaret. Amylum quoque ex ea fit prior crassius. Hæc sola differentia est. omni genere durissimum far:& contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos:& minus subactos:uel æstuosos sitientesq;:primus antiquis latio cibus: magno argumento in adoreæ donis sicuti diximus. Pulte autem non pane longo tempore uixisse romanos manifestum. Quoniam inde & pulmentaria hodieq; dicuntur. Et Ennius āntiquissimus uates obsidionis famē describens offā eripuisse plorātibus liberis patres cōmemorat. et hodie sacra prisca atq; nataliū pulte fritilla cōficiūt:uidetq; tā puls igno

ta græciæ fuisse: q̃ italiæ polēta. Tritici semine auidius nullū ē: nec quo plus alimēti trahat. Siligine dixerim ꝓprie tritici delicias: candor est: & sine uirtute: & sine pondere: conueniens humidis tractibus: quales italiæ sunt & galliæ comatæ Sed & trās alpes in allobrogum tantum auernorūq; agro pertinax. In cæteris ibi partibus biēnio in triticū trāsit. Remediū ut grauissima quæq; grana eius serantur.

De pistoriis: & molitura: & farina. Ca. IX.

Siligine lautissimus panis: pistrinarumq; opera laudatissima. Præcellit in italia: si campana pisis natæ misceatur. Ruffior illa: at pisana candidior: ponderosior uero cretacea. Iustum est e grano campanæ quam uocant castratam: e modio redire sextarios quattuor siliginis. Vel e gregali si e castratura sextarios quinq;. Præterea floris semodium. Et cibarii quod secundarium uocant sextarios quattuor. Furfuris sextarios totidem. E pisana autem siliginis sextarios quinq;. Cætera paria sunt. Clusina arentiaq; etiamnum sextarios siliginis assūmunt: in reliquis pares. Si uero polline; facere libeat. xvi. pondo panis redeunt. Et cibarii tria. Furfurum semodium. Molæ discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur plus farinæ reddunt. Quæ salsa aqua ipsa candidiorem medullam: uerum plus retinent in furfure. Farinam a farre dictam nomine ipso apparet. Siligineæ farinæ modius gallicæ. xxii. libras panis reddit. Italicæ duabus tribus ue amplius in artoptitio pane. Nam furnaceis binas adiiciunt libras in quocunque genere.

De similagine & siligine & de aliis generibus & de pistura. Ca. X.

Similago ex tritico fit laudatissima. Ex africo iustū est e modiis redire semodios: & pollinis sextarios quinq;. Ita enim appellant in tritico: quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utuntur. Præterea secundarii sextarios quattuor. Furfurumq; tantūdem. Panes uero e modio similaginis. cxxii. E floris modio. cxvii. Precium huic annona media in modio farinæ. xl. asses. Similagini castratæ octonis assibus amplius. Siligini castratæ duplum. Est & alia distinctio. Similago. l. pollin aūt. xvii. pondo panis reddere uisa tritici. xxx. cum triente: & secundarii panis quinas selibras: totidem cibarii: & furfurum sextarios sex. Siligo nunq̃ maturescit pariter: nec ulla segetū minus dilationem patitur propter teneritatem. Iisq; q̃ maturuere ꝓtinus granum dimittentibus: sed minus q̃ cætera frumenta in stipula periclitatur: quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet: qui rubiginem faciat. Ex africa dulcissimus panis: ipsa spissior q̃ far: & maior spica eadem & ponderosior. Raro modius grani nō. xvi. libras implet. Exteritur in græcia difficulter. Ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est quam uocat olyram. Eadem in ægypto facilis fertilisq; far sine arista est. Item siligo excepta ea quæ laconica appellatur. Adiiciuntur iis genera: bromos: siligo exceptima: & tragos externa: omnia ab oriente inuecta orize similia. Tiphe & ipsa eiusdē generis: ex qua fit in nostro orbe oriza. Apud græcos est & isia. Traduntq; eam ac tiphen cum sint degeneres redire ad frumentum: si pistæ serantur: necprotinus: sed tertio anno. Tritico nihil est fertilius. Hoc enim natura ei tribuit: quoniam eo maxime alat hominem. Vtpote cū e modio si sit aptum solum: quale in bizantio africæ campo centeni quinquageni modii reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex uno grano uix credibile dictu quadringenta paucis minus germina. Extantq; de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter. cccxl. stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & leontini siciliæ campi fundunt. Aliique: & tota betica: & in primis ægyptus. Fertilissima tritici genera ramosum: aut quod centigranum uocant. Inuentus est iam & scapus unus centum fabis onustus. Aestiua frumenta diximus si samam: milium panicum. Sisama ab indis uenit: ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. Huic simile est in asia græciaque erisimum: idemque erat: nisi pinguis esset: quod apud nos uocant irionem: medicaminibus annumerādū potius q̃ frugibus. Eiusdē naturæ & hormiū a græcis dictū: sed cy-

mino simile: seriturq; cum sisama hoc & irione. Nullum animal uescitur uirentibus. Pistura nõ omnium facilis. Quippe & hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato fistula serrata: & stella intus denticulata: ut nisi intenti pisant: cõcidatur grana: ferrcq; frangantur. Maior pars italiæ ruido utitur piso: rotis etiã: quas aqua uerset obiter: & molat. De ipsa ratione pisendi Magonis proponetur sententia. Triticũ ante persundi aqua multa iubet. postea euelli. Deinde sole siccatum pila repeti. Simili modo hordeũ. Huius sextarios. xx. spargi duobus sextariis aquæ. Lentẽ torrere prius: deinde cum sui furibus leuiter pisi. Aut additos in sextarios. xx. lateris crudi frusto: & harenæ semodio. Eruiliam iisdem modis quibus lentem. Sisamam in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari: frigidæ immergi: ut paleæ fluctuent: iterumq; exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinato peragatur: lurido colore mucescere. Et ipsa quæ autẽ eualuantur uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur cum per se pisitur. Spica tantum aurificũ ad usus. Si uero in area teritur cum stipula: palea ut maior in terrarũ parte ad pabula iumentorũ. Milii & panici & sisamæ appludam uocant purgamẽta: alibi aliis nominibus. Milio campania gaudet præcipue: pultemq; candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarũ quoq; gentes hac maxime pulte aluntur: & cruda etiã farina equino lacte: uel sanguine e cruris uenis admixto. Aethiopes nõ aliam frugem q̃ milii hordeiq; nouere. Panico & galliæ quædam præcipue aquitania utitur. Sed circumpadana italia addita faba: sine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullam panico præferunt cibũ. Cætero æstiua frumenta riguis magis etiã q̃ hymbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime: cum in folia exeunt. Vetant ea inter uites arboresq; frugiferas seri: terrã emacrari hoc satu existimantes.

De fermentis & panis faciendi ratio & genera: & quando primum pistores romæ & de cribris & alica. Ca. XI.

m Ilii præcipuus ad fermenta usus e musto subacti in anuum tempus. Simile fit ex tritici ipsius surfuribus minutis & optimis e musto albo triduo maturato subactis: ac sole siccati. Inde pastilos in pane faciendo dilutos: cũ similagine seminis seruefaciunt: atq; ita farinæ miscent: sic optimum panẽ fieri arbitrantes. Græci ĩ binos semodios farinæ satis esse besses fermenti cõstituere. Et hæc quidẽ genera uindemiis tanttũ fiunt. Quod libeat uero tempore ex qua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco uel fictili patina torrenť cinere & carbone: usq; dũ rubeant: Postea opiuntur ĩ uasis donec acescant: hinc fermẽtũ diluiť. Cu3 fieret aũt panis hordeaceus eruiliæ aut cicerulæ farinæ ipsæ admixtione fermentabanť. Iustũq; erat duæ libræ in quinq; semodios. Nũc fermentũ fit ex ipsa farina quæ subigiť prius q̃ addatur sal ad pultis modũ deccta: & relicta donec acescat. Vulgo uero nec sufferuere faciunt: sed tãtũ pridie asseruata materia utunť. Paláq; natura est acore frumentarii: sicut & ualidiora esse corpora quæ frumento pane alunť. Quippe cũ apud ueteres ponderosissimo cuiq; præcipue tritico salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera ꝓsequi superuacũ uideť. Alias ab obsoniis appellari ut ostrearii. Alias a deliciis ut artolagani. Alias a festinatione ut speusici. Necnõ a coquendi ratione ut furnacei uel artoptesii: aut in clibanis cccti nõ pridẽ etiã e parthis aduecto: quẽ alii aquaticũ uocant: quoniã aqua trahitur a tenui & spongiosa inanitate: alii pthicũ. Sũma laus siliginis bonitate & cribi tenuitate cõstat. Quidam ex ouis aut lacte subigunt. Butyro uero gentes etiã pacatæ ad opis pistorii genera transeunte cura. Durat sua piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia cũ nouẽ diebus macerata: decimo ad speciem tracta. & subacta uuæ passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita: quæ rumpantur ibi torrent. Neq; est ex eo cibus nisi madefacto: quod fit lacte maxime mulso. Pistores romæ non fuerunt ad persicum usq; bellum: ãnis ab urbe condita super quingentos octoginta. Ipsi panes faciebant quirites: mulierumque id opus erat: sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptesiam Plautus appellat in fa-

bula: q̃ aulularia scripsit. Magna obiil cõcertatiõe eruditorũ: an is uersus poetæ sit ilius certũq; sit Attei Capitonis sententia. Tostum panem lautioribus coquere solitos: pistoresq; tantum eos qui far pisebant nominatos. Nec cocos uero habebant in seruitiis: eosque ex macello cõducebant. Cribrorũ genera galliæ setis equorũ inuenere: hispaniæ lino excussoria & pollinaria: ægyptus e papyro atq; iunco. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio: præstantissimæ saluberrimæq;: quæ palma frugũ indubitanter italiam contingit. Fit sine dubio & in ægypto sed admodũ spernẽda. In italia uero pluribus locis: sicut ueronẽsi pisanoq; agro. In cãpania tamẽ laudatissimus campus ẽ: montibus subiacet nimbosis totis quidem. xl. mil. pas. planicie. Gratia terræ eius (ut protinus soli natura dicat) puluerea sũma: inferior bibula: & punicis fistulãs uice. Montium quoq; culpa in bonũ cedit. Crebros enim hymbres percolat atq; transmittit: nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorẽ nullis fontibus reddit: sed temperat: & concoquens intra se uice suci continet. Seritur toto anno: panico semel: bis farre. Et tamen uere segetes quæ interquieuere fundunt rosam odoratiorem satiua: adeo terra non cessat parere. Vnde uulgo dictum plus apud campanos unguẽti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus circum campanus antecedit: tantum ipsum pars eius: quæ laboriæ uocantur: quem phlegræũ græci appellãt. Finiunt laboriæ uia ab utroq; latere consulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuã ducit. Alica fit e zea quam semen appellauimus. Tunditur granũ eius in pila lignea. Nã lapidis duritia coteritur. Nobilius ut notũ est pilo uinctorũ penali opa. Primori inest pixis ferrea excussis inde tunicis. Iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera: minimũ: ac secundariũ: grandissimũ uero apherema appellant. Nõdum habent candore suum quo præcellunt. Iam tamen alexandrinæ præferuntur. Postea mirũ dictu admiscet creta: quæ transit in corpus: coloremq; & teneritatẽ affert. Inuenit hæc inter puteolos & neapolim in colle leucogeo appellato. Extatq; Diui Augusti Decretuz quo anno ad uicena milia neapolitanis pro eo numerari iussit e fisco suo: coloniam deducens capuam. Adiecitq; causam afferendi: quoniam negassent campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur. Emicantq; fontes oraxi oculorũ claritati: & uulnerũ medicinæ: dentiũq; firmitati. Alica adulterina fit maxime e zea quæ in africa degenerat. Latiores eius spicæ nigrioresq;: & breui stipula. Pisunt cum harena: & sic quoq; difficulter conterunt utriculos. Fitq; dimidia modii mẽsura. Posteaq; gypsi pars quarta inspargitur: atq; ut cohæserit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remãsit exceptitia appellatur: & grandissima est. Rursus quæ transit arctiore cernitur: & secũdaria uocatur. Item cribraria: quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo: & tantũ harenas trãsmittente. Alia rõ ubiq; adulterãdi. Ex tritico candidissima atq; grandissima eligunt grana: & semicocta in ollis: postea arefaciunt sole ad initium: rursusq; leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrius q̃ ex tritico fit granum q̃uis id alicæ uitiũ sit. Candorem autem ei pro creta lacti incoctis mixtura confert.

De leguminibus. Ca: XII.

f Equitur natura leguminum: inter quæ maximus honos fabæ. Quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea: aggrauaturq; pondus illa & omni legumine. Iam uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus: omnium quadrupedum generi præcipue homini. Frumento etiam miscetur apud plerasq; gentes: & maxime panico solida: ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabaria suæ religionis diis in sacra est: præualens pulmentarii cibo & hebetare sensus existimata isõnia quoq; facere. Ob hoc pythagorica sentẽtia dãnata. Vel (ut alii tradidere) quoniã mortuorũ aiæ sunt in ea. Qua de cã parẽtãdo utiq; assumit. Varro & ob hæc flaminẽ ea nõ uesci tradit: quoniã & ĩ flore eius litteræ lugubres repiant. In eadẽ peculiaris religio. Nãq; fabã utiq; in frugibus referre mos ẽ auspicii: cã: quæ ideo referuia appellat. Et aue

tionibus eam adhiberi lucrosssum putant. Sola certa frugum etiam exesa repletur cresce te luna. Aqua marina alia ue salsa nō percoquitur. Seritur ante uergiliarum occasum leguminū prima: ut antecedat hyemem. Virgilius per uer eam seri iubet circumpadāæ italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis: q̄ trimestrem fructum eius. Nāq; siliquæ caulesq; gratissimi sunt pabulo pecorū. Aquas in flore maxime cōcupiscit cum uero defloruit: exiguas desiderat. Solum in quo sata est lætificat stercoris uice. Iō circa macedoniam thessaliamq; cum florere incepit uertunt arua. Nascitur & sua sponte plerisq; in locis: sicut septentrionalis oceani insulis: quas ob id nostri fabarias appellāt Item in mauritania siluestris passim: sed prædura: & quæ percoqui nō possit. Nascitur & in ægypto spinoso caule. Qua de causa crocodili aculeos timentes refugiunt. Longitudo scapo quattuor cubitorum est. amplissima crassitudo. Octona genicula hēt: molli calamo. Simile caput papaueri: colore roseo. In eo fabæ non supra tricenas. Folia ampla Fructus ipse amarus & odore: sed radix perq̄ lata. Incolarum cibus cruda. & omnino decocta. Harundinum radicibus similis. Nascitur & in syria ciliciaq; & in thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouēbri seruntur lens: & in græcia pisa: Lens amat solum tenue magis q̄ pingue: cælum utiq; siccum. Duo genera eius in ægipto: alterum rotundius nigriusq;: alterum sua figura. Vnde uario usu translatum ē in lēticulas nomen. Inuenio apud auctores æqua nimitatem fieri uescentibus ea. Pisum ī apricis seri debet: frigorum impatientissimum. Ideo in italia & in austeriore cælo nō nisi uerno tēpore terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cum salsilagine: ideo solum urit. Nec nisi madefactum pridei seri debet. Differentiæ plures: magnitudine: figura: colore: sapore. Est enim arietino capiti simile: unde ita appellatur. Album nigrūq; est & columbinū quod alii uenerium uocant: candidum: rotundum: leue. Arietino minus: quod religio peruigiliis adhibet: Est & cicercula minuti ciceris: inæqualis angulos habent ueluti pisum. Dulcissimum autem id quod eruo simillimum: firmiusq; quod nigrum & ruffū q̄ quod album. Siliquæ rotundæ ciceri: cæterisq; leguminum lōgæ & ad figuram seminis latæ. Piso cilindraciæ: Fasiolorum cum ipsis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab idibus octobris in Chalende. nouembris. Legumina cum maturescere coeperint rapienda sunt: quoniam cito exiliunt: latentq; cū decidere sicut & lupinum.

De rapis & napis amiterinis. Ca. XIII.

q Vāq̄ priūs dixisse cōueniat de rapis: in transcursu eas attigere nostri: paulo diligētius græci & ipsi tamē īter hortensia: Si iustus ordo fiat a frumēto ptinus aut certe faba dicendis. Quādo alii pstantior usus ab iis nō est. Ante oīa nāq; cunctis aīalibus nascunt: nec in nouissimis. Satiāt ruris alitū quoq; genera: magisq; si decoquant aqua. Quadrupedes & frōde eaꝝ gaudēt. Et homini nō minore rapaciorū suis horis gratia q̄ cimaꝝ. Flacidoꝝ quoq; & in horreis enecatoꝝ: uel maiore q̄ uirentiū Ipsa uero durāt & ī sua terra seruata. Et post a passo pene ad aliū puentū famēq; sentiri phibent. A uino atq; messe tertius hic trāspadanis fructus. Terrā nō morose eligit: pene ubi nihil aliud seri possit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro alunt āplitudine mirabili Vidi. xl. libras excedētia. In cibis quidē nostris pluribus mōis cōmendant: durantq; ad alia sinapis acrimonia domita. etiā coloribus picta: pter suū semen: sex aliis: purpureo quoq;: neq; aliud ī cibis tingui decet. Genera eoꝝ græci duo prima fecere: masculinū fœmininūq; & ea serēdi mō ex eodē semie. Dēsiore eni satu masculescere: itē ī terra difficili Semē pstantius quo subtilius. Species uero oīum tres. Aut eni ī latitudinē sūdi: aut ī rotūditatē globari. Tertiā speciē siluestrē appellauere: ī lōgitudinē radice pcurrēte: raphani similitudine & folio āguloso scabroq;: succo acri q̄ circa messē exceptꝰ oculos purgat medetq; caligini admixto lacte mulieꝝ. Frigore dulciora fieri exstimāt & grādiora tepore ī folia exeūt. Palma ī nursino agro nascētibus. taxatio ī libras sestertii singuli: & ī penuria bini. Proxima ī algido natis. Napi uero amiternini quoq; eadē fere natura gaudēt

æque frigidis. Serunt & ante chal. martias in iugero sextarii quattuor. Diligentiores qnto sulco napũ seri iubens: rapã quarto utroq; stercorato. rapã latiorẽ fieri si palea seminetur. Serere nudũ uolunt precãtem sibi & uicinis serere se. Satus utriq; generi iustus inter duoꝝ numinũ dies festos. Neptũni atq; Vulcani. Ferũtq; subtili obseruatione quota luna ꝓcedente hyeme nix prima ceciderit: si totidẽ numinũ die intra prædictũ temporis spatium serant mire prouenire. Serunt & uere in calidis atq; humidis.

De lupino. Ca. XIIII.

l Vpino est usus proximus: cum sit homini & quadrupedum generi ungulas habenti cõmunis. Remedium eius ne metentes fugiant exiliendo. ut ab hymbre tollatur. Nec ullius quæ seruntur natura assensu terræ mirabilior est. Primum omnium cum sole quottidie circũagitur: horasq; agricolis etiam nubilo demonstrat. Ter præterea floret. Terrã amat: terraq; operiri nõ uult. Et unũ hoc seritur nõ arato: ubi fuerit maxime sabulosa: & sicca: atq; etiã harenosa. Coli utiq; nõ uult. Tellurem adeo amat: ut q̃uis fruteto solo cõiectũ iter folia uepresq;: ad terrã tamẽ radice pueniat Pinguescere hoc satu arua uineasq; diximus. Itaq; deo nõ eget fimo: ut optimi uicẽ repræsentet. Nihil aliud nullo impẽdio cõstat: ut quod ne serendi qdem gratia opus sit affere ꝑtinus seritur ex aruo. Ac ne spargi quidẽ postulat decidens sponte. Primũq; oĩum seritur: nouissimũ tollitur. Vtrũq; septẽbri fere mẽse: quia si nõ antecesserit hyemẽ: frigoribus obnoxiũ ẽ. Impune præterea iacet: uel derelictũ etiam: si nõ protinus sicuti obruãt hymbres: ab omnibus animalibus amaritudine sua tutũ. Pleꝛq; tamẽ leui sulco integũt Ex densiore terra rubricã maxime amat. Ad hanc alendã post tertiũ florem uerti debet ĩ sabulo post secundũ. Cretosa tantũ limosaq; odit: & in iis nõ prouenit. Maceratũ calida aqua homini in cibo est. Nã bouẽ unum modii singuli satiant: ualidũq; præstant. Quãdo etiam impositum puerorum uentribus pro remedio est. Condi in fumo maxime cõuenit: quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde: inarari protinus solum opus est.

De uitia: & eruo. Ca. XV.

e T uitia pinguescunt arua: nec ipsa agricolis opo̅sa: uno sulco sata: nõ sarritur: nõ stercoratur: nec aliud q̃ deoccatur. Sationis eius tria tẽpora. Circa occasum arcturi: ut decembri mense pascat. Tunc optime seritur in semẽ. Aeq; nãq; fert depasta. Secunda satio mense ianuarii est: nouissima martio: ac tum ad frõdẽ utilissima Sicitatẽ ex omnibus quæ ferunt maxime amat: nõ aspernat etiam umbrosa. Ex semine eius si lecta natura est palea cæteris præfertur. Vitibus præripit succũ languescũtq; si ĩ arbustis seratur. Nec erui opo̅sa cura est. Hoc amplius q̃ uitia runcatur: & ipsum medicaminis uim optinẽs. Quippe ꝑ eum Diuum Augustum curatum epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis boum iugis modii quini sati. Martio mense satum noxium esse bubus aiunt. Itẽ autũno grauedinosum. Innoxiũ aũt fieri primo uere satum.

De fœno & farragine & de ocimo & medica & cytiso. Ca. XVI.

e T sicilia hoc est fœnũgræcũ sacrificatione seritur: nõ altiore quattuor digytoꝝ sulco q̃toq; peius tractatur: tanto ꝓuenit melius. Raꝝ dictu: esse aliqd cui prosit negligẽtiam. Id aũt quod secale atq; farrago appellatur occari tantũ desiderat. Secale taurini sub alpibus asiam uocãt. deterrimũ: & tantũ ad arcendũ famem utile. fœcũda sed gracili stipula: nigricia tristẽ: sed põdere præcipuũ. Admiscetur huic far ut mitiget amaritudinẽ eius: & tamẽ sic quoq; ingratissimũ uentri ẽ. Nascitur qualicunq; solo cũ centesimo grano. Ipsũq; pro lætamine ẽ. Farrago ex recremẽtis farris prædensa seritur: admixta aliquãdo & uitia. Eadẽ aliquãdo in africa fit ex hordeo. Oĩa hæc pabularia. Degeneratq; ex leguminibus quæ uocat cracca: in tantũ colũbis grata: ut pastas ea negẽt illius loci fugitiuas fieri. Apud antiquos erat pabuli genus: quod Cato ocimũ uocat: quo sistebãt aluũ bubus. Id erat e pabulis segete uiridi desecta anq̃ gelaret. Sura Ma-

nullius id aliter interpretatur:& tradit fabæ modios.x.uitiæ duos tantundē:& eruiliæ i iugero autumno misceri & seri solitos. Melius & auena græca: cui non cadit semen admixta. Hoc uocitatum ocimum: boumq; cā seri solitum. Varro appellatū celeritate proueniendi a græco: quod ocys oceos dicūt. Medica externa etiā græciæ ut a medis aduecta per bella persarū quæ Darius intulit. Sed uel in primis dicenda tanta dos eius: ut cū uno satu amplius q̄ tricenis annis duret. Similis est trifolio caule: foliisq; geniculata: qc quid in caule assurgit in folia contrahitur. Vnum de ea & cytiso uolumen Amphilochus fecit confussum. Solum in quo seratur elapidatum purgatūq;. Subicitur autumno: mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertio: quinis diebus interpositis in fimo addito. Poscit autem siccū succosum uel riguum. Ita præparatum seritur mense maio: alias pruinis obnoxia: Opus est densitate seminis omnia occupari: internascentesq; hærbas excludi. Id præstant iniugera modia uicena: immouendum ne adurat: terraq; protinus integi debet. Si sit: humidū solum: hærbosum ue uincitur: & desciscit in pratum. Ideo ꝓtinus altitudine unciali hærbis omnibus liberanda est manu potius q̄ sarculo. Secatur incipiens florere: & quotiens refloruit. Id sexies euenit per annos: cū minimum quater. In semen maturescere prohibendum est: quia pabulum utilius est usque ad trimatum. Verno seri debet: liberariq; cæteris hærbis. ad trimatum marris a solo radi. Itaq; reliquæ hærbæ intereunt sine ipsius damno propter altitudinem radicum. Si euicerint hærbæ: remedium unicum est aratio: sæpius uertendo: donec omēs aliæ radices intereant. Dari non ad satietatem debet: ne repellere sanguinem necesse sit: & uiridis utilior est Arescit surculose: ac postremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiso cui & ipsi principatus datur in pabulis affatim diximus inter frutices. Et nūc frugū omnium natura peragenda est cuius in parte de uitis quoq; dicatur.

De uitiis frugū & remediis: & qd i quoq; terræ genere debeat seri. Ca. XVII.

p Rimū omniū feruenti uitiū auena est: & hordeum in eam degenerat: sicut ipa frumēti fit instar. Quippe cū germaniæ populi edant eā neq; alia pulte uiuāt Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitium. Sequentē cām habet imbecillitas seminis: cū diutius retentū est terra: priusq̄ erūpat. Eadē est rō si cariosū fuit: cū serere. Prima aūt statim eruptione agnoscit: ex quo apparet in radice esse cām. Est & aliud in uicino euenæ uitiū: cū amplitudine inchoata granū: sed nondū natura: priusq̄ roboretur corpus afflatu noxio cassū & inane a spica euanescit quodā abortiuo. Venti aūt tribus tēporibus nocent frumento & hordeo. In flore aut ꝓtinus cū defloruere: uel maturescere incipientibus. Tūc enim exinaniū grana. Prioribus causis nasci ꝓhibent. Nocet & sol creber e nube. Nascunt & uermiculi in radice: cū sementē hymbribus secutis iclu serit repentinus calor humorū. Gignunt & in grano: cū spicæ in pluuiis calor infer uescit. Est & cantharis dictus scarabeus paruus frumenta erodens. Omnia ea aīalia cū cibo deficiūt. Oleū: pix: adeps contraria seminibus. Cauendūq; ne cōtracta eis tunc serant. Hymber i hærba utilis quarto. Florētib9 āt frumēto & hordeo nocet. Leguminib9 iocuus: ꝓterq̄ ciceri. Maturescentia frumenta hymbre læduntur. & hordeū magis. Nascitur & hærba alba panico similis: occupans arua: pecori quoq; mortifera. Nam lolium & tribulū & carduū: lappāq; nō minus q̄ rubrū: inter frugū morbos potius q̄ iter ipius terræ pestē numerauerim. Cæleste frugū uineaꝝq; malū nullo minus noxiū est rubigo Frequentissima hæc i roscido tractus cōuallibusq; ac perflatū nō habentibus. E diuerso carent ea uētosa & excelsa. Inter uitia segetū & luxuria ē: cū onerata fertilitate ꝓcumbūt Cōe aūt omniū satorū uitium urtica: etiā ciceris cū salsilagine eius abluendo hymber dulcius id facit. Est hærba quæ cicer enecat & eruum circūligando se uocat orobāche. Triticū simili mō era. Hordeū festuca quæ uocat ægilos. Lentē hærba securidaca: quā græcia similitudine pelecinō uocant. Est hæc qdem cōplexu necāt. Circa philippos aū antranium noīant in pingui solo hærbā: qua faba necatur. Era nōnunq̄ in macro: cū

16

udam quidam uentus afflauerit. Eræ granum minimum est i cortice aculeato. Cum est in pane celerrime uertigines facit. Aiuntq; i asia & græcia balneatores cũ uelit turbã pellere: carbonibus id semẽ iniicere. Nascit̃ & phalãgius in eruo bestiola aranei generis: si hyems aquosa sit. Limaces nascunt̃ i uitia: aliquãdo e terra cocleæ minutæ mirũ i modũ erodẽtes eã. Et morbi qdem hi sunt. Remedia eorũ quæcũq; ptinẽt ad herbas i sarculo: & cũ semẽ iactat̃ cinere. Quæ uero i semie & circa radicẽ cõsistũt præcedẽte cura cauẽtur. Vino ãt semia pfusa minus egrotare existimãt. Virgilius nitro & amurca pfũdi iubet fabã: sic etiã grãdescere ꝑmittit. Quidã uero si triduo ãte satũ urina & aq̃ macerẽt̃: præcipue adolescere putant. Ter qdẽ sartã modiũ fractæ e modio solidæ reddere. Reliqua semia cupressi foliis tusis si misceant̃: nõ eẽ uermiculis obnoxia: nec si iterlunio serant̃. Multi ad mihi remedia rubetã noctu aruo circũferri iubẽt priusq̃ sarriatur defodiq; i medio iclusã uase fictili. Ita nec passerẽ nec uermẽ nocere: sed eruẽdã prius q̃ metat̃: alioqn amarã fieri. Qui & armo talpæ cõtacta semia uberiora esse. Democritus succo hærbæ quæ appellat̃ aizoõ i tegulis nascẽs tabulisessũ latine uero seduma (ut dicit ille) medicata seri iubet oia semina. Vulgo uero si dulcedo noceat & uermes radicibus ĩhæreãt: remediũ ẽ amurca pura ac sĩe sale spargere: deide sarrire. Si i articulũ seges ire cœperit runcare: ne hærbæ uincant. Pestem a milio atq; panico sturnorũ passerũ uel agmina scio abigi hærba: cuius nomẽ ẽ ignotũ: i quattuor ãgulis segetis defossa mirũ dictu ut omnino nulla auis itret. Mures abigunt̃ cinere mustellæ uel fellis diluto & semie sparso: uel decoctarũ aqua. Sed redolet uirus animaliũ eorũ etiã i pane. Ob id felle bubulo semia attigi utilius putãt. Rubigo qdẽ maxia segetũ pestis lauri ramis in aruo defixis trãsit i earũ folia ex aruis. Luxuria segetũ castigat̃ dẽte pecoris i hærba dũtaxat: & de pastæ qdẽ uel sæpius nullã i spica iiuriã sentiũt. Retõsarũ uero etiã semel omnino certũ ẽ grauũ lõgius fieri: sed iane cassumq; ac satũ non nasci. Babylone tamẽ bis secãt: tertio depascũt. Alioqn folia tm̃ fierẽt. Sic quoq; cũ qntodecio fœnore messes reddit exilitas soli. Verũ diligẽtioribus cũ cẽresimoqnquagesimo. Neq; ẽ cura difficilis. Quãdiutissime aquari gaudẽt: ut præpiguis & dẽsa ubertas diluat̃. Limũ ãt nõ iuehũt euphrates tigrisq;: sicut i ægypto nilus. Nec terra ipsa hærbas gignit. Vbertatis tamẽ tãtæ sunt ut sequẽte ãno spõte restibus fiat seges impressis uestigio seminibus. Quæ tanta soli differẽtia ãmonet terræ genera i fruges describere. Igit̃ Catonis hæc sentẽtia ẽ. In agro crasso & læto frumentũ seri. Si uero nebulosus sit. Idẽ raphanũ: miliũ: panicũ i frigido & aquoso prius serendũ: postea in calido. In solo ãt rubricoso uel pullo: uel harenoso si nõ sit aquosũ lupinũ. In cretoso & rubricoso & aquosiore agro adoreũ. In sicco & non hærboso nec umbroso triticũ. i solo ualido fabã. Vitiã uero q̃minime aquoso herbidoq;. Siliginẽ & triticũ i apto loco edito q sole q̃diutissime torreat̃. Lẽtẽ i fruteto & rubicoso qui nõ sit hærbidus. Hordeũ i nouali & i agro ꝙ restibile possit fieri: trimestre ubi semẽ tẽ maturã facere nõ possit: & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sentẽtia. serenda esse ea i tenuiore terra: quæ nõ multo idigẽt succo: ut cytisus & cicer: exceptis leguminibus quæ uellunt̃ e terra nõ subsecãtur. Vnde & legumia appellata: qa ita legunt̃ In pingui ãt quæ cibi sũt maioris: ut olus: triticũ: siligo: linũ. Sic ergo tenue solũ hordeo dabit̃. Minus eni alimenti radix poscit. Leuior terra densiorq; tritico. In loco humili far adoreũ petius q̃ triticũ serat̃. Tẽperato & triticũ & hordeũ. Colles robustius: sed minus reddũt triticũ. Far & siligo & cretosũ & uliginosũ solũ sortiuntur.

De ꝓdigiis frugũ & arãdi disciplina: & uomerũ generibus. Ca. XVIII.

e St & in frugibus ostentũ. Semel (quod eqdẽ iueneri) accidit P. Elio Cn. Cornelio cons. quo ãno supatus ẽ Hãnibal. In arboribus eni tũc nata ꝓdunt̃ frumẽta. Et quoniã de frugũ terræq; generibus abũde diximus: nũc de arãdi rõe dicemus: ãte omnia ægypti fœlicitate cõmemorata. Nilus ibi coloni uice fungẽs euagari icipit (ut diximus) a solstitio aut noua luna: ac prio lẽte. deide uehemẽtius q̃diu

ĩn leone sol est. Mox pigrescit in uirginẽ transgresso: atq; in libra residet. Si .xii. cubitos nõ excesserit: fames certa ẽ. Nec minus si .xvi. exupauerit. Tanto enim tardius decidit: quãto abundantius creuit. & sementẽ arcet. Vulgo credebat̃ ab eius decessu serere soli tos: mox sues ĩpellere uestigiis semina deprimentes. & ĩ madido solo credo antiqtus fa ctitatũ. Nũc quoq; nõ multo grauiore opa: sed tñ inarrari certũ est: abiecta prius semi na ĩ limo digressi ãnis: hoc ẽ nouembri mẽse incipiẽte. Postea pauci runcant: quod bo tanismon uocãt. Reliqua pars nõ nisi cũ falce arua uisit pauloante kaleñ. aprilis. Per agit̃ aũt messis mense maio: stipula nunq̃ cubitali. Quippe sabulũ subest: granũque li mo tantũ continet̃. Excellẽtius ĩ thebaidis regionibus frumentũ q̃ palustribus. ægyp tiis. Similis rõ sed fœlicitas maior babyloniæ ac seleuciæ euphrate atq; tigri restagnan tibus: quoniã ibi rigandi modus manu tẽperatur. Syria quoq; tenui sulco arat: cũ mul tifariã ĩ italia octoni boues ad singulos uomeres anhelãt. In omni quidẽ parte culturæ. sed ĩ hac quidẽ maxĩe ualet oraculũ illud. Quid quæq; regio patiat̃. Vomerũ plura genera. Culter uocat̃ ꝓdensam priusq̃ præscindat̃: terrã secãs: futurisq; sulcis uestigia ꝓscribens ĩcisuris: quas resupinus ĩ arando mordeat uomer. Alteꝝ genus ẽ uulgare ro stratũ uti uectis. Tertiũ ĩ solo facili nec toto porrectũ dentali: sed exigua cuspide: in ro stro latior. Hæc quarto generi: sed exacutior in mucronẽ fastigiata: eodẽq; gladio scin dens solũ: & acie laterũ radices hærbarũ secans: nõ pridẽ inuentũ in rhetia. Galliæ uero duas addiderũt rotulas: quod genus uocãt plãmorati. Cuspis effigiẽ palæ habet. Serunt ita ñ nisi culta terra & fere noua. Latitudo uomeris cespites uersat. Semẽ ꝓtinus iniici unt. Cratesq; dẽtatas suptrahũt. Nec sarriẽda sũt hoc mõ sata: sed ꝓ sellis binis ternisq; sic arãt. Vno iugo boum cẽleri ãno facilis soli q̃dragẽa iugera: difficilis tricena iustũ ẽ

De temporibus arandi: & iunctione boum. Ca. XIX.

In arando magnope seruandũ ẽ Catonis oraculũ. Quid ẽ primũ? Agrum be ne colere. Quid secundũ? Bene arare. Quid tertiũ: stercorare. Sulco uario ne ares. Tẽpestiue ares. Tepidioribus locis a bruma ꝓscindi arua oportet: ac frigi dioribus ab æqnoctio uerno. Et maturius sicca regione q̃ humida. Maturius dẽsa terra q̃ soluta. pingui q̃ macra. Vbi siccæ & graues æstates terra cretosa aut gracilis. Vtilius ĩter solstitium & autũni æqnoctium arat̃. Vbi leues æstus frequẽtes hymbres pĩgue hærbosũq; solũ: ibi melius caloribus. Altũ & graue solũ ẽt hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridũ pauloante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosã terrã ne tangi to. Vi omni arato. Priusq̃ ares ꝓscindito. Hoc uilitatẽ habet q; in uerso cespite hærbarũ radices necantur. Quidã utiq; ab eqnoctio uerno ꝓscindi uolunt: quodq; uere semel aratũ est a temporis argumento ueruactũ uocatur. Hoc in nouali atq; reqeto necessari um ẽ. Nouale ẽ quod alternis ãnis seritur. Araturos boues q̃ arctissime iungi oportet: ut capitibus sublatis arent. Sic minime colla cõdunt. Si ĩter arbores uitesq; aret̃ fisceliis capistrati: ne germinũ tenera ꝓcerpant: Securiculã insitiuã pendere: qua ĩtercidant̃ ra dices. Hoc melius q̃ cõuelli aratro: bouesq; luctari. In arando uersũ pagi: nec strigare in actu spiritus. Iustũ est proscindi sulco dodrantali iugerum uno die: iterari sexqiugerũ si sit facilitas soli. Si minus ꝓscindi semissẽ: iterari assem. Quãdo & animaliũ labori na tura leges statuit. Omne aruũ rectis sulcis: mox & obliqs subigi debet. In collibus trans uerso tantũ monte aratur: sed modo in supiora modo in inferiora rostrante uomere. Tantumq; est laboris homini: ut ẽt boum uice fungatur. Certe sine hoc animali mon tanæ gentes sarculis arant. Arator nisi incuruus ꝑuaricatur. Inde translatũ hoc crimẽ in forum. Ibi itaq; caueatur: ubi inuentum est. Purget uomerem subinde stimulus cu spidatus rulla. Scãna inter duos sulcos cruda ne reliquatur: glebæ ne exultent. Male aratur aruum: quod satis frugibus occandum est. Id demũ recte subactum erit: ubi nõ intelligetur utro uomer ierit. In usu est: & collectitias interponere: si ita locus poscat: ampliore sulco: quæ in fossas aquam deducant.

De occãdo:& quodã arationis genere:& iteratiõe:& resectiõe. Ca. XX.

a Ratione per trãsuersum iterata occatio sequitur ubi res poscit: crate uel rastro & sato semine iteratio. Hoc quoq; ubi cõsuetudo patit̃ crate dẽtata: uel tabula aratro adnexa: quod uocãt lerare: operientes semina. Vnde primum appellata deliratio est. Quarto seri sulco Virgilius existimat̃ uoluisse: cũ dixit optimã esse segentẽ quæ bis solẽ bis frigora sẽsisset. Spissius solum sicut plerũq; ĩ italia qnto sulco seri melius est: in thuscis uero nono. At fabã & uitiã non ꝓscisso serere sine dãno cõpẽdium operæ est. nõ omittemus unã etiãnũ arandi rõem: ĩ transpadana italia belloꝝ iniuria excogitatã. Salassi cũ subiectos alpibus depopularent̃ agros: panicũ miliũq; iam excrescens tentauere. Postq̃ respuebat natura inararũt. At illæ messes duplicatæ docuere ꝙ nunc uocãt artrare id est aratrare ut credo nũc dictũ. Hoc fit uel incipiẽte culmo: uel tum iam si aut bina terna ue emiserit folia. Nec recẽs subtrahemus exẽplum. In treuerico agro tertio ante hũc annũ cõpertũ. Nam cũ hyeme prægelida captæ segetes essent: resseueret: resarrientes cãpos mense martio: uberrimasq; messes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ. Ca. XXI.

s Iliginẽ: far: triticũ: semen: hordeũ occato: sarrito: runcato quibus dictũ erit diebus. Singulæ opæ cuiusq; generi in iugero sufficiẽt. Sarculatio induratam hyberno rigore soliditatem laxat tẽporibus uernis: nouosq; soles admittit. Qui sarriet: caueat ne frumẽti radices suffodiat. Triticũ: hordeũ: semen: fabã bis sarrire melius: Runcatio cũ seges ĩ articulo est euulsis inutilibus hærbis frugũ radicẽ uindicat: segetemq; discernit a cespite. Leguminũ cicer eadẽ quæ far desiderat. Faba runcari non gestit: quoniã eu incit hærbas. Lupinũ runcat̃ tantũ. Miliũ: panicũ occat̃: & serit̃: nõ iteratur: nõ runcatur. Silicia & fasioli occant̃ tantũ. Sunt genera terræ quaꝝ ubertas pectinari segetẽ in herba cogat. Cratis & hoc genus dentatis stilis ferreis. Eadẽq; nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt sarculo iteꝝ excitari necessarium. At in bactris africa cyrene omĩa hæc superflua. Quæ fecit ĩdulgẽtia cæli: & a semẽte non nisi nonis mẽsibus in areã redeũt: qa siccitas coercet herbas: fruges nocturno tactas rore nutriens Virgilius alternis cessare arua suadet & hoc (si patiant̃ ruris spatia) utilissimũ procul dubio ẽ. Quod si neget cõditio: far serendũ: unde lupinũ aut uitia aut faba sublata sit & quæ terrã faciãt lætiorẽ. In primisq; & hoc notandũ quædã propter alia seri ob inter: sed paꝝ prouenire priori diximus uolumine: ne eadẽ sepius dicantur. Plurimum enĩ refert soli cuiusq; ratio.

Exẽpla diuersaꝝ & de summa fertilitate: & bifera uite: & aquaꝝ differẽtia Ca. XXII

c Iuitas africæ in mediis sita harenis syrtis petẽtibus leptin: quæ magna uocat̃ tacape fœlici super omẽ miraculum riguo solo: ternis fere milibus pas: in omnem partem. Fons abundat largus quidem: sed ceretis horaꝝ spatiis dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea: huic ficus: fico punica: illi uitis: sub uite seritur frumentum: mox legumen: demum olus: omnia eodem anno: omniaq; aliena umbra aluntur. Quaterna cubita eius soli in quadratum: nec ut a porrectis metiantur digytis: sed in pugnum contractis quaternis denariis uenundatur. Sup omnia est biferam uitem bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur ubertas pereant luxuria singuli fructus. Nunc uero toto anno metit̃ aliqd. Cõstatq; fertilitati nõ occurrere homines. Aquaꝝ quoq; differentia magna riguis est. In narbonensi prouincia nobilis fons orge nomine est: In eo hærbæ nascuntur in tantũ expetitæ bubus: ut mersis capitibus totis eas quærant uiribus. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi hymbribus ali. Ergo quisq; suam terram aquãq; nouerit.

De qualitate terræ: & stercoratione. Ca. XXIII.

s I fuerit illa terra quã appellauimus tenerã:poterit sublato hordeo miliũ seri: eo cõdito raphanus:iis sublatis hordeũ uel triticũ:sicut in campania. Satisq; talis terra arat cum seritur. Alius ordo:ut ubi adoreũ fuerit cesset quattuor mẽsibus hybernis:& uernã fabam recipiat:aut an iehyemalẽ:ne cesset. Necnon minus pinguis alternari potest ita:si frumento sublato legumẽ tertio seruat. Gracilior & ĩ annũ tertium cesset. Frumentũ qdam seri uetant:nisi ĩ ea quæ ꝑ nimio anno quieuerit Maximã huius loci partẽ stercorationis optinet rõ:de qua & priore diximus uolumine Hoc tantũ unũ in confesso ẽ:nisi stercorato seri ñ oportere:q̃q̃ & hic leges sint ꝓpriæ. Miliũ:panicũ:rapa:napus nisi ĩ stercoratione nõ serant. Nõ stercorato frumentũ potius q̃ hordeũ serito. Itẽ in noualibus tametsi in illis fabã seri uolunt:eandẽ ubicũq; q̃ recentissime stercorato solo. Autũno aliqd saturus septẽbri mense fimũ maret post hymbrem. Vtiq; si uerno erit saturus:per hyemẽ fimum disponat. Iustum est uehes. xviii. iugero tribui. Dispergere autem prius q̃ arescat:aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio:sequens est priusq̃ serat ante puluerẽ. Quod ut hanc quoq; curẽ determinemus:iustum est singulas uehes fimi denario ire:ĩ singulas pecudes minores:in maiores denas:nisi hic male substrauisse pecori colonum appareat:Sunt qui optime stercorari putent sub diuo retibus ĩclusa pecorũ mansione. Ager si nõ stercoratur:alget. Si nimium stercoratus ẽ:aduritur. Satiusq; est id sæpe:q̃ supra modum facere. Quo calidius solum est eo minus addi stercoris ratio est.

De bonitate seminum. & disciplina seminandi:& quantum ex quoq; genere frumenti in iugero serendũ:& temporibus serẽdi. Ca. XXIIII.

s Emen optimũ anniculũ:bimum deterius:trimũ pessimum:ultra.sterile. Et in ĩmo omniũ definita genere ratio ẽ. Quod in ima areæ subsedit ad semẽ reseruandum ẽ. Id eni optimum quoniã grauissimũ. Neq; alio mõ utilius dispergitur. Quæ spica ꝑ interualla semina habebit abiiciet. Optimũ est granũ quod rubet:& dẽtibus fractũ eundẽ habet colorem. Deterius cui plus intus albi ẽ. Certum terras alias plus seminis recipere:alias minus. Religiosũq; inde primũ colonis augurium:cũ auidius accipiat esurire creditur:& comesse semen. Sationẽ locis humidis celerius fieri ratio est:ne semẽ hymbre putrescat. Siccis serius:ut pluuiæ sequant:ne diu iacens atq; ñ cõcipiens euanescat. Itẽq; festinata satione densũ spargi semẽ:qa tarde cõcipiat:serotina rarũ:qa densitate nimia necet. Artis quoq; cuiusdã ẽ æqualiter spargere. Manus utiq; cõgruere debet cũ gradu:semperq; cũ dextro pede. Fit quoq; quorũdam occulta rõne:ꝙ sors genialis atq; fœcunda ẽ. Nõ transferendũ est ex frigidis locis semẽ in calida:neq; ex præcocibus in serotina:nihilq; in contrariũ p̃ripere quadã falsa diligentia. Serere in iugero temperati soli:iustũ est tritici aut siliginis modios. v. farris aut seminis:qđ frumenti genus ita appellamus. x. hordei. vi. fabæ quintã partem amplius q̃ tritici. Viciæ xii. Ciceris & cicerculæ & pisi. iii. Lupini. x. Lentis. iii. Sed hanc cũ fimo arido seri uolũt Erui. vi. Siliciæ. vi. Fasiolorũ. iiii. Pabuli. xx. Milii panici sextarios quattuor. Pingui solo plus:gracili minus. Est & alia distinctio. In denso aut cretoso aut uliginoso solo tritici aut siligenis modios. vi. In soluta terra & nuda & sicca & læta quattuor. Macies eni soli maior:nisi rarũ culmũ hẽat:spicã miutã facit ĩanẽ. Piguia arua ex una seminis radice fruticẽ numerosũ fũdũt:dẽsaq; segetẽ raro semie emittũt. Ergo iter q̃ttuor & sex modios ꝑ natura soli:alii qnq; ñ mius seri plures ue p̃cipiũt:Itẽ in cõsito aut cliuoso aut macro hoc ptiet. oraculũ illud magnope custodiẽdũ segetẽ ne defruges. adiecit his Accius ĩ praxidico:ut sereret cũ luna esset inariete:geminis:leone:libra:aq̃rio. Zoroastres sole. xii. partes scorpionis transgresso cum luna esset in tauro. Sequit huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges serendi questio:magnaq; ex pte ratione syderũ cõnexa. Quam ob rem sententias omniumin primis ad id pertinentes exponemus. Hesiodus qui princeps omnium de agricultura p̃cepit:unum tempus serendi tradidit

ad uergiliarum occasum. Scribebat enim in boetia helladis: ubi ita seri diximus. Inter diligentissimos conuenit ut in alitum quadrupedumque genitura esse quosdã ad cõceptũ impetus terræ. Hos græci ita definiunt: cũ sit calida & humida. Virgilius triticũ & far ad uergiliarum occasum seri iubet: hordeum inter e quinoctium autũni & brumam. Viciam uero fasiolos & lentem boete occidente. Quo fit ut horum sydera aliorumque exortus & occasus dirigendi sint in suos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occasum seri iubeãt dũtaxat in arida terra calidisque puintiis. Custodiri enim semen corrumpente humore: & a proximo hymbre uno die erũpere. Alii statim ab occasu uergiliarum sequi hymbres a septimo fere die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autũni in calidis serius: ne ante hyemẽ luxurient. Inter omnes autem conuenit: circa brumam serendum non esse magno argumento: quoniam hyberna semina cum ante brumam sata sint septimo die erumpãt si post brumam: uix. xl. Sunt qui properent: atque ita pronuntient festinatã sementem sæpe decipere: serotinam semper. E contrario alii uel uere potius serendum q̃ male i autũno. Atque ubi fuerit necesse inter fauonium & uernum æquinoctium. Quidã omissa cælesti cura ut inutili temporibus definiunt. Vere linum & auena: & papauer: atque uti nunc etiam trãspadani seruant usque in qnquatribus fabã. Siliginẽ nouembri mẽse. Far septembri extremo usque in idus octobris. Alii post hunc diem in Calen. nouembris. Ita his nulla naturæ cura est: illis nimia. Et ideo cæca subtilitas cum res inter rusticos geratur litterarumque expers non mõ syderum. Et confitendũ est cælo maxime cõstare ea. Quippe Virgilio iubente prædisci uentos ante omnia ac syderum mores. Neque aliter q̃ nauigantibus seruari. Spes ardua & imensa: misceri posse celestẽ diuinitatem impitiæ. Sed cõtemplanda tamen grandi uitæ emolumento. Prius tamen syderalis difficultas quã sensere etiam periti subicienda cõtemplationi est. Quo deinde lætior mens discedat a cælo: & facta sentiat: quæ futura prænosci non possunt.

Digestio syderum in noctes & dies. Ca. XXV.

PRimũ omniũ dierum ipsorum ãni solisque motus ppe iexplicabilis rõ est. Ad ccclxv adiiciunt etiãnũ itercalarios diei noctisque quadrãtes. Ita fit ut tradi non possit certa syderum tempora. Accedit cõfessa rerum obscuritas: nũc præcurrẽte: nec paucis diebus tẽpestatũ significatiõe quod pchemasi græci uocãt: nũc postueniẽte: quod epichemasin. Et plerũque alias citius: alia tardius cæli effectu ad terram deciduo. Vnde uulgo serenitate reddita cõfectũ sydus audimus. Præterea cũ omĩa hæc statis syderibus celoque affixis cõstẽt: interueniũt motus stellarum grãdines: hymbres: & ipsi nõ leui effectu ut docuimus: turbãque cõceptæ spei ordinẽ. Idque ne nobis tãtũ putemus accidere: & reliqua fallit animalia: sagaciora circa hoc: ut uita eorum cõstet: æstiuasque alites præpostere aut præpropere rigore: nec ante hybernos æstus. Ideo Virgilius errãtiũ quoque syderum rõem ediscẽdã præcepit: ãmonens obseruandũ frigidæ Saturni stellæ trãsitũ. Sũt q certissimũ ueris indiciũ arbitrenť ob ifirmitatẽ animalis papilionis puentũ. Ideo ipso anno cũ cõmẽtaremur hæc notãdũ est: puentũ eorum ter repetito frigore extinctum: ad uenasque uolucres ad vi. Calen. februarii spem ueris attulisse: mox sæuissima hyeme cõflictatas. Res anceps primũ omniũ a cælo peti legẽ. Deinde eã argumẽtis esse quærendã. Sup omnia ẽ mũdi cõuexitas: terrarumque globi differẽtia: eodẽ sydere alio tẽpore aliis apiẽte se gẽtibus. Quo fit ut cã eius nõ iisdẽ diebus ubique ualeat. Addidere difficultatẽ & auctores diuersis in locis obseruãdo: mox etiã in iisdẽ diuersa pdendo. Tres aũt fuere sectæ: chaldæa: ægyptia: græca. His addit apud nos quartã Cæsar dictator ãnos ad solis cursum redigẽs singulos. Sosigene perito sciẽtiæ eius adhibito & ea ipsa rõ postea comperto errore correcta ẽ. Ita ut xii. ãnis cõtinuis nõ itercalareť: qa accperat sydera ãnus morari: q prius ãtecedebat. Et sosigenes ipse tribus cõmentationibus (quãq̃ diligẽtior esset cæteris) nõ cessauit tamẽ addubitare ipse se met corrigẽdo. Auctores pdidere ea quæ ptexuimus uolumini huic: raro illius sentẽtia cũ alio congruente: Minus hoc i

in reliquis mirũ: quos diuersi excusauere tractus. Eorũ qui in eadem regione disside re unã discordiã ponemus: exempli gratia. Occasũ uergiliarũ matutinũ Hesiodus (nã huius quoq; noĩe extat astrologia) tradidit fieri: cũ æquinoctiũ autũni cõficeret. Thales. xxv. die ab æqnoctio. Anaximander. xxix. Eudemo do. xlviii. Nos sequemur obseruationẽ Cæsaris: maximeq; hæc erit italiæ rõ. Dicemus tñ & aliorũ placita. Id quoniã nõ unius terræ: sed totius naturæ interpretes sumus: nõ auctoribus positis: id enĩ uel bo sum ẽ: sed regionibus ut legentes tantũ meminerint breuitatis gratia. Cum attica noĩata fuerit simul itelligere cycladas insulas. Cũ macedonia magnesiam: thraciã. Cũ ægyptus phoenicẽ: cyprum: ciliciã. Cũ boetia locridem: phocidẽ: & finitimos sẽp tractus. Cũ hellespontus chersonnesũ: & cõtinentia usq; athomontẽ. Cũ ionia asiã & isulas asie Cũ pelo põnesus achaiã: & ad hesperũ iacentes terras. Chaldei assyriam & babylor iam demonstrabunt. Africã: hispaniam: gallias sileri non erit mirũ. Nemo enĩ obseruauit in iis: qui syderum ꝓderet exortus non tñ difficili rõne dinoscent̃ in illis quoq; terris digestione circuloꝝ: quã in sexto uolumine fecimus: qua cognitio cæli non gentiũ mõ: uerũ urbium quoq; singullarũ intelligitur: nota ex iis terris quas noĩauimus sumpta cõuexitate circuli ptinentis ad quas quisq; quæret & terras ad earum syderũ exortus: p omniũ circuloꝝ pares umbras. Indicandũ & illud tempestates ipsas ardores suos habere quadrinis annis Et easdẽ non magna differentia reuerti rõne solis: octonis uero augeri easdem: centesima reuoluente se luna. Oĩs aũt ratio obseruata est tribus modis: ex ortu syderũ: occasuq;: & ipsorũ temporũ cardinibus. Exortus occasusq; binis modis intelliguntur. Aut enĩ aduentu solis occultantur stellæ: & conspici desinunt: aut eiusdẽ abscessu ꝓferunt se in emersũ. Hoc melius q̃ exortũ consuetudo dixisset: & illud occultationẽ potius q̃ occasũ. Illo modo quo die incipiunt apparere: uel desinunt oriente sole aut occidente: matutini uespertini ue cognominati: ꝓut alterutris eoꝝ mane uel crepusculo cõtingit. Dodrantes horarũ (cũ minimum) interualla ea desiderantante solis ortum uel post occasũ: ut aspici possint. Præterea bis quædã exoriunt̃ & occidũt. Oĩsque sermo de his ẽ stellis: quas adhærere cælo diximus. Cardo temporꝝ quadripita anni distinctione cõstat. Per incrementa lucis auget̃ hoc a bruma: & æquatur noctibus: uerno equinoctio in diebus. xc. tribus horis. Deinde supat noctes ad solstitium diebus xciiii. horis. xii. usq; ad æquinoctiũ autũni. Et cũ æquata die ꝓcedit ex eo ad brumam diebus. lxxxix. horis tribus. Horæ nunc in omni accessione æqnoctiales nõ cuiuscũq; diei significantur: oẽsq; eæ differentiæ fiunt ĩ octauis partibus singuloꝝ. Bruma capricorni ab octauo Caleñ. ianuarii fere. Aequinoctiũ uernum arietis. Solstitium cancri. Alterũq; æquinoctium libræ. Qui & ipsi dies raros nõ aliquos tempestatũ significatus habent. Rursus hi cardines singulis etiãnum articulis temporꝝ diuidunt̃ p media omnes dierũ spatia. Quoniã inter solstitium & æquinoctiũ autũni: fidiculæ occasus q autũnum inchoat dies. xlvi: At ab æquinoctio eo ad brumã uergiliarum matutinus occasus hyemem dies. xliii. Inter brumam & æquinoctiũ dies. xlv. Flatus fauonii uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initium æstatis dies. xlviii. uergiliarum exortus matutinis. Nos incipiemus a sementibus frumenti: hoc est uergiliarũ occasu matutio Nec deinde paruoꝝ syderũ mentione cõcidenda rõ est: & difficultas rerum augenda: cũ sydus uehemens orionis iisdẽ diebus longo decebat spatio. Sementibus tempora pleriq; præsumunt. & ab. xi. die autũnalis æquinoctii fruges ferunt: adueniente coronæ: exortu cõtinuis diebus: certo ꝓpe hymbriũ ꝓmissu. Xenophon nõ ante q̃ deus signũ dederit. Hoc Cicero nouembris hymbre fieri interpretatus ẽ: cũ sit uera ratio nõ prius serendi q̃ folia cœperint decidere. Hoc ipso uergiliarũ occasu fieri putant. Aliqui ad. iii. idus nouembris ut diximus seruant: quoniã id sydus ẽt uestis institoris est: & est ĩ cælo notatu facillimũ. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur qbus ẽ cura negociatoris insidiandi auaritiæ. Nubilo occasu pluuiosam hyemem denuntiat: statiq; augent.

lacernarum præcia. Sereno asperam:& reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola hoc signũ habet inter suos uepres:humũq; suã aspiciens:cum folia uiderit decidua. Sic indicatur ãni tẽperies:alibi tardius:alibi maturius. Ita enim sentitur:ut cæli locíq; efficit natura. Idq; in hac rõe præcellit quod eadẽ & in mũdo publica ẽ:& unicuiq; loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipso brumali die pulegiũ in carnariis florere:adeo nihil esse occultũ natura uoluit. Et serendi igitur hoc signũ dedit. Hæc ẽ uera iterpretatio argumentũ naturæ secũ afferens. Quippe se& terra peti suadet:pmititq; quãdam stercoris uicẽ:& cõtra rigores terrã:satusq; operiri a se nuntiat:& monet festinari. Varro in fabæ utiq; satu hãc obseruationẽ custodiri præcipit. Alii plena luna serendã. Lentẽ uero a.xxv.ad.xxx. Viciã quoq; iisdẽ lunæ diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidã pabuli cã sic seri iubẽt:seminis ãt uere. Est & alia manifestior rõ mirabiliore naturæ puidẽtia. In qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus.

Iam uero semper uiridis:semperq; grauata
Lentiscus triplici solita est grandescere foetu.
Ter fruges fundens:tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit. Virgas & sarmenta quæ tibi in satione supant:ĩ segete cõburito. Vbi eas cõbusseris:ibi papauer serito siluestre:quod in miro usu est melle decoctũ ad fauciũ remedia. Visq; somnifera etiã satiuo. Et hactenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ:& qd quoq; mẽse ĩ agro fieri oporteat. Ca. XXVI.

u Erum ut pariter omnis culturæ quoddã breuiariũ pagatur:eodẽ tẽpore conuenit & arbores stercorare:accumulare itẽ uineas Sufficit in iugerum opa:& ubi patitur loci rõ arbusta ac uineas putare:seminariis solum bipalio præparare: foueas aperire: aquã de agro pellere:torcular lauare & recondere. A Calen.nouembris gallinis oua supponere nolito:donec bruma cõficiatur. In eũ diẽ terna dena subiicito æstate tota:hyeme pauciora:nõ tamen infra nouena. Democritus talẽ futuram hyemẽ arbitratur:qualis fuerit brumæ dies:& circa eũ terni: Item solstitio æstatem: Circa brumam pleriq; bissептẽ halcyonum foetura uentorum quietẽ mollius cælum:sed & ĩ his & in aliis omnibus ex euentu significationũ intelligi sydera debebunt:non ad dies utiq; præfinitos spectari tempestatum uadimonia. Per brumam uitem ne colito. Vina tũ defecari etiã diffundi Higinus suadet a cõfecta ea septimo die utiq; si septima luna cõpetat. Cerasa circa brumam seri. Bubus glandẽ tunc aspergi cõuenit in iuga singula modios. Largior ualitudinum infestat:& quocumq; tempore detur si minus.xxx.diebus cõtinuis data sit:narrant uerna scabie poenitere. Materiei cædendæ tẽpus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia constant:cum sint noctes tanto ampliores. Qualos:crates:fiscinas texere. Faces incidere. Rudicas præparare interdiu.xxx.palos.xl. In lucubratione uespertina rudicas.v.palos x. Totidem antelucano. A bruma in fauoniũ Cæsari nobilia sydera significant.iii.chalen.ianuarii matutino:canis occidens. Quo die atticæ finitimis regionibus aquila uesperi occidere traditur. Pridie nonas ianuarii Cæsari delphinis matutino exoritur:& postero die fidicula. Quo ægypto sagitta uespi occidit. Item ad vi.idus ianuarii eiusdẽ delphini uespertino occasu continui dies hyemant italiæ.& cũ sol ĩ aquariũ sentiatur transire:quod fere.xvi.chal.februarii euenit.viii chalen.stella regia Venus appellata Tuberoni ĩ pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas februarii fidicula uesperi. Huius temporis nouissimis diebus ubicũq; patietur cæli ratio:terrã ad rosarum & uineæ satum uertere bipalio oportet. Iugero operæ lx. sufficiunt. Fossas purgare aut nouas facere. Antelucãnis ferramenta acuere:manubria aptare. Dolia quassa sarcire:ipsorumq; lanas scabendo purgare:aut nouas facere: Antelucanis a fauonio ĩ æquinoctiũ uernũ Cæsari significat,xvii.chalen.martii triduũ uarie. Et viii.chalen.hirũdinis uisu:& postero die arcturi exortu uespertino. Itẽ iii.nonas martii

Cæsar cancri exortu id fieri obseruabit. Maior pars auctoꝝ uindemiatoris emersu. viii idus aqlonis piscis exortu: & posterodie orionis. In attica miluum apparere obseruatur Cæsar & idus martias ferales sibi annotauit scorpionis occasu. xv. uero chalen. aprilis italiæ miluum ostendit. xii. chalen. equū occidere matutino. Hoc interuallū temporis uegetissimū agricolis: maximeq; operosū est. In quo præcipue fallunt. Neq; enim illo die uocant ad munia: quo fauonius flare debeat: sed quo cœpit. Hoc acri intentione seruandū est. Hoc illo mense signū deus habet obseruatione minime fallaci aut dubia. Si qs attendat unde spiret is uentus: quaq; parte ueniat diximus secundo uolumine: & dicemus mox paulo operosius. Interi eo die (qsquis ille fuerit) quo flare cœpit: nō uti que. vi. idus februarii: sed siue ante q̄ uer præuenerit: siue postq̄ hyemarit: post eam diē inquā innumera rusticos cura distringat: & prima quæq; pagantur: quæ differri neq̄ unt. Trimestria serant. Vites putentur qua diximus rōne. Oleæ curent. Poma serant inserantq;. Vineæ pastinent. Semina digerant. Instaurentur alia. Harundines: salices: genistæ serantur cædanturq;. Serant uero. ulmi: populi: platani: uti dictū est. Tum & segetes cōuenit purgare. Sarrire hybernas fruges: maximeq; far: Lex certa in eo cū q̄ttu or fibrarū esse cœperit. Faba uero non anteq̄ trium folioꝝ. Tūc quoq; leui sarculo pur gare uerius q̄ fodere. Florentē utiq;. xv. primis diebus non attingere. Hordeū nisi sit sic cum ne serito. Putationē æquinoctio pactam habeto. Vineæ iugerum quaternæ ope ræ putant: alligantq;. In arbusto singulæ operæ. xv. arbores. Eodē hoc tempore hortoꝝ rosariorūq; cura est: quæ seperati ꝓximis uoluminibus dicent: eodem & topiariorum. Tunc optimæ scrobes fiunt. Terra in futurū ꝓscinditur. Virgilio maxime auctore: ut glebas sol coquat. Vtilior sententia quæ nō nisi temperatū solū in medio uere arari iu bet: quoniā in pingui statim sulcos occupant hærbæ. In gracili insecuti æstus exsicāt: certūq; succū futuris seminibus auferunt. Talea autūno melius arari certū est. Cato uerna opera si diffinit: scrobes fieri: seminaria ꝓpagari in locis crassis & humidis: ulmos ficos: poma: oleas: prata stercorari luna sitiente. Quæ rigua non erunt ab afflatu fauo nii defendit: purgari hærbas. malas radicitus erui: ficus interpurgari: seminaria fieri: & uetera sarciri. Hæc anteq̄ uinea florere incipiat. Iteq; pyro florente arare incipiat macra harenosaq;. Postea utiq; grauissima & aquosissima. Ita postremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas lentisci primū fructum ostendentis ac pyri florentis. Erit & tertio in bulboꝝ satu scyllæ. Itē in coronamentoꝝ narcissi. Nāq; & hæc ter florent. Primoq; flo re primam arationē ostendunt: medio secunda: tertio nouissimam: qn̄ iter sese alias no tas prebent. Ac nō in nouissimis cauet: ne fabis florentibus attingat hedera. Id enim noxium & exitiale est ei tempus. Quædā uero & suas habent notas sicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent: tunc maxime serendas ficus. Aeq noctium uernum ad. viii. chalen. aprilis peragi uidetur. Ab eo ad uergiliarū exortū ma tutinum. Cæsari significant chalen. aprilis. iii. nonas aprilis. In attica uergiliæ uesperi occultantur. Eædē postridiei n boetia. Cæsari autem & chaldæis nonis ægypto orion: & gladius eius incipiunt abscondi. Cæsari. vi. idus significat hymber libræ occasu. xiiii chalen. maii. Aegypto suculæ occidunt uesperi: sydus uehemens: & terra mariq; turbi dum. xvi. atticæ. xv. Cæsari cōtinuoq; triduo significat. Assyriæ autem. xii. chalen. hoc est uulgo appellatū sydus palilicium: quoniam. xi. chalē. maii urbis romæ natalis quo fere serenitas reddit. Claritatem obseruationi dedit nimborum argumento: hyadas ap pellantibus græcis has stellas. Quod nostri a similitudine cognominis: græci ꝓpter su es impositum arbitrantes imperitia appellauere suculas. Cæsari ad. viii. chalen. notatur dies. vii. chalen. Aegypto hedi exoriunt. vi. chalen. Boetiæ & atticæ canis uesperi occul tat. Fidicula mane orit. v. chalen. Assyriæ orion totus abscondit. Tertio autem canis. vi. nonas maii Cæsari suculæ matutino exoriunt. Et. viii. idus capella pluuialis. Aegy pto autem eodem die canis uesperi occultatur: Sic fere in. vi. idus maii qui ē uergiliaꝝ

exortus decurrunt sydera. In hoc temporis interuallo. xv. diebus prius agricolæ rapienda sunt ea: quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit. Dum sciat inde natā exprobationem fœdam putantium uites per imitationem cantus alitis temporarii: quē cuculum uocāt. Dedecus enim habetur: obprobriumq; maritum: falcem ab illa uolucre in uite deprehendi: ut ob id petulantiæ sales etiam cum primo uere ludantur. Auspicio tamen detestabiles uidentur. Adeo minima quoq; in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo āt panici miliiq; satio est. Iustum est hoc seri maturato hordeo: atq; etiam in eodem aruo. Estq; signum illius maturitatis: & horū sationis comune. Lucentes uespere per arua cicedelæ. Ita appellant rustici stellantes uolatus Græci uero lāpyridas: incredibili benignitatæ naturæ.

Ne agricolæ aspiciant stellas: sed magis tempora serēdæ frugis: & ortus occasusq; syderis i q'buśdā hærbis: & de stellarū ortu & occasu. Ca. XXVII

Iam uergilias in cælo notabiles natura fecerat: non tamen iis contenta terrestres fecit alias ueluti uociferans. Cur cælum intueris agricola? Cur sydera quæris rustice? Iam te breuiore sonno fessum præmunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spergo peculiares stellas: easq; uespere & ab opere disurgenti ostēdo. Ac ne possis præterire miraculo solicito. Vides ne ut fulgor igni similis alarum cōpressu tegatur? secum lucem habeat & nocte? Dedi ecce tibi herbas horarū indices: & ut ne sic quidem oculos tuos a terra reuoces. Heliotropiū ac lupinum circumaguntur cum sole. Cur etiam nunc altius spectas: ipsumq; cælum scrutaris? Habes āte pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus ꝓueniunt: curantq; fœdere syderis huiusce. Partumq; eas illius esse certum est. Proinde quisquis æstiuos fructus ante illas seuerit: ipse frustrabitur sese. Hoc interuallo & apicula procedens fabam florere indicat: fabaq; florescens eā euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris inditium. Cum germinare uideris morū: iniuriam postea frigoris timere nolito. Ergo operator. Taleas oliuarum ponere. Ipsasq; oleas interradere. Rigare prata æquinoctii diebus primis. Cum herba creuerit in festucam: arcere aquas. Vineas pāpinare. Et huic lex sua cū pāpini quattuor digyto longitudīe expleuerint. Pāpinat una opera iugerū. Segetes iterare. Seritur uero diebus. xx Ab æqnoctio sartura nocere & uineæ & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus est. A uergiliarū exortu significant Cæsari postridie arcturi occasus matutini. iii. idus maii. Fidiculæ exortus. xii. Chalen. iunii capella uespere occidens. Et in attica canis. xi. Chalen. Cæsari orionis gladius. occidere īcipit iii. nonas iunii. Cæsari & assyriæ aquila uesperi oritur. viii. idus. Arcturus matutino occidit italiæ. viii &. iiii. idus. Delphinis uesperi exoritur. xvii. chalen. iulii gladius orionis exoritur. Quod i ægypto post quatriduum. xi. chalen. eiusdem orionis gladius Cæsari occidere incipit. viii. chalen. iulii uero longissima dies totius anni & nox breuissima solstitium conficiunt. In hoc temporis interuallo uineæ pāpinantur: curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit: bis nouella. Oues tundentur. Lupinum stercorandi causa uertitur. Terra proscinditur. Vitia i pabulum secatur. Faba metitur: deinde concutitur.

De pratis & repatiōe prati: & cotib⁹ & falcibus & descriptio frugū & sydeꝝ. Ca. XXVIII

Prata circa chal. iunii. cædūtur: quoꝝ facillima agricolis cura: ac minimi ipēdii: hæc de se postulat dici. Relinq debent in læto solo: uel humido: uel riguo eaq; aqua pluuia rigari uia publica. Vtilissimū simul & hærbæ arare: deinde cratire: serere florē ex fœnilibus: atq; ex præsepibus fœno dilapsū spgere: priusq̄ cratiāt. Nec primo āno rigari: nec pasci ante secunda fœnisecia: nec hærbæ uellant: obtrituq; hebetent. Senescūt prata: restituiq; debēt: faba in iis sata: uel rapis: uel milio. Mox in sequēte anno frumento: rursusq; in prata tertio relinqui. Præterea quotiens secta sint sicilire: hoc est quæ fœniseces prætereunt seccari: Est enim in primis inutile enasci hærbas sementaturas. Herba optima in prato trifolii: ꝓxima graminis: pessima mimmuli.

Siliqua et dira ferendis: inuisa & equiselis e: a similitudine equinæ setæ. Secandi tps cū spica deflorescere cœperit: atq; roborari: secandūq; anteq̄ inarescat. Cato fœnum inquit non seces: priusq̄ semen maturū sit. Quidā pridie rigant ubi sunt rigua. Noctibus ro scidis secari melius. Quædā partes italiæ post messem secant. Fuit hoc quoq; maioris ī pendii apud priores creticis tantū: transmarinisq; cotibus notis: nec nisi oleo falcis aciē excitantibus. Igitur cornu ꝑpter oleum ad crus ligato fœniseca incedebat. Italia aquarias cotes dedit: limæ uice īperantes ferro. Sed aquaria ꝑtinus uirent. Faciliū duo genera. Italicū breuius: ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliaꝝ latifunda maioris compendii: quippe medias cadunt hærbas: breuioresq; prætereunt. Itali fœnū ex una dextera manu secant. Iustum ē una opera iugerum ī die desecari: alligariq; māipulos tria milia. cc. quaternorū pondo. Sectum uerti ad solē: nec nisi siccum construi oportet. Ni fuerit hoc obseruatū diligenter: exhalare matutino nebulā quādam: metasq; mox sole accendi: & cōflagrari certum ē. Rursus rigari desecta oportet: ut secet̄ autumnale fœnū: quod uocant cordū. Interānæ in umbria quater anno secant̄ etiam non rigua. Ter uero plerisq; in locis: & postea ī ipso pabulo nō minus emolumenti ē: q̄ a fœno. Armentorū id cura: iumentorūq; ꝑgeneratio suum cuiq; consiliū dabit. Optimū maxime quadrigarū quæstus. Solstitiū peragi ī. viii. parte cācri &. viii. kalen. iulii diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mundi. Ex hoc usq; ad brumā decrescunt dies: q creuerunt sex mensibus. At sol ipse ad aq̄lonē scandēs asper: ardua e mēsus ab ea meta īcipit flecti: & digredi ad austrū: aucturus noctes aliis sex mēsibus: ablaturusq; diei mēsurā. Ex hoc deinde cōuehendi rapiendiq; fructus alios atq; alios tps: & præparandi se cōtra sæuam feráq; hyemē: dicebatq; hoc discrimen īdubitatis notis signasse naturā. Quā ob rē eas manibus ipsis agricolarū ingessit: uertiq; iussit ipsa die folia: & eē cōfecti syderis signū. Nec siluestrium tantū arborū remotarūq;: ne in saltus deuios montesq; eundum esset: quærentibus signa. Nō rursus ꝑximarū urbanarumq;: & quæ topiario tantū usu colū tur: quāq̄ & ī iis illa uisantur. Vertit oleæ ante pedes satæ. Vertit tiliæ ad mille usus petendæ. Vertit populi albæ: ēt uitibus nuptæ. Adhuc parū est inquit: ulmum uite dotatam habes. Et huius ueterinorum pabulo uersa folia stringis. Stringēs autem deputas. Aspice & tenebis sydus. Alia parte cælum respiciunt q̄ qua spectauere pridie. Salice oīa alligas. Humillima arborum ipse toto capite altior: & huius folia circumaguntur: qd te rusticum quereris? Non stat p me quo minus cælum intelligas: & cælestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbium utiq; exaudi gēitus. Transisse solstitium cantu ne putes: nisi cum incubantem uideris palumbem. A solstitio usque ad fidiculæ occasū. vi. chalen. iulii Cæsari orion exoritur. Zona autem eius. iiii. nonas assyriæ. Aegypto uero ꝑcyon matutino æstuosus: qd̄ sydus apud romanos nō habet nomen: nisi caniculam hanc uelimus intelligi: hoc est minorem canem. Sane ut in astris pingitur. Est autem magno opere pertinens sicut mox docebimus. iii. nonas chaldæis corona occidit matutio. Atticæ orion totus eo die exorit̄. Pridie idus iulii & ægyptiis orion desinit exoriri. xvi. chale. augusti assyriæ procyon exorit̄. Deinde postridie fere ubiq; cōfessū īter oēs sydus indicabis: quod canis ortum uocamus sole primam partem leonis ingresso. Hoc fit post solstitium. xxiii. dies. Sentiunt id maria & terræ: multæ uero & feræ ut suis locis diximus. Neq; est ei minor ueneratio: q̄ descriptis in deos stellis. Accenditq; solem: & magnam æstus optinet causam. xviii. chalen. augusti ægypto aquila occidit matutino: etesiarūq; prodromi flatus incipiunt: quod Cæsar. x. chale. sentire italiā existimauit. Aquila atticæ matutio occidit. iii. chalen. regia in pectore leonis stella matutio Cæsari imergit̄. viii. idus augusti. Arcturus medius occidit. iii. idus fidicula occasu suo autūnū īchoat uitiis adnotat. Sed & uera rō id fieri īuenit. vi. idus eiusdē. In hoc tp̄ris interuallo res sūma uitiū agit̄ ꝺcretorio uuis sydere illo ꝙ cāicullā appellāus. Vn̄ carbūculare dicuntur ut quodam uredinis carbone exustæ: non comperantur huic malo grando

dinis procellæ:nec quæq̃ unq̃ annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sũt illa. Carbunculus autem regionum latepatentium:nõ difficili remedio:nisi calumniari magis naturam rerum homines q̃ sibi prodesse mallent. Ferunt Democritum qui primus intellexit ostenditq; cum terris cæli societatem:spernentibus hanc curam .eius opulentissimis ciuibus prouisa olei caritate ex futuro uergiliarum ortu qua diximus ratione:ostendemusq; iam plenius.magna utilitate tunc propter spem oliuæ coemisse in toto tractu omne oleum:mirantibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei sciebant in primis cordi esse. Atq; ut apparuit causa & ingens diuitiarũ cursus:restituisse mercedem anxiæ & auide dominorũ pœnitentiæ:contentus ita probasse opes sibi (cum uellet) in facili fore. Hoc Sestius postea e romanis sapientiæ sectatoribus athenis fecit eadem ratione. Tanta litterarũ occasio est. Quas equidem miscebo agrestibus negotiis q̃ potero dilucide atq; perspicue. Pleriq; dixere rorem mustum sole agri frugibus rubiginis causam esse:& carbunculi uitibus. Quod ex parte falsum esse arbitror: omnemq; uredinem frigore tantum innoxio constare sole. Id manifestum fiet attendẽtibus. Nam primum omnium hoc non euenire nisi noctibus:& ante solis ardorem:deprehenditurq;:totumq; lunari ratione constat. quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio:plena ue luna:hoc est præualente utroq; enim habitu plena est:ut sæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod a sole accipit cælo regerit. Differentia utriusq; habitus magna:sed manifesta. Namq; interlunio æstate calidissima est:hyeme calida. E contrario in plenilunio æstate gelidas facit noctes:hyeme tæpidas Causa euidens. Sed alia redditur a Fabiano græcisq; auctoribus. Aestate enim interlunio necesse est ut cũ sole uobis proximo circulo currat:igne eius cominus recepto candens:eadem interlunio absit hyeme:quando abscedit & sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat auersa soli. Hyeme autem ad nos per æstiuũ circulum accedat. Ergo per se roscida: quotiens alget:infinitũ quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autẽ duo genera cælestis iniuriæ meminisse debemus. Vnũ quod tempestates uocamus:in q̃bus grandines:procellæ:cæteraq; similia intelligunt᷑. Quæ cũ acciderint uis maior appellatur. Hæc ab horridis syderibus exeunt:ut sæpius diximus ueluti arturo:orione: hædis. Alia sunt illa:quæ silẽte cælo serenisq; noctibus fiunt:nullo sentiente:nisi cum facta sunt. Publica hæc:& magnæ differentiæ a prioribus:aliis rubiginem:aliis uredinẽ: aliis carbunculũ appellantibus Omnibus uero sterilitatem:de his nũc dicemus:a nullo ante nos prædicta:priusq; causas reddemus.

De tempestatibus utriusq; tẽporis:& remediis sterilitatũ. Ca. XXIX.

q Væ sunt præter lunarẽ paucisq; cæli locis esse cõstat. Nãq; uergiliæ priuati attinẽt ad fructus:ut quarũ exortu æstas incipiat:occasu hyems semestri spatio:ĩtra se messes uindemiasq;:& omniũ maturitatẽ cõplexæ. Est præterea ĩ cælo quocat᷑ lacteus circulus etiã uisu facilis. Huius defluuio uelut ex ubere aliquo sata cũcta lactescũt:duorũ syderũ obseruatione aquilæ in septemtrionali parte:& in austrina caniculæ. Cuius mẽtionem suo loco fecimus. ipse circulus fertur per sagitarium & geminos:solis centrum infra æquinoctialem circulum secans:commissuras eorum optinente hinc aquila:illinc canicula. Ideo effectus utriusque ad omnes frugiferas pertinet terras:Quoniam in iis tantum locis solis terræq; centra congruunt. Igitur horum syderum diebus si purus atq; mitis aer genitalem illuũ lacteũq; succũ trãsmiserit in terras læta adolescũt sata. Si luna qua dictũ ẽ rõe roscidũ frigus aspserit:admixta amaritudo:ut in lacte:puerperiũ necat. Modus in terris huius iniuriæ quã fecit ĩ quacũq; conuexitate comitatus utriusq; causæ. Et ideo non pariter ĩ toto orbe sentitur. ut nec dies Aquilam diximus in italia exoriri ad. xiii. chalen. ianuarii. Nec patit᷑ rõ naturæ quicq̃ ĩ satis ante eũ diẽ spei esse certæ. Si uero ĩterluniũ ĩcidat:omnes hybernos fructus & præcoces lædi necesse est. Rudis fuit priscorũ uita;atq; sine litteris. Nõ minus tamẽ ĩgenio

sã fuisse i illis obseruationẽ apparebit: q̃ nũc eẽ rõem. Tria naq; tẽpora fructibus metuẽbant: propter quod instituerunt ferias: diesq; festos: rubigalia: floralia: uinalia. Rubigalia Numa cõstituit anno regni sui. xi. quæ nunc agunt̃ ad. vii. chalen. maii. Quoniam tunc fere segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat sole tauri partẽ decimã optinente: sicut tunc ferebat ratio. Sed uera causa est q̃ post dies undeuigiti ab æqnoctio uerno: per id quatriduum: uaria gentiũ obseruatione. in. iiii. chalen. maii canis occidit: sydus & per se uehemens: & cui præoccidere caniculam necesse sit. Idem itaq; floralia. iiii. chalen. easdem instituerunt urbis ãno q̃ngentesimo sextodecimo ex oraculis sybillæ: ut omnia bene deflorescerent. Hunc diẽ Varro determinat: sole tauri partẽ quartãdecimam optinente. Ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium: fruges & oĩa quæ florebunt lædi necesse erit. Vinalia priora quæ ante hos dies sunt. xi. chalẽ. martii degustandis uinis instituta nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleasq;: quoniã earum conceptus exortu uergiliarũ incipit ad. vi. idus maii: ut docuimus. Aliud hoc quadriduum ẽ: quod neq; rore sordere uelint. Exhorrent enim frigidũ sydus arcturi postridie occidens: & multo minus pleniluniũ ĩcidere. iiii. nonas iunii iterum aquila exorit̃ uesperi: decretorio die florentibus oleis uitibusq; si plenilunium in eũ incidat. Equidẽ & solstitium. viii. chalen. iunii in simili casu dixerim: & canis ortũ post dies a solstitio. xxiii. Sed interlunio accidẽte: quoniã uapore cõstat culpa aciniq; præcoquunt̃ in callum. Rursus pleniluniũ nocet ad. iiii. nonas iulii cũ ægypto canicula exorit̃. Vel certe. xvi. chalen. augusti cum italiæ. Item. iiii. chalen. augusti cum aquila occidit: usq; in. x. chalen. eiusdem. Extra has causas sunt uinalia altera quæ aguntur ad. xii. chalen. septembris. Et Varro a fidicula incipiente occidere mane determinat q̃ uult initium autũni esse. Et hunc diẽ festum tempestatibus leniendis esse institutum. Nunc fidiculam occidere ad. vi. idus augusti seruatur. Intra hæc constat cælestis sterilitas. Neq; negauerim posse eam p̃mutari arbitrio legentiũ: locorũ æstimantiũ naturas. Sed a nobis rationẽ demonstratam esse satis ẽ. Reliqua obseruatione cuiusq; constabunt. Alterutrum quidẽ fore in causa: hoc est plenilunium: aut interluniũ nõ erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ succurrit. Iã primũ hanc iniuriam oĩbus annis accidere non posse p̃p status syderum cursus. Nec nisi paucis noctibus anni. Idq; quando futurum sit facile nosci. Ac ne p oẽs menses timeretur earum quoq; lege diuisum. Aestate interlunia præterq̃ biduo secura esse. Hyeme plenilunia. Nec nisi æstiuis breuissimisq; noctibus metui. Non diebus item ualere. Præterea tã facile intelligi: ut formica minimũ aĩal interlunio quiescat. Plenilunio ẽt noctibus operet̃. Auem parã oriente sirio ipso die non apparere: donec & occidat. E diuerso uiriorem p̃dire ipso solstitii die. Neutrũ uero. lunæ statum noxiũ esse: nec noctibus quidẽ: nisi serenis: & omni aura quiescente: quoniã neq; in nube: neq; in flatu cadunt rores. Sic quoq; non sine remedio: Sarmenta aut palearũ aceruos & euulsas herbas frutices per uineas camposq; cum timebis icendito. Fumus medebit̃. Hic e paleis & cõtra nebulas auxiliat̃: ubi nebulæ nocent. Quidã tres cancros uiuos cremari iubent in arbustis ut carbũculi non noceãt. Alii siluri carnẽ leuiter uri a uento: & per totã uineã fumus dispergatur. Varro auctor est: q̃ fidiculæ occasu quod est initium autũni uua picta cõsecretur inter uites minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum syriæ regẽ scripsit. Si fictili nouo obserata obruatur rubeta rana in media segete non esse noxias tempestates. Opera rustica huius interualli. Tertiam iterare. Vbi æstiua regio poscat: accumulare. Germinantia nisi in solo luxurioso fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare Catonis sententia amurca temperata Virgilii operosius. Maiore ex parte æquant tantum & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidetur.

De messe & tritico & palea & frumento seruando. Ca. XXX

m Essis ipsius rõ uaria: Galliarũ latifundus ualli prægrãdes dentibus in margĩe infestis: duabus rotis per segetẽ impelluntur: iumẽto in contrarium iuncto Ita directæ in uallũ cadunt spicæ. Spiculæ alibi media falce præcidunt: atq; inter duas mergites spica destrĩgitur. Alibi ab radice euelunt. Quod qui faciũt ꝑscidi ab se obiter agrũ interpræt ant: cũ extrahãt succũ. Differentia hæc. Vbi stipula domo contegũt: q̃longissimã seruant. Vbi fœni inopia est: stramẽto paleã quærũt. Panici culmo non tegũt. Milii culmũ fere in urunt. Hordei stipulã bubus gratissimã seruãt. Panicũ & miliũ pectine manuali sigilatim legũt galliæ. Messis ipsa alibi tribulis i area: alibi equorũ gressibus exterit: alibi perticis flagellat. Triticũ quo serius metitur: copiosius inuenit. Quo celerius uero eo speciosius & robustius. Lex aptissima ante q̃ granũ in durescat: & cũ iam traxerit colorẽ. Oraculũ uero biduo celerius messem facere: potius q̃ triduo serius. Siliginis & tritici etiã rõ in area horreoq;. Far quia difficulter excutitur cõuenit cũ palea sua cõdi & stipula tantũ: & arist s liberat. Palea plures gentiũ ꝑ fœno ut ntur. Melior ea quæ tenuior: minutiorq;: & pulueri ꝓpi r. Ideo optima e milio. Proxim a hordeo: Pessima ex tritico: præterq̃ iumẽtis opere laborãtibus Culmũ saxosis locis cũ maruerit: baculo frangũt substratu aĩalium. Si palea deficit: & culmus terit. Ratio hæc maturius defectus muria diu aspgit. Dehinc in manipulos siccatus cõuoluitur: atq; ita ꝑ fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & stipulas magno Virgilii præconio. Sũma aũt rõ: ut herbarũ semẽ exurãt. Ritus diuersitatẽ magnitudo facit messium: & raritas opariorũ. Cõnexa ẽ ratio frumẽti seruãdi. Horrea operosa: tripedali crassitudine: pariete lateritõ exædificari iubent aliqui. Præterea supne ĩpleri: nec afflatus admittere: aut fenestras habere ullas. Alii ab exortu tantũ æstiuo aut septẽtrione: eaq; sine calce cõstrui: quoniã sit frumẽto inimicissima. Nã quæ de amurca præceperint ĩdi cauimus. Alibi cõtra: suspendunt granaria lignea columnis: & perflari undiq; malunt atq; etiã a fundo. Ali omnino pendunt: & ab afflatu extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat: conferuescere. Multi uentilare quoq; uetant. Gurgulionem eni nõ descendere infra quattuor digitos: nec amplius periclitari. Columella & fauonium uentum conferre frumento prædicit: quod miror equidem siccissimum alioquin. Sũt qui rubetam ranam in limine horrei pede est longioribus suspensam inuehere iubeant No bis refferre plurimum tempestiuas condẽdi uidebitur. Nã si parũ tostum atq; robustũ collectũ sit: aut calidũ cõditum: inimica ĩnasci necesse ẽ. Diuturnitatis causæ plures Aũt ĩ ipsius grani corio: cũ ẽ numerosius ut milio: aut succi pĩguedĩe: q̃ ꝑ humore suf ficit tantũ ut sisamæ: aut amaritudĩe ut lupino & cicerrulæ. In tritico maxĩe crescunt aĩalia: quoniã spissitate sua cõcalescit: & furfure crasso uestit. Tenuior hordeo palea exi lis & legumini: ideo nõ generãt. Faba crassioribꝰ tunicis opit. Ob hoc efferuescit. Quidã ipsũ triticũ diuturnitatis gratia aspgũt amurca mille modios quadrãtali. Alii calcidica aut careotica creta: aut etiam absinthio. Est & olynt ac perinthi: euboeæ terra: quæ corrũpi nõ sĩnat. Nec fere cõdita ĩ spica lædunt. Vtilissime tamẽ seruant. ĩ scrobibus: quos syrios uocãt ut ĩ cappadocia: & ĩ thracia: & hispania: africa. Ante omĩa ut sicco solo fiãt curat. Mox ut palea susternat. Præterea cũ spica sua cõdunt. Ita frumẽta si nullus spiritus penetret: certũ ẽ nihil maleficũ nasci. Varro auctor ẽ sic cõditũ triticũ durare ãnis qnquagita: miliũ uero cẽtũ. Fabã & legumĩa ĩ oleariis cadis oblita cinere lõgo tẽpore seruari. Idẽ fabã apyrrhi regis ætate ĩ quodã specu ãbraciæ usq; ad piraticũ Põpeii magni bellũ durasse ãnis circiter. cxx. Ciceri tãtũ nullæ bestiolæ ĩ horreis ĩnascũt Sũt q urceis cinere substratis & illitis acetũ habẽtibus leguminũ aceruos supingerant ita nõ nasci malefitia credẽtes. Alii q ĩ salsãmerariis cadis gypso illinãt: Alii q lentẽ aceto laserpitiato respgãt: siccatãque oleo inungãt: Sed breuissima obseruatio quod uitiis carere uelis: interlunio legere. Quare plurimũ refert: condere quis malit: an uendere: Crescente enim luna frumenta grandescunt.

Sequitur ex diuisione tempoꝝ. Autũnus a fidiculæ occasu ad æqnoctium ac deinde uergiliaꝝ occasum: initiũq; hyemis iis interuallis significatur. Pridie idus augusti atticæ equus oriens. Vespera ægypto & Cæsari delphinus occidens. xi. chalẽ. septẽbris Cæsari & assyriæ stella quæ uindemiator appellat exoriri mane icipit: uindemiæ maturitatẽ pmittens. Eius argumentũ erunt acini colore mutati Assyriæ. v. chalẽ. & sagita occidit: & etesiæ desinunt. Vindemiator ægypto nõ exorit. Atticæ arcturus matutino: & sagita occidit mane. v. idus septembris Cæsari capella orit ur uesperi: Arcturus uero medis pridie idus uehementissimo significatu terra mariq; p dies qnq;. Ratio eius hæc tradit. Si delphino occidente hymbres fuerint: nõ futuros p arcturum. Signũ orientis eius syderis seruetur hirundinum abitus: nãq; dephense intereunt. xvi. chalen. octobris ægypto spica: quã tenet uirgo: exorit matutino: etesiæque desinunt. Hoc idem Cæsari. xiiii. chalen. xiii. assyriæ significant &. xi. chalen. Cæsari cõmissura piscium occidens. ipsũq; æqnoctii sydus. viii. chalen. octobris. Deinde cõsentiunt (quod est rarum) Philippus: Calippus: Dositheus: Parmenistus: Conõ: Criton: Democritus: Eudoxus: Ion. iiii. chalen. octobris capellã matutino exoriri. Et. iii. chalen. hædos. vi. nonas octobris atticæ corona exorit. Mane asiæ & Cæsari. v. chalen eniochus occidit matutino. iii. chalen. Cæsari corona exoriri incipit. Et postridie occidunt abditi uesperi. viii. idus octobris Cæsari fulgens in corona stella orit. Et. iii. idus uergiliæ uesperi. Idibus corona tota. vi. chalen. nouẽbris suculæ uesperi exoriuntur. Pridie chalen. Cæsari arcturus occidit: & suculæ exoriuntur cũ sole. iiii. nonas arcturus occidit uesperi. v. idus nouẽbris gladius orionis occidere incipit. Deinde tertio idus uergiliæ occidunt. In his tempoꝝ interuallis opera rustica napos: raphanos serere qbus diebus diximus. Vulgus agreste & rapam post ciconiæ discessum male seri putat. Nos omnino post uulcanalia & præcocia cum panico. A fidiculæ autem occasu uiciam: fasioles: pabulum. Et hoc silente luna seri iubent. Et frondes præparandæ tempus hoc est. Vnus frondator quattuor frondarias fiscinas complere in die iustum habet. Si decrescente luna præparetur non putrescit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam existimauere maturã ante æquinoctium. Iam passim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumentisq; signentur. Leges ita se habent. Vuam calidã ne legito: hoc est in eius siccitate. Ac nisi hymber interuenerit. Hanc ne legito rorulentã: hoc est si ros nocturnus fuerit. Nec priusq̃ sole discutiatur. Vindemiare incipito: cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit: aut cum exempto acino ex densitate interuallum non compleri apparuerit acinum non augeri. Acino plurimum refert: si contingat crescente luna uindemiare. Pressura una culleos. xx. implere debet. Hic ẽ pes iustus. Ad totidem culleos & lacus. xx. iugeribus unum sufficit torculum. Premuntque aliqui singulis. Vtilius binis: licet magna sit uastitas singulis. Longitudo in iis refert: non crassitudo. Spatiosa melius premunt. Antiqui funibus uitisque loreis ea detrahebant: & nectibns intra cauos: inuenta gæcanica: mali rugis per cocleas bullantibus palis: affixa arbori stella: a palis arcas lapidum attollente se cum arbore: quod maxime probatur. Intra. xxii. hos annos inuentum paruis prælis. Et minori torculari ædificio breuiore: & malo in medio decreto: tympana imposita uinaceis: superne toto pondere urgere: & super præla construere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus & obseruatio: cum aliquod maturitate non tempestate deciderit. Hoc & fæces exprimendi. Hoc & defurtum coquendi: silente luna noctu: aut si interdiu plenæ. Cæteris diebus aut ante exortum lunæ: aut post occasum. Nec de nouella uite aut palustri. Nec nisi e matura uua. Nec nisi e foliis despumandũ. Quia si ligno cõtingat uas adustũ ac fumosũ fieri putant. Iustũ uindemiæ tps ab æqnoctio ad uergiliaꝝ occasũ dies. xliiii. Ab eo die oraculũ occurrit: frigidũ picari p nihilo ducẽtiũ. Sed iam

& chalen. ianuarii defectu uasorum uindemiantes luidi. piscinisque musta condi: aut uina effudi priora ut dubia reciperent. Hoc nõ tã sæpe ꝓuẽtu nimio euenit: q̃ segnicia insi diantiũ caritati ciuili. Sed æqui patris familias modus ẽ ãnonæ cuiusque ãni utilitate. Id pæque lucrosissimũ. Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Itẽ uindemia facta oliuam esse rapiendã: & quæ ad oleum ptinẽt: quæque a uergiliarum occasu agi debent.

De lunari ratione. Ca. XXXII.

his quæ sunt necessaria adiicient de luna uẽtisque & præsagiis: ut sit tota sydera lis rõ pfecta. Nãque Virgilius etiã i numeros lunæ quædã digerenda putauit: Democriti secutus ostẽtationẽ. Nos legũ uilitas quæ i toto opere: i hac quoque mouet pte. Oĩa quæ cædunt: carpunt: tundunt inocẽtius decrescẽte luna crescẽte fiũt. Stercus nisi decrescẽte luna ne tangito. Maxĩe aũt inter mẽstrua dimidiaque stercorato. Verres: iuuencos: arietes: hædos decrescẽte luna castrato. Oua luna noua supponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborum radices luna plena opit. Humidis locis iterlunio seri to: & circa iterluniũ quatriduo. Vẽtilari quoque frumẽta: ac legumia: & cõdi circa extre mã lunã iubẽt. Seminaria cũ luna supra terrã sit fieri. Calcari musta cũ luna sub terra. Itẽ materies cædi: quæque alia locis suis diximus: neque facilior ẽ obseruatio: ac iã dicta a nobis secũdo uolumĩe: sed quod itelligere uel rustici possint. Quotiẽs ab occidente sole cernitur: prioribusque noctis horis lucebit: crescẽs erit. Et oculis dimidiata iudicabit. Cũ uero occidẽte sole oriet ex aduerso: ita ut pariter aspiciãt: tũc erit pleniluniũ. Quotiẽs ab ortu solis orit: prioribusque noctis horis detrahet lumẽ: & i diurnas extẽdet: decrescẽs erit. Iterumque dimidia. In coitu uero quod iterluniũ uocãt: cũ appere desierit Supra terras ãt erit: quãdiu & sol: Interlunio & prima tota die secũda hora noctis uno distãte sicilico ac deĩde tertia usque ad qntãdecimã multiplicatis horarum iisdẽ portiõibus: qntadecĩa tota supra terras noctu erit: eadẽque sub terris tota die. xvi. ad primæ horæ nocturnæ dextãtẽ siciliũ sub terra aget: easdẽque portiones horarum p singulos dies adiicit usque ad iterluniũ Et quãtũ primis ptibus noctis detraxerit: q sub terris agat: tãtũdẽ nouissimis ex die ad iiciet sup terrã. Alternis autẽ mensibus. xxx. implebit numeros. Alternis uero detrahet singulos. Hæc erit ratio lunaris.

De uẽtorum ratione. Ca. XXXIII.

uentorum paulo scrupulosior obseruatio. Solis ortu quocunque libeat die: stãtibus hora diei sexta: sic ut ortũ eũ a sinistro humero habeãt. Cõtra mediã faciẽ meri dies: a uertice septẽtrio erit: qui ita limes p agrũ currit. cardo appellat. Circũ agi deĩde melius est: ut umbrã suã qsque cernat: alioqn post hoĩem erit. Ergo pmutatis la teribus ut ortus illius diei a dextro humero fiat: occasus: a sinistro: tunc erit hora sexta: cũ minima umbra cõtra mediũ fiat hoĩem. Per huius mediã lõgitudinẽ duci sarculo sulcũ: uel cinere lineã: uerbi gratia: pedũ. xx. cõueniet: mediãque mẽsurã: hoc ẽ in. x. pede circũscribi circulo puo: qui uocet umbilicus. Quæ pars fuerit a uertice umbræ: hæc erit uẽtus septẽtrionalis. Illo tibi putator arborum, plagæ ne spectẽt: ne ue arbusta uineæ ue nisi i africa: cyrenis: ægypto. Illinc flãte ne arato: quæque alia præcipimus. Quæ pars lineæ fuerit a pedibus umbræ meridiẽ spectãs: hæc uentũ austrũ dabit: quẽ a græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniẽte materiã uineamque agricola ne tractes. Hu midus aut æstuosus italiæ est. Africæ quidem incendia cum serenitate affert. In hunc italiæ palmites spectent: sed non plagæ arborum uitium ue. Hunc oliueti metator uer giliarum quatriduo. Hunc caueat insitor calamis: gemmisque inoculator. De ipsa regio nis eius ora præmonuisse conueniet. Frondem medio die arborator ne cædito. Cum meridiem adesse senties pastor: æstate contrahente se umbra pecudem a sole in opaca cogito. Cum æstate pasces in occidentem specta ante meridiem post meridiem in oriẽ tem. Aliter noxium: sicut hyeme & uere in rorulentum duceres Nec contra septemtrio nem paeuris supradictum. Clodunt ita: lippiunt ue ab afflatu: & aluo cita pereunt. Qui fœminas cõcipi uoles: in hunc uentum spectantes iniri cogito.

Iximus ut in media linea designaret̃ umbilicus. Per hunc mediũ transuersa
d currat alia. Hæc erit ab exortu æqnoctiali ad occasum æquinoctialẽ. Et limes
qui ita secabit agrum decumanus uocabitur. Ducant̃ deinde aliæ duæ lineæ
nde his obliquæ: ita ut a septẽtrionis dextera leuaq; ad austri dextram leuãq; descẽdat.
Oẽs per eundem currant umbilicum. Oẽs inter se pares sint. Omnium interualla pa
ria. Quæ ratio semel in quoq; agro ineunda erit: uel sæpius: si libeat: ita uite ligno faci
enda: regulis paribus in tympanum exiguũ: sed circinatum adactis. Ratione qua do
ceo occurrendum ingeniis quoq; iperitorum est. Meridiem excuti placet: quoniã semp
est idem. Sol aũt quottidie ex alio cæli momento q̃ pridie oritur. Ne quis forte ad exortũ
capiendã putet lineam. Ita cæli exacta parte quod fuerit lineæ caput septẽtrioni: proxi
mum: a parte exortiua solstitialẽ habebit exortum: hoc ẽ longissimi diei: uentumq; aq
lonem: boream a græcis dictum. In hunc ponito arbores uitesq;. Sed hoc flante ne ara
to. Frugem ne serito. Semen ne iacito. Præstringit enĩ atq; præcellit hic radices arboꝝ
quas positurus afferes. Præmonitus esto. Alia robustis ꝓsunt: alia infantibus. Nec sum
oblitus i hac parte uentũ a græcis poni: quẽ cæciã uocant. Sed idẽ Aristotiles uir i mẽ
sæ subtilitatis qui ipsũ fecit rationẽ cõuexitatis mundi reddit: quia cõtrarius aqlo afri
co flat. Nec tñ eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sydera æstate media:
mutatq; nomen: & etesias uocat̃. Ergo cum frigidum senties caueto. Ac quacũq; aqui
lo prædicitur: tanto pniciosior septẽtrio est. In hunc aliæ: græciæ: hispaniæ: maritimæ
italiæ: cãpaniæ apuliæ: arbusta uineæq; spectant. Q ui mares concipi uoles: in hũc pa
scito: ut sic in eundẽ ineant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali africus: quẽ græ
ci lyba uocant. In hunc a coitu cũ se pecus circũegerit: fœminas conceptas esse scito.
Tertia a septẽtrione linea quã per latitudinẽ umbræ duximus & decumanã uocamus
exortũ habebit æquinoctialẽ: uentumq; subsolanũ a græcis apeliorem dictũ. In hũc sa
lubribus locis uillæ uineæq; spectent. Ipse leniter pluuius: tñ est siccior fauonio. Ex ad
uerso eius ab æqnoctiali occasu zephyrus a græcis nominatur. In hunc spectare oliu
ta Cato iussit. Hic uer incohat: aperitq; terras tenui frigore saluber Hic uites putãdi: fru
gesq; curandi: arbores serendi: poma inserendi: oleas tractandi ius dabit: afflatuq; nu
tricũ exercebit. Quarta a septentrione linea: eadem austro ab exortiua parte proxima
brumalem habebit exortum uentumq; uulturnũ: eurum a græcis dictũ: siccior ẽ & ip
sum tepidioremq;. In hunc apiaria & uineæ italiæ galliarumq; spectare debent. Ex ad
uerso uulturni flabit chorus: ab occasu solstitiali & occidẽtali latere septẽtrionis: a græ
cis dictus argestes. ex frigidissimis & ipse. sicut omnes qui a septentrionis parte spirãt.
Hic & grandines infert: cauendus & ipse non secus ac sepẽtrio. Vulturnus si a serena
celi parte: cœperit flare non durabit in noctem. At ubi subsolanus in maiorem partem
noctis extenditur: quisquis erit uentus: si feruidus sentiet: pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænuntiat terra siccescens: sed rorescens repente: austrum immittet
humescens in rore occulto.

Prognostica tempestatum. Ca. XXXV

T enim prædicta ratione uentorum ne sæpius. Eadem dicantur transire
e conuenit ad reliqua tempestatum præsagia: quoniam & hoc placuisse Vir
gilio magnopere uideo. Si quidem in ipsam messem sæpe occurrere prœ
lia uentorum damnosa imperitis refert. Tradunt enim eundem Democritum metente
fratre eius Demaso ardentissimo æstu orasse ut reliquæ segeti parceret: raperetque de
secta sub tectum: paucis mox horis sæuo hymbre uaticinatione approbata. Q uin imo
& harundinem non nisi impendente pluuia seri iubent: & fruges insecuturo hymbre.
Q uam ob rem & hæc breuiter contigemus scrutati maxime ptinentia. Primũq; a sole
capiemus præsagia. Purus oriẽs atq; nõ feruens serenũ diẽ nũtiat. At hybernã pallidus

grandinem. Si & occidit pridie serenus: & orit̃: tanto certior fides serenitatis. Cõcauus oriens pluuias prædicit. Item uentos: cum ãte exorientem eũ nubes rubescũt. Quod si & nigræ rubentibus interuenerint: & pluuias. Cum orientis atq; occidentis radii rubent: coire pluuias. Si circa occidentem rubescunt nubes. serenitatem futuræ diei spondent. Si in exortu spargentur: partim ad austrum: partim ad aquilonem: pura circa eũ serenitas sit licet. pluuiam tamen uentosq; significabunt. Si in exortu aut in occasu cõtracti cernentur radii hymbrem. Si in occasu eius pluet: aut radii in se nubem trahent asperam in proximum diem significabunt tempestatem. Cũ oriente radii non illustres eminebunt: q̃uis circũdati nube non sint: pluuiam portendent. Si ante exortum nubes globabuntur: hyemem asperam denuntiabunt. Si ab exortu repellentur: & ad occasum abibunt: serenitatem. Si nubes solẽ circũcludent: quãto minus luminis relinquẽt tanto turbidior tempestas erit. Si uero etiam duplex orbis fuerit eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes: maxima ostendetur tempestas. Si non abibunt: sed incũbent. a quocũq; uento fuerint: eum portendent. Si a meridie: & hybrem. Si oriens cingetur orbe: ex qua parte is se aperit: expectetur uẽtus. Si totus defluxerit: æqualiter serenitatẽ dabit. Si in exortu longe radios per nubes porriget: & mediis erit inanis pluuiam significabit. Si ante ortum radii se ostendent: aquam & uentum. Si circa occidentem candidus circulus erit: noctis leuem tempestatem. Si nebula: uehementiorem. Si candente sole: uentum. Si ater circulus fuerit: ex qua regione is eruperit: uentũ magnum. Proxima sunt iure lunæ præsagia. Quartam eam maxime obseruat ægyptus. Si splendens exorta puro nitore fulserit: serenitatem. Si rubicunda: uentos Si nigra pluuias portendere creditur. In quinta cornua eius obtusa pluuiam. Erecta & infesta uentos semper significant. Quarta tamen maxime. Cornu eius septemtrionale acuminatũ atq; rigidum illum præsagit uentum. Inferius austrum. Vtraq; recta noctẽ uentosam. Si quartũ orbis rutilus cinget: uentos & hymbres præmonebit. Apud Varronem ita ẽ Si quarto die luna erit directa: magnam tempestatem in mari præsagiet: nisi coronam circa se habebit: & eam sinceram: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyemãdum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura erit: dies serenos significabit. Si rutila uentos. Nigrescens hymbres. Si caligo orbis nubem incluserit: uentos qua se ruperint Si gemini orbes cinxerint: maiorem tempestatem. Et magis si tres erunt: aut nigri: aut interrupti atq; distracti. Nascens luna si cornu superiore obatro surget: pluuias decrescẽs dabit. si inferiore ãte pleniluniũ. si i media nigricia illa fuerit hymbrẽ i plenilunio Si plena circa se habebit orbẽ: ex quap te is maxĩe splendebit: ex ea uentum ostendet. si in ortum cornua crassiora fuerint: horridam tempestatem. si ãte quartam non apparuerit uento fauonio flante: hyemalis toto mense erit. si. xvi. uehementius flãmea apparuerit: asperas tempestates præsagiet. sunt & ipsius lunæ octo articuli: quotiens in angulos solis incidit: plerisq; inter eos tantum obseruantibus præsagia eius: hoc est. iii. vii xi. xv. xix. xxiii. xxvii. & interlunium: Tertio loco stellarũ obseruationẽ esse oportet. Discurrere eæ uidentur interdum: uentiq; protinus sequuntur. In quarũ parte ita præsagauere. Cælum cum æqualiter totum erit splendidum articulis temporũ quos proposuimus: autũnum serenum præsagabunt & frigidum. si uer & æstas nõ sine riguo aliquo transierint: autũnum serenum & densum minusq; uentosum facient. Autũni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarũ fulgor obrumbatur: uti neq; nubilo neq; caligine fluitans: graues denuntiantur tempestates. si uolitare plures stellæ uidebuntur: quo feruntur albescentes uentos ex iis partibus nuntiant. At si circa puræ stabunt: certos. si id in partibus pluribus fiet: inconstantes uentos effundent. Si stellarum errantium aliquam orbes incluserint: hymbres. Sunt in signo cancri duæ stellæ paruæ aselli appellatæ: exiguum inter illas spatium obtinente nubecula: quam præsepia appellãt. Hæc cũ cælo sereno apparere desierit: atrox hyems seqtur. Si

alterā earum aquiloniā caligo abstulerit:auster sæuit. Si austrinam:aqlo. Arquus cum sunt duplices:pluuias nuntiant. A pluuiis serenitatē non perinde certā. Circuli noui circa sydera aliqua:pluuiā. Cū æstate uehementius tonuerit q̄ fulserit: uentos ea parte denuntiat. E contra si minus tonuerit:hymbrem. Cū sereno cælo fulget: pluuiæ erūt & tonitrua:& hyemabit. Atrocissime aūt cū ex omnibus quattuor ptibus cæli fulgurabit. Cū ab aquilone tantū in posterum diem aquā portendit. Cū a septentrione uentum. Cū ab austro uel choro aut fauonio nocte serena fulgurauerit:uētum & hymbrē ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentū significant:hymbrē meridiana. Nubes cū sereno cælo feruntur:a quacūq; parte id fiet:expectentur uenti. Si eodē loco globabuntur:appropinquāte sole discutient. Et hoc si ab aquilone fiat:uentos:si ab austro:hymbres portendent. Sole occidente si ex utraq; parte eius cælū patet: tempestatem significabunt. Vehementius atræ ab oriente in noctem aquam minant. Ab occidente in posterum diē. Si nubes ut uellera lunæ spargentur multæ ab oriente aquā in triduum præsagient. Cum in cacuminibus montium nubes cōsident. hyemabit. Si cacumina pura fient:differenabit. Nube grauida candicante quod uocant tēpestatē albā grando īminebit. Cælo q̄uis sereno nubecula q̄uis parua uentū pcellosū dabit. Nebulæ e montibus descendentes aut cælo cadentes uel in uallibus sedentes serenitatē pmittunt. Ab his terreni ignes pxime significant. Pallidi náq; murmurātes tēpestatū nuntii sentiuntur. Pluuiæ ēt si in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flāma uentū. Et lumina cum præ se flāmas elidunt:aut uix accenduntur. Item cū in eo pendentes coaceruant sintillæ:uel cū tollentibus ollas carbo adhærescit:aut cū cōtentus ignis e se fauillam discutit sintillam ue emittit. uel cū cinis in foco concrescit:& cum carbo uehementer perlucet. Est & aquarū significatio. Mare si in tranquillo portu a cursu stabit:& murmurauerint intra se:uentū prædicit. Si idētidemq;:& hyemem & hymbrem. Littoris ripæq; si resonabunt tranquilla:asperā tempestatem. Itē maris ipsius tranqllus sonitus. spumæ ue dispsæ aut aquæ bullantes. Pulmones marini i pelago plurimum dierū hyemē portendunt. Sæpe & silentio intumescit:flatuq; altius solito iam intra se eē uentos fatetur. Equidē & montiū sonitus nemorūq; mugitus pdicunt. Et sine aura q̄ sentiatur folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ uolitans. Aquisq; pluma inatans. Atque ēt in campis tempestatē uenturam præcedēs suus fragor:& cæli quidē murmur nō dubiā habet significationem. Præsagiunt & animalia. Delphini tranqllo mari lasciuientes flatū ex qua ueniunt parte. Itē spargentes aquā. Item turbantes tranquillitatē. Loligo uolitans. Cōchæ adhærescentes:Echini affigentes sese:aut harena saburrantes tempestatis signa sunt. Ranæ quoq; ultra solitū uocales. Et fulicæ matutino clāgore Itē mergi anatesq; pēnas rostro purgantes uentū. Cæteræq; aquaticæ aues concurrantes. Grues in mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna fugientes. Grues silētio p sublime uolantes serenitatē. Sic noctua i hymbre garula:aut sereno tēpestatē. Coruiq; singulatu quodā latrantes:seq; cōcutientes si cōtinuabūt:uentos. Si uero carpti uocē resorbebunt:uentosū hymbrē. Gracculi sero a pabulis recedētes hyemē. Et albæ aues cū cōgregabunt. Et cū terrestres uolucres cōtra aquā clāgores dabūt pfundentes sese: sed maxīe cornix. Hirundo tā iuxta aquā uolitans ut pēna sepe pcutiat. Quaq; i arboribus habitant fugitantes in nidis suis. Et anseres cōtinuo clangore itempestiui. Ardea ī mediis harenis tristis. Nec mirū aquaticas aut in totū uolucres pſagia aeris sentire. Pecora exultantia & īdecora lasciuia ludentia eandē significationē habent. Et boues cælū olfactantes:seq; lambentes contra pilū. Turpesq; porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes. Segniterq; & contra industriam suam formicæ absconditæ cōcursantes aut pgerentes oua. Item uermes terreni erumpentes. Trifoliū quoq; inhorrescere & folia contra tempestatem subrigere certū est. Necnon & in cōuiuiis mensisq; nostris uasa qbus esculentum addit:sudorem repositoriis linquentia diras tempestates prænuntiant.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.XVIIII.IN QVO LINI NATVRA CONTINETVR ET MIRABILIA.

PROHEMIVM:

YDERVM QVOQVE tempestatũ quæ ratio uel impĩtis faciliatq; ĩdubitato mõ mõstrata ẽ. Verũ q̃a ĩtelligẽtibus nõ minus cõferũt rura depræhẽdendo cælo q̃ ſyderalis ſciẽtia. Agro colẽdo ꝓxima multi hortorũ curã fecere. Nobis nõ protinus trãſire ad iſta tẽpeſtiuũ uidet̃. Miramurq; quoſdã ſciẽt æ gratia eruditionis ſuæ gloriã ex hiſpetẽtes tã multa præteriſſe nulla mẽtione habita tot rerũ ſponte cura ue prouenientiũ: præſertim cũ pleriſq; earũ præcio uſuq; uitæ maior etiã q̃ frugibus ꝓhibeat̃ auctoritas. Atq; ut a cõfeſſis ordinamur utilitatibus: quæq; nõ ſolũ terras omnes: uerũ etiã maria repleuere: ſeritur: ac dici neq; inter fruges neq; inter hortẽſia poteſt linũ. Sed in qua nõ occurrere uitæ parte? Quod ue miraculũ maius? Hærbã eſſe quæ admoueat ægyptũ italiæ: in tantũ ut Galerius a freto ſiciliæ alexãdriã .eptima die ꝓuenerit: Babillus ſexta: ambo præfecti. Aeſtate uero ꝓxima Valerius Marianus ex prætoriis ſenatoribus a puteolis nono die leniſſimo flatu. Herbã eſſe quæ gadis Herculis colũnas ſeptimo die hoſtiã afferat: & citeriorẽ hiſpaniã quarto: ꝓuintiã narbonẽſem tertio: africã altero. Quod etiã molliſſimo flatu cõtingit. C. Flacco legato Vibii Criſpi pro cõſulis. Audax uita: ſcelerũ plena: aliquid ſeri ut uẽt s procellaſq; recipiat. Et parũ eſſe fluctibus ſolis uegi. Iam uero nec uela ſatis eſſe maiora nauigiis. Sed q̃uis amplitudini antẽnarũ ſingulæ arbores ſufficiant: ſup eas tamen addi uelorũ alia uela. Præterq; alia in proris & alia in puppibus pandi: ac tot modis prouocari mortẽ. Deniq; tam paruo ſemine naſci quod orbẽ terrarũ ultro citroq; portet: tã gracili auena: tã nõ alte a terra tolli: neq; id uiribus ſuis necti: ſed paſſũ tuſumq; & in molliciẽ lãnæ coactũ iniuria naturæ: ac ſũma audacia: & quo ꝓuenire nulla execratio ſufficit cõtra ĩuentorẽ dictũ ſuo loco a nobis: cui ſatis nõ fuit hominẽ in terra mori: niſi periret & inſepultus. At nos priore libro hymbres & flatus cauẽdos frugũ cauſa uictuſq; præmonebamus. Ecce ſeritur hominis manu: metitur eiuſdẽ hominis ĩgenio quod uentos ĩ mari optet. Præterea ut ſciamus fauiſſe pœnis: nihil gignit̃ facilius. Vt ſentiãus nolẽte id fieri natura: urit agrũ: deterioremq; ipſum facit.

De lini ſatione: & generibus eius: & quomõ ꝓficiat̃: & de mappis & lino nõ ardẽte: & quãdo primũ ĩ theatris uella. Ca. I.

Erit̃ ſabuloſis locis maxĩe: unoq; ſulco: nec magis feſtinat aliud. Vere ſatum s æſtate uelit̃: & hãc quoq; terræ iniuriã facit. Ignoſcat tamẽ aliq̃s ægypto ſerẽti: ut arabiæ indiæq; merces apportet. Ita ne & galliæ cẽſent̃ hoc reditu? Monteſq; mari oppoſitos eẽ nõ ẽ ſatis: & a latere oceani obſtare ipſũ quod uocãt inane. Cadurci: caleti: ruteni: bituriges: ultimiq; hoium exiſtimati morini: imo uero galliæ uniuerſæ uela texũt. Iã q̃dẽ & trãſrhenani hoſtes. Nec pulchriorẽ aliã ueſtẽ eorũ fœminæ nouere. Qua ãmonitiõe ſuccurrit q̃ M. Varro tradit in Serranorũ familia gẽtilitiũ eſſe fœminas linea ueſte nõ uti: In germania aũt defoſſi & ſub terra id opus agũt. Similiter ĩ italia a ratione alia. Nã inter padũ ticinũq; ãnes ſubiacẽt abiterna. in europa lino palma ſecũda. ĩ uicino eni halionis capeſſũt retouina. Et in æmilia uia fauẽtina candore. Halionis ſemp crudis fauẽtina præferũtur. Retouinis tenuitas ſũma dẽſitaſq;. Cãdor æque ut fauẽtini: ſed lanugo nulla. Quod apud alios gratiã: apud alios offẽſionẽ habet Neruoſitas filio æqualior pene q̃ coconeis: tinnituſq; cũ dẽte libeat expiri. ideo duplex

q̃ ceteris precium. Et hispania citerior habet splendorẽ lini præcipuũ torrentis: in quo politur natura: qui abluit terraconẽ. Et tẽuitas mira ibi primum carbasis repertis. Nam dudũ ex eadem hispania zoelicum uenit in italiam plagis utilissimũ. Ciuitas ea gallaciæ & oceano ꝓpinqua. Est sua gloria & cumano in campania ad pisciũ & halitũ capturã. Eadẽ & plagis materia. Neq; enĩ minores cunctis animalibus insidias: q̃ nobismet ipsis lino tendimus. Sed cumanæ plagæ cõcidunt apros: & hæ casses ue asperi ferri aciem cõuincunt. Vidimusq; iã tantæ tenuitatis: ut annulũ hominis cũ epidromibus trãsirent: uno portante multitudinẽ qua saltus cingerent̃. Nec id maxime mirũ: sed singula earũ stamina centeno qnquageno filo cõstare: sicut paulo ante Iulio Lupo qui in ꝑfectura ægypti obiit. Mirent̃ hoc ignorantes in ægyptii quondã regis quẽ amasyn uocant: thorace in rhodiorũ insula ostendi in templo Mineruæ. ccclxv. filis singula fila cõstare. Quod exemplũ per se expertum nuꝑ romæ ꝓdidit Mutianus ter consul: paruasque iam reliquias eius superesse: hac experimentũ iniuria. Italia ex pelignis etiãnum linis honorẽ habet: sed fullonũ tantum in usu. Nullũ est candidius lenæ ue similius: sicut in culcitris præcipuã gloriam cadurci optinent. Galliarũ hoc ad tormenta pariter inuentũ. Italiæ quidẽ mos ẽt nunc durat in appellatione stramenti. Aegypto lino minimũ firmitatis: plurimũ lucri. Quattuor ibi genera. tainiciũ: ac pelusiacũ: buticũ: tẽtiriticũ: cũ regionum noĩbus in qbus nascunt̃. Supior pars ægypti in arabia uergens gignit fruticem quẽ aliqui gossipion uocant. Plures xylon: & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est: similemq; barbatæ nucis defert fructũ. Cuius in exteriore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt eis in candore mollicia ue præferenda. Vestes inde sacerdotibus ægypti gratissimæ. Quartũ genus orthominũ appellant. Fit e palustri uelut harundine dumtaxat panicula eius. Asia genista facit lina ad retia præcipua: in piscando durantia frutice madefacto. x. diebus. Aethiopes indiq; e malis. Arabes cucurbitis in arboribus ut diximus genistis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligit̃: intumescente semine: aut colore flauescente. Tunc euulsum & in fasciculos manuales colligatũ siccatur in sole pendens cõuersis supne radicibus uno die: mox qnq; aliis in contrariũ inter se uersis fascium cacuminibus ut semen in mediũ cadat. Inter medicamina huic uis: & in quodã rustico ac prædulci italiæ transpadanæ cibo: sed iam pridẽ sacrorũ tantum gratia. Deinde post messem triticeã uirgæ ipsæ mergunt̃ in aquam solibus tepefactũ: pondere aliquo depressæ. Nulli enĩ leuitas maior. Maceratas indicio ẽ membrana laxatior. Iterũq; uniuersæ ut prius sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tũduntur stupario malleo. Quod ꝓximum cortici fuit stuppa appellatur: deterioris lini: lucernarũ fere luminibus aptior. Et ipsa tñ pectitur ferreis ahenis: donec oĩs membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio candore: mollicia. Linũq; uere & uiris decorũ est. Cortices quoq; decussi clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi digerendiq;. Iustũ est e qnquagenis fascium libris qnas denas carminari. Iterũ deinde i filo politur illisum crebro i silice ex aqua. Tectũq; rursus tunditur clauis: semper iniuria melius. Inuentum iam ẽ etiam quod ignibus non absumeret̃. Vinũ id uocant: ardentesq; in focis conuiuiorũ ex eo uidimus mappas sordibus exustis splendescẽtes igni magis q̃ possent aquis. Regũ inde funebres tunicæ corporis fauillã ab reliquo sepant cinere. Nascitur in desertis adustisq; sole indiæ: ubi non cadunt hymbres: inter diras serpẽtes: assuescitq; uiuere a[r]dendo. Rarũ inuentu: difficile textu ꝓpter breuitatem. Ruffus de cætero colos splendescit igni. Cũ inuentũ est æquat precia excellentium margaritarum. Vocatur autem a græcis assuestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus auctor est: lintheo eo circũdatam arborem surdis ictibus & qui nõ exaudiant̃ cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino: mulierũ maxime deliciis circa elim in achaia genito: quaternis denariis stipula eius pmutata quõdam ut auri. Reptaque lintheorũ lanugo e uillis nauiũ maritimarum maxime in magno usu medicinæ est: &

Linum hoc Lynum [?] esse uidetur nec est Cyprium [?] ... ita ... in ... de ... ex ... Mercurialy

cinis spodii uim habet. Est & inter papauera genus quoddam: quo candorem linthea præcipuum trahunt. Tentatum est tingi linum quoq;: & uestium isaniam accipere: in Alexandri magni primum classibus indo amne nauigantis: cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium. Stupueruntq; littora flatu uersicoloria splendente. Velo purpuro ad accium cũ M. Antonio Cleopatra uenit: eodẽq; effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantũ umbram fecere. Quod primus oium inuenit. Q. Catulus cũ capitoliũ dedicaret. Carbasina deide uela primus ĩ theatro duxisse traditur Lentulus Spinter appolinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum foꝝ romanũ ĩtexit. Viamq; sacrã ab domo sua ad cliuũ usq; in capitoliũ quod munere ipso gladiatorio mirabilius uisum tradũt. Deĩde & sine ludis marcellus Octauia sorore Augusti genitus in ædilitate sua auunculo. xi. cõsule chalen. augusti uelis foꝝ umbrauit: ut salubrius litigantes consisterent. Quantũ mutatis moribus. Catonis Cẽsorii q sternendũ quoq; in foꝝ muricibus censuerat. Vela nup colore cæli stellata per rudentes terræ etiã in amphitheatris principis Neronis rubent ĩ cauis ædium. & muscũ ac solem defendunt. Cætero mãsit candori ꝑtinax gratia. Honor ẽt & troiano bello. Cur enim nõ & prœliis ĩtersit ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamẽ pugnasse testis est Homerus: Hinc fuisse & nauiũ armamenta apud eundẽ ĩterpr ætati sunt eruditiores qũoniã cum sparta dixit significauerit sata.

De sparti natura. & quando primũ usus eius: & quomodo ꝑficiat̃ & quæ sine radice nascant̃: & uiuãt. Ca. II

s Parti quidem usus multa post sæcula cœptus est. Nec ãte pœnoꝝ arma: quæ primũ hispaniæ intulerũt. Hærba & hæc spõte nascens: & quæ nõ queat seri iuncusq; ꝓprie aridi soli uni terræ dato uitio. Nãq; id malum telluris ẽ: nec aliud ibi seri aut nasci põt. In africa exiguũ & inutile gignit̃. chartaginẽsis hispaniæ citerioris portio. Nec hæc tota: sed quatinus perit montes quoq; sparto opit. Hinc strata rusticis: eoꝝ hinc ignes facesq;. Hinc calceamina & pastoꝝ uestis: animalibus noxium præterq̃ cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriose euellit̃. Ocreatis cruribus manibusq; tectis manicis conuolutũ osseis ligneis ue conamẽtis. Nũc iam in hyemẽ uix. Facillime tamen ab idibus maiis in iunias hoc maturitatis tempus. Vulsum fascibus in aceruo adunatum biduo tertio resolutũ. Spargit̃ in sole siccat̃q;: & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optime sed & dulci si marina desit. Siccatumq; sole iteꝝ rigatur: si repente urgeat desideriũ: perfusum calida in folio: ac siccatum stans cõpendium opere fatet̃. Hoc aũt tunditur: ut fiat utile præcipue ĩ aqs: mariq; inuictũ. In sicco præferunt e canabi funes. Et spartũ alitur etiã diuersũ: ueluti natalium sit impensa. Est quidẽ eius natura interpolis. Rursusq; q̃ libeat uetustũ nouo miscetur. Veꝝ tamen cõplectetur animo: qui uolet miraculum æstimare: quanto sit ĩ usu omnibus terris nauiũ armamentis: machinis ædificationũ: aliisq; desideriis uitæ. Ad hos omnes usus quæ sufficiant minus. xxx. passuũ in latitudinẽ. A littore carthaginis nouæ minusq; in longitudine esse reperient̃. Longius enim uehi impendia ꝓhibent. Iunco græcos ad funes usos nomini credamus: quo herbã eam appellant. Postea Palmaꝝ foliis phyllyraq; manifestũ est. Et inde translatũ a pœnis sparti usũ ꝑq̃ simile est ueri. Theophrastus auctor est esse bulbi genus circa ripas amniũ nascens: cuius inter summũ corticem eamq; partẽ qua uescuntur esse laneã naturã: ex qua mapalia uestesq; quondã conficiebant̃. Sed neq; regionẽ in qua id fiat: neq; qcq̃ diligentius: præterq̃ eriophoron id appellari in exẽplaribus quæ equidem inuenerim tradit. Neq; omnino ullã mentionẽ habet bulbi geneꝝ circa ripas amniũ nascentis: cuius inter sũmum corticẽ eamq; partẽ qua uescunt̃ semper habet spartũ. Cuncta cura magna persecutus. ccccxc. ãnis ante nos: ut alio iam loco diximus. Quo apparet post id tẽporis spatiũ ĩ usũ uenisse spartũ. Et quoniã a miraculis reꝝ cœpimus: sequemur eoꝝ ordinẽ

in quibus uel maximū est aliquid nasci: aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc undiq; terra circundata: nullisq; fibris nixa aut saltē capillamentis: nec utiq; extuberante loco in quo gignunť: aut rimā agente. Neq; ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includunť: ut plane nec terrā eē possumus dicere: neq; aliud q̄ terræ callū. Siccis hæc fere & sabulosis locis frutetosisq; nascunť. Excedunt sæpe magnitudinē mali cotonei: ēt librali pondere. Duo eo℞ genera: harenosa dētibus inimica: & altera sincera. Distigũtur & colore ruffo nigroq;: & intus candido. Laudatissima quæ africæ crescunt. An ne ultimum id terræ? Neq; enī aliud intelligi pōt: malum ne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est. Et uiuat ne: an non haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enī ratio cōmunis est iis cū ligno. Lartio licinio prætorio uiro iura reddēte in hispania carthagine paucis his annis scimus accidisse mordenti tuber: ut deprehensus inde denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestū erit terræ naturam ī se globari. Quod certum est ex iis quæ nascuntur: & seri non possunt.

De mysi: & tuberib⁹: de fūgis pezicis: laserpitio: & magyderi & rubia & radicula: Ca. III.

Simile ē quod in cyrenaica ꝓuintia uocant mysi: præcipuū suauitate: odore: ac sapore: sed carnosius. Et quod in thracia cerauniū. De tuberibus hæc traduntur peculiariter. Cū fuerint hymbres autūnales ac tonitrua crebra: tunc nasci: & maxime e tonitribus: nec ultra annū durare: tenerrima aūt uerno eē. Quibusdam locis acceptanť riguis & seruntť sicut mytilenis. Negant nasci nisi exundatiōe fluminum inuecto semine aptiaris. Est aūt is locus in quo plurima nascunť. Asiæ nobilissima circa lampascū & alopeconesū: græciæ uero circa elin. Sūt & in fungo℞ genere a græcis dicti pezicæ: q sine radice aut pediculo nascunť. Ab his ꝓximū diceť auctoritate clarissimū: laserpitium: quod græci siliphion uocant: in cyrenaica ꝓuintia repertū cuius succū uocant laser magnificū in usu medicamentisq;: & ad pondus argentei denarii pensum. Multis iam annis in ea terra nō inueniť: quoniā publicani qui pascua cōducunt: maius ita lucrū sentientes depopulanť peco℞ pabulo. Vnus aūt caulis nostra reptus memoria Neroni principi missus ē. Si quando incidit pecus in spem nascētis: hoc deprehendiť signo: cū comederit dormiente ꝓtinus capra & sternutante. Diuq; iam nō aliud ad nos inuehiť: q̄ quod in ꝑside aut media & armenia nasciť laser multo infra cyrenaicū. Id quoq; adulteratum gūmi: aut sagopenio: aut faba fracta. Quo minus omittendū uidetur. C. Valerio. M. herēnio cōs. cyrenis aduecta romā publice laserpitii pondo. xxx. Cæsarē uero dictatorē initio belli ciuilis inter aurū argentūq; ꝓtulisse ex ærario laserpitii pondo. cxi. Id apud auctores græciæ euidētissimos īuenimus Natū hymbre piceo repente madefacta tellure circa hesperidū hortos syrtinq; maiorē. vii. annis ante oppidū cyrenarū quod conditum ē urbis nostre anno. cxliii. Vim autem illā ꝑ quattuor stadio℞ spatiū in africa ualuisse. In ea laserpitiū gigni solitū rem feram ac contumacē: & si coleret in deserta fugientē. Radice multa crassaq;: caule ferulaceo: haud simili crassitudine. Huius folia maspetū uocabant: apio. maxīe similia. Semē erat foliaceū. Foliū ipsum uero deciduū. Vesci pecora solita: primoq; purgari: mox pinguescere: carne mirabilē in modum iucunda. Post folia amissa caule ipso & homines uescebantur dococto: asso: elixoq;. Eorū quoq; corpora. xl. primis diebus purgante a uitiis Ex iis omnibus succus duobus modis capiebatur: e radice: atq; caule. Et hæc duo erāt nomina rhizias atq; caulias. Vilior ille ac putrescēs radice: cortex niger: & ad mercis adulteria. Succum ipsum in uasa cōiectum admixto furfure subinde cōcutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita fecissent putrescentem. Argumētū erat maturitatis color siccitasq; sudore finito. Alii tradunt laserpitii radicem fuisse maiorem cubitali: tuberq; in ea super terram. Hoc inciso profluere solitum succum ceu lactis supernato caule: quē magydarin uocarūt. Folia aurei coloris pro semine fuisse: cadētia a canis ortu: austro flāte. Ex iis laserpitiū nasci solitū ānuo spatio & radice & caule cōsumētibꝰ sese. hoc

& circumfodi solitum prodidere. Nec purgari pecora: sed ægra sanari: aut protinus mori: quod in paucis accidere. Persico Silphio prior opinio congruit. Alterx genus ē quod magydaris uocatur tenerius & minus uehemens: sine succo. Quod circa syriā nascit̃: non prouenīēs ī cyrenoica regione. Gignit̃ & in pnaso mōte copiosius: quibusdā laserpitiū uocantibus: pq; oīa adulterat̃ ei saluberrimæ utilissimæq; auctoritas. Rō sinceri prima in colore modice ruffo: & cū frangit̃: calido intus. Mox trāslucente gutta aquæ saliuaq; liquescit. Vsus in multis medicaminibus. Sūt etiānum duo genera nō nisi sordido nota uulgo: cū quæstu nullo polleāt. In primis rubia tinguēdis lanis & corius necessaria. Laudatissima italica: & maxīe suburbana: & omnes pene puintiæ scatent ea: Spōte puenit: serit̃q; similitudīe eruiliæ. Verx spinosus ei caulis & geniculatus hic est quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubia ē. Quod in medicina usus habet suo dicemus loco. At quæ uocat̃ radicula lauādis demū lanis succū habet: mirx quantū cōferens candore, molliciaq;. Aeque nascit̃ satiua ubiq;: sed spōte præcipua ī asia syriaq; saxosis & asperis locis. Trāseuphratē tamē laudatissima caule ferulaceo tenui: & ipsis cibis indigenarx expetito: & unguēti qcqd sit: cū quo decoquat̃ folio oleæ. Isatin. græci uocāt: floret æstate: grata aspectu: uerx sine odore spinosa & caule lanuginoso. Semen ei nullū: radix magna: quæ cōcidit̃ ad quē dictū est usum.

De hortorx cura: & digestio terræ nascētiū præter fruges & frutices. Ca. IIII.

EX his superest reuerti ad hortorx curā: & suabte natura memorādā. Et quoniā antiquitas nihil prius mirata est: q̄ & hesperidū hortos: ac regū Adonis & Alcinoi. Iteq; pēsiles: siue illos Semiramis siue assyriæ rex Cirus fecerit: de quorx ope alio uolumīe dicemus. Romani qdem reges ipsi coluere. Quippe etiā Supbus Tarquinus nūtium iliū sæuū atq; sanguinariū remisit ex horto. In. xii. tabulis legū nostrarum nusq̄ noīatur uilla: semper in significatiōe ea hortus. In. horti uero hærediū. Quā rem comitata est & religio quædā: hortosq; & fores tantū cōtra inuidentiū fascinationes dicari uidemus. In remedio satyrica signa quāq̄ hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iā quidē hortorx noīe ī ipsa urbe delicias: agros uillasq; possidēt. Primus hoc instituit athenis Epicurus hortorx magister. Vsq; ad eū moris nō fuerat ī oppidis haberi rura. Romæ quidē p se hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellū q̄to īnocentiore uictu. Mergi enim credo in pfunda satius ē: & ostrearx genera naufragio exquiri Aues ultra phasidē amnē peti: & fabuloso qdem terrore tutas: īmo sic preciosiores. Alias in numidia atq; æthiopia in sepulchris aucupari: aut purgari cū feris mādi ab eo cupientē quod mandat alius. At hercule q̄ uilia hæc q̄ parata uoluptati satietatiq;: nisi eadem quæ ubique indignatio occurreret; Ferendū sane fuerit exqsita nasci poma: alia sapore: alia magnitudine: alia monstro: pauperibus īterdicta. Inueterari uina saccisq; castrari. Nec cuiq̄ adeo longā esse uitā: ut nō ante se genita potet. E frugibus quoq; quoddā alimentū excogitasse luxuriā: ac medullā tantū earx: superque pistrinarx operibus & ex celaturis: uiuere alios pane procerx: alios uulgi: tot generibus usque ad infimam plebem descendente aīa. Et iam ne in hærbis discrimen īuentū ē? Olusque differentiā facere in cibo: etima uno asse uenali? Et in his aliqua quoq; sibi nasci tribus negant. Caule in tantū signato: ut pauperis mensa non capiat. Siluestres fecerat natura horridos: ut quisq; demeteret passim. Ecce altiles spectant̃ asparagi. Et rauēna ternis libris rependit. Heu pdigia uentris: mirx esset non licere carduis pecori uesci: nō licet plebei Aquæ quoq; seperant̃. Et ipsa naturæ elementa ui pecunie discreta sunt. Hi niues: illi glaciem potant: pœnas montiū in uoluptatē gulæ uertunt. Seruat̃ algor æstibus: excogitaturq; ut alienis mensibus nix algeat. Decoquūtur alias quas mox & illas hyemant Nihil itaq; homini sic: qumodo rerx naturæ placet. Etiā ne hærba alqua diuitiis tantum pascit̃. Nemo sacros auētinosq; mōtes & iratæ plebis secessus circūspexerit? Mōs enim certe æquabit quos pecunia supauerit. Itaq; hercule: nullum macelli uectigal

maius fuit romæ clamore plebis icusantis apud oẽs principes: donec remissum est por/torium mercis huius: compertũq; non aliter quæstuosius censum haberi aut tutius: ac minore fortunæ iure: cũ credatur pensio ea pauperũ. Is in solo sponsor ẽ: & sub die redditus: superficiesq; cælo quocũq; gaudens. Hortoꝝ Cato prædicat callẽtes. Hinc primum agricolæ existimabant̃ prisci: & sic statim faciebãt iudicium: nun quæ eẽt in domo materfamilias. Et enĩ hæc cura fœminæ dicebat̃: ubi indiligens esset hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendũ est. Nec caules ut nunc maxime ꝓbabant: damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario: Id erat oleo parcere. Nam carnis desideria ẽt erant in exprobratione. Horti maxime placebant quia nõ egerent igni: parcerẽtq; ligno. Expetita res & parata sẽp: unde & acetaria appellabant̃. Facilia concoqui: nec oneraturo sensum cibo: & quæ minime accenderent ad desiderium panis. Pars eorum ad condimenta ptinens fatetur non domi uersurã fieri solitã. Atq; non indicũ piper q̃/situm: quæq; transmara petimus. Iam quoq; in fenestris suis plebs urbana in imagine hortoꝝ quottidiana oculis rura præbebant: anteq̃ præfigi ꝓspectus oĩs coegit multitudinis ĩnumeræ sæua latrocinatio. Quã ob rem sit aliquis & his honos: ne ue auctorita/tem rebus uilitas adimat. Cum præsertim ẽt cognomina procerũ inde nata uideamus. Lactucinosq; in ualeria familia non puduisse appellari: & cõtingat aliqua gratia operi curæq; nostræ. Virgilio quoq; cõfesso q̃ sit difficile uerborũ honorem tã paruis ꝓhibe/re. Hortos uillæ tingendos nõ est dubium: riguosq; maxime habendos: si contingat ꝓfluo amne. Si minus e puteo pertica organis ue pneumaticis tollendo: non haustu rigãdo. Solũ proscindendũ a fuonio: in autũnum præparandũ est post. iiii. dies: iterandũq; ante brumã. Octo iugerũ operis palari iustũ est. Fimum tres pedes alte cũ terra misceri. Areis distingui: easq; resupinis puluinoꝝ toris ambiri singulis tramitũ sulcis: qua det̃ accessus homini: scatebrisq; decursus. In hortis nascentiũ alia bulbo cõmendantur: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroq;: alia semine: alia cortice: alia cute aut carthilagine alia carne: alia tunicis carnosis. Alioꝝ fructus in terra est: alioꝝ & extra: alioꝝ non nisi extra. Quædam iacent crescuntq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent quãq̃ grauiora multo etiam iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis carthilagine. Cortex huic uni maturitate transit in lignum. Terra conduntur raphani: napiq; : & rapæ: atq; alio modo inulæ: cicer: pastiacæ. Quædam uocauimus ferulacea ut anetum: maluas. Nanq; tradunt auctores in arabia maluas septimo mense arborescere: baculoꝝ usũ præbere exemplo. Sed & arbor est malua in mauritania lixi oppidi æstuario: ubi hesperidum horti fuisse produntur. cc. passibus ab oceano iuxta delubrum Herculis antiquius gaditano ut ferunt. Ipsa altitudinis pedes. xx. crassitudinis quam circũplecti nemo possit. In simili genere habebitur & canabis. Necnon & carnosa aliqua appellabimus: ut spongias in humore pratorum enascentes.

Natura & genera & hystoria nascentium in hortis rerum Ca. V.

f Vngorum enim callum in ligni arborũq; natura diximus: & alio genere tuberum pauloante. Carthilaginei generis extraque terrã est cucumis: mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo qppe non die cõtigit ei: pensiles eorum hortos promouẽtibus in osles rotis olitoribus. Rursusque hibernis diebus intra specularium munimẽta reuocantibus: Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato apud antiquos greciæ auctores scriptum est seri oportere ut dulciores fiant. Crescunt qua cogũtur forma. In italia uirides & quã minimi. In prouintiis quã maximi & citri/ni aut nigri. Placent copiosissimi affricæ ac grãdissimi. Ast cum magnitudine excesser̃e pepones uocãtur. Viuũt hausti in stomacho in posterum diem: nec perfici queunt. In cibis nõ insalubres: tamen plurimũ natant. Oleum odore mire. Nec minus aquas dili/gunt. Desecti quoque ad eas modice distantes adrepunt. Contra oleum refigiunt. Aut si quid obest: uel sipẽdeant: curuantur. Idque uel una nocte deprehenditur. Si uas cũ

aqua subiiciatur a quattuor digytorum interuallo descendentibus ante postea diem. At si oleum eodem modo sit in hamos curuatis. Iidem in fistula flore dimisso mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in campania prouenit mali coto nei effigie. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum: melo peponas uocant. Non pendent hi: sed humi rotundant. Mirum in his præter figurã: colo remq; & odorem: q maturitatem adepti quãq nõ pendentes statim a pediculo recedũt Columella tradit suum cõmentum ut toto anno cõtingant. Fruticem rubi quastissimum in apricum locum transferre: & recidere duum digytorum relicta stirpe circa æqui noctium uernum. Ita in medulla rubi semine cucumeris ĩsito terra minuta fimoq; cir cumageratas resistere frigori radices. Cucumerum græci tria genera fecere. Laconicum: scitalicum: boeticum. Ex iis tantũ laconicum aqua gandere. Sunt qui hærba quæ uo catur culix nomine trita semen eorum maceratum seri iubeant ut sine semine uascantur Similis & cucurbitis natura dũtaxat in nascendo. Aeque hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo semine in terra sexqpedali: fossura inter æquinoctiũ uernũ & solstitium. Parilibus tamen aptissime. Aliqui malunt ex chalen. martii cucurbitas: & nonis cucumeres: & per qnquatros serere simili modo reptantibus flagellis scandentes per artesũ aspera in tectum usq; natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo stan di non sunt: uelocitas pnix: leui umbra cameras ac pergulas operientes. Inde hæc duo prima genera. Camerarium: & plebeium: quod humi creditur. In priore mire tenui pe diculo libratur pondus ĩmobile aure. Cucurbita quoq; omni modo fastigatur uaginis maxime uitilibus: coniecta in eas postq̃ defloruit: crescitq qua cogitur forma. Plerumq; & draconis intorti figura. Libertate uero pensili concessa: iam uisa est nouem pedum lon gitudinis. Particulatim cucumis floret: sibi ipse superflorescens. & ficciores locos patit candida lanugine obductus: magisq; dum crescit. Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atq; ex eo in totum natura diuersa. Nuper in balnearum usum ue nere urceorum uice. Iam pridem uero etiam cadorum ad uina cõdenda. Cortex uiridi tener Deraditur nihilominus cibis. Cibos salubres ac leues pluribus modis existimant: q psi ci humano uentre non queant: sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fue rint proceras pariunt. Item ab imis: sed non cõperandas supradictis: quæ in medio ro tundas: quæ lateribus crassas breuioresq;. Siccant in umbra: & cũ libeat serere in aqua macerantur. Cibis quos longiores tenuioresq; eo gratiores. Et ob id salubriores quæ pẽ dendo creuere: minimumq; seminis tales habent: duricia eius in cibis gratiam termi nante. Eas quæ semini seruantur ante hyemem præcidi non est mos. Postea fumo sic cantur condendis hortensiorum seminibus rusticæ supellectili. Inuenta est ratio qua ci bis quoq; seruarentur. Eodemq; modo cucumis usq; ad alios pene prouentus: & id q dem iniuria fit. Sed & scrobe opaco in loco harena substrato foenoq; sicco opertos : ac deinde terra uirides seruari tradunt. Sunt & siluestres in utroq; genere & omnibus fe re hortensibus. Sed & his medica tantum natura est. Quam obrem differentur ĩ sua uolumina. Reliqua chartilaginum natura terra occultantur omnia. In quibus de ra pis. abunde dixisse poteramus uideri: nisi medici masculini sexus facerent in his rotun da. Latiora uero & concaua foeminini: præstantiora suauitate: & ad condiendũ facilio ra: quæ sæpius sata transeunt in marem. Iidem naporum qnq; genera fecere. Corinthiũ cloeneũm: lyotasium: boeticum: & quod per se uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinẽ adolescit corinthium nuda fere radice. Solũ enim hoc genus supne tendit: non ut cæ tera in terram. Lyothasium qdã thracium appellant: frigorum patientissimũ. Ab eo boe ticũ dulce est: rotunditate etiã breui notabile. Neq; ut cleonæũ prælongũ in totũ qui dem. Quorum tenuiora folia ipsi quoq; dulciores. Quorũ scabra & angulosa & horrida amatiores. Est præterea genus siluestre: cuius folia sunt erucæ similia. Palma romæ.

amiterninis datur: inde mursiis: tertia nostratibus. Cætera de satu eorum i rapis dicta sūt Cortice & chartilagine cōstant raphani. Multisq; eorum cortex crassior ēt q̄ quibusdam arborū. Amaritudo plurima illi est: & pro crassitudine corticis. Cætera quoq; aliquādo lignosa. Et uis mira colligendi spiritū: laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis utiq; si pxime olus mandatur. Si uero cum oliuis diruptis rarior fructus fit: minusq; fœtidus. Aegypto mire celebratur ppter olei fertilitatem: quod de semine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt serere: si liceat quoniā & quæstus plus q̄ e frumento & minus tributi ē: nullūq; copiosius oleum. Genera raphani græci fecere tria foliorum differentia: crispi: atq; lenis: & tertiū siluestre. Atq; huic leuia quidē folia: sed breuiora ac rotunda: copiosaque atq; fruticosa. Sapor aūt asper: & medicamenti instar ad eliciandos aluos. Et i prioribus tamen differentia seminis est: quoniā aliqua ad modum exiguum ferunt. Hæc uitia nō cadunt nisi in crispa folia. Nostri alia fecere genera. Algidense a loco longū atq; trāslucidum. Alterū rapi figura: quod uocant syriacū: suauissimū fere ac tenerrimū: hyemisq; patiens. Præcipuum tn̄ est quod e syria non pridem aduectum apparet: quoniā apud auctores nō reperitur. Id autem tota hyeme durat. Etiānum unum siluestre græci cheria n uocant: pontici armon: alii leucē: nostri armoratiam fronde copiosius q̄ corpore. In oībus autem pbandis maxime spectant̄ caules: in initio enim rotundiores crassioresq; ac longis canalibus: Folia ipsa tristiora: & angulis horrida. Seri uult raphanus terra soluta humida. Fimum odit: palea contentus. Frigore adeo gaudet: ut i germania infantiū puerorum magnitudinem æquet. Seritur post idus febru. ut uernus sit. Iterumque circa uulcanalia quæ satio melior. Multi & martio & aprili serunt & septembri. Incipiente incremento confert alterna folia circumobruere: ipsos uero accumulare. Nam qui extra terram emerserit durus fit atq; fungosus. Aristomachus detrahi folia per hyemem iubet: & ne lacunæ stagnent accumulare. Ita in æstate grandescere. Quidam pdidere si palo adacto cauerna palea insternatur in sex digytorum altitudine: deinde semen fimumq; & terra congeratur ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen salsis aluntur. Itaq; etiam talibus aquis irrigantur. Et in ægypto nitro sparguntur: ubi sunt suauitate præcipui. In totum quoq; salsugine amaritudo eorum eximitur: fiuntque coctis similes. Nanq; & coctis dulcescunt: & in naporum uicem trāseunt. Crudos medici suadent: ad colligenda acria uiscerum dandos cum sale ieiunis esse: atq; ita uomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis necessarium hunc succū: quādo phthesin cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in ægypto regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus. Atq; ut est græca uanitas: fertur in templo Apollinis delphis adeo cæteris cibis prælatus raphanus: ut ex auro dicaretur raphanus: beta ex argento: rapum e plumbo. Scires non ibi genitū Mānium Curium īperatorem: quē in hospitio legatis aurū repudiaturo afferentibus rapū torrentem in foco inuentum ānales nostri prodidere. Scripsit & Marchion græcus de raphano unum uolumen. Vtilissimi in cibis hyberno tempore existimantur. Iidemq; dentibus semp inimici: quoniā atterant. Ebora certe poliunt. Odiū iis cum uite maximum: refugitq; iuxta satos. Lignosiora sunt reliqua in carthilaginum genere a nobis posita. Mirūq; omnibus uehementiam saporis inesse. Ex iis pastinacæ unū genus agreste sponte puenit: staphylinos græcæ dicit̄. Alterum seritur radice uel semine primo uere uel autūno. Vt Hygino placet februario: augusto: septembri: octobri: solo q̄ altissime refosso. Annicula utilis esse incipit: bima utilior: gratior autūno: patinisq; maxime Et sic quoq; uirus illi intractabile est. Hibiscum a pastinaca gracilitate distat. Damnatum cibis: sed medicinæ utile. Est & quartum genus in eadem similitudine pastinacæ damnatū in cibis: sed medicine utile. Est & quartū genus in eadē similitudie pastiacæ quā nostri gallicam uocant: græci uero glau con. Cuius genera ēt quattuor fecere: inter medica dicendū. Siser & ipsum Tyberius princeps nobilitauit flagitans oībus ānis

a germania Geldub a appellatur castellum rheno impositum: ubi generositas pcipua Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus: qui in decoctis extrahitur: amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulso in cibis temperata etiam in gratiam uertitur. Neruus idem & pastinacæ maiori dumtaxat anniculæ. Siser his seritur mensibus: februario: martio: aprili: augusto: septembri: octobri. Breuior his est: sed torosior amariorq; inula per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis austeritas euicta gratiá inuenit. Náq; & in pollinem tundit arida: liquidoq; dulci temperatur: & decocta postea aut asseruata uel macerata pluribus modis. & tunc mixta defruto: aut subacta melle: uuisq; passis: aut pinguibus cariotis. Alio rursus modo cotoneis: malis: uel sorbis: aut prunis. Aliquando pipere aut thymo uariata defectus præcipue stomachi excitat. Illustrata maxime Iuliæ Augustæ quottidiano cibo. Superuacuũ eius semen: quoniá oculis ex radice excisis ut harundo seritur Et hæc aũt seritur & siser & pastiaca utroq; tempore uere & autũno magnis seminum interuallis. Nulla ne minus q̃ ternoꝝ pedum: quoniá spatiose fruticat. Siser át transferre melius. Proxima his est bulboꝝ natura: quos Cato in primis serendos præcipit: celebransq; megaricos. Veꝝ nobilissima est scylla: quáq̃ medicamini nata acetoq; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior: sicut nec uis asperior. Duo genera medicæ. Masculus albis foliis. fœmina nigris. Et tertium genus est cibis gratum. Epimenidum uocať angustius folio: ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt atæ bulbis circa latera natis. Et ut crescant: folia quæ sunt in his ampla: deflexa circa sobruuntur. Ita succum omnẽ in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissime in balearibus ebusoq; insulis: ac per hispanias. Vnum de iis uolumen condidit Pythagoras philosophus: colligens medicas uires: quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore: magnitudine: suauitate. Quippe cum quidá crudi mandantur: ut in cheronneso taurica. Post hos in africa nati maxime laudátur. Mox apuli genera græci hæc fecere. Balbinon: sitanion: pithyon: acrocorion: egylops: isorrynchiõ. In hoc miꝝ imas eius radices crescere hyeme. Verno át cum apparuerit uiola: minui ac contrahi: tum deinde bulbum pinguescere. Est inter genera quod ægypto aron uocát. scyllæ proximum amplitudine: foliis lapati: caule recto: duum cubitorum baculi crassitudine: radice mollioris naturæ: quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer. At deteriores illico fiunt si finduntur. Signum maturitatis folia inarescẽtia ab imo. Vetustiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusq; laus & grandissimis. Amaritudo plerisq; in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbus non nasci nisi ex semine priores tradiderunt. Sed & in prenestinis campis sponte nascuntur: ac sine modo etiam in remoꝝ aruis.

De hortesium hærbaꝝ radicibus: foliis: floribus: coloribus. Ca. V.

h Ortensibus omnibus fere singulæ radices: ut raphano: betæ: apio maluæ. Amplissima autem lapato: ut quæ descendat ad tria cubita. Siluestri minores tumidæ. Effossa quoq; diu uiuit. Quibusdam tamen capillatæ: ut apio: maluæ. Quibusdam surculosæ: ut ocimo. Aliis carnosæ: ut betæ: aut magis etiãnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant: ut raphano & rapis. Quorundam geniculatæ sũt ut graminis. Quæ rectam non habent radicem statim plurimis nituntur capillamentis: ut atriplex: & blitum. Scylla autem & bulbi & cepe & alium non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice q̃ folio: ut calax: perdiotum crocum. Florent uero cum fraxino serpillium: ambrotonum: napi: raphani: menta: ruta: & cætera quidem deflorescunt cum cœpere. Ocimum autem particulati & ab imo incipit. Qua de causa diutissimæ floret. Hoc & in heliotropio hærba euenit. Fols aliis cádidús: aliis luteus: aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus origano: inulæ: & aliquando rutæ iniuria læsæ. Maxime cõcaua sunt cepe. getio. Alliũ cepasq;

inter deos iureiurando habet ægyptus. Cepe genera apud græcos sarda: samothraciat halsidena: setania. Item scirta. Ascalonia ab oppido iudææ nominata. Omnibus etiam odor lachrymosus & præcipue cypriis: minime gnidiis. Oíbus corpus tutum pinguidi nis earum carthilagine. E cunctis setania minima: excepta tusculana: sed dulcis. Scirta autẽ & ascalonia conduntur. Scirtam hyeme cum coma sua relinquunt. Vere folia de trahunt: & alia subnascuntur iisdem diuisuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoq; generibus detrahi iubent: ut in capita crescant potius q̃ in semetipsa. Ascalonia rum propria natura. Etenim uelut steriles sunt ab radice: & ob id semine seri illas non deponi iussere græci. Præterea serius circa uer cum germinant transferri. Ita crassesce re. Et tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandũ aũt in his est: quoniã natura celeriter putrescunt. Si deponantur: caulẽ amittunt: & semen ipsæq; euanescũt Est & colorꝫ differentia. Samo enim & sardibus candidissime ꝓueniunt. Sunt in hono re & creticæ: de quibus dubitant ante eædem sint: quæ ascaloniæ: quoniã satis capita crassescunt: depositis caulibus & semine. Distant sapore tantũ dulci. Apud nos duo pri ma genera. Vnum cõdimentarium: quod illi getion: nostri pallacanam uocant. Serit̃ mensibus martio: aprili: maio. Alterũ capitatum æque ab æquinoctio autũni uel fauo nio. Genera eius austeritatis ordine africana: gallica: tusculana: amiternina. Optía aũt quæ rotundissima. Item ruffa acrior q̃ candida: sicca q̃ uiridis: & cruda q̃ cocta: sicca q̃ condita. Seritur amiternina frigidis & humidis locis: & sola alii modo capite: reliquæ se mine. Proximaq; æstate nullum semen emittunt: sed caput tantum quod inarescit. Se quenti autem anno permutata ratione semen gignitur. Caput ipsum corrumpitur.
Ergo oíbus annis seperatim semen cepe causa seritur. Seperatim cepe seminis. Seruant̃ autem optime in paleis. Getium pene sine capite est: ceruicis tantum longæ: & ideo to tum in fronde: sæpiusq; resecatur ut porrum. Ideo & illud serunt non deponunt. Cæ tero cepas ter fosso solo seri iubent: extirpatis radicibus hærbarũ. In iugero denas libras Intermisceri satureiam: quoniam melius ꝓueniat. Runcari præterea: & sarriri si nõ sæ pius quater. Ascaloniam mense februario serunt nostri. Semen ceparum nigrescere in cipiens anteq̃ marcescat metunt. Et de porro in hanc cognitionẽ dici conuenit: præser tim cũ sectiuo nuper auctoritatem dederit princeps Nero: uocis gratia ex oleo æstatis mensium oíbus diebus. Nihilq; aliud ac ne pane quidẽ uescendo. Seritur semine ab æq noctio autũno si sectiuum facere libuerit densius. In eadẽ area secatur donec deficiat: stercoraturq; semper: si nutritur in capita anteq̃ secetur: cũ increuerit: in aliam aream trãsferatur sũmis foliis leniter recisis ante medullã & capitibus retractis tunicis ue ex tremis. Antiqui silice uel tegula subiecta capita dilatabant. Hoc item de bulbis. Nunc sarculo leuiter cõuelluntur radices ut delumbatæ alant. neq; distrahant. Insigne q; cũ fimo lætoq; solo gaudeat: rigua odit: & tamen ꝓprietate quadã soli constat. Laudatissi mus in ægypto: mox orchiæ atq; aritiæ. Sectiui duo genera. Hoc hærbaceum folio in cisuris eius euidentibus: quo utuntur medicamentarii. Alterum genus suauidioris fo lii rotundiorisq;: incisuris leuioribus. Fama est Melã equestris ordinis rerũ ex procura tione a Tyberio principe accersitum in sũma desperatione succo porri ad triũ denario rum argenteorũ põdus hausto cõfestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem modũ ne gant noxium esse. Alliũ ad multa ruris præcipue medicamenta ꝓdesse creditur. Tenu issimis & quæ seperantur in uniuersũ uelatur mẽbranis: mox pluribus coagmentatur nucleis: & iis seperatí uestitis. Asperi saporis: & quo plures nuclei fuere hoc est asperius Tedium huic quoq; halitu ut cepis: nullũ tamen coctis. Generũ differentia ĩ tempore. Præcox maturescit. lx. diebus tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere græ ci appellauere allium cyprium: alii antiscordon: præcipue africe celebratum inter pul mentaria ruris grandinis. Alio trito in oleo & aceto mirũ quantũ increscat spuma.
Quidam & allium ulpicũ in plano seri uetãt: castellatimq; grumulis ĩponi distantibus

inter se pedes ternos. Inter grana quattuor digyti interesse debent: simul atq; tria folia eruperint sarriri. Grandescunt quo sæpius satriuntur. Maturescentiū caules depressi in terram obruūtur. ita cauet ne in frondem luxuriēt. In frigidis utilius uere seri quā autumno. Cæterum ut odore careant omnia hæc iubentur seri cum luna sub terra sit colligi cum in coitu. Sine iis Menander e græcis auctor est: alium edentibus si radicē betæ in pruna tostam superederint: odorem extingui. Sunt qui & alium & ulpicū inter cōpitalia ac saturnalia seri aptissime putent. Allium & semine puenit sed tarde. Primo enim anno porri crassitudine capite efficitur: sequenti diuidit: tertio consummatur Pulchriusq; existimatur tale. A quibusdā in semen exire uetatur. Sed intorqueri caulis sationis gratia: uti caput ualidius fiat. Quod si diutius allium cepeq; inueterari libeat aqua salsa tepida capita intinguenda sunt. Ita diuturniora fient: melioraq; usui: sed in satu sterilia. Alii contenti sunt primo super prunas suspendisse: abundeq; ita proficii arbitrantur: ne germinent. Quod facere allium cepamq; extra terrā quoq; certū ē: & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optime seruari putant. Allium est ī aruis sponte nascens: alum hoc uocant: quod aduersus improbitatem alitum depascentium semina: coctum ne renasci possit: abiicitur: statimq; quæ deuorauere aues stupētes manu capiuntur: & si paulum commorauere resupitæ. Est & siluestre quod ursinum uocant odore molli: capite pretenui: foliis grandibus.

Quoto die quæq; herbæ nascuntur satæ: & quomodo quæq; formantur: uel digerantur: & quoꝝ singula genera: & quoꝝ plura. Ca. VI

IN hortu satoꝝ celerrime nascunt ocimum: blitū: napus: eruca. Tertio enim die erumpunt anetum quarto: lactuca qnto: raphanus sexto: cucumis & cucurbitæ septimo: prior cucumis: nasturtium ac sinapi qnto. beta æstate sexto hyeme decimo: atriplex octauo: cepe. xix. aut. xx. getium. x. aut. xii. Cōtumacius coriandrum. Cunila quidem & origanū post. xxx. diem Omniū difficillime apium. xl. enim die cum celerrime maiore ex parte emergit. Aliquid & seminū ætas confert: quoniā recentiora maturius gignunt. In porro: getio: cucumere: cucurbita. Ex uetere aūt celerius proueniunt apium: beta: cardamum: cunilla: origanum: coriandrum. Miꝝ in betæ semine non enim tota eo anno gignitur: sed aliquid sequente: aliquid tertio. Itaque ex copia seminis modice nascitur. Quædam anno tantum suo pariunt: quædam sæpius sicut apium: porrum: getium: Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda: aliquibus oblonga: paucis foliaca & lata: ut atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata: ut cumino. Differunt & colore nigro candidoq; item duricie. Surculacea in folliculo sunt raphano: sinapi: rapo. Nudum semen apii: coriandri: aneti: fœniculi: cumini. Cortice obducta bliti: betæ: atriplicis: ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius. Cum maledictis ac probris serendum præcipiunt: lætius proueniet. Satum etiam pascitur terra adacta cuminum: & qui serunt precantur ne exeat. Quæ in cortice sunt difficillime maturescunt: maximeq; ocimum: & gyt. Siccantur omnia ac sunt fœcunda. Vtiq; meliora nascuntur aceruatim sato semine: q̄ sparso. Ita certe porrum & allium serunt in laciniis colligatū Apium etiam paxillo cauerna facta ac fimo ingesto. Nascuntur autem omnia aut semine aut auulsione. Quædam semine & surculo: ut ruta: origanum. Ocimum præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmæ altitudinem. Quædam & radice & semine: ut cepa: allium: bulbi: & si quorum radicem minimi florum relinquunt. Eorum uero quæ a radice nascuntur radix diuturna & fruticosa est: ut bulbi: getii: scyllæ. Fruticant alia & non capite: ut apium: & beta. Caule reciso fere quidem omnia regerminant: exceptis quæ non scabrum caulem habent. Ex in usu uero ocimum: raphanus lactuca. Hanc etiam suauiorem putant a regerminatione. Raphanus utiq; iucundior detractis foliis anteq̄ decaulescat. Hoc & in rapis. Nam & eadem direptis foliis cooperta

terra crescunt: durantq; in æstate. Singula genera sunt ocimo: lapato: blito: nasturtio: erucæ: attriplici: coriandro aneto. Hæc enim ubiq; eadem sunt: neq; aliud alio melius usquam. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant: sicut apes furtiuas pessime. Nascuntur etiam non sata mentastrum: nepeta: intubum: pulegium. Contra plura genera sunt eorum quæ diximus: dicemusq; in primis de apio.

Natura & genera & hystoriæ ad cōdimenta in horto satarꝫ reꝫ. xxxvi. Ca. VII.

Deni quod sponte in humidis nascitur helioselinū uocatur uno folio: nec hirsutū. Rursus in siccis hipposelinū: pluribus foliis: simile helioselino. Tertium est oreoselinum cicutæ foliis: radice tenui: semine aneti: minutiore tñ. Est aūt satiuis differentia in folio denso crispo: aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore ac crassiore. Et caulis aliorum candidus est: aliorū purpureus: aliorum uarius. Lactucæ græci tria fecere genera. Vnum lati caulis: adeo ut urceola & olitoria ex iis factitari prodiderint. Folium his paulo maius hærbaceo & angustissimum: ut alibi cōsumpto incremento: alterum rotundi caulis. Tertium sessile: quod laconion uocant. Alii coloris & temporis satus genera discreuere. Esse enī nigras: quarum semen mense ianuario serāt albas quarū martio: rubentes quarum aprili. At omniū earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciūt: purpureas: crispas: cappadocas: græcas. Longiora his folia caulesq; lati. Præterea longi & angusti intubi similes. Pessimū autē genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiānum alia distinctio atræ: quæ miconis uocatur a copia lactis soporiferi: quāq̄ omnes somnum parere credātur: Apud antiquos italiæ hoc solum genus earum fuit: & ideo lactucæ nomē adeptæ Purpuream maxime radicis ceciliană uocăt. Rotundam uero ac minime radicis: latis foliis astylida. Quidamq; eumechion: quoniam hæc maxime refragetur ueneri. Est quidem natura omnibus refrigeratrix: & ideo æstate gratæ a stomacho fastidium auferunt: cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentia Musæ medici: cū prior esset esca e melle. Religio minime omine caret: in tantum recepta commendatōne: ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoq; augere creduntur. Est etiamnum quæ uocatur caprina lactuca: de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime cœpit irrepere satiuis ad modum probata: quæ cilicia uocatur: folio cappadocæ nisi crispum latiusq; eēt Nec ex eodem genere possunt dici: neq; ex alio intubi hyemis impatientiores: uirusque præferentes: sed caule non minus grati. Seruntur uerno plantæ eoꝝ: ultimo uere trāsferuntur. Est & erraticum intubum: quod in ægypto cichorium uocant. De quo plura alias. Inuentum omnes thyrsos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & irriguis stercoratisque binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Legittimum tamen a bruma semen iacere: plantam in fauonio transferre. Aut semen fauonio: plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent & stercore: præcipue lactucæ: & magis intubi: Seri etiam radices illitas fimo interest: & repleri ablaqueatas humo. Quidā & aliter amplitudinē augent: recisis cū ad semipedē excreuerint fimoq; suillo recenti illitis. Candore uero putant cōtingere iis dūtaxat: quæ sūt seminis albi: si harena de littore a primo incremento congeratur in medias: atq; ī crescentia folia contra ipsas religentur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoq; a colore duo genera græci faciunt: nigram: & candidam: quam præferunt: parcissimi seminis: appellantq; siculum: candoris sane discrimine præferentes ut lactucam. Nostri betæ genera faciunt uernum & autumnale: a temporibus satiuis: quamquam & iunio seratur. Trāsferuntur autem in planta he quoq;: & oblimi fimo radices suas locūq; similiter madiū amāt. Vsus iis & cū lēte ac faba. Idemq; q oleris & p̄cipuus: ut lenitas excitet acrimonia

sinapis. Medici innocentiorem q̃ olus esse iudicauere. Quam ob rem appositas non memini: degustare etiam religio est: utq; ualidis potius in cibo sint. Gemina iis natura & oleris & capite ipso exilientis. Bulbis species sũma in latitudine. Ea contingit ut in lactucis: cum cœperint colorẽ trahere ĩposito leui pondere. Neq; alii hortensiorũ latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt: multum & soli natura conferente eis. Et in circelensi agro amplissime ꝓueniunt. Sunt qui betas punico malo florẽte optime seri existimẽt: transferri aũt cũ quinque folioꝝ esse cœperint. Mira differentia si uera est: candidis solui aluos: modice nigris inhiberi. Et cum brassica corrũpatur in dolio uini sapor odore betæ foliis demersis restitui. Olus caulesq; quibus nunc pricipatus hortorũ apud græcos ĩ honore fuisse nõ repio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes: quã in medẽdi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnam extẽtis foliis: caulæ magno. Alterã crispo folio: q̃ apianam uocat. Tertiã minutis cauilibus lenẽ tenerã minimeq; probat. Brassica toto anno seritur quoniam & toto secatur. Vtilissime tamẽ ab æquinoctio autũni. Transfertur cũ quinque folioꝝ est. Cima a prima sectione præstat proximo uere. Hic est quidã ipsorum caulium delicatior teneriorq; cauliculus. Apitii luxuria. Et ꝑ eum Druso Cæsari blanditus non sine castigatiõe Tiberii patris. Post Cimam ex eadẽ brassica cõtingunt æstiui autunnalesq; cauliculi: mox hyberni: tierumq; cimæ: nullo æquæ genere multifero: donec sua fertilitate cõsumat̃. Tertia circa solstitium: ex qua si humidior locus est æstate siccior autũno plantatur. Humor fimusq; si defuere: maior saporis gratia est. Si abundauere lætior fertilitas. Fimũ asininum maxime cõuenit. Est hæc quoq; res inter opera ganeæ. Qua propter non pigebit uerbosius ꝑsequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine. Primũ omnium si in repastinato seras: dein si terrã fugientes cauliculos seces: a terraq; ꝓceritate luxuriosa attollẽtes se exagerando aliã accumules ita: ne clus q̃ cacumen emineat. Tritianum hoc genus uocat̃: bis cõputabili impendio tedioq;. Cætera genera complura sunt. Cumanum: sissile folio: capite patulum: aricinum altitudine non excelsius: folio numerosius q̃ tenuius. Hoc utilissimum existimat̃: quia sub omnibus fere foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius caule ab radice tenui: intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraq;: sed teneritas in dotæ fit. Frigora non tolerat. Quibus etiam aluntur brutiani: prægrandes foliis: caule tenues: sapore acuti. Sabellico usq; in admirationem crispa sunt folia: quorũ crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi ꝓhibentur ex omnibus. Nuper subire lacuturres ex cõualle aricina: ubi quõdam fuit lacus turrisq; quæ remanet: capite prægrandes: folio ĩnumeri. Alii in orbẽ porrecti. Alii in latitudinẽ torosi. Nec plus ullis capitis post tritianũ: cui pedale aliquando cõspicitur. Et cima nullis serior. Cuicũq; autẽ generi pruinæ plurimum suauitatis conferũt. Et nisi obliquo uulnere defendatur medula plurimũ nocet. Semini destinati non secant̃. Est etiam sua gratia nõnunq̃ plãtæ habitu excellentibus. Halmyrida uocant: quoniã nisi in maritimis non ꝓueniunt. Nauigatione quoq; longinqua uiridibus adseruatis. Statim desecta ita ne humũ attingãt ĩ cados olei quãq̃ ꝓxime siccatos obturatosq; cõdunt̃: oĩ spiritu excluso: Sũt q plantã ĩ trãsferẽdo alga subdita pediculo nitro ue trito: quod tribus digitis capiat̃: celeriores ad maturitaeem fieri putẽt. Sunt q semen trifolii nitrũq; simul tritũ aspergãt foliis. Nitrũ etiã ĩ coquẽdo uiriditatẽ custodit. Aut apiciana coctura oleo ac sale priusq̃ coquãtur maceratis. ẽ iter hærbas genus ĩserẽdi præcisis germinib9 caulis: & ĩ medullã semie ex aliis addito. Hoc & ĩ cucumere siluestri. Necnõ olus quoq; siluestre ẽ triũ folioꝝ. Diui Iulii carminibus præcipue iocis militaribus celebratũ. Alterius qppe uersibus exꝓbauere lapsana se uixisse apud dyrrachium præmiorũ persimoniã cauillantes. Est aũt id cima siluestris. Omnium hortensiorum laudatissima cura asparagis. De origie eoꝝ in siluestribus curis abunde dictũ: & quõ eos iuberet Cato in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius: asparago mitius corruda passim etiam in mõtibus nascens: re-

An Cauliflora!

fertis superioris germaniæ campis. non inscito Tyberii Cæsaris dicto; hærbã id quandam nasci simillimã aspergo. Nam quod in neside campaniæ insula sponte nascit longe optimũ existimatur hortensium. Seritur spongiis. Est enim plurimæ radicis: altissimeq; germinat. Viret thyrso primum emicante. Qui caulem educens tpre ipso quo fastigatus est in toros stringit. Potest & semine seri. Nihil diligentius cõprehendit Cato. Nouissimũq; libri est: ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curã fuisse. Locum subigi iubet humidũ aut crassum: Semipedali undiq; interuallo seri ne calcet. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti. Videlicet semine tum tantũ serebant. Id fieri secundũ æquinoctium uernũ. Stercore satiari. Crebro purgari. Caueri ne cum hærbis euellantur asparagi. Primo anno stramento ab hyeme protegi. Vere aperiri: sarriri runcari. Tertio incendi uerno. Quo maturius incensus ẽ: hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit quæ festinant incendi. Sarriri iubet idem non anteq̃ asparagasus natus fuerit: ne in sarriẽdo radices uexentur. Ex eo uelli asparagum ab radice. Nam si defringatur: stirpescere: & intermori. Velli donec in semen eat. Id autem maturescere ad uer: incendiq;: ac rursus cum apparuerint asparagi sarriri ac stercorari Ac post annos nouem cũ iam uetus sit: digeri subacto solo stercoratoq;. Tum spongiis seri singulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti: quoniã aliud hærbasceret: nec quicq̃ postea tentatum utilius apparuit: nisi q circa idus februarii defosso semine aceruatis puulis scrobibus serũt: plurimũq; maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus spongias factas post æquinoctium autũni disponunt pedalibus interuallis: fertilitate in denos annos durante: Nullum gratius iis solum q̃ rauennatium. Hortorum indicauimus corrudam. Hunc intelligimus siluestrem asparagũ: quẽ græci orminũ aut myacanthon uocant aliis ue nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atq; defossis. Poterant uideri dicta omnia quæ in precio sunt: nisi restaret res maximi quæstus nõ sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud carthaginem magnam cordubamq; præcipue sestertia sena milia e paruis iis reddere: quoniam portenta quoq; terrarum in ganeam uertimus. Etiam ea quæ refugiunt quadrupedes cõsciæ. Carduos ergo duobus modis serunt autumno: planta & semine ante nonas martias. Plantæq; quæ ex eo disponentur ante idus nouembris aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiam si placet: latiusq; proueniunt. Ocimum parilibus optiẽ seri ferunt. Quidam & autũno: iubentq; cum hyeme seratur: aceto semen perfundi. Eruca quoque & nasturtium uel æstate uel hyeme facillime nascuntur. Eruca præcipue frigorum contemptrix diuersæ est q̃ lactuca naturæ. Concitatrix ueneris. Iccirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentũ æquet. Nasturtium nomen accepit a narium tormento: Et ide uigoris significatio prouerbio id uocabulo usurpauit ueluti torporem excitantis. In arabia mire amplitudinis dicit gigni. Ruta quoq; seritur fauonio & ab æquinoctio autũni: odit hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & siccis: terra quam maxime lateritia. Cinere uult nutriri. Hic & semini miscetur: ut careat erucis. Auctoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustum rutatum populo datum a Cornelio Cethego in consulatu collega. Q. Flaminii comitiis per actis. Amicitia est ei & cum fico. in tantum ut nusquam lætior proueniat quam sub hac arbore: Seritur & surculo melius in perforatam fabam inditoque succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur & a se ipsa. Nanque icuruato cacumine alicuius rami cum attigerit terram statim radicatur. Eadem & i ocimo natura nisi q difficilius crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate prouenientibus ulceribus: ni munitis manibus id fiat: oleo ue defensis. Conciduntur autem & eius folia: seruanturq; fasciculis. Ab æquinoctio uerno seritur apiũ semine paulũ i pila pulsato. Crispius sic putant fieri: aut si satũ calcet cylindro pedibus ue. Propriũ ei q colorẽ mutat. Honos ipi i achaia coronare uictores sacri certaminis nemeæ. Eodẽ tẽpo

re seritur menta planta: uel si nõdum germinat: spongia: minus hæc humido gaudet Aestate uiret. Hyeme flauescit. Genus eius siluestre mentastrum est. Et hoc ꝓpagatur ut uitis: uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitas odoris apud græcos mutauit: cũ alioquin mintha uocaretur. Vnde ueteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mensas odore percurrit in rusticis dapibus Semel sata diutina ætate durat. Congruit pulegio cuius natura in coronariis reflorescens sæpius dicta est hæc quoq; seruantur simili genere: mentam dico pulegiumq; & uepitam. Condimentoꝝ tamen omniumq; fastidiis ciminum amicissimum. Nascitur in summa tellure uix hærens: & in sublime tendens. In putribus & calidis maxime locis medio serendum uere. Alterũ eius genus siluestre: quod rusticum uocant: alii thebaicum: si tritum ex aqua potetur in dolore stomachi prodest. In carpentina nostri orbis maxime laudat̃. Alioquin æthiopico africoq; palma est. Quidam huic ægyptium præferunt. Sed præcipue olusatrũ mirae naturæ est. Hipposelinũ græci uocant: alii smynion. E lachryma caudicis sui nascitur. Seritur & radice. Succũ eius qui colligunt murræ saporem habere dicunt. Auctor est Theophrastus murra sata natum. Hipposelinũ ueteres præceperant in locis incultis lapidosis iuxta maceriam seri. Nunc & repastinato serit̃: & a fauonio post æquinoctium autũnum. Quippe cum capparis quoq; seratur siccis maxime: area ĩ defossu cauata ripisq; undiq; circumstructis lapide: alias euagatur per agros: & cogit solũ sterilescere. Florent æstate. Viret usq; ad uergiliaꝝ occasum: Sabulosis familiarissimũ. Vitia eius quod trans maria nascitur diximus inter peregrinos frutices. Peregrinũ & careũ gentis suæ nomine appellatum culmis principale. In quacũq; terra seri uult ratiõe eadem qua olusatrũ. Laudatissimum tamen in caria: proximũ phrygia. Ligusticum siluestre est. In liguriæ suæ mõtibus seritur. Vbiq; suauius satiuum: sed sine uiribus. Panacem aliqui uocant. Crateias apud græcos cunilam bubulam eo noĩe appellat. Cæteri fere cunizamidẽ: cunilaginem. Thymbrã uero quæ sit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense februario: origano æmula: Nusq̃ utrũq; additur: quippe similis effectus. Sed cunilæ ægyptium origanum tantũ præfertur. Peregrinum fuit & lepidũ. Seritur a fauonio. Dein cum fruticauerit: iuxta terrã preciditur. Tunc runcatur: stercoraturq;. Per bieñiũ hæc. Postea in iisdem fruticibus utuntur: si non sæuitia hyemis ingrauat: quãdo impatientissimũ est frigoꝝ. Exit & in cubitalem altitudinẽ foliis laurinis sed mollibus. Vsusq; eius non sine lacte. Gytpistrinis: anisum & anetum culinis & medicis nascuntur. Sagapenum & ipsum in hortis quidem: sed medicinæ tantum. Sunt quædã comitantia alioꝝ satus ut pauper: nãq; cum brassica seritur. Ac porculaca & eruca cum lactuca. Papaueris satiui tria genera. Candidum cuius semen tostum in secunda mensa cũ melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur adfuso ouo inherens. Vbi inferiorem crustam apio: gytq; cerilai sapore condiunt. Alterum genus papaueris nigrum cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhyan uocant græci: id nostri erraticum. Sponte quidem: sed maturius: cum hordeo maxime nascitur: erucæ simile: cubitali altitudine: flore ruffo & protinus deciduo: unde & nomen a græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis docebimus in medicinæ loco Fuisse autem in honore apud romanos semper inditio est Tarquinius Superbus. qui legatis a filio missis decutiendo papauera in horto altissima sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autunni seruntur coriandrum: anetum: atriplex: maluæ: lapati. cerefolium: quod pederoton græci uocant: & acerrimum sapore: ignei effectus ac saluberrimum corpori. Sinapi nulla cultura: melius tamen planta relata: Quin e diuerso uis est sato semel eo liberare locum. Quoniam semen cadens protinus uiret. Vsus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto citra itellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia sicut

reliquorum olerū. Sunt autē triū generū. Vnum gracile: alterū rapi foliis simile: tertiū erucæ. Semen optimū ægyptiū. Athenienses napi appellauerunt: alii rapsii: alii saurion Serpylo & sisimbrio montes pleriq; scatent: sicut thracia. Aut aquæ deferunt ex iis auulsos ramos: seruntq;. Item sicyone ex suis montibus: & athenis: & hymeto. Simili modo & sisimbriū serunt. Lætissimum nascit̄ i puteoꝝ parietibus & circa piscinas & stagna.

De fœniculo & canabe. Ca. VIII

r Eliqua sunt ferulacei generis ceu fœniculum: anguibus (ut diximus) gratissimum: ad condienda plurima cum inaruerit. Eiq; per q̄ similis rapsia: de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus canabis serit̄ a fauonio. Quo densior est eo tenerior. Semen eius cum est maturum ab æquinoctio autumni defringitur: & sole aut uento aut fumo siccatur. Ipsa canabis uellitur post uindemiam: ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima alabandica: plagarum præcipue usibus. Tria ibi eius genera. Improbatur cortici proximū aut medullæ. Laudatissimum est e medio: quæ mesa uocatur. Secunda milasea. Quod ad proceritatem quidē attinet: rosea: agri sabini arboꝝ altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in pegrinis fruticibus diximus. Semē eius in italia cibus est. Condit̄ q̄ppe duratq; in urceis uel anni spatio. Duo ea genera. Caules & racemi. Corymbiā hāc uocāt: corymbosq; quos cōdiūt.

De morbis hortorum: & remedia circa formicas & erucas & culices. Ca. IX.

m Orbos hortensia quoq; sentiunt: sicut reliqua terræ sata. Nanq; & ocimum senecat: degeneratq; rite in serpillum: & sisimbrium in calamintham. Et ex semine brassicæ ueteris rapæ fiunt. Atq; inuicem enecatur cyminum ab uno dorso nisi repurgetur. Est autem unicaule: radice bulbo simili: non nisi in solo gracili nascens. Alias priuatim cymini morbus scabies. Et ocimum sub canis ortu pallescit. Oīa uero accessu mulieris menstrualis flauescunt. Bestiolarum quoq; genera innascuntur Napis culices: raphano erucæ: & uermiculi. Item latucis & oleri. Vtrisq; hoc amplius limaces & cocleæ. Porro uero priuatim animalia: quæ facilime stercore in ecto capiuntur: condentia in id se. Ferro quoq; non expedire tangi rutam cunilam mentā ocimū auctor est Sabinus Tyro in libro cepuricon. quem Mœcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium: si non sint rigui: remedium monstrauit. Limo marino aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio hærba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ sunt: siliquas una seri: sicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ si omisso iam natæ sint: remedium absinthii succus decocti inspersus sedi quam anagorum uocant. Genus hoc hærbæ diximus. Semen olerum si succo eius madefactum seratur olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas si palo imponātur in hortis ossa capitis ex equino genere fœmine dumtaxat. Auersus erucas & cancrꝝ fluuitialem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis uirgis tangant ea: quæ nolunt his obnoxia esse. Infestant & culices hortos riguos præcipue si sunt arbusculæ aliquæ. Hi galbano accenso fugantur.

Quæ magis sint fortia uel minus: & quibus salsæ aquæ prosint. Ca. X.

n Am quod ad pmutationem seminū attinet: quibusdam ex iis firmitas maior est: ut coriandro: betæ: porro: nasturtio: sinapi: erucæ: cunilæ: & fere acribus. Infirmiora autem sunt atriplici: ocimo: cucurbitæ: cucumi: & æstiua omnia hybernis magis durant: minime aūt getiū. Sed ex iis quæ sunt fortissima nullum ultra quadrimatū utile ē dūtaxat serendo. Cunilis & ultra tēpestiua sunt. Peculiaris medicina raphano: betæ: rutæ: cunilæ: i salsis aq̄s quæ plurimū suauitati & fertilitati cōferūt Cæteris dulcium aquarum riguparo sunt. Vtilissimæ ex iis aquæ frigidissimæ: & quæ potu suauissimæ. Minus utilis est stagno. & quas silices inducunt: quoniā hærbarum semina inuehunt. Præcipue tn̄ hymbres alunt. Nam & bestiolæ innascentes necant̄.

Tapsia externus frutex?
Tapsia feniculo quam similis? Ergo non nostras Tapsia est

Rō rigādoꝝ hortoꝝ:& q̄ trāſlata meliora fiāt:& de ſuccis hortēſioꝝ & ſaporib⁹ Ca.XI

h Is horæ rigandi matutina atq; ueſpera:ne inferueſcat aqua ſole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erūpere putant inter initia feruēti aqua aſperſum. Omīa autē trāſlata meliora grādioraq; fiunt:maxīe porri napiq;. In trāſlatione & medicina eſt:deſinūtq; ſentire iniurias:ut getium:poꝝ: raphani. apium:lactucæ:rapa:cucumis. Oīa āt ſilueſtria fere ſunt:& foliis minora & caulibus:ſucco acriora:ſicut cunila:origanū:ruta. Solūmō ex omibus lapatum ſilueſtre melius Hoc inſatiuū rumex uocat̄:naſciturq; fortiſſimū. Tradit̄ ſemel ſatū durare: nec unq̄ uitiari terra maxīe iuxta aquā. Vſus eius cū ptiſana tantū ī cibis leuiorē gratiorēq; ſaporē præſtat. Silueſtre ad multa medicamēta utile eſt. Adeoq; nihil amiſit cura ut carmine quoq; cōprehenſū repperim:in fabis caprini fimi ſingulis cauatis:ſi porri:erucæ lactucæ:apii:intubi:naſturtii ſemina īcluſa ſerant̄:mire ꝑuenire. Quæ ſunt ſilueſtria eadē ī ſatiuis ſicciora intelligunt̄ & acutiora. Nāq; & ſuccoꝝ ſapoꝝq; dicēda differētia eſt:uel maior in iis q̄ pomis. Sunt āt acres cunilæ:origani:naſturtii:ſinapis. Amari abſinthii:centaureæ. Aquatiles cucumeris:cucurbitæ:lactucæ. Acuti tantū cunilæ. Acuti & odorati apii:aneti:fœniculi. Salſus tantū e ſaporibus nō naſcit̄:aliquādo extra īſidit pulueris mō:& circulis tantū aquæ ut intelligat̄ uana ceu pleꝛꝗ; uitæ ꝑſuaſio. Panax pipis ſaporē reddit:magis etiā ſiliquaſtrū:ob id piperitidis noīe accepto. Libanotis odorē thuris:murra myrrhæ. De panace abūde dictū ē. Libanotis locis putridis & macris ac r ſcidis ſerit̄. Radicē habet oluſatri:nihil a thure differentē. Vſus eius poſt ānū ſto nacho ſaluberrimus. Quidā eā noīe alio roſmarinū appellāt Et ſmyrniū olus ſeritur iiſdē locis. Murraq; radicē recipit. Eadē & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua a cæteris & odore & ſapore differūt:ut anetū. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis. ut nō ſolū aliud alio mutetur:ſed etiā in totū auferat̄. Apio eximi in coctis auſoniis aceto:in eodē cellario ī ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint ciboꝝ gratia dumtaxat. Maximum quidem opus in iiſdem naturæ reſtat:quoniam prouentus tantū adhuc ſūmaſq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci pōt opus ingens occultumq; diuinitatis:& quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus. iuſta fecit ratio: cum ad alios medendi deſideria pertinerent:lōgis utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus:Nunc ſuis quæq; partibus conſtabūt poterunt a uolentibus iungi.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XX

PROHEMIVM

m AXIMVM HINC opus naturæ ordiemur & cibos ſuos homini narrabimus:fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicum exiſtimauerit nominū uilitate deceptus. Pax ſecum in his aut bellum naturæ dicetur:odia amicitiæq; reꝝ ſurdarū ac ſenſu carentium. Et quo magis miremur omnia ea hominum cauſa quod græci ſimpathiam appellauere:quibus cuncta conſtant: ignes aquis reſtinguentibus:quam ſole deuorante:luna pariente altero alterius iniuria deficiente ſydere. Atq; ut a ſublimioribus recedamus:ferrum ad ſe trahente magnete lapide:& allio rurſus abigente a ſeſe. Adamantem opum gaudium infragilem omni cætera ui & inuictum ſanguine hircino rumpente. Quæq; alia in ſuis dicemus locis paria uel maiora mira. Tantum uenia ſit a minimis:ſed a ſalutaribus ordiemur. Primumq; ab hortenſibus.

De cucumere siluestri & elaterio. Ca. I.

Cucumis asininus dictus

Vcumim siluestrem esse diximus multo infra magnitudinẽ satiui. Ex eo fit medicamentũ quod uocatur elaterium succo expresso e semine. Cuius causa nisi maturius incidatur: semen exilit oculorum ẽt periculo. Seruat̃ autem decerptus una nocte. Postero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conspergitur ad coercendam succi abundãtiam. Qui expressus suscipitur aqua cælesti: atq; subsidet Deinde in sole cogit̃ in pastillos ad magnos mortaliũ usus. Obscuritates & uitia oculorum sanat: genarũq; ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitiũ non attigi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur. Succoq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem quá psoram & lichenas uocant. Parotidas & panos sanat. Et cicatricibus colorẽ reddit. Et folio℞ succus auribus surdis cum aceto instillat̃. Elateriũ tempestiuum est autũno. Nec ullum ex medicamẽtis longiore æuo durat. Incipit a trimatu. Si quis recentiore uti uellit: pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Idq; melius quo uetustius erit. Quẽ iam ducentis annis seruatũ esse auctor est Theophrastus. Et usq; ab qnquagesimũ lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentũ est: si ad motum priusq̃ extinguat sintillare sursũ ac deorsum cogat. Pallidum ac leue hærbaceo: ac scabro melius. ac leniter amarũ. Putãt conceptus ad alligato semine adiuuari: si terram non attigerit. Partus uero si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit: ita ut protinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domum ipsam. Cucumim q magnificant nasci præcipuũ in arabia: mox cineris. Alii ĩ arcadia tradunt similem heliotropo. Cuius inter folia & ramos ꝑuenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad spetiem scorpionis cauda reflexa: sed candida. Aliq etiam ab eo scorpionum cucumim uocant: efficacissimum contra scorpionũ ictus: & semine & elaterio. Et ad purgandũ uterum aluosq;. Modus portõne uirium ab dimidio obolo ad solitum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur. Et hydropises illitum. Anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere: siue erratico: & de satiuo: & de pepone. Ca. II.

Vlti hunc esse apud nos qui anguinus uocatur: ab aliis erraticus arbitrantur m Quo decocto spersa mures de eius medicina non attingunt. Idem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto illinunt præsentaneo remedio. Lumborum uero dolori semine sole siccato dein trito. xxx. denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & humores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines & maculas e facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momenti. Nanq; & eorum semen quantum tres digyti apprehenderint cum cumino tritum potumq; in uino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autẽ expuentibus cum cumino pari pondere. Et iocineris uitiis in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci. Et in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones refrigerant maxime in cibo: & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculo℞ aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui: quem cæreon uocant. Eadem contra uomitiones siccatur in farina tusa. Datur quattuor obolis in aqua mulsa: ita ut qui biberit qngentos postea passus ambulet: Hæc faria & ĩ smegmata adiicitur. Cortex quoq; uomitionem mouet. faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunq; satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant. Cum uino canis morsus. Item multipedem: ipa græci uocant: oblongam: pilosis pedibus: pecori præcipue nociuã. Morsũ tumor insequitur: & putrescit locus ipse. Cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice ex oleo aceto & melle iucundiores esse certũ est.

De cucurbita siluestri & rapo. Ca. III

Vcurbita siluestris quoq; inuenit somphos a græcis appellata inanis: unde & c nomen: digytali crassitudine: nō nisi ī saxosis nascēs. Huius cōmāducatæ succus stomacho admodū ꝓdest. Colocinthis uocat̄ alia: ipsa plena: sed minor q̄ satiua. Vtilior pallida: quādo eius sūt mediciæ: Herbacea arefacta p se inanit aluū. Infusa quoq; clysteribus itestinoꝝ oīum uitiis medet̄ & renū: & lumboꝝ: & paralisi eiecto semine. Aqua mulsa ī ea coquit̄ ad dimidias: sic tussiēti īfundit̄ obolis quattuor. Prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis cū decocto melle sūptis. In morbo uero regio utiliter semia eius īsumunt̄ & ꝓtinus aqua mulsa. Carnes eius cū absinthio & sale dentiū dolorē tollūt. Succus uero cū aceto calefactus mobiles sistit. Itē spinæ & lūboꝝ ac coxarū dolores: cū oleo si īfricet̄. Præterea ꝑmiꝝ dictu. Semina eius si fuerīt pari numero adaligata febribus sanare dicunt̄: quas græci pihodicas uocāt. Satiuæ quoq; rasæ succus tepefactus auribus medet̄. Caro eius iterior sine semīe clauis dedū & suppuratiōibus: quæ græci uocāt apostemata. Decoctæ āt uniuersæ succus dētiū motus stabilit. Dolores īhibet. Vinū cū ea feruefactū oculoꝝ etiā īpetus. Folia eius etiā cū recētib⁹ cupressi cōtusa & īposita. Ipsa quoq; tosta ī argilla ac trita cū adipe anseris uulneribus medet̄. Necnō ramētis corticis recētes podagras refrigerat: & ardores capitis: & maxīe infantū. Et ignes sacros de strigmētis uelis īpositis uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cū rosaceo & aceto febriū ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mire cōbusta sanat. Chrysippus medicus dānabat eas ī cibis. Sed omniū cōsēsu stomacho utilissimæ iudicant̄: & iteraneoꝝ uesicaꝝq; exulceratiōibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruēs īpositū sanat. Itē frigus pellit e pedibus aqua decoctus. Et ius fernens podagris etiā frigidis medet̄. Et crudū tusū cū sale cuicunq; uitio pedū. Semē illitū & potū ī uino contra serpētes & toxica salutare esse ꝓdit̄. A multis uero ātidoti uim habere ī uino & oleo Democritus ī totū eū abdicauit ī cibis ꝓpter īflatiōes. Diocles magnis laudibus extulit: etiā uenerē stimulari ab eo ꝓfessus Itē Dionysi⁹. Magisq; si eruca cōdiret̄. Tosta quoq; articuloꝝ dolori cū adipe ꝓdest. Siluestre rapū ī aruis maxīe nascit̄: fructicosū: semine cādido: duplo maiore q̄ papaueris. Hoc ad albicādā cutē ī facie totoq; corpore utūt̄ mixta urina pari mēsura. Nā (ut supra dixim⁹) erui: hordei: & tritici & lupini radix ad oīa iutilis. De napoꝝ differētiis: & raphāo siluestri: & raphāo satiuo & pastiaca. Ca. IIII.

Apoꝝ duas differētias & ī medicina græci seruāt. Angulosis folioꝝ caulibus n florētes: & quod bunion uocant: purgationibus fœminaꝝ & uesicæ Et urinæ utile decoctū potū ex aqua mulsa: uel succi drachma. Semē dysentericis tostū tritum in aqua calida e cyathis quattuor. Sed urinam inhibet: si non lini semen una bibatur. Alteꝝ genus būniada appellant: & raphno & rapo simile. Semiuis præclari cōtra uenena: ob id & antidotis utuntur illo. Raphanum & siluestre esse diximus. Laudatissimū ī arcadia: q̄q̄ & alibi nascit̄: utilior urinæ dūtaxat eiciēdæ. Cætero bilē detrahit. Præterea cortices ī uino. Præterea q; circa eos dicta sūt stomachū purgant. pituitā extenuāt: urinā cōcitāt. Est æstiuosus ī italia & armoratiā uocāt satiuā. Satiui uero decocti mane poti ad ternos ciathos cōminuūt & eiciūt calculos. Idē ī posca decocti contra serpētiū morsus illinūt̄. Ad tussim ēt mane ieiunis raphanus ꝓdest cū melle. Semē eoꝝ tostū ipsūq; cōmāducatū ad lagaraponō. In aq̄ foliis eius decoctis bibere uel succū ipsius cyathis binis. Cōtra phlegmoni ipsos illinere tusos utille. Inchoātib⁹ uero recētē corticē cū melle. Veternosis āt q̄ acerrimos mādere. Semēq; tostū dein cōtritū cū melle suspiriosis. idē & cōtra uenena ꝓsunt. Ceteꝝ cerastis scorpionib⁹ aduersatur: uel ipso semine infectis manibus impune tractabilibus. imposito raphano scorpioni⁹ moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hystriominæ uenena æque ut Nicander tradit. Et contra uiscum quoq; dari Appolodori duo iubent scyllætis & tarentinus. Scylleus semen ex aqua tritum: tarentinus succum. Lyenem item extenuat. Iocineri prosunt: & lumborū doloribus. Hidropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti & le-

thargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonices & colic[illegible] ꝝ ulcera sa
nant. At puruléta p̃cordiorũ si cũ melle edant̃. Q uidá ad hæc coq[illegible]tos in luto illi
tos malunt. Sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sũpti intestinoꝝ aíalia detrahũt.
Ite ad tertias decocto eoꝝ poto cũ uino entherocleis ꝓsunt. Sanguiné quoq; inutilem
sic extrahũt: Medius ad hæc & sanguiné excreantibus coctos dari iubet. Et puerpis ad
lactis copiá augendá: Hippocrates capillos mulieꝝ defluos fricari raphanis: & sup um
bilicũ íponi cõtra torméta uuluæ. Reducunt & cicatricé ad colorem. Semé quoq; ex
aqua ípositũ sistit ulcera: q̃ phagedéas uocát. democritus uenere hoc cibo stimulari pu
tat. Ob id fortassis uoci nocere aliq tradiderũt. Folia quæ í oblongis tantũ nascunt̃ ex
citare oculorũ aciem dicunt̃. Vbi uero acrior raphani medicina admota sit. hysopum
dari ꝓtinus íperant. Hæc anthipathia ẽ. Et auriũ grauitati succum raphani instillát:
Ná uomituris sũmo cibo eẽ eos utilissimũ est. Pastinacæ simile hibiscũ: quod moloché
agrian uocant: & aliqui pl. stolochiá. Vlceribus: chartilagini ossibus fractis medet̃. Fo
lia eius ex aqua pota aluum soluunt: serpẽtes abigunt. Apum. uesparũ: crabronũ icti
bus illita medent̃. Radicé eius ante solis ortum erutá inuoluunt lana coloris qué nati
uum uocát. Præterea ouis quæ fœminá peperit. Strumisq; uel suppuratis alligát. Qui
dam ad hunc usum auro effodiendá censent. Cauendũq; ne terrá attingat. Celsus po
dagris quæ sine tumore sunt radicem eius in uino decoctá íponi iubet.

De staphylio siue pastinaca & gigidio & sisere & sesili & inula & de cepe siluestri. Ca. V.

Lterum genus est staphylinos: quod pastinacá erraticá uocant. Eius semen
a cõtritum & in uino potũ tumenté aluum & suffocationes mulierũ doloresq;
lenit: in tantũ ut uuluas corrigat. Illitũ quoq; passionibus uentris eaꝝ ꝓdest:
Viris uero ꝓdest cũ panis portione æqua tritũ. Ex uino potum cõtra uentris dolores.
Pellit & uriná: & phagedenas ulcerũ sistit recens cum melle ípositũ. Vel aridæ farinæ í
spsá radicé eius. Dieuces cõtra iocineris ac lyeuis: iliũ: lũborũ: & renũ uitia ex aq̃ mulsa
dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philiston in lacte coqt: & ad strangu
riá dat radicis uncias quattuor. Ex aqua hydropicis: similiter & opistotonicis: & pleure
ticis: & comitialibus. Habentes eá feriri a serpentibus negant̃. Aut qui ante gustauerit
nõ lædi. Percussis íponitur cũ axungia. Folia cõtra cruditates manduntur. Orpheus
amatoriũ inesse staphylino dixit: fortassis quoniá uenere stimulari hoc cibo certum ẽ.
Ideo cõceptus adiuuare aliq ꝓdiderũt. Ad reliqua & satiua pollet. efficacior tñ siluestris
magisq; í petrosis nata. Semé satiuæ quoq; cõtra scorpionũ ictus ex uino aut posca salu
tare ẽ. Radice eius circũscalpi dẽtes dolore liberant̃. Syria í hortis opossissima. Inde quo
que est ꝓuerbium græcis. Multa syrorũ olera. Simillimá staphylino hærbá serit: quam
alii gigidion uocant: tenuius tñ & amarius: eiusdéq; effectus ẽ. Coctũ crudumq; stoma
chi magna utilitate. Siccat ení ex alto oẽs humores eius. Siser erraticum satiuo simile ẽ
& effectu. Stomachum excitat. Fastigium astergit. Ex aceto leserpitiato sumptum: aut
ex pipere & mulso: uel ex garo urinam ciet (ut Opinion credit) & uenerem. In eadem
sententia est Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium. Aut post multas uo
mitiones per qudm utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit. Et ueneri subin
de offensantem ægrisq; se recolligentibus. Hunc Hesius ideo stomacho utile uideri di
xit: quoniam nemo tres siseres edendo continuaret. Esse tamen utile conualescentibus
& ad uitam transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprio potus sistit aluũ.
Et quoniá plerosq; similitudo nominũ græcoꝝ cõfundit: cõteximus & de seili. sed hoc
ẽ uulgaris notitiæ. Optimũ masiliesẽ. Lato ení grano & fuluo ẽ: Secundũ æthiopicũ ni
grius. Creticũ odoratissimũ omniũ. Radix iucundi odoris ẽ. Semé eius eẽ & uultures di
cunt̃. Prodest hoí ad tussim ueteré. Rupta: cõuulsa: & í uino albo potũ. Ité opisthoto
nicis: & iocineꝝ uitiis: & torminibus: & stranguriæ: duaꝝ aut trium ligulaꝝ mensura
Sunt & folia utilia: ut quæ partus adiuuẽt etiam quadrupedũ. Hoc maxime pasci dicũ

20

tur ceruæ pitur... illinitur & igni sacro. Multum in sumo cibo cococtionibus confert uel folio uel semine. Quadrupedũ quoq; aluum sistit: siue tritũ potui infusum: siue mandendo cõmanducatũ e sale. Boum morbis medet᷑: uel si contritũ ifunditur. Inula quoq; a ieiunis cõmanducata dentes confirmat. Si ut eruta est terrã non attingit. Cõdita tussim emundat. Radicis uero decoctæ succus tineas pellit. Siccata ãt in umbra farina tusa & conuulsis & Inflationibus & arteriis medet᷑. Venatorũ morsus abigit. Folia ex uino lumborũ dolori illinunt᷑. Cepæ siluestres non satiue olfatu ipso & delachrimationi & caligini medentur. Magis uero succi inunctione. Sõnum etiã facere tradunt᷑ Et ulcera oris sanare cõmanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ aut siccæ cum melle & uino: ita ut post diem tertiũ soluant᷑. Sic & tritæ sonãt. Totam i cinerem epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea. Et genitaliũ ulceribus. Succo & cicatrices oculorũ & albugines & argemas inunxere: & serpentiũ morsus: & omĩa ulcera cũ melle. Item auricularũ cum lacte mulierũ. Et in iisdem sonitũ ac grauitatem emendantes cum adipe anserino aut cũ melle stillauere. Et ex aqua bibendũ dederunt repẽte obmutescẽtibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere: & plagis bestiarũ omnium priuatim scorpionũ. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere. Et contra lumborũ dolores. Purgamẽta quoq; earũ cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentiũ morsibus. In ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordiis & concoctioni. Inflationeq; & sitim facere dixerũt. Asclepiadis schola ad ualidũ quoq; colorẽ proficĩ i cibo Et si succũ ieiunii quottidie dant firmitatẽ ualitudinis custodiri. Stomacho utilia esse: ac spiritus agitationi. Ventrem mollire. Hæmorrhoidas pellere subditas ꝓ balanis Succũ cum succo fœniculi contra incipiẽtes hydropises mire proficere. Itẽ cõtra anginas rutæ & melle. Excitari iisdẽ lethargicos. Varro quæ sale aut aceto pisa ẽ arefactaq; uermiculis non infestari auctor est.

De porro sectiuo & capitato: & de allio. Ca. VI

Porro sectiuo ꝓfluuia sanguinis sisti i naribus cõtrito eo obturatis: uel gallæ mixto: aut mẽtæ. Itẽ ex abortu ꝓfluuia poto succo cũ lacte mulierũ. Tussi ẽt ueteri: ac pectoris & pulmonis etiã uitiis medet᷑ Illitis foliis sanant᷑ ãbustæ epinyctides: ita uocat᷑ ulcus aciẽ hebetãs: & i ãgulo oculi ꝑpetim humor emanãs. Quidã eodẽ noĩe appellãt pustulas liuẽtes: ac noctibus ĩqetantes. Et alia ulcera cũ melle trito Vel bestiarũ morsus ex aceto. Itẽ serpẽtiũ aliorũ uitia cũ felle caprino uel pari mensura mulsi. Stridores cũ lacte mulieris. Capitis dolores. si in nares fundat᷑ dormituris ue in aurẽ duobus succi coclearibus: uno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionũq; ictus in potũ bibit᷑ cũ mero: & ad lũborũ dolores cũ uino hemyna potus. Sãguinẽ uero excreãtibus & phthisicis distillatiõibus lõgis uel succ s: uel ex ipso cibo ꝓdest. Ita morbo regio uel hydropicis. Et ad renũ dolores cũ ptisanæ succo acceptabuli mẽsura. Idẽ mõus cũ melle uuluas purgat. Totus uero edit᷑ & cõtra fũgorũ uenena. Imponit᷑ & uulneribus Venerẽ stimulat. Sitim sedat. Ebrietates discurrit. Sed oculorũ aciẽ hebetare tradit᷑. Inflationẽ quoq; facere: quæ tamẽ stomacho nõ noceat: uẽtreq; molliat. Voci splẽdorem affert. Capitato maior ẽ ad eadẽ effectus. Sãguinẽ reiiciẽtibus succus cũ caule aut thuris farina uel acatia dat᷑ Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet. Vuluasq; cõtractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiã fœminarũ hoc cibo augeri. Contritũ ex melle ulcera purgare. Tussi & distilationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat uitia datũ in sorbitione ptisanæ. Vel crudũ præter capita sine pane ita ut alternis diebus sũmat᷑. Vel si purulenta excreantur. Sic & uoci uel ueneri sonnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta aluũ sistunt: & iflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq; inficit canos. Allio magna uis: magnæ ẽt utilitates cõtra aquarũ & quorũlibet locorũ mutatiões serpẽtes abigit & scorpiones odore. Atq; ut aliq tradidere ad bestiarũ oĩm ictibus medet᷑.

Potu uel cibo uel illitu priuati contra hemorrhoidas ꝓdest. Cum uino reddit uomitũ Ac ne cõtra araneoꝝ aut murium uenenatũm morsũ ualere mirentur: aconitũ quod alio noĩe pardalianches uocat̃ depellit. Itẽ hyoſcyamum cõtra canis morsus. Inq; uulnera cũ melle ĩponitur. Ad serpentiũ quidem ictus potũ cum restibus suis. Efficacissime ex oleo illinit̃. Attritisq; corporũ partibus. Vel si uesica ĩtumuerit. Quin & suffitu eo secundos partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eoꝝ cũ oleo capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum aliqui crudũ id dedere. Diocles hydropicis cũ centaurea aut ĩ fico duplici ad euacuandã aluum. Quod efficacius præstat uiridi cum coriandro in mero potũ. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regium uino miscuit. Et contra ileũ ĩ oleo & pulte sic illinẽs. Strumis quoq;. Antiqui & insanientibus dabant crudũ. Diocles phreneticis elixũ. Contra anginas tritum ĩponi & gargarizare ꝓdest. Dentiũ dolorem tribus capitibus ĩ aceto tritis ĩminuit. Vel si decocta aqua colluant̃: addaturq; ipsũ in caua dentiũ. Auribus ẽt instillatus succus cũ adipe anserino. Phthiriases & prurigines potũ. Tusum item cũ aceto & nitro. Cõpescit distillationes cũ lacte coctũ uel tritũ pmixtum ue caseo molli. Quo genere & raucitatẽ extenuat. Vel phthisin ĩ fabæ sorbitione. In totũ autẽ coctum utilius ẽ crudo: elixumq; tosto. Sic & uoci confert. Tineas & reliqua aĩalia interaneoꝝ pellit in aceto mulso coctũ. Tenasmo in pulte medet̃. Temporũ doloribus illitum elixũ & pustulis coctum cũ melle deinde tritũ. Tussi cũ adipe uetusto decoctũ uel cũ lacte Aut si sanguis ẽt execret̃: uel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum potum & cũ mellis pari modo sumptũ. Conuulsis & ruptis cũ sale & oleo: Nã cũ adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cũ sulphure & resina ẽt harundines cũ pice. Lepras: lichenas: lentigenes exulcerat: sanatq; cũ origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit. Cõbustũ ex melle credunt & comitialẽ morbũ sanare: si quis eo in cibo utat̃ ac potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unũ cum laserpitii obolo. In uino austero tussi: & alio mõ acceptum. Suppurationes quãtaslibet sanat: fractæ in coctum fabæ atq; in cibo sumptũ donec sanitatẽ restituat. Facit & sõnos: atq; in totũ rubicundiora corpora. Venerẽ quoq; stimulat cũ coriandro uiridi tritũ potumq; e mero. Vitia eius sunt ꝙ oculos hebetat Inflationes facit. Stomachũ ledit copiosius sumptũ. Sitim gignit. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis ꝓdest. Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atque non torqueri tradunt: si eo trito natura tangatur.

De lactuca siluatica siue caprina: & esopo. & isati: & lactuca siluestri: Ca. VII.

Lactucæ sponte nascentis primũ est genus eius quã caprinã uocant. Qua pisces in mare deiecta ꝓtinus necantur q sunt in ꝓximo. Huius lac expissatum mox in aceto pondere oboloꝝ duũ adiecto aquæ uno cyatho hydropicis dat̃. Caulæ & foliis contusis aspso sale nerui incisi sanant̃. Eadẽ trita ex aceto colluta matutinis bis e mense dentiũ dolorẽ prohibet. Alterũ est genus quod græci esopon uocãt. Huius folia trita & cũ polenta illita ulceribus medent̃. Hæc in aruis nascit̃. Tertiũ genus est in siluis nascens isatin uocant. Huius folia trita cum polenta uulneribus ꝓsũt. Quarto ĩfectores lanarũ utuntur: quod siluaticũ uocant. Simile erat lapato foliis nisi ꝙ plura habet: & nigriora. Sanguinẽ sistit. Phagedenas & putrescẽt a ulcera q̃ serpũt sanat. Itẽ tumores ante suppurationẽ. Contra ignẽ sacrũ radice uel foliis ꝓdest uel ad lyenes pota. Hæc ꝓpria singulis. Cõia autẽ sponte nascentibus: candor caulis: interdũ cubitali longitudine: thyrso & foliis scabricia. Ex his rotunda folia & breuia habentem sunt q̃ hieraciã uocent: quoniã accipitres scalpendo eam: succoq; oculos tingendo obscuritatẽ cũ sensere discutiant. Succus oĩbus candidus: uiribus quoq; papaueri similis Carpitur ꝑ menses inciso caule: Condit̃ in fictili nouo ad multa præclarus. Sanat oĩa oculoꝝ uitia cum lacte mulierũ: Arcet nubeculas: cicatrices adustionesq; oẽs ꝑcipue

Isatis

calligines.Imponitur etiam oculis in lana contra epiphorras.Item succus aluum purgat in posca potus ad duos obolos.Serpentiũ ictibus medeť in uino potus.Et folia tosta thyrsusq; triti ex aceto bibunť.Vulneri illinunť maxime contra scorpionũ ictus. Verũ contra longia cõmixto uino ex aceto.Aliis quoq; uenenis resistũt:exceptis quæ strangulãdo necant:aut iis quæ uesice nocent:Item psimythio excepto.Imponunť & uentri ex melle atq; aceto ad detrahenda uitia alui.Vrinæ difficultates succus emẽdat Cratenas eũ & hydropicis obolis duobus in aceto cyatho uini dari iubet.Quidã & e sati uis colligunt succo minus efficaci.Peculiares earũ uires partim iam dictæ sunt.Sonnũ faciendi:ueneremq; ĩhibendi:æstũ refrigerandi:stomachũ purgandi:sanguinẽ augẽdi Nunc nõ pauce restant quoniã & ĩflationes discutiunt:ructusq; lenes faciunt.Cõcocti ones adiuuãt.Cruditatẽ ipsæ nequaq̃ faciũt:nec nulla res maiorẽ in cibis auiditatẽ incitat ĩhibetq;.Eadẽ in cã alteutrinq; modus est.Sic & aluũ copiosiores soluũt. Modicæ sistunt.Lenticiã pituite digerunt.Atq; ut aliqui tradiderunt:sensum purgant.Stomachos dissolutos utilissime adiuuãt.Vrine usus adiuuãt: & oxyporoboli aspitatẽ addito dulci acrementũ aceti tempantes.Si erassior pituita s t:scyllite aut uino absinthitẽ. Si & tussis sentiať hysopite admixto.Danť cœliacis cũ intubo erratico:& ad duriciam præcordiorũ.Danť & melancholicis cãdidæ copiosiores:& ad uesicæ uitia.Praxagoras & dysentericis dedit.Ambustis quoq; prosunt recentibus prius q̃ pustulæ fiant cum sale illitæ.Vlcera etiã quæ serpunt coercent initio cum asso nitro.Mox in uino tritæ. Igni sacro illinunť.Conuulsa & luxata caulibus tritis cũ polenta & aqua frigida leniunt.Eruptiones papularũ ex.uino & polenta.In colera quoq; coctas patellis dederunť Ad quod utilissimæ q̃maxime caule:sed amaræ.Quidã lactæ infundũt. Deferuefecti ii caules & stomacho utilissimi tradunť.Sicut sonno & satiua maxime lactuca & amara lactensq;:quã miconidẽ uocauimus.Hoc lac & oculorũ claritati cum muliebri lacte utilissimũ esse præcipiť:dum tempestiue capiti iunguntur.Oculorũ quoq; uitiis quæ frigore in iis facta sunt.Miras & alias inuenio laudes.Thoracis etiã uitiis prodesse non secus q̃ ambrotonũ cum melle attico.Purgari & fœminas hoc cibo.Semẽ satiuarũ contra scorpiones dari.Semine trito ex uino poto & libidinũ imaginationes in sonno compescit. Tentãtes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequẽciores in cibo officere claritati oculorũ tradiderunt.

De generibus betæ & intubis & cichorio & seri genera duo.Ca VIII.

n Ec beta sine remedio est utraq;.Siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta suspensa funiculo contra serpentiũ morsus efficax esse diciť. Candida beta cocta & cũ alio crudo sumpta contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ pruriginem tollunt.Atq; in totum efficatior esse traditur nigra:Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines.Item sonitũ aurium sedat infusus iis.Ciet urinã.Medetur dysentericis iniecta & morbo regio.Dolores quoq; dentiũ sedat illitus succus.Et contra serpentiũ ictus ualet:sed huic radici dũtaxat expressus.Ipsa uero decocta pnionibus occurrit:Albæ succus epiphoras sedat fronte illita.Aluminis puo admixto ignẽ sacrum.Sine oleo trita licet adustis medetur.Et contra eruptiones papularũ cocta.Eadem contra ulcera quæ serpũt.Illiniť & alopetiis cruda Et ulceribus quæ ĩ capite manant.Succus eius cũ melle naribus inditus caput purgat.Coquiť & cũ lenticula addito aceto:ut uentrẽ molliat.Validius cocta fluctuatiões stomachi sistit & uentris.Est & beta siluestris quã limoniõ uocãt.Alii neuroden:multũ minoribus tenuioribusq; ac densioribus foliis.Vndecim sæpe cauliũ.Huius folia ambustis utilia:guttantia astringũt semẽ acetabuli mensurdysentearicis pdest.Aquæ e radice coctæ maculasuestium eluere dicunť:itẽq; mẽbranarũ.Intubi quoq; non extra remedia sunt.Succus eorũ cũ rosaceo & aceto capitis dolores lenit.Ideq; cũ uino potus iocineribus & uesicæ & epiphoris iponiť.Erraticũ apud nos quidã ambugiã apdellauere. In ægypto cichorium

uocant quod siluestre sit. Satiuum autē serin: quod est minus & uenosius. Cichorium refrigerat: Inde cibū sumptū & illitum collectões: succusq; decocti uentrē soluit. Iocineri & renibus & stomacho ꝓdest. Itē si in aceto decoquat: urinæ tormina discutit. Item morbū regium e mulso si sine febre sit. Vesicam adiuuant. Mulierū purgationibus quidem decoctū in aqua adeo ꝓdest: ut emortuos partus trahat. Adiiciunt magi succo totius cū oleo perunctos fauorabiles fieri: & quæ uelint facilius īpetrare. Quod quidē ꝑ singulatem salubritatē aliqui chreston appellant: alii pācracion. Et siluestre genus alii edypnioda uocant: latioris folii. Stomachū dissolutū astrīgit cocta. Crudaq; sistit aluū Et dysentericis ꝓdest magis cū lente. Rupta & cōuulsa utroq; genere iuuanť. Item quibus genitura ualitudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactucæ simillima duū generū est. Siluestris melior. Nigra ista & æstiua. Deterior hyberna: & candidior. Vtraq; tñ stomacho utilissima: ꝑcipue quē humor uexat. Cū aceto ī cibo refrigerāt uel illitæ: discutiūt q; & alios q̄ stomachi. Cū polenta siluestriū radices stomachi cā sorbenť. Et cardiacis illinunť sup sinistrā māmam & ex aceto. Oēs hæ & podagricis utiles & sanguinē reiicientibus. Itē qbus genitura fluit alterno dieꝝ potu. Petronius Diodotus q antilegomena scripsit in totū dānauit: seriā multis modis arguens. Sed aliorū omniū opinio resistit.

De brassica & lapsana: & de brassica marina & scylla & de bulbis & bulbine. Ca. IX.

Rassicæ laudes longū ē exequi: cū & Chrysippus medicus priuatim uolumē
b ei dicauerit per singula membra hominis digestū & Dieuches. Ante oēs autē Pythagoras & Cato nō parcius celebrarint. Cuius sñiam uel eo diligentius ꝑsequi par est: ut noscať qua medicina usus sit annis sexcentis. In tres spēs diuisere eam græci antiquissimi: Crispā: quā selinada uocauerunt a similitudine apii folioꝝ: stomacho utilē: aluum modice mollientē. Alterā elean latis foliis e caule exeuntibus. Vnde cauloden qdam uocauere: nullius ī medicina momēti. Tertia ē ꝓprie appellata carābe: tenuioribus foliis: & simplicibus: densissimisq; amarior: sed efficacissima. Cato crispam maxīe ꝓbat: dein lenē: grandibus foliis: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus oculorū caligini: sintillationibusq;: uel stomachi præcordiis. Crudam ex aceto & melle coriādro: ruta: menta. Laseris radicula sūpta acetabulis duobus matutino. Tantamque esse uim: ut qui terant hæc ualidiores fieri se sētiant. Ergo uel cum uino tritā sorbēdā uel ex olei intictu sūmēdam. Podagræ aūt morbisque articulariis illini cum rutæ coriādri & salis mica hordei farina. Aqua quoq; eius decocta neruos articulosq; mire iuuari. Si foueantur uulnera & recētia & uetera. Etiā carcinomata quæ nullis aliis medicamētis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet: & bis die tritā inponi. Sic etiā fistulas eluxatas & tumores reuocari: queq; discuti opus sit. Insonia etiā uigiliasq; tollere decoctā si ieiuni edāt quā plurimā ex oleo & sale. Tormina si decocta iteꝝ decoquatur addito oleo & sale cumino polēta. Si ita sumatur sine pane magis profuturā. Inter reliquabilē detrahit per uinu nigrum pota. Quin & urinā eius in brassicā potādā æstimauerit: asseruari iubet calefactamq; neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciā ad exprimendā sententiā. Pueros pusillos si laues illa urina: nunq̄ debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succū brassicæ tepidum instilari suadet. Idq; etiā tarditati audientiū prodesse asseuerat. Et impetigines eadē sanare sine ulcere. Græcoꝝ quoq; opiniones iā & Catonis cā poni cōuenit in iis dūtaxat quæ ille prætermissit. Biles detrahere nō percoctā putant. Itē aluū soluere. Eadēq; bis coctā sistere. Vino aduersari: ut inimicā uiribus: Antecedente qui cibis caueri ebrietatem. Postea sumpta crapulādiscuti: Hūc cibū & oculoꝝ claritati conferre multū. Succo uero crudæ angulis uel tantū tactis cū attico melle plurimū. Facillime concoq. Ciboq; eo sensū purgari. Erasistrati schola clamat: nihil esse utilius stomacho neruisq;. Ideo paralyticis & tremulis dari iubet. & sanguinem excreantibus. Hippocrates cœliacis dysentericis bis coctā cum sale. Item ad tenasmon & renum cās. Lactis quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans. Et purgationē

fœminis. Crudus quidem caulis si edatur: partus quoq; emortuos pelli. Apollodorus aduersus fungorum uenena semen aut succũ bibendum censet. Philistion opistotonicis succũ ex lacte caprino cũ sale & melle. Inuenio & a podagra liberatus edendo eã: decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datũ & comitialibus morbis addito sale. Itẽ spleneticis in uino albo p dies. xl. Ictericis nec nõ & phreneticis radicis crudæ succũ gargarizãdum bibendũq; demonstrat. Cõtra uero singult⁹ cũ coriãdro & aneto & melle ac pipere & aceto. Illitã quoq; pdesse inflatiõibus stomachi. Itẽ serpentiũ ictibus. Et sordidis ulceribus ac uetustis: uel ipsa aqua cũ hordeacea farina. Succũ ex aceto uel cũ fœnogræco Sic aliqui & articulis podagris imponũt. Epinyctidas ac qcquid aliud serpit i corpore imposita leuat. Itẽ repentinas caligines. Has & si mandit̃ ex aceto. Sugillata uero & alios liuores. Pura illita lepras & psoras cũ alumine rotũdo ex aceto. Sic & fluẽtes capillos retinet. Epicharmus testiũ & genitaliũ malis hanc utilissime iponi asserit. Efficatius eãdem cũ faba trita. Itẽ cõuulsis cũ ruta. Cõtra ardorẽ febriũ & stomachi uitia cũ rutæ semine & ad secũdas. Et muris aranei morsus foliorum aridorum farina alterutra pte exmaniuit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissima est qn & inutilis habet̃: difficilis in coquẽdo: & renibus cõtraria. Illud quoq; nõ est omittẽdũ: aquã decoctæ ad tot usus laudatã fetere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis inter caustica intelligit̃. Ad coxendicũ dolores cũ adipe uetusto. At cũ lasere & aceto in uicẽ psilotri euulsis illitus pilis nasci alios phibet. Bibit̃ & cũ oleo subferuefactus uel p se elixus ad cõuulsa & rupta intus lapsũq; ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? Immo uero apud eosdẽ aiæ grauitatẽ facere. Dentibus & gengiuis nocere? & in ægypto ppter amaritudinem non æstũr. Siluestris siue erratice imenso plus effectus laudat Cato: adeo ut aridæ quoq; farinã in olfatorio collectã uel odore tantũ naribus adhibito uitia oriũ graueolentireq; sanare affirmet. Hanc alii petreã uocant: inimicissimã uino: quã præcipue uitis fugiat. Aut si nõ possit fugere: moriat̃. Folia habet bina: rotũda: parua: lenia: plantis oleris similior: candidior satiua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recẽtibus cũ melle ita ne soluant̃ ante diẽ septimũ. Strumis fistulis in aqua contritã Chrysippo auctore. Et alii cõpescere mala corporis quæ serpũt: nomas uocant. Itẽ excrescẽtia absumere. Cicatrices ad planum reducere. Oris ulcera & tonsillas manducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras & lepras ueteres ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cũ lasere & aceto acri Necari quoq; canes ea si detur ex carne. Semen eius tostũ auxiliatur cõtra serpentes: fungorumq; uenena. In tauri sanguine folia cocta spleneticisq; in cibo data & cruda illita cũ sulphure & nitro psunt. Itẽ mammarum duriciæ. Radicũ cinis uuæ in faucibus tumẽti tactu medetur. Et parotidas cũ melle illitus reprimit. Serpentiũ morsus sanat. Viriũ brassicæ unũ & magnũ argumentũ addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uasa omnia in q bus aquæ feruent in tantũ ut nõ sit eas auellere: si brassica in iis decoquat̃ abscedunt Inter siluestres brassicas & lapsana ẽ: pedalis altitudinis: hirsutis foliis sinapi simillimis nisi candidior esset flore. Coqtur in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina brassica uehemẽtissime ex omnibus aluũ ciet. Coqtũr ppter acrimoniã cũ pingui carne: stomacho inimicissima. Scyllarum in medicina alba ẽ quæ masculus: fœminæ nigræ. Scylla quæ candidissima fuerit utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis quod reliquũ e uino est cõsutũ suspendit̃ lino modicis interuallis postea arida frustra in cadum aceti q̃ aspimi pendentia inmerguntur: ita ne ulla per te uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis totius diei solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur uas. Scylla eximitur. Acetum transfunditur Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus parũ sumptum binis diebus. Sed tanta uis est: ut auidius haustũ extinctæ animæ momẽto

aliquo speciẽ præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus uel per se cõmãducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex melle & aceto sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquit̃ pluribus modis in olla quæ coniicitur in clibanũ aut futuræ: ue adipe aut luto illita: aut frustatim ĩ patinis. Et cruda siccatur:: deinde conciditur. Coquiturq; in aceto. Tum serpẽtiũ ictibus imponit̃. Tosta quoq; purgat̃: & mediũ eius iterũ in aqua coqtur. Vsus sic coctæ ad hydropicos: urinã ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item spleneticos & stomachios si nõ sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormina: regios morbos: tussim ueterẽ cum suspirio. Discutit & ex foliis strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis ad ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia: maxime uti coctionẽ facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lũborum dolori ex melle imponit̃. Pythagoras scyllam in limine quoq; ianuæ suspensam malorum medicamentorũ introitum pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus ĩ facie medentur. Per se uero triti neruorũ cõtractionem. Et ex uino porrigines. Succum cũ melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sangninẽ idẽ eos sistere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat coriandrum & farinam adiiciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat. Erumpẽtia in capite cũ uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit: & sic lippitudini medetur. Eorumq; uitia quæ sũt facie rubentes maxime in solle illitis cum melle & nitro emendat. Lentiginem cũ uino aut cum cumino coctis. Vulneribus quoq; mire prosunt per se. Aut ut Damiõ ex mulso: si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat: & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinã. In uino cocti illiti uentri duriciam præcordiorũ emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti temperato datur. Ad conuulsa intus cũ silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem tusi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxta in pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissime sanãt cum melle & sale. Venerem maxime megarici stimulant. Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti. Siluestres interaneorum plagas & uitia cum silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorũ semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus. Semen antiqui bibendum in sanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas: uarietatesq; igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus utiles adiiciunt esse: & difficile concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ. Bulbinẽ græci uocant hærbam paracæ foliis: rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis dumtaxat recentibus. Bulbus quem nomitorium uocãt ab effectu folia habet nigra: cæteris longiora utilissimus stomacho cibus.

De asparagis & corruda & libyco & horminio. Ca. X.

a Sparagi (ut traditur) cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt. Ventrem leniter molliunt. Pecoris & spinæ doloribus intestinorumque uitiis prosunt. Vino cum coquuntur addito ad lumborum & renum dolores. Semen trium obolorum pondere parte cumini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam ciens utilissime: præterq̃ qđ uesicã exulcerant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita & in uino albo pota calculos quoq; exturbat. Lumborũ & renum dolores sedat. Quidam ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asperago trito cum oleo perunctũ pungi ab apibus negant. Siluestrẽ asperagum aliqui libycum uocant: attici horminiũ. Huius ad supradicta omnia efficatior uis: & candidior: maior. Regium morbum extenuant. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semẽ ualet aneto tritum. Ternis utrumq; obolis datur. Et ad serpentium ictus succus decoctus. Radix quoq; miscetur radici marathri inter efficacissimã auxilia. Si sanguis per urinam reddatur: semen asperagi & apii & cumini ternis obolis ĩ uino cyathis duobus quinis diebus

Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium esse quis urinam moueat: docet. Item ueneri. Vesicæ quoq; nisi coctum aqua. Si canibus detur: occidit eos. In uino decoctæ radicis succus si ore contineatur dentibus mederi.

De apio & apiastro: & heliofelino: & oreoselino. Ca. XI.

a Pio gratia uulgo est. Nāq; rami largis portionibus per iura inatant: & incondimentis peculiarē gratiam habēt. Præterea oculis illitum cū melle: ita ut subinde foueant̄ feruenti succo decocti: aliisq; mēbroꝝ. Epiphoris per se tritū aut cū pane & polēta īpositum mire auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotēt in piscinis apio uiridi recreant̄. Veꝝ apud eruditos nō aliud erutū terra i maiore sententiaꝝ auctoritate est. Distinguit̄ sexu. Chrysippus fœminā esse dicit crispioribus foliis & duris: crasso caule: sapore acri & feruido. Dionysius marē nigriorē: breuioris radicis: uermiculos gignētem Ambo neutrum ad cibos admittendū: imo omnino nefas. Nam id defunctorū epulis feralibus ducatum. Ipsius quoq; uisus claritati inimicum: Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos q ederint sterilescere mares fœminas ue. In puerpiis uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorē tamen esse marem. Eaq; causa est ne inter nefastos frutices dānet̄. Māmarum duriciā impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctū præstat. Succo maxime radicis cū uino lumboꝝ dolores mitigat. Eodē iure instillato grauitatē aurium. Semine urinā ciet: menstrua ac secūdos partus. Et si foueantur semine decocto sugillata reddit colori: cum oūi albo illitū. Aut ex aqua coctum potūq; renibus medetur. In frigida tritū oris ulceribus. Semen cū uino uel radix cū ueteri uino uesicæ calculos frāgit. Semen dat̄ ex tribus cyathis ex uino albo. Apiastrum Higinus qdem melissophylon appellat. Sed in cōfessa dānatione est uenenatū in sardinia. Cōtexenda enim sunt oīa ex eodē nomine: apud græcos pendētia. C lsutaꝝ qnod hipposelinū uocant aduersat̄ scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medet̄. Itēq; difficultatibus urinæ semē eius decoctū ex mulso potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit & lumboꝝ ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potū & illitū medet̄ Succus eius algētes calefacit potus. Q uarū genus ex eodem faciunt aliq oreoselinon alio frutice recto semine cumino simile. Vrinæ & menstruis efficax. Heliofelino uis priuata contra araneas. Sed de oreoselino fœminæ purgant̄ e uino.

De petroselino & cimo. Ca. XII.

a Lio genere petroselinō quidā appellāt in saxis natū. Præcipuū ad uomicas coclearibus binis succi additi in cyathū marrubii succi: atq; ita calidæ tribus cyathis. Addidere qdā buselinō differēs breuitate caulis a satiuo & radicis colore rufo eiusdē effectus. Præualere cōtra serpētes potū & litū: Ocimum quoq; Chrysippus grauiter icrepuit. Inutile esse dicēs stomacho: urinæ. oculoꝝ quoq; claritati. Præterea i saniā facere & lethargicos & iocineris uitia. Ideoq; capras id aspernari. In hoībus quoq; fugiendū censet. Adiiciunt qdā tritū si opiatur lapide: scorpionē gignere. Cōmanducatum in sole positū uermes afferre. Alii uero si eo die feriat̄ quispiā a scorpione q ederit ocimū sanari nō posse. Q uinimo tradūt aliq manipulo ocimi cū cancris. x. marinis uel fluuiatilibus trito: cōuenire ad eū scorpiones a pximo oēs. Diodotus in emitericis etiam pediculos facere ocimū cibū. Secuta ætas alacriter defendit. Nā id esse capras. Nec minꝰ q̄ mentā & rutā scorpionū terrestriū ictibus marinorūq; uenenis mederi cū uino addito aceto exiguo. Vsu quoq; cōpertū deficientibus ex aceto odoratu salutarē esse. Itē lethargicis & inflāmatis refrigerationi: illitū capitis doloribus cū rosaceo: aut myrteo: aut aceto Itē oculoꝝ epiphoris impositū ex uino. Stomacho quoq; eē utile. Inflationes & rutum ex aceto dissoluere sumptū. Aluū sistere impositū. Vrinā ciere. Sic & morbo regio & hydropicis pdesse etiā colericis. Distillatiōes eo coli & stomachi īhiberi. Ergo etiā cœliacis Philisto dedit: & coctū dysentericis: & cōtra plistonicū. Aliq & in tenasmo: & sanguinem excreātibus in uino. Duriciāq; pcordioꝝ illinit̄ māmis. Extinguit quoq; lactis puerītū

Auribus utilissimũ: infantiũ præcipue cũ adipe anserino. Semẽ tritũ & haustũ narib⁹ sternutamẽta: & distilationes capitis quoq; illitũ. Vuluas purgat in cibo ex aceto Verrucas mixto cerametõ sutorio tollit. Venerẽ stimulat. Ideoq; eqs asinisq; admisuræ tẽpore ingeritur.

De siluestri ocimo: & eruca: & nasturtio & ruta. Ca. XIIII

Siluestri ocimo uis efficatior ad eadẽ oĩa. Peculiaris ad uitia quæ uomitiõibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq; uuluæ: cõtraq; bestiarũ morsus radix in uino est efficacissima: Erucæ semẽ scorpionũ uenenis & muris aranei medet̃. Bestiolas omnes inascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cũ melle illitũ. Lẽtigines ex aceto Cicatrices nigras reducit ad candorẽ cũ felle bubulo. Aiunt uerbera subituris potũ ex uino duriciã quandã cõtra sensũ induere: In cõdiendis obsoniis tãta ẽ suauitas: ut græci euozomõ appellauerint. Putãt subtrita eruca si foueant̃ oculi: claritatẽ restitui. Tussim infantiũ sedare. Radix eius in aqua decocta fracta osa extrahere. Nã de uenere stimulanda diximus trita folia siluestris erucæ sinistra manu decerpta & trita in aqua mulsa si bibant̃. E cõtrario nasturtiũ uenerẽ ĩ hibet. Animũ exacuit. Vt diximus duo eius genera. Aluum purgat. Detrahit bilẽ potũ in aqua. x. denariorũ pondo. Cũ lomento strumis illitũ opertũq; brasica p̃ æclaræ medet̃. Alterũ est nigrius: qđ capitis uitia purgat. Visũ clarificat. Cõmotas mentes sedat ex aceto sumptũ. Lyenẽ ex uino potũ uel cũ fico Tussim ex melle: si quottidie ieiuni sũmant. Semẽ ex uino omnia ĩtestinoꝝ aĩalia expellit. Efficacius addito mentastro. Prodest & cõtra suspiria & tussim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctũ in lacte caprino. Panos discutit cũ pice: extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Cõtra carcinomata adiicit̃ ouorũ albũ. Et lyenibus illinit̃ ex aceto. Infãtibus uero e melle utilissime. Sestius adiicit hoc serpentes fugare scorpionibus resistere. Capitis dolores cõtritũ: & alopecias emẽdare. Sinapi grauitatẽ auriũ trito ĩposito auribus cũ fico. Dentiũ dolores infuso in auris succo. Pruriginẽ & ulcera capitis cũ adipe anserino. Furũculos cõcoquit cũ fermẽto. Carbunculos adsuppuratiõnẽ p̃ducit: & rumpit. Phagedenas ulcerũ expurgat cũ melle. Coxendicibus & lumbis cũ polenta ex aceto illinit̃. Itẽ licheni. Itẽ unguibus scabris. Quippe natura eius caustica est. Optimũ aũt babyloniũ. Siluestri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis aũt medicaminibus ruta ẽ. Latiora satiuæ folia. Rami fruticosiores. Siluestris horida ad effectũ est & ad oĩa acrior. Succus exprimit̃ tusa ea & asp̃a modice aqua. Et in pyxide cypria asseruat̃: Hic copiosior datus ueneni noxiã obtinet: Macedõia maxime iuxta flumen anacimũ. Mirũq; cicutæ succo extinguit̃: adeo etiã uenenoꝝ uenena sunt. Quãdo cicutæ succus p̃dest manibus colligentiũ rutã. Cæteꝝ inter prima ĩmiscet̃ antidotis præcipueq; galaciæ. Quæcunq; adt ruta aut per se aut pro antidoto ualet foliis tritis & ex uino sũptis. Cõtra aconitũ maxime & uiscũ. Itẽ fungos siue in potu detur: siue in cibo. Simili mõ cõtra serpentiũ ictus: utpote cũ mustellæ dimicaturæ cũ iis rutã prius edendo se muniant. Sed ualent & cõtra scorpionũ ictus: & araneoꝝ: apũ: carbronũ: uel paꝝ aculeos. Et cãtaridas: ac salamãdras: canis ue rabiosi morsus: acetabuli mensura si succus e uino bibit̃. Et folia trita uel cõmanducata ĩponunt̃ cũ melle & sale uel cum aceto & pice decocta. Succo uero punctos aut etiã habentes negãt feriri ab iis maleficiis Serpentesq; si uratur ruta nidorũ fugere. Efficacissima tamẽ est siluestris radix cũ uino sũpta. Eandẽ adiiciunt efficaciorẽ esse subdiuo potã. Pythagoras & in hac marẽ minorib⁹ herbaceiq; coloris foliis a fœmina discreuit: etiã latioribus foliis & colore. Idẽq; oculis noxiã putauit falso: quoniã sculptores & pictores hoc cibo utunt̃ oculorũ cã. Cum pane quoq; nel nasturtio satiuæ atq; siluestris p̃pter uisũ. Vt aiunt multi succo eius cũ melle attico inuncti discusserunt caligines: uel cũ lacte mulieris pueꝝ enixæ uel puro succo angulis oculoꝝ tactis. Epihoras cũ polenta ĩposita. Lenit aũt capitis dolores poto tũ uino aut cũ aceto: & rosaceo illita. Si uero sint cephalea: cum farina hordeacea uel aceto. Eadẽ cruditates discutit: mox iflationes: dolores stomachi ueteres. Vuluas apit

Corrigitq; conuersas illita in melle toto uentre pectore. Hidropicis cum ficu & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino. Sic bibit̃ & ad pectoris dolores: laterūq; & lumborum Tusses: suspiria: pulmonū: iocinerꝝ: renum: uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines. Decoquunt̃ folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta cōdita ue prodest. Item torminibus in hysopo decocta. Et cū uino. Sic & sanguinē sistit interiorē: & narium indita. Sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoq; in dolore succus infundit̃: custodito ut diximus modo. E siluestri uero cōtra tarditatē & sonitum cum rosaceo uel cū laureo oleo aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebꝝ. Adiecerūt aliq & serpillū & laurū illinētes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendū. Dederunt & comitialibus bibendū decoctæ succū in cyathis quattuor ante accessiones: quaꝝ frigus intollerabile est. Alfiosisq; crudam dari in cibo. Vrinā quoq; uel cruentam pellit. Fœminaꝝ etiam purgationes: secundasq;: etiā emortuos partus: ut Hippocrati uidet̃: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitam & uuluaruꝫ cā etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cū farina hordeacea. Et contra ileū decocta farina in oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & cōtra purulentas excreationes siccæ drachmas duas: sulphuris unā & dimidiā sumi censent. Et cōtra cruentas ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cū caseo in uino cōtrita. Dederunt & cum bitumini infrictā potioni ꝓpter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias olei libra: uiniq; sextario illinit̃. Cū oleo coctis foliis ꝑtibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidet̃) mirū est quosdam dare uelut inhibentē potui cōtra incōtinentiam urinæ. Psoras & lepras cū melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas: strumas & similia cū hircino & adipe suillo ac taurino seuo. Ignē sacrū ex aceto & oleo: uel psimythio. Carbūculum ex aceto. Nōnulli laserpitiū una illini iubēt sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponūt & māmis turgentibus decoctā & pituitæ eruptionibus cū cæra. Testium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris: adeo peculiari in uisceribus his effectu: ut siluestri ruta cū axungia ueteri illitos ramices sanari ꝓdant. Fracta quoq; mēbra semine trito cū cæra imposito. Radix rutæ sanguinē oculis suffusum: & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliqs quoq; quæ tradunt̃: mirum est: cū feruentē rutæ naturā esse cōueniat. Fasciculum eius in rosaceo decoctū addita uncia aloes perunctis sudorem reprimere. Itēq; generatiōes impediri hoc cibo. Ideo profluuio genitali datur: & uenerem crebro ꝑ somnia imaginantibus. Præcauendū est grauidis abstineāt hoc cibo. Necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedū quoq; morbis in maximo usu est: siue difficile spirantibus: siue cōtra maleficiorum animalium ictus infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauseris ex aceto & quocūq; in simili morborum genere: ut in homine temperato.

De mentastro & menta & pulegio: & nepeta & de cumino. Ca. XIIII

Menta rotundifolia palasky siue aquatica maior.

m Entastrū siluestris mēta est: differens specie folioꝝ quasi figura ocimi: pulegii colore. Propter quod quidā siluestre pulegiū uocāt. Iis cōmāducatis & īpositis sanari elephantiā: sicut magni Pōpeii ætate fortuito cuiusdā experimēto propter putorē in facie illita cōpertū est. Eadē illinunt̃ bibunturq; aduersus scolopēdras & serpentiū ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduersus scorpionū ictus cū sale oleo & aceto. Itē aduersus scolopēdras ius decocti. Aduersusq; oīa uenena seruantur folia arida ad farinæ modū. Substratū uel accensū fugat scorpiones. Potū fœminas purgat a partu. Sed partus necat. Orthopnoicis: torminibus colericis efficacissimū. Itē lūbis Podagris impositū. Succus naribus uerminosis instillat̃. In regio morbo bibit̃. Strumis illinit̃. Oia ueneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potū. Cōtra pruriginē ex aceto infunditur capiti in sole. Mētæ ipsius odor animū excitat: & sapor auiditatē in cibis. Ideo in māmaꝝ mixtura familiares ipsæ accessere: ut coire deseriq; lac nō patiant̃. Quare lactis potionibus additur: ne huius coagulati potu strangulent̃. Data in aqua & mulso

eadem ui resistere & generationi creditur: cohibendo genitalia densari. Aeque maribus ac foeminis sistit sanguinem. & purgationes foeminarũ inhibet. Cum amylo ex aqua pota coeliacorũ impetus. Syration & uomicas uuluæ curauit. Ille & iocinerũ uitia ternis obolis ex mulso datis. Itẽ sanguinem excreantibus in sorbitionẽ. Vlcera in capite infantium mire sanat. Arterias humidas siccat. Siccas astringit. Pituitas coruptas purgat in mulso & aqua. Vocis succus sub certamine utilis dũtaxat: & qui gargarizatur uua tumente adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & cõtra tonsillas cũ alumine. Linguæ asperæ cũ melle. Et cõuulsa intus ꝑ se uitiisq; pulmonis. Singultus & uomitiões sistit cũ succo granati ut. Democritus mõstrat. Recentis succus narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidẽ pota sanguinis flutiões intus. Ileũ etiam imposita cũ polenta: & si mãmæ tendant. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumit & contra scolopendras: & scorpiones marinos & ad serpentes. Epiphoris illinit & oĩbus in capite eruptionibus. Itẽ sedis uitiis. Impetigines quoq; uel si teneat tãtũ ꝓhibet. Auribus cum mulso instilat. Aiunt & lyeni mederi eam inhorto gustatã ita ne uellat: si is qui momorderit dicat se lyeni mederi per dies nouẽ. Aridæ quoq; farinæ tribus digytis apprehensã & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersa in potionẽ uẽtris aĩalia expellere. Magna societate cum hac ad recreandos defectos aĩo pulegio cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisq; diectis. Qua de cã dignior e pulegio corona uertigini q̃ e rosis cubiculis nostris ꝑnuntiata est. Nã & capitis dolores imposita dicit leuare Quin & olfatu capita tueri contra frigoꝝ æstusq; iniuriam: & ab siti tradit. Neq; æstuare eos qui duos e pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiã in doloribus cum polenta & aceto. Foemina efficacior. Est aũt hæc flore purpureo. Mas cãdidum habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorẽ. Stomachi aũt ex aqua intercisiones sistit: & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decoctã & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino: & si amineum sit: & calculos & interiores omnes dolores Ex melle & aceto sedat menstrua: & secũdas. Vuluas cõuersas corigit. Densunctos ꝑtus eiicit. Semen obmutescẽtibus olfatu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi mẽsura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint tritum inspergitur. Salsitudines corporis si cum uino tradat minuit. Neruorun cã & in cõtractione cum sale & aceto & melle confricatur epistotono. Imbibitur ad serpentium ictus decoctum. Ad scorpionũ in uino tritum: maxime qđ in succis nascitur. Ad oris exulcerationes ad tussim efficax habet. Flos recentis incensus pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lana inuolutum in tertianis ante accessionẽ olfactandũ dari: aut strangulis subiicit: & ita collocari ægrum inter remedia tradit: Siluestri ad eadẽ uis efficacior est: quod simile est origano minoribus foliis q̃ satiuum: & a quibusdam dictamus uocatur. Gustatum a pecore caprisq; balatum cõcitat. Vnde quidã græci litteras mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens ẽ: ut illitas partes exulceret. Tussi inter frictiones fricari ante balnea conuenit & ante accessionum horrorẽ conuulsis & torminibus. Podagris mire ꝓdest. Epaticis cum melle & sale bibendum datur. Pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lyenẽ cum sale utile est: & uescicæ & suspiriis & inflationibus decoctũ succo æqualiter: & uuluas corrigit: & cõtra scolopendrã terrestrem uel marinã. Itẽ scorpiones. Priuatim ue ualet cõtra oẽm morsũ. Radix contra increscentia ulcera recens potentissima. Arida uerocicatricibus decorem affere. Item pulegio est nepetæq; societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiunt frigora. Mulierũq; mẽstruis ꝓsunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoq; uires cõtra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq; fugiunt: quã & substernere in metu obdormituris uite ẽ. Tusa egilopis imponitur: & capitis doloribus recens cũ tertia parte panis tẽperata aceto illinitur. Succus eius ĩstilatus naribus supinis ꝓfluuium sanguinis sistit. Itẽ radix cũ myrti semine in passo tepido gargarizatã anginis medetur. Cuminũ siluestre ẽ prætenue quaternis

aut quinis foliis ueluti serratis. Et in satiuo magnus usus in stomachi præcipue remediis. Discutit pituitas & inflationes. Tritum & cũ pane sumptum uel potum ex aqua uinoq; tormina quoq; & intestinorũ dolores. Verum tamen omnem pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt. Portii Latronis clari inter magistros dicendi adsectores similitudinem coloris studiis contra æmulos imitatos: & pauloante Iulium Vindicem adsectorem illũ a Nerone libertatis captatione testamentis sic lenocinatũ. Nariũ sanguinem pastillis inditũ uel ex aceto recens sistit. Et oculorũ epiphoris p se impositũ tumentibus cũ melle pdest. Infantibus imponi i uētre satis ē. Morbo regio i uino albo a balneis dat.

De cumino æthiopico: quæ urinam stringit: & de cappari: & de ligustico: siue penace: & cunila bubula. Ca. XV.

a Ethiopicum maxime in posca illinitur cum melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur & ad iocineris uitia tostum tritum in aceto. Item ad uertiginem. Iis uero quos acriore ui urina mordeat in dulci tritum uino. ad uuluarum uitia in uino. Præterq; impositis uellere foliis testium tumoribus tostum tritumq; cum melle aut rosaceo & cæra. Siluestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo: ad scorpiones: ad scolopendras. Sistit & uomitionem nauseasq; ex uino: quantum apprehenderint tres digyti. Propter colum quod bibitur. Illiniturq; uel peniculis feruens: uel astringitur fasciis. Strangulationes uuluæ potum in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillatur ad sonitus atq; tinitus cum seuo uitulino uel melle. Sugillatis illinitur cũ melle & uua passa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino simillimum quod græci uocant ami. Quidam uero æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat: uidelicet quia efficacius in ægypto iudicauit. Plæriq; alterius naturæ in totum putant quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic usus. Nam & panibus alexandrinis subigitur: & cum alimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus. Priuatiq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoq; bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas quæ odorantur id per coitũ. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum transmarino. Innocētius italicum est. Ferunt eos qui quottidie id edunt paralysi non periclitari: nec lyenis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit: si tritæ in sole fricentur. Spleneticis prodest in uino pota: Radicis cortex duabus drachmis dempto balnearum usu. Feruntq; trigintaquinq; diebus per urinam & aluum totum lyenem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum: uel mãducata radix. Infunditur aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quæ phagedenas uocãt folia & radix recens cum melle sanant. Sic et strumas discutit radix. Parotidas uermiculosq; cocta in aqua. Iocineris quoq; malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutiles esse inter auctores cõuenit. Ligusticum aliqui panacem uocant: stomacho utile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerunt uti diximus falso. Cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur semē pulegii habet: utile ad uulnera cõmanducatum impositũq;: ut quinto post die soluat. Cõtra serpentes quoq; in uino bibit: ac tritũ plagæ imponit. Vulnera ab iis facta pfricat. Itē testudines cũ serpentibus pugnaturæ hac se muniũt. Quidãq; in hunc usũ panacem uocant. Sedat & tumores & uirilium mla a sicca uel foliis tritis in omni usu mire. congruens ex uino.

Item de cumula: siue origano: & de cunilagine: & cunila molli: & de libanotide: & de cunila satiua. Ca. XVI.

St aliã cunilacea appellata a nostris:a græcis origanum heracleoticũ. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoq; emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina oleo & aceto in sorbitionem tẽperata. Præcipue uero serpẽtium morsus. Tertium genus est eius: quæ a græcis mascula a nostris cunilago uocat̃: odoris fœdi: radicis lignosæ: foliis aspero: Vires eius uehementissimas in omnibus in generibus earum tradunt. Manipulo quoq; eius adiecto omnes etiam a tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones ex posca tollere. Tribus foliis ex oleo perunctos homine fugari serpentes. E contrario quæ mollis uocatur pilosioribus ramis & aculeatis. Trita mellis odorem habet digytis tactu eius cohærentibus. Altera thuri quam libanotidem appellauimus. Medetur utraq; cõtra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiã contritæ cum aqua sparsæ necant. Satiua quoq; suos usus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictos bibitur. Fit & ex ea montana serpillo similis: efficax contra serpentes. Vrinam mouet. Purgat & a partu mulieres. Concoctiõnẽ mire adiuuat. & ad cibos auiditatem. Vtraq; uel in cruditate ieiunis in potione aspersa. Luxatis quoq; utilis. Cõtra uesparum & similes ictus ex farina hordeacea & posca utilissima Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperiti & origano: & othimine: prasio: & tragorigano: & heraclio: & lepido: & de gith: siue melanthio: & aniso. Ca. XVII.

Iperitis quã & siliquastrũ appellauimus cõtra morbos comitiales bibit̃ Castore taliter de mõstrante. Caule rubro & longo: densis geniculis: foliis lauri: semine albo tenui: gustu piperis. Vtilis gingiuis: dentibus: oris suauitati: & ructibus. Origanũ qđ in sapore cunilã æmulat̃ (ut diximus) plura genera in medicina habet. Othimin uel prasion appellant: nõ dissimile hysopo. Priuatim eius usu cõtra torsiones stomachi in tepida aqua: & cruditates. Cõtra araneos scorpiõesq; in uino albo. Luxata & incussa i aceto & oleo & lana. Tragoriganõ similis ẽ serpillo siluestri. Vrinã ciet. Tumores discutit cõtra uiscũ potũ uiperæq; ictũ efficacissimũ: stomachoq; acida ructãti & p̃cordiis. Tussiẽtibus quoq; cũ melle datur: & pleureticis: peripneumonicis. Heraclium quoq; trita genera habet nigrius latioribus foliis glutinosũ. Alterũ exilioribus mollibus que sansuco nõ dissimile: qđ aliqui prasiõ uocare malũt. Tertiũ ẽ inter hæc mediũ: minus q̃ cætera efficax. Optimũ aũt creticũ. Nã & iucũde olet. Proximũ smyrneũ. Deinde heracleoticum ad potũ utilius: qđ othimin uocãt. Cõis aũt usus serpentes fugare. Percussis esui dare decoctũ. Poto urinã ciere. Ruptis cõuulsis mederi cũ panaci radice. Hidropicis cũ fico aut cum hysopo acetabuli mẽsuris decoctũ ad sextam. Itẽ scabiem: pruriginem: psoras in decisione balnearũ. Succus auribus infundit̃ cũ lacte mulieris. Tonsillis quoq; fluuiis medet̃. Capitis ulceribus. Venena opii & gypsi extinguit decotũ: sicũ cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur: Itẽ dentiũ dolori: quibus etiã & cãdorẽ facit cũ melle & nitro. Sanguinẽ nariũ sistit. Ad parotidas decoquit̃ cũ hordeacea farina. Ad arterias aspa cũ galla & melle teritur. Ad lyenẽ folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctũ. cum aceto & sale sũptũ paulatim. Regio morbo tritum cum oleo & nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo: ita ut ne uenter attingat̃. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cũ oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cũ fico illitũ. Fluctiões sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitum. Reliquis purgationum a partu. Lepidum inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando: ut tamen cæra & rosaceo facile sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facile: & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio qua doleat: compescere dolorem. Gith ex græcis alii melanchion: alii melasparmon uocant. Optimus q̃ excitatissimi odoris: & q̃ nigerrimũ. Medetur serpẽtium plagis & scorpionũ. Illini ex aceto & melle repio Incẽloq; serpẽtes fugari. Bibit̃ drachma una cõtra araneos. Distillationẽ nariũ discutit

rusum in linteolo olfatum. Capitis dolores illitũ ex aceto & infusum naribus. Cum murino oculorũ epiphoras & tumores. Dentium dolores coctũ cum aceto. Vlcera oris tritũ aut cõmanducatum. Itẽ lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito nitro potum. Duricias tumoresq; ueteres & suppurationes illitũ. Lac mulierũ auget cõtinuis diebus sumptũ. Colligitur succus eius ut hyoscyami. Similiter largius uenenũ est quod miremur. cum semen gratissime panes etiã condiat. Oculos quoq; purgat. Vrinã & mẽstrua ciet. Quinimo lintheolo illigatis tantũ granis. xxx. secundas trahi repio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritũ in urina: Culices suffitu necare. Itẽ muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibit̃: a Pythagora inter pauca laudatũ siue crudũ siue decoctum. Itẽ uiride aridũ ue omnibus quæ condiunt̃: quæq; intingunt̃ desideratũ. Panis etiã crustis iferioribus subditũ. Sagis quoq; addit̃. Cũ amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipsum oris halitũ iucundiorẽ facit. Fetorẽq; tollit mãducatum matutinis cũ smyrneo & melle exiguo. Mox uino collutum uultũ iuniorẽ præstat. In somnia leuat suspensum i puluino ut dormiẽtes olfaciãt. Appetentiã ciborũ præstat: quãdo id quoq; inter artificia deliciæ fecere: ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has cãs quidã anicetũ id uocauere. Laudatissimũ est creticũ. Proximũ ægyptium. Hoc ligustici uicẽ præstat i condimẽtis. Dolores capitis leuigat suffitũ naribus. Epiphoris oculorũ radicẽ eius tusã imponit Iollas. Ipsum cum croco pari mõ & uino: & per se tritũ cũ polenta ad magnas fluctiones: extrahendaq; si quæ in oculis iciderint. Nariũ quoq; cardines cõsumit illitũ ex aqua. Sedat anginas cũ melle & hysopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infundit̃ cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cũ melle sumptũ melius. Cũ acetabulo anisi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tussim. Facillime uero anisi drachmæ tres: papaueris duæ miscent̃ melle ad fabæ magnitudinẽ: & ternis diebus sumunt̃. Præcipuũ autẽ ructus. Ideo inflationibus stomachi & intestinorũ torminibus & cœliacis medet̃. Singultus & olfatũ decoctũ potũq; inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates succus decocti. Ipsum cũ apio olfatũ sternutamẽta inhibet. Potũ somnũ cõcitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet: & pcordiorũ tumorũ & pectorũ uitiis. Neruis quoq; qbus succinctũ est corpus utilissimũ. Prodest eius & capitis doloribus instillati succũ cũ oleo decocti. Nõ aliud utilius uẽtri & itestinis putãt. Ideo dysentericis & tenasmis dat̃ tostũ. Aliq addunt & opiũ pilulis in die ternis lupini magnitudine & i uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborũ dolores succo usus ẽ. Semẽ hydropicis & cœliacis dedit̃ tritũ cũ menta. Verũ & radicẽ ad renes. Darion hærbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cũ apio. Itẽ uuluarũ dolori. Deditq; bibendũ cũ aneto pturientibus. Phreneticis quoq; illinũt recẽs cũ polenta. Sic & infantibus comitiale uitiũ: ut cõtractiões sentiẽtibus. Pythagoras qdẽ nõ corripi uiuo comitiali in manu habẽtes. Ideoq; q̃plurimũ domi serendum Parere quoq; facilius olfantes. Et statim a ptu dandũ potui polẽta aspsa. Sosimenes cõtra oẽs duricias ex aceto usus est. Eo & cõtra lassitudines in oleo decoquẽs addito nitro Semine eius poto lassitudinis auxiliũ uiatoribus spopondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digytis cũ castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad uẽtris aut intestinorũ inflationes. Et ortopnoicis quod ternis digytis prehẽderit seminis: tãtundẽ hyoscyami cũ lacte asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua bibenda inter cœnã suadent. Strangulationes uuluæ si manducent̃: & linatur calidũ: uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle sedat. Vertigines a partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digytorũ uini albi tribus cyathis discutit. Cleopolemus ad quartanas trinis digytis seminis anisi & fœniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos cum amaris nucibus illitũ. Sunt & q aspidũ uenenis aduersari naturã eius putet. Vrinã ciet. Sitim cohibet. Venerẽ stimulat. Cũ uino sudorẽ leniter præstat. Vestes quoq; a tineis defendit. Efficacius semp recẽs & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est præterq̃ inflato.

De aneto & sagapenio:& de papauere albo & nigro : & quomodo succus hærbarum colligendus est:& de opio. Ca. XVIII.

a Netum quoq; ructus mouet:& torminasedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinunt. ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfatũ. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cini eius uuam in faucibus leuat. Oculos & genituram hebetat. Sacopenium qđ apud nos gignitur in totũ transmarino alienat. Illud eni ammoniaci lachrymæ simile sagapenion uocatur. Prodest laterũ & pectoris doloribus: cõuulsis: tussibus ueteribus: excreationibusq;: præcordiorũ tumoribus. Sanat & uertigines: tremulos: opisthothonicos: lyenes: lũbos: perfrictiones. Dat & olfactãdum ex aceto in strangulatu uuluæ. Cæteris & potu datur:& cum oleo infricatur. Prodest & cõtra mala medicamenta. Papaueris satiui diximus genera & sponte nascentis alia ꝓmisim9 Sed satiui albi calix ipse teritur & bibitur somni cã. Semen elephantiis medet. E nigro papauere sapor gignitur scapo in ciso: ut Diagoras suadet cum turgescit: ut Iollas cum deflorescit hora diei sereni: hoc est cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio genere ipsum ĩciditur caput. Succus & hic: hærbæ cuiusq; lana excipitur. Aut si exiguus est: ungue pollicis ut lactucis:& postero die magis qđ inaruit. Papaueris uero largus densatur:& in pastillos tritus in umbra siccatur nõ ui sopori fera mõ ueꝶ si copiosior hauriat: ẽt mortifera p sõnũ: opiõ uocãt. Sic scimus interẽptũ. Licinii Cecinæ ꝑtorii uiri patrem ĩ hispania baiulicũ quoniam ualido impatibilis odium uitæ fecisse. Item plerosq; alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras & Erasistratus in totum damnauere.& ut mortiferum infundi uetantes. Præterea quoniam uisui noceret. Addidit Andron: ideo non protinus excæcari eo quoniam adulteratur alexandrino. Sed postea usus eius non improbatus est medicamento nobili: quod acidion uocant. Semine quoq; eius trito in pastillos e lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his. aurium dolori instillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum, Sic & foliis ipsis utuntur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi. Multoq; magis quas uocant lexipyretas: quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen in cœliacis uino datur. Satiuum omen magis rotundat capitis. Ad siluestris longum ac pusillum:& ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias: eademq; aqua fouet ora. Optimum ĩ siccis:& ubi ratio pluit Cum capita ipsa & folia decoquuntur: succus meconium uocatur: multum opio ignauior. Experimentum opii est primum in odore. Sincerum enim perpeti non mos ẽ. De in in lucernis: ut pura luceat flamma: aut extinctum ꝑdemum oleat: Quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoq; difficilius:& crebro extinguit. Est sinceri experimentum:& in aqua quia nebula innatat, Fictum in posca coit. Sed maxime mirum æstiuo sole deprehendit. Sincerum enim sudat:& se diluit: donec succo recenti simile fiat. Mnesides optime seruari putat hyoscyami semine adiecto. Alii in faba.

De ẽpractico & ceratico:& glaucio siue palio:& heraclio siue aphro:& đ diacodio. c. xix.

Nnter satiua est & siluestria medium genus: quod nisi inaruisset: sponte nasceretur. Rhiam uocauimus & empracticum. Quidam id decreptum ꝓtinus cum toto calice manduntur. Aluum exinanium capit quoq; decocta. In uini tribus heminis pota somnum faciunt. Siluestrium unum genus cæraticum uocant: nigrum: cubitali altitudine: radice crassa:& corticosa: caulico inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora q̃ cæteris siluestribus: semen exile. Tempestium est menstruis. Aluum purgat dim idio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo argemmas iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaution uocant alii paralion. Nascitur enim in afflatu maris: aut nitroso. Alterum est in siluestribus generibus heraclion: uocatur ab aliis aphron.

Papauer erraticum

Foliis in procul intuearis speciem passerꝫ præsentantibus:radice in summa terræ cute: semine spumeo. Ex hoc lina splendorẽ trahunt æstate. Tunditᷣ i pila comitialibus morbis acetabuli mensura seminis in uino albo:uomitiones eni facit. Medicaméto qđ diacodion & asteriace uocatᷣ utilissimũ. Fit autem huius papaueris aut cuiuscũq; siluestris capitibus. cxx. in aquæ cælestis sextaris tribus biduo maceratis:in eadẽq; decoctis: deide siccatis:iterũq; cũ melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci:hypocistidis:thuris acaciæ:& passi cretici sextariũ. Hac ostentatione simplex qdẽ & antiqua illa salubritas papauere & melle cõstat.

De tithymalo & archelio:& porculaca siue peplio:& coriandro & de atriplici. C.XX.

Ertium genus est tithymalon:mecona uocãt:alii archalion:folio leui:albo: capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semẽ potum purgat aluum dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunq; autem papaueris caput uiride uel siccum illitum epiphoras oculoꝝ lenit. Opium ex uino meraculo si ꝓtinus detᷣ scorpionum ictibus resistit. Aliq hoc tantum nigro tribuũt:si capita eius uel folia terantur. Est & porculaca quápeplion uocãt:nõ multum satiuo efficacior. Cuius memorabiles usus tradunt. Sagittaꝝ uenena & serpẽtium hemorroidum & præsigrum restringi:pro cibo sumpta & pelagis imposita extrahit. Itẽ hyoscyamo poto e passoq; expresso succo. Cũ ipsa nõ est:semen eius simili effectu ꝓdest. Resistit & aquaꝝ uitiis: capitis dolori:ulceribusq; in uino tusa & imposita:Reliqua ulcera cõmanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur:umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omnium fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipsi oculis e lacte & melle. Eadem si procident prodest oculis:foliis tritis cũ corticibus fabæ. Pustulis cũ polenta & sale & aceto ac cæra. Et ulcera oris tumorẽq; gingiuaꝝ cõmanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillaꝝ ulcera succus decoctæ. Quidã adiecere paulum murræ. Nã & mobiles dẽtes stabilit cõmanducata. Cruditates sedat:uocẽq; firmat:& sitim arcet. Ceruicis dolores cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mãmarum uitia cũ melle aut cimolia creta Salutaris & suspiriosis semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias manducata refrigerat etiã intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto uel bibitur cum cumino. Tenasmis autẽ cocta & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierũ acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cũ sale illita & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat ac uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulneꝝ dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruoꝝ duricias emollit. Metrodorus q̃ epitomenton rhizitomumenõ scripsit:purgationibus a partu dãdam censuit. Venerẽ inhibet:uenerisq; somnia. Prætoriiᷣ uiri pater est hispaniæ princeps. quẽ scio propter impatibiles uuæ morbos radicem eius filo suspensam e collo gerere:præterq̃ in balneis:& ita liberatum incõmodo omni. Quin etiam inueni apud auctores:caput inde litum distillationem toto anno non sentire.

Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter siluestria non iuenitur. Præcipuũ tamen esse constat statim ægyptium. Valet contra serpentium genus unum:quod amphisbenas uocant:potum impositumq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque cum melleaut uua passa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem. Vel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subiici efficaciter putent.

Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ serpunt sanat cum melle uel uua passa. Item testes:ambusta carbunculos:aures cum lacte mulieris epiphoras oculorum:neruis & intestinorum fluctiones. Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum cum mali punici sicco & oleo semen potum Xenocrates tradit rem miram:si uera est. Menstrua cõtineri uno die: si unũ granũ biberit fœminæ:biduo si duo:& totidẽ dieb; quot grana sũpserit. M. Var. coriãdro subtrito

cum aceto carnem incorrupta æstate seruari putat. Atriplex & siluestre est & satiuũ ac cusatum a Pythagora tanq̃ faceret hydropicos morbosq; regios & pallorem. Coquitur difficilime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicq̃ nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum. Stomacho contrarium esse. Lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in italia id nasci tradiderit Solum Smyrneus. Hippocrates uuluarum uitiis id infundi cum beta. Lycus neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos furunculos in cipientes: duricias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putant. Item ignem sacrum cum melle aceto nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui in morbo regio dent semen eius cum melle. Arterias & tõsillas nitro addito perfricent. Aluum moueant. Cocto aut per se aut cum malua aut lẽticula cõcitantes uomitiones. Siluestri capillos tingũt: & ad supradcã utunt medicina

De malua malope: & althea: & lapatio: & oxylapato: & hydrolapato: & hippolapato: & bubalapato. Ca: XXI.

Cõtrario in magnis laudibus malua est utraq; & satiua & siluestris. Duo genera ea: un amplitudine folii. discernunt. Maiorẽ græci malopen uocant in satiuis. Alterã ab emolliendo uentre dictã putãt malachen. E siluestribus cui grãde folium & radices albæ althea uocat ab excellentia effectus a quibusdam aristalthea. Omẽ solum in quo serunt pinguius faciunt. Huic cõtra omnes aculeatos ictus efficacior uis: præcipue scorpionũ: uespaꝝ: similiũq;: & muris aranei. Quin &. trita cum oleo qualibet eaꝝ peruncti ante uel habentes eas nõ feriunt. Foliũ impositũ scorpionibus torporẽ affert. Valent & contra uenena. Aculeos omnis extrahũt illitæ crudæ aut cum anetho potæ. Decoctæ uero cũ radice sua leporis marini uenena restringunt. Et ut quidam dicũt si uomat. De eisdem mira & alia tradunt: Sed maxime si quottidie qs succi ex qualibet earũ sorbeat cyathum dimidiũ oĩbus morbis cariturꝰ. Vlcera manantia in capite sanant. In urina putrefactæ lichenas. Et ulcera oris cũ melle. Radix decocta furfures capitis & dentiũ mobilitates. Eius quæ unũ caulẽ habet radice circa dentẽ qui doleat perunge: donec desinat dolor. Eadẽ strumas & parotidas panosq; addita hoĩs saliua purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum a pituita & nauseis liberat. Radix mãmaꝝ uitiis occurrit adaligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta & sorbitionis mõ sũpta quinis diebus emendat. Stomacho utiles Sex. Niger dicit. Olympiades thebanus abortiuas esse cũ adipe anseris. Aliqui purgari fœminas foliis eaꝝ manus plenæ mensura in oleo & uino sũptis. Vtiq; cõstat pturientes foliis substratis celerius solui. Protinus a ptu reuocanda: ne uulua sequatur. Dant & succũ bibendũ parturientibus ieiunis in uino decocta hemina. Quin & semẽ tritũ adalligant brachio genitale nõ cõtinentium Adeoq; eæ ueneri nascunt: ut semẽ unicaulis aspsum cubitali fœminaꝝ auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Itẽ tres radices iuxta adalligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime ĩsundi. Itẽ fœdis uitiis: uel si foueant. Melãcholicis quoq; succus dat cyathis ternis tepidus. Et insaniẽtibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis & ĩflatione & torminibus aut opistotonico laborãtibus tepidus illinit Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleũ folia ĩponũt. Et ad uulneꝝ ĩpetus cruda cũ pane. Succus decoctæ neruis pdest: & uesicæ: & intestinoꝝ rosionibus. Vuluas & cibo & ĩfusione mollit est oleo. Succus decoctæ pori meatus suaues facit. Artheæ in oĩbus supradictis efficatior radix: præcipue cõuulsis ruptisq;. Cocta in aqua aluũ. sistit. Ex uino albo strumas & parotidas & mãmaꝝ ĩflationes: & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadẽ arida in lacte decocta q̃libet perniciosæ tussi citissime medent. Hippocrates uulneratis sitientibusq; defectu sanguinis radicis decoctæ succum bibendum dedit. Et eam uulneribus cum melle & resina. Item conuulsis: luxatis: tumentibus: & musculis: neruis: articulis imposuit. Et asmaticis ac dysentericis in uino bibendum dedit.

Mixę aquā radice ea addita addensari sub diuo: atq; elactescere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapatiū dissimiles effectus habet. Est autē siluestre: qđ alii oxalidē appellant satiuo pximum: foliis aquosis: colore betæ candidæ: radice minima. Nostri uero rumicē alii lapatiū cantherinū ad strumas cū axungia efficacissimū. Est & alterę genus fere oxylapaton uocāt. Satiuo idē similius: & acutiora habet folia ac rubriora: nō nisi in paludibus nascēs. Sunt q hydrolapaton tradūt in aqua natū. Est & aliud hippolapaton maius satiuo: candidiusq; ac spissius. Siluestria scorpionū ictibus medent̄: & ferire phibent habentes. Radix aceto decocta si colet̄ succus dentibus auxiliat̄. Si uero bibatur morbo regio. Semen stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapati radices priuatim ungues scabrosos detrahūt. Dysentericos semen duabus drachmis in uino potū liberat. Oxylapati semē lotum in aqua cælesti sanguinē prodest reiicietibus. Adiecta acacia lētis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice addito nitro & iure anguino. In usu aceto diluunt. Sed satiuū in epiphoris oculorę illinunt frontibus. Radice cherias & lepra curant. In uino uero decocta strumas & potidas & calculos. Poto uino & lyenes. Cœliacos æque & dysentericos & tenasmos. Ex eadēq; omnia efficacius. Ius lapati & ructus facit: & urinā ciet: & caliginē oculorum discutit. Item pruritum corporis in sol a balneaę additum: aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cōmanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale. Adiecit Solon neq; ut omittamus bulpaton: radicis tantum altitudine differens est: & erga dysentericos efficacis effectus potum ex uino.

Lapathū folio acuto vu: 6ente

De sinapis tribus generibus: & marrubio: & serpillo: & sisymbrio: siue thymbræo: & de lini semine: & blito. Ca. XXII

Sinapis cuius in satiuis tria genera diximus: Pythagoras principatum habere ex iis quorum sublime uis feratur iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cū aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat: aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle: Stomacho utilissimū contra omnia uitia pulmonibusq;. Exercationes faciles facit in cibo sumptū. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidū cuz succo cucumeę. Sensus atq; sternutamenta capitis purgat. Aluū mollit. Menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponit̄. Cum fico & cumino tusum ternis ptibus comitiali morbo. Et uuluaę conuersionē suffitum excitat odore aceto mixto. Itē lethargicos. Adiicit̄ cordylon. Est autem semē ex sese. Et si uehemētior somnus lethargicos premat: cruribus aut etiā capiti illinitur cū fico & aceto. Veteres dolores thoracis lumboę: coxēdicum: humeę: & in quacūq; parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt: illitū caustica ui emendat pustulas faciendo. Aut in magna duricia sine fico impositū: uel si uehementior uertigo timeat̄ p duplices pānos. Vtunt̄ ad alopetias cū rubrica: psoras: lepras phthiriases: lithānicos: opisthothonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut cū gallica inter oculos cū melle. Succusq; tribus modis exprimit̄ in fictili: calescitq; in eo in sole modice. Exit & e cauliculo succus lacteus: q ita cum iduruit: dentium dolori medet̄. Semē ac radix cum imaduere: musto cōteruntur. Manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces: stomachum: oculos: caput: sensusq; oēs. Mulierū etiam lassitudines saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; discutit potum ex aceto. Illinunt̄ & liuoribꝰ sugillatisq; cum melle & adipe anserino aut cæra cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;: quo utunt̄ ad neruoę rigores: lumborūq; & coxendicū perfrictiones. Sinapis naturā effectusq; eosdē habere traditur adarca inter siluas itacta cortice planiore sub ipsa coma nascēs. Marrubiū pleriq; inter primas herbas cōmendauere: quem græci prasiō uocant: alii linostrophon: nōnulli philopeda: aut philochares: notius q̄ ut indicandū sit. Huius folia semēq; cōtrita psunt cōtra serpētes: pectoę & lateris dolores:

tussim ueterem. Et iis qui sanguinem eiiciũt eximie utile: scapis eius cum panico aquæ decoctis: ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen q̃tum duobus digytis capiant cum farris puigllo decoctum addito exiguo olei & salis sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alii nihil comparant. In eadem causa marrubii & fœniculi succi & sextarios ternos expressis decoctisq; ad sextarios duos: cum addito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si coclearii mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitiis tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis conuulsis spasmatum neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissimam est. Item ad cancrenas & pterygia. Succus uero articulis & naribus: & morbo regio: minuendæq; bili cum melle prodest. Item contra uenena inter pauca potens Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ uescice & renum uitiis. Dicitur succus claritatem oculo℞ adiuuare. Castor marrubii duo genera tradit. Nigrum: & quod magis probat candidũ. In ouum inane succum adiicit his: ipsumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum: uo nicas rumpere: purgare: persanare promittens Illitis etiam uulneribus a cane factis tusa cum axungia ueteri. Serpillum a serpendo putant dictum. Quod in siluestri euenit: in petris maxime Satiuum non serpit: sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius uoluntarium & candidioribus foliis & ramis: aduersus serpentes efficax maxime cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas. Et scorpiones decoctis i uino ramis foliisq;. Fugat & odore: comunis si uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Itẽ phreneticis: lethargicis: contra tormina: & urinæ difficultatem: anginas: uomitiões drachmis quattuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores. Folia obolis quattuor dantur ad lyenem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sisymbrium siluestre a quibusdam thymbræum appellatum: pedali nõ amplius altitudine: quod in riguis nascitur simile nasturtio est. Vtrum efficax aduersus aculeata animalia: ut sunt carbrones & similia. Quod in sicco ortum odoratum est: in eritur coronis angustiore folio. Sedât utraq; capitis dolorem. Item epihoras: ut Pilinus tradit. Alii panem addunt. Alii per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas: cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum diebusq; detractum. Vomitiones: singultus: tormina: stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum: siue in succo potum. Non edendũ grauidis: nisi mortuo cõceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet urinã cum uino potum. Siluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum aliis quidem in usu est. Et per se mulie℞ curis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua aut cum myrrha. Cum uino sedat parotidas. Cũ melle aut adipe aut cæra stomachi solutiões inspsum polentæ mõ. Anginas in aqua & oleo decoctũ: & cũ aniso illitũ. Torret̃ ut aluum sistat. Cœliacis & dysentericis imponit̃ ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum uua passa. Et ad phthisin utilissime. Semine fiunt & eligmata. Musculorum neruo℞: articulo℞: ceruicũ duricias: & crebri mẽbranas mitigat faria seminis nitro aut sale aut cinere additis. Eadẽ cũ fico, itẽ cõcoquit ac matarat. Cũ radice uero cucumeris siluestris extrahit quæcũq; corpori inhærent. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta ꝓhibet. Eruptiones pituitæ cũ melle emẽdat. Vngues scabros cũ pari mõ nasturtii. Et testium uitia & ramices cũ resina & murra: & cãcrenas ex aqua. Stomachi dolores cũ fœnogræco sextariis utrisq; decoctis i aqua mulsa. Intestino℞ & thoracis pniciosa uitia clystere i oleo & melle. Blitũ iners uidet̃ ac sine sapore aut acrimõia ulla. Vñ cõuitiũ fœminis apd̃ Menãdrũ faciũt mariti. Stõacho iutile ẽ. uẽtrẽ adeo turbat: ut cholerá faciat aliqb9. dicit̃ tñ aduersus scorpiões potũ e uino ꝓdeẽ. & clauis pedũ illini, itẽ lyeni, &

& temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu: & fœniculo:& hippomarathro uel myrseneo:
& canabi:& de furula:& carduis. Ca. XXIII.

Eu in italia non nisi a medicis seritur:& iis admodũ paucis. Duo genera eius. m Nobilius athamanticum uocant illi ab athemâte inuentũ.Hi quoniã laudatissimũ in athemanthe reperiat̃:foliis aniso simile:& caule aliquãdo bipedali:radicibus multis & obnigris:quibusdam altissimis.Minus rursum q̃ illud alterum.Ciet urinã in aqua potum radice trita uel decocta.Inflationes stomachi mire discutit.Item tormina & uesicæ uitia.Vularũq; articulis cum melle.Infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet.Fœniculum nobilitauere serpentes:gustatu ut diximus senectam exuendo:oculorũq; aciem succo eius reficiendo.Vnde intellectum est hominum quoq; caliginem præcipue eo releuari.Colligitur hoc caule turgescente.In sole siccatur.Inungitur ex melle.Vbiq; hoc est.Laudatissimum tamen in hiberia e lachrymis fit & ex semine recenti.Fit etiam e radicibus prima germinatione incisis.Est & in hoc genere siluestre: quod alii hippomarathron:alii myrseneum uocant:foliis maioribus:gustu acriore:procerius:brachiali crassitudine:radice candida.Nascitur in calidis:sed saxosis: Diocles & aliud hippomarathri genus tradit:longo & anguloso folio:semine coriandri. Medicinæ ĩ satiuo ad scorpionum ictus & serpentium semine in uino poto.Succus & auribus instillatur: uermiculosq; in his necat.Id ipsum condimentis ꝓpe omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptissime.Quin & crustis subditur panis.Semen stomachum dissolutũ astringit uel in febribus sumptum.Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissimum.Ventrem sistit cum modice sumitur.Vrinam excitat. Et tormina mitigat totum decoctum.Lactisq; defectu potum mãmas replet.Radix cum ptisana sũpta renes purgat siue decocto succo:siue semine sumpto.Prodest & hydropicis radix ex uino cocta.Item conuulsis illinuntur folia tumoribus.Ardentes ex aceto calculos uesicæ pellunt.Genituræ abundantiam quoquomodo haustum facit.Verẽdis amicissimũ: siue ad fouendum radice cum uino cocta:siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cæra illinunt.Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur.Et contra multipedem ex uino.Hippomarathron ad omnia uehemẽtius Calculos præcipue pellit.Prodest uesicæ cũm uino leui:& fœminarum menstruis.Efficacius in eo semen q̃ radix.Modus in utroq; quod duobus digytis trito additur in potionem.Petriclius qui ophiaca scripsit & Micon qui rhizitonumena aduersus serpentes nihil hippomarathro efficacius putauere.Sane & nicander non in nouissimis posuit.
Canabis in siluis primum nata est:nigriore folio & asperiore.Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur.Succus ex eo uermiculos aurium & quodcunq; intrauerit eiicit:sed cũ dolore capitis.Tãtaq; uis ei ẽ.ut aquæ ĩfusa coagulare eã dicat̃.Et iõ iumẽtoꝝ aluo succurrit pota ĩ aq̃.Radix cõtractos articulos emollit ĩ aq̃ cocta. Itẽ podagras & similes ĩpetus.Ambustis cruda illinit̃:sed sæpius mutat̃:priusq̃ arescat Ferula semẽ simile aneto habet.Quæ ab imo caule diuidit̃ ĩa cacumĩe fœmina putat̃.Caules edũt̃ decocti.Cõmẽdant̃q; musto ac melle:Stomacho utiles.Sint plures sũpti:capitis dolores faciunt.Radix denarii pondere in uini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes.Et ipa radix imponitur.Sic & torminibus medetur.Ex oleo autem & aceto contra sudores immodicos uel in febribus proficit.Succus ferulæ aluum soluit fabæ magnitudine deuoratusque.E uiridi ferula ramusculus utilis est ad omnia ea uitia.Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta:sexta:septima ligulæ mensura.Natura ferularum murenis infestissima est. Tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum satu inter hortensia diximus. Quapropter & medicinam ex iis non differamus. Siluestrium gene

An carduus lanifolius lanceatus.

ra sunt duo. Vnum fruticosius a terra statim. Alterum unicaule crassius. Vtriq; folia pauca: spinosa: muricatis cacumibus. Sed alter floré purpureú mittit iter medios aculeos celeriter canescenté: & abeunté cú aura. Scolimon graeci uocant. Hic anteq́ floreat contusus atq; expressus illito succo alopecias replet. Radis cuiusq; ex aqua decocta potatoribus sitim facere narratur. Stomachum corroborat. Et uuluis si credimus etiam cóferre aliqd traditur: ut mares gignátur. Ita. n. Cherias atheniésis scripsit: & Glaucias q circa carduos diligétissimus uidet. Manducatus carduus hic odoré cómendat oris.

Confectio tyriacae cópositio medicaminis Antiochi. Ca. XX IIII.

S ed ante discessum ab hortésibus uná cóposioné ex iis clarissimá subtexemus aduersus uenenata anialia: icisam lapide uersibus in limine aedis Aesculapii. Serpilli duú denarioꝝ pódus. Opopanacis & milii tátundé singuloꝝ. Trifolii pondus denarii. Anethi & foeniculi seminis & anisi & ami & apii denarioꝝ senú ex singulis generibus: Erui farinae duodecim: Haec tusa cribrataq; uino quantú possit excellenti digerútur in pastillos: uictoriati pódere. Ex iis singuli dátur ex uini mixti cyathis ternis. Hac tyriacha magnus rex Antiochus aduersus oía uenena usus traditur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXI.

PROHEMIVM.

De natura floꝝ & coronamétoꝝ: De mira floꝝ uarietate. Ca. I.

I N HORTIS SERI ET CORONAMENTA IVS SIT Cato í enarrabilí floꝝ maxie subtilitate: quádo nulli potest facilius esse loq q́ reꝝ naturae pingere: lasciuiéti psertim & í magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti. Quippe reliqua usus alimétiq; gra genuit. Ideoq; saecula ánosq; tribuit iis. Flores uero odoresq; de die í dié gignit. Magna ut palá é admonitióe hoíum: quae spectátissime floreát celerrie marcescere: Sed ne pictura qdem sufficiéte imagini coloꝝ reddédae: mixturáq; uarietati siue alterni atq; multiplices íter se nectátur: siue priuatis geneꝝ funiculis in orbé: in obliquú in ambitum: quaedá coronae per coronas currunt.

De strophiolo serto: & qui primú flores miscere coepit: & quádo primú corolla inuenta uel appellata & quare. Ca. II.

T Enuioribus utebantur antiq: strophia appellátes: unde nata strophiola. Qui & uocabulum ipsum tarde inde cómunicatum est inter sacra tantum & bellicos honores corronis suum nomen uindicantibus. Cum uero a floribus fierent serta a serendo seruiae appellabantur. Quod apud graecos quoq; non adeo antiqtus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primum. Postea uariari coeptum mixtura uersicolores. Florumq; inuicem odores coloresq; accédere Sycion ex ingenio Pusiae pictoris atq; Glyrecae coronarie dilectae admodum illi cum opera eius pictura imitaretur: adinuenit: & illa prouocans uariaret: essetq; certamen artis ac naturae. Quales etiam nunc extant artificis illius tabellae: atq; in primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadem centesimam. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subire quae uocantur aegyptiae: ac deinde hybernae: tum cum terra flores negat: ramento e cornibus tincto. Paulatimq; & romae subrepsit appellatio corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis: postquam e lamina aerea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

A-Q-Ri

Quis primũ coronã foliis aureis & argenteis dedit & de honore coronarũ apud antiquos:& de Scipiõis honore:& de pactilib9 coronis:& Cleopatræ reginæ facta.Ca.III.

c Rassus diues primus argẽto auroque folia imitatus ludis suis coronas dedit Accesserunt quoq; & lẽnisci:quos adiici ipsarũ coronarũ honos erat propter hetruscas quibus iungi nisi aurei non dedebãt. Puri diu fuere ii. Celare eos primum instituit P. Claudius Pulcher:bratteasq; ẽt Phyliræ dedit. Semper tamẽ auctoritas uel ludicro quæsitarũ fuit. Nãq; ad certamina in circũ p ludos & ipsi descẽdebãt:& seruos suos quoq; mittebant. Inde alia.xii.tabularũ lex. Qui coronã parit. Ipse pecuniã ue eius. Virtutis ergo arguit̃:quã serui equi ue meruissent. Pecuniã partã lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos?ut ipsi mortuo parẽtibusq; eius dũ intus positus esset foris ue ferret̃:sine fraude esset iposita. Alias in usu ꝓmiscuo ne ludicræ qdem erãt: ingẽsq; iis seueritatis. L. Fuluius argentarius bello punico secũdo cũ corona rosacea inter diu e pergula sua in forũ ꝓspexisse dictus:ex auctoritate senatus icarcerem adductus non ante finẽ belli emissus ẽ. P. Mutianus cũ demptã Marsyæ coronã e floribus capiti suo iposuisset:atq; ob id duci eũ i uicula triumuiri iussissẽnt:appellauit Trí. Pleb. nec itercessere illi aliter q̃ athenis:ubi comesabundi iuuenes ãte meridiẽ cõuentus sapientium quoq; doctrinæ frequẽtabãt. Apud nos exẽplum licẽtiæ huius nõ est aliud q̃ filia Diui Augusti. Cuius luxuria noctibus coronatũ Marsiã litteræ illius describũt. Florũ quidẽ populus ro. honorẽ Scipiõi tantũ adhibuit. Suario cognoiabat̃:ꝓpter similitudinẽ Suarii cuiusdã negociatoris. Ob id erat i tribunatu plebei admodum gratus: dignusq; africanorũ familia. Nec ei fuit in bonis funeris ipensa. Asses ergo cõtulit populus:ac funus elocauit:quaq; pte ferebat̃:flores e ꝓspectu omni sparsit. Et iã tunc coronæ deorũ honos erãt. Et lariũ publicorũ priuatorũq; & sepulchrorũ & maniũ. Summaq; auctoritas pactili coronæ. Sutiles saliorũ sacris iuenimus & solẽnes cœnas. Trãsiere deinde ad rosalia. Eoq; luxuria ꝓcessit:ut nõ esset gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos. Laudatissimũ qdem habet̃ e nardi folio eas dari aut ueste serica uersicolores unguẽtis madidas. Hũc habet nouissime exitũ luxuria fœminarũ. Et apud græcos quidẽ de coronis priuatim scripsere Mnesteus atq; Callimachus medici ꝗ nocerent capiti: quoniã & in hoc ẽ aliqua ualitudinis portio. In potu atq; hylaritate præcipue odorũ ui surripiẽte fallaciter solerciã. Nãq; scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationẽ ipsius reginæ Antonio timẽte:nec nisi prægustatos cibos sumẽte:fert̃ ab ore eius lusisse extremis coronæ floribus ueneno illitis. Ipsaq; capiti iposita. Mox ꝓcedente hylaritate iuitauit Antoniũ ut coronas biberẽt. Quis istas timeret insidias?Ergo cõcerpta i syphũ icipiẽti haurire opposita manu en ego sũ inqt illa care Antoni:quã tu noua prægustãtiũ diligẽtia caues:adeo mihi si possim sine te uiuere occasio & rõ adest. Inde eductã e custodia bibere iussit:illico expirantẽ. De coronis extra supra dictos scripsit. Theophastrus apud grecos. Ex nostris aũt inscripsere aliqui libros antologicon Flores uero persecutus est nemo:ꝗ equidẽ inueniã. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus. Id enim friuolũ ẽ. Sed de floribus quæ uidebunt̃ digna memorabimus Paucissima genera nostri coronamẽtorũ iter hortẽsia nouere:ac pñ uiolas rosasq; tãtũ

De rosa in coronis:& de generibus eius:& ubi seratur. Ca. IIII.

r Osa nascit̃ spina uerius q̃ frutice:in cibo quoq; proueniens. Illic etiã iucundi odoris q̃uis angusti. Germinat omnis primo iclusa granato cortice. Quo mox intumescẽte & in uirides alabastros fastigato paulatim rubescens dehiscit ac sese pandit in calicis medio sui stantis cõplexa luteos apices. usus eius i coronis prope minimus est. Oleo macerat̃. Idq; iam a troianis temporibus Homero teste. Præterea in unguenta transit ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atq; collyriis imponit̃ mordaci subtilitate. Mensarũ etiã deliciis iungẽdis minime noxia. Cõtra genera eius nostri fecere celeberrima:prenestinã & cãpanã: Addidere alii milesiã: cuius sit

ardentissimus colos non excedentis duodena folia. Proximā ei trachiniam: minus rūbē tem. Mox alabandicā uiliorem: albicantibus foliis. Vilissimā uero pluribus uel minutissimam spinosā. Differunt enī multitudine folio℞: asperitate: leuore: colore: odore. Paucissima qna folia: ac deinde numerosiora. Cum sit genus eius quā centifoliam uocant: quæ ē i cāpania italiæ. Græciæ uero circa philippos. Sed ibi n̄ suæ terræ ꝓuentu. Pangeus nāq; modos in uicino fere ē; numerosis foliis ac paruis. Vnde accolæ transferētes cōferunt. Ipsaq; plantatōe ꝓficiunt. Non aūt talis odoratissima ē. Nec cui latissimū maximūq; folium. Breuiterq; indiciū est odoris scabricia corticis. Cepio Tyberii Cæsaris principatu negauit centifoliā in coronis addi: præterq̄ extremos uelut ad cardines: nec odore nec specie ꝓbabilem. Est & quæ græca appellat̄ a nostris a græcis lichnys: n̄ nisi in humidis locis ꝓueniens; nec unq̄ excedens qnq; folia: uiolæ magnitudīe: odore nullo. Est & alia græcula appellata: cōuolutis foliorum paniculis.: nec dehiscēs nisi manu coacta: semperq; nascenti similis: latissimis foliis. Alia funditur e caule maluaceo: folia oleacea habens. Muscetio uocant. Atq; inter has media magnitudine autūnalis: quam coroneolam uocant oēs: sine odore. Coroneola in rubro nata tot modis adulteratur. Et alias uera quoq; plurimum sola præualet. Cyrenis odoratissima ē. Ideoq; ibi unguentū pulcherrimū. Carthagine hispaniæ hyeme quoq; tota. præcox. Refert & cæli temperies Quibusdā enī annis minus odorata ꝓuenit. Præterea magis locis oibus siccis. q̄ humidis odoratior. Seri nec pinguibus uult: nec argillosis locis: nec riguis. cōtenta raris. Proprieq; ruderatum agrum amat. Præcox cāpana. Sera milesia. Nouissime tamen desinit prenestina. Fodiuntur altius q̄ fruges: leuius q̄ uites. Tardissime ꝓueniūt semine: quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine. Ob id potius caule conciso inseruntur & ocellis radicis: ut harundo. Vnum genus inseritur pallidæ spinosæ longissimis uirgis qnquefoliæ: quæ a græcula altera est. Omni autem recisione atq; ustione ꝓficit Translatione quoq; ut uitis optime ocissimeq; ꝓuenit. Surculis quaternum digytorū longitudine aut ampliore post uergillarum occasum sata. Dein per fauonium translata: pedalibus interuallis: crebroq; circūfossa. Qui præcocem faciūt pedali circa radicē scrobe aqua calida infundunt: germinare incipiente calice.

De lilio tria genera: & ratione ea inserendi. Ca. V

Lilium rosæ nobilitate proximum est: & quadam cognatione unguenti oleiq;: lilion appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet: medio ꝓuentu earum incipiens. Nec ullis florum excelsitas maior. Interdum cubitorum triū. Languido semper collo: & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius. Foliis foris striatis: & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi. Resupinis per ambitum labris. Tenuiq; folio & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex: ut alius calicis: alius staminis: differentia angusta. In unguēti uero olei quę usu folia non spernunt̄. Est flos non dissimilis illi in hærba quam cōuoluulū uocant: nascens per fruteta: nullo odore: nec crocis intus: candorē tantum referens: ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere cond scentis. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur qbus rosa. Et hoc amplius lachryma sua ut hypposelinū. Nihilq; ē fœcundius. Vnde radice qnquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubēs liliū: quod græci crynō uocant. Alii florē eius cynorhodon: Laudatissimum in antiochia & laodicea syriæ: mox i phaselide. Quartum locū optinet i italia nascens. Sunt & purpurealilia: aliqn̄ gemino caule: carnosiore tantū radice: maiorisq; bulbi: sed unius. Narcisū uocant huius alterū gēus flore cādido: calice purpureo. differētia liliis ē & hæc ꝙ narcisis folia i radice sūt ꝓbatissimis i lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadē: Calix hærbaceus: oēs serotini. Post arcturū enī florent: ac p æquinoctiū autūnum. Inuenta ē in iis & rō iserendi mōstrificis hoim igeniis. Colligunt̄ nāq; mense iulio scapi arescentes: liliaq; suspēdunt̄ in fumo. Dei nudātibꝰ se nodulis i fæce nigri uini uel græci mēse martio macerant̄ ut co

Sermo est habet de florum folijs non de cau=lis.
Conuoluulus

lorem accipiãt:atq; ita in scrobiculis seruntur heminis fæcis circunfusis.Sic fiũt pur/
purea lilia.mirũq; ita tingi aliquid ut nascatur infectũ.

De uiolis & de calta & de baccare & cõbreto. Ca. VI.

u Iolis honos proximus.Eaꝝ plura genera.Purpureæ:luteæ:albæ:plãtis omnes ut olus satæ.Ex iis uero quæ spõte apricis & macris locis ꝓueniũt: purpureæ latiore folio statim ab radice carnosa exeũt:solæq; græco nomĩe a cæteris discer nunt̃:appellatæ ita:ut ab iis hyacinthina uestis.Sed satiuis maxima auctoritas luteis.ge nera iis tusculana & quæ marina appellatur.Folio aliquãto latiore:sed minus odorato. In totũ uero sine odore:minutoq; folio calathiana munus autũni:cæteræ ueris. Proxi/ ma ei calta ẽ cõcolori amplitudinẽ.Vincit nũmero folioꝝ marinã quinq; folia non ex/ cedentẽ.Eadem odore superat̃.Est enĩ grauis calta.Nõ leuior ei quã scopã regiam appel lant:quanq̃ folia eius oleãt:nõ flores.Baccari quoq; radicis tantũ odoratæ ẽ:a quibusdã nardum rusticum appellatũ.Vnguẽta ex ea radice fieri solita apud antiquos Aristopha nes priscæ comœdiæ poeta testis est.Vnde quidam errore falso barbaricam eam appella bant.Odor est ei cinamomo proximus.Gracili solo nec humido ꝓuenit.Simillimũ ei cõ bretum appellat̃:folioꝝ exilitate usq; in fila extenuata:& ꝓcerius q̃ baccar. Nec hæc st̃ tantũ:sed eoꝝ quoq; error corrigendus est:q baccar rusticum nardum appellauere. Est enĩ alia hærba sic cognominata:quã græci asaron uocant:cuius speciem figurãq; dixi/ mus in nardi generibus.Q uinimo asaron inuenio uocitari:quoniã in coronas nõ ad/ datur.Crocũ siluestre optimum serere in italia minime expedit:ad scrupula usq; singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuũ latius maiusq; & nitidius: sed mul/ to leuius degenerans.Sed ubiq; nec fœcundũ etiã cyrenis:ubiq; semp flores laudatissimi Prima nobilitas cilicio croco:& ibi in corico mõte.Dein lycio mõte olympo.Mox centu ripino siciliæ.Aliqui phlegræo secundũ locum dedere.Adulterat̃ nihil æque. Probatio sinceri ĩposita manu crepat ueluti fragile.Humidũ enĩ quod euenit adulteratione sedet Altera ꝓbatio si manu prolata ad ora leniter faciẽ oculosq; mordeat.Et p se genus satiui blandissimum uulgo:cũ sit mediocre:deliacon uocant.Contra cyrenaico uitium: quod omni croco nigrius ẽ:& celerrime marcescit. Optimum ubicũq; quod pinguissimum & breuibus capillis.Pessimũ uero est quod situm redolet.Mutianus auctor est in lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactũ:atq; ita degenerãs renouari.Vsus eius in coronis nusq̃.Hærba enim est folio angusto pene in capillamenti modum. Sed uino mire congruit:præcipue dulci tritũ ad theatra replenda.Floret uergiliaꝝ occasu paucis diebus folio qui florem expellit.Viret bruma & colligitur. Siccat̃ umbra melius etiam hyberna.Carnosa & illi radix:uiuaciorq; q̃ cæteris. Gaudet calcari: & atteri pede: pereundoq; melius prouenit.Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimum.

De floribus antiqs:& de odoramentoꝝ diuersitate:& saliunca:& polio. Ca. VII.

t Roianis temporibus ei iam erat honos.Et hos certe flores Homerus tris laudat loton:crocon:hyacinthum.Omnium odoramentorum atq; adeo hærbarũ dif/ ferentia est in colore:& odore:& succo.Odorato sapor raro ulli non amarus.E contrario dulcia raro odorata.Itaq; & uina odoratiora mustis.Siluestria magis omnia sa tiuis.Quorũdam odor suauior & longinquo:propius admotus hebetatur ut uiolæ.Ro sa recens a longinquo olet:sicca propius.Omnis autem uerno tẽpore acrior: & matuti nis.Q uicquid ad meridianas horas diei uergit hebetatur. Nouella quoq; uetustis mi/ nus odorata.Acerrimus tamen odor omnium æstate media.Rosa & crocum odoratiora cum serenis diebus leguntur.Et omnia in calidis magis q̃ in frigidis. In ægypto tamen minime odorati flores:quia nebulosus & roscidus aer est a nilo flumine. Q uorundam suauitati grauitas inest.Q uædam cum uirent non olent propter humorem nimium: ut buceros quod est fœnogræcum.Acutus odor non omnium sine succo est:ut uiolæ rosæ:croco.Quæ uero ex acutis succo carent:eorum omnium odor grauis: ut in lilio

utriusq; generis. Ambrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ ac rosæ. Hortésium odoratissima quæ sicca: ut ruta: menta: apiũ: & quæ in siccis nascuntur. Quædã uetustate odoratiora: ut cotonea: eadẽq; decerpta q̃ ĩ suis radicibus. Quædã nõ nisi defracta: aut ex attritu olét. Alia nõ nisi detracto cortice. Quædã uero nõ nisi usta: sicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores q̃ intacti. Aliqua arida diutius odorẽ cõtinét ut melilotos. Quædam locũ ipsum odoratiorẽ faciunt: ut iris. Quin & arborẽ totam cuiuscunq; radices attingunt. Hesperis noctu magis olet: inde nomine inuento. Animaliũ nullum odoratum: nisi de pantheris quicq̃ dictũ est si credimus. Illa quoq; nõ obmitenda differentia odoramentorũ multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin: atq; saliuncã: quamq̃ nobilissimi sit odoris utraq;. Sed iris radice tantũ commendatur: unguentis aut medicinæ nascens. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoq; nõ maritimis sed ĩ siluestribus drinonis & natrone. Proxima in macedonia. Laudatissima hæc & candicans. Et ex illis tertiũ locum habet africana amplissima inter omnes: gustuq; amarissima. Illyrica quoq; duoꝝ generum est. Raphanitis a similitudine: quæ & melior. Rhizotomos subruffa. Optima quæ sternuramenta tactu mouet. Caulẽ habet cubitalem: & rectũ. Floret diuersi coloris specie: sicut arquus cælestis unde nomẽ. Non improbat̃ & pisidica: Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circũfusa hoc ueluti placamento terræ blandiuntur circumscriptam mucrone gladio ut triplici: & cũ legerint eam protinus in cælũ attollunt. Natura est feruens. Tractataq; pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia ut casti legant. Teredines nõ sicca modo uerũ & in terra celerrime sentit. Optimũ antea irinum leucade & elide serebatur: Iampridẽ enim & seritur. Nunc e pamphilia. Sed cilicũ maxime laudatur: atq; e septentrionibus. Saliunca foliosa quidẽ est: sed breuis: & quæ necti non possit. Radici numerosæ cohæret. Hærba uerius q̃ flos: densa ueluti manu pressa: breuiterq; cespes sui generis. Pãnonia hãc gignit & norica: alpiũq; aprica urbiũ eporredia tãtæ suauitatis ut metallũ eẽ cœperit. Vestib9 ĩterpõi eã gratissimũ. Sic & apd̃ græcos polion hærbam incl ytã Musei & Hesiodi laudibus: ad omnia utilem prædicãtium. Superq; cætera ad famam etiã dignitatis. Prorsusq; miram: si mõ ut tradunt: folia eius mane candida. meridie purpurea: sole occidente cerulea aspiciuntur. Duo genera eius campestre maius. Siluestre quod minus est. Quidã teucrion uocant. Folia canis hominis similia: a radice protinus nũq̃ palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictũ: ĩn quibus unguenta uicisse naturam gaudent.

De uestiũ æmulatiõe cũ floribus & amaranto & chrysocome siue crysiti. Ca. VIII.

Vxuria uestibus quoq; prouocauit eos flores: qui colore cõmendatur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnũ in croco qui in roris micat. Gratius nihil traditur aspectu: & in purpuras tyrias dibaphasq; ac laconicas. Aliũ amethystõ qui uiola: & ipse in purpureum quemq; hyacinthinum appellauimus. Genera enim tractamus in spẽs multas sese spargentia. Tertius est qui proprie conchylli intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio & in aliquo ex iis plerumq; saturatior. Alius ĩ malua ad purpuram inclinans. Alius in uiola serotina cõhcyliorũ uegetissima. Paria nũc componuntur: & natura atq; luxuria depugnante. Lutei uideo honorem ãtiquissimũ in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. Et fortassis ideo non numerari inter principales: hoc est comunes maribus ac fœminis: quoniã societas pricipatum dedit. Amaranto nõ dubie uincimur. Est autem spica purpurea uerius q̃ flos aliquis: & ipse sine odore. Mirumq; in eo: gaudere decerpi: & lætius renasci. Prouenit augusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palma: qui decerptus asseruatur. Mirumq; postq̃ defecere cuncti flores madefactus aqua reuiuisit: & hybernas corõas facit. Summa eius natura in nomine est appellato quoniam nõ marcescit. In nomine ẽ & cyani colos. Itẽ holochrysi. Omnes autem hi flores nõ fuere in usu Alexandri magni ætate: quoniam

proximi a morte eius auctores filuere de illis. Quo mãifestũ ẽ postea placuisse. A græci tamen repertos quis dubitet? nõ aliter italia usurpante nomina illoꝝ. At Hercules peri/ lio ipsa nomẽ ĩposuit autũnali circa uepresq; nascenti. Et tamen colorẽ cõmendat qui ẽ rosæ siluestri. Folia parua qna. Mirũq; in eo flore inflecti cacumine & nõ nisi retorto fo/ lio nasci puo calicẽ ac uersicolori luteum semen includente. Luteus & bellio pastillican/ tibus qnquagenisqnis babulis coronat̃. Pratenses hi flores: ac sine usu: & ideo pleriq; si/ ne nominibus. Quin & his ipsis alia alii uocabula imponunt. Chrysocome siue chrysi/ tis nõ habet latinã appellationem. Palmi altitudine ẽ: comantibus fulgore auri corim/ bis: radice nigra ex austero dulci. In petrosis opacisq; naciens.

De honore coronaꝝ & cyclamino & meliloto & trifolio tria genera eius. Ca. IX.

T fere pactis colorum celeberrimus transeat ratio ad eas coronas quæ uarieta/ e te sola placent. Duo eaꝝ genera quomodo aliæ flore cõstant: aliæ folio. Florem esse dixerim genistas. Nãq; & iis decerpitur luteus. Itẽ rhododendron. Itẽ zizip/ pa: quæ & cappadocia uocat̃. Isq; odoratus similisq; oleaꝝ floribus. In uepribus nascitur cyclaminũ: de quo plura alias. Flos eius colossinus in coronas admittit̃. Folia milacis & hederæ in coronamentũ se dedere. Coronæq; eaꝝ optinent principatũ. De quibus in fru ticũ loco abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus græcis indicanda: qa nostris maiore ex parte nomẽ dare iis defuit cura. Et pleraq; eoꝝ in exteris terris nascunt̃ nobis tamen consectata: quoniã de natura sermo nõ de italia est. Ergo in coronamẽta folio ue nere melothron: spiron: triganon: cneron: quod casiam Higinus uocat. Et qu ꝑ cunilagi nẽ: coniza: melisophillõ: qđ apiastꝝ: melilotõ: qđ sertulã cãpanã uocãt. Est eni in campa nia italiæ laudatissima a græcis in sunio: mox chalcidica & cretica ubicũq; uero asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas indicio ẽ nomen sertulæ quđ occupauit. Odor eius croco uicinus ẽ & flos: ipsa cana. Placet maxime foliis breuissimis atq; pinguissimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eius genera. Niphãtes uocãt græci. A ii asphaltion maiore folio quo utunt̃ coronarii. Alteꝝ acuto oxytriphillon. Tertiũ ex om nibus munitissimũ. Inter hæc neruosi cauliculi qbusdam: ut marathro: hippomarathro myophano. Vtunt̃ & ferulis & corimbis: & hederæ flore purpureo. Est & ĩ alio genere ea rũ siluestribus rosis similis. Et ĩ iis quoq; colos tantũ delectat. Odor aũt abest. Et cneori duo genera nigri atq; cãdidi. Hoc & odoratũ. Ramosa ãbo. Florẽt post æqnoctiũ autũni

Trifolium ... (handwritten marginal note)

De origano & thymo & melle attico: & conyza: & Iouis fiore & helenio: & ambrotono: & leucãtemo. Ca. X.

Otidem & origano in coronamẽtis speties. Alterius. n. nullũ semen. Id aũt cui t odor est creticũ uocatur. Totidem & thymi: candidũ ac nigricans. Floret autẽ circa solstitia: cũ & apes decerpũt. Et auguriũ mellis est. Prouentũ eni sperant apiarii large florente eo. Lædit̃ imbribus amittitq; florem. Semen thymi nõ potest depꝑ hendi: cũ origani perq̃ minutũ nõ tamen fallat. Sed quid interest id occultasse naturam In flore ipso intelligitur: satoq; eo nascitur. Quid nõ tẽtauere homines? Mellis attici ĩ to to orbe sũma laus existimatur. Ergo translatum ẽ ex attica thymum: & uix flore (uti do/ cemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit: non durante attico thymo: nisi in affiatu maris feratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo. Ideoque non nasci in arcadia. Tunc oleam non putabant gigni: nisi intra trecenta stadia a mari. Thymis quidem nunc etiã lapideos campos in prouintia narbonẽsi refertos scimus. Hoc pene so lo redditu e longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo ue/ scantur: Et conize duo genera in coronamentis: mas & fœmina. Differentia in folio. Te nuins fœminæ & constrictius angustiusq;. Imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis speudet eius. Serotinus utriq; post arcturum. Mas odore grauior. Fœmina acrior Et ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur: de qua diximus. Et tantum folio coronant Io/

uis flos:amaracus:hermerocalles:ambrotonum:helenium::sisymbrium:serpillum. Omnia surcolosa rosæ modo. Colore tantũmodo placet Iouis flos. Odor abest sicut & illi q̃ græce phlox uocatur. Et ramis aũt & folio odorata sũt excepta serpillo. Heleniũ e lachrymis Hælenæ dicitur natũ. Et ideo in helena insula laudatissimũ. Est aũt frutex humi se spargens dodrãtalibus ramulis: folio simili serpillo. Ambrotonũ iucundi odoris est & grauis. Floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte ꝓuenit. Cacumine suo se ꝓpagat. Seritur autẽ semine melius q̃ radice aut surculo. Semine quoq; nõ sine negocio plãtaria transferunt. Sic & adoniũ. Vtrumq; æstate. Alsiosa enim admodũ sunt: & sole nimio læduntur. Sed ubi cõualuere ritu uitis fruticant. Ambrotono simile odore leucãthemum est flore albo foliosum.

De amaraco uel sãscuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino & de siluestribus bulbis: & heliochrylo: & lychnis. & de hærbis citri mare. Ca. XI.

Maracũ Diocles medicus & sicula gens appellauere quod ægyptus & syria sansucum. Seritur utroq; genere & semine & ramo: uiuacius ꝑdictis & odore melius. Copiosũ amaraco æque q̃ ambrotono semen. Sed ambrotono radis una: & alte descendens: cæteris in sũmo teræ leuiter hærens. Reliquoꝝ satio autunno fere incipiente: neonõ & uere quibusdã locis: quæ umbra gaudent & aqua ac fimo. Nictegreton inter pauca miratus est Democritus. coloris ignei: foliis spinæ: nec a terra se attollẽtem: præcipuãq; in gedrosia narrat. Eruitur post æquinoctiũ uernum radicitus. Sicatũque ad lunam. xxx: diebus: ita lucens noctibus. Magos pthorumq; reges uti hac hærba ad uota suscipienda. Eandẽq; uocari chenamychon: quoniã anseres a primo cõspectu eius ex pauescant. Ab aliis nyctipolon: quoniã e lõginquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; nascitur. Laudatissimũ tamen in attica. Vbicunq; uero recens: nec candicans: & croco q̃simillima. Quamq̃ in italia odoratior & candida. Florũ prima uer nuntiantium uiola alba: Tepidioribus uero locis etiã hyeme emicat. Postea quæ appellatur & purpurea Proxime flammea: quæ & flos uocatur: siluestris dũtaxat. Codiaminõ bis anno: uere & autunno. Aestates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliq̃to narcisus: & lilium trans maria. Et in italia quidẽ ut diximus per rosam. Nã in græcia tardius etiamnũ anemõe Est aũt hæc siluestrium bulborũ flos: alieq; q̃ quæ dicetur in medecinis. Sequit̃ oenanthe: melanthiũ: ex siluestribus helichrysos. Deinde alterum genus anemoues quæ tũ o nia uocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eadẽ prima deficit: exceptus satiua. Cæterũ hyacinthus maxime durat: & uiola alba: & oenanthe. Sed hæc ita si deuulsa crebro prohibeatur in seminibus. Nascitur locis tepidis. Odor idem qui germinantibus uuis. Atq; inde nomẽ. Hyacinthũ comitatur fabula duplex: luctũ præfere eius: quem Appolo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi: ita discurrentibus uenis ut græcarũ litterarum figura ea legatur inscripta. Helichrysos fiorem habet auro similẽ folium tenue: cauliculũ quoq; gracilẽ: sed durum. Hoc coronare se magi si unguenta sũmantur ex auro: quod apyron uocant: ad gratiã quoq; & uitæ gloriã pertinere arbitrantur. Et uerni quidẽ flores hi sunt. Succedunt illis æstiui lychnis: & Iouis flos: & alterum genus lilii: Item typhon & amaracus: quẽ phrygiũ cognoiant: sed maxime spectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi est. Alteꝝ candidius qui fere nascitur in tumulis quoniã fortius durat. Et iris æstate florens. Abeunt & hi marcescũtq;. Alii rursus subeunt autunno. Tertiũ genus lilii: & crocus: & osirin in utroq; genere: unũ habes alterum odoratũ: primis omnia hymbribus emicantia. Coronari quidem & spicæ flore utuntur. Quippe cũ spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoq; cõdiantur. Hic est trans maria ordo florum. In italia uiolis succedit rosa. Huic ĩteruenit liliũ. Rosã cyanus excipit: Cyanũ amaranthus. Nam uincaperuinca semper uiret in modũ lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria hærba inopiam tamẽ florũ aliq̃no supplet. Hæcq; a græcis camedaphne uocatur. Vita longissima uiolæ albæ est

trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquēnium perfert nō recisa nec adusta. Illo ēni mō iuuenescit. Diximus & terrā referre plurimū. Nā ī ægypto sine odore hæc omnia. Tātumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiā binis mēsibus antecedit germinatio omniū. Rosaria a fauonio fossa oportet esse: iterūq; solstitio. Et id agendum ut intra id tempus purgata & pura sit.

De cura apū: pabulo: & morbis earū: & remediis. Ca. XII.

u Erum hortis coronamētisq; maxime aluearia & apes cōueniunt: res præcipui quæstus cōpendiiq; cū fauit. Harū ergo causa oportet serere thymū: apiastrum rosam: uiolas: liliū: citysum: fabā: eruiliū: cunilā: papauer: conizā: casiā: melilotū: melissophillū: cerinthen. Est autē cerinthe folio candido: incuruo cubitalis: capite cōcauo: mellis succū habēte. Horum florū auidissimæ sunt atq; etiā sinapis: quod miremur cū oliuæ florem ab iis nō attingi constat. Ideoq; hanc arborem procul esse melius sit: cū aliquas q̄ proxime seri conueniat: quæ & euolantium examina inuitēt nec longius abire patiantur. Cornū quoq; arborē caueri oportet. Nam flore eius degustato aluo concita moriuntur. Remediū sorbam contusam e melle præbere iis uel urinā hominū: uel boū: aut grana punici mali amineo uino cōsparsa. Et genistas circūseri aluearиis gratissimū. Mirū est dignūq; memoratu de alimentis quod cōperi. Hostilia uicus abluitur pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente īponunt nauibus aluearia: noctibusq; ad qna milia passuū contrario amne naues subuehūt. Egressæ luce apes: pastæq; ad naues quotidie remeant: mutantes locum. donec pondere ipso pressis nauibus plena alueria intelligantur: reuectisq; eximuntur mella.

De uenenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis insani. Ca. XIII.

e T in hispania mulis prouehunt simili de causa. Tantūq; pabulū refert: ut mella quoq; uenenata fiant. Heracliæ in pōto quibusdā annis perniciosissima existunt: ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores e qbus floribus ea fierēt. Nos tamen trademus quæ cōperimus. Hærba est alba. Vexatio quidē iūmentorū est: sed præcipue caprarū appellata egolethron. Huius flore cōcipiunt noxiū uirēs aquoso uere marcescente. Ita fit ut nō omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt q̄ omnino non densatur: q̄ color magis rutilius est: odor alienus sternutamēta protinus mouens quod ponderosius īnoxio. Qui edere abiciūt se humi refrigerationē quærentes. Nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa: quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet: mulsum uetus e melle optimo & ruta: salsamenta etiam si reiiciantur sumpta crebro. Certūq; est id malū p excrementa ad canes ēt puenire: similiterq; torqueri eos. Mulsum tamē ex eo inueteratū īnocuum esse constat. Et fœminarū cutem nullo melius emendari cum costo: sugillata & aloe. Aliud genus in eodē ponti situ uiget ex annona mellis: quod ab insania quā gignit mænomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rododēdri: quo scatent siluæ. Gēsq; ea cum cæram in tributa romanis præstet: mel quoniā exitiale est non uendit. Et in perside & in maurita nia cæsariensis getulia contermina massylis uenenati faui gignuntur. Quidāq; a parte: quo nihil esse facilius potest: nisi q̄ liuore deprehenduntur. Quod sibi uoluisse naturam iis arbitremur insidiis: ut ab iisdem apibus: nec omnibus annis fierent: aut non totis fauis. Parum enim erat genuisse rem in qua uenenum facillime daretur. Etiam ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit. Quid si uoluit nisi ut cautiorem minusq; auidum faceret hominem. Non enim ipsi melli sed apibus iam cuspides dederat & quidem uenenatas. Remedium aduersus has utiq; nō differendo. Ergo maluæ succo aut foliorū hederæ perungi salutare est. Vel percussos eas bibere. Mirum tamen est uenena portantes ore fingentesq; ipsas non mori. Nisi q̄ illa domina rerū omnium hanc dedit repugnātia apibus. Sicut contra serpentes psyllis: marsisq; inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt: & aluearиis: & cura eorum si famem

Liud in creta miraculũ mellis. Mons est carina nouẽ milia passuũ ambitu. Intra qđ spatiũ muscæ nõ reperiunť. Natũq; ibi mel nusq̃ attingunt. Hoc experimento singulare medicamẽtis eligitur. Aluearia orientẽ æquinoctialẽ spectare cõuenit: aquilonẽ euitent. Nec fauoniũ minus. Aluearia optima cortice. Secũda ferula. Tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere: ut opantes intus spectarent. Circũlini aluearia fimo bubulo utilissimũ. Opcũlũ a tergo eẽ ambulatoriũ: ut pperatus itus sit psper. Si magnus sit uterus aluearis puentus aũt sterilis: ne operandi despatione curam abiiciant: id paulatim reduci oportet fallente opis incremento. Aluearia hyeme stramento opiri crebro suffiri: maxime fimo bubulo: Cognatũ hoc iis: & innascentes bestiolas necat: araneos: papiliones: teredines: apesq; ipsas excitat. Et araneorũ quidẽ exitiũ facilius est: Papilionũ maior pestis. Tollitur uero cũ maturescit malua noctu interlunio cælo sereno accensis lucernis ante alueos. In eã flammã sese ingerunt. Si cibus deesse sẽtiatur apibus: uuas passas siccas ue ficoq; tusas ad fores earũ posuisse conuẽiat. Itẽ lanas tractas madentes passo: aut defruto: aut aqua mulsa. Gallinarũ etiã cruda carnes. Quibusdam etiã æstatibus iidem cibi præstandi: cum siccitas continua florum alimenta negat. Alueorum cũ mel eximitur illini oportet exitus melisophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere: ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauri aqua præcipiunt. Hac decocta fieri saluberimũ acetum. Cæra fit ex expressis fauis: sed ante purificatis aqua: ac triduo in tenebris siccatis: quarto die liquatisigni in nouo fictili aqua fauos tegente: tunc sporta collatis. Rursus in eadẽ olla coquitur cæra cum eadẽ aqua: excipiturq; alia frigida: uasis melle circumlitis. Optima quæ punica uocatur. Proxima q̃maxime fulua: odorisq; mellei pura. Natione aũt pontica. Quam constare equidem miror inter uenenata mella. Deinde cretica. Plurimũ enim ex ppoli habet: de qua diximus in natura apum. Post has corsica: quoniã ex buxo fit: & habere aliquantã uim medicaminis putať. Punica fit hoc modo. Ventilať sub diuo sæpius cæra fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde singulis eligunt florẽ: id ẽ cãdidissima quæq;: transfunduntq; in uas qđ exiguum marinæ habeat frigidæ. Et rursus marina decoquunt sepatim: dehinc uas ipsum refrigerant. Et cũ hæc ter fecere: uinacea crate sub diuo siccant sole lunaq;. Hoc enim candorẽ facit: si sic siccatur. Et ne liquefaciant ptegunt tenui lintheo. Candidissima uero fit post insolationẽ etiamnũ recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cæra addito chartarum cinere. Sicut anchusa admixta rubet. Variisq; in colores pigmentis trahitur ad reddendas similitudines & innumeros mortalium usus: parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta est.

De hærbis sponte nascentibus & aculeatis. Ca. XV.

Equunť hærbæ sponte nascentes: quibus pleræq; gentiũ utunť in cibis. Maximeq; ægyptus frugũ fertilissima. Sed ut sola iis carere possit: tanta est ciboꝝ ex hærbis abundantia. In italia paucissimas nouimus. fraga: tantũ: ruscũ: batin marinã: batin hortensianã: quã aliqui aspagum gallicũ uocant. Præter has pastinacam pratensẽ: lupũ. salictariũ: eaq; uerius oblectamenta q̃ cibos. In ægypto nobilissima ẽ colocassia: quã cyamõ uocant aliqui. Hanc a nilo metunt: caule cum coctus ẽ harenoso ĩ mandendo. Thyrso aũt qui inter folia emicat: spectabilis foliis latissimis etiam si arbores cõperentur: ad similitudinẽ eoꝝ quæ psarta in nostris manibus uocamus. Adeoq; nil sui dotibus gaudet: ut ĩplexis colocassiæ foliis in uariã speciẽ uasorũ potare gratissimũ habeant. Seritur iam hæc in italia. Et ĩ ægypto pxima auctoritas cicorio ẽ: quã diximus intubũ erraticũ. Nascitur post uergilias. Floret pticulatim. Radix ei lenta: quare etiã ad uincula utunť illa. Antaliũ longius a flumine nascitur mespili magnitudine & rotunditate: sine nucleo: sine cortice: folio cyperi: Mandunt igni paratum. Mandunt & oetũ

124

cui pauca folia minimaq; uerum radix magna. Aracinde quidem & aracos cum habe-ant radices ramosas ac multiplices: nec folium nec hærbã ullam: aut quicq̃ aliud supra terrã habet. Reliqua uulgatum in cibo apud eos hærbaꝝ nomina: cõdria ia: hypocaris: & caucaris anteriscũ: scandix: quæ ab aliis tragopogõ foliis croco simillimis: pthenium: strichnũ: corcorus. Et æqnoctio nascentis aphace: achineæ: quã epithetron uocãt: quæ nunq̃ floret. At e cõtrario aphace subinde marcescẽte flore emittit alium tota hyeme to-toq; uere usq; in æstatẽ. Multas præterea ignobiles habent. Sed maxime celebrat cnicon italiæ ignotã: ipsis aũt oleo nõ cibo gratam. Hoc faciunt ex semine eius. Differẽtia prima siluestris & satiuæ. Siluestriũ duæ species. Vna mitior est simili caule tamen rigido: Itaq; & æolii antiqui utebant̃. Exilis quã quidã atractylida uocant. Semen eius candidum: & grande amaꝝ. Altera irrsutior torosiore caule: & q pene humi serpat minuto semine. Aculeataꝝ hæc est generis: quoniã distinguenda sunt & genera. Ergo quædã hærbarum spinosa sunt: quædã sine spinis. Spinosaꝝ multæ species. In totũ spina ẽ asperagus: scorpio: nullũ enim foliũ habet. Quædã spinosa foliata: ut carduus eryngion: glycyrrhizõ: & urtica: iis enĩ omnibus foliis aculeata mordacitas. Aliqua & secundũ spinam habẽt folium: ut tribulus & ononis. Quædã in folio habent & in caule ut phleos: quod aliqui stoeben appellauere. Hypophes spinis geniculatũ. Tributa ꝓprietas quod & fructũ spinosum habet. Ex omnibus iis generibus urtica maxime noscit̃: acetabulis in flore purpureã lanuginẽ fundentibus sæpe altior qnis cubitis. Plures eius differentiæ. Siluestris quã fœminam uocant mitior. Et ĩ siluestri quæ dicit̃ cania acrior. Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero etiã odorem fundit herculanea uocat̃. Semen omnibꝰ copiosum: nigrũ. Miꝝ sine ullis spinaꝝ aculeis lanuginẽ ipsam esse noxiã: & tactu tantũ leui pruritũ pustulasq; cõfestim adũsto similes existere. Notũ ẽ & remediũ olei. Sed mordacitas nõ protinus cũ ipsa hærba gignitur: nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere nõ ingrato: multis etiã religioso ĩ cibo est ad pellẽdos totius ãni morbos Siluestriũ quoq; radix oẽm carnẽ teneriorem facit simul cocta. Quæ ĩnoxia est morsu carens aoniũ uocat̃. De scorpione dicemus inter medicas.

De carduo & helxine & tribulo & anchusa. Ca. XVI.

Carduus & folio & caule spinosas lanugines habet. Itẽ acorna: leucacãthos: onopygos: helxine: scolimos. Cameleon ĩ foliis nõ habet aculeos. Est & illa differentia ꝙ quidã in iis multicaulia ramosaq; sunt: ut carduus. Vno aũt caule nec ramosum cnidos. Quædã cacumine tantũ spinosa sunt: ut cringili. Quædã æstate florent: ut atractylis: helixinos. Scolimos quoq; floret sero & diu. Diuacrona colore tantum ruffo distinguitur: & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoq;: nisi candidior esset: & nisi sanguineũ succum funderet. Qua de cã phonos uocat̃ a quibusdã: odore etiã grauis: sero maturescente semine: nec ante autũnum: q̃q̃ id de omnibus spinosis dici possit Veꝝ omnia hæc & semĩe & radice nasci possunt. Scolimos carduoꝝ generis ab iis distat ꝙ radix eius uescendo est decocta. Miꝝ ꝙ sine interuallo tota æstate aliud floret in eo genere: aliud cõcipit: aliud ꝑturit. Aculei arescente folio desinũt pungere. Helxine rara uisu est: neq; in omnibus terris est: radice foliosa: ex qua media ueluti malũ extuberat. Cõtacta suaue olet. Huius uertex sũmus lachrymã continet iucundi saporis acãthicen masticen appellatã. Ectatos quoq; in sicilia tantũ nascitur suæ proprietatis & ipsa. Cuius in terra serpunt caules e radice emissi lato folio & spinoso: caulesq; uocant cactos. Nec fastidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnũ caulem rectũ habent: quẽ uocant tenica: eiusdem suauitatis: sed uetustatis impatientẽ. Semen cilanuginis: quẽ pappon uocant: quo detracto ex cortice teneritas similis cerebro palmæ est: uocant ascaliã. Tribulus non nisi in palustribus nascit̃. Dira res alibi. Iuxta nilũ & strymonẽ amnes excipit̃ in cibis. Inclinatus in uadũ: folio ad effigiẽ ulmi: pediculo lõgo. At in reliquo orbe genera tria. Cicerculæ folia alteri aculeata. Hic & serius floret. Magisq; septa obsidet uillaꝝ. Semen ei rotũ

Ex quibus palã fit non esse Caulinos recentiorum ~

dius: nigrũ in siliqua. Alteri harenaceũ: Spinosorum etiãnũ aliud genus ononis. In ramis enĩ spinas hẽt opposito folio rutæ simili. toto caule foliatũ in modũ coronæ: sequitur a frugibus: aratro inimicũ: uiuaxq; præcipue. Aculeatarum caules aliquarum per terrã serpũt ut eius quã coropõ uocant. Et ex diuerso stans anchusa inficiẽdo ligno cærisq; radice apta. Est aũt mitior iis anthemis: & phylãthos: anemone: & aphace: caule foliato est: & crepis & lotos. Differentia foliorum & hic quæ & in arboribus breuitate pediculi ac lõgitudine: ãgustiis ipsis foliorũ: amplitudine: angulis: icisuris: odore. flore: Diuturnior hic quibusdam per partes florentibus ut in ocimo: heliotropio: aphace: oenochyte.

De differentia hærbarum per folia: & quæ hærbæ toto anno floreant & hastula regia: & pistana· & de gladiolo. Ca. XVII.

m VItis inter hæc æterna folia: sicut quibusdã arborum. In primisq; heliotropio: adianto. Aliud rursus spicatarum genus: ex quo est staminios: alopecuros: selapyros quã quidẽ ortygiã uocant: Alii plantaginẽ: de qua infra dicemus iter medicas Pyralis ex iis. Alopecuros ipicã hẽt mollẽ & lanuginẽ densã: nõ dissimilẽ uulpinũ caudis: unde ei & nomen. Proxima ẽ ei & selepyros: nisi qđ illa pticulatim floret. Cicoriõ & similia circa terrã folia habent germinantes ab radice post uergilias. Perditio quã & æolię gentes & ægiptii edunt nomen dedit auis id maxime eruens. Crassas plurimasque hẽt radices. Itẽ orinthogale caule tenero: candido: semipedali radice bulbosa: molli trib9 aut quattuor agnatis. Coquit in pulte. Mirum loton hærbã & egilopa nõ nisi post annũ e semine suo nasci. Mira & anthemidis natura: qđ a sũmo flore incipit: cũ cæteræ omẽs quæ pticulatim florent: ab ima fuit pte icipiant. Notabile & in lappa quæ adhærescit: quoniã in ipsa flos nascit: nõ euidẽs: sed intus occultus: & intra se germinat: uelut animalia quæ i se pariũt. Itẽ circa opuntẽ opũtia est hærba etiã hoi dulcis. Mirumq; e folio eius radicẽ fieri ac semina nasci. Lassine unũ foliũ hẽt: sed ita iplicatũ: ut plura uideat. Cyndrilla amara est: & acri in radice succo. Amara & aphace: & quæ pigris noiat: & ipsa toto ãno florens: nomẽ ei amaritudo iposuit. Notabilis & scyllæ crociq; natura: quæ cũ oẽs hærbæ foliũ primũ emittãt: moxq; in caulẽ rotundent: in iis caulis prior itelligitur q̃ foliũ. Et in croco quidẽ flos ipellitur caule. In scylla uero caulis exit: deĩde flos ex eo emergit. Eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tẽpora lationũ ostendens. Bulborum generi quidã adnumerãt & cypri hoc est gladioli radicẽ. Dulcis ea ẽ: & quæ decocta panẽ etiã gratiorẽ facit: ponderosiorẽ simul subacta. Similis ẽ & quæ ctẽsion uocat: gustu aspa. Cæteræ eiusdẽ generis folio differũt. Asphodelus oblongũ & ãgustũ hẽt. Scylla latũ & tractabile. Gladiolo simile nomini. Asphodelus mãdit & semine tosto: & bulbo. Sed hoc in cinere tosto: de in sale & oleo addito. Præterea tuso cũ ficis præcipua uoluptate ut uidetur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarũ satũ remedio esse cõtra ueneficorum noxã. Asphodeli mentionẽ & Homerus fecit. Radix eius napis modicis similis est. Neq; alia numerosior: octoginta simul aceruatis sæpe bulbis. Theophrastus & fere græci principesq; Pythagoras caulẽ eius cubitalẽ & sæpe duũ cubitorum foliis porri siluestris antheriscon uocauere. Radicẽ uero id est bulbos asphodelon: nostri illud albucũ uocant & asphodelum hastulã regiã. Ea est caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis: & amplius: purus: leuis. De quo Mago præcipit exitu mẽsis martii & initio aprilis cum floruerit: nondũ semine eius intumescente demetendũ: findendosq; scapus: & quarto die in solem pferendos. Ita siccatis manipulos faciendos. Itẽ pistanã dicit a græcis uocari quã inter uluas sagittam appellamus. Hanc ab idibus maii usq; ad finẽ octobris mensis decorticari: atq; leui sole siccari iubet. Idem & gladiolũ alterum quã cydirõ uocant: & ipsum palustrem iulio mense secari iubet ad radicem: tertioque die in sole siccari: donec candidus fiat. Quotidie autem ante solem occidentẽ in tectum referri: quoniam palustribus desectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex: & de cypero: & de medicamentis earum & de

Imilia præcipit de iunco quē mariscon appellant:ad texendas tegetes:& ipsū; iunio mense eximi ante iusiū medium præcipiens. Cætera de siccando eadem quæ de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncoꝝ facit: quod marinum & a græcis oxyschoenō uocari inueni. Tria genera eius:acuti:sterilis: quē mare & oxyn græci uocāt:reliqua fœminini ferentis semen nigrū:quē melancranin uocāt. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etianū tertius q uocatur holoschoenos. Ex iis melācranis sine aliis generibus nascitur. Oxys & holoschoenos eodem cespite. Vtilissimus ad utilia holo schenos:quia mollis & carnosus est. Fert fructū uuarum cohærentium mō. Nascit autē is quē marem appellamus ex semetipso:cacumine in terrā defixo. Melācranis autem suo semine. Alioquin omniū radices omnibus annis ītermoriunt. Vsus ad massas marinas: uitiliū nexus:elegantiū lucernaꝝ lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta mari timas alpes tanta ut inciso uentre impleāt pene unciaꝝ latitudinē. In ægypto uero cri broꝝ longitudinē nō alias utiliorē. Quidā etiānum unum genus faciunt. Iunci trian guli cyperon uocant. Multi eni nō discernunt a cypiro uicinitate nominis. Nos distin guemus utrūq;. Cypirus est gladiolus ut diximus radice bulbosa:laudatissimus in insu lis creta:dein naxo:& postea phœnice. Cretico candor odorq; uicinus nardo:naxio acri or:phœnicio exiguū spirans:nullus ægyptio. Nā & ibi nascitur. Discutit duricias corpo rū. Iam eni remedia dicemus:quoniā & floꝝ odorūq; generi est magnus usus in medici na. Quod ad cypiron attinet. Apollodoꝝ quidem sequimur:qui negabat bibendū quā q̄ professus efficacissimū esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœminas quidem abortus fa cere nō dubitat. Mirūq; tradit barbaros suffitū huius hærbæ excipientes ore lyenes con sumere. Et nō egredi domibus nisi ab hoc suffitu. Vegetiores eni firmioresq; sic etiā fieri Interriginū & alaꝝ uitiis perfricationibusq; cū oleo illitū nō dubie mederi. Cyperos iun cus est qualiter diximus angulosus:iuxta terrā candidus:cacumine niger:pinguisq;. Folia ima porraceis exiliora:in cacumine minuta:inter quæ est semen. Radix oliuæ ni græ similis:quā cum oblonga est cyperida uocant:magni in medicina usus. Laus cype perio prima hāmoniaco:secunda rhodio:tertia thracio:nouissima ægyptio:quæ & cōfū dit intellectū:quoniā & cypiros ibi nascitur. Sed cypiros durissima:uixq; spirans. Cæte ris odor est ipsam nardū imitans. Est & p se indica hærba:quæ cyperis uocat:gingiberis effigie:cōmanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur ptery giis:ulceribusq; genitaliū:& quæ in humore sunt omnibus:sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpentiū ictus & scorpionū præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largio ri tanta uis:expellit eas:urinā ciet & calculos:ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ul ceribus quæ serpunt:sed iis præcipua quæ in stomacho sunt ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medet. Semen tostum & in aq̄ potū sistit aluū:& fœminaꝝ menses:capitisq; dolores facit. At q uocat holoschoenos eius quæ ꝓxima sunt radicis cōmanducant aduersus araneoꝝ morsus. Inuenio etiam num unū iunci genus:quod tropicen uocant. Huius semine sōnum allici. Sed modum seruandū ne sapor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur:quoniā & i syria cœle (ut suo loco rettulimus) nascitur. Laudatissimus ex nabathea iuncus cognomie theu citis. Proximus babylonius. Pessimus ex africa ac sine odore. Est autē rotundus uinosæ mordacitatis ad linguā. Sincerus in confricando odorē rosæ emittit rubētibus fragmē tis. Discutit inflationes. Ob id stomacho utilis:bileq; & sanguinē reiicientibus. Singul tus sedat. Ructus mouet. Vrinā ciet. Vesicæ medet. Ad muliebres usus decoquit. Opi stothonicis cū resina arida iponitur. Ex calfactoria uteros astringit:refrigerat. Vsus eius diuiditur in folia & flores. Capita folioꝝ ptesq; candidæ ungues uocantur. In flore autē aliud est semen.aliud capillus in capite:aliud cortex:aliud calix. Folium siccatur: aut tribus modis exprimitur. Per se cum ungues non detrahūtur:ibi enim humoris pluri

mum. Aut cum detractis unguibus reliqua pars aut oleo aũt uino maceratur in sole uasis uitreis. Quidam & salem admiscent:& anchusam nonnulli: aut asphaltum : aut iuncum odoratum:quia talis maxime prodest uuluæ ac dysentericis. Exprimuntnr eadem folia detractis unguibus trita per lintheum spissũ in æreũ :uas leuiqȝ igni succus coquitur donec fiat crassitudo mellis. At hoc elegi oportet odoratissima quæqȝ folia.

Ex rosa medicinæ:& de lilio & de narciso & ex uiola:& de baccare: & combrero: & asaro. Ca. XIX.

u Inum quomodo fieret ex rosa diximus inter genera uini. Vsus succi ad aures oris ulcera gingiuas:tonsillas gargarizatus'Stomachum:uuluas:sedis uitia: capitis dolores. In febre per se uel cum aceto somnos:nauseas. Folia utuntur in calliblepharum. E succis fœmina asparguntur. Epiphoras quoque aridis leniunt. Flos somnũ facit. Inhibet fluctiones mulierum maxime albas in posca potus. Et sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores quantum in uini cyathis tribus. Semen iis optimum crocinum:nec anniculo uetustius:& in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vricam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pota uentrem & sangusnem sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. Vlcera enim oculorum rosa sordescunt:præterq̃ in initiis epiphoræ ita ut arida cum pane interponatur. Folia quidem uitiis stomachi:rosionibꝰ & uitiis uentris & ĩtestinorum:& præcordiis utilissima uel illita. Cibo quoqȝ lapati mõ condiuntur. Cauendus quoque in iis situs celeriter insidens. Et aridis & ex pressis aliquis usus. Diaplasmata inde fiunt ad sudores coercendos. ita ut a balneis inarescant corpora: dein frigida abluantur. Siluestris cum adipe ursino alopecias mirifice emendat: Lilii radices multis modis florem suum nobilitauere. Contra serpentium ictus ex uino potæ contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur :triduoque non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos quoque adustis reddũt. E muso potæ inutilem sanguinem cum aluo tragunt. Lyenique & ruptis uulsis prosunt: Et menstruis fœminarum in uino decoctæ. Impositæque cum melle neruis præcissis medentur. Contra lichenas & lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Si testium in melle cum hyoscyamo & farina tritici. Semel illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum uetustati. Succus qui flore expressus est: ab aliis mel uocatur: ab aliis syrium ad emolliendas uuluas: sudoresque feciẽdos & suppurationes coquendas. Narcisi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore: & alterum hærbaceum. Hunc stomacho inutilem:& ideo uomitorium :aluos quoque soluentem: neruis inimicum: caput grauantem. Et a narce narcisũ dictũ non a fabuloso puero. Vtriusque radix ut diximus mulsei saporis est. Ambustis ꝓdest cum exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit in polenta tritus: oleoque contusus. Medetur & lapide percussis. Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcisinum oleum ad emolliendas duricias. Calefacienda quæ alserint. Auribus ẽ utilissimus: sed capitis dolores facit. Violæ siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerãt. Cõtra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in frõte. Oculorum priuatim epiphoris:& sede procidente uulua ue. Et contra supurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfatuque discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis comitialibus medetur: maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata aperit. ipsa discutit: Et alba aũt & lutea extenuant menstrua: Vrinam ciunt: Minor uis ẽ re

centibus. Ideoq; aridis post annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aqua tribus menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lyenem. Item podagram. Oculorum inflationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera. Cum cæra rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto. uero collectiones sanant. Baccar in medicinæ usu est. Aliqui ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur contra serpẽtes. Capitis dolores feruoresq;. Item epiphoras. Mãmis tumentibus a partu & egilopis. Incipientibusq; ignibusq; sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spatacis euersis conuulsis suspiriosis salutare est. In tussi uetere radices eius tres quattuor ue decoquuntur ad tertias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Laterum compunctiones tollit & uesicæ calculos. Tonditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum quod simile ei diximus tritum cum axungia uulnera mire sanat. Asarum iocinerum uitiis salutare esse traditur: uncia sumptum ĩ hemina mulsi mixti. Aluum purgat hellebori modo. Hydropicis prodest & præcordiis uuluisque ac morbo regio. In mustum si addatur facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime sentit.

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & croco mago: & siri: & saliunca & holochryso & chrysocome & meliloto. Ca. XX

ET quoniam quidam ut diximus nardum rusticum nominauere radicem baccaris: contexemus & gallici nardi remedia in hunc locum dilata cum disputaremus de peregrinis arboribus. Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in uino succurrit. Inflationibus coli uel ex aqua uel ex uino. Item. iocineris & renu; suffusisque felle. Et hydropicis per se uel cum absinthio. Sistit purgationes mulierum. Impetus uero eius quam phun eodem loco appellauimus. Radix datur potui trita uel decocta ad strangulationes uel pectoris dolores uel laterum. Menses quoq; cit. Bibitur cum uino. Crocum cum melle non soluitur: nulloq; dulci. Facillime autem uino aut aqua. Vtilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide. Discutit inflammatiões omnes quidem. Sed oculorum maxime ex ouo illitus. Vuluarum quoq; strangulatus. Stomachi exulcerationes: pectoris: & renum iocinorum: pulmonum uesicarumq; peculiariter inflãmationi earum uehementer utile. Item tussi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinã cit. Qui crocum prius biberint crapulam non sentient. Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Sõnum facit. Caput leniter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur. Collyrio uni nomen dedit. Ex eo quoq; expresso unguẽto crocino: quod crocomigma appellant. Habet suas utilitatates contra suffusiones oculorum. Vrinas magis excalfacit q̃ crocum ipsum. Optimum quod gustatum saliuam denteq; ĩficit. Iris ruffa melior q̃ candida. Infantibus eam circunligari salutare est. Dentientibus præcipua est & tussientibus: tinearum ue uitio laborantibus instillari. Cæteri effectus eius non multũ a melle differunt. Vlcera purgat capitis præcipue. Suppurationes ueteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim: tormina: inflationes pota. Lyenes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus ex posca ualet. Contra scorpiones duarũ drachmarum pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfricationes. Sic & neruorum doloribus. Lumbis uero & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subducta sternutamenta mouet: caputq; purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut struteis illinitur. Crapulas quoq; & ortopnoeas discutit. Vomitiones cit duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita cũ melle. Ad paronychias farina eius utunt̃. Cum uino ad clauos uel uerrucas. Triduoq; ñ soluit̃. Halitus oris cõmãducata abolet: alarũq; uitia. Succo duricias oẽs emolit

Somnus conciliat. Sed genituras consumit. Sedis rimas & condilomata. Omniaque in corpore excrescentia sanat. Sunt qui siluestrem sirin uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur ut sinistra manu lecta adhoc usus seruet: colligentesque dicant cuius hominis utiq; cã eximant. Scelus hærbariorũ aperitur in hac mẽtione partẽ eius seruantium: & quarundam aliarum hærbarum sicuti plantaginis substituẽtium si parum mercedis tulisse sese arbritrantur. Rursusque ut plus operis acquirant partem eam quam seruauere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ sanauerint faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta sistit uomitiones. Coroborat stomachũ. Polio Museus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia. Glorieq; auidos polium tractare colore. Polium contra serpentes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum: illinuntq; uel spleneticis propinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secundas mulierum partusq; emortuos repellit. Item dolores corporis. Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia hærba conuenit medicamento quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile eẽ: Caputq; eo impleri: & abortum fieri poto. Aliqui negant. Ad religionem addunt ubi inuentum sit: protinus adalligandum contra oculorum suffusionem. Cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt: nisi ꝙ molliora sunt: & lanatiore canicie. Cum ruta siluestri & si teratˀ ex aqua cælesti aspidas mitigare dicitur. At non secus atq; cynamus astringit & cohibet uulnera: prohibetque serpere. Holochrysos medetur stranguriæ i uino pota: & oculorum epiphoris illita. Cum fece uero uini cremata in polenta lichenas emendat. Chrysocomæ radix calfacit & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia. Item pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua. Et si cruda detur: hydropicorum aquam sistit. Mellissophyllo siue melitena si perunganˀ aluearia non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillime continentur. Item præsentissimum est contra ictus earum: uesparumq; & araneorum. Item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eius strumis illinuntur: & sedis uitiis cum sale decocta. Succus fœminas purgat: & inflationes discutit: & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Canisque morsus. Prodest dysentericis ueteribus: & cœliacis: & ortopnoicis: lyenib9: ulcerib9 thoracis. Caligines oculorũ succo cũ melle inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte: aut cũ lini semine: Maxilarum quoq; dolores lenit. Et capitis cũ rosaceo. Item aurium e passo. Quæque in manibus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta uel cruda tritaque. Idem effectus est ad uuluas. Testes uero & sedem prociduam: quæq; ibi sunt uitia: recens ex aqua decocta uel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio & tymo & hemorocalle: & de helenio: & ãbrotono. Ca. XXI.

tRifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionũ ex uino aut posca seminis granis uiginti potis. Vel foliis: & toto hærba decocta. Serpẽtesque nunq̃ in trifolio aspici. Præterea celebratis aucctoribus contra omnia uenena pro antidoto sufficere. xxv. grana eius: quod minianthos ex eo appellauimus tradi. Multa alia præterea in remediis eius ascribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim poeta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut contriti succum infusum corpori easdem uredines facere quasi percussis a serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo q̃ contra uenena consuerunt. Fortassis enim & iis uenenis inter se contraria sit natura: sicut multis aliis. Item animaduerto semen eius cuius minima sint folia utile esse ad custodiendũ mulierũ cutis gratiã in facie illitũ. Thymum colligi oportet in flore: & in umbra siccari. Duo aũt sũt genera eius. Candidum: radice lignosa: in collibus nascens: quod & præfertur. Alterũ nigrius

florisq; nigri. Vtraq; oculorũ claritati multũ cõferre existimãtur. Et in cibo & ĩ medicamentis. Item diutinæ tussi eligmate faciles execrationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concrescere non patitur e melle. Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi extenuare. Item stomachi & uentris uitia. Modice tamen utendum est. Condylomata excalfaciunt: quanuis sistunt aluum: quæ si exulcerata sit denarii pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit: aut inter scapulas aut ĩ thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle. Quæ potio datur & in alienatione mẽtis ac melancholicis. Datur & comitialibus: quos correptos olfatus excitat thymi. Aiũt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & ortopnoicis & anhelationi. Mulieꝝq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus decoctum in aqua ad tertias. Viris uero contra inflationes cum melle & aceto. Et si uenter turgeat. Testes ue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositum. Coxendicibus imponitur cum articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio tritum cum sale. Hemorocalles pallidum e uiridi & molle folium habet: radicem odoratam atq; bulbosam. Quæ cum melle imposita uentri aquam pellit: & sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum: mãmarumq; post partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helenæ lachrymis diximus natum. Fauere creditur formæ. Cutem mulierum in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putãt usu eius quandam datam gratiam iis: ueneremq; conciliari. Attribuunt & hylaritatis effectum eidem potæ in uino eumq; quem habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero ꝗ ea tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & ortopnoicis. Traditio radicis eius in aqua prodest ieiuni. Est autem candidus intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoqne contrita dicitur necare. Ambrotonum duorum traditur generum. Campestre ac montranum. Hoc fœminam: illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthii in utroq;. Siculum laudatissimum. dein gallaticũ. Vsus est & foliis. Sed maior semine ad calfaciendum. Ideo neruis utile: tussi: ortopnoicis conuulsis: ruptis: lumbis: urinæ angustiis: Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex iis quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Coquitur panis cum farina hordeacea: & oculorum inflãmationibus illinitur. Cotoneo malo concocto serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino: illiniturq;. Efficacissimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt: ut scorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota. Prodest & quoquomodo algentibus. Et ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneoꝝ mala. Ramo eius si subiiciatur puluino uenerem stimulari aiunt. Efficacissimãq; esse hærbã contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatᷓ.

Ex leucanthemo & sansuco medicinæ. Ca. XXII.

l Eucanthemum suspiriosis medetur duabus partibus aceti permixtum. Sansucum siue amaracum in cypro laudatissimum & odoratissimum. Scorpionibꝯ aduersatur ex aceto & sale illitũ. Menstruis quoq; multum confert impositum Minor est eidem poto uis. Cohibet & oculoꝝ epiphoras cũ polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & nariũ sternutamẽta. Fit ex eo oleũ quod sansucinũ uocatur aut amaracinũ ad excalfaciendos emolliẽdosq; neruos: & uuluas calefacit. Et folia sugillatis cũ melle & luxatis cũ cæra ꝓsũnt.

De anemona medicinæ. Ca. XXIII.

a Nemonas coronarias tantum diximus. Nunc reddemus & medicas. Sunt qui phrenion uocent. Duo eius genera. Siluestris prima. Altera in cultis nascens. Vtraque sabulosis. Huiusque plures species. Aut enim phœniceum florem habet: quæ & copiosissima est: aut purpureum: aut lacteum. Harum triũ folia apio similia. Nec temere semipedalem altitudinẽ excedunt: cacumine asparagi

Flos nunquam se aperit nisi uento spirante: unde & nomē accepit. Siluestri amplitudo maior: latioribusq; foliis: flore phœniceo. Hanc errore ducti argemonē putant multi. Alii rursus papauer: quod rhyan appellauimus. Sed distinctio magna: q utraq; hæc po stea floret. Nec aut succū illarum anemonæ reddunt: aut calices habent: nec nisi aspara gi cacumen. Prosunt anemonæ capiti: doloribus: & inflammátionibus: uuluis mulieꝝ lacti quoq;. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ: aut uellere appositæ. Radix cōmā ducata pituitā trahit. Dentes sanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multū quidem iis tribuere. Quamprimū aspiciatur eo anno tolli iubentes: diciq; colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo: & ī umbra asseruari: ita cū opus sit alligari. Quæ ex iis phœniceum florē habet: radice cōtrita: cuicunq; animalium ipo sita ulcerum facit & pticam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex xenanthe medicinæ. Ca: XXIIII

o Enanthe hærba nascitur in petris: folio pastinacæ: radice magna: numerosa. Caulis eius & folia cū melle ac uino nigro pota facilitatē pariendi præstant: se cūdasq; purgāt. Tussim e melle tollūt. urinā cient. Radix & uesicæuitiis medet̄

De heliochryso medicinæ. Ca. XXV.

h Eliochrysum qđ alii chrysanthon uocant ramulos habet candidos: folia subal bida: ambrotono similia: ad solis repercussū aureæ lucis in orbē ueluti corim bis dependentibus: qui nunquā marcescunt. Quadecausa deos coronant illo Quod diligentissime obseruauit Ptolemæus rex ægypti. Nascitur in frutetis. Ciet uri nas e uino pota: & menses. Duricias & inflāmationes discutit. Ambustis cum melle ipo nitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uē tris ac uescicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorū pondere sistūt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicinæ. Ca. XXVI.

h Iacynthus in gallia eximie prouenit. Hoc ibi loco hisginum tingit. Radix est bulbacea mangonicis uenalicis pulchre nota. Quæ in uino dulci illita puber tatem cohercet: & non patitur erumpere. Torminibus & araneoꝝ morsibus re sistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones morbumq; regium semen eius cū ambrotono datur. Lygnis quoq; flammea illa aduersus serpentes: scorpiones: crabrones: similiaq; bibitur e uino semine trito. Siluestris eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria ut omnino uisa ea torpescant. Radicem eius asiani boliten uocant. Qua alligato ocu lo albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ. Ca. XXVII.

e Tuincaperuinca siue camedaphne arida tusa hydropicis datur ī aqua coclea ri mensura. Celerimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa ni no tumores siccat. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum pdesse dicitur. Rusci radix decocta bibitur alternis diebus in calculorum ualitudine: & toru sione urina: uel cruenta. Radicem pridie erui oportet: postero mane decoqui. Ex eo sex tario uini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant & in totum ad urilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putant. Bactis quoque aluum molit. Illinitur podagricis tosta & contusa. Ancinonen & coronarum causa & ciborum ægyptii serunt. Eademque erat quæ ocimum: nisi hirsutior ramis ac foliis esset: & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

An menekg hirsutꝫ quæ: dā species?

Ex colocasia medicinæ. Ca. XXVIII

Olocasia Glaucias acria corporis lenire putauit: stomachum iuuari.

Ex anthalo medicinæ. Ca. XXIX.

a Nthalii qđ ægyptii edunt nullū aliū repperi usū. Et hæc est hærba. Anthilliū

quam alii anticellium uocant duorum genez:foliis & ramis lenticulæ similis:palmæ altitudine:sabulosis apricis nascens sub salsa gustanti. Altera chamepithyos similis breuior & hirsutior:purpurei floris:odore grauis:in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima. Et ex rosaceo & lacte imposita etiam uulneribus. Bibitur in stranguria renumque doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duricia uuluarum & in torminibus & in comitiali morbo cum melle & aceto quattor drachmis.

De parthenio medicinæ. Ca. XXX.

c Ontra parthenium alii leucathen: alii thannacum uocant. Celsus apud nos pellecinum & muralium. Nascitur in hortoz sepibus:flore albo:odore mali:sapore amaro. Ad insedendū decoctum in duricia uuluaz:& inflāmationibus. Siccatū cum melle & aceto positū bileꝫ trahit atrā. Ob hoc cōtra uertigines utilis: & calculosis. Illinitur & sacro igni. Itē strumis cum axungia inueterata. Magi cōtra tertianas sinistra manu euelli eā iubent:diciq; cuius causa uellatur:nec respicere. Dein eius foliū ægri linguæ subiicere:ut mox in cyatho aquæ deuoret.

De strychne medicinæ. Ca. XXXI

s Trychne quam quidē strychnum scripsere:utinā nec coronarii ī ægypto uterent:quos inuitat hederæ folioz similitudo in duobus eius generibus. Quoz alterū:cui accini coccinei:granosi folliculi. Haliccacabū uocant & halicallion. Nostri autē uesicariam:quoniam uesicæ & calculis ꝓdest. Frutex ē surculosus uerius q̄ hærba:folliculis magnis latisq; & turbinatis:grandi intus acino:qui maturescit nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi minime diligenter demonstranda. Remedia enim nō uenena tractamus. Quippe insaniā facit partio quoq; succo: quāquam & græci auctores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerūt: species uanas imaginesq; conspicuas obseruari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere. Quicquid uero adiiciatur ponderi repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod inocentissimi auctores simpliciter dorion appellauere. Ab eo quod cuspides in prœliis tingerentur illo:passim nascente:quo partius spectabatur. Magi cognominauere qui nequiter occultabant erytron:aut neurita:ut nōnulli pisone cauendi equidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus quod haliccacabon uocant:soporiferum est:atq; etiam opio uelocius ad mortem:ab aliis morion:ab aliis moly appellatum. Laudatum uero a locro ad fruendum & trimaristo. Quidam etiam carmine minore obliuione inducentes. Quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos si colluerent. Haliccacabo uni exceptionem addidere ne diutius id fieret Delirationē enim gigni eo. Nec demonstranda remedia : quoz medicina maioris mali periculū afferat. Cōmendatur enī cibis tertium:licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil sit corporis maloz cui nō salutare sit strychnos Xenocrates prædicet. Nō tamē auxilia eoz tanti sunt:ut uel profutura nō de iis cōmemorare nefas putem: præsertim tāta copia inoxioz medicaminum. Haccacabi radicem bibunt q̄ sunt uaticinādi callētes ꝗ fuere ad confirmādas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (Id enim libentius rettulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo aspidum naturæ haliccacabum in tantum aduersam:ut radice eius propius admota soporetur:illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De corcoro. Ca. XXXII

c Orcorum alexandrini cibi hærba est conuolutis foliis ad similitudinem mori Præcordiis (ut ferunt) utilis alopetiisq; & lentigini. Boum quoq; scabiem celerrime sanari ea inuenio. apud Nicandrum quidem & serpentium morsus anteq̄ floreat. Nec de cnico siue atrallide uerbosius disputetur Aegyptia hærba ē:& magnū contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos q̄diu teneant eam hærbam non sentire cruciatum.

De persoluta. Ca. XXXIII.

T persolutam ægyptus in hortis serit coronarum gratia. Duo genera eius: foemina ac mas Vtraq; subdita uenerem inhiberi uirorum maxime tradunt.

De mensuris & ponderibus. Ca. XXXIIII.

T quoniã in mensuris quoq; ac ponderibus crebro græcis nominibus utendũ est: interpretationẽ eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma attica fere.n. attica obseruatione medici utuntur: denarii argentei habet pondus. Eademq; sex obolos pondere efficit. Obolus decem calcos. Cyathus pẽdet per se drachmas decẽ. Cum acetabuli mensura dicitur significat heminæ quartam partẽ: idest drachmas.xv. Hemina quam nostri minam uocant pendet drachmas atticas centum.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXII.

PROHEMIVM.

OMPLESSE poterant miraculũ sui natura: atq; tellus reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes: totq; genera hærbarũ utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura restant: tanto quoq; mirabiliora inuẽtu. Illa enim maiore parte cibi: aut odoris: decoris ue cõmendatione ad numerosa experimenta duxit. Reliquo℞ potẽtia approbat nihil re℞ natura siue aliqua occultiore cã gigni.

De gẽtibus hærbis formæ gratia utẽtibus. Ca. I.

Quidem & formæ gratia ritusq; prepetui in corporibus suis aliquas exterarũ gentium uti hærbis quibusdam aduerto animo. Illinunt certe aliis aliæ faciem i populis barbarorũ foemina Maresque etiam apud dacos & sarmata corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in gallia uocatur. Britannorum coniuges nurusque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris nude incedunt æthiopum colorem imitantes.

Quod hærbis uestes inficiantur. Ca. II.

Am uero ĩfici uestes scimus admirabili succo. Atq; ut sileamus galatiæ: africæ lusitaniæ granis coccum imperatoriis dicatum paludamentis: transalpina gallia hærbis tyrium atq; cõchylium tingit: omnisq; alios colores. Nec quærit in profundis murices: seseque obiicientes dum præripiunt escam beluis marinis: intacta etiam anchoris scrutatur uada: ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit quo frugi mũdos exculpat usu alioquin fulgentis. Instrui poterat luxuria certa innocentius. Nunc propositum ista consectari: nec omittemus: ut subiiciendo utiliora luxuriam uilitate circumscribamus dicturi & aliis hærbis tingi lapides parietesq;. Nec tingendi nec pingendi tamen rationẽ omisissemus: si unquã ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur auctoritas quæ quanta debeat etiã surdis: hoc est ignobilibus hærbis perhibebitur. Si quidem auctores imperii romani conditoresq; immensum quiddam & hinc sumpsere: quoniã non aliun de lagmina in remediis publicis fuere: & in acris legationibus: q̃ uerbenæ. Certe utroq; nomine idem significatur. Hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum. Hac semper & legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur usi: id est res raptas clare repetitum unus utique Verbenarius uocabatur.

De corona gramina. Ca. III.

Orõa qdẽ nulla fuit gramiea nobilior i maiestate populi terra℞ pricipis p̃miisq; gloriæ. gẽmatæ: & aureæ: uallares: mulares: rostratæ: ciuicæ: triũphales p9hác fuẽr

Suntq; cunctæ magno interuallo: magnaq; differentia. Cæteras omnes singuli & duces ipsi imperatoresq; militibus aut aliquando collegiis debere.

De raritate eius. Ca. IIII.

d Ecreuit in triumphis senatus cura belli solutus & populus ociosus gramineā nunq̄ nisi in suprema desperatione. Contigitq; nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decreta. Cæteras imperatores dedere. Hanc solam miles imperatori. Eadem uocatur obsidionalis: liberatis obsidione abominandoq; exitio totis castris. Quod si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato præclarus saceiq; habetur. Quid tandem existimari debet unius uirtute seruatus uniuersus exercitus? Dabatur hæc uiridi e gramine decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. Nāq; summū apud antiquos signum uictoriæ erat hærbam porrigere uictos: hoc est terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere. Quem morem etiam nūc durare apud germanos scio.

Qui soli corona ea donati. Ca. V.

d Onatus est ea. L. Sicimus Dentatus semel: cum ciuicas quattuordecim meruisset: depugnassetq;. cxx. prœliis semper uictor. Tanto rarius est seruatorem unū a seruatis donari. Quidam imperatores & sepius donati sunt: ueluti. P. Decius primus uidelicet Tribunus militum ab exercitu. Altera ab iis qui in præsidio obsessi fuerant: quanta esset eius honoris auctoritas confessus religione siquidem donatus bouem album Marti immolauit & centum fuluos: qui ei uirtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea consul & imperio & collegæ se pro uictoria deuouit. Data est & a senatu populoq; romano: qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco. Fabio illi qui rem omnem romanam restituit non pugnando. Nec data cum magistrum equitum & exercitum eius seruasset. Tunc satius fuit nomine nouo coronari appellatum patrem ab iis quos seruauerat. Sed quo dictum est consensu honoratus est Hannibale ex italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est Et quod peculiare ei est: sola a tota italia data.

Qui solus centurio coronatus. Ca. VI.

p Ræter hos contigit eius coronæ honos. M. Calphurnio Flammæ Tribuno militum in sicilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus. Cn. Petreio Atinati cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam hortatus tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit: legionemq; eduxit. Inuenio apud auctores eundem præter hunc honorem astātibus Mario & Catulo consulibus prætextatum immolassead tibicinem foculo posito. Scripsit & Scylla dictator abexercitu se quoque donatum apud nolam legatum bello marsico. Idq; in uilla sua tusculana: quæ fuit postea Ciceronis pinxit. Quod si uerum est: hoc execrabiliorem eum dixerim: quandoquidem eam capiti suo proscriptione detraxit. Ipse tā to paucioribus ciuium seruatis: quam postea occisis. Addat etiam nunc huic gloriæ superbum cognomen fœlicem. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona sertorio etiam cessit. Aemilianum quoq; Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in africa. Manilio consule cohortibus seruatis totidemq; adseruandas eas eductis. Quod & statiuæ eius in foro suo Diuus Augustus scripsit. Ipsum Augustum cū. M. Cicerone filio consulem idibus septembribus senatus obsidionali donauit. Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec præterea quenq̄ hac inuenimus donatum. Nullæ ergo hærbæ fuere certe in hoc honore: sed quæcunque fuerant in periculi sedequanuis ignobiles ignotæque honorem nobilem faciebant. Quod latere apud nos minus quidem miror: cernens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinem conseruandam: cruciatusq; corporis pro pulsandos: & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addidere uiuendi precia diliciæ luxusq;. Nunquā fuit cupido uitæ maior: nec minor cura. Aliorū hāc operā esse credimus: ac ne mandato qdē nostro alios id agere: medicisq; ꝓuisū eē

Proh bonis ipsi fruimur uoluptatis. Et quo nihil equidem pbrosius duco. Viuimus aliena fiducia. Immo uero plerisq; ultro etiā ī risu sumus ista cōmētātes atq; fi iuoli operis arguimus. Magna quamq̄ immense laboris solatia sperni cum rerum natura: quam certe nō defuisse nobis docebimus: & inuisis quoq; hærbis inseruisse remedia. Quippe cū medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restāt ex iis quas priore libro nominauimus: in quibus ipsius prouidentia naturæ satis admirari amplectiq; nō ē. Dederat & quas diximus molles: cibisq; gratas. Pinxerat & remedia floribus: uisuq; ipsos animos inuitauerat: etiā deliciis auxilia pmiscēs. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidās: tactu truces: ut cantum nō uocē ipsius fingētis illas: rationemq; reddentis exaudire uideamur: ne se depascat auida quadrupes: nec procaces manus capiant: nec neglectu uestigia obterant: ne insidens ales infringat: Has muniendo aculeis tælisq; armando remediis ut tuta ac salua sint. Ita quoq; quod in iis odimus hominum causa excogitatū est.

Medicinæ ex reliquis ornamentis & erynge. Ca. VII.

e T clara in primis aculeatarum erynge est siue eryngion cōtra serpentes & uenenata omnia nasceus. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmæ pondere in uino. Aut si plerumq; tales iniurias comitatur & febris ex aqua. Illinitur plagis peculiariter efficax contra chrysodos ac ranas. Omnibus uero cōtra toxica & aconita efficatiorem Heraclides medicus in iure anseris decoctam arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit: cæteri in aqua. Ipsa dura: fruticosa: spinosis foliis: caule geniculato: cubitali & maiore aliquando. Alia albicans alia nigra: radice odorata. Et satiua quidem est: sed & sponte nascitur in asperis & saxosis & in litoribus maris: durior: nigriorque folio apii.

De hærba quam centumcapita uocant: Ca. VIII.

e X iis candidam nostri centumcapita uocant. Omnes eiusdem effectus caule & radice in cibos græcorum receptis utroq; modo siue coquere libeat siue cruda uesci. Portentosum ē quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre rara inuentu. Et si uiris contingerit mas: etiam amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem lesbium dilectum a Sappho. Multeq; circa hanc non magorum solū uanitates: sed etiam pythagoricorum. Sed in medico usu præter supradicta auxiliatur īflationibus: torminibus: cordis uitiis: stomacho: iocineri: præcordiis in aqua mulsa. Lyeni in posca. Item ex mulsa renibus: stranguriæ: opisthothonicis: spasmis: lumbis: hydropicis. cōitialibus: mulierū mēsibus siue subdāt siue abūdent: uuluarū ōnibus uitiis. Extrahit insixa corpori cum melle: strumas: parotidas: panos. Recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa & cærato: item fracturas. Crapulam præsumpta arcet: aluum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio coligi eam iussere. Ex aqua cælestis imponi omnibus ceruicis uitiis. Oculorum quoq; albugines sanare adalligatam tradiderunt.

De achano & glycyrrhiza & stomachice. Ca. IX.

s Vnt qui & achanon eryngio ascribant spinosam breuemq; ac latam hærbam spinisque latioribus: Hanc impositam sanguinem mire sistere. Alii eryingen falso eandem putauerunt esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert. Et ipse sine dubio inter aculeatas est: foliis echinatis: pinguibus: tactuque gummosis: fruticosa: binorum cubitorum altitudine: flore hiacynthi: fructus pilularum platani magnitudinis: Præstantissima in cilicia: ponto secunda: radice dulci. Et hæc tantū in usu. Capiturque ea uergiliarum occasu: longa ceu uitium: coloris buxei. Meliorque nigra: quæque lenta: quam quæ fragilis. Vsus in subditis de cocta ad tertias: cætero ad mellis crassitudinem: aliquando: & tusa. E quo genere & uulneribus iponitur & fauciū uitiis omnibus. Itē uoci utilissimo succo sic ut spissatus est: linguæ subdito. Itē thoraci iocineri. Hac dixius sitim famēq; sedari. Ob id qdē adipson appellauere eā: & hydropicis dedere: ne sitirēt. Iō & cōmāducata stomachica ē: & ulcetib9 oris ipsa sæpe & ptericis. sa

Plinius falli puto

nat & uesicæ scabies: rerũ dolores cõdilomata: ulcera genitaliũ. Dedere eam quidam potui in quaternis drachmaꝝ duarum pondere & pipere: hemina aquæ. Cõmanducata sanguinem sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius: & medicinis. Ca. X.

t Ribuli unum genus in hortis nascit̃: alteꝝ in fluminibus tantũ. Succus ex is colligitur ad oculoꝝ medicinas. Est. n. refrigerantis naturæ: & iõ utilis cõtra ĩflãmationes collectiõesq̃. Vlcera p se erũpentia & p̃cipue in ore cũ melle sanat: itẽ tonsillas. Potus calculos frãgit. Thraces q̃ strymona habitãt foliis tribuli equos saginãt. Ipsi nucleo uiuunt panẽ facientes prædulcem: & qui contrahat uentrẽ: Radix caste pureq; collecta discutit strumas. Semen alligatum uaricũ dolores sedat. Tritum uero & in aquam sparsum pulices necat.

De stoebe & medicinis eius. Ca. XI.

s Toebe quam aliqui peon uocant: decocta in uino præcipue auribus purulentis medet̃. Item oculis ictu cruentatis. Hemorrhoiæ quoq; & dysẽteriæ infusa.

De hippophye & medicinis eius. Ca. XII.

h Ippophyes in sabulosis maritimisq; nascit̃: spinis albis. Hederæ mõ racemosa ẽt candidis & ex pte rubentibus acinis. Radix succo madet: q̃ aut per se conditur aut pastilis farinæ. Hæc bilẽ detrahit obolo põderis saluberrime cũ mulso. Altera hippope sine caule: sine flore: foliis tantũ minutis. Huius quoq; succus hydropicis mire prodest. Debent accomodatæ esse equoꝝ naturæ: neq; ex aliis causis nomẽ accepisse. Quippe quædã animaliũ remediis nascuntur: locupleti diuinitate ad gerenda p̃sidia: ut nõ sit mirari satis ingeniũ eius disponẽtis auxilia in genera: in causas in tempora. ut aliis prosit atq; aliis ab horis: diesq; nullus prope sine præsidiis reperiatur.

De urtica & medicinis eius. Ca. XIII

u Rtica quid esse inuisus potest? At illa ter oleum quod in ægypto ex ea fieri diximus uel plurimis scatet remediis. Semen eius cicutæ contrariũ esse Nicander affirmat. Item fungis in argento uino. Apollodorus & salamandris cũ iure decoctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo: & serpentibus: & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas in ore procidentesq; uuluas & infantium sedes tactu resilire cogit. Lethargicos expergiscit tactis cruribus: magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera sale admixto. Item luxata. Sanat & panos: parotidas: carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum sappa uuluas strangulantes aperit. Et profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum a cœna faciles præstat duobus obolis. Vno autem in uino poto lassitudines recreat. Vuluæ uitiis tostum acetabuli mẽsura. Potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Ortopnoicis prodest cum melle & thoracem purgat eodem eligmate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hysopum & piperis aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronuntiat. Dolores leuari tosto acetabuli mensura dulci poto: & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia repellit cum hydromelite & sale. Defluuia capitis semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere: aut folia cum ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto non minus utilis. Item lyeni. Et cocta in uino discutit panos cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias phisicus: utilissimam cibis coctam conditam ue professus: arteriæ: tussi: uentris distillationi: stomacho: panis parotidis: pernionibus cum oleo. Sudorem coctam cum conchyliis ciere. Aluum cum ptisana. Pectus purgat: mulierũq; menses cum sale. Vlcera quæ serpunt prohibere. Succus quoq; in usu est. Expressus illitusq; frõti sanguinẽ nariũ sistit. Potus urinã ciet. Calculos erumpit. Vuã gargarizatus reprimit. Semen colligi messibus opor

tet. Alexandrinũ maxime laudatur ad omnia hæc. Et minores quidem teneræq; efficaces. Sed præcipue siluestrias illa. Et amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes fœtum nõ admittant: urtica naturam fricandam monstrat.

De lamio & medecinis eius. Ca. XIIII.

A nunc quoq; quam lamium inter genera earum appellauimus: mitissima & foliis non mordentibus: medetur cum mica salis contusis: inclusisq; : ustis: & strumis: tumoribus: podagris: uulneribus. Album habet in medio folio: quod ignibus sacris medetur. Quidam e nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægri nuncupentur: cum eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quorum folio eximatur: liberari morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Idem urticæ radice addito sale in fixa corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas discutit. Vel si suppurauerint erodi complerique.

De scorpione: generibusq; ac medicinis eius. Ca. XV.

X argumento nomen accepit scorpius hærba. Semen enim habet ad similitudinẽ caudæ scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdẽ nominis effectusq; eius: sine foliis: asparagi caule: in cacumĩa aculeũ habẽs

De leuocacanthia: siue phinio: siue ischada: & medicinis eius. Ca. XVI.

T inde nomen leuocacanthia: quam alii phinion: alii ischada: alii polygonatõ appellant: radice cyperi: quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laternm & lumborum: ut Hicesius tradit semine poto drachmis octo: aut succo Eademque rupis conuulsisque medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medecinis eius. Ca. XVII.

Elxinem aliqui perdicium uocant: quoniam perdices ea precipue uescantur. Alii syderiten: nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio: cauiliculos densos: leuiter rubentes. Semina in capitibus lippaceis adhærentia uestibus: unde helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis uera esse helxine diximus priore libro. Hæc autem inficit lanas: sanat ignes sacros: & tumores: collectionesq; omnes: & adusta. Panos succus eius cum psimithio. Ignes sacros: tumores: collectionesq; : & gutura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cũ caprino seuo cæraq; cypria. Perdicium siue parthenium (nam syderitis alia est) a nostris herba urceolaris uocatur: ab aliis astericum: folio similis ocimo: nigrior tantum: nascens in tegulis: parientinisq;. Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus quibus lamium: & eodem modo. Item uomicæ calefacto succo pota. Et contra ulcera rupta: lapsumque: & præcipitia: aut uehiculornm euersiones singularis. Vernula carus Pericli athẽiensium principi cum is in arce templum ædificaret: repsissetque super altitudinem fastigii: & inde cecidisset: hac hærba dicit̃ sanatus mõstrata Pericli somno a Minerua. Quare parthenium uocari cœpta est: assignaturque ei deæ. Hinc est uernula: cuius effigies ex ære fusa est & nobilis ille Sparginoptes.

De chameleone generebusq; : & medicinis eius. Ca. XVIII.

Hameleonem aliqui ixion uocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia habet: serpit in terra echini modo: spinas erigens: radice dulci: odore grauissimo: quibusdam in locis uiscum gignit album sub alis foliorum: maxime circa canis ortum. Quo modo thura nasi dicuntur: unde & ixia appellatur: Hac & mastice utuntur mulieres. Quare & chameleon uocatur a uarietate foliorũ euenit. Mutat enim cum terra colores. Hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus: atque aliis coloribus. Ex iis candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austero cum origani scopis: facit difficultatem urinæ. Hic succus occidit canes suesque in polenta.

Addita aqua & oleo contrahit in se mures: ac necat nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem: decoquuntq; in cibo contra fluxiones: quas græci rheumatismos uocant. Ex nigris aliqui maré dixere: cui flos purpureus esset: & fœminam cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali: crassitudine digytali. Radicibus earum lichenes curantur cum sulphure & bitumine una coctis. Cõmanducatis uero dentes mobiles aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiã quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant. Iuuencas quoq; anginæ modo. Quare a quibusdam uolophiton uocatur. Est & cynizolon propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiscũ ulceribus utilissimũ. Omniũ autẽ generũ earũ radices scorpionibus aduersant.

De coronopo: & medicinis eius. Ca. XIX

c Oronopus oblonga hærba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa: & medicinis earũ. Ca. XX

T anchusæ radix in ũsu est: digytali crassitudine. Finditur papyri mõ: manusq; e sanguineo colore: præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera in cærato: pcipue fenum: item adusta. Liquari nõ potest in aqua: oleo dissoluitur. Idq; sincere experimentũ est: & ad renum dolores drachma eius in uino. Aut si febris sit in decocto balani. Item iocinerum uitiis: & lyeni: & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulso aluũ sistunt. Pulices necare radix ĩ aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudanchusa ob id appellata: a quibusdam uero enchisa: aut doris: & multis aliis nominibus: lanuginosior & minus pinguis: tenuioribus foliis: & languidioribus. Radix oleum nõ fundit: sed rubentẽ succum. Et hoc ab anchuse discernit. Cõtra serpentes efficacissima potu foliorum uel seminis. Folia ictibus imponunt. Virus serpentium fugat. Bibit & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi iubent magi: & cuius causa sumatur dici: tertianisque febribus alligari.

De onichilo: anthemi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. C. XXI

St alia hærba ꝓprio nomine onichylon: quam aliq anchusam uocãt: alii arche e uion: alii onochelin aliq rhexiã: multi enchryson: paruo frutice: flore purpureo aspis foliis & ramis: radice messibus sãguinea: cætero nigra. In sabulosis nascẽs: efficax cõtra serpẽtes: maxime uipras & radice & foliis: eq; cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddũt. Datur in cyathis tribus uulua ꝓcidente. Pellit & tineas cũ hysopo: & in dolore renum aut iocineris in aqua mulsa si febris sit. Sin aliter ex uino bibit: Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eã a serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro: minor: & ipsa ad eosdẽ usus. Tradũtq; cõmãducata ea si ĩspuatur mori serpentẽ. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade: Aliqui leucãthemida uocãt. Alii leucanthemũ: alii arethemida: quoniã uere floreat. Alii themimalõ: quoniã odorẽ mali habeat. Nõnulli melãthion uocãt. Genera eius tria fronde tantũ distant: palmũ non excedẽtia: paruisq; foliis: ut rutæ candidis aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semitas colligit uere: & in coronamẽta reponit. Eodẽ tempore & medici folia tusa in pastillos digerũt. Itẽ florem & radicẽ. Dant omnia mixta drachmæ unius põdere cõtra serpentiũ ictus. Pellit mortuos partus. Itẽ mẽstrua in potu: & urinã: calculosq; inflationes: iocinerũ uitia: bilẽ suffusam: egilopiã. cõmanducata ulcerũ eruptiones manãtes sanat. Ex oĩbus iis generibus ad calculos efficacissima ẽ: quæ florem purpureũ habet: cuius & foliorũ & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidam hiranthemin uocant. Loton qui arborem putant tantum esse uel Homero auctore argui possunt. Is enim inter hærbas subnascentes deorũ uoluptati loton primam nominauit. Folia eius cum melle occulorum cicatrices argemata: nubeculas discutiunt. Est & lotometra quæ fit ex loto sata. Ex cuius semine simillimo porri fiũt pa

nes in ægypto a pastoribus:maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicq̃ illo pane salubrius esse:aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur:fitq; ponderosius. Constat eos qui illo uiuant ne dysenteria:nec tenasmo:neq; aliis morbis uentris infestari. Itaq; inter remedia eorum habet᷑. Heliotropii miraculũ sæpius diximus cum sole se circumagentis:etiã nubilo die:tantũ syderis amor est. Nocte uelut desiderio cõtrahit cæruleũ florem. Genera eius duo. Tricoccum:& heliostrophiũ. Hoc altius:quanquã utrunq; semipedalem altitudinẽ nõ excedat. Ab ima radice ramosum. Semen in soliculo messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo:cultoq; maxime. Tricoccũ ubique. Si decoquatur inuenio cibis placere: Et in lacte iucundius aluum mollis. Et si decocti succus bibatur:efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate:hora sexta miscetur cum uino:sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo admixto. Verrucas cũ sale tollit succus e folio. Vnde nostri uerrucariã hærbã appellauere:aliis cognoiari effectib9 digniorẽ. Nãq; & serpẽtib9 & scorpiõibus resistit ex uino & aqua mulsa:ut. apollophães &. Appollodorus tradunt. Folia infantiũ distilationibus qđ syriasin uocãt illita medent᷑ Ite n cõtractionibus etia'n si id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos saluberrimum est. Potum id pellit tineas:& rerum harenas:Si cuminum adiiciatur:calculos frãgit. Decoqui cum radice oportet. Quæ cum foliis & hircino seuo podragris illinit᷑. Alterum genus qđ tricoccum appellauimus:& alio nomine scorpiuron uocatur:foliis nõ solum minoribus sed etiã in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ: quare nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia: & cõtra scorpiones præcipue illita Non feriuntur habentes. Et si terrã surculo heliostrophii circumscribat aliquis:negant scorpionem egredi. Imposita uero herba aut inde omnino respersũ protinus mori. Sic seminis grana quattuor pota quartanis prodesse dicuntur. Tria uero tertianis. Vel si herba ter circumlata subiicitur capiti. Semẽ & uenerẽ stimulat. Cum melle panos discutit Et uerruculos hoc utiq; heliostrophium radicitus extrahit: & excrescentia in sedibus. Spinæ quoq; ac luũborum sanguinem corruptum trahit illitum semen & potum in iure gallinacei decoctum:aut in beta & lente. Cortex uero liuentibus colorẽ reddit. Magi heliostrophium quartanis quater:in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro:precari que cum sole iterum se:& cum nodis liberandum:& ita facere nõ exempta herba. Aliud adianto miraculum:æstate uiret bruma non marcescit:aquas respuit: perfusũ mersũq; sicco simile:est tanta dissotiatio deprehenditur:unde & nomẽ a græcis. Alioquin frutici topiario. Quidã callithricon uocant:alii polytricon. Vtrumq; ẽ ab effectu. Tingit enim capillum:& ad hoc decoquitur i uino cũ seminꝫ apii adiecto oleo copiose: ut crispum densumq; faciat. Defluere aũt prohibet. Duo genera eius candidius: & nigrũ breuiusq;. Id qđ breuius e polythricon aliqui trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore uirent foliis filicis:ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt. Omnia aũt contrariis pediculis densa inter se ex aduerso radix nulla:umbrosas petras:parietumq; aspergines: ac fontiũ maxime specus sequit᷑ & saxa manantia: qđ miremur:cum aquas non sentiat. Calculos e corpore mire pellit:frangitque:utrique nigrum. Qua de causa potius q̃ ꝙ in saxis nasceret᷑:& a nostris saxifragũ appellatũ crediderim. Bibitur e uino quantum terni decerpsere digyti. Vrinã cient. Serpentiũ & araneoꝝ uenenis resistunt. In uino decocti aluũ sistunt. Capitis dolores corona ex iis sedat. Cõtra scolopendræ morsus illinunt᷑ crebro auferendi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Strumas discutiunt:furfuresque in facie:& capitis manantia ulcera. Decoctũ ex iis prodest suspiriosis:& iocineri:& lyeni:& felle suffusis:& hydropicis. Strangurie illinunt᷑: & renibus cũ absinthio. Secũdas cient & menstrua. Sanguinẽ sistunt ex aceto:aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati pungunt᷑ ex iis cũ rosaeeo & uino prius. Folinm in urina pueri impubis triũ quidẽ cũ afronitro & illitũ uentri mulierũ:ne rugosns fiat: præstare dicit᷑. Perdices & gallinaceos purgatiores fieri putant in cibum eorum additis: pecoriq; esse utilissimos.

De picride:thesio:& asphodelo:Halimo:& acantho:& bupresti:elaphobo scho:Scandice:& lalina:& de caucalide:Sio syllibo.Scolymo siue lymonio:soncho:codrilo siue condrili & boletis.

Icris ab insigni amaritudinis cognominatur:ut diximus rotundo folio.Tollit eximie uerrucas.Thesium quoq; nō dissimili amaritudine ē: sed purgat aluū in quē usum terit̃ ex aqua.Asphodelū de clarissimis hærbaꝝ: quā heroion aliqui appellauerunt.Hesiodus & in siluis nasci dixit.Dionysius marem ac fœminā esse. Defectis corporibus & ptysicis constat bulbos eius cū ptisana decoctos aptissime mederi:paneq; ex iis cum farina subactū saluberrimū esse.Nicander & contra serpētes & scorpiones uel caulē quē mathericem uocauimus:uel semen:uel bulbos dedit in uino tribus drahmis.Substrauitq; somno cōtra metus.Dat̃ & contra uenenata marina: & contra scolopendras terrestres.Cochleæ mire in campania caulem eū persequunt̃:& suggēdo arefaciunt.Folia quoq; illinunt̃ uenenatoꝝ uulneribus ex uino.Bulbi neruis articulisq; cū polenta tusi illinūtur.Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Itē ulceribus putrescentibus ex aqua imponere.Māmaꝝ quoq; & testium inflāmationibus. Decocti in fæce uini oculoꝝ epiphoris supposito lintheolo medent̃.Foliis in quocunque morbo decoctis magis medici utuntur.Item ad tibiaꝝ tetra ulcera:rimasq; corpoꝝ quacunq; in parte farina arefactoꝝ.Autumno autē colligunt̃:cum plurimū ualent. Succus quoq; ex tusis expressus aut decoctus utilis fit corporis dolori cū melle.Itē odorem corporis iucundū affectantibus cū iri arida & sale exiguo.Folia etiam supradictis medētur.Et strumis:panis:ulceribus in facie decocta cū uino. Cinis e radice alopecias emendat:& rimas pedū.Decoctæ radicis in oleo succus pniones & ambusta.Et ad grauitatē aurium infundit̃.A cōtraria aure in dolore dentiū.Prodest & urinæ pota modice radix & menstruis:& lateris doloribus.Item ruptis cōuulsis:tussibus drachmæ pondere in uino pota.Eadē & uomitiones adiuuat cōmanducata. Semine sumpto turbatur uenter. Chrysermus & parotidas in uino decocta radice curauit.Itē strumas ammixta cacia ex uino.Quidam aiunt:si imposita radice ps eius in fumo suspendat̃ & quarta die soluatur:una cū radice arescere strumā.Sophocles ad podagras utroq; modo cocta crudaq; usus est.Ad perniones decoctam ex oleo dedit:& suffusis felle in uino & hydropicis.Venerē quoq; cōcitari cū uino & melle perunctis aut bibentibus tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras radice in aceto decocta tolli dicit. Itē si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida:alaꝝ quoq; & fœminū uitia.Et capillū crispiorem fieri raso prius capite: si radice ea fricet̃.Simus lapides renū in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates semē eius ad impetus lyenis dari censet.Iumentorum quoq; ulcera ac scabiem radix illita aut decoctæ succus ad pilum reducit.Mures etiam eadem fugant. Cauerna præclusa moriuntur.Asphodelon ab Hesiodo quidam halimon appellari existimauere: quod falsum arbitror.Est enim suo nomine halimon non parui & ipsum erroris inter auctores. Alii enim fruticem esse dicunt densum: candidum: sine spina:foliis oleæ: sed mollioribus. Coquitur autem hoc ciborum gratia.Radix tormina discutit drachmæ pōdere ī aqua mulsa pota.Item conuulsa rupta.Alii olus maritimum esse dixere salsum:& inde nomē foliis in rotunditate longos laudatum in cibis.Duorum præterea generum siluestre:& mitius:utrunq; prodesse dysentericis & exulceratis cum pane: stomacho uero ex aceto Vlceribus uetustis illinitur crudum:& uulnerum recentium impetus lenire perhibetur:& luxatorum pedum ac uesicæ dolores.Siluestri tenuiora folia: sed in iisdem remediis effectus maiores:& in sananda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem corpori fieri:dentibusq; candorem:si fricentur radice ea.Semine lingue subdito sitim non sentiri.Hoc quoq; mandi.Et utraq; etiam condiri.Crateias etiam tertium genus tradidit lōgioribus foliis & hirsutioribus:odore cupressi: nasci sub hedera:maxime prodesse opistothonicis:contractionibus neruorum tribus obolis in sextarium aquæ. Acanthos

est topiaria & urbana herba: elato longoq; folio crepidines marginum adsurgentiumq; puluinorum toros uestiēs. Duo genera eius sūt aculeatū & crispū: quod breuius. Alterum lene: qd' aliqui pederoton uocant: alii melamphyllum: Hui9 radices ustis luxatisq; mire prosunt. Itē ruptis cōuulsis: ptysin metuētibus incoctæ cibo: maxime ptysana. podagris quoq; illinūtur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in spōte nacentiū herbarū numero græci habent: caule cubitali: foliis multis lōgisq;: capite anethi: laudatū in cibis: Hippocrate in medicina: Glaucone: & Nicandro. Semē cōtra serpentes ualet. Folia ad secundas fœminarꝫ uel succū ex uino illinūt. Et strumis folia cū sale & uino. Radix contra serpentes datur in uino: & urinæ ciendæ. Buprestin magna in cōstantia græci in laudibus ciboꝫ ēt habuere. Idēq; remedia tāquā cōtra uenenū ꝑdiderūt: Et ipsū nomē indicio ē boū esse uenenū: quos dissilire digustata fatētur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est uero cā quapropter uenena mōstremus inter gramineas coronas: nisi libidinis cā expetēda alicui uidetur quā nō aliter magis accēdi putāt q; potu. Elaphoboschon ferulaceū ē geniculatū digyti crassitudine: semine corimbis depēdētibus: siliis effigie: sed nō amaris: foliis olusatri: & hoc laudatū i cibis. Quippe ēt cōditū ꝓgatur ad urinā ciendā: lateris dolores sedēdos: rupta cōuulsa sananda: īflatiōes discutiendas: coli quoq; tormenta. Contra serpentium omniūq; aculeatorum ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoq; radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est nesucco eius madeat: qui contra serpentium ictus facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere siluestri agræcis ponitur: ut. Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis: urinas cit: Decoctæ succus prodest stomacho: iocineri. renibus uesicæ. Hæc est quā Aristophanes Euripidi poetæ obiicit ioculariter matrem eius ne olus quidē legittimum uenditasse: sed scandiciem. Eadem erat enteriscus: si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius: q fatigato uenere corpori succurrit: marcescentesq; senio iam coitus excitat. Sistit profluuia alba fœminarum. Et lasine olus siluestre habetur in terra. repens cum lacte multo: florem fert candidum: conciliū uocāt Et huius eadem commendatio ad stimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta mulieribus lactis ubertatem præstat. salutaris est ptysin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum: tenatioresq; eius cutem efficit. Est & caucalis feniculo similis: breui caule: flore candido: cordi utilis. Succus eius bibitur stomacho perq̃ comodatus & urinæ: calculisq; & harenis pellendis: & uesicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocineris renumq; pituitas. Semen menses fœminarum adiuuat: bilemq; a partu siccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat cōferre multum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum: sicut Petricus i carmine suo significat. His adnumerant sion latius apio in aqua nascens: pinguius: nigrius: copiosum semine: sapore nasturtii. Prodest urinis renibus. lyenibus: mulierūq; mensibus: siue ipsum in cibo sumptum: siue ius decocti: siue semen est uino drachmis duabus. Calculos rumpit: aquisq; quæ gignunt eos resistit. Dysentericis prodest infusum Item lentigini illitum: & mulierum uitiis in facie noctu illitum momento cuten emēdat: & ramices lenit: & scabiem equorum. Syllibum chameleonti albo similem æque spinosam ne in cilicia quidem: aut syria: aut phœnice: ubi nascitur. Coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriens: & alio nomine limonion appellat. Frutex est nunq̃ cubitali altior: cristisq; foliorum ac radice nigra: sed dulci. Eratostheni quoq; laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem stimulari in uino: Hesiodo & Alceoteštibus: qui florente ea cicadas acerimi cantus esse: & mulieres libidinis auidissimas: uirosq; in coitum pigerrimos scripsere: uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiam alarum emendat: radicis

emedullatæ uncia in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias:& a balneo ieiuno. Itemq; post cibum cyathis singulis pota. Mirum est quod Xenocrates promittit experimento uitium id ex aliis per urinam effluere. Estur & sonchos: ut quem Theseo apud Callimachum apponat Hecate caule uterq; albus & niger: lactucæ similes ambo: nisi spinosi essent: caule cubitali anguloso: intus cauo: sed qui fractus copioso lacte manet. Albus qui e lacte nitor utilis ortopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat:& oris graueolentiam comanducato corrigi. Succus triu cyathorum mensura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus: ita ut a potu ambulet grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundatiam nutricibus coloremq; meliorem infantium. Vtilissimus iis quæ lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus: calidusq; in stranguria bibitur cyathi mensura:& in stomachi rosionibus cum semine cucumeris nucleisq; pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesq;: radix uero illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mali calice aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uesci: ut morbos faciente: de albo consentiens. Agothocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriam tamen uim esse conuenit nigro: ex hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Chondrilon siue condrile folia habet intubi circum rosis similia: caulem minus pedali succo madentem amaro: radice fabæ simili: aliquando numerosam. Habet proximam terræ masticem tuberculo fabæ: quæ apposita fœminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota diuiditur in pastilles contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab iis hanc esse dicuntur. Succus ex uino coctæ aluu sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem suis carminibus pronuntiauit. Aliqui fœminis & oculis: generationiq; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur boletos merito posuerim. Optimus quidem est iis cibus: sed imenso exemplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem a coniuge dato Agrippina: quo facto illa terris uenenum alterum sibiq; ante omnes Neronem suum dedit. Quorundam ex iis facile noscuntur uenena: diluto rubore: rancido aspectu: liuido intus colore: rimosastri pallido per ambitu labro. Non sunt hæc in quibusdam: sicciq; & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluam eni terra ob hoc prius gignit: ipsum postea in uolua ceu i ouo est luteu. Nec tunicæ minor gratia i cibo infantibus boleti. Rumpitur hoc primo nascente: mox crescete in pediculo corpus absumit: raroq; unq geminis ex uno pede. Origo prima causaq; limo:& acescente succo mandentis terræ: aut radicis ferme glandiferæ: initioq; spuma lentior. Dein corpus mebranæ simile: mox partus: ut diximus illa pernitialia prorsus improbanda: si eni caligaris clauus: si ferri uel calybis aliqua rubigo: aut panni marcor affuerit: omne ilico succu alienu saporeq; in uenenu decoquit: deprehendisseq; nisi agrestes pnt: atq; colligunt. Ducunt ipsi alia uitia. Nunc quidem si serpentis cauerna iuxta fuerit: si patescentes primo adhalauerit capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendu. Itaq; caueri conueniet prius q se condat serpentes. Signa erunt tot herbæ tot arbores fruticesq; ab emersu earu ad latebram usq; uernantes & uel fraxini tantum folia nec postea nascentia: nec decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De fungis & silphio:& de lasere medo. Ca. XXIII

Fungorum lætior natura:& numerosa genera:& origo no nisi ex pituita arboru. Tutissimi q rubent callo minus diluto rubore q boleti. Mox cadidi: uelut apice flaminis isignibus pediculis. Tertiu genus suillis uenenis accomodatissimu Familias nup interemere:& tota couiuia. Anneu Serenu pfectu Neronis uigilu & tribunos & ceturiones quosq;. Voluptas tanta ancipitis cibi. Quidam discreuere arborum

fico ferula:& gummi ferentibus. Nos item fago aut robore aut cupresso ut diximus. Sed ista quis spondet in uenabulis? Omniũ colos liuidus. His aberit ueneni argumentum: quo similior fuerit abortũ fici. Aduersus hæc diximus remedia: dicemusq;: Interi sunt aliqua & in iis Claudius stomacho utiles putat boletos. Siccantur pedentes suilli iunco transfixi: quales a bithinia ueniunt. Hi fluxionibus alui quas rheumatismos uocant: medent: excrescentibusq; in sede carnibus: minuunt enim eas: & tẽpore absumũt Itẽ lentigines & mulierũ uitia in facie leuant. Leuantur etiã ut plumbũ in oculorum medicamẽta. Sordidis ulceribus: & capitis eruptionibus: canũ morsibus ex aqua illinũtur. Libet & coquendi dare aliquas comunes in omni eorũ genere obseruationes: quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hunc cibum solũ: & cogitatione ante pascunt succineis nouaculis aut argento apparatu comitante. Noxii erunt fungi: qui in coquẽdo duriores fiunt. Innocentiores qui nitro addito coquentur: si utiq; percoquant. Tutiores flent cũ carne cocti: aut cũ pediculo pyri. Prosunt & pyra cõfestim sumpta. Debellat eos & aceti natura cõtraria his. Hymbribus proueniunt omnia hæc. Hymbre & silphion uenit primo e cyrenis: ut dictũ est. Ex syria nunc hoc maxime importatur deterius perthico: sed medico melius: extincto omni cyrenaico nt diximus. Vsus silphii in medicina. Nã folia ad expurgandas uuluas: pellendosq; emortuos ptus decoquunt uino albo odorato: ut bibat mensura acetabuli a balneis. Radix prodest arteriis exasperatis: & collectionibus sanguinis illinit. Sed in cibis coquit ægre. Inflamationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatus cũ uino & oleo amicissima: & cũ cæra strumis. Verrucæ sedis crebriores eius suffitu cadunt. Laser e silphio pfluens quo diximus mõ inter eximia est naturæ dona numeratũ. Pluribus compositionibus inserit. Per se autẽ algores excalfacit. Potũ neruorũ uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouet uuluæ ad menses ciendos. Pedũ clauos circũscarificatos ferro mixtũ ceræ extrahit. Vrinã ciet ciceris magnitudine dilutũ. Andrias spõdet copiosius sumptũ: nec inflationes facere: & cõcoctioni plurimũ cõferre senibus & fœminis. Itẽ hyeme q̃ æstate utilius. Verumtamẽ aquã bibentibus: cauendũq; ne aqua sit exulceratio inter. Ab ægritudine recreatioui efficax in cibo. Tempestiue enim datũ cauteriũ optinet: assuetis etiã utilius q̃ expertibus. Extera corporũ indubitatas confessiones habet. Venena telorũ & serpentiũ extinguit potũ ex aqua uulneribus iis circunlinit. Scorpionũ tantũ plagis ex oleo. Vlceribus uero nõ maturescentibus cũ farina hordeacea uel fico sicca. Carbunculus cũ ruta uel cũ melle: uel per se uisco superlitũ ut hæreat: Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa semen cũ germine punici mali ex aceto decoctũ. Clauis pedum qui uulgo morticini appellant nitro mixto: Ante subacta carnes replet cum uino & croco: aut pipere: aut muriũ fimo & aceto. Perniones ex uino fouet: & ex oleo coctũ imponit. Sic & callo. Clauis pedũ superrasis præcipue utilitatis. Contra aquas malas: pestilentes tractus: uel dies. In tussi: uua: fellis ueteris effusione: hydropicis raucitatibus. Confestiz enim purgat fauces: uoceq; reddit. Podagras i spongia dilutũ postea lenit. Pleureticis i sorbitione uinũ poturis dat: cõtractionibus: episthotonicis: ciceris magnitudine cæræ circunlitũ. In angina gargarizat. Anhelatoribus & in tussi uetusta cũ porro ex aceto datur atq; ex aceto iis qui coagulũ lactis sorbuerint. Præcordiorũ uitiis: syntecticis: comitialibus cũ uino in aqua mulsa: linguæ: paralysi. Coxendicibus lũborũ doloribus cũ decocto melle illinit. Nõ cẽsueri qd auctores suadent: cauernis dentiũ i dolore inditũ cæra icludi: magno experimẽto hominis: q se eadẽ cã pcipitauit ex alto: qppe tauros inflammat naribus illitis serpẽtes auidissimas uini admixtũ rumpit: ideo nec iungi suaserim cũ atticco melle: licet præcipiant. Quas habeant utilitates admixtũ aliis immensũ est referre: & nos simplicia tractamus. quoniã in iis naturã esse apparet. in illis coniecturam sæpe fallacẽ: nulli satis custodita i mixturis cõcordia naturæ ac repugnãtia. Qua de re mox plura dicemus.

fient
silphyum

De natura mellis ex aqua mulsa. Et quare genere ciborum mores imutentur: & de melitide & cæra. Ca. XXIIII

NOn esset mellis auctoritas in precio minor: q̄ laseris: ni ubiq; nasceretur. Illud ipsa fabricata sit natura. Sed huic gignẽdo aial ut diximus numeros ad usus si quotiẽs misceat̃: æstimemus. Prima ꝓpolis alueoꝝ de qua diximus: aculeos & omnia infixa corpori extrahit: tubera discutit: dura cõcoquit: dolores neruoꝝ mulcet ulceraq; iam desperantia cicatrice includit. Mellis qdem ipsius natura talis est: ut putrescere corpora nõ sinat iucundo sapore atq; nõ aspero. Alia q̄ salis natura faucibus: tõsillis: anginæ: omnibusq; oris desideriis utilissimũ: arescẽtiq; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis pleureticis decoctum. Itẽ uulneribus: a serpente percussis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulso: q̄q̄: suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatum cum rosaceo lendes & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamẽ inflat: bilem auget: fastidiũ creat: & oculis p se inutile aliq arbitrant̃. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationesq; & iudicationẽ in apiũ ac deinde florum natura diximus: cum ratio operis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturam reꝝ pernoscere uolentibus in mellis operibus & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius subitæ ac recentis. Alterum ĩ ueteratæ. Repentina despumato melle præclarã utilitatem habet in cibo ægrotantium leui: hoc est alicæ elutæ: uiribus recreãdis: ore stomachoq; mulcẽdo: ardore refrigerãdo. Frigidã enĩ utilius dari uentri moliẽdo. Inuenio etiã apud auctores hunc potũ bibẽdũ alsiosis. Itẽ animi humilis & ꝑparci: quos illi dixere micropsycos. Est & ratio subtilitatis ĩ mensæ a Platone descendẽs. Corpusculis reꝝ leuibus scabris angulosis rotundis magis aut minus ad alioꝝ naturam accedentibus: ideo nõ eadẽ omnibus amara aut dulcia eẽ Sic & in lassitudine ꝓniores esse ad iracundiã & in siti. Ergo & hæc animi asperitas seu potius animæ dulciore succo mitigatur. Lenit transitũ spiritus: & molliores facit meatꝯ ne sciadant euntẽ redeuntẽq;. Experimẽta in se cuiq;. Nullius nõ ira luctusq; tristitiæ. Omnis animi impetus cibo mollit̃: Ideoq; obseruanda sunt quæ nõ solũ corporũ medicinam: sed & moꝝ habent. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur. Calefacta incitat uomitiones. Contra uenenũ psimyrhii salutaris addito oleo. Itẽ contra hyoscyam cum lacte maxime asinino: & contra halicaccabin ut diximus. Infundit̃ & auribus & genitalium fistulis. Vuluis imponit̃ cũ pane molli. Subitis tumoribus: luxatis: leniendisq; omnibus. Inueteratæ aũt usum dãnauere posteri. Minus ĩnocente aqua: minusq; uino situmũ. Lõga tamen uetustate transit in uinũ: ut cõstat inter omnes stomacho iutilissimũ neruisq; cõtrarium. Semꝑ mulsum ex uetere uino utilissimũ facillimeq; cũ melle cõcorporat̃: quod in dulci nũq̄ euenit. Ex austero factũ nõ implet stomachum: neq; ex decocto melle: minusq; inflat: qđ fere euenit. Appetentiũ quoq; reuocat auiditatẽ cibi. Aluũ mollit frigido potu pluribus: calido sistit. Corpora auget. Multi senectam lõgam mulsi tantũ nutritu tolerauere: neq; alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exemplo quem centesimũ annũ excedentem cũ Diuus Augustus hospes interrogaret: quanam ratione maxime uigorẽ illum animi corporisq; custodisset: ille respõdit: intus mulso: foris oleo. Varro regiũ morbũ cognominatũ aquatoꝝ tradit: quoniã curet̃ mulso. Melitides quo fieret modo ex musto & melle docuimus in ratione uini. Sæculis iam fieri nõ arbitror. Hoc genus inflationibus obnoxiũ. Solebat tamen inueterataꝝ alui causa dari in febre. Item articulario morbo: & neruoꝝ infirmitate laborãtibus: & mulieribus uini abstemiis Mellis naturæ adnexa cæra ẽ: de cuius origine & bonitate nationibusq; suis diximus locis. Omnis aũt mollit: calfacit: explet corpora: recẽs melior. Dat̃ in sorbitiõe dysẽtericis. Fauiq; ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersat̃ lactis naturæ: ac milii magnitudine decẽ grana cære hausta: nõ patiunt̃ coagulari lac in stomacho. Si inguẽ tumeat: albã cæ rã in pube fixisse remedio ẽ. Nec huius usus: quos mixta aliis ꝑstat: enumerare medicina

possit: sicuti nec cæterorum quæ cum aliis prosunt. Ista ut diximus ingeniis constant Non fecit cærata: malagmata: emplastra: collyria: antidota: Parens illa ac diuina rerum artifex. Officinarum immo uerius auaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera ab soluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex causa nõ ex coiectura rebus absumptis: ut suc co aliquo sicca temperantur ad meatus. aut corpore alio humentia ad nixus. Strupulatim quidem colligere ac miscere uires: non coniecturæ humanæ opus est: sed impudentiæ est. Nos nec indicarum arabicarumq; mercium: aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascentia. Non nobis gignuntur. Immo ne illis quidem: alioquin non uenderent. Odorum causa unguentorumq;: & delitiarum: si placet etiam superstitionis gratia emantur: quoniam thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine iis posse constare: uel ob id probabimus: ut tanto magis sui dilitia pudeat Sed medicina e floribus coronamentisq; & hortensis: quæq; manduntur herbis prosecuti: quoniam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conuenit.

Contra cõpositiones medicorum medicinæ ex frugibus. Ca. XXV.

i N primis sapientissima animalium esse constat: quæ fruge uescantur. Siliginis grana combusta & trita in uino amineo oculis illita epiphoras sedant. Tritici uero ferro combusta iis: quæ frigus usserit: præsentaneo sunt remedio. Farina tritici & aceto cocta neruorum contractionibus cum rosaceo uero & fico sicca mixil que decoctis. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorii uiri pater hispaniæ citerioris princeps cum horreis suis uentilandis præsideret: correptus dolore podagræ mersit in triticum sese super genua: leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo hoc postea remedio usus est. Vis tanta est: ut cados plenos siccet. Paleam quoq; tritici: uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent: quaq; decoctæ sunt aqua foueri. Est in farre uerniculus teredini similis: quo cauis dentium cæra incluso cadere uitiati dicuntur: etiam si fricentur. Olyram arincam diximus uocant. Hac decocta fit medicamentum: quod ægyptii ateram uocant: infantibus utilissimum: sed & adultos illinunt eo. Farina ex ordeo & cruda decocta collectiones impetusque discutit: lenit & concoquit: Decoquitur alias in mulsa aqua aut fico sicco. Ad iocineris dolores eam in posca positam concoqui opus est aut cum uino. Cum uero inter concoquendum discutiendumq; cura est: tunc in aceto melius: aut ĩ fæce aceti: aut cotoneis pyris ue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle: ad serpentium in aceto: & contra suppurantia: ad extrahendas suppurationes ex posca: addita resina & galla. Ad concotiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum aut fico sicco: aut cinere. Ad neruorum inflammationes: aut intestinorum: uel aurium uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: & quotiẽs ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogreco contra tumores p̃cordiorum: uel in febribus cũ melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigina. Zea ex qua alicam fieri diximus efficatior etiam hordeacea uidet̃: trimestri mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida: & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex fœnogreco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat: & fur fures corporis: stomachi dolores: pedes & mammas cu; uino & nigro cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera & grangrenas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cũ adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit in fimo columbino & lini semine decocta inuino. De polentæ generibus infrugum loco satis diximus locorum ratione: quæ a farina hordei distat eo quod torretur. Ad stomachum utilis: aluum sistit: impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta: aut alio refrigerante herba. Item pernionibus & serpentiũ plagis. Itẽ ambustis ex uino. Inhibet quoq; pustulas. Farina in pollinẽ

subacta uim extrahendi humoris habet. Ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinē perducit. Efficacius in sapa. Imponitur & pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocta polline condyllomata: & alia omnia sedis uitia q̄maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda: efficaciter prodest. Halica res romana est: & non pridem excogitata: alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent græci. Nondum arbitror Pompeii magni ætate in usu fuisse: & ideo uix quicq̄ de ea scriptum ab asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitat: siue eluta detur ex aqua mulsa: siue in sorbitiones decocta: siue in pulte. Eadem in aluo sistenda torretur: dein fauo; cæra coquitur: ut supra diximus. Peculiaris tamen longo morbo ad tabitudinem redactis subuenit: ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis: donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies mox addicto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntheses: quæ sunt ex iis sumptæ. Milio sistitur aluus. Discutiuntur tormina in quem usum torretur ante. Neruorum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur. Neq; aliud utilius: quoniam leuissimum mollissimumq; est: & caloris capacissimum. Itaq; talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida serpentium & multipede plagis imponit̄. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter iis quæ uaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum: & bis die haustum. Sic prodest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta inhibet uomitiones. Aurium inflāmationi illinitur & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Amplius hoc oculis imponitur decocta ī uino stomacho inutilis cibus: & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus resistit. Itē ulceribus quæ cocoethe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit: prodesse diximus. Sesamoides a similitudine nomen accipit: grano amaro: folio minore. Nascitur in glariosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro. Discutit panos. Est etiā nūc aliud sesamoides anticyræ nascens: quod ideo aliqui anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ: de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad detractiones quantum trinis digytis capitur. Miscent & hellebori albi & dimidium obolū. Purgationem eam adhibentes maxime insanæ melancholiæ: comitialibus podagris. Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in pastillos: ut infundatur exulceratus intraneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinitur & carnibus: quæ recedunt ab ossibus: & eruptionibus pituitæ: muris araneis morsibns. Idem asperso sale ac melle candorem dentibus & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur morbo pedū tentari negant. Nouēq; granis si furunculum quis circunducat: singulis ter manu sinistra & omnia in ignem abiiciat: confestim sanari aiunt. Est & hærba phœnicea appellata a græcis: a nostris uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota præclare ciet menses. Ptisanæ quæ ex hordeo fit: laudes uno uolumine condidit Hippocrates: quæ nunc omnes in halicam transeunt. Contra quanto innocentior est halica: Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudauit: quoniam lubrica ex facili hauriretur quoniam sitim arcet: quoniam in aluo non tumesceret: quoniam facile redderetur: & assuetis hic solus cibus in febribus die posset dari: tantum remotus ab istis qui medicinam fame exercent. Sorbitione tamen dari tantum uetuit. Aliud ue q̄ succum ptisanæ. Item uetuit q̄diu pedes frigidi essent: tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior: arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos: & gulæ inutile contra q̄ creditur. Item sistit aluum. Epiphoras oculorum inhibet: & ulcera sanat. Item pustulas & fluitiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo iis qui sanguinem reicerint. In uesicæ uero dolore

femuncia amyli cum ouo & passis tribus sufferuefacta a balneo. Quin & auenæ farina decocta in aceto tollit neruos. Panis ipse quo uiuitur innumeras pene continet medicinas: ex aqua enim & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias ualde mitigat. Datur ex uino ad discutienda ualens: aut quæ perstringit opus sit. & si magis etiamnum ex aceto. Aduersus acutas pituitæ fluxiones: quas græci rheumatismos uocant: Item ad percussa luxata. Ad omnia autem hæc fermentatus: qui uocatur autopyrus: utilior. Illinitur & paronomchiis: & callo pedum in aceto ueteri. Nauticus panis tusus atq; iterum coctus sistit aluum. Vocis studiosis & contra distillationes succum eē primo cibo utilissimum est. Sitanius hoc est trimestris incussa in facie: aut disquammata cum melle aptissime curat. Candidus ægris aqua calida frigida ue madefactus leuissimum cibum prebet. Oculorum tumori ex uino imponitur: sic & pustulis capitis: aut adicta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim a balneis demonstrat. Quin & grauitatem odorum cubiculis ustus emendat: & uini in saccis addito. Auxiliatur & faba. Namq; solida fricta feruensq; in acri aceto coniecta torminibus medetur. In cibo fressa & cum allio cocta contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore etiam ad furunculos maturandos discutiendos ue imponitur: & in uino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus combustis medetur. Voci eam prodesse auctor est. M. Varro. Fabalium etiam siliquarumq; cinis ad coxendices: & ad neruorum ueteres dolores cum adipis suilli uetustate prodest: & per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum. Lens optime quæ facillime coquitur: eaq; quæ maxime aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit: & stomachum inflat. sed aluum sistit in cibo magisq; discocta cælesti aqua. Eadē soluit minus percocta. Pustulas ulcerum rumpit: eaq; quæ intra os sunt purgat & astringit. Collectiones omnes imposita sedat: maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra supurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem cum rosaceo aut cotoneo. In iis quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat: adiiciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panisq; uel maturis uel maturescentibus ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa: & grangrenis cū punici germine. Item podagris cum polenta: & uuluis & renibus: & pernionibus: Vlceribus difficile cicatricem trahentibus: Propter dissolutionem stomachi. xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dysenteria efficatior est in tribus aquis cocta. In quo usus melius semper eam torrere: aut tundere: ut tenuissima detur uel per se uel cum cotoneo malo: aut pyris: aut myrto: aut intubo erratico: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni est inutilis: & capitis dolori: neruosisq; omnibus: & felli: nec somno facilis ad pustulas utilis: igniq; sacro & mammis in aqua marina decocta. In aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa polente modo potionibus inspergit. Quæ sunt imbusta aqua semicocta curat: Postea trita & per cribrum effuso furfure: mox procedente curatione addito melle: Ex posca coquitur ad guttura. Est & palustris lens & per se nascens in aqua non fluente refrigeratoriæ naturæ. Propter quod collectionibus illinitur: & maxime podagris: & per se cum polenta glutinat & interanea procidētia. Est siluestris & elelisphacos dicta a græcis: ab aliis phacos. Ea ē satiua lente leuior & folio minore. atq; sicciore & odoratiore. Est & alterꝫ genus eius siluestris. odore grauis: hæc mitior. Folia habet cotōi mali effigie: ꝫ minora & cādida: q̄ cū ramis decoquunt. Mēses cit: & urinas & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporē āt obducit pcusso loco. bibit cū absinthio ad dysēteriā. Cū uino eadē cōmorātes mēses trahit. Abūdātes sistit decocto eius poto. p se īposita herbā uulnerꝫ sāguinē cohibet. Sanat & ꝓpētiū morsus. Et

si i uino decoquat pruritus testiũ sedat. Nostri q̃ nũc sũt herbarii elelisphacon graece: latie saluiã uocãt mentae similẽ: canã odoratã: ptus emortuos ea apposita extrahũt. Itẽ uermes aurium ulcerumq;. Cicer & siluestre est: foliis satiuo simile: odore graui. Sed si largius sumatur: aluus soluitur: & inflatio contrahitur: & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiam nunc magis in aluo proficit. Farina utriusq; ulcera manantia capitis sanat: efficacius siluestris. Item comitiales & iocinerum tumores: & serpentium ictus. Cit menses & urinas grano maxime. Emendat & lichenas: & testium inflationes: regiũ morbum hydropicos. Laedunt omnia haec genera exulceratam uesicam & renes. Grangrenis utiliora cum melle & iis: quae cacoethe uocantur. Verrucarum in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt. Eaq; grana in linteolo deligata abiiciũt post se: ita fugari uitium arbitrantes. Nostri praecipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere: ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinae. Sic & calculos pelli: morbũq; regium: Eiusdem foliis sarmentisq; decoctis aqua q̃maxime calida morbos pedum tolli: & ipsum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua horrorem tertianae & quartanae minuere traditur. Nigrum autem cum gallae dimidio tritum oculorum ulcerib9 ex passo medetur. De eruo quaedam in mentione eius diximus: nec potentiam ei minorem ueteres q̃ brassicae tribuere. Contra serpentium ictus ex aceto ad crocodilorum hominumq; morsum. Si quis eruum quottidie ieiunus edat lyenem eius absumi certissimi auctores affirmant: Farina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emendat. Serpere uulnera non patitur. In mãmis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinae difficultates: inflationem: uitia iocineris: tenasmon quae cibum non sentiãt atrophia appellata: tostum & in nucis auellanae magnitudinem melle collectum deuoratũq; corrigit. Item impetigines ex aceto coctum & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decoctum perniones & pruritus sanat fouẽdo. Quin & uniuerso corpori siquis quottidie ieiunus biberit: meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet. Aluuz turbat. Capiti & stomacho onerosum. Genua quoq; degruat. Sed madefactum pluribus diebus mitescit. Bubus iumentisq; utilissimum. Siliquae eius uirides prius q̃ indurescant: cum suo caule foliisq; contritae capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; siluestres sunt omnimodo minores satiuis: praeterq̃ amaritudine. Ex omnibus quae eduntur sicco nulli minus ponderis est. nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calida. Discolorem hominem frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aspidas ualent. Vlcera atra aridi decorticatique triti supposito linteolo ad uiuum corpus redigunt. Strumas parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere uel in febri datur ad uentris animalia pellenda minoribus. xxx. annorum. Pueris uero etiam impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tostu: & in defurto poti uel ex melle sumpti. Idem auiditatem cibi faciunt: fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta papulas pruritusque in balneis illita cohibet: & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Siluestrium efficacior uis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt. Si uero ad mellis crassitudinem decoquantur satiui: uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpũt carbunculos impositi: panos & strumas minuunt: aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero caelesti aqua decoquant: succus ille smegma fit: quo solent fouere grangrenas: eruptiones pituitae: ulcera manantia utilissimũ. Expedit ad lyenem bibere: & cũ melle menstruis haerentibus. Lyeni crudi cum fico sicca ex aceto imponũt. Radix quoq; in aq̃ decocta urinas pellit. Medẽt pectori cũ chameleone herba decocti: aq̃ i potũ collata. sanãt & scabiẽ q̃drupedũ omniũ i amurca deco cti: uel nitro eo liquore postea mixta. Fumus crematoꝝ culices necat. Irionẽ iter fruges

sesamæ similem esse diximus:& a grecis erysimon uocari. Galli uelarum appellant. Est autem fruticorum foliis erucæ angustioribus paulo:semine nasturtii. Vtilissimum tus sientibus cum melle:& in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo:& lumborum uitiis pleureticis torminibus cæliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua:alias cum melle. Infantibus quoq; utilissimũ Item sedis uitiis & articularis morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potu. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cum axungia ueteri ne intus addatur. Orminũ semine (ut diximus) cymino simile ẽ: cætero porro dodrantali altitudine. Duorũ generum alteri semen nigrius & oblongum. Hoc ad uenerem stimulandam & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroq; tuso extrahunt acu lei ex corpore per se illitum ex aqua. Folia ex aceto imposita panos per se uel cum melle discutiunt. Item furunculos:prius q̃ capita faciant:omnesq; acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infoelix dictum est a Virgilio lolium. Hoc tamẽ mol litum ex aceto coctum impositumq; sanat impetigines :celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris:aliisq; doloribus cum oximellite. Curatio hæc a cæteris differt Aceti sextario uno dilui:mellis uncias duas iustum est:Ita temperatis sextariis tribus de cocta farina lolii sextariis duobus usq; ad crassitudinem: calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quæ ne cat milium. Hæc trita & cornu cum uino infusa podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferenti herbæ:nascitur inter uitia segetis auenæ græce genere:& folio & stipula triticum imitatur. Incacuminibus dependentes paruulas uelut lobas habet. Semen utile ad cataplasmata atq; hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchem appellauimus necãtem eruum & legumina. Alii cynomorion eã appellant a similitudine canini genitalis:cuius cauliculus est sine foliis pinguis: rubẽs Estur & per se & in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ:quæ manus pungunt:& periculum uitæ afferunt. Solifugarum generis Aduersus has omnia eadem medentur:quæ contra araneos & phalangia demonstrant Et frugum quidem hæc sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus:zythum ĩ ægipto:celia & cætera in hispania:ceruisia & plura genera in gallea:aliisq; prouintiis :quorũ omniũ spuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet præstat ad uini transire mentionem : atque a uite ordiri medicinas arborum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VICESIMVS TERTIVS.

PROHEMIVM.

ER ACTA CAEREALIVM IN MEDENDO quoque natura est:omniumque quæ ciborum aut florum odorumque gratia proueniunt supina tellure:non cessit his pomona:partesque medicas pendentibus quoque dedit:non contenta protegere:arborumque alere umbra quæ diximus:immo uelut indignata plus auxilii inesse iis : quæ longius a cælo abssente: Quæque postea cœpissent. Primum enim. Homini cibum fuisse inde:& sic inductos cælum spectare: Pacisque & nunc ex se. Posse sine frugibus.

Ergo hercule artes in primis dedit uitibus: non contenta delitias etiam & odores atque unguenta omphacio & oenanthe ac massari: quæ suis locis diximus nobiliter istruxisse Plurimum inquit homini uoluptatis ex me est. Ego succum uini: liquorem olei gigno Ego palmas & poma totq; uarietates. Neq; ut tellus omnia per labores: aranda tauris: terenda aeris: deinde saxis: ut quando quanto ue opere cibi fiant. At ex me parata omnia nec curuo adoranda aratro: nec cura laboranda: sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere etiam cadentia. Certauit ipsa secum: plusq; utilitatis causa genuit etiã q̃ uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: inflãmationesq; corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigida. Cum farina uero hordei articulares morbos. Pampini triti & impositi tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lachryma uitium quæ ueluti gũmi est: lepras & lichenas & psoras nitro ante præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis psilothri effectũ habet maximeq; aqua quam uirides ancisæ uites exudant: qua & uerrucæ tolluntur. Pãpini sanguinem excreantibus: & mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida uulnerum sanguinem sistunt: ipsumq; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum uitiũmq; & uinaceorum condylomatis & sedis uitiis medetur ex aceto. Itẽ luxatis: & ambustis: & lyenis tumori cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro ex uino citra oleuz aspergitur: & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lyenis remedia aceto conspersum: ita ut uini cyathi in tepida aqua bibantur: utq; q biberit in lyene iaceat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt uires tritæ & ex aqua potæ sistũt uomitionum consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit: fistulas purgat: mox & persanat: neruorum dolores frigore ortos: contractionesque contusas uero partes cum oleo. Corticis per se cinis combustus pilos reddit. Omphaciũ qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate in unguentorum loco docuimus. Nũc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris: tõsillarum: genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum: ulceribusq; angulorum: nubeculis: ulceribus quacunq; in parte manantibus. Cicatricibus marcidis. Ossibus purulente limosis. Frangitur uehemẽtia eius melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguinem excreantibus: anginis. Omphacio cohetet oenanthe: quam uites siluestres ferunt: dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima i syria: maxime circa anthiochiæ & laodiceæ montes: & ex alba uite refrigerat: astringit uulneribus inspergitur: stomacho illinitur: utilis urinæ: iocineri. Capitis doloribus: dysentericis: cæliacis: cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones: efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis. Ideoq; & oris ulceribus: & urendis ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat: oculorumq; lachrymationes. Ex uino stomachi dissolutionẽ. Ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. Cinis eius ad collyria & adulcera purganda & paronychia: & pterygia probatur. Vritur in furno: donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur omnia quæ auiditas humani ingenii nobilitauit rapere festinando.

De medicinis uuarum recentium: & sarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua theriace: & de uua passa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: & labrusca: & de uite alba & nigra: & de mustis: & uini generibus. Ca. .I.

m Aturescentiũ aũt uuæ uehemẽtiores nigræ: ideoque uinum ex iis minus iucundum: suauiores albæ: quoniam e translucido facilius accipitur aer. Recentes stomachum & spiritum inflant: aluumque turbant. Itaque in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinẽ enim capiti: morbũq; lethargicum faciunt. Innocẽtiores

quæ decerptæ diu pependere: qua uentillatione etiam utiles fiunt stomacho ægrisq;. Nam & refrigerant leniter:& fastidium auferunt. Quæ aũt in uino dulci cõdite fuere caput tentant. Proximæ sunt pensilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum: sanguinem excreãtibus utilissimæ. Quæ uero in musto fuere peiorem uim etiamnum habent: q̃ quæ in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit. Saluberimas putant medici ĩ cælesti aqua seruata: etiam si minime iucundas: sed uoluntatem earum in stomachi ardore sentient & in amaritudine iecoris fellisq; uomitione. In choleris hydropicis cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis seruatæ & hoc & stomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores exstimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edere gallinacei uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere astrigendi uim optinent. Efficatiora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim optinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Inspergit̃ farina eorum polentæ modo potionis dysentericis:& cæliacis:& dissolutis stomacho. Decocto etiam eoꝝ fouere psoras:& pruritum utiles. Decoctura eorum ueteres dysentericos & cæliacos iuuat & potione & foetu. Vua theriace de qua suo loco diximus: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edendos censent: imponendosq;: uinumq; & acetum ex iis factum auxiliarem contra eandem uim habet. Vua passa quam astaphida uocant: stomachum uentrem interanea tentaret: nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent. Iis exemptis uesicæ utilis habetur:& tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus: sicut ex iis passum priuatim e serpentibus. Contra hemorrhoiam potens. Testium iflammatiõi cum farina cumini aut coriandri imponuntur. Item carbunculis: articularibus morbis sine nucleis tritæ cum ruta fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysẽteriam cum suis nucleis:& in oleo coctæ grangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace:& per se ad purgandum os caputque cum pipere commanducantur. Astaphilagria siue astaphis quam uuam taminiã aliqui uocant falso: suum enim genus habet: cauliculis nigris rectis foliis labruscæ: fert foliculos uerius q̃ acinos uirides similes ciceri. In iis nucleum triangulum. Maturescit cum uindemia nigrescitq; cum taminiæ rubentes norimus acinos: sciamusq; illam in apricis nasci: hanc nõ nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non censuerim ꝓpter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim ledũt Phthriasi caput & reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sandaraca. Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto. Ad aurium uitia rheumatismum: cicatricum: ulcerum manantia. Flos tritus in uino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocãt: & plagis serpentium utiq; illinunt. Labrusca quoq; oenanthem fert iatis dictam: quæ a græcis ampelosagria appellatur: spissis & candicantibus foliis geniculata rimoso cortice. Fert uuas rubentes cocci modo: quæ cutem in facie mulierũ purgant:& uariis coxendicum & lumborum uitiis tulæ cum foliis & succo ꝓsunt. Radix decocta ĩ aqua & in uini coi cyathis duobus humorem alui cient: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse: quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto. & ad expiationem sanguinis quoq; adhibent non ultra gargarizationes:& ne quid deuoret addito sale thymo aceto mulso. Iidem & purgationibus ancipitem tentant. Est huic similis sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine: cum eodem usus habeat:& salicastrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominum & quadrupedum aceto mulso trita hæc efficatius tollit. Vitis alba quam græci ampeloleucen: alii staphylen: alii melotron: alii psilothrum: alii arcesostin: alii cedrosin: alii madon appellant. Huius sarmẽta longis & exilibus iternodiis geniculata scãdũt. Folia pãpinosa ad magnitudinẽ edere [illegible] ut uitiũ. Radix alba grãdis: raphão similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeũt.

Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utiq; ulcerum phagedenis & grangrenis tibiarũq; tedio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependent succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enĩ utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico potũq; Radix numerosis utilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie uarosq; & lentigines & sugillata emẽdat & cicatrices. Eadẽq; præstat decocta in oleo decocto: datur & in comitialibus potus. Item mente cõmotis: & uertigine laborantibus drachmæ pondere quottidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto purgat sensus. Illa uis præclara ꝙ ossa fracta extrahit ĩ aqua imposita bryenia: quare quidam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem usu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit: ueteres maturat & purgat. Cit menses & urinam. Eligma ex ea fit suspiriosis & contra lateris dolores uulsis ruptis. Splenem ternis obolis pota. xxx. diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digytorum. Ex ũino secundas fœminarum apposita trahit & pituitam drachma pota ĩ aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis. Qui illitus per se & cum eruo lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico: erugatq; corpus: si statim bina stadia ambulent̃ alias urit: nisi frigida statim abluatur. Iucundius hoc idem præstat nigra uitis: quoniã alba pruritum affert. Est ergo & nigra quam proprie etiam bryeniam uocant: alii chironiam: alii gynæcanthen aut aproniam: similem priori: præterq̃ colore. Huius semen nigrum esse diximus: asparago simile. Diocles prætulit ueris asparagis in cibo urinæ cien de: lyeniq; minuendo. In frutetis & harundinetis maxime nascitur. Radix foris nigra: intus buxeo colore: ossa infracta efficacius extrahit q̃ supradicta. Cæterum eidem peculiare est quod iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt si quis in uilla eam extruxerit: fugere accipitres: tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento hominéq; flegma aut sanguinem qui screatur: talo circunligata sanat. Et hactenus de uitium generibus. Musta differentias habent naturales has: ꝙ sunt candida aut nigra: aut ĩter utrũq; alia ex a[?]iis: ex quibus uinum fiat: alia ex quibus passum: curaq; differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hoc dixisse conueniet. Mustum omne stomacho inutile: [?]uenis iucundum. A balneis raptim & sine interspiratione potum necat: cantharidum naturæ aduersatur. Item serpentibus maximæ hermorrhoiæ & salamandræ. Capitis dolores facit: & gutturi inutile. Prodest renibus: iocineri: & interaneis uesicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra buprestim ualet. Contra meconium. lactis coagulationem. Cicutã toxica: dorycnidium ex oleo potum redditumq; uomitionibus. Ad omnia infirmius album: iucundius passi mustum: & ꝙ minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasq; perq̃ multas exposuimus: & fere cuiusq; proprietates. Neq; est ulla pars difficilior tractatu: aut numerosior. Quippe cum sit tardum dictu pluribus prosit an noceat. Præterea q̃ ancipiti euentu potu statim auxilium sit an uenenum. Etenim de eius natura quæ ad remedia tantum pertinent nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Asclepiades condidit: ab eo cognominatum: qui uero postea de uolumine illo disseruere innumeri. Nos ista romana grauitate artiumq; liberalium appetentia nõ ut me dici: sed ut iudices salutis humanæ diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere ĩmensum & inexplicabile est discordibus medicorũ sententiis. Surrentinum ueteres maxime probauere. Sequens ætas albanum aut falernum. Deinde alia alii iniquissimo genere decreti: quod cuiq; gratissimum cæteris omnibus pronuntiando. Quin ut constarent sententiæ: quota portio tamen mortalium iis generibus posset uti. Iam uero nec proceres usq̃ sinceris. Eo uenere mores ut nomina cellaꝝ modo ueneant: statimq; ĩ lacubus uindemiæ adulterent̃. Ergo hercle miꝝ dictu ĩnocentius iam est quodcunq; & ignobilius. Hæc tamen facere cõstantissime uidẽt sentẽtiæ uictoriã: quoꝝ mẽtiõe fe

cimus: si quis hoc quoq; discrimen exigat. Falernum nec in nouitate: nec nimia uetu-
state corpori salubre est. Media eius ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido
potu stomacho utile: non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merum utiliter a
ieiuno: item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur: aluum sistit: corpus alit. Creditũ
est obscuritatem uisus facere: nec prodesse neruis aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Sto
macho minus quæ sunt dulcia uel austera. Falerna utiliora. Concoctionem minus ad-
iuuant. Stomachum modice implent. At surrentina nullo modo: nec caput tentant. sto
machi & intestinorum rheumatismos cohibent. Cecubum iam non gignitur. At quæ
supersunt setina cibos concoqui cogunt. Virium plus surrentino: austeritatis albano:
uehementiæ minus falerno. Ab iis statana non longo interuallo absfuerunt. Aluo citæ
signiuum maxime conducere indubitatum est. Reliqua in commune dicentur. Vino
aluntur uires sanguis colosq; hominum. Hoc quoq; distant orbis medius & mitior pla
ga a circuniectis: quantum illis feritas facit roboris: tantum nobis hic succus. Lactis po
tus ossa alit: Frugum neruos: aquæ carnes. Ideo minus ruboris est in corporibus illis &
minus roboris: contraq; labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur: copiosiore læ-
duntur: sic & oculi. Stomachus recreatur. Appetentia ciborum inuitat. Tristitiæ cura
hebetatur: Vrina & langor expellitur. Somnus conciliatur. Præterea uomitionem sistit.
Collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem uini æquari
uix deorum potentia posse pronuntiauit. Vetus copiosiore aqua miscet. Magis nouũ
urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat: sed stomacho innatat. Auste-
rum facilius concoquitur. Leuissimum est quod celerrime inueteratur. Minus infestat
neruos quod uetustate dulcescit. Stomacho minus utile est pingue nigrum: sed corpo
ra magis alit: tenue & austerum minus alit: magis stomachum nutrit. Celerius per uri-
nam transit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni alio succo semel dictum sit. Vi
num si sit fumo inueteratum insaluberimum est. Mangones ista in apotecis excogita
uere. Iam & patresfamilias ætate ademere iis: quæ per se cariem traxere. Quo certe uoca-
bulo satis consilii debere prisci: quoniam & in materiis cariem fumus erodit. At nos e di
uerso fumi amaritudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodũ
exalbida hæc uetustate insalubria fiunt: Quo generosius uinum est: hoc magis uetu-
state crassescit: & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minꝰ
annosum insalubre est. Sua cuiq; uino saliua innocentissima. Sua cuiq; ætas gratissima
hoc est media. Corpus augere uolentibus: aut mollire aluum conducit inter cibos bibe
re. Contra minuentibus: aluumq; cohibentibus sitire in edendo: postea parum bibere.
Vinum ieiunos bibere nouitio inuen o: inutilissimum est. Curas uigoremq; animi im
pedit ad procincthum tendẽtibus. Somno uero accomodatum ac securitatibus. Iamq;
dudum hoc fuit: quod homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in pro-
uerbium cessit: sapiẽtiam uino obumbrari. Vinosos dicimus homines: qui soli animali
um non sentientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimum. Itemq; iugi super
bibere ebrietati: quam quidem frigidæ potus exemplo discutit. Meracis potionibus per
uiginti dies ante canis ortum totidemq; postea suadet. Hesiodus uti. Merum qui de re-
medio est contra cicutas: coriandrum: aconita: uiscum: meconium: argentum uiuum:
apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentum scorpionumque ictus: contraque om
nia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hemorrhoidas: presteras: fungos: Item
contra inflammationes rosionesq; præcordiorum: & quorum stomachus in uomitiões
effunduntur. Et si uenter aut interanea rheumatismũ sentiant. Dysentericis: sudatori-
bus: in longa tussi: in epiphoris meracum. At uero cardiacis in mamma leua merum ĩ
spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album inueterascens. Vtiliter etiam
fouetur uino calido uirilitas iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri
aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digyti sunt: negant crescere assuctas meri potu.

RB

Nunc circa ægritudines sermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis campaniæ quodcunq; tenuissimum. Vulgo uero quod queq; maxime iuuerit ualidum. Vtilissimũ omnibus sacco uiribus fractis. Meminerimus saccum esse qui feruendo uires e musto sibi fecerit. Misceri plura genera omnibus inutile. Saluberrimũ cui nihil in musto additum est: meliusq; si in uasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce condita quis non etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum inutile est stomacho: neruis uesicæ. Resina condita frigis stomachis utilia esse existimat̃. Non expedire uomitionibus: sicut neq; mustum: neq; sapa: neq; passum. Nouitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheuatismo nominata prosunt. Item cæliacis & dysentericis mulierꝫ mensibus. In hoc genere rubrum nigrũ ue magis constringit: magisq; calefacit. Innocẽtius pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus non aliud esse q̃ combustæ resinæ fluxum. Hoc genus uini calefacit: concoquit: purgat: pectori: uentri utile. Item uuluarum dolori si sine febre sit: ueteri rheumatismo: exulcerationi: ruptis: conuulsis: neruorum infirmitati: inflationibus: tussi: anhelationibus: luxatis in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id quod sponte naturæ suæ picem recipit: picatumq; appellatur. Heleniatro quoq; tamen nimio caput tentari conueniet. Quod ad febrium ualitudines attinet: certum est non dandum in febre: nisi ueteribus ægris uinum: nec nisi declinante morbo. In acutis uero periculis nullis nisi qui manifestas remissiões habeãt: & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi est noctu: hoc est spe somni bibẽtibus: nec a partu abortu ue: nec a libidine ægrotantibus: nec in capitis doloribus: nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant: nec in febri tussientibus: nec in tremore neruorumq; doloribus: uel faucium: aut si uis morbi circa illa intelligatur: nec in duritia præcordioꝝ: uenarum uehementia: neq; in opisthothonio: tetano: & singultiẽtibus: nec si cum febre dysponoea sit. Minime uero oculis rigentibus: & genis stantibus aut defectis grauibusq;: nec quoꝝ cõniuentium plucebunt oculi: neu palpebris non coeuntibus. Vel si dormientibus hoc idẽ eueniet. Aut si cruore suffundunt̃ oculi: uel si lachrymæ in oculis erunt. Minime lingua fungosa: nec graui: & subinde impfecta loquentibus: nec si urina difficile reddet̃. Neq; expauescentibus repẽte. Nec spaticis: aut rursus torpẽtibus: nec si p somnos genitura effundet̃. Cardiacoꝝ morbo unicã spẽ hãc in uino esse certũ ẽ. Sed id dandũ quidã nõ nisi in accessione censent: alii in remissione Illi ut sudorẽ coerceant. Hi qa tutius putãt minuẽte se morbo: q̃plurium sententiã esse uideo. Dari utiq; nõ nisi in cibo debet: nec a somno: nec p̃cedente alio potu: hoc ẽ utiq; sitienti: nec nisi in desperatione summa. & uiro facilius q̃ fœminæ: seni q̃ iuueni q̃ puero: hyeme q̃ æstate: assuetibus potius q̃ exptibus. Modus dãdi ꝓ uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo satis putant unũ uini cyathũ duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi dandũ: & si cibus nõ descẽdat. Inter uini genera quæ fingi docuimus: nec fieri iã arbitror. Est & supuacaneus eoꝝ usus cũ ipsis rebus ex qbus fingitur doceamus uti: & alias modũ excesserat medicoꝝ in his ostẽtatio: ueluti i apiis uinũ utile esse ab armoꝝ eqtatus ue lassitudine p̃cipientiũ: atq; ut reliqua omittamus: etiã in iunipo. Et si q; sacius cẽseat absinthite uino utendũ potius q̃ absinthio ipso. In reliqs omittat̃. Et palmeũ capiti noxiũ uentriq; tantũ molliendo & sanguinẽ excreãtibus nõ utile. Fictitiũ nõ potest uideri: qd̃ bion appellauimus: cũ sit in eo sola ꝓ arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto: aut cibos nõ pficiente: prægnãtibus: defectis: paralyticis: tremulis: uertigini: torminibus: ischiadicis. In pestilẽtia quoq; ac peregrinationibus uim magnã auxiliã di habere dicit̃. Vini etiã uitiũ transit in remedia. Aceto sũma uis ẽ in refrigerando: non tamen minor in discutiẽdo. Ita fit ut infuso terræ spumet Dictũ ẽ sæpius dicet̃q; quoties cũ aliis ꝓsit. Per se haustũ fastidia discutit. Singultus cohibet. Sternutamẽta olfactu Vim i balneis æstus arcet cõtineat̃ ore. Quin & cũ aq̃ bibit̃. Multoꝝ stomacho utiliter

gargarizat̃. Cũ eadẽ conualescentiũ & a solis ardoribus. Oculis quoq; illo mõ saluberri mũ. Plurimũ fotu medet̃ post uredines. Itẽ lepris: furfuribus: ulceribus manantibus ca nis morsibus: scorpionumq; ictibus: scolopendrarum muris araneiq;. Contra omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedum morsum. Calidum in spon gia appositum: aut adiecto sulphuri sextante sextariis tribus aceti aut hysopi fasiculo medetur sedis uitiis. In sanguinis fluxione post excisos calculos & omnes alias rosiones foris in spongias impositum: intus potum cyathis binis q̃accerrime. Conglobatũ utiq; sanguinẽ discutit. Contra lichenas & bibitur & imponit̃. Sistit aluos: & rheumatismos interaneorum infusum. Item procidentia sedis uuluæq;. Tussim ueterem inhibet: & gut turis rheumatismos. Orthopnoeam dentium labefationem. Vesicæ nocet: neruorum in firmitatibus. Nesciere medici quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens: quotiens deposuisset sentiebat ictum: alias illeso similis. In tellectum ibi remedium est. potuq; succursum. Neq; altero os tollunt uenena exeuntes In totum uomitrix uis hæc non ciborum modo est: uerum & rerum plurimarum. Sa xa rumpit infusum. quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus cõmendat aut excitat. In quo usu mitigatur tosto pane aut uino. Vel accenditur pipere ac lasere utiq; sale compescitur. Nõ est prætereundum ex eo ex emplum ingens. Siquidem. M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum cum dolorem eum perpeti nequiret: unius medicorum portẽtosa scientia igno rante. Diuo Augusto tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere: dũmodo & dolore illo careret: demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi euasit.

De aceto scyllino: & oxymelle: & sapa & face uini: aceti & sapæ. Ca II.

Acetum scyllinum inueteratum magis probatur. Prodestq; super ea quæ diximus: acescentibus cibis: Gustatum enim discutit pœnam eam: & iis qui ieiuni uomũt. Callum enim faucium facit: ac stomachi: odorem oris tollit: gingiuas adstringit: dentes firmat: colorem meliorem præstat. Tarditatem quoq; aurium gargari zatione purgat: & transitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit: comitiali bus: melancholicis: uertiginosis: uuluarũ strangulationibus: percussis: aut præcipita tis. Et ob id sanguine conglobato. Neruis infirmis: renum uitiis perq̃ utile. Cauendum exulceratis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo temperabant. Mellius hemi nas. x. aceti ueteris heminas quinq;: salis marini pondo: thymbræ quadrãtem: aquæ ma rinæ sextarios. v. pariter coquebant decies deferuescente cortina: atq; difundebant: inue terabantq;. Sustulit totum id Asclepiades: coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur contra serpentes: quos sepas uocant: & contra meconium: ac uisum & anginas calidum: gargarizatum: & auribus: & oris gutturisq; desideriis: quæ nũc omnia oxyhalme cõtingũt: id sale & aceto recẽte efficaci9 ẽ. Vino cognata res sapa ẽ musto decocto: donec tertia pars superfit. Ex albo hoc melius. Vsus cõtra cantharidas buprestin. pinorum erucas: quas pityocampas uocant: salamandras: & contra morden tia uenenatas. Secundas partusq; mortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus auctor est: uenenum esse siquis ieiunis a balneis id bibat. Consequens horum est fæx uini: sui cuiusq; generis. Ergo uini fæci tanta uis est: ut descendẽtes in cupas enecet. Experimẽ tum dimissa præbet lucerna q̃diu extinguatur descensionis periculum denũtians: Illo ta miscetur medicamentis. Cum iridis uero pari pondere eruptionibus pituitæ illinitur Et sicca uel madida contra phalangias: & testium: mammarumq; inflammationes: uel inquacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina & thuris polline in uino deco cta crematur: & siccatur. Indeq; experimentum ẽ legitimæ coctæ: ut refrigerata linguã tactu uideatur ureae. Celerime exanimat̃ nõ incluso condita. Crematio ei multũ uiriũ adiicit. Vtilissima ẽ ad compescendas lichenas: furfuresq; cũ fico decocta: Sic & lepris &

ulceribus manãtibus ĩponit̃. Fũgo℞ naturæ cõtraria ẽ pota: sed magis cruda. Oculo℞ medicamẽtis cocta & lota miſcet̃. Medet̃ illita & teſtibus & genitalibus. In uino aũt aduerſus ſtrangurias bibitur. Cũ expirauerit quoq; lauãdis corporibus & ueſtibus utilis: tuncq; uſum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior ſit neceſſe ẽ: multoq; magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum: interanea: uentrem illita adiuuat. Siſtit earum partium rheumatiſmos: & mulierum menſes. Panos diſcutit nondũ exulceratos: & anginas. Sacros ignes cum cæra. Mãmas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas ualidiſſima cum polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus: & canis. Et hæc cremata ampliat uires Tunc addito lentiſcino oleo illita una nocte ruffat capillum. Eadem ex aqua in linteolo appoſita: uuluas purgat. Sapæ fæce ambuſta ſanantur. Melius addita lanugine arundinis. Eadem quoq; fæce decocta potaq; tuſſes ueteres. Decoquitur in patinis cũ ſale & adipe: ad tumorem quoq; maxilla℞ & ceruicum.

De oleis & foliis oleæ: & flore & cinere: & de oliua alpa & nigra: & de amurca. Ca. III.

o Learum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum uehementiſſime aſtringunt: purgant: ſiſtunt. Itaq; manducata impoſita ulceribus medentur: & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eo℞ cum melle iis quæ medici uſſerĩt. Gingiua℞ inflãmationibus: paronychiis ſordidiſq; ulceribus excreſcentibus. Cum melle profluuium ſanguinoſis e neruoſis partibus cohibet. Succus eo℞ carbunculantibus excreſcentibus circa oculos ulceribus: & puſtulis: procidẽtiq; pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes ſanat: & gena℞ eroſiones. Exprimit̃ autem ſuccus tuſis: affuſo uino ex aqua cæleſti. Siccatuſq; in paſtillos digerit̃. Siſtit mẽſes ĩ lana admotus uuluæ. Vtilis & ſaniem emanãtibus. Itẽ condylomatis: ignibus ſacris quæq; ſerpunt ulcera: epinyctidi. Eoſdem & flos ea℞ habet effectus. Vrunt̃ & caulculi floreſcentes ut ſpodii uicem cinis præſtet. Vinoq; infuſo iterũ uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo uel foliis tuſis cum melle. Oculos uero cum polẽta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas: furfures: manãtia ulcera. Nam lachrymã quæ ex arbore ipſa diſtillat æthiopicæ maxime oleæ: mirari ſatis nõ eſt. Reperti ſunt q dentium dolores illinendos cenſerent: cõtra uenenũ eſſe prædicantes: atq; etiam in oleaſtro quærendam. E radice oleæ q̃ tenerrime cortex deraſus: in melle crebro guſtatu medet̃ ſanguinẽ reiicientibus: & ſuppurata tuſſientibus. Ipſius oleæ cinis cũ axungia tumores ſanat: extrahitq; fiſtulis uitia: & ipſas ſanat. Oliuæ albæ ſtomacho utiliores: uentri minus. Præcla℞ habent anteq̃ condiant̃ uſum: recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medent̃ enim harenoſæ urinæ: item dentibus: aut attritis: aut cõuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior: uentri facilior: capiti & oculis nõ conuenit. Vtraq; ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra cõmanducantur: & protinus ex ore impoſita puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgãt. Inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri ſatis dixiſſe Catonem ſecuti: ſed reddenda quoque medicinæ ratio eſt. Gingiuis & oris ulceribus dentium ſtabilitati efficaciſſime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa: & iis quæ ſerpunt peruionibus nigræ oliuæ amurca utilior: item infantibus fouendis. Albæ uero mulierum uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uaſe ad craſſitudinem mellis. Vſus eius cum aceto: aut uino uetere: aut mulſo: ut quæque cauſa exigat in curatione oris dentium: aurium: ulcerum manantium: genitalium: rhagadium. Vulneribus in linteolis imponit̃: luxatis in lana. Ingens hic uſus: utique inueterato medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis genitalium: uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis craſſitudinem: caſuros dentes extrahit. Item iumentorum ſcabiem cũ decocto lupino & chameleõthe hærba mire ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſſimũ.

De foliis oleastri: & oenanthino oleo :& coccino amygdalino & laurino :& myrtheo chamemyrsino :& cupressino:& citreo & caryno. Ca. IIII.

Leastri foliorum eadem natura. Spodiūq; e calculis uehementius inhibet rheumatismos. Sedat inflamationes oculorum. Purgat ulcera: alienata explet: excrescētia leniter erodit. Siccat: & ad cicatricem perducit: cætera & in oleis. In hoc aūt peculiare: qđ folia decoquuntur ex melle: dantq; cochlearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tamē acrius atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo. Ad dentium infirmitatem imponunt folia: & paronychiis: & carbunculis & cōtra omnē collectionem cū uino. Iis uero quæ purganda sint: cum melle. Miscent oculorum medicamentis & coctum foliorum: & succus oleastri. Vtiliter etiā auribus instillatur cum melle: uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cū farina hordeacea uenter. In rheumatismo cū oleo. Capitis doloribus. Cutē in capite ab ossibus recedentē cauliculi decocti & cum melle impositi cōprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autē & cum melle triti nomas repurgant. Carbunculos rumpunt. Olei naturā causasq; abunde diximus. Ad medicinā ex olei generibus hæc ptinent. Vtilissimū est omphacium: proxime uiride. Præterea q̄maxime recens: nisi cum uetustissimum quæritur: tenue: odoratū: quoq; nō mordeat: e diuerso q̄ in cibos eligitur. Omphaciū prodest gingiuis. Si contineat in ore: dolorē dētium custodit magis q̄ aliud. Sudores cohibet. Oenanthino idem est effectus qui rosaceo. Omni aūt oleo mollitur corpus: uigorē & robur accipit. Stomacho contrariū. Auget ulcerum incrementa. Fauces exasperat. Et uenena omnia cohibet: hebetatq;. Præcipue psimythii & gypsi i aqua mulsa. Aut ficorum siccarum decoctū potum cōtra neconium. Ex aqua cōtra cantharidas buprestin salamandras pityocampas. Per se lotum: redditūq; uomitionibus. Contra omnia supracta laudatissimū: & lassitudinum pfrictionumq; refectio est. Tormina calidū potum cyathi. vi. magisq; ruta simul decocta pellit. Itē uentris animalia. Soluit aluum heminæ mensura cum uino & calida aqua potu: aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciē purgat. Bubus infusum per nares donec ructent: īflationē sedat. Vetus aūt magis excalfacit corpora: magisq; discutit sudoris. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo. Oculorū claritati cōfert aliquid cum pari portione mellis ac opii. Capitis doloribus remediū est. Itē ardoribus in febri cum aqua. Et si uetusti nō sit occasio: decoquitur: ut uetustatē representet. Oleum coccinū bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mensura. Priuatim dicit purgare præcordia. Prodest & articulorū morbis: duritiis omnibus: uuluis: auribus: ambustis. Cū cinere uero muricū sedis in flammationibus: item psoræ. Colorem cutis commendat: capillumque fertili natura euocat. Semen ex quo fit: nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguedinē. Folia igni sacro illinuntur ex aceto. Per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflamationibus cum polenta & croco. Per se autem triduo imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat: mollit corpora: cutem erugat: nitorem commendat: uaros cum melle tollit a facie. Prodest & auribus cum rosaceo & melle & mali punici germine decoctum. Vermiculosque i his necat :& grauitatem auditus discutit: sonos incertos. & tinnitus: obiter capitis dolores: & oculorum. Medetur furunculis: & a sole ustis cum cœra. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se uero capiti illitum somnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recētius: quoque uiridius colore. Vis eius excalfactoria: & ideo paralyticis: spaticis: ischiadicis suggillatis: capitis doloribus inueteratis distinationibus auribus in calice punici calfactum illinitur. Similis & myrthei olei ratio: astringit: indurat: medetur gingiuis dentiū dolori: dysenteriæ: uuluæ exulceratæ: uesicis: ulceribus uetustis uel manantibus cum

squamma æris & cæra. Itē eruptionibus: ambūstionibus. Attritas sanat & furfures rhagadas condylomata articulos luxatos: odorem grauē corporis. Aduersat cāntharidi buprestí: aliisq; malis medicamentis: quæ exulcerando nocent. Chamemyrsinæ siue oxymyrsinæ eadem natura Cupressinū oleum eosdē effectus habet quos myrteum: Item citreum. E nuce uero iuglandium qđ carymū appellauimus: alopeciis utile ē & tarditati auriū infusum: Item capitis doloribus illitum. Cæterꝝ iners & graue sapore corpori. Enimuero si qd in nucleo putridi fuerit: totus modus depit. Ex gnidio grano factū uim habet quam coccinum. Ex lentisco factū utilissimū acopo ē Ideq; ꝑficeret æque ut rosaceū: ni durius paulo intelligeret. Vtunt eo & contra nimios sudores: papulasq; sudoꝝ. Scabiem iumentoꝝ efficacissime sanat. Balaninum oleū repurgat uaros: furunculos lentigines: gingiuas. Cypros qualis eēt: & queadmodum ex ea fieret oleum: docuimus. Natura eius excalfacit: emollit neruos. Folia stomacho illinunt: & uuluæ concitatæ succus quoq; eoꝝ apponit. Folia recentia cōmanducata: ulceribus in capite manantibus. Itē oris medent collectionibus cōdylomatis. Decoctū folioꝝ ambustis & luxatis ꝓdest. Ipsa ruffant capillū tusa: adiecto strutei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idē cōbūstus in cruda olla nomas sanat: & putrescentia ulcera per se uel cum melle: Odor floris olet: q somnum facit. Astrigit gleucinū & refrigerat eadem ratione qua & oenanthinū. Balsaminū lōge preciosissimū omniū ut in unguētis diximus: cōtra omnes serpētes efficax: Oculoꝝ claritati plurimū cōfert: caliginē discutit Itē dysponoeas collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinē densari ꝓhibet: Vlcera purgat: auribus: capitis doloribus: tremulis: spaticis ruptis pq̄ utile Aduersat aconito ex lacte potū. Febres cū horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vtendū tamē modice: quoniā adurit: augetq; uitia nō seruato tēperamento. Malobathri quoq; naturā & genera exposuimus. Vrinā cit. Oculoꝝ epiphoris uino expressum utilissime imponit Itē frōtibus dormire uolentibus: Efficatius si & nares illinant: aut si ex aqua bibantur Oris halitus. & suauitatē cōmendat linguæ subditū foliū: sicut & uestiū odorē interpositum Hyoscyaminū molliēdo utilius est: neruis inutile. Potū quidē cerebri motus facit. Therminū e lupinis emollit ꝓximū rosaceo effectū habētes. Narcissinū dictū ē cum suo flore. Rhaphaninū pthiriases longa ualitudine tollit. Scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminū auriū dolores sanat: & ulceꝝ quæ serpunt: & quæ cacoethe uocant ulcera. Lilinū qđ & phyllinū & syriū uocauimus: renibus utilissimū est: sudoribusq; euocandis: uuluæ moliendæ: concoquendoq; intus Selgiticū neruis utile esse diximꝰ sicut herbaceum quoq;: qđ eugubini circa flaminiā uiam uēdunt. Eleomeli qđ in syria ex ipsis oleis manare diximus sapore melleo nō sine nausea aluum emollit: bilē præcipue detrahit duobus cyathis in hemina datis: q bibere torpescunt: excitantq; crebro Pugnatores certaturi præsumunt ex eo cyatum unum. Piceno oleo usus est passim ad quadrupedū scabiē. Est āt uitibus oleisq; ꝓxima nobilitas palmis: inebriant recentes capitis dolorē afferunt: minus siccæ. Nec quātum uidet utiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctaꝝ antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas: sitim sedandam: inquem usum præferebant thebaicas. Sanguinē quoq; excreantibus utiles: in cibo maxime. Illinunt cariotæ stomacho: uesicæ: uentri: intestinis. Cum cotoneis & cæra & croco suggillata emendant. Nuclei palmaꝝ cremati in fictili nouo cinere loto spodii uicem efficiunt: miscenturq; collyriis: & calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma: & de palma elata: Ca. V.

P Alma quæ fert myrobalanum probatissima in ægipto. Ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses cit in uino austreo: & uulnera conglutiant. Palma elata siue state medicinæ confert gramina folia corticem Folia imponunt præcordiis: stomacho: iocineri: ulceribus quæ serpunt cicatrici repu

gnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cæra sanat diebus.xx. Decoquitur & ad restium uitia. Capillum denigrat suffitu. Partus extrahit. Datur bibentibus renũ uitiis & uesicæ: & præcordiorum. Capiti & nerui inimicus. Vuluæ ac uentris fluctionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino ab . In uuluarum u uitis efficacissimus.

Medicinæ ex singulorum generum flore: foliis: fructu: ramis: cortice: ligno: succo: radice: cinere. Ca. VI.

p Roximæ uarietates generum medicinarumq; quæ mala habẽt. Ex iis uerna acerba stomacho inutilia sunt. Aluũ uesicã circunagunt. Neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamẽ dumtaxat matura ꝓsunt sanguinẽ execrãtibus: ac dysentericis: cholericis: cæliacis. Non idẽ possunt decocta: quoniã amittunt constringentem illam uim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tũ decoquuntur in aqua cælesti: ad eadem quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decocta ue cærati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat: cocta in uino & illata cum cæra. Alopeciis capillũ reddunt. Quæ ex iis cruda in melle conduntur: aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt: stomachoq; id utilius faciunt. Quæ uero in melle conduntur cocta: quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lyenibus: ortopnoicis: hydropicis prodest. Item mammis condylomatis: uaricibus. Flos & uiridis & succus inflamationibus oculorum: execrationibus sanguinis: mẽsibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis cum uino dulci tusus. utilis & cæliacis & iocineri. Decocto quoq; eorũ fouentur: si procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex iis: quod melinũ uocauimus quotiens non fuerint in humidis nata: Ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus utilia struthia quanuis cognata. Radix eorum circunscripta terra manu sinistra capitũ ita ut q̃ facit dicat quæ capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medetũ. Melimela & reliqua dulcia stomachum & uentrem soluunt: siticulosa: æstuosa: sed neruos nõ lædunt. Orbiculata sistunt aluum: & uomitiones & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis accerbis: aluumq; sistunt. Sane in hũc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenum in uino bibuntur: uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatem decocto eorum colluto autem succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malitia prægnantibus. Ipsa uero contra infirmitatem stomachi: & non nisi ex aceto facillime manduntur. Punici mali nouem genera nũc iterare superuacuum. Ex iis dulcia quæ apyrina alio nomine appellauimus stomacho inutilia habentur. inflatiões pariũt: dentes gingiuasq; lædunt. Quæ uero sapore maxime uinosa diximus. parum nucleũ habentia: ultiora paulo intelliguntur. Aluum sistunt & stomachum duntaxat pauca citraq; satietatem. Sed hæc minime danda quãq̃ omnino nulla in febri nec carne acinorum utili nec succo. Cauentur æque uomitionibus: ac bilem reiicentibus. Vuam in his ac ne mustum quidem: sed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque uero asperiore cortice: Hic acerbus in magno uso. Vulgus coria maxime perficere illo nouit: ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem demostrant: mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes stabilire. Expetitur in grauidarum malatia: & quoniam gustatu moneat infantem. Diuiditur malum: cælestiq; aqua madescit ternis fere diebus Hæc b bitur frigida cæliacs: & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum: stomachice uocatur: utilissimũm oris uitiis: narium: aurium: oculorum caligini: petrygiis genitalibus: & iis quæ nomas uocant: & quæ in ulceribus excrescũt Contra leporem marium hoc modo acinis detracto cortice tusis mellis attici selibris. Alii hoc modo faciunt. Punica acida multa tonduntur. Succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine: ad uirilitatis & sedis uitia: & omnia quæ lycio curantur.

aures purulentas: epiphoras; incipientes rubas maculas. In manibus rami punicorum serpentes fugant. Cortici punici ex uino cocti & impositi perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis uini decoctum ad heminam: tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua operculo indito in furno tostum & contritum potumq; in uino sistit aluum: discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis cytinus uocatur a græcis: mire obseruationis multorum experimento. Siquis unum ex iis solutus uinculo omni cinctus & calciatus: atq; etiam anuli decerpserit duobus digytis pollice & quarto sinistræ manus: atq; ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additum deuorauerit ne dente contingat: affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Idem cytini siccati tritiq; carnes excrescentes cohibent. Gingiuis & dentibus medentur. Vel si mobiles sint: decocto succo. Ipsa corpuscula trita ulceribus quæ serpunt putrescunt ue: illinuntur. Item oculorum inflammationi: intestinorumq;: & fere ad omnia quæ cortices malorum. Aduersatur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; priscorum: qui omnia scrutati nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt: anteq̄ scilicet malum ipsum prodeat: erumpentes: quos blaustium uocari diximus Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarum: sanant oris ulcera: tonsillas: uuam sanguinis excreationes: uentris & stomachi solutiones: genitalia ulcera quacunq; in parte manantia. Siccauere etiam ut sic quoque experirentur. Inueneruntq; tusorum farina dysentericos a morte reuocari. Aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusiq; stomachum iuuant. Cibo aut potione inspersi bibuntur ex aqua cælesti ad sistendum aluum. Radix decocta succum emittit: qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua quas lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicum a similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarii pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto aqua quæ subierit cutem siccat. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris & eorum obseruationibus: & de ficorum obseruatione: & caprifico: & hermera: & aliorum generibus medicinæ. Ca. VII.

Pyrorum omnium cibis etiam ualentibus onerosus: ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata præcipue crustumina. Quæcunq; uero cum melle decocta stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutienda corporum uitia: & decocto ad duritias utuntur. Ipsa aduersantur boletis atq; fungis: pelluntq; pondere & pugnante succo. Pyrum siluestre tardissime maturescit. Conciditur suspensumq; siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem usus. Pyrorum ligni cinis contra fungos etiam nunc efficacius proficit. Mala pyraq; portatu utiq; iumentis mire grauia sunt uel pauca. Remedio aiunt esse: si prius edenda dentur aliqua: aut ostendantur. Fici succus lacteus aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi: & in umbra siccatur ad aperienda ulcera: cienda menstrua appositus cum luteo oui: aut potus cum amylo. Podagris illinitur. Cum farina fœnogreci & aceto. Pilos quoq; detrahit: palpebrarūq; scabiem emendat. Item lichenas & psoras: aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum uesparumq; & similium uenenis: priuatim scorpionum. Idem cum axūgia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici: strumis illinuntur: omnibusq; quæ emollienda sunt discutiēdaue Præstant hæc & per se folia. Et alii usus eorum tanquam in fricādo lichene & alopeciis & quæcunq; exlucerari opus sit: & aduersus canis morsus. Ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Idem cum melle ulceribus quæ cæria uocantur: illinūtur. Extrahūt infracta ossa cum papaueris foliis siluestris. Canum rabiosorū morsus folio trito ex aceto restingunt. E nigra ficu candidi caliculi illinunt furunculis: murisaranei morsib9

cum cæra.Cinis earum e foliis grangrenis:cõsumendisq; quæ excrescunt. Fici maturæ urinam ciunt:aluum soluunt:sudorem mouent:papulasq;.Ob id autumno insalubres quoniã sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt.Nec stomacho utiles.Sed ad breue tempus.Et uoci cõtrariæ intelligunt̃.Nouissimæ salubriores q̃ primæ. Medicatæ uero nonnunquã iuuenũ uires augent.Senibus meliorem ualitudinem faciunt:minusq; rugarũ.Sitim sedant.Calorem refrigerant.Ob id nõ negandæ i febribus cõstrictis:quas stegenas uocant.Siccæ fici stomachum lædunt.Gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura iis excalfaciendi.Sitim afferunt. Aluum molliunt. Rheumatismis eius & stomacho contrariæ.Vescicæ semper utiles:& anthelatoribus:ac suspiriosis.Itẽ iocinerum renum:lyenũ uitiis.Corpus & uires adiuuant:ob id ante athletæ hoc cibo pascebat̃. Pythagoras exercitator primũ ad carnes eos transtulit.Recoligentibus se a longa ualitudine utilissimæ:Item comitialibus & hydropicis. Omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt:imponunt̃.Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cũ hysopo perectus purgant:pituitam:tussim ueterẽ.Cũ uino aũt ad sedem & tumorem maxillarũ & surũculos:panos:parotidas decoctæ illinuntur.Vtile & decocto earũ fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cũ fenogreco utiles sunt pleureticis:& peripneumonicis.Cum ruta coctæ & omnibus prosunt tibiarum ulceribus.Cum æris flore & spaticis & pterygiis. Cũ punico malo ambustis:pnionibus.Cum cæra hydropicis:coctæ in uino & cũ absinthio & farina hordeacea nitro addito.Aluũ sistunt manducatæ.Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur.Carbunculos extrahunt in uino coctæ impositæ.Carcinomati si sine ulcere est:q̃pinguissimã ficũ imponi:pene singulare remedium est.item phagedene. Cinis nõ ex alia arborem aciem purgat acrior:non conglutinat:replet:astringit. Bibit̃ & ad discutiendum sanguinẽ cõcretum:Item percussis præcipitatis. Conuulsis ruptis cineris cyathis singulis aquæ & olei datur tetanicis & spaticis. Item potus uel infusus cæliacis:dysentericis.Et si quis eo cum oleo perungatur:excalfacit. Item cũ cæra & rosaceo subactus ambustis cicatricẽ tenuissimam obducit.Lusciosos ex oleoillitus emendat dentiumq; uitia crebro fricatu.Produnt etiam si quis iclinata arbore supino ore aliquẽ nodum eius morsu abstulerit nullo uidente:atq; in aluta illigatum licio e collo suspenderit:strumas & parotidas discutit.Cortex tritus cum oleo uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrucas thymo nitro farina additis tollunt.Spondiiq; uicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis.Bistostus adiecto psimythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorũ & scabritiam.Caprificus etiamnum multo efficatior fico.Lactis minus habet. Surculos quoq; eius lac coagulatur in caseo.Exceptum id coactumq; in duritiam suauitẽ carnibus affert.Fricatur diluto ex aceto.Miscetur exulceratoriis medicamentis.Aluum soluit:uuluam cum amylo aperit.Pota menses cit cum luteo oui. Podagris cum farina fœnogreci illinitur.Lepras:psoras:lichenas:lentigines expurgat. Item uenenatorũ ictq & canis morsus.Dentium quoq; dolori hic succus appositus in lana prodest:aut in cauis eorum additus.Cauliculi & folia admixto eruo contra marinorum uenena prosũt Adiiciunt & uinum.Bibulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquũt. Grossi illitæ strumas:& omnium collectionem emolliunt & discutiunt:aliquatenus & folia.Quæ mollissima sunt ex iis cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures sanant.Cum melle item & foliis cæra sanant & canis morsus. Recentes cum uino phagedenas.Cum papaueris foliis ossa extrahunt.Grossi caprifici inflammationes discutiunt suffitu.Resistunt & sanguini taurino poto:& psimythio & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius q̃minutissimæ ad scorpionum ictus e uino bibuntur. Lac quoque infilatur plagæ:& folia imponuntur.Item aduersus mure maraneum.Cauliculorum cinis uuam fauciũ sedat.Arboris ipsius cinis ex melle:rhagardia.Radix deferuefacta in uino dentiũ dolores.Hyberna caprificus in aceto cocta & trita impetigines tollit.Illinunt̃ ramẽta rami sine cortice

RB

q̃ minutissima ad scobis modum. Caprifico quoq; medicinæ unius miraculum addit. Corticem eius impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus medullam ipsam adaligatam ante solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros q̃libet feroces collo eorum circundata in tantum rabidam naturam compescit: ut imobiles p̃stet. Herba quoq; quam græci erin uocant: reddenda in loco propter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine: flos candidus: semen nigrum: paruũ: tritum cum melle attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo & dulci. Herba perq̃ utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia decocta tonsillis: gingiuis: uuæ prosunt in uino decocta: & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt: stomacho non utilissima: sed breui mométo. Vtiliora persica succusq; eorum etiam in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris. Succi plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita hemorrhoiam sistunt. Nuclei persicorum cum aceto & oleo capitis dol ribus illinuntur. Siluestrium quidem prunorum baccæ: uel e radice cortex in uino austero si decoquãtur ita ut triens ex hemina supersit: aluum & tormina sistunt. Satis ẽ singulis cyathos decocti sumi. Et in iis & satiuis prunis est limus arborum: quem græci lichen appellãt: rhagadis & condylomatis mire utilis. Mora ĩ ægypto & cypro sui generis (ut diximus) largo succo abundant. Summo cortice desquammato altiore plaga sicca mirabili natura. Succus aduersatur uenenis serpentium. Prodest dysentericis. Discutit panos omnesq; collectiones. Vulnera conglutinat: capitis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime terredinem sentit. Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur aconito & araneis in uino potum: Aluum soluit. Pituitasq; ac tineas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis cortice simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho utilia: refrigerant: sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus: intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluũ ueluti animalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomachice: eadem arteriace appellata hoc modo. Sextarii tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacĩi aridi pondo duodecim: aut myrrhæ undecim: croci. undecim. Sed hæc simul mixta uel trita miscentur decocto. Neque est aliud oris arteriæ uuæ stomachi iucundius remedium. Fit & alio modo. Succi sextarii duo mellis attici decoquuntur ut supradiximus. Mira sunt præterea: quæ produntur. Mora germinatione prius q̃ in folia exeant: sinistra decerpi iubentur futura poma: rhicinos græci uocant. Hi terram si non attigere: sanguinem sistunt adalligati: siue ex uulnere fluat: siue ore: siue naribus: siue hemorrhoidis. Ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur luna plena defractus incipiens fructum habere. Si terram non attigerit priuatim mulieribus alligatis lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunque tempore ab ipsis decerptum ita ut terram non attingat: adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita aut arida decocta serpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus aduersatur e radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda est antiquorum compositio: Succum expressum pomi maturi immaturiq; mixtum coquebant in uase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratum uas sole torebant: permiscentes spata ter die. Hæc erat stomachice: quæ e uulnere ad cicatricem perducebat. Alia ratio succum siccato exprimebant pomo multum sapori obsoniorum conferente. In medicina uero contra nomas & pectoris pituitas: & ubicunq; opus esset astringi uiscera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus succi foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa succum aptissimum dentium dolori collectionibusq; & suppurationibus habe . Aluũ

purgat. Folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt. Cerasia aluum molliũt stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt. Vrinam ciunt. Inuenio apud auctores si quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis: in tantum leuari aluum: ut pedes morbo liberentur. Mespila exceptis setaniis: quæ malo propriorum uim habent: reliqua astringunt stomachũ sistuntq; aluum. Itẽ sorba sicca. Nam recentia stomacho & aluo citæ prosunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana: & de nuce iuglande: & pistaciis: & castaneis: & siliquis: & cornu: & unedine & lauro. Ca. VIII.

n

Nuces pineæ quæ resinam habent contusæ leuiter additis in singulis sextariis aquæ ad dimidium decoctæ sanguinis excreationis medentur: ita ut cyathi bini bibant̃ ex eo. Cortex e pino in uino decoctus cõtra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitim sedant: & acrimoniam stomachi rosionesq; & cõtrarios humores con sistentes ibi: & infirmitatem uirilium roborant: renibus & uesicæ utiles. Fauces uident̃ exasperare & tussim. Bilem pellunt poti ex aqua: aut uino: aut passo: aut balanorum de cocto. Miscetur iis contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renes: quoniam & urinã cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses ciunt. Capitis dolori illinuntur: maximeq; in febri: si ab ebrietate in aceto & rosaceo ex aquæ sextario: & sanguinem sistunt Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq; prosunt. Capite peruncto epinyctidas sanant. E uino uetere ulcera putrescentia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ. Et sæpe ex eligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili urinæ in passo: & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces. Prosunt eligmatæ: iocineri: tussi & colo cum elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudine. Aiunt quoque quinis fere præsumptis ebrietatis non sentiri potores. Vulpesque si ederint eas nec contingat e uicino aquam lambere: mori. Minus ualent in remediis dulces: & eæ tamẽ purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum implent: Nucibus græcis cũ absinthii semine ex aceto sumptis morbus regius sanari dicit̃. Item illitis per se uitia sedis. Et priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes græci a capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum foliorumq; uires in cerebru penetrant: Hocq; minore momento: sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores. Siccæ uinosiores: & stomacho inutiles: difficiles concotu: dolorem capitis inferentes. Tussientibus inimicæ: & uomituris ieiunis. Aptæ tenasmo solo: trahunt enim pituitam. Eædem præsumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersant̃ cepis: lenuntq; earũ saporẽ. Auriũ inflamationi imponunt̃ cũ mellis exiguo Itẽ ruta mãmis & luxatis. Cũ cepa aũt & sale & melle canis hominisq; morsui: Putamĩe nucis iuglãdis dens cauus inurit̃. Putamẽ cõbustũ tritũq; ĩ oleo aut uino ĩfantiũ puncto nutrit capillũ: & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit: hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres sunt nuces grangrenis & carbunculis medentur: Item suggillatis. Cortex iuglandium lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctariis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti e duabus nucibus siccis: Item ficis totidem: & rutæ foliis uiginti simul tritis: addito salis grano: & q hoc ieiunus sumat: nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus nuclei a ieiuno homine commanducati illitique præsenti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt: & inflammationẽ stomachi & pinguedini corporis conferunt plusquam sit uerisimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoque ueteri tritæ & in aqua mulsa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis. Alii e passo

bibunt. Pistacia eosdem usus & effectus habent: quos pinei nuclei: præterquã ad serpen tium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uen tris fluctiones. Aluum ciunt. Sanguinem excreantibus prosunt. Carnes alunt. Siliquæ recentes stomacho inutiles. Aluum soluunt. Eædem siccatæ sistunt: stomachoque uti liores fiunt. Vrinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternis in aqua sextariis deco quunt. Quidam ad dimidium: eumque succum bibunt. Sudor uirgæ cornu arboris lamina ferrea cadente exceptus: non contingente ligno illitaque inde ferrugo incipien tes lichenas sanat. Arbutus siue unedo fructum fert difficilem concoctioni: & stoma cho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet: & foliis: & cortice: & baccis. Itaq; decoctũ ex iis maxime e foliis prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uesparũ cra bronumque & apium. Item serpentium uenenis resistunt: maxime sepis dipsadis & ui peræ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tene ra sunt trita inflactiones oculorum cum ruta: testium cum rosaceo: capitis dolores: aut cum irino. Quin manducata atque deuorata per triduum terna: liberant a tussi. Eæ dem prosunt suspitiis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix cal culos rumpit: iocineri prodest: tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiões mouent. Baccæ menses trahunt appositæ tritæ uel potæ. Tussim ueterem & ortopnoeã sanant binæ detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex passo decoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & excoquunt pituitam: & extrahunt. Aduersus scorpiones quater næ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manantia: & ul cera oris: & furfures. Cutis pruriginem succus baccarum emendat & phthiriasin. Auri um dolori & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt ue nenata omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus & scorpionibus & araneis resi stunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lyeni & ocineri: Grangrenis cum melle: & in fatiga tione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficacius re centem q̃ aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui Item & in remedio uuæ iacentis quadrantem pondo baccarum foliorum ue decoqui in aqua sextariis tribus ad tertias: eamque calidam gargarizare: & in capitis dolore impa ri numero baccas cum oleo conterere & calfacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; subinde pestilentiæ contagia prohibent: tanto magis si & urantur. Oleum ex delphica ad cærata acopunque ad perfrictiones discutiendas: neruos laxandos: lateris dolores: fe bresque frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in mali punici cortici tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarizatione: pota alui dolores: intestinorumque. Tenerrima ex iis trita in uino papulas pruritusque illita noctibus proxime ualent. Inter cætera lauri genera. Laurus alexandrina siue idæa partus celeres facit radice pota triam denariorum pondere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit: mensesque eodem modo pota: Daphnoides siue iis nominibus quæ diximꝰ siluestris laurus prodest: aluum soluit: recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ ue purgationis causa sumuntur.

De myrto satiua & mirtidano.& de myrto siluestri. Ga. IX.

m Yrtus satiua candida minus utilis est medicinæ q̃ nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus.Item contra fungos in uino potum.Odorem oris cõmendat uel pridei commanducatum. Item apud Menandrũ synaristusin hoc edunt.Datur & dysentericis denarii pondere in uino.Vlcera difficilia in extremitatibꝰ corporis sanat cum uino subferuefactum.Imponitur lippitudini cum polenta . Et cardiacis in mamma sinistra.Et contra scorpionis ictus in mero:& ad uesicæ uitia.Capitis dolores & ægylopas:ante quam suppurent:Item tumoribus . Exemptisque nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ.Succus seminis aluum sistit . Vrinas cit . Ad eruptiones pustularum pituitæque cum cærato illinitur:& contra phalangias.Cappillum denigrat.Lenius succo oleum est ex eadem myrto & uinum : quo nunquam inebriantur.Inueteratumque sistit aluum & stomachum:tormina sanat:fastidium abigit. Foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa:uel in febri. Vtilis & cæliacis : & ꝓcidentiæ uuluaruꝫ :sedis uitiis : ulceribus manantibus igni sacro fotu capillis fluentibus:furfuribus.Item aliis eruptionibus:ambustis . Additur quoque in medicamento: quod alephas uocant:eadem de causa qua oleum ex iis efficacissimum ad ea quæ in humore sunt:tanquam in ore & uulua.Folia ipsa fungit aduersantur erita ex uino : cum cæra uero articularibus & collectionibus.Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur.Siccantur in farina quæ inspergitur ulceribus:aut hemorrhoiæ. Purgant & lentigines pterygia & paronychia:& epinyctida : condylomata :testes:terra ulcera:Item ambusta cum cærato.Ad aures purulentas & foliis crematis utunt̃ & succo decocto.Comburuntur & in antidota . Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno:dein triti ex uino:& ambustis foliorum cinis medetur.Inguen ne intumescat ex ulcere:satis est surculum tantum myrti habere secum nec ferro nec terra contactum.Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vuluæ prodest appositum fotu:& illitu.Multo efficacius & cortice & folio & semine.Exprimit̃ & foliis succus mollissimis in pila tusis adfuso paulatim uino austero: Alias aqua cælesti: atque etiam exp̃sso utunt̃ ad oris sedisque ulcera uuluæ:& uentris . Capillo rum nigritiam malarum ꝓfusiones.purgationes lentiginum:& ubi constringendum aliquid est.Myrtus siluestris siue oxymirsine:siue camemyrsine baccis rubentibus & breuitate a satiua distat.Radix eius in honore est:decocta uino ad renum dolores pota . Et difficili urinæ :præcipueqꝫ crassæ & grauiter olenti.Morbo regio & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti:& in cinere cocti . Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat:& potum morbum regium.Castor oxymirsinem myrti foliis acutis: ex aqua fiunt ruri scopæ:ruscum uocauit:ad eosdem usus. Et hactenus habent se medicinæ urbanarum arborum. Transeamus ad siluestres.

24

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXIIII.
PROHEMIVM.

Medicinæ ex arboribus siluestribus Ca. .I.

E SILVAE Quidem horridiorumq; naturæ facies medicinis carent: sacra illa parente rerum omnium nusq̄ non remedia disponente homini ut medicina fieret etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiæ atq; concordiæ miraculis occursantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio discident: ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicæ cum uite odia. Ipsumq; olus quo uitis fugatur aduersum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas iam & quæ sternantur arbores: difficilius cædi: ac celerius inarescere tradunt: si prius manu q̄ ferro attingantur. Pomorum onera a iumentis statim sentiri ac nisi prius ostendantur iis: q̄uis pauca portent: sudare illico. Ferulæ asinis gratissime sūt in pabulo: cæteris uero iumentis præsentaneo ueneno. Qua de causa id animal Libero patri assignatur: cui & ferula. Surdis etiam rerum sua cuique sunt uenena: ac minimis quoq;. Phyllyra coci & poline nimium salem cibis eximunt. Prædulcium fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ polenta addita mitigantur: ut intra duas horas bibi possint. Qua de causa & in saccos uiuarios addit̄ polenta. Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ nostrati concordia ualentium. Pix oleo extrahitur: quando utrunq; pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur quando utrūq; aquas odit. Gūmi aceto facilius eluitur. Atramentum aqua. Innumera præterea alia: quæ suis locis dicentur assidue Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata uulgo: inuentu facilia ac sine impendio: ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum & ingenioꝝ capturæ officinas inuenere istas: in quibus sua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atq; india in medio æstimantur. Vlceriq; paruo medicina a rubro mari imputatur: cum remedia uera quottidie pauperrimus quisq; cœnet: Nam si ex horto aut petatur hærba: uel frutex quæraꝰ nulla artium uilior fiet. Ita ē ꝑfecto: magnitudo populi romani ꝑdidit ritus: uincēdoq; uicti sumus. Paremus externis. Et una artiū impatoribus quoq; īperat. Veꝝ de his alias plura. Lotō hærbā: iteq; ægyptiā eodē noīe: alias & syrticā arborē diximus suis locis.

Lothos. Ca. .II.

h Aec lothos quæ faba græca appellatur a nostris aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in uino prosunt dysentericis: menstruis: uertigini comitialibus. cohibent & capillū. Mirum his ramentis nihil esse amarius: fructuq; dulcius Fit & e scobe eius medicamentum: ex aqua myrti decocta subacta & diuisa in pastillos: dysentericis utilissimū pondere uictoriati cū aquæ cyathis tribus.

Glans. Ca. III.

g Lans intrita duricias quas cacoethe uocant cum salsa axungia sanat uehemē tioresq; lichenas. In omnibus cortex ipse: corticiq; tunica subiecta. Hæc decocta iuuat iliacos. Dysentericis etiam illinitur: uel ipsa glans. Eademque resistit serpentium ictibus. rheumatismis: suppurationibus. Folia & baccæ uel cortex uel sucus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino serpentis plagæ. Datur & ex uino dysentericis. Eadem & ilici uis.

De coco ilicis & galla & uisco pilulis glande: de cerri radice & subere. Ca. IIII.

L Ocum ilicis uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua. Et
c oculis suffosis sanguine instillatur. Est aūt genus ex eo in attica fere & asia nascens: celerrime in uormiculum se mutans: quod ideo scolentylon uocant: improbamq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora genera gallæ fecimus: solidaʒ perforatam. Item albam: nigram: maiorem: minorem. Vis omnium similis. Optima comagena. Excresentia in corpore tollit: Prosunt gingiuis uuæ: Oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychis ex melle: & unguibus scabris: pterygiis: ulceribus manantibus condylomatis: uulneribus: quæ phagedenica uocantur. In uino aūt decoctæ auribus instilantur: oculis illinuntur. Aduersꝰ eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat. Itē intertrigines: & ambusta. Immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenem consumūt. Eædem crematæ & aceto salso extinctæ menses sistunt: uuluasq; procidentes. Potu omnes capillos denigrant. Viscum e robore præcipuum diximus haberi: & quo conficeretur modo. Quidam in aqua contusuū decoqunt: donec nihil innatet. Quidam commanducātes acinos expuunt cortices. Optimum est: quod sine cortice est: quodq; leuissimum: extra fuluū: intus porraceū: quo nihil est glutinosius: emollit: discutit: humores siccat. Strumas cum resina & cæra panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt pari pondere singulorum: eoq; modo & ad uulnera utuntur. Vnguium scabricias expellit: si septenis diebus soluantur: nitroq; colluantur. Quidam ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro. Si terram non tigerit comitialibus mederi: Conceptum fœminarum adiuuare: si omnino secum habeant. Vlcera commanducatu impositumq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex & glans siccat collectiones: suppurationesq;: fluitiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu. Cui & insidere expedit siccandis astringendis ue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida & potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdē cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso: & cædro magna: & de cædride: galbano. Ca. V

F Agi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitiis. Calculis glandis fa
f gineæ cinis illinitur. Item cum melle alopeciis. Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta si a sole doleat. Item ramici. Qua de causa & bibuntur. Testium quoq; tumori cum cærato illinūtur. Capillum denigrāt ex aceto: Eadem trita cum duabus partibus panis mollis & e uino amineo subacta pedū ac neruorum dolores sanant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur. Aut si eiiciatur sanguis collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tusæ cū axungia & lomento prosunt. bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine: qui mixto oleo caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq; cum fico sicca pingui exemptis granis uitia testium sanat. Tumores discutit: & cum fermento strumas. Radix cum foliis trita potaque uesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangias. Rameta pota menses ciunt. Scorpionum ictibus aduersantur. Cædrus magna quam cædrelaten uocant dat picem quæ cædria uocatur dentium doloribus utilissimam. Frangit enim eos: & extrahit: dolores sedat. Cædri succus ex ea quomodo fieret diximus. Magni ad lumina usus: ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora conseruat. Viuentia corrumpit mira differentia: cum uitam auferat spirantibus: defunctisq; pro uita sit. Vestes quoq; corrumpit: & & animalia necat. Ob id nō censeam in anginis hoc remedio utendū: neq; in cruditatibus: qđ suasere aliqui. Gustu dētes quoq; colluere ex aceto i dolore timuerim uel grauitati aut uermibus auriū instillare. Portentum ē qđ tradūt: abortiuū fieri i uenere ante perfusa uirilitate. Phthiriases perungere eo nō dubitauerim: iteq; prurigines. Suadēt &

contra uenenum leporis marini bibere in passo. *Facilius in elephãtia*: si illinantur & ul-cera sordida & excrescentia in iis. Auctores quidam & oculorum albugines caliginesq; inunxere eo. & contra pulmonis ulcera cyathum eius sorbere iusserunt. Item aduersus tineas. Fit & ex ea oleum: quod pisselecn uocant: uehementiores ad omnia eadem usus Cædri scobe serpentes fugari certum est. Item baccis tritis cum oleo si qui perungant. Cædrides hoc est frutices cædri tussim sanant: urinam ciunt: aluum sistunt: utiles rup tis conuulsis: spasticis: stranguriæ: uuluis admoti. Contra lepores marinos eadem quæ collectionibus supra inflãmationibusq;. De galbano diximus neq; humidum neq; ari-dum probatur: sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem: suspiria, rupta cõ uulsa. Imponitur ischiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab ossibus ac-cedenti. Strumis: articulorum nodis: dentium quo doloribus. Illinitur & cum melle ca pitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. Odore comitia libus subuenit: & uuluæ in strangulatu: & stomachi defectu. Abortus non exeũtes tra hit apposítu uel suffitu. Item ramis hellebori circunlitum atq; subiectum. Serpentes ni-dore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fauæ magnitudine in uini cyatho: uuluasq; con-uersas corrigit. In myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduersatur & ue-nenis maxime toxicis cum myrrha & uino. Serpentes oleo & spondylio mixto tactu ne-cat. Nocere urinæ existimatur.

De hãmoniaco & styrace: & spondylio: & sphano: & terebintho: & chame pite: & pityusa: & resini: & picea: & lentisco. Ca. VI.

s Imilis hãmoniaci natura atq; lachrymæ ꝓbandæ ut diximus mollit: calefacit: discutit: dissoluit. Claritati uisus i collyriis cõuenit. Pruritum: cicatrices: albu gines oculoꝝ tollit. Dentiũ dolores sedat: efficacius accensum. Prodest dispnoi cis: pleureticis: pulmonibus uesicis: urinæ cruentæ: lyeni ischiaticis potũ. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut cæræ & rosaceo coctũ. Maturat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duricias emollit. Lyeni cũ aceto & cæra cypria uel rosaceo efficacissime imponit. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoq; ni-tro utile. Et styracis natura in peregrinis arboribus diximus. Placet præter illa quæ di-ximus: maxime pinguis: purus albicantibus fragmentis. Medetur tussi: faucibus: pecto ris: uitiis: uuluæ præclusæ duricia ue laboranti. Cit menses potu: appositúq; aluũ mol lit. Inuenio potu modico tristitiã animi resolui: largiore contrahi. Sonitus aurium emẽ dat infusu: strumis illitu neruorũq; nodos. Aduersatur uenenis: quæ frigore nocẽt: iõ & cicutæ. Spondylion una demonstratũ. Infunditur capitibus phreneticorũ: & lethargi coꝝ. Item capitis doloribus longis. Cũ uetere oleo bibitur & in iocineꝝ uitiis: morbo re-gio: comitialibus: orthopnoicis: uuluaꝝ strangulatione: quibus & suffitu ꝓdest. Aluũ mollit. Illinitur ulceribus serpentibus cũ ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infũ-ditur. Sed succus cũ exprimitur: integendus est: quoniã mire appetitur a muscis & simi libus. Radix derasa & in fistulas contecta callum earum derodit. Auribus quoq; instilla tur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium: ut in iocineris uitio & uuluarũ Capillos crispos facit peruncto capite. Spagnos siue sphacos siue bryon: & in gallia: ut indicauimus: nascitur uuluis insidentium utilis. Item genibus & fœminum tumoribꝫ mixtus nasturtio & aqua salsa tritus. Cum uino aut resina succus potus urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino: & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emol-lit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & decocta in aceto dentium dolori ꝓsunt Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus aluũ sistit. Vrinã mouet. Suffitu uuluas

corrigit. Piceæ folia priuatim & iocineri utilia sunt drachme pondere in aqua mulsa pota. Siluas eas dumtaxat quæ picis resinæq; gratia raduntur utilissimas esse phthisicis: aut qui longa ægritudine non recoligunt uires satis constat. Et illum cæli aera plus ita q̃ nauigationem ægyptiam proficere plus q̃ lactis hærbidos per mõtium æstiua potus Chamepitis latine a iuga appellatur: diciturq; propter abortus ab aliis rhus terræ. Cubitalibus ramis: flore pinus & odore. Altera breuior & incuruæ similis Tertia eodem odore: & ideo nomine quoq; paruula collicula crassitudine digytali: foliis scabris: exilibus: albis: in petris nascens. Omnes hærbæ: sed propter cognationem nominis nõ differẽdæ Prosunt aduersus scorpionũ ictus. Item iocineri illitæ cũ palmis aut cotõeis. Renibus & uesicæ decoctũ earum cũ farina hordeacea. Morbo quoq; regio & urinæ difficultatibus ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima cõtra serpentes ualet cũ melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinẽ dẽsatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ cũ ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorem uictoriati pondere in uino finit: & tussim recentem. Mortuos partus ex aceto cocta potaq; eiicere protinus dicitur. Cũ honore & pityusa simili de causa dicetur: quã quidam in titymali genere numerant. Frutex est similis piceæ flore paruo purpureo. Bilem & pituitã per aluum detrahit. Radix decocti hemina aut seminis lingua in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant. Mãmas quoq; mixto rutæ decocto & tormina: & serpentiũ ictus: & in totũ collectiones incipientes. Resinã e supradictis arboribus gigni docuimus: & genera eius & nationes in ratione uini ac postea in arboribus. Cuius summæ species duæ sicca & liquida. Sicca quæ e pinu & picea fit. Liquida e terebintho: laricæ: lentisco: cupresso. Nam & eæ ferunt in asia & syria. Fallũtur qui eandem putant esse e picea atq; larice. Picea enim pinguem & succosam fundit Larix gracilem ac mellei liquoris uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur & in ouo fere. Larice propter tussim ulceraq; uiscerum. Nec pinea magnopere in usu. Cæteris nõ nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differẽtia placet terebinthina odoratissima atq; leuissima nationum cypria: & syriaca utraq; mellis attici colore. Sed cypria carnosior: sicciorq;. In sicco genere quærunt ut sit candida: pura: perlucida. In omni autem ut montana potius q̃ campestris. Item aquilonia q̃ ab alio uẽto. Resoluitur resina ad uulnerum usus & malagmata oleo in potiones amygdalis amaris. Nature in medendo contrahere uulnera: purgare: discutere collectiones: item pectoris uitia. Terebinthina illinitur & eadem callida membrorum doloribus spasticisq; illinitur in sole: totisq; corporibus. Mangonum maxime cura ad gracilitatem emendandam spatiis ita laxantium cutem per singula membra: capacioraq; ciborum faciẽda corpora Proximum locum optinet e lentisco. Inest ei uis astringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt. Cruda concoquunt. Tusim ueterem sedant. Uuluæ onere extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur uisco. Panos & similia cum seuo taurino & melle sanãt. Palpebras lẽtiscina cõmodissime replicat. Factis quoq; utilissima & auribus purulẽtis: itẽ in pruritu genitaliũ. Pinea capitis uulneribus optime medet.

De pice spissa & liqda: & palipissa: & pissasphalcos: & zopissa: & tæda: & lẽtisco. Ca. VII

Pix quoq; unde & quibus conficeretur modis indicauimus. Et eius duo genera. Spissum liquidumq;. Spissarum utilissima medicinæ est brutia: quoniã pinguissima & resinosissima utraq; præbet utilitates. Ob id magis rutila q̃ cæteræ Id enim quod in hoc adiiciunt ex mascula arbore meliorẽ esse: nõ arbitor posse intelligi Picis natura ex calfacit: explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsus cum polẽta. Item anguinæ cum melle. Distillationibus & sternutamentis. Pituitis aurium infunditur cũ rosaceo. Illinit cum cæra. Sanat lichenas. Aluũ soluit: Excreationes pectoris adiuuat eligmate aut illita. Tõsillis cũ melle. Sic & ulcera purgat. Explet cũ uua passa & axũgia Carbũculos purgat: & putrescentia ulcera. Quæ uero serpunt cũ pineo cortice aut sul

phure. Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt: & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum: panosq; & ungues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuersiones odore. Item lethargicos: strumas. Item cum farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierum mãmas brutia ex uino subferuefacta cum poline farraceo q̃calidissimis impositis. Liquida pix oleumq; quod pisseleon uocant quenadmodum fieret diximus. Quidam iterum decoquunt: & uocant palimpissa. Liquida anginæ perunguntur intus & uua. Ad aurium dolores: claritatem oculorum: oris circunlitiões suspiriosas: uuluas: tussim ueterem. Et crebras excreationes pectoris: spasmos tremores: opisthotonos: paralyses: neruorum dolores præstantissimum: Ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos mixta bitumini pice: naturaliter ex apollonatarum agro. Quidam aũt ipsi miscent præcipuum ad scabiem pecorum remedium. Aut si fœtus mammas læserit. Maturum optimum ex eo quod cum feruet: innatat. Zopissam e radi nauibus diximus cæra marino sale macerata. Optima hæc a tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci & arbores & semen & cortex & lachryma urinam ciunt: aluũ sistunt. Decoctum eorum ulceribus quæ serpunt fotu. Illinitur in humidis & igni sacro: gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur. Mobiles decocto colluuntur Capillum tingunt. Lachrymas sedis uitiis prodest: cum quid siccari excalfieri ue opus sit Decoctum & e lachryma stomacho utile ructum & urinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis ĩnflammatis illinuntur. Item mastice lentisci replicandis palpebris: & ad exterendam cutem in facie & smegmata. Adhibetur & sanguinem reiicientibus: tussi ueteri: & ad omnia quæ hãmoniaci uis. Medetur & attritis partibus siue oleo e semine eius facto cæræq; mixto: siue foliis ex oleo decoctis: siue cum aqua utilia foueantur. Scio Democritum medicum in ualitudine considiæ. M. Seruilii consularis filiæ omnem curationem austeram: recusantis diu efficaciter usum lacte caprarum: quas lentisco pascebat.

De platano & fraxino & acere & alba populo & ulmo & tilia & sãbuco & iunipo. C. viii.

Platani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ eaꝝ in uino potæ. xiiii. pondere omnibus serpentium & scorpionũ uenenis medent̃. Item ambustis tusæ aut cũ aceto acri magisq; scyllitino sanguinẽ oẽm sistunt: & lentiginem & carcinomata. Melandrias quoq; ueteres addito melle emẽdant. Folia & cortex illinũt̃ collectionibus & suppurationibus: & decoctũ eoꝝ. Corticis aũt in aceto dentiũ remediũ est. Folia eoꝝ tenerrima in uino albo decocta oculoꝝ. Lanugo foliorum & auribus & oculis inutilis. Cinis pilulaꝝ sanat ambusta igni uel frigore. Cortex e uino scorpionũ ictus restinguit. Fraxinus quã uim aduersus scorpiones haberet indicauimus. Semen foliis eius inest quæ medet̃ iocineris & lateris doloribus in uino. Aquã quæ subit cutem extrahũt Corpus obessum leuant onere sensim ad maciẽ reducenda: iisdem foliis cũ uino tritis ad uiriũ portionem: ita ut puero quinque folia tribus cyathis dentur. Robustioribus septem folia quinq; cyathis uini. Non omittendum ramenta eius & scobem a qbusdam cauẽda prædici. Aceris radix cõtusa iocineris doloribus utilissime imponit̃. Populi albæ uuaꝝ in unguntis usum exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. Folioꝝ succus calidus auriũ dolori. Virgã populi in manu tenẽtibus tertrigo nõ metuat̃. Populus nigra efficacissima habet̃: quæ in creta nascit̃. Comitialibus semẽ ex aceto utile. Fũdit illa & resinã exiguã: qua utunt̃ ad malagmata. Folia podagris ĩ aceto decocta imponunt̃. Humor e cauis populi nigræ effluẽs uerrucas papulasq; ex attritu odoratus tollit. Populi ferũt ĩ foliis guttã: ex q̃ apes ꝓpolin faciũt. Gutta quoq; aquæ ꝓpolis ex aqua remediũ quã efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami uim habẽt spissãdi & uulnera cõtrahẽdi. Corticis utiq; iterior tilia lepras sedat & folia ex aceto illita. Corti

cis denarii pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat. Pituitasq; & aqua priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambustisq; decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit: faciemq; gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant: extrahuntq; per fistulas. Idem præstant & tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoq; e medulla uti diximus castratæ arboris effluens: capillum edidit capiti illitus: defluẽtesque continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est: atq; oleaster. Folia autẽ tantum in usu: & ad infantium ulcera in ore & commanducata & decocta urinam ciunt: menses sistunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis siluestris: quod græci chameacten: alii hellon uocant multo breuius. Vtriusq; decoctuz in uino ueteri foliorum uel seminis uel radicis ad cyathos binos potum stomacho inutile est: aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem: maxime recentis ambusti. Et canis morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones priuatimq; membranæ: quæ circa cerebrum est: lenit infusus. Acini eius ĩfirmiores q̃ reliqua tingunt capillum poti acetabuli mensura. Vrinam mouent. Foliorũ mollissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniunt. Vuluas emolliunt. Has & foliorum decocto insidentium. Caules teneri minoris sambuci in patinis cocti aluum soluunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in uino pota. Podagris cum seuo hircino uehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerantur ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur: muscæ necant᷑. Boa appellatur morbos papularum cum rubent corpora: sambuci ramos uerberat᷑. Cortex interior tritus ex uino albo potus aluum soluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit: extenuat: cædro assimilis. Et eius duo genera. Altera maior: altera minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi pectoris lateris doloribus utile. Inflammatiões algoresq; discutit. Tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit. Item aluũ: baccis ex uino nigro potis. Itẽ uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis. exyporis. Vrinas cit Illinitur & oculis in epihoris. Datur conuulsis: ruptis: torminibus: uuluis: ischiadicis cũ uino albo potum pilulis quaternis aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungãt corpus eius in serpentium metu.

De salice: & amerina: & uitilibus: & eristro. Ca. VIIII.

Alicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur sanguinem reiicientibus prodest. Corticis e ramis primis cinis clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat: magis admixto succo suo. Est autem trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat ĩ plaga cum flore exciso cortice trium digytorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstent oculis. Item ad spissanda quæ opus sunt. ciendamq; urinam: & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum a falce distillans: Ex iis ergo aliquis cum rosaceo in calice punico calfactus auribus infundit᷑. Vel folia cocta cũ & cæra trita imponuntur item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utilissimũ. Flos tritus cũ foliis furfures purgat ĩ facie. Folia cõtrita & pota ĩtemperantiã libidinis coercent: atq; in totũ auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere a balneo illitum psilothrum est. Non multum a salice uitilium usu distat uitex: foliorũ quoq; aspectu: nisi odore gratior eẽt Sed græci ligno uocant: alii agnon: quoniam matronæ in thesmophoriis atheniensiũ castitatẽ custodiẽtes iis foliis cubitꝰ sibi sternũt. Duo genera eius. Maior ĩ arborẽ salicis mõ assurgit. Minor ramosa foliis cãdidioribus lanuginosis prima arboꝝ florẽ mittit cũ purpureo: quæ cãdida uocat᷑. Nigra: q̃ tantũ purpureũ. Nascunt᷑ ĩ palustribus cãpis. Se

men potũ uini quẽdã saporẽ habet:& dicit febres soluere. Et cũ unguant oleo admixtũ
sudorem facere:sic & lassitudines dissoluere. Vrinam ciunt & menses. Caput tentant ui
ni modo:nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt. Hydro
picis & lyenibus perq̃ utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentiũ
maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes. Bibitur seminis drachma i
uino uel posca:aut duabus foliorũ tenerrimorũ. Illinũtur & utræq; aduersus araneorum
morsus uel punctis tantũ. Suffitu quoq; aut substratu fugãt uenenata. At uenereæ rei
impetus inhibent. Eoq; maxime phalangiis aduersantur:quorum morsus genitale exci
tat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos teneriq; cauliculi. Seminis de
coctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu:& uuluam etiam suffitu uel ap
positu. Purgat aluum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile conco
quentes cum farina hordeacea mollit: Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto se
men sanat:& oris ulcera & eruptiones cum melle. Testium cũ butyro & foliis uitium.
Rhagadas sedis cũ aqua illitum. Luxatis cũ sale & nitro & cæra:& semine & folio. Addi
tur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in
lethargia & phrenesi. Virgã qui in manu habeãt aut cinctu:negant intertriginem sen
tire. Ericen græci uocant fruticẽ nõ multum ab ilice differentẽ colore roris marini: &
pene folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista quoq; uiculi usum præstat. Flo
res apibus gratissimi. Dubito an hæc sit quã græci auctores sparton appellauere: cum
ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim. Et nunqd hanc designauerit Homerus
cũ dixit. Nauium sparta dissoluta? Nõdum eni fuisse africanũ uel hispanũ spartum in
usu certũ est. Et cũ sutiles fierent naues:lino tamẽ nõ sparto unq̃ sutas. Semen eius quod
græci eodẽ nomine appellãt:in folliculis passiolorũ modo nascens purgat hellebori uice
drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quattuor ieiunis. Ramis similiter frõ
de in aceto maceratis pluribus diebus & tusis succum dant ischiadicis utilẽ cyathi uni
us potu. Quidã marina aqua macerare malunt:& ĩfundere clystere. Perungũtur eodẽ
succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriã utunt semine. Genista tusa cũ axũ
gia genua dolẽtia sanat. Myricẽ quã & tamaricẽ uocat Leneus similẽ scopis amerinis.
Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaq; cũ melle illita. Arbitrant quidã hãc
esse tamaricã. Sed ad lyenẽ præcipua est:si succus eius expressus in uino bibat. Adeoq;
mirabilẽ eius antipathiã cõtra solũ hoc uiscerũ faciunt:ut affirmẽt:si ex ea alueis factis
bibant sues sine lyene ĩueniri. Et iõ homini splenetico cibũ potũq; dant in uasis ex ea fa
ctis. Granis aũt auctor in medicina uirgã ex eadẽ fractã:ut neq; terrã neq; ferrũ attinge
ret:sedare uẽtris dolores asseuerauit impositã:ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeret
Vulgus infœlicẽ eam arborẽ appellat:ut diximus:quoniã nihil ferat:nec serat unq̃. Co
rinthus & quæ circa est regio:brianeã uocat. Eiusq; duo genera facit. Siluestrem plane
sterilẽ:alterã minorẽ. Hæc fert in ægypto syriaq; etiã abundãter lignosum fructũ:maio
rem galla:asperũ gustu:quo medici utunt uice gallæ:& in cõpositionibus quas anthe
ras uocãt. Lignũ aũt & flos & folia & cortex in eosdem usus adhibent q̃q̃ remissiora. Da
tur sanguinẽ reiiciẽtibus cortex tritus:& cõtra ꝓfluuia fœminarũ:cœliacis quoq;. Idem
tusus impositusq; collectionesq; oẽs inhibet. Foliis exprimit succus. Ad hæc eadẽ in ui
no potũ uel impositũ cum rosaceo & cæra sedãt. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium
dolorem auriumq; decoctum eorum salutare est:radix ad eadem:similiter folia. Hæc am
plius ad ea quæ serpunt:imponuntur cum polẽta. Semen drachmæ pondere aduer
sus phalangias & araneos bibitur. Cum altilium uero pingui furunculis imponitur.
Efficax & contra serpentium ictus:prærerq̃ aspidum. Necnon morbo regio: phthriasi:
lendibusq; decoctum infusum prodest. Abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris
ad omnia eadem prodest: si bouis castrati urinæ immisceatur:uel in potu: uel in cibo
uenerem finiri. Carboque ex eo genere urina ea instinctus in umbra conditur.

Idem cum libeat accendere: resoluit. Magi & id ex spadonis fieri urinam tradiderunt.

De uirga sanguinea: & silere: & ligustro: & alno: & hedera: & cystho: & cisso: & erythrano: & chamecisso: & milace: & de clematida. Ca. X.

n Ec uirga sanguinea fœlicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præsana uere aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Eiusdē semē tritum ī oleo phthiriases coercet. Serpentes & huuc fruticē refugiunt: baculūq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrū eadem arbor est: quæ in oriente cypros: suos in europa usus habet. Succus eius neruis articulis algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cū salis mica: & oris exulcerationi prosunt. Acini cōtra phthiriasin: item cōtra intertrigines: folia ue. Sanant & gallinaceorū pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Hederæ genera. xx. demōstrauimus. Natura omniū ī medicina anceps Mentem turbat: & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto ei est. Omnia genera eius refrigerāt. Vrinā ciunt potu. Capitis dolorem sedāt: præcipue cerebro: continentiq; cerebrum membrane utiliter mollibus impositis foliis cum aceto & rosaceo tritis & decoctis addito postea rosaceo oleo. Illinuntur aūt fronti & decocto eorum fouetur os: caputq; perungitur. Lyeni & pota & illita prosunt. Decoquūtur & contra horrores febriū: erūptiōesq; pituitæ: aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti lyenem sanant: iocinerant autem illiti Trahunt & menses appositi. Succus hederæ tedia narium graueolentiamq; emendat: præcipue albæ satiuæ. Idem īfusus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro infūditur etiam purulentis auribus: aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit: ad lyenes efficacior albæ est ferro calefactus. Satisq; est acinos sex uini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadem alba terni in aceto mulso poti tineas pellunt. In aqua curatione uentri quoq; imposuisse eos utile est. Hederæ: quam chrisolarion appellamus baccis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potentur: aquā quæ cutem. subierit: per urinam educit. Erasistratus eiusdem acinos. v. tritos in rosaceo oleo: calefactosq; in cortice punico instilauit dentium dolori a cōtraria aure. Acini qui croci succumhabent: præsumpti potu a crapula tutos præstant. Item sanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi: etiā si cacoetæ sint. Lachryma hederæ psilothrū est: phthiriasinq; tollit. Flos cuiuscunq; generis triū digytorū carptu dysentericos & aluum citā emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis illinit̄ utiliter cum cæra. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus cōtra phalangias prodest. Huius quoq; ligni uase spleneticos bibētes sanari iuenio. Et acinos terunt: moxq; comburunt & ita illinuntur ambusta prius perfusa aqua calida. Sunt q & incidant succi gratia: eoq; utantur ad dentes erosos: frangitq; tradunt proximis cæra munitis: ne ledantur. Gummi etiam in hedera quærunt: quod ex aceto utilissimū dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo ciston appellant fruticem maiorem tymo foliis ocini. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus: fœminæ albet. Ambo prosunt dysētericis & solutionibus uentris in uino austero trinis digytis flore capto: & similiter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambustis cum cæra: & per se oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hypocistos: quam inter hederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis hæderæ: coxendicibus utilis e uino potus: item lumbis tantamq; uim accipiunt: ut sanguinem urina detrahant. Item chamecisson appellant hederem non attollentem se a terra. Et hæc contusa ī uino acetabuli mensura lyeni medetur. Folia ambustis cum axungia. Milax quoq;: q & autophoros cognominat̄: similitudinē hederæ habet: tenuiorib9 foliis. Coronā ex eo factā īpari foliorū numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidā duo genera milacis. Alterū īmortalibus ꝓximū cōuallibus opoacis cādentem. Alterum comātibus acinoꝝ corymbis cōtra uenēa oīa efficacissimis in tm̄ ut

acinorum succo infantibus sepe stillato nulla postea uenena nocitura sint. Alterũ genus culta amare:& i iis gigni nullius effectus. Illam esse milacem priorem: cuius lignũ ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt repente per arbores geniculatã & ipsam. Folia eius leprã purgant: Semen aluum soluit acetabuli mẽsura in aquæ hemina aut aqua mulsa. Dat̃ ex eadẽ cã & decoctũ eius.

De harũdine:& papyro:& hebeno.& rhododendro:de rusen:& hydro:& canchry & sabina:& selagine:& samulo:& gũmi medicinis. Ca. XI.

h Arundinis genera.xxix.demonstrauimus nõ aliter euidẽtiore illa natura quã continuis iis uoluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & imposita filicis stirpem corpore extrahit. Item harũdinem filicis radix. Ex quo plura genera fecimus. Illa quæ in iudæa syriaq; nascitorum odorum unguentorumq; causa urinam mouet cum gramine aut apii semine decocta. Cit & menstrua admotu. Medetur conuulsis duobus obolis pota iocineri:renibus:hydropi: tussi etiam suffitu: magisq; cum resina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cum myrrha radix decocta. Excipitur & succus eius:fitq; elaterio similis. Efficacissima autem in omni harundin quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo cypria quæ donax uocatur cortice cinere alopecias emendat. Item putrescentia ulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur. Efficacius & contra ignes sacros: collectionesq; omnes. Vulgaris harundo extractoriam uim habet:& recens tusa:non in radice tantum. Multum enim & ipsam harundinem ualere tradunt. Medetur & luxatis:& spinæ doloribus radix in aceto illita Eadem recens trita & in uino pota uenerem concitat. Harundinum lanugo illita auribus obtundit auditum. Cognita res est in ægypto de harundine. Papyro præcipue utilitates cum inaruerit:ad laxandas siccandasq; fistulas:& intumescendo ad introitũ medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata inter caustica est. Cinis eius ex uino potus somnum facit. Ipsa ex aqua imposita callum sanat. Ne in ægypto quidem nascitur hebenus ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbes. Non omittetur tamen propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt. Lignoq; ad cotem trito cum passo caliginem discutit. Ex aqua uero & radice albugines oculorum. Item tussim pari modo dracunculi radicis cum adiecto melle. Hebenum medici & iter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos iuenit latinum. Rhododaphnen uocant aut nerium. Mirum folia eius quadrupedum uenenum esse. Homini uero contra serpentes præsidium:ruta addita & e uino pota. Pecus etiam & capræ si aquam biberint:in qua folia ea maduerint:mori dicuntur. Nec rhus latinum nomẽ habet:cum in usum pluribus modis ueniat. Nam & hærba ẽ siluestris. foliis myrti: cauliculisq; breuibus: quæ uenena & tineas pellit:& frutex excoriarius appellatur: subrutilius: cubitalis crassitudine digytalis. Cuius aridis foliis & malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa. Item cœliacos & sedis ulcera: aut quæ phagedenas uocant: trita cum melle & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomachice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illiniturq; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus quæ erythros appellatur frutex est:& huius fruticis semẽ uim habet astringendi refrigerãdiq;. Aspergit̃ ꝓ sale obsoniis. Aluos soluit: oẽsq; carnes cum silphio suauiores facit. Vlceribus medet̃ manãtibus cum melle. Asperitati linguæ percussis: liuidis: desquamatis eodẽ modo. Capitis ulcera ad cicatricẽ celerrime perducit:& fœminaꝝ abundantiã sistit cibo. Erythrodanus quã aliqui ereuthodanũ uocãt: nos rubiã: qua tingunt̃ lanæ:pellesq; ꝑficiũtur in medicina urinã ciet. Morbũ regium sanat ex aqua mulsa. Et lichenas ex aceto illita Et ischiadicos & palyticos ita ut bibẽtes lauentur quotridie. Radix semẽq; trahũt menses. Aluũ sistunt:& collectiões discutiũt. Cõtra serpẽtes rami cũ foliis ĩponunt̃. Folia & capillũ tigũt. Inuenio apud quosdã morbũ regiũ sanari hoc frutice: et si adalligatꝰ spec

tetũr tantum. Distat ab eo qui alison uocatur foliis tantum & ramis minoribus. Quippe nomẽ acepit q̃ a cane morsos rabiẽ sentire nõ patit̃ potus ex aceto adalligatusq;. Mirũq; e qđ addit̃: insaniã cõspecto eo omĩo frutice sanari. Tingentibus & radicula ramos præparat: quã struthion uocari diximus. a græcis. Medet̃ morbo regio ipsa decocta & ius potũ: itẽ pectoris uitiis. Vrinã ciet: aluũ soluit: & uuluas purgat. Quã ob rẽ aureũ poculũ medici uocant. Ea & ex melle ꝓdest magnifice ad tussim. Orthopnoe coclearis mẽsura. Cũ polẽta uero & aceto lepras tollit. Eadẽ cũ panace & capparis radice calculos frangit: pellitq;. Panos discutit cũ farina hordeacea uino decocta. Miscet̃ & malagmatis & collyriis claritatis cã. Ad sternutamẽta utilis inter pauca. Lyeni quoq; ac iocineri. Eadẽ pota denarii unius põdere ex mulsa aqua suspiriosos sanat. Sic & pleureticos: & oẽs lateris dolores. Apocyni semẽ ex aqua frutex ẽ: folio hederæ: moliere tñ & minus longis uiticulis: semĩe acuto: diuiso: graui lãuginoso odore. Cães & oẽs q̃drupedes necat ĩ cibo datũ. Est & rosmarinũ. Duo genera eius. Alteꝝ sterile: alteꝝ cui & caulis & semẽ resina ceũ: qđ cãchrys uocat̃. Foliis odor thuris. Radix uulnera sanat uiridis ĩposita & sedis ꝓcidentia cõdylomata hemorroidos. Succus & frutices & radicis morbũ regiũ: & ea quæ repurgãda sũt. Oculoꝝ aciẽ exacuit. Semẽ ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cũ uino & pipere. Mẽses adiuuat. Podagris illinit̃ cũ erinea farina. Purgat & lentigines: & quæ excalefaciẽda sũt: aut cũ sudor quærẽdus illitũ. Itẽ cõuulsis. Auget & lac in uino potũ. Itẽ radix. Ipsa hærba strumis cũ aceto illinit̃: ad tussim cũ melle prodest. Canchrys multa genera habet ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascit̃ si fricet̃: resinosa ẽ. Aduersat̃ uenenis & uenenatis: ꝑter anguibus. Sudorẽ mouet tormina discutit. Lactis ubertatẽ facit. Hærba sabina brathy appellata græcis duoꝝ generũ ẽ. Altera amaraci similis folio ẽ: altera cupresso. Qua ex re quidã creticã cupressũ dixerunt utilis in suffitus ꝓ thure assumit̃. In medicamẽtis uero duplicato pondere eosdẽ effect⁹ habere quos cynnamũ tradit̃. Collectiões minuit & nomas cõpescit. Illita ulcera purgat Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinit̃ igni sacro & carbũculis. Cũ mele & uĩo pota regio morbo medet̃. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradũt Similis hærbe huic sabnæ ẽ selago appellata. Legit̃ sine ferro dextra manu p tunicam: qua sinistra manu exuit̃ uelut furãte: candida ueste uestito pureq; lotis nudis pedibus sacro facta prius q̃ legat̃: pane uinoq;. Fert̃ ĩ mappa noua. Hãc cõtra omnẽ ꝑniciẽ habẽdã ꝓdidere druidæ galloꝝ: & cõtra oĩa oculoꝝ uitia fumũ eius ꝓdesse. Idẽ samolũ herbã nominauere nascẽte ĩ humidis. Et hãc sinistra manu legi a ieiunis cõtra morbos suum boũq;: nec respicere legentẽ. nec alibi q̃ in canali deponere: ibiq; conterere poturis. Gummi genere diximus. Ex iis maiores effectus melioris cuiusq; erunt. Dẽtibus inutiles sũt. Sanguinẽ coagulãt: & ideo reiciẽtibus sanguinẽ ꝓsunt: itẽ ambustis: arteriæ uitiis. Inutilẽ urinã ciunt: amaritudines hebetant astrictis cæterisq;. Ex amygdala amara ẽ spissandiq; uiribus efficatior. Habet excalfactorias uires. Præponũt̃ aũt prunoꝝ & cerasoꝝ ac uitiũ. Siccant illitæ & astringunt. Ex aceto uero infanciũ lichenas sanant: Prosunt & tussi ueteri: quattuor obolis in mixto potis. Credunt̃ & colorẽ gratiorẽ facere: ciborumq; appetentiam: & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & uulnerũ inutilitatibus maxime conueniunt.

De spina ægyptia: & spina alba: & acanto: & acatia. Ca. XII.

a B spina ægyptia spinæ arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitq; distillationes omnes: & sanguinis excreationes: mensiumq; abundãtiam: etiam nunc radice ualentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa: quam græci acanthon uocont minoribus multo foliis aculeatis per extremitates & harenosa lanugine obductis. Qua collecta etiam uestes quædam bombicinis similesfiunt ĩ oriẽte. Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur. Est acaciæ spina. Fit in ægy

pro alba nigraq; arbore: item uiridi: sed longe melior est prioribus. Fit & in gallatia tenerrima spinosior arbore. Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantũ & grano & foliculo. Colligit̃ autumno ante collectu nimio ualidius. Spissat̃ succus ex foliculis aqua cælesti pfusis: mox in pilatusis exprimit̃ origanis: tũc densatur in sole mortariis in pastilos. Fit ex foliis minus efficax. Ad coria pficienda semine ꝑ galla utunt̃. Folioꝝ succus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbat̃: Itẽ q ualde ruffus. Purpurea aut leucophea: & q̃ facillime diluit̃. Vis summa ad spissandũ refrigerandũq; est. Oculoꝝ medicamentis ante alias utiles. Lauant̃ in eos usus pastilli: ab aliis torrent̃: ab aliis capilli tingunt̃. Sanant ignẽ sacrum. Vlcera q̃ serpunt: & humida uitia corporis: collectiones articulos contusos: peruiones: ptergya. Abundantiã mensium fœminis sistunt: uuluã q; & sedem procidentem: item oculos: oris uitia & genitalium.

De uulgari spina & siluestri: & de syrisceptro: & de apendice spina: & pyracantho: & paliuro: aquifolia & taxo & rubis medicinæ. Ca. XIII

Vlgaris quoq; hæc spina: ex qua uenæ fulloniæ implẽt̃: radicis usus habetur
u Per hispanias quidem multi & inter odores & ad unguenta utunt̃ illa aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina siluestris in oriente (ut diximus) candida magnitudie arboris iustæ. Sed & frutex humilior atq; spinosus. In syria & rhodioꝝ insulis: quam alii syrisceptrũ: alii adiapsatheũ siue dipsacon siue diacheron uocant. Optimus q minime ferulaceus: rubeus: & in purpuram uergens detracto cortice: nascit̃ pluribus locis: sed non ubiq; odoratus. Quã uim haberet cælesti arquu in eum innixo: diximus. Sanat tetra oris ulcera: & ozenas: genitalia exulcerata: aut carbũculantia: itẽ rhagadia: inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinẽ reddẽtibus mẽdet̃ decoctum eius. Aluũ sistit cortex. Similia prestare siluestrẽ quoq; putant Spina est appendix appellata: quoniã baccæ puniceo colore in ea appendices uocant̃ Hæ crudæ p se & aridæ in uino decoctæ aluũ citant: ac tormina cõpescũt. Pyrachanti baccæ cõtra serpentiũ ictus bibunt̃. Paliuris quoq; spinæ genus est. Semẽ eius afri zuram uocant: contra scorpiones efficacissimũ: item calculosis & tussi. Folia astrictoriam uim habent. Radix discutit panos: collectiones: uomicas: urinas trahit pota. Decoctũ eius potũ in uino aluũ sistit. Serpentibus aduersat̃: radix præcipue datur in uino. Alioquin folia cõtusa addito sale articuloꝝ morbis ĩponunt. Prosũt baccæ purgationi fœminaꝝ: cæliacis: dysentericis: ac colericis. In uino potæ aluũ sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Vtilissima est & luxatis tumoribusq;. Aquifolia arbor ĩ domo aut uilla sata ueneficia arcet. Flore eius aquã glaciari Pythagoras tradit. Itemq; baculm ex ea factum in quoduis animal emissum ẽt si citra ceciderit defectu mittẽtis: ipsum p sese recubitu ꝑpius adlabi: tam præcipuã narurã inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantũ genuit natura: ideoq; ex eis mora bestiis uel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi: astringendi. Gingiuis: tonsilis: genitalibus accomodatissimi. Aduersant̃ serpentiũ sceleratissimis hemorhoidi & præsteri flos aut mora. Scorpionũ uulnera sine collectionũ periculo iũgũt. Vrinã ciũt. Caules eoꝝ tundũtur teneri: exprimiturq; succus mox sole cogitur ĩ crassiudinẽ mellis singulari remedio cõtra mala oris oculoꝝq; sanguinẽ excreantes: anginas: uuluas: sedes: cœliacos potus aut illitus. Oris qdẽ uitiis etiã folia cõmãducata ꝑsunt: & ulcerib⁹ manantibus: aut qbuscũq; in capite illinũtur cardiacis. Vel sic p se imponũtur a mãma sinistra. Itẽ stomachi dolorib⁹: oculisq; ꝓcedẽtib⁹. Instillat̃ succus eoꝝ & auribus. Sanat cõdylomata cũ rosaceo cærato. Calculoꝝ ue ex uino decoctũ uel præseraneũ remediũ ẽ. Item per se in cibo sumpti cymæ modo: aut decocti in uino austreo labantes dentes firmant. Aluum sistunt & profluuia sanguinis Dysentericis prosunt. Siccantũr in umbra ut cinis crematorum uuam reprimant. Folia quoque arefacta & contusa iumẽtoꝝ ulcerib⁹ utilia tradũtur. Mora q̃ ĩ iis nascũtur uel efficatiorẽ stomachicẽ præ

buere q̃ satiua morus. Eademq; compositione uel cũ hypocistide tantum & melle bibuntur in colera. & a cardiacis: & contra araneos. Inter medicamenta quæ stiptica uocãt: nihil efficatius rubi mora ferentis radice decocta in uio ad tertias partes: ut colluantur eo oris ulcera & sedis foueantur. Tantaq; uis est: ut spongiæ ipse lapidescant. Alterũ genus rubi est in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ similẽ præcipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda: quam proximo dicemus uolumine.

De cynobato & idæo rubo: & rhanno: & lycio: & sarcocolla: & oporice medicinæ. Ca. X IIII

Ynobaton quam alii cynospaton alii neruospaton uocãt folium habet uestigio hominis simile. Fert & uuam nigram: in cuius acino neruũ habet: unde c neruuspassus dicitur. Alia est cappari quam medici cynabaton appellauerũt. Huius tyrpsis ad remedia se lenis & inflationes: cõditus ex aceto mãditur. Neruus eius cum mastice chia cõmanducatus os purgat. Rubo℞ rosa alopecias cum axungia emẽdat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per menses colligit̃. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus: Itẽ cœliacis. Radix ad terrias decocta aluũ sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atq; genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus est: quoniam in ida non alias nascitur. Est aũt tenerior ac minor rarioribus calamis inocẽtioribusq; sub arbo℞ umbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisq; ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat quæ supradicta. Inter genera rubo℞ rhamnos appellatur a græcis cãdidior & fruticosior. Is floret ramos spargens rectis aculeis non ut cæteri aduncis: foliis maioribus. Alte℞ genus eius siluestre nigrius & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta i aqua fit medicamentum: quod uocatur lycium. Semen secundas trahit. Alterq; ille candidior astringit magis refrigerat. collectionibus & uulneribus accomodatior. Folia uero utriusq; & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præstantius e spina fieri tradũt: quam & pyxacathon chironiam uocant: quales in indiciis arboribus diximus: quoniã longe præstantissimum existimat̃ indicum. Coquuntur in aqua tusi rami: radicesq; summæ amaritudinis æreo uase fere per triduum. Ite℞q; exempto ligno donec mellis crasitudo fiat. Adulceratur amaris succiis: etiã amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidẽ oculo℞ medicamẽtis additur. Reliquo succo faciem purgat: & psora sanat: erosos angulos oculo℞: ueteresq; fluctiones: aures purulẽtas: tõsillas: gingiuas: tussim: sanguinis execrationes fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat: illitũ rhagadas genitalium uulcera. Attritus ulcera recẽtia & serpentia ac putrescẽtia. In naribus clauos: suppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluuia. Indici diferentia glebis extrisecus nigris intus ruffis: cum fregeris: cito nigrescentibus. Astrigit uehementer cum amaritudine. Ad eadẽ omnia utilis est: sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam & spinæ lachrymam putent pollini thuris similem cũ quadã acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluctiones. Illinitur infantibus maxime. Vetustate & hæc maxie nigrescit. Melior quo cãdidior. Vnum etiãnum arbo℞ medicinis debetur nobile mediamentum. quod oporicem uocant. Fit ad dysentericos stomachiq; uitia in congio musti albi lento uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus: puniceis totidem: sorbo℞ sextario & pari mensura eius quod rhum syriacon uocant: croci semũtia. Coquitur usq; ad crassitudinem mellis. His subnectemus ea quæ græci cõicationem nominum in ambiguo fecere an ne arbo℞ essent.

De chamedrye & camedaphne: & camelea: & camescice. & camecisso: & chameleuce: chamecypisso: & ampeloprasо: & stachye: & clinopodio: & centunculo: & clematide ægyptia medicinæ. Ca. X V.

24

c Hmaedrys hærba est:quæ latine trixago dicitur. Aliqui eam chameropen: alii teucriã appellauere. Folia habet magnitudine mentæ:colore & diuisura quercus. Alii serratam:& ab ea serrã inuentã esse dixere:flore pene purpureo. Capitẽ prægnans succo. In petrosis aduersus serpentium uenena potu illituq; efficacissima. Itẽ stomacho tussi ue tustæ pituitæ in gula coherescenti:ruptis:cõuulsis:lateris doloribus Lyenem cõsumit. Vrinam & menses cit. Ob id incipientibus hydropicis efficax:manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad tertias. Faciunt & ex ea pastillos terẽtes eam ex aqua ad supradicta. Sanat & uomicas & uetera ulcera uel sordida cũ melle. Fit & uinũ ex ea pectoris uitiis. Folioꝝ succus cũ oleo caliginẽ oculoꝝ discutit. Ad splenẽ ex aceto sumitur. Excalfacit perunctiones. Chamedaphne unico ramulo est cubitali fere:folio tenui lauri similitudine. Semen rubens admixtum foliis illitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat. Ad tormina cum uino bibitur. Menses succus eius & urinam cit potu:partusq; difficiles in lana appositus. Chamelea similitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem ei mora odorata:in petrosis nascens palmi altitudine non excedens. Aluum purgat:detrahit pituitam bilemq; foliis in duabus partibus absinthii decoctis. succoq; eo cum melle poto. Foliis impositis & ulcera purgantur. Aiunt siquis ante solis ortum capiat:dicatque ad albugines oculorum se capere:adaligata discuti id uitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse. Chamesice lentis folia habet nihil se attollentia:in aridis petrosisq; nascens. Claritati oculorũ & contra suffusiones utilissima:& cicatrices caligines muriculas nubeculas in uino cocta:iuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamecissos spicata est tritici modo ramulis qnis fere foliosa:cum. floret existimari potest alba uiola radice tenui. Cuius bibunt schiadici folia tribus obolis:in uini cyathi duobus septem diebus admodum amara potione. Chamaleucen apud nos farranum siue farfugium uocant. Nascitur secus fluuios: folio populi:sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi atq; is nidor per infundibilium inbibitur in uetere tussi. Chamepeuce laricis foliis similis lumborum & spinæ doloribus propitia est. Chamecyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionũq; pollet. Ampeloprason in uinetis nascitur:foliis porri: ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses cit:eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumq;. Datur & a partu mulieribus:& contra canis morsũ Ea quoq; quæ stachys uocatur:porri similitudinem habet:longioribus foliis pluribusq; & odoris iucundi:colorisq; in luteum inclinari. Pellit menstrua. Clinopodion:quod alii clinopicton:alii zopyrocheron:alii encimoides appellant:serpillo similem: surculosam palmi altitudine. Nascitur in petrosis:orbiculato foliorum ambitu:spetiem lectipedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta stranguria:serpentium ictus:item decocti succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem:sed minus claras:nobilibus insequẽtia uolumina dilatis. Itali centũculum uocant rostratis foliis ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis:græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendaꝫ aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelite:aut aquæ calidæ cyathis quinque denarii unius pondere. Sic & ad secundas mulierum efficax. Sed græci clamatidas & alias habent:unam quam aliqui echiten uocant: alii laginem:nõnulli tenuem scamoniam:& pedales foliosos:non dissimiles scamoneæ ramos habet:nisi ꝙ nigriora minoraq; sunt folia. Inuenitur in uineis aruisq;. Estur usu ut olus cum oleo & sale Aluum cit. Eadem a dysentericis cum lini semine in uino austero sorbetẽ: Folia epiphoris imponuntur cum polenta:supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem pducunt:deide axungia adiecta percurant:itẽ hemorrhoidas cũ oleo uiridi. Phthisicos iuuãt cũ melle. Lactis quoq; ubertatẽ faciũt in cibi sumpta. Et infantibus illita capillũ alunt. Ex aceto dentiũ dolores sedãt. Venerẽ stimulãt. Est & alia clematis ægyptia

cognomine:quæ ab aliis daphnoides:ab aliis polygonoides uocat̃ folio lauri lõgo:tẽuiq; aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hãc maxĩe gignit

De aron:& dracunculo:& dracontio:& eri:& millefolio:& herba eiusdẽ nominis:& pseudouunio:& myrrthi:& onobryche medicinæ. Ca. XVI.

St & aron:& de qua inter bulbos diximus magnæ cum dracuntio litis. Quidã enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit dracuntium siluestrẽ arũ pronuntiando. Aliqui radicem aron appellauerunt:caulem uero dracuntium:in totũ alium. Si modo hic est:qui uocatur apod nos dracũculus. Nanq; arõs radicem nigram ĩ latitudinem rotũdã habet:multo quoq; maiorem:& qua manus impleatur. Dracũculus subrutilam & draconis conuoluti modo:unde ei & nomen. Quin & ipsi græci ĩmẽsam posuere differentiam. Semen dracunculi feruens mordaxq; tradendo:tantumq; in esse ei uirus ut olfatum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere:primũ in cibis fœminarum præferentes quoniam mas dulcior esset:& in coquendo lentior:pectorisq; uitia purgaret. Aridum impositione inspersum aut eligmate: urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum stomacho interraneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum. Ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte:ut decoctum biberetur. Epihoris elixum imposuere:item sugillatis tonsillis. Ex oleo hemorrohoidũ uitio infundere:lentigines ex melle illinentes. Laudabit Cleophantus & proantidoto contra uenena pleureticis:peripneumonicis quoq; & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori Dieuches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtum ĩ pane cocto dedit Diodotus phthisicis e melle eligmate & pulmonis uitiis:ossibus etiã fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circunlitum. Succus radicis eius cũ melle attico oculorum caligines:ac stomachi uitia discutit:tussim decocti ius cũ melle. Vlcera omnium generum siue phagedenæ sint:siue carcinomata: siue serpant:siue polypi in naribus:succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniũt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosũt. Item articulis podagricis cum sale recentia uel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit ad menses trahẽdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiũt. Eadẽ potio si a partu nõ purgantur:& secunda trahit. Hippocrates & radicem ipsã apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarẽ esse in cibis. Brietatem discutis. Serpẽtes nidore cum crematur priuatimq; aspides fugat aut inebriat:ita ut torpentes inueniãtur. Perũctos quoq; areo aut laureo oleo fugiunt. Ideo & cõtra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In foliis ari caseus optime seruari traditur. Dracũculus quẽ dixi hordeo maturescentes effoditur luna crescente. Omnino habentẽ serpentes fugiunt. Ideo percussis pdesse in potu aiunt maiorem ut & menses:si ferro nõ attingatur:sistat. Succus eius & auriũ dolori prodest. Id aũt quod græci draconcion uocant triplici effigie mihi demonstratum est foliis betæ:nõ sine thyrso:flore purpureo. Hoc est simile aro. Alii radice longa ueluti signata articulosaq; mõstrauere tribus omnino cauliculis. Folia eius ex aceto decoqui cõtra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore q̃ corn⁹ radice harundinea:totidem ut affirmabant geniculata nodis:quot habere annos totidẽ esse folia. Hi ea ex uino uel aqua cõtra serpentes dabant. Est & eris quæ in eadẽ ægypto nascitur similis aro:minor tantũ minoribusq; foliis:& utiq; radice:quæ tamẽ oliuæ grãdis magnitudinẽ implet. Alba geminũ caulem:altera unum tantũ emittens. Medetur utraq; ulceribus manantibus:itẽ cõbustis ac fistulis. Collyrio immixta & nomas sistũt decoctaq; in aqua & postea tritarũ rosaceo addito. Sed unum miraculũ ingens:cõtacto genitali cuiusq; fœminini sextus animal in perniciẽ agi. Myriophylon qd nostri millefolium uocant caulis est tenere. Similis est fœniculo plurimis foliis:unde & nomen accepit. Nascit̃ in palustribus:magnifici usus ad uulnera. Cũ aceto bibit̃ ad difficultates

urinæ & uesicæ: & suspiria præcipitatisq; ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat hærbã ĩ pratis tenuem: a lateribus capillamenti mõ foliosã: eximii usus ad uulnera: boum neruos abscissos uomere solidari ea: rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pseudouunion napi folia habet: fruticans palmi altitudīe laudatissima in creta. Contra tormina atq; stranguriam: laterum præcordiorumq; dolores bibũtur rami eiusquinis cyathis e niue. Myrrhis quam alii myrrhizam alii myrrhã uocant simillima est cicutæ. Caule foliisq; & flore minor tantũ & exilior: cibo nõ insuauis: cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoq; eandẽ potam in pestilentia salutarẽ esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatẽ cibi facit: Vlcera in facie aut capite succus eius ĩ aq̃ triduo maceratæ sanat. Onobrychis folia habet lẽtis lõgiora paulo: florẽ rubentẽ: radicẽ exiguã & gracilẽ. Nascit̃ circa fontes. Siccata in farinæ modũ & ĩspsa uino albo strãgurias finit. Aluũ sistit. Succus eius punctis cũ oleo sudores mouet.

De coriacesia: & callicia: & menaide: & aliis. xxiii. & medicinis eaꝝ quas qdã magicas esse dicũt: & de cõsidia: & de aprossi: & recidiuis morboꝝ. Ca. XVII.

N promisso hærbarum mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt. Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atque Democritus consectari magos. Coriacesiam & calliciam Pythagoras qua aquã glaciari tradit: & quarum mentionem apud alios non reperio: nec apud eum alia đ his Idem menaidem appellat & nomine alio corinthadem: cuius decocto in aqua succo ꝓtinus sanari ictus serpentium si foueantur dicit. Eundẽq; effusum in hærba qui uestigio contigerint: aut forte respersi fuerint insanabiles perire: monstrifica prorsus natura ueneni præterq̃ contra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur hærba: cuius radix elonginquo concipiat ignes ut naptha: de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit. Si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi: quãuis sanatos admonitionem eorum sentire quotiens florere eam contigerit: & frumentum: & cicutam: & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen eius a quibusdam Cleemporo medico ascribi. Pythagoræ uero esse pertinax fama antiquitasq; uendicant. Et id ipsum auctoritatem uoluminibus affert: si quis alius curæ suæ opus illo uiro dignũ iudicauerit. Quod fecisse scimus Cleemporum: cum & alia suo ex nomine ederet quis credet? Democriti certe chirocineta esse constat. At in iis ille post pythagoram magorũ studiosissimus quanto portentosiora tradit? Aglaopotin hærbam quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen: in marmoribus arabiæ nascentem persico latere. Qua de causa & marmaritiden uocari. Magos utique ea uti: cum uelint deos euocare. Achemenidon colore est electri sine folio nascens ĩ tardastilis indiæ. Cuius radix in pastillos digesta in dieq; pota in uino noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophoruadẽ appellat: quoniã equæ præcipue caueant eam. Theombrotion. xx. schœnis a Choaspe nasci pauonis picturis similem odore eximio. Hanc autem a regibus spersarum comedi aut bibi contra omnia corporũ incõmoda: stabilitatemq; mentis & iusticiæ uocari. Eandem deniq; sem noĩa potentiæ maiestate appellari. Aliam deinde abamãtidem armeniæ cappadociæq; alumnam. Ac admota leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse ꝙ conteri nequeat. Arianidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cum sol ĩ leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Theriocarna in cappadocia & miscia nascente. omnes feras torpescere: nec nisi hyenæ urinæ aspersu recreari. Ethiopida in meroe nasci. Ob id & meroidem appellari: folio lactucæ: hydropicis utilissimam e mulso potam. Ophiusam in elephantine eiusdem æthiopiæ liuidam: difficilemq; aspectu: qua pota terrorem minasq; serpentium obseruari: ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalassæglen indum amnem inueniri: quæ ob id nomīe alio potamautis appellat̃. Hac pota lymphari homines

obseruantibus miraculis. Theangelida in libano syrie dicteo cretæ montibus & babylone & fusis persidis nasci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa borysthenem. Hæc si bibať cum mirrha & uino: uarias obseruari spés: ridendiq; finé nõ fieri in potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle í uino palmeo. Syssitieterida a cõuictu in perside nominari: quoniá hilarentur illa eadem ꝑtomedia: qua primatũ apud reges optineant. Casignetem: quoniá secum ipsa nascatur: nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysio nymphadem: quoniam uino mire cõueniat. Heliathen uocant in themisyriaca regione & ciliciæ montibus maritinis: folio myrti. Hac cum adipe leonío decocta addito croco & palmeo uino perungi magos & persarum rege. : ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandé heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem uocatur ad liberos generandos pulchros bonosq;. Non herba: sed cõpositio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle myrrhe croco uino palmeo: postea admixto theonbrotio & lacte bibere generatur os iubet: & a conceptu puerperas partum nutrientes ita fieri excellẽtes animo & forma: atq; bonos. Harũ omnium magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam eschynomené: quoniam apropiquãte manu folia contraheret. Aliam crocidem: cuius tactu phalangia morerẽtur. Crateias oenotheridé: cuius aspersu e uino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampseroté celeber arte grammatica paulo ante cuius omnino tactu redirent amores uel cũ odio depositá Et abũde sit hactẽus attigisse ísignia magoꝝ í his herbis: alio ꝗ his aptiore dicturi? loco

De eriphia & lanaria & stracioti medicinæ Ca. XVIII

Riphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in habena habet sursum deorsũq; decurentem cum sono hedi: unde & nomé accepit. Hac ad uocem mihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiuniis data: lactis abundantiam facit. Eq; nota lactoris uulgo est plena lactis: qđ degustatum uomitiones concitat. Eãdem hanc aliqui esse dicunt: & alii similem illi: quam militarem uocant: quoniam uulnus ferro factũ nullũ nõ intra dies quinq; sanat ex oleo íposita. Celebrať aũt & a græcis straciotes. Est & ea í egypto tantũ: & inundatiõe nili nasciť aizoo similis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera sanat ex aceto illita: ité ignes sacros ac suppurationes. Sanguiné quoq; qui defluit a renibus pota cũ thure masculo mirifice sistit.

De herba q̃ nasciť in capite statuæ: & de herba de fluminibus: & herba ligua & cribro & fimetis: & rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nedia: & philanthropo & canaria lappa: & tordyle. & de grãine: & dactylo & fæno græco medcíæ. Ca. XIX.

Erba in capite statuæ nata collectaq; alicuius in uestis pãno: & alligata í lino ruffo capitis doloré confestim sedare traditur. Herba quecũq; e riuis aut fluminibus ante solis ortũ collecta: ut nemo colligenté uideat: contta tertianas adalligata leuo brachio. ita ut æger quid sit illud ignoret: tertianas arcere tradiť. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cũ adipe suis: adiiciunt ut nigra sit & sterilis: alopetias emendat unguentũ in sole. Cribro in limite abiecto: herbæ ítus extantes decerptæ: adalligatæq; grauidis: ptus accelerant: Herba quæ gignitur supra fimeta ruris: contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quá acnes uriná fundunt euulsa ne ferro attingatur: luxatis celerrime medeť. Rumbotinum arboré demonstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc uiduam uite nasciť herba: quam galli rhodoram uocant: caulem habet uirge ficulneæ modo geniculatũ folia urtice í medio exalbida: eadem ꝓcedente tempore tota rubentia: floré argẽteum: præcipua cõtra tumores feruoresq; & collectiones. Cum axũgia uero ueteri tusa: ita ut ferro non attingatur: qui punctus est: si despuat ad suam dexterá ter: efficacius remediũ esse aiunt si tres quoq; trium nationum homines perungant dextorsus. Herba impia uocatur incana. toris maris aspectu thysi modo uestita atq; capitata. Inde alii ramuli assurgunt sua cappitella gerentes: ob id impiam appellauere. quoniá liberi super parenté excellãt.

Alii potius ita appellatam : quod nullum animal eam attingat: existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet: precipuo aduersus anginas succo lacte & uino admixto: mirumq; tradit: nunq̃ ab eo morbo tẽtari qui gustauerint. Itaq; & suibus dari: quæq; medicamẽtum id noluerit haurire: eo modo interire. Sunt qui & in auium nidis ileri aliquid ex ea putẽt: atq; ita nõ strãgulari pullos auidius deuorãtes. Veneris pectinem appelant a similitudie pectinum. Cuius radix cum malua tusa oĩa corpori ĩfixa extrahit. Veternosa curat: quæ exedũ uocat̃. Nodia herba coriarioꝝ officinis ẽt illaris est: aliis ue. Nomas curat. Efficacissimamq; aduersus scorpiões eẽ potã ĩ uino aut posca repio. Philantropõ herbam græci appellnat nasutẽ: quõiam uestibus adherescat. Ex hac corona ĩposita capitis dolores sedantur. Nã quæ canaria appellat̃ lappa cũ plãtagĩe & millefolio trita ex uino carcinomata sanat: ternis diebus soluta. Medet̃ & suis hæc effossa sine ferro: & addita ĩ colluuiẽ poturis uel ex lacte & uino. Quidã adiiciunt & fodientẽ dicere oportere: hæc est herba argemon: quam Minerua repit suibus is remedium: quod illa gustauerint. Tordylen alii mensilis esse dixerunt. Alii hærbam per sequam & syreon uocauerunt. Neq; aliud de ea proditũ inuenio quã in montibus nasci. Combustam potu ciere mẽses: & pectoris excreationes. Efficacior ẽ ẽt nũc radice: Succo eius ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicẽ eius & ĩ malagmata. Gramẽ ipsũ ẽ inter hærbas uulgatissimum. Geniculatis serpit internodiis: crebroq; ab iis & ex cacumine nouas radices spargit: Folia eius ĩ reliquo orbe in exilitatẽ fastigiant̃. In pnaso tantum hederacea specie dẽsius q̃ usq̃ fruticãte: flore odorato candidoq;. Iumẽtis hærba nõ alia gratior siue uiridis siue ĩ feno siccata. Tũdit̃ aspsa aqua. Succũ quoq; eius ĩ pnaso excipi tradunt propter ubertatẽ. Dulcis. n. hĩc ẽ. In uicẽ eius in reliqua parte terraꝝ succedit decoctũ ad uulnerã cõglutiãnda: quod & ipsa hærba tusa præstat. Tueturq; & ab inflãmationibus placat. Decocto adiicit̃ uinum ac mel: ab aliquibus & thuris & pipis myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dẽtiũ dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medet̃ & urinæ difficultatibus. Vlceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen uehemẽtius urinã ĩpellit. Aluũ uomitiõesq; sistit. Priuatim aũt draconũ morsibus auxiliat̃. Sunt qui gẽicula. xi. uel unus uel e duabus tribus ue hærbis ad hũc articuloꝝ numerum inuolui lana nigra succida iubeant ad remedia strumæ panoꝝ ue. Ieiunũ debere esse qui colligat. Ita ire I domum absentis cui medeatur: superuenientiq; ter dicere ieiuno ieiunũ medicamẽtum dare. Atq; ita adalligare: triduoq; id facere. Quod e graminum genere septẽ internodia habet: efficassime capiti cõtra dolores adalligat̃. Quidã propter uesicæ cruciatus decoctũ ex uĩo gramẽ ad dimidias e balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramẽ uocant trium generꝝ cũ in cacumine aculei sint plurimum: quod illi dactylon uocant: hos conuolutos naribus igserunt: extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero quod est aizoo simile ad parony chia & pterygia unguium: & cum caro unguibus excreuerit utuntur cum axungia. Ideo dactylon appellãtes quia digytis medeatur. Tertium genus dactyli sed tenuis nascitur in parietibus aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramẽ capiti circũdatum sanguinis e naribus fluctiones sistit. Camelos ãt necare tradit̃ ĩ babylonis regione id quo iuxta uias nascitur. Nec fenogræco mior auctoritas: quod telin uocant: talii carphos. Aliqui buceras: alii egoceras: quoniã corniculis semẽ est simile: nos siliciã: quod quomõ sereretur suo loco diximus. Vis eius siccare: mollire: dissoluere. Succus decocti fœminaꝝ pluribus malis subuenit: siue duritia siue tumor: siue cõtractio sit uulue: fouentur: insidunt: infusum quoq; prodest. Fursures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & ĩpositum medetur: item ex aceto. Sic iocineri decoctũ. Diocles difficile pientibus semẽ eius dedit acetabuli mẽsura tritum ĩ nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere: ut qui biberint in calida lauentur. Et in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum pro summo auxilio.

Farinam fœnocræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cõtra uuluæ cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo uentri. Lepras lentigines sulphuris pari portione mixta farina curauit nitro ante præparata cute sæpius die illinens: pungiq; præcipiens. Theodorus fœnogræco miscuit quartam ptem purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnogræci semẽ acetabuli dimidia mensura cũ sapæ & aquæ nouẽ cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitat̃ quin decoctũ eius utilissimum sit uuluis interaneisq; exulceratis: sicuti semẽ articulis atq; præcordiis. Si uero cũ malua decoquat̃: postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisq; laudat̃. Quippe cum uapore quoq; decocti plurimũ prosit. Alarũq; etiam grauiolẽtiam decoctũ fœnogræci semen emẽdat. Farina prurigines capitis furfuresq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autẽ decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano potidi: podagræ: chiragræ: articulis: carnibusq; quæ recedunt ab ossibus. Aceto uero subacta luxatis. Illinitur & lyeni decocta in aceto & melle tantũ. Carcinomata subacta ex uino purgat. Mox addito melle psanat. Summit̃ & sorbitio e farina ad pectus exulceratum longamq; tussim. Diu decoquitur: donec amaritudo desinat. Postea mel additur Nunc ipsa claritas hærbarum dicetur.

CAI PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXV.

PROHEMIVM.

Natura Hærbarum Sponte Nascentium. Ca. I.

i PSA quæ nunc dicetur hærbarum claritas medicinæ tantum gratia gignente eas tellure: in admirationẽ curæ priscorũ diligentiæq; animũ agit. Nihil ergo intentatũ in exptumq; illis fuit. Nihil deinde occultatũ quod nõ prodesse posteris uellent. At nos elaborata iis abscondere ac supprimere cupimus. & fraudare uitã etiam alienis bonis. Ita certe recondunt qui pauca aliqua nouere: in uidentes aliis: & neminẽ dolore in auctoritatẽ scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis ac adiuuanda uita mores absunt. Summumq; opus nigeniorũ diu in hoc fuit: ut intra unumquẽq; recte facta ueterũ perirẽt Ad hercule singula quosdam inuenta deorum numero addidere: omniumq; uitã clariorem fecere cognominibus herbarũ tam benigne gratiã memoria referente. Nõ æque hæc cura eorum mira essent in iis quæ satu bladiuntur: aut cibo inuitant sed culmia quoq; montium inuia & solitudines abditas omnisq; terræ fibras scrutati inuenere: quid quæq; radix polleret: ad quos usus herbarum folia pertineret: etiam quadrupedũ pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarum scripserint: & quando ad romanos noticia eaꝝ peruenerit: & qui primi grecorum de his composuerint: & de herbarum ĩuentione: & antiqua medicina: & quare minus exerceantur earum remedia: & de cynorhodo: & de dracunlo medicinæ. Ca. II.

m Inus hoc quam par erat: nostri celebrauere omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusq; & diu solus idem ille. M. Cato omnium bonarum artium magister paucis dumtaxat atigit. Bonum etiam medicamina non omissa post eum unus illustrum tentauit. C. Valgius ruditione spectatus: in perfecto uolumine ad Diuum Augustum: inchoata etiam præfatione religiosa: ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud nos: quod equidem inueni: Pompeius Leneus Magni Pompeii libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Namq; Mithridates maximus sua ætate regum: quem debellauit Pompeius: omniũ ante se genitorũ

125

diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterq̃ fama intelligitur. Vni ei excogitatum quottidie uenenũ bibere præsumptis remediis: ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti. ex quibus unũ ẽt nomẽ eius retinet. Illius inuentum autumãt sanguinẽ põticorũ miscere antidotis: quoniã ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medẽdi arte clari: uolumĩa cõposita extãt: cũ sollicitatus ex urbe Roma præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridatẽ. xxii. linguis locutum certum est. Hæc de subiectis gẽtibus ullum hominẽ p interpretem appellatum ab eo ãnis. lvi. quibus regnauit. Is ergo ĩ reliqua ĩgenii magnitudĩe medicĩe peculiariter curiosus ab homnibus subiectis: qui fuere pars magna terrarũ: singula exquirens. scrinium cõmentationum harũ & exẽplaria effectusq; ĩ archãis suis reliquit. Põpeius ãt omni regia præda potitus: transferre ea sermõe nostro libertum suum Leneum grammaticæ artis doctissimum iussit. Vitæq; ita ꝓfuit nõ minus qua re. pu. uictoria illa. Præter hos græci auctores medicĩæ ꝓdidere quos suis locis diximus. Ex iis crateias. Dionysius. Metrodorus ratiõe blandissima: sed qua nihil pene aliud quam rei difficultas intelligat̃. Pinxere nãq; effigies hærbarũ: atq; subscripsere effectus. Verũ & pictura fallax est ex coloribus tã numerosis præsertim in emulatione naturæ multumque degenerat transcribentium sors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi: cum quadrupartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie qui dẽ indicata & nudis quidem plærũq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebat̃ potestates uimq; demõstrare querere uolẽtibus. Nec est difficile cognitũ. Nobis certe exceptis admodum paucis cõtigit reliquas cõtẽplari sciẽtia Antonii Castoris: cui summa auctoritas erat ĩ ea arte nostro æuo. uisẽdo hortulo eius: ĩ quo plurimas alebat: cẽtesimũ ætatis annum excedẽs nullum dorporis malum exptus ac ne œtate quidem memoria aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis ãtiquitas reperiet ĩuẽt. alãpridẽ ratio ẽ prænuntiãs horas nõ mõ dies ac noctes solis lunæq; defectum. Durat tamẽ tradita ꝑsuasio ĩ magna pte uulgi ueneficiis & herbis id cogi. In eo nãq; sciẽtia fœmĩarũ præualere: Certe quid nõ repleuere fabulis colchis Medea: aliæq;. In primisq; italica circe diis ẽt ad scripta? unde arbitror natum ut Aescylus e uetustissimis in poetica re refertã italiã hærbarũ potẽtia proderet. Multiq; circeios agros ubi habitauit illa: in magno argumẽto etiãnum durante in marsis a folio eius orta gente: quos esse domitores serpentium cõstat. Homerus quidẽ primus doctrinarũ & antiquitatis parẽs multus alias in admiratione Circes gloriã hærbarũ ægypto tribuit: tũ ẽt cũ rigaret̃ ægyptus illa nõ aũt esset postea fluminis limo inuecta. Hærbas certe ægyptias ab regis uxore traditas suæ. Helenæ plurimas narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionẽ tristitiæ ueniamq; afferẽs: & ab Helena utiq; oĩbus mortalibus propinandũ. Primus aũt omniũ: quos memoria nouit. Orpheus de iis hærbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Museus & Hesiodus polion hærbã in quãtum mirati sunt: diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones cõmendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat: quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earũ effectu composuit: Apollini: Aesculapioq;: & in totum diis ĩmortalibus inuentione & origine assignata. Cõposuit & Democritus: ambo pagratis ꝑsidis arabiæ æthiopiæ ægyptiq;, magis. Adeoq; adhæc attõita antiquitas fuit: ut affirmaret ẽt incredibilia dictu Xanthus hystoriarũ auctor in prima earũ tradidit occisum dracõis catulum reuocatum ad uitã a parente herba: quã balin nominãt. Eademq; tillonẽ quẽ draco occiderat: restitutum saluti. Et Iuba in arabia herba reuocatum ad uitã hominẽ tradit. Dixit Democritus: credidit Theophrastus esse herbã: cuius contactu illatæ ab alite: quam rettulimus: exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiã si fide carent: admirationẽ tamẽ implẽt: coguntq; cõfiteri multum esse: qđ uero supersit. Inde & plærosq; uideo existimare: nihil nõ herbarũ ui effici posse. Sed plurimarum uires esse incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus

in medicina: a quo ferũt dictum quasdã etiam fortassis cacitas prodesse. Obseruatum certe ẽ iflamari uulnera ac morbos supuentu eoꝝ q pedibus iter cõfecerint. Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat ĩ græciæ linguas. Sed quare nũc nõ plures nosũt causæ? nisi qđ eas agrestes litteraꝝ ignari experiũtur: utpote qui soli ĩter illas uiuant. Præterea securitas quærẽdi obuia medicoꝝ turba. Multis etiã inuẽtis nõia desũt sicut illi quã rettulimus ĩ frugũ cura: scimusq; defossã ĩ ãgulis segetis præstare ne quã uis ĩtret. Turpissima cã raritatis: qđ etiã qui sciũt: demõstrare nolũt: tanq̃ ipsis piturũ sit qđ tradiderint aliis. Accedit rõ inuẽtionis anceps. Quippe etiã ĩ repertis: alias in uenit casus: alias (ut uere dixeri) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus: pauorẽ aquæ: potusq; omĩs afferẽs odiũ. Nuper cuiusdã militantis ĩ prætorio mater uidit in quiete radicẽ siluestris rosæ: quã cynorhodõ uocant: quamq; blanditã sibi aspectu pridie ĩ fruteto mitteret folio bibẽdam in lacte. In lusitania res gerebat̃ hispaniæ ꝓxima pte. Casuq; accidit: ut milite a morsu canis incipiẽte aquas expauescere supueniret epistola orantis: ut pareret religiõi: Seruatusq; ẽ insperato: Et postea q̃squis auxiliũ simile tẽtauit. Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat spõgiolæ quæ in mediis spinis eius nascit̃ cinere cũmelle alopecias capitis expleri. In eadẽ ꝓuincia cognoui ĩ agro hospitis nup ibi reptũ dracũculũ apellatũ caulẽ pollicali crassitudĩe uersicolo ribꝫ uiperaꝝ maculis: quã ferebant cõtra oĩum morsus eẽ remediũ: Alius ẽ quẽ nos in priori uolũine eiusdẽ nõis diximus: sed huic alia figura. Aliđq; miraculũ exeũtis e terra ad primas serpẽtiũ uernatiões bipedali fere altitudine rursusq; cũ iisdẽ in terrã se cõdẽtis: nec omĩo occultata eo apparet serpẽs: uel hoc p se satis officioso naturæ munere: si tantum præmoneret: tempusq; formidinis demonstraret.

De quodã pestifero fõte germaniæ: & de britãnia: & maximis morborũ dolorib9. Ca. III

Ec bestiaꝝ solũ ad nocẽdũ scelera sũt: sed interim aquaꝝ quoq; ac locoꝝ. In germania trans rhenũ castris a Germãico Cæsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus qua pota intra bieniũ dentes deciderẽt. Cõpagesq; quæ in genibus soluerent̃. Stomachacẽ medici uocabant & sceletorben. Ei malo repta auxilio ẽ hærba: quæ uocat̃ britannica nõ neruis mõ & oris malis salutaris: sed cõtra anginas quoq; & ꝯtra serpẽtes. Folia habet oblõga nigrã: iracõdẽ nigrã. Succus eius exprimit̃ & ex radice. Florẽ uibões uocã. qui collectus priusq̃ tõitrua audiant: & deuoratus securos ĩ totũ reddit. Fida ĩ qua castra erãt nostris mõstrauere illã. Miror quidẽ q̃ nominis eẽt cã: nisi forte cõfini oceano britãniæ ueluti propinq; dicauere. Non. n. inde appellatã eã quoniã ibi plurima nasceret̃ certũ ẽ. Etiã tũ britannia libera fuit quidem. Nec hic quodã ambitus nõibus suis eas adoptandi: ut docebimus fecisse reges: ut res tanta debeat̃: hærbã inuenire: uitã iuuare nõ fortassis credet aliquis: cũ hæc nostra friuola quoq; exstiment̃: adeo deliciis sordẽt ẽt quæ ad salutẽ ptinẽt. Auctores tñ quaꝝ ĩueniũtur in primis celebrare par ẽ: effectu eaꝝ digesto in genera morboꝝ. Qua qdẽ in reputatiõe misereri sortis hũanæ subit: & præter fortuita casusq; & nõia q̃ hoĩs hora excogitat ad milia morborũ singulis mortalibus timẽda. Qui grauissimi ex iis sint discernere stultitia prope uideri põt: cũ suus cuiq; ad præsẽs quisq; atrocissimus uideat̃. Et de hoc tñ iudicauere aui expimẽto asprimos cruciatus eẽ calculorũ a stillicidio uesicæ. Proximũ stomachi tertiũ eorũ qui ĩ capite doleant. Nõ ob aliud fere morte cõcita græcis: & noxias hærbas demõstratas miror equidẽ. Nec uenenorũ tantũ: quoniam ea cõditio uitæ ẽ: ut mori plerũq; ẽt optimi portus sit. tradatq; Varro Seruiũ Clodiũ equitem romanũ magnitudine doloris in podraga coactũ ueneo crura punxisse &: postea caruisse sensu omĩ æque q̃ dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia mõstrandi qua mẽtes soluerent̃? Partus eliderent̃: multaq; similia: Ergo nec abortiua dico. Ac ne amatoria quidẽ memoro. Lucullũ impatorẽ clarissimũ amatorio piisse. Nec alia magica portẽta: nisi ubi cauẽda sũt aut coarguẽda in primis fide eorũ damnata. Satis oparã fuit

abundacq; per præstitum uitæ salutares dixisse ac postea inuenta

De moly:& dodecatheo:& pæonia uel pétorobo uel glycilide:& panaca uel ascle pio:& heracleo panace:chironio:& panace centaureo:uel pharnaceo : & heracleo: side rio:& hyosciamo:uel apollinari siue altercangeno. Ca. IIII.

Audatissima hærbaꝝ est Homero teste quá uocari ab diis putant moly. Ast in uentioné eius Mercurio assignat. Contraq; súma ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa pheneū & in cyllene archadiæ tradūt. Specie illa Homerica ra dice rotunda nigraq;:magnitudine cepæ folio scyllæ:effodi aūt difficulter. Græci auc tores ffore eius:luteum pinxere:cum Homerus candidū scripserit. Inueni e peritis hær baꝝ medicis qui & in italia nasci eá diceret:afferriq; campania nihil aliquot diebus effo sam inter difficultates saxeas radicis triginta pedes longæ. Ac ne sic quide solidæ sed ab rutæ.m Ab ea axima auctoritas hærbæ est:quá dodecatheon uocant:omniū deoꝝ ma iestaté cõmendantes. In aqua potá omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septé lactucis simillima exeunt lutea radice. Vetustissima inuentu peonia est:Nomenq; auc toris retinet. Quá quidam pentorobon appellant.alii glycysidé. Hæc quoq; difficultas est:quod eadé:aliter alibi nuncupat᷑. Nascit᷑ opacis montibus caule inter folia dygito rum quattuor feréte in cacumine ueluti græcas nuces quattor aut quinq;. Inest iis se mé copiosum rubꝝ:nigrumq;. Hæc medet᷑ & faunoꝝ in quiete ludibrius. Præcipiūt eruere noctu:quoniam si picus martius uideat:tuendo in oculos ípetū faciat. Panaces ipso noíe omniū morboꝝ remedia ꝑmittit:numerosum & diis inuétoribus adscriptū. Vnū quippe asclepion cognominant᷑:quóiam is filiam panaciam appellauit. Succus eius é coctus ferulæ:qualé diximus. Radix est multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobé repleri uario genere frugum religio é:ac terræ piamétum: Vbi:& quo fieret mō:&qua le maxíe ꝓbaret᷑ inter pegrina docuimus. Id qđ e macedonia affertur bucolicon uocát armentariis spóte erūpente succum excipientibus:hoc celerie euanescit. Et in aliis aūt generibus íprobatur maxíe nigꝝ ac molle. Id.n.argumétum est cætra adulterari. Alte rum genus heracleon uocant:& ab Hercule inuentum tradunt. Alii origanum hæra cleoticum siluestre:quoniam é origano simile:radice intuli. De origano diximus. Terti um panaces chironeon cognominantur ab inuentore. Folium eius lapato simile ma ius tamen & hirsutius. Flos aureus:radix pua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos ef ficacissimus eoq; amplius q̃ supradicta prodest. Quartum genus panaces ab eodé Chi rone reptum centaurion cognominatur. Sed & pharmaceon in cõtrouersia inuentio nis a Pharmace rege deductum. Seritur hoc longioribus q̃ cætera foliis:& serratis. Ra dix odorata in umbra siccatur:uinoq; gratiam adiicit: Huius genera duo fecere alteꝝ leuioris folii:alteꝝ tenuioris. Heracleon sidereon & ipsum ab Hercule inuétum é:caule tenui dygitoꝝ quattuor altitudine. Flore puniceo:foliis coriadri. Iuxta lacus & amnes inuéitur. Oíaq; uulnera ferro illata efficacissima sanat. Et Chirōis íuētū ampelos quæ uocatur chironia:de qua diximus inter uites. Sicuti de herba cuius inuentio assigna tur Mineruæ Herculi qnoq; eam adscribunt:quæ apollinaris apud arabas altercū siue altercangenum:apđ græcos uero hyosciamus appellatur. Plura eius genera. Vnum ni gro femine foliis pene purpureis spinosum. Talis nascitur in galcia. Vulgare aūt can didius é & fructicosius:altius papauere. Tertii semen irionis semini simile:& omnia in saniam gignentiam:capitisq; uertigines. Quartum géus molle:lanuginosum pingui us cæteris. Candidi seminis:in maritimis nascens:hoc recepere medici. Item ruffi semi nis nonunq̃ ante candidum ruffescit:si non ematuruit:iprnbaturq;. Ex alioquin nul lum nisi cum inaruerit legitur natura uini. Ideoq; menté caputq; infestans. Vsus semi nis & p se & succo expræsso. Exprimitur sepatim & caulibus foliisq; utuntur & radice temeraria in totum (ut arbtror) medicinæ. Quippe etiam foliis constat mentem cor rumpi:siplura quá quattuor bibantur. Etiá antiqui in uino febré depelli arbitrabant᷑

Et oleum fit ex semine:ut diximus:quod ipsum auribus infusum tentat mentem:mireq; contra uenenum remedia prodidere iis:qui id bibissent:& ipsum ꝓ remediis:adeo nullo omnia experiendi fine:ut cogerentur etiam uenena prodesse.

De linozoste parthenio hermipora siue potius mercuriali: & achillea :& panace heraclea sideriti millefolio:& ꝗ scopa regia:& hermineo teucrio splenio:& ꝗ melápodio siue helleboro:quot ue eorũ genera :& de nigro helleboro & albo medicinæ:& quando detur:& quoniam sumendum:& quibus non dandum:& qꝗ mures necat Ca. V.

Linozostis siue parthenion a Mercurio inuentus est:ideo apud græcos hermupoan multi uocant Eam apud nos omnes mercurialẽ.Duo eius genera:masculus & fœmina quæ efficatior:caule cubitali interdũ ramoso in cacumine:ocimo angustioribus foliis geniculis densis:alaꝝ cauis multis:semine in geniculis depedente:fœmine copioso:mari iuxta genicula statim rariore ac breui:cõtortoq;. Fœminæ soluto & candido.Folia maribus nigriora:fœminis cãdidiora:radix supuacua:prætenuis.Nascunť in cãpestribus cultis.Mirũ est qꝗ de utroq; eorum genere prodit.Vt mares gignanť hunc facere:ut fœminæ illã.Hoc contingere si a cõceptu succus protinus bibatur in passo:edanť ue folia decocta ex oleo & sale:uel cruda ex aceto. Quidã decoquunt eam in nouo fictili cũ heliotropio:& duabus aut tribus spicis donec decoquať.Decoctũ dari iubent:& herbam ipsam ĩ cibo altero die purgationi:mulieribus ꝑ triduũ quarto die a balneo coire eas.Hippocrates miris laudibus in mulieꝝ usu prædicauit illas.Easq; ad hunc modũ adhuc medicorum nemo nouit.Ille eas uuluæ cũ melle uel rosaceo uel lilino uel irino admouit:itẽ ad ciendos menses secundasq;. Hoc idẽ præstare potu fotuq; dixit.Instillauit auribus surdis succũ inunxitq; cũ uino uetere. Aluo folia ĩposuit:epiphoris:strãguriæ & uesicæ.Decoctũ eius dedit cũ myrrha & thure.Aluo quidẽ soluendæ:uel in febri decoquiť quantũ manus capiat in duobus sextariis aquæ ad dimidias:bibitur sale & melle admixto: necnon cũ ungula suis aut gallinaceo decoctũ salubrius:Purgationis cã putauere aliqui utranq; dandam:siue cũ malua decoctũ.Thoracẽ purgant.Bilem detrahunt: Sed stomachũ lædũt. Reliquos usus dicemus suis locis.Inuenit & achilleon Achilles disipulus Chirõis:qua uulneribus mederetur:quæ ob id achilleos uocať.Hac sanasse Telephum dicitur. Alii primũ eruginẽ inuenisse utilissimam emplastris:ideoq; depingitur ex cuspide decutiens eam gladio ĩ uulnus Telephi.Alii utroq; usum medicamento uolunt.Aliqui & hanc panacẽ heracleon:alii sideriten.Hanc apud nos millefolium uocant cubitali scapo ramosam:minutioribus q̃ fœniculi foliis uestitã ab imo.Alii fatẽtur quidẽ illã uulneribus utilẽ:sed ueram achileõ eẽ scapo cæruleo pedali:sine ramis ex omni parte singulis foliis rotũdis elegãter uestitã.Alii quadrato caule:capitibus marubii folio quercus.Hac etiam præcisos neruos glutinare faciũt.Alii sideritẽ ĩ maceriis nascentẽ cũ teriť fœdi odoris:Etiãnum aliã similẽ huic:sed candidoribus foliis & pinguioribus teuioribus cauliculis in uineis nascẽtẽ.Aliã uero qnũ cubitoꝝ ramulis exilibus triãgulis:folio felicis:pediculo lõgo:beta e semine.omẽs uulneribus præcipuas.Nostri eã quæ ẽ latissimo folio scopã regiã uocãt. Medeť ãginis suũ ĩuenit & teucer eadẽ ætate teucriõ quã qdam hermoneõ uocãt spargentẽ iuncos tenues:folia pua a speris locis nasentẽ:austero sapore: nunq̃ florentẽ. Neq; semẽ gignit.Medeť lyenibus.Cõstatq; sic ĩuentã.cũ extra sup eam ꝓiecta essent: ferť adhæsisse lyeni:eũq; inanisse.Ob id a qbusdã spleniõ uocať.Narrãt sues qui radicem eius edũt sine splene ĩueniri.Ramis hysopi surculosã:folio fabæ.Eodẽ noĩe appellant:& colligi florentẽ adhuc iubent adeo florere nõ dubitant:maxieq; ex ciliciis & pysidiæ mõtibus laudãt.Melãpodis fama diuinatiõis artibus nota est.Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradũt:capras purgari pastore illo aiaduertente datoq; lacte eaꝝ sanasse parotidas furẽtes.

Qu iobrē de oībus eius generibus dici simul cōuenit. Prima duo sunt cādidū ac nigꝝ.
Hoc radicibus tantum intelligi tradunt pleriq;. Alii folia nigri platani similia & mio
ra nigrioraq;: & pluribus diuisuris scissa. Alii betæ incipiētis. Hæc quoq; nigriora & ca
naliū dorso rubescētia. Vtraq; caule palmi ferlaceo bulboꝝ tunicis cōuoluto radice fi
brata cæpaꝝ mō. Nigro equi boues sues necantur. Itaq; cauent id cū candido uesant.
Tēpestiuū esse tradunt messibus. Plurimū aūt nascit̄ in oeta mōte. Et optimum uno
eius loco circa epiꝝ. Nigꝝ ubiq; prouenit: sed melius in helicone: q mōs & aliis lauda
tur hærbis. Candidū probat̄ oeteū. Secundū ponticū. Tertio loco heleaticū: qd in uiti
bus nasci ferunt. Quarto pnasium: quod adulteratur hætolico ex uicino. Nigꝝ ex iis
melanpodion uocant: quo & domos suffiunt purgantq; aspergentes se & pecora. Cum
præcatione solēni hoc & religiosius colligit̄. Primū.n. gladio circunscribit̄. Deinde q
succisurus est ortū spectat. Et præcat̄ ut id liceat sibi cōcedētibus diis facere. Obseruat
que aquilæ uolatus: fere.n. seccantibus iter est. Et si prope aduolauerit: moriturum illo
anno qui succidit augurium est. Nec album facile colligit̄: caput aggrauans maxime
nisi præsummat̄ aliū & subinde uinum sorbeat̄: celeriterq; fodiat̄. Nigꝝ alii euchymō
uocant: alii polyrrhyson: purgat p inferna. Candidum aūt uomitiōe. Causasq; morbo
rum extrahit. Quodā terribile. Postea tam ꝓmiscuum ut plæriq; studioꝝ gratia ad pro
uidenda acrius quæ cōmentabant̄: sæpius sumptitauerint. Carneadē responsuꝝ zeo
nis libris. Drusum quoq; apud nos tribunoꝝ popularium clarissimū: cui ante omnes
plebs adstans plausit: optimates uero bellū marsicū iputauere constat hoc medicamen
to libratū comitiali morbo in antycira insula. Ibi.n. tutissime sūmit̄: quoniā (ut dixi
mus) sesamoides admiscent. Italia ueratꝝ uocat̄. Farina eoꝝ per se & mixta radiculæ
qua lana diximus lauari sternutamētum facit. Amboq; somnū. Legunt̄ aūt tēuissime
radices breuesq; ac uelut decurtatæ ēt hæ. Nā summa quæ ē crassissima cepis similis ca
nibus tantū dat̄ purgatiōis causa. Antiqui radicē corticemq; carnosissimum eligebāt:
quo tenuior exi neret̄ medulla. Hanc humidis spongiis opertā turgescentemq; in lōgi
tudinē finebant. Deinde fila in umbra siccabāt iis utentes. Nunc ramulos ipsos ab radi
ce sua grauissimi corticis ita dantes. Optimū qd acre gustu: feruensq; in frāgendo pul
uerē emittit. Durare uim eius xxx. annis ferunt. Nigrū medet̄ palyticis insanientibus
hydropicis dummō citra febrim podagris ueteribus: articulariis morbis. Trahit aluum
& bilē pituitasq;. Ex aqua dat̄ ad leniter molliendā aluū plurimū drachma modice qt
tuor obolis. Miscuere aliqui & scamoneā: sed tutius salē. In dulcibus datū copiosius pi
culū infert. Oculorū caliginē fotu discutit. Ob id quidā & inunxere. Tritum spumas
suppurata duritias concoquit: & purgat. Itē fistulas tertio die exēptum. Verucas tollit
cum squamis æris & sandaraca. Hydropicorum uētri iponit̄ cum farina hordeacea &
uino. Pecorum & iumentorum pituitas sanat surculo per aurē traiecto: & postero die
eadem hora exēpto. Scabiē quadrupedum cum thure & cæra aropice uel cum piseleo.
Album optimum: quod celerrime mouet sternutamēta: sed multum terribilius nigro:
præcipue si quis apparatum poturorum apud antiquos legat: contra horrores strāgu
latus in tempestiuas somni uires singultus infinitos aut sternutamēta stomachi disso
lutiones tardiores uomitus aut lōginquiores: exiguos aut nimios. Quippe alia dare so
liti: quæ concitarent uomitiones ipsumque eleborum extraerent medicamentis: aut
clysteribus: sæpe ēt sanguine uēis emisso. Iā uero & cū prospere cedat terribilius uisu i
uariis coloribus uomitionū: & post uomitiones obseruatione alui: balnearū dispēsatio
ne: totius corpis cura antecedēte: omnia hæc magno terrore & fama. Nanq; tradūt ab
sumi carnē si coquatur una: sed antiquorum uitium erat: ꝙ propter hos metus prius
dabāt cū celerius erumpat: quo largius sumit̄. Themison binas nō āplius drachmas dōa
uit: sequētes & quaternas dedere. Claro Herophili præconio qui elleborū fortissimi du
cis similitudini æquabat. Concitatis.n. intus omnibus ipsum in primis exire. Præterea

mirum inuentum est q; incisum forficulis ut diximus:scribant:cortex remanet. Hoc inanito medulla cadit.Hæc in nimia purgatione data:uomitiones sistit : Cauendū est fœlici quoq; cura:ne nubilo detur die:quippe impatibiles cruciatus existunt. Nā æsta te potius q̃ hyeme dandū nō est in dubio.Corpus septem diebus præparandū cibi acri bus:abstinentia uini:quarto & tertio de uomitionibus:pridie cœnæ abstinentia. Albū edulci datur: aptissime uero in lacte aut pulte.Nuper inuenere dissectis raphanis inserere elleborū:rursusq; cōprimere raphanos:ut transeat ius :atq; eo lenimento dare. Reddit post quattuor fere horas incipit.Totū opus septenis peragitur horis.Medet̃ ita morbis comitialibus:ut diximus:uertigini:melanchonicis:insanientibus:lymphaticis: elephantiæ albæ:lepris:tetano:tremulis:podagricis:hydropicis:incipientibusq; tympanicis stomachicis:spasticis:clinicis:ischiadicis:quartanis quæ aliter non desinat: tussim ueteri i flāmationibus:torminibus redeūtibus. Vetant dari senibus & pueris.Itē mollibus ac fœminei corporis:animæ ue exilibus aut teneris:& fœminis minus q̃ uiris. Itē timidis:aut si exulcerata sint præcordia:uel tumeant:minime ue sanguinē excreantibus:causatis uel latere:uel faucibus.Medet̃ extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitū:item suppurationi ueteri.Mures polenta admixtū necat.Galli sagittas i uenatu helleboro tingunt:circūcisoq; uulnere teneriorē sētiri carnē affirmat. Muscæ quoq; necant̃ albo trito & cum lacte sparso.Eodem & phthiriasi emendatur.

De mithridati & scordoti siue scordio:& polemonia uel philæteria uel chilio dynama : & eupatoria & centaurea siue chironia: & de lecto centaureo libadio felle terræ & triorche medicinæ. Ca. VI.

Psi Mithridati Crateias adscripsit unam mithridatiam uocatam. Hinc folia duo a radice achanto similia.Caulis inter utraq; sustinens roseum florem.Alteram lenem scordotim siue scordion ipsius manus adscriptam : magnitudie cubitali:quadrangulo caule ramosam quernæ similitudine foliis lanuginosis:Reperitur in ponto campis pinguibus humidisq; gustus amari.Est & alterius generis:latioribus foliis:mentastro similis :plurimosq; utraq; ad usus per se & inter alia in antidotis. Polæmoniam alii philæteriam a certamine regum inuentionis appellant. Capadoces aūt chiliodynamam radice crassa:exilibus ramis:quibus i summis corymbi dependēt nigro semine cætero rutæ similis.Nascitur in mōtosis.Eupatoria quoq; regiam auctoritatem habet.Caulis lignosi nigricantis hirsuti:cubitalis aliquando:& amplioribus foliis p interualla.v.folia ut cannabis per ambitum īcisis quinquepartito :nigris & ipsis pulmosisq; radice superuacua.Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unice.Cētauria curatus dicitur Chiron cum Herculis exceptus hospitio ptractanti arma sagitta excidisset in pedem:quare aliqui chironium uocant.Folia sunt lata & oblōga:serrata ambitu densa ab radice:caules ternum cubitorum geniculati.In iis capita ceu papauerum.Radix uasta rubescens:tenera fragilisq; ad bina cubita madida. Succo amara cum quadam dulcedine.Nascitur in collibus pingui solo.Laudatissima arcadia :elide messenia:phoruo & lyceo atq; in alpibus:pluribusq; locis in lycia.Quidam & ex ea lycium faciunt.Vis in uulneribus tanta ut cohærescere etiam carnes tradant:si coquant̃ simul.In usu radix tantum duabus drachmis bibenda quibus dicetur:si febris sit : in aqua trita:cæteris in uino.Medetur & ouium morbis decocte succus.Est alterū cētaurion cognomine lecton:minutis foliis:quod aliqui libadion uocant: quoniam secūdū fontes nascitur:origani simile:angustioribus & lōgioribus foliis angulosa caule paululum alto fruticāti flore lichenidis:radix tēui & superuacua succo efficax. Ipsa herba autumno legitur:succus e fronde.Quidam caules concisos madefaciūt diebus. xviii. atq; ita exprimunt.Hoc centaurion nostri fel terre uocant:propter amaritudinem summam.Galli exacum.quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exsiccat̃.p aluū. Tertia ē centauris cognomie triorches.Qui eam seccat raræ ē ut nō uulneret sese

Hæc succum sanguinem mittit. Theophrastus defendi eam:impugnariq; colligentes tradit a triorche accipitrum genera:a quo & nomē accepit. Impiti cōfūdūt hæc omnia:& uim generi assignant: De climeno & gentiana & lysimachia & pathéide & arthéisia:& abrosia:& nymphea hæracleo siue rhopalo & euphorbia medicíæ. Ca. VII.

Limmenos a rege herba appellata est hederæ foliis ramosa caule inani articulis præcicta:odorr graui & semie hederæ:siluestribus & mōtosis nascēs. Quibus morbis pota inundeat:dicēs. Sed hic indicandū est dū medeat strrilitatē pota ēt in uiris fieri. Geæci plātagini similē eē dixeūt:caule quadrato:folliculis cū semie inter se iplexis:uelut ipolyporum cirris. Et succus āt in usu. Vis eius sūma in refrigerando Gentianā inuenit Gentianus rex illyriorum ubiq; nascentē:in illyrico tamen præstātissimam folio fraxini: sed magnitudine lactucæ:caule tenero pollicis crassitudine:cauo & inani:& interuallis foliato:trium aliquando cubitorum:radice lenta sub nigra sine odore aquosa montibus subalpinis plurima. Vsus in radice & succo. Radici: natura ē excalfactoria:sed prægnantibus non bibenda:Inuenit & Lysimachus herbam lysimachiam que ab eo nomen retinet:celebrata Eralistrato. Folia hēt salicis uirida:florē purpureū: fruticosum:ramulis erectis graui gignit in aquosis. Vis eius tanta ē:ut iumētis discordantibꝫ iugo iposita aspitatē cohibeat. Mulieres quoq; hac gloriam affectauere. In qbꝫ Arteīsia uxor mausoli adoptata herba quæ ante pthēis uocabat. Sūt q ab arteide Arteīsia cognomiatā putēt:quoniā priuati medicat foēniarum malis. Absinthii āt mō fruticosa maioribꝫ foliis piguibusq;. Ipsius duo genera. Altera latioribꝫ foliis altera tenera teuioribꝫ:& nō nisi i maritimis nascēs. Sūt qui in mediterraneis eodē noie appellāt siplici caule:mīmis foliis:flores copiosi erūpētes cū una maturescit odore nō in iucūdo:q̄ quidā botrynalii ābrosi.i uocāt. Talis in capadocia nascit. Nimphea nata tradit a nimpha Zelotypia erga herculē rhopalo mortua. Quare heracleō uocāt aliqui:alii rhopalō a radice claue simili. Iōq; eos q bibāt e.i.xii.diebꝫ coitu genituraq; priuari. Laudatissima ī orchomēo & marathōe boetiæ. Timalō uocautq; semē edūt. Nascit in aquosis foliis magnis & aliis ex radice pdeuntibꝫ flore lilio simili:& cū defloruerit capiti papaueris. In caule seccat autūno. Radix nigra in sole siccat. Adursat q; ad alliū. Est & alia nimphea in thessalia amne pæonio:radice alba:capite:luteo:rosæ magnitunine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba q̄ appellauit euphorbiā medici sui fratris noie & musæ:a quo D. Au. cōseruatū indicauiūs. Iidē fratres instituere a balneis frigida multa corpa astringi. Antea nō erat mos nisi calida tantū lauari sicut apud Homerū ēt inueniūs. Sꝫ Iubæ uolumē quoq; extat de ea herba pro clarū pconū. Inuēit eā in mōte atlante: aspectat foliis achantinis. Vis tanta ē:ut uel elonginquo succus sxcipiat incisæ cōto. Suscipit ex cipulis uētriculo hædino. Humor lactis uidet effuere. Siccat cōto. Sic thuris effigiē habet. Qui colligūt clarius uidēt. Cōtra serpētes medet. Quacūq; pte pcussa uertice inciso & medicamento addito. Ibi geruli qui legūt:hedino lacte adulterant:sed discernitur igni. Id.n.qꝫ sincerū nō ē fastidiēdū odorē hēt. Multū infra hūc succū est qui in gallia fit ex herba chamelea granū cocci ferente. Fractus amoniaco similis est:etiam leui gustu os accensum diu detinens:& magis ex interuallo donec fauces quoq; siccet.

De plātagīe & buglosso:& cīoglosso:& bupthalmo: & scythica:& đ sptāia: & hippice:& ischæmone:& betonica:& cantabiaca:& consiligine:& hyberida:& chelidonia: & canaria & elaphobosco:& dictāno:& aristolochia:& qđ eius delectatione inuoluāt pisces: & stati capiant & medicīe cōtra serpētiū ictūs ex herbis q̄s supius nomiauit. Ca. VIII.

Elebrauit & themison medicus uulgarem herbam plantaginem tanquam in uentor uolūine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus lnigæ peccorum simillimis:caule anguloso in terram inclinato in pratis nascens. Altera maior foliis laterum modo inclusa:quæ quia septena sunt quidam eā heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis est & napi similis. Nascitur in humidis multo efficatior. Vis mira in siccando dēsandoq; corpe canteri uicem

optinēs. Nulla res æque sistit flutiones: quas græci rheumatismos uocant. Iungit huic buglosso boum linguæ similis: cui præcipuum q in uinū diecta animi uoluptates au get & uocatur euphrasinū. Iungitur & cynoglossos caninas imitans linguas: topiariis operibus gratissima. Aiuntq; eam quæ tres thyrsos seminis emittat: eius radicē potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor ad quartanas. Est alia similia ei & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur. Est & buphtalmos similis boum oculis folio fœniculi: circa oppida nascens fruticosa caulibus: q & manduntur decocti. Quidā chalcian uocant. Hæc cum cæra scirromata discutit. Inuenere hærbas & uniuersæ gentes. Scythia eam primū: quæ primum: quæ scythice uocatur circa boetiam nascens prædulcis. Aliam quoq; utilissimā quam spartaniā uocant. Magna & ea cōmendatio: q in ore eam habentes famē sitimq; non sentiunt. Idē præstat apud eos hippice dicta: qđ in equis quoq; eundem effectum habeat. Tradūtq; his duabus hærbis scythas etiam in duodenos dies durare ī fame sitiq;. Ischemonē thracia inuenit: qua ferunt sanguinē sistit: non aperta modo uenia: sed etiā præcisa. Serpit e terra milio similis: foliis asperis & lanuginosis: farcitur in nares. Quæ in italia nascit & sanguinē eodem adalligata sistit. Vetones in hispania eam quæ betonica dicitur in gallia. In italia autē serratula a græcis cestron aut psychroteron ante cunctas laudatissima. Exit angulloso caule cubitorū duum a radice spargens folia fere lappati serrata semine purpureo. Folia siccantur in farinā plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetū stomacho & claritati oculorū. Tantumq; gloriæ habet ut domus in aqua sata sit tuta exstimetur a piaculis omnibus. In eadem hispania inuenta est cantabrica p Diui Augusti tempora a cantabris reperta. Nascitur ubiq; caule iunceo pedali in quo sunt flosculi oblongi uelut calathi In iis semen perq̄ minutum. Nec alias fuere hispaniæ hærbis exquirendis: ut in qbus etiamnum hodie in numero sit lætiore conuictu potionē egentem hærbis mulso additis credidere saluberimā suauissimamquæ. Nec qsquam genera earum iam nouit aut multitudinē. Numerus tamē cōstat i nomine. Nostra ætas meminit herbā in marsis repertam. Nascit & aquiculis circū uicum neruisiæ: uocatur cōsiligo. Prodest ut demonstrauimus suo loco deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates primus medentiū quam appellauit hiberidam quamq̄ ficto nomine inuentioni eius assiguato carmine. Nascitur maxime circa uetera monumēta parietinasq; & oculta iterum. Floret semper folio nasturtii: caule cubitali: semine tamen paruo ut uix aspici possit. Radici odor nasturtii. Vsus æstate efficatior: & recenti tantū Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cū axungia medica utilissīa uiris plurimum quaternis horis fœminis minus dimidio adalligata: ut dein in balneū descendat in calidam: & postea oleo & uino corpus perungat: diebusq; uicinis īterpositis idem fiat siqua admonitio doloris susperfit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur nō ī ipsa īflamatione: sed īminuta. Animalia quoq; īuenere herbas in primisq; chelidoniā. Hac enī hirundines oculis pullorū in nido restituunt uisū: ut qdam uolunt etiā eruis oculis. Genera eius duo. Maior fruticoso caule folio pastinacæ erraticæ amplior: ipsa altitudine duum cubitorū. Colos albicans. flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora minus candida. Succus croci mordax. Semen papaueris. Florēt aduentu hirundinū. Discessu marcescunt. Florentibus succus exprimit: & in æreo uase cū melle attico leniter cinere feruenti decoqtur: singulari remedio contra caligines oculorū. Vtuntur & per se succo in collyriis: q̄ chelidonia appellant ab ea. Inuenerūt & canes canariā: qua fastidiū deducunt: eamq; nostro cōspectu mādūt: sed ita ut nūq̄ intelligat quæ sit: etinim depasta cernit. Notata est aūt animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus. n. a serpēte: mederi quadā sibi dicit: sꝫ illā homīe īspectāte nō decerpit. Simplicissime ceruæ mōstrauere elaphobosco: de qua dixius. Itē helxinē a partu dictā. Ostēdere (ut idicauimus) dicta uulneratæ eo pastæ statī decidentibus telis.

Non est albi quam in creta: ramis prætenue: pulegio simile: feruens & acre gustu: foliis tātum utuntur. Flos nullus ei ē. Semē ut caulis. Radix tenuis & supuacua. Et in creta autē nō spatiose nascitur: miræq; a capris expetitur. Pro eo ē & pseudo dictamū multis in terris nascens: folio simili: ramulis minoribus a quibusdam cōdris uocatū. Minoris effectus statim itelligitur. Dictamū.n. minima portiōe accēdit os. Qui legere eam: i ferula uel arundine cōdunt: præligantq; ne potentia euanescat. Sunt qui dicant utranque nasci multifariam: sed deteriores in agris pinguibus: ueram quidam dictamū non nisi in asperis. Est & tertiū gēus dictamum uocatū: sed neq; facie: neq; effectu simile folio sisybrii: ramis maioribus procedēte psuasione illa quicquid i creta nascitur: infinito præstare cæteris eiusdē generis alibi genitis. Proxime quod i parnaso: alioqnin hærbiferum eē. Et peliū mōtē in thessalia. Et eletriū i euboea. Et totam arcadiam ac lyaconiam Tradunt arcades quidē nō medicaminibus uti: sed lacte circa uer: quoniam tūc maxime succis herbæ turgeant: medicēturq; ubera pascuis. Bibunt āt lac uaccinū: quoniā boues omnino uorifere sunt ī hærbis. Potentia eaꝝ p quadrupedes ēt nūc duobus claris exemplis manifesta fit. Circa abderam & limitē: qui Diomedis uocatur equi pasti inflammantur rabie: circa pothinam uero & asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ uidentur quoniā eēt ariste tecuses. Nostri malū terræ uocant: & quattuor genera eius seruant. Vnum tuberibus radicum rotundis foliis iter maluā: & hederam nigrioribus piugnioribusq;. Alteꝝ masculæ radice lōga quattuor digitoꝝ lōgitudine baculi crassitudine. Tertiū longissimæ tenuitatis uitis nouellæ cui sit præcipua uis: quæ clematicis uocat̃: ab aliis cretica. Omnes colore buxeo: caulibus paruis: flore purpureo. Ferūt baculas paruas ut cappari. Valēt radice tantū. Est & quæ pistolochia uocat̃ quarti generis: tenuior q̄ pxime dicta: densis radicis capilamētis iūci plenioris crassitudie. Hāc quidā polyrrhizon cognominat. Odor omnium medicatus. Sed oblonga radice tenuiorīq; gratior. Carnosi.n. est corticis: unguētis quoq; nardinis cōueniens. Nascuntur pinguibus locis & cāpestribus. Effodere eas messibus tēpestiuum: ita desquammato terreno seruantur: Maxime tamē laudat̃ pontica. Et in quocūq; genere ponderosissima quæq; medicinis aptior. Rotunda contra serpētes. Oblonga i summa tamē gloria est ēt modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut tradditus. Piscatores cāpaniæ radicē eam: quæ rotunda est: uenenum terræ uocant: coramq; nobis contusam immixta calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira: statimq; exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominant̃. cōuulsis cōtusis ex alto precipitatis radice pota ex aqua utilissima esse tradit̃. Semie pleureticis & neruis confirmare excalfacere. Eadē satyrion est. Veꝝ & effectus eaꝝ ususq; dicendi sunt. Ordiendumq; a maloꝝ omnium pessimo: idest serpentium ictu. Medētur ergo britanica hærba. Panaces geneꝝ omniū radix e uino. Chironiæ & flos & semen potū illitum que ex uino & oleo. Priuatimq; quæ cunila bubula appellatur. Polymonia uel phileteris radicis drachmis quattuor ex mero. Teucria: sideritis scordotis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: siue succo: siue folio: siue decocto. Centauriæ maioris radice drachma in uini albi ciathis tribus. Gentiana p̄cipue aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta uini cyatis. vi. siue uiridis siue sicca. Et lysimachiæ odorē fugiunt serpētes: Dat̃ ex uino pcussis chelidōia. Morsibus īponit̃ betōica præcipue: cuius uis tanta phibet̃: ut inclusæ circulo eius serpentes ipse sese interimat flagellando. Dat̃ & ad ictus semē eius denarii pōdere cō tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ īponit̃. Cantabricæ: dictami: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæpius bibēda: prodest & illita ex aceto. Similiter pistolochiæ. Quin & omnio suspēsa supra focum fugat e domibus serpentes.

De agrimōia: & agarico: & echyo: & hioscyamo: & hierabotāe: & blattaria: & lemōia & qnquefolio. & dauco: & psolata: & arctio: & cyclaio: & peucedano. Ca. IX.

Rgemonia quoq; radice eius denarii pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea cõuenit dici cæterisq; quæ primum nominabunť. In eo autẽ genere medendi primũ conuenit: quãq; nominari: ĩ quo maxime ualebit. Folia habet anemonæ æqualia diuisa apii modo: caput in cauliculo papaueris siluestris: itẽ radicẽ. Succum croci colore acrẽ & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt: & id demũ probant cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fũgus nascitur in arboribus circa bosphoꝝ: colore candido. Datur obolis quattuor contritũ cũ binis cyathis aceti mulsi. Id qđ in gallia nascitur infirmius habetur. Præterea mas spissior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior in initio gustus dulcis: mox in amaritudinem transit. Echyos utriusq; generis pulegio similis. Foliis coronata drachmis duabus ex uini cyathis quattuot datur. Item altera quæ lanugine distinguitur spinosa: cui & capitula uiperæ similia sunt hæc ex uino & aceto. Quidam echyon ꝑsonatam uocant: cuius folio nullum est latius: grandes lappas ferentẽ. Huius radicẽ decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamũ cõtusum cũ foliis ex uino datur peculiariter cõtra aspidas. Nulla tamen romanæ nobilitatis plus habet q̃ hierabotanẽ. Aliqui paristerion nostri uerbenacã uocant. Hæc est quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa ueritur. Domus purgantur: lustranturq;. Genera eius duo sũt. Foliosa quã fœminam putant. Mas rarioribus foliis: Ramuli utriusq; plures: tenues: cubitales: angulosi. Folia minora q̃ quercus: angustioraq;: diuisuris maioribus. Flos glaucus: radix longa: tenuis. Nascitur ubiq; in planis aquosis. Quidã non distingũt: sed unum omnino genus faciunt: quoniam utraq; eosdẽ effectus habeat. Vtraq; sortiuntur galli & præciunt responsa. Sed magis utiq; circa hanc insaniũt. Hac perunctos impetrare quæ uelint febres abigere: amicitias cõciliare: nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortũ debere: ita ut ne luna aut sol cõspiciať: fauis ante & mellæ terræ ad piametũ datis. Circũscriptã ferro effodi sinistra manu: & in sublime tolli. Siccari ĩ umbra sepatim. folia: caulẽ: radicẽ. Aiuntq; si aqua spargať tricliniũ: qua maduerit: lætiores cõuictus fieri. Aduersus serpẽtes cõteriť ex uino. Est ei similis uerbascõ hærba: q̃ sæpe fallit ꝑ ea capta. foliis minus candidis: cauliculis pluribus: flore luteo. Hæc abiecta blattas in se cõtrahit: ideoq; romæ blattariã uocatur. Lemoniũ succũ lacteum mittit: cõcrescentẽ gummi modo humidis locis. Datur denarii pondus in uino. Quinq; foliũ nulli ignotum est: cũ etiã fraga gignendo cõmendeť: Græci uocant pentapetõ siue chamezeleõ siue pentaphillon. Cũ effodiť rubrã habet radicẽ. Hæc marcescens: nigrescit & angulosa fit. Nomẽ a numero folioꝝ habet. Et ipsa hærba incipit & desinit cũ uite. Adhibeť & purgãdis domibus. Aduersus serpẽtes bibiť & eius radix quæ sparganiõ uocať ex uĩo albo. Dauci genera quattuor fecit Petrõius. Diodotus quæ ꝑsequi nihil attinet: cũ sint differentiæ duæ. Probatissimæ in creta mox in achaia & in siccis ubicunq; nati feniculi similitudine: candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;. Caule pedali recto: radice suauissimi gustus & odoris. Hoc genus in saxosis nasciť meridianis. Reliqua genera ubiq; nascunť terrenis collibus limitibusq; nec nisi pingui solo: foliis coriandri: caule cubitali: capitibus rotũdis: sæpe pluribus q̃ ternis: radice lignosa: sed cũ iaruerit supuacua. Semen eius cymino simile: prioris milio albũ acre odoratũ omĩbus & feruẽs. Secũdum priore uehemẽtius est: ideoq; parce sũmi debet. Si iã maxĩe tertiũ genus facere libeat ẽ simile staphylion: qđ pastinacã erraticã appellãt: semine oblõgo radice dulci. Omĩa hæc & hyeme & æstate sũt ĩtacta quadrupedi nisi post abortus. Ex aliis usus fœminis. Ex creta dulcis & magis ad serpẽtes est. Bibiť e uino drachma una. Dať & quadrupedibus ꝑcussis. Theonacra alia q̃ magica & ĩ nostro orbe nasciť: fruticosa foliis subuiridibus: flore roseo. Serpẽtes necat cuicũq; admota fuerit. Et hæc torporẽ affert. Persolatam quã nemo ignorat græci uero arction uocãt folia habet maiora etiã cucurbitis & hirsutiora nigrioraq; & crassiora: radicẽ albã & grãdẽ. Hæc ex uĩo bibiť dẽarioꝝ duũ põdere

Item cyclamini radix contra serpentes omnes folia habent minora q̃ hedera nigriora: & teuiora sine angulis in quibus albicant maculæ. Caule exiguo: inani: floribus purpureis: radice lata: ut rapũ uideri possit: cortice nigro. Nascitur in umbrosis. A nostris tuber terræ uocatur. In omnibus serẽda domibus. Si uerũ est ubi sata sit nihil nocere mala medicamenta Amuletũ uocant: narranuq; ea ebrietatẽ repræsentari. Addita in uinum radice & siccata scyllæ mõ conscisa reponitur: decoquiturq; eadẽ ad crassitudinẽ mellis. Suum tamẽ uenenum inest: ei traduntq; si pregnans radicẽ transgrediat̃ abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomie cisanthemos geniculatis caulibus superuacuis a priore distans circa arbores se uoluẽs acinis hædere: sed mollibus. Flore cãdido: specioso: radice superuacua. Acini tantum in usu: gustu acri. sed lenti. Siccant̃ in umbra: tusisq; diuidunt̃ in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est: cognomie chamecissos uno omio folio: radice ramosa: qua pisces necabãt̃. Sed inter primas celebratur peucedanum: laudatissimnm in archadia: mox samothracæ. Caulis est ei tenuis: lõgus: fœniculo similis: iuxta terram foliosus: radice nigra: crassa graui odore: succosa. Gignitur ĩ mõtibus opacis. Foditur exitu autũni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ concidunt̃ in quaternos digytos osseis cultellis: funduntq; succũ in umbra capite prius & naribus rosaceo punctis: ne uertigo sentiat̃. Et alius succus inuenitur caulibus adhærẽs icisisq; manat: Probat̃ crassitudine mellea: colore ruffo: odore suauiter graui feruens gustu. Et hic in usu & radix: & decoctum eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficacissimo qui resoluit̃ amaris amygdalis aut ruta. Bibiturq; cõtra serpẽtes & ex oleo punctos tuet̃. Ebuli quoq; quẽ nemo ignorat: fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersat̃ scorpionibus polymõiæ radix uel alligata tantũ. Itẽ phalangio ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus aristolochia agaricũ obolis quattuor in uino mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum uino aut posca. Itẽ quinquefolium daucum. Verbascum græci plomõ uocãt. Genera habet prima duo. Album in quo mas intelligitur. Alterũ nigrũ: in quo fœmina. Tertium genus nõ nisi in siluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora: pilosa: caulis erectus: cubitali amplior. Semen nigrũ inutile. Radix una crassitudine digyti. Nascunt̃ & in cãpestribus. Siluestri folia elelisphaci: alta: ramis lignosis. Sunt & plomides duæ: hirsutæ: rotundis foliis: humiles. Tertia lignitis uocatur. Ab aliis autẽ tryhalis foliis ternis aut cum plurimum quaternis crassis pinguibusq;: ad lucernarum lumina aptis. Aiunt ĩ foliis eius quã fœmina diximus: ficus omnino nõ putrescere. Distingui genera hæc pene supuanum est: cum sint oĩa eiusdẽ effectus. Contra scorpiões bibitur radix cũ ruta ex aqua magna amaritudie: sed effectu pari. Telegonõ herba ab aliis scorpiõ uocat̃ ꝓpter similitudinẽ radicis: cuius tactu moriunt̃ scorpiões. Itaq; cõtra eorũ ictus bibit̃. Scorpionẽ mortuum si qs heleboro cãdido linat: reuiuiscere aiunt. Telegonõ omnẽ quadrupedẽ necat ĩposita uerendis radice. Folio quidẽ intra eundẽ diẽ quod est simile cyclomina. Ipsa geniculata nascitur ĩ opacis. Scorpionibus aduersatur & betonicæ succus ac plãtaginis. Sunt & ramis uenena rupetinis maxiẽ: uidimusq; psyllos in certamine patinis cãdefactas admittentes ociore etiam q̃ iaspidum pnicie. Auxiliatur eis phrynõ ĩ uinos pota. Aliquid neurada appeliãt: alii polyrrhizon floribus paruis: radicibus multis neruosis bene olentibus. Itẽ alcima quã alii damasanion: alii pyron appellãt. Folia ei plãtaginis nisi angustiora essent: & magis laciniosa: cõuexaq; ĩ terrã. Alias ẽt uenenosa similiter. Caule simpliciter tenui: cubitali: capite thyrsi: radicibus densis: tenuibus: ut ueratri nigri: acribus: odoratis pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in siluis nigrius maioribus foliis. Vsus in radice utriusq; aduersus ranas & lepores marinos drachmæ pondere in uino potum. Lepori marino aduersatur & cyclaminos.

Veneni uim canis quoq; rabidi morsus habent: cõtra quos erit cynorhodum: de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atq; illita ꝓdest. Betõica ex mero

ueteri. Peristereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios caules se spargens: columbis admodũ familiaris. Vnde & nomẽ: Hanc habentes negãt latrari a canibus. Proxima ab his malis uenena sũt quæ sibimetipsis homines excogitant. Cõtra hæc omnia: magicasq; artes erit primũ illud. Homericũ moly. Dein mithridatia & scordotis & cẽtauriũ Pota omnia mala medicamẽta exigit per aluũ. Betonicæ semẽ in mulso aut passo uel farine drachma in uini ueteris cyathis. iiii. uomere cogendi atq; iterũ bibere: iis qui quottidie gustent eam nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto uenẽo aristolochia subuenit eadẽ mensura qua cõtra serpẽtes. Quinque folii succus. Agaricum postq̃ uomuerint denarii pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus. Antirrinũ uocatur siue phanarimon lychnis agria similis lino radice nulla: flore hyacinthi: semine uitulinario. Ex hoc punctos uenustiores fieri: nec ullo mallo medicamẽto lædi posse aut ueneno: siquis in brahiali habeat: arbitrant̃ magi. Similiter eã quã eupleam uocant: tradũtq; ea punctos cõmendatioris esse famæ. Artemisiã quoq; secũ habentibus negant nocere mala medicamenta bestiã ue ullam: ne solem quidẽ. Bibitur & hæc ex uino aduersus opiũ. Alligata priuatim potens traditur: pota ue aduersus ranas. Pericarpũ bulbi genus est. Duæ eius spẽs: cortice rubro. alterũ alterũ nigro papaueri sile. Sz uis maior q̃ priori: utriq; ãt excalefaciẽdo. Ideo cõtra cicutã dant̃ cõtra quã & thus & panaces & chironiũ percipue. Hoc uero & cõtra fungos. Verũ & generatim mẽbratimq; singulis corporũ morbis remedia subtexemus. Orsi a capite. Alopecias emẽdat nympheæ & cicutæ radix: si una tritæ illinãtur polithrica distat a callitricha qđ iuncos albos habet & folia plura maioraq;. Frutice quoq; maior est: & defluentẽ capillũ cõfirmat: & densat. Itẽ lingulaca circa fõtes nascens: cuius radix admixta combusta terit̃ cũ adipe suis nigræ: id quoq; excipit̃ ut eius sit suis: quæ nunq̃ peperit. Sol deinde plurimũ cõfert illitæ. Similis usus ẽ cyclamini radicis. Pruriginẽ ueratri radix tollit in oleo decocta uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omniũ generũ radix in oleo cõtrita. Aristolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius si pati possit comitãte. balnei usu. Medet̃ & daucũ. Purgat aũt cyclaminos cum melle in nares addita: & ulcera capitis sanat illita. Medet̃ & peristereos. Calcalla siue leãtides uocat̃ semẽ margaritis minutis simile depẽdens iter folia grandia ĩ mõtibus fere Huius grana. xv. ĩ oleo macerant̃: atq; ita aduerso capillo caput ungit̃. Fit & ex callitriche sternutamentũ. Folia sunt lenticulæ similia. Caules iuncis tẽuissimis: radice minima. Nascit̃ in opacis & humidis: gustatu feruens. Hysopũ in oleo contritũ phthiriasi resistit & prurigini in capite. Est aũt optimũ ciliciũ e tauro monte: Dein pamphylium: & smyrnæũ. Stomacho contrariũ. Purgat cũ fico sumptũ per inferna: cũ melle uomitionibus. Putant & serpentiũ ictibus aduersari tritũ cũ melle & sale & cumino. Lonchitis nõ (ut pleriq; existimauerũt) eadẽ ẽ quæ & xiphion: aut phasganiõ quãq̃ cuspidi similis semine. Habet enĩ folia porri rubẽtia ad radicẽ & pluraq; in caule capitula psonis comicis similia paruã exerẽtibus linguã radicibus prælõgis. Nascit̃ in sitientibus. E diuerso xiphion & phasganion in humidis: cũ primũ exit: gladii præbet speciẽ caule duũ cubitorũ: radice ad nucis auellanæ figurã fimbriata: quã effodi ante messes oportet: siccari in umbra. Supior pars eius cũ thure trita æquo põdere admixto uino: ossa fracta e capite extrahit: aut si qd in corpore suppurat: uel si calcata sũt ossa. Serpentes eadẽ contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel rosaceo decocto tritoq; ungi cõuenit. Peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto. Tepidũ hoc prodest & doloribus qui pleruq; ex dimidia pte capitis sentiũtur: & uertigini. perungũt & radice eius sudoris causa eliciendi quoniã caustica uis ei ẽ. Psylliõ alii cynoides: alii chrysalion: alii sicelion alii cynomilã appellãt: radice tenui: supuacua: sarmentosũ: fabe granis ĩ cacumibus: foliis canino capiti ñ dissimilib9: semĩe ãt puniceo: unde & nomẽ hoc ĩ baccis. Ipsa hærba ĩ uineis ĩuenit̃. Vis ei ad refrigerãdũ & discutiẽdũ ĩgens. Semẽ ĩ usu. Frõti ĩ ponit̃ in dolore & tẽporibus: ex aceto & rosaceo: aut posca. Ad cetera illinitur acetabuli mensura sextario

aquæ densat ac contrahit. Tunc terere oportet:& crassitudinem illinere cuicunq; dolori & collectioni inflãmationiq;. Et uulneribus capitis medetur aristolochia: fracta extrahens ossa:& in alia quidem parte corporis: sed maxime e capite. Similiter plystolochia.

De rhysellio:& cẽtaurea:& chelidonia:& panace:& hyoscyamo:& euphorbio. Ca. X.

Hysellium non dissimile apio. Huius radix cõmanducata purgat capitis pituitas. Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari: si addita aqua foueant̃. Succo uero minoris cũ melle culices nubeculas oscuritatẽ discuti: cicatrices extenuari: Albugines quidẽ etiã iumentoꝝ siderite. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medet̃. Panacis radicẽ cum polẽta epiphoris imponit̃. Hyoscyami semen bibunt obolo tantundẽ meconii adiicientes: uinũq; ad epiphoras inhibẽdas. Adiungunt & gẽtianæ succũ: quem collyriis acrioribus ꝓ meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium in unctis. Instillatur plantagini succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cũ qnq; folio epiphoras:& si q̃ in oculis uitia sũt: emendat. Verbascũ epiphoris imponit̃. Peristereos ex rosaceo uel aceto. Ad hypochysis & caliginẽ cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succũ ut diximus ad claritatẽ & caligines cũ meconio & rosaceo. Psyllion illitũ fronti epiphoras suspendit.

De anagallide: siue acoro:& mãdragora: siue circelo:& cicuta & cremno agrio: & molibdena:& capno:& alia:& acoro:& iride:& cotiledo:& arizoo:& andrachne:& erigero:& de ephemero:& de labro Veneris:& de raminculo medeciæ:& de oris uitiis. Ca. XI.

Nagallida aliqui acoron uocãt. Duo genera eius. Mas flore phœniceo: fœmina ceruleo: nõ altiores palmo: frutice tenero: foliis pusillis: rotundis: in terra iacentibus nascunt̃ in hortis & aquosis. Prior floret cerulea. Vtriusq; succus oculoꝝ caliginẽ discutit cũ melle:& ex ictu eruorẽ & argema rubens: magis cũ attico melle iunctis. Pupillas dilatat. Et ideo hoc inungunt̃ ante: qbus paracentesis fit. Iumẽtoꝝ quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus: ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum q̃ fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere: statim eã quæ asyla uocatur in remedio quærũt. Ea a nostris ferus oculus nũcupatur. Præcipiunt aliqui effossuris ante solẽ ortum priusq̃ quicq̃ aliud loquant̃ ter salutare eam: tũc sublatam exprimere. Ita præcipuas esse uires. De ephorbio satis dictum est: cuius succus lippitudini si timor erit. Item absinthium cum melle tritum. Itemq; betonicæ farina cõuenit. Et egilopas sanat hærba eodem nomine quæ in hordeo nascitur tritici folio semine contrito cum farina permixta impositaq; uel succo. Exprimitur hic e caulibus foliisq; prægnantibus dempta spica:& in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragora utebantur. Postea abdicatur in hac curatione est. Sed epiphoris quod certum est medetur:& oculorum dolori. Radix tusa cum rosaceo & uino. Nam succus multis oculorũ medicamentis miscetur. Mandragoram alii circelon uocant. Duo eius genera. Candidꝰ q & mas: niger quæ fœmina existimatur. Angustioribus foliis q̃ lactucæ. Hirsutis & caulibus: radicibus binis ternis ue ruffulis. Intus albis: carnosis: ternisq; pene cubitalibus. Ferunt mala auellanaꝝ nucum magnitudine. Et iis semes ceu pyrorum albũ. Hoc alii arsen: alii morion: alii hyppoplomon uocant. Huius folia alba. Alterius latiora ut lappati satiuæ. Cauent effossuri contrariũ uentum. Et tribus circulis ante gladio circũscribũt Postea fodiunt ad occasum spectãtes. Succus fit & e malis & e caule deciso cacumine & radice. Punctis aperta aut decocta utilis uel surculo. Concisa quoq; in orbiculos seruatur in uino. Succus nõ ubiq; inuenitur: sed ubi potest: circa uindemias quærit̃. Odor grauis ei: sed radicis & mali grauior. Mala maturata in umbra siccantur. Succus ex iis sole densat̃. Item radicis tusæ: uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruant̃ i muriis efficacius. Albus rore tãtũ succus pestis ẽ. Sic quoq; noxiæ uires. Grauedinẽ afferũt

etiam olfactu: q̄q̄ mala in aliis terris mandantur. Nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidē largiore etiam moriuntur. Vis somnifica ꝓ uiribus bibentiū. Media potio cyathi unius. Bibitur & cōtra serpentes: & ante sectiones punctionesq; ne sentiant. Ob hæc satis est aliquibus somnū odore quæsisse. Bibitur & pro hellebore duobus obolis in mulso Efficacius helleborum ad uomitiones & ad bilem nigram extrahendam. Cicutæ quoq; uenenū est: publica atheniensium pœna inuisa. Ad multa tamē usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autē est uiridis: & urit plerumq; ut in platanis. Lenis hic & geniculatus ut calami nigricans. Altior sæpe binis cubitis: in cacuminibus ramosus. Folia coriandri tenuiora: graui odoratu. Semen aniso crassius: radice concaua: nullus usus. Semini & foliis refrigeratiora uis: quæ si necat: incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remediū est prius q̄ perueniat ad uitalia: uini natura excalfactoria Sed in uino pota irremediabilis exstimatur. Succus exprimitur foliis floribusq;: tūc enī maxime tēpestiuus est & melior. Semine trito expressus & sole densatus ī pastillos necat sanguinē expissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorum maculæ ī corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachū malagma. Præcipuus tamē est ad cohibendas epiphoras æstiuas oculorūq; dolores sedandos circunlitum. Miscetur collyriis. Et alios omnes rheumatismos cohibet Folia quoq; tumorē omnem doloremq; & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas a uirginitate illitas semper esse staturas. Quod certum ē: lac puerperarum māmis imposita extinguit. Veneremq; testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda censetur: non equidem præcipimus. Maxima uis terræ partorum: mox laconicæ: creticæ: asiaticæ. In grecia uero megaricæ: deinde atticæ. Cremnos agrios gremias tollit oculorum impositus: tumorem quoq; polenta addita. Nascitur uulgo molibdena: id est plumbago. etiam in aureo: folio lappati: crassa radice hispiga. Hæc commāducata: si oculis subinde religatur: plumbum quod est genus uitii ex oculis tollit. Capnos prima quam pedes gallinaceos uocant: nascens ī parietinis: & sæpius ramis tenuissimis sparsisq;: flore purpureo uiridis: succo caliginem discutit. Itaq; in medicamento oculoꝝ additur. Similis & nomine & effectu alia est capnos fruticosa prætenera foliis coriandri cineracei coloris: flore purpureo. Nascitur ī hortis & segetibus hordeaceis. Claritatē facit inunctis oculis delachrymationemq; ceu fumus: unde nomen accepit. Eadem euulsa palpebras renasci prohibet. Acoron iridis folia habet angustiora tantum & longiore pediculo: radices nigras: minusq; uenosas Cætero & has simlies iridis: gustu acres: odore n̄ ingratas: ructu faciles. Optimæ ponticæ: dein galaticæ: mox creticæ. Sed primæ in cholchide iuxta phasin amnem: & ubicunq; in aquosis. Recentibus uirus maius q̄ uetustis Creticæ candidiores ponticis. Siccātur utribus in umbra digytalibus frustis. Necnō inueniuntur qui oxymyrsine radicem acoron uocant. Ideoq; quidam hanc acron agriō uocare malunt. Vis ei ad calfacienduꝫ extenuandumq; efficax contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto: cōtraq; serpentes. Cotylodon paruula herba cauliculo tenero: pusillo pingui: concauo: & coxendices. Nascitur in maritimis petrosisque uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est & aliud genus eiusdeꝫ sordidis foliis: lationibus: densioribusq; circa radicem uelut oculum cingentibus: asperimi gustus: longiore caule: sed pergracili. Vsus eius ad eadē quæ iridis. Aizoi duo genera: maius ī fictilibus uasculis seritur q̄d aliqui buphthalmō uocant: alii zophalmō: alii erogennetō: q̄d amatoriis cōueniat. Alii hypogeson: quoniā in suggrundis fere nascit̄. Sūt qui ambrosiā potius uocant: & q amerimnō. Itali sedum magnū: aut oculum: aut digytellum. Alternm minusculū: q̄d eritheles uocant: alii triheles: quia ter floreat: alii chrysotheles: aliqui isoetes. Sed alii itali sedū: alii aizouꝫ. Vtrunq; quoniam uireat semper. Aliq sēper uiuū. Maius cubiti altitudinem excedit: crassitudine plusquā pollicari Aliud in cacumine linguæ simile carnosum: pingue: largo succo: latitudine pollicari.

Alia in terram connexa:alia stantia:ita ut ambitu effigiem imitetur oculi. Quod minus est:in muris parietinisq; nascitur:& tegulis. Fruticosum a radice:& sursum usq; ad cacumē. Foliis angustis munocratis:succosis:palmo alto caule:radix inutilis. Huic similis est:quam græci andrachnen agriam uocant. Itali celebrant in pastillos latioribus foliis & breuiori cacumine. Nascitur in petris:& colligitur cibi causa. Omnium harum uis eadem:perfrigerare & astringere. Medētur epiphoris folia imposita:uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum explentq;:& ad cicatricem ꝑducūt palpebras deglutinant. Eædē capitis doloribus medētur:succo uel folio tēporibus illitis. Aduersant̄ phalāgioꝝ ictibus. Acōito uero maius aizoū ꝑcipue. A scorpiōibus quoq; ferri id habentē negant. Medētur & auriū dolori. Itē succus inūctis hyoscyāi modice. Itē achileæ:& miori cētaureæ:& plātaginis paucedani cū rosaceo & mecōio. Acori succus cū rosa. Omnis āt strigili calefactus infunditur. Cotyledon ēt īfunditur purulētis cū medula ceruini calefacta. Ebuli radices trite & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cū opus est rosaceo dilutus & calefactus parotidas. Verbenaca quoq;. item plantago sanat:item sideritis cum axungia ueteri. Nariū ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix cōmanducata:precipue chironie: item collutis succo. Radix hyoscyami ex aceto manducata. Itē polymoniæ cōmanducant̄:& plātaginis radices:aut colluūtur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia. Vel si sanguine gingiuæ putrescant:uel semen eiusdē apostemata & collectiones gingiuaꝝ sanat. Et aristolochia gīgiuas dentes ue cōfirmat. Verbenaca cū radice manducata & decoctæ ex uio aut aceto succus collutus. Item quīq; folii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uero q̄ decoquatur aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinq; folii fricare malunt. Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluendos dētes. Et hysopo colluūtur:& peucedani succo cum meconio uel radicū anagallidis magis fœminæ succo:ab altera nare quam doleat infuso. Erigerō a græcis:quæ a nostris uocatur senecio. Hāc si ferro circūscriptam effodiat aliquis: tangatq; ea dentē & alternis ter despuat ac reponat in eundē locū:ita ut uiuat hærba:aiunt dentē eum postea non dolituꝝ. Hærba est therissagum specie & molitia:cauliculis subribicundis. Nascitur & in tegulis & in muris. Nomen hoc græci dederūt:quia uere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine:qualis est spine inter diuisura exeuntes. Quare eā Callimachus acāthida appellat:alii pappum. Nec deinde græcis de ea cōstat: Alii erucæ foliis eē dixerunt:alii roboris:sed mīoribus multo. Radice alii superuacua:alii neruis utili:alii potu strangulante. E diuerso quidā regio morbo cum uino dederūt. Et cōtra omnia uesicæ uitia. Itē cordis & iocineris. Rēibus extrahere harenā dixere. Ischiadicis drachmā cū oximellite ab ambulatiōe ꝑpinauere. Torminibus quoq; in passo utilissimam: precordiis ēt:cibo ex aceto eam predicātes serētesq; in hortis. Nec defuere qui & alteꝝ genus facerēt. Nec quale esset demōstrarent cōtra serpētes in aqua bibendamq; cōitialibus dātes. Nos eā Romanis experimētis per usus digerimus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Ephemeron folia habet psylii:sed minora:caulē:parem: florem cæruleum:semen superuacuum:radicem unam digytali crassitudine:dētibus præcipuam cōcisam in aceto:decoctamq; ut tepido coluātur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis ueratrum nigrum imponitur. Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum uenereum uocant in flumine nascētem. Est ei uermiculus qui circa dētes ligatur:aut cauis dentium cæra includitur. Cauendum ne euulsa hærba terram tangat. Ranūculum uocāus quā græci uatrachiō. Genera eius quattuor unum pinguioribusquam coriandri foliis: & ad laritudinem maluæ accendentibus:colore liuido caule albo:gracili:& radice alba. Nascitur ī limitibus humidis:& opacis. Alterum

foliosius pluribus folio[rum] incisuris: altis caulibus. Tertium minimum est: graui odore flore aureo. Quartum simile huic flore luteo. Omnibus uis caustica si cruda folia imponantur: pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo & lepras & psoras utuntur & ad tollẽda stigmata. Causticisq; omnibus miscent. Alopeciis imponuntur: celeriter remouentes. Radix i dolore cõmanducata diutius rumpit dentes. Eadem sicca concisa sternutamentũ facit. Nostri hærbarii strumeam uocant: quoniam medetur strumis & panis parte in fumo suspensa. Creduntq; ea rursus sata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plantaginis emẽdat & folia radicesq; commanducata: uel si reumatismo laboret os. Vlcera fetoremq; quinq; folium. Vlcera psyllium. Composita quoque ad fetorem uel maxíe pudendũ uitium trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere gallæ syriacæ dimidiũ pondus simul terere in uino uetusto sparsa mandere matutino optimum est. uel hederæ baccas cũ casia & myrrha pari pondere ex uino. Naribus utilissimũ est dracontii semen corticum ex melle: etiam si carcinomata i iis sunt: Sugillata hysopo emẽdant. Stigmata i facie mãdragora illita delet.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXVI.

PROHEMIVM

Reliquæ per morborum genera medicinæ: & de nouis morbis: & de lichene quid sit: & quando primũ i italia cœpint: & de carbunculo & de elephantiasi: & colo. Ca. I.

s ENSIT ET FACIES HOMINVM NOVOS OMNIq; æuo priore incognitos non italiæ modo: ue[rum] etiã uniuersæ ꝑpe europæ morbos. Tunc quoq; nec tota italia nec per illyricum gallias ue aut hispanias magnopẽ uagatos: aut alibi q̃ romæ circaq; sine dolore quidem ullo: aut sine pricie uite: sed tanta fœditate ut quecũq; mors præferenda esset. Grauissimum ex iis lichenas appellauere græco nomíe: latíe quoniã a mento fere oriebatur ioculari primũ lasciuia: ut ẽ procax natura multo[rum] in alienis miseriis. Mox & usurpato uocabulo mẽtagram: occupantẽ multis & ĩtuitus: totosq; utiq; uultus oculis tantum ĩmunibus: descendentẽ uero & in colla pectusq; ac manus fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq; nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in italia quodam Persino equite Romano quæstorio scriba cum in asia apparuisset: inde contagionem eius importãte. Ne sensere id malum fœmine aut seruitia: plebesq; humilis & media: sed proceres ueloci transitu osculi: maxime fœdiore multorum: qui perpeti medicinam tolerauerant cicatrice q̃ morbo. Causticis namq; curabatur: nec nisi usque in ossa corpus exustum esset non rebellante tedio. Adueneruntq; ex ægypto genitrice talium uitiorum medici hanc solam operam afferentes magna sua præda. Siquidem certum est Manilium Cornutum ex prætoriis legatum aquitanicæ prouinciæ sestertia. cc. elocasse in eo morbo ad curandum sese. Acciditq; sæpius: ut noua contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid prodest reperiri? aliqua gigni repente uitia terrarũ in parte: certa certisq; mẽbris hominum: uel ætatibus: aut etiam fortunis tanq̃ malo eligente: hæc in pueris grassari: illa in adultis. hæc proceres sentire: illa pauperes. L. Paulo. Q. Martio censoribus primum in italia carbunculum uenisse: annalibus conscriptum est peculiare narbonensis prouinciæ malũ: quo duo consulares obiere: condentibus hæc nobis. Eodem anno Iulius

Ruffus &.Q. Lecanius Ballus:ille medicorũ inſcitia ſectus.hic uero pollice leuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo tam paruo uulnere ut uix cerni poſſet.Naſcitur in occultiſſimis corporum ptibus:& plærumq; ſub lingua duritia rubens uariis modis: ſed nigricans capite:alias liuida corpus intẽdens neq; intumeſcens:ſine dolore:ſine pruritu: ſine alio q̃ ſomni indicio:quo grauatos in triduo aufert:aliquando & horrorẽ afferens: circaq; puſtulas puas:rarius feriens ſtomachum.Fauceſq; cum inuaſerit ociſſime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Põpeii magni ætatem non accidiſſe in italia:& ipſã a facie ſæpius incipientẽ.In nare prima ueluti lenticula mox inualeſente p totum corpus maculoſa uariis coloribus & in æquali cute alibi craſſa:alibi tẽui dura ceu ſcabiæ aſpa:ad poſtrẽ uero nigreſcente:& ad oſſa carnes apprimẽte intumeſcentibus digytis i pedibus:manibuſq;. Aegypti peculiare hoc malũ:& cũ in reges incidiſſet:populus funebre. Quippe i balneis ſolia tẽperabant humano ſanguine ad medicinã eam. Et hic quidẽ morbus in italia celeriter reſtrinctus eſt:ſicut & ille quẽ gemurſam appellauere priſci inter digytos pedũ naſcẽtẽ ẽt noĩe oblitterato.Idipſum mirabile alios deſinere in nobis morbos:alios durare:ſicuti colũ. Tiberii Cæſaris principatum irrepſit id malũ. Nec quiſq̃ prior ĩperatore ipſo ſenſit:magna ciuitatis ãbage cũ edicto eius excuſantis ualitudinẽ legeret nomẽ incognitum. Quid hoc eẽ dicemus:aut quas deorum iras? Paꝝ.n.erant homini cætera morboꝝ genera cum ſupra:ccc.eſſent:niſi ẽt noua timerent.Neq; ipſi homines pauciora ſibi ope ſuo negotia.ĩportant. Hæc apud priſcos erãt quæ mẽoramus remedia medicinã ipſa quodã mõ reꝝ natura faciẽte & diu fuere.

Laus Hippocratis Ca. II.

Ippocratis certe q primus medendi precepta clariſſime condidit:referta hærbaꝝ mentione inuenimus uolumina.Nec minus Dioclis Cariſtii qui ſecundus ætate fimaq; extitit. Itẽ Praxagore & Cryſippi:ac deinde Eraſiſtrati.Erophilo quidẽ q̃q̃ ſubtilioris ſectæ conditori ante oẽs celebratã rationẽ eã paulatim uſu efficaciſſimo reꝝ omniũ magiſtro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitateq; deſcendente.Sedere nanq; in iis ſcolis auditioni occupatũ gratius erat:quam ire per ſolitudines:& quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicĩa & Aſclepiade medico:& q̃ ratiõe ueterẽ medicinã mutauerit. C. III.

Vrabat tamen antiquitas firma magnaſq; confeſſæ rei uindicabat reliquias: donec Aſclepiades ætate magni Põpei rhetorice magiſter: nec ſatis in ea arte quæſtuoſus ut ad alia ſagacis ingenii huc ſe repente cõuertit:atq; ut neceſſe erat homini qui nec id egiſſet:nec remedia noſſet oculis uſuq; pcipiẽda torrẽti ac meditata quottidie oratione blandiens:omnia abdicauit:totamq; medicinã ad caſum reuocando cõiecturam fecit.Quinq; res maxĩe cõmunium auxiloꝝ pfeſſus. Abſtinentiam cibi:alias uini fricationẽ corporis:ambulationẽ:geſtationeſq;:cum unuſquiſq; ſe metipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauẽtibus cunctis ineſſent uera:quæ facillima erant: uniuerſum prope humanum gẽus circũegit in ſe nõ alio mõ quam ſi cælo emiſſus adueniſſet.Trahebat præterea mẽtes artificio mirabili uino præmittẽdo ægris dando tẽpeſtiue tum frigidam aquam.Et quoniam cauſas morboꝝ prior ſcrutari Herophilus inſtituerat:uini rationẽ illuſtrauerat Cleophantus apud priſcos:ipſe cognominari ſe frigidam dando præferens:& ut auctor ẽ.M.Varro:alia quoq; blandimẽta ex cogitabat in ſuſpendendo lectulos:quorũ iactatu aut morbos extenuaret: aut ſomnos aliceret:iam balneas audatiſſima hominum cupidine inſtituendo: & alia multa dictu grata atq; iucunda magna auctoritate nec minore fama:cum occurriſſet ignoto funeri:relato hoĩe ab rogo atq; ſeruato:ne quis leuibus momẽtis tantam cõuerſionẽ factam exiſtimet. Id ſolum poſſumus indignari unum hominẽ e leuiſſima gente ſine opibus ullis orſũ uectigalis ſui cauſa repẽte leges ſalutis humão generi dediſſe: quas tamẽ poſtea abrogauere multi.Aſclepiadem uero adiuuere multi quorum cura nimis anxia &

rudi aut obruendi ægros ueste sudoresq; omni modo ciendi Nũc corpora ad ignes tor rendo:soles ue assidue quærendo in urbe umbrosa:immo uero tota italia imperatrice tum primũ pensili balnearũ usu ad infinitum blandiente. Præterea in quibuldã mor bis medendi cruciatus detraxit: ut in anginis quas curabant ĩ fauces organo demisso Dãnauit merito & uomitiones tun supra modũ frequẽtes: Arguit & medicamẽtorum potus stomacho inimicos: qđ ẽ magna ex parte uetitũ. Itaq; nos ĩ primis quæ sũt stoma cho utilia signẽus.

Irrisio magicæ artis & de lichene: & tapsia Ca. IIII.

V per omnia adiuuere eũ magicæ uanitates: in tãtũ euectæ ut abrogare hær bis fidẽ cunctis possent. Aethiopide hærba amnes ac stagna siccari coniectu. Tactu clauso omnia aperiri. Achemenide coniecta In aciem hostiũ trepidare agmina: ac terga uertere. Latacẽ dari solitã a persarũ reges legatis: ut quocũq; uenisset omniũ rerum copia abundarent: ac multa similia. Vbi nam iste fuere: cũ cimbri teuto niq; terribili Marte ulularent? aut cũ Lucullus tot reges magorum paucis legiõibus sterneret: Cur ue romani duces primã semper in bellis rõem cõmertiorũ habuere: Cur Hercules Cæsaris miles in pharsalia famẽ sentit: si abundantia omnis cõtingere unius hærbæ foelicitate poterat: Nõ satius fuit Aemilianũ Scipionẽ carthaginis portas hærba patefacere: q̃ machinis claustra per tot annos quatere: Siccent̃ æthiopide põtinæ pala des: tantũq; agri suburbanæ reddat̃ italiæ. Namq; apud eundẽ Democritũ inuenitur cõpositio medicamẽti: quo pulchri boniq; & fortunati gignant̃ liberi. Cur nunq̃ psa℞ regi talis est dedita. Mirũ est profecto hucusq; ꝓuectam credulitatem antiquorũ salu berrimis ortam initiis: si in ulla re modũ hnmana ingenia nouissent: Atqui nos hanc ipsam medicinã ab Asclepiade reptam suo loco ꝓbaturi cessemus: euectã ultra magos etiam: Sed hæc est omni in re animo℞ cõditio: ut a necessariis orsa primũ cũcta uene rint ad nimiũ. Igitur demõstratarũ priore libro hærba℞ reliquos effectus dicemus: adi iciemusq; quas rõ dictauerit. Sed in lichenis remediis atq; tam fœdo etiam malo plura undiq; aceruabimus: quãq̃ nõ paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita. Quinquefoliũ: Radix albuci ex aceto ficulni caules aceto decocti. Hibisci radix cũ glu tino & aceto acri decocta ad quartas. Defricant̃ etiã pumice. Et rumi is radix trita ex aceto illinitur. Et flos uisci cũ calce subactus. Laudatur & tithymalũ cũ resina decoctũ Lichen uero hærba his omnibus præfert̃: inde nõie in uento. Nascitur in saxosis folio uno ad radicẽ lato: caue uno: paruo: lõgis foliis dependẽtibus: Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis petris tantũ adhærens ut muscus: qui & ipse illinitur. Hic & sanguinẽ sistit uulneribus instillatus: & collectiones illitus. Morbũ quoq; regium cũ melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curant̃: aqua salsa lauri iubẽ tur: ungi oleo amygdalino: hortensibus abstinere. Ad lichenas & tapsiæ radice utũtur trita cum melle. Anginæ & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hysopũ cum uino decoctum & gargarizatum. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus Proserpinata cum muria & ex oleo trita uel sublingua habita. Itẽ succus de quinque folio potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitiis medetur gargarizatus. Ver bascum priuatim tonsilis in aqua potum.

Ad strumas: & ad digytos: & ad pectus: & ad tussim medcinæ. Ca. V

S Trumis plantago. Chelidonia cũ melle & axungia. Quinquefoliũ. Et radix persolatæ. Item cũ axungia operitur folio suo imposita. Item artemisia. Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia clauo sinistra manu circunfossa ad alligantur custodienda sanatis: ne rursus sata diro hærbario℞ scelere ut in quibusdam rebellet. Quod & in iis quos artemisia sanauerit prædici reperio. Itẽ in iis quos planta go. Damosion quæ & caucalis uocat̃ sub solstitio collecta imponitur ex aqua cælesti folium tritum uel radix cum axungia tusa: ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores tumoresq; quacunq; in parte. Bellis in partis nascitur: flore

albo aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illitam efficatiorem produnt. Condurdon hærba solstitialis flore rubeo suspensa i collo cōprimere dicit̃ strumas. Itē uerbena ca cū plātagīe digytoꝝ uitiis oibus. & priuatim pterigiis. Quinquefolium medet̃ pectoris uitiis. Vel quod grauissimū ē tussis: huic medet̃ panacis radix in uino dulci. Succus hyosciami ēt sanguinē excreātibus. Nido quoq; accēsi tussientibus. Item scordotis mixto nasturtio & resina cū melle tusa arida. Facit & p se faciles excreatiōes. Itē centaurium maius & sanguinē reiiciētibus. Cui uitio & plātaginis succus medet̃. Et betōica obolis tribus in aqua contra purulentas: contraq; cruētas excreationes. Persolatæ radix drachmæ pōderis cū pineis nucleis. xi. Peucedāi succus pectoris doloribus & acorum subuenit: Et ideo antidotis miscet̃. Tussi daucum. Itē scythiaca hærba. Ea demū omnibus pectoris uitiis tussi & purulenta excreantibus obolis tribus in passo:

De uerbasco & chamaleuce uel tussilagīe: & becchio: & aquilegia: & saluia. Ca. VI.

Ootidē obolis bibit̃ uerbascū: cuius flos aureus. Tāta huic uis ex: ut iumētis etiā nō tussientibus mō: sed ilia quoq; trahentibus auxiliet̃ potus. Quod & ꝗ gētiana repio. Radix chameleucæ quæ tussilago dicit̃ cōmanducata & i uino madefacta non tūssi tantū: sed & faucibus prodest. Hysopi quoq; quiq; ramis cum duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracē purgant. Tussim sedat bechiō: quæ & tussilago dicit̃. Duo eius genera. Siluestris ubi nascit̃ subesse aquas credunt: & hoc habēt signum aquileges. Folia sunt maiuscula q̃ hederæ. v. aut. vii. subalbida a terra superne pallida: sine caule: sine flore. sine semine: radice tenui. Quidā eandē eē bechiō & alio nomine chameleucen putāt. Huius aridæ cū radice fumus p arundinē haustus aut duo ratus ueterē sanare dicit̃ tussim. Sed in singulos haustus passim gustādum ē. Altera a qbusdā saluia appellat̃ similis uerbasco cōterit̃ ea & colata calefacit: atq; ita ad tussim laterisq; dolores bibit̃. Cōtra scorpiones eadē & dracones marinns efficax. Cōtra serpentes quoq; ex oleo purrigini ea ꝓdest. Hysopi fasiculus cū qdrāte mellis ꝺcoqt̃ ad tussim

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoeas ad iocinoris dolorē: cordis dolori pulmoni urinæ tussi pectori ulceribus renibus epaticis ad uomitiones: ad singultus pleureticis lateri Ca. VII.

Acteris & pectoris dolores uerbascū cū ruta ex aqua. Betōicæ farina bibit̃ ex aqua calida. Sōachū corroborat scordotis succus: cētauriū gētiana ex aqua potæ. Plantago āt p se sumpta ī cibo cū lēte halicæ ue sorbitiōe. Betōica alias grauis stomacho uitia tamē sanat pota uel foliis cōmanducata. Itē aristolochia pota. Agaricum manducatū succū ut ex interuallo meꝝ sorbeat̃. Nymphea heraclea illita. Peucedani succus. Psyllion ardoribus imponitur uel cotelydon trita cū polenta: uel aizoum Molō scapo ē striato folii mollibus paruis radice quattuor digyoꝝ: i aqua extrema potatur. Vocatur a quibusda syron: ex uio stōacho & dipsonæ medetur. Cētauriū maius eligmate. Plantago succo uel cibo: Betonicæ tusæ pondo libra mellis attici semuncia ex aqua calida quottidie bibentibus. Aristolochia uel agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthpnoeas bibitur. Itē hysopum. Et asmaticis. Peucedani succus in iocinoris doloribus & pectoris laterisq; si febres nō sunt. Sanguinem quoq; expuentibus subuenit agaricū uictoriati pondere tritum & in mulsa quinque cyathis datū. Idē & amomon facit. Iocineri priuatī teucria bibitur recēs drachmis quattuor in poscæ hemina. Betonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duobus. Quinquefolii succus iocineris & pulmonis uitiis: sanguinemq; reiicientibus & cuicnmq; sanguinis uitio intus occurrit iocieris anagalides mire prosunt. Capnion herbā qui edere: billem per urinam trahunt. Acoron iocineri medetur thoraci quoq; & præcordiis. Caucum quæ & ephedra: ab aliis anabasis uocata nascitur uentoso fere tractu scandens arborem: & ex ramis propēdens folio nullo: cirris numerosa qui sunt iunci gēiculati radice pallida. Dat̃ ex uino nigro austero

trita ad tussim: suspiria tormina & sorbitione facta in quam uinum addi conuenit. Item gẽtiana madefacta pridie cõtrita denarii pondere in uino cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet nigras bene olentes. Medet̃ non mõ pectoris doloribus aut lateris: sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uero omnibus uisceribus medetur lateribus pulmonibus iocineribus thoraci. Peculiariter aũt pulmonibus & quos ab iis phthisis tentat. Radix uero herbæ cõsiliginis: quã nuper inuentã diximus: suũ quidẽ & pecoꝝ omniũ remediũ præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua: haberiq; ĩ ore assidue sublingua. Supficiens huius herbæ an sit in aliquo usu adhuc incertũ ẽ. Renibus prodest plãtaginis cibus. Betonicæ potus Agaricum potũ ut ĩ tussi. Triponiũ ĩ maritimis nascit̃ saxis: ubi allidit unda: neq; in mari neq; in sicco folio satis crassiore: palmo alto in mucrõe diuiso: radice alba odorata crassa calida gustus. Dat̃ epaticis in farre cocta. Hæc herba eadẽ uidet̃ quibusdã quæ poliũ de qua suo loco diximus. Syomphona uel cromphena alteris uiridibus roseisq; p caulẽ foliis in posca sanguinẽ reiiciẽtibus medet̃. Ioniceri aũt herba melãdryũ nascẽs in segetes ac partis flore albo odorata. Eius cauliculus cõteritur ex uino uetere. Itẽ herba chalcetũ e uineis cõtrita iponitur. Faciles præstat uomitiões radix betõicæ hellebori mõ quattuor drachmis in passo aut mulso. Hysopũ tritũ cum melle utilius præsũpto nasturtio aut irione. Molemoniũ denarii põdere. Est & psyllibus lacteus succus q densatus in gummi sumit̃ cũ melle supradicto põdere præcipueq; bilẽ trahit. Rursus sistunt uomitionẽ cyminũ siluestre: betonicæ farina sumitur ex aqua: absterguntq; fastidia: cruditatesq; digerũt daucum betonicæ fairna ex aqua mulsa: plantago decocta cauliũ modo. Singultus hermionũ sedat. Item aristolochia. Suspiria dimenus. pleureticis & paripneumonicis centauriũ maius. Itẽ hysopũ bibit̃. Pleureticis peucedãi succus Halus aũt: quã galli sic uocant: ueneti coroneã: medet̃ lateri: itẽ renibus conuulsisq; & ruptis. Similis est cumilæ bubulæ cacuminibus thymo dulcis: & sitim sedat. rasæ radicis alibi albæ. alibi nigræ Eosdẽ effectus lateris doloribus habet chamerops: myrteis circa caules geminos foliis capitibus græculæ rosæ ex uino pota. Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricũ potum ut ĩ tussi. Itẽ & theocadis aut betonicæ farina ex aqua mulsa.

De omnibus uitiis uentris & remediis: & eorum quæ circa uel intra sunt: & de aluo sistenda uel soluenda. Ca. VIII.

p Lurimũ tñ negocii humano generi alius exhibet: cuius causa maior ps mortaliũ uiuit. Alias. n. cibos nõ trãsmittit: alias nõ cõtinet. alias nõ capit. alias nõ cõficit. Eoq; mores uenere: ut homo maxime cibo pereat. Pessimũ corporum uas. Istat ut creditor: & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur: huic luxuria cõditur: huic nauigat̃ ad phasin: huic ꝓfunda uada exqrũtur. Et nemo uilitatẽ eius æstimat cõsumationis fœditate. Ergo numerosissima ẽ circa hãc mediciæ opa. Sistit eã scordotis recentis drachma cũ uino trita uel de cocta pota. Polemõia quoque: & dysẽtericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua duorũ digytoꝝ magnitudine. Nympheæ heracliæ semẽ cũ uino potũ. Radix supior ex sylphio drachmæ pondere ex aceto. Semẽ plãtaginis in uino tritũ: uel ipsa ex aceto cocta: aut aqua ex succo eius sũpta. Item cũ lenticula cocta: uel aridæ farina ĩpsa potioni cũ papauere tosto & trito. Vel succus infusus aut potus betonicæ ĩ uino ferro calefacto. Eadẽ cœliacis in uino austero datur. Is & iberis iponitur ut dictũ est. Tenasmo radix nympheæ heracliæ e uino bibit̃. Psylliũ in aqua cum radicibns decoctũ. Aizoi succus aluũ sistit: & dysenterias & tineas rotundas pellit. Symphytis radix dysenteriã sistit. Itẽ dauci. Aizoum foliis cõtritis ex uino torminibꝫ resistit. Alcmeæ siccæ farina torminibꝫ pota cũ uino. Astragalus folia habet lõga incisuris multis obliqua circa radices: caulẽ. iii. aut. iiii. foliorum plenos: florẽ hyacinthi: radices uiolosas: iplicatas: rubras: præduras. Nascit̃ in petrosis: apricis: & iisdẽ niualibus: sicut pheneo archadiæ: Vis ei ad spissãda corpora. Aluũ sistit

radix i uino pota : quo fit ut moueat urinā reprecusso liquore: sicut pleraq; quæ aluū sistunt. Sanat & dysentericos i uino rubro tusa. Difficile aūt funditur. Eadē gingiuarū suppuratiōi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni cum folia amiserit. Siccatur in umbra. Et ladano sistitur aluus utroq;. Quod i segetibus nascitur contuso & cribrato bibitur ex aqua mulsa: itē nobili e uino. Ledon appellatur hærba ex qua ladanum fit in cypro barbaris caprarū adhærescens. Nobilius in arabia. Fit iam etiā in siria: atq; Africa: quod taxō uocā. Neruos. n. in arcu circūdatos lanis trahunt adhærescēte rosida lanugine. Plura de eo diximus iter unguēta. Hoc grauissimū onere est. durissimū tactu. Plurimū. n. terræ colligit: cū probet maxīe purū: odoratū: molle: uiride. resinosū Natura ei molliēdi: siccādi: coquēdi: sōnū aliciēdi. Capillū fluentē cohibet: nigriciamq; custodit. Auribꝰ cū hydromellite aut rosaceo infundit. Furfures cutis & manātia ulcera sale adito sanat. Tussim ueterē cū storace sumptū. Efficacissimū ad ructus. Aluū sistit & cōhdris: siue pseudodyctamū: hypocisthis: orobathion uel orobache a quibusdā dictū malogranato īmaturo similis. Nascit ut dixiūs sub cistho: undo nomē hoc. Aresacta in umbra sistit aluū ex uino austero nigroq; utraq;. Duo. n. genera eius candida & ruffa. Vsus in succo spissat: siccat. Et ruffa magis stomachi reumathismos emēdat. Pota tribus obolis sanguinis excreationes. Cum amylon disenterias pota & infusa. Item uerbenaca ex aqua data: aut careentibus febre ex uino amineo coclearibus. v. additis in cyathis tribus uini. Lauer quoq; nascens in riuis cōdita & cocta torminibus medet. Potamogetō uero ex uino disentericis ēi & cœliacis: similis betæ: foliis minoribus tātū hirsutioribusq; pauluū supueniens extra aqā peculiarlter refrigerāt: spissant. Vsus in foliis cruribus uitiosis utilia. & cōtra ulcerū nomas cū melle uel aceto. Castor hac aliter nouerat tenui folio uelut eqnis setis: hyrso longo & leui in aquosis nascentē. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogetō aduersat & cocodillis: itaq; secū habent ea qui uenant illos. Aluū sistit & achyllea. Eodē effectus præstat & statice. vii. caulibus uelut rosæ capita sustinens. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna in cibo cœliacis & dysentericis medet. Leōtopodō alii liceoton: alii dorypetron: alii toriuētorō uocāt cuius radix aluū sistit: purgatq; bilē in aqua mulsa addito pōdere denariorū duum. Nascitur in cāpestis & gracili solo. Semē eius potū lymphatica sōia facere dicit. Lagopus sistit aluum e uino pota aut in febri ex aqua: Eadem inguini adaligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi sup oīa laudāt ad deploratos dysentericos qnquefolium decoctis in lacte radicibus & potis & aristolochiā in uictoriati pondere i cyathis uini tribus. Quæ ex supradictis calida sument: hæc cādente ferro tēperari aptius erit. E diuerso purgat aluū succus cētauri minoris drachma in hemina aquæ cū exiguo salis & aceti: bilēq; đ trahit. Maiore tormina discutiunt: Betonica aluum soluit drachmis. iiii. i hydromelitis ciathis nouē. Itē euphorbium uel agaricum drachmis duabus cū sale modico potum ex aqua aut in mulso obolis tribus. Soluit & ciclamīos ex aqua pota aut balanis subditis. Itē chamæcissi balanus. Hysopi mauipulus decoctus ad tertias cum sale pituitas trahit illitus uel cōtritus cum oximelite & sale. Pellitq; uētrē aīalia: Pituitā & bilē detrahit peucedāi radix. Aluū purgat anachallis ex aqua mulsa. Itē epithymō: qui ē flos & thymo satureiæ similis. Differentia ꝙ hic hærbaceus ē: alterius thimi albus. Quidā hiphopheon uocant: ac stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedeat tormia: & inflammationes discutit. Summit & ex eligmate ad pectoris utilia cum melle & aliquādo irið Aluum soluit a quattuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisq; & aceti. Quidā aliter opithimum tradunt sine radice nasci tenui similitudine pallioli rubens siccari: in umbra. Bibi ex aqua acetabuli mensura. Dimidia detrahere pituitam bilemq;. Aluum leniter soluit & nimphea in uino austero. Soluit & pigmocomō eruæ folls crassioribꝰ & acrioribus: radice rotunda: lutei coloris: terram olente caule quadrangulo mō tēui flore ocimi. Inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsa. xii. pondere denariorū

& aluum & bilem & pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa facit una drachma in uino potum. Et capnos strumam discutit: detrahit bilem polipodion: quam nostri filiculam uocant: similis enim est filici. Radix in usu pilosa: coloris intus herbacei: crassitudine digyti minimi: acetabulis cauernosa ceu polyporum cirri sub dulcis: & in petris nascens aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua madefacta: & ipsa cōcisa inspgitur oleri & betæ uel maluæ uel salsamento: uel cum pulticula coquitur ad aluum leuiter soluendam: uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offēdi Aridæ farina indita naribus polypum consumit. Floret: & semen nō fert. Scamonium quoq; dissolutiōe facit: bilem detrahit: aluum soluit: præterq̄ si adiciantur aloes drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis triangulis albis radice crassa madida nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa canis ortum excauatur: ut in ipsa confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa uel cortex. Laudatur natione colophonium mysium priennese. Specie autem nitidum: & quam simillimum taurino glutini fungosum tenuissimis fistulis cito liquescens uirus redolens suminosum linguæ tactu lactescens: quam leuissimum cum diluitur albescens. Hoc euēit & adulterino: quod fit herba farina & tithymalli marini succo in iudæa fere: quod etiam strangulat sumptum. Depræhenditur gustu. Tithymallus enim linguam excalfacit bubi more: necante nec postea utile. Dedere & per se ex aqua uel mulsa & sale quaternis obolis: Sed utilissime cum aloe: ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur: Fit decoctum radicis in aceto ad crassitudinē mellis: quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymalū nostri herbā lactariam uocant. alii lactucam caprinam. Narantq; lacte eius īscripto corpore cum iaruerit si cinis īspergat̄ apparere litteras & ita quidā adulteras aloquin mal luere: quā codicilis. Genera eius multa. Primus cognominatur carachias: qui & masculus existimatur: ramis digytali crassitudine rubris rugosis quinq; aut sex cubitali lōgitudine a radice foliis pendet: in cacuminibus coma iunci. Nascitur ī asperis maritimis Legitur semen autumno cum coma: siccatum sole tundit̄: & reponitur. Succus uero incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipit̄ farina erui aut fici: ut cum iis arescat. Quinas autem guttas singulis excipit satis ē. Traduntq; etiā totiens purgari hydropicos fico sumpta: quod guttas & lactis exceperit. Succus cū colligit̄: ne attingat oculos cauendum est. Fit & foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctū e ramis. Est & semen iu usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cæra includitur. Colluntur & radicis decoctæ uino aut oleo. Illinūt & lichenas succo. Bibuntq; eum ut purgent uomitiones: & aluo soluta: alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu: bilem afronitro. Si p aluum purgari libeat in posca. Si uomitione: in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis cōstat. Ficos a cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ: ut p se extra corpori impositū postulas ignium modo faciat: & pro caustico in usu sit. Alterū genus tithymalli myrsiniten uocant: alii caryoten foliis myrti acuti & pungētibus sed molioribus: & ipsum etiam in asperis nascens. Colliguntur comæ eius hordeo turgescēte: siccateq; in umbra diebus. ix. in sole inarescunt. Fructus nō pariter maturescit: sed pars anno sequente: & nux uocatur. Inde cognomen græci dedere. Demetit̄ cum messium maturitate. Lauatum deinde siccatur: & datur cum papaueris nigri duabus partibus: ita ut sit totum acetabuli modo: minus hic uomitionibus quam superior cæteri iidem. Aliqui sic & foliū eius dedere: nucem uero ipsā in mulso aut passo: uel cū sesama Trahit bilē & pituitam p aluum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus est tithymalli: paralius uocatur siue tithymallis folio rotūdo: caule palmū alto: ramis rubentibus semine albo: quod colligit̄ incipiente uua: & siccatū teritur: sumit̄q; acetabuli mensura ad purgationes. Quartū genus heliscopiō appellāt

foliis portulacæ:ramulis stantibus a radice quattuor aut quinq; rubentibus semipedali altitudine succi plenis. Quintum cyparissian uocāt.pp folioꝝ similitudinē:caule gemino aut triplici nascente in cāpestribus:cui eadem uis quæ heliscopio aut characiæ. Hoc circa oppida nasci semine albo colūbis gratissimo:qđ colligit̃ incipiēte uua. Nomē accepit quoniā capita cū sole circūagit. Trahit bilē p inferna in oximellite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui characiæ. Sextū platyphilon uocāt:alii corymbitē:alii amigdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat:aluū soluit:radice:uel foliis:uel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quattuor. Detrahit priuati aquas septimū dendroides cognominant:alii codion, alii leptophyllon in petris nascēs:comossisimū ex oībus maxīe cauliculis rubentibus: & semine copiosissimū:eiusdē effectus:cuius characias. Oposcylla siue rafano sagaria iuncos duos siue tres spargit in terra rubētes. foliis rutæ:radice cepe:sed amplior:quare quidā raphanū siluestre uocant. Intus habet mămā candidā extra cortices nigros. Nascit̃ ī mōtosis & asperis:aliquando & herbosis. Effodit̃ uere tusſaq; in fictili mergit̃. Deiectoq; qđ supernatat:reliquis succus purgat utraq; parte sesquiobolo in aqua mulsa:Sic & hydropicis dat̃ acetabuli mēsura inspergit̃ & aridæ radicis farina potioni:aiuntq; superiorē partē eius uomitione biles extrahere:inferiorē peraluū. Tormina discutit:quodcūq; betōia & panaces præterq̄ a cruditate. Peucedani succus inflationes & ructus gignit. Acori radix daucū ue si lactucæ mō sumat̃. Ladanū Cyprium potū interanoꝝ uitiis occurrit:Item geutianæ farina ex aqua tepida fabæ magritudine. Plantago mane sumpta duabus linguis & tertia papaueris in uini nō ueteris cyathis.iiii. dat̃ in somnū euntibus addito nitro seu polenta. Simul si post cibū det̃. Colo īfundit̃ hemina succi.uel in febri. Agaricū potū obolis tribus ī uini ueteris cyatho uno lyeni medet̃. Et panaces oīum generꝝ radix ī mulso : sed teucria præcipue pota arida & decocta qtū manus capiat in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinit̃ eadē cū aceto:aut si tolerari nō possit ex ficu uel aqua. Pelemōia bibit̃ ex uino. Betonicæ drachma in oximelitis cyathis tribus. Aristolochia cōtra serpētes. Argemonia.vii.diebus ī cibo sumpta lyenem cōsumare dicit̃. Agaricū in aceto mulso obolis duobus. Nympheæ heracleæ radix in uino pota & ipsa cōsumit. Cisanthĕus drachma bis die sumpta ni uini albi ciathis duobus per dies .xl.lyen dicit̃ paulati emittere p urinā. Prodest & hysopū cū ficu decoctū. Lōchitidis radix decocta prius q̄ semen emittat. Peucedani quoq; radix decocta & lyeni & rēibus. Lyen acoro poto cōsumitur præcordiis & ilibus utilissimæ radices. Climeni semē potū diebus.xxx. pōdere dēarii ī uīo albo. Betoōice farina ex melle & aceto scyllite pota. Radix lōchitidis ī aqua & teucrum illinit̃. Itē scordiū cū cæra:agaricū cū farina fœnograeci uesicæ malis: cōtraq; calculos grauissimis cruciatibus ut diximns:auxilio ē. Polemōia ex uino pota:itē agaricū. Plāta gb radice uel foliis potis ex passo. Et betonica ut iocinere diximus. Itē ramici pota : atq; illita. Eadē ad strāgurias efficacissima ad calculos quidā betonicā & uerbenacā & melli foliū æquis portionibus ex aqua pro singulari remedo:bibere suadent. Strangurias discutere & dictamū certū ē. Itē quīquefoliū decoctū ad tertias in uino ictericis dari: atq; illini utilissimū ē. Xiphii quoq; radix supior urinā ciet īfantibus. Enterocœlicis datur ex aqua:& illinitur uesicæ uitiis peucedani succus iufantiū ramici.& umblicis eminētibus psyllion illinitur. Vrinā ciēt anallides:achoriq; radicis decoctū:uel ipsa trita pota que:& oīa uesicæ uitia sanat:& calculos hærba & radix cotelydōis. Itemq; genitaliū inflāmatiōe pari pōdere:& caulis & semimis & mirrhæ. Ebulū tenerꝝ cū foliis tritū ex uīo potū calculos pellit. Impositū testes sanat. Erigerō quoq; cum farina thuris & uino dulci:testiū inflāmatiōes sanat. Simphiti radix illita enterocelas cohibet : & genitalium nomas hipocisthis alba. Artemisia quoq; datur cōtra calculos ex uino dulci & ad stranguriā. Dolores uesicæ sedat ex uino nimpheæ hracleæ radix. Eadē uis crethimo ab Hippocrate admodū laudata. Est autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbarum.

Hancq; certe apud Callimschum apponit rustica illa hecale. Spetiesq; elatæ hortensis. Caulis palmũ unum altus. Semen feruens odoratũ ceu libanotidis rotũdũ. Siccatum rumpit̃. Habet intus nucleum candidũ. quẽ aliqui cachryn uocant folio pingui: albicante: ueluti oliuæ: crassiore: & salso gustu: radice digyti crassitudine tres aut quatuor Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudũ coctũ ue cũ olere odorati saporis & iucundi. Seruat̃ etiã in muria: præcipueq; eius usus ad strãguriam folio uel caule aut radice ex uino. Colorẽ quoq; corporis graciorẽ facit: Verum largior quoq; ĩflationes. Aluum soluit decocto. Vrinãq;: & a renibus dolorẽ trahit. Sic & alcmeæ sicce farina in uino pota stranguriã tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoq; utilis. Aduersus serpentes bibitur. Iumentis quoq; in pituita aut stranguria hordeo ĩspersa succurit. Anthyllion est lenti similima: quæ in uino pota uesicas uitiis liberat. Sanguinẽ sistit. Altera est anthyllis chamæpytyos similis: flore purpureo: odoris grauis: radix itubi uel magis cepe. similis porculacæ nigriore radix: sed inutili: nascens in lictoribus harenolcis: gustu amara In uino cũ asparagi radicæ uescicæ plurimũ ꝓdest. Eadẽ præstat hypericõ: quã alii chamepithin. alii corycon appellant: oleraceo frutice: tenui: cubitali: rubẽte. folio rutæ odore acri: semine siliquæ: nigro: maturesẽte cũ hordeo: Natura semini spissãdi. Aluũ sistit Vrinã cit. Ad calculos uesicæ cũ uino bibitur. Est aliud hypericõ: qđ alii charon appellant: folio tamarici: & sub ea nascitur: sed pinguioribus foliis & minus rubentibus: odoratum: palmo altius: leniter suaue: aculeatũ. Vis semini excalfactoria: & ideo inflationẽ facit enterocœlicis: sed stomacho nõ inutile: præcipue ad stranguriã si exulcerata non sit uesicæ. Medetur & pleureticis ex uino potũ. Vesicæ aũt calitrichõ trita similis cumino medet̃ & data ex uino albo. Verbenaca quoq; foliis decocta ad tertias: uel radix eius e mulso calido calculos eiicit. Itẽ p pressa: quæ arrieti & in illyrico nascitur: in aqua decoctæ e tribus heminis ad unũ & pota. Trifoliũ ex uino sumptũ: & chrysãtemũ primũ Anthemum quoq; calculos eiicit paruis e radice foliis quinis: caulibus lõgis duobus: flore roseo: radices tritæ p se uel lauer crudũ. Siluas nascit̃ glareosis & perennibus riuis cubitalis: apii similitudine. Coquitur ut olus accidunt: magua utilitate uesicæ. Quæ si scabiem sentiat: panacis radice sanatur. Aliter inutilis uesicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde heminæ sumũtur per triduum. Reliquum ex uino cum zio: & urtica marina: & daucũ: & plantaginis semẽ ex uino. Et hærba fuluiana trita ex uino: que & nomẽ inuentoris habet nota tractantibus trinas cit. Scordion testiũ tumores sedat. Hyoscyamũ genitalibus medet̃. Peucedãi succus ex melle & semẽ stranguriæ. Agaricũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix drachmis duabus in uino: dulci una drachma uel seminis. Ischiadici & semine & foliis erythridani tritis sanant̃ panace pota. Et infricata polemonia aristolochiæ decoctæ foliis. Agarico quidẽ & neruus qui platys appellat̃: atq; humeroꝝ dolor sanatur obolis tribus in uini ueteris caytho uno poto. Quinquefoliũ ischiadicis & bibitur & imponit̃. Itẽ scamonia decocta cũ hordei farina. Semẽ hyperici utriusq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerime sanat plantago. Cõdylomata uero quinquefolium. Sedẽ cõuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea ꝓcidẽtia sedis retro agit. E diuerso rubens proritat. Cotelydon cõdylomata & hemorrhoidas mire curat. Testiũ tumores acori radix decocta in uino tritaq; illita. Intertrigines negat fieri. Cato absithium ponticum secum habentibus.

De pulegio & argemone. Ca. X.

Lii adiiciunt & pulegium: qđ ieiunus quis legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet: aut sedat cœptos inguinaria: quã qdam argemonẽ uocant: passi i uepribus nascẽs. Vt prosit iguinibꝰ i manu tãtũ habẽda ẽ: Panos sanat panaces cũ melle. Plãtago cũ sale. Quinquefoliũ. Persolatæ radix ut i strumis. Itẽ damasonũ: uerbascũ cũ sua radice tusũ uino aspsũ folioq; iuolutũ: & ita i ciere calfactũ ut imponatur calidum. Exptiq; affirmauere plurimũ remediũ esse: si uirgo iponat nuda

ieiuna ieiuno & manu supia tāgēs dicat. Negat Apollo pestē posse crescere: quā nuda uirgo restringuat: atq; ita retrosa manu ter dicat: totiensq; despuat ambo. Medeť & radix mandragoræ ex aqua: radicis scamoniæ decoctoum cum melle. Sideritis cum adipe ueteri: uel chrisippea cum ficis pinguibus: quæ hoc ab inuentore habet nomen.

De nimphea & abstinētia & appetētia ueneris: & de satirio erithrococo: & crategi & sideriti. Ca. XI.

u Enerem ī totum adimit (ut diximus) nimphea heraclea: eadē semel pota i. xl. dies insomnia quoq; ueneris a ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus inhibet nō solū ueneré: sed affluentiā geniturae: ob id corpus alere uocēq; diciť. Appetentiā ueneris facit radix e xiphio supior data potū in uino. Itē quā cremnon agrion appellant. Et orminos agrios cū polēta cōtritus. Sed inter pauca mirabilis ē orchis herba. siue serapias: foliis porri: caule palmio flore purpureo: gemia radice: testiculis simili: ita ut maior: siue (ut aliqui dicūt) tenuior ex aqua pota excitet libidē: mior siue mollior e lacte caprio īhibeat. Quidā folio scyllæ eē dicūt leuiori ac minori caule spīosq. Eiusq; radices sanāt oris ulcera: thoracis pituitas aluū sistūt e uio potæ. Cōcitatricē uim habet satyrion. Duo eius genera: una lōgioribus foliis q̄ olleæ: caule quattuor digytoꝝ: flore purpureo radice gemina ad formā hoīs testiū alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchis cognominanť: & fœmina eē creditur Distingtiť internodiis & ramosiore frutice: radice fascinis utili. Nasciť fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia ptim eaꝝ erūpentia cū polēta illita sedat: uel p se trita. Superioris radix in lacte ouis colonice data: neruos intendit. Eadē ex aqua remittit. Græci satyriō foliis lilii rubri minoribus & tribus nō amplius e terra exeuntibus tradunt: caule leui cubitali nudo radice gemina cuius inferior pars & maior mares gignit: superior ac minor fœminas. Est & aliud genus satyrion erythrococon appellant: semine uitiis: maiore: leui: duræ radicis: cortice rubro: intus albū includiť: sapore subdulci. Fertur in mōtosis inueniri. Venerē ēt si omnino manu teneatur radix stimulat. Magis adeo si bibať in uino austero. Arietibus quoq; & hircis segnioribus ī potu dari. Et sarmatis equis ob assiduū laborē pinguioribus ī coitu. qđ uitiū ꝓsedamū uocāt. Vim eius restiguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totū quidē græci cū concitationē hāc uolūt significare: satyrion appellant. Sic & crategin cognominantes & teliconō: quaꝝ semē testiū simile est. Tithymalli quoq; ramoꝝ medullā habētes ad uenerē ꝓniores fieri dicunť. Prodigiosa sunt q̄ circa hoc tradit Theophrastus auctor alioqn grauis: septuagēo coitu durare libdiē ꝯtactu nherbæ cuiusdā: cuius nomē speciēq; nō posuit. Sideritis adalligata uarices miuit & sine dolore præstat. Podagræ morbꝫ rarior solebat eē nō mō patꝝ auoꝝq; mēoria: ueꝝ ēt nostra. Peregrinꝫ & ipse. Nā si taliæ fuisset ātiqtus: latiū nomē īuenisset. Insanabilis nō est credendus. Quippe quoniā in multis & sponte desinit: & in pluribus curatur. Medentur panacis radices cum uua passa: succus hyosciami cum farina uel semē scordiō ex aceto: iberis uti dictū ē. Verbēaca cū axūgia trita cyclamini radix: cuiꝫ decoctū & pnioibꝫ prodest. Podgras refrigerat radix e xiphio. Semē e psyllio. Cicuta cū lithargirio aut axūgia. Aizoū ī prio īpetu podagræ rubētis: hoc ē calide. Vtrilibet uero conuenit erigerō cū axungia. Plātaginis folia trita addito sale modico. Argēonia tusa ex melle. Medeť & uerbēaca illita aut si pedes macerēť ī ei9 đcocto. Est & lappago similis anagallidi nisi esset ramosior ac pluribꝫ foliis aspera: rugosa: asperioris succi grauis: odoris: que talis est mollugo uocatur. Similis & asperioribus foliis asparago. Superioris succus expressus pondere undecim denariorum in uini ciathis duobus quottidie sumitur. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalassion: idest fucus marinus lactuce similis qui conchyliis substernitur: non podagræ modo: sed oībus articulorum morbis inpositus priusquam haresiat. Tria autem genera eius. Latum. Et alterum longius: quadantēus rubens. Tertium crispis foliis: quo in cre a uestes tinguť

omnia eiusdē usus. Nicāder eā & aduersus serpentes in uino dedit. Salutare est & semē eius herbæ: quā psylliō appellauimus: madefactū aqua dixius ī heminā seminis resinæ colophōiæ coclearibus duobus: thuris uno. Laudāt & mādracoræ folia cū poléta tusa

Medicinæ generales de pedibus: talis: articulis: neruis: & remedia cōtra morbos q totū corpus occupans: & de myrtido: & uigiliis: & paralysi: & de febribus frigidis: & febre iumentoꝝ & freneticis: & chameacta: & aiozoo: & igne sacro. Ca. XII.

Alis uero tumētibus limus aquaticus cū oleo subactus mire ꝓdest. Articulis succus e cētaureo minore. Idē neruis utilissimus. Itē centaureū. Betonica neruis discutiētibus p scapulas humeris: spinæ: lumbis pora ut ī iocinere. Articulis qnquefoliū īpositū. Mādragoræ folia cū poléta: uel radix recēs tusa cū cucumere siluestri: uel decocta ī aqua. Cubitorū ac pedum rimis polypodii radix. Articulis succus hyoscyami cū axungia. Amomi succus cū decocto. Itē centūculus decocta: uel muscus recens ex aqua obligatus donec iarescat. Itē lappæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos decocta in aqua pniūculos curat: omiaq; alia frigoris uitia: Perniunculos curat & cotelydō cū axūgia. Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedū extrahit ladanū cū castoreo. Verbenaca ex uino. Nūc pactis malis quæ mēbratim sentiunt: dicemus đ iis quæ totis corporibus grassant. Remedia aūt hæc cōia īuenio. Ante omnes pota dodecatheū de qua diximus. Deinde panacis oīum geneꝝ radices peculiariter lōginquis morbis. Et semē interaneorū uitiis. Ad omēs uero corporis dolores succū e sordeo. Item betōicæ: quæ pota colorē plūbiū corporis priuatim emēdat: gratiorēq; reducit: Geranion aliqui myrrhin: alii myrthida appellāt. Similis ē cicutæ foliis minutioribus: & caule breuiori rotundo: saporis & odoris iucūdi. Nostri sicut eam tradūt. Græci foliis cādidioribus paulo q̄ maluæ: caulibus tenuioribus & pilosis: ramosā & interuallis binū palmorū & in iis foliis: inter quæ in cacuminibus capitula sūt gruū. Alteꝝ genus foliis ānemones: diuisuris lōgioribus: radice mali mō rotūda: dulci: reficiētibus se ab ībecillitate utilissima: & fere talis uera est. Bibitur cōtra phthisin drachma ī uini cyathis tribus bis die. Itē cōtra inflamationes: quæ & cruda idē præstat. Succus radicis auribus medetur Opisthotonicis semen drachmis quattuor cū pipere & myrrha potū phthisin sanat: & plātaginis succus: si bibatur. Et ipsa decocta in uino cū sale & oleo a somno matutino refrigerat. Eadē datur iis: quos atrophos uocant interpositis diebus. Betonica phthisicis eligmate cū melle fabæ magnitudine. Agaricū potū duobus obolis in passo uel dauco cū centaurio maiore in uino. Phagedenis qđ nomē sine mō esurientiū est: & alias ulcerum: tithymalli medent cū sesamis sumpti. Inter mala uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisq;. Haꝝ remedio mōstratur panaces: clymenos aristulochia: & odore: & perunctos capite. Aizoū siue sedū si in uolutū panno nigro ignorantis puluino subiiciat: & onothera siue onear hylaritatē afferunt in uino. Amygdalino est folio: flore rosaceo: fruticosa: longa radice: & cū siccata est uinū olente. Hæc ī potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauseā faciunt digerit betonica. Eadē pota a cœna cōcotionē facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulā discutit. Itē agaricū post cibus in aqua calida potū. Paralysin betonica sanare dicitur. Itē iberis ut dictū est. Eadē & torpētibus membris ꝓdest. Itē argemonia omiaq; quæ piclitentur secari discutiēdo. Comitiales sanantur panacis: quā heracleā diximus: radice pota cū coagulo uituli marini: ita ut sint panacis tres ptes. Plantago pota. Betonica in oxymelitis drachma: uel agarici obolis tribus. Folia quīquefolii ex aqua. Sanat & archezostis: sed cū amineo pota. Sanat & bacaris radix arida in puluerem contrita cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hysopi baccæ ternæ contritæ & in aqua potæ diebus sedecim. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portonnibus potum. Quinquefolii contrita folia ex uino sumpta diebus. xxx. in betonicæ farinæ pondere denariorū. xiii. cū aceti scyllitici

Hysopus

ciatho mellis attici unica. Scomõium obolis duobus cum castorei drachmis quattuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua. Tertianas sideritis cum oleo. Itẽ ladanum: qđ in segetibus nascitur contusum. Pltago ex aqua mulsa duabus horis ante accessionẽ pota binis drachmis. Vel succus radicis madefactæ uel tusæ: Vel ipsa radix trita in aqua ferro calfacta. Quidamq; ternas radices in tribus ciathis aquæ dedere. Iidẽ in quaternis quaternas fecerunt. Buglosso in arescẽte si quis medullã e caule eximat: dicatq; ad quẽ liberandũ febre id faciat & alliget ei septẽ folia ante accessionẽ aiũt a febre liberari. Itẽq; betõicæ drachmã ĩ aquæ mulsa in ciathis tribus uel agaricũ maxĩe in iis febribus quæ cũ horrore ueniũt. Quinquefolii folia quidã terna tertianis dedere: quaterna quaternis: plura cæteris: aliis oĩbus obolis tribus cũ pipe ex aqua mulsa. Verbenaca quidẽ & iumentoꝝ febribus in uino medet̃. Sed in tertianis a tertio gẽiculo incisa: quartanis a quarto. Bibit̃ & semẽ hipici utriusq; in quartanis & horroribꝰ betonicæ farina: quæ oẽs horrores coercet. Itẽ panaces adeo excalfactoria natura ut ꝑ niuẽ ituris bibere id: ac pungi eo præcipiãt. Et aristolochia perfrictiõibus resistit. Phreneticos somnus sanat: qui contingit peucedão ex aceto capiti infuso anagallidũ: succo. E diuerso lethargicos excitari labor ẽ. Hoc præstat euphorbiũ (ut ꝑhibent) ex aceto naribus tactis peucedano succo. Cõtra insanias betõica bibit̃. Carbũculos rũpit panaces Sanat betõicæ farina ex aqua aut brassica cũ thure freqũti potu calidæ: uel e carbone in cõspectu extincto fauilla digito sublata & illita uel plãtago tusa. Tithymallus characites hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cũ prius panẽ siccũ cõmederit sine potu. Betonica drachmis duabus ĩ tribus ciathis uĩi aut mulsi. Vel agaricũ uel semẽ lõchitidis duabus linguis ex aqua potũ. Psylliũ ex uino. Anagalidũ succus. Cotelydonis radix ex mulso. Ebuli recẽtis radix excussa tantũ nec colluta quãtũ duo digithi compræhendant ex uini ueteris calidi hemnia. Trifolii radix drachmis duabus in uino. Tithymallũ: platyphillon cognomĩe. Semẽ hypici: qđ charos appellat̃. Actæ quã quidam eẽ ebulũ putant radice cõtrita in uini cyathis tribus si febris absit: uel semĩe ex uĩo nigro: Itẽ uerbenaca fasiculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias: Præcipue tamẽ chameathæ succus aptissimus credit̃. Eruptiones piauitasq; emẽdat plãtago. Cyclamini radix cũ melle. Ebuli folia cõtrita & e uetere uino ĩposita ẽt boã sanãt: id ẽ rubentes pabulas. Purriginen succus strichni illitus Igni sacro medet̃ aizoum. Folia trita cicutæ. Mandragoræ radix. Siccat̃ in aere ut cucumis: primoq; suꝑ mustũ suspẽdit̃: mox in fumo: dein tundit̃ in uino aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere mentæ sextans uini sulphuris unica ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera Inter quæ mediũ hominẽ ambiens: qui zoster appellat̃: & enecat: si cinxerit. Medetur plantago cum creta chymolia & perystereos per se. Radix persolatæ. Aliis quæ serpunt cotelydonis radix cũ mulso. Aizoum. Succus linozostis ex aceto.

Ad luxta mẽbra: & cõtra morbũ regiũ: & cõtra furũculos & fistulas & inflãmatiões & ãbustiõẽ: & cõtra alios morbos ad neruos & sanguinẽ Ca. XIIII.

r Adix pollypodii illita luxatis medetur. Doloremq; & tumores tollunt semen psylii. Folia plantaginis tusa: sale modico addito. Verbasci semen ex uĩo decoctum & contritum. Cicuta cum axungia. Folia ephemeris tuberibus: atq; tumoribus: Illiniũturq; etiam: dum discuti possint. Morbum regium ĩ oculis præcipue mirari est tenuitatem illam densitatemque tunicularum felle subeuntem. Hippocrates a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiã ab hac desperatione. Fit uero & circa febres impugnanturque centaurio maiore (ut diximus) poto. Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho. Item uerbenacæ folio obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus ciathis potus cum sale: & melle. Cyclamini radix drahmis tribus bibitur in loco calido: & perfricationibus tuto: sudores enim felleos mouet.

Hyssopus

Folia tussilaginis ex aqua. Semē linozostis utriusq; inspersū potioni: uel cū absintho aut cicere decoctum. Hysopi baccæ cū aqua pota. Lichen herba si cum sumit̄: cætero olere abstineatur. Polytrix in uino data. Struthion in mulso. Passim & i quacunq; pte ac maximo incōmodo nascunt̄: qui furunculi uocātur: mortifeꝝ aliquādo malū con sectis corporibus. Remedio sunt pignocomi folia trita cū polenta: si nōdum caput fece rint. Discutiunt & folia ephedri illitia. Fistulæ quoq; in omni pte serpunt: medicorū uitio malefectis corporibus. Auxilio est centauriū minus: collyriis cum melle decocto additis. Plantaginis succus īfusus. Quinquefolioꝝ cū sale & melle. Ladanum cū casto reo. Cotelydō cū medulla ceruina calefacta īposita. Verbasci radix medulla collyrii te nuitate in fistulā additur. Vel aristolochiæ radix. Vel succus tithymalli. Colectiones i flamationesq; sanant argemoniæ follia illita. Duritias & colectiones omines uerbenaca uel quinquefoliū: decoctūq; in aceto uerbasci folia uel radix. Hysopū e uino impositū. Acori radix decocto eius herbæ fouētibus. Aizoū. Item quæ cōtusa sint: duritiasq; & si nus corporis & tela omnia infixa corpori extrahūt. Folia tussilaginis. Daucū. Semē leō topodi tritū in aqua cū polenta. Suppurationibus īponuntur pygnocōi folia trita cū polenta: uel semē. Itē orchis. Vita quæ sunt i ossibus satyrii radice īposita efficacissime sanari dicūtur. Nomæ & collectiones oēs fuco maris priusq̄ inarescat. Et alcmeæ radix collectiōes discutit. Ambusta sanant̄ plantagine arctio: ita ut cicatrix fallat. Folia eius ī aqua decocta & cōtrita illinunt̄. Radices cyclamini cū aizoo. Herba ipsa hyperici: qđ corissū appellauimus. Neruis & articulis cōuenit plantago trita cum sale. Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo pungunt̄ spastici: tetanici. Neruorum duriciæ egilopi succo. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epythimio spasticis & opisthotonicis pun gi: semine hyperici. qđ charos uocat̄. Idemq; bibere ꝓdest. Phrimō dicitur ēt abscissos sanare neruos si cōfestim īponatur trita uel mansa. Spasticis tremulis opisthotōicis alc meæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis ꝓfluuium sistit herbæ peoniæ semē rubrū. Eadē & in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis reiicia tur: siue e naribus: siue aluo fluat. siue fœminarum utero. Itē lysimachia pota uel illita uel naribus indita. Itē plantaginis semē. Quinquefolium potū & illitū. Cicute semē in nares si īde fluat tritū ex aq̄ & īditū. Aixoū. Astragali radix sistit. Et ischemō. Et achillea

De herba equieseto: & stephanomeli: & erisitale: & cōtra uermes. Ca. XIIII.

Quiesetū a græcis dicta & ī pratis nascens: uituperata a nobis. Est aūt puluis terræ equinæ setæ similis lyenis cursorū extinguit decocta fictili nouo ad ter tias quantū uas capiat. & p triduū heminis pota: unctis esculentis ante diem unum īterdicit̄. Græcorū uaria circa hanc opinio. Alii pini foliis similē nigricantem eodē nomine appellant: uim eius ammirabilē tradētes: qđ ēt sanguinis profluia uel ta ctu eo tantū hoīe sistat: alii hippurin: alii ephedrō: alii anabasin uocāt: traduntq; iuxta arbores nasci & scandentē eas dependere comis iunceis multis nigris ut est equorum cauda geniculatis ramis folia habere pauca: tenuia: exigua: semē rotundū: simile coriā dro: radice lignosa: nasci in ambustis maxime. Vis eius spissare corpora. Succus sāgui nem in naribus fluentē iuclusis sistit. Itē aluum. Medet̄ dysentericis ī uino dulci potus cyathis tribus. Vrinā cit. Tussim ortopnoeā sanat. Item rupta: & quæ serpūt. Intestiniss & uesicæ folia bibunt̄. Enterocœlen cohibet. Faciūt & aliā hippuri breuioribus & mol lioribus caulibus cādidioribusq; p q̄ utilē ischiadicis: & uulneribus ex aceto impositā ꝓpter sanguinē sistendū. Et nymphea trita plagis imponit̄. Peucedanū cū semine cu pressi bibitur: si sanguis p os redditus est: fluitq; ab infernis: Sideritis tantā uim habet ut q̄uis recenti gladiatoris uulneri illigata sāguinē claudat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero ēt efficacius: qui secundū radicem eius nascit̄. Per nares aūt fluenti & cicutæ semen tritum ex aqua inditumque efficax habetur. Item stephano melis ex aqua. Betōice farina e lacte caprio pota sistit ex ubere fluētē. Plātagoq; cōtusa:

Eiusdem succus uomētibus sanguinē datur: Ad erraticū aūt radix persolatæ cū axun gia uetere illita: Potatur a ruptis cōuulsisq; & ex alto deiectis centauriū maius. Gentia næ radix trita uel decocta uel succus betonicæ. Et hoc amplius addo iocineris aut late ris cōtortionibus: panaces: scordion aristolochia pota cū agarico. Itē cōtusis: & euersis potū duobus obolis in mulsi cyathis tribus. Aut si febris sit i aqua mulsa uerbascū: cu ius flos similis auro ē. Acori radix. Aizoum omē. Sede maiori succus efficacissime. Item symphyti radices: uel decoctū. Daucū crudū. Erysithales est flore luteo foliis acanthi. Bibit̃ e uino. Itē chamerops: & in torbitiões irio uel plantago oībus mōis. Itē phitiriasi: quo scylla Dictator cōsumptus ē. Nascunt̃ quoq; ī sanguine ipso hoīs aīalia exesura corpus. Resistit̃ uuæ taminiæ succo: aut ueratri cū oleo punctis corpibꝫ. Tāina quidē in aceto decocta etiam uestes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de policnemo. Ca. XV.

u Lcera multoꝝ sūt geneꝝ. ac multis mōis curant̃. Panacis oīum geneꝝ radix ex uino calido illinit̃ manātibus. Siccat priuati quā chironiā dixrūs. Cū mel le trita tubera apii: ulceribusq; quæ serpūt. Deploratis auxilio est cū eris flore uino tēperata oībꝫ mōis uel flore: uel semie: uel radice. Eadē cū polēta uetustis uulne ribus prodest. Heracleon quoq; sidereon. Apollinaris. Psylium. Tragacantha. Scordotis cum melle purgat. Farina eius carnis excrescentes p se in ipsa cōsumit. Polemonia ulce ra: quæ cacoethe uocāt sanant. Cētauriū maius inipsum uel illitū. Itē minoris coma de cocta uel trita uetera quoq; ulcera purgat & psanat. Foliculi cimeni recētibus plagis īponunt̃. Illinit̃ āt gentiana ulceribus quæ serpūt radice tusa uel decocta ī aq̃ ad mel lis crassitudinē: uel succo uulneribus. Ex ea factū lichiū. Lysimachia recētibus plagis medet̃. Plātago oīum geneꝝ ulceribus: peculiariter fœminaꝝ senū & īfantiū. Igne mol lita melior: & cū ceroto crassa ulceꝝ labra purgat. Nomas sistit. Et tritā suis foliis ītegre oportet. Suppurationes: collectiones: sinus ulceꝝ. Chelidonia quoq; siccāt̃ ulcera adeo ut ēt pro spodio utantur. Eadē iā despatis cū axungia īponitur. Dictamū pota sagittas pellit: & alia tæla extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho folioꝝ obolo. Proxie pseudo di ctamū. Vtraq; ēt suppuratiões discutit. Aristolochia quoq; putrida ulcera exest. Sordi da expurgat cū melle: uermesq; extrahit. Itēq; clauos ī ulceribus natos. Et infixa corpo ri oīa præcipue sagittas & ossa fracta cū resina. Caua uero ulcera explet per se. Et cum iride recētia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca quiquefolium cū sale & melle. Radices persolatæ uulnerbus ferro illatis recētibus īponunt̃: folia ueteribus. Cū axun gia utraq; & suo folio opitur. Damasōiū aūi & ī struma. Folia uerbasci ex aceto aut ui no. Peristerios ad oīa genera uel callosoꝝ putrescētiūq; ulcerū facit. Manātia nympheæ heracleæ radix sanat. Itē cyclamini radix uel per se: uel ex aceto: & cū melle. Eadē & con tra steatomata efficax: sicut ad ulcera manantia hysopū. Itē peucedanū cui ad recentia uulnera tanta uis ē: ut lanie ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides: cohibentq; quas uocant nomas & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis: sed præcipue senum corpori. Cū ceroto apostēata & ulcera tetra folia mādragoræ recētia. Radix uulnera cū melle aut oleo. Cicuta cōsiligini mixta mero. Aizoū herpetas quoq; & nōas ac putrescē tia: sicut erigeron uerminosa. Recētia āt uulnera astragali radix: & uetera quoq; ulce ra purgat hypocisthis utraq;. Leōtopodii semē tritū ī aqua & cū polēta illitū spicula sa gittarioꝝ extrahit. Itē picnocomi: semē tytimallus. Characites succo grāgrenas pha gedenas putria: uel decocto ramoꝝ cū polēta & oleo Orchis radices. Hoc amplius & ca coethe ex aceto cum melle siccæ & recētes: Per se uulnera onothera efferentia sese sanat Scythæ uulnera scytice curāt. Ad carcinomata argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus personatis asphodeli radix decocta ut diximus: trita cum polenta & illita. Quibuscunq; uero apollinaris. Astragali radix in puluerē trita hūidis ulceribus pro dest. Itē callitrix decocta ī aqua. Priuati uero iis quæ calciamēto facta sint uerbēaca.

Nec nõ & lysimachia contrita. Ac nymphea arida infricata. Polytrix inueteratis iisdẽ utilior. Policemon cunilæ bubulæ similis est semine pulegii surculosas multis genicu lis corymbo odorata acri & dulci odore: quæ ferro factis uulneribus cõmanducata im ponit: quinto die soluit. Symphyton ad cicatricẽ celerime pducit. Item syderitis: Hæc iponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex uino decoctis ac tritus omnia corpori in fixa extrahũtur. Itẽ mandracoræ foliis cum polẽta. Cyclamini radicibus cũ melle. Tri saginis folia in oleo cõtrita maxime adhibẽtur ulceribus: quæ serpunt. Et alga i melle trita. Betonica ad carcinomata. Et melãdria: ac ueteres addito sale. Verrucas tollit arge monia ex aceto uel batrachii radix: q̃ & ungues scabros aufert. Linozostidis utriusq; fo lia uel succus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucarum omniũ. Item omnia ptery gia: uarosq; tollunt. Cicatrices cum ellegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad inficiendos capillos: & partus eiiciendos & continendos & aliarum remedia. Ca. XVI.

Rrtemisiã & elelisphacũ alligata qui habet uiator: negatur lassitudinẽ sentire Mulieribus morbis medet maxime in uniuersũ peoniæ herbæ semẽ nigræ ex aqua mulsa. Eadẽ & i radice uis. Menses cit. Panacis semen cũ absinthio mẽ ses & sudores. Scordotis potu & illitu. Betonica drachma in uino cyathis tribus bibit cõtra omnia uuluaræ uitia. Aut quæ a ptu fiunt. Menses nimios sistit achillea ipõsita: & decoctũ eius insidiẽtibus. Mammis iponitur hyoscyami semẽ ea uino. Loti radix ex cataplasmate. Et mammis ẽt chelidonia. Secundas morãtes uel ptus e mortuos radices panacis apposite extrahunt. Ipsũ panaci: semen e uino potũ uuluas pargat: appositũq; cũ melle. Polemõia pota ex uino secundas pellit. Nidore purgat uuluas cẽtaurii mino ris succus potu: fotuq; menses cit. Itẽ maioris radix in uuluæ doloribus iisdem modis pdest: Derasa uero & apposita extrahit ptus emortuos. Plantago iponitur i lana i dolo re uuluæ. Instrangulatu bibit. Sed præcipua dictamo uis ẽ. Menses cit. Partus emor tuos uel transuersos eiicit. Bibitur ex aqua foliorũ obolo: adeo ad hæc efficax: ut ne in cubiculũ quidẽ prægnantiũ inferat. Nec potu tantũ sed & illitu & suffitu ualet. Proxi me pseudodictamnũ. Sed mẽses cit cũ mero decotũ pondere dẽarii. Pluribus tamẽ mo lochis & aristolochia pdest: nam & menses & secundas cit. Et emortuos ptus extrahit myrrha & pipere additus pota uel subdita. Vuuluas quoq; procidẽtes ihibet potu uel suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangulatũ ab iis mensiũq; difficultatẽ agaricũ tribus obolis triũ in uini ueteris cyatho potũ emendat. Peristeros apposita in adipe suil lo recenti. Antirrinõ cum rosaceo & melle. Itẽ apposita nympheæ thessaliæ radix pota dolori medet. In uino pota nigro profluuia inhibent. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insicentiũ decocto medet. Secundas pota cissanthemos pel lit. Vuluã sanat. Et xiphii radix supior menses cit drachma ex aceto pota. Peucedanũ strãgulatus uuluæ nidore ustum recreat. Menses aluosq; præcipue psylliũ drachma i cyathis tribus aquæ mulse. Semẽ quoq; mandracore potũ uuluã purgat. Mẽses cit suc cus appositus: & emortuos ptus. Nimia rursus profluuia sistit semen cum uino & sul phure. Alui profluuia sistit & cõtrahit batrachion potu: uel cibo ardens: alias ut dixi mus cruda. Sed cocta cõmendatur sale & oleo & cymino. Daucũ & menses & secũdas potũ facillime pellit. Ladanũ suffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq; impo nitur. Emortua scamoniũ pellit potum uel apositũ. Menses ciet hypericũ: utiunq; ap positũ. Ante alia uero ut Hippocrati uidet erysimon e uino semine uel radice. Cortice trahit & secundis succurrit & strangulationibus ex aqua pota. Itẽ radix e geranio pecu liariter secundis inflamationibusq; uuluarũ cõueniens. Purgat hippuris pota & appo sita uluas. Polygonas pota menses cit. Et alcmeæ radix. Folia plãtaginis pellũt. Itẽ aga ricũ ex aqua mulsa. Artemisia uuluæ medet trita ex oleo irio aut fico: aut cũ myrrha apposita. Eiusdẽ radix pota i tãtũ purgat: ut ptus enectos extrahat mẽses & secũdas cit

Romanorum decoctum i sidentibus: itē folia pota drachma. Ad eadē oia prosunt uel im posita uētri imo cum farina hordeacea. Acharon quoq; utile est interioribus fœminarum morbis. Et cōiza utraq;. Et crēnos. Et catillides duæ uuluis utilissime. Torminibusq; & secūdarum more i uio potæ. Callitrix fotu locis medet: Albugines i capite tollit. Capillos inficit oleo trita. Geraniō i uino albo potū: & hypocisthis i rubro pfluuiū sistūt. Hysopū suffocatiōes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aq̄ ad oia i ptu aut ex ptu mala pstantissima ē. Peucedāo qdā miscēt i uino nigro semē cupressi cōtritū. Nā semē psylii defer uefactū i aqua cū itepuerit: epiphoras oēs uteri lenit. Symphitō tritū i uino nigro euocat mēses. Partus accellerat scordotis pota drachma succi i aqua mulsa cyathis quattuor. Dictami folia præclaræ dant ex aqua. Cōstat unius oboli pōdere: uel si mortui sint i utero ifantes: protinus reddi sine uexatiōe puerpæ. Similiter prodest pseudo dictamū sed tardius. Cyclaminos adaligata. Cissanthemos pota. Itē betōicæ faria ex aqua mulsa. Arsenogonō & theligenon herbæ sunt habētes uuas floribꝰ oleæ similes: pallidiores tamē. Semē albū: papaueris mō. Theligoni potu fœminā cōcipi narrāt. Arsenogonon ab ea seie oleæ nec alio distat. Huius potu mares generari phibent: si credimus alii utrāq; ocimo similē tradūt. Arsenogoni semē āt geminū eē testibꝰ simile. Māmarum uitiis aizoū qd digytellū appellauiūs unice medet. Erizerō ex passo māmas uberiores facit. Sōchū in fatre coctū. Quæ uero mastos uocat idita pilos māmarum e ptu nascētiū & tineas aufert i facie. aliaq; cutis uitia emēdat. Gentiana nymphea heraclia illita ciclamini radix maculas oēs. Caucaliæ grana mixta cæræ liquidæ extēdūt cutē in facie. erugātq;. Vitia oia acori radix emendat: Capillū lisimachia flauū facit. Denigrat hypicon: qd & oriston uocat. Itē ophryos hærba denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigritiam dat & polæmonia i oleo decocta. Psilothrum nos quidē in mulieribus medicamētis tractamus: uerum ēt uiris in usu ē. Efficacissimū aūt habet acherostis. Itē tytimalli succo uel in sole cū oleo illito crebro uel euulsis pilis. Quadrupedū scabiē sanat hysopum ex oleo fotum Anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera hærbarum reddamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXVII.

PROHEMIVM.

Reliqua hærbarum genera. Ca. I.

RESCIT apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis Quintoq; maior copia hærbarū dicēda restat: tāto magis adorare priscorū i inueniēdo curā itradēdo bēignitatē subit. Nec dubie supata hoc mō posset uideri ēt rerum naturæ ipsius munificentia: si humani opis esset inuentio. Nunc uero deorum fuisse eā apparet: aut certe diuinam ēt cū hō inuenerit. Eandēq; omnium parentē genuisse hæc & ostēdisse: nullo uitæ miraculo maiore: si uerum fateri uolumus. Scyticā hærbā a mæotidis paludibꝰ & euphorbiā e mōte atlāte. ultraq; Herculis colūas & ipso rerum naturæ defectu: pte alia britanicā ex oceāi isulis extra terras positis: itē q̄ æthiopidē ab exusto syderibꝰ axe: Alias præterea aliūde ultro citroq; hūanæ saluti in toto orbe terrarum portare imēsa romanæ pacis maiestate nō homines mō diuersis inter se terris gentibusq;: uerū etiā mōtes & excedentia in nubibus iuga: pastusq; pecorū & hærbas quoq; inuicē ostēdat. Aeternū quæso deorum sit munus istud. Adeo romāos uelut alterā lucē dedisse rebꝰ humanis uidet.

De aconito: & panthera: & quæ extinguit aconito Ca. II.

Ed antiquorū curam diligentiamq; quis possit satis uenerari: cū cōstet oium uenenorū ocissimum esse aconitū: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliū eodem die inferre mortē. Hoc fuit uenenum quo interemptas

dormiẽtes a Calfurnio Bestia uxores. M. Cecilius accusator obiecit. Hinc illa atrox poratio eius in digyto ea mortuas. Fabulæ narrauere e spinis Cerberi canis extrahente ab inferis Hrcule. Ideoq; apud heracleam ponticam ubi mõstratur eius ad inferos aditus gigni. Hoc quoq; tñ ĩ usu humanæ salutis uertere. Scorpionũ ictibꝰ aduersari experiẽdo aconitũ datũ ĩ uino calido. Ea ẽ natura ut hoĩem occidat nisi ĩuenerit qđ in hoĩe pimat. Cũ eo solo colluctat̃: uelut præsẽtius inuẽto solo. Hæc pugna ẽ cũ uenenũ ĩ uiscerib⁹ reppererit. Mirũq; exitialia p se ambo cũ fuerint duo uenena in hoĩe cõmoriũtur: ut homo supsit. Immo uero ẽt ferarũ remedia antiqui ꝓdiderunt: demõstrãdo quõ uenenata quoq; ipsa sanant̃. Torpescũt scorpiões acõiti tactu: stupẽtq; pallẽtes: & uinci se confitent̃. Auxiliat̃ eis helleborũ albũ tactu resoluẽte. Ceditq; aconitum duobus malis suo & omniũ. Quod si quis illa forte ab hoĩe excogitari potuisse credit ingrate deorũ itelligit munera. Tangũt carnes aconito: necantq; gustu earũ pantheras: nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id qdam pardalianches appellauere. At illas stati; liberari morte excremẽtorũ hoĩs gũstu demõstratũ. Quod certe casu repertũ quis? & quotiẽs fiat etiam nunc ut nouum nasci quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

Quod omnium creaturarum cõditor sit deus. Ca. III.

Ic ergo casus hic ẽ ille: qui plurima ĩuenit in uita deus. Hoc habet nomẽ: per quẽ intelligit̃ eadẽ & parens rerũ omniũ & magistra utraq; cõiectura pari: siue ista quottidie feras ĩuenire: siue sẽper scire iudicemus. Pudendũq; rursus omnia aĩalia quæ sint salutaria ipsis: nosse ipsa præter hominẽ. Sed & maiores oculorũ quoq; medicamẽtis aconitũ misceri saluberime promulgauere: aperta professiõe: malũ quidẽ nullũ sine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit q nulla diximus uenẽata: nũc demõstrare quale sit aconitũ uel deprehendẽdi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris nõ plura quattuor ab radice lẽiter hirsuta. Radicẽ modicam cã maro similẽ marino. Quare qdam cã maron appellauere. Alii lycoctonõ ex ea qua diximus cã. Radix ĩcuruat̃ paulũ scorpionũ mõ: quare & scorpiõ aliqui appellauere. Nec defuere q myoctonõ appellare mallent: quoniam ꝓcul & e lõginquo odore mures necat. Nascit̃ ĩ undis cautibus: quas aconas uocant. Et ideo aconitũ aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidẽ nutriẽte. Hanc aliqui rationẽ nominis attulere. Alii quoniã uis eadẽ ĩ morte esset quæ cotibus ad ferri aciem deterendam statimq; admota uelocitas sentiretur.

De æthiopide: & amaranto: & aloe: & alcea: & alipho: & alsina: & androsace: & androsemo: & ambrosia: & anconi: & anagyro: & anonymo. Ca. IIII.

Ethiopis radix folia habet phlomo similia: magna & multa: & hirsuta ab radice. Caulẽ quadrangulũ scabrũ: similẽ arctio: multis concauũ. In aliis sẽmẽ candidũ geminũ: radices numerosas lõgas. Plenas molles glutinosas gustu siccanti. Crescũtq; ut cornua possint uideri. Præterea in æthiopia nascunt̃: & in ida monte troadis: & in messenia. Colligunt̃ autũno: siccant̃ ĩ sole aliquot diebus: ne sitũ sẽtiant Medẽtur uuluis potæ in uino albo: ischiadicis: pleureticis: faucibus scabris: decocta potu dant̃. Sed quæ ex æthiopia uenit: eximia ẽ: atq; illico prodest. Amarantõ ferulacea ẽ duorũ palmorũ altitudine: origano similis flore: bulbis aureis. Huius ustæ nidor urinam cit uuluamq; purgat: tanto magis insidẽtibus causa. Causa hominis nõ hæc sed quoniam diutissime nõ marcescit. Aloe sylæ similitudinẽ habet maior & pinguioribꝰ foliis ex obliquo striata. Caulis eius tenes ẽ rubẽs mediꝰ: ñ dissimilis antherico. Radice una ceu palo in terra dimissa: graui odore: gustu amara. Laudatissima ex india affert̃: sed nascit̃ & in asia: nõ tamẽ ea utũtur: nisi ad uulnera recẽtibus foliis: mirifice enim conglutinat: uel succu: ob id in turbinibus cadorũ eam serunt ut aizoũ maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia: aliqui & folia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo pauimentandum ubi sata sit censent ut lachryma non absorbeatur. Fuere qui tradérent in iudæa super hierosolimam metal-

licam eius naturã: sed nulla magis improba ẽ: neq; alia nigrior ẽ: aut tumidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida rufſi coloris friabilis: ac iocinoris modo coacta facile liquescens ĩprobanda nigra & dura: harenoſa quoq; quæ & guſtu intelligit̃. Gũmi adulteratur & acacia. Natura eius ſpiſſare: dẽſare: & leuiter calfacere. Vſus in multis: & prĩcipalis aluum ſoluere: cũ pene ſit ſola medicamẽtoꝝ: q̃ per ſe id præſtãt. Cõfirmat ẽt ſtomachũ: adeo ut nõ ĩfeſtet ulla uis cõtraria: bibit̃ drachma. Ad ſtomachi uero diſſolutionẽ in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ: coclearis mẽſura bis terue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis ẽt cã plurimũ tribus drachmis. Efficacior ſi pota ea ſumat̃ cibus. Capillũ fluẽtẽ cõtinet cũ uino auſtero capite in ſole cõtra capillũ puncto. Dolorẽ capitis ſedat tẽporibus & frõti impoſita ex aceto & roſaceo. Dilutiorq; infuſa: oculoꝝ uitia omnia ſanari ea cõuenit. Priuatim prurigines & ſcabiẽ genaꝝ. Itẽ ĩſignita ac liuida illita cũ melle: maxime pontico. Tonſillas: gingiuas: & omnia oris ulcera. Sãguinis excreationes ſi modicæ ſint: drachmæ pondere ex aqua: ſi minus ex aceto pota. Vulneꝝ quoq; ſanguinẽ & undecũq; fluentẽ ſiſtit p ſe uel ex aceto. Alias ẽt ẽ uulneribus utiliſſima ad cicatricẽ pducens. Eadẽ inſpergit̃ exulceratis genitalibus uiroꝝ condylomatis: rimiſq; ſedis: alias ex uino: alias ex paſſo: alias ſicca p ſe: ut exigit mitigãda curatio: aut coercenda. Hemorrhoidũ quoq; abundantiã leniter ſiſtit. Dyſenteriæ ĩfundit̃ Et ſi difficilius cõcoquant̃ cibi: bibit̃ a cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorant̃ pilulæ cũ mellis decocto aut reſina terebinthina ad purganda interiora. Digytoꝝ pterygia tollit. Oculoꝝ medicamẽtis lauat̃: ut qđ ſit harenoſiſſimũ ſubſidat. Aut torret̃ in teſta: pennaq; ſubinde uerſat̃: ut poſſit æqualiter torreri. Alcea folia habet ſimilia uerbenacæ: q̃ & periſtereon cognominat̃. Caules tres aut quattuor folioꝝ plenos: florẽ roſæ: radices albas: cũ plurimũ ſexcubitales: obliquas. Naſcit̃ in pingui ſolo: nec ſicco. Vſus radicis ex uino uel ex aqua dyſentericis: aluo cita: & ruptis cõuulſis. Aliphon cauliculus ẽ molli capite nõ diſſimilis betæ acre guſtatu ac lentũ: mordenſq; uehementer & accendẽs. Aluũ ſoluit in aqua mulſa addito ſale modico. Minima potio duaꝝ drachmaꝝ: media quattuor: maxima ſex: ea purgatione q̃bus dat̃ e gallinaceo. Alſine: quã q̃dã myoſoton appellãt: naſcit̃ in lucis: unde & alſine dicta ẽ. Incipit a media hyeme. Areſcit æſtate media cũ prorepit: muſculoꝝ aures imitat̃ foliis. Sed aliã docebimus eẽ quæ iuſtius moyſotis uocet̃. Hæc eadẽ erat q̃ alſine: niſi minor minuſq; hirſuta eẽt. Naſcit̃ in hortis & maxime in parietibus. Cũ terit̃: odorem cucumis reddit. Vſus eius ad collectiones inflãmationeſq;. Quin emẽdat omnia quæ alſine ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponit̃. Itẽ uredinis: ulceribuſq; cũ farina ordeacea. Succus eius auribus infundit̃. Androſaces herba ẽ alba amara ſine foliis: folliculos in cirris habẽs: & in iis ſemẽ. Naſcit̃ in maritimis iſtriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehementer. n. urinas cit. Dat̃ & podagris: illinit̃q;. Idẽ effectus ẽ & ſeminis. Androſemon: ſiue (ut alii appellauere) aſcyron nõ abſimile ẽ hyperico: de qua diximus cauliculis maioribus dẽſioribuſq; & magis rubẽtibus. Folia alba rutæ figura. Semẽ papaueris nigri Comæ tritæ ſãguineo ſucco manãtes. Odores tres ĩ uſus. Gignit̃ ĩ uineis. Fere medio autũno effoditur: ſuſpenditurq;. Vſus ad purgandã aluũ tuſæ cũ ſemine potæq; matutino. uel a cœna duabus drachmis in aqua mulſa uel uino uel aqua pura: totius potionis ſextario. trahit bilem Prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere. Iterumque quatridui interuallo eadẽ facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores uinũ bibere. infirmiores aquam. Imponit̃ & podagris & ambuſtis & uulneribus cohibens ſanguinem. Ambroſia uagi nominis eſt: & circa alias hærbas fluctuans: fruticẽ unum habens denſũ ramoſũ: tenuem: triũ fere palmoꝝ: Tertia parte radice breuiore: foliis rutæ: circa imum caulem in ramulis ſemen ẽ uuis depẽdentibus: odore uinoſo: qua de cauſa botrys a q̃buſdã uocat̃ ab aliis

artemisia. Coronantur illa cappadoces. Vsus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anconin quidã ononida malunt uocare: ramosã: similẽ fœnogræco: nisi fruticosior hirsutiorq; esset: odore iucundo. Post uer spinosa. Estur etiam muria condita. Recens uero margines ulcerũ erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentiũ. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelitæ decocta ad dimidias. Anagyros quã aliqui acoton uocant: fruticosa est: grauis odore: flore oleris: semen ĩ corniculis nõ breuibus gignit simile renibus: quod durescit per menses. Folia collectionibus ĩponunt difficulterq; parietibus adaligantur: ita ut a partu statim auferant. Quod si emortuus hæreat: & secundæ mensesq; morentur: drachmæ põdere bibuntur ĩ passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in uino uetere ad phalangiorũ morsus. Radix discutiendis cõcoquendisq; adhibetur. Semen cõmanducatum uomitiones facit. Anonymos a nõ inueniendo nomine nomen inuenit. Affertur e scythia celebrata & ab Hicesio non paruæ auctoritatis medico. Itẽ aristogeton in uulneribus præclara ex aqua tusa & imposita. Pota uero mãmis præcordiisq; percussis. Itẽ sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabulosa arbitror quæ adiiciuntur: recente ea si uratur: ferrum aut æs ferruminari.

De aparine & arctio: & aspleno: & asclepiade: & astere: uel bubonio: & ascyro: uel ascyroide: & aphace: & de alcibiox & alectorolopho. Ca. V.

Parinen aliqui omphacocarpon: alii philantropon uocant: ramosam: hirsu-
a tam: quinis senis ue in orbem circa ramos foliis per interualla: semen rotũdũ: durum: cõcauum: subdulce: Nasitur in frumẽtario agro: aut hortis: pratis ue asperitate etiã uestium tenaci. Efficax contra serpentes semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiã ex uulneribus imprimũt folia ĩposita. Succus auribus infunditur. Arction aliqui potius arcturion uocant: similis est uerbasco foliis: nisi ꝙ hirsutiora sunt: caule longo: molli: semine cymini. Nascit̃ in petrosis: radice tenera: alba: dulciq;. Decoquit̃ in uino ad dentium dolorẽ: ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur ꝓpter ischiada & stranguriam ex uino. Ambustis imponit̃ & pnionibus Fouẽtur eadem cum radice semine trito in uino. Asplenum sunt q hemionon uocãt: foliis trientalibus multis radice limosa: cauernosa: sicut filicis cãdida: hirsuta: nec caulem nec florem nec semen habet: Nascitur in petris: parietibus opacis: humidis: laudatissima in creta. Huius foliorum iure in aceto decocto per dies. xxx. poto lyenem absumi aiunt. Et illinuntur. Eadem autem sedant singultus non danda fœminis: quoniã sterilitatem facit. Asclepias folia hederæ habet: ramos lõgos: radices numerosas: tenues odoratas: florem aureum: graue semen: ferrulatum. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur: & contra serpentium ictus non solum potum sed etiam illitum. Aster ab aliquibus bubonion appellatur: quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus in cacumine capitula stellæ mõ radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed & ad inguinum medicinam: sinistra manu decerpi iubent: & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori ad alligata. Ascyroides similia sunt inter se: sed ascyron maiores habet ramos: qui ascyroides uocantur ferulaceos omnino rubentes: capitulis paruis: luteis Semen ĩ cauliculis pusilum: nigrum resinosum. Comæ tincte uelut cruentatæ. Qua de causa quidam hanc androsemõ uocauere. Vsus seminis ad ischiadicos potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit. Bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodũ folia hẽt pusilla. Altior lenticula ẽ. Siliquas maiores fert: in qbus terna aut quaterna semina sũt nigriora & madidiora & minora lenticula. Nascit̃ ĩ aruis. Natura ei ad spissandũ efficacior q̃ lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluctiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset hærba apud auctores non repperi. Sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus imponi & bibi iubent. Folia quantũ manus capiat trita

cum uini meri cyathis tribus: aut radicẽ drachmarum triũ pondere cum uini ea demmensura. Alectorolophos quæ apud nos crista dicitur: folia habet similia galliaceæ cristæ plura: caulẽ tenuẽ: & semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum faba pressa melle addito: & caligini oculorum. Solidum semen conicitur in oculum: nec turbat: sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem: sed ex nigra albicare incipit: & intumescit: ac per se exit.

De alo. Ca. VI.

a Lum nos uocamus: græci symphiton petreum: simile cunilæ bubulæ: foliis paruis: ramis tribus aut quattuor: radice a cacumiaibus thymi: surculosum: odoratum: gustu: dulce: saliuam: ciens: longa radice: rutila. Nascitur in petris ideoq; petreum cognominatum. Vtilissimum lateribus: lyenibus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sanguinem reiicientibus: faucibus asperis. Bibitur radix trita & in uino decocta: & aliquando superlinitur. Quin & cõmãducata sitim sedat: præcipeq; pulmonẽ refrigerat. Luxatis quoq; imponitur: & cõuulsis: lyeni iteraneis. Aluũ sistit cocta in cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis. & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantis est: aut carnes quoq; cum coquunt conglutinet addita. Vnde & græci nomen imposuere: Ossibus quoq; fractis medetur.

De alaga & actea & de ampleo agria & absinthio. Ca. VII.

a Laga ruffa & scorpionum ictibus. Actea graui foliorũ odore: caulibus asperis genicularis semine nigro: ut hæderæ: baccis mollibus. Nascit̃ ĩ opacis & aspis & aquosis. Dat̃ acetabulo pleno iteriorıbus fœminarũ morbis. Ampeles agria uocant herba foliis duris cineracei coloris qualẽ in satis diximus: uiticulis longis callosis rubẽtibus: qualiter flos quẽ Iouis flãmam appellauimus ignobilis: fert semen punici mali simile ĩ acinis. Radix eius decocta ĩ aquæ cyathis ternis additis ueni cõi cyathis duobus aluũ soluit leniter. Ideo hydropicis dat̃. Vuluæ uitia & cutis in facie mulierũ emẽdat. Ischiadicos quoq; uti hac herba prodest herba tusa cum foliis & illita cum succo suo. Absinthii genera sunt plura. Santonicum appellat̃ a Galiæ ciuitate: Ponticum a põto: ubi pecora pinguescunt illoꝛ & ob id sine felle reperiun. Neq; aliquod præstantius. Multumq; italico amarius. sed medulla pontici dulcis. De usu eius conuenit dicere herbæ facillimæ atq; inter paucas utilissimæ. Prætera sacris Po. Ro. celebratæ peculiariter. Siquidem latinarum feriis quadrigæ certant in capitulo: uictorq; absinthium bibit. Credo sanitatẽ præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat: & ob hoc sapor eius in uia trãsfertur ut diximus. Bibitur & decoctum aqua: ac postea nocte & die refrigeratum sub diuo decocti: sex drachmis foliorũ cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus. Oportet & salem addi. Vetustissime ĩ usu est. Bibitur & madefacti dilutum. Ita enim appellatur hoc gẽus. Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: tegatur per triduum. Tertium raro in usu est: sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit madefactum aqua triduo recens aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo uase ad tertias decem heminis in aquæ sextariis. xlv. Iterumq; precolatum. Herba lente coquitur ad crassitudinem mellis qualiter ex minore centaurio quæritur succus. Sed hic absinthii inutilis stomacho capitiq; est. cum sit ille decoctus saluberrimus. Namq; astringit stomachum: bilemq; detrahit. Vrinam cit. Aluum emollit: & ĩ dolore sanat. Ventris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflãmatiões discutit cum sale & nardo gallico: aceto exiguo addito. Fastigia abstergent. Concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabãt cum mariæ aquæ ueteris sextario seminis sex drachmis cum tribus sallis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligẽter autẽ teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere supradictum pondus. addito pulegio. Alii cõtra paralisim. Alii pueris folia in sico: sic ut amaritudinẽ fallerent. Facilethoracẽ purgat cum iride sumptum. In regio morbo crudũ bibitur cũ appio aut adianto.

&

Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua. Iocinoris causam cum galli co nardo. Dyenis cum aceto aut pulte aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Ité uisco. Cicutæ ex uino:& muris aranei morsibus. Draconi marino. Scorpionibus. Oculorũ claritati multum cõfert. Epiphoris cum passo imponit. Sugilatis cum melle. Aures eius decoctũ uaporis suffitu sanat. Aut si manat sanies cum melle tritũ. Vrinã ac menses ciunt tres quattuor ue ramuli cum gallici nardi radice una cyathis aquæ. vi. Menses priuatim cum melle sumptũ:& in uellere appositum. Anginis subuenit cũ melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat. Vulnera recentia prius quã aqua tangantur impositum. Prætereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cæra: aut cum fico. Sanat & pruritus.

De absinthio:& ballote:& botryæ fruticosa:& briuilla:& brio:& bupleuri:& catanãce:& calla:& circæa:& circesio:& crategono:& theligo:& crocodilo:& cynosorchi:& chrysollachano:& cuculo:& conserua. Ca. VIII.

On dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potũ. Inguinũ tumoré in uentrali habitum. Somnos allicit olfactũ:aut inscio sub capite positum. Vestibus isertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit:& fumo si uratur. Atramentum librariũ ex diluto eius temperatum lrans a muscis tuet. Capillum denigrat absinthii cinis unguento rosaceoq; pmixtus. Est & absinthium marinũ quod quidã seriphium uocant:probatissimum i taphnis ægypti. Huius ramum isiaci præferre solemne habet. Angustius priore:minusq; amarum:stomacho inimicũ. Aluũ mollit. Pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale:aut i farinæ trimestris sorbitionem dilutũ. Coquitur quantum manus capiat in aquæ sextario ad dimidias. Balloten alio nomine porrum nigrum græci uocant:herbã fruticosam angulosis caulibus:nigris:hirsutis:foliis uestientibus:maioribus quã porri:& nigrioribus:graue olétibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus:ex sale foliis tritis imposita. Ité ad condylomata coctis cinere in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle. Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. Semen circa totam nascitur:folia cicorio similia. Inuenit i torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc cappadoces ambrosiã uocãt:alii artemisiam Brauylla spissandi uim habet cotonei mali modo:nec amplius de ea tradunt auctores. Brion marina herba sine dubitatione lactucæ foliis similis rugosa ueluti cõtracta:sine caule ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maxime testisq; terra cõprehensis. Præcipua siccandi ei spissandiq; uis. Et collectiones omnes inflammationeique cohibendi:præcipue podagræ:& quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semẽ ad ictus serpentium dari reperio:foueriq; plagas decocta ea hærba adiectis foliis mori aut origani. Catanancé thessalã herbã qualis sit:a nobis describi superuacuũ:sit cũ sit usus eius ad amatoria tantum. Illud nõ ab re est dixisse ad tegẽdas magicas uanitates electam ad hunc usum coniectura:quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milui exanimati. Eadem ex causa & cemos silebitur a nobis. Calla duorum generum est. Vna similis aro. Nascit in arationibus. Colligitur anteq inarescat. Vsusq; eosdem habet quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos:mensesq; mulierũ. Ité caules cum folis in leguminibus decocti sanant tenasmon. Alterum genus eius quidã anchusam uocant:alii rhinoclisiam. Folia lactucæ lõgiora:plumosa:radice rubra: quæ ignes sacros cũ folio polentæ sanat imposita. Iocineris aũt uitia in uino albo pota. Circea strychnõ satiuo similis est:flore nigro pusillo. Paruo semine ut milii nascentis in quibusdã corniculis:radice semipedali:triplici ferme aut quadruplici:alba:odorata:gustus calidi Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino. Bibiturq; ad dolorem uuluæ & uitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ p noctem & diem. Trahit eadẽ potione secundas semine. Lac minuit in uino aut mulsa aqua pota. Circesion cauliculus est tener duũ cubitorũ:triangulo similis:foliis spinosis circũdatus. Spinæ molle sũt

Folia bouis linguæ similia: minora: subcandida: & in cacumina capitulata: purpureasque soluuntur in lanugines. Hanc hærbam radicem ue eius adalligatam dolores uari cum sanare tradunt. Crategonon spicæ tritici simile est: multis calamis ex una radice manantibus: multorumq; geniculorum. Nascitur in opacis: semine milii: uehementer aspero gustu. Quod si bibant ex uino ante cœnam obolis tribus in cyathis aquæ totidem mulier ac uir ante conceptum diebus. xl. uirilis sexus partum futurum aiunt. Est & alia crategonos: quæ theligonos uocatur. Differētia intelligitur lenitate gustus. Sūt qui florem crategoni bibentes mulieres intra xl. diem concipere tradant. Eadem sanāt ulcera uetera nigra cū melle: explēt sinus ulcer℞. Et atropha carnosiora faciūt. Purulēta expurgant. Panos discutiunt podagras collectiōesq; omnes leniunt peculiariter mammarum. Teophrastus arboris gēus intelligi uoluit crategonon siue crategona: quam Italia aquifolium uocat. Crocodilon chamæleontis hærbæ nigræ figuram habet: radice longa: qæualiter crassa: odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem p nares pellit copiosum crassumq;. Atq; ita lyenem consumere dicitur. Cynosorchii uel cyno sarcimam aliqui orchin uocant: foliis oleæ: m ollibus: ternis: paruisq; semipedis lōgitudinis in terra stratis: radice bulbosa: oblonga: duplici ordie superiore quæ durior ē: & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti in uineis forte inuenti. Ex iis radicibus si maiorem edant uiri mares generari dicuntur. Si minorem fœminæ alterum sexum. In thessalia molliorem in lacte caprino uini bibunt ad stimulandos coitus: duriorē uero ad inhibendos. Aduersatur alter alter alteri. Chrysolachanum in pineto lactuce simile nascit̄. Sanat neruos incisos si confestim imponatur. Et alibi genus crysolachāi tradit̄ flore aureo: foliis oleris. Coctum estur ut olus molle. Hærba hæc alligata morbum regium habentibus: ita ut spectari ab iis possit: sanare id malum traditur. De crysolachano nec satis dici scio: nec plura reperio. Nanq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; hærbarii nostri: quod ipsis notas uelut uulgares strictim & nominibus tantum indicauere: tanq̄ coagula terræ aluum sisti: stranguriā dissolui si bibatur ex uino aut aqua. Cuculi folia trita cum aceto serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam alio hanc nomine strumum appellant: alii græce strygnō: acinos habetnigros. Ex iis cyathus succi cum mulsi duobus medet̄ lumbis. Itē capitis doloribus cū rosaceo isusus. Ipsa strumis illita sanandis peculiaris est: alplius maxime fluminibus. Conferua appellata a conferuminando spongia aquarum dulcium uerius q̄ muscus aut hærba uillosæ densitatis atq; fistulosæ. Curatum ea scio omnibus fere ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem circundata uniuerso corpori: quam suam inspergentibus quotiens inarescat: raroq; nec nisi deficientem hærbam mutationis causa resoluentibus conualuisse uix crdibili celeritate

De cocco gnidio & dryopteris: & dryphono: & elatine: & empetro siue calcifraga: & epicacti: uel helleborine: & epimedio: & enneaphylo: & filicepteri: & de femore bubulo. Capitulum. IX.

COcco gnidio color cocci: magnitudo grano pipis maior: uis ardens. Ita𝔟 i pane deuorat̄ ne adurat cū gulā transit. Huic uis p̄sentanea cōtra cicutā. Sistit aluū. Dipsacos folia habet lactucæ: bullas spinosas in dorsi medio caulē duor℞ cubitor℞: iisdē spinis horridū: gēicula eius binis foliis amplectētibus: cōcauo: alar℞ sinu in quo subsistit ros salsus. In cacūīne capitula sunt echinata spinis. Nascit̄ in aquosis. Sanat rimas sedis. Itē fistulas decocta in uino radice usq; dū sit crassitudo cæræ: ut possit in fistula colliriū mitti. Itē uerucas oīum gener℞. Quidā & alar℞ quas supra diximus succū illinunt iis. Dryopteris filici similis in arboribus nascit̄: tenui folior℞: subdulciū incisura: radice hirsuta. Vis ei caustica ē. Ideo psilotr℞ est radix tusa. Illinit̄. n. usq; dum sudores euocet. Iter℞q; & tertio: ita ne sudor abluat̄. Dryphonō simils hærba ē: cauliculis tenuibus: cubitalibus: circundatis utrinq; foliis: pollicari amplitudine: & qualibus

oxymyrsine. Sed candidioribus mollioribusq; flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius ꝑ pipere utunt̃. E latine folia habet casiæ: pusilla: pilosa rotunda: semipedalibus ramulis quinis senis ue a radice statim foliosis. Nascit̃ in segetibus. Acerba gustu & ideo oculorum fluctionibus efficax: foliis cũ polenta tritis & impositis: subdito linteolo. Eadem cũ lini semine cocta sorbitionis usu a dysenteria liberat Empetron quã nostri calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis fere in saxo quod propius mari fuerit. Salsa est: potaq; bilem trahit ac pituitas: quo lõgius magisq; teritur: amarius sentitur. Trahit aquam. Sumitur autẽ in iure aliquo aut in hydromelite. Vetustate uires perdit. Recens urinas cit decoctũ in aqua: uel tritum calculos frangit. Qui fidem prossimo huic quærunt: affirmant lapillos qui sufferuesiant una rumpit. Epicactis ab aliis helleborine uocatur: parua herba: exigui foliis iocineris uitiis utilissima: & cõtra uenena pota. Epimedion caulis est nõ magnũ hedere foliis denis atq; duodenis: nunq; florẽs: radice tenui nigra graui odore. Nascitur ĩ humidis: & huic spissandi refrigerandiq; natura. Fœminis cauenda. Folia in uino trita uirginũ mammas cohibent. Eneaphyllon longa folia nona habet causticæ naturæ. Imponit̃ lana circundata: ne urat latus: continuo enim pastulas excitat: lumborum doloribus & coxendicũ utilissimũ. Filicis duo genera nec florem habent: nec semen. Pterin græci uocant: alii blachnon cuius ex una radice q̃ plures exeunt filices: bina etiam cubita excedentes longitudine: nõ graues odore. Hanc marẽ exstimant. Alterum genus thelipterin græci uocant: alii nympheopterin. Est autẽ singularis atq; non fruticosa breuior mollior q; & densior foliis ad radicem caniculata. Vtriusq; radice sues pinguescunt. Folia utrisq; lateribus pinnata: unde nomen græci imposuere. Radices utriq; lõgæ ĩ obliquũ: nigræ: præcipue cum maruere. Siccari autẽ eas sole oportet. Nascunt̃ ubiq;: sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilis occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantũ: neq; ante neq; postea. Pellunt interaneorum animalia. Ex iis tineas cũ melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; stomacho inutilissima. Alluũ soluit primo bilem trahens: mox aquam. Melius tineas cum scamonii pari pondere. Radix eius duorum obolorũ põdere ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur: melle prægustato contra reumatismos. Neutea danda fœminis: quoniã grauidis abortum: cæteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspergit̃. Iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicen necant. Serpentem nõ recipiunt. Ideo susterni utile est in locis suspectis. Vstæ etiã fugãt nidore. Fecere medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima macedonica est. Secunda cassiopica. Femur bubulum appellatur herba neruis & ipsa utilis: recens in aceto ac trita sale. Galapsis: aut ut alii galactobdalon uel galion. Caulem & folia habet urticæ leuiora: & quæ grauẽ odorẽ trita reddant. Flore purpureo. Nascit̃ circa sepes ac semitas ubique. Folia caulesq; duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Itẽ strumas Panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoq; & grangrenas sanat cum sale. Glaux antiquitus & galaton uocabat̃ cythiso & lenticulæ foliis similis auersa candidiora. Rami in uerram serpũt quini seni ue admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquit̃ in sorbitiõe similaginis ad excitandum ubertatẽ lactis: eamq; qui hauserint balneis uti conuenit.

De glaucio: & glycyside: & glaphalio siue chamezelo: & galedrago: & holco: & hyosiri: & holosteo: & hypopesto. Ca. X.

Laucion in syria parthia nascitur humilis herba densis foliis fere papaueris: minoribus tamẽ: sordidioribusq;: odoris tetri: gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circunlitum in clibanis calefaciunt: deinde exempto succo exprimunt eiusdem nominis. Vsus est & succi & foliorum si terantur aduersus epiphoras: quæ uniuersæ uno impetu cadunt. Hinc tẽperatur collyrium: quod medici diaglaucion uocant. Lactis quoq; ubertas intermissa

estituit: Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyside: qua aliqui peoniam aut pentorobō uocant: caulem habet duum cubitorum: comitantibus duobus aut tribus subrutilum cute lauri folia qualia issatis pinguiora rotundioraq; & minora. Semē in sili quis aliud grano rubēte: aliud nigro. Duo autē genera sunt. Fœmina existimat̄ cuius radicibus ceu balani lōgiores circiter octo aut sex inhærēt. Mas plures habet: quoniā nō una ra dice nixus est: palmi altitudine: candidaq;. Ea gustu astringit. Fœmiæ folia myrrham redolent & densiora sunt. Nascunt̄ in siluis. Tradunt noctu effodiendas: quoniam pi co martio īpetum ī oculos faciente interdiu piculosum sit. Radix uero cum effodiat̄: piculum esse ne sedes prouidāt. Magna id uanitate ad ostētationē rei fictum arbitror. Vsus in iis diuersus. Rubra. n. grana rubentis mēses sistunt. xv. fere pota in uino nigro Nigra grana uuluis medentur ex passo: aut uino totidē pota. Radix oēs uētris dolores sedat in uio: aluumq; purgat. Sanat opisthotonum: morbum: regium: renes: uesicam. Matricē aūt & stomachum decocta in uino: aluumq; sistit. Estur etiā cōtra malū mentis: sed in medendo: iiii. drachmæ satis sunt. Grana nigra auxilant̄ & suppressionibus nocturnis in uino pota quo dictum ē numero. Sstomacho uero & rosionibus & eē ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiunt̄. Recentes nigro semine ueteres ru bro. Vtrunq; auxiliat̄ a serpēte pcussis. Et pueris contra calculos incipiente strangu ria. Glaphalium alii camezeleon uocant: cuius foliis albis mollibusq; pro lomento utū tur. Sane & similia sunt. Dat̄ in uino austero ad dysenteriam: uētris solutiones. Mensesq; mulierum sistit. Infunditur aūt tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Galedra gon uocat Xenocrates leuaccātho similem palustrē & spinosam. caule ferulaceo alto: cui sūmo capite īhereat simile ouo. In hoc excrescente ætate uermiculos nasci tradunt quos pyxide cōditos adalligari cum pane brachio ad eā partē qua dens doleat: mireq; illico dolorē tolli. Valere nō diutius āno & ita si terrā nō attigerit. Holcus ī saxis nascit̄ siccis. Aristas habet in cacumine tenues culmo quale hordeum restibile. Hæc circa caput adalligata: uel circa lacertū educit e corpe aristas. Hāc quidā od id aristidā uocāt Hyosiris in tubo similis: sed minor: & tactu asperior. Vulneribus contusa præclare medet̄. Holosteon sine duricia hærba ex aduerso appellata a græcis: sicut fel dulce: tenuis usq; ad capilamēti spetiē lōgitudine quattuor dygitorum ceu gramen foliis angustis gustu. Nascit̄ in collibus terrenis. Vsus eius ad conuulsa rupta in uino pota. Vulnera quoq; conglutinat. Nam & carnes cōqcoquut̄ addita. Hypopeston nascit̄ in spinis ex quibus fiunt eneæ fulloniæ: sine cauliculo: sine flore: capitulis tantū manibus & foliis paruis: multis hærbacei coloris: radiculas habens albas: molles. Succus earum exprmitur æstate ad soluendā aluum tribus obolis: maxie in comitialibus morbis: & tremulis. hydropicis. Eōtra uertigines: ortophnoeas: palyses incipientes.

De hypoglossa: & hypeco: idæa: isophyro: lathyri: leontopetalo: lirapso: litospermo: lapide uulgari: de limeo leuco. Ca. XI.

h Ypolossa folia habet figura siluestris mirti cōcaua spinosa & in iis ceu līguas folio puo exeunte de foliis. Capitis dolorē corona ex iis īposita minuit. Hypecoon in segetibus nascit̄: foliis rutæ. Natura eius eadē quæ papaueris succo. Iddææ hærbæ folia sunt quæ oxymirsinæ adhærentis uelut pāpini in quibus flos. Aluum mensesq; & omnē abundantiam sanguinis sistit: Spissandi cohibendiq; naturam habet. Isophyllon uocant aliqui phaselyon: quoniam folium quod ē aniso simili in pā pinos torquæt̄. Capitula sunt in summo capite tenuia: plena seminis melanthii. Cōtra tussim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulsa. Itē iocineri utilissima. Lathyris fo lia habet multa: lactucæ similia tenuiora germina multa: in quibus semē tuniculis cō tinet̄: ut capparis: quæ cum inaruere eximunt̄ grana. piperis magnitudine: candida: dulcia: facilia purgatu. Hæc in cœna in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehemētius pugnari uolunt: cum folliculis ipsis sumunt earum

stamachum lædunt. Itaq; inuentum est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. Leontopetalon alii rhopadion uocant folio brassicæ: caule semipedali: leni. Cuius semẽ in cacumine in siliquis ciceris modo. Radix rapæ similis: grandis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex uino pota: nec alia res celerius proficit. Datur & ischiadicis. Lycapsos longioribus q̃ lactuca ẽ foliis: crassioribusq; Caule longo hirsutis: adnatis multis capitulis: flore paruo: purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro: Sudorem ĩ febribus mouet succo aquæ calidæ admixto: Inter omnes hærbas litospermo nihil est mirabilius. Alii quidẽ hexonycon uocant: alii diospyron: alii heraclion. Hærba quincuncialis fere foliis duplo maioribus quã rutæ: ramulis surculosis crassitudie iunci: Gerit iuxta folia sigulas ueluti barbulas: & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarũ magnitudine ciceris. Duricia uero lapidea: Ipsa qua pediculis adhæreant cauernulas habent & intus semẽ. Nascit̃ in italia: sed laudatissimũ in creta. Nec quicquam ĩter hærbas maiore quidẽ miraculo aspexi. Tantus est decor uelut aurificum arte alternis ĩter folia candicantibus margaritis tam exquisita difficultas lapidis ex hærba nascẽtis. Iacere atque humi serpere auctores tradunt. Ego uulsam non hærentem uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frangi: pelliq; constat: & stranguriã discuti. Neq; in alia hærbarũ fides est. Vsus statim ad quancũq; medicinam natam. Sic est autem eius species ut etiam sine auctore uisa statim nosci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscum siccum canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis saliua. Illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit. Pheugete cãtarides lycos agrios hymas dioci. Limeum hærba appellatur a gallis: qua sagittas in uenatu tingunt medicamẽto quod uenenum ceruariũ uocant. Ex hac in tres modios salinati additur tantũ quãtũ in una sagita addi solet: Ita offa dimittitur in boum faucibus ĩ morbis. Alligari postea ad præsepia oportet donec purgentur. Insanire enim solent. Si sudor insequitur aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali similis nomẽ ex causa accepit per medium folium candida linea transcurente. Quare me soleucon quidam uocant. Succus eius fistulas sanat. Ipsa cõtrita carcinomata. Fortassis eadem sit quæ leucas appellatur. Contra omnia marina uenena efficax. Speciẽ eius auctores nõ tradunt: nec aliud quã siluestrem latioribus foliis esse: efficatiorem hanc semine acriore. Leucographis qualis esset scriptũ non reperi. Quod & magis miror: quoniam utilis proditur sanguinem excreantibus tribus obolis cũ croco. Itẽ cœliacis trita ex aqua & apposita. Profluuio fœminarũ. Oculorũ quoq; medicamẽtis. Et explendis ulceribus quæ fiũt ĩ teneris partibus corporis.

De medio: & myosota: & myagro: & natrice: & othone: & onosma: & onopordo: & oxyri: & oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo: & plythema: & phyllo: & phellandrio: & phuleri: & polyrrhizo: & proserpinaca: & de rhecoma de reseda & stoechade. Ca. XII.

Edio folia habet iridis satiuæ: caulem tripedalem: & in eo florem grandem purpureum rotundum semine minuto: radicem semipedalem: In saxis opacis nascitur. Radix drachmis. ii. cum melle menses fœminarum sistit eligmate p aliquot dies sumpto. Semen quoq; in uino tritum contra abundantiã fœminarum datur. Myosota siue myosotis leuis herba: caulibus pluribus ab una radice aliquatẽus rubentibus concauis ab imo: foliis angustis ob longis: dorso acuto nigris p interualla assidue geminantis & tenuibus cauliculis ex taleis prodentibus: flore cæruleo. Radix digytali crassitudine multis capillamentis fibrata. Vis ei styptica & exulceratrix: ideoq; egilopas sanat. Tradunt ægyptii mensis quẽ thiatin uocãt: die. xxvii fere ĩ augusto mẽse incurente: siquis huius herbæ succo inungatur mane priusquam loquatur non lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiæ tripedanea. Semen oleosum: quod & fit ex eo. Medetur oris ulceribus perunctis hoc succo. Herba quæ uo

catur migina tribus foliis longis intubaceis: illirta cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur hærba cuius radix euulsa uirus hirci edolet. Hac in piceno a fœminis abigunt: quos mira persuasione fatuos uocant. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus: qui tali medicamento iuuentur. Odontides inter fœni genera est cauliculis densis ab eadem radice geniculatis triangulis nigris geniculis. Folia parua habet longiora tamen q̃ Polyganum. Semen in allis hordeō simile florem purpureum: pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino austero quantum manus capiat: dentium dolori medetur: ita ut contineatur ore. Othone in syria nascitur: similis erucæ perforatis crebro foliis flore croci quare qdam anemōes uocauerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet. n. leuiter & calfacit astringitq; siccando. Purgat cicatrices & nubeculas: & qcquid obstat. Quidā tradutn lauari: atq; ita siccatā digeri ī pastillos. Onosma longa folia habet fere ad tres dygitos in terra iacentia tria ad similitudinem anchusæ īcisa sine caule: sine flore: sine semine. Prægnans si edat eam aut supra gradiatur: hbortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini: crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menses. Aluum sistit. Supputationes & collectiones discutit. Osiris ramulos fert nigros tenues lentos & in iis folia nigra ceu lini. Semenq; in ramulis nigrum initio: dein colore mutato rubescens. Smegmata mulieribus faciunt ex iis. Radicum decoctum potum sanat arcuatos. Eædē priusq̃ maturescat semen: concisæ & sole siccatæ aluum sistunt: Post maturitatē uero collectæ & in sorbitione decoctæ rheumatismis uentris medētur & p se tritæ ex aqua cælesti bibuntur. Oxis folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & q eu terocelon habent. Polyanthemum: quam qdam batrachiō appellant: caustica ui exulcerat cicatrices: & ad colorem reducit. Eademq; uitiligines concorporat. Polygonū græci uocant quam nos sanguinariā: non attollirur a terra foliis rutæ similis gramini. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem: & potus cum uino cuiuslibet partis ꝓfluuium excreationesq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt: hanc marē ītelligi uolūt: appellariq; a multitudīe sēīs aut dēsitate fruticis calligonō: alii polygonō a frequentia gēiculoꝝ: alii halmada: alii carninothrō: alii dema. multi myrtopetalon. Necnō inueniunt qui hanc fœminam esse dicant. Marem aūt maiorem minusq; nigrā & geniculis densiorem: semine sub omnibus foliis turgescentem. Quocunq; hæc modo se habeāt: uis earum est spisare: ac refrigerare. Semine aluum soluunt largius sumpto. Vrinam cient. Rheumatismos cohibent. Qui si nō fuere: non prosunt. Stomachi feruori folia īponūtur. Vesicæ dolori illinūtur: & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur: & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis quaternis ue præcipue. Itē cholericis dysentericis: & in solutione stomachi. Tertium genus oreon uocatur in montibus nascens: arundini teneræ simile: uno caule: densis geniculis. & in se fractis. Foliis autem picæ: radicis superuacuæ inefficatius q̃ superiora: peculiare ischiadicis. Quartum genus siluestre appellatur pene ardoris frutice radice lignosa stipe cedri rubicundo. Ramis spati binum palmorum nigris geniculorum ternis quaternisq; atticulis. Huic quoq; spissandi natura. Sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias: aut aridi farina inspergit: & oris ulceribus: & attritis partibus. Propter gingiuarum uero uitia ipsa cōmanducantur. Nomas sistit: omniaq; quæ serpunt aut difficilem cicatricem habent. Priuatim uero sanat a niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa. Et in capitis dolore coronā ex ea imponunt. Et contra epiphoras collo circundant. In tertianis quidē sinistra manu euulsam adalligāt: adeo contra profluuia sanguinis. Nec ullam magis aridam quā polygonum seruant. pancration aliqui scyllam pusillam appellare malunt: foliis albi lilii longioribus crassioribusq;. Radice bulbi magni colore ruffo. Aluum soluit succo cū farina erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis splenicisq; cum melle datur. Alii deco

quunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaq; effusa radicem terentes digerunt i pastillos sole siccatos:& postea utuntur ad capitis ulcera:& cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim quantum tribus digytis apprehēderint:ī uino dantes. Et ad lateris dolorē aut peripneumonicis eligma dantes. Propter ischiada in uino bibendum. Et propter tormina mensesq; ciendos. Peplos: quam aliqui sychen: alii meconiō aphrodes uocāt ex una radice tenui fruticat: foliis rutæ paulo latioribus semine sub foliis rotundo: minus cādido quā papaueris. Inter uites fere colligitur messibus. Siccaturq; cum fructu suo subiectis aquis: in quas excidant. Hoc poto aluus soluitur. Bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura in aqua mulsæ heminis tribus & cibis inspergitur obsoniisq; ad molliendam aluum. Periclimenos fruticat m psa ex interuallo duo folia habens subcandida mollia. In cacumine autem semen inter folia durum :& quod difficile uelatur. Nascitur in aruis ac sepibus conuoluens se amminiculis quibuscūq;. Semen eius in umbra siccatum tunditur:& in pastillos digeritur. Ii resoluti dantur ī uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem. cunq; urina cruenta aut per aluum absumit quod intelligitur a decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta. Aquæ & ortopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant: secundasq; pellunt pota simili modo. Pelecinum in segetibus diximus nasci fruticosam: cauliculis: foliis ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo adiuncis ternis quaternis ue: quale git nouimus amarum stomacho utilem. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinē petit: in caule summo foliis lēticulæ: gustu astricto: quæ pota lacti abundantiam facit. Pontirris aut ut alii uocant paroenion uel neuras large fruticat: spinis retorrida: lanugine spissa: foliis paruis: rotūdis: ramulis: longis: mollibus: lentis: tenuibus: flore: longo: hærbacei coloris: seminis nulli usus: sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres binum cubitorū in altitudine neruosa candidas firmas. Circunfoditur autumno & præciso frutice. Dat succum gummi similē. Radix mira uulneribus sanandis traditur: præcipueq; neruis uel præcisis illita. Decoctum quoq; eius cū melle potum dissolutiones neruorum & infirmitates & incisuras iuuat. Phalangites a quibusdā phalangion uocatur: ab aliis leucathemō: uel ut in quibusdā exemplaribus īuenio leucacatha Ramuli sunt ei nunq̄ pauciores duobus in diuersa tendentes. Flos candidus lilio rubro similis: semine nigro: lato ad lenticulæ dimidiæ figurā multo tenuiore: radice hærbacei coloris. Huius folio uel flore uel semine auxiliatur contra scorpionum phalangiorumq; & serpentium ictus. Item contra tormina. Plytema qualis sit describere superuacum habeo: cum sit usus eius tantum ad amatoria. Phylon a græcis uocatur hærba in saxosis montibus fœmina magis hærbacei coloris caule tenui: radice parua: semine rotundo: papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus. Mares autem semine tantum differunt: quod est incipiente oliua. Vtrumq; bibitur in uino. Phellandrion nascitur in palustribus: folio apii. Bibitur semen eius propter calculos & uesicæ in cōmoda. Phaleris thyrsum habet longum tenuem ceu calamum in summo flore inclinatum. Semē simile sesamæ. Et hoc calculos frangit potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte. Itē etiam uitia uesicæ sanat. Polyrrhizon folia habet myrti: radices multa. Hæc tusæ dantur in uino contra serpentes. Prosunt & quadrupedibus. Proserpinacha hærba uulgaris est eximii aduersus scorpiones remedii. Eadem contrita addita muria & oleo anginā eximie curari tradunt. Præterea in quantalibet lassitudine recreari defessos: etiam cum obmutuerint: si subiiciatur linguæ Si deuoretur: uomitionem sequi salutarem. Rhecoma affertur ex iis quæ supra potum sunt regionibus. Radix costo nigro similis minor & ruffior paulo siue odore: calfaciens gustu & astringens. Eadem trita uini colorē reddit ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationesque sedat. Vulnera sanat. Epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle. Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra cacoethe & sanguinem reiicientes

drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & cœliacis si febri careant in uino. Sin aliter ex aqua. Facilius teritur nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta conuulsa contusis ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores additur pipis aliquid & myrrhæ. Si dissolutio stōachi ex frigida aqua dimitur: siue intus: siue extra purulentis excreationibus. Itē epaticis: spleneticis: ischiadicis ad renum uitia: suspiria ortopneas. Arteriæ scabricias sanat expasso tribus obolis potis trita: aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto imposita purgat. Bibitur cōtra inflationes: & perfricatiōes: febres frigidas: singultus tormina: asperitates: capitis grauitates: mellancholicas uertigines: lassitudinem: dolores: & conuulsione. Circa Ariminū nota est hærba: quam resedā uocant. Discutit collectiones inflāmationesq; omnes. Qui curant ea: addūt hæc uerba. Reseda morbos reseda: scisne scisne quis pullos egerit: radices: nec caput nec pedes habeant. Hæc ter dicunt: totiensq; despuūt. Stoechas ī insulis tantum eiusdem nominis gignitur odorata hærba: coma hysopi: amara gustu. Mēses cit potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

De solano: & smirno: & thelephio: & trichomane: & thalietro: & tlaspe: & tragonia: & tragoni: & trago: & tragologo: & spodile. Et qđ quidā morbi quibusdā nō sunt gētibus Capitulum. XIII.

s Olanū græci strichnon uocant: ut tradit Cornelius Celsus. Huic ūis reprimēdi refrigerandiq; smyrmiō caulem habet apii: folia latiora: & maxime circa stolones multos: quorum asinu exiliunt pinguia ad terram infracta. odore medicato cum quadam acrimonia iucundo colore in: luteum languescente: a capitibus caulium orbiculato ut apii semine rotundo: nigro: q arescit incipiente æstate: radix quoq; odorata gustu acri mordet: succosa: mollis. Cortex eius foris niger: intus pallidus. Opor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. Nascitur: & in saxosis collibus in terrenis. Vsus eius excalfacere: extenuare: Vrinam & menses ciunt folia & radix. Aluum semen sistit. Radix collectiones & suppurationesq; non ueteres. Item duricias discutit illita. Prodest & contra phalangia ac serpentes admixto chancri aut polline: aut melyssophyllo in uino pota: sed particulatim: quoniam uniuersa uomitione mouet. Qui de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & ortopnoeæ semō uel radix. Item thoracis aut lyenis & renum: & uesicæ uitiis. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoq; adiuuat: & secundas pellit. Datur hischiadicis cum cretaneo in uino sudores ciet & ructus. Ideo inflationem stomachi discutit: Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur succus radicis utilis & fœminis: & thoracis: præcordiorumq; desideriis. Calfacit enim: & cōcoquit & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potum: quibus & succus illinitur: & malagmate cortice arido. Et ad obsonia utuntur cum mulso & oleo & garo maxime in elixis carnibus simul. Concoctiones facit. Sapore similima piperi. Eadem in dolore stomacho efficax. Telephion proculacæ similis & caule & foliis. Rami a radice serpenti: octōiq; frutificāt: foliis: crassis carnosis. Nascitur is cultis & maxime inter uites. Illinitur lentigini: & cum inaruit: territur. Illinitur & uitiligini: ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur. Medetur: & uulneribus & fistulis. Trichomanes adianto similis est: exilius modo: nigriusque foliis lenticulæ densis: maris aduersis inter se. Decoctum eius strangurias sanat in uino albo potu addito cymino rustico. Succus cohibet capillos deffluentes. aut si effluxerint Alopeciasque densat tritum & in oleo illitum. Sternutamenta quoque gustu mouet. Thalietrum folia coriandri habet pinguiora paulo: caulem purpureis. Nascitur ubique: præcipuæ ī campestribus. Medentur ulceribus folia cum melle Thlapse duū generum est angustis foliis dygitali longitudie & latitudine in terram uersis: ī cacumine diuisis: cauliculo semipedali: nō sine ramis peltarū spetie semine incluso lēticulæ effigie: nisi ꝙ ifringitur: unde nomē. Flos albicat. Nascit̄ in semitis & sepibus. Semē aspi

gustu. Bilem & pituitam utrumq; extrahit. Modus sumēdi acetabuli mēsura. Prodest & ischiadicis infusum:& donec sanguinem trahat. Menses quoq; cit:sed partus necat. Alterum thlapsen aliqui persinocapa uocant latis foliis: radicibus magnis. Et ipsū utile ischiadicorum infusioni. Prodest & inguinibus utrumq;. Præcipitur ut qui colligit: dicat sumere se contra inguina:& contra omnes collectiones:& cōtra uulnera: unaq; manu tollat. Tragonia herba qualis sit non traditur. Credo & falsum esse promissum. Democriti. Portentosum enim est adalligatam triduo absumere lyenes. Tragonis: siue tragion nascitur in creta tantum insula ī maritimis: iunipero similis & semine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gummi spissatus uel semen impositione spicula e corpore eiicit. Tunditur recens: & cum uino illinitur aut sicca farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammisq; unice medetur. Est & alia herba tragos quam aliqui scorpion uocant: semipepede alta fruticosa: foliis pusillis: racemis rubentibus grāo tritici acuto acumine:& ipsa in maritimis nascens. Huius ramorū. x. aut. xii. cacumīa trita ex uino pota cæliacis: dysentericis: sanguinē excreantibus mensiumq; abundātiæ auxiliantur. Est & tragologon: quē alii comen uocant. Caulem habet paruum: foliis croci: radice longa: dulci: super caulem calice lato: nigro. Nascitur in asperis sine usu. Et de herbis quidē memoria digna hactenus accipimus: aut comperimus. In fine eaꝝ admonere nō ab re iudicamus: aliis alias uirum ætates esse. Longissimo tempore durat elaterium: ut diximus. Chameleon nigre. xl. annis. Centaurium non ultra duodecim Peucedanū & aristolochia ac uitis siluestris anno in umbra seruantur. Et animalium quidem cæterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit: excepta spōdile: quæ omnes persequitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidē dubitatur: omniū radicum uim effectusq; minui: si fructus prius maturescant. Item seminum ante radice ꝓpter succum incisa. Resoluit̄ autem omnium uis consuetudine. Et desinut prodesse cum opus est: que quottidie in usu fuere: æque q̄ nocere. Omnes uero herbæ uehemētiores effectu uiribusq; sunt in frigidis locis & in aquilonis. Item siccis. Sunt & gentiū differētiæ non mediocres. Sicut accepimus de tineis lombricisq; inesse ægypti arabiæ syriæ ciliciæ populis. E diuerso greciæ phrygiæ omnino nō nasci. Minus id mirum quam ꝙ in confinio atticæ boetiæq; thebanis innascuntur: cum absint atheniensibus. Que cōtemplatio aufert nos ad ipsorum animalium naturas. Ingenitasq; iis uel certiores morborum omnium medicinas rursus. Enim uero uerum omniū parens nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur: aut alia satiaret: nasci uoluit. Quin artes salutares inseruit & uiceribus. Quippe cum surdis etiam rebus inseruerit. Tum uero illa animæ auxilia prestantissima ex anima alia esse uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER VIGESIMVS OCTAVS.

PROHEMIVM.

De Medicinis ex animalibus. Ca. I.

DICTEA erant omnium rerum naturæ inter cælum ac terram nascentium: restabantq; quæ ex ipsa tellure fodiunt̄: si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos ex ipsis animalibus quæ sanantur reperta maiore medicina. Qui ergo diximus herbas & florum imagines: ac pleraq; inuentu rara ac difficilia: iidem tacebimus: qd in ipso homine prosit homini? cæteraq; genera remediorum inter nos uiuentia? cū præsertim nisi carētu doloribus

morbisque: uita ipsa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem insumemus operam licet fastidii periculum urgeat quando ita decretum est minorem gratiæ q̃ utilitatum uictæ respectum habere. Quinimo externa quoq; & barbaros etiam ritus idagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quanq̃ & ipsi cõsensu proprii iudicii ita eligere laborauimus: potiusq; curæ rerũ: quã copiæ institimus. Illud admonisse pquam necessariũ est: dictas iam a nobis naturas animalium: & quæ cuiusq; essent inuenta. Neq;.n. minus profuere medicinas reperiendo: quã prosunt præbendo. Nũc quæ i ipsis auxilientur indicari: neq; illic in totum omissa. Itaq; hæc esse quædam alia: illis tamen cõnexa. Incipiemus aũt ab homine: ipsum sibi exquirẽtes: imeusa statim difficultate obuia. Sãguinem nanq; gladiatorũ bibunt: ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi. Quod spectare facientes eadẽ harena feras quoq; horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberie efficacissimum putãt calidum: spirãtemq;: & una ipsam animam ex osculo uulnerũ cum plagis hoc. Oĩum ferarum quidẽ animo feriore fas sit dixisse humão. Alii medullas crurũ quærunt & crebrũ ĩfantium. Nec pauci apud græcos singulorum uiscerũ membrorumq; etiã sapores dixere. Omnia persecuri usq; ad resegmina unguiũ Quali uero sanitas uideri possit feram ex homine fieri. Quin morbo dignum non ipsa medicinæ gratia. Egregia hercle frustatione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur: quãtomagis mandi? Quis ista inuenit ostẽta? Tecum.n.res erit euersor iuris humani: monstrorumq; artifex: qui primus ea condidisti. Fecisti credo ne uita tui obliuisceret. Quis inuenit singula mẽbra humana mandere. Qua coniectura ĩductus. Quã potest medicina ista originem habuisse. Quis ueneficia innocẽtiora effecit q̃ remedia. Esto barbari externiq; ritus ĩuenerint. Etiam ue græci suas fecere has artes. Democriti extant cõmentationes ad alia noxii hominis & ex capite ossa plus prodesse: ad alia amici: & hospitis. Iã uero ui interempti dente gingiuas in dolore scarificari Apollonius efficacissimum scripsit. Miletus oculorum suffusiones felle hominis sanari. Artemon caluaria interfecti: igneq; cremati propiauit aquam in fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit cõtra canis rabidi morsus Antheus. Atque ẽt quadrupedes homines sanauere: cõtra inflationes boum perforatis cornibus inserentes ossa humana. Vbi homo occisus esset aut crematus siliginẽ quæ pernoctasset: suum morbis dedo. Procul a nobis nostrisq; litteris absint ista. Nos auxilia dicemus nõ piacula. Sicubi lactis purpureum usus mederi poterit: sicubi saliua tactus ue corporis cæteraq; similia. Vitam quidem non adeo extendendam censemus: ut quoquomodo ptrahẽda sit. Quisquis es talis æq̃ moriere ẽt cũ obscẽus uixeris: aut nefãdus. Qua pp hoc primũ quisq; i remediis animi sui habeat: ex oĩbus bõis quæ homini tribuit natura: nullũ melius eẽ tẽpestiua morte. In eaq; id optimũ qđ illam sibi qsq; pstare poterit.

An siti medendo aliqua uis uerborum & sanari & depelli. Ca. II.

e X homiue remediorum primum maximæ quæstionis: & semper incertæ est: ualent ne aliquid uerba incantamenta carminum. Quod si uerum est homini acceptum fieri oportere conueniet: sed uiritim sapientissimi cuiusq; respuit fides. In uniuersum uero omnibus horis hominis credit uita: nec sentit. Quippe uictimas cædi sine præcatione non uidetur referre: nec deos rite consuli. Præterea alia sũt uerba impetrantis: alia depulsoris: alia cõmentationis. Vidimusq; certis præcationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid uerborum prætereatur aut præposterum dicatur: de scripto præire aliquem. Rufusq; alium custodem dari qui attendat: alium uero præponi qui faueri linguis iubeat. Tibicinem canere: ne quid aliud exaudiatur. Vtraq; mẽoria insigni: quotiens ipsæ diræ obstrepẽtes nocuerint: quotens ue precatio errauerit. Si repẽte extis adimi capita uel corda: aut gemiari uictima stãte acciderit. Duratq; immẽso exẽplo Deciorũ patris filiiq; quo se deuorare carmẽ. Extat Tutiæ uestalis incestæ præcatio: q̃ usa aquãtulit in cribro: anno urbis Rõæ. dc. nono Boario uero in

foro græcum græcamq; defossos aut aliarum gentium: cum quibus tum res esset: etiam nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem qua solet præire quindecem uirum collegii magister: si quis legat: profecto uim carminuum fateatur. Ea omnia approbantibus octingentis.xxx.annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precationis. Quod si semel recipiatur ea ratio: & deos preces aliquas exaudire: aut ulli moueri uerbis: cōfitēdum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere. Difficillimumq; ex iis etiā fulmina elici ut suo loco docuimus. L. Piso primo animalium auctor est Tullum Hostiliū regē ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem cælo deuocare conatum: quoniam parum rite quædā fecisset fulmine ictum. Multi uero magnarū rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cum enim in tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum iuenissent: missis ob id a se legatis ethruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatūq; cerneus: interrogatione in suam gentem transferre: scipione prius determinata tēpli imagine ī solo āte se. Hoc ergo dicitis romani hic templū Iouis optimi maxime futurum est? Hic caput iuuenimus. Constantissima animaliū affirmatione transitum fuisse fatum in ethruriam: ni præmoniti a filio uatis legati romani respōdissent: nō plane hic: sed romæ inuentuȝ caput dicimus. Iterū id accidisse tradunt cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent Et iterū simili modo retentum augurium. Hæc satis sint exemplis: ut appareat ostentorum uires & in nostra potestate esse: ac prout quæq; accepta sunt ita ualere. In augurium certe disciplina constat: neq; diras aues: neq; ulla auspicia: pertinere adeo: q quāq; rem ingredientes obseruare se ea negauerint. Quo munere diuinæ īdulgentiæ maius nullū est. Quin etiam & legum ipsarum in.xii.tabulis uerba sunt: qui fruges excantasset. Et alibi. Quin malum carmen incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: quibus credat: in oppugnationibus ante omnia solitū a romanis sacerdotibus euocari deum cuius in tutela id oppidum esset: promittiq; illi eundē aut ampliorem locum apud romanos cultum ue. Durat in pontificū disciplina id sacrum. Constatq; ideo occultatū in cuius dei tutela roma esset: ne qui hostium simili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet: ut ouorum quæ exorbuerit quisque calices cochlearumq; protinus frangi: aut easdē cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud græcos: Catulli apud nos: proximeq; Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figulinarum opera multi rumpi credunt tali modo: Non pauci etiam serpentes ipsos recantari. Et hunc unum esse ipsis inaellectum: contrahiq; marsorum cantu etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus cōscribuntur Neq; est facile dictu: & externa uerba atq; inefficabilia derogant fidem. Vadius etiam latina inopinata: & quæ ridicula uideri cogit animus semp aliquid in immensū expectans ac dignum deo mouendo: immo uero quod numini imperet. Dixit Homerus pfluuiū sanguinis uulnerato fœmine Vlyxem inhibuisse carmine. Theophrastrus ischiacicos sanari. Cato pdidit luxatis membris carnem auxiliari. M. Varro podagris. Cæsarē dictatorem post unum ancipiten uehiculi casum ferunt semper ur primum cōsedisset (id quod plerosq; nunc facere scimus) carmine ter repetitio securitatē itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoq; conscientiā coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicē faustum ominamus? Cur publicis lustris etiam nomina uictimas ducentiū prospere legimur? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurimus. Alii græcā Nemisi iuocantes: cuius ob id romæ simulachrū ī capitolio: est: quanuis latinū nomen non sit. Cur ad mentionē defunctorum testamur memoriā eorum a nobis nō sollicitari: Cur īpares numeros ad oīa uehemētiores credimus: idq; in febribus dierū obseruatiōe intelligitur. Cur ad primitias pomorum hæc uetera eē dicimus: alia noua optamus: Cur sternutamētis salutamus: Quod ēt Tyberiū

Cæsarem tristissimum (ut constat) hominum in uehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoq; consalutare rligiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se receptum est. Attalus affirmat scorpiõe uiso si quis dicat duo: cohiberi nec uibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit in africa nemo destinat: aliqd nisi præfactus Africam. In cæteris uero gẽtibus deos ante obtestat᷑ ut uelint. Nã si mẽs assit: nullum ponere translaticium uidebimur: quoniam multas etiam pollere religiones manifestũ est. Alius saliua post aurẽ dygito relata: sollicitudinẽ animi ꝓpitiat. Pollices cum faueamus: præmere etiam prouerbio iubemur. In adorando dextram ad osculum referimus: totumq; corpus circũagimus. Quod ĩ leuum fecisse galliæ religiosius credunt. Fulgetras adorare cõsensus gentiũ est. Incendio inter epulas nominato aquã sub mensa profundi. Abominamur recedente aliquo ab epulis: simul uerri solũ. Aut bibente conuiua mensam uel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur. Serui Sulpitii principis uiri cõmentatio ẽst: quã ob rem mensa linquenda non sit. Nondum enim plures quam conuiuæ numerabantur. Nam sternutamento reuocari ferculum mensam ue: si non postea gustetur aliquid: inter dira habetur. Omnino autẽ esse hæc instituere illi: qui omnibus negotiis horisq; interesse credebant deos. Et ideo placatos ẽt uitiis nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere conuiuium adnotatũ est: non nisi in pari præsentium numero: qa in re famæ labor est: ad quẽcunq; eoꝶ ptinens. Cibus ẽt e manu prolapsus reddebatur. Atq; per mensas uetebãtur mundiciarum causa deflare. Et sunt condita auguria quid loquenti cogitãti ue id acciderit: inter execratissima Si pontifici accidat ditis causa epulanti: in mensa utiq; id reponi adoleriq; ad larẽ piatio est. Medicamenta prius q̃ adhibeantur in mensa forte deposita negantur ꝓdesse Vngues resecari nundinis Romanis tacẽti atq; a dygito indice: multorum peccuniæ religiosum est. Capillum uero cõtrectari contra defluuia ac dolores capitis. xvii. luna atq; xxix. Pagana lege in pleriq; Italiæ prædiis cauetur ne mulieres p itinera ambulantes torqueant fusos: aut omnino detectos ferant: quoniam aduersetur id oium spei: præcipue frugum. M. Seruilius Nouianus princeps ciuitatis non pridẽ in metu lippitudinis prius q̃ eam ipsam nominaret alius ue ei prædicfret: duabus litteris græcis & chartã scriptam circunligatã lino subnectebãt collo. Mutianus ter consul eadem obseruatione uiuentẽ muscam in linteolo albo. his remediis carere ipsos luppitudine predicantes. Carmina quædã extant contra grandies. Contraq; morboꝶ genera. Cõtra ambusti. Quędã ẽt in ptus. Sed in ꝓdendo obstat ingẽs uerecũdia ĩ tãta animoꝶ uarietate. Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerit opinetur

Remedia ex homine contra magos. Ca. III.

h Ominũ monstrificas naturas & ueneficos aspectus plenius diximus in potentis gẽtiũ: & multas animaliũ proprietates: quæ repeti supuacuũ est. Quorundam hoium tota corpora prosunt: ut ex iis familiis quæ sunt terrori serpentibus: tactu ipso leuant pcussos suctu ue medico. Quoꝶ & genere sunt psylli marsiq; & qui oblõgẽs uocant᷑ insula cypro. Ex aqua familia legatus. Hexagon noie a consulibus Romæ in dolium serpentiũ cõiectus expimenti causa circũmulcentibus linguis miraculũ præbuit. Signũ eius familiæ ẽ mõ adhuc durat uernis tẽpibus odoris uirus. Atq; eoꝶ sudor quoq; medebat᷑: nõ mõ saliua. Nã ĩ insula nili tẽtyrii nascẽtes tãto sũt crocodilis terrori: ut uocẽ quoq; eoꝶ fugiãt. Hoꝶ oium geneꝶ ĩ sua repugnãtia iterũ ẽ tũ quoq; mederi cõstat. Siccuti aggauari uulnera introitu eoꝶ q unq̃ fuerit serpentiũ cãis ue dẽte læsi. Idẽ gallinaꝶ ĩcubitus: pecoꝶ fœtus abortu uitiãt. Tãtũ remãet uirus excepto semel malo: ut ueneficio fiãt uenena. Passim remedio ẽ ablui prius manus eoꝶ aquaq; illa eos qbus medearis inspergi. Rursus a scorpione aliquãdo pcussi nunq̃ põea a crabronibus: uespis: apibus ue feriunt᷑. Minus miret᷑ hoc qui sciat: uestẽ a tineis non atitngi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq̃ leua manu extrahi.

Ythagoræ iuentis nõ temere fallere: impositiuorum nominum imparem uocaliũ numerum claudicates: oculorum ue orbitatẽ: ac similis casus dextris asignare partibus: parem leuis. Ferunt difficiles partus: statim solui cum quis tectũ in quo sit grauida trãsmiserit lapide uel missili ex iis quæ tria animalia singulis ictibus interfecerim: hominẽ: aprum: ursam. Probabilius id facit hasta uelitaris: euulsa a corpore hominis: si terrã non attigerit. Eosdẽ enim illata effectus habet: Sic & sagittas corpore eductas si terrã nõ attingerint subiectas cubantibus amatoriũ eẽ. Orpheus & archelaus scribunt. Quin & comitialẽ mordum sanari cibo e carne feræ occisæ eodem ferro quo homo interfectus sit. Quorundã partes medicæ sũt sicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide solebat ostendi Pelopis hasta: quã eburneam affirmabatur. Neuos in facie tondere religiosum habent etiã nunc multi. Omnium uero ĩ primis ieiunam saliuam cõtra serpentes præsidio esse docuimus. Sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos: hoc est contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus sinistræ dextræq; claudicatis ocursu. Veniam quoq; a deis spei alicuius audatioris petimus in sinum spuendo. Eetiam eadem ratione terna despuere deprecatione in omni medicina mos est: atq; effectus adiuuare. Incipientes furunculos ter præsignare ieiuna saliua. Nunc mirũ dicen us: sed experimento facile. Si quẽ pœniteat ictus eminus cominus ue illati: & statim expuat megiam ĩ manum qua percussit: leuatur illico percussus a pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur: statim a tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam uero aggrauant ictus ante conatum simili modo saliua in manu ingesta. Credamus ergo & lichenas leprasq; ieiuno illitu assiduo arceri. Item lippitudines matutina uelut quottidie inunctione. Carcinomata malo terræ subacto. Ceruicis dolorem saliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata: leua ad sinistrum. Si quod animal aurẽ intrauerit: & inspuatur exire. Inter amuleta est editæ queq; urinæ expuere. Similiter in calciamentũ dextri pedis anteq̃ induatur. Item cũ quis transeat locum in quo aliquod periculũ adierit. Martion Smyrneus q de simplicibus effectibus scripsit rumpi scolopendras marinas sputo tradit. Item rubetas aliasq; ranas. Ophilius serpentes si quis in hiatu earum expuat. Salpæ torporem sedari quocunque membro instupente si quis sinum expuat. Aut si superior palpebra saliua tangatur. Nos sic hæc credamus rite fieri. Extranei in teruentu: aut si dormiens expectetur infans a nutrice terna expui quanq̃ religione mutat & fascias. Imperatorum quoq; non solum infantium custos qui deus ĩter sacra romana a uestalibus colitur: & currus triumphantiũ. Sub his pendens defendit medicus inuidiæ: iubetq; eosdẽ recipere. Similis medicina linguæ ut sit exorata a tergo fortuna gloriæ carnifex. Morsus hominis inter asperimos quoq; numeratur. Medentur sordes ex auribus Ac ne quis miretur etiam scorpionum ictibus serpentiumq; statim impositæ. Melius e percussi auribus prosunt. Ita & rediuiua sanari serpentium uero ictum contusi dentis humani farina. Capillus puero qui primum decisus est podagræ impetus dicitur leuare circunligatus. Et intortum impubiũ impositus. Virorum quoq; capillus canis morsibus medet ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulso cruci quartanis. Cõbustus æquæ capillus carcinomati. Pueri q primus ceciderit dens ut terram non attingat inclusus in armillam & assidue in brachio habitus muliebriũ locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digyto tumores ĩguinũ sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati distillationes atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus capillus calculoso alligatus qui supra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam dolores. Ac celeritatem partus facere. Addidit Granius efficaciorem ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat uicinos ex quo quæque cõceperit si cinctu suo soluto fœminã cinxerit: dein soluerit: adiecta precatione se uinxisse eandẽ

26

& soluturum: atque abierit. Sanguine ipsius hominis exquacunq; parte emisso efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: Item ora comitiali morbo lapsorum exurgere enim protinus. Quidam si pollices pedum purgantur: exq; iis guttæ referantur in faciem. Aut si uirgo dextro pollice attingat. Hanc coniectura cēsentes uirgines carnes edendas. Eschines atheniensis excrementoꝝ cinere anginis medebat̄ & tōsillis: uuisq;: & carcinomatis. Hoc medicamētum uocabāt botryon. Multa genera morborum: primo coitu soluunt̄: primosq; fœminaꝝ mense. Aut si non id contingat: longinqua fiunt: maxieq; comitiales. Quin & a serpente ac scorpione pcussos coitu leuari produnt. Veꝝ fœminas uenere ea lædi. Oculoꝝ uitia fieri negant: nec lippire eos qui cum pedes lauāt aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptoꝝ manu strūas parotidas guttura tactu sanari affirmat. Quidā uero cuiusq; defūcti dūtaxat sui sexus leua māu auersa. Et e ligno fulgure icto reiectus post terga māibus dēorderi aliquid ad dētē q doleat admoueri eē palpebraꝝ: remedio eē ꝓdunt. Sūt q præcipiāt dentē suffiri dēte hois sui sexus. Et eum q caninus uocet insepulto exēptum adaligari. Terram ex caluaria psilothꝝ tradūt. Herba uero siqua ibi gēita sit cōmanducata dētes cadere. Vlcera nō serpe ex osse hois circunscripta. Alii e tribus putei pari mēsura aqs miscēt: & plibāt nouo fictili. Reliquū dāt i tertiāis accessu febriū bibendū. Itē i q̄rtanis fragmētū claui a cruce iuolutum lana collo subnectunt. Aut spartum e cruce: liberatoque cundunt cauerna quam sol non attingat. Magorum hæc commenta sunt. Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint: subiectam ignari ceruicalibus d ueneficio deficiētes euocare. Indicium ut ipse dicat: quid sibi datum sit & ubi: & quo tempore: auctorē tamen non nominare. Flumine utique percusso circunactum i uulnus hominē loqui protinus cōstat Inguinibus medentur aliqui licium telæ detractum alligantes nouenis septenis ue nodis ad singulos nominantes uiduam aliquam: atque ita inguina adaligantes licio. Et clauum. aliud ue quod quis calcauerit: alligatum ipsos iubent gerere: ne sit dolori uulnus. Verucas auellunt a uicesimia luna in limitibus supini ipsam intuentes ultra caput manibus porrectis: & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis cū cadat stella siqs distīrgat: uel cito sanari aiūt. cardinibꝫ hostioꝝ aceto affusis lutū fronti illitū capitis dolorē sedare. Itē laqueū suspēdiosi circūdatū tēporibus. Si qd episce hæserit faucibus: in quam dimissis frigidam pedibus cadere. Si uero ex aliis ossibus ipositis capiti ex eodē in uase ossiculis. Si pāis hæreat ex eodē utranq; aurē addito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remediis quæstuosorum gimnasia græcorum: quippe ea strigmenta molliūt: calfaciunt: discutiunt complent. sudore & oleo medicinam facientibus: Vuuluis inflāmantis contractisq; admouentur. Sic & menses cient. Sedis inflāmationes & condylomata leniunt. Item neruorum dolores: luxsta: articulorum nodos. Efficaciora ad eadem strigmenta a balneis: & ideo miscentur suppuratorii medicamentis. Nam illa quæ sunt e cæromatæ permixto ceno: articulos tātum molliunt: callefaciunt: discutiunt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Excedit fidē impudens cura: qua sordes uirilitatis contra scorpionum ictus singularibus remediis celeberrimi auctores clamant. Rursus in fœminis quas infatium aluo editas in utero ipso contra sterilitatem subdi censent: meconium uocant. Immo etiam ipsos gymnasiorum rasere parietes. Et ille quoque sordes excalfactoriam uim habere dicuntur. Pannos discutiunt. Vlceribus senum puerorumque: & desquamantis ambustis ue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Ex subastinere a cibo nimio: aut potu: alias uino tantum aut carne: alias balneis cum quid eorum postulet ualitudo: in præsentissimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio: intentio uocis: ungue fricari cum ratione: uehemens enim fricatio spissat: lenit. mollit. Muta adimit corpus. Auget modica. In primis uero prodest ambulatio: gestatio: & ea pluribus mōis: Equitatio stōacho & coxis utilissima. Phythi

si nauigatio. Longis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi aut lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus. In altera aduersũ distillationes. Aristoteles & Fabianus plurimum somniari circa uernum & autumnũ tradunt: magisq; supino cubitu: at prono nihil. Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu: difficilius in supinis. Solum quoq; remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest: sicuti linteorum stringiliumq; uehementia. Perfũdere caput aqua calida ante balnearum uaporationem & postea frigida: saluberrimum intelligitur. Itẽ præsumere cibos: & interpõere frigidam eiusdemq; potu somno antecedere: & si libeat interumpere. Notandum nullum aliud animal præter hominem calidos potus sequi: ideoq; non esse naturales. Mero ante somnos colluere ora: ꝓpter halitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauendum dentium dolores.

Ad lippitudines oculorum. Ca. V.

Tem posca oculos contra lippitudines. Certa sunt experimẽta totius corporis ualitudinis in uarietate uictus inobseruata. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius senescere. Verum id remediis cecinit: non epulis. Quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Luculus hãc de se præfecturam seruo dederat. Vltimoq; probo maius in cibis triumphalibus sedenti dicebatur uel i capitolio epulanti pudenda re. Seruo suo facilius patere quam sibi.

De sternutamento & uenere & cæteris remediis. Ca. VI.

Ternutamenta pinna grauedinem emendant. Et siquis muco nares (ut tradunt) osculos attingat sternutamẽta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmam altera manu scaplere. Pleriq; annulum e sinistra in longissimum dextræ digytum transferri. Aut in aquam feruentem manus inmergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus ut in aqua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpenres restituuntur Venere uox reuocatur: cum ea candida declinat in fuscam. Medetur & lumborum dolori. Oculorum hebetationi. Mentecapitis ac melancholicis. Adsidere grauidis uel cũ remedium alicui adhibeatur digytis pectinatim inter sese amplexis ueneficium ẽ. Idq; compertum tradunt Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unum ambo ue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in consiliis ducum potestatum ue fieri uetuere maiores uelut omnem actum impediẽtia. Vetuere uero & sacris uotisue simili modo interesse capita autem aperiri aspectu magistratum non uenerationis causa iussere: sed ut. Varro auctor est ualitudinis: quo firmiora consuetudine ea fierent Cum quid oculo inciderit: alterum comprimi prodest. Cum aqua dextræ auriculæ sinistro pede exultare capite ĩ dextrum humerum deuexo inuicẽ e diuersa aure. Si tussis concitet, saliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua: a uertice morsu alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare: Aut ceruicem in pulitum dolore. Pedes in humo deponi si nerui in his cruribus ue tendatur in lectulo. At si in leua parte id accidat: sinistræ plantæ pollicem dextra manu apprehẽdi. Item e diuerso. Extremitates corporis uel aurium ue licatibus perstringi contra horrores corporis sanguinem ue narium inmodicum. Lino uel papyro principia genitalium: femur medium ad cohibẽda urinæ profluuia. In stomachi solutiones pedes pressare: aut manus in feruentem aquam dimittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare ẽ. Triennio Mœcenatem Melissium accepimus silentium sibi imperauisse a conuulsione reddito sanguine. Nam e diuerso scandentesq; ac iacentes: si quid in gruat contraq; ictus spiritum cohibere singularis præsidii est. Quod inuentum esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere in quo loco primum capud defixerit corruẽs morbo comitiali absolutorium eius mali dicitur. Contra renum ac lumborum uescicæq; cruciatus in balnearum soliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Ac uulnera nodo Herculis præligare: mirum

quantum ocior medicina est. Atq; etiam quottidiani cinctus tali modo uim quãdam habere utilem dicitur. Quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoq; quaternarium Democritus condito uolumine:& quare quaterni cyathi sextarii ue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prdest:& lachrymosis oculis frontem. Augurium ex homine ipso non est timendi mortem in ægritudine:quãdiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ non ratio solum:sed etiam religio apud auctores inuenitur digesta ĩ genera. Spadõum quoq; ad fœcunditatis beneficia. Verum ex iis quæ referre fas sit:impubium puerorum cõtra saliuas aspidũ quas ptyadas uocant:quoniam uenena in oculos hominum expuant. Contra oculorum albugines:obscuritates:cicatricem:argema palpebras:& cum erui farina contra adustiones. Contra aurium pituitas uermiculosq; si decoquuatur ad dimidias partes cũ porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menses fœminarum cit. Salpa fouet illa cũ oculos infirmitatis causa illinit sole usta cum oui albugine efficatius strutiocameli binis horis. Hac & atramẽti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur argumento fullonum:quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri si misceatur cinis ostreorum:aduersus erupriones in corpore infatium & omnia ulcera manantia. Et exesis ambustis. sedis uitiis:rhagadiis. & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficatius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito ulcera capitum:prurigines:nomas:præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas sit dixisse) maxĩe prodest. Confestim perfuso canis morsu echinorumq; spinis inhærentibus: & in spongia lanis ue imposita aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto. Contraq; serpẽtium ictus. Nam contra scolopẽdras mirum proditur uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protius læsos. Auguria ualitudinis ex ea traduntur. Si mane candida dein ruffa sit. Illo modo cõcoquere:hoc cõcoxisse significat. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ. In qua quod subsidit si albũ est:significat circa articulos: aut uiscera dolorem ĩminere. Eadem uiridis morbum uiscerum:pallida bilis:rubẽs sanguinis. Mala & in q̃ ueluti furfures: atq; nubeculæ apparent. Dilura quoq; alba uitiosa ẽ. Mortifera uero crassa graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius causa contra solem lunamq; nudari:aut umbra cuiusq; ab ipsa aspergi. Hisiodus iuxta obstantia reddi suadet:ne deum aliquem nudatio offendat. Ostanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari matutinis horis suam cuiq; instillatã in pedem.

De remediis mulieribus. Ca. VII.

Væ ex mulierum corporibus traduntur ad portentorum miracula accedunt ut sileamus diuisa membratim in scelera. Abortus:mensium piacula: quæq; alia nõ obstetrices modo:uerum etiam ipsæ mrretrices prodidere. Capilli mulieris si crement̃:odore serpentes fugari. Eodẽ odore uuluæ morbo strangulatus respirare. Cinere eo qdẽ si ĩ testa sũt crẽati:uel cu spũa argẽti scabricias oculo℞ ac prurigies emẽdari. Itẽ uerrucas & infatiũ ulcera cũ melle. Capitis quoq; uulnera:& oĩum ulce℞ sinus simul addito melle & thure. Panos podagras cũ adipe suillo. Sacrũ ignẽ sanguinẽ sisti illico & iformicationes corpo℞. De lactis usu cõueĩt eẽ dulcissimũ mollissimumq; Quare in lõga febre cœliacis utilissimũ:maxĩe eius quæ iã infantẽ remouerit. Et ĩ malitia stõachi in febribus:torsionibus efficacissimum expiunt̃. Itẽ mãma℞ collectionibus cũ thure. Oculo ab ictu cruore suffuso & ĩ dolore aut epiphoris:si ĩmulgeat̃ plurimũ ꝓdest. Magisq; cum melle & narcissi succo:aut thuris polline. Sẽperq; in omni usu efficacius esse eius quæ marẽenexa sit mãibusq; efficacissimũgeminos pepit mares. Et si uino ipsa cibisq; acrioribus abstineat. Mixto præterea ouo℞ candido liquore madidaq; lana frontibus impositum fluctiones oculorum suspendit. Nam si rana saliua sua oculum asperserit præcipuum est remedium. Et contra morsum eiusdem bibitur stillaturq;. Qui simul matris filiæ quæ lacte iunctus sit liberari oculorum metu in totam

affirmãt. Aurium quoq; uitiis medeturmodice admixto oleo. Aut si ab ictu dolent: an serino adipe tepefactum. Si dolor grauior sit (ut plerumq; fit) longis uitiis diluto melle lana includitur. Et cõtra morbum regium in oculis relictum instillat cum elaterio Peculiariter ualet potum cõtra uenena quæ data sunt cum marino lepore bupestriq; ut Aristoteles tradit dorienidon. Et contra insaniam que facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta. Alii cum hysopo & adipe anserino: qualiter etiã uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiã sistit potum ut Rabirius scribit. Et mẽses ciet. Eius uero quæ fœminã enixa sit ad uitia tantũ in facie sananda præualet. Pulmonum quoq; incõmoda lacte mulieris sanantur: cui admisceat impubi: pueri urina & mel atticum. Omnia singulorũ cochlearium mẽsura. Marmora quoq; aurium eiici inuenio. Eius quæ marẽ peperit lacte gustato canes rabiosos fieri negãt. Mulieris quoq; saliuam ieiunæ una potentem diiudicant oculis cruentatis. Et si contra epiphoras feruentes anguli oculorum subinde madisicent. Efficacius si cibo uinoq; se pridie ea abstinuerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite dolores minui. Post hæc nullus ẽ modus. Iam primum abigi grandines turbinesq; cõtra fulgura ipsa in mense connudatas sic auerti uiolentiam cæli. In nauigando quidẽ tempestatem etiam sine menstruis. Ex ipsis uero mensibus monstrificis alia (uti suo loco indicauimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixisse non pudeat se in defectu lunæ solis ue congruat uis illa: irremediabilem fieri. Nõ segnius & in silente luna coitus suos maribus exitiales esse atq; pestiferos. Purpuram quoq; ab iis eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorẽ. Quocũq; autem alio menstruo si nudate segetem ambiant: erucas ac uermiculos scarabeo q; ac noxia alia decidere. Metredorus Sepius ĩ capadocia inuentum prodit ob multitudinẽ cantharidum illas ire per media arua retectis super clunes uestibus. Alibi seruat ut nudis pedibus eant capillo cinctuq; dissoluto. Cauendum uero ne id oriente sole faciant: sementẽ enim arescere. Nouella uitis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferat rutam & ederas illico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter hæc certum est tactis aluealriis apes fugere. Linaq; cum coquant nigrescere. Aciem in cultris tonsorum hebetari. Aes contactum graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis se decrescente luna id accidat. Equas si sint grauidæ tactas abortũ pati. Quin & aspectu omnino quanuis procul uisas: si purgatio illa post uirginitatem prima sit: aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumẽ in iudæa nascens sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ ut docuimus: ne ignẽ quidem uincuntur quo cuncta. Cinisq; etiam ille siquis aspergat eum lauandis uestibus purpurat mutat. Floribus colorem adimit. Ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus. Abortum facit illitus: aut si omnino prægnans supergrediat. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere de abortiuis carbone ac radice brassiæ uel muricæ uel tamarici in eo sanguine extincto. Item asinas non concipere tot annis: quod grana hordei cõtacta ederit Quæq; alia nuncupauere monstrifica aut inter se pugnantia: cum hic fœcunditatem fieri iisdem modis quibus illa sterilitatem pronuntiaret: melius est non credere. Bythus dyrrhachinus hebetari aspectu specularem nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus cõiuentibus. Omnemq; talem uim resolui: si nullum piscem habeant secum. Multi uero inesse etiam remedia tãto malo aiunt. Podagras illini: strumas: & parotidas: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu earum mulierum liniri. Lais & Salpe canum rabiosorũ morsus & tertianas quartanasq; febres menstruo in lana arietis nigri argento brachiali incluso. Diotimus thebanus uestis omnino ita infectæ portiuncula acu: uel pellicio brachiali insertæ. Sotira obstetrix tertianis quartãisq; efficacissimum dixit. Plãtas ægri subterlini. Multoq; efficacius ab ipsa muliere etiam ignoranti. Sic & comitiales excitas morbosq; sanari. Icethidas medicus quaternas coitu finiri incipientibus dũtaxat menstruis spopondit. Item omnes uero conuenit: si aqua potusque formidetur a

morſu canis ſuppoſita tantum calici lacinia menſtruo tincta tali: ſtatim metum eum diſcuti uidelicet præualente ſympathia illa græcorum. Cum rabiem canū eius ſangui nis guſtatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentoꝝ omniū ulcera ſanari certum eſt Addita caminoꝝ farina & cæra. Maculas autem e ueſte eas non niſi eiuſdem farina ab lui. Cinerem per ſe roſaceo mixtū fœminaꝝ præcipue capitis ſedares dolore illitū fronti. Aſperrimamque uim profluuii eius eſſe primis annis uirginitate reſoluta. Id quoque cōuenit: quo nihil equidem libentius crediderim: tactis omnino menſtruo poſtibus: ir ritas fieri magoꝝ artes generis uaniſſimi ut æſtimare licet. Ponam enim uel modeſtiſſi mū e promiſſis eoꝝ. Eſt homine ſiqdem reſegmina unguiū e pedibus manibuſq; cæra permixta: ita ut dicat̃ tercianæ uel quottidiane uel quartanæ febri remediū quæri: ante ſolis ortū alienæ ianuæ affigi iubent ad remedia in iis morbis: quanta uanitate ſi falſū eſt: quanta ue noxa ſi transferunt morbo ad innocentiores. Ex iis omnium digitoꝝ re ſegmina unguium ad cauernas formicarum abiici iubent: eamq; quæ prima cœperit trahere correptam ſubnecti collo: & ita diſcuti morbum

Medicinæ ex animalibus peregrinis: de elephanto & leone: & camelo: & hyena: & cro codilo. & chameleonte: & ſtinco: & hippopotamo: & lyncibus. Ca. VIII.

h Aec ſunt quæ rettuliſſe fas ſit: ac pleraq; ex iis nō niſi honore dictio. Reliqua inteſtabilia & infanda: ut feſtinet omnino ab homine fugere. In cæteris clarita tes animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris flu ctiones omnes: quas rheumatiſmos uocant: ſiſtit. Ramentis eboris cū melle attico (ut aiunt) nubeculæ in facie Scobe parōychia tolluntur efficacius ſi externuata. Proboſci dis tactu capitis dolor leuatur efficatius ſi & ſternutet. Dextra pars ꝓboſcidis cuti lem ma rubrica adalligata ĩpetus libidinum ſtimulat. Sanguis & iſchiadicis prodeſt iecur que comitialibus morbis: Leonis adeps cum roſaceo cutem in facie cuſtodit a uitiis: cā doremq; ſeruat: & ſanat aduſta niuibus articulorumq; tumores. Magorum uanitates perunctis eo adipe faciliorem gratiam apud reges populos ue promittūt. Præcipue ta men eo pingui quod ſit inter ſupercilia: ubi eſſe nullum poteſt. Similiter dentis maxĩe a dextra parte: uilliq; e roſtro inferiori promiſſa ſunt. Fel aqua addita claritatē oculis inunctis facit. Et cum adipe eiuſdem comitiales morbos diſcutit leui guſtu: & ut pro tinus qui ſumpſere curſu id digerāt. Cor in cibo ſumptum quaternis medetur. Adeps cum roſaceo quottidianis febribus. Perūctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidiis uidetur. Cameli cerebrum arefactum potumq; ex aceto comitialibus morbis aiūt me deri. Item fel cum melle potum hoc & anguie. Cauda arefacta ſolui aluum. Fimi cine re criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cini. potuſq; quantum tri nis digytis capitur: etiam comitialibus ĩ orbis. Vrinam fullōibus utiliſſimam eſſe tra dunt. Itemq; ulceribus manantibus. Barbaros eam ſeruare quinqueĩo: & heminis pota ciere aluum. Setas e cauda contortas & ſiniſtro brachio illigatas quartanis mederi. Hyenam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerūt: ut pote cui & ipſi magicas artes dederūt: uimq; qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. Permu tationes ſexus ex iis annua uice dximus: cæteraq; monſtrifica naturæ eius. Nunc per ſequamur quæcunq; medicinis produntur. Præcipue pantheris eſſe in metu hyenæ dicuntur: ut ne conentur quidem reſiſtere. Et aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirūmq; dictu ſi pelles utriuſq; contrariæ ſuſpendanrur decidere pilos panthe ræ. Cum fugiunt uenantem declinant ad dextram: ut prægreſſi homines ueſtigia oc cupent. Quod ſi ſucceſſerit: alienari mēte uel ex equo hominē decidere. At ſi in leuam detorſerit: deficientis argumentum eſſe: celeremq; capturam. Facilius autē capi ſi cinc tus ſuos uenator flagellumq; & ipſos equos ſeptenis alligauerit nodis. Mox autem ut eſt ſollers ambagibus uanitas magorum capi iubet geminorum ſignum tranſeunte lu na: ſinguloſq; prope pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe quæ fuerit

in capite eius. Lipitudini fel illitum frontibus. Aut ne omnino lippiatur: decoctum cũ mellis attici cyathis tribus & croci uncia illitum. Sic & caligines discuti & suffusiones Claritatem excitari: mellius iueterato medicamento. Afferuari autem in cypria pyxide. Eodem sanari argema: scabricias: excresentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uero iocineris recentis inassati sanie cum despumato melle inunctis. Dentes eius dentiũ doloribus tactu prodesse uel alligatos ordine. Humeros humerorum & lacertorum doloribus. Eiusdem dentes si de sinistra parte rostri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle stomachi crutiatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis. Ventriculis cinerem cum oleo illitum. Neruis medullas e dorso cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones. Podagris spinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini addito felle taurino omĩa pariter cocta atq; illita hyenæ pelle. In eodẽ morbo prodesse & fel cum apipe asio. Tremulis: ischiadicis: exilientibus: & quibus cor palpitet aliquid ex corde mandendum: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenæ illinatur. Pilos etiam auferri a compositione illita: aut per se auulsos felle: prius quam renasci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas: illinendasque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari oculo cum glycyrrhiza & aneto sumpto in cibo: promisso in triduum conceptu. Cõtra nocturnos pauores umbrarumque terrorem unus e magnis dentiqus lino alligatus prodest. Suffiri furentes eodem & circunligari ante pectus suum cum adipe renum aut iocinere aut pelle præcipiunt. Mulieri prægnanti a pectore hyenæ caro: & pili septem & genitale a ceruice si alligentur dorcadis pelle collo suspensa contineri partus promittuntur. Venerẽ stimulari genitali ad sextus suos ĩ melle sumpto. etiam si uiri mulierum coitus oderint Quinimmo totius domus concordiam eodem genitali & arriculo spinæ cum adhærẽte corio conseruatis constare: quem spinæ articulum siue modum atlantion uocãt. Est autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenso serpentes fugari dicunt. Maxillæ parte comminuta in aniso & in cibo sumpta horrores sedari. Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari. Tantumq; est uanitatis: ut si ad brachiuʒ alligetur superioris rostri dextræ partis dens: iaculantium ictus deerraturos negent. Palato eiusdem arefacto & cum alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato fetores & ulcera oris emendari. Eos uero qui linguam in calciamento sub pede habeãt: nõ latrari a canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita: morbos perniciosos mitigari: siue hominum: siue quadrupedum. Frontis corium fascinationibus resistere. Ceruicis carnes siue mandantur siue bibantur arefactæ lumborum medentur doloribus. Neruis a dorso armisque suffiendos neruorum dolores. Pilos rostri admotos mulierum laboris amatorium esse. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potu ue sumptum omnibus doloribus corporum auxiliari. Lyenem lyenibus. Omentum ulcerum inflamationibus cum oleo. Medullas doloribus spinæ & neruorum lassitudini renum. Neruos potos in uino cum thure fœcunditatem restituere ademptam ueneficio Vuluam cum mali punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum uuluæ. Adipe e lumbis suffiri difficulter parientes & statim parere. E dorso medullam adalligatam contra uanas species opitulari. Spaticis genitale e maribus suffitu. Item lippientibus: ruptis: & contra inflationes seruatos pedes tactu leuos dextris partibus: dextros leuis. Sinistrum pedem superlatum parturienti lœtalem esse. Dextro illató facile eniti. Membranam quæ fel continuerat a cardiacis potam in uino uel in cibo sumptam succurrere. Vesicam in uino potam contra urinæ incontinentiam: Quæ autem in uesica inuenta sit urina additis oleo & sesamo & melle asiano haustá prodesse agrimonio ueteri. Costarum primam & octauam suffitu ruptis salutarem esse. Ex spina uero parturiẽtibus ossa. Sanguinem cum poléta sumptum torminibus. Eodem tactis postibus ubicunque magorum infestari artes. Non elici deos: nec colloqui: siue lucernis: siue uisu:

siue pluuiis: siue aqua: siue pila: siue quo alio genere tenentur. Carnes si edantur: contra canis rabidi morsus efficaces esse. Etiamnum iecur efficatius. Carnes uel ossa hominis siquæ in uentriculo occisæ inueniantur suffitu podagricis auxiliari. Si ungues in ueniantur in iis: mortem alicuius capientium significari. Excrementa siue ossa reddidita cum interimitur: contra magicas insidias pollere. Fimum qui in intestinis inuentus sit: arefactum ad dysentericos ualere potum. Illitumque cum adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamento. A cane uero morsis adipem illitum. Et corium si sit substratum. Rursus tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustellæ perunctus omnibus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super omnia est: quod extremam fistulam intestini contra ducum ac potestatum iniquitates conministrant. Et ad successus petitionum: iudiciorum ac litium euentus: si omnino aliquantulum quis secum habeat. At eiusdem cauerna sinistro lacerto religata siquis mulierẽ respiciat: amatorium esse: tam præsens ut illico sequuatur. Eiusdem loci pilorum cinere ex oleo illitũ uiris qui sit probosæ moliciei non modo pudicos: sed & seueros mores induere. Proxie fabulosus est crocodillus ingenio quoque illo: cui uita in aqua terraque communis. Duo enim genera eorum illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto coitus (si credimus) stimulát. Canini eius dẽtes febres statas arcent repleti. Sũt .n. caniita ne diebus quinq; ab ægro cernantur qui adalligauere. Idem pollere & uentre exemptos lapillos: aduersus februm horrores uenientes tradunt. Hæc etiam de causa ægyptii perungunt adipe ægros suos. Aliter illi similis multum infra magnitudinem in terra tantum: odoratissimisque floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore refracta crocodilleam uocant oculorum uitiis utilissimam cum porris succo inunctam & contra suffusiones uel caligines. Illitaquoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uerno morbos omnes: quorum natura serpit in facie: nitoremque reddit. Lentigines tollit ac uaros: omnesq; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses ciet. Optimamque est quæ candidissima & friabilis: minimeque ponderosa: cum terratur inter digytos fermentescens. Lauatur cærusa. Adulterant amylo aut cymolia: sed maxime qui captos oriza tãtum pascunt. Felle inunctis oculis ex melle contra suffusiones nihil utilis prædicant. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laborantes salutare tradũt Item uelleribus circundari uapore eius infectis. Corii utriusque cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit: aut nidor cremati sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat: & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite pedibusque elisum madatur ischiadicis. Tusim ueterem emendat præcipue in pueris. Item lumborum dolores. Et adipem habent: quo tactus pilus defluit. Hic perunctos a crocodillis tuetur. Defluit instillaturque morsibus Cor annexum in lana ouis nigræ: cui nullus alius color incursauerit: & primo partu genita sit quartanas abigere dicitur. Iungemus illis similia & peregrina æque animalia. Priusquam cameleontem peculiari uolumine dignum existimatum. Democrito. Et per singula membra desacratum non sine magna uoluptate nostra cognitis prodi/tisq; mendaciis græcæ uanitatis: Similis est magnitudine supradicto crocodillo: spinæ tantum uitio: ac recuruatura: & caude amplitudine distans. Nullum animal pauidius eẽ existimat̃ & iõ uersi coloris eẽ demutatiõis. Vis eius maxia cõtra accipitrũ gẽus. Detrahere .n. supra uolũtatẽ ad se tradit̃: & uoluntariũ præbere lacerãdũ cæteris aialibus. Caput eius & gutur si roboreris lignis accedantur hymbrium & tonitruum cõcusius facere. Democritus narrat. Item iecur in tegulis ustum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit q̃q̃ falsa existimantes ommittemus: præterq̃ in risu coarguentium. Dextro oculo si uiuenti eruatur: albugines oculoꝝ cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata: pericula purpurei. Eundem salutarem esse parturientibus circa domum. Sin ue

ro domibus inferatur perniciosissimum. Linguam si uiuenti exempta sit: ad iuditiorũ euentus pollere. Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana primæ contusæ. Pedem e prioribus dextrum genæ pelle illigatum sinistro brabhio: contra latrocinia terroresq; nocturnos pollere. Item dextram mamillã cõtra formidines pauoresq;. Sinistrum uero pedem torreri in furno cum herba: quæ etiam chameleon uocat̃. Additoq; unguento inpastillos digeri. Eos in ligneo uase cõditos: præstare (si redimus) ne cernat̃ ab aliis q̃ habeat. Armũ dextrũ ad uincẽdos aduersarios uel hostes ualere utiq; si abiectos eiusdẽ neruos calcauerit. Sinistrũ mirum quibus monstris consecret qualiter somnia quæ uelis: & quibus uelis mittant̃: putet referre. Omnia ea dextro pede resolui: sicut sinistro latere lethargos: quos fecerit dextrum. Capitis dolores insperso uino in quo latus alterutrum maceratũ sit sanari fœminis. Si sinistri pedis cinere misceatur lac suillum podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur tridui inunctione. Serpentes fugari lyene instilato. Mustellas cõtrahi in aquam coniecto. Corpore uero illito detrahi pilos. Idem præstare narrant iecur cũ ranæ ruptæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria dissoluere. Melancolicos aũt sanari si ex corio chameleontis hærbæ succus habente bibat̃. Intestina & fimum eorum cum id animal nullo cibo uiuat cum simiarũ urina illita inimicorum immane odium & omniũ hominũ iis conciliare. Cauda flumina & aquaꝝ impetus sisti. Serpentes soporari. Eadem medicata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ percussa aquam discuti: ut quæ intus sint omnia appareant. Atq; utinam eo ramo cõtactus esset. Democritus: quoniam ita loquacitates ĩmodicas promisit inhiberi. Palamq; est uirũ alias sagacem & uitæ utilissimũ nimio iuuandi mortales studio prolapsũ. Ex eadem similitudine est scincus: quẽ quidã terrestrem crocodillũ esse dixerunt. Candidiore aũt & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dinoscitur a crocodillo aquatrico squãmarum seta a cauda ad caput uersa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferuntur salsi. Rostrum eius & pedes ĩ uino albo poti cupiditates ueneris accendunt. Vtiq; cum satyro & erucæ semine singulis drachmis omnium ac piperis duabus admixtis: ita ut pastilli singularum drachmarũ bibantur. Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari mõ potæ efficaciores ad idem credunt̃. Prodere & cõtra sagittas uenenatas: ut Apelles tradit postea sũptus. In antidota quoq; nobilia additur. Sestius plus q̃ drachmæ pondere in uini hemina potum perniciẽ afferre tradit. Præterea eiusdem decoctũ cum melle sumptum uenerem ĩhibere. Est crocodilio cognatio quædã affinitasq; amnis eiusdem geminiq; uictus cum hippopotamo repertore trahendi sanguinis ut diximus. Plurimi autẽ super salticam præfecturam. Huius corii cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres. Item fimus suffitu. Dẽtes parte leua dolores dentiũ scarificatis pinguiis. Pellis eius e sinistra parte frontis in inguina adalligata uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua cõtra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur Peregrinæ sunt & lynces: quæ clarissime omniũ quadrupedum cernunt. Vngues eaꝝ omnes cum corio exuri efficacissime ĩ carpato insula tradunt. Hoc cinere poto præpucia uirorum: eiusdem aspersu fœminarũ libidines inhiberi. Item pruritus corporũ. Vrina stillicida uesicæ. Itaq; eam protinus pedibus obruere traditur. Eadem autem & ungularum dolor monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem. Primumq; cõmunia animalium remedia atq; ex imia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut eiusdem generibus placidis
Lactis usus & obseruationes: & caseis: butyro: & adipe. Ca. IX.

Icuti e lactis usu utilissimũ cuiq; maternum cõcipere: nutricis exitiosum est. Hi sunt enim infantes qui colostrati appellãtur: densato lacte in casei spetiẽ. Est autem colostra prima a partu spongiosa densitas lactis. Maxime autem alii quocunq; humanum: mox caprinũ. Vnde fortassis fabulæ Iouẽ ita nutritũ dixere

Dulcissimum ab hominis camelinum. Efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accomodatissimum caprinũ: quoniam fronde magis q̃ hærba uescũntur Bubulum medicatiuus. Ouillum dulcis: & magis alit. Stomacho minus utile: quoniam est pinguius. Omne aũt uernũ aquatius æstiuo. Et de nouellis. Probatissimum uero qđ in ungue hæret: nec defluit. Innocentius decoctũ præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime soluitur bubulo. Minus inflat quodcunq; decoctum. Sanat uuas lichenas. Ad omnia utile contusa aut luxata. Maxime renes: uesicam: interranea: fauces: pulmones. Foris pruritum cutis eruptiones pituitæ cibi aut potus abstinentia. Nam ut i achaia bubulũ biberentur phtisici syncteticique diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla q asininũ bibendo liberati sunt podagra chyragra ue. Medici speciem unam addidere lactis generibus quod schyton appellauere. Id fit hoc modo. Fictili nouo feruet maxime caprinum: ramisq; ficulneis recentibus miscetur: additis totidem cyathis mulsi quot sint heminæ lactis. Cum feruet ut circunfundantur: præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus ita ne quid ĩfundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur & discedit serum a lacte. Quidã & ipsum serum iam multo potentissimum decoquunt ad tertias partes & sub diuo refrigerant. Bibitur autem efficacissime heminis per interualla senis diebus quinque a potu illius solitis gestari. Datur comicialibus: melancolicis: paraliticis: in lepris: elephatiis: articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra rosiones a medicamentis factas. Et si urat dysenteria decoctum cum marinis lapillis: aut cum ptisana hordeacea. Item cõtra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum uirilius. Recens quoque dysentericis infunditur. Ad colum autẽ crudum. Item uuluæ: & contra serpentium ictus phtisicis cantharidum aut: aut salamandræ: aut bupræstis: aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum iis qui colostrum biberint: aut cicutam: aut doricnium: aut leporem marinum. sicut asininum contra gypsum: & cærusam: & sulphur: & argentum uiuum. Item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitᷣ ab imbecillitate uires recolligentibus: quos atrophos uocant. In febri etiã quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini hemniam dari conuenit. Aut si in exitu cibi rosiones sentiant Antiqui in archanis habuerunt. Sed hoc si non esset: habuerũt e caprino bubuli serum ortopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Iunguntur etiam oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudine. Caprino lyenes sanantur post bidui mediam tertia die hedera pastis capris p triduum poto sine alio cibo. Lactis usus alias contrarius capitis doloribus. Epaticis splenicis neruorum uitio febres habentibus uertigini præterquam purgationis grauedie tussientibus lippis. Suillum utilissimum tenasmo dysenteriæ: necnon phthisicis. Hunc etiam mulieribus qui dicerent saluberrimum fuerunt. De generibus caseorum diximus: cũ de uberibus singulisq; animalium membris doceremus. Sextius eosdeum effectus eqno quos bubulo tradit. Hos uocat hippacem. Stomacho utiles: qui non sunt salsi: idest recentes. Veteres aluum sistunt: corpusque minuunt. Stomacho utiliores. In totum salsa minuunt corpus alunt mollia. Caseus recens cum melle sugillata emendat. Mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decostis: rursusque in patia testis cum melle: quod saprum uocant: qui cum sale & sorbis siccis e uino tritu potusque medetur cæliacis. Genitalium carbunculus caprinus tritus & ĩpositus. Itẽ accidus cũ oximelle. Maculis i balineo illitus oleo ĩterlinitur. E lacte fit & butirum barbarum genitum laudatissimus cibus & qui diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo: & inde nomen. Pinguissimum ex ouibus. Fit & ex caprino: sed hyeme calefacto lacte æstate expræsso tantum crebro iactatu in longis uasis angusto foramine: spiritum accipientibus sub ipso ore alias preligato. Additur palum aquæ ut acescat. Quod est maxime coactum in summo fluit ad id exemptum addito sale oxygala appellant. Reliqua decoquunt

ſin ollis.Ibi quod ſupernatat:butyrum eſt oleoſum natura. Quod magis uirus reſpuit hoc præſtantius iudicatur.Pluribus compoſitionibus miſcetur inueteratum. Natura eius aſtringere:mollire:replere:purgare . Oxygalia fit & alio mõ accido lacte addito in recens:quod dum aceſcit utiliſſimũ eſt ſtomacho.Effectus dicemus ſuis locis.Proxima in cõmunibus laus eſt adipi:ſed maxime ſuillo.Apud antiquos etiã religioſus erat.Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnũ ſolemne habent poſtes eo attingere.Inueterat̃ duobus modis:aut cum ſale:aut ſincerus:tanto utilior:quanto ſit uetuſtior.Axungiã etiã græci appellauere in uoluminibus ſuis. Neq; eſt occulta uirium cauſa:quoniã id animal herbarũ radicibus ueſcitur.Itaq; etiam fimo innumeri uſus . Quam ob rem nõ de alia loq̃mur ſue multo efficacioreſœmina:q̃ nõ peperit.Multo uero præſtantior ĩ apris ẽ.Vſus igitur axungiæ ẽ ad mollienda excalfaciẽda:diſcutiẽda:purgandaq;.Medicorũ aliqui admixto anſeris adipe taurorũq; ſeuo & hyſopo ad podagras uti iubẽt. Si uero pmanet dolor cum cæra:myrto:reſina:pice.Sincera axungia medet̃ ambuſtis uel niue. Pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo.Prodeſt & confricatis membris.Itinerũq; laſſitudines & fatigationes leuat . Ad tuſſim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle.Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat:quæ ſale inueterata eſt.Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint aut quæ nõ ſint exulcerata & calida recipitur.Quidã quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra tuſſim : quintoq; die picem liquidã in ouo ſumi iubent circunligatis lateribus & pectoribus & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt.Tantaq; eſt uis ut genibus etiam adalligata redeat in os ſapor:ea quæ expuere uideantur.E ſue quæ non peperit aptiſſime utuntur ad cutem mulieres. Cõtra ſcabiem uero quanuis admixto iumentorum ſeuo pro parte tertia & pice pariterq; ſub feruefactis.Sincera partus in abortũ uergentes nutrit collyrii modo ſubdita.Cicatrices concolores facit cæruſa admixta uel argentei ſpuma. At cum ſulphure unguium ſcabricias emendat.Medetur & capillo fluenti.Et ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta. Et infumata pilis oculorũ . Datur & phthiſicis unciatim cũ uini ueteris hemina decocta:donec tres unciæ e toto reſidant.Alii & mellis exiguum adiiciunt.Panos ſanat illita cum calce.Item furunculos:duritiemq; mammarũ.Rupta & cõuulſa & ſpaſmata & luxata ſanat.Clauos & rimas coliq; uitia cum helleboro albo.Parotidas ammixta farina ſalamentaria teſta.Quo genere proficit ad ſtrumas.Pruritus & papulas ĩ balneo perunctis tollit. Alioq; etiamnũ modo.Podagricis prodeſt mixto oleo uetere:cõtrito una ſarcophago lapide & quinquefolio tuſa in uino:uel cum calce:uel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum.lxxxv.pondere.C.ſpumæ argenteæ mixtis.utiliſſimum contra inflationes ulcerum adipe uerrino confici.Et inungi putant utile. Iiſque quæ ſerpant illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circunactum rotarum utebantur:unde nomen . Sic quoq; utili medicina cũ illa ferrugine rotarum ad ſedis uitia uirilitatiſq; . Et per ſe axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam:& exemptis uenis aqua cæleſti fricabant crebro decoquebantq; fictili nouo ſæpius:tum demum aſſeruantes . Conuenitq; falſam magis mollire:excalfacere:diſcutere: uitulorumq; eſſe uino lotam . Maſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit . Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas : ne quid mali medicamenti inferretur.Quæ ratio adipis eadem in iis quæ ruminant:ſeui eſt: aliis modis non minoris potentiæ. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel ſalſa lotum:mox ĩ pila tuſum:aſperſum marina.Crebro poſtea coquitur donec omnis aboleatur odor.Mox aſſiduo ſole ad candorem reducitur.Arenibus autem:omne laudatiſſimum eſt . Si uero uetus reuocetur ad curam : liquefieri prius iubent . Mox frigida aqua lauari ſæpius:dein liquefacere affuſo uino q̃odoratiſſimo . Eodemq; mõ iterũ ac ſæpius cogunt:donec uirus euaneſcat.Multi priuatim ſic taurorum leonum

pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent. Vsus dicetur suis locis. Communis & ratio medullarum est. Omnes molliunt: explent: siccant: excalfaciunt. Laudatissima ceruina: mox uitulina: dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recens lotæ: siccatæque in umbra per cribrum. Deinde liquate per lintea exprimuntur: ac reponuntur i fictili locis frigidis. Inter omnia autem comunia animalium fel præstantius in effectu. Est enim uis eius excalfacere: mordere: scindere: extrahere: discutere. Minorum animalium subtilius intelligitur. Et ideo aureo ducendis. Omne aūt curatur recens præligato ore lino crasso demissum in feruentem aquam semihora: mox siccatum sine sole: atq; in melle conditum. Damnanť equinum tantum inter uenena. Ideo flamino sacroꝝ equum tangere non licet cū Romæ publicis sacris equus etiam immoletur. Quin & sanguis eoꝝ stipticam uim habet. Item equarū præter q̄ uirginū erodit: emarginat: ulcerat. Taurinus quidem recens inter uenena est excepta egyra. Ibi enim sacerdos terræ uaticinatura tauri sanguiem bibit priusquam descendat i specus. Tantum potest sympatia illa de q̄ loquuntur: ut aliquando religione uel loco fiat. Drusus tribunus plebis tradiť caprinū bibisse cū pallore: & inuidia ueneni sibi dati insimulari. Q. Scipionem inimicum uelet. Hircorum sanguini uis est: ut ferramentorum subtilitas non aliter acuatur aut induretur aut scabriciam poliatur uehæmentiusq; q̄ lima. Non igitur & sanguis animalium inter domunia dici potest: & ideo suis quæq; dicentur effectibus. Digeremus ei in animalia singula usus: plurimumq; contra serpentes. Exiitio iis esse seruos nemo ignorat: ut si quæ sunttextractas cauernis mandant. Nec uero ipsis spirantes tantum aduersantur: sed membratim quoq; fugari eos nidore cornus eorum si uratur dictum est. At e summo gutture ustis ossibus congregari dicuntur. Pelles eiusdem animalis substractæ securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoq; ex aceto potum ab ictu: & si omnino tractū sit: eo die non ferit serpens. Testes quoq; eius inueterat: uel genitale maris: salutariter dantur in uino. Item uentres q centipeliones uocatur fugiūt. Et ideo aliquid cerui habentes: aut medulla perūctos se uo ue cerui autumnali. Summis autem remediis præfertur hinuli coagulum in matris uero execti ut indicauimus. Sanguine quoq; caruino si una urantur dracōtion & cunilago & anchusa lentis sciligno contrahi serpentes dicunt. Dissipari deinde si sanguine detracto adiiciatur pyretrum. Inuenio apud auctores græcos animal ceruo minus: & pilodemum: ac dente simili quod ophion uocatur. Sardineam eum tantum fere solitam. Hoc interesse arbitror. Et ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & equis feris: & remedia de bestiis contra omnes morbos Capitulum. X.

Pri quoq; crebꝛ cōtra eos laudať cum sanguine. Iecur ēt inueteratū potum cū ruta & uino. Itē adeps cum melle resinaq;. Simili modo uerrinum iecur exemptis dūtaxat fibris quttuor obulorum pondere: uel crebrum in uino potū Caprarum cornu uel pilis accensis fugari serpentes dicunt. Cineremq; eoꝝ potū uel illitum contra ictus ualere. Item lactis haustus cum uua aminea uel urinæ cū aceto scylitico. Caseum caprinū cum origano impositum uel seuū cū cæra. Milia præterea remediorum ex eo animali demonstrantur sicut apparebit. Quod equidem miror cū febri negeť carere. Amplior potentia feris eiusdem generis quod numerosissimū eē diximus. Alia uero ex hircis. Democritus etiānū effectus auget eius q sigularis natus sit. Fimus quoq; caprarum in aceto decoctus & illicus in ictus serpentiū placet: & recētis cinis in uino. Atq; in toto difficilius se recolligentes a serpentiū ictu: in caprilibus optime conualescunt. Qui medicari efficacius uolunt: occisæ capræ aluum dissectā cū fimo intus apto statim illigant. Alii carnē recentē hædoꝝ pilo suffiunt: eodemq; nidore fugant serpentes. Vtuntur & pelle eoꝝ recente ad plagas: carne & fimo equi in agro pasti. Coagulo leporis ex aceto cōtra scorpionē & murē araneū. Aiunt aūt non feriri leporis coagulo perunctos. Percussis a scorpiōe fimum capræ efficacius cum aceto decoctū auxi

liatũr.Lardum iusq; decocti potum iis qui buprestim hauserint. Quin etiã si quis asi-no in aurem dixerit percussum se a scorpione transire malum protinus tradunt. Vene nenataq; omnia accenso eius pulmone fugere. Et fimo uituli suffiri percussis a scorpio ne prodest. Canis rabidi morsu facta uulnera circuncidunt ad uiuas usq; carnes quidã carnemq; uituli admouent: & ius ex eodẽ carnis decoctæ dant potui: aut axungiã cũ calce tusam: Laudant hirci iecur: quo imposito ne tentari quidem aquæ metu affirmãt Laudant & capræ fimum ex uino illitũ aut melle. Mellius & cuculi & hirundinis deco ctum & potũ. Ad reliquos bestiarum morsus caprinum: caseum siccum cum origano imponunt: & bibi iubent. Ad hominis morsus carnẽ bubulam decoctã. Efficacius ui-tuli si nõ ante quintũ diem soluant. Veneficiis rostrum lupi resistere inueteratũ aiunt Ob idq; uillarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis e ceruice solida manica existimatur: quippe tãta uis est animalis. Præter ea quæ rettulimus & uestigia eius cal-cata equis afferunt torporẽ. Iis qui argentum uiuũ biberint lardum remedio ẽ. Asini-no lacte poto uenena restinguntᷣ. Peculiariter si hyoscyamum potum sit: aut uiscum: aut cicuta: aut lepus marinus: aut opocarpathũ: aut caryce: aut dorycnidium. Et si coa gulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenũ est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed memenisse oportebit recenti uetendũ: aut nõ multo po-stea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoq; asini cõfracta & decocta cõ tra leporis marini uenenũ dantur. Omnia eadẽ onagris efficaciora. De equis feris non scripserunt græci quoniã terræ illæ non gignebant. Verumtamẽ fortiora eadem q̃ in equis intelligi debent. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnantᷣ. Nec uros aut bisontes græci in experimentis habent quãq̃ boue fero refertis indiæ siluis por tione tamẽ eadẽ efficaciora omnia ex iis credi par est. Sic quoq; lacte bubulo cũcta ue-nena expugnari tradũt: maxime supradicta: & si ephemerũ impanctum sit: ut si cãtha rides datæ comitione omnia egeri. Sic & caprino iure cantharides. Contra ea uero quæ exulceratione enecant: seuum uitulinũ seu bubulũ auxiliatur. Nam contra sanguisu gas potas butirum remedio est cũ aceto ferro calefacto. Quod & per se prodest contra uenena. Nam si oleum nõ sit: uicem eius representat. Multipedinũ morsus cum melle sanat. Omnia sesami quoq; iurepoto uenena supradicta expugnari putant. Priuatim uero aconita & cicutas. Itẽq; uitulino seuo. Caprinus caseus recẽs iis qui uiscum bibe rint. Lac uero contra cantharidas remedio est: & cõtra ephemerim potum cũ taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla: contra toxica uenena sumitur. Hædi-nus contra reliqua. Coagulum hædi contra uiscum: & chameleontem album: sangui-nem taurinum. contra quẽ & leporis coagulum est ex aceto. Cõtra pastinacam uero & omnium marinorum ictus uel morsus coagulum leporis: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoq; lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. Huic contrari um est iecur caprinum: sicut fel ueneficiis ex mustela rustica factis. Hinc deinde reuer temur ad genera morborum. Capilli defluuia uersinus adeps mixto ladão & adiantho continet. Alopeciasq; emendat & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum ac fulgine quæ est in rostris earum. Prurigini cum uino prodest. Ad hanc & cornus cer-uini cinis e uino: utq; non tedium animalis eius capillis increscat. Item fel caprinum cum creta cymolia & aceto sic ut paululum capilli inarescant. Item fel hircinum cum urina tauri. Si uero uetus sit: etiam furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genita-lis asini spissari capillum putant & e canitie uindicari si rasis illinatur. Plumboq; tritus cum oleo densari: & asinini pulli cum urina: admiscentq; nardum: fastidii gratia. Alo-pecias felle taurino cum ægyptio alumine tepefactas illinunt. Capitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanant. Item hominis uetus si cyclaminum adiiciatᷣ & sulphur. Efficacius tñ uitulinũ fel. Quo cũ aceto calefacto tolluntᷣ & lendes. Seuũ uitulinũ cũ

sale tritum capitis ulceribus utilissimum. Laudatur & uulpium adeps: sed præcipue fel & fimũ cum sinapi pari modo illitũ. Caprini cornus farina uel cinis magisq; hirci addito nitro & tamarici semen & butyro: oleoq; prius capite raso mire continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illito supcilia nigrescũt. Lacte caprio lendes tollit tradunr. Fimo cũ melle alopecias expleri. Item ungulaꝝ cinere cum pice fluentem capillũ contineri. Leporinus cinis cũ oleo myrteo capitis dolores sedat. Item aqua pota quæ de bouis aut asini potu relicta est. Et si crediũs uulpis masculæ genitali circũligato. Cornus ceruini cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex irino: oculoꝝ epiphoras. Fasq; bubulo seuo cum oleo cocto illiniunt. Ceruini cornus cinis scabricias eo eodem unguine sanat. Mucrones aũt ipsos efficatiores putant. Lupi excremẽtis circũlini suffusiones prodest. Cinere eoꝝ cum attico melle inungi obscuritates. Itẽ felle ursino. Epinycthidas adipe aprino cum rosaceo. Vngulæ asininæ cinis inunctus e suo lacte cicatrices oculoꝝ & albugies tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cũ fuligie pilis & palpebraꝝ uitiis singulis occurrit. Calliblephari pari modo fuligo ĩ hoc usu temperatur. Optime & lichno papiraceo. Oleoq; sesamino. Fulligine in nouo uase pennis detersa. Efficacissime tamen euulsos ibi pilos cohercet. Felle tauri cum oui & albumine collyria fiunt: quaq; dissoluta inunguntur per quatriduum. Seuum uituli cũ anseris adipe & ocimi succo genaꝝ uitiis aptissimum est. Eiusdem medulla cum pari pondere cæræ & olei uel rosacei addito ouo duritiæ genarum illinuntur. Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedantur. Si tumor sit ex melle. Vtrunq; uero sero calido fouendum. Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atq; contritis & impositis tollitur. Capras negant lippire quoniam eæ quasdam herbas edant. Item dorcades. Et ob id fimum earum cæra circundatum noua luna deuorari iubent. quoniam noctu æque quoq; cernant. Sanguine hirci sanari lusciosos putant nyctilopas appellant græci. Capræ uero iocinere in uino austero decocto. Quidam inassati iocineris sanie inungũt. Aut felle capræ: carnesq; eas uesci: & dum coquantur oculos uaporari præcipiunt: Id quoque referre arbitrantur: si rutili coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri iocinere in ollis decocto. Quidam inassato. Fel quidem caprinum pluribus modis assumunt cum melle contra caligines. Cum ueratri candidi tertia parte contra glaucomata. Cum uino contra cicatrices: & albugines: & caligines: & pterigia: & argemata. Ad palpebras uero euulso prius pilo cum succo oleris: ita ut unctio inarescat. Contra ruptas funiculas cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum epiphoris. Contraq; dolores medullam. Item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum passo aut melle. Lupino quoq; adipe uel medulla suum fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam lingam habentes in armilla lippituros negant. Aurium dolori & uitiis medetur urina apri ĩ uitro seruata. Fel apri uel suis uel bubulum cũ oleo citreo & rosaceo æquis portionibus. Præcipue uero taurinum cum porri succo tepidum: uel cum melle si suppurent. Contraq; odorem grauem per se tepefactum in mali corio. In ea parte rupta cũ lacte mulierum efficaciter sanat. Quidam etiam in grauitate aures sic perludendas putant. Alii cum senecta serpentium & aceto includunt lana ante aqua calida collutas. Et si maior sit grauitas aurium fel cũ myrrha & ruta in mali corio excalfactum infundũt. Lardum quoq; pingue. Item fimum asini recens: cui rosaceum instillatur. Omniaq; ea tepefacta. Vtilior eq spuma: uel eq fimi recẽs cinis cũ rosaceo. Seuũ bubulũ cũ adipe anserio. Butyꝝ recẽs: uria capri uel tauri: aut fullonia uetus calfacta uapore p lagenæ collum subeunte. Admiscent & aceti tertiam partẽ. Et aliquid urinæ uituli q nundũ herbã gustauerit. Fimũ etiã mixto felle eiusdem. Et cutẽ quã relinquunt angues: ex calfactis prius auribus. Lana ãt medicamĩa ea ĩcludunt. Prodest & seuũ uituli cũ anseris adipe: & occimi succo cũ eiusdẽ medulla admixto cumĩo trito ĩfusa. Virus uernium

e scropha ex coitu exceptum priusq̃ terram attingat cõtra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis uitulorum factum & in aqua liquatum. Alii uitis adeps uulpium. Item fel caprinum cum rosaceo tepido aut porri succo: aut si sit rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiendi: fel bubulum cum urina capræ: uel hirci uel si pus sit In coquonque autem usu putant hæc efficatiora in cornu caprino per dies. xx. infumata. Laudant & coagulum lepori tertia denarii parte dimidia quoque sagapeni i ami neo uino. Parotidas ursinus adeps comprimit pari põdere cæræ & taurini seui. Addũt quidam hippocistidem: & per se butyrum illitum: si prius foueantur fœnoræci decocti succo. Efficacius cum strychno. Prosunt & uulpinum testes: & taurinus sanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta instillata auribus. Fimumq; eiusdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis: doloresq; eorum mitigat: siue infricentur siue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eosdẽ usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroq; modo fiunt. Magnum remedium est & in luporum capitis cinere. Certumq; est in excrementis eorum plerumq; inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infusa cõtra dolores. Et capitis eorum cinis dentifricium est. Adiectoq; nardo uel et grat. icletiã oris Aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur i latere leporis acui os simile: hoc scarificari dentes in dolore suadant. Talus bubulus accensus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrrha dentifriciũ ẽ. Ossa quoq; ex ungulis suum combusta eundem usum præbent. Item ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem sanari demissis in fauces iumentorum uerminationes notum est. Sed & corruptos dentes confirmari. Asinæ quoq; lacte percussu uexatos: aut dentium eiusdem cinere. Lyene item equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc non hippomanes: quod aliquin noxium omitto. Sed in equorum genibus ac super uulgulas: præterea in corde equorum inuenitur os dẽtibus caninis maxime simile. Hoc scarificari dolorem. Aut exemplo dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleant demonstrant. E quarum uirus a ciotu in lychnis accensũ. Anaxilaus prodidit equinorum capitum usus repræsentare monstrifice. Similiter ex asinis Nam hippomanes tantas in ueneficio uires habet: ut affusum æris mixturæ in effigiẽ equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat. Medet̃ dẽtibus & fabrile glutinum in aqua decoctũ illitumq; & mox paulo detractũ: ita ut confestim colluant̃ uino: in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habet̃ & caprino lacte collui dentes uel felle taurino. Taloꝝ capræ recentiũ cinis dẽtifricio placet. Et omniũ fere uillaticarũ quadrupedũ: ue sepius eadem dicantur: Cutẽ i facie erugari & tenerescere & cãdorẽ custodiri lacte asinino putãt. Notũq; ẽ quasdã quottidie. dcc. custodito numero fouere. Poppeaq; hoc uxor. Neronis principis instituit. Balneaꝝ quoq; sic solio tẽperato asinorũ gregibus ob hoc eã cõitantibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tollunt̃ Efficacius cũ cærusa. Sincero uero ea uitia que serpũt ĩsuper imposita farina hordeacea Vlcera in facie membrana e partu bouis mandida. Friuolum licet uideatur non tamẽ omittendum propter desideria mulierum. Talum candidi iuuenci. xl. diebus noctibusque donec resoluatur in liquorem decoctũ & illitum linteolo candorem cutisq; erugationẽ præstare. Fimo taurino malis rubescere aiunt: nõ ut crocodialẽ illini mellius: sed foueri frigida & ante & postea iubent. Aestates & quæ discolorem faciunt cutem fimũ uituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. Vlcera oris & rimas seuum uituli uel bouis cum adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cum medulla cerui & albæ spinæ foliis una tritis. Idem præstat & medulla cum resina: uel si uaccina sit: iusq; e carne uaccina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinum factũ e genitalibus uituloꝝ liquatũ aceto cũ sulphure uino ramo ficulneo pmixtũ: ita ut bis die recens illinat̃. Itẽ lepras ex melle & aceto decoctũ: quas & iecur hirci calidũ illitum

tollit: sicut elephantisim fel caprinum. Etiamnum lepras ac surfures tauri fel addito nitro. Vrina asini circa canis ortum maculas in facie. Fel utriusq; per sese aqua infractu m: euitatisq; solibus ac uentis post detractum cutem. Similis effectus: & in taurino seuo uitulino ue felle cum semine cunile: ac cinere e cornu ceruino: si canicula exoriēte comburatur. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maxime color redditur. Hirci fel leotigines tollit admixto caseo & uiuo sulphure spongiæq; cinere: ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere: mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius quattuorq; mellis prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cum melanthio & sulphure: & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud auctores iis qui lentiginem habeant negari magicæ sacrificiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsilæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum ut est expressum aut calefactum. Cyprinum utilius cum malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omasi si gargarizatur. Tonsillis autem priuatim renis uulpium aridi cum melle triti illitique. Anguinæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatem. Vlceraq; butyrum citissime sanat. Spinam aliud ue quid faucibus adhærens feris extrinsecus fimo perfricatis: aut reddi: aut delabi tradunt. Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e uino in linteolo exulceratis dumtaxat imponitur. Discutit & ungulæ asini uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta. Et bouis ungulæ cinis ea aqua. Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum: testesque uulpini. Prodest & sapo: gallorum hoc inuentum: rutillandis capillis ex seuo & cinere. Optimo fagio & caprino duobus modis spissus ac liquidus. Vterque apud Germanos maiore in usu uiris quam fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe ursino perfricatur. Rigores bubulo seuo quod & strumis prodest cum oleo. Dolorem inflexibilem opisthothon uocant: leuat urina capræ auribus infusa: aut fimum cum bulbis illitum. Vngues contusos fel uniuscuiusqne animalis circunligatum. Pterygia digytorum fel taurinum aridum aqua calida dissolutum. Quidam adiiciunt sulphur: & alumen pari pondere omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat. Vrsinumq; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli sūmis partibus cinis. Vel saliua equi: triduo potu eam mori tradunt. Pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo: dein tusus: ex melle quottidiāo eligmate. Efficatior est ad id subulo ceuoꝝ generis. Sanguinē expuentes ceruini cornus cinis. Coagulū leporis tertia ꝑte denarii cū terra samia & uino myrteo potū sanat. Eiusdē fimi cinis in uino uespi potus: nocturnas tussis. Pili quoq; leporis suffiri extragunt pulmonibus difficiles excreatiōes. Purulētas aūt exulceratiōes pectoris: pulmonisq; & a pulmone graueolentiā halitus butyꝝ efficacissime iuuat cū pari mō melius attici decoctū donec ruffescat: & matutinis sumptū ad mensuram līguæ. Quidā pro melle laricis resinā addere maluerūt. Si sanguis reiiciatur: efficacē tradunt bubulū sāguinē modice & cū aceto sumptū. Nā de taurino credere temerariū ē. Sed glutinū taurinū tribus obolis cū calida aqua bibit̄ i uētre sanguis excreatiōe. Stōachū exulceratū lactis asinini potus reficit. Itē bubuli. Rosiōes eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hædinus sanguis recens ac cyathos ternos cum aceto acri pari modo feruens potus. Coagulū tertia ꝑte ex aceto potum. Iocineris dolores lupi iecur aridum ex mulso. Asininū iecur aridum cū petroselini ꝑtibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritum & in cibo sumptum. Sanguis hircus cibo aptatus. Suspiriosis āte omnia efficax est potus equiferorum sanguis. Proxime lactis asini tepidi cum bulbis decocti: ita ut serum ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho nasturtii albi perfusi aqua: deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinū aut pulmo i uino nigro: aut fel ursinū i aqua laxat meatus spirādi. Lūboꝝ dolores & quæcūq; alia molliore opus sit: ursio adipe ꝑfricari cō

uenit. Cinerem aprini aut suilli fimi inueterati aspergi potione uini. Afferunt & magi sua commenta. Primum omnium rabiem hircorum si mulceatur barba mitigari. Eadē præcisa non abire eos in alienum gregem. Huic admiscent fimum caprinū: & subdito linteolo uncto caua manu quantū pati possit feruens: sustineri iubēt: ita ut si leua ps doleat. Hæc medicina in dextra manu fiat: aut econtrario. Fimum quoq; ad eum usū acus æreæ ponctis tolli iubent. Modus curationis est: donec uapor ad lumbos sentiat̄ peruenire. Postea uero manum porro tuso illinunt. Item lumbos ipso fimo cum melle. Suadentq; in eodem dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimū bubulum imponunt caltatū in foliis cinere feruenti. In renum dolore leporis renes crudos deuorari iubent: aut certe coctos ita ne dente contingant̄. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lyenem sedat fel apri uel suis potum: uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficacissime tamen inueteratus lyen asini: ita ut in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli fimum quod primum edidit: polean uocant syri: datur in aceto mulso. Datur & equi lingua inueterata ex uino præsentaneo medicamento: ut didicisse se ex barbaris Cecilius & Bion tradidit. Et lyen bubulus simili modo. Recens autē assus uel elixus in cibo. In uesica quoq; bouis allii capita. xx. tusa cum aceti sextario imponunt̄ ad lyenis dolorem. Eadem ex causa emi lyenem uituli quanti indicatus sit: iubent magi nulla precii contatione: quoniā hoc quoq; religiose pertineat. Diuisumq; per lōgitudinem annecti tunicæ utrinq; & induentem pati recidere ad pedes. Dein collectum in umbra arefacere. Cum hoc fiat simul residere lyenem ægri uitiatum: liberariq; cū morbo dicitur. Prodest & pulmo uulpium canere siccatus atq; in aqua potus. Item hædorum lyen impositus. Aluum sistit ceruinus sanguis. Item cornus cinis. Iecur aprinum ex uino potum citra salem: recensq;. Item assum: uel suillum uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulū leporis ī uino ciceris magnitudinis. Aut si febris sit ex aqua. Aliqui & gallam adiciunt. Alii per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. Equi fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris e parte iā cinis īspersus potioni aquæ Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinum cū suo pilo decoctū succo epoto. Coagulum equi & sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum: uel lactis equini potus. Item caprini cum sale & melle: Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adiecisse malunt. Fel tauri cum absinthio critum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum cæliacis & dysentericis medetur. Iecur uaccinū. Cornus ceruini cinis tribus digytis captus in potione aquæ. Coagulum leporis subactum in pane. Si uero sanguinem detrahunt in polenta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter datū inter auxilia cœliacoꝝ & dysentericoꝝ tradunt̄. Lactis asinini potus utilior addito melle. Nec mius efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Item polea supradicta. Equi coagulū quod aliqui hippacen uocant etiā si sanguinē detrahant: uel fimi cinis: dentiumq; eiusdē tusorum farina salutaris dicit̄: & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt. Et si tormina sint cornus ceruini: aut fel taurinū cymino mixtū. Et cucurbitæ carnes umbilico īponere. Caseus recens uacinus īmittitur ad utrumq; uitiū. Itē butyrū heminis quattuor cū resine terebinthinæ sextante: aut cū malua decocta: aut rosaceo. Dat̄ & seuū uitulinū aut bubulum. Item medullæ ex coquunt̄ cū farina & cæra exiguoq; oleo: ut sorberi possint. Medulla & in pane subigit̄. Lac caprinū ad dimidias partes decoctū. Si sint & tormina: additur ꝑtropum. Torminibus satis eē remedii ī leporis coagulo poto e uino tepido uel semel arbitrant̄ aliqui. Cauciores & sāguine caprino cū farina hordeacea & resina uentrē illinūt. Ad oēs epiphoras uentri illini caseū mollē suadēt. Veterē āt ī farina tritū cœliacis & dysentericis dari cyatho casei ī uini cyathis tribus. Sāguis caprinus d̄coctus cū medulla dysētericis. Iecur assū capræ cœliacis subuēit: magisq;: ēt hirci

cum uino austero decoctum:potumq;:uel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidã uero decoquunt a tribus sextariis aquæ ad hæmniam addita ruta. Vtũtur & lyene asso capræ hirci ue & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit:capræ a renibus maxime ut per se hauriatur:protinusq; modice frigidam sorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta ponlenta & cymino & aneto acetoq;. Illinunt & uentrem cœliacis fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uīo myrteo magnitudīe fabæ poto:& sanguine eiusdem in cibum formato:quem sanguiculũ uocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum. Intestinoꝝ uitiis magnopere prodest coagulum ceruoꝝ decoctum cum lente betaq;: atqu ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulũ addatur maioribus emolumentis fiet. Eadem que uis est & in seuo caprino & in sorbitione aliqua uti protinus hauriat̃ frigida aqua Item fœminum hædi cinis rupta intestina sarcire mire traditur. Fimum leporis cu melle decoctum & quottidie fabæ magnitudine sumptum ita ut deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decoctus succum. Tenasmos: idest crebra & inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte asinino. Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in extrementis lupi diximus inueniri. ossa si terram non attigerint:collo medentur adalligata brachio. Polea quoq; supradicta magno opere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decoctõæ. Cornus ceruini teneri cinis cocleis africanis cũ testis suis tusis mixtus ĩ uini pote Vesicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri:& ipsa uesica pro cibo sumpta. Efficacius si priũs fumo maceratur utrunq;. Vesicam elixam mandi oportet & a muliere fœminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli aut duricie lapillis similes candidi sicuti in uulgari sue:quibus contritis atq; potius in uino pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua urīa est:ut nisi egesta fugæ non sufficiat:ac uelut deuĩctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati ĩ uino poti calculos pellunt. In perna suum articulos esse diximus:quorum decoctum ius facit urinæ. utilius. Asinini renes inueterati tritiq; & in uino mero dati uesicæ medentur. Calculos expellunt lyenes equini ex uino aut mulso poti diebus. xl. Prodest & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Itẽ fimum caprarum ĩ mulso:efficacius siluestriuũ. Pili quoq; caprini cinis. Verendoꝝ carbunculis cerebꝝ apri uel suis sanguisq;. Vitia uero quæ in eadẽ pte serpunt:iecur eoꝝ cõbustum:maxīe iuniperi ligno cum charta armeniaca sanat. Fimi cinis uel bubulũ cũ alumīe ægyptio ac muria ad crassitudinẽ mellis subactum Insup beta ex uino cocta ĩposita:caro quoq;. Manantia uero ulcera seuũ cum medulla uituli in uino decoctum. uel caprinum cum melle rubiq; succo. Vel si serpant fimũ etiam pdesse cum melle dicunt aut cum aceto:& per se butyrum. Testium tumor cũ seuo uituli addito nitro cohibet̃. Vel fimo eiusdẽ ex aceto decocto. Vrinæ icõtinẽtiã cohibet uesica aprina si assa mãdat̃. Vngulaꝝ apri uel suis cinis potioni insp̃sus. Vesica fœminæ suis cõbusta ac pota. Itẽ hædi. Vel pulmo. Cerebꝝ leporis in uino. Eiusdẽ testiculi tosti uel coagulũ cũ anserino adipe in polẽta. Renes asinini ĩ mero triti potiq;. Magi uerrini genitalis ciere poto ex uīo dulci demõstãt urinã facere in canis cubiculo ac uerba adiicere ne ipse urinã facit ut cani in suo cubiculo. Rursus ciet urinam uesica suis:si terram attigerit:imposita pubi. Sedis uitiis præclare prodest fel ursinum cum addipe. Quidam adiiciunt spumam argenti acthus. Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. Modum ipse res statuunt:ut sint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel in linteolis concerptis. Rimasq; perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte seuum uituli maxime an inguinibus cũ ruta. Cæteris uitiis medet̃ sanguis caprinus cũ polenta. Itẽ fel caprinũ condylomatis per se. Itẽ fel lupinũ ex uino: Pãos &

apostemata in quacunq; parte sanguis ursinus discutit. Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remediu m traditur in calculo onagri: quem dicunt cum interfici atur reddere urinam liquidiorem in initio: sed i terra spissantem se. Hic adalligatus fœmini omnes impetus discutit omniq; suppuratione liberat. Est autem rarus inuentu: nec ex omni onagro: sed celebri remedio. Prodest & urina asini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus. Sanguis equi præcipue admissarii. Et sanguis bubulus: item fel. Caro quoq; eosdem effectus habet calida imposita. Et ungulæ cinis ex aqua aut melle. Vrina caprarum. Hircorumq; carnes in aqua decoctæ. Aut fimum ex iis cum melle decoctum. Fel ursinum siue uerrinum. Vrina suum i lana imposita. Fœmina atteri aduriq; equitatu notum est. Vtilissimum est ad omnes inde causas spumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Inguina & ex ulcerum causa itumescūt Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis & cestros herba adalligatæ intra ulcus. Podagris medetur ursinus adeps: tauriumq; seuum pari pondere & cæræ. Addunt quidā hippocistidem & gallam. Alii hircinū præferunt seuum cum fimo capræ & croco & sinapi cum caulibus ederæ tritis ac perdicio uel flore cucumeris siluestris. Item bouis fimum cū aceti fæce. Magnificant & uituli qui nondum herbā gustauerit fimum. Aut per se sanguinē tauri. Vulpem decoctam uiuam donec ossa tantum restent. Lupū ue uiuum oleo cærati modo incoctum. Seuum hircinū cum helsines parte æqua: sinapis tertia. Fimi caprini cinerē cum axungia. Quin & ischiadicos uri sub pollicibus pedū eo fimo feruente utilissime tradunt. Articulorumq; uitiis fel ursinum utilissimū eē & leporis pedes adalligatos. Podagras quidā mitigari pede leporis uiuentis absciso si quis secum assidue habeat. Perniones ursinus adeps: rimasq; pedum omnes arcet. Efficacius alumine addito. Seuum caprinum. Dentiū equi farina. Aprinū uel suillum fel. Cū adipe pulmo impositus. Et si subtriti sint contusi ue: offensione. Si uero adusti frigore: leporini pilis cinis. Eiusdē pulmo contusis dissectus: aut pulmōis cinis. Sole adusta seuo asinino aptissime curantur. Item bubulo cum rosaceo. Clauos & rimas calliq; uitia fimum apri uel suis recens illitum ac tertio die solutum sanat. Talorū cinis pulmo aprinus aut suillus: aut ceruinus. Attritus calciamentorū urina asini cum luto suo illita. Clauos seuum bubulum cum thuris polline. Perniones uero corium conbustum. Melius si ex uetere calciamento. Iniurias a calcitu ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi uitulini cinis cum lilii bulbis decoctis addito melle modico. Itemq; oīa in flammata ac suppurationēs minantia. Eadem res & podagricis ꝓdest & articulariis morbis e maribus præcipue uitulis. Articulorum attritis fel aprorum uel suum linteo calefacto impositū. Vituliq; qui nondum herbam gustauerint fimum. Item caprinum cum melle & aceto decoctum. Vngues scabros seuum uituli emendat. Itē caprinū admixta sandaraca. Verrucas uero aufert uitulini fimi cinis ex aceto. Asini urinæ lutum Comitiali morbo testes ursinos edisse prodest: uel aprinos bibisse ex lacte equio aut ex aqua. Item aprinam urinam ex aceto mulso. Efficacius quæ inaruerit i uesica sua. Datur & suum testiculi inueterati tritiq; in suis lacte præcedente uini abstinētia & sequēte continuis diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones cum thuris tertia parte in uino albo per dies. xxx. Item coagula. Eiusdem asini cerebrum ex aqua mulsa infumatum prius in foliis semuncia per dies: Vel ungulæ eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asseruati & aspersi potioni in asinarum maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum præcipue si marē pepererint: olfacta accedente morbo comitialiū resistit. Sunt qui e mare nigroq; cor edendū cū pane sub diuo prima aut secunda luna præcipiant. Alii carnem: aliqui sanguinem aceto dilutum ꝑ dies. xl. bibendū. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent. Eadem potione & lymphaticis medetˀ. Comitialibus datur & lactis equini potus licheneq; in aceto mulso bibendū. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Seuū caprę

cum felle taurino pari pondere decoctum & in folliculo fellis reconditum:ita ne terrã attingat. Potũ uero sublĩe ex aqua. Morbũ ipsum depræhendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asinini nardo admixto per coniũctionem prodesse dicit̃. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis asinini pulli ex uĩo. Item fimũ asinini pulli:qđ primũ edidit a partu datũ fabæ magnitudine e uino medet̃ ĩtra diẽ tertiũ. Eadem & ex equo pullo:similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillaꝵ apri cinis uel suis. Item lardũ elixũ:atq; circunligatũ mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudat̃ unice caprinũ fimum ex uino uetere:aperit:extrahit:persanat. Febres arcet ceruoꝵ caro (ut diximus) Eas quidem quæ certe dieꝵ numero redeũt oculos lupi dexter salsus adalligatusq;:si credimus magis. Est genus febrium ꝙ epemerinũ uocant Hoc liberari tradũt:siqs e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus hẽinis aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa fellis cũ digyto bubõis adalligari iubent & ne recedant:non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digytus bubonis potissimũ electus est. Modestiores iecur fellis decrescente luna occisæ inueteratũ sale ex uino bibendũ ante accessiones quartanæ dixere. Idem magi fimi bubuli cinere consperso pueroꝵ urina illinunt digytos pedũ:manibusq; leporis cor adalligant. Coagulum ante accessionem propinant. Datur & caseus caprius recẽs cum melle diligenter sero impresso. Melancolicis fimum uituli ĩ uino decoctũ in medio ẽ. Lethargicos excitat asini lyeni naribus illitus ex aceto. Caprini cornus nidor aut pilorum:iecur aprinum. Itaq; & uentosis datur. Phthysicis medet̃ iecur lupi ex uino: Macræ suis fœminæ herbis pastæ lardum. Carnes asinæ sumptæ. Hoc genere maxime in achaia curant id malum. Fimi quoq; aridi:sed pabulo uiridi pasto boue fumũ arundine haustum prodesse tradunt:Bubuli quoq; cornus mucronem exustum duorum cochlearium mensura addito melle pillulis deuoratis. Capræ seuo in pulte halicacia & ptisim & tusim sanari. Vel recenti cum mulso liquefacto:ita ut uncia in cyathũ addatur. rutæq; ramo permisceatur:non pauci tradunt. Lupi & capræ seui cyatho uel lactis pari mensura deploratum phthisicum conualuisse certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem profuisse scripserint in passo. Et cerui pulmonem: maxime subulnois:siccatum in fumo tritũq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesicæ apri paulatim data in potus. Efficacius quæ inaruerit cum uesica sua. Fimi taurini maxĩe subulonus:sed & bubuli:de armentinis loquor. Quidã bolbiton uocant. Cinis coclearioꝵ triũ in mulsi hemina bouis fœminæ in mulieribus:& ex altero sexu in uiris: qđ ueluti misteriũ occultarunt magi. Fimi uituli masculi illitum. Fimi uituli cinis cũ semĩe staphylii æqua portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorẽ putat hyrcoꝵ utiq; si lentisco pascantur. Igni sacro ursinus adeps illinitur: maxime qui ẽ ad renes. Vitulinum fimum recens uel bubulum. Caseus caprinus succus cum porro. Ramenta pellis ceruinæ desecta punice ex aceto trita. Ruborem cum prurigine eq spuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balneis oleo remoto. Pustulis suillĩ fimi cinis aqua illitus:uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimũ aprinum uel suillum. Item uitulinum. Verris spuma recens cum aceto fimum caprinum: cum melle. Bubula caro imposita tumorem sanat. Fimum suillum in testa calefactum tritumq; cũ oleo duritias corpoꝵ omnes tollit optime. Adeps e lupis illitus ĩ iis quæ rumpere opus est plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum:aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulum cum sale. Aut si dolor est:intictũ oleo liquefactum sine sale. Similisq; modo caprinum ĩ ambustis. Prodest rursus adeps cum lilii radicibus. Aprinum aut suillum fimum inueteratum. Setaꝵ ex iis e pẽicillis tectoriis cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis cum cæra & medulla ceruina. Fel tauri. Fimum leporis. Sed caprarum fimum sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum

ꝵ i

præstautissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius ꝓdest ambustis. Sed adulteratur nihil æque quibus uis pellibus inueteratis calciamẽtis que etiam decoctis. Rhodia cum uero fidelissimum. Eoq; pictores & medici utuntur. Id quoq; quo candidius: eo probatius. Nigrũ & lignosum damnat. Neruorum doloribus fimum caprinũ decoctum in aceto cum melle utilissimũ putant: uel putrescente neruo. Spasmata & percusus uitiata fimo aprino curant uere collectos & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos: rota ue uulneratos. Et quoquo mõ sanguine cõtuso: uel si recens illinat. Sunt qui id coxisse aceto utilius putent. Quin & in potu farinã eam ruptis cõuulneratisq; & euersis ex aceto salutarem promittunt. Reuerntiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronẽ principem hac potione recreari solitũ: cũ sic quoq; se trigario approbare uellet. Proximã suillo fimo uim putent. Sanguinem sistit coagulũ ceruinum ex aceto. Item leporis. Huius quidem & pilorũ cinis. Item ex fimo asinino cinis. Et pilorum quidẽ cinis illitus. Efficatior uis e maribus aceto admixto. Et in lana ad omne profluuiũ imposito. Similiter ex equino capite & fœminæ. Aut fimi uitulorũ cinis illitus ex aceto. Itẽ caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusq; ex uio potus: uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris uiuarii dumtaxat cinis cum pari pondere resinæ. Quogenere sistitur sãguis & uulnus glutinat. Hædinum quoq; coagulũ ex aceto: & fœminũ eius cõbustorum cinis similiter pollere tradunt. Vlcera sanat in tibiis crutibusq; adpes ursinus admixta rubrica. Quæ uero serpunt fel aprinum cũ resina & cærusa. Maxillarũ apri uel suum cinis. Fimum suum illitum siccum. Item caprinũ ex aceto sub feruefactũ. Cætera purgantur & explentur butyro. Cornus cerui in cinere. Vel medulla cerui. Fel taurino cũ cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino. Fimum recens suũ. Vel inueterati farina illinitur uulneribus ferro fractis. Phagedenis & fistulis in mittitur fel tauri cũ succo porri aut lacte mulierum. Vel sanguis aridus cum cotyledone hærba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparis aspersum cum uino. Grangrenas ursinum fel penna illitum. Asini ungularũ cinis ea quæ serpũt ulcera inspersus. Sãguis equis adrodit carnes stiptica ui. Itẽ fimi equini ĩueterati falliua. Ea uero quæ phagedenas uocant in ulcerum genere corii bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera nõ patitur intumescere. Fimum bubulũ cum melle. Fœminum uituli cinis sordida ulcera: & quæ cacoethe uocant e lacte mulieris sanat. Racentes uero plagas ferro illatas glutinũ taurinum liquefactum tertio die solutũ. Caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpunt cohibet seuum cæra. Itẽ addita pice ac sulphure procurat. Similiter proficit ad cacoethe hædi fœminũ cinis e lacte mulieris. Et ad uersus carbunculos suis fœminæ cerebrum tostum illitũq;. Scabiem hominis asininæ medullæ maxime abolent. Vrinæ eiusdem cum suo luto illitæ. Butyrum etiã quod in iumentis proficit cum resina calida. Glutinum taurinũ in aceto liquefactũ addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas fimum bubulum: unde & nomen traxere Canum scabies sanatur bubulo sanguine recenti. Iterũq; cum ĩarescat illito: & postero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac similia corpori extrahunt fellis excrementis. Item capræ ex uino. Coagulo quocunq;: sed maxime leporis cum thure polline & oleo: aut cũ musci pari pondere: aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum asininũ reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adiiciunt myrrham & mel & crocũ: æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris miscẽt. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana succida appositũ. Olympias thebana addidit hysopũ & nitrũ. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluæ laborantu. Illitum quoq; & fel taurinum cum opio appositum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino suffiri prodest. Tradunt ceruas: cũ senserint se grauidas: lapillum deuorare: quem in excrementis repertum aut in uulua (nã & ibi inuenitur) custodire partus adalligatũ. Inueniũtur & officula in corde & uulua:

per quam utilia grauidis parturientibusq;.Nam de punice qui i uaccarum utero simi li modo reperitur:diximus in natura bouum.Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores eaꝝ iecur.Carnesq; lupi edisse parituris prodest. Aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit. Adeo ut etiam contra illita noxia ualeat.Eundē uero superuenire pernitiosum ē.Magnus & leporis usus mulieribus.Vuluas adiuuat pulmo aridus potus. Profluuia iecur cū samia terra exaqua potū.Secūdas coagulū.Cauent̃ pridiana balnea Illitū quoq; cū croco & porri succo:uellere appositum abortus mortuos expellit.Si uuluæ leporūi cibis sumant̃:mares concipi putāt. Hoc & testiculis eoꝝ a coagulo profici. Conceptum leporis uero exemptum iis quæ parere desierit:restibilem fœcūditatē afferre:Sed & pro conceptu leporis sani est & uiro magī propinant. Item uirgini nouē grana fimi ut stent perpetuo mām̄æ.Coagulo quoq;.Ob id cū melle linunt sanguinem ubi euulsos pilos renasci nolunt.Inflationi uuluæ fimū aprinum suillum ue cū oleo illini ꝓdest.Efficacius sistit farina aridi aut spargeat̃ potioni:uel si grauidæ aut purpureæ torquæat̃.Lacte suis poto cum mulso adiuuant̃ partus mulierum.Per se uero potum deficientia ubera puerperaꝝ replet. Eadem circunlita sanguine fœminæ suis minus crescunt.Si dolēt lactis asinini potu mulcent̃. Quod addito melle sumptū & purgationes eaꝝ adiuuat.Sanat & uuluaꝝ exulcerationes eiusdem animalis seuum inueteratum:& in uellere appositum duriciam uuluaꝝ emollit.Per se uero recens uel inueteratum ex aqua illitum psilothri uim optinet. Eiusdem animalis lyen inueteratus ex aqua illitus mām̄is abundantiā facit.Vuluas suffitu corrigit.Vngulæ asinininæ suffitæ partū maturāt:ut uel abortus euocet̃:nec aliter adhibet̃:quoniam uiuentem partū necat.Eiusdē animalis fimum si recens imponat̃:profluuia sanguinis mire sedare dicitur.Necnon & cinis eiusdem fimi:qui & uuluæ prodest impositus. Et qui spuma illita ꝑ dies.xl.priusq̄ nascant̃ primū pili restringuntur.Item cornus ceruini decocto. Melius si recentia sint cornua.Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quod si mortuus partus sētiatur:lyen ex aqua dulci potus eiicit.Itē ungulæ suffitu aut fimum aridum Vuluas procidentes butyꝝ infusum sistit.Induratatam uuluam aperit fel bubulū rosaceo admixto:foris uellere cū resina terebinthina imposito.Aiunt & suffitu fimi m mare boue procidētes uuluas reprimi partus adiuuari.Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri certum est.Hanc emendari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe serpentium & erugine addito melle medicamētis locis ante coitus. Vitulinū quoq; fel si i purgationibus fuerit sub coitu aspersu uuluæ ēt duritiam uentris emollit:& perfluuium minuit umblico perunctō atq; in totum uuluæ prodest.Modum statuūt fellis ponderedenri ad apii tertiam ammixto amygdalino oleo quantum esse satis appareat hoc inuellere imponunt.Masculi fel uituli cum mellis dimidio tritum seruatur ad uuluas.Carnem uituli si cum aristolochia inassatā edant circa conceptum:mares paritura promittit.Medulla uituli in uino & ex aqua decocta seuo exulcerationibus uuluaruam prodest. Item adeps uulpium:excrementumq; feliū cum resina & rosaceo impositum. Caprino cornu suffiri uuluam utilissimum putāt. Siluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahit.Cæteraꝝ uero fel callum uuluarum e mollit spersum & a purgatiōe cōceptus facit. Sic quoq; psilothri uis efficitur euulsis pilis triduo seruatur illitunt. Profluuium quanuis immensum urina capræ pota sisti obstetrices promittunt:& si fimum illinatūt. Membrana caprarum in aqua partu edito inueterata potuq; sumpta in uino:secundas pellit. Hædorū pilis suffiri uuluas utile putant. Et in profluuio sanguinis coagulum bibi au hyosciami semine imponi.E boue siluestri nigro si sanguine hircini lumbi perungantur mulieri tediū ueneris fieri dicit. Eschines.Idem amoris pota hirci urina ammixto propter fastigium nardo.Infantibus nihil butyro utilius per se & cum melle:priuatim & in dentione & ad gigiuas.& ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus ifantiū pauores prohibet:dētientiq;

morbos. Quod & pellis lupina præstat. Dētes quidem eorum maxili equis quoque ad alligati infatigabilem cursum præstare dicuntur. Leporem coagulo illito ubere sistit infantium aluus. Iecur asini ammixta modice panace instilatum in os a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur. Hoc. xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asinina iniecta impauidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt: facilem detitionem præstant infantibus adalligati. Efficacius si terram non attigere. Lyen bubulus ī melle editur. Et illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera manantia cum melle. Lyen uitulini in uino decoctus tritusque & illitus ulcuscula oris. Cerebrum capræ magi p annulum aurem traiectum prius quam lac detur infantibus instillatur contra comitiales: cæteroque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ faciles dentiones faciunt. Somnos fieri lepore sumptos in cibis Cato arbitratur. Vulgus & gratiam corpori in nouem dies friuolo quidem loco. Cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle capræ sacrificatæ dumtaxat illito oculis uel sub puluino posito somnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis. Coitus autem stimulat fel aprinum illitum. Item medullæ suum haustæ. Seuum asininum anseris masculi adipe permixto illitum. Item a coitu equi Virgilio quoque descriptum uirus & testiculi equini aridi potioni inseri possint: dexter ue asini testis in uino potus proportione: uel adalligatus brachiali. Eiusdem a coitu spuma collecta roseo panno & inclusa argento ut Eschines tradit. Salpæ genitale in oleum feruens mergi iubet septies: eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi uel tauri a coitu urinam: lutoque ipso illini pubem. At e diuerso muris fimo illito cohibetur uirorum uenus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus a ieiunio cibo præsumptus eo die. Item hædinus.

Mira de animalibns. Ca. XI.

Ira præterea traduntur in isdem animalibus. Vestigium equi excussum ungula (ut solet pierumque) siquis collectum reponat: singulare remedium eē recordantibus quo nam loco id reposuerint. Iecur luporum equinæ ungulæ simile esse. Et rumpi equos qui uestigia leporum sub equite sequantur. Talisque suum discordia uim quadam inesse in incendiis si fimi aliquid egeratur e stabulis facilius ex trahi. Nec recurrere oues bouesque. Hircorum carnes uirus nō recipe: si panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederent: laser ue dilutum biberint. Nullas uero teredinem sentire luna decrescente induratas sale. Adeoque nihil omissum est: ut leporem surdum celerius pinguescere reperiamus. Animalium uero medicina. Si sanguis profluat iumentis: suillum fimum ex uino infundendum. Boum autem morbis seuū sulphure uiuum allium siluestre ouum coctum. Omnia hæc trita in uino dāda: aut uulpis adipem. Carnem caballinam discoctam potu suum morbis mederi. Omniū uero quadrupedum morbis capram solidam cum corio & ranam rubetam discoctas. Gallinaceos nō attingi a uulpibus qui iecur animalis eius aridum ederint. Vel si pellicula ex eo collo induta galli intererit. Similia in felle mustellæ. Boues in cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Insuper pedes boum si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere: si capti unius pedibus īfractis cultroque adacto paulatim sanguis circa fines agri spergatur: atque ipse defodiatur in eo loco: ex quo cœperit trahi. Aut si uomerē quo primus sulcus eo anno in agro ductus si excussum aratro focus larium quo familia conuenit absumat. Ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro q̄diu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis: quæ aut placida non sunt: aut fera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIX.

PROHEMIVM.

De medicina & inuẽtoribus eius: de origine mediciæ:& quãdo primum clinice & quando primum iatraliptice:& de Crysippo:& Erasistrato:&Empirice:& Erophilo:& reliquis illustribus medicis:& quotiens ratio medicinæ mutata sit:& qui primus Romæ medicus:& quando:& quid de medicis antiqui Romani iudicauerint:& uitia medicinæ. Ca. I.

n ATVRA remediorum:atq; multitudo instantium ac præteritorum plura de ipsa medendi arte cogunt dicere q̃q̃ nõ ignarus si nullus ante hæc latino sermone condita.ancepsque ac lubricum esse rerũ omnium nouarũ principium nec aliud utiq; gratiæ q̃ sterilis difficultatis i promẽdo.Sed quoniã occurrere uersimile est oĩum q hæc noscant cogitatiõi quo nam mõ exoleuerit in medicinæ usu quæ tẽpata: atq; pertinentia erant. Mirumq; & indignum protinus subit: nullam artiũ inconstantiorẽ fuisse. Et etiam nunc sæpius ĩmutari contigerit cũ sit fructuosior nulla.Diis primum inuentores suos assignauit:& cælo dicauit.Necnon & hodie multifaria ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famã etiã crimine:ictũ fulmine Aesculapium fabulata:quoniã Tyndaridam reuocauisset ad uitam.Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opa sua clara troianis temporibus a qbus fama.certior uulnerũ dũtaxat remediis.Sequentia eius mirũ dictu ĩ nocte densissima latuere usq; ad peloponnesiacum bellũ.Et tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates genitus in insula co:ĩ primis clara & ualida ac Aesculapio dicata.Is cũ fuisset mos liberatos morbis scribere in templo eius dei.qui auxiliatus esset:ut postea similitudo proficeret exscripsisse ea traditur.Atq; ut Varro apud nos credit iam templo cremato is instituisse medicinam hãc quæ climice uocatur.Nec fuit postea quæstus modus quoniã Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisset quã uocãt iatralepticen. Rectoribus quoq; medicorum ac medicis in eis uectigal inuenit.Horum placita Chrysippns ingenti garrulitate mutauit.Plurimumq; etiam ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus Aristoteles filia genitus.Hic anticho rege sanato centum talentis donatus est a rege Ptolemæo filio eius:ut incipiamus & præmia artis ostendere. Alia factio ab experimentis se cognominans.Empiricẽ cœpit in sicilia a Creõte Agrigẽtino Empedoclis physici auctoritate commendato.Dissideruntq; eæ scholæ.& omnes eas damnauit Erophilus in musicos pedes uenarum pulsu discreto per ætatum gradus.Discreta inde & hæc secta est:quoniam necesse erat in ea litteras scire. Mutata & quam postea Asclepiades (ut rettulimus) inuenerat.Auditor eius Themison fuit. Seq; inter initia scripsit Illo mox recedente uita sua placita mutauit.Sed & illa Antonius musa eiusdem:auctoritate Diui Augusti:quem contraria medicina graui periculo exemerat.Multos præterea medicos celeberrimosq; ex iis cassios carpitanos arũcios albricios. cc.l.sestertia ãnua mercede iis fuere aqud prinripes. Quæ Stertius imputauit principibus:quo sestertiis qngenis annuis contentus esset.Sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri eius marces a Claudio Cæsare in fusa est: censusque quanquam exaustis opibus Neapoli exornata ut hæredi sextertia.ccc.relinqueret.quãtum Athena idest Arunc us solus.Exortus deinde est Vectius ualens adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobilitatus: pariterq; eloquentiæ assectator. Is eam potentiam nactus nouã instituit sectam. Eadẽ ætas Neronis principatu ad Thessalum trãsiluit

delentem cuncta maiorum placita & rabie quadam in omnes æui medicos perorãtem Q uali prudentia ingenioq; æstimari uel uno argumento abunde potest cum monu mento suo:quod est appia uia : iatronicen se inscripserit. Nullius histrionum par: ex quo de comitio equadrigario comitatu regressus in publico erat. Eum Crinas massiliẽ sis arte geminata ut cautior religiosiorq; ad sydẽrium motus ex ephemeride mathema tica cibos dando:orasq; obseruando auctoritates eum præcessit.Nuperq; sestertia.c.reli quit muris patriæ mœnibus quoq; aliis pene non minori summa extructis.Hi regebãt fata: cum repente ciuitatem Charmis ex eadem massilia inuasit: damnatis non solum prioribus medicis:uerum & balneis. Frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari persua sit. Merset ægros In lacus. Videbamus senes consulares usq; in ostentationem rigentes Q ua de re extat etiam Annei Senecæ astipulatio. Nec dubim est omnes istos famam nouitate aliqua aucupãtes animas statim nostras negociari. Hinc illæ circa ægros mi seræ sententiarum concertationes: nullo idem censcente ne uideatur assertio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inscriptio:turba se medicorũ perisse. Mutatur ars quot tidie totiens interpollis. Et ingeniorum greciæ flatu impellimur. Palmaq; est:ut quisqs inter istos loquendo polleat:imperatorem illico uitæ nostræ necisq; fieri:ceu uero non milia gentium sine medicinis degant:nec tamen siue medicina. Sicut Populus Roma nus ultra sexcentesimũ annum:neq; ipse in accipiendis artibus lentus:medicinæ uero etiam auidus donec expertam damnauit. Etenim percensere insignia priscorum in his moribus conuenit. Cassius Hemina ex antiquis auctor est primum e medicis uenisse Romam peloponensem Archagathum Lysaniæ filium. L. Aemilio. M. Liuio consuano urbis.d.xxxv. Eique ius quiritium datum & tabernam in compito acilio emptam. Ob id publice uulnerarium fuisse eum tradunt uocatum. Mireq; gratum aduentum eius initio. Mox a sæuitia secandi urendiq; transisse nomen in carnificem & in tedium ar tis. Omnesq; medicos quod clarissime intelligi potest ex. M. Catone: cuius auctoritas triumphus atq; censura etiam quanto non minimum conferunt: tanto plus in ipso ẽ. Quam ob rem uerba ipsa ponemus. Dicam de istis græcis suo loco Marce filii quid at henis exquisitum habeam. Et quod bonum sit istorum litteras aspicere non perdiscere Vincam nequissimum & indocile genus illorum:& hoc putãt uatem dixisse. Q uan docunq; ista gens suas litteras dabit: omnia corrumpet. Tunc etiam magis: si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mer cede faciũt:ut fides iis sit:& facile disperdãt. Nos quoq; dictitãt barbaros & spurios:nos que magis quam alios opicos appellatione fœdant. Interdicit ibi de medicinis. Atq; hic Cato.dc.v.anno urbis nostræ obiit octogesimoquinto suo: ne quis illi de fuisse publice tempora: aut priuatim uitæ spatia ad expediendum arbitretur. Q uid ergo? damnataq; ab eo rem utilissimam credimus. Minime hercule. Subiciit enim qua medicina usus & se coniugem usq; ad longam senectam perduxerit: iis ipsis scilicet quæ nunc nos trade mus. Profiteturq; esse etiam commentarium sibi quo medeaẽ filio: seruis: familiaribus quæ nos per genera usus sui digerimus. Non rem antiqui damnabant: sed artem. Maxi me uero quæstum esse immani precio uitæ recusabant. Ideo templum Aesculapii etiã cum reciperetur is deus: extra urbem fecisse: iterumq; in insula traduntur. Et cum græ cos italia pellerent: diu etiam post Catonem excepisse medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium græcarum nõdum exercuerat Romana grauitas. In tãto fructu paucissimi quiritium attigere:& ipsi statim ad græcos transfugæ. Immo uero auctoritas aliter quam græcæ eam tractantibus etiam apud imperitos expertesque lin guæ non est. Ac minus credunt: quæ ad salutem suam pertinent: si intelligunt. Itaq; hercule in hac artium sola euenit: ut cuicunq; medicum se profitenti statim credatur: cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeo blan da est sperandi per se cuiq; dulcedo. Nulla praeterea lex quæ puniat inscitiam capitalẽ.

Nullum exemplum uindictæ. Discũt periculis nostris. Et p experimenta mortes agũt Medicoque tantum hominem occidisse summa impunitas est. Quinimmo transit in conuitium. Et intemperantia culpatur. Vtroq; qui periere arguuntur. Sed & decuriæ pro more censuris principum examinantur. Inquisitio per parteies agitur. Et quod nummo iudicet a gadibus columnisq; Herculis arcessitur. De exilio uero non nisi die xlv. Quinque electis uiris datur tabella. At de iudice ipso quales in consilio eunt: sta tim occasuri? Merito dũ nemini nostꝶ libet scire: qđ saluti suæ opus sit. Alieis pedibus ambulãus oculis. Alieis agnoscius. Aliea mẽoria salutãus. Aliea uiuius opa. Perierũtq; rerum naturæ precia: & uitæ argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus q̃ delicias. Non deseram Catonem tam ambitiose artis inuidia a me obiectum: & a Senatu illum qui ita censebat. Itaque non criminibus artis arreptis ut aliquis expectauerit. Quid einm uenenorum fertilius: aut uude testamẽtorum plures insidiæ. Iam uero & adulte ria etiam in principum domibus: ut euidens in Liuia Drusi Cæsaris. Item Valentis in qua dictum est regina. Non sunt artis ista sed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato ut equidem credo quam regias. Ne auaritiam quidem arguam rapacesque nun dinas pendentibus fatis & dolorum indicaturam. ac mortis arma aut arcana præcepta Squamam in oculis emouendam potius quam extrahendam. Per quæ effectum est ut nihil magis prodesse uideretur quam multitudo grassantium. Neque enim pudo ris æmuli precia summittunt. Notum est ab eodem. Archamide unum ægrum ex pro uintialibus sestertiis ducentis conductum Archontio uulnerum medico sestertiis cen ium condemnato ademisse Claudium Principem. Eidemque in gallia exulanti & de inde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputen tur. Ne fæcem quidem aut insciriam eius turbæ arguamus: ipsorum intemperantiam morbis aquarum calidarum diuerticulis imperiosam mediam. Et ab iisdem deficienti bus cibo: sæpius die ingesto. Mille præterea pœnitentiæ modis: culinarum etiam præ ceptis & unguentorum mixturis quãdo nullas omisere uitæ illecebras. Inuehi peregri nas merces conciliarique externa precia displicuisse maioribus crediderim quidem nõ tamen hoc Catonem prouidisse: cum damnaret artem. Tyriacæ uocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis cum tot remedia dederit natura quæ singu la sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus. liiii. imponitur. Interim nullo pon dere æquali & quarundam rerum sexagesima denarii unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Osten tatio artis & portentosa scientiæ uendicatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam no uere. Comperique uulgo pro cinabari indica in medicamenta minium addi inscitia nominis quod esse uenenum docebimus inter pigmenta. Verum & hæc ad singulorũ salutem ptinent. Illa. aũt quæ timuit. Cato: atq; prouidit: innocentiora multo & parua opiatu: quæ proceres artis eiusdem in semetipsis fatentur. Illa prodidere imperii mores Illa quæ sani patimur luctatus cæromata ceu ualitudinis causa instituta. Balneæ ar dentes quibus persuasere in corporibus cibos coqui: ut nemo non minus ualidus exi ret. Obedientissimi uero efferentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones: & rur sus per potiones: ac pilorum euiratio instituta resinis eorum. Itemq; pectines ĩ fœminis qdem publicati. Ita est ꝓfecto: leus moꝶ nec aliunde maior q̃ e medicina Vatẽ prorsus quottidie facit Catonem & eius oraculum. Satis esse ingenia græcoꝶ inspicere. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo sexcentisq; Po. Ro. annis aduersus artem: in qua condi tione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciunt. Simul contra attonitas quorũ dam persuasiones q prodesse nisi preciosa non putant. Neq; enim dubitauerim aliqui bus fastidio futura quæ dicentur animalia. At non Virgilio nefas fuit nomiare formi cas nulla nece Titate: & gurguliones: ac lucifugis congesta cubilia blattis. Non Home ro inter prœlia deorum improbitatem muscæ describere. Nõ naturæ gignere ista: cum

gignat hominem. Proinde causas quisq; & effectus non res æstimet. Ordiemur autem a confessis: hoc est lanis ouibusq; Vt obiter rebus præcipuis honos in primis habeatur. Quædam etiam si alienis locis: tamen obiter dici necesse erit. Nec de esset materiæ ponpa: sic quicq̃ aliud intueri liberet: quam fidem operis. Quippe inter prima proditis etiã ex cinere phœnicis nidoq; medicinis. Ceu uero id certum esset: atq; non fabulosum. Irridere est uitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare.

De medicina lanarum Ca. II.

L Anis auctoritatẽ ueteres Romani etiam religiosam habuere postes a nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultum & tutelã contra frigora. Succidæ plurima præstat remedia ex oleo uinoq;: aut aceto: prout quæq; mulceti moderari opus sit: & astringi laxari ue: luxatas membris dolentibusq; neruis impositæ: & crebro suffusæ. Quidam etiã salem admiscent luxatis. Alii cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item cõtusis tumentibusq;. Halitus quoq; oris gratiores facere traditur cõfricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinẽ in naribus sistit cum oleo rosaceo: & alio indita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis imponitur cum melle. Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uellera lotu frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribus malis inflamãmationesq; uuluæ sedant. Et si procidant suffitu reprimũt. Succida lana imposita subditaq; mortuos partus euocat. Sistit etiam profluuia earum. At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimũ soluitur. Recluuias sanat ex aqua frigida Eadem nitro sulphure oleo aceto pice liquida feruentibus tincta q̃calidissima imposita bis die lumborum dolores sedat. Sanguinẽq; sistit ex ariete succida: articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis e collo. Natione uero galatica: tarentina: attica: milesia. Succidam imponunt & desquamatis: percussis: liuidis: contusis: collisis: contritis: deiectis. Capitis & aliis doloribus stomachi inflamationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambustis. Et in oculorum medicamenta additur. Item in fistulas: auresq; suppuratas. Ad hæc detõsam eam alii uero euulsam decisis summis partibus siccant. Carpuntq;: & in fictili crudo componunt: ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis tedæ subiectis: & subinde interstratis: oleo asperam accendunt. Cineremq; in labellis aqua addita confricant manu: & considere patiuntur: idq; sæpius mutantes aquam donec linguam astringat leniter nec mordeat. Tunc cinerem reponũt. Vis eius stiptica est: efficacissimeq; genas purgat: Quin ipsæ sordes pecudum sudorque fœmininum & aliarum adhærentes lanis: æsopum uocãt. Innumeros prope usus habent. In atticis ouibus genito palma fit pluribns modis. Sed probatissimum lana ab iis partibus recenti concepta: aut quibuscunq; sordibus succidis primum collectis: ac lento igni in æneo uase sufferuefactis & refrigeratis: pinguiq; quod supernatat: collecto in fictili uase: iterumq; decocta priore materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur: & linteo siccatur: ac sole torretur: donec candida fiat ac translucida. Tum in stagnia pyxide conditur. Probatio autem ut sordiũ uirus oleat: & manu fricante ex aqua non liquetur: sed albescat ut cærusa. Oculis utilissimum contra inflammationes genarumq; callum. Quidam testa torrendo conficiunt: ne pinguedinẽ amitat: utilem talẽ exstimantes erosis & duris genis: angulis scabiosis & lachrymantibus. Vlcera non oculorum modo sanat: sed oris etiam & genitalium cũ anserino adipe. Medet̃ & uuluæ inflãmationibus: & sedis rhagadis: & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digerimus: Sordes quoq; caudarum cõcretæ in pilulas ac siccate per se tusæq; farina & illitæ dentibus mire prosunt etiam labentibus: gingiuisq; si carcinomata serpat. Lã uero pura uellera aut p se ĩposita cæcis doloribus: aut aceto sulphure & cinis eorũ genitaliũ uitiis. Tantumq; pollent: ut medicamentis quoq; supponantur. Medent̃ ante omnia & pecori ipsi: si fastidio nõ pascat̃. Cauda enim q̃rtissime præligata euul-

sa inde lana statim uescuntur. Traduntq; quot extra modum sit e cauda præmori.

De ouorum natura. Ca. III.

Anæ habent & cum ouis societatē simul fronti impsitæ cōtra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu rudiculis esse curatas. Neq; aliud q̄ candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent: urentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt: & pro aqua miscēt collyriis. Infantibus uero contra lippitudines uix aliud remedium est butyro ammixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt: betæ foliis superligatis. Cādido ouorum in oculis & pilis reclinantur hammoniaco trito: ammixtoq;. Et Vari in facie cum pineis nucleis: ac melle modico. Ipsa facies illita sole non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupentur: pustulas non sentiunt. Quidam ammiscent farinam hordeaceam: & salis parum. Vlceribus uero ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeū & suillo adipe mire prodest. Eadem curatione ad sedis uitia utuntur. Infantibus quidē etiā siquid ibi procidat. Ad pedum timas ouorum candido decocto cum cerusæ denariorū duorū pondere pari spūæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino Ad ignem sacrum candido ouorū trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouorum cocta indurescant: admixto croco modice: itē melle ex lacte mulieris illita dolores oculorum mitigent. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita: uel cum trito apii semine ac polenta inmulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum deuoratum liquidum: ita ut dentibus non attingatur. Thoracis distillationibus. Faucium scabriciæ. Priuatim contra hemorroidum morsum illinitur: sorbeturq; crudum. Prodest & renibus: uesicæ: rosionibus: exulcerationibusq;: & cruenta excreātibus. Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda sorbentur dysentericis. cum iure putaminis sui & papaueris succo aut uino. Dantur celiacis cum uuæ passæ pinguis pari pondere: & malicorio per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorū trium lardi ueteris & melle quadrantibus. Vini ueteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis: & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota: Item ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis in aceto sic & illita lyenicis. Sanguinem aūt reiicientibus cum tribus cyathis mixti. Vtuntur iisdem ad liuentia si uetustiora sint: cum bulbis ac melle. Sunt & menses mulierum cocta & ex nino pota. Inflationes quoq; uuluæ cruda cum oleo ac uino illita. Vtiora sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiam uitiis durata igni: ut calore quoque prosint. Et condilomatis cum rosaceo. Itē ambustis durata in aqua mox in pruna putaminibus exustis tum lutea ex rosaceo illinūtur Fiunt & tota lutea: quæ uocant satista: cum triduo incubata tolluntur. Stomachū dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysētericis pullos in ipso ouo decoctos ammixta uini austeri hemina & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta siue crudo siue decocto labiorum fissuris menetur Putaminis cinis in uino potus sanginis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet. Sic fit & dentifririum. Idem cinis & mulierum mense: cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminum tanta est: ut recta nec ui nec pondere ullo frangatur: nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum cum ruta. & antheo & cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac priuatum oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoque humida in capite cyclamino ammixta. Ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo: parique mensura mellis græci calefactum hauritur. Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle & cruda cum passo oleique pari modo. Infundūtur & uirilitatis uitiis singula cū ternis passi amyliq; semūcia a balneis. Aduersus ictus serpētiū cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibos quot modis iuuent notum est cū trāsmittat faucium tumorē calfactuq; obiter foueāt. Nullus ē alius cibus q i ægritudie alat: neq;

oneret. Simulq; uini usum & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis, coeliaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri putant. Quo genere non aluos tantum sed & mensees foeminarũ sistunt aut si maior sit impetus cruda cum farina ex aqua hauriũtur. Et per se lutea exiis decocta rursum in aceto donec indurescant. Iterũq; cum trito pipe torrent̃ ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remediũ singulare ouo effuso in fictili nouo eiusdemq; oui mensura ut paria sint omnia melle mixto mox aceto. Itẽ oleo cõfusis crebroq; ꝑmixtis Quo fuerint ea excellentiora: hoc præsentaneũ remedium erit. Alii eadem mẽsura pro oleo & aceto resinam adiiciunt rubentẽ uinumq;: & alio modo temperant olei tantum mẽsura pari pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorũ. Vua eius quod rhum diximus mellis obolis quinq; simul decoctis ita ut cibus alius post quattuor horas sumat̃ Torminibus quoq; multi medentur oua bina cum aliis piscis quattuor una atterẽdo uiniq; hemina calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid desit ouorum gratiæ: candidum ex iis admixtũ calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est ut lignũ ꝑfusum ouo nõ ardeat. Ac ne uestis quidem cõtacta adurat̃: De gallinaꝝ aũt ouis tantum locuti sumus: cum & reliquarũ alitũ restant magnæ utilitates sicut suis dicemus locis. Præterea est ouorum genus in magna galliarũ fama omissum a græcis. Angues ea: numerus est ouorum: conuoluti saliuis faucium corporumq; spumis artifici complexu glomerantur: anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari sagoq; oportere intercipi ne tellurẽ attingat. Profugere raptorem equo. Serpentes eniz insequi: donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse si contra aquas fluitet: uel auro cinctnm. Atq; (ut est magorum sollertia occultãdis fraudibus sagax) certa luna capiendum censent tanq̃ construere operationem eam serpentium humani sit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculatim modici magnitudine.
Crusta carthilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris: insigne druidis. At uictorias litium ac regum aditus maxime laudatur. Tantæ uanitatis ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum euocatum a Diuo Claudio principe interemptũ non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia causa uidetur esse: quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim cristatos esse in caduceo mos ẽ. De anserum ouis magnæ utilitatis ipsoq; ansere ducturi hoc uolumine debemus honorem comagenorum clarissime rei. Fit ex adipe anserum. Alioquin celeberrimi usus est. At hoc in comagene syriæ cum cynnamo casia pipere albo hærba quæ comagine uocatur: obrutis niue uasis odore iucundo: utilissimum ad perfectiones: conuulsiones: cæcos ac subitos dolores: omniaq; quæ acopis curantur. Vnguentumq; pariter & medicamentum est. Fit & in syria alio modo. Adipe auium curato ut dicemus: additis erisceptro xylobalsamo phœniceo tuso: item calamo singulorum pondere qui sit adipis cymino bis aut ter subferuefactis. Fit autem hyeme: quoniam æstate non glatiat nisi accepta cæra. Multa præterea remedia sunt ex ansere. quod miror æque quam in coruis. Namq; cum ansere: coruus ab æstate in autumnum morbo cõflictari dicitur. De anserum honore quem meruere gallorum in capitolium ascensu deprehensio diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placida non sunt sed fera & ex uolucribus & contra morsus phalangiorum. Ca. IIII.

Adem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem iuuentutis & Sũmanii uiui in furcas sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum: ut etiã placandis numinibus hostiarum uice uterent̃ iis. Genito mane catulo res diuina fit: & in cœnis deorũ etiamnũ ponitur. Catulina addita talibus quidẽ epulis celebres fuisse Plauti fabulæ sunt idicio. Sanguine canino cõtra toxica nihil præstãtius putat̃:

Vomitiones quoq; hoc animal monstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinem pergemus. Aduersus serpentium ictus efficacia habentur fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq;. Mures discecti & impositi quorum natura uon est spernenda praecipue in ascensu syderum ut diximus cum lumine lunae fibrarum numero crescente: atq; decrescente. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal. In homie quoq; similiter ualere: sed resolui cyatho olei poto. Mustellarum duo genera. Alterum siluestre. Distant magnitudine. Graeci uocant ictides. Harum fel contra aspidas dicitur efficax: caetero uenenum. Haec auté quae i domibus nostris oberrat: & catulos suos (ut auctor é Cicero) quottidie trássert mutatq; sedem: serpentes prosequitur. Ex ea inueterata sale denarii pódus in cyathis tribus datur percussis aut uentriculis coriandro fartus inueteratusq; & in uino potus. Et catulus mustellae etiá efficacius. Quaedá pudenda dictu tanta uctorú asseueratióe cómendantur ut praeterire fas non sit. Siqdem illa concordia rerum aut repugnantia medicinae gignunť. Veluti cimicum animalis fetidissimi. & dictu quoq; fastidiendi natura contra serpentium morsus & praecipue aspidum ualere dicif. Item contra uenena omnia. Argumento q dicunt gallinas quo die id ederint nó interfici ab aspide. Carnes quoq; earum percussis plurimum prodesse. Ex iis que tradunt humanissimú illinire morsibus cú sanguie testudinis. Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhaeréres: haustasq; ab animalibus restringere in potu datos. Quinq; & oculos qdam iis inúgunt tritis cú sale & lacte mulierum. Auresq; cú melle & rosaceo ammixtus. Eos q agrestes sint & i maluua nascanť crematos cinere pmixto rosaceo ífundút tradút auribus. Caetera quae de iis uomicae: & quartanarum remedia: aliorumdue morborum quanquam ouo aut caera aut faba inclusos censeant deuorandos falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamé medicinae cum argumento adhibent: quoniam uincatur aspidum somnifica uis septenos in cyatho aquae dantes: puerilibus annis quaternos. Et stráguriae fistulaeque imposuere: adeo nihil illa rerum omnium parens sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos leuo brachio binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderunt: diurnis in roseo panno. Rursus iis aduersatur scolopendra suffituque necat. Aspides percusso torpore & somno necant: omnium serpentium minime sanabiles. Sed & uenenum earum si sanguis attigit: aut recens uulnus statim interimit. Inueteratum ulcus tardius. De caetero potum quantalibet copia non noces. Non enim est tabifica uis: itaque occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt. Contarer in prferendo ex iis remedia: nisi. M. V. scirem. lxxxiii. uitae anno pdidisse aspidum ictus efficacissime curari hausta a percussis ipsorum urina. Basilici qué etiam serpentis ipsi fugiunt alios olfactu necantem qui hominem uel si aspiciat tantum: dicitur interimere: sanguinem magi miris laudibus celebrant coeuntem picis modo & colore dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuút ei & successus petitionums a potestatibu: & a diis etiam precú morborum remedia benefiorum munere. Quidam id Saturni sanguinem appellant. Draco non habet uenena. Caput eius limini ianuuarum subditum: propitiatis orrtione diis fortunatá domú facere pmittút. Oculis eius ïueteratis & cú melle tritis inúctos nó pauescere ad nocturnas imagies ét pauides cordis. Pingue i pelle draconum neruis ceruinis adalligatú in lacerto cóferre iudiciorum uictoriá. Primú spondilú aditus potestatú mulcere. Dentes eius alligatos pellibus caprearum ceruinis neruis: mites praestare dominos: potestatesq; exorabiles Sed sup omnia est compositio: qua iuictos faciút magorum médacia. Cauda draconis & capite ullis leonis & fronte & medulla eiusdem eq uictoris spuma canis unguibus adalligatis ceruino corio neruisq; cerui alternatis & dorcadis. Quae arguisse nó minus refert q̃ cótra serpétes remedia demostrasse quoniá haec morború beneficia sunt. Draconú adipé uenenata fugiút. Ité uirus ichneumonú. Et cutis cinere in aceto perunctos. Vipere caput impositum uel alterius q̃ quae pcusserit sine fi

ne prodest. Item siquis eam ipsam in uapore baculo substineat: aiunt eum futura præ cinere. Item siquis exustæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad pcussum serpentem necessitate naturæ. Nigidius auctor ē. Caput quidem dissecant scytie: interq; aures ex imunt lapillum: quem aiunt ab ea deuorari territa. Alii ipso toto capite utunť. Fiunt & ex uipera pastilli qui theriaci uocantur a grecis: ternis digytis utrinq; amputatis: exemptisq; interaneis & liuore spinæ adhærente: reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto: spinisq; exemptis & addita similagine: atq; ita in umbra siccatis pastillis: qbus ad multa medicamenta utunť. Significandum uidetur e uipera tantū hoc fieri. Quidam purgatæ ut supra dictum est adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum puuguntur: ut omnes bestiæ fugiant eos. Præterea cōstat cōtra omniū serpentiū ictus quāuis insanabiles ipsarum serpētium exta imposita auxiliari. Eoq; qui aliquando uiperæ iecur coctū hauserint: nunq̄ postea feriri a serpente. Neq; anguis uenenatus est nisi per mensem luna istigatus. Sed prodest uiuus compræhensus: & in aqua coutusus: si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa credunť: ut dicemus. Et ideo Aesculapio dicatur. Democritus qdem monstrat quedam ex iis confici: ut possint auium sermones itelligi. Atqui anguis æsculapius epidauro. Romā aduectus est: uulgoq; pascitur & in domibus. Ac nisi incēdiis semina exurerentur nō eēt fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est qđ in aqua uiuit: hydri uocātur: nullis serpentiū inferiores ueneno. Horum iecur serpentium aduersus pcussos ab iis auxiliū est. Et scorpio tritus stellionum ueneno aduersať. Fit enim & e stellionibus malū medicamentum. Nam cum immortuus est in uino faciem eorū qui biberint lentigine obducit. Ob hoc i unguento necant eum insidiantes pellicum forme. Remediūq; est oui luteum & mel ac nitrum. Fel stellionum tritum in aqua: mustellas congregare dicitur. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt: nec plures pariter interimunt ut omittā: qđ perire cōscientia dicunť homine pcusso: neq; amplius admitti ad terras. Salamandra populus pariter necare improuidos pōt. Nam si arbori irrepserit: omnia poma inficit ueneno: & eos qui ederint: necat frigida ui nihil aconito distans. Quinimmo si contacto ab ea ligno uel pede crusta panis incoquatur idem ueneficiū est: uel si in puteum cadat. Quippe cū saliua eius quacunq; parte corporis: uel in pede imo respersa omnis in toto corpore defluat pilus. Tamē talis & tanta uis ueneni a quibusdam animaliū ut suibus mandiť: dominante eadem illa rerum diffidentia Venenum eius extingui primū omniū ab iis quæ uescantur illa: uerisimile est. His uero similia sunt: quæ ꝑduntur cantharidū potu: aut lacerta in cibo sumpta. Cætera aduersantia diximus: dicemusq; suis locis. Ex ipsis quæ magi tradunt cōtra icendia quoniam ignes sola aīalium extinguat: si forent uera iam eēt experta. Roma. Sestius uenerē accendi cibo eaꝝ si detractis interaneis & pedibus & capite in melle seruenť: tradit negatq; restingui ignē ab iis. Ex uolucribus in auxilio cōtra serpētes primū uultur ē. Annotandū quoq; minus uiriū esse nigris pennaꝝ. Ex iis enim si uranť: nidore fugari eas dicūt. Itē cor eius alitis habentes tutos eē ab impetu nō solū serpentiū: sed ēt ferarum & latronū ac regū ira. Carnibus gallinaceoꝝ ita ut tepebūt auulsæ appositis uenena serpētium domanť. Itē cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrū plagis imponere. Ius quoq; ex iis potū præclare medeť: & in multis aliis usibus mirabile. Pātheræ leonesq; nō attingunt perunctos eo: præcipue si & allium fuerit in coctum. Allum soluit. Validiuse uetere gallinaceo. Prodest & contra longinquas febres: & torpentibus membris tremulsisque: & articuliariis morbis: & capitis doloribus. Epihoris: inflammationibus: fastidiis incipienti tenasmo: iocineri: renibus: uesicæ. Contra cruditates suspiria. Itaque etiamfaciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino: aut cibo: aut cappari: aut apio: aut hærba mercuriali: aut polypodio: aut anetho.

Vtilissimæ autem coniugis tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis hærbis:& refrigeratum sub diuo dari tempestiuis antecedentem uomitione. Non præteribo miraculum quanquam ad medicinam non pertinens. Si uero liquæscenti gallinaiū membra misceantur: cõsumunt illud in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo e sermentis addito collo non canunut. Auxiliatur contra serpentes & columborum caro recens conscerpta & hirundinum. Bubonis pedes usti cum pulpagine hærba Nec omittam in hac alite quoque exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia. Cor bubonis impositum mamæ mulieris dormiẽtis sinistræ tradunt efficere ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferẽtes idem fortiores fieri. Eiusdem ouo ad capillos remedia demostrant. Quis autem quæso ouum bubonis uidere potuit: cum tam ipsam autem uidisse prodigium sit? Quis utique experiri & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari promittunt capillum. Huius generis prope uideri possunt quæ tradunt & e uespertilione: quod si sit circunlatus domui uiuus & per fenestrãm inuerso capite infigatur amuletum esse. Priuatimq; ouilibus circunlatũ totiens & pedibus suspensũ sursum sup liminare. Sanguinem quoque eius cum carduo contra serpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangiũ ẽ italiæ ignotum & plurium generum. Vnum simile formicæ: sed multo maius: ruffo capite: reliqua parte corporis nigra: albis ĩtercursantibus respersus guttis. Acerbior huius quam uespæ ictus. Viuit maxime circa furnor & mollas. In remedio est si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc seruantur cũ mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur. Et mustellæ catuli ut diximus supra. Aeque phalangion græci uocant inter genera araneorum: sed distingunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangii nomine araneus: lanuginosus: grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicũtur intus uermiculi duo: adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortum præstant ne concipiant: ut Cecilius in cõmentariis reliquit. Vis ea annua est: quam solam ex omni tacito dixisse fas sit: quoniã aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rachinno nigro similis ore minimo sub albo pedibus breuissimis: tanquam imperfectis. Dolor a morsu eius qualis a scorpione. Vrinæ similis araneis textis. Idem erat asiortiõ: nisi distigueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior utroq; est cæruleus: lanugĩe nigra: caliginem concitant: & uomitus araneosos: etianum deteriora: crabone penna tantum differens. Hic & ad maciẽ perducit. Myrmecion formicæ similis capite: aluo: nigra: guttis albis distinguentibus. Vesparum dolore torquet. Tetragãthii duo genera habent: peior medium caput distinguente linea alba & transuersam altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posterior parte candicans lentior. Minime aũt noxius eodẽ colore qui telas muscis in parietibus latissime pandit. Contra omniũ morsus remedium est gallinaceũ cerebꝝ cum piperis exiguo potum in poca. Item formiræ quinque potæ. Pecudum fimi cinis illitus ex aceto. Et ipsi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnæ in uino poto. ængulæ arietinæ cinere cum melle. Mustellæ catulo ut in serpẽtibus dictũ est. Si iumẽta momorderit: mus recẽs cũ sale imponit᷑ ut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus contra se remedio ẽ diuisus & ĩpositus. Na si prægnans momorderit: protinus dissilit. Optimum est si is impõatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usus seruant in oleo ut luto circunlitos. Est & contra morsum eius remedio terra ex orbita. Ferunt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicem stellio traditur ut uisu quoque pauorem iis afferat: & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciũt eum: & ita eo uulnera pungũt. Quidã oleo illo spumam argenteã decoquũt ad ẽplastri genus: atq; illa illinunt. Hũc græci color uocant & ascalabotẽ: & galeotẽ. In italia nõ nascit᷑. Est.n. hic plenus lẽtigie stridoris acerbi. Et uescit᷑ quæ omnia a nostris stelliõibus aliẽa sunt.

Prodest & gallinaꝝ fimi cinis illitus. Draconis iecur. Lacerta diuulsa. Mus diuulsus. Scorpio & ipse suæ plagæ ĩpositus aut assus ĩ cibo sumptus: aut potus in meri cyathis duobus. Proprium ẽ scorpionũ ꝙ manus palmam nõ feriunt nec: nisi pilos attingere Lapillus qualiscũq; ab ea parte qua in terra erat appositus plagæ lenit dolorem. Item testa sicut erat terra operta ex aliqua parte sicut erat imposita liberare dicit᷑. Non debẽt respicere qui imponũt. Et cauere ne sol aspiciat: Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt propter quæ in melle seruant᷑. Noctua apibus cõtraria & uespis crabronibusq; & sãguisugis. Pitii quoq; marti rostrũ secum habentes non feriuntur ab iis. Aduersantur & locustarum minimæ sine pennis: quas atelabos uocãt Est & formicarũ genus uenenatũ. Non eas nouere in italia. Solifugas Cicero appellat Salsugas betica. Iis cor uespertilionis contratiũ omnibusq; formicis & salamandris resistit. Cantharidas diximus. Sed & in iis magna quæstio: quoniam ipsæ uenena sunt potæ uesicæ cum crutiatu præcipuo. Cossinum equitẽ aomanum amicitia. Nerõis principis notum: cum iis lichene correptus esset: uocatus ægypto medicus ad hanc ualitudinem eius a Cæsare: cum cantharidum potum præparare uoluisset interemit. Verũ illitas prodesse non dubiũ est cum succo taminiæ uuæ: & seuo ouis uel capræ. Ipsarũ cantharidum uenenũ in aqua parte sit: non constat inter auctores. Alii in pedibus & capite existimant esse. Alii negant. Cõuenit tantum pennas earum auxiliari in quacũque parte sit uenenum. Ipsæ nascunt᷑ ex uermiculo in spongia maximæ cynhorodi: q̃ fit in caule. Sed fœcundissimæ in fraxino Cæteræq; in alba rosa minus efficaces. Potentissimæ iter omẽs uariæ luteis lineis: quas ĩ pennis trãsuersas habent. Multũ pingues ĩertiores minimæ latæ pilose. Inutilissimæ uero unius coloris macreq;. Conduntur in calice fictili non picato & linteo colligato congestæ rosa matura: & suspendunt᷑ super acetũ cũ fele feruens: donec linteolũ uaporentur: postea reponunt᷑. Vis earum adurere corpus: crustas obdulcere. Eadem pitycampis in picea nascentibus. Eadem bupresti similiterque preparantur. Efficacissimæ omnes ad lepras lichenasque dicuntur. Menses cit: & urinã. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt. Catõi uticensi: ceu uenenũ uendidisset in actione regia: quoniam eas sestertiis. lx. addixerat

De seuo camelion: & cane rabido: & lacerta: & anseribus: & columbis: & mustelis remedia. Capitulum. IIII.

T seuum autem struto camelinũ tunc uenisse sestertis. lxxx. obiter dictũ sit: efficacioris ad oĩa uisus quã ẽ adeps ãserimus. Diximus & mellis uenenati genera. Contra quod utuntur melle: in quo adeps sint mortuæ. Idem potum in uino remedium est uitiorum: quæ cibo pisium gignuntur. In canis rabidi morsu tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet igne comburi omnia eodem modo: ut semen diximus: in uasa fictili nouo argilla circunlito: atque ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidamque ob id edendum dederũt. Aliqui & uermen e cadauere tanino adalligauere. Menstrua ue canis in panno subdidere calici aut intus. Ipsius caudæ pilos combustos insuere uulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uero lingua canina ĩ calciamento subdita pollici. Aut caudam mustelæ quæ abscisa dimissa sit habentes. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis qui datus in potu fieri hydrophouos non patitur. Multo tamen utilissime iecur eius qui in rabie momorderit datur. Si possit fieri crudum mãdendum. Si minus quoquomodo coctum aut ius in coctis carnibus. Est uermiculus in lingua canum qui uocatur a græcis lytta: quo exempto infantibus catulis nec rabidi fiunt: nec fastidium sentiũt. Idẽ ter igni circũlatus datur morsis a rabioso: ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurrit᷑. Sed id deuoratũ ãno tñ eo prodest. Aiunt & cristã galli cõtritã efficaciter ĩponi. Et anseris adipem cũ melle. Saliunt & carnes eorũ qui rabidi fuerunt ad eadẽ remedia in cibo dandi. Quin & necant᷑ catuli statim ĩ aqua ad sexũ eius q momorderit

ut iecur crudum deuorret ex iis. Prodest & fimum gallinaceum : dumtaxat ruffum: ex aceto impositum. Et muris araneæ caudæ cinis ita ut ipse cui acscissa sit: uiuus dimittatur. Gleba ex hirundinum nido illita ex aceto: uel pulli hirundinis combusti. Mē brana siue senectus anguiū uernatione exuta cum cancro masculo trita. Nam etiam per se reposita in arcis armariisq; tineas necat. Tanta uis mali est urina quoq; calcata rabiosi canis necat: maxime ulcus habentibus. Remedium est fimum caballinum asp sum aceto & calefactū in fico impositum. Minus hoc miretur qui cogitet lapidem a cane morsum usque in prouerbinm discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egesserit: torporem lumbo℞ dicitur sentire. Lacerta quam hysepa alii calcidem uocant in uino pota morsus suos sanat. Veneficiis ex mustella siluestri factis contrarium est ius gallinacei ueteris large hau℞. Peculiariter contra aconitum addi pa℞ salis oportet. Gallina℞ fimum dūtaxat candidum in hysopo decoctum aut mulso: uenena fungo℞ boletorumq; astringit. Item inflammationes ac straugnlationes: quod miremur: cum si aliud animal gustauerit id fimum torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anseris contrt lepores marinos ualet: cum olei æqua portione. Item contra medicamenta mala omnia. Asseruatur cum lammia rubrica & spinæ albæ succo pastillo℞ drachmis quinq; qui in cyathis ternis aquæ bibantur. Item mustellæ catulus ut supra diximus præparatus. Coagulum quoq; agninum aduersus omnia mala medicamenta pollet. Item sanguis anatum ponticą℞. Itaq; & spissatus seruatur: uinoq; diluitur. Quidā fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia ciconia℞ uentriculis ualet. Coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum priuatim aduersus cantharidas. Item lac ouium calidum: præter q̄ iis qui bupræstin aut aconitum biberint. Columbarum siluestrium fimum priuatim contra argenti uiui potum. Cōtra toxica mustella uulgaris inueterata binis drachmis pota.

Ad Alopecias tollēdas: & ad pilos reddēdos: & ad lēdes tollēdas: & ad palpebras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia. Ca. V.

Lopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle. Item ungula-
a rum muli uel mulæ ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noster tradit) muri
num fimum qd' item muscerdas appellat. Et muscarum capita recētia prius folio ficulneo asperata. Alii sanguine musca℞ utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nucū: ita ui sit tertia pars e muscis. Alii. lacte mulie℞ cum brassica cinerem musca℞ subiiciūt: qdam mel tātū. Nullū animal minus docile existimat minoris ue intellectus. Quo mirabilius est olympiæ sacro certamine nubes ea℞ imolato tauro deo quem Myoden uocant extra territoriū id abire. Alopecias cinis e muriū capitibus caudisq; & totius muris emendat: præcipue si ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cū melle aut corium cōbustum cum pice liquida. Caput quidē eius ustum per se etiā cicatricibus pilos reddidt. Alopecias aūt in ea curatione præparari oportet nouacula & sinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceis dicunt oīa tāto magis ualebūt ī hystrice. Lacertæ quoq; ut diximus combustæ cū radice recētis harūdinis: quæ ut una cremari possit minutatī fienda ē. Itēq; myrtheo oleo p̄mixto cineres capillo℞ defluuia contient. Efficacius uirides lacertæ oīa eadē præstāt. Etiānum utilius admixto sale & adipe ursino & cepa tusa. Quidā denas uirides in. x. sextariis olei ueteris discoquunt cōtenti semel in mense ungere. Pelliū uipinarum cinis alopecias celerrimeexplet. Itē gallina℞ fimū recēs illitū. Corui ouū in æreo uase permixtū illitumq; deraso capite nigriciam capillis affert. Sed donec iarescat: oleū in ore habendum est: ne & dentes simul nigrescant. Idque in umbra faciendum est: neque ante triduū albuendum. Alii sanguine crebro eius utuntur cum uino nigro. Alii excoquūt ipsum: & nocte cōcubia ī plūbeū uas cōdūt. Aliqui alopecias cātharide trita illinūt cū pice liquida nitro præparata cute. Caustica uis ea℞: cauēdūq; ne exulcerent

alte. Postea ad ulcera ita facta capita murium & fel murium & fimum cum helleboro & pipere illini iubent. Lendes tolluntur adipe canino: uel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo: aut uernatione earum quam exuunt pota. Prurigines felle ouillo cum creta cymolia illita capiti donec inarescat. Capitis doloribus remedio sunt cochleæ eæ quæ nudæ inueniunt nondum peractæ ab lato capite: & iis lapidea duritia exempta. Est autem ea calculi latitudine: quæ alligantur: & minutæ fronti illinuntur tritæ Item resipum ossa e capite uulturis adalligata: aut cerebrū cum oleo cedrino peruncto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrū coctum in cibo sumptū uel noctuæ idē præstat. Gallinaceusq; si inclusus abstineat die ac nocte pari media eius qui doleat cum uulsis collo plumis circūligatisq; uel cristis: Mustellæ cinis illitus. Surculus ex nido miluí puluino subiectus. Murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculū per aurem cum ebore traiectū: uel in pellicula canina adaligatum quod remedium pluribus semperq; prodest. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita non nisi uulnere sanato abscedit Hæc & uulneribus tonstrinarū sanguinē sistit. A cerebro uero profluentem anseris sanguis: aut anatis infusus adeps sistit. Adepsque earumdē alitum cum rosaceo coctus. Matutino pascentis harundine caput præcisum maxime luna plena lineo panno adalligant capitis doloribus licio. Aut cæra alba fronti illinunt: & pilos caninos panno adalligant. Cerebrū cornicis in cibo sumptū palpebras gignere dicitur. Hysopumq; cū myrrha calidum penicillo illitū. Idem præstare muscarū fimi quoq; murini cinerem æquis portionibus: ut efficaciter dimidiū pondus denarii promittitur additis duabus sextis denarii sextiui ut omnia hysopo illinant Item numeri catuli triti in uino uetere ad crassitudinē acopi. Pilos in iis incommodos euulsos renasci non patitur fel herinacei. Ouorum stellionis liquor. Salamādræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel in uino albo sole coactus ad crassitudinē mellis i æreo uase. Hirundinis pullorum cinis cū lacte titymalli spumaq; cochlearum. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli septē dierum emendari specillo demisso in dextrā partē si dexter oculus curetur ī sinistram si sinister. Aut felle recenti axionis. Noctuarum ē id genus maximum: quibus pluma auri mō micat. Suffusiōem oculorum canino felle malebat q̄ hyenæ curari. Apollonius pritaneus cū melle. Item albugines oculorum. Murium capitū caudarumq; cinere ex melle inunctis claritatem uisus restitui dicunt. Multoq; magis gliris aut muris siluestris cinere: aut aquilæ cerebro uel felle. Cum attico melle cinis & adeps soricis cōbusti tritus. Lachrymosis oculis plurimum cōfert stibi. Quod quid si dicemus in metallis. Mustellæ cinis suffusionibus. Itē lacertæ hirundinis ue cerebrum. Quæ etiam tritæ coctæ ue fronti illitæ epiphoras sedant: siue per se siue cum polline siue cum thure. Sic & solatis id ē sole correptis ꝓsunt. Viuas quoq; cremare: & cinere earum cum melle cretico inungi caligines utilissimum est. Iumentorum oculis membrana aspidis quam exuerit cū adipe eiusdem claritatē inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo comburere addito fœniculi succo ad cyathum unū & thuris mamma una atq; ita suffusiones oculorum & caligines inungere utilissimū est. Medicamentum id entheon uocatur. Fit & collyrium uipera in olla putrefacta uermiculisq; enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum sale quē lingendo claritatem oculorū cōsequūtur: & stomachi totiusq; corporis tēpestiuitates. Hinc etiam sal pecori datur salubritatis causa: & in antidothum cōtra serpentes additur & tollitur. Quidam & uiperis utunt ī cibis. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent donec liquescat humor quattuor digytorū mensura utrinq; præcisa: exemptisq; interaneis discoquunt in aqua aut oleo sale anetho & omnibus aut statim uescunt: aut a pane colligūt ut sæpius utātur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpore expellit: pruritusq; etiam sūmæ cutis. Effectū ostendis & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime cibos inungunt. Itē adeps uipinus. De felle nō audacter suaserim quæ præcipiūt: quoniā ut suo loco docuimus:

non aliud est serpẽtium uenenum. Anguium adeps erugini mixtus rũptas oculorum partes sanat & membranas sine eaꝝ senectus uernatione exuta si adfricet̃ claritatẽ oculorum facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines suffusiões caligines. Adeps similiter ad claritatem. Aquilæ: quam diximus pullos ad contuendum solẽ experiri: mixto felle cũ melle attico inunguntur nubeculæ & caligationes & suffusionesq; oculoꝝ uis & in uulturio felle est cũ porri succo & melle exiguo. Et itẽ in gallinacei felle alligato ad argẽa: & ad albugíes ex aqua diluto. Itẽ ad suffusiões oculoꝝ maxíe cãdidi galliacei. Fimũ. Eadẽ quoq; gallinaceoꝝ dũtaxat rubꝝ lusiosis illinendũ monstrant. Laudãt & gallinæ fel: sed præcipue adipem cõtra pustulas in pupillis. Hos scilicet eius regi gratia saginant. Adiuuat mirifice eruptas oculorum tuniculas ammixto chisto & hematite lapidibus. Fimum quoq; eaꝝ dũtaxat candidum oleo ĩ uetere corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillaꝝ albugines. Qua in mentione significandũ ẽ pauones fimum suum resorbere tradi inuidentes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium uitioꝝ putatur. Item fimi eius cinis cum attico melle. Laudat̃ & milui iecur. Fimum columbaꝝ ex aceto ad ægilopas. Similiter & ad albugines & cicatrices. Fel anserinum sanguis anatum contusis oculis ita ut postea hysopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere: per se uaro ad claritatẽ Diascoridis & Hippocratis ut putant auctoritate adiicitur quod in argentea pyxide adseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle: ulceribus oculorum & glaucomatis medentur columbarum turturum palumbium perdicum sanguis oculis cruore suffusis eximie prodest. In columbis masculæ efficatiorem putant. Vena aũt sub ala ad huc usum incidit̃: quoniam suo colore utilior est. Superimpõi oportet splenium e melle decoctum: lanamq; succidam ex oleo & uino. Earũdem auium sanguis nyctilopas sanat. Et iecur ouium. Atq; ut in capris diximus efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere suadent: & medulla dolores humoresq; illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittit̃. Turturis fimum albugines extenuat. Item coclearũ cinis. Fimum cenchridis accipitrum generis hanc græci faciunt. Argema ex melle omnibusq; quæ supra scripta sunt sanantur. Mel utilissimum oculis in quo sunt apes ĩmortuæ. Ciconiæ pullum q ederit: negat̃ annis continuis lippiturus. Item qui draconis caput habeat. Huiusq; adipe & melle cum oleo uetere incipientes caligines discuti tradunt. Hirundinum pullos plena luna excæcant restitutaq; eaꝝ aciẽ capita comburunt̃. Cinere cũ melle utunt̃ ad claritatẽ & dolores: ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculoꝝ remedia assumũt. Alii enim uiridem includunt nouo fictili ac lapillos qui uocatur cenidia: quæ & inguinũ tumoribus adalligari solent: nouen singulos signis signantes: & singulos detrahunt ꝑ dies. Nono emittunt lacertam. Lapillos seruant ad oculorum dolores. Alii terrã substernunt lacertæ uiridi excæcatæ: & una in uitreo uase annulos includunt ferro solido: uel auro: cum recepisse uisum lacertam apparuerit per uitrum emissa ea annulis contra lipditudinem utunt̃. Alii capitis cinere pro stibi ad scabricias. Quidã uiridem longo collo in sabulosis nascentẽ comburunt: & incipientem epiphoram inungũt. Et itẽ glaucomata. Mustellæ etiam oculis punctum erutis aiũt uisum reuerti: eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrũ adalligatum contra epiphoras prodesse si serpens uiua dimittatur. Lachrymantibus sine fine oculis cinis stelliõis capitis cum stibio eximie medetur. Arani muscarii tela: & præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora: ita ut a puero impube & capiat̃. & imponatur. Nec is triduo se ostẽdat ei cui medeatur ne ue alteruter nudis pedibus terram attgat his diebus mirabiliter epiphoras medeti dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longissimis: ac tenuissimis pedibus contritis in oleo uetere. Sed is etiam cuius crassissimum textum est in contignationibus fere adalligatus panno epiphoras

sanare traditur. Scarabei uiridis natura contuentium uisum exacuit. Itaq; gemmarum sculptores contuitu eorum aquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle. Caninq; lactis instilatio sedat dolorem. Grauitatem adeps cũ absinthio & oleo uetere. Itẽ adeps anserinus. Quidam adiiciunt succum cepe & alii pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarum. Nanque & huic animali est medicina: constatque ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoque & omnium auium adeps præparatur: exemptisque uenis omnibus patina noua fictili operta in sole: subdita aqua feruenti liquatur. Siccaturque lineis saccis in fictili nouo repositus loco frigido minus putrescit: addito melle. Muriũ cinis cum melle instillatus: aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit: præcipuum remedium est murinum fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit: adeps anserinus cum cepe succo. Gliris detracta pelle: intestinisq; exemptis discuoquitur melle in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usq; ad tertias: atque ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uita eo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infũdatur. Item ex arboribus rubi cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito sale contusi & ab ictu læsas aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas habentes. Lineis etiam p caudam distincte. Millepeda: ab allis centipeda aut multipeda dicta: animal est e uermibus terræ pillosum multis pedibus arcuatim repens tractuque contrahens se: oniscon græci uocant: alii tilon. Efficaciter sanat aurium dolores in cortice punici mali decoctũ & porri succo. Addunt & rosaceum & in alteram aurem infunditur. Illam autem quæ non arcuatur sepa græci uocant: alii scolopendram minorem perniciosamque. Cochleæ quæ sunt ĩ usu cibi cũ mirrha aut thuris polline appositæ. Itẽ minutæ & lacte fracturis aurũ illinunt cũ melle. Senectus serpẽtiũ seruente testa usta instillatur rosaceo ammixto contra omnia quidem uitia efficax: sed contra grauiolentiam præcipue. Aut si purulẽtæ sunt ex aceto. Melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest: nec hymbre perfusa: ut aliqui putant. Itẽ aranei sanies cum rosaceo: aut per se in lana uel cum croco. Auribus prodest grillus cum sua terra effosus & illitus. Magnam auctoritatem huic animali perhibet. Nigidius: maiorem magi: quoniam retro ambulet: terramque terebret: stridat noctibus. Venatur eũ formicæ circunligatæ capillo in cauernam eius coniectæ efflato prius puluere ne sese condat: & ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abiici solet inueterata & in uino trita auribus purulentis calida infunditur. Gallinarũ quoque adeps. Est & quædam pinguitudo blattæ si caput auellatur. Hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt. Sed lanam qua incluserint post paulum extrahendam. Celerime enim id pingue transire in animal: fieri ue uermiculum. Alii binas ternas ue in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt: & tritas in linteolo imponi contusis: Hoc quoque animal inter pudenda est. Sed propter ammirationem naturæ priscorũq; curam totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus milochon appellauere circa mollas fere nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tedio in uisum exacuta clune cum pisseleo sanare ulcera tradunt alias insanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impositas: percussa: contusa: cacoethe: scabiem: furunculosq; detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam auditu fastidimus. Ad hercule Diodorus & morbo regio & ortopnoicis restitisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ars ea pro medicamento danda quicquid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematorum reseruandum ad hos usu in cornea pyxide censuere. Aut tritas clysteribus infundendas ortopnoicis aut rheumaticis. Infixa utique corpori illitas extrahere constat. Mel

utilissimum auribus quoque est in quo apues emortuæ sunt: Parotidas comprimi co lumbinum stercus uel per se: uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæque cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum resinæ parte tertia illita. Grilli siue illiti: siue ad alligati. At reliqua morbo℞ genera medicinasque ex iisdem animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus uolumine.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORAE LIBER XXX.

PRAEFATIO.

De origie magicæ artis quando & a quibus cœperit: & a uqibus celebrata fuerint: & reliquæ ex animalibus medicinæ. Ca. I.

m AGICAS uanitates sæpius quidem antecedētis operis parte ubicunq; causæ: locusq; poscebant. coarguimus. Detegemus etiam nunc in paucis. Tamē res digna est de qua plura dicantur uel eo ipso quo fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisq; sæculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur: quādoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redegit. Natam primum e medicia nemo dubitat: ac specie salutari irrepsisse uelut altiorem: sanctiorēque q̄ medicinam ita blandissimis: desideratissimisq; promissis addidisset uires religiōis ad quas maxime etiamnum calligat humanū genus. Atq; ut quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo nō auido futura de sese sciendi: atq; ea e cælo uerissime peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici uinculo in tantum fastigii adoleuit: ut hodieque etiam in magna parte gentium præualeat: & in oriente regū regibus imperet. Sine dubio illic orta in perside. a Zoroastre ut inter auctores cōuenit. Sed utrū unus hic tantum fuerit: an postea & alius non satis constat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimam: utilissimamque eam intelligi uoluit. zoroastem hunc sex milibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de rota ea arte diligentissime scribit: & uities centum milia uersuum: a zoroastre cōdita indicibus quoque uolumium eius positis expnalauit. Etiam pærceptorem a quo institutum diceret tradit Agonacem. Ipsum uero quinque milibus annorum ante Troianum bellum fuisse. Mirum hoc imprimis: durasse memoriam: artemq; tam lōgo æuo commentariis non intercedentibus: præterea nec claris nec continuiis successionibus custoditam. Istos enim quisq; communi auditu saltem cognitos habet: qui solo cognominantur. Apuscorum & zaratum medos. Babylonumque Marmaridum: & Arabē Hippocum: Assirium uero zarmocenidam: quorū nulla extant monumenta maxime tamen mirum est in bello Troiano tantum de ea arte silentium fuisse Homero: tātumque operis ex eadē i. Vlyxis erroribus. adeo ut totum opus non aliunde constet. Siquidem Protea & sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt. Circem utique & inferorum euocationem solum hac agi. Nec postea quisquam dixit: quoniam modo uenisset telmesum religiosissimam urbem quondam. transissetque ad Thessallas urbes: quarum cognomen diu optinuit in nostro orbe alienæ genus. Troianis itaque temporibus Chironis medicinis contenta est solo Marte fulminante. Miror eqdem

Ac illis populis famam eius in tantum adhæsisse ut. Menander quoque litterarum subtilitatibus peritus in eadem telmeso genitus thessallam cognominarit fabulam cõplexam ambages fœminarum detrahentiun lunam. Orphea putarem e propiquo primum intulisse ad uicinas usque superstitiones ac medicinæ profectum: si non ex persis esse uis tota: in thratiamque magice dellata fuisset. Primus quod extet: ut equidem inuenio conmentatus de ea erat Hostanes: Xersem regem persarum bello: quod is græciæ intulit comitatus: ac uelut semina artis portentosæ asper sisse obiter interfecto quacunque conmeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt zoroastrem alium proconnesium. Quod certum est: hic maxime Hosthanes ad rabiem non auiditatẽ modo scientiæ eius græcorum populos egit. Quanquam animaduertam summam litterarum claritatem gloriamque ex ea scientia antiquitus & pene semper petitam. Certe Pythagoras: Empedocles: Democritus: Plato ad hanc discendam nauigauere: exiliis uerius quam peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicauere: hanc in archanis habuere. Democritus Apollonicen Captidenem & Dardanum ephœnice illustrauit uoluminibus Dardani e sepulchro eius petitis: suis uero ex disciplina eorum editis. Quæ recepta ab aliis hominum atque transisse per memoriam æque ac nihil in uita mirandum est. In tantum fides istis fasque omne deest: adeo ut ii qui cætera de uiro illo probant hæc opera esse inficitur est. Sed frustra. Hunc enim maxime affixisse animis eam dulcedinem constat. Plerumque miraculi & hoc pariter utrasque artes effloruisse: medicinam dico: magicemque: eadem ætate illam Hippocrate: hanc Democrito illustrañtibus circa pelopõnesiacum græciæ bellum: quod gestum est a trecentesimo urbis nostre anno. Est & alia magice factio a Mose etiamnum & Iotapea iudæis pendẽs: sed multis milibus annorum post Zoroastrem. Tanto recentior est cypria Non Ieuem & Alexãdri magni temporibus auctoritatem addidit professione secundus Hosthanes comitatu eius exornatus. Planeque quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaque & apud italas gentes uestigia eius i. xii. tabulis nostris aliisque argumentis quæ priori uolnmine exposui. Dc.lvii. demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo P. Licinio Crasso cons. senantusconsultum factum est: ne homo immolaretur: palamque in tempus siluit sacri prodigiosi celebratio. Gallias utique possedit & quidem ad nostram memoriam. Nãq; Tiberii Cæsariis principatus sustulit druidas eorum: & hoc genus uatũ medicorumque: Quid ipse ego hanc memorem artem oceanum quoque transgressam: & ad naturæ inane peruectam in britaniam: quæ hodie eam attonite celebrat tantis cerimoniis: ut dedisse persis uideri possit. Adeo in toto mundo consensere quanquã discordi & sibi ignoto. Non satis æstimari prodest: quantum Romanis debeatur: qui sustulere monstra: in quibus hominem occidere religiosissimum erat: mandi uero etiam saluberrimum. Vt narrauit Hosthanes: speties eius plures sunt.

Vituperatio Neronis Cæsaris.

Capitulum. II.

n Anque ea quæ a sphæris & ex aere & stellis & lucernis ac peluibus securibusque & multis aliis modis diuina promittit: præterea umbrarum: inferorumq; coloquia. Quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaque comperit. Quippe non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit. Fortuna rerum humanarum summa gestiente i profundis animi uitiis: primumque imperare diis concupiuit: nec quicquam generosius ualuit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes illi defuere: non uires: non discendi ingenium aliaque non patiente mũdo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis quam dereliquit. Nero utinãque inferos potius & quoscũque de suspitionibus suis deos consuluisset quam lupanaribus atq; prostitutis mandasset inquisiones eas. Nulla profecto sacra barbari licet feriq;

riperus nō mitiora quā cogitationes eius fuissen. Sæuius sicno sreplevit ūmbris. Sunt quedā magis hfugia ueluti lētiginē habētibus nō obsequi nuina ut cerni nō possent. Fotre hoc in illo? Niuil membris defuit. Nam dies eligere certos liberū erat. Pecudes uero quibus non nisi ater colos esset facile. Nam hominem immore etiam gratissimum. Magusiad eum Mithridates uenerat armeniacum de se triumphum afferens : & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerat: quoniam expuere in maria: aliisq; mortalium necessitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum inuitauerat. Non tamē cum regnum ei daret hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde autem ita persuasum sit intestabilem irritam inanem esse: habentē tamen quasdam ueritatis umbras: sed in iis ueneficas artes pollere nō magicas. Querat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi cum adolescentibus nobis uisus. Appion gramaticæ artis prodiderit cynocephaliam herbam: que in ægypto uocaretur osirites diuinā & contra omnia ueneficia. Sed si ea erueretur: statim eum qui eruisset mori. Seque euocasse tmqras ad percontandum. Homerus qua patria quibusque parentibus ganitus esset. Non tamen ausus profiteri quid sibi respondisse diceret.

De talpis & reliquæ medicinæ per morbos digeste in animalibus quorū genera placida sunt aut fera. Ca. III.

Peculiare uanitatis sit argumentum: quod animalium cunctorum talpas maxime miratur: tot modis a rerum natura damnatas cæcitatis perpetuæ tenebris etiamnum aliis defossas sepultisque similes. Nullis æque credunt extis Nullum relegionis capacius iudicant animal. Vt si quis cor eius recens palpitansque deuorarit: diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpe uiuæ exempto sanari dentium dolores ad alligato affirmant. Cætero ex eo animali placita eorum suis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur quam muris aranei morsibus aduersari eos: quoniam & terram ut diximus orbitis depressam auersatur Cæterum dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canum qui rabiem præferunt: capitum crematorum cinis sine carnibus instillatus ex oleo cyprio per aurem cuius e parte doleant. Caninus dens sinister maximus circunscarificato eo qui doleat aut draconis os e spina. Item enydridis. Est autem serpens masculus & albus. Huius maxio dente circunscarificant. At in superiore dolore duos superiores adalligant: e diuerso inferiores. Huius adipe punguntur qui crocodilum captant. Dentes scarificāt & ossibus lacetæ e fronte luna plena exemptis: ita ne terram attingant. Collunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentiētes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium e caninis dentibus. Cinis e murino fimo iditus uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor si mordeatur aut alligetur efficax habetur. Suntq; inter eos qui murem bis in mense iubeant mandi: doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo infusiq; auriculæ: cuius e parte doleant præstant leuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolētes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum mori radice ī aceto scyllite decocti ita ut colluantur dentes. Is quoque uermiculus qui in hærba quæ ueneris labrum appellatur inuenitur. cauis dentium inditus mire prodest. Nam erucæ brassicæ eius contactu cadunt. Et e malua cimices infundūtur auribus cum rosaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum cauis dētium inditæ statim libeberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum mura gingiuis prodest. Serpētis cum sale in olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tædæq; resina calefacta & auri alterutri infusa. Adiiciunt aliquithus & rosaceum. Eademq; cauis indita ut sine molestia cadant præstat. Vanū esse arbitror canis ortu angues cauda membranam exuere : quoniam neutrum ī italia uisum est. Multoque minus credibile ut tepidis regionibus ī tā sero exui. Hanc autem

Item Albertus magnus

uel inueteratam cum cæra celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritumque in rosaceo: & in aurem infusum cuius a parte doleat prodesse arbitrentur. Officulis gallinarum in pariete seruatis fistula salua adacto dente uel gingiua scarificata proiectoque officulo statim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato uel passerum cum oleo calefacto & proximæ auriculæ infuso pruritum quidem intolerabilem facit. Et ideo utilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare. Oris saporem emendari affirmant murino cinere cum melle si fricent dentes. Admiscent quidam marathri radices. Penna uulturis si scalpantur dentes acidum halitum faciunt. Hoc idem hystricis penna fecisse ad firmitatem ptinet. Linguæ ulcera & labrorum hirundines in mulso decoctæ sanant. Adpes anseris aut gallinæ rimas. Esopum cum galla araneorum telæ candidæ: & quæ intra bulbos paruæ texunt. Si feruentia os intus exusserit: lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie esopum cum melle corsico quod asperimum habetur extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines sint: fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & sugillata pulmones arietum pecudumque in tenues confecti membranas & calidi impositi: uel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anseris uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt: & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiũt. Tollit ex facie uitia & cochlearum quæ latæ & minutæ passim iueniuntur cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis spissat calfacit smectica ui. Et ideo causticis commiscetur psorisque & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanentur. Buprestis animal est rarum in italia: simillimum scarabeo longipedi. Fallit inter hærbas bouem maxime unde & nomen inuenit: deuocatumque tacto felle ita inflammat: ut rumpat. Hæc cũ hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica ui: ut supra dictum est. Vulturinus sanguis cum chameleonis albæ: quam hærbam esse diximus: radice & cedria tritus cõtentusque brassica lepras sanat. Item pedes locustarum cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & subactus. Vtilissimum & in facie sæpe mel i quo apes sint emortuæ. Præcipue tamẽ faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stygmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem iuenio finiri: si quis nare murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorum priusquam hærbam gustauerit in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita: ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. Hirundinum cinere cum melle. Sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita. Fimum columbinum cuꝫ passo gargarizatum etiam cum fico arida ac nitro impositum extra asperitatem faucium & distilationes leniunt. Cochleæ coqui debent in lacte: demptoque tantum terreno conteri: & in passo dari potui. Sunt qui astypaleicas efficacissimas putent: & in iis smegma earum. Lenit & gryllus infricatus. Aut siquis manibus quibus eum contriuerit: tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterino & melle citissime succurrit. Cerebro noctuæ cinere hirundinis ex aqua calida poto. Huius medicinæ auctor est. Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur: pulli siluestrium. Figura nidorum eos deprehẽdit. Multo tamen efficassime ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censcent: ut toto anno non metuatur id malum. Strangulatos cum sãguine comburunt in uase: & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustellæ cineres pari modo ammiscent. Sic & ad strumæ remedia. Dant & comitialibus quotidie potu. In sale quoque seruatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficacissimum

putant. Alii xxi. tritas in aquæ mulsæ hemina dari per harundinem: quoniam denti bus tactis nihil prosunt. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum si bibatur is liquor: remedio esse. Etc orrigiam caninam ter collo circundatam. Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opysthotono ex milui nido surculus uitis adalligatus auxiliari dicitur. Strumis exulceratis mustellæ sanguis. Ipsa decocta in uino: non tamen sectis admouetur. Aiunt & in cibo sumptum idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ miscetur axungia. Lacertus uiridis ad alligatur. Post dies triginta oportet alium adalligari. Quidam cor eius in argenteo uasculo seruant. Ad fœminarum strumas ueteres cochleæ cum testa sua tusæ illinun tur: maxime quæ frutetis adhærent. Item cinis aspidum cum seuo taurino imponi tur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguium cicis ex oleo illitus: uel cum cæ ra. Edisse quoque eos medos abscisis utrinque extremis auribus aduersus strumas pro dest. Vel cinerem bibisse in nouo fictili ita crematorum. Efficacius multo inter du as orbitas occisorum. Et grillum illinire cum sua terra defossum suadent. Item fimũ columbarum per sese: uel cum farina hordeacea: uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinire. Alii iecur eiusdem cõtritum inter manus illinunt: & triduo non ablu unt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alii præcidunt caput: & cum terra a talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stagnea: & utũ tur ad omnia quæ intumescunt: & quæ apostemata uocant: quæque in ceruice sunt. Vescique suilla tunc uetant. Tauri uocantur scarabei terrestres hircino similes: nc nẽ cornicula dedere. Alii pediculos terræ uocant. Ab iis quoque terram egestam illinunt strumis & similibus uitiis & podagris. Triduo non abluunt: Prodestque hæc medi cina in annum. Omniaque is ascribunt quæ nos in gryllis rettullimus. Quidam & a formicis terra egesta sic utuntur. Alii uermes terrenos totidem quot sunt strũæ adalligant: pariterque cum iis arescunt. Alii uiperam circa canis ortum circuncidũt ut diximus Dein mediã cõburũt deĩde cinerẽ eũ dant bibendũ ter septẽis diebus quan tũ præhẽdit ternis digytis. Si strumis medet̃n. Aliqui uero circunligant eas lino: quo præligata infra caput uipera pepẽderat: donec exanimaretur. Et mellipedis utunt ad dita resinæ terebinthinæ parte quarta. Quo medicamento omnia apostemata curari iubent. Humeri doloribus mustellæ cinis cum cæra medetur. Ne sint malæ hirsutæ formicarum oua pueris infricata præstant. Item mangonibus ut lanugo tardior sit pubescentium sanguiue e testiculis agnornm qui castrantur. Qui euulsis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quorum & dolore cuiuscunque partis si catulus lactens admoueatur: apprimaturque iis parti bus: transire in eum morbus diciturque. Idque exenterato perfusoque uino depræhen di uitiato uiscere illo quod doluerit hominis: & obrui: aliis religio est. Eæ quoque quas melolonthas uocamus: stomachi dolorem sedant applicatæ sæpius. Transireque mor bos ægritudine eorum intelligitur: plerumque & morte. Pulmonum uitiis menden tur & mures: maxime Africani detracta cute in oleo & sale decocti: atque in cibo sum pti. Eadem res & purulentis uel cruentis excreationibus medetur. Precipue uero co chlearum cibus stomacho. In aqua eas subferuefieri in tacto corpore: earum oportet: mox in pruna torreri nihil addito: atque ita e uino garoque sumi: præcipue Africanas Nuper hoc compertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant: ut numero impari sumant: Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Prosunt & sanguinem excre antibus dempta testa tritæ aquæ potu. Laudatissimæ autem sunt Africanæ. Ex iis olitanæ astypaleicæ. Siculæ modice: quoniam magnitudo duras facit: & succo. Baleari cæ quas cauaticas uocant: quoniam iu speluncis nascuntur. Laudatæ & ex insulis caprearum. Nullæ earum autem cibis gratæ: neq; ueteres recenies. Fluuiatiles & albæ

uirus habent: necnon siluestres: stomacho utiles: alluum soluunt. Item omnes minutæ Contra marinæ stomacho utiliores. Efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur: quæcunque uitæ cum aceto deuoratæ. Præterea sunt quæ aceratæ uocantur late multifariam nascentes: de quarum usu suis dicemus locis. Gallinaceorum uentris membrana inueterata & inspersa potioni distillationes pectoris & humidam tussim: uel recens tosta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeantur: tussim sedant. Distilationes sedat & canina cutis cuilibet digyto circundata. Iure perdicum stomachus recreatur. Iocinerum doloribus medet̃ mustella siluestris in cibo sumpta uel iocinere eius. Item uipera porcelli modo inassata. Suspiriosis multipedæ ita ut ter septenæ inattico melle diluantur: & per harundinem bibantur. Omne enim uas earum nigrescit contractu. Quidam torrentis sextarium in patina donec cãdidæ fiant excoquunt. Tunc mel inmiscẽt. Alii esse tepidam necant: & ex aqua calida dari iubent. Cochleæ in cibos iis quos linquit animus: aut quorum alienatur mens: aut quibus uertigines fiunt: ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas prima die dedere: sequenti binas: tertio ternas: quarto duos q̃nto unã. Sic & suspiria emẽdant & uomicas. Esse animal locustæ simile sine pennis: q̃d tryxalis græce uocatur: latinũ nomẽ nõ habet. Aliqui arbitrantur auctores nec pauciores hoc esse quod gryllus uocetur. Ex iis uiginti torreri iubent: ac bibi e mulsa contra ortopnoeas: sanguinemque expuentibus. Est qui cochleis illotis quibusdam protropum infundat: uel marinam aquam ita decoquat: & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo. Sic & tussi medentur ac uomicas priuatim sanant melle in quo apes sint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis combustus adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneorum liliorumque iisdem portionibus potus mane atque uesperi e uino si febris absit. Sin minus: ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pecudis lyen recens magicis præceptis super dolentem lyenem extenditur: dicente eo qui medeatur: lyeni se remedium facere. Post hæc iubent eum ĩ pariete dormitorii eius tectoue includi & obsignari anuo ter: nouiesque carmen dici. Caninus si uiuenti exprimat̃ & in cibo sumatur: liberat eo uitio. Quidam recenti superilligant. Alii duorum deorum catuli ex aceto scyllitico dant ignoranti fel: uel herinacei lyenem. Item cochlearum cinerem cum semine lini & urticæ addito melle donec persanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua inolla ante cubiculum dormitorii eius cui medetur suspensa: ut egrediens reuertensque atringat manu. Cinis e capite bubonis cum unguento. Mel in quo apes sunt e mortuæ. Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor. In lateris doloribus laudatur & cochlearum cinis in ptisana decoctarum: quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio trãsmarinus capite ablato & intestinus decoctus in uino cum papaueris nigri denarii pondere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uiridis decisis pedibus & capite in cibo sumunt̃. Cochleæ tres contritæ cum testis suis atque in uino decoctæ cum piperis granis. xv. Aquilæ pedes euellũt ĩ aduersũ a suffragine: ita ut dexter dextre partis doloribus adalliget̃: sinister leuæ. Multipeda quoquoe quam oniscon appellauimus medetur denarii pondere ex uini cyathis duobus pota. Vermen terrenam catillo ligneo ante fisso & ferreo uincto impositum aqua excepta perfundere & defodere unde effoderis magi iubẽt: mox aquã bibere catilo: mire id prodesse ischiadici: affirmantes. Dysentericos recreant fœmina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus. Seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur. Et tussi ueteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusq; ac cute decoctusq; & ĩ cibo sũptus. Cochleæ due cum ouo utraq; cũ putamine cõtrita: atq; in uase nouo addito sale & passi cyathis

duobus: aut palmarũ ſucco & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & cõbuſtæ ut cinis earũ bibat̃ in uino addito reſinæ momẽto. Cochleæ nudæ de quibus diximus in Africa maxime inueniunt̃: utiliſſimæ dyſentericis. Quĩe cõbuſtæ cum denarii pondere dimidii acaciæ. Exque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite: aut quolibet auſtero cum pari modo calidæ. Quidam omnibus Africani ita utuntur. Alii totidẽ a Africanas: uel latas infundunt potius. Et ſi maior fluctio ſi addũt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericæ & tenaſmis in ſtagneo uaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio cum ſtagno illinitur. Ius e gallinaceo iiſdem medetur. Sed ueteris gallinacei uehæmentius. Salſum ius aluum cit. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumq; Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cũ myrthi baccis dyſentericis. Item merulæ. Item medetur mel in quo ſint immortuæ apes decoctum. Grauiſſimum uitium apuleios appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcrepti ueſpertilionis ſanguine. Etiam illito uentre ſubuenire. Reſiſtit & cochlea ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata Item cinis earum quæ uiuæ crematæ ſint potus ex uino auſtero: gallinaceorũ iecur aſſũ cũ uẽtriculi mẽbrana quæ abiici ſolet inueterata ãmixto papaueris ſucco. Alii recẽtẽ torrẽt ex uio bibẽdã. Ius pdicũ & p ſe uẽtriculus cõtritus ex uio nigro. Itẽ palũbus ferus & e poſca decoctis. Lyen pecudis toſtus & in fimo tritus. Fimũ colũbinũ cum melle illitũ. Oſſifragi uẽter arefactus & potus iis q cibos ñ cõficiũt utiliſſimus: uel ſi manu tantum teneant capientes cibum: Quidamque adalligant ex hac cauſa ſed continuare non debent. Maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguinem. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormia ſanat lyen ouiũ toſtus: atque e uino potus. Palumbus ferus ex poſca decoctus. At hippotidis ex uino. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur intorminibus. Mirum eſt ante appoſita uentri tranſire morbum: anatemque emori. Tormina & melle curantur in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficaciſſime ſanatur ab aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in uaſe nouo cum plumis exuri iubent: conterique in cinerem bibique ex aqua coctum cochlearibus ternis per quatriudum. Quidam cor eius adalligari fœmini. Alii recenſque: tepneſque adhuc deuorari. Conſularis aſpnatum domus eſt: in qua alter e fratribus collo liberatus eſt aue hac in cibo ſumpta: & corde eius in armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodam facto crudis laterculis ad formam camini: atque ut ſacrum peractum erat obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sicut oculi interaneorum morbi de quibus mirum proditur. Si catuli prius quam uideant applicentur triduo ſtocacho maxime ac pectori: & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant: trãſire uim morbi. Poſtremo exanimari: diſſectiſque palam fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine contacto uentre in totum annum caueri dolorem tradunt. Aut in dolore ſiquis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat. Murino fimo cõtra calculos illinire uẽtrẽ ꝓdeſt. Herinacei carnẽ iucundã eſſe aiũt: ſi capitæ percuſſo uno ictu interficiatur prius quam in ſe urinam reddat. Eos qui carnem ederint: ſtranguriæ morbum cõtrahere minime poſſe. Hæc uero ad hũc modũ occiſa ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodẽ. Quod ſi urinam in ſe reddiderint: eos q carnẽ ederit: ſtrãguriæ morbũ cõtrahere tradit̃. Iubent & uermes terreos bibi ex uio aut paſſo ad cõminuẽdos calculos: uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptis teſtis tritiſque tres in uini cyathis bini: ſequenti die duas. Tertio die unam: ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inanium cinere ad calculos pellẽdos. Itẽ hydri iecur bibi: uel cinerẽ ſcorpionũ aut päe ſumi. Vel ſiquis cum locuſta edit. Lapil

los qui in gallinaceorum uesica:aut in palumbium uentriculo inueniantur conteri & potioni inspergi: Item membranam e uetriculo gallinacei aridam: uel si recens sit to stam. Fimum quoque palumbium in faba sumi contra calculos & alias difficultates uesicæ. Similiter plumarum cinere palumbinum ferorum ex aceto mulso. Et itestino rum ex iis cinerē cochlearibus tribus e nido hirundinū. Gryllum dilutū aqua calida. Ossifragi uentrem arefactum: Turturis fimum in mulso decoctum: uel ipsius decoctæ ius. Tudors quoque edisse cum baccis myrti prodest urinæ. Cicadas tostas in patellis. Millepedam oniscon bibisse. Et in uesicæ doloribus decoctum agninorum pedū. Aluū cit & gallinaceorum decoctum ius: & acria mollit. Cit & hiruudinum fumum adiecto melle subditum. Sedis uitiis efficacissima sunt œsipum. Quidam adiiciunt pompholium & rosaceum. Canini capitis cinis senecta serpentis ex aceto si rhagades sint. Cinis fimi canini candidi cum rosaceo. Aiuntque inuentum Aesculapii esse. Et eodem uerrucas efficacissime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia alui Succus cochlearum punctis euocatus irrita depellit. Attritis medetur cinis muris siluatici cum melle uel herinacei uel uespertilionis: Et anserinus cum cerebro & alumine & œsipo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibusque infricatus. Ne acria perurant adeps anserinus cum cæra punica cærusa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas sanare dicuntur. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum uino amineo & pipere potu prodesse dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & stellionem adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis conuulsis fel ouium cum lacte mulierum. Verendorum formicationibus uerrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies. Cæteris uitiis uellerū eius uel sordidorum cinis ex aqua. Seuum ex omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex sale. Lana succida ex aqua frigida. Carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini contusi farina in spersa. Testibus uero farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis. Si decidat testium alter: spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ cōtritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes sunt emortuæ cum resina. Cochleæ nudæ quas i a frica gigni diximus tritæ cum thuris polline & ouorum albo. xxxq;. die resoluunt. Aliqui pro thure bulbum ammiscent. Hydrocelicis stelliones mire prodesse traduntur capite pedibus interaneisque demptis: reliquum corpus inassatum. In cibo id sæpius datur. Sicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem cum alumine scisso fabæ magnitudine. Cochleas africanas cum sua carne & testa crematas poto cinere. Anserum trium linguas inassatatas in cibo. Huius rei auctor est Anaxilaus. Panos aperit seuum pecudum cum sale tosto. Murinum fimumammixto thuris polline: sandaraca imposita discutit. Lacertæ cinis: & ipsa diuisa imposita. Item mulltipeda contrita ammixta resina terebinthina ex parte tertia. Quidam & sinopidem ammiscent. Cochleæ contusæ & per se cinis i anium cochlearum cæræ mixtus discussoriam uim habet. Fimum columbarum per sese: uel cum farina hordeacea: aut auenacea illitum. Cātharides mixta calce panos scalpelli uice auferunt. Iuguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne nascant̄: lacertæ sanguine pueris crura ieiunis a ieiūo illinunt̄. Podagras lenit œsipum cum lacte mulieris & cærussa. Fimū pecudum quod liquidum reddūt Pulmones pecudum. Fel arietis cum seuo muris dissecti impositi. Sanguis mustellæ cū plantagine illitus & uiuæ cōbostæ cinis ex aceto & rosaceo si pēna illinat̄. Vel si cæra & rosaceū ammisceat̄ fel caninū ita ne māu attingat̄: sed pēna illinat̄. Fimū gallinaꝶ uermiū terrenorū cinis cū melle: ita ut tertio die soluant̄. Alii ex aqua illinire malunt Alii ipso aceto mensura cū mellis cyathis tribus pedibus ante rosaceo punctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicunt̄ pedū & articuloꝶ dolores. Bibunt̄ aiuūt binæ in uino

tritæ. Eædem illinuntur cum helscines hærbæ succo. Quidam ex aceto intriuisse contenti sunt sale. Quidam sale cum uipera crematis i olla noua & sæpius sumptis aiūt podagri liberari. Vtile esse & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmāt: si inueterato: tritoq; quantum tres digyti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguinem cum urtica uel pennis eorum cum primum nascētur tritis cum urtica. Quin & limus eorum articularibus doloribus illinitur. Item cinis mustellæ aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Incussos articulos aranei telæ commodissime curant. Sunt qui cinere earum uti malint sicut fimi columbini cinere cum polenta & uino albo. Articulis luxatis præsentaneum est & seum pecudis cum cinere & capillo mulierum. Perniopnibusquoque imponitur seum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis aut fimum murinuū. Quod si putrida sintulcera cæra ad cicatricem perducunt: uel grillorum crematorum fauilla ex oleo. Item muris siluatici cum melle. Vermium quoque terrenorumcum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sana cinis earum quæ uiuæ combustæ sint. Fimique gallinacei cinis exulcerationes columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiam calciamentorum ueteris soleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis sanant. Dentis caballini cōtusi farina priuatim subleuat. Lacertæ uiridis sanguis subtritus & hominum & iumentorum pedes sublitus sanat. Clauos pedum urina muli mulæ ue cum luto suo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis: uel sanguisfloccoimpositus. Vermes terrēi ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritū ex oleo. Fimum columbinum decoctum ex aceto. Verucas uero omnium generum urina canis recens cū suo luto illita. Fimi canini cinis cū cæra. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipse mus dilusus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel sanguis uel cinis totius. Membrana senectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo ac nitro. Cantarides cum uua taminia intritæ exedunt. Sed ita erosas aliisque ad præsentanda ulcera monstrauimus curari oportet. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificatæ ue contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus genitalique eius sub liminæ ianuæ defosso. Minus mirentur hæc qui sciunt fœdissimum animal quantum magnificent ricinum: quoniam uni nullus sit exitus sanguine nec finis alia quam morte: diutius in famæ uiuenti. Septenis ita diebus durasse tradunt. At in facietate paucioribus dehiscere. Sunt qui hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Funditur eum in augurio uitalium habent. Nam si æger ei respōdeat qui intullerit a pedibus stāti: interrogantique de morbo spem uitæ certam esse. Moriturū nihil respoodere. Adiiciunt ut euellatur ex aure leua canis cui non sit alius quam niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui & sue id animal euellerit scriptum reliquit. Rursus magi tradunt lymphatos sanguinis talpæ aspersura resipicere. Eos uero qui a nocturnis diis: faunisque agittentur: draconis lingua & oculis & felle: intestinisque in uino & oleo decoctis: ac sub diuo noctu refrigeratis perūctos matutinis: uespertinisque liberari perfricationibus. Remedio esse tradit. Nicander amphisibenam serpentem mortuam adalligatam uel pellem tantum eius Quinimo arbori quæ cædatur adalligata nō algere cædentes: faciliusque succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum: quo quis loco primum audiat alitem illam si dexter pes circunscribatur. Ac uestigium id defodiatur: non gigni pulices ubicunque spargatur. Paralysin cauentibus pinguia glyrium decoctorum & soricum utilissima tradunt esse. Millepedas ut in anginis diximus potas. Phtysim sentiebtibus lacertam uiridem decoctam in uini sextariis tribus ad cyathum unum singulis cochlearibus sumptis per dies donec conualescant Cochlearum cinerem potum in uino. Cmmoitialibus morbis oesipum cum

myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutũ magnitudine nucis auellanæ a bal neo potum. Testiculos arietinos inueteratos tritosque dimidio denarii pondere ĩ aqua uel lactis asini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & postea. Magnifice laudatur & sanguis pecudum potus. Item fel cũ melle præcipue agninum. Catulus lactens sumptus abscisso capite pedibusque ex uino & myrrha. Lyen mulæ potus ĩ oxy melite cyathis tribus. Stellionis transmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis quam eodem modo ut anguis exuit pota. Quidam & ipsum harundine exteratum ĩ ueteratumque bibendum dedere. Alii in cibo in ligneis uerubus inassatum. Operepre cium est quomodo præcipiatur scire cum exuitur membrana hyberna alias deuoran ti eam: quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde stellio num nomen aiunt in maledictum translatum. Obseruant cubile eius æstatibus. Est autem in locis hostiorum fenestrarumque aut cameris sepulchris ue. Ibi uere in cipiẽ te fissis harundinibus textas opponunt casas: quarum angustiis etiam gaudet: eo facili us exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto nõ potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustellæ inueteratum potum que: & iecur eius. Testiculi: uuluæque aut uentriculus inueteratus cum coriandro: ut diximus: item cinis. Siluestris uero tota in cibo sumpta. Eadem omnia prædicantur ex uipera. Lacerta uiridis cum condimentis quæ fastidium abstergant: adlatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito semine lini & urticæ cum melle inunctos sanat. Ma gis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vel lapilli e uentre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excluso pullo lapillũ dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo: quem primum peperit: cum quis pri mum tentatus sit: liberatur eo malo. Postea medetur hirundinum sanguis cum thure uel cor recens deuoratum. Quin & e nido eorum lapillus impositus recreare dicitur confestim: & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum: & sene ctus serpentium. Iecur uulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatum. Sed & ipsum uulturem in cibo dari iubent: & qui dem satiatum humano cadauere. Quidam pectus ei bibendum censent: & in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinque dierum abstinentia uini ob id iueteratos. Fuere & qui. xx. unam muscas ruffas: & quidem emortuas in po tu darent: infirmioribus pauciores. Morbo resistunt regio sordes aurium: aut mamma rum pecudis denari pondere cum mirrhæ momento & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cum myrrha. Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis: dein collutis uino quod bi batur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum aut inter aneorum palumbi sed in mulso ad cochlearia trita. Passerum cinis sarmentis cremato rum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocatur a colore: quæ si spectet sanari id malum tradunt & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. Phreneti cis prodest uidetur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam non modo muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerem mustellæ: uerum etiam inueteratas herinacei carnes quis possit fureti etiam si certa sit medicina? Bubonis quidem oculoꝝ cinerem inter ea quibus prodigiose uitam ludificantur: acceperim. Præcipueque febri um medicina placitis eorum renuntiat. Namque & in. xii. signa digessere eam sole trãs meante: iterumque luna: quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Si quidem crematis tritisque cum oleo perungi iubent ægros: cum geminos transit sol cristis: & auribus & unguibus gallinaceorum. Si luna rasis barbis eorum. Si uir ginem alteruter hordei granis. Si sagittarium uerspertilionis alis. Si leonem luna tama ricis fronde: & adiiciunt satiue. Si aquarium e buxi carbonibus tritis. Ex istis confessa aut certe uerisimilia ponemus: sicut eletargum olfatoriis excitari. Inter ea fortassis mu

stellæ testiculis inueteratis: aut iocinere usto. Is quoque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicinæ clinice prope modum nihil pollet. Qui ob rem plura eorum remedia ponemus. Primumque eum quem adalligari iubent puluerem: in quo se accipiter uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentem longissimum. Pseudospecen uocant uespam: que singularis uolitat. Hanc sinistra manu appræhensam subnectunt. Alii uero quam quis eo anno uiderit primã Viperæ caput abscisum in linteolo. uel cor uiuentis exemptum. Muris rostellum auriculasque summas roseo panno: ipsumque dimittunt. Lacertæ uiridis dextrum oculũ effossum mox cum capite suo deciso in pellicula caprina. Scarabeus qui pilulas uoluit Propter hunc ægypti magna pars scarabeos inter numina colit curiosa. Appionis interpræratione qua colligit solis operum similitudinem huic animali esse ad excusãdos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magi cui sunt cornicula reflexa sinistra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo albis guttis desfectum utrique lacerto adalligant. Cætera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptum uiuentibus Scorpionis caudæ quattuor articulos cum aculeo panno nigro ita ut nec scorpionẽ dimissum nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo. Post tertium circulum in condat. Erucam iu linteolo ter lino circundant totidem modis ad singulos dicentes quare faciant: qui medebuntur. Limacem in pelliculam uel quattuor limacum capita præcisa harundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt: antequam pennas germinent. Alios e spinosis frutetis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleasque quæ nudæ inueniuntur. Stellionem inclusum capsulis subiiciunt capiti: & sub decessu febris emittũt Deuorat autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum: inueteratumque conteri: & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alii fimum drachma una in lactis caprini: uel ouili: uel passo cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui totas censeant deuorandas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarii cum pipere pari modo parthorũ gentes ĩ remedium quartanæ bibunt. Crysippus philosophus tradidit. phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quod esset animal: nec ille descripsit: nec nos inuenimus qui nouisset. Demonstrandum tamen fuit a tam graui auctore dictum: si cuiusquam cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse: & nidũ illinire in longissimis morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiẽdi: quoniam miseria spei deiecta: an hæ aranei quem lycum uocant tela: ipso specu toto resina cæraq; imposita utrisq; temporibus & fronti prodest. Aut ipse calamo adalligatus qualiter & aliis febribus prodesse traditur. Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uase quod capiat. Quo genere & reciduas frequẽter abigi affirmant. Hydropicis oesipium ex uino addita mirrha modice potu datur nucis auellanæ magnitudĩe. Aliqui addũt: & anserinum adipem & oleum myrtheum. Sordes ab uberibus ouum eundem effectũ habent. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quoque canum illitus uentri aquam trahere promittit. Igni sacro medet oesipũ cũ põpholonio & rosaceo. Ricini sanguis. Vermes ex aceto terreni illiti. Gryllus contrit in manibus. Quo genere præstat: ut qui id fecerit antequam incipiat uitium: toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cũ terra cauernæ suæ tolli. Adeps anseris. Vipere caput aridum asseruatum: & combustum: dein ex aceto impositum. Senectus serpentium ex aqua illita a balneo cum bitumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per se illito. Vel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus quæ in melle sunt immortuæ impositis. Polentaque imposita insupersa. Si in uerendis sit. Cæterisque ibi ulceribus occurit: & melle eosipum cum plumi squamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera: & quecumque emolliri opus sit effi-

cacissime anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps. Furunculus mederi dicitur araneus si prius quam nominetur sit impositus & tertia die solutus. Mus araneus pendens necatus sicut terram nec postea attingat: ter circundatus furunculo totiens expuentibus medente & cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod est ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ decoctus. Muscæ impari numero infricatæ digyto medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere punicis & salis pari pondere. Ambustis capitum canis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cum cæra conmixtum. Murium cinis & cochlearum. Eoque sic ut ne cicatrix quidem appareat Item adeps uiperimus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus cyprino. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum melle illitus etiam dolores tollit. Item amphisbena mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre arefactus contritusque cum adipe suillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulso potus cum lilii radice: si magis credimus. In contractione neruorum caro palũbina in cibis prodesse: & inueterata. Herinacei spasticis. Item mustellæ cinis. Serpẽtium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet. Opisthotonicis milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulsæ cyathis tribus potum. Rediuiuas & quæ in digytis nascunt̃ pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta in oleo super illito butyro ouillo cũ melle. Itẽ folliculus cuiuslibet aialis fellis. Vnguiuȝ scabriciam cãtharides cum pice tertio die solutæ: aut locustæ frictæ cum seuo hircino. Pecudum seuuȝ Aliqui miscent uiscum & proculacam: uel æris florem. Ita ut tertio die soluant. Sanguinem sistit e naribus seuum ex omento pecudum illitum. Item coagulum ex aqua maxime agninum subditum uel infusum etiam si alia nõ prosint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus. Cinis cochlearum terrenarum. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluẽtẽ sanguinẽ sistũt cochleæ cõtritæ fronti illitæ. Aranei telæ superpositæ. Gallinacei cerebellum: uel sanguis profluuia a cerebro. Item columbinus sãguis ob id seruatus concretusque. Si uero ex uulnere inmodice fluat fimi caballini cũ putamiubus ouorum cremati cinis impositis mire sistit. Et uulneribus medentur œsipum cum hordei cinere & erugine æquis partibus. Ad carcinomata ac serpentia quoque ualet. Erodit & ulcerum margines. Carnesque quæ excrescunt ad æqualitatem redigit. Explet quoque: & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro: aut cinere ex ossibus fœminum agninorum: maxime in iis ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excrescentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissime reducunt. Fimo quoqȝ ipso ouium subtesta calefacto & subacto tumor uulnerum sedatur. Fistulæ purgant̃ sananturque. Item epinyctides. Summa uero uis in canini captis cinere. Excrescentia omnia spodii uice erodit ac persanat. Item murino fimo eroduntur. Itemque mustellæ fimi cinere. Duricias etiam in alto ulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita: admixta resina terebinthina & simopide. Eademque utilissima sunt in iis ulceribus quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipsorum genera mirandos usus habet. Cosses qui in ligno nascuntur sanant ulcera omnia. Nomas uero combusti cum pari pondere anisi & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni: adeo ut neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem. Democritus persuaserit. Itaque in melle seruandos censet. Cinis eorum margines ulcerum duriores absumit cum pice liquida uel symbolo & melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utũtur: nec soluunt nisi biduo intermisso. Eadem ratio & terrenarum cochlearum est; quæ tusæ & impositæ recentia uulnera conglutinant: & nomas sistũt quæ non adhærent. Herpes quoque animal a græcis uocatur: quo præcipue sanantur

quæcunque serpunt. Cochleæ quoque prosunt cum testis suis tusæ cum mirrxa qui dem & thure etiam præcisos neruos sanare dicuntur. Draconum quoque adeps siccatus in sole magnopere prodest. Item gallinacei cerebrum recentibus plagis sale uiperio in cibo sumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri: & sanari celerius. Antonius Músa medicus cum incidisset insanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraque celeritate persanabat. Trayxalidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle. Item fimus columbinus cum arsenico & melle ea quæ erodenda sunt. Bubonis crebro cum adipe anserino mire uulnera dicuntur glutinari: quæ uocantur cacoethe. Cinis etiam fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoque auis cocta in oleo cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel: ad ulcera sananda ualet. Vlcerum labra duriora apes in melle emortuæ emolliunt. Et elephantisin sanguis: & cinis mustellæ. Verberum uulnera: atq; uibices pellibus ouium recentibus impositis oblitterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medet̃. Efficacius cum cæra. Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis: cornuq; ceruino & cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis: quæ deinde subfundantur fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis siluestris muris cum melle: aut cum uermium terrenorum cinere. Qui etiam ossa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete seuum ex nitro Lacertæ uiridis cinis. Vernatio anguium ex uino decocta. Fimum colũbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rute folioꝝ duabus partibus in sole donec formicet cutis. Tollerãdæ sunt. Postea fouere: oleoq; perungere necessarium: iterumq; illinire: idq; diebus pluribus facere cauẽtes exulcerationem multam. Ad easdem uitiligines & muscas illini iubent cum radice lappatoria. Gallinarum fimum candidum seruatum in oleo uetere cornea pyxide. Verspertiliorũ sanguinem. Fel herinacei ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebro cum afronitro. Sed ante omnia sanguis caninus. Sedant pruritum cochleæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harũdines & tella quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus dissectus impositus. Præcipue uero lacerta dissecta: & uel caput eius tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectantur contusæ inpositæq; testis: & eæ quæ mandunt exemptæ testis. Sed cum leporis coagulo efficacissimæ. Ossa anguium eũdem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedes intra tertium diem approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda: &
conceptus maturandos
Capitulum. IIII.

Audantur & cãtharides tritæ cum farina hordeacea. Mulieribus malis mem-
1 branæ a partu ouium proficiunt: sicut in capris rettulimus. Fimum quoque pecudum eosdem usus habet. Locustarum suffitu stranguriæ maxime mulierum iuuatur. Gallinaceorum testes subinde si a conceptu edat mulier: mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos histicum cinis potus contines. Maturat caninum lac epotum. Euocat membrana e canum secundis: si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis. Fimum murinum aqua pluuia dilutum mammas mulierum a partum: tumescentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. Facilius emittuntur quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuere. Aut ex urticulo mustellino per genitale effectus aquas. Vermes terreni illiti in ceruices: & scapulas. Ne nerui doleant: præstant. Grauidis secundas pellunt in passo poti Item per sese impositi: mammarum suppuratione concoquunt: & apperiunt: extrahuntque: & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulso. Inueniuntur: & in gramine uermiculi qui adalligati collo continent partum. Detrahunt autem sub partu: alias eniti non

patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Coceptus quoq; omnia dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ: accelerant partum. Item coceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantho illitæ profluuia sistunt. Prosũt & purgationibus sumptæ in cibo: & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii pondus addatur & cypri. Inflationes quoq; uuluarum discutiunt exemptæ testis: tritæq; cum rosaceo. Ad hoc astypaleicæ maxime eliguntur Alio modo africanæ binæ cum fœnogreco quod tribus digytis capiatur: additis mellis cochlearibus quattuor. Illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ passim oberantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tusæq; in farina miscentur lomento æquis portionibus. Candoremq; & liuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollũt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier pregnas si transcederit: abortum faciet. Item amphisbenam mortuam duntaxat. Nam uiuam habentes in pyxide impune transeunt: etiam si mortua sit. Atq; adseruata partus faciles prestat uel mortua. Mirum si non adseruatam transcenderit grauida: innoxiam fieri: si ptinus transcendat adseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Anguium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendum cum thure. Aliter sumpta abortum facit. Baculus quo angui rana excussa sit: parturientes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item araneus qui filium ducit ex alto: capi debet manu caua tritusq; admoueri. Quod si redeuntem prehenderit: inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortum insidias. Penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum constat: quoniã transgressus abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potum uidetur fœcũdas facere. Vuluarum duricias & collectiones adeps anserinus aut cygni emollit. Mammas apartu custodit adeps anseris cum rosaceo & araneo. Phryges & lycaoes mammis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem esse & iis quæ uulua strangulent̃: & blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus & cæræ stantes mammas seruat. Putant & ter circundatam ouo perdicis non inclinari. Et si sorbeãtur eadem: fœcunditatem facere: lactis quoq; copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluarum sedare si cum cimice trito illinantur. Vespertiliorum sanguis psilothri uim habet: sed malis puerorum illitus non satis proficit nisi erucæ uel cicutæ semen postea inducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili: aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex: rubens utique & candidum. Aliqui sanguinẽ & iecur eius ammiscent. Quidam in tribus heminis olei discoquunt uiperam exemptis ossibus & psilothri uice utuntur: euulsis prius pilis: quos renasci nollunt. Fel herinacei psilothrũ est utiq; mixto cerebro uespertilionis & lacte caprino. Item p se cinis cum lacte. Canis primi partus euulsis pilis quos renasci uolunt: uel nondum natis perunctis partibus: alii non surgunt. Idem euenire traditur sanguine ricini euulsi cani. Item hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinæ. Ca. V.

Vis formicarum supercillia denigrari cum muscis tritis tradũt. Si uero oculi nigri nascentium placeant: soricem prægnanti edendum. Capilli ne canescãt uermium terrenorum cinere præstari admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur præsidium est anguinum coagulum ex aqua potum. Aut si uitiũ coagulato lacte acciderint: discutitur coagulo ex aceto dato. Ad detitionem cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inuentis adustio infantium quæ uocat̃ siriasis adalligatis emendatur. Ramices infantium lacertæ uirides admotæ dormientibus morsu emendatur. Postea harundini adalligatæ suspenduntur in fimo. Tradũtq;

pariter cum ea expirante sanari infantem. Cochlearum saliua illita infantium oculis palpebras corrigit: gignitque. Ramicosis cochlearum cinis cum thure ex oui albi succo illitus per dies triginta medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearũ harenaceæ duriciæ. Eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Cochlearum inanũ cinis admixtus ceræ procidentium interraneorum partes extremas prohibet. Oportet autẽ cineri misceri saniem punctis emissam e cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem ualent & grandissimi dentes serpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tussi medetur. Vix est serio completi quædam non omittẽda tamen: qua sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marẽ hanc præhendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cauernam habeat. Id agendum ut per aurꝫ aut argentum: aut ostrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur: & ĩ fimo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum contra grandia denticulata adalligata in iis amuleti naturam optinent. Bouis capiti lapillum tradunt inesse quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis præciso capitem exẽptũ adalligatumque mire prodesse dentioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue officulum quod inuenitur in dorso. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis hærbis asperi: lanuginosi. Hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus: si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œsipũ cum myrrhe momento in uini cyathis duobus dilutum uel cũ adipe anserino & uino myrtite. Auis cuculus leporina pelle adalligatus. Ardeolæ rostrum in pellle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. Et diuerso somnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uituli lacerta necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ: & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextere partes uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinqꝫ columbarum admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeantur. Passeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibi cum cineres cũ adipe anseri & irino perunctis si conceptus sit: partus continere. Contra inhibere uenerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisque pelle arietina tradũt Item cuiuscunqꝫ galli gallinacei si cum sanguine gallinacei lecto subiiciantur. Cogũt concipere inuitas feræ ex cauda mulæ si inunctis inter se colligentur in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit: dicitur adu enerem pigrior fieri. Mirum & de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum in sinistra manu uenerem stimulare. Si transferat̃ ĩ dextram: inhibere. Item uespertilionis sanguinem collectum flocco suppositumque capiti mulierum libidinem mouere: aut anseris linguam in cibo uel potione sumptam. Tyria uero mactato corpore pota. Et membrana senectutis angium triduo inhibet. Ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos si cerebrũ mustellæ coagulo addat: negãt corrumpi uetustate: aut a muribus attingi. Eiusdẽque mustellæ cinis si detur in offa in gallinaceis pullis & columbinis tutos esse a mustellis. Iumẽtorꝫ urinæ tormina uespertilione adalligato finiuntur. Vermicatio ter circunlato uerendis palumbo mirum dictu palumbus emissus morit̃: iumentumque liberatur confestim. Ebriosis oua noctuæ per triduum data in uino: tedium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus & in uino quod bibatur inspersus: securos præstabit a temulentia: Inueit hoc Horus assyriorꝫ Rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertientium. Gromphrenam auem in Sardinia narrant graui similem ignotã iam etiam sadis ut existimo. In eadem prouintia est ophion ceruis tantum pilo similis: nec alibi nascens. Idẽ auctores nomiauere sirulugum. Quod nec quale esset animal: nec ubi nasceretur

tradiderunt. Fuisse quidem non dubito: cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit animalia bituros uocari: qui uites in campania rodant.

De miraculis quarundam bestiarum.

Capitulum sextum.

Eliqua mirabilia ex iis quoque dicemus. Non latrari a cane membranam ex secundis canis habentem: aut leporis fimũ uel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius quam uno die uiuere. Eosque qui arborarii pici rostrum habeát: & mella eximant: ab apibus non atingi. Porcos sequi eos a quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerem in quo se mula uoluntauerit corpori inspersum mitigare ardores amoris. Sorices fugari: si unus castratus emittatur. Anguina pelle & sale & farre cum serpillo contritis uno die: deiectisque cum uino in fauces boum uua maturescente: toto anno eos ualere. Vel si hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere e uestigio anguium collecto: sparsas apes in alueare reuerti. Arietis dextro teste præligato oues tantum gigni. Non lassescere in ullo labore qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum uinum biberint. Vngulas tantum mnlarum repertas: neque aliam ullam materiam quæ non perroderetur a ueneno stygis aquæ cum id dandum Alexandrino magno Antipater mitteret memoria dignum est: magna Aristotelis infamia ex cogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXI.

PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquatilitibus. Aquarum mirabilia.

CAPITVLVM PRMVM.

QVATILIVM SEQVVNTVR IN MEDICINA beneficia: opifice natura ne in illis quidem cessante: & per undas fluctusque ac reciprocos æstus amniumq; rapidos cursus improbas exerente uires. Nusquam potentia maiore si uerum fateri uolumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat. Terras deuorant aquæ. Flammas necant. Scandunt in sublime: & cælum quoque sibi uẽdicát Ac nubium obtentu uitalem spiritum strangulant. Quæ causa fulmina edidit: ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu parum sit in tantum peruenire altitudinem rapiunt eo secum piscium examina. Sæpe etiam lapides subeunt portantes aliena pondera. Eædẽ cadẽtes oĩum terra nascentiũ causa fiunt: prorsus mirabili natura. Si quis uelit reputare ut fruges gignantur arbores fruticesque uiuant in cælum migrare aquas animamque etiam herbis uitalem inde qeferre uicta confessione. Omnis quoque terræ uires aquarum esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortaliũ enumerare queat?

De differentia aquarum medicinis: & obseruationibus ·cc.lxvi.

Capitulum II.

Micant benigne pasimque in plurimis terris alibi frigidæ: alibi calidæ: alibi iunctæ: sicut in terebellis aquitanica gente. Exin in pyreneis montibus tenui

interuallo discernente. Alibi tepidæ:gelidæque auxilia morborum conferentes. Et e cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. Augent numerum deorum numinibus uariis:urbesque condumt:sicut puteolos in campania statielas in liguria:sestias in Narbonensi prouintia. Nusquam tamen largius quam in baiano sinu nec pluribus auxiliādi generibꝫ:aliæ sulphuris aliæ alūinis:aliæ salis:aliæ nitri:aliæ bitūinis: nōnulla etiā acida salsa ue mixtura. Vapore puoqꝫ ipso aliquæ ꝓsunt. Tātaqꝫ est uis ut balneas calefaciant:ac frigidam etiam in solis feruore cogant: quæ in baino possideanæ uocantur nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto. Obsonia quoque per coquunt. Vaporāt & in mari ipso quæ Licinii Crassi fuere. Mediosque inter fluctus existit aliquid ualitudini salutare. Iam generatim neruis prosunt pedibus ue aut coxendicibus:aliæ luxatis fractis ue. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusque priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Dignum memoratu uilla est ab auerno lacu puteolos tendentibus imposita littori: celebrata porticu ac nemore. Quam & uocabat. M. Cicero academiam ab exemplo athenarum: ibi compositis uolumibus: In qua & monumentum sibi instatuerat. Ceu uero non & in toto terrarum orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius. Antistio uetere possidente erupērūt fontes calidi perquam salubres oculis celebrari carmīe. Laureæ Tulii qui fuit e liberis eius. Vt protinus noscatur etiam ministerium euis haustus ex illa maeiestate. Ponam enim ipsum carmen dignum ubique & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguæ
 Salua loco melius surgere iussa uiret.
Atque academiæ celebratam nomine uillam
 Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ
 Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
 Hoc dedeit:hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem
 Sint plures oculis quæ medeantur aquæ

In eadem campaniæ regione sinuessanæ aquæ sterilitatem fœmiarum & uirorum insaniam abolere produntur. In enaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur acidula ab teano sidicino quattuor milibus passuū frigida. Itē in stabiano quæ dimidia uocatur. & in uenafrano ex fonte acidulo. Item cōtingit in uelino lacu potantibus. Item contingit in uelino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta taurum montem. Auctor est. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Gallimacus. Sed ibi in potando necessarius modus: ne lymphatos agat. Quod in Aethiopia accidere iis qui in fonte rubro biberint Cresias scribit. Iuxta Romam albulæ aquæ uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed subcutilæ in Sabinis gelidissimæ luctu quodam corpora inuadunt: ut prope morsus uideri possit. Aptissime stomacho: neruis uniuerso corpori. Thespieorū fons conceptus mulieribus repræsentat. Item in Arcadia flumen elatum. Custodit autem partum linus fons in eadem Arcadia abortus. fieri non patitur. E diuerso in pyrrhea flumen quod aphrodisium uocatur: steriles facit. Lacus Amphyon uitiligines tollit. Varro auctor ē Titium quenda prætura functum marmorei signi faciem habuisse propter id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: sicut apparet in epistola Cassii Parmensis ad. M. Antōium. Cōtra aquarum culpa in Troezene omnium pedes uitia sentiunt: Tungri ciuitas galliæ fontem habet insignem plurimis bullis stillātem: ferruginei saporis quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora Tertianas febres discutit: calculorumqꝫ auitia. Eadem aqua igne admotu turbida fit.

Ad posterum rubescit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in hestia eutiche fontes duos tradit esse: ceronem: ex quo bibentes oues nigras fieri: mellem ex quo albas: ex utroq; autem uarias. Theophrastus in thuriis crathin candorem facere: sybarim nigriciam bobus ac pecoribus. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui sybarim bibant: nigriores esse: durioresque & crispo capillo. Qui ex cratide candidos: molliores que ac porrecta coma. Item in macedonia quæ uelint sibi cãdida nasci ad haliamonem ducere. Quæ nigra aut fusca ad axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci: & fruges quoq;: sicut in messapiis. At in leucis arcadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & cõuersari. Erythris aleos amnis pilos gignit in corporibus. In boetia ad trophonium deum iuxta flumen erynum duo sunt fontes: quorum alter memoriam: alter obliuionem affert: inde nominibus inuentis. In cilicia apud opidum iusgum riuus fluit unus: ex quo bibentium subtiliores sensus fieri. Varro tradit. In cea insula fontem esse qui hebetes facit. Zamæ in africa ex quo canoras uoces. Vinum tedio uenire iis qui ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quo diximus asserunt. Mutianus andriæ fonte. Liberi patris statis diebus septenis eiusdem dei uinum fluere. Si auferatur e complectu templi sapore in aquam transeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in æthiopia eiusdem uirtutis fonte. Lycos in indiæ terris fontem esse: cuius aqua lucernæ ardeant: Idem ecbathanis traditur Theoponpus in scottis lacum esse dicit: qui uulneribus medetur. Iuba in troglodytis lacum insanum maleficaui appellatum: ter die fieri amarum salsumq;: ac deinde dulcem: totiensque etiam noctu scatentem albis serpentibus uicenum cubitorum. Idem ĩ arabia quoq; fontem exilire tanta ui ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus marsyæ fontem in phrigia ad celenarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes cyllon & gyllon: ab effectu græcorum nominum dicti Cyzice fons Cupidinis uocatur: ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Grannone est fons calidus citra summum feruorem qui in uinum additus triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & mattiaci in germania fontes calidi trans rhenum: quorum haustus triduo feruet. Circa margines uero punicem faciunt aquæ. Quod siquis fide carere ex iis aliqua arbitratur: discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: quanquam inter initia operis abunde multa rettulimus. Ctesias tradit sideri uocari stagnum in indis in quo nihil innatet: sed omnia mergantur. Celius apud nos in auerno ait etiam folia subsidere. Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africæ lacu apuscidamo omnia fluitant: nihil immergitur. Item in siciliæ fonte phinthia: ut Appion tradit. Et in medorum lacu puteoque Saturni. Neptunni fons linire transire solet ĩ loca uicina portendens aliquid. Mirum quoque est quod cum piscibus transit. Respõsa ab iis petunt incole cibo: quem rapiunt annuentes. Si uero euentum negent: caudis abigunt. Amnis olachas in bitynia Brietum alluit: hoc est & templo & deo nomen: cuius gurgite periuri necantur parthi uelut flamma urente. In cantabria fontes tamarici in augurio habentur. Tres sunt octonis pedibus distantes. In unum alueum coheunt uasto amne. Singulis siccantur duodeciens diebus: aliquando uicies citra suspitionem ullam aquæ: cum sit illis uicinus fons sine intermissione largus. Dirumque est non profluere eos aspicere uolentibus: sicut proxime Lartio Licinio legato post præturam post septem dies accidit. In iudæa riuus sabbatis omnibus siccatur. E diuerso miracula alia dira Ctesias in armẽia scribit esse fontem: ex quo nigros pisces ilico mortem afferre in cibis. Quod & citra danubii exortum audiui: donec ueniatur ad fõtem aluio appositum: ubi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput eius annis intelligit fama.

Hoc idem & in lydia in stagno nympharũm tradũt. In Achacia ad pheneum aqua pro fluit e saxis styx appellata: quæ ilico necat: ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus lætales & ipsos: quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus in Thracia apud cychros dicit. Lycus in Leontinis tertio die si quisquam biberit. Varro ad soracten scripsit esse fontem. cuius sit latitudo quattuor pedum: sole oriente eum exundare feruenti similem: auesque quæ gustauerint: iuxta mortuas iacere. Nãque & hæc insidiosa conditio quod quædam etiam blandiuntur aspectu: ut ad nonacrin archadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: sed hanc putant nimio frigore esse noxiam utpote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica tempe quoniam uisus omnibus terrori est. Traduntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit ut indicauimus breui spacio. Mirumque siliqua siluestris amplecti radicibus fontem eum dicitur semper florens purpura. Et quædam sui generis hærba in labris fontis uiret. In Macedonia non procul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riui confluant: alter saluberrimi potus: alter mortiferi. In perperenis fons est qui quãcũque rigat lapideam facit terram. Item calidæ aquæ in Euboea. Lebeonemque alluit riuus in quo saxa ĩ altitudinem crescunt. In eurimenis deiectæ coronæ in fontem lapides fiunt. In colossis flumen est: in quo lateres coniecti lapides extrahuntur. In scyretico metallo arbores quæcunque flumine alluntur saxa fiunt cum ramis. Distillãtes quoque guttæ in lapides durescunt. In antris coryciis nãmicze. In Macedonia etiam pendetes in ipsis cameris. At in corintho cum decidere in quibusdam speluncis uttroque modo columnas faciunt: ut in phausia chersonnesi rhodo in antro magno etiam discolori aspectu. Et hactenus contenti simus exemplis.

De qualitate aquarum in saluberitate
uel commoditate earum Ca. III.

Værirur inter medicos cuius gineris aquæ sint utilissimæ. Stagnantes: pigrasque merito damnant: utiliores quæ profluunt existimantes. Cursu enim percursuque ipso extenuari: atque proficere. Eoque miror cisternarum ab aliquibus maxime probari. Sed ii rationem afferunt quoniam leuissima sit hymbrium aqua ut quæ subire potuerit ac pẽdere ĩ aere. Ideoque & niues præferunt nubibus: niuibusque etiam glaties uelut ad infinitum coacta subtilitate. Leuiora enim hæc esse & glatiem multo leuiorem aqua. Horũ sententiam refellere interest uitæ. In primis enim leuitas illa depræhendi aliter quam sensu uix potest: nullo pene momento ponderis aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum est subisse eam in cælũ cum etiam lapides subire appareat: cadensque inficiat halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ sordidũ iesse plurimũ sentiãt: citissimeq; ideo calefiat pluuia aqua. Niuem quidẽ glaciemque subtilissimum elementi eius uideri minor: apposito grandinum argumento e quibus pestilentissimum potum esse conuenit. Nec uero pauci inter ipsos e contrario: ex gelu ac niuibus insaluberrimos potus prædicant: quoniam exactum sit inde: qđ tenuissimum fuerit. Minui certe liquorem omnem cõgelatione depræhẽditur: & rore nimio scabiem fieri. Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluuias quidem aquas celerrime putrescere conuenit: minimeque durare in nauigatione. Epigenes autem aquam quæ septies putrefacta purgata sit perhibet amplius nõ putrescere. Nã cisternas etiam medici confitentur inutiles aluo duritias facientes faucibusque etiam limi non aliis inesse plus: aut animalium quæ amplium faciunt tedium confitendum habent. Nec statim amnium utilissimas esse: sicuti nec torrẽtium ullius: lacusq; plurimos salubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptissimæ aliæ albi. Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bibunt. Eæ quanuis in longinqua comittantur illos. Et horum placere potum non quia sint amnes apparet: quoniã nec e tigri nec euphrate nec e multis aliis bibunt. Limus aquarum uitium est: si tamen idẽ amnis anguillis scateat

salubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia damnantur amaræ: & quæ scrodem statim implent: quod euenit troezene. Nam nitrosas atque salmacidas & fæculentas in desertis rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt: ipsaque uescuntur polenta. Damnantur i primis fontes qui cœnum faciunt: quique malum colorem bibentibus referunt: & si uasa ære inficiunt: aut si legumina tarde percoquunt. Si liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæque crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non fetide modo uerum omnino quicquam recipientis iucundum sit illud licet gratumque: & ut sæpe ad uicina lactis accendens. Aquam salubrem aeri quam similimam esse oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in mesapotamia cabille. Fabulæ rationem afferunt: quoniam eo Iuno perfusa sit. De cætero aquarum salubrium sapor odor ue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quando perrarum est ut leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares melicrem esse quæ calefiat refrigeretur que celerius. Q uin exaustam uasis ne manus pendeant depositisque in humum tepescere affirmant. Ex quoniam ergo genere maxime probabilis contingit? Puteis nimirum ut in oppidis constare uideo. Sed iis quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Vtque cælum uideant super omnia obseruatio una. Eadem & ad pereunitatem pertinet: ut illa uado exiliat uena non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit: etiam arte contingit. Si etiam expressai altum: aut e sublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum continentibus frigidor sentitur eadem. Neronis principis inuentum est decoquere aquam: nitroque demissam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitiis niuis. Omnem utique decoctam utiliorem esse conuenit. Item calefactam magis refrigerari subtilissimo in uento. Vitiosæ aquæ remedium est si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ: non perinde & tactu eē alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio urbis martia est: inter reliqua deum munera urbi tributa. Vocabatur hæc quondam aufeia. Fons autem ipse piconia. Oritur in ultimis montibus pelignorum. Transit marsos & fucinum lacum Romam non dubie petenes. Mox specu mersa in tyburtina se aperit nouem millibus passuum fornicibus instructis per indutum. Primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Martius unus e regibus. Postea. Q. Martius rex in prætura. Rursusq; restituit. M. Agrippa. Idem & uirgenem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo milia passuum prenestina uia. Iuxta est herculaneus riuus: quem refugiens uirginis nomen optinuit. Horum amnium comparatione differentia supradicta deprehenditur cum quantum uirgo tactu præstat: tantum præstet martia haustu. Q uanquam utriusque iampridem urbi perit uoluptas ambitione auritiaque in uillas ac suburbana decoquentibis publicam salutem. Nō abre sit quærendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in conualli bus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi septentrionales ubique partes aquosas existimauere. Q ua in re uarietatem naturæ aperuisse conuenit. In hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum parte sunt. At olympus ossa parnasus apenninus alpes undique uestiunt amnibusque perfunduntur. Aliqui ab austero sicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetue obseruationis indicabitur. Aquarum sunt notæ iuncus aut harundo: aut hærba de qua dictum est. Multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hedera sponte proueniunt & corriuatiōe aquæ pluuiæ in locum humiliorem e superioribus defluētis augurio fallaci. Certior multo nebulosa

exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod ex edito quidam speculan tur proni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantũ nota quã feruentissimo æstu sequuntur dieique horis ardentissimis: qualis ex qoque loco reper-cussus splendeat. Nam si terra siriente humidior est ille: indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescat. Quod fugientes ad alia experimẽ ta decurrunt loco in altitudinem pedum quinque defosso. Ollisq; e figulino opere crudis: aut puncta pelui ærea coopertò lucernaq; ardente concamerata frondibus: de in terra. Si figulinum humidum ruptum ue: aut sii ære sudor uel lucerna siue defectu olei restrincta: aut etiam uellus lanæ madidũ reperiatur: non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excollunt locum: tanto efficatiore uasorum argumento. Terra uero ipsa promittit candicantibus maculis: aut tota glauci coloris. In nigra enim sca turigines non fere sunt perennes. Figularis certa semper adimit spes. Nec amplius puteum fodiunt coria terræ obseruantes: ut a nigra descẽdat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra frigidior in tofo. Nanque & hic probatur. Dulces enim leuesque facit: & colando continet sordes. Sabulum exiles limosasque promittit. Glarea in certas uenas: sed boni saporis. Sabulum masculinum & harena carbunculosa certas stabilesque & salubres. Rubra saxa optimas speique certissime. Radices montium saxo-sæ: & silex hoc amplius rigientes. Oportet autem fodiẽtibus humidiores assidue respon dere glebas: faciliusque ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata uel alumi-nosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est demissa ardens lucerna si extinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstua ria: quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & sine his uitiis altitudine ipsa graui or aer quam emẽdant assiduo linteorum iactatu euentilando donec ad aquam uentũ est. Sine harena tofus surgit: ne uenæ obstruantur. Quædam aquæ uere statim incipi ente frigidiores sunt: quarum non in altum origo est: hybernis enim constant hymbri bus. Quædam canis ortu sicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidũ pellam Incipiente enim æstate frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi. riget. Hoc & in chio euenit simili ratione portus: & oppidi. Athenis & neachrones nybosa æstate frigidior est. Deinde maximo æstu qui puteus in. Iouis orto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium
aut desinentium. Cap. IIII.

m Axima autem putei circa arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt omnesq; qua triduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympum uere pri mum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa messanam & mylas hyeme in totum inarescant fontes. Aestate exundant amnemque faciunt. Apolloniæ in pon-to fons iuxta mare æstate tantum superfluit: & maxime canis ortu partius si frigidior sit æstas. Quædam terræ hymbribus sicciores fiunt uelut in narmensi agro quod admi randis suis inseruit. M. Cicero: siccitate lutum fieri prodens hymbre autem puluerem Omnis aqua hyeme dulcior est. Aestate autem minus. Autumno minime. Minusque per siccitates. Neque æqualis amnium plerunque gustus est. Magna aluei differentia. Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quam fluunt. Qualesque hærbarum quas lauant succi. Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influuentes riui ut borysthenem uictique diluuntur. Aliqui uero & hymbre mutã tur. Ter accidit in bosphoro: ut salsi deciderent: necarentque frumenta. Totiens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna pestilentia Aegypti. Nascũtur fontes decisis pleru-que siluis: quos arborum alimenta consumebant. Sicut in hemo obsidente gallos. Cassandro: cum ualli gratia siluas cecidissent. Plerunque uero dãnosi torrentes corri

uantur detracta collibus silua continere nymbos ac digerere consueta. Et coli mouerique terram callumque summæ cutis solui aquarum in terest. Proditur certe in creta expugnato oppido quod uocabatur arcadia: cessasse fontes: amnesque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emersisse uti quæque cœpissent partes coli

Obseruatio hystorica.

Capitulum quintum.

Erræ quoq; motus ꝓfundũt sorbẽtq; aquas: sicut circa phenũ arcadiæ quinquies accidisse constat. Sicut & in corico monte amnis erupit: posteaquam cœptus est coli. Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet: sicut in magnesia calidas factas frigidas alias non mutato sapore. Et in caria ubi Neptuni templum est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusam syracusis fimum redolere propter olympia: uerique simile: quõiam alpheus in ea insula sub ima maria permeet. Rhodiorum fons in cheronneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut Babyloniæ lacus æstate rubras habet dirbus undecim. Et borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur: qunaquam omnium aquarum tenuissimus. Ideoque innatans hypani. In quo & illud mirabile. Austris flantibus superiorem hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud est: quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis utendum: & quid prosit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. Ca. VI.

Aeterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimum est: crassitudine binum digytorum commissuris pyxcidatis ita ut superior intret calce uiua ex oleo leuigatis. Liberamentum aquæ in centenos pedes sursum elici: minimum erit si uno cuniculo ueniet in binos actus: laminæ esse debebunt per quas surgere in sublime opus fuerit e plumbo: subit altitudinem exortus sui: ut si lõgiore tractus ueniat subeat crebra: descendatque libramenta ne pereant. Fistulas denum pedum longitudinis esse legitimum est. Et si quinariæ erunt sexagena pondo pendere. Si octonariæ cẽtena Si denariæ centena uicena. Ac deinde ad has portiones Denaria appellatur cuius laminæ latitudo antequam curuetur digytorum decem est dimidioque eius quinaria. In omni anfractu enim collis quinariam fieri ubi dometur impetus: necessarium ẽ. Item castella prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demiror: cum alioquin lauari calida frequenter indiceret: uidelicet quia medicina tunc nõ erat hæc: quæ nunc aquarum ꝑfugio utitur. Est autem utilis sulphurata neruis. Aluminata paralyticis: aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibendo: atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt: plurimis horis perpeti calorem earum: quod est inimicissimum. Nanq; paulo diutius quam balneis uti oportet. Ac postea frigida dulci nec sine oleo discedentibus: quod uulgus alienum arbitratur. Idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & uastitate odoris capita replentur: & frigore infestantur sudantia: reliqua corporum parte mersa. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidique iam turgidos bibendo: in tantum ut annuli integerentur cute: cum reddi nõ posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu. Vtuntur & cœno fontium ipsorum utiliter: sed ita si illitum sole inarescat. Nec uero omnes quæ sint calidæ: medicatis esse credendum sicut in segesta siciliæ: larissa: troade: magnescia: melo: lipars. Nec decolor species æris argenti ue (ut multi existimauere) medicaminum argumentũ est. Quando nihil eoꝝ in patauinis fontibus ne odoris quidẽ differentia aliqua deprehendit. Medendi modus

Itē & in marinis erit: quæ calefaciunt ad neruorum dolores ferruminata & fractutas ossaque contusa. Idem ad corpora siccanda. Qua de causa & frigido mari utuntur. Præterea est alius usus multiplex. Principalis uero nauigandi pthisi affectis ut diximus: aut sanguinem egerentibus, sicuti proxime Anneum Galleonem fecisse post consulatum meminimus. Neque enim Aegyptus propter se petitur: sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiões ipsæ instabili uolutatione commotæ pluribus modis capi is oculorum pectoris medentur. Omnibusque propter quæ helleborum bibitur. Aquam uero maris per sese efficatiorem discutiendis tumoribus putant medici si illa decoquatur hordeacea farina ad darotidas. Emplastris etiam maxima albis: & malagmatis miscent. Prodest & infusa crebro ictu. Bibitur quoque quanuis non sine iniuria stomachi ad purganda corpora: bilemque atram aut sanguinem cōcretum reddendum alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam. Et in tenasmis articularibusque morbis asseruatam: & in hoc uetustate uirus deponentem. Aliqui decoctam: omnes ex alto haustam: nullaque dulcium mixtura corruptam. In quo usu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoque acetum aut uinum aqua miscent. Qui puram dedere raphanos super mandi ex mulso aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent. Clysteribus quoque marinam infundunt tepefactam. Testium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera. Simili modo pruritibus: psoris & lichenum curationi. Lendes quoque & terra capitis animalia hac curantur Et liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post mariam aceto calido fouere plurimum prodest. Quin & ad ictus uenenatos salutaris intelligitur: ut phalangiorum & scorpionum & phthiade aspide respersis. Calida aūt in iis assumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & cochleram calida infusa clysteribus sedeant. Difficilius perfrigescunt marina calefacta. Mammas rigentes præcordia: maciem corporis piscinæ maris corrigunt. Aurium dolores capitis grauitates cum aceto feruentium uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant: lanasque emolliunt. Nec ignoro hæc mediteraneis superuacanea uideri posse. Verum & hæc cura præuidit inuenta ratio ne qua sibi quisque aqam maris faceret. Illud in ea ratione mirum si plus quam sextariis salis cum quattuor aquæ sextariis mergatur: uinci aquam: salemque non liquari. Cætero sextariis salis cum quattuor aquæ sextariis sallissimi maris uim & naturam implet. Moderatissimum autem putant supradictam aquæ mensuram octonis cyathis salis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exasperet. Inuteratur qđ uocatur thelassomeli æquis portionibus maris: mellis hymbris ex alto: & ad hūc usum adueunt: fictilique uase & picato condunt: Prodest ad purgationes maxime sine stomachi uexatione & sapore grato & odore. Hydromeli quoque ex hymbre puro cum melle temperabatur quoniam: quod daretur appetentibus uinum ægris ueluti innocentiore potu. Damnatum iam multis annis iisdem uitiis quibus uinum: nec iisdem utilitatibus. Quia sæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoque subsidia demonstrabimus. Expansa circa nauim uellera madescunt acepto halitu maris quibus humor dulcis exprimitur. Item demissæ reticulis in mari concauæ e cæra pile: uel uasa inania obturata dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata: dulcescit. Luxata hominum corpora & puadrupedum natando in cuiuslibet generis aquâ facillime in artus redeunt. Est & in metu peregrinantiū: ut tentēt ualitudinē aquæ ignotæ. Hæc cauēt a balneis egressi statim frigidam suspectā hauriendo. Muscus qui in aqua fuerit podagris illitus prodest. Item oleo admixto talorum dolori: tumorique. Spumaque aquæ affrictu uerucas tollit. Necnon harena littorum maris: præcipue tenuis & solibus candens in medicina est siccandis corporibus

coopertis hydropicorum aūt rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis. Nunc & de aquatilibus. Ordiemur autem ut in reliquis a principalibus eorum: quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis: & confecturis: & medicinis & obſeruationibus. Ca. VII.

Salonis aut fit: aut gignitur. Vtrumque pluribus modis: ſed cauſa gemina coacto humore uel ſiccato. Siccat̃ i lacu tarẽtino æſtiuis ſolibus: totūq; ſtagnū in ſalem abit modicum alioquin altitudine genua non excedens. Item in ſicilia in lacu qui cocamicus uocatur: & alio iuxta gelam. Horum extremitates tantum inareſcunt: ſicut in phrygia cappadocia. Aſpendi: ubi largius coquitur & uſq; ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantundem noctu ſubuenit: quantum die auferas. Omnis eſt alius ſal minutus: atque non gleba eſt. Aliud genus ex aqs maris ſponte gignitur ſpuma in extremis littoribus ac ſcopulis relicta. Hæc enim omnis rore denſatur. Et eſt acrior quæ in ſcopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Nanque in bactris duo lacus uaſti: alter ad ſcythas uerſus: alter ad darios ſale æſtuant. Sicut ad ſtytium in cypro & circa memphin extrahunt lacu dein ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſale: amne reliquo ueluti ſub gelu fluente ut apud caſpias portas: quæ ſalis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros amnis ochus & xerſes ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus & quidem turbidi ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes ſicut pegaſei. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sūt & montes natiui ſalis: ut in indis oromenus: in quo lapidicinarum modo cædit̃ renaſcens: maiuſque regum uectigal ex eo eſt quam ex auro atque margaritis. Effoditur & e terra: ut palam eſt humore denſato in capadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micas uulgus appellat. Carrhis arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt: aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta peluſium. Ptolemæus rex cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter ægyptum & arabiam etiam ſqualentibus locis cœptus eſt inueniri detractis harenis. Qualiter & p Africæ ſcientia uſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nopilitantur hammonaico & ipſo quia ſub harenis inueniat̃ appellato. Similis eſt colore alumini: quod ſchiſton uocant: longis glebis: neque perlucidis ingratus ſapore: ſed medicinæ utilis. Probatur quanmaxime perſpicuus rectis ſciſſuris inſigne. De quo proditur: quod leuiſſimus intra ſpecus ſuos in lucem uniuerſam prolatus: uix credibili pondere ingraueſcat. Sed cauſa euidens cuniculorum ſpiritu madido ſic adiuuante molientes ut adiuuent aquæ. Adulteratur ſiculo: quem cocanicum appellauimus: necnon & cyprio mire ſimili. In hiſpania quoque citerior egelæſtæ cæditur glebis pene tranſlucentibus. Cui iampridem palma a pleriſque medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal ſterilis eſt: nihilque gignit: & in totum ſponte naſcens. Inter hæc ſunt factitii uaria genera. Vulgaris pluri muſque in ſalinis mari adfuſo: non ſine aquæ dulcis riguis: ſed hymbre maxime iuuãte: ac ſuper omnia ſole multo: non aliter inareſcens. Africa circa uticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem. Qui uero ſole lunaq; īduruere: nullo humore liqueſcunt: uixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in creta ſine riguis in ſalinas mare infundentibus. Et circa ægyptum ipſo mari īfluente in ſolum ut crebro nilo ſuccoſū. Fit & e puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio babyloniæ in bitumen liquidū cogit̃: oleo ſimile: quo & in lucernis utuntur hoc. Detracto ſubeſt ſal. Et in capadociæ puteis ac fonte quẽ in ſalinas ingerũt. In chaonia excuoquunt aquã ex fonte refrigerãdoq; ſalem faciunt ierẽtẽ nec cãdidum. Galliæ Germaniaq; ardentibus lignis aquã ſalſam in

fundunt. Hispaniæ quadam sui parte puteis hauriunt muriam appllantes. Et illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis reddat. Alibi corylus laudatur. Ita infuso liquore salso. Carbo etiam in salem uertitur. Quicunq; ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbros harūdinis & iunci cinerem decoquere aqua solitos: donec exigum supesset humoris. Quin & e muria salsamentorum recoquitur: iterumque consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo heminis iucundissimis. Marinorum maxime laudatur cyprius a salamine. At e stagnis tarentinis. Ac e riguis qui tateus uocatur. Hi duo oculis utile. A capadocia uero qui in laterculis affertur cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is quem itytium appellauimus. Itaque a partu uētrē eo cū melanthio illinunt. Salsissimus sal qui siccissimus Suauissimus oīum Tarētinus: atque candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorem tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis non fit nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tragaseus: neque acanthius ab oppido appellatus. Nec ullus spuma aut ramentum: aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiæ. Rubeus memphi. Ruffus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa Geleam in eadem sicilia tanti splendoris: uti imaginem recipiat. In Capadocia croceus effoditur translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiqui Tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcūque e marinis ex genere eo: præcipue spumeum. Iumentorum uero & boum oculis trageseum & beticum. Ad obsonium & cibum utilior quisquis facile liquescit. Item humidior minorem enim amaritudinem habent: ut atticus & euboicus Seruandis carnibus aptior acer & siccus: ut megaricus. Conditur etiam odoribus additis: & pulmentarii uicem implet excitans auiditatem: inuitansque i omnibus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quæsitus garo. Quin & pecudes: armentaque & iumenta sale maxime sollicitantur ad pastum: multum largiores lacte: multoque gratiore etiam in caseo dote. Ergo Hercule uita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum ē: ut transierit intellectus ad uoluptatem. Animi quoque sammia sales appellantur: omnisque uitæ lepos & summa hylaritas laborumque requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiæque interponitur salariis inde dictis: magna apud antiquos auctoritate sicut apparet ex nomine salariæ uiæ: quoniam illa sal in Sabinos portari consuerat. Ancus Martius Rex salis modia sex milia in congiario dedit populis: & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii uice usos ueteres auctor est. Esitasse enim salem cum pane & caseo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen sacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim fauilla salis: quæ leuissima ex eo ē & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totū diuersa res humidiorisque naturæ & crocei coloris aut ruffi ueluti rubiga salis. Odore quoque ingrato ceu gari dissentiens a sale non modo a spuma. In Aegypto inuenitur uideturque nilo deferri. Et fontibus tamen a quibusdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandā pinguitudinem reddit. Est enim in sale pinguitudo: quod miremur. Adulteratur autem tingiturque rubrica: aut plerunque testa trita Qui fucus aqua depræhenditur diluente factitium colorem: cū uerus ille non nisi oleo resoluatur: & unguentarii propter colorem eo maxīe utantur. Canicia in uasis summa est. Media uero pars humidior: ut diximus. Floris natura aspera excalfactoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Aluū soluit uino & aqua acopicis & sinegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime. Fæces imæ concutiuntur ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur i sa-

linis salsugo:ab aliis salsilago tota liquida marina aqua salsior ui distant. Aliud etiam num liquoris exquisiti genus quod garon uocauere intestinis piscium cæterisq; quæ abiicienda essent:sale maceratis:ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficeabat ex pisce: quē græci garon uocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morātes

De scombro pisce & muria:& alece. Ca. VIII.

Nunc e scombro pisce laudatissimum i finibus carthaginis spartarie & cetariis: sotiorum appellatur singulis milibus nummum permutantibus congios pene binos. Nec liquor ullus pene præter unguenta maiore in precio esse cœpit nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidē & mauritania beticaque & carteia ex oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiique & Leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmatia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoque confici. Aquam nostri aphyen græci uocant: quoniam is pisciculus e pluuia nascitur. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam: creueruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris adeoque dilutam suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionem: etiam sacris iudæis dicatum: quod fit e piscibus squamam carentibus. Sic alex peruēit ad ostreas echinos urticas cammaros mullorum iocinere. Innumerisque generibus ad saporeʒ gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis uitæ :& ipsa tamē nōnulli usus in medendo. Namque & alece scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus draconisque marini prodest. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur: si quis infundat ac non nominet garum Contra canum quoque morsus prodest: maximeq; crocodili : & ulceribus quæ serpūt aut sordidis. Oris quoque & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoque siue illa salsugo spissat: mordet: extenuat: siccat. Dyscentericis uitilis est etiam si nomen intestina corripit. Ischiadicis cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis. Ca. IX.

Salis natura est per se ignea & inimica ignibus fugiens eos : omnia erodens. Corpora uero astringens: siccans alligans. Defuncta autem ac putrescētia ita uendicans ut durent ea per secula. In medendo uero mordens : adurens: repugnans :extenuas :dissoluens. Stomacho tantum in utilis : præterq̄ ad excitandam auiditatem. Aduersus serpentium morsu. cum origano melle hysopo. Contra cerastem cum origano & cæra aut pice aut melle. Auxiliatur contra scolopēdras ex aceto potus Aduersus scorpionum ictus cum quarta parte lini seminis:& oleo uel aceto illitus. Aduersus crabrones uero uel uespas similiaque ex aceto. Ad hecerocranas capitisque ulcera & pustulas papulas ue & incipiente uerrucas cum seuo uitulino. Item oculorum remediis:& ad excrescentes ibi carnes totiusque corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisque additur. Ad hoc maxime probatur etateus: aut caunites. Ex ictu uero suffusis cruore oculis suggillatisqne. cum myrrhæ pari pondere ac melle: aut cum hysopo ex aqua calida: utque foueantur salsugine. Ad hæc hispaniensis eligitur: contraque suffusiones occulorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim sugillationibus in linteolo inuolutus crebroque ex aqua feruēti impositus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarū tumori ifricatus. Et cōtra scabriciē linguæ frictus cōminutusq; . Aiunt dentes ñ erodi neq; putrescere si qs quottidie mãe ieiunus salem cōtineat sub lingua: donec liquescat. Lepras idem:& furunculos:& lichenas:& psoras emendat cum passa uua exempto eius ligno:& seuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tōsillis & uuis cū melle prodest. Quicunque ad anginas. Hic amplius cum oleo & aceto. Eodē tempore

extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino potus. Aestus balnearum conualescentes ut tollerari possint: linguae subditus praestat. Neruorum dolorem maxime usurpanda obseruatiõe circa humeros & renes in sacris aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum tormi niaque & coxarum dolores potus: & ĩ iisdem saccis impositus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus ibi maxime obseruãda usurpatione qua quidem totis cor poribus nihil esse utilius sale & sole dicunt: itaque cornea uidemus corpora piscatorũ. Sed hoc praecipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum. Irẽ perniões. Ambu stis ex oleo imponitur. aut commanducatus pustulasque reprimit. Ignibus uero sacris ulceribusque quae serpũt ex aceto aut hysopo. Carcinomatis cum uuam taminia. Pha gedenis ulcerum tritus cum farina hordei super imposito lintheolo madente uino. Morbo regio laborantes donec sudent ad ignem contra pruritus quos sentiunt ex oleo & aceto ĩfricatus iuuat & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curauere. feruoresq; febrium cum oleo perũxere: & tussim ueterẽ linctu eius discussere. Clysteribus ĩfunde re ĩschiadicis. Vlceribus excrescentibus: uel putrescentibus imposuere. Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis: ita ut battuarentur ante ictum ulcera. Bibitur & contra oppium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extu berationibus. Dentium dolori cum aceto totus & illitus cum resina prodest Ad om nia autem spuma salis iucundior utiliorque. Sed quicunque sal acopis additur ad ex calfactiones. Item smegmaticis ad extendendam cutem: leuandamque. Pecorum quo que scabiem & boum illitus tollit. Datusque lingendus: & oculis iumentorum inspui tur. Haec de sale dicta sint.

De nitri generibus: & confecturis: & medicinis: & obseruationibus. Ca. X

n On est differentia & nitri natura non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda: quia palam est medicos qui de eo scripsere ignorasse naturam. Nec quenquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud medos ca nescentibus siccitate conuallibus: quod uocant halmigara. Minus etiam in thracia iuxta Philippos sordidum terra: quod appellant agrium. Nam quercu cremata nun quam multum factitatum est: & iampridem in totum omissum. Aquae uero nitro sae pluribus locis reperiunť: sed sine uiribus densãdi. Optimũ: copiosũq; inclytis mace doniae: quod uocant calestricum: candidum: purumque: promixum sali. Lacus est nitrosus exiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis die bus: totidemque cessat: ac rursus innatat: & deinde cessat. Quo apparet soli naturam esse quae gignat: quoniam compertum est nec soles proficere quicquam cũ esset: nec hymbres. Mirum est & illud scatebra fonticuli semper emicante: lacum nec augeri: nec effluere. Is autem diebus quibus gignitur si fuere hymbres: salsius nitrum faciunt aquilones deterius: quia ualidius commouẽt limum. Et hic quidem nascitur. In Aegy pto autem conficitur multo abundantius: sed deterius. Nam fuscum lapidosumque est. Fit pene eodem modo quo sal nisi quod salinis mare infundunt. Nihilum autem nitrariis. Excedente nilo siccantur decedente madent succo nitri. xl. diebus continuis non ut in Macedonia statis. Si etiam hymbres affuerit: minus de flumine addunt: sta stimque ut densari est coeptum rapitur ne resoluatur in nitrariis. Sic quoque olei na tura interuenit. Ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum ĩ aceruis du rat. Mirum in lacu asanio & quibusdam circa calcida fontibus summas aquas dulces esse: potarique: inferiore nitrosas. In nitro optimum quod tenuissimum & ideo spuma melior. Ad aliqua tãtũ sordidũ tanq̃ ad inficiendas purpuras tincturasq; oẽs. Magnus & nitro usus qui dicetur suo loco. Nitrariae egregiae aegyptiis. Nam circa acathin &

memphin tantum solebant esse. Circa memphin deteriores. Nam & lapidescit ibi in aceruis: multique sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex iis uasa. Necnon frequẽter liquatũ cuꝫ sulphure coquẽtes in carbõibus. Ad ea quoq; quæ inueterari uolũt illo nitro utũt. Sunt ibi nitrariæ: in quibus & ruffũ exit a colore terræ. Spumã nitri quæ maxime laudatur: antiqui negabant fieri: nisi cum ros cecidisse prægnantibus nitrariis: sed nõdum parientibus. Itaque non fieri incitatis etiam si caderet. Alii operimentorum fermento gigni existimauere. Proxima ætas medicorum aphronitrum tradit in asia colligi in spelunchis mollibus distillans. Specus eos colligas uocant. Dein siccant sole. Optimum putatur lydium. Probatio ut sit minime ponderosum & maxime friabile. Colore pene purpureo. Hoc in pastillis affertur. Aegyptium in uasis picatis: ne liquescat. Vasa quoque ea sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio: ut sit tenuissimum & quammaxime spongiosum fistulosumque. Adulterat̃ in ægypto calce. Depræhenditur gustu. Sincerum enim facile resoluitur. Adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem uehementer. Vritur in testa opertum ne exiliat: alias igni non exilit nitruꝫ nihilque gignit aut alit. Cum in salinis hærbæ gignantur: & in mari tot animalia: tantum algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet: non hoc tantum argumento: sed & illo quod nitrariæ calciamenta protinus consumunt. Alias salubres: oculorumque claritati utiles. In nitrariis nõ lippiunt. Vlcera allata eo celerrime sanant̃. Ibi facta trade. Cit & sudorem cum oleo perunctis: corpusque emollit. In pane salis uice utunt̃ calestrico. Ad raphanos ægyptio: teneriores eos facit. Sed obsonia alba & deteriora: olera uiridiora. In medicina autem calfacit: extenuat mordet: spissat: siccat: exulcerat. Vtile iis quæ euocanda sint aut discutienda & lenius mordenda atque extenuanda: sicut in papulis pustulisque. Quidam in hoc usu accensum uino austero restingunt: atque ita trito in balneis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabricias genarum cum fico illitum aut decoctum in passo ad dimidias partes. Item contra argemas oculorum. Vngues decoctum in passo in mali punici calice adiuuat nitrum. Claritatemque uisus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex uino si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigrescentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat cum samia terra illitũ ex oleo. Auribus purulentis uino liquato infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additum. Vitiligines albas cum cymolia creta æquo pondere ex aceto in sole illitum mendat. Furunculos admixtum resinæ extrahit aut cum uua alba passa: nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrit. Item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. Contraque canis morsus addita resina initiis cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus: phagedenis: & ulceribus quæ serpunt: aut putrescunt cũ calce ex aceto. Hydropicis fico tusum datur illiniturque. Discutit & tormina si decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta uel anetho uel cymino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum: & contra algores horresque prodest manibus pedibusque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suffusorum felle: maxime cum aceto datum. Succurrit & ueneniis fungorum ex posca potum. Aut si buprestis pasta sit ex aqua: uomitionesque euocat. Iis qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur. In facie quoque exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis totum donec nigrescat tritumque illinitur. Insũditur urceis & renum doloribus: aut rigori corporum neruorumque doloribus. Paralyxi in lingua cum pane imponitur. Suspitiosis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat flore mixto galbanii: resinæ terebinthinæ pari pondere omnium: ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur dilutumq; postea cum pice liquida sorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo cyprio articulorum

doloribus in sole iucundus est. Regium quoque morbum in uino exterminat potum. Et inflatióes discutit. Sanguinis profluuiũ sistit e naribus ex feruẽti aqua uapore uari bus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quottidiano fo tu. Vlcera expituita nata cæra permixtum. Quo genere neruis quoque prodest. Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras lentigines. Podagricis in balneis uti folia nitri prodest: atrophis opisthonis: tetanis. Salnitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur

De spongiarum natura.

Capitulum undecimum.

s Pongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita distingunt. Alias ex iis mares existimauere tenui fistula spissioresque persorbentes: & quæ tinguntur in delitiis aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis maribus duriores. Alias quas appellant tragos tenuissimus fistulis æque densissimis. Candidæ cura fiunt: e mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma: ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ: hoc est qua par te adhæsere: ut candorem bibant. Animal esse docuimus etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu tegi eas: contrahique ad sonum: exprimentes abundantiam humoris nec auelli petris posse: ideo abscindi & saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquillone sint genitæ præferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritum medici affirmat: sic & prodesse corporibus: quia nostro suum misceant: & ideo magis recentes magisque humidas. Sed minus in calida aqua minusque unctas: aut unctis corpori bus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicelli oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Item abstergendæ lippitudini utilissimi. Eam que tenuissima est mollissimam quoque esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: & ex aceto calido ad capitis dolores. Decætoro recentes discutiunt molliunt: mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda: fouẽda: operienda fotu dum aliud imponatur. Vlcera quopue humida & senilia impositæ siccant Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur. Sanguis rapitur in secando ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflãmationibus impõuntur: nunc siccæ nunc ex aceto inspersæ: nunc e uino: nunc ax aqua frigida. Ex aqua uero cælesti im positæ siccant. Recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus & fluctuatione oculta laborantibus quæ discutienda sunt: & iis quæ apostemata uocant melle decocto perunctis. Item articularis alias aceto salso madidæ. alias e posca. Si ferueat impetus ex aqua eadem e callo salso madidæ. At contra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent. Nunc ex uino & oleo: nunc ex eadem. Differentia hæc quod lanæ emolliunt spongiæ coercent rapiunt que uitia ulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ: uel ex aqua tepida posca ue ut cunque blandioribus opus est operiri ue au t siccare cutem. Imponuntur & iis mor bis quos uaporari oporteat: feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt: & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis e posca. Ignibus sacris ex aceto. Efficatiores quando aliud imponi oportet: sic ut sanas quoque partes spatiose operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto aut frigida. Liuorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata. Tolluntque testium tumorem doloremque exposca. Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur: ex aceto aut frigida: aut melle abundæ subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinem reiicientibus haustu salis ex frigida prodest. Item cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex posca tumorẽ discutiunt. Omnium aũt cinis cum pice crematarũ sanguinem sistit uulnerũ: Aliq raras tãtũ ad hoc cum pice urunt. Et oculorũ causa comburuntur i cruda olla figulini opis plu

rimum proficiente eo cinere cõtra scabricias genarũ:excrescentesq; carnes &:quicqud opus sit ibi destringere:spissare:explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & stringilum uicem lintheorumq; effectis corporibus. Et contra solem apte protegunt ca pita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere. Africanas:quarum firmius sit robur. Rhodiacasq; ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros antipolis urbis reperiuntur. Trogus auctor est: circa lyciam penicillos mollissimos nasci in alto unde ablatæ sint spongiæ. Polymbius super ægrum suspensos quietiores facere noctes Nunc præuertemur ad marina animalia & aquatilia.

CAII PLNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXII.

PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquitilibus.

ENTVM est ad summa naturæ exemplorumq; per reruz ordinem:& ipsum sua sponte occurrit immensum potẽtiæ occultæ documentum: ut prorsus nec aliud ultra quæri debeat:nec par aut simile possit inueniri: ipsa se uincente natura:& quidem numerosis modi declarante. Quid enim uiolentius mari uentis ue:& turbinibus ac procellis: quo maiore hominum ingenio in nulla sui parte adiuta est: q̃ uelis remisque? Addatur his & reciproci æstus inenarrabi lis uis:uersumque totum mare in flumen.

DE echeneide pisce: & mirabili eius proprietate:& torpedine: & marino lepore:& mi rabilia rubri maris. Capitulum primum.

Amen omnia hæc pariterque eodem impelentia:unus ac paruus ad modum pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant uenti licet:& seuiant procel læ:imperat furori:uiresque tantas compescit:& cogit stare nauigia:quod non uincula ulla:non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Inferant impetus:& domat mũ di rabiem:nullo suo labore:non retinendo:aut alio modo quam adhærendo. Hæc tan tilla est satis contra tot impetus:ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula:ut in mari quoque pugnetur uelut e muris. Heu uanitas hu mna cum rostro illa ære ferroque ad ictus armata semipedalis inhibere possit:ac tenere deuincta pisciculus. Fertur acciaco marte tenuisse prætoriam nauim Antonii prope rantis circuire & exhortari suos donec transiret in aliam. Ideoque cæsariana classis im petu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria. Caii principis ab astura antiũ remigantis ut res est etiam auspicalis pisciculus. Si quidem nouissime tum in urbem reuersus ille imperator: suis telis confussus ẽ. Nec longa fuit illius moræ admiratio sta tim causa intellecta: cum e tota classe quinqueremis sola non proficeret: & exiliẽtibus protinus qui id quærerent circa nauim inuenere adhærentem gubernaculo:ostende runtque Caio indiguanti hoc fuisse quod se reuocaret: quadringentorumque remigũ obsequio contra se intercedere. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset:nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaquam uidere:eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurimũ opiniones posuimus in natura aqua tilium:cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera cum cele bri & consecrato etiam exemplo apud gnidiam Venerem conchas quoque eiusdem po tentiæ credi necesse sit. E nostris quidam latinis remoram appellauere eum. Mirumq; e græcis: alii lubricos partus atque procidẽtes cõtineri ad maturitatem alligato eo (ut

dixmus) prodiderunt. Alii sale aduersatum adalligatum grauidis partus soluere:ob id alio nomine odinolyontem appellauere. Quocunque modo ista se habeãt:quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ: atq; effectu in remediis sponte nascentium rerũ dubitare debeat? Quin & sine hoc exẽplo per se satis esset. Ex eodem mari torpedo etiam procul & e longinquo:uel si hausta uirga ne attingatur quanuis præualidos lacertos torpescere:quanlibetq; ad cursum uelloces alligari pedes proditur. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam quæ odore tantum: & quadam aura sui corporis efficiat membra:quod non de remediorum omnium momẽtis sperandum est? Non sunt minus mira quæ & lepore marino traduntunt. Venenũ est aliis in potu:aut in cibo datus:aliis etiam uisus. Siquidem grauidæ si omnino aspexerint fœminam ex eo genere:dũtaxat statim nausea & redundatiõe stomachi uitium fatentur:ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas ob id ĩduratus sale ut ĩ brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantũ animalium:ut non intereat. Mullus piscis:& tenerescit tãtum: & ingratior:utiliorque fit Homines quibus in pastu est:piscem olẽt hoc primo argumento ueneficium id deprahenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uexerit lepus. Incertique temporis ueneficium id esse: auctor est Licinius macer. In India affirmant non capi uiuentem. Inuicemque ibi hominem illi pro ueneno esse:ac uel digyto omnino in mari tactũ mori. Esse autem ampliorem multo sicut reliqua animalia. Iuba in iis uoluminibus: quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia:tradit uitulos marinos ternas heminas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis: & trecentorum sexaginta latitudine in flumen Arabiæ intrasse:pinguiq;eius negociatores: & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ:ut asilos ab iis fugient odore.

De ingeniis & mansuetudine quorundam piscium & ubi ex manu edant:& ubi responsa datur ex piscibus. Capitulum secundum

Ihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo uolumine quod halie uticon inscribitur. Scarum inclusum nassis nõ fronte erumpere: nec infestis uiminibus caput inserere:sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores atque retrorsum ita erumperet. Quem luctatum eius si forte alius scarus extrinsecus uideat:appræhẽsa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum piscem rete circundatum harenas arare cauda:atq; ita conditũ transire rete. Murenam maculas appetere ipsas cõsciam teretis ac lubrici tergi:tum multiplici flexu laxare donec euadat. Polypum hamos appetere: brachiisq; cõplecti: non morsu:nec prius dimittere q̃ escam circunroserit:aut harundine leuatum exrra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum:insidiasq; nõ ignorat:auiditas tamẽ tanta est:ut cauda uerberãdo excutiat cibos Minus in prouidendo lupus solertie habet:sed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæserit in hamo:tumultuoso discursu laxat uulnera:donec excidãt insidiæ. Murenæ amplius deuorant hamum:admouentq; dentibus lineas:atq; ita erodit. Pytheas id tradunt. Idẽ infixam hamo inuetere se:quoniam sit dorso cultellato:spinaq; lineam præsecare. Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit:& cõcipere e serpentibus ut diximus ob id fibillo a piscatoribus tanquam serpentibus: euocari & capi pinguescere lactatu. Fuste non interrimi. Easdem ferula protinus Animam in cauda habere certum est: atque icta cellerrime exãimari:at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ pisce tacta sunt:olent. Durissimum esse pisciũ constat qui orchis uocetur: rotundus est: & sine squammis:totusq; capite cõstat. Miluago quotiens cernatur extra aquam uoltans: tempestates mutari Trebius Niger auctor est. Xiphiam idest gladium rostro mucronato esse: ab hoc naues perfossas mergi in oceão ad locum mauritaniæ qui cotta uocetur:non procul a lyxo flumine. Idem lolligines euolare ex aqua tradit:

tanta multitudine ut nauigia demergant. Et manu uescuntur pisces in pluribus qui dem Cæsaris uillis. Sed quæ ueteres prodidere in stagnis non piscinis ammirati in he lore siciliæ castello non procul syracus. Item in labra Gnidii Iouis fonte anguillas. Et eæ in aures additas gerunt. Similiter in chio iuxta senum delubrum. In mesopotamiæ quoqȝ fonte chabura de quo diximus pisce. Nam ĩ lycia myris in fonte Apollinis: quẽ curium appellant ter fistula euocati ueniunt ad augurium. Diripere eos carnes abiec tas lætum est consultantibus: caudis abigere dirum. Hierapoli syriæ ĩ lacu Veneris ædi tuorum uocibus parent uocati: exornati auro ueniunt adulantes. Scalpuntur ora hi antia manibus inserendis præbent. In stabiano campaniæ ad Herculis petram: mela nuri in mari panem abiectum rapiunt. Idemque ad nullum cibum in quo hamus sit accedunt. Nec illa in nouissimis mira: amarissimos esse pisces ad apellem insulam & ad clazomenas. Contra ad scopulum siciliæ: ac leptin Africæ & euboeam & dyrrhachiũ Rursus ita salsos: ut possint salsamenta existimari. Circa cephaloniam & ampeloporon & delipetras in portu eiusdem insulæ dulces. Quam differentiam pabulo constare non est dubium. Appion maxime piscium esse tradit porcum: quem lacedæmonii ostago ristum uocant. Grunire eum cum capiatur. Esse uero illam naturæ accidẽtiam quod magis miremur etiam in locis quibusdam: apposito occurrit exemplo. Siquidem salsa menta omnium generum in italia beneuenti recentia resici constat. Pisces marinos in usu fuisse protinus a condita Roma: auctor est Cassius Hemina: Cuius uerba de ea re hic subiiciam. Numa constituit: ut pisces qui squammosi non essent ni pollincerent patrimonia ad conuentus & conuiuia publica: & priuata cœnasque ad puluinaria fa cilius compararentur: ni qui ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaque præmercarentur. Quantum apud nos indicis margaritis precium est: de quibus suo loco satis diximus tantum apud indos in chorallio. Nanque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari: sed nigrius. Item in persico uocatur iace. Laudatissimum in gallico sinu: circa orchadas insulas. Et in siculo circa heliam & dre panum. Nascitur & apud grauiscas: & ante neapolin campaniæ: maximeque rubens: sed molle: & ideo uilissimum erythris. Forma est ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius can didæ sub aqua ac molles. Exemptæ confestim durantur & rubescunt: quasi corna sati ua spetiæ atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere: si uiuat. Itaque occu pari euellique retibus: aut acri ferramento præcidi. Hac de causa chorallium uocitatũ interpretantur. Probatissimum quanmaxime rubet: & quanramosissimum: nec scabro sum: aut lapideum: uel rursus inane: aut concauum. Auctoritas baccarum eius non minus indorum uiris quoque preciosa est: quam fœminis nostris uniones indici. Aru spices eorum uatesque in primis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitran tur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quam hæc notescerent: galli gladios: scuta galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria est uendibili merce: ut perquam raro cernatur in suo orbe. Surculi infantiæ adalligati: tutellam habere creduntur. Cõtraqȝ torminum ac uesicæ & calculorum mala: in puluerem igne redacti: potiqȝ cum aqua auxiliatur. Simili modo ex uino poti: aut si febris sit: ex aqua somnum afferunt. Igni bus diu repugnant. Sed eodem medicamine sæpius poto tradunt lyenem quoque ab sumi. Sanguinem reiicientibus excreantibus ue medentur. Cinis eorum miscetur ocu lorum medicamentis. Spissat enim: ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices exte nuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet: quam græci antipathiam uocant: nihil ẽ uenenatius usquam: quam in mari pastinaca: utpote cum radio eius arbores necari diximus. Hanc tamen persequitur galeos. Idem & alios quidem pisces: sed pastinacas præcipue Sicut in terra serpentes mustela. Tanta est auiditas ipsius ueneni. Percussis uero ab ea medetur & hic quidem sed & mullus ac laser.

De his quibus in terris & in aquis uictus est: & de

castoreis medicinæ.& obseruatione. Ca. III.

s Pectabilis naturæ potentia in iis quoque quibus & in terris: & i aqua uictus est: sicut & fibris quos castores uocant & castorea testes eorum amputari hos ab ipsis cum capiuntur negat Sestius diligentissimus medicinæ. Quinmmo paruos esse substrictosque & adhærentes spinæ: nec adimi sine uita animalis posse. Adulterari autem renibus eiusdem qui sunt grãdes: cum ueri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne uesicas quidem esse cum sint geminæ quot nulli animalıũ. In iis folliculis inueniri liquorem: & asseruari sale. Itaque e inter probatiões falsi esse folliculos geminos ex uino nexu dependentes: quod ipsum corrumpi fraude coniicientibus gummi cum sale: aut hammoniacum: quoniã hammoniaci coloris esse debeant circũdati liquore ueluti mellis cærosi odoris grauis: gustu amaro: & acri friabiles. Efficacissime e ponto galaciæ: mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant cum rosaceo & peucedano peruncto capite. Et per se poti in aqua. Ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant. Vuluarũque examinationes uel subditi: & menses ac secundas ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleo poti. Medent̃ & uertigini: opisthotóis: trẽuls spaticis: neuoꝝ uitiis: hischiadicis: stõachis: paraliticis: perũctis oĩbus. Vel triti ad crassitudinẽ mellis cũ sẽie uiticis ex aceto: aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti. Poti uero contra inflationes: tormina: uenena. Differẽtii tantum contra genera est mixturæ. Quippe aduersus scorpiones ex uino bibuntur Aduersus phalãga & araneos ex mulso: ita ut uomitione reddantur. Aut ut retineant̃ cum ruta. Aduersus cahlcidas cum myrtice. Aduersus cerasten & præsteras cum panace: aut ruta ex uino. Aduersus cæteros serpentes cum uino. Dari binas drachmas satis est: eorumque adiiciantur singulas. Auxiliantur priuatim contra uiscum ex aceto. Aduersus aconitum ex lacte: aut aqua. Aduersus helleborum album ex aqua mulsa nitroque. Medentur & dentibus infusi cum oleo triti in aurem a cuius parte doleant. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle attico inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Vrina quoque fibri resistit uenenis: & ob id i antidota additur. Adseruatur autem optime in sua uesica: ut aliqui existimant.

De testudine & multorum piscium
medicinæ & obseruationess
Capitulum qnartum

g Eminus similiter uictus in aquis terraque & testudinum effectusque par in honore habendo uel propter excellens in usu pretium figuræq; ueræ proprietem. Sunt ergo testudinum genera: terrestres: marinæ: lutariæ: quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidem e græcis emydas appellãt. Terrestrium carnes suffitionibus proprie: magicisque artibus refutandis: & contra uenena salutares produntur. Plurimæque in Africa. Hæ ibi amputato capite: pedibusque pro antidoto dari dicunt̃ & ex iure in cibo sumptæ. Strumas discutere ac lyenes tollere. Item comitiales morbos Sanguis earum claritatem uisus facit: suffusionesq; oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & araneorum & similium: & ranarum uenena auxiliatur. Sanguine seruato in farina pilulis factis: & cum opus sit in uino datis. Felle testudium cum attico melle glaucomata inungi prodest. Et scorpionum plagæ instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactus pedum rimas ulceraque sanat. Squammæ e summa parte derasæ: & in potu datæ uenrem cohibent. Eo magis hoc mirum: quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quam in uesica dissectarum: inueniri posse non arbitror: & intra eam esse. Hæc quoque portentosa magis demostratur aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior est: tamen ut aiunt cimicibus ammixitis. Oua durata illinuntur strumis & ulceribus frigore: aut adustione factis. Sorbentur i stomachi doloribus. Marinarum carnes ammixtæ ranarum car

nibus contra salamandras præclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandræ aduersius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo omniaque capitis ulcera curantur. Inarescere autem eum oportet: lenteque ablui. Instilatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscet autem sanguis heminis tribus aceti hemina uini addita iis: & cum hordeacea farina & aceto quoque ammixto: ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uerspertina dantur: dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore deductis labris iis: qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infundit. Quod si dentes per annum colluntur testudinum sanguine immunes a dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasque orthopnoeas uocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices extenuat. Tōsillas sedat: & anginas & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit: attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto ammixto unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel ammiscent: decoctarumque carnium testudinis succum abdita æquæ uernatione anguium. Sed diu in uino testudine excoquūt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle: uel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum. Fel & contra salamandras: uel succum decoctum bibisse: satis est. Testudinum est tertium genus ī ceno & paludibus uiuentium. Latitudo iis in dorso pectori similis: nec conuexo incurua calice: ingrata uisu. Ex hac quoque tñ aliqua cōtingunt auxilia. Tres nanq; ī succensa sarmēta coniectæ & diuidentibus se tegumentis rapiuntur. Tum euulsæ carnes: earum coquuntur in aquæ congio sale modice addita. Ita decoctarum ad tertias partes succus paralysin & articulares morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas sanguinemque uitiatum. Sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinū quæ sunt in manibus diuulsarum pinguia cum aizoo herba tusa ammixto unguento & semine lilii ante accessiones perunguntur ægri: præter caput mox conuoluti: calidā aquam bibunt: quartanis liberari dicuntur. Hac testudinem quintadecima luna capi oportere: ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebro capitis dolores sedat. Itē strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeant. Ignem sacrum cuiuscunque generis sanguine illini. Item capitis ulcera manantia: & uerrucas. Idem promittunt testudinum omniumi fimo panos discuti. Et licet icredibile dictu sit: ut aliqui tradūt: tardius ire nauigia: testudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia: nō quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatem animalium: maiorisque miraculi. Sed hoc utilius est uitæ contributa habere remedia: cum aliud alii prosit. Aliud alibi facilius inueniat. Venenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxilio est piscis aurata ī cibo. Vel si ex melle sincero fastidium cruditas ue quę sit grauissima incidat. Testudinem circuncisis pedibus: capite cauda decoctam antidotum esse auctor est Helopi Scincoq; Apelles. Qui esset Scincus: diximus. Sæpius uero quantum ueneficium præstaret menstruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur: ut diximus: mullus. Item contra pastinacam & scorpiones terrestres marinosque: & dracones & phalangia illitus sumptus ue in cibo. Eiusdem recentis e capite cinis contra omnia uenena: priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse: aut certe nocere stella marina uulpino sanguine illita: & affixa limini superiori: aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini scorpionumque ictus carnibus earum impositus. Item araneorum morsus sanantur. In summa cōtra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morsu noxia. Succus earum ex iure decoctarum efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicinæ. Salsamentorumque cibus prodest a serpente percussis & contra bestiarum ictus mero subinde hausto: ita ut ad uesp

peram cibus uomitione reddatur. Peculiariter a chalcide ceraste: aut quas sepas uocāt: aut helope dipsade ue percussis. Contra scorpiones largius sumi. Sed non euomi salsa menta prodest: ita ut sitis toleretur: & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorū quidem morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra præsteris morsum sar da prodest. Imponuntur salsameuta & contra morsum canis rabiosi: uel si non si uon ferro ustæ plagæ corporaque clystribus exinanita. Hæc per se sufficit. Et contra dra conem marinum ex aceto imponitur: Iidem & ex cybio profectus. Draco enim mari nus ad spinæ suæ qua ferit uenenum ipse īpositus: uel crebro toto prodest. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum: succus contra uenena bibitur: & contra rāæ rubetæ uenenum: & contra salamādras. Fluuiatiles si carnes edantur ius ue decoctarū sorbeatur: prosunt & contra leporem marinum: & contra serpentes supradictas. Con tra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit: si quis extrahat ranæ uiuēti linguā nulla alia corporis parte adhærente: ipsaque dimissa in aqua imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti: quæcunque interrogauerit: uera responsuram. Ad dunt etiam nunc alia magi: quæ si uera sunt: multo utiliores uitæ existimantur ranæ quam leges. Nanque harundine transfixa natura per os: si surculus in menstruis defigatur a marito adulterorum tedium fieri. Carnibus earum uel hamo additis præci pue purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt: obiicique formicis oportere eam partem quam appetant: contra omnia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt: ob id rubetarum nomine ut diximus: quas græci phrynos uocant: grandissime cunctarum: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficio rum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum siluestrium fieri. Ossi culo quod sit in dextro latere in aquam feruētem deiecto refrigerari uas: nec postea fer uere nisi exempto. Extemplo id inueniri. Nam obiecta rana formicis: canibusque ero sis singula in oleum addi. Et aliud esse in sinistro latere: quo deiecto feruere uideatur: apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi. Amorem concitari: & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari feruētia. Hoc & quartanas sanari illigato ī pelicula agnina recenti: aliasque febres. Amorem in hiberi eo. Item ex iis ramis lyen contra uenena quæ fiant ex ipsis auxiliatur. Cor uero etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem & fel habentes qui cro codilos uenentur mire adiuuari produntur: nihil contra belua audente. Efficacius eti amnum si hærba potamogeton misceatur. Cancri fluuiales triti: potique ex aqua recen tes seu cinere adseruato: contra ueneno omnia prosunt: priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non assit: caprino uel quocunque. Addi & uinum opor tet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenēatorum omnium mor sus: priuatim scytalem: & angues: & contra leporem marinum: ac ranarum rube tam. Cuius eorum seruatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adiiciunt gentianam: & dant in uino. Nam si iam pauor occupa uerit: pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis: omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum coituros ma gi dicunt. Et cum ocimo ipsos cinerem ue eorum percussis imponunt. Minus in om nibus iis marini prosunt: ut Trassillus auctor est. Nihil autuem æque aduersari serpen tibus quā cācros. Suesq; pcussas hoc pabulo sibi mederi. Cū sole sit ī cācro torqueri ser pentes. Ictibus scorpionū carne fluuiatiū cochlearū resistunt crudæ uel coctæ. Qui dam ob id salsas quoque adseruant. Impōunt & ipsis plagis. Coracini pisces nilo quidē peculiares sunt. Sed nos hæc omnibus terris demostramus. Carnes eorū aduersus scor piones ualent impositæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso cru ciatu magno læsorum: remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore: Canis

rabidi morſu potum ex paueſcētibus faciē perūgunt adipe uituli marini. Efficacius ſi medulla lyene & oleum e lentiſco & cæra miſceatur. Murenæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt cinere ſuo ex aceto illito: uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet e dorſo eius quicquid ſimile eſt croco: caputq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice collui ī cibis: quia ſaporis gratia perit Leporis marini ueneficium reſtinguunt poti hippocampi. Contra dorycium echini maxime proſunt. Et iis qui ſuccum carphati biberint: præcipue eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter uero contra leporis marini uenena & oſtrea aduerſant̄. Idem uidetur: nec poteſt uideri ſatis dictū eſſe de iis: cum palma menſarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis: & ubi plurimi influunt amnes. Ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignuntur tamen in petroſis: carentibuſque aquarum dulcium aduentu: ſicut circa grymum & muriam. Grandeſcunt ſyderis quidem ratione maxime: ut in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia: atque ubi ſol penetret in uada. Hæc uidetur cauſa quare minora in aliis locis reperiuntur. Opacitas enim prohiber incrementum: & triſticia minus appetunt cibos. Variant coloribus. Ruffa in hiſpania. Fuſca in illyrico. Nigra & carne & teſta circeis. Præcipua uero habentur in quacunq; gente ſpiſſa nec ſaliua ſua lubrica. Craſſitudine potius ſpectanda quam latitudine. Neque in luto capta: neque in harenoſis. Sed ſolido uado ſpondylo breui atque non carnoſo: nec fibris lacinioſo: ac tota in aluo. Addunt peritiores notam: ambiēte purpureo crine fibras: eoque argumento generoſa interpretantur callidia parata appellātes. Gaudent & peregrinatione transferique in ignotas aquas. Sic brunduſina in auerno. Contra iſta & ſuum retinere ſuccum: & a Lucrinio adoptare creduntur. Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus: ne fraudentur gloria ſua littora. Sed dicemus aliēa lingua digna quæque. Peritiſſima huius cenſura ī noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerbaquæ ſubiiciam. Cyzizena maiora lucrinis: dulciora britannicis: ſuauiriora edulis: acriora lepticis: pleniora lucenſibus: ſicciora coryphatenis teniora iſtricis: cādidiora circeienſibus. Sed iis neque dulciora: neque teneriora eſſe ulla compertū ē. Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomenculator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda eſſent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unice reficiunt. Faſtidiis medentur. Adiditque luxuria frigus obrutis niue: ſumma montiū & maris iam miſcens. Molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulſo tenaſmo: qui ſine exulceratione ſit: liberant. Veſicarum ulcera quoque repurgant. In conchis ſuis cocta ſiue uti clauſa uenerint: mire diſtilationibus proſunt. Teſtæ oſtreorū cinis uuā ſedat & tonſillas ammixto melle. Eodem modo parotidas: panos: mammarumque duritias: capitum ulcera ex aqua: cutemque mullierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et detifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tondantur ſtrumas ſanant & perniones pedum. Purpuræ quoque contra uenena proſunt. Et algam maris theriacen eſſe Nicander tradit. Plura eius genera: uti diximus. Lōgo folio & latiore: rubente: alia ue criſpo. Laudatiſſima quæ in creta īſula iuxta terrā in petris naſcit̄. Tingendis etiam lanis ita colorem alligans: ut elui poſtea non poſſit. E uino iubet eam dari Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus: aut ſincerus ex aceto. Præparant cutem ſæpiarum cruſtæ farina medicamētis. Cutem replet & muris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus ſuis crematī cinis. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoque trium ſi uiuæ in oleo crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant ſanguiſugæ: quæ in uino nigro diebus. xl. computruere. Alii in aceti ſaxtariis duobus ſanguiſugarū ſextariū

in uase plūbeo iubent putrescere totidem diebus: mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradit: ut nisi oleum ore contineant qui tingunt: dentes quoq; eorum de-nigrari dicat. Capitis ulceribus muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle utiliter illinitur cōchyliorum: uel si non urantur farina ex aqua doloribus. Castoreum cū peucedano & rosaceo. Omniū piscium fluuiatiliū: marinorumque adeps liquefactus oleo ammixto melle oculorum claritati plurimum confert. Item castoreum cum melle Callionymi fel cicatrices sanat: & carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius: ut existimauit Menander: quoq; in comœdiis. Idem piscis & uranoscopos uocatur ab oculo quem in capite habet. E coracini fel excitat uisum. Et marini scorpionis ruffi cum oleo uetere: aut melle attico incipiētes suffusiones discutit. Inungi ter oportet intermissis diebus. Eadē ratio albugines oculorū tollit. Mullorū cibo aciem oculorū hebetari tradūt. Lepus marinus ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsus cohibet. Et ad hūc usum utilissimi minimi. Item pectūculi salsi triti cū cædria. Ranæ quas dipthitas & calamitas uocant: sanguis earum cū lachryma uitis si euulso pilo palpebris illatur. Oculorū tumorem: ruboremque sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat: & per se scabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes: & medicamentum auferunt post palum: rosaceoque inungunt: & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: ex aceto illita. Extrahit & squammas eius cinis. Cicatrices oculorum cū melle sanat pterygia cū sale: & cadmia siugulis drachmis. Emēdt & albugīes oculorū iumentorum. Adiiciunt & ossiculis eius genas si terrantur sanari. Echini ex aceto epinyctidas sanant. Eundem comburi cum uiperinis pellibus: ranisque: & cinerem aspergi potioni iubent magi: claritatem uisus promittentes. Ichthyocolla appellatur piscis: cui glutinosum est corium. Idemque nomen glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidam ex uenere non ex corio fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinum taurinum laudatur. Pontica candida: & carnes uenis: squammisque: & quæ celerrime liquescit. Madescere autem concisa in aqua aut aceto nocte ac die. Mox tumidi marinis lapidibus: ut facilius liquescat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant. & tetāicis. Ranæ dexter oculus dextro: sinistro leuus suspensi e collo natiui coloris panno lippitudines sanant: Quod si per coitum ranæ eru ātur albuginem quoque. Alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ suggillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in arundinetis & hærbss maxime uiuens muta: ac sine uoce uirids si forte hauriatur: uentres bouum distendens huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Ipsasque carnes doloribus oculorum superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: succum earum qui ita effuxerit admiscent lachrymæ: quæ ex alba uitæ emanat: atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu instillantes hunc succum i uestigia euulsorum. Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentes: & hoc utebatur in multis: uariisque per aquationes autumni nascentibus. Idem præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet nouo uase. Idem cheni iecur siccatum pondere quattuordecim cum oleo cædrino perunctis pilis nouem mensibus. Auribus utilissimum bactiæ piscis uel recens: sed inueteratum uino. Item bacci quem quidam myzen uocant. Item callionymi cum rosaceo infusum. Vel castoreum cum papaueris succo. Vocant & in mari pediculos eoq; tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana mognopere prodest. Quidam eceto & nitro madefaciuutr Suntque qui præcipue contra omnia aurium uitia laudent gari excellentis succum cyathum mellis dimidio amplius aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis detersa: & post-

quam desierit spumare tepidum infundere. Si tumeant aures coriandri succo prius mitigandas iidem præcipiunt. Ranarum adeps instillatus statim dolores tollit. Cancrorum fluuiatalium succus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissime prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle: uel conchyliorum ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoque: ut ex eo dentes semen anno colluantur. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas: & in dolore utilissimum. Conteriturque iis: & cum helleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Salsamentorum etiam fictili uase combustorum cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cyria uetere eluta nouo uase: & inde trita prosunt doloribus. Atque prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæque & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: contineanturque in ore succus. Si fastidium obstaret suspēdebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius: ut ex ore uirus deflueret: in acetū feruēs idq; e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxilaresq; ita sanari dētes præcipue putāt. Mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hoc quidē ranarū corpora binarum præcisis pedibus in uini hemina macerant: & ita colluiū dētes labentes iubent. Aliqui totas adalligant maxilis. Alii denas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dentium stabilirent. Necnon. xxxvi. ranarum corda in olei ueteris sextario sub ærea testa discoxere: ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Aliæ iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fetidi sunt centum in furno arefieri per noctem præcipiunt. Postea tantundem salis addi atque fricari. Enydris uocant a græcis coluber in aqua uiuens. Huius quattuor dentium superioribus in dolore supiorum gingiuas scarificant: inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum cōtenti sunt. Vtuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dētifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenarum cinis cum mellis obolis ternis. Iecur pastinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio: quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrenti: donec pinguitudo similitudine olei fluat: ac perungunt. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus: cutemque erugat: extenditque septenis diebus illitus: ita ut octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis sunt quæ uocant græci colytia: alii corythia: turbinata æque. Sed minora multo: efficaciora etiam & oris halitum custodientia: Ichtyocolla erugat cutem: extenditque: in aqua decocta horis quattuor: dein contusa: colluta: & subacta ad liquorem usque mellis. Ita præparata in uase nouo conditur: & in usu quattuor drachmis eius binæ sulphuris: & anchusæ totidem: octo spumæ argenteæ adduntur: aspersaque aqua teruntur una. Sic illita facies post quattuor horas abluitur.

Promiscue medicinæ. Ca. V.

m Edentur & lentigini cæterisque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem & canes excrescentes tollit: & humida ulcera. Psoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet: donec sit crassitudo mellis. Fit & mari halcyoneum appellatum ex nidis (ut aliqui existimant) halcyonum & cæicum: ut alii e sordibus spumarum crassescentibus Alii e limo: uel quadam maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereum spissum odoris asperi. Alterum melle lenius odore fere algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicosius: spongiæque putri simile pene purpureum. Quod optimum: id & milesium uocatur. Quo candidius autē hoc minus ꝓbabile est. Vis eorū: ut exulcerent: purgent. Vsus tostis & sine oleo mire: lepras lichenas: lentigines tollunt cū lupino: & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur

& ad oculorum cicatrices. Andrias ad lepras cancri cinere cum oleo usus est. Attalus thynni recentioris adipe ulcera. Menarum muria & capitum cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana i mari appellatur: osficulo de cauda: ita ut nō uulneret: prodest. Id faciendum quottidie donec procurentur. Eadem uis & pastinacæ radio & lepore marino imposito: ita ut celeriter remoueatur. Echyni testis contusis & ex aceto illitis. Item scolopendræ marinæ e melle. Cancro fluuiatilii contrito: uel combusto ex melle. Mirifice prosunt: & sepiæ ossa cum axungia uetere contusa & illita. Sic & ad parotidas utuntur: & scauri piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamētarii tusis cum axungia uetere: muricumque cinere ex oleo ad parotidas: strumasque. Rigor ceruicis mollitur cū marinis. qui pediculi uocāt drachma pota. Castoreo poto cum pipere ex mulso mixto rāis decoctis ex oleo & sale: ut sorbeatur succus. Sic & opisthoton medentur: & tetano: spaticis pipere adiecto. Anginas menarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitur abolet. Ranarumque decoctarum ex aceto. Succus hic & contra tonsilas prodest: Cancri fluuiatiles triti singuli in hemiam aquæ: anginis medētur gargarizati aut e uino: aut calida aqua poti. Vuæ medetur garū cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes salsi ue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones nulli inueterati: tritique in portione concitant. Suspiriosis castoreo cum hāmoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime pota. Eadē potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicūtur piscium modo e iure decocto i patinis ranæ. Suspensæ aūt pedibus cum distillauerit in patina saliua earum exenterari iubentnr: abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua arborem scandens & ex ea uociferans. In huius hos siquis expuat ipsamq; dimittat: tussim liberare dicuntur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnē tritā bibere ex aqua calida ītussi cruenta. Iocineris doloribus scorpio marinus in uino necaẗ: ut inde bibaẗ. Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari mō: aut si febres sint: ex aqua mulsa. Lateris dploribus leniunt hippocampi tosti sūpti. Theteæq; similes ostreæ in cibo sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextariis duobus per dies quindecim. Aluum emollit silurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo stomacho inimicum aluum facillime purgat: Sed propter acrimōiam cum pingui carne coquitur. Et omnium piscium ius. Idem & urinas cit e uino maxime. Optimum e scorpionibus & duride: & saxatilibus: nec uirus recipientibus. Coqui debent cū anetho: apio: corriandro: porro additis oleo & sale. Fugant & cybia uetera: priuatimque cruditates pituitas bilem trahunt. Purgant & myes quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo: uiuuntque in algosis: gratissimi autumno: & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id i Aegypto laudatissimi. Procedēte hyeme amaritudinem trahunt: coloremque rubeum. Horum ius traditur aluum & uesicas exinanire. Interanea distiguere. Oia adaperire. Renes purgare Sanguinē: adipemq; minuere. Itaq; utilissimi sunt hydropicis: mulieꝝ purgationibus: morbo regio: articulari: iflationibus. Itē prodesse felli pituitæq; pulmonis: iocineris splenis uitiis: rheumatismis. Fauces tantum uexant: uocesq; obtūdūt. Vlceraq; quæ serpāt: aut sint purgādas sanāt. Item carcinomata cremati aūt ut murices & morsus canū: hominumq; cū melle: lepras lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines. Gengiuarum & dentium uitia: eruptiones pituitæ: & contra dorycnium: aut opocartum antidoti uicem optinent. Degenerant in duas species in mitulos: qui salem: uirusque recipiunt: muscasque. Quæ rotunditate differunt: minores aliquanto: atque hyrtæ tenuioribus testis: carne duriores Mituli quoque ut murices ciere causticam uim habent: & ad lepras: lentigines: maculas. Lauantur quoque plombi modo ad gingiuarum crassitudines: & oculorum albugines: caliginesque. Atque in aliis partibus sordida ulcera. capitisque pustulas. Carnes uero eorum ad cāis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item

castorea ex aqua mulsa: drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti: addunt cucu-meris satiui radicis siccæ drachmam: & afronitri duas. Thetex torminibus & inflationibus succurrunt. In ueniuntur hæc in foliis marinis suggẽtis: fungorum uerius quam piscium. Eædem & tenasmum dissoluunt: renumque uitia. Nascitur & in mari absinthium: quod aliqui seriphum uocant: circa taposyrin maxime ægipti: exilius terestri. Aluum soluit: & noxiis animalibus intestina liberat. Soluunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo & sale: & farina decoctæ. Menæ salsæ cum felle taurino illitæ unbilico: aluũ soluunt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis tenasmum discutit. Cãcri fluuiatiles triti ex aqua poti: aluum sistunt. Vrinam ciunt. In uino aluum. Ademptis brãchiis calculos pellunt tribus obolis cum myrhæ tritæ singularibus eorum drachmis. Ileos & ĩflationes castoreum cum dauci semine & petroselini quantum ternis digytis sumatur ex mulsi calidi cyathis quatuor. Tormina uero cum aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluum. Dysentericis medentur rana cum scylla decoctæ: ita ut pastilli fiant. Fel siue cor earum cum melle tritum: ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cuꝫ pipere: ita ut reliqua carne abstineatur. Lyeni medetur solea piscis impositus Item torpedo. Item rhombus uiuus: dein remittitur ĩ mare. Scorpius marinus necatus in uino: uesicæ uitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur ĩ scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydri iecur. Blendiorum cinis cum ruta. Inueniunť & in brãchia piscis uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aiuntque & urticam marinam in uino potam prodesse. Item pulmonem marinum decoctũ in aqua. Oua sepiæ urinam mouent: renumque pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant. Echini uero cum spinis suis cõtusi: & uino poti calculos. Modus singulis hemina bibitur: donec prosit: & alias ĩ cibis ad hoc proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex iis mares dorchas uocant: fœminas onychias. Vrinam mares mouẽt. Dulciores fœminæ sunt unicolores. Sepiæ quoque oua urinam mouent renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quoque aquatici colubri. Item hydri tritum potumque calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere euacuata prius aluo. Sedis attritus cinis e capite mugillum mulorumque. Comburuntur autem in fictili uase. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadas: & ad condylomata utilis: sicut pelamidum salsarum capitum cinis: uel cybiorum cum melle. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi cohercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cæra: rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline. Panos salsamenta coracina discutiunt. Sanant interanea & squammæ combustæ. Scorpio in uino decoctus: ita ut foueantur ex illo. At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ incipientibus panis resistunt. Muricum uel purpurarum cinis utroqꝫ modo: siue discutere opus sit incipientes: siue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum cæræ & thuris drachmas. xx. Spumæ argenti. xl. Cineris muricum. x. Olei ueteris heminam Prosunt per se salsamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti uerendorum pustulas discutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ & impositæ. Similiter percæ salsæ e capite cinis melle adito. Pelamidum capitis cinis aut squatinæ picis cutis combusta. Hæc est qua diximus lignum poliri: quia & e mari fabriles usus exeũt. Prosunt & smarides illitæ. Item muricum: uel purpurarũ testæ cinis cum melle. Efficacius cremataꝶ cum carnibus suis. Carbunculos uerendorum priuatim salsamẽta cocta cũ melle restingunt. At testẽ si descenderit: cochlearum spuma illini uolũt. Vrinæ incõtinentiã hippocampi tosti: & ĩ cibo sepius sumpti emẽdãt. Itẽ ophidiõ pisciculus scõbro similis cũ lilii radice. Pisciculi minuti ex uẽtre eius quos deuorauerit: excmpti & cremati: ita ut cinis eoꝶ bibať ex aqua. Iubẽt & cochleas africanas cũ sua carne cõburi: cierẹqꝫ ex uino

signo dari. Podagris articularibusque morbis utile est oleũ ĩ quo decocta est rana: & ipsarum intestina & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adiiciũt trium rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibris quoque pellibus calciari maxime pōtici fibri. Itẽ uituli marini. Cuius & adeps prodest Item & bryon de quo diximus lactucæ simile: rugosioribus foliis sine caule. Natura est ei stiptica. Impositum lenit impetus podagræ. Item alga: de qua supra dictum est. Obseruaturque in ea: ne arida imponatur. Perniones emendant pulmo marinus. Cancrique marini cinis ex oleo. Item fluuiatiles triti sicq; cinere & oleo subacti & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ sub inde recentes impositæ: quas quidam dissectas iubent imponi. Morbos abigit ius mitulorum: & concharum comitiales & ut diximus: coagulum uituli marini bibunt cum lacte equo asinino ue aut cum punici succo. Quidam ex aceto mulso. Necnon aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsci cyathis tribus ieiunis datur. Is uero qui sæpius corripiuntur: clystere infusum mirifice prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebũt: mellis & olei sextarius: & aquæ tantundem. Ad præsens uero correptis olfactu subuenit cum aceto. Datur: & mustellæ marinæ iecur. Item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum & contra diuersas infirmitates. Ca. VI.

f Ebrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in rosaceo: ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligatur ægris. Item ex asello pisce lapilli qui plena luna inueniuntur: in capite alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longissimus dẽs capillo adalligatus: ita ut quinque diebus eum qui alligauerit: nõ cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas in oleo ipsas clam adalligent: oleoque eo perungant Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo intestina decocta sint. Maxime autem quartanis liberant ablatis unguibus ranæ & adalligatæ & rubetæ. Iecur eius: uel cor adalligatur in panno leucopho. Cancri fluuiatiles triti in oleo: & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egressis bibere suadẽt in quartanis. Aliqui uero sinistrum oculum deuorari iubent. Magi quoque oculis earum ante solis ortum adalligatis ægro ita ut cæcas dimittant in aquam tertianas abigi promittunt. Eosdemque oculos cum carnibus lusciniæ i pelle ceruina adalligatos præstare uigiliam: somno fugato tradunt. Aliqui sanguinem testudinum: & lethargumque uergentibus coagulo balneæ. aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui sanguinem testudinum: & lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur: & spondylus perticæ adalligatus. Quartãis cochleæ fluuiatiles ĩ cibo recentes. Quidã ob id aseruant sale: ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti lethargicos excitant odore. Prosunt & in cardiacis. Cachecticis quorum corpus macie conficitur. Tetheæ utiles sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Grauitatis saporis occurritur tactis naribus unguento: aut odoribus: uel quoquo mõ obturatis. Strõbi quoq; carnes tritæ: & ĩ mulsi tribus heminis pari mõ aquæ. aut si febres sint: ex aqua mulsa datæ ꝓficiunt. Succus cancroꝝ fluuiatiliũ cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ: ac pro cibo sumptæ: ita ut bibat ex eodẽ uase. Vel testudo decisis pedibus capite cauda & ĩtestinis exmptis: reliqua carne ita cõdita ut citra fastidium sumi possit. Cancri fluuiatiles ex iure sumpti & pthisicis prodesse traduntur. Adusta sanantur cancri marini: uel fluuiatilis cinere. Et ea quæ feruenti aqua combusta sint. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuiatilium cinere. Putantque utendum cum cæra & adipe ursino. Prodest & febri ranarum fellis cinis. Ignes sacros restingunt ranarum uiuentium uentres impositi: pedibusque

posterioribus pronas adalligari iubent: ut crebriore anhelitu prosint. Vtuntur & siluro rum capitum cinere salsamentorum ex aceto. Pruritum scabiemque nō hominum modo: sed & quadrupedum afficacissime sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo. Neruos præcisos purpurarum callum quo se operiunt tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocollæ. Tremulos iuuat castoreum si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinem piscium putant cibo sisti polipo tuso illitoque. De quo & hæc traduntur muriam ipsum ex sese emittere: & ideo non debere addi. In coquendo secari harundine ferro eminente: in uitiumque trahere natura deferente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem uel sanguinem arefactum. Quidam ex ea rana quam græci calamiten uocant: quoniam inter harundines fruticesque iuuant: minima omnium & uiridissima cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua quibus adhuc cauda est: in calice nouo combustarum cinerem si per nares fluat inficiendum. Diuersus hirudinum quas sanguisugas uocant ad extrahendum sanguinem usus ē Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sā guine spiramenta laxanda iudicantur. Sed uitium quod admissæ semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoque admittenda censuere. Dicitur satietate & pondere ipso sanguinis detractæ aut sale aspsæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita que causa uulnera insanabilia facit: & multos interimit: sicut Messalinum e consularibus patriciis cum ad genua admisisset. Inueniunt uirus remedio uerso: maximeque ruffæ ita formidantur. Ergo suggētia ora forficibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis: paulatimque morientium capita se contrahunt: nec reliquunt. Natura earum aduersatur cimicibus: & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis narium profluuia sistit succo porri mollitus. Extrahit tæla corpori inhærentia. Sepiarum testæ ex aqua salsamentorum carnes. Cancri fluuiatiles triti. Siluri fluuiatilis qui & alibi quam in nilo nascitur carnes impositæ recentes siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodii præbet. Vlcera quæ serpunt & quæ ex iis excrescunt ex capite menarum cinis uel siluri coercet. Carcinomata per earum capita salsarum: efficacius si cineri earum misceatur sal & cunila capitata: oleoque subigantur. Cancri marini cinis usti cum plumbo carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle: lineaque lanugine. Sed aliqui malunt alumen melque miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato: & cum sandaraca trito. Cachoetæ & nomæ & putrescentia cybo uetere sanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fistulæ aperiuntur: siccanturque salsamentis cum lintheolo immissis. Intraque alteram diem callum omnem auferunt & putrescentia ulcerum quæque serpūt emplastri modo subacta & illita. Et halpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorum salsamenta illita discutiunt. Item mullorum salsamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle: uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices fel scorpionis marini? Verrucas tollit glauci iecur illitum. Capitis menarum cinis cum alio tritus ad tymia crudis utuntur fel scorpionis marini ruffi Smarides tritæ illitæ. Hallex deferuefacta unguium scabriciam cinisque e capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glaucus e iure sumptus: & smarides cū ptisana sumptæ: uel cum fœniculo decoctæ. Mammas ipsas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancri fluuitiatiles illiti uel marini pilos ī mā ma: uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accensa excitant uuluæ strangulatu oppressas. Itē scombri in aceto putrefacti. Percarū uel menarū capitis cinis ammixto sale & cunila

oleoque uuluæ medetur. Suffitione quoque secundas extrahit. Item uituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarum uuluæ uitio: & cum coagulo eiusdem in uellere impositus. Pulmõis marini cinis adalligatuse gregie profluuia purgat. Echini uiuuentes tusi & i uino dulci poti. Sistunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq; Item siluri suffitu præcipue africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia sistere. Ex hysopo purgare. Et si partus strangulet: similiter poti auxiliant. Eosdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrate ad purgationes mortuosque partus utitur illis cum quinis lappati radicibus cum ruta & fuligine tritis: & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lappato & appio mẽstruas purgatiões expediũt. Lactisque ubertatem faciunt. Item i febri quæ sit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino austero poti prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest. Contraque uulua olfatum cum aceto & pice: aut subditum pastilus. Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in quattuor cyathis uini. Et a frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreũ fibræ ue supergrediatur grauida: aborum facere dicitur: & periclitari partus si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio Si capiatur cum luna in libra fuerit: triduoque asseruetur sub diuo: faciles partus facere: postea quotiẽs inferatur adiuuare. Et pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur idem facere si uiuẽti ablatus sit: ipsaque denuo in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostreatium uocari: quod aliqui onychen uocant: hoc suffitum uuluæ pœnis mire resistere. Odorem esse castorei: meliusque cum eo ustum proficere. Vetera quoque ulcera & cachoete eiusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina cum salis flore contuso post plenam lunam: & ex aqua illita: Psylotrum est tymni sanguis: fel iecur siue recentia siue seruata. Iecur etiam tritum mixtaque cædro plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros pubescere negauit. Magno salpe obstetrix. Eadem uis est pulmonis marini. Leporis marini sanguine & felle: uel si in oleo lepus hic necetur. Cancri scolopendræ marini cinis cum oleo. Vrtica marina trita ex aceto scyllito. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum. xvi. luna: Ranæ paruæ quã in oculoorũ curatiõe descripsimns sanies efficacissime psilothræ est: si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa: mox decocta tribus heminis ad tertia uel in oleo decocta in æreis uasis. Eadem mensura alii ex quindecim ranis conficiunt. Psylotrum: sicut in oculis diximus. Sanguisugæ quoque tostæ in uase fictili: & ex aceto illitæ eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus urentium eas necat cimices inuectas castoreo quoque cum melle pro psylothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psylothro uellendi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusque multum confert delphini cum melle dentium cinis: & si ipso dente gingiuæ tangantur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus aut ulla corporis parte fiant cancrorum fiuuatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbus triti in oleo peruncti is prosunt. Siriasisque infantium spongia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissime sanat quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus: uel piscis rubellio uel angillæ duæ. Itẽ uua marina i uino putrefacta iis q inde biberit tediũ uini affert. Venerem inhibet: & cinis hippopotami frontis e sinistra parte pellis in lintheolo adalligata. Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes sale adseruatæ: & in potu ex uinitto datæ. Erythini i cibo sumpti. Iecur ranæ dyropheres: & calamites in pellicula gruis alligatum: uel dens crochodilii maxilaris annexus brachio: uel hippocampus: uel nerui rubethæ dextro lacerto addalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubetha alligata.

Equorum scabiem ranæ decoctæ in qua extenuant: donec illini possit. Aiuntque: ita curatos non repeti postea. Et salpe negat canes latrare: quibus in offa rana uiua data sit. Inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Nascitur circa harundines tenues spuma aquæ dulcis ac marinæ: ubi se miscent. Vim habet causticam. Ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phraxmatis radix recens tusa luxatis medetur: & spinæ doloribus ex aceto illita. Cypri uero qui & donax uocatur cortex alopeciis medetur ustus: & ulceribus ueterat s Fo'ia extrahunt quæ infixa sunt corpori & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit exurdat. Sepiæ atramento tanta uis est: ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Amaxilaus tradat. Rubeta decocta & in aqua potu data suum morbis medetur: uel cuiuscunque ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum: ardere uidetur: adeo ut faculam ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium.
clxxvii. genera esse. Ca. VII.

P Eracta aquatilium dote non alienum uidetur indicare per tot maria tam uasta & tot milibus passuum terræ infusa: extraque circundata mensura pene ipsius mundi quæ intelligantur animalia centum septuagintaseptem omnium generum esse: eaque nominatim compleri. Quod in terrestibus uolucribusque fieri non quit. Neque enim omnis indiæ æthiopiæque aut scythiæ desertorum ue nouimus feras aut uolucres cum hominum ipsorū multo plurimæ sint differētiæ quas inuenire potuimus. Accedat his taprobane insulæque aliæ occeani fabulose narratæ. Profecto conueniet: non posse omnia genera in contemplationem uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunque nascuntur certa sunt: notioraque quod miremur quæ profundo natura mersit. Vt a beluis ordiamur: arbores physethres: balenæ: pistrices: tritones: nereides: elephanti: homines qui marini uocantur: rotæ: orcæ: arietes: musculi & alii piscium forma arietes delphini: celebresque Homero uituli. Luxuriæ uero testudines: & medecis fibri: quorum gnera nusquam mari accepimus mergi: tantum marina dicentes: lam. caniculæ: drynones: cornutæ: gladii: serræ: communesq; mari terræ amni hippopotami: crocodili. Et amni tantum ac mari thynni: thynnides: siluri: coracini: percæ. Peculiaris autem maris accipenser: aurata: asellus: acarne: aphia: alopeca: anguilla: aráeus: box: batia: bachus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uocáus balanus: coruus: citharus. Rhomborum genera chalcis gobio. Collurus asellorum generis ni minor esset colla. Siue parianus siue saxetanus a patria betica: lacertorum minima: abysmon: elesse: cybium. Ita uocatur concisa pelamis: quæ post. xl. dies a ponto i mæotim reuertitur. Cordula & hæc pelamis pusilla: cum in pontum e mæotide exit hoc nomen habet: cantharus: callyonimus: siue uranoscapus: cinædi: soleæ: phiscinulæ cnidæ: quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera chamecistite: chameleos: chamepotorides: generis uarietate distantes & rotunditate: chameglycia: menides: quæ sūt maiores quam pelorides: glycia siue corophia. Concharum genera inter quæ & margaritiferæ cochleæ: quarum generis pentadactylides: melicem: bales: echinophoræ: dicuntur quibus cantant. Extra has sunt rotundæ i oleario usu cochleæ: cucumis: cynopos ca nymarus: cynoidexia: draco. Quidam aliud uolunt esse dracunculum. Est autem graculæ simili. Aculeos in branchiis habet ad caudam spactantis. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur: erythinus: echeneis: echinus. Elephanti locustarū generis nigri pedibus quaternis: bisulis. Præterea brachia duo: binis articulis: singulisque sorsiculis denticulatis. Fabri siue zægaucisci: glaneus: conger: gyres: galeos: garus hippus: hippuros hirundo: ale: pleumō: hippocampos: heparcotinos. Sūt lacertorū genera lolligo uolitans: locustæ: lucernæ: liparis: lamyrus: lepus: leones: qui ūbrachia cancris similia sūt. Reliq pars locustæ: mullus: merula iter saxatiles laudata: mugil: melaurus: mēa: metis:

murena:mismylus:miscus:murex:oculata:ophidion:ostria:eotia:orcinon. Hic est pelamidum generis maximus. Neq; redit in mæotin: similis tritoni. uetustate melior: Orphus orthagoriscus: phager: picus: saxatiliumque pelamis. Earum generis maxima apolectus uocatur. Durius triton: phorcus: phitarus: passer pastinaca. Polyporum genere pectines: maximi & nigerrimi æstate. Laudatissimi autem mitylenis rhyas: tyndarides salonis: altimatia in Insula Alexãdriæ. In Aegypto pectunculi: purpuræ: pegrides: pir a pinnotheræ: rhina: quem squatinam uocamus. Rumbus: scarus principalis hodie. Solea: sargus: scylla: sarda: Ita uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Scomber: salpa: horus: scorpena: scorpios: scyascia: sciena: scolopendra: myrus: ægypta: strombus: solen siue aulos: siue donas: siue onix: siue dactylus spodylus: maristella: spongia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tynnus: tranus: quem alii Xiphiam uocãt. Stassa: torpedo: t erhea: triphonon. Pelamidum generis magni ex eo serena cymbiam fiunt. Veneri: Euax xyphii. His adiiciemus apud Ouidium posita nomina: quæ apud neminem alium reperiuntur Sed fortassis in ponto nascuntur: ubi in uolumẽ supremis suis tẽporibus incohauit. Bopyrum in scopulis uiuentem. Orphum rubentem: rhacinumque pullũ pictas mormyras: aureique coloris chryson. Præterea parum teragum: & placẽtem cauda labrum. Epodas lati generis. Præter hæc insignia piscium tradit channen ex se ipsa concipere. Glaucum æstate nunquam apparere. Pompium qui semper comitetur nauigiorum cursus. Chromin qui nidificet in aquis. Heleopen quoque dicit esse nostris incognitum undis. Ex quo apparet falli eos qui eundem accipenserem existimauerunt. Helopi palmam saporis inter pisces multi dedere. Sunt preterea a nullo auctore nomiati. sudis latinæ appellata: a græcis phyren ostreæ similis nomine magnitudine inter amplissimos rarus: sed tamen non degener: & pernæ concharum generis circa pontias insulas frequentissimæ. Stant uelut suillo crure longo in harena defixæ hiãtesque qua limpitudo est: pedali non minus spatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondyli grandis caro est. Et hycenam piscem uidi in oenaria insula captum caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna: & algis potius annumeranda quam animalibus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS TERTIVS.

PROEMIVM.

Metallorum naturæ

m ETALLA NVNC IPSAEQVE OPES ET RERVM precia dicentur: tellurem intus exquirente cura multiplici Modo quippe alibi diuitiis foditur quærente uita aur argentum æs electrum. Alibi deliciis gemmas: & parietum digytorumque pigmenta. Alibi temeritati ferrum auro etiam gratius inter bella cedesque. Persequimnr omnes eius fibras: uidemusque super excauatos mõtes mirantes dehiscere aliquando: aut intermiscere illam. Ceu uero non hoc etiam exemplum indignationis sacræ parentis exprimi possit. Imus in uiscera eius & in sede manium opes quærimus tãquã par bẽigna fertiliq; qua secetur. Inter hæc nimiũ remedior gratia scrutãur. Cui.n. fodiẽdi cã medicia ẽ. Quanq̃ & hæc & sũma sui pte tri

buia ut minime parca:facilisq; i omnibus quæ ꝓsunt. Illa nos premunt: illa nos ad inferos agunt quæ occultauit atq; demersis. Illa quæ nō nascunt̄: ut repēte mens ad inane euolans reputet quis deinde futuris finis est: sæculis omnibus exhauriēdi eam quousque penetret auaritia? Quam innocens quam beata: immo uero & delicata esset uita si nihil aliud de ea nisi quod supra terras concupisceret: haberetq; non nisi quod secū est! Eruitur quidem aurum & chrysocolla iuxta: ut preciosior uideatur nomen ex auro custodiens. Parum enim erat naturæ unam inuenisse uitæ pestem: nisi i precio etiā esset sanies auri. Quærebat argentum auaritia. Boni consuluit interim inuenisse minium: rubentisq; terre excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia quot modis auximus precia rerum? Accessit ars picturæ: & aurum argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit: ac per obscenitates bibere. Abiecta sunt deinde hæc: & sordere cœpere: & auri argentiq; minium fuit. Murina & crystallina ex eadem terra effodimus: quibus precium faceret ipsa fragilitas hoc argumentum opum: hæc uera luxuriæ æstimata est gloria: habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis: turba gemmarum potamus: & smaragdis teximus calices: ac temulentæ causa tenere indiā iuuat: & aurum iam accessu eius.

Quæ prima commendatio metallorum auri: & de origine annulorū aureorū: & modo auri apud antiquos: & equestri ordine: & d̄ iure annulorū aureoꝝ. Ca. I.

Tinam posset e uita in totum abdicari aurum sacra fames: ut celeberrimi auctores dixere: proscissum conuitiis ab optimis quibusq;: & ad perniciem uitæ repertum. Quantum fœliciore æuo cum res ipsæ permutabantur inter se: sicut & troianis temporibus factitatum Homero credi cōuenit. Ita enim (ut opinior) conmertia uictus gratia inuenta: alios coriis boum: alios ferro captiuisq; rebus emptitasse tradit: quanquam & ipse miratus aurum æstimationes rerum ita fecit: ut centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua cōsuetudine multa legum antiquarum pecore constat etiam Romæ. Pessimū uitæ scelus fecit: qui annulum primus induit digytis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror: quanquam illi quoq; fereum annulum dederit antiquitas: uinculumq; id non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidam annullum quo circumacto habentem nemo cerneret: quis non etiam fabulosiorem fateatur: Manus & prorsus sinistræ maximam auctoritatem conciliauere auro: non quidē Romani quorum more ferendum erat bellicæ uirtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullūhabet Romuli in capitolio statua: nec præter Nūmæ Seruiq; Tullii alia. Nec. L. quidem Bruti. Hoc i Tarquiniis maxime miror: quorū egregia fuit origo: unde hic anulorum usu uenit: quanquam nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a Prisco Tarquinio omnium primo filium cum in prætextæ annis occidisset hostem bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ durauit: ut eorum qui equo meruissent filii id insigne haberent: cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinii eius statuam sine annullo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigitur. Id græci a digytis appellauere. Apud nos prisci ungulum uocabant. Postea & græci & nostri scymbolum. Longo certo tempore ne senatum quidem Romanum habuisse aureos: manifestum est. Siquidem iis tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent: annuli publice dabantur credo: quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Neq; aliis uti mos fuit: q̄ qui ex ea causa publice accepissent: uulgoq; sic triumphabant. Et cum corōa ex auro etrusca sustineretur a tergo: annullus tamen in digyto ferreus erat: æqua fortuna triūphantis & serui coronam sustinentis. Sic triumphauit de Iugurta. C. Marius. Aureum non ante tertium consulatū sumpsisse traditur. Ii quoq; qui ob legationem acceperant aureo in publico tantū utebantur: intra domos uero ferreis. Quo argumento etiā nūc

sponsæ annulus fereus mittitur. Isque sine gemma. Nec illiacis temporibus ullos fuisse
annulos uideo: nusq̄ certe Home. dicit: cū & codicillos missitatos epistolaꝝ gratia indi
cet: & conditas arte uestes: ac uasa aurea argenteaq;: & ea colligata nodi non annuli no
ta. Sortiri quoq; contra prouocationem duces non annulis tradit. Fabricæ etiam deum
fibulas: & aliam muliebris cultus: sicut in aures in primordio factitasse sine mentione
annulorum. Et qui primus instituit contanter id fecit: leuiq; manibus ac latentibus in
duit cum si honos securus fuisset: dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum
potuit in ea aliquod intelligi: etiam insertorii usu argumentum est: maius i leua fuisse
qua scutum rapitur. Est quidem apud eundem Homeꝝ uiroꝝ crinibus aurum imple
xum. Ideo nescio an prior usus a fœminis cœperit Romæ quidem non fuit aurū: nisi
ad modum exiguo lōgo tempore. Certe cū a Gallis capta urbe pax emeretur: nō plusq̄
mille pondo effici potuere. Nec ignoro. M. Crassum duo milia pondo auri rapuisse suo:
& Pompeii tertio cōsulatu e Capitolini Iouis solio a Camillo ibi condita: & ideo a pleris
que existimari duo milia pondo collata. Sed quod accessit: ex Gallorum præda fuit: de
tratumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solites
Torquatus indicio est. Apparet ergo Galloꝝ: templorumq; tantumdem nec amplius
fuisse. Quod quidem i augurio intellectum est: cum Capitolinus duplum reddidisset
Illud quoq; obiter indicari conuenit: quoniam de annulis sermonem repetimus: æditū
custodiæ eius depræhensum fracta in ore annuli gemma statim exspirasse: & indiciū
ita extinctū. Ergo & maxime duo tantū milia pondo cum capta est Roma anno trecen
tesimo. lxiiii. fuere: cum iam capitū liberoꝝ cēsa essent. c. lii. milia quīgēti. lxxxiii. Eadē
post annos. ccc. vii. quod ex Capitolinæ ædis incendio: cæterisq; omnibus delubris. C.
Marius filius præneste detulerat tredecim milia pondo: sub eo titulo in triumpho trās
tulit Sylla. Et argenti. vii. milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri
pōdo qndecim milia argēti pondo. c. xv. milia. Frequētior aūt usus aunuloꝝ nō ante.
Cn. Flauiū Anii filium dephendit̄. Hic nanq; publicatis diebus fastis: quos populus a
paucis Principū quottidie potebat: tantā gratiā Plebis adeptus ē: alioqn Libertino par
te genitus: & ipse Apii Cæci scriba: cuius hortatu excepat eos dies consultando assidue
sagaci ingenio promulgaueratq;: ut ædilis curulis crearetur cū. Q. Anitio prenestino
qui paucis ante ānis hostis fuerat: præteritis. C. Petilio & Domitio: quoꝝ partes con s.
fuerāt. Additū Flauio ut simul Tribunus Plebis esset. Quo facto tāta Senatus indigna
tione exarsit: ut annulos ab eo abiectos fuisse in antiquissimis reperiat̄ annalibus. Fal
lit plerosq; q tū & equestrē ordinem id fecisse arbitrant̄: Etenim adiectum hoc quoque
Sed & phalera posita ꝑpter quæ nomen equitum adiectum est. Annulos quoq; deposi
tos a notabile in annales relatum est: nō a Senatu uniuerso. Hoc actum. P. Sempronio
Longo. L. Sulpitio cons. Flauius uouit ædem concordiæ: si populo reconciliasset ordīes
Et cum ad id pecunia publica non decerneretur: ex mulctaticia fœneratoribus condēa
tis ædiculam æream fecit in græcostasi: quæ tunc supra comitum erat. Inciditq; in ta
bula ærea eam ædē. ccc. iiii. annis post Capitolinā dedicatam. Ita quadringentis. xlviii.
a condita urbe gestum est: & primum annuloꝝ uestigium extat. Promiscui aūt usus
alterum secundo punico bello. Neq; enim aliter potuissent trimodia illa annuloꝝ Car
thaginem ab Hannibale mitti. Inter Scipionem quoq; & Drusum ex annulo in auctio
ne nauali inimicitiæ cœpere. Vnde origo socialis belli: & exitia rerum. Ne tum quidem
omnes Senatores habuerunt: utpote cum memoria auorum multi prætura functi in
ferreo cōsueuerint: sicut Calphurnium & Manilium: qui legatus. C. Marii fuerat iu
gurtino bello. Fenestella tradit. Et multi. L. Fufidium illum quem Scaurus in uita sua
scribit. In Quintiorum uero familia aurum ne fœminas quidē habere mos fuerit. Nul
losque omnino annulos maior pars gentium hominumque etiam qui sub imperio no
stro degunt hodie habeat. Non signet oriens aut Aegyptus etiam nunc litteris contēta

solis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit: gemmas addendo exquisiti fulgoris: censuq; opimo digytos onerando: sicut dicemus in gemmarũ uolumine. Mox & effigies uarias cælãdo: ut alibi ars alibi materia eẽt in precio. Aalias deinde gẽmas uiolari nefas putauit: ac ne qs signandi caã in annulis eẽ intelligere: solidas induit. Quasdam uero neq; ab ea parte quæ digyto occultat̃: auro clusit aurumq; milibus lapillorũ uilius fecit. Cõtra uero multi nullas admittunt gemmas: aureq; ipso signant: ut Claudii Cæsaris principatu repertum. Necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipso in samothracia id institutũ declarat. Singulis primo digytis gerere mos fuarat: qui sũt minimis proximi. Sic in Nũmæ & Seruii Tulii statuis uidemus. Postea pollici proximo induere etiam deorũ simulacris. Dein iuuit & minimo dare Galliæ britaniæq; in medio dicunt̃ tusæ. Hic nunc solus excipit̃: cæteri omnes onerantur: atq; etiam priuatim articuli minoribus alis. Sũt qui tres uni minimo cõgerant. Alii uero & huic unũ tantum: quo signanda signent. Cõditurq; ille ut res rara & ad iniuriæ usus indigna: uelut e sacrario promit̃. Et unũ ĩ minimo digyto habuisse preciosioris est in recondito suppellectilis ostentatio. Iam alii pondera eorũ ostentant. Aliis plures q̃ unum gestare labor est. Alii bratteas inserunt leuiore materia: & proprer casum gemmarũ totam sollicitudinẽ putant. Alii sub gemmis uenena cludunt: sicut Demosthenes summus oratorũ græciæ: annulosq; mortis gratia habet. Demũq; ut pluuimũ opum ita scelera annulis fuit. Quæ fiunt illa priscorũ uita: qualis innocentia in aqua nihil signabat̃? At nunc quoq; cibi ac potus uindicãtur annulo a rapina. Hoc profecere mancipioꝝ legiones: & ĩ domo turba externa acta Seruorũ quoq; causa nomenculator adhibẽdus. Sed aliter apud antiquos. Singuli marcipores lociferes ue dominorũ gentiles omnem uictũ in promiscuo habebant: nec ulla domi custodia a domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparant̃ epulæ: pariterque qui rapiant eas. Sed & claues quoq; ipsas signare nõ est satis: grauatis somno: aut moriẽtibus annuli detrahunt̃: maiorq; uitæ ratio circa hoc instrumentũ esse cœpit: incertũ a quo tempore. Videmur tamẽ posse in externis auctoritatẽ eius rei intelligere circa Polycratẽ sami tyrannũ: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus ẽ pisce ipso circiter ducentesimũ. xxx. annũ urbis nostræ interfecto. Celebratiorẽ quidẽ usum cum fœnore cœpisse argumento est cõsuetudo ulgi ad sponsiones etiamnũ annulo exiliente: ab eo tempore quo nondũ erat arra uelocior: ut plane affirmare possimus nummos ante apud nos cœpisse: mox annulos. Denũmis paulopost dicetur. Annuli distinxere alterũ ordinem a plebe: ut semel cœperant esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantũ: q̃quam ex hoc sero: uulgoq; purpura latiore tunica usos inuenimus etiã præcones: sicut patrem. L. Flii Stellionis Præconini ob id cognominati. Sed annuli plane mediũ ordinẽ tertiumq; plebi & patribus inseruere. Ac qđ antea militares equi nomen dederant: hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridẽ id factũ. Diuo Augusto decurias ordinãte: maior pars iudicũ ĩ ferreo annulo fuit. Iiq; nõ equites: sed iudices uocabãt̃. Equitũ nomẽ subsistebat in turmis equoꝝ publicoꝝ. Iudiciũ quoq; ñ nisi quattuor decuriæ fuere primo. Vixq; milia singula in decuriis ĩuenta sunt: nõdum ꝓuinciis ad hoc munus admissis. Seruatumq; in hodiernum diem ẽ: ne quis e nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicium: & quotiẽs nomina equestris ordĩnis ĩmutata: & donis militaribus & quando primum corona aurea Ca. II.

Decuriæ quoq; ipsæ pluribus discrete nominibus fuere Tribonoꝝ æris: & Selectorum & iudicium. Propter hoc etiãnum Nõgenti uocabant̃ ex omnibus. Selecti ad custodiẽda suffragiorum scita ĩ comitiis. Et diuisus hic quoq; ordo erat supba usurpatione nominum: cum alius se Nongẽtum alius Selectum: alius Tribunum appellaret. Tyberii demum principatus nono anno in unitatẽ uenit equester ordo annuloꝝq; auctoritati forma cõstituta ẽ. C. Asinio Pollione. C. Antistio Veteres

consf.anno urbis cõditæ.dcc.septuagerimo quinto.Quod miremur futili pene de causa:cum.C.Sulpi.Galba iuuenalé famá apđ pricipé popinaꝶ poenis aucupareť:occupatusq; in hiis eét quæstus ĩ Senatu uulgo institore: eius culpæ defendi annulis. Hac de causa cõstitutum ne cui ius eius eét:nisi cui ingẽuo ipsi patri:auoq; paterno sest ertia.cccc.césus fuissent & lege iulia theatrali ĩ.xiiii.ordinibus sedédi. Postea gregatimin signe id appeti coeptum. Proterq; hæc discría C.princeps decuriá quintá adiecit:tátũque natum é fastis:ut quæ sub D. Augu.ipleri nõ potuerant decuriæ nõ capiát eum ordiné:passimq; ad ornaméta ea ét seruitute liberati transiliát:qđ ante nunquá erat factum:quoniá in fereo annulo equites:iudicesq; intelligebantur:adeoq; promiscum id eé coepit:ut apđ. Cl.Cæsaré ĩ césura eius unus ex equitibꝰ Flauius proclus.cccc.ex ea causa reos postularet.Ita dum separať ordo ab ingẽuis cõmunicatus é cum seruitiis. Iudicum át appellatiõe separari eum ordiné primi oĩum instituere.Grachi discordi popularitate in cõtumeliá Senatus mox ea debellata:auctoritas nois uario seditionũ euétu circa publicanos subsistit:& aliquádiu tertiæ uires publicani fuere M.Cicero demũ stabiliuit equestre nomé ĩ cõsulatu suo ei Senatum cõcilás:ex eo se ordine prouectum esse celebrás:& eius uires peculiari popularitate quærens. Ab illo tépore plane hoc tertium corpus ĩ re.pu.factum é.Coepitq; adiici Séatui populoq; ro.equester ordo .Qua de cá & nunc post populum scribiť:quia nouissime coeptus é adiici . Quin etiá ipsũ equitũ nomé sæpe uariatum é in iis quoq; qui ad equitatum trahebanť . Celeres sub Romulo:regibusq; appellati sunt.Deinde flexumines.Postea trossuli: cum opidũ ithuscis citra uolscinios hoc nomi nepassuum.ix.milia sine ullo adiuméto peditũ cœpissét Eius uocabuli uis durauit ultra.C.Gracchũ:Iunius certe qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est scriptum reliquit iis uerbis.Quod ad equestrem ordiné pertinet antea trossulos uocabant:nunc equites uocant.Ideoq; quia nõ ĩtelligunt trossulus nomé quid ualeat:multos puder eonomie appellari:& causam quæ supra dicta est :exponit. Inuitosq; etiánum tamen tossulos uocari.Sunt adhuc aliquæ non omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares quippe externos torquibus aureis donauere:at ciuices non nisi argenteis.Præterq; armillas ciuibus decere:quas non habent externi. Idé qđ magis miremur coronas ex auro dedere ciuibus.Quis primus donatus sit ea non inueni.Sed qs primum donauerit a.L.Pisone traditur. A Postumius Dictator apud lacum regillum castris Latinoꝶ expugnatis ei cuius maxime opa capta essent:hanc coronam ex præda dedit.Item.L.Lentulus Consul Seruilio Cornelio merende samnitum oppido capto Sed quinq; libraꝶ corona Piso frugi filium ex priuata pecunia donauit:eamq; coroná testamento reipublicæ legauit

De reliquo usu auri ĩ uiris & mulieribus : & de nũmo aureo:& quádo primũ signatum é æs argétum & auꝶ:& ante q̃ signareť q mos ĩ ære:& quæ maxĩa pecũia prĩo césu:& quotiés & quibꝰ tpibꝰ auctoritatis auri C. III.

Eoꝶ uero honori ĩ sacris nihil aliud excogitatũ é q̃ ut auratis cornibꝰ hostiæ maioris dũtaxat ĩmolaréť : sed ĩ militia ĩ quoq; tátũ adoleuit hæc luxuria:ut M.Bru ĩ philippicis cápis epistolæ repiant fremétes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idé tu Brute mulieꝶ pedibꝰ auꝶ gestari tacuisti. Cuiꝰ sceleris nos coarguĩus illũ primum qui auro dignitaté p ánulos fecit:ut habeát ĩ lacertis iá quidé & uiri qđ e dardanis uéit:itaq; & dardanum uocabať. Viriolæ celticæ dicunť. Viriles celtibericæ. Habeát fœmĩæ ĩ armillis digytisq; totis collo auribus . Per has discurrant catenæ circa latera :& ĩserta margaritaꝶ põdera e collo domiaꝶ auro pédeát:ut ĩ sõno quoq; unionum cõsciétia adsit.Etiánum pedibus induiť:atq; inter stolá: plebéq; hunc medium fœmiaꝶ equestré ordiné facit.Hõestius uiri pedagogis id dáus balneasq; diues pueroꝶ forma cõuertit.Iá uero ét Harpocraté statuasq; ægyptioꝶ numinũ ĩ digitis uiri quoq; portare incipiunt.Fuit & alia. Clau.pricipatu differétia in solés iis quibus admissioné liberti eius dedissét:imaginé principis in ánulo ex auro gerédi magna criminum occa

sione. Quæ oĩa salutaris exortus Vespasiani prĩcipis aboleuit: æqualiter publicãdo principẽ. De annulis aureis eorumque usu hactenus dictum sit. Proximũ scelus fecit: qui primus ex auro denarium signauit: quod & ipsum latet auctore incerto. Populus Romanus ne quidem argento signato ante Pyrrhum regem deuictum usus est. Libralis unde etiam nunc libella dicitur: & dispondius appendebatur assis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expensa in orationibus dicuntur. Item intendia & pondera. Quin & militum stipendiorum: hoc est stipis ponderandæ pensatores libripendes dicũtur. Qua consuetudine in iis emptionibus quæ mancupi sunt: etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos Romæ. Timeus tradit. Signatum est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Maximus census. c. x. milia assium fuit illo reges. Et ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis quingentesimoocto gesimoquinto. Q. Fabio consule quinque annis ante primum bellum punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris: quinarius pro quinque sestertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus æris inmunitum bello punico primo cum impensis respublica non sufficeret. Constitutumque ut asses sextantario pondere ferientur. Ita quinta parte facta lucri dissolutum æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus: ex altera rostrum nauis. In triẽte uero & quadrante æs quadrãs antea triuncis uocatus atribus unciis. Pstea Hannibale urgente. Q. Fabio Maximo dictatore asses unciales facti. Placuitque denarium. xvi. assibus permutari: quinarium octonis: sestertium quaternis. Ita respub. dimidium lucrata est. In militari tamen stipẽdio semper denarius prodecem assibus datus. Nota argẽti fuere bigæ: atque quadrigæ & inde bigati quadrigatique dicti. Mox lege papyriana semuntiales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis: octauam partem æris argento miscuit. Qui nunc uictoriatus appellatur: lege clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex illirico aduectus mercis loco habebatur. Est autem signatus uictoria: & inde nomen. Aureus nummus post annum. lxii. percussus est quam argenteus: ita ut scrupulum ualeret sestertiis uicenis: quod efficit in libras ratione sestertii: qui tunc erant sestertios nongentos. Post hæc placuit. xl. milia signa ex auri libris: paulatimque principes imminuere pondus: minutissimus uero ad. xlv. milia. Sed a nummo prima est origo auaritiæ excogitata fœnore quæstuosa segnitia. Hæ paulatim exarsit rabie quadam non iam auaritia: sed fames auri: utpote cum Sepius Claudius. C. Grachi familiaris auro repensum caput eius excisũ ad Opimium tulerit: plumboque in os addito paricidio suo rempu. etiam circumscripserit. Nec iam quiritium aliquo: sed uniuerso nomine Romano infami rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infundit. Hæc parit habendi cupido. Pudet intuentem tantum omnia ista quæ subinde noua græco sermone excogitantur expresso argẽteis uasis auro aut incluso: quibus deliciis ueneunt tam aurea quam aurata: cum sciamus interdixisse castris suis Spartacum ne quis aurum haberet: aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium triumuirum aureis usũ uasis ĩ omnibus obscenis desideriis: pudendo etiã crimine Cleopatræ. Summæ apud exteros licentiæ fuerat poculoaureo puluino subdito Philippum regem dormire solitum. Agomencelum Alexandri Magni præfectum aureis clauis suffigere crepidas. Antonius Sopus in contumeliam naturæ uilitatem auro fecit opus proscriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Ro. uictis gentibus ĩ tributo semper argentum imperasse: non aurum sicut carthagini cum Hannibale uictæ argenti põdo annua in qnquaginta annos nihil auri. Nec potest uideri pẽuria mũdi id uenisse. Nã Mida: sed & Crœsus: infinitũ possederant. Iam Cyrus deuicta asia põdo. xxxiiii. milia inuenerat: præter uasa aurea aurumque factum: & in eo folia ac platanum uitemque. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit: & craterem Semiramidis: cuius pondus. xv. talentorum colligebat. Talentum autem ægyptium pondo. lxxx.

patere Varro tradit. Iam regnauerat in colchis Salauces & Esubopes qui terram uirginem nactus plurimũ argenti: auriq; eruisse dicitur ĩ suanorum gente: & alioquin uel leribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ: & argéteæ trabes narãt & colũnæ: atque parastate. uicto Sosostræ Aegypti rege tam superbo: aut prodatur annis quibusque fortes reges singulos e subiectis iũgere ad currum solitus: sicque triumphare. Et nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrent̃ Cæsar qui postea dictator fuit primus in ædilitate numere patris funebri omni apparatu harenæ argenteo usus est: ferasque argenteis uasis incessere tum primum uisum. Mox qđ etiam in mũicipiis emulantur C. Antonius ludos scoena argentea fecit. Item. L. Murena: & C. prĩceps in cyrco pecma duxit. In quo fuere argenti pondo. c. xxiiii. Claudius successor eius: cum de Britannia triumpharet inter coronas aureas unam. vii. pondo habuit. quam contulisset Hispania citerior: alteram. ix. quam Gallia cõata sicut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero Pompeii theatꝝ operui auro in unum diem quo Tyridati Regi Armeniæ ostenderat. Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem. Auri in ærario populi Romani fuere. Sexto Iulio. L. Aurelio consules septem annis anre bellum cuni cum tertium pondo. dcc. xxvi. argenti nonagintaduo milia & extra numerum ccc. &. lxxv. milia. Item Sex. Iulio. L. Martio cons. hoc est belli sotialis initio: octingẽta. xlvi. auri pondo. Cæsar primo introitu urbis ĩ ciuili bello suo ex ærario protulit laterũ aureoꝝ xxi. milia: & numero pondo. ccc. Nec fuit aliis temporibus respublica locupletior. Intulit & Aemilius Paulus Perseo Rege Macedonico deuicto prædam pondo trium miliũ a quo tẽpore Populus Romanus tributum pendere desit. Laquearia quæ nunc: & in priuatis domibus auro teguntur: post Carthaginem euersam primo inaurata sit ĩ Capitolio censura. L. Mummii. Inde transiere in cameras. In parietes quoque: qui iam: & ipsi tanquam uasa inaurantur: cum sua ætas uaria đ Catulo existimauerit: quod tegulas æreas Capitolii inaurasset primus. Inuentores auri sicut metallorum fere omnium: septimo uolumine diximus præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror: non colore qui in argento clarior est: magisque diei similis: & ideo militaribus: signis familiarior: quoiam is longius fulget: manifesto errore eorum qui colorem syderum placuisse in auro arbitrantur: cum in gemmis: aliisq; rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est: cæteris metallis: cum cædat per utrunq; pũlbo: Sed ꝗ rerum uni nihil igne deperit: tota etiam in incendiis rogisque durante materia. Quinĩmo quo sæpius arsit: proficit: ad bonitatem: aurique experimento ignis est: ut simul colore rubeatque ignis. At ipsum obrizum uocaãt. Primum autem bonitatis argumẽtũ est: ꝙ difficillime accendi. Præterea mirum prunæ uiolentissimæ ligni indomitum palea citissime ardescere: atque ut purgetur cum plũbo coqui. Altera causa precii maior quod minimum usus deterit: cum argento ære plumbo lineæ durantur: manusq; sordescant de cidua materia. Nec aliud laxius dilatatur: aut numerosius diuiditur: utpote cuius unciæ in septuagenas & quinquagenas pluresq; bratteas quaternum utreque digytorum spargantur. Crassissimæ ex iis præstinæ uocantur: etiamnum retinentes nomen fortunæ inaurato ibi fidelissime simulachro. Proxima brattea quæstoria appellat̃. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas: quod super omnia solum in massa auramento capitur. Cum cætera in metallis reperta igni perficiantur hoc statim aurum est consumma amque materiam protinus habet cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio ius naturalis est. Alia quam dicemus coacta. Super cætera non rubigo ulla: non erugo non aliud ex ipso quod consumat bonitatem: miuinuat ue pondus. Iam contra salis & aceti succos domitores rerum constantia superque omnia netur: nec texitur lanæ modo: & ĩ isne lana: Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verius tradit. Nos uidimus Agrippinam Claudii principis edente eo naualis proelio spectaculum assidẽtem ei: indutam paludamento: auro textili sine alia materiæ. Atta licis uero iampridem

intexitur inuento regum asiæ. Marmori & iis quæ candefieri non possunt oui candido illinitur: ligno glutini ratione composita: leucoporon uocant. Quid sit hoc: aut quemadmodum fiat: suo loco docebimus. Aes inauria argento uiuo: aut certe hydrargyro legitimum erat: de quibus ut dicemus illorum naturam redentes: excogitata fraus est. Namque æs cruciatur in primis accensumque restinguitur sale aceto alumine. Postea exarenatur: an satis recoctum sit: splendore deprehendente: iterumque exhalat igni: ut possit edomitum mixtis punice alumine argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim habet: tale est qualem esse diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri: & quádo primum aurea statua: & medicinæ ex auro. Ca. IIII.

a Vrum inuenitur in nostro orbe: & omittamus ídicum: atque a formicis: aut gryphibus apud sythas erutum. Apud nos tribus modis fluminum ramentis ut in tago hispaniæ: pado italiæ hebro thraciæ: pactolo asiæ: gange ídiæ. Nec ullum absolutius aurum est: ut cursu ipse trituque perpolitum. Alio modo puteorum scrobibus effoditur: aut in ruina montium. Quare utraque ratio dicetur. Aurum qui quærunt: ante omnia segullum tollunt: ita uocatur indicium: alueus ubi id est: arenæ que lauantur: atque ex eo quod resedit: coniectura capitur: ut aliquádo in summat tel lure protinus rara fœlicitate: ut nuper í dalmatia principatu. Neronis singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens cum iam inuentum est in summo cespite. Alutationem uocant si & auro ea tellus subest. Cæterum montes hispaniæ aridi sterilesque: & in quibus nihil aliud gignatur: huic bono coguntur fertiles esse. Quod puteis foditur canalitium uocant: alii canaliense marmoris gloriæ inhærens: non illo modo quo in oriente sapphyro atque thebaico aliisque in gemmis scintillat. Sed micas amplexum marmoris hi uenarum canales per marmor uagantur & latera puteorum & huc illuc inde nomine inuento: tellusque ligneis columnis suspenditur. Quod effossum est túditur: lauatur: uritur: mollitur in farinam. Nam quod in pilis cudunt apilascudem uocant argentum quod exit a fornace: sudoremque qui camino iactatur. Spurcitia in omni metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neque enim alia afflatum ignemque & ardenté materiá tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantũ. Cũiculis p magua spatia actis cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura uigiliarum est: multisque mensibus non cernitur dies. Arrugius id genus uocant: siduntque rimæ subito: & opprimunt operarios: ut iam minus temerarium uideatur e profundo maris petere margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Reliquuntur itaque fornices crebri mõtibus sustinendis. Occursant in utroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Sepius uero: quoniam in cuniculis uapor & fumus strangulat: cædunt fracturis. c. l. libris ferri terraram agentibus. Egeruntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradétes: lucem nouissimi cernunt. Si longior uidetur silex: latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen í silice facilior existimatur opera. Est namque terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta: candidam uocant: prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur: & iisdem malleis: nihilque durius putant: nisi quod inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere ceruices fornicum ab ultimo cædunt: dantque signũ rima. Eamque solus interlligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictu ue repente reuocari operarios iubet: pariterque ipse deuolat. Mons fractus cadit a sese longo fragore: qui concipi humana mente non possit: & flatu incredibili. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum est. Nec sciere esse cum fodere. Tantaque ad pericula eum cenda fuit satis causæ sperare quod cuperent. Alius par est labor uel hoc maioris impendii flumina ad lauandá hác ruiná iugi montium duxere obiter a centesimo plerumque lapide. Corrugos uocant a corriuatione credo: nimirum & hoc labor

est. Præcepisse libramento oportet ut fruaris quádo induat: itaque altissimis partibus ducitur. Conuallis & interualla substructis canalibus iunguntur. Alibi rupts iuiæ cæ dunt: sedemque trabibus cauatis præbere cogũtur. Is qui cædit: funibus pẽdet: ut pro cul intuentibus speties nefaria quidem: sed alitum fiat. Pendẽres maiore ex parte librãt & lineas itineri præfigunt. Itaque insistentis uestigiis hominis locus non est. Manes tra huntur ad homines ut uitium importent. Id genus terræ urion uocãt. Ergo per silices calculos ue dicuntur: & urium euitant. Ad capita deiectus in superciliis montium pi scinæ cauantur: ducenos pedes in quasque partes: & in altitudinem dẽos. Emissaria in iis quina pedum quadratorum ternum fere linquuntur: & repleto stagno excussis ob turamentis erumpit torrens tanta ui: ut saxa prouoluat. Alius etiamnum in plano labor. Fosse in quas proflaut cauantur: agangas uocant eæ sternuntur gradatim. Fru tex est ulex roris marini similis asper aurumque retinens. Latera cluduntur tabulis: ac per prærupta suspenduntur: canali ita profluuente de terra in mare. His de causis iam pro nouit Hispania in priore genere: quæ exhauriuntur immenso labore ne occupent puteos in hoc rigantur. Aurum arrugia quæsitum nõ coquitur: sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacas Hispa ni: alii palacranas: idem quod minutum est: baluccm uocant. Vlex siccatus uritur: & cinis eius lauatur sustrato cespite herboso ut sidat aurum. Vicena milia pondo ad hũc modum annis singulis asturiam atque galletiam & lusitaniam præstare quidam tradi derunt: ita ut plurimum asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot sæculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum est uetere iterdicto patrum ut diximus. alioquin nulla fœcũ diõ metallorum quoque erat tellus. Extat lex censoria uictimiliarum aurifodinæ: qua in Vercellensi agro cauebatur: ne plus quinque hominum in opere publicani haberẽt Aurum faciendi est etiamnum una ratio ex auripigmento: quod in Syria foditur picto ribus in summa tellure auri colore: sed frangili lapidum specularium modo. Inuitaue ratque spes Caium principem audissimum auri: quam ob rem iussit excoqui magnũ pondus: & plane fecit aurum excellens. sed ita parui ponderis ut detrimentum sentiret illud propter auaritiam expertus: quanquam auripigmenti libræ viiii. permutarentur nec postea tentatum ab ullo est. Omni auro inest argentum uario pondere: alibi dena: alibi nona: alibi octaua parte. In uno tantum Galliæ metallæ loco: quod uocãt albicra rense. xxxvi. portio inuenitur: ideo cæteris præest. Vbicunque quinta argenti portio ẽ: electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in canaliensi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quintam portionem excessit: in cudibus non resistit. Est electro aucto ritas Homero teste qui Menelai regiã auro: electro: argento: ebore fulgere tradit. Miner uæ templum habet lindos insula rhodiorum: ĩ quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adiicit historiam mammæ suæ mensura. Electri natura est ad lucernarum lumĩa cla rius argento splendere. Quod est natiuum & uenena depræhendit. Nanque discurrũt in calicibus arquus cælestibus similes cum igneo stridore: & gemina ratione prædicũt Aurea statua prima omnium nulla ĩanitate: & ante quam ex ære aliqua illo modo fie ret: quam uocant holosphyraton in templo Anaetidis posita dicitur. Quod ĩ situ terra rum nomẽ hoc significauimus: numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est Antõii parthicis rebus. Scitumq; narratur dictũ unius ueteranorum Bononiæ hospitali Diui Augusti cœna cum interrogaretur: esset ne uerum: eũ qui primus uiolasse hoc numen oculis: membrisque captu expirasse? respõdit. n. tum maxĩe Augustũ de cruore eius cœ nare seq; illum esse: totumq; sibi cẽum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuã & solidã Gorgias Leontinus delphis ĩ templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Auꝝ pluribus modis pollet in remediis. Vulneratisq; & infantibus applicatur: ut minus noceat: quæ inferantur ueneficia. Est & ipsi superlato uis malefica gallinarum quoque & pecorum fœturis. Remedium est

abluere illatum & spargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cum salis grummo pō
dere triplici misso: & rursum cum duabus salis portionibus & una lapidis quem schi-
ston uocant: ita uirus tradit rebus una crematis in fictili uase ipsum purum & incor-
ruptum. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie sanat. Lo-
mento id conuenit ablui. Fistulas etiam sanat: & quæ uocantur hemorrhoides. Quod
si trito spuma adiiciatur putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle uero decoctū
cum melanthio & illitum umblico leuiter soluit aluū. Verrucas curario eo. M. Varo ē
auctor. De chrysocolla & medicinæ ex chrysocolla. vi. & mirabilia
naturæ de glutinandis inter se perficiendisq; metallis. Ca. V.

c Hrysocolla humor est in puteis quos diximus: p uenā auri defluens crassescen
te limo rigoribus hybernis usq; in duritiam punicie. Laudatiorē eandē in æra
riis metallis: & proximā in argentariis fieri compertū est. Inuenit & in plūba-
riis uilior etiā auraria. In omnibus aūt iis metallis fit & cura multū infra naturalē illā
īmissis ī uenā aquis leuiter hyeme tota usq; q̄ in iuniū mensē. Dein siccatis in iunio &
iulio ut plane intelligat nihil aliud chrysocolla quā uena putris. Natiua duritia maxi
me distat: uuā uocant. Et tamen illa quoq; herba: quā luteam appellant: tinguit. Natu
ra est quæ lino lanæ ue ad succū bibendum. Tundit in pila: deinde tenui cribro secer-
nitur: postea molit: ac deinde tenuius sic cribatur. Quicquid non transmeat: repetitur
in pila: dein molit. Puluis semp in catinos digerit: & ex aceto macerat: ut omnis duri-
cia soluat. Ac rursus tundit: dein lauatur in cōchis: siccaturq;. Tunc tingitur alumine
schisto: & herba supradicta pingitq; ante quā pingat. Refert quā bibula docilisq; sit. Nā
nisi rapuit colorē addunt & sytantū atq; turbystū: ita uocāt medicamēta sorcere cogē-
tia. Cū tinxere pictores turessobitin uocāt. Eiusq; duo genera faciunt. Elutā quæ serua
tur in lomenta. Et liquidā globulis sudore resolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiunt
Laudatissima in armenia. Secunda in macedonia. Largissima in hispania. Sūma cōmē
dationis est: ut colorē hærbæ segetis lætæ uirentis quāsimillime reddat. Visūq; est iam
Neronis principis spectaculis harenā cyrci chrysocolla sterni: cū ipse concolori panno
aurigaturus esset: inducta opificū turba. Tribus eam generibus distinguunt. Asperaq;
quæ taxat in libras. vii. Mediā quæ denariis quinis. Attritā quā & hærbaceam uocant:
quæ. xiii. Sublinunt aūt harenosā: prius quā inducant atramēto & paretonio. Hæc sūt
tenacia eius in colore blanda. Paretoniū quoniā est natura pinguissimū: & ꝓpter leuo-
rem tenacissimū atramēto aspergit: ne paretoni candor pallorē chrysocollæ afferat. Lu
team putant alutea hærba dictā quam ipsam cæruleo subtritā chrysocolla inducūt ui-
lissimo genere atq; fallacissimo. Vsus chrysocollæ & in medicina est ad purganda uul-
nera cū cæra & oleo. Eadē per se arida siccat: & cōtrahit. Datur & in angina ortopnoea
ue miscenda cū melle. Cōcitant uomitiones: miscet & collyriis ad cicatrices oculoꝝ: ac
uiridibus emplastris. Ad dolores mitigandos: & cicatrices trahēdas. Hanc chrysocollam
medici acesin appellāt: quæ nō est orobitis. Chrysocollā & aurifices sibi uēdicant agglu
tinando auro: & inde oēs appellatā similiter utētes dicunt. Temperat aūt ea cypria eru-
gine: & pueri impubis urina: addito nitro. Terit cypro ære in cypriis mortariis: santer-
nam uocāt nostri. Ita ferruminat auꝝ qđ argentosū uocāt. Signūq; est si addita santer
na nitescit. E diuerso erosū cōtrahit se: hebetatq;: & difficulter ferruminat auꝝ. Ad id
glutinū fit auro & spuma argenti ad supradicta additis: unaq; cōtritis. Cōtexi par est re
liqua circa hoc: ut uniuersa naturæ: cōtingat ammiratio. Auri glutinū est tale. Argilla
ferro. Cadmia æris massis. Alumen laminis. Resina plumbo & marmori. Sed plumbū
nigrum albo iungitur. Ipsūq; album sibi oleo. Item stagnū æramentis stagno argentū.
Pineis optie lignis æs ferruq; cōdit. Sed & ægyptia papyro paleis aurū. Calex aqua ac-
cenditur: & trachinius lapis. Idemq; oleo restinguitur. Ignis autem aceto maxime & uis
co & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusta. Iterumque flagranti.

De argento & argentouiuo:& stibia siue alabastro:& scoria argenti & de spuma argentei. Ca. VI.

B his argenti metalla dicantur:quæ sequẽs insania ẽ.Nõ nisi ut puteis repit̃
a nullaq; sui spe nascitur:nullis ut i auro lucẽtibus scitillis. Terra est alia russa alia ciner acea. Excoqui non potest nisi cũ plumbo nigro aut cũ uena plumbi Galenam uocant:quæ iuxta argenti uenas plerunq; repitur. Et eodẽ ope igniũ descen dit ps i plumbũ:argẽtũ aũt supnæ inatat:ut oleũ aquis. Repit̃ in oĩbus pene puĩciis sed in Hispania pulcherrimũ. Id quoq; sterili solo:atq; ẽt i mõtibus. Et ubicunq; una inuẽta uena est:nõ pcul inuenit̃ alia. Hoc quidẽ & in omni fere materia: ũde metalla græci uident̃ dixisse. Mirꝝ adhuc p Hispanias ab Hãnibale ĩcohatos puteos durare sua ab inuẽtoribus noĩa habẽtes. Ex quibus bebelo appellat̃:hodieq; qui. ccc. pondo Hãni bali sũministrauit in dies. Ad mille quintos iã passus cauato mõte p qd̃ spatiũ aquitãi stantes diebus:noctibusq; egerunt aquas lucernaꝝ mensura:amnemq; faciunt. Argen ti uena quæ in summo reperta est crudaria appellat̃. Finis antiquis fodiendũ solebat esse alumen inuentum ultra nihil quærebatur. Nuper inuenta æris uẽa infra alumẽ alba nullum finem spei fecit. Odor ex argentifodinis inimicum omnibus animalibus: sed maxime canibus. Aurum argentumq; quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argẽteo nigras fieri. produciq; miramur. Est & lapis in iis uenis cuius uomica liquoris a terni argentum uiuum appellatur. Venenum rerum omnium est. Exedit ac perrumpit ua sa permanens tabe dira. Omnia ei innatant præter aurum. Id unum ad se trahit. Ideo: & optime purgat cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus i uasis ita uitiis abiectis:ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas efunditur: perque eas sudoris uice defluens purum relinquit aurum. Ergo & cum æra inaurãtur:sublitum bratteis pertinacissime retiet. Verum palore detegit simplices:aut prætẽues bratteas. Quaprop ter id furtum quærentes oui liquore candido usum eum adulterauere. Mox & hydrar gyro:de quo suo dicemus loco. Et alias argentum uiuum nõ largum inuẽtũ ẽ. In iisdẽ argenti metallis inuenitur ut proprie dicamus:spumæ lapis candidæ nitentisq;: non tamen translucentis:stimini apellant:alii stibiam:alii alabastꝝ:aliquid turbasin. Duo eius genera: mas & fœmina. Magis probant fœminam. Horridior est mas:scabriorque & minus ponderosus:minusq; radians:& harenosior: Fœmina contra nitet frialibus:fissu risq; non globis dehiscens. Vis eius astringere ac refrigerare. Prĩcipalis autem circa ocu los. Nanq; ideo & platyo ophathalmon id appellauere:quoniã in callibus mulieꝝque epiphoris dilatet oculos & fructitiões inhibeat oculoꝝ: exulcerationesq;. Farina eius & thuris gũmi ãmixto sistit & sanguinẽ e cerebro profluentũ. Efficatior & cõtra recentia uulnera. Et cõtra ueteres canum morsus insperia farina. Et contra ambusta igni cum adipe ac spuma argẽti cærusaq; & cæra. Vrit̃ aũt & offis bubuli fimi circunlitũ i cliba nis. Dein restringunt̃ mulieꝝ lacte. Territurq; i mortariis ãmixta aqua pluuia. Ac subi de turbidũ transfundit̃ in æreũ uas. Et mundat̃ nitro. Fex eius intelligit̃ plõbosissima quæq; subsedit in mortario:abigiturq;. Dein uas i quo turbida trãsfusa sunt:optũ liteo p noctẽ relinquuit̃:& postero die quicqd inatat effundit̃:spongiaq; aqua tollit̃. Quod ibi subsedit:flos intelligit̃:ac linteolo iterposito i sole siccat̃:nõ ut perarescat. Iteꝝq; in mortario terit̃:& in pastillos diuidit̃. Ante oĩa aũt urẽdi modus necessarius est:ne plũ bum fiat. Quidam nõ fimo utunt̃ coquuentes:sed adipe. Alii tritũ in aqua triplici lin teo siccant:fecemq; abiiciunt. Idq; quod defluxerit transfundunt. Ac quicquid subsidet id colligẽtes emplastri:collyriisq; miscent. Scoriã in argento græci uocant helchysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Addit̃ emplastris:ut mollibdena:de qua dice mus in plumbo. Cicatricibus maxime glutinandis & contra tenasmos: dysenteriasque infusa clysteribus cũ myrteo oleo. Addũt & i medicamẽta quæ uocãt liparas ad ex cre scẽtia ulceꝝ aut ex attritu facta:aut i capite manãtia. Fit & in iisdẽ metallis & quæ uo

catur spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitin uocant. Secunda: quaꝫ argrytin. Tertia quam molibditin. Et plerumque omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est attica. Secunda hispaniensis. Chrysitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argenro. Molibditis plumbi ipsius fusura: quæ fit puteolis: & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem Ex eo sublata ueruculis ferreis: atque in ipsa flamma conuoluitur ueruculo: ut sit modice pōderis. Est autē ut ex nomine ipso intelligi potest feruescentis & futuræ materiæ spume. Distat a scoria quo potest spuma fece distare. Alterum purgantis se materiæ: alterum purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ: quæ uocant stelerythida & peumenē. Tertium molibdenam in plumbo dicendam. Spuma ut sit utilis: iterum coquitur: confractis tabulis ad magnitudinem annullorum ita accensa follibus ad separandos carbones cineremque. Abluitur aceto aut uino. Simulque restinguitur Quod si sit argyritis: ut candor ei detur magnitudine fabæ confracta in fictili coqui iubent ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea purgentur. Postea sex diebus terunt in mortariis ter die abluentes aqua frigida. Et cum desinant calida: addito sale fossili in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbo uase. Alii cum faba candida & ptisana coquunt: & ī solo siccantur. Alii in lana candida cum faba donec lanam non denigrent. Tunc salem fossilem adiiciunt: subindeaqua mutata: siccantque diebus. xl. calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquūt exemptamque nitro fricant: & ut supra terunt in mortariis cum sale. Sunt qui non coquant: sed cum sale terant & adiecta aqua abluant. Vsus eius ad collyria: & nitrum ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculasque: & abluendum capillum. Vis autem: siccare: mollire: refrigerare: temperare: purgare: expluere. Vlcerum tumores. Talibusque emplastris supradictis ignes etiam sacros tollit cum ruta: myrtoque & aceto. Itemque perniones cum myrto & cæra & abdomine.

De minio quantæ auctoritatis fuerit apud Romanos: & origine ac inuentione eius: & cinnabaris ratione in picturis: & medicinæ de generibus minii: & ratione eius in picturis. Ca. VII.

Nuenitur in argentariis metallis minium quoque: & nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis: & quondam apud Romanos non solum maxime. sed etiam sacræ religionis: ut auctor est Verrius: & cuius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulachri faciem diebus festis minio illini sollitam triunphātemque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religiōe etiam nunc addi in unguēta cœnæ triunphalis: & accensoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem eam miror: quanquam & hodie id expeti constat æthiopum populus totosque eo tingi proceres: huncque ibi deorum simulacris colorem esse. Quapropter diligentius prosequemur omnia de eo. Theophrastus. xc. annos ante Praxibulum atheniensium magistrum: quod tempus exit in urbis nostræ ducentesimum quadragesimum. ix. annum tradit inuentum minium a Callia atheniense initio sperante aurum posse excoqui harena rubente in metallis argenti. Hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in hispaniis sed durum & harenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inacessa ex qua iaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum uero supra ephesum. Cilbianis agris. Harenam cocci colorem habere. Hanc teri Dein lauari farinam. Et quod subsidat iterum lauari. Differentiam artis esse: q̄d alii minium faciūt prima lotura. Apud alios id esse dilutius. Sequētis aūt loturæ optimū. Auctoritatem colori fuisse nō miror. Iam enim troianis tēporibus rubrica in honore erat Homero teste: q naues ea cōmēdat Alias circa picturas pigmenta quæramus. Militō uocāt græci miniū: quidā cinnabari Vnde natus error idico cinnabaris nomē. Sic eni appellāt illi saniē dracōis elise elephantoꝝ moriētiū pōdere pmixto utriusq; aialis sāguine: ut diximus. Neq; alius ē color q in

picturis proprie sanguinē reddat. Illa cinnabaris antidotis: medicamentisq; utilissima ē At Hercule medici: quia cinnabarin uocant pro ea utuntur hoc minio: quod uenenū esse paluo mox docebimus. Cinnabari ueteres quæ etiam nunc uocant monocramata pingebant. Pinxerunt & ephesio minio: quod derelictum est : quia curatio magni operis erat. Prætereaque utrunque nimis acre existimatur. Ideoque transire ad rubricam & sinopidem: de quibus suis locis dicam. Cinabaris adulteratur sanguine caprino: aut sorbis tritis. Precium sinceræ nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos: nec fere aliunde quam ex Hispania. Celeberrimum ex Sisaponensi regione in betica miniario metallo uectigalibus populi Romani nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoquique. Romam perfertur uena signata ad dena milia fere pōdo annua Romæ autem laudatur. In uendendo precio statua lege ne modum excedéret. lxx. in libras. Se adulteratur multis modis: unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus fere argentariis : itemque plumbariis metallis : quod fit exusto lapide uenis permixto : nō ex illo cuius uomicam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipse in argentum excoquuitur) sed aliis simul repertis. Sterilis etiam plumbi deprahendūtur solo colore: nec nisi in fornacibus rubescentes: exustiq; tunduntur in farinam Et hoc est secundum minium perquam paucis notum: multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur minium in officinis sociorum. Item syrico: quonámodo syricum fiat suo loco dicemus. Sublini aut syrico minium compendio ratio demonstrat. Et alio modo pingentium furto oportunum est plenos subinde abluentium penicillos: Sidit autem in aqua: constatque furantibus. Sincero cocci nitor esse deber. Secundarii autem splendor in parietibus sentit imaginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli est. Sisaponensibus autem minarii suæ uenæ haranea sine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fugatum nigrescit. Sincerum retiet colorem: Inuenio & calice adulterari: Ac simili ratione ferri candentis lamina: si nō sit aurum deprahendi ilico. Solis: atque lunæ contactus inimicus remedium: ut parieti siccato cæra punica cum oleo liquæfacta candens setis inducatur. Iterumque admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem usque. Postea candelis subigatur ac deinde linteis puris sicut & marmora nitescūt. q miniū ī officinis poliūt: faciē laxis uesicis illigāt ne in respirādo pniciale puluerē trahāt: & tamē p illas spectēt: Miniū ī uolūinū: quoq; scriptura usurpat̄. Clarioresq; litteras uel ī auro uel ī marmore etiam ī sepulchris facit.

De hydragyro: de argento inaurando: de coticulis in argēti generibus: & experimentisi. Capitulum. VIII:

X secundario inuenit uita & hydrargyrum in uicem argenti uiui pauloante dilatum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis pistillisque trito minio ex aceto aut patinis fictilibus impositum ferea concha calice coopertum argilla superillata. Dein sub patenis accensum follibus continuo igni: atque ita calicis sudore deterso: qui fit argento colore: & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico humore confluuere. Quod cum uenenum esse conuenit omnia quæ de minio in medicinæ usu traduntur: temeraria arbitror: preter q̄ fortasse q̄d illitū capiti uentri uel sanguinē sistit: dū ne quid prætereat in uiscera: ac uulnus attigat: aliter utendū nō equidem censeam. Hydrargyro argentum iaurat̄ solum nūc prope: cum & ī æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus quæ in omni uitæ parre ingeniosissima est: uiliorē excogitauit materiam: ut docuimus. Auri: argentique mentionem comitatur lapis quē coticulā appellant: quondam non solitū inueniri nisi in flumine hymocho: ut auctor est Theophrastus. Nunc uero passim quē alii heraclium: alii lydiū uocāt. Sūt aūt modici quaternas uncias lōgitudinis: biasq; latitudis nō excedētes. Quoad sole fuit in iis melius: q̄ q̄d a terra. Is coticulis periti cum euena lima rapuerint experimētum protinus

dicunt quantum auri sit in ea: quantum argenti uel æris scrupulari differentia mira/ bili ratione non falente. Argenti duæ differentiæ. Battilis ferreis candentibus ramento imposito: quod candidum permaneat: probatur. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro: Sed experimento quoque fraus interuenit: seruatis enim in uirorum urina batiliis infi/ citur ita ramentum obiter dum uritur: candoremque mentitur. Est aliquod experi/ mentum positi & in halitu hominis: si sudet protinus: nubemque discútiat.

De speculis & ægyptio argento. Ca. IX.

I Aminas duci: & specula non nisi ex optimo posse creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira est imagines reddendi: quod reper cusso aere: atque in oculos regesto fieri conuenit. Eadem ui in speculis usus polita crassitudine: paulumque propulsa dilatatur in immensum magnitudo imagi/ num. Tantum interest: repercussum illum respuat: an accipiat. Quin etiam pocula ita figurantur: excultis intus crebris ceu speculis: ut uel uno intuente populus totidé imaginum fiat. Excogitatur & monstrifica: ut in templo smyrnæ dicata. In euenit figu ra materiæ. Plurimumque refert concaua sint & poculi modo an media depressa: an elata: an auersa: an obliqua supina: an festa qualitate excipientes figuræ torquente ue nientes umbras. Neque enim est aliud illa imago: quam digesta claritate materiæ exci/ pientis umbram. Atque ut omnia de speculis peragantur hoc loco: optima apud maio res fiebant brundusia: stagno & ære mixtis. Prelata sunt argenta. Primus fecit Praxite/ les magni Pompeii ætate. Nuperque credi cœptum: certiorem imaginem reddi auro ap posito auersis. Tingit & ægyptus argentum: ut in uasis Anubem suum spectet: pingit que non cælat argentum. Transit inde materia & ad triumphales statuas: mirumque crescit precium fulgoris excecari. Id autem fit hoc modo. Miscetur argento tertia pars æris cyprii tenuissimi: quod coronarum uocant: & sulphuris uiui quantum argenti. Conflatur in fictili circunlito argilla. Modus coquendi donec se ipsa opecula operiant Nigrescit oui indurati luteo: ut tamen aceto & creta deteratur. Miscuit denario trium uir. Antonius ferrum. Miscuit æri falsæ monetæ. Alii e pondere subtrahunt: cum sit iustum. lxxxiiii. e libris signari. Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege ple be: uti Mario Gratidiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirumque in hac artium so/ la uitia discuntur: & falsum denarii spectatur exemplar: pluribusque ueris denariis adulterinus emitur.

De immodica pecunia: & quorum maxime opes fue/ rint: & quando primum Popululus Romanus stipem sparserit. Capitulum X.

n On erat apud antiquos numerus ultra cétum milia. Itaque hic & hodie mul/ tiplicatur: ut decies centena milia: aut sæpius dicantur. Fœtus hoc fecit num musque percussus: & sic quoque æs alienum etiamnum appellatur. Postea di/ uites cognominati: dummodo notum sit: eum qui primus acceperit hoc nomen: decó xisse creditoribus suis. Ex eadem gente. M. Crassus negabat diuitem esse: nisi qui reddi tu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium. xx. milia possedit. Quiritium post Scyllam ditissimus. Nec fuit satis nisi totum parthorum esurisse aurum. Atque ut memoriam quidem optimo occupauerint. Iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupiditatem. Multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores pa riterque tres Claudii principatu Pallentem Callistum & Narcissum. Atque ut hii om/ mittantur: tanquam adhuc rerum potiantur. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino con. ad. vi. Challendas febru. C. Cecilius Claudius Isidorus testaméto suo edixit: q̃uis multa ciuili bello pdidisset: tñ reliquere seruoꝝ quattuor milia: centũ. xvi. Iuga boũ tria milia sexcéta. Reliq pecoris. cc. quiquagita septé milia. In numerato pódo sexcéta milia. Qui funerari se iussit sestertiis. xi. milibus. Cógregatæ & excedentes numeꝝ opes. Quota

tamen portio erunt Ptolemæi: quem Varro tradit Pompeio res gerente circa iudeam: octona milia equitum sua pecunia tolerauisse. Mille conuiuas totidem aureis potoriis immutantem uasa cum ferculis saginasse. Quota uero illæ ipsæ (neq; enim de regibus loquor) portio fuerit. Pythis bithinii qui platanum auream: uitemq; nobilem illã Dario regi donauit: Xerxis copias: hoc est species. lxxxviii. milia hominum excepit epulo. Stipẽdium quinq; mensium: frumẽtumq; pollicitus: ut e quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur. Hunc quoq; ipsum aliquis comparet Crœso regi Quæ malum amentia est: id in uita cupere quod aut etiã seruis contigerit: aut ne ĩ regibus quidem inuenerit finem? Po. Ro. stipem spargere cœpit Sp. Postumio. Q. Martio cons. Tanta pecunia erat: ut eam conferret. L. Scipioni: ex aqua iis ludos fecit. Nam quod Agripæ Menẽio sestantes æris in fumis cõtulit: honoris id necessitatisq; propter paupertatem Agripæ: non largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argenteis: & quando lances ĩmodicæ factæ: Capitulum XI.

Asa ex argenteo mira incõstantia humani ingenii uariat: nullũ genus officiæ diu ꝓbando: nunc furniana: nunc clodina: nunc gratiana. Etenim tabernas mastis adoptauimus: nunc anaglypha: in asperitatemq; excisa circa lineaꝝ picturas quærius. Iã uero & mẽsas repositoriis ĩponius: & ad sustinẽda obsonia ĩterradimus altera: & interest q̃plurimum lima ꝑdiderit. Vasa conquinaria ex argenteo Caluus orator fieri quæritur. At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Nostraq; ætate Pompeia coniunx Neronis principis licatonribus iumẽtis suis soleas ex auro quoq; induere solebat. Libras xxxii. argentei. Africanus sequens hæredi reliquit. Idẽque cum de pœnis triumphare quattuor milia. cccc. lxx. pondo transtulit. Hoc argumẽtũ nota Carthago habuit illa terrarum æmula: qđ nunc ĩ mensarum est apparatu. Postea uicta numantia & deleta. Idẽ Africanus in triũpho militibus. xvii. milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos: quibus hoc satis fuit. Frater eius allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in Tribuuatu plebis. xi. milia. Nam propter quinq; pondo notatũ a censoribus triumphalem senem: iam fabulosum uidetꝰ. Item Catum Elium cum legati ætolorum in consulatu prandentẽ in fictilibus adissent missa ab iis uasa argentea non accepisse. neq; aliud habuisse argenti ad supræmũ uitæ diẽ quam duo pocula: quæ. L. Paulus socer ei ob uirtutem deuicto Perseo Rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensium dixisse: nullos huminum benignius inter se uiuere quam Romanos. Eodẽ .n. argento apud omnes cœnitauisse seipsos. At Hercules Põpeium Paulini equitis Arelatensis filium paterna quoq; gente pulsum: qđ. xii. põdo argenti habuisset apud exercitum ferocissimis gẽtibus oppositum scimus. Lectos uero mulieꝝ iãpridem totos operiri argento & triclinia quædam quibus argentũ addidisse primus traditur. Caruillius Folio eques Romãus: ut nõ opeꝛaut delicata spetie faceret sed punica. Idẽ & aureos fecit. Nec multo post argentei deliacos imitati sunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile syllianũ. Paulo .n. ante hæc facta sunt. Lãcesq; e cẽtẽis libris argẽti: quas tunc sup quingẽtas nũero Romæ fuisse constat: multosq; ab eas ꝓscriptos dolo cõcupiscẽtium. Erubescant annales qui bellum ciuile talibus uitiis ĩputauere. Nostra ætas fortior fuit Claudii principatu. Seruus eius Drusillanus nomine Rotundus dispensator Hispãiæ citerioris qnquagenariã lancem habuit cui fabricãdæ officina prius exhædificata fuerat. Et comites eius octingentas quinquagintaocto libraꝝ. Quare quæso? nisi ut quã multi eas cõserui inferrent: aut quibus cœnãtibus Conelius nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantũ triclinia Romæ fuisse argentea Repositoriis argentũ addi sua memoria coeptũ. Fenestella dicit: qui obiit nouissimo Tyberii Cæsaris pricipatu. Sed & testudiea tũ ĩ usũ uenisse. Ante se aũt paulo lignea rotunda solida nec multo maiora quã mẽsas fuisse. Se quidẽ quero. quadrata & cõpacta aut certe opta ac

cædro cœpisse. Mox additum argentum in angulis lineasq; per commissuras. Tympa na uero se iuuene appellata tumateras & lances quas antiqui magiras appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerat uitæ: sed ualidius pœnæ metu precium. Idq; iampri dem ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis milibus sestertiis ī libras emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos syphos Mētoris artificis manu cælatos sester tiis centum. Confessus est tamen nunquam se iis uti propter uerecundiam ausum. Sicut eundem. vi. milia sestertiis in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primum deuicta luxuriam misit in taliam. Si quidem. L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta. I. Et uasorum aureorum pondo. cc. milia anno cōditæ urbis quingentesimo sexacesimoquinto. Eadem asia domita: multo etiam grauius afflixit mores: inutiliorq; uictoria illa hæreditas. Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta est: urbis anno. dc. xxvi. mediis. lvii. annis erudita ciuitate amare etiam & non solum ammi rari opulentiam externam. Immenso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores: quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis. dc. viii. parthica signa & tabulas pictas inuexit: ne quid deesset. Pariterque luxuria nata est: & carthago sublata: ita congruentibus fatis: ut & liberet amplecti uitia: & liceret peccare ex dignatiōe. Hinc aliqui ueterum ut. C. Marius post uictoriam cimbricam cantharis portasse. Liberi patris exemplo traditur: ille orator rapinas & manipularis imperator.

De statuis argenteis & cælatura argenti: & cæteris quibusdā. Ca. XII

a Rgenti usum in statuas ptimum ad honorem Diui Augusti in adulationeʒ temporum transisse falso existimatur. Iam enim triumpho magni Pompeii reperimus translatam Pharnacis: qui primus regnauit in ponto: argenteam statuam. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Argento succedit ex ea re aliquādo & auro luxus: fœminarum plebis compedes sibi ex eo facientium quas induere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Lalerium Tuscum motum equestri ordine ob insignem calumnia cum celebritate affectarentut adolescentium scholæ ex argento annullos habentem. Et quid hoc attinet colligere cum capuli militum ebore etiam fastidito cælarentur argento: uaginæ catillis: baltei laminis crepitent. Iam uero a pedagogis ad transitum uirilitatis custodiantur. Argento fœminæ lauentur & nisi argentea solia fastidiant: eademq; materia & cibis & probris seruiatur. Videret hac Fabritius & stratas argento mulierum balineas: ita ut uestigio locus non sit cum uirus lauantium. Fabritius in quam qui bellicosos imperatores plusquam pateram & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri: aut ī hæc frangi. Heu mores Fabritii nos pudet. Nirum ī auro cælando īclaruisse neminē: argēto multos. Maxīe tamen laudatus est Mentor: de quo supra diximus. Quattuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicit. Ephesiæ Dianæ templum iacet. Capitoliuʒ incendiis. Varro & æreum signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in insula Rhodioꝝ boeti apud lyndiam Mineruam in templo. Acragantis in templo liberi patris in ipsa Rhodo baccæ centauriq; cælati in scyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uene ratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater: quiq; satirum in phiala grauatum somno collocauisse uerius quam cælasse dictus est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onichus Methylene laudatur. Et Hecateus: & circa magni Pompeii ætatem Praxiteles Posidonius. Ephesius: Ledus Stratites: qui prælia armatosq; cælauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium. Orestis in duobus scyphis pondo. xii. æstimatis. Fuit dein Pyrheas: cuius duæ unicæ uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate pallladium surripientes. Fecit idē & cocos Magiresia appellatos pūulis potoriis. Sed e quibus ne exēplaria quidē liceret exprimere. Tam

oportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer Crustarius famam. Subditoq; hæc ars ita exoleuit: ut sola iā uetustate censeat̄ usq; adeo attritis cælaturis ne figura discerni possit: auctoritas constet. Argentū medicatis aquis īficitur: atq; ēt afflatu falso: sicut in mediteraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascunt̄ etiam nunc pigmenta. Fit. n. ceruleū: qđ proprie limus est. Optimum ex eo qđ atticum uocatur. Precium in pondo libras. xxii. Proximum marmorosum sub dimidio attici precio. Tertium genus est præssum: qđ alii scyricum uocant ex insula scyro. Iam quidē & ex achaia quo utuntur ad picturæ umbras. Precium in libras huius. hs. bini. Dipondiis uero deiractis qđ lucidum uocant e Gallia ueniens. Hoc aūt & attico ad lumina utuntur. Ad abacos nō nisi marmoroso: quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur: & ad uiginti ab urbe lapidē in montibus. Postea uritur præssum appellantibus qui adulterāt. Sed esse falsum: adustumq; amaritudine apparet quoniam resolutum ī puluerem est.

De sile: & cæruleo: & crysocolla: & nestoriano: & cilono: & quod non omni anno æqualiter species uendantur. Ca. XIII

Ille primi instituere pingere. Sed polygontus & Micon attico dūtaxat. Hoc secuta ætas ad lumīa usa est. Ad ūbras āt scyrico & lydio. Lydiū sardibꝰ emebat̄ qđ nūc obmutuit ceruleū harēa ē. Huius genera trita. antiquius ægyptium qđ maxime probatur scyricum hoc diluit̄ facile. Cunq; terit̄. in. iiii. colores mutatur candidiorē nigriorē ue: crassiorē tenuiorē ue. Præfertur huic etiamnū cypriū. Accessit his puteolanū & Hispaniense: harena ibi cōfici cœpta. Tiguit̄ āt omne: & ī sua coquit̄ hærba: bibitq; succū. Reliqua cōfectura eadē quæ chrysocollæ. Ex ceruleo fit: qđ uocatur lomentū. Perficit̄ id laudādo terendo ue: & hoc est cæruleo candidius. Precia eius xxiii. in libra. Cærulei. xviii. Vsus in creta calcis īpaciētes. Nup accessit & nestorianū ab austore appellatū. Fit ex ægyptii leuissima pte. Preciū eius. xl. ī libras. Idē & puteolāi usus prūter quā ad fenestras. uocāt cœlō nō pridē apportari & īdicū ē cœptū. Cuius preciū. xvii. ī libras. Rō ī pictura adicisuras hoc ē ūbras diuidēdas ab luīe. Est & subtilissimū gēus lomētiq; dāt tritū qnis assibꝰ æstīatū Cærulei sinceri expimētū in carbone ut flagret. Fraus uiola arida decocta in aqua: succoq; per linteum expresso ī cretam erethriam. Vis eius in medicint ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adiiciūt. Item causticis. Teritur difficillime sile. In medio leuiter mordet: astrigitque & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut prosit. Precia: rerum quæ usq̄ disposuimus: non ignoramus alia in aliis locis esse: & omnibus pene amnis mutari prout nauigationes constiterint: aut ut quisque mercatus sit: aut aliquis præualens mances annonam flagellet non obliti. Demetrium tota helladia. Neronis principatu accusatum aqud Consulem. Poni tamen necessarium fuit: quæ plerumque erant Romæ: ut exprimeretur auctoritas rerum:

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIIII.

PROEMIVM.

Aeris metalla Ca. I.

P ROXIMA dicantur æris metalla: cui & in usu pximum est precium. Immo uero āte argētum: ac pene ēt ante aurū corinthio. Stipis quoq; auctoritas ut diximus. Hinc æra militum tribuni ærarii & ærarium: & obærati ab ære dicti. Docuimus quā diu Po. Ro. ære signato tātum usus eēt: & alia quæ uetustas tradidit cum æqualē urbi auctoritatem eius declararet a rege. Numa collegio tertio fabꝝ ærarioꝝ īstituto. Vēa quo dictū ē mō effodit̄: igniq; pficit̄. Fit & elapide eroso: quē uocant Cadmiam Celebritas in asia: & quondā in Cāpania: nunc in Bergomatium agro: extrema parte italiæ. Feruntq; nup in Germania ēt prouintia repertum

Genus æris: quæ corintia: quæ deliaca: quæ æginetica. Ca. II.

f It & ex alio lapide: quem chalcitem uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuẽtio. Mox utilitas præcipua reperto in aliis terris præstantiore: maxime aurichalco: quod precipuam bonitatem ammiratione diu obtinuit. Nec reperitũ longo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit salustianum in centronu3 alpino tractu non longi & ipsum æui. Successit & liuianum in gallia. Vtrumque a metallorum dominis appellatum: illud ab amico diui Augusti: hoc a coniuge: uelocis defectus. Liuianum quoque certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in marianum conuersa: quod cordubense dicitur. Hoc a liuiano cadmiam maxime sorbet: & aurichalci bonitatem imitatur in sestertiis dipōdiariisque cyprio suis assibus contento. Et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant: quæ suis locis redentur: summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs cōfuse auro argentoque miscebatur: & tamen ars preciosior erat. Nunc incertum est peior hæc sit an materia. Mirumque cum ad īfinitum operũ precia hæc creuerint: auctoritas artis extincta est. Quæstus enim causa: ut omnia: exerceri cœpta est: quæ gloriæ solebat. Ideo etiam deorum adscripta operi cum proceres gētium claritatem & hac uia quærerent: adeoque exoleuit fundendi æris preciosi ratio: ut iam diu nt fortuna quidẽ in ære ius artis habeat: Ex illa autem antiqua gloria corinthium maxime laudatur: hoc casus miscuit. Corintho cum caperetur incensa: mireque circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradatur non aliena de causa Verrem quem Cicero damnauerat ꝓscriptum esse ab Antonio: quanque corinthiis se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiam uidetur: ad segregandos se a cæteris magis quã intelligere aliquid subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est olympiadis centesimæ quinquacensimæ sextæ anno tertio: nostræ urbis sexcentesimoctauo: cum ante in sæculo fictore: nobiles esse desissent quorum isti omnia signa hodie corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum ætates: nam urbis nostræ annos ex supradicta comparatione olympiadum colligere facile erit. Sunt ergo uasa tãtum corinthia quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas modo in trullas: nullo mondiciarum despectu. Eius tria genera. Candidum argento nitore quam proxime accedens: in quo illa mixtura præualuit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est: cuius ratio non potest reddi: quanquam hominis manu facta dederit fortuna temperamentum simulachro signisque. Illud suo colore præciosum ad iocineris imaginem uergens quod ideo epatizon appellant: procul a corinthio. Longe tamen ante egineticum atq3 deliacum: quæ diu obtinuere principatum. Antiquissima æris gloria deliaca fuit mercatus in delo concelebrante toto orbe: & ideo cura officinis triclinorum pedibus fulcrisq3 Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deum simulachra: effigiemq3 hominum: & aliorum animalium. Proxima laus eginetico fuit. Insula ipsa est nec hignens: sed officinarum temperatura nobilitata. Bos aereus inde captus in foro boario est Romæ. Hic ẽ exemplar eginetici æris. Deliaci autem Iupiter in capitoleo in Iouis tonantis æde. Illo ære. Myromilas usus est. Hoc Polycletus æqualis atque condiscipulus. Aemulatio aũt & in materia fuit.

De candelabris: & templorum ornamentis. Ca. III.

p Riuatimq3 ægina candelabrorum superficiem duntaxat elaborauit: sicut terẽtum scapos: in iis ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec pudet tribunatum militarium salariis emere: cum ipsum nomen a candelarum lumine impositum appareat. Accensio candelabri talis fuit: ut auctor est. Dion. Iussu preconis Clesippus fullo gibbere & preterea alio fœdus aspectu fabricatus est: emente id Gegania sestertiis. l. eodemq3 ostentante in conuiuio emptum ludibrii causa nudatur: atq3 in pudentia libidinis receptus in totum mox testamentum prediues nimiu3 uice illud

candelabrũm coluit:& hanc corinthus fabulam adiecit:uindicatis tamen moribus no bili sepulchro:per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla corinthia cándelabra constet:nomen id præcipue in iis celebratur:quo niam Mummii uictoria corinthum quidem diruit:sed compluribus achaiæ oppidis si mul æra dispersit. Prisci límina etiam ualuas in templis ex ære factitauere. Inuenio & a Cn. Octaio qui de Perseo Rege naualem triumphum egit factam porticum duplicẽ ad cyrcum flaminium quæ corinthia sit appellata capitulis æreis columnarum. Veste quoque ædem ipsam syracusana superficie regi placuisse Syracusana sunt in Panteo capita columnarum a. M. Argirippa posita. Quinetiam priuata opulentia eo modo usurpata est. Camillo enim crimini obiecit. Sp. Caruuilius quæstor: qđ ærata hostia haberet in domo. Nam triclinia ærata ab acosque & monopodia. Cn. Manlium asia de- uicta primum inuenisse triumpho suo:quem duxit urbis anno quingentesimo sexa- gesimo septimo. L. Piso auctor est. Antias quidem. L. Crassum hæredem. L. Crassi ora toris multa etiam triclinia ærata uendidisse. Ex ære factitauere & cortias tripodum no mine delphicas:quoniam donis maxime Apollinis delphici dicabantur. Placuere & lyc ni pensiles ĩ delubris:arborum modo mala ferẽtium lucentes. Qualis est ĩ tẽplo Apol- linis palatini:quem Alexander thebarum expugnatione captum in cyma dicauerat ei dem Deo. Transit deinde ars ubique uulgo ad effigiem deorum.

Quando primum simulachrum Romæ factum:& de origine statuarũ & honore statuarum:& generibus & figuris. Ca. IIII.

r Omæ simulachrum ex ære factum Cereris primum reperio ex peculio. Sp. Cassi:quem regnum affectantem pater ipsius interemeart. Transiit & ab diis ad hominum statuas:atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine quo magis mirum est:placuisse auro integer. Hoc nescio an Romanum fue- rit inuentum. Certe etiam Romæ nõ habet uetustatem. Effigies hominum non solebãt exprimi nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium:& primo sacrorum certa- minum uictoria maximeq; olympie ubi omnium qui uicissent:statuas dicari mos erat Eorum uero qui ter ibi superauissent:ex membris ipsorum similitudine expressa quas iconas uocant. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio Arystogitoni. tyran- nicidis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno:quo & reges Romæ pul- si. Excepta deinde res est a toto orbe terrarum humanissima ambitione. Et iá omnium municipiorum & fori statutæ ornamentum esse cœpere. Prorogariq; memoria hoĩnũ & honores legi æuo & basibus inscribi:ne in sepulchris tantum legerent. Mox forum & in domibus priuatis factũ:atque in atriis. Honos cliẽtiũ istituit sic colere patronos.

De statuis & quibusdam aliis:& quibus primum in columa:& quando rostra:& quãdo primum publice:& que primũ statuæ Romæ Ca. V.

t Ogata effigie antiquitus statuæ dicebantur. Placuere & nudæ tenentes hastã ab epheborum gymnicis exemplaribus:quas achilleas uocantr. Græca res est nihil uelare. At e contra Romana ac melitaris thorachas addere. Cæsar quidẽ Dictator loricatam sibi dicari in foro suo passus est. Nam lupercorum habitu factæ tã nouiciæ sunt quam quæ nuper prodidere penulis indute. Mancinus eodem habitu si bi instituit quo deditus est. Notatum ab auctoribus & L. Actium poetam in camœna- rum æde maxima forma statuam sibi posuisse:cum breuis admodum fuisse. Equæstres uero statuæ modo Romam celebrationem habent:orto sine dubio a græcis exemplo. Sed illi cælatas tantum dicabant in sacris uictores. Postea uero & qui bigis uel quadri- gis uicissent. Vnde & nostri currus nati in iis qui triumphauissent. Serum hoc & in iis non nisi a Diuo Augusto seiuges:sicut & elephanti. Nõ uetus & bigarum celebatio in iis qui prætura functi curru uecti essent per cyrcum. Antiquior columnarum sicut.

C.Menio qui deuicerat priscos latinos: quibus ex fœdere tertias prædæ Populus Ro. prestabat. Eodéq; in consolatu in suggestu rostra deuictis antiatibus fixerat anno urbis cccc.xvi. Ité: C. Duilio qui primus naualem triumphũ egit de pœnis: quæ ẽ etiã nunc in foro. Item. P. Minutio prefecto annonæ extra portã trigeminam unciaria stipe collata. Nescio an primo honor talis a populo. Antea enim a senatu erat preclara res: nisi friuolis cœpisset initiis. Nanq; & acti Naui statua fuit ante curiam: cuius basis cõflagrauit curia incensa. P. Clodii funere. Fuit & Hermodori ephesii in comitio legum: quas decem uiri scribebant: interpretis publice dicata. Ali causa & alia auctoritas maior in Oratii. Coclitis statua: quæ durat hodieq;: cum hostes a ponte sublicio solus arcuisset. Equidem & Sybillæ tres iuxta rostra sunt minores sint licet. Vna quã Pacuuius Taurus ædilis plebis instituit. Duæ quas. M. Messalla. Primas putarem has & Atti Naui posita ætate Traquinii Prisci: nisi regum antecedentium essent in capitolio.

De statuis sine tunicis & quibusdã aliis: & quæ prima Romæ statua equestris: & quando omnes statuæ priuatim & publicæ sublate: & quibus Rome mulieribus: & quæ primæ ab exteris publice positæ. Ca. VI.

Ex iis Romuli est sine tunica: sicut & Camilli in rostris: & ante ædem Castorũ fuit. M. Tremellii equestris togata: qui sanites bis deuicerat. Captaq; anagnia populũ stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sũt &. Tullii Celii. L. Roscii Et Sp. Matici Fulcini in rostris a fidennatibus in legatione interfectorum. Hoc a Romano Populo tribui solebat iniuria cæsis: sicut. P. Iunio &. T. Coruncanio: qui ab Teusa illiricorum regina interfecti erant. Non omittendum quod annotauere annales tripedanes iis statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura honorata tunc erat. Nõ præteribo. C. Octauium ob unum uerbum quo regem Antiochum dilaturũ se responsũ dicentẽ uirga quam tenebat forte circunscripsit: & priusq̃ egrederet̃ circulo illo: respõsum dare coegit: In qua legatione interfecto senatus statuam poni iussit quã oculatissimo loco in rostris. Inuenitur & statua decreta & Thraciæ Caiæ siue Suffeciæ uirgini uestali: ut poneretur ubi uellet: quod adiectũ non minus honoris habet: quam q̃d fœminæ est decreta. Miretum eius ipsis ponam annaliũ uerbis. Quod camptũ tyberinũ gratificata ea esset populo Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitii posita cũ bello sannitico Apollo pythius fortissimo grecorũ gẽtis iussisset & alteri sapientissimo simulacra celebri loco dicari: donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirumq; est illos patres. Socrati cunctis ab eodem deo sapientia prælato Pythagorã prætulisse: aut tot aliis uirtute Alcibiadem: aut quanquã utroq; Themistocli. Columnarũ ratio erat: attolli supra cæteros mortales: q̃d & arcus significant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit a græcis. Nulliq; arbitror plures statuas dicatas quã Phalerio Demetrio athenis. Si quidem. ccc. lx. statuere: quas mox lacerauerunt: nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis. C. Mario Gratidiáo tribus ut diximus: eademq; subuertere Syllæ introitu. Pedestres sine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tempore. Equestriũ tamẽ origo p̃quam uetus ẽ cum fœminis etiam honore cõmunicato. Cochliæ enim statuta est equestris: ceu parum esset toga eã cingi: cum nec Lucretiæ: nec Bruto qui expulerant reges: p̃p quos Cochlia iter obsides fuerat: decernerent̃. Hanc primam & Oratii Coclitis publice dicta crediderim. Ante .n. sibi ac Sibyllæ Tarquiniũ & reges ipsos posuisse uersimile est: nisi Cochliæ positã quoq; Piso traderet ab iis qui una obsides fuerant redditis a Porsenna. Honorem eius habuit e diuerso Annius fæcialis. Equestrem statuam contra Iouis Statoris ædem inuestibulo superiore domus ualeriæ fuisse Publicæ consulis filiæ: eamq; solam fugisse. Tyberimq; transnatauisse: cæteris obsidibus qui Porsennæ mittebantur: interemptis Tarquinii insidiis. L. Piso prodidit. Idem auctor est. M. Aemilio. C. Pompeio. ii. consules a cẽsoribus

P.Cornelio Scipione &.M.Popilio statuas circa forum eorum qui magistratus gesserāt sublatas omnes: præter eas quæ populi aut Senatus sententia statuæ essent. Eam uero quam apud ædem. Telluris statuisset sibi. Sp. Cassius qui regnum affectauerat: etiā cō flatam a censoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in censura uociferationes: mulieribus Romanis in prouintiis statuas poni. Nec tamen potuit inhibere: quo minus Romæ ponerentur sicuti Corneliæ Gracchorum matri quæ fuit Africani prioris filia Sedens enim huic posita: soleisque sine amento insignis in Metelli publica porticu. Quæ statua nunc est in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris posita est Romæ a.C.Elio tribuno Plebi. lege perlata in Sennium Statilium Lucanum: qui thurinos bis infestauerat. Et ob id Elium thurini statua & corona aurea donatur. Idem postea Fabritium donauere statua liberati obsidione. Passimque statuæ in clientela sunt receptæ. Et adeo discrimen omne sublatum: ut Hannibalis etiam statuæ tribus locis uisantur in ea urbe: intra cuius muros solus hostium emisit hastam.

De antiqui statuariis & precii signorum immodicis: & colossis in urbe celeberrimis. Capitulum VII.

Visse autem statuariam artem familiarem italiæ quoque & uetustā inducant
f Hercules ab Euandro sacratus ut produnt in foro boario: qui triumphalis uocatur: atque per triumphos uestitur habitu triumphali. Præterea Ianus geminus a Numma rege dicatus: qui paucis: belliqque argumento colitur. Digytis ita figuratis: ut trecentorum quinquagintaquinque dierum nota per significationem anni temporis & æui sedum indicet. Signa quoque tuscanica per terras dispersa: quæ in etruria factitata non est dubium. Deorum tantum putarem esse: in Metrodorus Septius cui cognomen Romani nominis Odioso inditum est: Vulsinios pulsatos propter centum & decem statuarum signa obiecerit. Mirumque mihi uidetur cum statuarum in italia tam uetus origo sit: potius lignea aut fictilia deorum simulachra in delubris dicata usque ad deuictam asiam: unde irrepsit & luxuria. Similitudines exprimendi quæ prima fuerit origo: in ea quam plasticem græci uocant dici conuenientius erit. Etenim prior quam statuaria fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum uoluminum opere si quis plures persequi uelit. Omnia eni quis possit? In.M.Scauri ædilitate tria milia signorum in Scæna tantum fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit urbem. Ipse æ excesset uō relicturus filiæ dotem. Cur.n.nō cum excusatione ponātur? Multa & Lucilii iuuexere. Rhodi etiamnum.lxxiii.milia signorum esse. Mutianus ter consul prodidit: nec pauciora athenis & olymphiæ. Delphis superesse creduntur. Quis ista mortalium persequi possit: aut quis usus noscendi intelligantur. Insignia tamē maxime & aliqua de causa notata: uoluptarium sit attigisse: artificesque celebratos nominauisse singulorum quoque in explicabili multitudine cum Lysippus ad sexcentena.x.opere fecisse tradatur. Ante omnia ut arti claritatem possent dare uel singula. Numerum apparuisse defuncto eo cum thesaurum effregisset hæres solitū enim ex inani precio cuiusque signi denarios se ponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidem ars est successu: mox etiam audacia. In argumentum successus unum exemplum afferam: nec deorum nec hominum similitudinis expresse. Aetas nostra uidit in Capitolio: priusquam id nouissime conflagraret a Vitellianis incessum in cella Iunonis canem ex ære uulnus suum lambentem. Cuius eximium miraculum & in discreta uersimilitudo non ex eo solum itelligitur: quod ibi dicatus fuerat: uerum & noua satisdatione: nam summa nulla par uidebatur: capite tutellarios cauere pro eo instituti publici fuit. Audaciæ. Innumera sunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus statuarum quas colossos uocant turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo trāslatus a Lu

cullo ex apollonia ponti urbe.xxx.cubitorum.c.l.talentis factus. Talis in campo martio Iuppiter. A.Claudio Cæsare dicatis: qui ideo uocatur pompeianus a uicinate theatri. Talis & tarenti factus à Lysippo.xl.cubitorum. Mirum in eo qđ manus ferunt moles ea ratione libramenti: ut nullis conuellatur procellis. Id quidē prouidisse & artifex dicitur: modico interuallo. Vnde maxime opus erat flatum frangi opposita columna. Itaq; ꝓpter magnitudinem difficultatemq; moliendi: nō attigit eum Fabianus uerrucosus: cum Herculē qui est in capitolio: inde transferret. Ante omnes autem in ammiratione fuit Solis colossus rhodi quē fecerat Chares Lyndius Lysippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulachrum post quinquagesimu ʒ sextum annum terremotu prostratum. Sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem eius amplectunť. Maiores sunt digyti quā pleræq; statuæ. Vasti specus hiant đfractis membris. Spectantur intus magnæ molis saxa: quorum pondere illud stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum.ccc.talentis: quæ cōtulerant ex apparatu regis Demetrii relicta mora & tedio obsessa rhodo. Sunt alii minores hoc in eadem urbe colossi centum numero. Sed ubicunq; singuli fuissent nobilitaturi locum. Præterq; hos deorum qūinq; quos fecit Bryxis. Factitauit colosso & italia. Videmusq; certe Apollinem in bibliotheca templi Augusti thuscanicum. l. pedum a pollice: dubiū ære mirabiliorē an pulchritudine. Fecit & Sp.Caruilius Iouē q̄ est in capitolio uictis samnitibus sacrata lege pugnantibus e pectoralibus eorum ocreisq; & galeis. Amplitudo tanta est: ut conspiciatur a Latiario Ioue. Reliquisque limæ suam statuam eam fecit: quæ est ante pedes simulachri eius. Habent in eodem capitolio ammirationē & capita duo: quæ.P.Lentulus consul dicauit. Alterum a Charete supradicto factum. Alterum fecit Decius comparatione in tantū uictus: ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verum omnem amplitudinē eius generis statuarum uicit ætate nostra Zenodorus Mercurio facto in ciuitate galliæ aruernis per annos.x.pedum. cccc. in magno præcio. Is postq̄ satis ibi artem approbauerat: Romam accitus est a Nerone: ubi destinatum illius principis simulachrum colossum fecit centū. x.pedum longitudine: qui dicatus Solis uenerationi est damnatis sceleribus illius principis. Mirabantur in officiū non mō ex argilla similitudinem insignem: uerū & de paruis admodum surculis quod primū operis instaurati fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiā: cū & Nero largiri aurum agentumq; paratus esset: & zenodorus scientia fingendi cælandiq; nulli ueterum postponeretur. Statuam aruernorum cum faceret prouinciæ Vibio. Auito præsidente duo pocula Calamidis manu cælata: quæ Cassio Syllano auunculo eius præceptori suo Germanicus Cæsar adamata donauerat æmulatus est: ut uix ulla differentia esset artis. Quantoq; maior in zenodoro præstantia fuit: tanto magis deprehendi æris oblitteratio potest.

Nobilitatis ex ære operum & artificum.ccc.lxvi. Ca. VIII

Ignis quæ uocant corinthia pleriq; in tantum capiuntur: ut succum circunferant: sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatā. Propter quam Cicero illo iudicio in alt[illegible]catione neganti ei se enigmata intelligere: respondit debere: quoniā spingem domi haberet. Circuntulit & Nero princeps amazonē: de qua dicemus. Et paulo ante.C. Cestius cōsularis signum qđ secum etiam in prœlio habuit Martis ultoris ædem dicatæ sunt: todinē ante regiam. Minoribus simulachris signisq; innumerē prope artificum multitudo nobilita est. Ante omnes tamē Phidias athenienſis Ioue olympiæ facto ex ebore quidem. Sed & ex ære signa fecit. Floruit autē olympiade octogesima tertia circiter.ccc.nostræ urbis āno. Quo eodē tempore æmuli eius fuere Alcamenes: Critias. Nestocles: Hegleas. Et deinde olympiade octogesimaseptima. Agelades. Callon: Polycletus: Phradmō: Corgias: Lacor: Mycō: Pythagoras: Scopas: Perelius

Ex iis Polycletus discipulos habuit Argium: Arsopodrum: Alexin: Aristidem: Prynoē Dinem: Athenodorum: Demeam: Clitorium Myronem Lycium. Noangesima quinta olympiade floruere Naucides: Dinomedes: Chanacus Latroclus. Centesima secunda Polycles: Cephisiodotus: Leuiares: Hypatodorus. Centesima quarta Praxiteles Euphranor. Centesima septima Echion: Termachus. Centesima quartadecima Lysippus fuit & cum eo Alexander magnus. Item Lysistratus & frater eius Stenius: Euphronides. Sostratus Ion: & Syllanion. In hoc mirabile. quod nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulosque habuit Theusin & Iadem. Centesima uigesima. Eutyclides: Euticrates: Lahippus: Cephisiorotus. Timarcus. Pyromacus. Cessauit deide ars: ac rursus olympiade centesima quinquagesimaquinta reuixit: cum fuere longe quidem infra prædictos probati tamen Anteus: Callistratus: Policles: Athenu s: Callixenus: Pytocles: Pythias Tymoles. Ita distinctis celeberrimorum ætatibus: raptim transcurram reliquam multitudinem & passim dispersam. Venere autem & in certamā laudatissimi quanquam diuersis ætatibus geniti: quoniā fecerant: amazonas: quæ cum in templo Ephesiæ Dianæ dicarentur. placuit eligi probatissimam: ipsorum aurificum qui præsentes erant iudicio. cum apparuit eam esse: quam omnes secundam sua quisque iudicassent. Hæc est Polycleti. Proxima ab ea Phydiæ. Tertia Chressillæ. Quarta Ciclonis. Quinta Phradmonis. Phidias præter Iouem olympiade quem nemo emulatur: fecit & ex ebore æque Mineruam athenis: quæ est in parthenonia stans. Ex ære uero præter amazonem supradictam Mineruam tam eximie pulchritudinis ut a forma cognoman acceperit. Fecit: & clydicum & aliam Mineruam: quam Romæ ad ædem Fortunæ Aemilius paulus dedicauit. Item duo signa quæ Catulus in eadem æde posuit: palliata. Et alterum colossicon nudum. Primusque artem torreuticem aperuisse atque demostrasse merito iudicatur. Polycletus sicyonius Ageladis discipulus Diadumenum fecit molliter inuicem centum talentis nobilitatum. Item & Doriphorum uiriliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant: liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadam: solusque hominum artem ipse fecisse artis opere iudicatur. Fecit & distringentem se. Et nudum talo incessentem. Duosque pueros. Item talis nudos ludentes qui uocantur astragalizontes. Et sunt in Titi imperatoris atrio quo opere nullum absolutius plerique iudicant. Item Mercurium qui fuit lysimachiæ. Herculem qui Romæ Antheum a terra sustinentem. Artemona qui phænaporretos appellatus est. Hic consumasse hanc scientiam iudicatur: & toreuticen sic erudisse: ut Phydias aperuisse proprium eiusdem: ut uno crure insisterent signa excogitasse: ut ait Varro: & pene ad unum exemplum Myronem eleuteris natum. & ipsum Ageladis discipulum bucula maxime nobilitauit celebratis uersibus laudata: quoniam alieno plerique ingenio magis quam suo commendantur. Fecit & canem: & discobolon: & Persea: & cristes: & satirum admirantem tibias & Mineruam delphicos pētathlos. Pancraciastas. Herculem etiam qui ē apud circum maximum in æde Pomperi magni. Fecit & cicadæ monumentum & locustæ: sicut carminibus suis Erina significat. Fecit & Apollinem quem a triumuiro Antonio sublatū restituit ephesiis Dius Augustus ammonitus inquiete. Primus hic multiplcasse uarietatem uidet: numerosior in arte quam Polycletus: & simetia diligentior. Et ipse tamen corporum tenus curiosus: animi sensus nou expresse: Capillum quoque & pubem nō emendatius fecisse quam rudis antiquitas instituisset. Vicit eum pythagoras ex italia Reginus Pancraciaste delphis posito. Eundem uicit & Leontius cū fecit hastadiæ dromonstilon: qui olimpiæ ostenduntur. Et Iolpis puerum tenentem tabellas eodem loco & mala ferentem nudum. Siracusis autem claudicantem cuius ulceris dolorem sentire etiam spectantes uidentur. Item Apollinem citharedum: serpentemq; eius confici sagittis: qui Dirceus appellatus est: quoniam cum thebæ ab Alexandro caperentur: aurum

a fugiente conditum sinu eius cælatum esset. Hic primus neruos & uenas expressit capillum diligentius. Fuit & alius Pythagoras samius initio pictor: cuius signa ad ædem fortunæ huiusce deæ sunt seminuda: unde & laudata sunt. Hic supradicto facie quoq; indiscreta similis fuisse tradit. Regini autem discipulus & filius sororis fuisse traditur. Sostratii Lysippus Sicyonius. Duris negat. Tullius fuisse discipulum affirmat. Sed primo ærarium fabarum. Audendi ratioñe cœpisse pictoris Eupompi responso. Eũ enim interrogatum quem sequeretur antecedentiũ: dixisse demonstrata hominum multitudine: naturã ipsam imitanda esse: non artificem. Plurima ex omnibus signa fecit: & ut diximus fœcũdissimæ artis: inter quæ distringente se quẽ. M. Arippa ante thermas suas dicauit. mire gratũ. Tyberio principi: qui non quiuit temperare sibi in eo: q̃quã imperiosus sui inter initia principatus transtulitq; in cubiculũ : alio ibi signo substituto. Cũ quidẽ tãta Populi Ro. cõtumacia fuit: ut magis theathri clamoribus repõi Apoxyomenon cõflagitauerit: princepsq; quanquã adamatum reposuerit. Nobilitat Lysippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cũ sole rhodiorum. Fecit & Alexandrum magnum multis operibus: a pueritia eius orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero princeps delectatui admodum illa. Dein cum precio perisse gratia artis: detractum est aurum preciosiorq; talis existimatur etiam cicatricibus opis atq; conscissuris: ĩ quibus aurum hæserat remanentibus. Idem fecit Ephestionem Alexandri magni amicum: quẽ quidam Polycleto ascribunt: cum iis centum prope annis ante fuerit. Idem Alexandri uenationem quæ delphis sacrata est: Athenis satyrorum turmam. Alexandrum amicorum que eius imagines summa omniũ similitudine expressit. Has Metellus macedonia subacta transtulit Romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimũ traditur contulisse capillum experimẽdo Capita minora faciendo quã antiqui. Corpora graciliora sicciorаq; : p quæ pceritas signorum maior uideretur. Non habet latinum nomẽ symmetria: quam diligentissime custodiuit noua intactaq; ratione quadratas ueterum staturas pmutando: uulguq; dicebat: ab illis factos quales essent homines a se quales uiderentur esse. Huius proprie uidẽtur esse argutiæ operum custoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices Labippum & Bedam: sed ante omnes Eutychratẽ: quanquam is constantiam patris portus æmulatus quam elegantiam austero maluit genere quã iucundo placere. Itaq; optime expressit Herculẽ delphis & alexandrum Thespin uenatorem & thespiadum prœlium equestre. Simulacrum trophonii ad oraculũ. Quadrigas Medeæ complures. Equum cum fiscinis. Canes uenantium. Huius quoq; discipulus fuit Thysicrates & ipse Sicyonius: sed Lysippi sectæ proprior ut uis discernantur cõplura signa ceu Senex Thebanus Demetrius rex. Feucestes Alexandri magni seruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compositis uoluminibus condidere hæc miris laudibus celebrãt & Thelaphanem Pœceum ignotum alias: quoniã in thessalia ubi habitauerit: latuerint opera eius alioquin suffragiis ipsorum æquat Polycleto: Myroni: Pythagoræ. Laudãt eius Larissam: & Spinarum. Pentathlon: & Apollinem. Alii nõ hanc ignobilitatis fuisse causam sed quoniam se regum Xerxis & Darii officinis dediderint existimant. Praxiteles quoq; marmore fœlicior: ideo clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera. Proserpinæ raptum. Item Cataglysam & ebrietatẽ & liberum patrem: nobilemq; una satyrum: quem græci Periboeoton cognominant. Signa etiam quæ ante fœlicitatis ædẽ fuere. Veneremq; quæ cũ ipsa æde incendio cremata est Claudii principatu: marmore nulli sup terras inclyto parem. Item stephusam. Spelumẽ: Oenophorum: Harmodium & Aristogytonẽ tyrannicidas: quos a Xerse persarum rege captos uicta pside athenienсibus remisit Magnus Alexander. Fecit & puberẽ Apollinẽ subrepẽte lacertæ cõminus sagitta insidiantem: quẽ Saurotonon uocant. Spectantur & duo signa eius diuersos af

fectus exprimentia flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant prynen fuis se depræhenduntq; in ea amorem artificis. & mercedem in uultu meretricis. Habet simulachrum benignitas eius. Calamidis eni quadrigiæ aurigam suum imposuit. Et ne melior in equorum effigie homiem deuicisse crederetur ipsa calamis & alias quadrigas bigasque fecit: equis semper sine emulo expressis. Sed ne uideatur in hominum effie inferior: Achamene nullius est nobilior. Achamenes phidiæ discipulus & marmorea fecit & æreum petallum qui uocatur encrinomenos. At polycleti discipulus Aristides quadrigas & bigas. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cātu familiaris Harmodio & aristogytoni consilia eorum de tirannicidio usq; ad mortē excruciata a tirannis non prodidit. Quamobrem athēienses eam honore habere uolentes: ne tamen scortum celebrasse uiderent: animal nominis eius fecere. Atq; ut intelligeretur causa honoris in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Bryxiasis Aesculapium & Seleucū fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem & Iunonem: qui sunt Romæ in templo Cōcordiæ. Cresilas uulneratum deficientem: in posuit intelligi quantum restat animæ. Et olympium periclem dignum cognomine. Mirumq; ī hac arte est: qđ nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisidorus Mineruam mirabilem in portu Atheniensium: Et arā ad tēplum Iouis seruatoris in eodem portu cui pauca comparantur. Canachus Apollinē nudū qui Philesius cognominantur in Dydimeo egmetici æris tēperatum. Ceruūq; una ita uestigiis suspendit: ut linum subter pedes trahatur alterno morsu digytis calceque retinentibus solum: ita uertebrato dente utrisq; in partibus: ut arepulsu per uices resiliat. Idem celetizontas pueros fecit. Chereas Alexandrū magnū. Et Philippū patrem eius fecit. Clesilaus Dorophoron: & amozonē uulneratā. Demetrius Lysimachen: quæ sacerdos Mineruæ fuit annis. lxiiii. Idē & mineruam quæ musica appellatᷣ: quoniā dracones in gorgone eius adictus citharæ tinnitu resonant. Idē equitem Sarmenem: qui primus de equitatu scripsit. Dedalus & ipse inter fictores laudatus pueros duos distringentes se fecit. Dynomenes Protesilaum & Pythodemū luctatorē. Euphranoris Alexāder paris est: in quo laudatᷣ: qđ omnia simul intelligātur. Iudex dearū: amator Helenæ & tamen Achillis interfector. Huius est minernua Romæ: quæ dicitur Catuleana infra Capitolium a. Q. Luctatio Catulo dicata. Et simulachri boni euentus dextra pateram: sinistra spicā ac pauper tenens. Itē latona puerpera Apollinem & Dianam infantes sustinens in æde concordiæ. Fecit quadrigas: bigasq;. Et Cliticon eximia forma. Et uirtutē egregiam: utrasq; colostreas. Mulierē ministrantē & adorantem. Itē Alexandrū & Philippum in quadrigis. Eutyclides eurotan fecit in qua artē ipsam liquidiorē pluri mi dixere. Hegiæ Minerua Pirrhusq; Rex laudatur. Et celetizontes pueri. Et castor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. Agesiæ in pario Colōia Hercules. Isidori. Butyreus Lycius. Myronis discipulus fuit: qui fecit dignum præceptore puerum sufflantē languidos ignes & argonautas. Leocras: aquilam sentientem quid rapiat ī Ganymede: & quid erat: parcentem unguibus etiam per uestem. Puerum Antolycum Pācratio uictorem. Propter quem Xenophon symposium scripsit: Iouemque illum tonantem ī Capitolio ante cuncta laudabilem. Item Apollinem diadematum. Luciscus Langonem puerum subdole ac fucatæ uernilitatis. Lycius & ipse puerum suffitorem. Menechini uitulus genu præmitur: replicata ceruice. Ipseque Menechinus scripsit de sua arte Naucides Mercurio & discobolo immolante arietem censetur. Naucerus luctatorem anhelantem fecit. Niceratur Aesculapium & Hygiam qui sunt in cōcordiæ templo Romæ. Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditum nobilē fecit Pirrhus Higiam & Mineruam Phoenix Lisippi discipulus Epidirsam. Sypax Cyprius uno celebratᷣ signo Spnachontre. Periclis Olimpii uernula. Hic fuit exta torrens: ignē oris pleni spiritu accedens. Syllanion Apollodorum fecit fictorem & ipsum: sed inter cunctos

diligentissimum artis:& inimicum sui iudicem crebro perfecta signa frangentem dum satiare cupiditatem nequit artis:& ideo insanum cognominatum. Hoc in eo expressit. Nec hominem ex ære facit:sed iracundiam: Et Achillem robilem. Item Epistatem exercentem ahletas. Strongilion amazonem:quam ab excelentia crurum Eucnemon appellant. Ob id in comitatu Neronis principis circumlatam. Item fecit puerum:quem amando Brutus philippensis cognomine suo illustrauit: Theodorus qui labyrinthum fecit sami:ipse se ex ære fundit præter similitudinem nobilē:fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limam tenet:leua tribus digytis quadrigulam tenuit translatam preneste:tantæ:paruitatis:ut totam eam currumq; & aurigam integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tisicratis discipulus:aut ut alii Eutycratis:uicit utroq; copia signorum:& de sua arte composuit uolumina. Plures artifices fecere. Attali & euméis aduersus gallos prœlia. Isigonus: Phyromachus: Stratonicus: Antigonus:qui condidit uolumina de sua arte: Boeti quanquā argento melior infans eximie anserem strangulat. Atque ex omnibus quæ rettuli clarissima quæq; i urbe iam sūt dicata a Vespasiano principe in templo pacis:aliisq; eius operibus uiolentia Neronis in urbem conuecta:& i sellariis domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices:sed nullis operū suoꝵ præcipui. Aristō q & argentum cælares solitus est. Callases: Desias: Cantharus Sicyonius: Dionysiodorus Critiæ discipulus Deliades: Euphorion: Eunicus & Hecatæus. Argenti cælatores: Lesblocles: Prodorus Pythodicus: Polygnotus Idem pictores nobilissimi. Item ex cælatotibus: Stratonicus: Sinus qui fuit Critiæ discipulus. Nunc percensebo eos:qui eiusdem generis opera fecerunt:ut Apollodorus: Andrcbolus: Asclepiodorus: Aleuas phuns: Apellas:& adorantes fœminas Antigonus. Et luctatores Peryoxyomenon. Tyrannicidasq; supradictos. Antimachus: Athenodorus. Fœminas nobiles Aristodemus:& luctatores bigasq; cum auriga. Philosophus Annus Seleucum regem. Habet quoq; huius gratiam Doryphorus. Cephisodori duo fuere. E priore est Mercurius Liberum patrem in fantiam nutriens. Fecit & concionantem manu elata. Persona in incerto est. Sequens phūs fecit Cœlites qui cum Phidia Iouem olympium fecerat. Philosophus item Cleon & Cenchranus & Cephis & Calcoschenes & comœdos & athletas: Dahippus Pella: Iomenon Daiphron:& Democritus:& Dæmon. Philosophus Epigenon omnia fere prædicta imitatus præcessit in tubicine & matrem iterfectam:& infantem miserabiliter blandientem: Eubolides digytis computans. Mycon athletis spectatur. Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggressus: repræsentauit Alcibiadem: lampadeque accensa matrem eius Demareten sacrifricantem. Tisicrates bigæ Pisto mulierem imposuit. Idemqne fecit: Martem & mercurium qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Per illum nemo laudat sæuiorem phalaride tyranno:cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus igne subdito:& primus eū expertus est cruciatum iustiore sæuitia. In hoc a simulachris deum hominūq; deuorauerat humanissimam artem. Ideo ne tot conditores eius elaborauerant:ut ex ea tormēta fierent. Itaq; una de causa seruantur opera eius:ut quisquis illa uideat oderit manus Steeius Cererem: Iouem: Mineruam fecit:qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas & adorantes: sacrificantesque. Simon canem & sagitarium fecit. Stratonicus cælator ille phūs. Scopas utraque. Athletas autem & armatos & uenatores:sacrificantesque Batton. Eunichir: Claucides: Heliodorus: Hycanus: Lophon: Lyson: Leon: Menodorus: Myagarus: Polycrates: Polydus: Pythocritus: Protogenes. Idemque pictura clarissimi:ut dicemus. Patrochles: Phyllis: Physidonius qui & argentum cælauit nobiliter natione ephesius. prriclimenus: pgylon: Simenus: Thimotheus: Theomnestus: Thimarchides: Thimon: Thysias: Trason. Ex omnibus autem maxime cognomine insignis est Callimachus semper calūniator sui:nec finem

habens diligentiæ ob id Caci:otechnos appellatus. Memorabilis exemplo adhibendæ curæ modum Huius sunt saltantes Lacænæ emendatum opus. Sed in quo gratiam omne diligentia abstulerit. Quem quidem & pictorē fuisse tradunt. Non ære captus nec arte unam solummndo Zenonis Cypriam statua in expeditione non uēdidit Cato. Sed quia philosophi erat. Vt obiter hoc quoque noscatur tam inane exemplum in mentione statuarum. Est & una nō prætereūda: licet auctoris incerti iuxta rostra Herculis tunicati. Eleo habitu Rōæ: torua facie sentienteq; suprema in tunica. In hac tres sunt tituli. Vnus. L. Luculli imperatoris de manubiis. Alter qui pupillum Luculli filium ex S.C. dedicasse Tertius qui. T. Septimum Sabinum ædilem currulem ex priuato ī publicum restituisse. Toc certaminum tatæque dignationis simulachrum id fuit nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In Cyprio corōarium & regulae est: utrunque ductile. Coronarium tenuatur in laminas: taurorumque felle tinctum speciem auri ī coronis histrionum præbet. Idemque in uncias additis auri scrupulis senis prætenui pyropi brattea ignescit. Regulare & in aliis fit metallis. Itemque chaldariorū differentia: quod chaldarium funditur tantū malleis fragile: quibus regulare obsequitur: ab aliis ductile appellatum: quale omne Cypriū est. Sed & in cæteris metallis cura distat a chaldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitiis excoctisque regulare est In reliquis generibus palma campano. Simile in multis partibus italiæ prouinciisque Sed octonas plumbi libras addunt: & bene recoquunt propter inopiam ligni. Quātum ea res differentiæ afferat: in Gallia maxime sentitur: ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura nigrum atque fragile conficitur. Præterea semel recoquunt quod sæpius fecisse bonitati plurimum confert. Id quod notasse: non ab re est.

Differentiæ æris & mixturæ: & de seruando ære. Capitulum. IX.

IX.

Es omne frigore magno melius fundi. Sequensque temperatura statuaria est. Eademque tabularis hoc modo. Massa proflatur in primis: mox ī proflatum additur tertia portio æris collectanei: hoc est ex usu coempti. Peculareque in eo condimentum attritu domiti & consuetudine nitoris ueluti mansuefacti. Miscentur & plumbi argentarii pondo duodena: ac selibra e centenis proflata. Appellatur etiā nunc & formalis temperatura æris tenerrimi: quoniam nigri plūbi decima portio additur: & argentarii uigesima: maximeque ita colorem bibit: quem græcanicum uocant. Nouissima est quæ uocatur ollaria: uase nomen hoc dante. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas æris additis. Cyprio si addatur plumbum: colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Aera extersa rubiginem cellerius trahun: q̄ neglecta nisi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vsus æris ad perpetuitatem monumentorum iampridem translatus est. Tabulis æreis in quibus publicæ constitutiones incidantur.

De cadmia medicinæ.
Capitulum Decimum

Etalla æris multis mōis instruunt medicinā: utpote cum ulcera omnia ibi ocissime sanent. Maxime tamen pdest cadmia. Fit sine dubio hæc & ī argēti fornacibus candidior ac minus potest derosa: sed nequaquā cōparanda æraiæ. Plura āt genera sunt. Nanq; ipse lapis ex quo fit æs cadmia uocatur fusuris necessarius: medicinæ inutilis. Sic rursus in fornacibus existit: aliamq; nōis sui originē recipit. Fit āt egesta flamis: atq; flatu tenuissima parte materiæ: & cameris lateribus ue fornaciū pro quātitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornaciū ore qua flammæ eluctant: appellata capnitis. exusta. & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima: cameris dependēs. & ab eo argumēto botrisentos cognomiata pōderosior hæc priore. Leuior porto se

cuturis. Duo eius colores: Deterior cinereus. puniceus melior: fabrilis: oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium: quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis: & ipse ab argumēto crusta uerius q; pumex intus: uarias ad psoras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærula: intus onychiti maculis similis. Ostracitis toga nigra & cæterarum fortissima: uulneribus maxime utilis. Omnis autē cadmia in cypri fornacibus optima. Iterum a medicis coquitur carbone puro atq; ubi ī cinerem rediit extinguitur uino amineo: quæ ad emplastra preparat: quæ uero ad psoras aceto. Quidam in oleis fictilibus tusam urunt: ac lauant in mortariis: postea siccant. Nymphodorus lapidē ipsum quam gatuissimū spissumq; urit pruna: & exustum chio uino restinguit: tunditq;: mox linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua pluuia macerat: iterumq; terit quod subsedit: donec cerusæ similis fiat: nulla dentiū offensa. Eadē Lolliæ actio: sed quā purissimū lapidem eligit. Cadmiæ effectus: siccare: sanare: sistere fluctiōes: pterygia: sordes oculorum purgare: scabriciē exteuare: & quicquid ī plumbi effectu dicemus. Et æs ipsū ad omnia eadem uritur: præter q̄ albugines oculorum & cicatrices. Vlcera quoq; oculorum cum lacte sanat. Idq; ægyptii colyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones e melle sumptum. Vritur autem cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pondere: uase circumlito spiramento in caminis: donec uasa ipsa ꝑ coquantur. Quidam & salem addunt. Alii alumen pro sulphure. Alii nihil sed aceto tantum aspergunt. Vstum teritur mortario thebaico: aqua pluuia lauatur: minor effectu: iterumq; adiecta largiore teritur: & dum considat relinquitur: hoc sæpius: donec ad speciem minii redeat. Tunc siccatum in sole: in ærea pyxide seruatur.

De scoria & flore & squama æris & stomace & erugine & hyeratio. Ca. XI.

T scoria æris simili modo lauatur: minor effectu quam æs ipsum. Sed & æris flos medicinæ utilis est. Fit ære fuso: & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milii squammæ: quas uocant lepidas: & sic adulteratur flos: ut squamma ueneat pro eo. Est autem squamma æris decussa in clauis: in quos panes ærei ferruminantur. In cypriis maxime officinis omnia. Differentia hæc est: q̄d squamma excutitur ictibus iisdem panibus. Flos cadit sponte. Squammæ est alterum genus subtilius ex summa scilicet lanugine decussum: q̄d uocāt stomoma. Atq; hæc omnia medici (q̄d pace eorum dixisse liceat) ignorant. Pars maior & omnia: in tantum a conficiendis iis medicaminibus absunt: quod esse proprium medicinæ solebat. Nanc quotiens incidere in libellos: componere ex iis uolentes aliqua: hoc est impendio miserorū experiri commentaria: credunt semplaciæ ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti: factaq; aimpridem emplastra & collyria mercātur: tabesq; mercium: fraus semplaciæ sic exteritur. Et squamma autem & flos uruntur in patinis fictilibus aut æreis deinde lauantur ut supra ad eosdem usus. Et amplius narium carnosa uitia. Itemq; sedit: & grauitates aurium: per fistulas in eas flatu impulsā. Et ulcera oris farina admota. Tollit & tonsillas cum melle. Fit & candido ære squamma cypria longe inefficatior. Necnon urina pueri prius macerant clauos panesque. Quidam uero excussam squammam terrunt: & aqua pluuia lauant. Dant & hydropicis duabus drachmis in mulsi hemina & illinunt cum polline. Eruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Nāq; & e lapide ex quo coquitur æs deradit & ære: cādido perforato: atq; in cadis superacetū suspenso æreo: obturatumq; operculo: multo ꝓbatiore quam si hoc idem squāmis fiat Quidā uasa ipsa cādidi æris fictilibus cōdūt ī aceto radūtq;. x. die. Alii uiuaceis cōtegūt totidēq; post die radunt. Alii delimatā æris scobē aceto spargūt: uersātq; spatis sepius die dōec absumat. Eādēq; scobē alii terere ī mortariis æreis ex aceto malūt. ocissime uero cō

trahit coronarium eruginē recisamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maxime rhodiam eruginem. Alii pumice aut gummi. Præcipue autem fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim dente depræhenduntur: stridentia in frendendo. Experimentum in batillo fereo. Nam quæ sincera est suum colorem retinet: quæ mixta atramento rubescit. Depræhenditur & papyro galla prius macerato. Nigrescit enim statim erugine illita. Depræhenditur & uisu maligne uirens. Sed siue sincerā siue adulteram aptissimum est eius siccatam ī patina noua uiri & uersari: donec ut fauillia fiat. Postea territur: & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urunt donec figilinum percoquuatur. Nōnulli & thus masculum ammiscent. Lauatur autem erugo sicut cadmia. Vis eius collyriis oculorum aptissima: & de lachrymationibus mordendo proficiens. Sed ablui necessarium penicullis calidis donec rodere desinat. Hieratium uocatur collyrium quod ita maxime constat. Temperatur autem idem hammoniaci uncis quattuor: eruginis cypriæ duabus: atramenti sutorii: quod chalcantum uocant: totidem. Mysi uero una croci. vi. Hæc omnia trita aceto thasio colliguntur in pillulas: excellētis remedii contra glaucomatum initia & suffusionum. Contra caliginem & scabricias: & albugines ac genarum uitia. Cruda autem erugo: uulnerariis emplastris miscetur. Oris etiam gingiuarumque exulceratiohe mirifice emendat: & labiorum ulcera cum oleo. Quod & si cæra addatur purgat & ad cicatricem perducit. Erugo & callum fistularum erodit: uitiorumque quæ circa sedem: siue per se: siue cum ammoniaco illita: uel collyrii modo ī fistulas adacta. Eadēq; cū resinæ trebintinæ tertia pte subacta leps tollit.

De scolecia & calciti & soro & calcanto. Ca. XII.

St & alterum genus eruginis: quam uocant scoletiam in cyprio ære. Hoc trito alumine & sale aut nitro pari pondere cum aceto albo q̄acerrimo. Nō fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa canis ortum. Teritur autem donec uiride fiat: contrahatq; se in uermiculorum speciem: unde & nomen. Quod uitium ut emēdetur duæ partes quam fuere aceti miscentur urina pueri impubis. Idē autem ī medicamentis & sententia efficit qua diximus aurum ferruminari. Vsusq;: utriusq; qui eruginis. Scolecia fit & per se rasa ab ærario lapide de quo nunc dicemus. Calcitin uocant lapidē ex quo & ipsum æs coquuitur. Distat a cadmia: quod illa super terram ex subdialibus petris cæditur: hæc ex obrutis. Item quod chalcitis friat se stari mollis natura: ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio q̄d chalcitis tria genera continet æris & mysios & sorios: de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris uenas oblongas Probatur mellei coloris gracili uenarum discursu friabilis: nec lapidosa. Putant & recētem utiliorem esse: quoniam iuueterata sori fiat. Vis eius ad excrescentia in ulceribus sanguinem sistere gingiuas uuam tonsillas farinam compescere. Vuluæ quoque uitiis inuellere imponitur. Cum succo uero porri uerrendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto circunlito fimo diebus. lx. Et colorem croci trahit. Tunc ammiyto cadmiæ pari pondere medicamentum efficit soricon dictum. Quod si duæ partes chalcitidis tertiæ cadmiæ tēperent̄ acrius hoc idem fiet. Acrius etiānū & uehæmentius factū si aceto q̄ uino tēperent̄. Tosta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sori ægiptium maxime laudatur: multū superato ciprio Hispaniensi & Africo: quāquā oculorum quoq; curationi quidam utilius Cipriū putant. Sed ī quacunq; natiōe optimū cui maximū uirus olfactu. trituq; pinguiter nigrescens: & spongiosum. Stōacho res cōtraria in tantū ut quibusdā olfactu modo uomitiones moueat. Et ægiptiū qdē tale. Alterius nationis contratium splendescit. Et mysi est lapidosius. Prodest āt & dētiū dolori si contineat̄: atq; colluat. Et oris ulceribus grauibus quæq; serpūt. Vritur carbonibus ut chalcitis. Mysi aliqui tradiderūt fieri exusto lapide ī scrobibus flore eius luteo miscēte se ligni pīea fauilla. Re uera āt e supradicto fit lapide cōcretū natura discretūq; & opti

mum in cypriorum officinis : cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ : & cum teratur hareósa natura siue terra chalcitidi similis. Hoc auté miscent: qui aurũ purgát. Vtilitas autem eius infusi cum rosaceo auribus purulentis : & lana impositi capitis ulceribus. Ex tenuat etiam scabricias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonsillis: contraq; an ginas & suppurata . Ratio ut. xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle: donec lentescat. Sic ad supradicta utile est. Quotiens opus sit molliri uim eius: mel as pergitur . Erodit & callum fistularum ex aceto fouentium: & colliriis additur. Sistit & sanguiné: ulceraq; quæ serpant quæ ue putrescant. Absumit & excrescentes carnes. Pe culiariter uirilitatis uitiis utile: & fœminarum profluuiũ sistit. Græci cognationé æris fecerunt nomine & atramento sutorio. Appellant enim chalcantum. Nec ullius æque mira natura est. Fit & i hispania e puteis stagnis ue habétibus id géus aquæ. Decoqui tur ea ammixta dulci pari mensura: & in piscinas ligneas funditur. Immobilibus super has transtris dependentes restes lapillis extentæ : quibus ad hærescens limus: uitreis aci nis imaginem quandam uuæ reddit. Exemptum ita siccatur diebus. xxx. Color est cæ- ruleus: perq̃ spectabili nitori: uitrumq; esse creditur Diluendo fit atramentũ tinguen- dis coriis. Fit & pluribus modis genere eo in scrobe cauato. Quarum elateribus distilá tes hyberno gelu styrias stalagmiam uocant: neq; est purius aliud. Sed ex eo candidum cololorem sentienté uiolam leucanthon appellant. Fit & in saxorũ catinis pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & salis modo flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogé te. Ideo duplici quidam differentia fossille aut facticium appellát. Hoc pallidius: & quá tum colore tantum bonitate deterius. Probant maxime cyprium in medicinæ usu. Su mitur ad depellanda uentris animalia drachme pondere cum melle . Purgat & caput dilutum: ac naribus istillatum. Item stomachum cum melle aut aqua mulsa sumptũ Medetur & oculorum scabriciei doloriq;: necnon & caligini & oris ulceribus . Sistit & sanguinem narium. Item hemorrhoidum. Extrahit ossa fracta cum semine hyoscyami Suspendit epihoras penicillo fronti impositum . Efficax & in emplastris ad purganda uulnera: & excrescentia ulcerum. Tollit & uuas uel si decocto tangant̃. Cum lini quo que semine superponitur emplastris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo candicat in eo usu præfertur uiolaceis. Et grauitati aurium per fistulas inspirat̃ . Vulnera etiam per se illitum sanat: sed tinguit cicatrices. Nuperq; inuentum ursorum in harena & leonũ ora aspergere illo: tantaq; est uis in stringendo: ut non queat mordere.

Do pompholyge & spodio & antispondio & diphry ge & triente seruilo. Ca. XIII.

Tiam nunc in ærariis reperiuntur quæ uocant pompholygem & spondion. Differentia: quod ponpholyx lotura paratur. Spodios illota é. Aliqui id quod sit candidum leuissimumque pompholygen dixere : & esse æris & cadmiæ fa- uillam. Spodion nigriorem ponderosioremque esse derasam pariétibus fornacium mix tis scintillis aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præstat: & si tan gatur lingua saporem horridum . Conuenitque oculorũ medicamentis quibuscunq; currens uitiis: & ad omnia quæ spodion. Hoc solum distat qđ huius elutior uis est. Ad dit̃ & in empla stra: quibus lenis quæritur refrigeratio & siccato. Vltior ad omnia quæ uino lota est. Spodios cypria optima. Fit autem liquefcentibus cadmia & ærario lapide Leuissime hæc efflatur & ocius: euolatque e fornacibus: & tectis adhærescit. A fuligine distans candore. Quod minus candidum ex ea: immatueræ fornacis argumentum é. Hoc quidá pompholygen uocant . Quod uero rubicundius ex iis íuenit̃: acrioré uim hʒ: exulceratq; adeo: ut cũ lauat̃ si oculos attigat excæcet. Est & mellei coloris spodios í aqua plurimũ æris ítelligit̃. Sed quodcũq; genus lauádo fit utilio. Purgat̃ añ pina: đin crassiore lotura digitis scabricié exterũt media uis eius é q̃ uio lauat̃ & aliq̃ í géere uini

differentia. Leni enim lota collyriis oculorum nimium uigiliis fatigatorum apta putat Eadem efficacior ulceribus quæ manant: uel oris: quæ madent: & omnibus medcamẽtis quæ parantur contra grangrenas. Fit & in argenti fornacibus spodios: quam uocãt lauriotin. Vtilissima autẽ oculis confirmatur quæ fit in aurariis. Nec in alia parte magis est uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda essent metalla uilissimis rebus: utilitates eadem excogitauit. Antispodion uocant cinerem fici arboris uel caprifici uel myrthi foliorum cum tenerrimis ramorum partibus: uel oleastri uel cyto nimali uel lentisci. Item ex moris immaturis: idest candidis in sole arefacti: uel e buxi coma uel pseudo cyperi: aut rubi: aut terebinthi uel oenantis. Taurini quoque glutinis: aut linteorum cinere similiter pollere inuentum est. Vruntur omnia ea crudo fictili i forna cibus: dorc figulina percoquuatur. In æraris officinis & smegma fit: iam liquato ære: atque percocto: additis etiamnum carbonibus: paulatique accensis: ac repẽte uehementiori flatu expuitur æris palam quædam. Solum eo quo excipiatur: stratũ esse debet: Maxili ab ea disernitur aqua in iisden officinis. Dyphrigia uocant græci ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrithe cremato in caminis: donec excoquuatur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiusdam specus arefacto prius. mox paulatim circundatis sarmentis. Tertio fit modo i fornacibus æris fece subsidente. Differentia est quidem: quod æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat. Diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquuantur: ferruminari: circa hunc æs fauere. Ipsum uero nõ percoqui nisi translatum in alias fornaces: & esse nodum quẽdam materiæ. Id quod excocto superfit diphryga uocant. Ratio eius in medicina similis supradictis. Siccare & excrescentia consumere: & perpurgare. Probatur lingua ut eam siccet tactu statim: saporemque æris teddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illustris in fastis trientem æreum pascit auro & argento consumentemque utrunque Origo: atque natura eius incomperata est mihi. Verba ipsa de ea re Messallæ senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum: cum summa cum cura magnificentiaque sacra quotannis faciunt. quem ferunt alias creuisse alias decreuisse uideri: & ex eo aut diminutionem: aut honorem familia significari.

De ferro & ferreis metallis & differentia ferri Ca. XIIII.

Roxime indicari debẽt metalla ferri: optimo uitæ pessimoq; istrumẽto. Siquidẽ hoc tellurẽ scindimus: serimus arbusta: põimus pomaria: uites squalere deciso annis oĩbus cogimus iuuenescere. Hoc exstruius tecta: cædius saxa: cẽtq; ad alios usus ferro utimur. Sed eodẽ ad bella cædes latrocinia nõ cõminus solũ sed etiã missili: uolucriq;: nũc tormentis excusso nũc lacertis: nũc uero pennato quã scelratissimam humani ingenii fraudẽ arbitror. Siquidẽ ut ocius mors perueniret ad hominem alitem illã fecimus: pẽnasq; ferro dedius. Quã ob rẽ culpa eius nõ natura fiat accepta. Aliquot expimentis ꝓbatũ est posse innocens esse ferrum. In fœdere quod expulsis regibus Populo Ro. dedit Porsenna: nominatim compræhensum inuenimus: ne ferro nisi in agricultura uteret̃. Et cũ stillo scribere ĩcutũ: ut uetustissimi auctores ꝓdiderũt. Magni Põpeii i. iii. cõsulatu extat editũ: i tumultu necis clodianæ ꝓhibẽtis ullũ telũ eẽ in urbe. Et tamen uita ipsa non defuit honorem initio habere ferro quoque. Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Chlearchum filiũ præcipitare uolẽtis & in præcipitato illo residentis penitentiam: ferrum & æs miscuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc signum extat hodierno die. Est in eadem urbe & ferreus Hercules: quem feit Halicon laborum Dei patientia inductus. Videmus & Romæ scyphos e ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obstitit eadem naturæ benignitas exigentis a ferro ipso pœnas rubigine: eademque proui

dentia nihil in rebus mortalibus faciente qũam quod infestissimũm mortalitati. Ferri metalla ubiq; prope modum reperiuntur. Quippe insula etiam italiæ ilua gignente: minimaq; difficultate cognoscunt ipso colore terræ manifesto. Sed ratio eadẽ excoquẽdis uenenis. In capadocia tantum quæstio est aquæ an terræ fiat acceptum: quoniam pfusa certo fluuio terra neq; aliter ferrum e fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima ingenere terræ cæli ue. Alias enim mole tantũ plumboq; uicinius subministrant. Alias fragile & erosum rotarumq; usibus: & clauis maxime fugiendũ: cui prior rõ conuenit. Aliud breuitate sola placet: clauisq; caligariis. Aliud rubiginẽ celerius sentit Stricturæq; uocant̃ eæ omnes: quod nõ in aliis metallis a stringẽda acie uocabulo imposito: ex fornacium maxima differentia est. In iis quidẽ nucleus ferri coquitur ad indurandam aciem. Aliquæ mõ sunt ad densandas incudes malleorũ ue rostra. Summa aũt differentia in aqua est: cui subinde candens immergitur. Hæc aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: siccuti bilbilin in hispania & turiassonẽ. Comum in italia cum ferraria metalla in iis locis nõ sint. Ex omnibus aũt generibus palma serico ferro est. Seres hoc cum uestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda parthico: neq; alia genera ferri eximia acie temperant̃: cæteris enim admiscentur. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatẽ hanc præstat: ut in noricis. Aliubi factura: ut sulmone aqua uti diximus. Quippe cum in exacuẽdo oleares cotes: & aquariæ æque differãt oleo delicatior fiat acies. Mirumq; cũ excoquatur uena: aqua mõ liquari ferrum: postea in spongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est: ne aqua in fragilitatẽ durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscit̃. Cõtactum nanq; eo celerius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco dicemus: concordiaq; quam cum ferro habet. Sola hæc materia uirus ab eo lapide accipit: retinetq; lõgo tempore. Aliud appræhendens ferrum: ut annullorum cathena spetetur interdũ. Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuũ: uulneraq; ex tali asperiora fiant. Lapis hic & in cantabria nascitur: nõ ille magnes uerus caute cõtinua: sed sparsa bubbatione ita appellãt: nescio an ultro fundendo perinde utilis: nondum enim expertus est quisq̃: ferri utiq; inficit aciẽ ut magnes. De magnete lapide. Dinocrates architectus Alexandri. Arsiones templum cõcamerare inchoauerat: ut in eo simulachrum eius e ferro pendere in aere uideretur. Intercessit mors & ipsius & Ptolemæi: qui id sorori suæ iusserat ferri. Metallorum omniũ uena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ parte: quam oceanus alluit: mons præ rupte altus: incredibile dictu: totus ex ea materiæ est: ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri: & medicinæ ex ferro: & ex erugine: & rubegine & squamma ferri: & hygremplastro. Ca XV.

(F)errum accensum igni: nisi duretur ictibus: corrumpitur. Subens nõ est habile tundendo: neq; anteq̃ albescere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri simile. Arubigine uindicatur cærussa & gypso & liquida pice. Hæc est temperatura a græcis anthipatia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream cathenã apud euphratẽ amnẽ in urbe quæ zeugma appellat̃: qua. Alexander magnus ibi uinxerit põtem: cuius annulos q refecti sunt rubigine ĩfestari: carentibus e prioribus. Medicina e ferro est: & alia quã secandi. Nanq; circumscribi circulo ter ue circumlato mucrone & adultis & infantibus pdest cõtra noxia medicamenta: & præfixos in limine e sepulchro euulsos clauos aduersus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone quo percussus homo sit: contra dolores laterum pectorumq; subitos q ponctionem afferant. Quædam ustione sanantur. Priuatim uero canis rabidi morsus. Quippe etiam præualent morbo expauentesque potum usta plago illico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua in multis uitiis: priuatimque dyscentericis. Est & rubigo ipsa in remediis: & sic Telephũ proditur sanasse Achilles siue id ærea siue fer-

rea cuspide fecit. Ita certe depingitur ex ea decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare: siccare: restringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad scabricias genarum pustulasque totius corporis cum cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Item ad scabiem. Paronychia digytorum & pterygia in linteolis. Sistit & fœminarum profluuia imposita uelleribus. Plagis quoque recentibus uino diluta & cum myrrha subacta. Et condilomatis ex aceto prodest. Podagras quoque illita lenit. Squamma quoque ferri in usu est ex acie aut mucronibus maxime simili: sed acriore ui quam rubigo. Quam ob rem & contra Epiphoras oculorum assumitur. Sanguinemque sistit: cum uulnera maxime ferro fiant. Sistit & fœminarũ profluuia. Imponitur & contra lyenum uitia Hemoroydas compescit ulcerqmque serpentia. Et genis prodest farinæ modo aspersa paulisper. Præcipua tamen cmmendario eius in irge emplastro ad purganda uulnera fistulasque: & omnem callum erodendũ: & rasis ossibus carnes recreandas. Componitur hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis sex ære: totidem & squamma ferri: totidem cæræ: ex oleo sextarius. His adiicitur cum sunt repurganda uulnera aut replenda cæratum.

De plumbi metallis: & albo plumbo & nigro. Ca XVI

Equitur natura plumbi. Cuius duo genera: nigrum: atque cãdidum: præciosissimum candidũ: a græcis appellatum cassiterium: fabuloseque narratũ in insulas atlantici maris peti: uitilibusque nauigii circunsutis corio aduehi. Nunc certum est in lusitania gigni & in Gallicia summa tellure harenosa & coloris nigri. Pondere tantum ea depræhenditur. Interueniunt & minuti calculi: maxime torrẽtibus siccatis. Lauant eas harenas metallici: & quod subsedit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurariis metallis quæ alutia uocant. Aqua immissa eluunt calculos nigros paulum candore uariatos: quibus eadem grauitas quæ auro: Et ideo incolatis in quibus aurum colligitur remanent cum eo: postea caminis separantur. Conflatique in album plumbum resoluuntur. Non fit in Gallicia nigrum: cum uicina canabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum cum fiat ex nigro. Iungi inter se plumbũ nigrum sine albo non potest. Nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidem secum sine nigro. Album habuit auctoritatem & iliacis temporibus teste Homero crissiritũ ab eo dictum. Plũbi nigri origo duplex est. Aut .n. sua prouenit uena: nec quicquam aliud ex se parit: aut cũ argento nascitur: mixtisque uenis conflatur. Eius qui primus fluit in fornacibus liquor stagnum appellatur. Qui secundus argentum. Qui remansit in fornacibus: galena quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus cõctata dat nigꝛꝫ plumbũ deductis ptibus duabus.

De stagno & plũbo argẽtario: & qbusdã aliis. Ca. XVII

Tagum illitum æris uasis saporem gratiorẽ facit: & cõpescit eruginis uirus: mirꝫque pondus non auget. Specula quoque ex eo laudatissima (ut diximu) brundusii tẽperabantur: donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adultetatur stagnum addita æris tertia potione candidi in plumbum albũ & alio modo: mixtis albi plumbi nigrique libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Idem & tertiarum uocant: in quo duæ nigri portiones sunt & tertia albi. Precium eius in libras xxx. Et hoc fistulæ. solidantur. Improbiores ad tertiarum additis æquis partibus albi argentarium uocant. & eo quæ uolunt incoquunt. Precia huius faciunt in pondo. c. xxx. In libras albo per sincero precia sunt xxx. nigro. xvii. Alibi natura plus aridi habet. Contraque nigri tota humida est. Ideo album nulli rei sine mixtura utile est. Neq; argentum ex eo plumbatᷣ: quoniã prius liquescit argentum. Confirmantq; si minus albo nigri q̃ satis sit misceatᷣ: erodi ab eo argẽtũ. Album ĩcoqᷣ æris opibus galliaꝝ ĩuẽto ita ut uix discernit queat ab argẽto eaq; ĩcoctilia uocãt. Deĩde & argẽtũ ĩcoquere simili mõ cœpere equoꝝ maxĩe ornamentis iumẽtorumq; iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigũ

fuit. Cœpere deinde & esseda baculis & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoque & argentea uehicula inanis luxuria peruenit: quæq; in scyphis cerni prodigum erat: hæc in uehiculi atteri cultus uocatur. Plumbi albi pmixtum í charta est: ut lique factum pondere uideatur non calore rupisse. India neq; æs neq; plumbum habet: gemmisq; suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasq; utuntur laboriosius in hispania eruto: totasq; p gallias. Sed in britannia summo terræ corio adeo large: ut lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina Iouetanum: caprariense: oleastrense. Nec differentia ulla scoriæ modo sit excocta diligẽter. Mirumq; in his solis metallis quod derelicta fertilius reuiuiscunt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramentis ad satietatem infusus aer: æque ut fœminis quasdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in betica santarensi metallo quod locari solitum. x. libris p ducentos ante annos: postq̃ obliteratum erat. lxv. locatum ẽ. Simili mõ antonianũ. In eadẽ ꝓuincia pari locatione puenit ad pondo. cccc. uectigalis. Et mirũ aqua addita non liquescere uasa e plumbo constat. Eadem in aqua calculus æreus uel quadrans si addatur uas peruri. Medicinæ de plumbo & scoria plumbi: de molibdena siue galena: de psymythio: & sandaraca. Ca VXIII.

IN medicina p se plumbi usus est cicatrices reprimere: adalligatisq; lumborũ & renum parti laminis frigore natura íhibere impetus ueneris. Visaq; í quiete ueneria sponte naturæ erumpentia usq; í morbi genus his laminis. Caluus orator cohibuisse traditur: uiresq; corporis studiorum labore custodisse. Nero quoniam ita diis placuit: princeps lamina pectori imposita sub ea cantica exclamans alendis uocibus demonstrauit rationem. Coquitur ad medicinæ usus patinis fictilibus substrato sulphure minuto laminis impositis tenuibus opertisq; sulphure & ferro mixtis. Cũ coquitur munienda in eo opere foramina spiritus cõuenit: alioquin plumbi e fornacibus halitur noxius sentitur & pestilens: & canibus ocissime. Omnium uero metallorũ muscis & culicibus. Quam ob rem nõ sunt ea tædia in metallis. Quidá in coquendo scobem plumbi lima quæsitam sulphuri miscent. Alii cærussã potius q̃ sulphur. Fit & lotura. Plumbi usus in medicina: cum se ipso teritur in mortariis plũbeis: addita aqua cælesti. donec crassescat. Postea supernatans aqua tollitur spongiis: qđ crassissimũ fuit siccatum diuiditur in pastillos. Quidá limatum plumbũ sic terunt. Quidam etiá plũbaginem ammiscent. Alii uero acetum: alii uinum: alii adipem: alii rosam. Quidam in mortario lapideo & maxime thebaico plumbeopistillo terrere malunt. Candidiusq; fit ita medicamẫtum. Id autem qđ ustum ẽ plumbum lauatur & stibiis & cadmiæ potest astringere: sistere: contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodem & in oculorum medicamentis: & maxime contra procidentiam eorum inanitatẽ & ulcerum excrescẽtia: rimasque sedis aut hemorrhoidas & cõdylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem usti ad ulcera serpentia aut sordida. Eademq; quæ chartis nõ profectus. Vritur autem í patinis perlaminas minutas cum sulphure uersatum rudibus ferreis aut ferulaceis: donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alii climatam scobem in fictili cado coquunt in caminis: donec percoquatur figlinũ. Aliqui cærussam miscent pari mensura: aut hordeum: teruntq; ut in crudo dictum ẽ: & præferunt sic tritum plumbi spodio cyprio. Scoria quoq; plumbi in usu est. Optimaque quæ ad luteum maxime colorem accedit sine plumbi reliquiis: aut sulphuris spetie & terra carens. Lauatur hec in mortariis minutim fracta: donec aqua luteum colorem trahat: & transfunditur in uas: purum: idque sæpius: usq; dum subsidat: qđ utilissimum est. Eosdemq; effectus habet quos plumbum: sed acriores. Mirari succurrit experimentiam uitæ: ne fæce quidem neu rerum excrementorumq; fœditate in tenta tot modis. Fit & spodium ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris

in aqua cæleſti: ſeparatúrque terrenum tranſfuſione: cribatumq; teritur. Quidam pul uerem cum pennis detergere malunt: ac terere in uino odorato. Eſt & molibdena quã alibi galenam uocauimus: plũbi & argenti uena communis. Melior hæc: quanto ma gis aurei coloris: quantoque minus plumboſa friabilis & modice grauius. Cocta cum oleo iocineris colorem trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metalli cã uocant. Laudatiſſima quæ ĩ zephirio fiat probantur minime terernæ: minimeque Lapidoſæ. Coquuntur: lauanturque ſcoriæ modo. Vſus in lippara ad lenienda: refrige randaque ulcera. Emplaſtriſque quæ non alligantur ſed illita ad cicatricem perducũt in teneris corpĩbus: molliſſimiſq; pẽtibus. Cõpoſitio eius ẽ libris trib⁹ & cæræ libra una olei tribus hemis. Quod ĩ ſẽili corpẽ cũ amurca addit̃. Tẽperat̃ & cũ ſpuma argenti & ſcoria plumbi: ad dyſenteriam & tenaſmum fouendo calida. Pſymmithium quoq; hoc eſt cæruſam plũbariæ dant officinæ. Laudatiſſimum in rhodo . Fit autem ramentis plũbi tenuiſſimis ſuper uas aceti aſperrimi impoſitis: atque ita diſtillãtibus. Quod ex eo cecidit in ipſum acetum arefactum molitur & cribratur. Iterumq; aceto mixto ĩ pa ſtillos diuiditur & in ſole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo addito in urceos aceti plum bo obturatos per dies decem: deraſoq; ceu ſitu ac rurſus deiecto donec deficiat materia Quod deraſum eſt teritur & cribratur: & coquitur in patinis: miſceurque rudiculi: do nec ruffeſcat: & ſimile ſandaracæ fiat. Dein lauat̃ dulci qua: donec nubeculæ omnes ulũantur: ſiccatur ſimiliter poſtea & in paſtillos diuiditur. Vis eius eadem quæ ſupra dictis. Leuiſſima tantum ex omnibus præter quæ ad candorem fœminarum adhibetur Eſt autem letalis potus: ſicut ſpuma argenti. Poſtea cæruſſa ipſa ſi coquatur ruffeſcit. Sandarace quoque propemodum dicta natura eſt. Inuenit̃ autem & in aurariis: & in argentariis: metallis. melior quo magis ruffa: quoq; magis uirus redolens: ac pura fria biliſque. Valet purgare: ſiſtere: excalfacere: perrodere. Summa eius dos ſtiptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamẽtis. Fauces purgat cũ melle ſum pta. Vocem lympidam ac canoram facit. Suſpirioſis tuſſientibuſque iucunde mede tur cũ reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffita quoq; cũ cedro: ipſo nidore eius me detur. Et arſenicũ ex eadem eſt materia. Quod optimum coloris etiam in aure excellen tius. Quod uero pallidius aut ſandaracæ ſimilius eſt: deterius exiſtimatur. Eſt & terti tium genus quo miſcetur aureus color ſandaracæ. Vtraque hæc ſquammoſa. Illud ue ro ſiccum purumque gracili uenarum diſcurſu fiſſile. Vis eadem quæ ſupra: ſed acri or. Itaque & cauſticis additur & pſilotris. Tollit & pterigya digytorum carneſque nari um: & condylomata: & quicquid excreſcit. Torretur: ut ualidius proſit in noua teſta donec mutet colorem.

CAII PLINII SECVNDI MATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIIII.

PROHEMIVM.

Honos picturæ & imaginum

m ETALLORVM QVIBVS OPES CONSTANT AD naſentium quoque eis natura indcata propemodum eſt ita connexis rebus ut immenſa medicinæ ſilua: & officina rum tenebræ & moroſa cælandi pingendique ac tingendi ſubtilitas ſimul dicerentur: Reſtãt terræ ipſius genera lapi dumque: uel numeroſiores ærariæ plurimis ſingula a græ cis præcipue uoluminibus tractata. Nos in iis breuitatem ſequemur utilem inſtituti modo nihil neceſſarium aut na turale ommittentes.

Honos picturæ. Ca. I.

Rimumq; dicemus quæ restat de pictura arte quondam nobili: tunc cum ex peteretur a regibus populisq; :& alios nobilitate quo esset digrata posteris tra/dere. Nunc uero in totū marmoribus pulsa tum quidē & auro: nec tantum ut parietes toti operiant̄: uernm & interraso marmore: uermiculatisq; ad effigies reru3 & animaliū crustis. Non placent iam abaci: nec spatia montis in cubiculo dilatantia. Cœpimus & lapidē pingere. Hoc Claudi principatu iuentū. Nerōis uero maculas quæ non essent in crustis inserendo unitatē uariare: ut ouatus esset. Numidicus: ut purpu/ra distingueretur Sinnadicus inuenit: qualiter illos nasci optassent deliciæ: montium hæc subsidia deficientium. Nec cessat luxuria id agere ut q̄plurimū incendii perdat.

Honos imaginum. Ca. II.

i Maginū quidē pictura q̄maxime similes in æuum propagabant̄ fuguræ: q̄ in totum exoleuit. Aereiq; ponunt̄ clipei: argentea facies: surdo figurarū di/crimine statuaꝝ capita permutant̄. Vulgatis iampridē salibus etiā carminū adeo materiā malunt conspici omnes quā se nosci. Et inter hæc pinaothecas ueteribus tabulis cōsuunt: alienasq; effigies colunt: ipsi honorem nō nisi in precio ducentes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines pecuniæ non suas relinquunt. Idem palæstras athletarū imaginibus: & ceromata sua exornant: & uultus: Epicuri per cubicula gestant: ac circūferunt secū. Natali eius uigesima luna sacrificant: feriasq; omni mense custodiunt: quas ichadas uocant: ii maxime qui se ne uiuentes quidē nosci uolunt. Ita est ꝑfecto: artes desidia pdidit: & quoniā animoꝝ imagines nō sunt: negligunt̄ etiam corporū. Aliter apud maiores in atriis hæ erant: quæ spectarent̄: non signa externorum artificū: nec æra aut marmora. Expressi cæra uultus singulis disponebant̄ armariis: ut essent imagines: quæ comitarētur gentilicia funera. Semperq; defuncto aliquo: totus aderat familiæ eius qui unquā fuerat populus. Stem/mata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tabulina codicibus implebantur & monumentis rerum in magistratu gestarū. Aliæ in foribus & circa limina animorum īgentiū imagines erat: affixis hostiū spoliis quæ nec emptori refringere liceret: quæ etiā dominis mutatis: domus ornamenta erant. Eratq; hæc stimulatio summa & ingens ex probantibus tectis quottidie imbellem dominū intrare in alienū triunphū. Extat Mas/salæ oratoris indignatio: quæ prohibuit inseri genti suæ bleuinorū alienam imaginem Similis causa Messalæ seni expressit uolumina illa quæ de familiis cōdidit: cum Scipio nis. Pomponiani transisse atriū: uidissetq; adoptione testamētaria. Salutonis: hoc enim ei fuerat cognomen. Africanorū dedecore notam irrepentē Scipionum nomini. Sed pa ce Messallorum dixisse liceat etiā mentiri clarorū imagines: erat aliquis uirtutum amor multoq; honestius quā mereri: ne quis suas expeteret: Non est pretereundū & nouitiū inuentum. Siquidē non solū ex auro argento ue aut certe ex ære in bibliothecis dican/tur illi: quorum īmortales animæ in iisdem locis ibi loquunt̄: quinimmo etiam quæ nō sunt finguntur: pariuntq; desideria non traditi uultus: sicut i Homero euenit: quo maius (ut equidē arbitor) nullum est fœlicitatis speciē: quā semper omne scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinii Pollionis hoc Romæ inuentū: qui primus bibliothecā dicā do: ingenia hominū rempublicam fecit. An priores cœperint alexandræ & ꝑgami reges qui bibliothecas magno certamine in stituere: nō facile dixerim. Imaginum amore fla grasse quodā testes sunt: & Atticus ille Ciceronis: edito de iis uolumine: &. M. Varro be nignissimo inuento inseritis uoluminū suorum fœcunditati nō nominibus tantum septingētoꝝ illustrum: sed & aliquo mō imaginibus nō passus intercidere figuras: aut uetustatē æui cōtra homines ualere inuentioni muneris. Etiam diis inuidiosis: quādo imortalitatē nō solū dedit: ueꝝ ēt in oēs terras misit: ut pn̄tes eē ubiq; & claudi possent

Quando primū clipei imaginū publice: quādo in domibus positi: & de picturæ ini tiis: & monochromaton & primis pictoribus & antiquitate picturaꝝ i italia. Ca. III.

T hoc quidē alienis ille præstitit. Suoꝝ clipeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius qui consol cū Seruilio fuit anno urbis. cc. lix. Posuit. n. in bellone æde maiores suos: placuitq; in excelso spectari & titulos honoꝝ legi. Decora res utiq; si liberoꝝ turbæ puulis imaginibus ceu nidū aliquē sobolis pariter ostendāt. Quales clipeos nemo non gaudens: fauensq; aspi cit. Post eum. M: Aemilius collega in consulatu. Q. Luctacii non in basilica mō æmi lia ueꝝ & domi suæ posuit: id quoq; marttio exemplo. Scutis. n. qualibus apud Troiā pugnatum ē: continebantur imagines. Vnde & nomen habuere clipeoꝝ non ut puer sa grāmaticoꝝ subtilitas uoluit a lucendo. Origo plenā uirtutis faciem reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines: secumque in castris tulere. Certe captis eis talem Asdrubalis inuenit. Q. Martius Scipionum in Hispania ultor. Isq; clipeus supra fores Capitolinæ ædis usq; ad incendium primū fuit. Maioꝝ quidem nostroꝝ tanta securitas in ea re annotatur ut. L. Mālio. Q. Fuluio cō sules anno urbi quinquagesimo. lxxv. M. Aufidus tutelæ Captolii redemptor docuerit patres argenteos esse clipeos: q pro æreis p aliquot iam lustra assignabantur. De pictu ræ initiis incerta nec instituti operis quæstio est. Aegyptii sex milibus annorum apud ipsos inuentā priusquam in Græciam transiret: affirmant. Vana prædicatione ut palā est. Græci aūt alii apud sicyonem: alii apud corinthios repertā omnes ab umbra homīs lineis circunducta. Itaq; talem primam fuisseSecundam singulis coloribus & mono chromaton dictam: postquā operiosior inuenta erat: duratq; talis etiānum. Inuentam linearem dicunt a Phylocle Aegyptio uel Cleante corinthio: Primi exercuere Ardices corinthius & Telephanes sicyonius sine ullo etiā nunc colore. Iam tamen spargentes li neas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus euēit eos colores: teste ut ferunt Arato: Cleophantus corinthius. Hunc aūt eodem nomīe alium fuisse quem tradit Cornelius Nepos secutum in italia Demaratū Tarquinii Prisci Romani Regis patrem fugientē a corintho iniurias Cypseli tyranni: ut mox docebimus. Iam. n. abso luta erat pictura etiam in italia. Extant certe: hodieq; antiquiores urbe picturæ ardeæ in ædilibus sacris: quibus equidē nullas æque miror tam longo æuo durantes in orbita te tecti ueluti recentes. Similiter lanuuii ubi atlanta & Helena cōminus pictæ sunt nu dæ: ab eodem artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidē templi concussæ Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus est libidine accen sus: si tecti natura permisisset. Durauere & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quis quis eas diligenter estimauerit: nullam artium celerius consumatam: cum illiacis tem poribus non fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis: & quando primū dignitas picturæ: & qui uictorias suas pictura ꝑposuerūt: & quādo externis picturis dignitas Romæ. Ca .IIII

Pud Romanos quoq; honos maturæ huic arti contigit. Siquidem cognomīa ta ex ea pictorum traxeruut Fabii clarissimi gentis: princepsq; eius cognomi nis ipse ædem. Salutis pinxit anno urbis cōditæ. cccc l. quæ pictura durauit ad nostram memoriam: æde Claudii prīcipatu exusta. Proxime celebrata ē in foro boa rio æde Herculis Pacūii poetæ: pictura. Ennii sorore gēitus hic fuit: clarioreq; eam artē Romæ fecit gloria scenæ. postea nō ē spectata honestis māibus nisi forte quis Turpili um equitem Romanum e Venetia nostræ ætatis belle referat hodieq; pulchris eius opi bus Veronæ extantibus. Leua is manu pinxit qđ de nullo ante memorat̄. paruis glo riabatur tabellis: extinctus nuper in longa senecta. Aterius Labeo prætorius etiā procō sulatu prouintiæ Narbonensis functus. Sed ad res in risu & iam contumelia erat. Fut

& principum uirorum non omittendũm de pictura celebre consilium. Q. pedius nepos. Q. pedii consularis triumphalisq; a Cæsare dictatore coheredis Augusto dati cũ natura mutus esset: eum Messalla orator: ex cuius familia pueri auia erat: picturam docendum censuit. Idq; etiam diuus Augustus comprobauit. puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut existimo) a. M. Vario Maximo cõsule: cum Messalla princeps tabulam picturæ prœlii: quo cartaginẽses & Hieronẽ i sicilia deuicerat proposuit i latere curiæ hostle anno ab urbe condita quadringẽtesimononacesimo. Fit hoc quidem & L. Scipio: Tabulamq; uictoriæ suæ asiaticæ in capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratrem. Africanum tradunt iratum haud immerito: quoniam filius eius in illo prœlio captus fuerat. Nõ dissimilem offensionem & Aemiliani subit. L. Hostilius mancinus qui primus carthaginem irruperat: situm eis expugnationemq; depictas proponendo in foro: & ipse assistens populo spectanti singula enarrando Qua comitate proximis comitiis consulatum adeptus est. Habuit scæna ludis Claudii Pulchrii magnam ammirationem picturæ: cum ad tegularum similitudinez corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis auctoritatẽ Romæ fecit primus omnium. L. Mummius: cui cognomen Achaici uictoria dedit. Nam cum in præda uendenda res distraxisset: & rex Attalus sex milibus sestertium emisset Aristidis tabulam Liberum patrem continentem: præcium miratus suspicatus aliquid i ea uirtutis quod ipse nesciret: reuocauit tabulam Attalo multum querente: & in cæreris delubro posuit. Quam primum arbitror picturam externam Romæ publicatã. Deinde uideo & in foro positas uulgo. Hinc enim Crassii oratoris ille lepos argẽtis: cui cum reus sub ueteribus cõtexit compellatus instaret: die ergo Crasse qualem me reris? Talem inquit: ostendens in tabula pictum infacetissime gallum exerentẽ linguam. In foro fuit & illa pastori senis cum bacullo: de qua teutonorum legatus interrogatus quanti eum æstimaret: respondit sibi donari nolle talẽ uiuum uerũq;. Sed præcipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæsar dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædẽ dicatis Post eum. M. Agrippa uir rusticatũ q̃ deliciis propior. Extat certe eius oratio magnifica & maxĩo ciuiũ digna de tabulis omnibus signisq; publicãdis. Quod fieri satius fuisset q̃ in uillarũ exilia pelli. Verum eadẽ illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata est a cizicenis: xiii. milia pondo. In thermaꝝ quoq; calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas: pauloante cũ restringerent sublatas. Sup omnes diuus Augustus in foro suo in celeberrima parte posuit duas tabulas: q̃ belli pictam faciẽ habẽt & triunphũ. Idem Castores ac uictoriã posuit: & quas dicemus sub artificũ mẽtionem in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoq;: quã in comitio cõsecrabat duas tabulas impressit parieti. Nemeã sedentem supra leonem. Palmigerã ipsam astante cũ baculo sene. Cuius supra caput tabula bige dependet: quã Nicias scripsit se iussisse: tali enim usus est uerbo. Alterius tabule admiratio est puberẽ filium seni patri similẽ eẽ: salua ætatis differentia: supuolante aquila dracone complexa. Philochares hoc suum opus eẽ testatus est. Immensã uel unam siquis tantũ hanc tabulã æstimet. potentiã artis: cũ ꝓpter Philocharẽ ignobilissimos alioquin Glauconẽ filiumq; eius Aristippũ senatus Populusq; Ro. tot sæculis spectent. Posuit & Tyberius Cæsar minime comis ĩperator in templo ipsius Augusti quas mox indicauimus.

Ratio pingendi de pigmentis. Ca. V.

Actẽus dictũ sit de dignitatis artis moriẽtis. Quibus coloribus singulis primi pinxissẽt: dixius cũ de pigmentis traderẽus i metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocauerint: qui đinde & quæ & quibus tẽporibus iuenerint dicemus in mentione artificum: quoniã indicare naturas colorũ causa instituti operis prior est. Tandem se ars ipsa distinxit: & inuenit lumen atq; umbras differentia colorũ

alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor: alius hic quã lumẽ quem quia inter hoc & umbrã ẽt appellauerũt tonõ. Comissuras uero colo℞ & transitus armogen

De coloribus natiuis & factitiis. Ca. VI.

Vnt aũt colores austeri aut floridi. Vtrunque natura aut mixtura euenit. Floridi sunt quos dominus fingenti præstat: minium: armeniun: cynabaris: crysocolla: indicum: purpurissum. Cæteri au æeri. Ex omnibus alii nascũtur. Alii fiunt. Nascuntur sinopis: rubrica: parethonium: melinum: eretria: auripigmẽtum Cæteri finguntur: Primumq; quos ĩ metallis diximus. Præterea e uilioribus ochra: cærussa usta: sandaraca: sandix: syricum: attramentum:. Sinopis inuenta est primũ in põto. Inde nomen a Sinope urbe. Nascit̃ & in Aegypto: balearibus africa: sed optima ĩ lemno & in Capadocia. Efossa & in speluncis. Quæ saxis adhæsit: excellit. Glebis suus colos extra maculosus. Hacq; usi sunt ueteres ad splendorem. Species sinopidis tres: rubra: & minus rubens: & inter has meda. Precium optime in libras. xiii. denariis. Vsus ad penicillum: aut si lignum colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit: octoni asses: cicerculũ appellant. Quæ magis cæteris rubet: utilior abacis. Idem preciũ eius: quæ præssior uocatur: & est maxime fusca. Vsus eius ab bases abaco℞. In medicina uero blandus emplaplastrisq; & malagmatis siue sicca compositione eius siue liquida. Facilis contra ulcera in humore sita: uelut oris sedis. Aluum sistit infusa. Fœmana℞ profluuia pota denarii pondere. Eadem adusta: siccat scabricias oculo℞: uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidam secundæ auctoritatis. Palmam eni semine dabant: minio proximam. Hæc ẽ antiquis multum celebrata cũ insula in qua nascit̃. Nec nisi signata uenundabat: unde & sphragidẽ appellauere. Hac minium sublinunt: adulterantq;. In medicina præclara res habet̃. Epiphoras. n. oculorum mitigat & dolores circunlita. Egilopias manare ꝓhibet. Sanguinẽ reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibit̃ & contra lyenum renumq; uitia & purgationes fœminarum. Item & contra uenena & serpentium ictus terrestrium marinorumq;. Omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus fabris utilissima ægyptia & Africana quoniam maxime scabẽt̃. Picturis aũt apta nascit̃: & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra: exusta rubrica in ollis nouis luto circunlitis. Quo magis arsit in caminis hoc melior. Omnis aũt rubrica siccat. Ideo & emplastris conuenit igni ẽt sacro. Sinopidis põticæ selibra silis lucidi libris. x. & melini græciensis duabus mixtis: tritisq; una ꝑ dies. xii. eucopho℞ fit: hoc est glutinum auri cum inducit̃ ligno. Parethonion nomen loci habet ex ægypto: spumam maris esse dicunt solidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit in creta ĩsula atq; cyrenis. Adulterat̃ Romæ creta cimolia decocta conspissataq;. Precium optimo in pondo sex librarum e cãdidis coloribus pinguissimum: & tectoris tenacissimũ propter liuorem. Melinum candidum & ipsum est. Optimum in melo insula. In samo quoque nascitur. Sed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguedinem. Accubãtes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundem usum habet quem eretria creta. Præterea linguam tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat. Preciũ in libra sestertiis singulis. Est & colos tertius e candidis cærussæ: cuius rationem in plumbi metallis diximus. Fuit & terra per se in Theodoti fundo ĩuenta smyrnæ: qua ueteres ad nauim picturas utebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit: ut diximus. Vsta casu reperta in incendio pyrræ cærussa in hortis cremata. Hac prius usus est. Nicias supradicta. Optima nunc asiatica habetur. quæ & purpurea appellatur. Precium eius ĩ libris æris v. Fit & Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto. Sine usta non fiunt umbræ Eretria terræ suæ habet nomen. Hac Nicomachus & Parrhasius usi. Refrigerat: emollitque. Explet uulnra si coquatur. Ad siccanda præcipue utilis & capitis doloribus: & ad depræhendenda pura. Subesse. n. ea intelligitur: si ex aqua illita non arescat. Sandara

cam & ochram Iuba tradit in insula rubri maris topazono nasci. Sed inde nõ peruehũ tur ad nos. Sandaraca quo modo fieret: diximus. Fit adulterina & cærussa in fornace cocta. Colos eẽ debet flãmeus. Preciũ ĩ libras asses quini. Hæc si torreat̃: æqua pte rubrica ãmixta sandycẽ facit. Quãq̃ ãimaduerto Virgiliũ existimasse herba id eẽ illo uersu. Sponte sua sandix pascentes uestient agnos.

Precium ĩ libras dimidium eius qđ sandaracæ. Nec sunt alii colores maioris ponderis Inter facticios est & syricũ: quo minium sublini diximus. Fit autem sinodide & sãdyce mixtis. Atramentum quoq; inter facticios erit: quanq̃ ẽ & terra geminæ originis. Aut salsuginis modo emanat: aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sũt pictores qui e sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia: Fit enim & fulgine pluribus modis: resina uel pice exustis. Propter qđ officinas etiam ædificauere: fumum eum nõ emittẽtes. Laudatissimum eodem modo fit e tædis Adulteratur fornacium balnearumq; fuligine: quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt & qui uini fecen siccatam excoquant: affirmantq; si ex bono uino fex fuerit: indici speciem id atramentum præbere Polygnotus & Mycon celeberimi pictura athenis e uinaceis fecere: stigmon appellant. Apelles commentus est ex ebore combusto facere: qđ elephantium uocant. Apportatur & in dicum ex india: inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro: qui adhærescit æreis cortinis. Fit & e tædis ligno combusto tritiq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: sed ex iis nõ fit. Omne autẽ atramentum sole perficitur. Librarium & tectoriũ glutino ammixto. Quod autẽ aceto liquefactum est: ægre eluit̃. E reliquis coloribus quos a dominis dari diximus propter magnitudinem precii ante omnes est purpurissum e creta argentaria cum purpuris pariter tinguitur: bibitq; eum colorem celerius lanis. Præcipuum est primum: feruenti aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximũ egesto eo addita creta in ius idem. Et quotiens id factum est: leuat̃ bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare puteolanũ potius laudatur quã tyrium aut getulicũ uel laconicum: unde preciosissimæ purpuræ. Causa est qđ id genus maxime inficitur: rubiãque cogitur sorbere. Vtilissimũ a canusio. Preciũ huic a singulis denariis in libras ad. xxx. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissũ fulgorem minii faciũt. Si purpurã facere malunt: cæruleũ sublinũt: mox purpurissũ ex ouo inducunt. Ad hoc maxima auctoritatis indico. Ex india uenit arundinũ spumæ adhærescentes limo cum teritur nigrum: At in diluendo mixturã purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit. Alterũ genus eius est in purpurrariis officinis innatans cortinis & ẽ purpuræ spuma. Qui adulterant uero indico tingunt stercora calumbina aut cretã silenusiam uel annulariã ultro inficiunt. probat̃ carbone. Reddit enim qđ sincerũ est flammã excellentis purpuræ: & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidã e scopulis id colligi putant. precium indico denarii. xx. in libras. In medicina indicũ rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera. Armenia mittit qđ eius nomine appellant. Lapis est hic quoq; chrysocollæ mõ infectus. Optimũq; est qđ maxime uiride est: cõmunicato colore cũ cæruleo. Solebãt libræ eius tricenis nũmis taxari. Inuenta p hispanias harena est similẽ curã recipiens. Itaq; ad denarios senos uilitas redit. Distat a cæruleo candore modico: qui teneriorẽ hunc efficit colorẽ. Vsum in medicina ad pilos tantũ alendos habet: maximeq; ĩ palpebris. Sũt etiãnum nouitii duo colores e uilissimis uiriđ qđ appianũ uocat̃ & q chrysocollã lotũ mentit̃. Ceu parũ multa sint medicina eius. Fit ex creta uiridi æstimatum serstertiis in libras. Annulare qđ uocant candidum est: quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi annulis: unde & annulare dictum.

Qui colores udo nõ inducantur: & quibus coloribus antiqui pinxerunt & quãdo primũ gladiatorum pugnæ propositæ sunt. Ca. VII

X omnibus coloribus cretulam amare: udoq; illini recusant purpurissimum indicum cæruleum mellinum auripigmentum apianum. Cærusa ceræ tinguntur iisdem coloribus ad eas picturas quæ inuruntur alieno parietibus genere: sed classibus familiari. Iam uero & onerariis nauibus quoniam & pericula expingimus: ne quis mirentur & rogos pingi. Iuuatque pugnaturos ad morte aut certe cædem speciose uehi. Qua contemplatione tot colorum tanta uarietate subit antiquitatem mirari. Quattuor coloribus solis immortalia opera illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopide pontica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanchius Nicomacus clarissimi pictores: cum tabulæ eorum singulæ oppidorum uenirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrantibus & in india conferente fluminũ suorum limum & draconum: & elephatorum saniem nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere: cum minor copia. Ita est: quoniam (ut supra diximus) rerum non animi preciis excubatur. Et nostræ ætatis insaniam ex pictura non omittã. Nero princeps iusserat colosseum pingi. c. xx. pedum in linteo incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta esset in lamianis hortis: accensa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eis cum daturus esset. Antii munus: gladiatorum publicas portus occupauit pictura ut constat gladiatorum ministrorũque omnium ueris immaginibus redditis. Hic multis iam seculis summus animus in pictura. Pingi autem gladiatoriam munera: atque in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Is que auo suo a quo adoptatus fuerat. xxx. paria in foro per triduum dedit. Tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ operum & artificum indicatura nobilitates. cccv. Ca. VIII.

Vnc celebres in ea arte quãmaxima breuitate percurram: neque enim instituti operis est talis executio. Itaque & quosdam uelut in transcursu & in aliorũ mentione obiter nominasse satis erit: exceptis operũ claritatibus: & ipsa conueniet attingi: siue extant: siue intercidere. Non constat sibi in hac parte græcorum diligẽtia quam multas post olypiadas celebrãdo pictores quam statuarios auctores. Primum que olympiade nonagesima: cum & phidiam ipsum initio pictorem fuisse tradaĩ: clipeumque athenis ab eo pictum. Præterea in confesso fit octogesima tertia fuisse. Páeum fratrem eius: qui clipeum intus pinxit elide Mineruæ quam fecerat. Colotes Phidiæ discipulus: & in faciendo Ioue olympio adiutor. Quid? q in confesso pinde est Bularchi pictoris tabula: in qua erat magnetũ prœlium a Candaule Rege Lydiæ hæraclidarũ nouissimo: qui & Myrsilus uocatus est: repensam auro. Tanta iã dignatio picturæ erat Id circa ætatem Romuli acciderit necesse est. Duo. n. deuicesima olympiade interiit. Candaules: aut ut quidam tradunt eodem anno: quo Romulus nisi fallor. Manifesta iam cum claritate artis adeo absolutiore. Quod si præcipitur: necesse est simul appareat multo uetustiora principia esse: eosque qui monochomata pinxerũt: quoꝝ ætas nõ traditur. Aliquanto ergo ante fuisse Hygiemõem Monochromadã: qui primus ĩ picturα marem fœminamque discreuerit. Eumarum Athẽiensem figuras omnes imitari ausũ. Quiq; inuenta eis excoluerit Cimonẽ Cleõeũ. Hic Cataglypha iuẽit: hoc ẽ obliquas imagines & uarie formare uultus respicientes suspicientesue: & despicientes. Articulis etiam membra distinxit. Venas protulit: præterque in ueste rugas & sinus inuenit. Paneus quidem frater Phidiæ etiam prœlium Atheniensium aduersus persas apud Marathonem factum pinxit. Adeo iam colorum usus increbruerat: adeo ars perfecta erat ut in eo prœlio iconicos duces pinxisse tradatur Atheniensium Miliciadem: Callimacum Cynegyrum Barbarorum: Darium: Thyssaphernem.

Primum picturæ certamen & qui primi pecicello pinxerunt. Ca. IV.

Vinimmo certamen picturæ etiam florente eo institutnm est corinthi ac del phis. Primusq; omnium certauit cum Timagora chalcidense: superatusq; est ab eo Pythis: quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet: chronicorũ errore non dubio. Alii quoque post hoc clari fuere nonagesima olympiade: sicut Poli gnotus Thasius: qui primus mulieres lucida ueste pinxit: capita earum mitis uersico loribus operuit: plurimumque picturæ primus contulit. Siquidem instituit os adape rire: dentes ostẽdere: uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius ẽ tabula ĩ porticu. Põpeii: quæ ante curiã eius fuerat. In qua dubitat̃ ascendentẽ cũ clipeo pinxerit an dscendẽte Hic delphis ædẽ pĩxit. Hic & athenis porticũ quæ poetile uocat̃ gratuito: cũ partẽ eius Mycõ mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siquidem amphictyones: quod est publicum græciæ concilium hospitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon: qui minoris cognomine distinguit̃: cuius filiã Timarete & ipsa pinxit. Nonacesima autẽ olympiade fuere Aglaophon Cephisodorus Phrylus Euenor pater Parrhasii & præcep tor Maximi pictoris: de quo suis annis dicemus. Omnes hi iam illustres: non tamen in quibus hæreret expositio debeat festinans ad lumina artis: in quibus primus refulsit Apolodorus atheniensis nonacesimatertia olympiade. Hic primus spetiès exprimere in stituit: primusq; gloriẽ penicillo iure cõtulit. Eius ẽ sacerdos adorãs & Aiax fulmine ĩ census qui pergami spectatur hodie. Neq; ante eũ tabula ullius ostenditur: quæ tenae oculos. Ab hoc artis fortes apertas Zeusis heracleotes ĩtrauit olympiadis nonacesimæ quintæ anno quarto: audẽtemque iam aliquid pencillum (de hoc enim adhuc loqui mur) ad magnam gloriam perduxit. A quibusdam falso in cœogesimanona olympia de positus: cum fuisse necesse est Demophilum hymereum: & Neseam thasium. Q uo niam utrius eorum discipulus fuerit: ambigitur. In eum Apollodorus supai dictus uer sus fecit. Artem ipsis ablatam zeus ferre secum. Opes quoque tantas acquisiuit: ut in ostentatione earum olympiæ aureis litteris im palliorum tesseris intextum nomen su um ostentaret. Postea donare opera sua instituit: quod ea nullo satis digno precio posse diceret: sicuti Alcmenam agrigentinis: Pana Archelao. Fecit & Penelopen: in qua mo res pinxisse uidetur: & Athletam. Adeoque sibi in illo placuit: ut uersum subscriberet ce lebrem ex eo inuisurum aliquem facilius quam imitaturum. Magnificus est Iupiter eius in throno astantibus diis. Et Hercules infans dracones strangulans Alcmena ma tre coram pauente: & Amphitryon. Deprehenditur tamen zeusis grandior ĩ capitibus articulisque. Alioquin tantus diligentia: ut agrigentinis facturus tabulam: quam in templo Iunonis laciniæ publice dicarent inspexerit uirgines eorum nudas: & quinque elegerit: ut quod in quaque laudatissimum esset: pictura redderet. Pinxit & mono chromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes: Androgydes Eupom pus. Parrasius

De auibus per picturam deceptis: &
quid difficilimum in pictura.
Capitulum decimum.

Escendisse hic cum zeuside in certamen traditur. Et cum ille detulisset uuas pictas tanto successu ut in scœnam aues aduolarent: ipse detulisse linteum pictum traditur: ita ueritate represcentata: ut zeusis alitum iudicio tumens flagitaret tandem remoto linteo ostendit picturã: atque intellecto errore concederet palmam in gẽuo pudore: quoniam ipse aues fefellisset: Parrhasius autẽ se artificẽ. Fertur & postea zeusis pinxisse pueꝝ uuas ferentẽ: ad quas cũ aduolarẽt aues: eadẽ ĩgenuitate processit iratus operi: & dixit: uuas melius pinxi q̃ pueꝝ. Nã & si hoc cõsumassẽ: aues timere de buerãt. Fecit & figlina opa: q̃ sola in ãbracia relicta sũt: cũ ĩde musas Pulujus nobilior

Romā trāſferret.⁊ euſidis māu Romæ Helenā ē in Philippi porticibus. Et in Cōcordiæ delubro Marſyas religatus. Parrhaſius epheſi natus: & ipſe multa conſtituit. Primus & ſymmetriam picturæ dedit. Primus argutias uultus: & ellegātiā capilli: uenuſtatē oris confeſſione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc eſt pictura ſumma ſub tilitas. Corpora enim pingere & media rerum eſt: quidem magni operis: ſed ī quo mul ti gloriam tulerint. Extrema corporum facere: & deſinentis picturæ modum includere rarum in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa: & ſic deſine re: ut promittat alia poſſe: oſtendatque etiam que ocultat. Hanc ei gloriam conceſſere Antigonus & Xenocrates: qui de picturis ſcripſere: prædicantes quoq; nō ſolum con fitentes alia multa. Graphidis ueſtigia extant in tabulis ac membranis: ex quibus profi cere dicuntur artifices. Minor tanen uidetur ſibi cumparatus in mediis corporibus ex primendis. Pinxit & dæmonem athenienſium argumento quoque ingenioſo. Volebat nanque uarium: iracundum: iniuſtum: inconſtantem. Eundem uero exorabilem: cle mentem: miſericordem: excelſum: glorioſum humilem: ferocem: fugacemque: & omīa pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſiam qui Romæ in Capitolio fuit. Et Nauachrū torachatum. Et in una tabula quæ eſt Rhodi: Meleagrum: Herculem: Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambuſta: neque oblitterata hoc ipſo miraculum auger. Pinxit & Archigal lum: quam picturam amauit Tiberius princes: autque ut auctor eſt Detius Epulo. lx. ſeſtertiis æſtimatam cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem: infantēque in manibus eius. Et Philiſcum & liberū patrē aſtante uirtute: & pueros duos: in quibus ſpectatur ſecuritas & ſimplicitas ætatis. Item ſacerdotem aſtante puero cum acerra: & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobiliſſimæ hoplitides. Alter in certamine ita decur rens: ut ſudare uideatur. Alter arma depōens ut anhelare ſentiatur. Laudatur & Aene as caſtorq; ac pollux in eadē tabula. Itē Thelephus: Achilles: Agāennō: Vlyxes facūdus artifex. Sed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Nam & cognomi na uſurpauit abrodientum ſe apellando: aliiſque uerbis pricipem artis & eam ab ſe cō ſumatum. Super omnia Apollinis ſe radice ortum: & Herculem quem lyndi fecerat ta lem a ſe pictum: qualē ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus a Ti manthe eſt ſami in Aiace: armorum quoque iudicio Herois nomine. Et ſe moleſte ferre dicebat quod iterum ab indigno uictus eſſet. Pinxit & in minoribus tabellis libidines eo genere & petulantibus iocis ſe reficiens: Nam Timanthi uel plurimum affuit ingēii Eius enim eſt Iphigenia oratorum laudibus celebrata. Quā ſtante ad aras peritura cū mœſtos pinxiſſet omnes: præcipue patrum: cum triſticiæ omne imaginē conſumpſiſ ſet patris ipſius uultum uelauit: quem dignæ non poterat oſtendere. Sunt & alia inge nia eius exemplaria ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula. Cuius & ſic magnitu dinem exprimere cupiens pinxit iuxta ſatyros thyrſo pollicem eius mentientes: atque in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper q̄ pingitur. Et cum ars ſumma ſit: ingenium tamen ultra artem eſt. Pinxit & heroa abſolutiſſimi operis: arte ipſa comple xus uires pingendi: quod opus nunc Romæ in templo Pacis eſt. Euxinidas hac æta te docuit Ariſtidem præclarum artificem. Eupompus Pamphilum Apellis præceptorē Eſt Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius auctoritas tanta fue rit: ut diuiſerit picturam in genera tria quæ ante eum duo fuere helladicum & aſſiati cum. Aſſiaticum appellabant propter hunc qui erat ſcytionius. Diuiſo helladico trita facta ſunt: Ioniū: ſycioniū: atticū. Pāphili pictura ē cognatio & prœliū ad philūtē & ui ctoria Athenienſium. Item Vlyxes in rate. Ipſe macedo natiōe: ſed prius ī pictura oībꝰ litteris eruditus præcipue arthimetice: & geometriæ ſine qbus negabat artē pfici poſſe. Docuit neminē mioris talento ānis. x. quā mercedē & Apelles & Melātius ei dedere. Et

huius aŭctoritate effectum est sicyone primum: deinde & in tota græcia: ut pueri ingenui ante omnia anthigraphicen: hoc est picturam in ludo docerentur: reciperetur que ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit: ut ingenii eam exercerent: mox ut honestis perpetuo interdicto: ne seruitia docerentur. Ideo neque in hac neque in toreutice ullius qui seruirit opera celebrantur. Clari etiam centesima septima olympiade extitere. Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ Liber pater: item tragœdia & comedia. Semiramis ex ancilla adipiscens regnum: anus lampadas præferens: & noua nupta uerecumdia notabilis. Verum & omnes prius genitos futurosque postea superauit Apelles eousque olympiade centesima.xii. in pictura prouectus: ut plura solus prope quam cæteri omnes contulerit: uoluminibus editis quæ doctrinam eam cõtinent. Præcipua eius in arte neuustas fuit: cum eadem ætate maximi pictores essent: quorum opera cum ammiraretur: collaudatis omnibus: adesse iis unam illam uenerem dicebat: quam græci charita uocant. Cætera omnia contigisse. Sed hæc soli sibi neminem parem. Et aliá gloriá usurpauit: cũ Prothogenis opus imensi laboris ac curæ supra modum anxie miraretur. Dixit enim omnia sibi cum illo paria esse: aut illi meliora: sed uno se præstare: quod manum ille de tabula nesciret tollere: memorabili præcepto: nocere sæpe nimiam diligentiam. Fuit autem non minoris simplicitatis quam artis. Nec decebat Amphioni de dispositione: nec Asclepiodoro de mensuris: hoc est quanto quid a quo distare deberet. Scitum est inter Prothogenem & eum quod accidit. Ille rhodi uiuebat. Quo cum Apelles annauigasset: auidus cognoscẽdi opera eius fama tantum sibi cogniti: continuo officinam petit. Aberat ipse sed tabulam magnæ amplitudinis in machriam aptatam picturæ anus una custodiebat. Hæc Prothogenẽ foris esse respondit: interrogauitque a quo quæsitum diceret. Ab hoc inquit Apelles arreptoque peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Prothogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem dixisse: Apellem uenisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsũ tunc alio colore tenuiorẽ lineá in ipsa illa duxisse præcepisseq; abeuntẽ si redisset ille: ostenderet: adiiceretque hunc esse quẽ quærerent: atque ita euenit. Reuertitur enĩ Apelles: sed uinci erubescens: tertio colore lineas secuit: nullum relinquẽs amplius subtilitati locum. At Prothogenes uictum se confessus in portum deuolauit: hospitẽ quærens. Placuitque sic eam tabulam posteris tradi: omnium quidem: sed artifici præcipue miraculo. Consumptam eam constat priore incẽdio domus Cæsaris in palatio. Auide ante a nobis spectatam spatiosiore amplitudine: nihil aliud continentem quam lineas uisum effugientes. Inter egregia multorum opera inani similem & eo ipso allicientem omnique opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua consuetudo nunquam tam occupatam diem agendi: ut non lineam ducendo exerceret artem: quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus. Atque post ipsam tabulam latens: uitia quæ notarentur auscultabat: uulgum diligentiorem iudicem quam se præferens. Feruntque a sutore reprehensum quod in crepidis una intus pautiores fecisset ansas. Eodem postero die superbe emendationem pristinæ ammonitionis cauillante circa crus indignatum prospexisse: denuntiãtem ne supra crepidam sutor iudicaret: quod & ipsum in prouerbium uenit. Fuit enim & comitas illi: propter quam & gratior Alexandruo magno erat: frequenter in officinam uentitanti: Vnde ut iam diximus: ab alia pingi se uetuit inueterato edictos. Sed & ĩ officina iperite multa disserenti silẽtiũ comiter suadebat: rideri cũ dicenr a pueris q colores tererẽt. Tãtum auctoritatis & iuris erat ei in regẽ alioqn iracundũ. Quanq̃ Alexãder & honorẽ clarissĩmo præbuit exẽplo. Nanq; cũ dilectæ sibi ex pallaciis suis præcipue nomine Cãpaspen nudã pĩgi ob ammirationẽ formæ ab Apelle iussisset eũq; cũ pari captũ amore sensisset

dono dedit eam. Magnus animo maior imperio sui: nec minor hoc facto q̃ uictoria ali qua. Quippe se uicit: nec thorum tantum suum: sed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem respectu motus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris esset. Sũt qui Venerem Dionæam illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus Prothogeni dignationem primus rhodi constituit. Sordebat ille suis ut plerumque do- mestica. Percontantique quanti licitaretur opera effecta: paruum nescio quod dixerat At ille quinquagenis talentis poposcit: famamque dispersit se emere: ut pro suis uende- ret. Et res concitauit rhodios ad intelligendum artificem: nec nisi augẽtibus precium cessit. Imaginum ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut ĩcredibile dictu Appion grãmaticus scriptum reliquerit: quendam ex facie hominum addiuinantem. quos Me ropus uocant ex iis dixisse aut futuræ mortis anos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia In comitatu Alexandri cum Ptolemæo: quo regnante Alexandriam ui tempestatis ex- pulsus subornato fraude æmulorum Plano regio inuitatus ad regis cœnam uenit. In- dignantiq; Ptolemæo: & uocatores suos ostendenti: ut diceret a quo eorum inuitatus esset: arrepto carbone extincto e foculo: imaginem in pariete deliniauit: agnoscente uul tum Plani Rege ex incohato protinus. Pinxit & in Antigõi regis imaginẽ altero lumi ne orbam primus excogitata ratione uitia condendi: obliquam nanque fecit ut q̃d cor pori deerat picturæ potius deesse uideretur. Tantumq; ea in parte a facie ostendit quã totã poterat ostendere. Sunt iter opera eius expirantiũ imagines. Quæ aũt nobilissima sint nõ est facile dictu. Venerem exeuntẽ e mari D. Augustus dicauit ĩ delubro patris Cæsaris: quæ anadyomene uocat̃: uersibus græcis tali opere dũ laudat̃: sed illustrata. Huius. n. inferiorẽ partẽ corruptã qui reficeret: nõ poterat ĩuẽiri. Ve℞ ipsa iniuria ces sit in gloriã artificis. Consenuit hæc tabula cariæ: aliamq; pro ea Nero ĩ principatu sub stituit suo Dorothei manu. Apelles incoauerat aliam Venerẽ coiis: supaturus ẽt suam illã priorẽ. Inuidit mors peracta p̃te: nec qui succederet opi ad præscripta liniamẽta in uentus ẽ. Pinxit & Alexandrũ. M. fulmẽ tenentẽ in tẽplo ephesiæ Dianæ. xx. talentis auri. Digyti eminere uident̃: & fulmẽ extra tabulã esse. Sed legentes meminerint oĩa ea cõstare quattuor coloribus. Immane tabulæ precium accepit aureos mensura nõ nu- mero. Pinxit & Megalyssi sacerdotis Dianæ ephesiæ põpã. Clytũ equo ad bellũ festinã- tem: & ei galeã poscenti armige℞ porrigentẽ. Alexand℞ & Philippum quotiens pinxe- rit: enumerare superuacnum ẽ. Mirant̃ eius Abronẽ samii. Et Menand℞ Regẽ cariæ rhodi. Item Anceum. Alexandriæ Gorgonas tenentem tragœdum. Romæ Castorem & Pollucem cum uictoria & Alexandro magno. Itẽ. belli imeginẽ restrictis a tergo mani- bus Alexandro in curru triumphãte Quas utrasq; tabulas D. Augustus ĩ fori sui p̃ti- bus celeberrimis dicauerat sĩplcitate moderata. Diuus Claudius pluribus æstimauit In utrisque excisa facie Alexandri Diui Augusti imagines dedere. Eiusdem arbitrant̃ manu esse & ĩ Antoniæ tẽplo Herculẽ auersum ut q̃d ẽ difficillimũ faciẽ eius ostendat uerius pictura q̃ qromittat: pinxit & Heroa nudum ad quã picturam natura eum pro uocauit. Est equus eius siue fuit pictus in certamĩe quod iudicium ad mutas quadru- pedes prouocauit ab hominibus. Nanque ambitu æmulos præualere sentiens singulo- rum picturas inductis equis ostendit. Apellis tantũ equs adhinniuere: idq; postea sem per illius experimentum artis ostentatur: Fecit & Neptolemũ ex equo aduersus persas. Archelaum cum uxore & filia. Antigonũ thoracatum cũ equo incẽdentẽ: peritiores ar tis præferũt oĩbus eius opibꝫ eũdẽ regẽ sedẽtẽ ĩ equo. Dianã sacrificãtiũ uirginũ choro mixtã qbꝫ mixuicisse Homeri uersus uidet̃ idipsũ scribẽtis: pĩxit & pĩgi nõ pessũt tõitrua: fulgetra: fulgurq;: brõtẽ: astrapẽ: ceraunobolõ appellãt. Inuẽta eius & cæteris eius ꝓfuere ĩ arte. Vnũ imitari nẽo potuit. q̃d absoluta opa atramẽto illinebat ita tẽui

ut idipsũ repcussu claritates oculoꝝ excitaret: custodiretq; a puluere & sordibus: ad manũ ituendi demũ appareret. Sed & cũ rõne magna: ne colorẽ claritas oculoꝝ aciẽ offenderet ueluti per lapidẽ specularem intuentibus e longinquo. Et eadem res nimis floribus coloribus austeritatem occulte daret. Aequalis eius fuit Aristides thebanus. Is omnium primus animum pinxit & sensus omnes expressit: quos uocant græci ethe. Item perturbationes: durior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammam adrepens infans. Intelligiturq; sentire matre: & timere ne e mortuo lacte sanguinem infans lambat. Quam tabulam. Alexander magnus transtulerat pellam in patriam suam. Idem pinxerat proelium cum persis centum homines ea tabula complexus pactusq; in singulos mnas denas a tyranno e latensium Mnasone. Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicantem pene cum uoce. Et uenatores cum captura. Et Leontionem pictorem. Et Anapauomenon propter fatris amorem morientem Item Liberum patrem & Ariadnen spectatos Romæ i æde Cæreris Tragoedum & puerum Apollinis. Cuius tabulæ gratia interit pictoris inscicia: cui tergendam eam mandauerat. M. Iunius prætor sub die ludorum apollinarium . Specta est & in æde Fidei in capitolio imago senis cum lyra puernm docentis. Pinxit & egrum sine fine laudatum Qua in arte tantum ualuit: ut Attalus rex unam tabulam eius centũ talentis emisset tradat̃. Simul ut dictũ ẽ & Protogenes floruit patria phicaunus gẽtis rhodiis subiectæ Sũma eius paupertas initio: artisq; summa intentio. & ideo minor fertilitas. Quis eũ docuerit: non putant constare. Quidam & naues pinxisse usq; ad annum quinquagesimum. Argumentum esse quod cum athenis celeberimo loco Mineruæ delubro Popyleon pingeret ubi fecit nobilem Paralum &. Hammoniadam : quam quidam nausicã uocant: adiecerit paruulas naues longas in iis: quæ pictores peraga appellant: ut appareret a quibus initiis ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Palmam habent tabularum eius Ialysus: qui est usq; hodie Romæ dicatus in templo Pacis: quem cũ pingeret traditur madidis lupinis uixisse: quoniam simul famem substinerent & sitim: ne sensus nimia dulcedine obstruere. Huic picturæ quater colorem induxit contra subsidia iniuriæ & uetustatis: ut decedente superiore inferior succederet. Est in ea canis mire factus: ut quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se ex primere i eo spumã anhelantis cum re si qua omni parte quod difficillimum erat sibi ipse satisfecisset. Displicebat autem ars ipsa: nec minui poterat: & uidebatur nimia ac lõgius a ueritate discedere: spumaq; illa pingi non nasci ex ore anxio animi cruciatu cum in pictura ueꝝ esse non uerisimile uellet: absterserat sæpius: mutaueratq; penicillum: nullo modo sibi aprobans. Postremo iratus arti q͂d intelligeret̃ : spongiã impegit inuiso loco tabulæ ex illaq; reposuit ablatos colores: qualiter cura optauerat : fecitq; in pictura fortũa naturã Hoc exẽplo similis & Nealtẽ successus i spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur cum pingeret Popizonta retinẽtes pane. Cum ita Prothogenes modo strauit & fortuna. Propter hunc Ialysum ne cremaret tabultas Demetrius rex : cum ab ea parte sola posset rhodum capere: non incendit: parcentemque picturæ fugit ocasio uictoriæ. Erat tunc Prothogenes in suburbano hortulo suo: hoc est Demetrii castris. Neque interpellatus prœliis inchoata opera intermisit omnino: sed accitus a rege interrogatusq; quam fiducia extra muros ageret : respondit : scire se illi cum rhodiis bellum esse non cum artibus. Disposuit ergo rex in tutellam eius stationes gaudẽs: quod posset manus seruare quibus iam pepercerat: & ne sæpius auocaret: ultro ad eũ uenit hostis. Relictisq; uictoriæ suæ uotis iter arma & murorũ ictus spectauit artificem: Sequit̃ tabulã eius tẽporis hæc fama: ꝙ eã Prothogenes sub gladio pixerit. Satyrius hic ẽ: quẽ Anapauomenõ uocãt: ne q͂d desit tẽporis eius securitati tibias tenens. Fecit & Cydippẽ Triptolemũ: Cyliscũ ragœdiaꝝ scriptorẽ mediantẽ & athletã: & Antigonum regẽ: & imaginẽ matris

Aristotelis philosophi qui ei etiam suadebit & Alexandri magni opera pingeret: ppter æternitatem re℞ ·Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potius tulere.No uissime pinxit Alexandrum ac pana. Fecit. & signa ex ære ut dixius.Eadē ætate Ascle piodorus fuit : quē i symmetria mirabat̃. Apeles huic·Mnason tyrannus pro.xii.diis de dit in singulos mnas tricenas.Idemq; Theōnestro i singulos eroas mnas centenas.His annumerari debet Nicomachus Aristodemi filius ac discipulus:pīxit hic raptum pro serpinæ. Quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculam Iuuenta tis.Et in eodem Capitolio alia quam planctus impator posuerat uictoria quadrigam in sublime rapiens.Hic primus Vlyxi addidic pileum : pingit & apollinem & Diamam Deumque Marem in leone sedentem.Et item nobiles uaccas arreptantibus satyri scyl lamque quæ nunc est Romæ in templo pacis.Nec fuit alius in ea arte uelocior . Tra dunt nanque conductum eum ab Aristrato sycioniorum tyranno ad pingendum qđ is faciebat Telesti poetæ monumentum:profinito die intra quē perageretur:nec mul to ante uenisse accenso in pœnam tyranno:paucisque diebus absoluisse celeritate & ar te mira. Discipulos habuit Aristidem fratrē & Aristoclem filium & Philoxenon eretri um.Cuius tabula uiuluis postferenda Cassandro Regi picta.Continuit Alexādri prœ lium cum Dario.Item pinxit & lasciuiam in qua tres Sileni cōmesantur. Hic celerita tem præceptoris secutus breuiores etiamnum quasdam picturæ uias & compendiarias inuenit.Annumeratur his & Nicophanes elegans & cōcinus:ita ut uetusta opera pin geret proter æternitatem rerum impetuosi animi:& cui pauci cōparentur . Coturnus ei & grauitas artis. Multū a Zeuside & Apelle abest Apellis discipulus Perseus : ad quē de hac arte scripsit:qui huius fuit ætatis.Aristidis thebani discipuli fuerunt & filii Ni ceros & Aristippus:cuius est satyrus cum sypho coronatus.Discipuli eius fuerunt An torides & Euphranor:de quibus mox dicemus.Nanque subtexi par est minoris pictu ræ celebres in penicillo e quibus fuit Pyreicus arte paucis postferendus. Proposito ne scio an destruxerit se:quoniam humilia quidem secutus humilitatis tamē summa ade ptus est gloriam.Tonstrinas:sutrinasque pinxit & asellos & obsonia ac similia : ob hoc cognominatus Rhyparograuos.In iis consumatæ uoluptatis.Quibpe eæ pluris ueni re q̄ maxime multorum.E diuerso mediani ut inquit Varro omnia operiebat Serapio nis tabula sub ueteribus.Hic scænas optime pinxit:ob ed hominem pingere non. Con tra Dyonisius nihil aliud quam homines pinxithoc Antrophraphus cognomina tus . Parua & Calicles fecit.Item Caleces comicis tabellis.Vtraque Antiphlius. Nam & Hesionam nobilem pinxit:& Alexandrum ac Philippum cum Minerua qui sunt i sco la in Octauiæ porticibus & Philippi.Liberum patrem:Alexandrum puerum:Hyppo litum tanto emisso expauescentem.In Pompeia uero Cadmum & Europem.Idemque iocoso nomine & gryllum ridiculi habitus pinxit.Vnde hoc genus picturæ gryllus uo catur.Ipse in ægypto natus didicit a Ctesidemo:Decet non sileri & ardeatis templi pic torem præsertim ciuitate donatum.Ibi carmine quod est in ipsa pictura his uersibus.

Dignis digna loco picturis condecorauit:
Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum
Marcus ludius elotas ætolia orundus:
Quem nunc & post semper artem hanc ardea laudat.

Ea sunt scripra antiquis litteris latinis non fraudando & Ludio . D. Au . ætate:qui primus instituit amœnissimam parietum picturam uillas & porticus:ac topiaria opera lucos:nemora:colles:piscinas:euripos: annes:littora:qualia: quis optaret:uarias ibi ob ambulantiū specie:aut nauigantiū:terraque uillas adeūtiū asellis aut uheiculis.Iā piscā tes:aucupantesq;:aut uenantes.aut etiā uindemiātes.Sunt i eis exēplaribus nobiles palu stri accessu uillæ:sub collium sponsione mulieres labentes trepidæq; ferunt̃ plurimæ.

Præterea faciles argutiæ: facetissimi sales. Idem subdialibus maritimis urbes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; īpendio. Sed nulla gloria artificum est: nisi eorũ qui tabulas pinxere eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Nõ enim pietes excolebant dominis tantũ nec domos uno in loco mansuras: quæ ex incẽdiis rapi nõ posset. Casula Prothogenes cõtentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectoris pictura erat. Non dum libebat pietes totas pingere. Omnis eorũ ars urbibus excubabat: pictorq; res cõis terrarũ erat. Fuit & Arellius Romæ celebris pauloante Diuũ Augustũ: nisi flagitio īsigni corrupisset artẽ semp alicuius amore fœminæ flagrans: & ob id eas pingens: sed dilectaꝝ imagine. Itaq; ĩ pictura eius scorta numerabanť. Fuit & nup grauis ac seuerus ideq; floribus humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua spectantẽ aspectãs quacunq; aspicereť. Paucis diei horis pingebat: id quoq; cũ grauitate: qđ semp togatus quã quã in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo nõ extant exẽpla alia magnope. Post eum fuere in auctoritate Cornelius pinus & Actius priscus: qui Honoris & uirtutis ædes imperatori Vespesiano Augusto restituenti pinxerunt. Sed priscus antiquis similior.

De auiũ cantu cõpescendo: & qui encausto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit: sparsimq; precia mirabilia picturarũ. Ca. X.

n On est omittẽda in picturæ mẽtione celebris circa Lepidũ fabula. Siquidẽ in triumuiratu quoda loco deductus a magistratibus in nemorosũ hospitũ minaciter cum iis postero die ex postulauit sõnum adẽptum sibi uolucꝝ cõcentu. At illi draconẽ in lõgissima mẽbrana depictũ circundedere loco. Eoq; terrore aues tunc siluisse naranť: & postea cognitũ est ita posse cõpesci. Cæris pingere ac picturam inuerere quis primus excogitauerit: nõ cõstat. Quidã Aristidis inuẽtum putãt: postea cõsumatã a Praxitele. Sed aliq̃to uetestiore encausticæ picturæ extitere: ut Polignoti & Nicanoris & Maresilai pariorum. Lysippus quoq; eginæ picturæ suæ inscripsit Enetẽ: qđ pfecto nõ fecisset: nisi encaustica inuẽta. Pãphilus quoq; Apellis preceptor nõ pinxisse tãtum encaustica: sed etiã docuisse tradiť. Pausiã sicyonium primum ĩ hoc genere nobilẽ. Brietis filius hic fuit: eiusdẽq; primo diescipulus. Pinxit & ipse penicillo pietes thebis cum reficerenť quondã a Polygnoto picti: multumq; cõparatione supatus existimabať quoniã nõ suo genere certasset. Idẽ & lacunaria primus pingere īstituit. Nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit Paruas pingebat tabellas maximeq; pueros Hoc æmuli eum interpretabanť facere: quoniã tarda picturæ ratio eẽt illa. Quã ob rẽ daturus celeritatis famã absoluit uno die tabellã quæ uocata ẽ hemeresios puero picto Amauit in iuuẽta Glycerã municipẽ suã inuetericem coronarum: certãdoq; imitatiõe eius ad numerosissimã florum uarietatẽ pduxit artemillã. Postremo pinxit illã sedentẽ cum corona. Quæ nobilissima tabula appellata est stephanoplocos: ab aliis stephanopolis: quoniam Glycera coronas uenditando sustinuerat paurpertatem. Huius tabulæ exemplar quod apographon uocant. Lucius. Lucullus duobus talentis emit athenis. pauxias autem fecit & grandes tabulas: sicut spectatam in pompeii porticibus boum immolationem. Eam enim picturam primus inuenit: quam postea imitati sunt multi æquauit aũt nemo. Ante omnia cum longitudinẽ bouis ostendere uelet: aduersũ eum pinxit: nõ trãsuersum. Vnde & abunde ītelligiť amplitudo. Dein cum omnesquæ uolunt eminentia uideri: candicãtia faciant: colorẽq; cõdiant nigro. Hic totum bouẽ atri coloris fecit: umbreq; corpus ex ipso dedit. Magna prorsus arte in quo extãtia obstẽdẽs & in cõfracto solida oĩa. Sicyone & hic uitã egit: diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde omnes expublico propter æs alienum ciuitatis additas. Scauri ædilitas Romam transtulit. Post eum eminuit longe ante omnes. Euphranor isthmius olympiade scilicet centesima quarta. Is est qui inter fictores dictus est a nobis. Fecit & colossos & mar

mora :ac scyphos sculpsit. Docilis & laboriosu: ante omnes:& in quocūque genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus uidetur & expræsisse dignitates insignia heroum & usurpasse symmetriam. Sed fuit in uniuersitate corporum exilior: capitibus: articulisq; grandior. Volumina quoque composuit de syemmetria & coloribus. Opera eius sunt equestre prœlium.xii.dii. Theseus: in quo dixit eundem apud parrhasium rosa pastum esse: suum uero carne: Nobilis eius est tabula ephesi. Vlyxes simulata uasania bouem cum equo iungens. Palamedes dux Fasce gladium cōdens. Eodem tempore fuit & Cyclias: cuius tabulam argonautas talentis.clxiiii..Hortensius Orator mercatus est: eique ædem fecit in tusculano suo. Euphranoris autem discipulus fuit antidotus. Huius est clipeo dimicans athenis & luctator: tibicenque inter pauca laudatus. Ipse diligentior q̄ numerosior:& in coloribus seuerus. Maxime inclaruit discipulo Nicia Athēiensi qui diligentissime mulieres pinxit. Lumen & umbras custodiuit. atque ut eminerent e tabuls picturæ maxime curauit. Opera eius nemea aduecta ex asia Romam a Syllano: quam in curia diximus positam. Item liber pater in æde Concordiæ. Hiacynthus quē Cæsar Augustus delectatus eo secum deportauit Alexandria capta. Et ob id Tyberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam. Dianæ. Ephesi uero est Megalyssi sacerdotis ephesie Dianæ sepulchrum. Athenis necromantia Homeri hanc uendere uoluit Attalo regi talentis.lx: potiusque patriæ suæ donauit: abundans opibus. Fecit & grandes picturas in quibus sunt Calypso & Io:& Andromeda. Alexander quoque in Pompeii porticibus præcellens:& Calypso sedens. Huic quidem ascribuntur quadrupedes. Prosperrimæ canes expressit. Hic est Nicias: de quo dicebat. Praxiteles iterrogatus: quæ maxime opera sua probaret in marmoribus: quibus Nicias manum admouisset. Tantū circulitioni eius tribuebat. Non satis discernitur alius eodem nomine. Ad hunc eundem quidā faciunt olympiade centesimaduodecima. Niciæ comparatur.& aliquanto præfertur Athenion Maronites Glautionis corinthi discipulus:& austerior colore:& in austeritate iucundior: ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Elusinæ Philarchum. Athenis frequentiam quam uocauere polygenneton. Item Achillem uirginis habitu occultatum. Vlixe depræhendente. Et in una tabula quaque maxime iclaruit agasonem cum equo. Quod nisi iuuenta obisset: nemo ei compararetur. Est & nomen Heraclidi macedoni: initio naues pinxit. Captoque rege Perseo athenas cōmigrauit: ubi eodem tempore erat Metredorus pictor. Idemque phūs magnæ ī utraque sciētia auctoritatis. Itaque cum.L. Paulus deuicto Perseo petisset ab atheniensibus ut q̄probatissimum phūm mitterent sibi ad erudiendos liberos itemque pictorem ad triūphū excolendum: athenienses Metrodorum elegerunt: professi eundem ī utroque desiderio præstantissimum: qd' edito quoq; Paulus indicauit. Timomachus bizātinus Cæsaris dictatoris ætate aiacem ei pīxit & Medeā ab eo in ueneris genitricis æde positas: octogīta talētis uenūdatas. Talētū āt atticū ut ait Varro.xvi. sextertiis taxat'. Timōachi æque laudant' Orestes. Iphigenia ī tauris & Lecithiō agilitatis exercitator: cognatio nobiliū palliati: quos dicturos pinxit: alterum stantem alteꝝ sedētē. Præcipue tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est. Pausiæ filius & discipulus Aristolaus e seuerissimis pictoribus fuit cuius sunt Epaminundas: Pericles. Medea Virtus: Theseus. Imago attice Plebis. Boum immolatio. Sunt quibus & Mechlopanes eiusdem. Pausiæ discipulus placeat diligentia: quam intelligant soli artifices: Alias durus in coloribus: sed & multus. Nam Socrates iure omnibus placeat. Talesque sunt eius picturæ. Cum æsculapio filiæ Higia Aegle: Pane: Calasus:& Piger qui appellatur Ocnos spartum torquens quod asellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; proceribus: non silebuntur & primis proximi. Aristoclides: qui pinxit ædem: Apollinis delphis. Anthiphilus puero ignem conflāte laudatur: ac pulchre alias domo splendescente: ipsiusq; pueri ore. Itē lanificio: in quo properant omnium mulierum pensa: Ptolemæo uenante. Sed & nobilissimo satyro cū

pelle pantherina: quem apocoptota appellant. Aristophon Anchalo uulnerato ab apro cum socia doloris Astipale. Numerosaq; tabula: in aqua sunt priamus: Heleua: Credulitas: Vlixes: Deiphebus: Dolus. Androbius pinxit Scyllam ancoras persidæ classis præcidentẽ. Artemon Damne mirantibus eam prædonibus. Reginam Stratonicem: Herculem & Deinaram. Nobilissimas autẽ quæ sunt in porticibus Octauiæ operibus. Herculem ab oeta monte exusta mortalitate consensu deorum in cælum euntem. Laomedontis circa Herculem & Neptunnum historiam. Alcimacus Dioxippum: qui Pancratio olympiæ circa pulueris iactum: qđ uocant aconiti: uicit. Cœũs stemmata. Ctesilochus Apellis discipulus petulanti pictura innotuit Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiscente ĩter obstetrices & dearum clamorẽ. Testidemus oecaliæ expugnatione & Laodamia. Clesides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab ea: pinxit uoluptatem cum piscatore: quem reginam amare sermo erat. Eamque tabulam in portu ephesi proposuit: ipse uelis raptus est. Regia tolli uetuit utriusq; similitudine mire expressa Cratinus comœdus athenis Pompeiũ pinxit. Euchides bigã regis cum uictoria. Eodorus scæna spectatur. Idem & ex ære signa fecit. Iphis Neptunno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit: & deorum simulachra Leõtiscus Aratum uictorem cum tropheo psalthriam. Leon Sapho. Nicæarchus Venerem inter Gratias & cupidinem. Herculem tristem insaniæ pœnitentia. Neanes Venerẽ solers in arte ingẽioso operi superpinxit. Siquidem cum prœlium nauale ægyptiorũ & persarum pinxisset: qđ in nilo cuius aqua est mari similis: factum uolebat intelligi. Argumẽtoq; declarauit: qđ arte non poterat. Asellum enim in littore bibibentẽ pinxit: & crocodillum insidiantem ei. Oenias Syngenicon Philiscus officinam pictoris: ignem cõflante puero. Phalerion Scyllam. Simõides Agatharthum & Mnemosinem. Simus iuuenẽ requiescentem officinam fullonis quinquatriis celebrantẽ. Idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uero emungentẽ. Idem ab Oreste: matrem & Aegistũ interfici. Bellumq; iliacum pluribus tabulis: quod est Romæ in philippi porticibus: & Cassandram quæ est in Concordiæ delubro. Leontinus Epicurium cogitantẽ Demetrium regem Theõ Orestis insaniam Thamyram cytharedum. Tauriscus Discobolum: Clytemnestram: Paniscum: polynicem regnum repetentem: & Capanea. Nõ omittetur ĩter hos ĩsigne explum. Nanq; Erigonus tritor colorum Nealce pictoris in tantum ipse profecit: ut celebrem etiam discipulum ipse reliquerit Pasiam fratrẽ Egenitæ fictoris. Illud uero per q̃ rarum ac memoria dignum etiã suprema opera artificum imperfectasq; tabulas: sicut Irin Aristidis: Tindaridas Nicomachi: Medeam Thimomachi: & quam diximus Venerem Appellis in maiori ammiratione esse quã perfecta. Quippe in iis liniamẽta reliqua ipseq; cogitationes artificum spectantur: atq; in lenocinio cõmendationis dolor ẽ. Manus cum id agerent extinctæ desiderantur. Sunt etiamnum non ignobiles quidem in transcursu tamen dicendi: Aristonides: Anaxander: Aristobolus syrus: arcesilas Tisicratis filius: Coribas Nicomachi discipulus: Carmanides Euphranoris: Dionysiodorus colophonius: Diogenes qui cum Demetrito rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon solus philomachi statuarii discipulus: Mnasitheus sicyonius: Mnasidemns Aristonidis filius & discipulus: Nessus Habronis filius: Polemon alexandrinus. Theodorus samius: & Tadius Nicosthenis disicipuli. Xenon Neoclis discipulus sicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianam in tabula: quæ ephesi est in antiquissimis picture Irene Cratini pictoris filia & discipula puellam quæ est elesinæ. Calypso senem & præstigiatorẽ Theodorum Alcisthene saltatorẽ. Aristarete Nearchi filia & discipula Aesculapium. Lala cicizena perpetua uirgo Martia. M. Varrõis iuuenta Romæ & penicillo pinxit: & cesiro in ebore imagines mulierum maxime: & Neapolitanum in grãdi tabula. Suam quoque imaginem ad speculum. Nec ullius in pictura uellocior manus

fuit. Artis uero tantum ut multum immanitate precii antecederet celebarrimos eadē ætate imaginum pictores. Sopylon & Dionysium quoq; tabulæ ponacothecas implēt. Pinxit & quædam olympias: de qua hoc solum memoratur: discipulum eius fuisse Antobolum. In encaustice pingendi duo fuisse antiquitus genera cōstat: cæra & ebore cestro idest uiriculo: donec classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit: resolutis igni cæris penicillo utendi: quæ pictura in nauibus nec sole nec sale uentisque corrumpitur. Pingunt & uestes ī ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela postquam attriuere illinentes non coloribus: sed colorem sordentibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis: sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta. Mirumque cum sit unus in cortina colos: ex illo alius atque alius fit in ueste accipientis medicaminis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest: ita cortina non dubie confusura colores si pictos acciperet. Degerit eos ax uino: pingitq; dū coquir. Et adustæ uestes firmiores fiunt: quam si non urerentur.

Plastices primi inuentores de simulachris & uasis fictilibus: & precio eorum Ca. XI.

E pictura satis superque. Contexisse his plasticem conueniat: eiusdem opere terræ fingere ex argilla similitudines. Dibutades sicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opera: quæ capta amore iuuenis: illo abeunte peregre umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunscripsit. Quibus pater eius impressa argilla typum fecit: & cum cæteris fictilibus induratum igni proposuit: eūque seruatum in nympheo donec corinthum Mummis euerteret: tradunt. Sunt qui in samo primos omnium plasticen iuenisse Ideochum Rhetum & Theodoq; tradant multo ante Battiadas corintho pulsos. Demaratum uero ex eadem urbe profugum: qui in Etruria Tarquinum Priscum Regem Populi Romani genuit: comitatos fictores Eucirapum & Eugrammum. Ab iis italiæ traditam plasticen. Dibutadis inuentum ē rubricam addere: aut ex rubia cretam fingere. Primusque personas tegularum extremis imbricibus imposuit: quæ inter initia protypa uocauit. Postea idem ectypa fecit. Hic & fastigia templorum orta proter hunc plaste appellata. Hominis autem imaginē gipso e facie ipsa primus omnium expressit: cæraque in eam formam gypsi infusa emēdare instituit. Lysistratus sicyonius frater Lysippi: de quo dixius. Hic & similitudinē reddere īstituit. Ante eum q̄ pulcherrimas facere studebatur. Idē & de signis effigiē exprimere inuenit. Creuitque res in tantum: ut milia signa statuæ ue sine argilla fierent: Quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam quam fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuere Dimophilus & Gorgasus. Idemqne pictores qui cæteris ædem Romæ ad circum maximum utroqne genere artis suæ excoluerunt: uersibus inscriptis græce: quibus significarunt a dextro opera. Dimophili esse a parte leua Gorgasi. Ante hanc ædē Tuscania omnia in ædibus fuisse auctor est. M. Varro. Ex hac cum reficerentur. crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esseltem signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Calcosthenes cruda opera athenis: qui locus ab officina eius ceramicos appellatur. M. V. teadit sibi cognitum Romæ possunium nomine: a quo factas Romæ tubas. Item pisces: quos aspectu discernere a ueris uix posses. Idem magnificat arcesilaum. L. Luculi familiarem: cuius pro plasticem pluris uenire solitam ab attificibus ipsis quam aliorum opera. Ad hoc factam Venerem genitricem in foro Cæsaris: & priusquam obsolueretur: festinatione dedicandi positam. Deinde ei a Lucullo sestertiis sesaginta signum fœlicitatis locum: cui mors utriusque inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti exemplar e gypso factum talento. Laudat & Phraxitelem qui plasticem matrem statuariæ sculpturæque & cælaturæ esse dixit: & cum esset in omnibus his summus: nihil unquam fecit ante quam finxit. Præterea elaboratam hanc artem

italiæ & maxime etruriæ. Turianumque a fregellis accitum: cui locaret. Tarquinius Priscus Iouis effigiem in capitolio dicandam. Fictilem eam fuisse: & ideo mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius quadrigæ: de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculē: qui hodieq; materie nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deum erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum & argentū ne diis quidem cōficiebant. Durant etiamnū pleriq; in locis talia simulachra. Fastigia quidem templorum etiā in urbe crebra & mūicipiis mira cælatura & arte firmitateq; æui certiore auro certe innocentiore. In sacris quidem etiā inter has opes non murinis crystallinis ue: sed fictilibus prolibatur sympulis innocentius. Inenarrabilia terræ benignitate: si quis singula æstiment: etiā ut omittant in frugū uini pomorum herbaꝝ fructicum medicamentorum metallorum generibus beneficia eius: quæq; adhuc dimus: uel quæ assiduitate faciant. Figlinarum opera: imbricibus tabulis tegulisq; ad balneas mām atis: uel ad tecta coctilibus laterculis fundamentisq;: aut quæ rota fiunt etiam fictilibus doliis ad uina excogitatis: & ad aquas. Propter quæ numma rex septimū collegiuȝ figulorum īstituit. Quin & defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere sicut M. Varro pythagorico mō in myrti & oleæ atq; nigre populi foliis. Maior quoque pars hominum terrenis utitur uasis. Samia etiamnū in æsculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretinū in italia & calieum tantum surrentum: asta pollentia in hispania & saguntum: in asia pgamum. Habent & trallis opera sua: & utina in italia: quoniā & sic gentes nobilitantur. Et hæc per maria terrasq; ultro citroq; portātur. Insignibus rotæ officinis erythris. Hodieq; in templo monstrantur duæ amphoræ propter tenuitatem cōsecratæ discipuli magistriq; certamine uter tenuiuiorē humum circundiceret Cois laus maxima: hadrianis firmitas. Nonnullis circa hoc seueritatis quoq; exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatū: quia uini amphoram dedisset dono ei: cuius suffragii latio erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas cōtingat figlinis: tripatinum inquit Fenestella appellabatur summa cœnarum lauticia. Vna erat murenarū altera luporum: tertia myxonis piscis. Inclinatis iam silicet moribus ut tamen eos præferre græciæ etiā philosophis possimus. Siquidē in Aristotelis hæredem auctione. lxx. patinas uenisse traditur. Nam nos cum unam Esopi tragœdiarū histrionis in natura auium diceremus sestertiis sexcentum stetisse: non dubito indignatus legentes. At Hercules Vitellinus in principatu suo. cc. sestertiis condidit patinā. Cui faciendæ fornax in campis is ædificata erat: quoniam eo puenit luxuria: ut etiam fictilia plura constēt quam murina. Propter hanc Mutianus altero consulatu suo in conquæstione exprobauit patinarum paludes Vitellio. Memoria non illa fœdiore: cuius ueneno Aspernatī reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat interisse. c. xxx. conuiuas. Nobilitantur iis oppida quoq;: ut regium: & cumæ Samia testa matris deum sacerdotes: qui galli uocant: uirilitatem amputant. Nec aliter circa perniciem: si. M. Celio credamus qui linguam sic amputandam obiecit graui probro: tanq̄ & ipse iam tunc eidem Vitello malediceret. Quid non excogitauit ars ?fractis etiam testis utendo sic ut firmius durent tusis calce addita: quæ uocant signia. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates: & de puluere puteolano: & aliis terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. Ca. XII.

Erū & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miretur pessimā eius patrem medioq; puluerem appellatū in puteolanis collibus opponi maris fluctibus: mersūq; protinus fieri lapide unum inexpugnabilē undis: & fortiorē quottidie: utiq; si cumano misceatur cemento. Eadē est terræ natura in cyzicena regione: sed ibi nō puluis: uerum ipsa terra qualibet magnitudine excisa demersa in mare lapidea extrahit. Hoc idem circa cassandreā produnt fieri. Et in fonte gnidio dulci intra

octo menses terram lapidescere: Ab oropo quidem aulidem usq; quicquid terræ attin/gitur mari mutatur in saxa: non multũ puluere puteolano distat e nilo harena tenuis/sima sui parte non ad sustinenda maria fluctusque frangendos: sed ad debellanda cor/pora palæstræ studiis. Inde certe Patrobio Neronis pincipis liberto aduehebatur. Quin & Leonato: & Cratero: ac Meleagro Alexandri Magni ducibus sabulum hoc portari cũ reliqs militaribus cõmertiis repio. Plura de hac pte nõ sũ dicturus: nõ Hercules ma/gis q̃ de terræ usu i cæroãtis: qbꝫ exercẽdo iuuẽtus nostra corpa uires aniorꝫ pdidit.

De parietibus fornaceis: & lateritiis & eorum ratione. Ca. XIII.

Vid? non & in Africa: Hispaniaque ex terra parietes: quo appellant fornaceos quoniam fornacum modo circundati utrinque duabus tabulis infarciũtur uerius quam instruuntur: æuis durant incorrupti hymbribus uẽto: ignibus omnique cemento firmiores. Spectat etiam nunc speculas Hannibalis Hispania: terre/nasque turris iugis montium impositas. Hinc & cespitum natura castrorum uallis ac/commodata contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto & lateribus crudis extrui quis ignorat. Lateres non sunt e sabuloso: neque hareno so: multoque minus calculoso ducendi solo. sed e cretoso & albicante: aut ex rubrica. Vel si iam ex sabulo e masculo certe. Finguntur optime uere. Nam solstitio rimosi fiũt: quos ædificiis non idoneos probant. Quin & intritum ipsum eorum prius quam fin/gantur: macerari oportet. Genera eorum trita. Lidoron quo utimur: longum sesquipe/de: latum pede. Alterum tetrodoron. Tertium pẽtadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant: & ideo dota munera: quia manu darent̃. Ergo a quattuor & quin que palmis prout sunt: nominantur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus: maiore in publicis utũtur. In Græcia pithacne. In Asia & in ulterioris Hespaniæ ciuita tibus massilia & calento fiunt lateres: qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim e terra punicosa: cum subigi potest utilissima. Græci propter quam ubi e silice fieri po terat structura parietes latericios prætulere. Sunt enim æterni: si ad perpendiculum fiat. Ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum athẽis: qui ad mõtem hymetum spectat. Sic patris ædes Iouis & Herculis quãuis lapides colũ nas & epistylia circũdarẽt. Domũ regiã Attali trallibus. Itẽ sadibus. Crœsi: qnã gerusia fecere. Halicarnasi mausolea: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem excisum latericiis parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis inclu sum Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per se mirum esset translatum tamen magis mirabãtur. In italia quo que latericiis murus acreti & meuaniæ est. Romæ non fiunt talia ædificia: qiua sequi/pedalis paries: non plusquam unam contignationem tolerat. Cautumque est: ne com/munis crassior fiat: nec intergerinorum ratio patitur.

De sulphure: alumine: & generibus eorum: & medicinæ. Ca. XIIII

Aec sint dicta de lateribus. In terræ aũt reliquis generibus uel maxime natura mira ẽ sulphuris: quo plurima domant̃. Nascit̃ in insulis æolus inter siciliam & italiã: quas ardere diximus. Sed nobilissimũ i melo insula. In italia quoq; iue nit̃ in Neapolitano Cãpanoq; agro collibus: qui uocant̃ leucogabi: qđ e cũiculis effos sum pficit̃ igni. Genera quattuor. Viuũ: qđ græci apyron uocant: nascit̃ solidũ: hoc glebosum. Eo solo ex omnibus generibus medici utunt̃. Cætera. n. liquore constant & conficiunt̃ oleo incocta. Viuũ aũt effodit̃: transluceto; & uiret. Alterꝫ genus appellãt glebam fullonũ tantũ officiis familiare. Tertio quoq; generi unus tantũ est usus ad suf fiendas lanas quoniã candorẽ tantũ molliciemq; cõfert. Egula uocat̃ hoc genus. Quar to aũt ad lychnia maxĩe conficienda. Cætero tanta uis est: ut morbos comitiales depræ hendat nidore: impositum igni. Lusit & Anaxilaus eo candens in calice nouo: prunaq;

subdita circunferens: ex ardescentis repercussu pallorem dirum uelut defunctorum ef fundente conuiuiis. Natura eius excalfacit: concoquit. Sed & discutit collectiones cor/ porum: ab hoc tabulis emplastris malagmatibusq; miscet̃. Renibus quoq; & lumbis in dolore cnm adipe mire prodest impositũ. Aufert & lichenas a facie cum terebinthi resi na: & lepras. Harpaticon uocat̃ a celeritate auellẽdi: auelli enim subinde debet. Prodest & suspiriosis linctũ. Purulenta quoq; extussientibus: & cõtra scorpionum ictus. Vitili/ gines uiuo nitro mixtum: atq; ex aceto tritũ & illitum tollit. Item lendes in palpebris: aceto sandaracato ammixto. Habet & in religionibus locũ ad expiandas suffitu domos Sentitur uis eius & in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accendit̃: quo apparet: ignium uim magnã etiam ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorẽ habẽt ac lux ipsa eorum sulphurea est. Et bituminis uicina est natura: alibi limus: alibi terra Limus a iudeæ lacu ut diximus emergens. Terra in syria circa sidonem oppidũ mariti mum. Spissant̃ hæc utraq; & in densitatẽ cœunt. Est uero liquidum bitumẽ sicut za cynthium & qđ a babylone inuehit̃. Ibi quidem & candidum gignitur. Liquidũ est & apolloniaticũ: quæ omnia græci pissasphalton appellant ex argumẽto picis & bitumi nis. Gignitur & pingue liquorisq; oleacei in sicilia: agragantino fonte inficiens riuum Incole id arundinũ panniculis colligunt citissime sic adhærescens. Vtunt̃q; eo ad lu/ cernarum lumina olei uice. Itẽ ad scabiẽ iumentoꝝ. Sunt qui & naphthen de qua in secundo diximus uolumine: bituminis generi ascribunt. Verũ ardens eius uis igniũ naturæ cognata procul abest ab omni usu. Bituminis ꝓbatio ut q̃maxime splendeat: sitq; ponderosũ ac graue. Leue aũt modice: quoniã adulterat̃ pice. Vis bituminis quæ sulphuris: sistit: discutit: attrahit: glutinat. Serpentes nidore furat accensum. Adsuffusi ones oculoꝝ & albugines babyloniũ efficax traditur. Item ad lepras lichenas pruritus que corporum. Illinit̃ & podagris. Omnia autẽ eius genera ĩcõmodos oculorum pilos replicant. Dentium doloribus medent̃ simul cum nitro illita. Tussim ueterẽ & anheli/ tus cum uino potum emẽdat. Dysentericis etiã datur eodẽ mõ. Sistitq; aluũ. Cum ace/ to uero potum discutit cõcretum sanguinẽ: & detrahit. Mitigat lumborum dolores: itẽ articulorum. Cum farina hordeacea ĩpositum: emplastrum peculiare facit sui nominis sanguinẽ sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtunt̃ etiã ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari põdere cum myrrhæ obolo subacti. Comitiales morbos ustũ deprehendit. Vuluaꝝ strangulationes olfactum discutit cum uino & castoreo. Procidẽ tia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminaꝝ in uino potum elicit̃. In reliquo usu eramentis illinit̃: firmatq; ea cõtra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quoq; usũ præbuit ita ferruminatis babylonis muris. Placet in ferraris fabroꝝ officinis tingẽdo ferro: clauoꝝq; capitis: & multis aliis usibus. Nec minor aut ab eo dissi milis est aluminis opa: qđ intelligit̃ salsugo terræ. Plura & eius genera. In cypro candi dum & nigrum: exigua coloris differentia: cum sit usus magni quoniã ĩficiendis claro colore lanis candidũ liquidũq; utilissimũ ẽ. Cõtraq; fuscis aut obscuris nigrum. Et au rum nigro purgat̃. Fit autẽ omne ex aqua limoq;: hoc est terræ exudãtis natura. Cor/ riuatum hyeme æstiuis solibus maturat̃. Quod fuerit ex eo præcox: candidum fit. Gi/ gnit̃ autẽ in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Insulis sardinia melo lipara: strongyle. Laudatissimum ægypto: ꝓximum in melo. Huius quoq; duæ species: liquidum: spissumq;. Liquidi probatio: ut sit lympidum lacteũq; sine offensis fricandi cum quodã igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An sit adulteratum: deprehendit̃ que succo punici mali. Sinceꝝ enim mixtura ex nigrescit. Alteꝝ genus ẽ pallidæ & sca bræ naturæ & qđ inficit̃ galla. Ideoq; hoc uocant paraphorõ. Vis liqdi aluminis astrin gere: ĩdurare: roder. Melle ammixto sanat oris ulcera: papulas: pruritusq;. Hæc curatio fit in balneis duabus mellis ptibus: tertia aluminis. Virus alaꝝ sudoresq; sedat. Sumit̃

pylulis contra lyenis uitia: Pellendumq; pruritum ac per urinam sanguinem. Emendat & scabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus schiston appellant græci in capillamenta quædam canescentia dehiscens. Vnde quidam trichitin potius appellauere. Hoc quoque fit ex lapide ex quo & in chalcitin uocant: ut sit sudor quidam eius lapidis in spumam coagulati. Hoc genus aluminis siccat: minusq; sistit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum uel illitum: uel oris ulceribus: dentibusque: si saliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamentis inseritur apte: uerendisque: utriusque sexus. Coquitur ĩ patinis: donec liquari desinat. Interioris est & alterum genus quod strigilin uocant. Duæ eius species: fungosum: atque omnium ore dilui facile: quod ĩ totum damnatur. Melius pumicosum & foramium fistulis spongiæ simile: rotundumq; natura: candido proprius cum quadam pinguedine sine hareis friabile: nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris: doec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum uocant: ab insula melo: ut diximus. Nulli uis maior neque astringendi: neque denigrandi: neque indurandi. Nullum spissius. Oculorum scabritias extenuat. Combustum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sãguinem quoque sistit in totum foris illitum Vulsis pilis ex aceto illitum: renascentem mollit lanuginem summam. Omnium generum uis in astringendo. Vnde nomen a græcis. Ob id oculorum ditiis aptissima sunt. Sauguinis fluctiones inhibent cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putrescentia ulcerũ compescit cum adipe. Et hydropicorum eruptiones siccat. Et aurium uitia cum succo punici mali. Et unguium scabricias: cicatricumque duritias: & pterygia: ac perniones. Phagedenas ulcerum ex aceto: aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum succo oleorum. Cum salis uero duabus partibus uitia quæ serpũt. Lẽdes & alia capillorum animalia pmixtũ aquæ. Sic & ambustis ꝓdest: & furfuribus corporũ cum pice. Infũdit̃ & dysentericis. Vuã quoq; in ore comprimit: ac tonsillas. Ad omnia quæ ĩ cæteris generibus diximus efficatius intelligitur ex melo aduectum. Nam ad reliquos usus uitæ in coriis: lanisque perficiendis: quanti sit momenti: significatum est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra & eretria & chia & selinusia & phiniti & appelliti medicinæ. Ca. XV.

s Amiæ duæ sunt: quæ syropicon: & quæ aster appellantur. Prioris laus: ut recens sit: & lenis: linguæque glutinosa. Altera globosior candida. Vtraque uritur: ac lauatur. Sunt qui præferant priorem. Prosunt sanguinem expuẽtibus. Emplastrisqne quæ siccandi causa componuntur. Oculorum quoque medicamentis miscentur. Eretria totidem differentias habet. Nanq; & alba est: & cinerea: quæ præfert̃ in medicina. ꝓbatur mollice: & quod siære producatur: uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta est inter pigmenta. Lauatur omnis terra. In hoc enĩ loco dicemus: perfusa aqua siccatq; solibus: iterum ex aqua trita ac reposita: donec considat: & digeri possit in pastillos: Coquitur in calicibus crebro concussu. Est in medicaminibus & chia terra candicans. Effectus eius qui samiæ. Vsus ad mulierum maxime cutem. Idem & selinusiæ. Lactei coloris est hæc: & aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta. & tectoriorum albaria interpolantur. Phinitis eretriæ simillima est: grandioribus tantum glebis & glutinosa: cui effectus idem qui cimoliæ: infirmior tãtum. Bitumini similia est appelitis. Expimẽtum eius si in cæra accepta olei mõ liquescat. Et si nigrescans colos maneat tostæ. Vsus ad molliendum: discutiendumque. Ad hæc medicamẽtis additur: præcipue in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad uestiũ usus cimolia: sarda: umbrica: saxũ argẽtaria. Ca. XVI.

Ertæ plura genera. Ex iis cimoliæ duo ad medicos ptinẽtia. Cãdidũ & ad pur purissum inclinans. Vis utriq; ad discutiendos tumores: & sistendas fluctiões

aceto assumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita: pustulasq;. Si uero amphronitrum & cyprium admisceatur & acetum pedum: tumores sanat: ita ut in sole curatio hæc fiat: & post sex horas aqua salsa abluatur. Testium uero tumoribus cypria cæra addita prodest. Et refrigerandi quoq; natura cretæ est. Sudoresq; imodicos sistit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino sumpta i balneis. Laudat maxime thessalica Nascitur & lycia creta circa bubonē. Est & alius cimoliæ usus in uestibus. Nam sarda quæ affertur de sardania: candidis tantū assumit. Inutilis uersicoloribus. Est & utilissima omniū cimoliæ generum: pretiosior umbrica. & quā uocant saxum. Proprietasque saxi: q̄d crescit in macerando: atq; pondere emit: illa mensura. Vmbrica nō nisi poliendis uestibusi assumit. Neq; enim pigebit hanc quoq; partem attingere: cum lex metalla extet fullonibus dicta: quā. C. Flāminius & L. Aemilius censores dedere ad populū ferendā. Adeo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic est. Primū abluitur uestis sarda: dein sulphure suffitur: mox desquammat cimolia: quæ est coloris ueri. Fucat eniz deprehendit: nigrescitq;: & efundit sulphure. Veros aūt & preciosior colores emollit cimollia: & quodā nitore exhilarat cōtristatos sulphure candidis uestibus saxū utilius a sulphure. Inimicū coloribus. Græcia pro cimolia tymparico utitur gypso. Alia creta argentaria appellant: nitorē argenteū reddens. Est & utilissima qua circū prædu cere ad uictoriæ notā pedesq; uenaliū trans mare aduectoꝝ denotare institu erunt maiores. Talemq; Polociū minimæ scœnæ cōditorē & astrologiæ cōsobrinū eius Manliū antiocū item grammaticæ Staberium Erotem eadem naue aduectos uidere proaui.

Qui & quorum liberti præpositi. Ca. XVII.

s Ed quid hos refero aliquo litterarū honore cōmendatos? Talē in catasta uidere Chrisogonū: Syllæ: Amphionē. Q. Catuli interfectorē: Heronē. L. Luculi: Demetriū Pompeii: Augemq; Demetrii: q̄quam & ipsa Pompeii credita est. Et Hiparchū. M. Antonii Menā & Menecratē Sex. Pompeii: aliosq; deinceps: quos enumerare iam nō est: e sanguine quiritū & proscriptionū licentia ditatos. Hoc est insigne uenaliciis gregibus: opprobriūq; insolētis fortunæ: quā & nos adeo potiri reꝝ uidimus ut prætoria quoq; ornamenta decerni a senatu iubente Agrippina Claudi Cæsaris uiderimus libertis. Tantōq; nō cum laureatis fascibus remitti illo unde cretantis pedibus aduenissent.

Terra galata: terra clupea: terra balearica: terra ebusitana. Ca. XVIII

p Ræterea sunt genera terræ proprietatis suæ de qbus iam diximus. Sed & hoc loco reddenda natura. Ex galata insula & circa clupeam africæ scorpiones necat: balearis & ebusana serpentes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER XXXVI. PROHEMIVM.

Naturæ lapidum ac marmorum luxuria. Ca. I

l APIDVM natura restat: Hoc est præcipua morū insania: etiā ut gemmæ cum succinis atq; cristalli cū murrinis sileātur. Omnia nanq; quæ usq; ad hoc uolumen tractauimus homini aliqua ex cā genita uideri hoc possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdā compages telluris uisceribus densandis: simul ad impetus fluminū domandos: fluctusq; frāgendos: ac minime quietas partes coercendas durissima sui materia. Cædimus hos: trahimusq; nulla alia quā deliciarū cā: quos transcendisse quoq; mirū fuit. In portēto ꝓpe habuere maiores alpes ab Hānibale exuperatas: & postea a cimbris. Nunc ipsæ cedunt in mille genera marmorū. Pro

montoria aperiuntur mari:& rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quæ sepa randis gentibus pro terminis constituta erant: nauesq; marmorum causa fiunt: ac pro fluctus sæuissimam rerum naturæ partem: huc: illuc q; portantur iuga mõtium: ma iore etiamnum uesania: quam cum ad frigidos potus uas petitur in nubila. Cæloque proxie rupes cauant: ut bibant gallatiæ. Secũ quisque cogitet quæ precia hoꝝ audiat quas uehi trahique moles uideat. Sed & q̃ sine his multoꝝ fuerit beatior uita: ad quãq; multorum neces sit necesse ista facere: immo uerius pati mortales quos ad usus: quasq; ad uoluptates alias nisi ut iter maculas lapidum iaceant: ceu uero nõ tenebris noctiũ dimidiæ parti uitæ cuiusq; gaudia hæc auferẽtibus. Ingens ista reputantẽ subit etiã antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glãdia in cœnis gliresque & alia dictu mino ra apponi uetantes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex nulla lata est

Quis primus in publicis operibus ostẽderit. Ca. II.

Icat fortassis aliquis non. n. inuehebant. Id quidem falso. ccc. lx. columas. M. Scauri ædilitate ad scœnam theatri temporarii & uix uno mense futuri i usu uiderũt portari silẽtio legũ. Sed publicis nimiꝝ indulgẽtes uoluptatibus. Id ipsum cur ? aut quam magis uia irrepunt uitia quam publica. Enimuero non alio mo do in priuatos usus illa uenere: ebora: aurum: gẽmæ: aut quid omuimodis reliquimus Verum esto indulserint publicis uoluptatibus: etiamne tacuerunt maximas eaꝝ atq; adeo duodequadragenum pudum lucullei marmoris in atrio Scauri collocari: nec clã illud occulteque factum est. Satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum cũ in palatio extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo maribus caueri utilius fue rat: quam tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia deoꝝ fastigia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. Ca. III.

Ec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuide ciuitati obrepisse quo
n dam uitæ rudimento. Iam enim. L. Crassum oratorem illum: qui primus pere grini marmoris columnas habuit in eodem atrio hymetias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum: quem. M. Brutus in iurgiis ob id Venerem palati nam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus uictis: frustraque interdicta quæ ue tuerant: cernentes nullas potius quam irritas esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores non esse probant. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet. Sed priusquam de marmoribus dicamus hominum in iis præferenda iudicamus pre cia. Ante igitur artifices censebimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo: & quibus temporibus. Ca. IIII.

Armore scalpendum primi omnium inclaruerunt. Dipoenus & Scylus geni
m ti in creta insula etiamnum medis imperantibus: priusq; quam Cyrus in per sis regnare inciperet: hoc est olympiade circiter quinquagesima. Ii sicyonẽ se cõtulere: quæ diu fuit officinarũ oium metalloꝝ prima. Deoꝝ quoꝝdam simulachra publice simul locauerant sicyonii: quæ prius quam absoluerentur: artifices iniuriam quæsti abierunt in ætolos. Protinus sicyonios fames inuasit ac sterilitas: mœrorque di rus remediũ petẽtibus Apollo pythius affuturꝝ respõdit: si Dipoenus & Scylus deoꝝ si mulachra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequiisq; impetratũ est. Fuere aũt simulachra Apollinis Dianæ: Herculis: Mineruæ: qđ e cælo postea tactum est.

Nobilitates opeꝝ & artificũ i marmore. c. xxvi. đ marmore pario & mausoleo Ca. V.

Vm ii essent: iam fuerant i chio insula Malas sculptor: dein filius eius Micia des: ac deinde nepos Anthermus chius: cuius filii Bupalus & Anthermus cla rissimi in ea scientia fuere Hiponactis poetæ ætate: quem certum est. lx. olym piade fuisse. Quod si quis horum familiam ad proauum usq; retro agat inueniet artis

eius originem cum olympiadum origine cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas uultu erat: quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ii proposuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus: amaritudine carnium distrinxit eos in tantum: ut credatur aliquos ex iis ad laqueum compulisse: quod falsum est. Complura enim in finitimis insulis simulachra postea fecere: sicut in delo: quibus subiecerunt carmen: non uitibus tantum censeri chium: sed & operibus Anthermi filiorum. Ostendunt & lasii Dianam manibus eorum factam. Et in ipsa chio narrata est operis eorum Dianæ facies in sublimi posita: cuius uultum intrantes tristem: abeuntes exhylaratum putant Romæ signa eorum sunt in palatina æde Apollinis in fastigio. Et omnibus fere quæ diuus Augustus fecit. Patris quoque eorum & deli fuere opera: & in libedo insula. Dipoeni quidem ambracia: argos: cleone: operibus refertæ fuere. Omnes autem tantum candido marmore usi sunt e paro insula quem lapidem cœpere lychnitem appellare: quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur: ut auctor est Varro: multis postea candidioribus repertis. Nuper etiam in lunensium lapidicinis. Sed in pariorum mirabile proditur: gleba lapidis unius cuneis diuidentium soluta imaginem sileni intus extitisse. Non omittendum hanc artem tanto uetustiore fuisse quam picturam aut statuariam quarum utraq; cum Phidia cœpit octogesimatertia olympiade: post annos circiter. ccc. xxxii. Et ipsum Phidiam tradunt sculpsisse marmora. Veneremque eius esse Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcmanem atheniensem (quod certum ē) docuit in primis nobilem: cuius opera athenienses complura in ædibus sacris posuere. Præclaramque Veneris imaginem extra muros quæ appellatur aphrodite exopolis. Huic summa manum ipse Phidias imposuisse dicitur. Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei ætate gratus. Itaque e suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda. Vicitque Alchmanes nō opere: sed ciuitatis suffragiis contra peregrinum suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signum suum uendidisse traditur: ne athenis esset: & appellasse nemesin. Id positum est rhanunte pago attice: quod. M. Varro omnibus signis prætulit. Est & ī matris magnæ delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clarissimum esse per omnes gentes quæ Iouis olympii famam intelligunt: nemo dubitat. Sed ut & merito laudari sciant etiam qui opera eius non uiderunt proferemus argumento paruo & ingenii tantum. Neq; ad hoc Iouis olympii pulchritudine utemur: non Mineruæ athenis factæ amplitudine: cum sit ea cubitorum. xxvi. Ebore hæc & auro constat: sed in scuto eius in quo amazonum prœlium cælauit intumescente ambitu parmæ eiusdem concaua parte deorum & gigantum dicationem. In soleis uero laphitarum in centaurorū adeo momenta omnia compacta artis illi fuere. In base autem quod cælatum est Pandoras genesi appellauit. Ibi dii sunt. xx. numero noscentes uictoriam mirabili & præcipuo precio. Miramur & serpentem: & sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc licet sint obiter dicta de artifice nunque satis laudato simul ut noscatur illam magnificentiam æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætatem inter statuarios diximus: qui marmoris gloria superauit etiam semet. Opera eius sunt athenis ī cetamico: sed ante omnia & nō solum Praxitelis: uerum & in toto orbe terrarum Venus: quam ut uiderent multi nauigauerunt gnidum. Duas fecerat: simulq; uendebat. Alteram uelata specie quā ob id quidem prætulerunt optione: quorum cōditio erat coi: cum alteram etiā eodem precio detulisset: seuerũ id ac pudicum arbitrantes. Reiectam gnidii emerunt: immensa differentia famæ. Voluit eam postea gnidiis mercari res Nicomedes: totum æs ciuitatis alienum: quod erat ingens: dissolutuῷ repromittens. Omnia perpeti maluere: nec īmerito. Illo enim signo Praxiteles nobilitauerat gnidum. Aedicula eius tota aperit: ut cōspici possit undiq; effigies deæ: fauēte ipsa ut credit facto. Nec minor ex quacūq; parte ammiratio est. Ferūt amore captū quendā: cū delicuisset noctu simulachro cohæsisse: eiusq;

cupiditatis eẽ indicẽ maculã. Sunt in gnido & alia signa marmorea illustrũ artificũm. Liber pater Bryaxidis: & alter scopæ: & Minerua. Nec maius illud Veneris praxitelice specien: quã qd inter hæc sola mẽorat. Eiusdẽ ẽ Cupido obiectus a Cicerõe Verri ille propter quem thespidæ uisebant. Nunc in Octauiæ scolis positus. Eiusdem & alter nudus in pario Colonia propontidis par Veneri gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius: atque in eo quoq; simile amoris uestigium reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt. Flora. Triptolemus: Cæres i hortis seruilianis. Boni euentus & bonæ fortunæ simulachra in Capitolio. Item Menades: & quas Thyeladas uocant: & Carsiadas & sileni i asinini polliõis monuẽtis: & Apollo & Neptũus praxitelis uocãt: & Cephysiodoro rei & artis hæres fuit. Cuius laudatũ ẽ pergami symplegarũ signum nobile: digytis corpori uerius quam marmori impressis. Romæ eius opera sunt Latõa in in palatii delubro. Venus in Asinii Pollionis monumentis: & intra Octauiæ porticus in iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ uero laus cum his certantis. Fecit Venerem & Pothon Phætontem: qui samothraciæ sanctissimis in cerimoniis coluntur. Item Apollinem palatinum. Vestam sedentem laudatam in seruilianis hortis: duasque chameteras circa eam: quorum pares in asinii monumentis sunt. Vbi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione. Cn. Domicii delubro in cyrco flammineo. Neptunus ipse & Thetis: Atque Achylles Nereides supra delphinos & certe & hippocampes sedentes. Item tritones: chorusque Phorci: & pistrices: ac multa alia marina. Eiusdem manus omnia Magnum & præclarum opus etiam si totius uitæ fuisse. Nunc uero præter supradicta quæque nescimus. Mars est etiamnum sedẽs. Colossus eiusdem ĩ templo Bruti Callaici apud cyrcum eundem ad Lauicanam portam eunti. Præterea Venus in eodem loco nuda praxitelica illam gnidiã antecedentes: & quæcũq; alium locũ nobilitãt Romæ quidẽ magnitudo operũ eis iã oblitterata a magnis officiorũ negociorũq; aceruis: quæ omnes a contemplatione talium abducunt: quoniam ociosorum: & in magni loci silentio apta ammiratio talis ẽ. Qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris quam Vespasianus imperator in operibus pacis suæ dicauit antiquorum dignam fama. Par hæsitatio est in templo Apollinis sosiani Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit. Item Ianus pater in suo templo dicatus ab Augusto: ex ægypto aduectus: utrius manu sit: iam quidem & auro occultatus. Similiter ĩ curia Octauiæ quæritur de cupidine fulmen tenẽte. Id demum affirmatur. Alcibiadem esse principem forma in ea ætate. Multa in eadem scola sine auctoribus placent. Satyri quattuor: ex quibus unus Liberum patrem palla uelatum Veneri præfert. Alte liberam similiter. Tertius ploratum ĩfantis cohibet. Quartus cratere alterius sitim sedat. Duæque nymphe uellisicantes sua ueste. Nec minor quæstio est in spteis. Olympum & Pana: Chyronemque cum Achylle qui fecerint: præsertim cum capitali satisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin: & in Timotheum & Leocarem: de quibus simus dicendum est: quoniam pariter cælauere mausoleum hoc ẽ sepulchrum ab oxore Arthemisia factum Mausolo cariæ regulo: qui obiit olympiadis centesimæ anno secundo. Opus id ut esset inter septẽ miracula: ii maxime artifices fecere. Patet ab austro & sepentrione sexagenos ternos pedes. Breuius a frontibus toto circuitu pedes quadringentos. xi. attollitur in altitũdinem. xxv. cubitis. Cingigur columnis. xxxvi. ab oriente cælauit Scopas: a septentriõe Bryax: a meridie Timotheus. Ab occasu Leocares. Priusq; quã peragerent: regina Arthemisia quæ mariti memoriæ id opus extrui iusserat: obiit. Non tamen recesserunt: nisi absoluta iã. Id gloriæ ipsorum artisq; monumentum iudicantes: hodieque certant manus. Accessit & quintus artifex. Nanq; supra pteron pyramis altitudine ĩferiorem æquauit. xxiiii. gradibus in metæ cacũen se cõtrahens. In sũmo ẽ quadriga marmorea: quã fecit pythis. Hæc adiecta. c. lx. pedũ altitudine: totũ opus includit. Tiothei manu Diana Romæ ẽ ĩ palatio Apol

signa pri ...

Dimẽsio Mausolei:

linis delubro:cui signo caput reposuit Aulanius Euander. In magna ammiratione est & Hercules Mnestrati. Et Heccate ephesi in templo Dianæ post ædem in cuius conté plationem ammonent æditui pcere oculis:tanta marmoris radiatio est. Non postferuntur & charites in propyleis atheniensiũ:quas Socrates fecit:alius ille quã pictor :idẽ ut aliqui putant. Nam Mironis illius: qui ære laudatur:anus ebria est smyrnæ in primis inclyta Pollion Asinius ut fuit acris uehmentiæ: sic quoq; spectari monuméta sua uoluit. In iis sunt centauri nymphas gerentes Archesitæ: Thespiades: Cleomenis: Oceãus & Iupiter Entochi. Hermerotes Taurisci nõ cælatoris illius:sed Tralliani. Iupiter hospitalis. Pappipi praxitelis discipuli Zetus & Amphion & Dirce & Taurus:uinculumq; ex eodem lapide. Arhodo aduecta opera Apollonii & Taurisci parentum. Ii certamen de se fecere. Menecraten uideri professi:sed esse naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur. Ad Octauiæ uero porticum Apollo Philisci rhodii in delubro suo. Item Latona & Diana & musæ nouem:& altera Apollo nudus. Eum qui citharam in eodem templo tenet: Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis ipsam deam Dionysius & Polycles. Aliam uenerem eodem loco Philiscus. Cætera signa Praxiteles. Item Polycles & Dionysius Timarchidis filii Iouem qui ẽ in proxima æde fecerunt. Pana & Olympum luctantes. Eodem loco Heliodorus:quod est alterum in terris symplega nobile. Venerem lauantem sese. Dedalum astantem Polycharmus. Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitum Lysiæ opus:quod in palatio super arcum diuus Augustus honori Octauii patris sui dicauit in ædicula columinis adornata Id est quadriga currusq;:& Apollo ac diana ex uino lapide. In hortis seruilianis reperio laudatos Calamidis Apollinem illius cælatoris. Dactylidis Pythias. Amphistrati Callisthenem historiarum scriptorem. Deinde multorum obscurior fama est quorundam claritati in operibus eximiis obstante numero artificum: quoniã nec unus occupat gloriam:nec plures pariter nuncupari possunt:sicuti in Lachoõte: qui est in Titi imperatoris domo:opus omnibus & picturæ & statuariæ artis preponẽdum Ex uno lapide eum & liberos:draconumq; mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agesander & Polydorus & athenodorus rhodii. Similiter palatinas domos Cæsarum repleuere probatissimis signis Craterus cum Pythodoro. Polydectes cũ Hermolao: Pythodorus alius cum Artemõe. Et singularis Aphrodisius trallianis. Agrippæ Pantheum decorauit Diogenes atheniensis & Carsatides. In columnis templi eius probantur inter pauaca operum sicut in fastigio posita signa: sed propter altitudinem loci minus celebrata. In honore est in templo illo Hercules ad quem poeni omnibus annis humana sacrificauerunt uictima humi:stans ante aditum porticus agnatiões sitæ Fuere & Thespiades ad ædem Fœlicitatis:quarum unam amauit eques Romanus iunius Pisciculus:ut tradit Varro ammiratur & Praxiteles:qui etiam quinq; scripsit uolumina nobilium operum in toto orbe. Natus in grecia italiæ ora & ciuitate Romana donatus cum iis oppidis. Iouem fecit eburneum in metelli æde: qua campus petitur. Accidit uero ei:ut cum in naualibus ubi feræ africanæ erant:per caueam intuens leonem cælaret:ut ex alia cauea panthera erumperet non leni periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera complura dicitur sed quæ fecerit nominatim non refertur. Arcesilaum quoq; magnificat Varro:cuius se marmoream habuisse leænam tradit aligerosque ludentes cum ea Cupidines quorũ alii religatam tenerent:alii e cornu cogerent bibere: alii calciarent soccos:omnes ex uno lapide. Idem & a Coponio .xiiii. nationes quæ sunt circa Pompeiũ factas auctor ẽ. Inuenio & Canacũ laudatũ inter statuarios :fecisse marmorea. Nec minus Saurõ atq; Bathracũ oblitterari cõuenit:qui fecere tẽpla Octauiæ porticibus inclusa natione ipsi lacones. Quidã & opibus præpotentes fuisse eos putãt ac sua ipensa cõstruxisse:inscriptioné sperantes. Qua negata: hoc tamé alio loco & mo

do usurpasse. Sunt certe etiamnum in columnarum epystilis insculta nominū eorum argumenta rana: atq; lacerta. In Iouis æde extitisse picturam: cultusq; reliquos omnes fœmineis argumentis constat. At enim facta Iunonis æde cum inferetur signa: permutasse geruli traduntur: & id religioni custoditum: uelut ipsis diis sedem ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus est: qui Iouis esse debebat. Sunt & in paruis marmoreis famam cōsecuti Myrmecides: cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis musca. Et Callicrates: cuius formicarum pedes: atq; alia membra peruidere non est.

Quādo primū marmorū in ædificiis usus: & quis primus Romæ crustauerit parietes: & qbus ætatibus: queq; marmora ī usum uenerit: & quis primus marmora secuerit: & ratio secandi de harena. Ca. VI.

h Aec sint dicta de marmorū sculptoribus: sūmaq; claritate artificum: quo in tractu subit mentem non fuisse tum auctoritate maculoso marmori: quā fecere e tapso cycladum insularū una æque & e lesbio: liuidius hoc paulo uersicolores quidem maculas habens. Et in totum marmorū apparatum Menāder etiam diligentissimus luxuriæ interpres primus & raro attigit. Columnis demum utebantur in templis: nec lætitiæ causa nondum enim ista intelligebant: sed quia firmiores aliter statui non poterant. Sic est inchoatum athenis templum Iouis olympii: ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atq; marmor differentia iam apud Homerum. Dicit enim paridem os marmoreo saxo percussum. Sed athēis Regias quoque domos laudatissime tum præter æs: aurum: electrum: argentum ebore tantum adornans. Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas chiorum lapidicinæ ostenderunt cum extruerunt muros: faceto in id. M. Ciceronis sale. Omnibus enim ostendebat ut magnificum. Multo inquit magis mira res esset: si tyburtino lapide fecissetis. Et Hercules non fuisset picturæ honos ullus: non modo: tātus aliqua marmorum auctoritate. Secandi marmor in crustas nescio an cariæ fuerit inuentum. Antiquissima quod equidem inueniam. Haliacarnasi Mausoli domus procōmeso marmore exculpta est: lateritiis parietibus. Is obiit olympiadis centesimæ sextæ anno secundo Vrbis Romæ anno. ccc. secundo. Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in cælio monte Cornelius nepos tradidit Mamurram formiis natū equitem Romanum præfectum fabrorum. C. Cæsaris in Gallia. Neque indignatio sit tali auctoritate inuenta re. Hic nanq; est Mamurra Catulli Vernensis carminibus proscissus: quem ut res est: domus ipsius clarius quam Catullus dixit habere: quicquid habuisset comata gallia. Nanq; adiecit idē Nepos eum primum totis ædibus nullam nisi e marmore columnā habuisse omnes solidas e carysto aut lunensi. Denique. M. Lepidus Catuli consulatu collega primus omnium limina ex numidico marmore ī domo posuit: magna repræhēsione. Is fuit Consul anno Vrbis dc. lxvi. Hoc primum inuecti numidici marmoris uestigium inuenio: non in columnis tantum crustis ue ut Mamurra carystium posuit: sed in massa & uilissimo liminum usu. Post hunc Lepidum ferme quadriennio. L. Lucullus Consul fuit: qui nomen (ut apparet ex re) Lucculleo marmori dedit: admodū delectatus illo. Primusque Romam inuexit atrum alioquin cum cætera maculis aut coloribus commendentur. Nascitur aūt in nilo insula: solumq; pene horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primū (ut arbitror) marmoreos parietes habuit scena. M. Scauri: non facile dixerim sectos an solidis glebis politos: sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nondū. n. secti marmoris uestigia īuenerat italia. Sed quisquis primum īuēit secare: luxuriāq; diuidere: īportuni ingenii fuit. Harena hoc fit: & ferro uidet̄ fieri serra in prætenui linea præmente harena: uersando tractuq; ipso secāte. Aethiopiā ad hoc maxīe probatur. Nā id quoq; accessit: ut ad æthiopas usq; peteret̄ qđ faceret marmora. Immo uero ēt ī indos unde margaritas quoq; peti seueris moribus īdignum erat. Hæc ꝓxīe laudat̄. Mollior tamē quæ ex æthiopia. Illa. n.

nulla scabricie secat. Indica non æque leuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ uitium est & coptidi: quæ uocatur ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Postea reperta est: ars: non minus probanda: ex quodã hadriatici maris uado æstu nudãte obseruatione nõ facili. Iam quidẽ quacũq; harẽa secare e fluuius oĩbus fraus artificũ ausa ẽ: qđ dispẽdiũ admodũ paci intelligunt Crassior enim harena laxioribus segmentis terit: & plus erodit marmoris: maiusq; opus scabricia polit uræ reliquit. Ita sectæ attenuant̃ crustæ. Rursusq; thebaica polituris accomodatur. Et quæsit e toto lapide aut e punice. Signis e marmore poliendis: gemmisque etiam scalpendis atque limandis.

De naxio & harmonio: & de generibus marmorum. Ca. VII.

n Axium diu placuit ante alia uti: ita uocant̃ cotes in insula cypro genitæ. Vicere postea ex armenia uectæ. Marmorũ genera & colores nõ attinet diceret in tanta notitia. Nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quoto. n. quocq; loco nõ suũ marmor inuenitur. Et tamẽ celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cũ gentibus suis. Non omnia tam in lapidicinis gignuntur. Sed multa & sub terra sparsa. Preciosissimi quidẽ. generis lacædemoniũ uiride: cunctisq; hylarius. Sic & augusteũ: ac deinde tiberiũ: in ægypto Augusti ac Tiberii primũ pricipatu repta. Differentiaq; eorũ est ab ophite: cum sit illud serpentiũ maculis simile: unde & nomen accepit: ꝙ hæ maculas diuerso mõ colligunt. Augusteũ undatim crispum ĩ uertices. Tiberium sparsim cõuoluta canicie. Neq; ex ophite columnæ: nisi paruæ admodũ inueniũtur. Duo eius genera. molle cãdidum: nigricans durũ. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati: & ꝓpentium ictus. Quidã phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantẽ. Cõtra serpentes aũt a quibusdã laudatur præcipue ex his quẽ tephriam appellant a colore cineris. Vocatur & memphites a loco gemmantis naturæ. Cuius usus cõuenit iis quæ urenda aut siccanda sunt: ex aceto illitus. Obstupescit enim ita corpus ut nõ sentiat cruciatũ. Rubet ꝑphyrites ĩ ægypto ex eo cãdidis interuenientibus pũctis leu costyctos uocat̃. Quantislibet molibus cædendis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæsari procurator eius in urbẽ ex ægypto aduexit tris: Asinius Pollio non admodũ probata nouitate. Nemo postea certe imitatus est. Inuenit eadem ægyptus in æthiopia quẽ uocant basaltẽ: ferrei coloris atq; duriciæ. Vnde & ei nomẽ dedit. Nunq̃ is autẽ maior reptus ẽ q̃ in templo Pacis ab iperatore Vespasiano Augusto dicatus. Argumento ipse liberis circa ludentibus: p quos totidẽ cubiti summi incremẽti augentes se annis eius intelligunt̃. Nõ absimilis illi narratur in thebis delubro Serapis ut putant Memnonis statua dicatus: quẽ quottidiano solis ortu cõtactum radiis crepare dicunt. Onychiten etiã tum in arabiæ montibus nec usquã alibi nasi putauere nostri ueteres Sed & in germania potoriis uasis inde factis primũ dein pedibus lectorũ sellisq; Corneli us nepos tradit magno fuisse miraculo: cũ. P. Lẽtulus Spinter amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorũ ostendisset. Post quinqueniũ deinde triginta duorũ pedum lõgitudine columnas uidisse. Variatũ ĩ hoc lapide postea est. Nanq; pro miraculo ĩsigni quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidimus in scena: quẽ Callistus Cæsaris Claudii libertorũ potentissimus exhædificauerat.

Vespas: simulacrum ... pacis

De alabastrite & lygdino alandico. Ca. VIII.

h Anc aliqui lapidẽ alabastratiten uocant: quẽ cauãt ad uasa unguẽtaria: quoniã optime ea incorupta seruare dicit̃. Idemq; etiã exustus: ex emplastris cõuenit: Nascit̃ circa thebas ægyptias: & damascũ syriæ. Hic cæteris candidior. Probatissimus uero in carminia: mox ĩ idia. Iam quidẽ & in syria asiaq;. Vtilissimus aũt & sine ullo nitore in cappadocia. Probant̃ quãmaxime mellei coloris in uertice maculosi atq; nõ trãslucidi. Vitia uero in iis corneus color aut cãdidus: & quicquid simile nitro est. Paulũ distat ab eo ad unguetorũ fidẽ: uti exstimant. Lygdinus ĩ tauro reptus ampli

tudine qua lances craterasque nõ excedat. Antea tantum ex arabia aduehi solitus candidoris eximii. Magnus & contrariæ inter se naturæ duobus honos. Coralitico in asia reperto: mensuræ non ultra bina cubita: candore proximo ebori & quadam similitudine. E diuerso nigre est alabandicus terræ suæ nomine: quanquam & mileti nascens: ad putrpuram tamen magis aspectu declinante. Idéque liquatur igni ac fundit̃ ad usum uitri. Thebaicus intercinctus aureis guttis inuẽitur in Africæ parte Aegypto ascriptæ coiculis ad torrenda collyria quadam utilitate naturæ alia conueniens. Cyrca syenem uero thebaidis simites: quem ante pyrrhopœcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine obeliscos uocantes solis numini sacratos. Radiorum eius argumẽtum in effigie est: & ita significatur nomine Aegyptio. Primus omnium id instituit Mitres: qui in solis urbe regnabat somnio iussus: & hoc ipsum inscripũ est in eo. Etenĩ sculpturæ illæ effigiesque quas uidemus: ægyptiæ sunt litteræ. Postea & alii regum in supradicta urbe Sothis quattuor numero: quadragenarum & octonum cubitorum longitudine. Ramises autem in quo regnante Ilium captum est: quadraginta cubitorũ. Idẽ nq; digressus inde: ubi fuit Mneuidis regia posuit alium lõgitudine undecentenis pedibus: per latera cubitis quattuor.

De obelisco & thebaico & alexandrino: & de illo qui est incyrco magno Ca. IX.

Pus id fecisse dicuntur uiginti milia hominum. Ipse rex cum subrecturus esset: uererenturque ne machinæ ponderi non sufficerent: quo maius periculũ curæ artificum denuntiaret filium suum adalligauit cacumini ut salus eius apud molentes prodesset lapidi. Hac ammiratione operis effectum est: ut cũ oppidum id expugnaret Cambises rex uentumque esset incendio ad crepidines obelisci: extingui ignem iuberet molis reuerentia qui urbis nulla habuerat. Sũt & alii duo. Vnus a Myrne positus: alter a Phio sine notis quadragintaocto cubitorum. Alexandriæ statuit unum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus: quem exciderat Nectabis Rex purum. Maiusque opus fuit in deuehendo: statuendo ue multo quam in excidendo. A Satyro Architecto aliqui deuectum tradunt. Rate ut Callixeus dixit a Phoenice fossa p̃ducta usq; adiecentem obeliscum e nilo. Nauesque duas in latitudinem patulas: pedalibus spatiis ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem mensuram ponderis oneratas ita ut subissent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis utrinq;: postea egestis laterculis alleuata naue excepisse onus statutum. Excisos autem sex talis in monte eodem artificum donatum talentis quinquaginta. Hic aũt obeliscus fuit in arsinoe positus a rege supradicto: munus amoris in coniuge: eademq; sorore Arsinoe. Inde eum naualibus incõmodum Maximus quidam præfectus ægypti transtulit in forũ reciso cacumine dũ uult fastigiũ addere auratum: quod postea amisit. Et alii duo sunt Alexãdriæ ad portum in Cæsaris tẽplo: quos excidit Mesphees Rex quadragenũ binũ cubitorum. Super omnia accessit difficultas mari Romam deuehendi spectatis admodum nauibus. D. Augustus priorẽ aduexerat miraculi gratia: puteolisque naualibus p̃petuis dicauerat. Sed incendio consumptus est. D. Claudius aliquot per annos asseruatum eum quem C. Cæsar importauerat: omnibus quæcunq; ĩ mari uisa sunt: mirabiliorem turribus puteolis ex puluere exhædificatis perductum ostiã portus gratia mersit: Alia ex hoc cura nauium quæ tyberi subuehebant. Quo experimento palam fuit: non minus aquarum huic amni esse quam nilo. Is autẽ obeliscus quem D. Augustus in cyrco magno constituit: excisus a Rege Semneserto: quo regnãte Pythagoras ĩ ægypto fuit: centum uigintiquinque pedum est: & dodrãtis: præter basin eiusdem lapidis Is uero qui est in campo martio viiii. pedum minor est a Sesotide. Inscrptam ambo rerũ naturæ interpræ tationem ægyptiorum opere & philosophiæ continent.

De illo qui est in campo Matio pro Gnomone Ca. X.

opus magnum

Arsinoes

Tybris in Nilo

I qui est in campo Diuus Augustus addidit mirabilem usum ad deprehendendas solis umbras dierumq; ac noctium magnitudines: strato lapide ad obelisci magnitudinem: cui par fieret umbrarum Romæ confecto die sexta hora paulatimq; per regulas quæ sunt ex ære inclusæ singulis diebus decresceret: ac rursus augesceret. Digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam alia atq; alia incrementa iaculantem apice: ratione ut ferunt: a capite hominis intellecta. Hæc dierum obseruatio triginta iam fere annis non congruit: siue solis ipsius dissono cursu & cæli aliqua ratione mutato: siue uniuersa tellure aliquid a centro suo dimota: ut deprehendi & in aliis locis accipio siue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto: siue iundationibus tyberis sedimento molis facto quamquam ad altitudinem impositæ rei in terram quoq; dicantur icta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in uaticano. Ca. XI

Ertius est in uaticano Caii & Neronis principum cyrco: ex omnibus unus omnino fractus in molitione eius: quem fecerat Sesotidis filius Nuncoreus. Eiusdem remanet & alius centum cubitorum quem post cæditatem uisu reddito ex oraculo soli sacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & sphinge: Ca. XII.

Icatur obiter & pyramides in eadem ægypto regum pecuniæ ociosa ac stulta d ostentatio. Quippe cum faciendi eas causa a plerisq; tradatur: ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiantibus præberent: aut ne plebes esset ociosa Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit: uestigiaq; complurium incoacttarum extant Vna est in arsinoe urbe: duæ in memphi non procul a labyrintho: de quo & ipso dicemus. Totidem ubi fuit meridis lacus: hoc est fossa grandis. Sed ægyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema: quæ eminere dicunt. Reliquæ tres: quæ orbem terrarum impleuere fama: sane conspicuæ undiq; annauigantibus: sitæ sunt in parte africæ monte saxeo sterilíq; inter memphin oppidum: & quod appellari diximus delta a nilo minus quattuor milibus passuum: a memphi septem. d. pass. a uico apposito quem uocant busirin. In quo sunt assueti scandere illas. Ante has est sphinx: uel magis miranda: qua siluestria sunt accolentium. Amasin regem putant in ea conditum: & uolunt inuectam uideri. Est autem saxo naturali elaborata: & rubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: longitudo pedum centum quadrigintatrium est: altitudo a uentre ad summam aspidem in capite sexagintaduum. Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis constat. Trecenta sexaginta hominum milia annis. xx. eam construxisse produntur Tres uero factæ annis septuagintaocto & mensibus quattuor. Nempe quid iis scripserunt: sunt Herodotus: Euhemerus. Duris samius: Aristagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexander Polyhistor: Butarides: Antisthenes: Demetrius: Domoteles: Apion: Inter omnes uero eos non constat a quibus factæ sint iustissimo casu obliteratis tantæ uanitatis auctoritatibus. Aliqui ex iis prodiderit in raphanos & allium ac cepas mile octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera optinet soli quattuor angulorum paribus interuallis perocthingentos octogintatres pedes singulorum laterum altitudine. A cacumine pedes quindecim. Alterius interualla singula per quattuor angulos pares. dcc. trigintaseptem comprehendunt. Tertia minor prædictis: sed multo spectatior. Aethiopicis lapidibus consurgit. ccc. sexagintatribus pedibus inter angulos. Vestigia ædificationum nulla extat. Harena late pura circum lentis similitudine: qualis in maiori parte africæ. Quæstionum summa est quanam ratione in tantam altitudinem subuecta sint cementa. Alii enim nitro ac sale adaggeratis cum crescente ope. At pactos fluminis irrigatione dilutis. Alii lateribus eluto factis extructos pontes in priuatas domos distributos. Nilum enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In pyramide maxima est intus puteus octogintasex

cubitorum.flumen illo admissum arbitrantur. Mensuram altitudinis earum: omnium que similium deprahendere inuenit. Thales milesius umbram mitiēdo: qua hora par esse corpori solet. Hæc sunt Pyramidum miracula. Supræmumque illud: ne quis regū opes miretur: minimam extitisse laudatissima a Rhodope meretricula factam. Aesopi fabularum philosophi conserua quondam & cōtubernalis hæc fuit: maiore miraculo tātas opes meretricio esse cōquisitas quæstu. Magnificatur & alia turis a rege facta in insula pharo portum optinente Alexandriæ: quam constituisse.d.ccc.talentis tradūt: magno animo ne quid omittamus Ptolemæi Regis: quod in ea permiserit. Sostrati cassidis architecti structæ ipsius nomen inscribi. Vsus eius nocturno nautarum cursui ignes ostendere ad prænuntianda uada: portusque introitum Sicut iam tales compluribus locis flagrant ut poteneficæ ac Rauennæ aduitandum periculum etiam in corriuatione. Flagrant cum eo sita ea crasissime. Periculum ī coriuatione ignium ne sydus existimetur quoniam e longquo similis. Flaminarum aspectus est. Hic idem Architectus primus omniū pensilem ābulationē gini fecisse tradit

De labyrinthis ægyptio: lemnio italico. Ca. XIII.

Dicamus & labyrinthos: uel portentosissimum humani ingenii opus. Sed non ut existimari possit falsum. Durat etiam nunc in Aegypto heracleopolite nomos: qui primus factus ē ante annos (ut tradunt) tria milia sexcentos a Petesuco rege: siue Tithoe. Quanquam Herodotus totum opus regum esse dicat: nouissimeque Psammetici. Causas faciēdi uarie interpretant. Demoteles regiam Mohterudis fuisse. Lycias sepulchrum Meridis plures soli sacrum id extructum: quod maxime creditur. Hinc utique sumpsisse dedalum exemplar eius eius labyrinthi quem fecit ī creta: non est dubium: sed centesima tantum portionem eius imitatum: quæ itierum ambages occursusque ac recursus inexplicabiles continet. Non ut in pauimentis puerorūue ludicris campestribus uidemus breui lacinia milia passuum plura ambulationis cōtinentē: sed crebris foribus indicis ad fallendos occursus: redeundūq; in errores eosdē. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in lemno: quartus in italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius quod minor equidem in introitu lapideis e paro columnis. Reliquæ erant syenitæ: molibus compositis quas dissoluere: ne sæcula quidem possint adiuuantibus Heracleopolitis: qui id opus inuisu mire infestauere. Positionem operis eius: singulasque partes enarrare non est cū sit in regiones diuisum atque in præfecturas: quas uocant nomos: sexdecim nominibus eorum totidem uastis domibus attributis. Præterea templa omnium Aegypti duorum continet: superque Nemeses quindecim ædiculis inclusæ. Sunt Pyramides complures quadragenarum ulnarum senos radice muros optinentes. Fessi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelsa: porticusque ascenduntur nonagenis gradibus omnes. Intus columne de porphyrite lapide deorum simulachra: regum statuæ: monstrifice effigies. Quarundā aūt domorum talis est situs: ut adaperiētibus fores tonitruum intus torribile extat. Maiore autē in parte transitus ē p tenebras aliæque rursus extra murum labyrinthi ædificiorum moles pteron appellāt. Inde aliæ pfossis cuniculis subterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi ex mōte phadō Thebis Rex ante Alexandrum magnum annis quingentis. Id quoq; tradit fuisse trabibus spinæ oleo incoctæ dū fornices quadrati lapidis assurgerent. De ægypto & cretico labyrinthis satis dictum est. Lemnius similis illis columnis tamen centū .l. memorabilior fuit: quarū in officina turbines ita librati pependerūt: ut puero circūagēte tornarent Architecti illū fecere Zmilus & Rholus & Theodorus indigēa. Extantq; adhuc reliqæ eius cū cretici italiciq; nulla uestigia extēt. Nāq; & italicū dici cōueīt: quē fecit sibi porsēna rex hetrurie sepulchri cā simul ut & externorū regū unitas quoq; ab italis suparet

Sed cum excedat omnia fabulositas : utemur ipsius. M. Varonis in expositione eius uerbis. Sepultus est inquit sub urbe clusio :i quo loco mõumentũ reliquit lapide quadrato. Singula latera pedum lata tricenum:alta quinquagenum:Inq; basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem. Quo si qnis improperet sine glomere lini:exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quinq;. Quattuor in angulis:& in medio una. In imo latæ pedum septuagenumquinum:altæ centum quinquagenũ ita fastigiatæ:ut in summo orbis æneus & Pegasus unus omnibus sit impositus ex quo pendeat excepta cathenis tintinnabula:quæ uento agitata longe sonitus referant : ut dodonæ olim factum. Supra quem orbem quattuor pyramides insuper singulæ extãt altæ pedum centenum. Supra quas uno solo quinque pyramides:quarum altitudinẽ Varronem puduit adiicere. Fabulæ hetruscæ tradunt eandem fuisse :quã totius operis:adeo uesana dementia quæsisse gloriam impendio nulli profuturo. Præterea fatigasse regni uires:ut tamen laus maior artificis esset.

De pensili horto & oppido:& templo Dianæ ephesiæ: Ca. XIIII.

Eguntur & pensiles hortos:immo uero totum oppidum fecisse ægyptiæ thebæ:exercitus armatos subito educere solitis regibus nullo oppidanorum sentiente. Etiamnum hoc minus mirum:quam quod flumine medium oppidũ interfluente:quæ si fuissent :non dubium est dictorum Homerũ fuisse : cum centum portas ibi predicaret. Græcæ magnificentiæ uera ammiratio extat templum ephesiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum a tota asia. In solo id palustri fecere:ne terræmotus sentiret:aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atq; instabili fundamenta tante molis locarentur:ante calcatis ea substrauere carbonibus dein uelleribus lane. Vniuerso templo longitudo est quadringentorum uigintiquinq; pedum :latitudo ducentc & uiginti. Columne centum uigintiseptem:a singulis regibus factes:sexaginta pedum altitudine. Ex iis trigintasex cælatæ. Vua a Scopa. Operi præfuit Ctesiphon architectus Summa miracula epystilia tante molis attolli potuisse. Id consecutus est ille beronibus harena plenis molli puluino super capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens ab imo ut sensim totum in colle sederet. Difficillime hoc contingit in limine ipso: quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit:nec sedit. In cubili ergo anixo artifici mortis destinatione suprema. Traduntq; in ea cogitatione fessum nocturno tempore in quiete uidisse presentem deam: cui templum fiebat. hortantem ut uiueret: se composuisse lapidem:atq; ita postero die apparuit:ponderеq; ipso correptus uidebat Cætera eius operis ornamẽta pluriũ librorum instar optinet:nihil ad specimẽ naturæ pertinenria.

De delubro Cyzici & lapide fugituo:& de echo septies resonante:& ædificio sine clauo:& mirabilia ædificorum Romæ. Ca. XV.

Vrat & Cyxici delubrum:in quo filium aureum commissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex eburneum Iouem dicaturus intus coronante eo marmoreo Apolline. Tralucent ergo picturæ tenuissimis capillamentis:leniq; afflatu simulachra refouente : præter ingenium artificis ipsa materia quantuis occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido est lapis:fugitiuus appellatus. Argonautæ eo pro ancora usi ibi reliquerat. Hunc e prytaneo (ita uocatur locus) sæpe profugũ fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quæ thracia uocatur turres. vii. acceptas uoces numerosior repercussu multiplicant. Nomenq; huic miraculo echo est a græcis datum. Et hoc quidem natura locorum euenit. Et plerumq; conuallium: ibi casu accidit. Olympiæ autem arte mirabili modo in porticu quam oppidani heptaphonon appellant:quoniam septies eadem uox redditur. Cyzici& buleuterion uocant ædificum amplum sine ferreo clauo ita disposita contignatione ut eximantur trabes sine fulturis ac reponantur. Quod item Rome in ponte sublicio religiosum ẽ :postea quam Coclite

Horatio defendente ægre reuulus est. Verum & ad urbis nostræ miracula transire con
uenit: nongentorum annorum dociles scrutari uiros: & sic quoque terrarū orbem uic
tum ostendere: quod accidisse totiens pene: quot referent̄ miracula: apparebit. Vniuer
sitate uero aceruata & in quendam unum cumulum coniecta non alia magnitudo ex
urget: q̄ si mundus alius quidam in uno loco narretur. Nam ut cyrcum maximum a
Cæsare dictatore extructum longitudine stadiorum trium: latitudīe unius: sed cum
ædificiis iugerum quaternum ad sedem ducentoꝝ. lx. milium inter magna opera dica
mus. Nonne inter magnifica basilicam Pauli columnis e phrygibus mirabilē: forumq̄
D. Augusti: templum pacis D. Vespasiani imperatoris Augusti: pulcherrima operum
quæ unquā Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factum: cum theatꝝ ante texerit Romæ
Valerius ostiensis architectus ludis Libonis. Pyramidas regum miramur opera: cū solū
tantum foro extruendo sestertiis mille ducentis Cæsar dictator emerit. Et siquidem im
pensæ mouent captos; auaritia animos: P. Clodius quē Milo occidit: sestertiis. c. xlvii.
milibus domo empta habitauerit. Quod equidem non secus ac regum insaniam miror
Itaq; & ipsum Milonem sestertia septingenta milia æris aliēi debuisse inter ꝓdigia ani
mi humani duco. Sed tunc senes ageris uastum spatiū & substructiones īsanas captio
si mirabāt̄. Præterea cloacas opeꝝ oīum dictu maximū: suffosis montibus: atq; ut pau
loante retulimus: urbe pensili: subterq; nauigata. Id. M. Agrippa fecit in ædilitate post
Consulatū per meatus corriuatis septem amnibus cursu præcipiti torrentium modo
rapere: atq; auferre omnia cōactis. Insuper mole hymbriū concitati uada ac littora qua
tiunt. Aliquando tyberis retro infusi recipiunt fluctus. Pugnantq; diuersi aquaꝝ īpe
tus intus: & tamen obnixa firmitas resistit. Trahuntur moles iternæ tantæ nō succum
bentibus causis operis: Pulsant ruinæ sponte præcipites: aut impactæ incendiis. Quati
tur solum teremotibus. Durant tamen a Tarquinio Prisco annis octingentis prope in
expugnabiles. Non omittendo memorabili exemplo uel eo magis quam celeberrimis re
rum conditoribus omissum est. Cum id opus Tarquinius priscus plebis manibus face
ret: eētq; labor incertū longior an ꝑiculosior: passim cōscita nece quiritibus tediūfugiē
tibus. Nouum & iexc gitatum ante posteaq; remedium inūenit ille rex: ut omnium ita
defūctoꝝ figeret crucibus corpora: spectāda ciuibus simul & feris uolucribusq; laceran
da. Quamobrē pudor Romani nominis proprius qui sæpe res perditas seruauit i proe
iis: tunc quoq; subuenit. Sed illo tempores imposuit iam erubescens cū puderet uiuos
tanquā puditurꝝ esset extictos. Amplitudinē cauis eā fecisse ꝓdit̄ ut ueyē fœni large
transmitteret. Parua sunt cūcta quæ diximus: & oīa uni cōparanda miraculo antequā
noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo cons: ut cōstat inter diligētissimos auctores do
mus pulchrior nō fuit Romæ: qua Lepidi ipsius. At Hercule intra annos. xxxv. eadē cē
tesimum locū non optinuit. Cōputet in hac æstimatiōe qui uolet marmoꝝ molē: ope
ra pictoꝝ impendia ragalia. Et cum pulcherrima: laudatissimaq; certātes centū domos
posteaq; eas ab innumerabilibus aliis in hunc diē uictas. Profecto incendia puniunt lu
xum: nec tamen effici potest: ut mores aliquid ipso in hoīe mortalius esse intelligant.
Sed eas oēs duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbē totā cingi domibus principū. Caii
& Nerōis. Et huius quidē ne quid deesset aurea. Nimiꝝ sic habitarūt illi qui hoc īperiū
fecere tantas ad uincēdas gētes: triūphosq; referendos ab aratro aut foco exeuntes: quo
rum agri quoq; minorē modum optinuere quā celaria istoꝝ. Subit uero cogitatio quo
ta portio haꝝ fuerint aeræ illæ: quas inuictis imberatoribus decernebāt publice ad ex
hædificādas domos. Summusq; illaꝝ honos erat sicut in. L. Vulerio publicola: qui pri
mus cōsul fuit cū. L. Bruto post tot merita: & fratre eius qui bis in eodē magrstratu sa
binos deuicerat: adiici decreto ut domus eoꝝ fores extra aperiētur & ianua i publicum
reiiceret̄. Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur
duos Caios uel duos Nerōes ne ac quidem gloria famæ frui. Docebimusq; etiā insania

eorum uictam priuatis operibus. M. Scauri: cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni potentia: quam proscriptio tot milium. Hic fecit in ædilitate sua opus maximum omnium quæ unquã fuere humana manu facta non temporaria mora uerum etiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit. Scoena ei triplex altitudine. ccc. lx. columnarum in ea ciuitate quæ sex hymetias non tulerat sine probo ciuis amplissimi. Iam pars scoenæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiã postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ ut diximus: imæ duo dequadragenum pedum. Signa ærea inter columnas ut indicauimus fuerũt tria milia numero. Cauea ipsa coepit hominum. lxxx. milia: cum Pompei amphitheatri totiens multiplicata urbe tantoq; maiore populo sufficiat large. xl. milia Sed & reliquus apparatus tantus attalica ueste: tabulis pictis: cæteraq; cura fuit: ut in tusculanam uillam reportatis quæ superfluebant quottidiani usus deliciis incensa uilla ab iratis seruis concremarentur ad sestertia. M. Aufert animum & a destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis: aliamq; connecti maiorem insaniam E ligno. C. Curio qui bello ciuili i cæsarianis partibus obiit: funebri patris munere cũ opibus apparatuq; non posset superare Scaurum. Vnde enim illi uictricus Sylla: & Metella mater proscriptionum sectrix: unde. M. Scaurus pater totiens princeps ciuitatis: & marianis sodalitiis rapinarum prouincialium sinus: cum iam ne ipse quidem cõparari sibi posset. Quando hoc certe incendii illius premium hũit conuectis ex orbe terrarum rebus: ut nemo postea par esset insaniæ illi. Ingenio ergo suo erat utendum. Curioniq; aliud excogitandũ fuit. Operæ precium est scire quid inuenerit: & gaudere moribus nostris: ac nostro mõ nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinũ singulorum uersatili suspensa libramento: in quibus utrisq; ante meridiano ludorum spectaculo edito inter sese auersis ne inuicem obstreperent scoenæ: & repẽte circumactis ut cõstiterant. Postremo iam die discendentibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrũ: & gladiatorũ spectacula edebat: ipsum magis auctoritatum Populũ Ro. circunferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primum: inuentorem: an inuentum: artificem: an auctorem: ausum aliquem hoc excogitare: an suscipere: parere: an iubere: Super omnia erit populi furor sedere ausi tam infida instabiliq; sedet. En hic est ille terrarũ uictor & totius dominator orbis: qui gentes & regna diriperet: iura exteris mitteret: & quosdã in numero deorum immortaliũ generis humani portio in machina pendens: & ad periculum suum plaudẽs. Quæ utilitas animarũ ista: aut quæ querela de canis: aut quãtũ mali potuit accidere: Huriri urbes terræ hiatibus publicus mortalium dolor est. Ecce Po. Romanus uniuersus uelut duobus nauigiis impositus binis cardinibus sustinetur: & se ipsum depugnantẽ spectat: periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc queritur in tribunitiis cõcionibus gratia ut pensiles tribus faceret. Qualia hic i rostris. Quid nõ ausurus apud eos quibus hoc persuaserit. Vera nanq; cõficientibus Po. Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersis. Variauit hanc magnificentiã suã fessis turbatisq; cardinibus: & amphitheatri forma custodita nouissimo die diuersis duabus p mediũ scoenis athlætas edidit: raptisq; e contrario repente pulpitis eodem die uictores e gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentiũ imperator non opibus insignis: uti qui nihil in censu habuerit: præter discordiam principum. Sed dicantẽ uera æstimatione inuicta miracula: quæ. Q. Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarũ appiæ & anienis tegula ductus reficere: nouam a nomine suo appellatã cuniculis per montes actis intra preturæ suæ tempus aduxit. Agrippa uero in ædilitate sua: adiecta uirginea aqua: cæterisq; corriuatis atq; emendatis lacus: dcc. fecit. Præterea fontes. cv. castella. c. xxx. complura etiã cultu magnifica & operibus. His signa. ccc. ærea aut marmorea imposuit: & columnas ex marmore quadrigentas: eaq; omnia annuo spatio. Adiecitq; ipse in ædili-

tatis suæ commemoratione & ludos unde.lx.diebus factos & gratuita præbuit balnea centū.lxx.quæ nunc Romæ ad infinitū auxere numerū. Vicit antecedentes aquarū du ctus nouissimum ipendium operis inchoati a.C.Cæsare & peracti a Claudio. Quippe a lapide quadraginta ad eam excelsitatem:ut in omnes urbis montes leuarentur:influxere curtius:atque cæruleus fontes. Errogata in id opus sestertia quingenta quiqua gintaquinque milia. Quod siquis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico balnei piscinis domibus euripis hortis suburbanis uillis spatioque aduenientis extructos arcus montes perfossos:conualles æquatas:fatebitur nihil magis miran dum fuisse in toto orbe terearum. Eiusdem Claudii inter maxima equidem ac memo randa duxerim:quanuis destitutum successoris odio montē perfossum ad lacum fuci num emittendum inenerabili profecto impendio:& operariorum multitudine per tot annos:cum aut corriuatio aquarum:qua terrenus mōs erat egeretur ī uertice machi nis:aut silex cederetur. Omniaque intus in tenebris fierent:quæ neque concipi animo nisi ab iis qui uidere:neque humano sermone enarrari possunt. Nam portus Ostiēsis opus prætereo. Item uias inter montes excisas. Mare thirrenum a Lucrino molibus se clusum. Tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia italiæ miracula: ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor est Papyrius Fabianus naturæ rerum peritissi mus. Exemptores quoque affirmant compleri sponte illa mōtium ulcera. Quæ si uera sunt:spes est:nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generibus & medicinis: Ca. XVI.

a Maioribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas quis dubitet in primis magnetem occurrere. Quid enim mirabilius:aut qua in parte naturæ maior improbitas dederat uocem saxis:ut diximus:respondentem hominis:immo uero & obloquentem. Quid lapis rigore pigrius. Ecce sensus manusq; tribu ti illi. Quid fieri duritia pugnatius. Sed cedit & patitur maiores:trahitur nanque a ma gnetæ lapide. Domitrixque illa rerum ominum materia ad mane nescio quid currit: atque ut propius uenit assistit:teneturque:& complexu hæret. Sideritin ob hoc alio no mine appellant: quidam heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore ut auctor est Nicander in india repertus. Nanque & passim inuenitur:ut in Hispania quoque inue nisse autem fertur clauis crepidarum & baculi cuspide hærentibus:cum armēta pasce ret. Quinque genera magnetis Sotacus demonstrat. Aethiopicum:& magnesiacum a Macedonia & contermina a bebnœa locatum petentibus dextra. Tertium in echio boe tiæ. Quartum circa Alexandriam troadem. Quintum & magnesia asiæ. Differētia pri ma mas sit an foemina. Proxima ī colore. Nam qui in Macedonia & magnetia reperiū tur:ruffi nigrique sunt. Boetius uero ruffi coloris plus habet quam nigri. Is qui ī troa de inuenitur:niger est & foeminei sexus:ideoque sine uiribus. Deterrimus autem ī ma gnesia asiæ candidus:neque attrahens ferrum similisque punici. Compertum tāto me liores esse quanto sunt magis:cærulei. Aethiopicis laus summa datur:pōdusque argē to rependitur. Inuenitur hic in Aethiopia ziniri·ita uocatur regio harēosa. Ibi & hema tites sanguinei coloris:sanguinemque reddens si terratur. Sed & crocum. In attrahēdo ferrum non eadem quæ magneti hemetite natura. Aethiopici argumentum est quod magnetem quoque alium ad se trahi. Omnes autem ii oculorū medicamentis prosunt ad suam quisque portionem. Maximeque epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati: tritique. Alias rursus in eadē Aethiopia nō procul mons gignit lapidē theameden:qui ferrum omne abigit:respuitque. De utraque natura eius sæpius diximus

De lapidibus qui cito absumum corpora in eis condita
& de his qui diu seruant:& de thasio lapide:
& medicinis eius Capitulum XVII.

I Apidem e sciro insula integrum fluctuare tradunt: eundem comminutum mergi. In asso troadis sarcophagus lapis fissili uena scinditur. Corpora defunctorum cōdita in eo absumi constat intra. xl. diem: exceptis dentibus. Mutianus specula quoq; & stringiles & uestes & calciamēta illita mortuis lapidea fieri auctor est. Eius generis & in lycia saxa sunt & in oriente quæ uiuentibus quoq; adalligata: erodunt corpora. Mitior est aūt seruandis corporibus nec absumendis chemites ebori simillimus: in quo Darium conditū ferunt. Parioq; similis candore & duritia: minus tamen ponderosius qui porus uocaẗ. Theophrastus auctor ē & translucidos lapides in ægypto iueniri: quos ophionitæ similes ait: qđ fortassis tunc fuerit: quoniā & ii desinunt: & noui reperiunẗ. Thasius gustu salsus podagras lenit pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurū uitia in iis lapidicinis sanantur: cū i metallis omnibus crura uitientur. Eiusdē lapidis flos appellaẗ: in farinam redigendā mollis ad quædam perinde efficax. Est aūt similis punici russo. Ammixtus æri cyprio mammarū uitia emendat. Pici aūt resinæ ue strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cū melle uetera ulcera ad cicatricē perducit. Excrescentia erodit. Et ad bestiarū morsus utilis. Repugnātia curationi ac suppurata siccat. Fit cataplasma ex eo podagris mixto fabæ lomēto

De ebore fossili & lapidibus osseis & palmatis & aliorū generibus. Ca. VXIII

I Dem Theophrastus & mutianus eē aliquos lapides: qui pariāt: credūt. Theophrastus auctor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri: & ossa e terra nasci: inueniriq; lapides osseos. Palmati circa mundam in hispania: ubi Cæsar dictator Pompeum uicit: reperiunẗ: ibiq; quotiens fregeris. Sunt & nigri: quorū auctoritatis uenit in marmora: sicut tænarius. Varro nigeos ex africa firmiores esse tradit: q̄ in italia. E diuerso albos coronas duriores: q̄ parios: Idem lunensem silicē serra secari. At thusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiā lucere. Idem molas uersatiles uolsine inuentas. Aliquas & sponte motas inuenimus i & dygitis. Nusquā autem hic utilior quam in italia gignitur: lapisq; non saxum est. In quibusdam uero prouinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores: qui & quote leuigantur: ut procul intuentibus ophitæ uideri possint. Neq; est alius firmior: quando & lapidis natura ut lignum similiter hymbres solesq; aut hyemes nō patitur. In aliis atq; aliis generibus. Sunt qui & lunam non tolerent: & qui uetustate rubiginem trahant: colorem ue candidum oleo mutent.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & ostracite: de amanto lapide & medicinis eius & militino lapide & uiribus eius: de gagate lapide medicinis eius: de spongiis: de phrygio lapide & natura eius. Ca. XIX.

Orallium lapidem quidam pyriten uocāt: quoniā sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnum pyrites similitudine æris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quæ sunt circa acamaniam: unum argento colore: alterum aureo Coquuntur uarie. Ab alis iterum tertioq; in melle: donec consumatur liquor. Ab aliis pruna prius: dein melle: & postea lauantur ut æs. Vsusq; eorum medicina ex calfacere siccare discutere: humorem exte[illegible]uare: & duritias nimiasmollire. Vtuntur & crudis tusisq;: ad strumas atq; furunculos. Pyritarū etiamnum aliqui genus unum faciunt plurimum habens ignis: quos uiuos appellamus: & ponderosissi ni sunt. Hi exploratoribus castrorū maxime necessarii: qui clauo uel altero lapide percussi: & scintillas edunt: quæ exceptæ sulphure aut fongis aridis uel foliis: dicto celerius ignem trahunt. Ostracitæ similitudinem testæ habent. Vsus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt: & illiti cum melle ulcera doloresq; mammarum sanant. Amantus alumini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficiis resistit omnibus: priuatim magorum. Geoden ex argumento appellant: quoniam amplexus est terram: oculnrum medicamentis utilissimus. Item mammarum & testium uitiis. Melitites lapis succum remittit

dulcem melitumque tusus. Et cæræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisque corporis medetur. Et faucium exulcerationi. Epynictidas tollit: & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomen loci & amnis habet gagatis lyciæ. Aiunt & in leucocolla expelli mari: atque infra duodecim stadia colligi. Niger est: planus: punicosus: non multum a ligno differens leuis: fragilis: odore si terratur grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cum uritur odorem sulphureum reddit. Mirumque accenditur aqua: oleo restinguitur. Fugat serpentes ita recreatque uuluæ strangulationes. Depræhendit sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Item ex uino decoctus: dentibus medetur. Strumisque cæræ permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant necyomantiam. Id peruri negant: si euenturum sit: quod aliquis optet: Spongiæ lapides inueniuntur in spongiis: & sunt natiui. Quidam eos cysteolithos uocant: quoniam uesicæ medentur. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomē habet. Est autem gleba punicosa. Vritur ante uino perfusus: flaturque follibus: donec ruffescat: ac rursus dulci uino restinguitur: & hoc trinis uicibus tingēdis uestibus tantū utilis.

De ematite & quinque generibus eius & schisto Ca. XX.

Chistos & hematites cognationem habent. Hematites inuenitur in metallis. Vstus minii colorem imitatur. Vritur & Phrygius; sed non restinguitur uino Adulteratur schisto. Hematiten discernunt uænæ rubentes: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire conuenit. Sistit profluuium mulierum potus. Bibunt eæ & qui sanguinē reiecerunt cū suco punici mali. Et in uesicæ efficax uitiis. Bibitur & in uino serpentium ictus. Infirmior ad omnia eadem est: quē schiston appellāt. Sed in iis cōmodior croco similis: peculiarius splēdet. Proficit oculorum lachrymis in lacte muliebri. Procidentesque oculos præclare cohibet. Hæc est sentētia eorum qui nupertime scripsere. Sed Sotacus e uetustissimis auctoribus quinque genera hematitarum tradit præter magnetem. Principatum dat ex iis æthiopico oculorum medicamentis utilissimo. Et iis quæ panchresta appellant. Item ambustis. Alterum atrodamanta dicit uocari: colore nigro: pondere ac duricia insignem: & inde nomen traxisse: præcipueq; in africa repertam. Trahere aūt in se argentum æs ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim succum sanguineum & esse ad iocineris uitia præcipui remedii. Tertium gēus arabici facit: simili duricia: uix reddentis succum ad cotē aquariam aliquando croco similem. Quarti generis elatiten uocari quādiu crudus sit: coctum uero milicem utilem ambustis. Ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimit. In totum autem hematitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere a ieiunis sumendos ad uitia sanguinis. Idem auctor est schiston esse alterius generis quam hematiten tradit: quem uocant atractiten. Nasci in Africa nigrum attritum reddere aquaris cotibus ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrum colorem: ab altera parte croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quattuor generibus ætitis: & calamo: & samio: & arabo: & punicibus: Ca. XXI.

Etites lapis etiam argumento nominis magnam famam habet. Reperit̄ in nidis aquillarum sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos iueniri marem & fœminam. Nec sine iis parere quas diximus aquilas: & ideo binos tantū Genera eorum quattuor. In Africa nascentem pusillum & mollem intra se ac uelut in aluo habentem argillam suauē candidam. Ipsum friabilem quem fœminei sexus putāt Marē aūt qui in Arabia nascit̄ durum gallæ similem aut subrutilū in aluo habentem durum lapidem. Tertius in cyproiuenit̄: colore illis i africa nascentibus similis: amplior tamen atque dilatatus. Cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos. Ipse tam mollis ut etiā digytis fricetur. Quarti generis Taphiusius appellatur: nascens iuxta leucadē in taphiusia: qui locus est dextra nauigātibus ex hac

ad leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis qui uocatur callimus: nec quicquam tenerius. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis scarificati uteri animalium continent partus: non nisi parturiant: remouendi: alioquin uuluæ excidium fit. Sed nisi parturientibus auferantur: omnino non pariunt. Est & lapis samius in eadem insula: ubi terram laudauimus: poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cũ lacte quo supradictum est modo contra ueteres lachrymationes. Prodest & cõtra uitia stomachi potus. Vertigines sedat. Mentesq; cõmotas restituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant. Et ad ruinæ difficultates: acopis etiam miscetur. Probatur grauitate & candore. Vuluas & artus contineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori similis: dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim hemorrhoidas sanat cum lanugine linteorum linteolis insuper impositis. Non prætermittenda est & punicũ natura: siquidem ita appellantur quidam lapides erosi amne: in ædificiis musea uocant dependentia ad imaginem specus arte reddendã. Sed & iis pumices qui sunt in usu corporũ leuigandorum fœminis iam quidẽ & uiris: atq; ut ait Catullus liberis: laudatissimi sunt in melo scyro & æoliis insulis. Probatio in candore & in minimo pondere: & ut q̃maxime spongiosi aridiq; sint: ac teri faciles: nec harenosi in fricando. Vis eorũ in medicina: extenuare: siccare. In ustrina ter siccantur: ita ut torreant̃ carbone puro: ac totiens uino restringuant̃ albo. Lauantur deinde ut cadmia: & siccati cõduntur q̃minimum uligi noso loco. Vsus farinæ eius oculorũ maxime medicamentis. Vlcera purgãt eorum leuiter: explentq; cicatrices: & emendant. Quidam tertia ustione refrigeratos potius q̃ restinctos terrere malunt ex uino. Adduntur etiam ad malagmata capitum uerẽdorum que ulceribus. Vtilissima fiunt ex iis dentifricia. Theophrastus autem auctor est potores in certamine bibendi præsumere farinam eius: sed nisi uniuerso potui impleantur periclitari. Tantamq; refrigerandi naturã esse: ut musta feruere desinãt punice addito

De lapidibus mortariorum medicinalium. & mollibus lapidibus: & speculari lapide: & silicibus: & phengite: & cotibus: & reliquis ad struturam lapidibus igni & tempestatibus resistentibus. Ca. XXII.

a Vctoribus curæ fuere lapides mortariorum quoq; nec medicinaliũ tantum aut ad pigmenta ptinentium. Ethesiũq; lapidẽ in iis prætulere cæteris: mox & thebaicum: quẽ pyrrhopecilion appellauimus. Aliqui psaronium uocant. Tertium ex calazio chrysiten. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides qui succum reddunt oculorum medicamẽtis utiles existimãtur. Ideoq; æthiopici maxime ad ea probantur. Tenarium uero lapidem & pœnicum & hematiten iis medicamentis prodesse tradunt: quæ ex croco componantur. Ex alio tenario qui niger est: & ex pario lapide non æque medicis utilem. Potiorem ex lapide alabastrite egyptio: uel ex ophite albo. Est enim hoc genus ophitis: ex quo uasa & etiam cados faciunt. In syphno lapis est qui cauatur: tornaturq; in uasa coquendis cibis utilia: uel ad esculentorũ usus. Quod in comensi italiæ lapide accidere scimus. Sed in syphnõ singulare quod excalfactus oleo nigrescit: durescitq;. Natura mollissimus tanta qualitatum differentia est. Nam mollici & trãsalpis præcipua sunt exempla. In belgica prouincia candidum lapidem serra qua lignum: faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum uicem. Vel si libeat: ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & igni quidem durati iidem sectiles sunt. Specularis uero quoniam & hic lapis nomen optinet: faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tãtum dabat: nec tota: sed intra centum milia passuum circa segobricam urbem. Iam & cypros & cappadocia & sicilia: & nuper inuentum africa. Postferendos omnes tamen hispaniæ: & cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis: sed obscuris. Sunt & in bononiensi italiæ parte breues maculosi complexu silicis alligati: quorum tamen

appareat natura similis eis qui in Hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub terra inuenitur:extrhiturque:aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura absolutus segmenti modo nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior.Humore hunc terræ quidam autumant quadá anima crystalli modo glaciari.Et in lapidem concrescere manifesto apparet:quod cum fere decidere i puteos tales & medullæ ex ossibus earum in eadem lapidis natura post unam hyemem figurantur.Inuenitur & niger aliquando. Sed cãdido natura mira cum sit mollicia nota perpetiendi solis rigorisque:nec senescit si modo iniuria absit:cum hoc etiam in cementis multorum generum accidat.Inuenere & alium usum in ramentis quoque cyrcum maximum ludis cyrcensibus sternendi:ut sit in commendatione candor.Nerone principe in Capadocia repertus est lapis duritia marmoris candidus:atque translucẽs: etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ:ex argumento phengites appellatus.Hoc construxerat ædem fortunæ:quam seiam appellãt a Seruio Rege sacratá aurea domo complexus.Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat haud quam specularium modo:tanquam inclusa luce:non transmissa.In Arabia quoque esse lapidẽ uitri modo translucidum:quo utuntur pro specularibus.Iuba auctor est.Nunc ad operarios lapides transisse conueniat:primumque cotes ferro acuendo. Multa earum genera Creticæ diu maxima laudem habuere.Secundam laconicæ ex taygeto monte: utræq; oleo indigentes.Inter aquaris naxiæ laus maxima fuit:mox armeniacæ:de quibus diximus.Ex oleo & aqua ciliciæ pollẽt:ex aqua arsinoeticæ præcipue.Repertæ sunt & ĩ italia aquatrahẽtes aciẽ acerrio effectu.Necnẽ & transalpes:quas pasernices uocant.Quarta ratio est saliua hominis proficientium.Quæ in tonstrinarum officinis inutilis est: fragili mollicia. Flaminitanæ ex Hispania citeriore in eo genere.Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis est morositate. Quædam tamen loca morem illum habent sicuti Carthago in Africa exercetur halitu maris:fricatur uento:& uerberatur hymbri.Sed cura tuentur picando parietes:quoniam & tectoria calx roditur. Sciteque dictum est ad tecta eos pice ad uinum calce uti:quoniam sic musta cõdiunt. Alia mollicia circa Romam fidennati & Albão.In Liguria quoque umbria & Venetia albus lapis dentata serra secatur.Hi tractabiles i operã laborem quoque tolerãt sub tecto dumtaxat. Aspergine & gelu pruinisque rumpuntur in testas.Nec contra humores & aurã maris robusti. Tyburtini at reliqua fortes uapore dissiliunt. Nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes.Nonusquam uero & albi:sicut in Tarquinensi & Ancianis lapidicinis circa lacum Volsiniensem. Et in Stratoniensi sunt quibus ne ignis quidem nocet.Iidem & in monumenta sculpti contra uetustatem quoque ĩcorruti permanẽt. Exque iis formæ fiunt:in quibus æra infunduntur. Est & uiridis lapis uehæmenter igni resistens:sed nusquam copiosius.Et ubi inuenitur lapis non saxum est. E reliquis pallidus ĩ cemẽto raro utilis:globosus cõtra iniurias fortis: sed ad structurã ĩfideli nisi multa suffrenatione deuinctus.Nec certior fluuiatilis semper ueluti madẽs. Remediũ est in lapide dubio æstate eum eximere:nec ante bienium eum inserrere tecto: domitũ tempestatibus.Quæ ex eo læsa fuerint in subterrãea structura aptãtur utilius. Quæ restiterint:tutum est cælo committere. Græci e lapide duro ac silice æquo construũt ueluti lateritios parietes:cum ita fecerint isodomos uocant genus structuræ. At cum in æquali crassitudine structa sunt pseudisodomon. Tertium est euplecton tantũmodo frontibus politis.Reliqua fortuito collocant.Alternas coagmentationes fieri:ut cõmissuras antecedentium medii lapides optineant:necessarium est:in medio quoq; pariete si res patiatur.Si minus: utique a lateribus.Medios parietes sarcire fractis cementis Dictyotheton uocant reticulatam structuram:quam frequentissime Romæ struunt: rimis oportunam. Structuram ad normam: & libellam fieri: & ad propendiculum respondere oportet.

De Cisternis & calce & harenæ : generibus & mixtura calcis & harenæ :& uitiis structuræ:& tectoribus columnis . Ca. XXIII.

T Cisternas harena pura & aspera quinq; partibus : calcis q̃uehementissime duabus construi conuenit:fragmentis silicis non excedentibus libras.Ita ferratis uectibus calcari solum parietesq; similiter.Vtilius geminos esse:ut in priore uitia considant aquæ:atq; per colum in proximis transeat maxime pura aqua .Calcem e uario lapide Cato Censorius improbat. Ex albo melior quam ex duro & structuræ utilior.Quæ ex fistuloso:tectoriis.Ad utrumq; damnatur ex silice.Vtilior eadem ex efosso lapide quã ex ripis fluminum collecto.Vtilior e molari:quia est quædã pinguior natura eius.Mirum aliqui postq̃ arserit accendi aquis.Harenæ tria genera. Fossicia cui quarta pars calcis addi debet.Fluuiatili aut marinæ tertia.Si & testæ tusæ tertia ps addatur melior materia erit.Ab appennino ad padum non inuen tur fossicia:nec marina.Ruinarum urbis ea maxime causa qđ furto calcis sine ferrumine suo cementa cõponuntur.Intrita quoq; quo uetustior eo melior.Vnde & in antiquorum ædium legibus inuenitur ne recẽtiore t rima tuterent̃ redemptor quisq̃ . Ideoq; nulla tectoria eorꝫ rimæ fœdauere.Tectoriũq;:qđ nisi ter harenato & bis marmorato inductũ ẽ: non satis splẽdoris habet.Vligiosa & ubi salsugo testatio uitia sublini utilius.In græcia tectoriis etiã harenaꝫ qđ inducturi sũt:prius in mortario ligneis uectibus subigũt . Experimẽtũ marmorati est in subigendo:donec rutro non cohæreat.Contra in albario opere:ut macerata calx ceu glutinũ hæreat . Sed macerari nõ nisi a gleba oportet.In elide ædes ẽ Minerue :ĩ qua frater Phidiæ Pãeus tectoriũ iduxit lacte & croco subactũ ut ferũt:ideo si queratur in ea hodieq; saliua pollice: odorem croci saporẽq; reddere tradit̃ . Colũnæ edere densius positæ:crassiores uidentur.Quattuor eaꝫ genera.Quæ sextam partẽ altitudinis ĩ crassitudine ima habent:doricæ uocantur:quæ nouã ionicæ:quæ septimam thuscanicæ.Corinthiis eadẽ ratio qũæ ionicis . Et differentia:quoniã capitularis corinthiarum eadẽ est altitudo quæ colligit̃ crassitudine ima:ideoq; gratiliores uident̃ ionicis:capitelli enim altitudo tertia præstat crassitudinis . Antiqua ratio erat colũnarum altitudinis tertia pars latitudinũ delubri.In ephesi Dianæ æde: de qua prius fuit ꝑmo: primũ columnis spiræ subditæ:& capitella addita.Placuitq; altudinis octaua ps ĩ crassitudine:& ut spiræ haberent crassitudinis dimidiũ septimæq; ptis detrahẽtibus sũmaꝫ crassitudini. Præter has sunt uocant̃ atticæ columnæ quaternis angulis pari laterum interuallo.

De medicinis calcis:& maltha & gypso. Ca. XXIIII.

Alcis & ĩ medicina magnus usus. Eligitur enim recẽs:nec aspersa aquis urit: discutit:extrahit incipientesq; serpere ulceꝝ impetus coercet.Aceto & rosaceo temperata per ducit ad cicatricẽ.Luxatis quoq; cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur.Eadem cõpositione & strumis.Maltha e calce fit recenti: gleba uino restinguitur.Mox tunditur cum adipe suillo & fictu duplici linamẽto. Quæ res omnium tenacissima & duritiam lapidis antecedentes.Q uod malthat̃ oleo perficitur ante.Cognita calci res gypsum est.Plura eius genera. Nam e lapide coquitur ut ĩ syria cathuris. Et e terra foditur ut in cypro ac perrhebie summa tellure.& hymeticum est. Q ui coquitur lapis non dissimilis alabastrite esse debet:aut marmoroso. In syria durissimos ad id eligunt:coquuntq; fimo bubulo ut celerius urantur.Omnium autem optimum fieri compertum est e lapide speculari squammam uitalem habente.Gypso madido statim utendum est quoniam celerime coit:ac siccatur.Tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur . Vsus gypsi in albariis sigillis ædificioru m & coronis gratissimus.Exemplumq; illustre.C.Proculeium Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore gypso poto consciuisse sibi mortem.

De pauimentis: & quando primum Romæ : & subdialibus pauimentis:& græcanicis:& quando primum cameræ. Ca. XXV.

p Auimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione: donec linthoſtrata expulere eã. Celeberrimus fuit hoc generoſus qui pergami ſtrauit quem uocant Eusaroton Oecon: quõiã purgamenta cœnæ in pauimento quoq; euerri ſolent: ueluti relicta. Fecerat paruis e teſtulis tinctiſq; in uarios colores. Mirabilis ibi columna bibens: & aquã umbra capitis infuſcans abripiente alia eſcam. Dentes uideres in canthari labro. Apricantur aliæ ſcabentes ſeſe pauimẽta credo primum facta: quæ nunc uocamus barbarica: atq; ſubregulanea. In italia e feſtucis cãnea: hoc aperte ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalpturatum in Iouis Capitolini æde primum factum eſt poſt tertium punicum bellum initum. Frequentata uero pauimenta ante cimbricum magna gratia animorum indicio eſt luciliãus ille uerſus. Ante pauimenta atque emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos cõtegentes facili tractu & tepente. Sed fallax ubicunq; hymbres gelant. Neceſſariũ binas per diuerſum taxatiões ſubſterni. Capita earum præfigi ne torquæant. Et rudeti nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi. Deinde rudus in quo duæ quitæ calcis miſce antᷣ pedali craſſitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſed digytos induci & e teſta grandi nõ minus alii duos digytos ſtrui. Faſtigiũ uero ſeruari ĩ pedes dẽos & ſe cũcẽ. Ac diligenter cotæ deſpumare: uerniſq; axibus cõtribulare. Quæ torquenᷣ inutilia putãt. Immo & ſilice aut palea ſubſterni melius eſſe quo minor uis calcis perueniat. Neceſſarium & golobſum lapidem ſubiici. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligendum etiam num unum genus græcanicum. Solo feſtucato iniicitur rudus aut teſtaceũ pauimentum. Dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducitur ſabulo calce: ac fauilla mixis: materia craſſitudine ſemipedali ad regulam: & libellam exigitur: & eſt forma terrena. Si uero cote depolitum eſt nigri pauimenti uſum optinet. Lithoſtrata cœptauere iam ſub Sylla paruulis certe cruſtis. Extatque hodie quod in fortunæ delubro præneſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſire: ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit. In reliquis albaria adornauit. Non dubie uitreas facturus cameras: ſi prius inuentum fuiſſet: aut a parietibus ſcœnæ ut diximus. Scauri perueniſſet in cameras. Quãobrem originem uitri dicemus.

De origine uitri & ratione faciendi: & de obſiano uitro & generibus multiformibus uitri. Ca. XXVI.

p Ars eſt ſyriæ: quæ phœnice uocaᷣ finitima iudææ intra mõtis carmelli radices paludẽ habẽs: quæ uocaᷣ cãdebea. Ex ea crediᷣ naſci belus amnis qnq; miliũ. p. ſpacio ĩ mare profluuẽs iuxta ptolemaidẽ coloniã. Lẽtus hic currit: inſalubris potu. ſed cerimõiis ſacer: limoſus uado ꝓfundus. Nõ niſi refuſo mari harenãs fatenᷣ. Fluctibus. n. uolũtate niteſcunt detritis ſordibus. Nũc & a marino credanᷣ aſtringi morſu nõ prius utiles. Quingẽtoꝝ eſt paſſuũ nõ ampilus littoris ſpaciũ. Idq; tãtum multa p ſæcula gignẽdo fuit uitro. Fama eſt appulſa naue mercatoꝝ nitri cũ ſparſi p littus epulas pararẽt: nec eſſet cortinis attollẽdis lapidũ occaſio: glebas nitri e naue ſubdidiſſe. Quibus accẽſis ꝑmixta harena littoris trãſlucẽtes nobilis liquoris fluxiſſe riuos & hãc fuiſſe originẽ uitri. Mox ut eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia nõ fuit cõtenta nitrũ miſcuiſſe cœptus addi & magnes lapis: quõiã ĩ liquorẽ uitri quoq; ut ferrũ trahere crediᷣ. Simili mõ & calculi ſplendẽtes multifariã cœpti uiri deĩd cõchiæ & foſſiles harenæ Auctoees ſunt in india e cryſtallo fracta fieri & ob id nullum comparari indicio. Leuibus autem aridiſque lignis coquitur addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Continuiis fornacibus ut æs liquatur: maſſæque fiunt colore pingui nigrantes. Acies tanta eſt quacunq;: ut circa ullũ ſenſũ ad oſſa coneſcet quicqd afflauerit corporis. Et maſſis rurſus funditᷣ ĩ officinis tĩguitᷣq;. Et aliud flatu figuraᷣ. Aliud torno teritᷣ. Aliud argenti mõ cælaᷣ. Sidõæ quõdã iis officinis nobili ſiquidẽ etiã ſpecula excogitauerat. Hæc fuit

antiqua ratio uitri. Iam uero & in uulturno mari italiæ harena alba nascens sex miliū passuum a littore inter cumas atq; lucrinum: quæ mollissima est: pila molaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura: ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa quæ uocatur hammonitrum. Atq; hoc recoquitur: & fit nitrum purum ac massa utri candida. Iam uero & per gallias hispaniasq; simili modo harenæ temperantur. Ferunt Tyberio principe excogitatum uitri temperamētum ut flexibile esset: & totam officinam artificis eius abolitam: ne æris: argenti: auri: metallis precia detraherentur. Eaq; fama diu crebrior quā certior fuit. Sed quid refert. Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. hs. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerātur ad similitudinē lapidis quē in æthiopia inuenit. Obsidius nigerrimi coloris: aliquando & translucidi: crassiore uisu atq; in speculis parietum pro imagine umbras reddente. Gēmas multi ex eo faciūnt Vidimusq; & solidas imagīes diui Augusti capti materia huius crassitudinis. Dicauitque ipse pro miraculo in templo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitarum cerimoniis repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat ægypto: obsidianam imaginem Menelia. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nunc nitri similitudine interpolata. Xenocrates obsidanum lapidem in india & in samnio italiæ & ad oceanum in hispania nasci tradit. Fit & tincturæ genere obsidianū ad escaria uasa totum rubens uitrum atq; non translucens: hematinon appellatū. Fit & album & murrhinum aut hyacinthos saphirosq; imitatum: & omnibus aliis coloribus. Nec est alia nūm materia sequatior: aut etiam picturæ accomodatior. Maximus tamen honos in candido translucente quanproxima crystalli similitudine. Vsus uero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem coloris impaciens: ni precedat frigidis liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso in tantum excandescant: ut uestes exurant: fragmenta teporata agglutinantur tantum rursus adfundi non queunt præterquam abrupto sibimet: tingui ueluti cum calculi fiunt: quos quidem abaculos appellant: aliquos etiam pluribus modis uersicolores. Vitrum sulphuri concoctū ferruminantur in lapidem. Ad peractis omnibus quæ constant ingenio artem natura faciēte: succurrit mirari nihil pene non igni perfici.

Ignium miracula & medicinæ prodigia. Ca. XXVII.

i Gnis accipit harenas: ex quibus alibi uitrum: alibi argentum: alibi plumbi genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igni lapides in æs soluuntur Igne ferrum gignitur: ac domatur. Igne cremato lapide cementa in tectis alligantur. Alia sæpius uri prodest. Eademq; materea aliud gignitur primis ignibus: aliud secundis: aliud tertiis. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus: atq; interesse creditus: maioris fit uirtutis. Immensa & improba rerum naturæ portio. Et in qua dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsis ignibus medica uis: Pestilentiæ quæ solis obscuratione contrahitur ignis suffitu multiformiter auxiliari certum ē. Empedocles & Hippocrates id monstrauere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera aut contusa ut. M. Varro auctor est. Ipsis enim uerbis eius utar. Lix cinis ē inquit foci. Inde enim cinis luxatis potus medetur. Vt licet uidere gladiatores cum deluserint hac iuuari potionæ. Quin & carbunculū genus morbi: quo duos consulares nuper absumptos in dicauimus: querneus carbo tritus cum melle sanat. Adeo i rebus damnatis quoq; ac iam nullis sunt aliqua remedia: ut in carbone ecce & cinere. Non præteribo & unum foci exemplum Romanis litteris clarum. Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco cōparuisse genitale e cinere masculini sexus. Eamq;: quæ insederat ibi. Tanaquilis reginæ ancillam Ocrestem captiuam consurrexisse grauidam. Ita Seruium Tulliū natum qui regno successit. Inde & in reginæ cubanti puero caput arsisse uisum creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia & lodos Laribus primum instituisse.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRIGESIMVS SEPTIMVS ET VLTIMVS.

PROHEMIVM.

Origo gemmarum

u T NIHIL instituto operi desit: gemmæ supersunt: & in artum coacta rerum naturæ maiestas a multis nulla sui parte mirabilior. Tātum tribuunt uarietati coloribus materiæ decori. Violare etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas uero extra precia ulla taxationemq; humanaꝝ opum arbitrantes ut plerisq; ad summā absolutamq; reꝝ naturæ contēplationē satis sit una aliqua gēma. Quæ fuerit origo gēmaꝝ & quibus initiis in tantū hæc ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentione auri annlorumq;. Fabulæ primordium a rupe caucasea tradūt. Promethei uiculorum interpraetatiōe fatali: primumq; saxi fragmentū inclusum ferro ac digyto circūdatum hoc fuisse annulum & hoc gemmam.

De gemma Polyclatis tyrrāni & Pyrrhi Regis & q sculptores optimi: & nobilitates artificū: & qui primus dactylothecā Romæ habuit. Ca. I.

h Is nitiis cœpit auctoritas in tātum amorem elata ut Polycrati Seuero samio insularum ac littorum tyranno fœlicitatis suæ: quam nimiam fatebatur esse ipse: satis piamenti in unius gemmæ uolūtario damno uideretur. si cū fortunæ uolubiltate paria faceret. Planeque ab inuidia eius abūde se redimi putaret: si hoc unum doluisset. Assiduo gaudio luxus eo profectus a nauigio in altum annulum mersit. At illum piscis exim ia magnitudine regi natus escæ uice raptum ut faceret ostentū in culinam domini rui sus fortunæ insidiantis māui reddidit. Sardonicē eam gēmam fuisse constat: ostendun tque Romæ (si credimus) in Concordiæ delibro cornu aureo Augustæ dono inclusa n & nouissimum prope locum tot pe xlatis optinentē. Post hūc annulum regia fama est: gemmæ Pyrrhi illius qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisset tradit ur acathen: in qua nouem musæ & Apollo citharā tenens spectaretur: non arte sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis ut musis quoque singulis sua redderentur insignia. Nec deinde aliaq; tradat magnopere gemmarum claritas extat apud auctores: prǽterquam Ismeniam Choraulem multis fulgentibus uti solitum comitāte fabula uanitatem eius dicatæ i Cypro: sex aureos denarios pro smaragdo in qua fuerat sculpta Amymone iussisse enumerari. Et cum duo relati essent: imminuto precio: male me Hercules curatum dixisse. Multum enim detracta erat gemmæ dignitati. Hic uidetur instituisse ut omnes musicæ artis hac quoque ostentatione censerentur: ueluti Dionysiodorus æqualis eius & æmulus: ut sibi quoque par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter musicos Nicomachus multas gemmas habuisse traditur: sed nulla peritia electas: sed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis: aduersus istos qui sibi hanc ostentationem arrogant: ut palam sit eos tibicinum gloria tumere. Hoc in Polycratis gemma quæ demonstratur illibata intactaque ab Ismeniæ ætate post multos annos apparet scalpi ēt smaragdos solitos. Cōfirmat hanc candē opinionem dictū Alexandri magni quo uetuit in gēma se ab illo scalpi q̄ a

Pyrgotele non dubie clarissimo artis eius. Post eũ Apollonides & Cronius in gloria fue
re. Quiq; diui Augusti imaginem similem expressit: qua postea princeps signabat. Dio
scorides. Sylla dictator traditione Iugure semper signauit. Est & inter auctores Catien
sem illum cuius patrem. Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat: pugnæ eius
effigie signasse uulgato Stilionis Præcontini sale. Quidnam fuisse acturum eum si Sci
pio patrẽ eius interemptus esset? Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas
aũt in matris annulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Altera ꝑ bella ciuilia ab
sente eo amici signauere epistolas & edita. Quæ ratio tempoꝝ nomĩe eius reddi postu
labat: nõ infaceto lepore accipientiũ enigmata afferre eam spingẽ. Quin etiam Mœce
natis rana per collationẽ pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad de
uitanda cõuitia spingis Alexandri magni imagine signauit. Gemmas plures qđ pere
grino appellant: nomine dactylothecã: primus omnium habuit Romæ priuignus Syl
læ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit: donec Pompeius magis eam quæ Mythridatis regis
fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliiq; eiusdem ætatis auctores con
firmant: multũ prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactylothecas ĩ æde.
Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde
unam. Victoria tamen illa Pompeii primum ad margaritas gemmasq; mores ĩclinauit
Sicut. L. Scipiõis & Cn. Manlii ad cælatum argentũ & uestes attalicas & triclinia ærata
Sicut. L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii & natura crystalli & medicinis & luxuria circa eam: & quando primũ inuenta myrrhina: & luxuria circa eam & natura myrrhinoꝝ: quæ mentiti sunt auctores de succino. Ca. II

i D uti planius noscatur: uerba ex ipsis Pompeii triumphoꝝ actis subiiciã. Er
go tertio triumpho quẽ de piratis: asia: ponto: gentibusq; & regibus in septi
mo operis huius uolumine indicatis. M. Pisone. M. Messala cons. pridie Chalẽ
das octobris: die natalis sui egit: transtulit alueum cum tesseris lusoriũ e gemmis dua
bus latum pedes tres: lõgum pedes quattuor. Et ne quis de ea re dubitet nulla gemma
rum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinẽ accedente. In quo fuit luna au
rea pondo. xxx. milium. Lectos triclinares tres. Vasa ex auro & gemmis abacoꝝ nouem
Signa aurea tria. Mineruæ matris: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Monteȝ
aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circũdata uite au
rea. Musæum ex margaritis in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeii e
margaritis: illa regio honore grata: illius probiores uenerandiq; per cunctas gentes illa
in quam ex margaritis: seueritate uicta & ueriore luxuria quam triumpho. Quod pro
fecto inter illos uiros durasset cognomen Magni: si prima uictoria sic triunphasses de
margaritis Magne: tam prodigia re & fœminis reperta: quam habere gerereq; fas non
sit. Hinc sic fieri tuos uultus? sic te preciosum uideri? Nonne illa similior tui est imago
quam pyrenei iugis imposuisti: Graue profecto fœdumque probrum erat: ni uerius
sit eum deorum ostentum credi oportere Clareque ĩtelligi posset iam tum illud caput
orientis opibus sine reliquo corpꝰre ostentatum. Cætera triumphi eiusdem quamuerif
sime subiiciam. Reipublice datum mille talentum. Legatis & questioribus: qui oras ma
ris defendissent sestertia bina milia. Commilitibus singulis quinquaginta. Tolerabilio
rem tamen fecit causam Caii principis qui super omnia muliebria oculos induebat e
margaritis. Et Neronis principis qui sceptra ꝑsonis histrionũ & cubicula uiatoria unio
nibus consternebat. Quinimmo etiã ius uidemur perdidisse corripiendi gẽmata poto
ria & uariæ supellectilis genera annullos transeuntes. Quæ enim nõ luxuria innocen
tior existimari possit: Eadem uictoria primũ in urbem murina inuexit. Primusq; Pom
peius sex pocula ex eo triumpho capitolio Ioui dicauit. Quæ ꝑtinus ad hominũ usũ
transiere: abacis ẽt escariisq; uasis inde expetitis. Excrescitq; in dies eius rei luxus murri

no.lxxx.sestertiis empto capaci plāe ad sestarios tres. Caliceque p̄ potauit ex eo ante hos annos consularis ob amorem abraso eius margine ut tamen iniuria illa precium augeret. Neque est hodie murini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum ualuerit licet æstimare ex multitudine quæ tanta fuit: ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans tyberim hortis exposita occuparent hoc a populo impleri cauentes. Et dum pompeianus præludit: etiam Neroni satis erat qui tunc uidit annumerari unius sciphi fracta membra: quæ in dolorem credo sæculi inuidiamque fortunæ tanquā Alexandri magni corpus in conditorio fuari ut ostētaretur: placebat. T. Petronius consularis moriturus inuidia Neronis prīcipis ut mēsam eius exhæredaret trullam murinam. ccc. sestertiis emptam fregit. Sed Nero ut par erat principem uicit omnes. cccc. sestertiis capedinem unam parando. Memoranda res tanti imperatorem: patremque patriæ bibisse. Oriens murina mittit. Inueniuntur .n. ibi in pluribus locis: nec insignibus: parthici regni. Præcipue tamen in carmania. Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nunquam paruos excedunt abacos Crassitudine rara quanta dictum est uasi potorio. Splendor iis sine uiribus: nitroq; uerius quā splendor. Sed in precio uarietas coloꝝ subinde cirunagētibus se maculis ī purpuram candoremq;: & tertium ex utroq; ignescēre uel uti per transitum coloris purpura rubescente: aut lacte candescente. Sunt qui maxīe in iis laudent extemitates: & quosdam colorum repercussus: quales in cælesti arquu spectantur. His maculæ pigues placent. Translucere quicquam aut pallere uitium est. Item sales uerrucæq; non eminentes: sed ut in corpore etiam plerumq; sessiles. Aliqua & in odore cōmendatio est. Cōtraria huic causa crystallū facit: gelu uehæmentiore concreto. Nec alibi certe reperitur: quā ubi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; esse certū est unde & nomē græci dedere. Oriens & hanc mittit. Sed indicæ nulla præfertur. Nascit̄ & in asia: uilissima circa alabandā & hortosiam finitimisq; montibus item in cypro. Sed laudata in Europa alpium iugis. Iuba auctor est & in quadam insula rubri maris ante arabiam sita nasci quæ neron uocetur. Et in ea quæ iuxra gemmam topacion ferat. Cubitalemque efossam a Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in lusitania perquā mirandi ponderis immensis iugis depræssis ad liberamentū aquæ puteis. Mirum & q̄d Xenoctates tradit ephesius aratro in asia & cypro exercitari. Non. n. inueniri in terreno: nec nisi inter cautes creditū fuerat. Similius ueri est q̄d idē Xenocrates tradit torrentibus sæpe deportari. Sudines uero negat nisi ad meridiem spectātibus locis nasci. Quod certum est: non. n. reperitur in aquosis: quanquā in regione prægelida: uel si ad uada usq; glatientur amnes. Cælesti humore paruaque niue id fieri necesse est: ideo caloris impatiens in frigido potu abdicatur. Quare nascatur angulosis lateribus: non facile ratio inuēiri potest: eo magis quod neque mucronibus eadem species ē ita absolutus est lateꝝ leuor ut nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc uisa nobis erat quā ī Capitolio Liuia Augusta dicauerat: librarū circiter. l. Idem Xenocrates auctor est: uas amphorale uisum. Et aliqui ex india crystallum sextariorum quattuor. Nos liquido affirmare possumus in cautibus alpiū nasci adeo inuiis: plerumq; fune pēdentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sunt. Infestātur plurimis uitiis: scabro: ferrugine maculosa nube occulta aliquando uomica: præduro fragilique cētro a sole appellato. Est & ruffa aliquibus rubigo. Aliis capillamentū rimæ simile. Hoc artifices litura occultāt. Quæ uero sine uitio sunt: puras esse malūt ascyntheta appellantes. nec spumei coloris lympideq;. Postrema uero auctoritas in pōdere est. Inuenio medicos quæ sunt urenda corpoꝝ nō aliter utilius id fieri putare quā crystallīa pila aduersus apposita solis radiis. Alius hic furor. hs. centum. l. milibus trulla una nō ante multos annos mercata a matrefamilias nec diuite. Itē Nero amissaꝝ reꝝ nuncio accepto duos calices crystallinos in suprēa ita fregit illisos. Nec fuit rō uitio sæculū suū puniētis: ne qs alius ex iis biberet.

Fragmenta sarciri nullo modo queunt. Mireq; ad similitudinem accessere uitri: sed pro digii modo ut suum precipum auxerint: crystali non diminuerunt. Proximum locū in deliciis fœminarum tamen adhuc tantum succina optinent: eandemq; omnia hæc quam gemme auctoritatē. Sane maiorem aliquibus de causis crystallina & murrina. Rigidi potus utraq;. In succinis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occasio est uanitas græcorū diligenter. Legentes mō æque perpetiant̄ me de ortu eorum cum hoc quoq; intersit uitæ scire posteros quicquid illi prodidere mirandū. Phoetōtis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrum omnibus annis fundere iusta eridanum amnē quem padum uocamus. Et electrum appellatū: quoniam sol uocitatus sit electros: plurimi poetæ dixere: primiq; ut arbitror: Eschylus: Philoxenus: Nicander: Euripides: Satyrus. Quod esse factū italiæ testimonio patet. Diligētiores eorum electridas insulas in mari hadriatico esse dixerūt: ad quas dilaberet̄ padus Qua appellatione nullas unq; ibi fuisse certum est. Nec uero ullas ibi appositas esse in quas quicq̄ cursu padi deuehi possit. Nam qđ Eschylus in hyberia hoc est in hispania eridanum esse dixit: eundemq; appellari rhodanū. Euripides rursus & Apollōius in hadriatico littore confluere rhodanū & padum: faciliorē ueniam facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æque falsum prodidere in extremis hadriatici sinus rupibus iuiis arbores stare: quæ canis ortu hoc effunderēt gūmi. Theophrastus in liguria effodit dixit. Phoetontē in æthiopia Hammonis obisse. Ob id delubrum ibi esse atq; oraculū. Electrumq; gigni. Philemon fossile esse: & i scythia erui duobus locis Candidū atq; cærei coloris qđ uocaretur electrū. In alio loco fuluum qđ appellaretur sualternicū. Demostratus lyncurion id uocat: & fieri ex urina lyncum bestiaꝝ. E maribus fuluū & igneum: e fœminis languidius atq; candidum. Alii dixere langurium esse in italia bestias langurias. Zenothemis langas uocat easdem: & circa padum iis uitā affirmat sudines arborē quæ gignat in liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniæ genti accolis æstuariū mentonomon nomine ab oceano spatio stadioꝝ sexmilium. Ab hoc diei nauigatione insulā abesse aballum. Illo uere fluctibus aduehi: & esse concreti maris purgamentū. Incolas pro ligno ad ignem uti eo: proximisque teutonis uendere. Huic & Timæus credidit: sed insulam basiliā uocauit. Philemō negauit flammam ab electro reddi Nicias solis radiorū succum intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terram actos pinguē sudorem in ea parte oceani relinquere: deinde æstatibus in germanoꝝ littora eiici. Et i ægypto nasci simili modo: & uocari sacal. Item in india: gratiusq; thure esse indis. In syria quoq; fœminas uerticillos inde facere: & uocare harpaga: quia folia & paleas: uestiūq; fimbrias rapit. Theophrastus oceano id exæstuante ad pyrrenei promontoriū eiici. Quod Xenocrates credit: qui de iis nupime scripsit. Viuit adhuc. Asarubas: qui tradidit iuxta atlanticum mare esse locum cephisida: quē mauri uocant electrum. Hunc sole excalfactū e limo dare electruꝫ fluitans: Mnesias africe lacum sycionē appellatum: & cratinā amnem in oceanū effluētem lacu: i quo aues quas melagridas & penolopas uocat uiuere. Ibi nasci ratione eadē qua supra dictū est de elactride lacu. Theomenes dicit: iuxta syrtin magnā hortū hesperidum eē: ex quo in stagnum cadat. Colligi uero a uirginibus hesperidū. Ctesias indis flumen eē hypobarum quo uocabulo significet̄ omnia uasa ferre bona: fluere a septentrione in exortū oceanum iuxta montē siluestrē arboribus electꝝ ferentibus. Arbores eas aphytagoras uocari: qua appellatione significetur prædulcis suauitatis. Mithridates in germaniæ littoribus eē insulam: uocariq; eam cædron: cædri genere siluosā: inde defluere in petras. Xenocratis non succinū tantum in italia: ueꝝ etiā thieū uocari: a scythis uero sacriū: quoniā & ibi nascat̄. Alios putare i numida gigni: Sup omēs ē Sophocles tragicus poeta: qđ eqdē miror tāta grauitate cothurni: & præterea uitæ fama alias

principali loco genitus athenis rebus gestis exercitũ odiecto. Hic ultra indiã fieri dixit e lachrymis meleagridum auium Meleagrum defluentium. Quod & credidisse eum uel sperasse aliis persuaderi posse quis non ueretur? quam ue periciam aut impericiam posse reperiri quæ auium ploratus annos credit: lachrymas ue tam grandes: auesque e græcia ubi Meleager periit ploratum isse in indos. Quid ergo: Non multa æque fabulosa produt poetæ. Sed hoc ea in re quæ quottidie inuehatur: atque abũdet: & hoc medicum coarguat serio quenquam dixisse summa hominum conteptio est: & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succiorum: lyncurio & mediciæ. Ca. IIII:

Ertum est gigni in insulis septentrionalis oceani: & a Germanis appellari glessum: itaque a nostris unam insularum ob id glessariam appellatam Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente austrauiam a Barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus: ut gũmi in cerasis: resina pineis erũpit humoris abundãtia. Densatur rigore uel tepore aut mari. Cum uero intumescens æstus rapuit ex insulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pendere uideatur. Quod arboris succum etiam prisci nostri credidere ob id succinum appellantes. Pieæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor: & qđ accẽsum tædæ modo ac nidore fragret. Affertur a Germanis in pannoniam: mox per prouinciã. Inde Veneti primum quos græci enetos uocant: rei famam fecere. Proximæ Pannoniæ id accipientes circa mare hadriaticum. Pado uero adnexa fabulæ uidetur causa: hodieque transpadanorum agrestibus fœminis: monilium uice succina gestantibus maxime decoris gratia Sed & medicinæ: quando consillis creditur resistere & fauciũ uitiis uario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. Centum fere milibus passuum abest a carnunto littus pannoniæ: ex quo id Germaniæ inuehitur: præcognitum nuper. Vidit enim eques Romanus missus ad in comparandum a Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis. Qui hæc cõmertia & littora peragrauit tanta copia inuecta ut retia coercendis feris podium protegentia succinis nodarentur. Arma uero & libitia totusque unius diei apparatus esset e succino. Maximum pondus iis glebæ attulit. xiii. librarum. Nasci & in india certum est. Archelaus qui regnauit in Capadocia illinc cortice inhærente tradit aduehi rude: poliriq; lacte incoctum. Liquidũ primo destilare argumento sunt quædam intus translucentia ut formicæ aut culices: lacertæq; quas adhæsisse musteo non est dubium: & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his nec cetris preciũ. Fuluius maior auctoritas. Ex iis etiamnum amplior transluceneibus: præterquã si nimio ardore flagrent: imaginemque igneam inesse: non ignem placet. Sũma laus falernis a uini colore dictis molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoq; notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædorum seuo & anchusæ radice. Quippe ẽt cõchilio inficiunť. Cæterum attritu digytorum accepta ui coloris attrahunt in se paleas & folia arida ut magnes lapis ferrum. Ramẽta quoq; succini oleo adito flagrant dilucidius diutiusq; quã lini medulla. Taxato in delitiis tãta ut hoĩnis quãuis pua effigies uiuorum hominũ uigentiumq; præcia supet prorsus ut castigatio una nõ sit satis. In corinthiis æs placet auro: argẽtoq; mixtũ in cælatis ars & ĩgenia. Murinorum & cristallinorum diximus gratiam. Vniones qđ capite circunferuntur: gẽmæ digytis. In omnibus deniq; aliis uitiis ostentatio aut usus placet. In succinis delciarum tamẽ cõscientia. Domitius Nero in cæteris uitæ suæ portentis capillos: quoq; coniugis suæ Popeæ in hoc nomen adoptauerat quodam etiam carmine succinos appellando. Et quoniam nullis uitiis desunt præciosa noĩa ex eo tertius hic qdẽ colos cœpit expeti a matrõis. Vsus tamẽ succinorum iuẽiť aliqs ĩ medicia sed nõ ob hoc fœminis placẽt. Infãtibus alligari Amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicũq; ætati cõtra lymphatiões pdosse tradit. Et urinæ diffi-

cultatibus potum: alligatumq;. Hic & differentiam nouam attulit appellando crysole-
ctrum quasi coloris auri: & matutino grauissimi aspectus. Rapacissimum ignium: & si
iuxta fuerit celerrime ardescens. Hoc collo alligatum: mederi febribus & morbis. Tritũ
cum melle ac rosaceo aurium uitiis. Et si cum melle attico conteratur: oculorũ quoq;
obscuritatibus. Stomachi etiá uitiis uel p se farina eius sumpta: uel cũ mastice ex aqua
pota. Succina etiam gemmis quæ sunt translucidæ: adulterandi magnũ habẽt locum
maxime amethystis: cum omni ut diximus colore tingantur. De lyncurio proxime dici
cogit auctorũ pertinacea. Quippe etiá si non electrum id esset lyncurium tamen gem
mam esse contendunt. Fieri aũt ex urina quidem lyncis. Sed egestam terra protinus be
stia operiente eam: quoniá inuideat hominum usui. Esse aũt qualem in igneis succinis
colorem: salpiq;. Nec folia tantũ aut stramenta ad se rapere: sed æris etiá ac ferri laminas
qđ Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totũ arbitror. Nec uisá in
æuo nostro gemmá ullam ea appellatione. Et qđ de medicina simul proditur calculos
uesicæ eo poto elidi: & morbo regio occurri: si ex uino bibatur: aut si portet̃. Et tamen
nunc gemmarũ cõfessa dicemus a laudatissimis orsi. Nec uero id solum agemus: sed ad
maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas: quando illi uel
plurima prodidere de gemmis medicinæ ex iis species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis & margaritis. Ca. V.

Aximum in rebus humanis non solum inter gemmas preciũ habet adamas:
diu non nisi regibus: & iis admodum paucis cognitus: unus mõ in metallis
repertus: perq̃ raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum
in æthiopum tantũ metallis inueniri existimauere: inter delubrum. Mercurii atq; insu
lam meroen dixeruntq; non ampliorem cucumeris semine aut colore dissimilẽ in ueni
ri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici nõ in auro nascentis: sed quadá crystalli co-
gnatione. Siquidẽ & colore translucido non differt. Et laterum sexangulo leuore turbi
natus in mucronẽ: aut duabus contrariis partibus quo magis miremus: ut si duo tur-
bines latissimis suis partibus iungant̃ magnitudine uero etiam auellani nuclei. Similis
est huic quidem arabicus: minor tantũ. Similiter & nascens cæteris pallor gentis & in
auro nõ nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur: ita respuentes ictũ
ut ferrum utrinq; dissultet. incundesq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarra-
bilis est simulq; igniũ uictrix natura: & nunq̃ incalescens. Vnde & nomẽ indomita uis
græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocãt cenchron: qđ est milii magnitudine.
Alterum macedonicũ in philipico auro repertum: & hic est cucumi semine par. Post
hos cyprius uocat̃ in cipro repertus uergens in æreum colorẽ. Sed in medicina ut di-
cemus efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris: pondere ante cæteros: sed
natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur: & alio adamante perforari põt. Quod & cy
prio euenit. Breuiterq; ut degeneres nominis tantũ auctoritatẽ habent. Idq; qđ totis uo
luminibus his docere & mandare conati sumus de discordia rerum cõcordiaq;: quam
antipathiam ac sympathiá appellauere græci nõ aliter clarius intelligi põt. Siquidem
illa inuicta uis duarũ uiolentissimarũ naturæ rerum ferri ignisque contemptrix hircino
rumpitur sanguine: ac ne aliter q̃ recẽti calidoq; macerata: & sic quoq; multis ictibus:
tunc etiá præterquá eximias incudes malleosq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio in
uentũ? Quo ue casu reptum? Aut quæ fuit cõiectura experiendi rem immensi secreti
& in fœdissimo animaliũ omnium? Profecto muneris talis inuentio hominis est. Nec
quærenda in nulla parte naturæ ratio: sed uoluntas. Vt cum fœliciter rumpere cõtin
git: in tam paruas frangant̃ crustas: ut cerni uix possint. Expetunt̃ a scalptoribus: fer-
roq; in cluduntur: nullam non duritiá ex facili cauentes. Adamas dissidet cũ magnete
lapide in tantum: ut iuxta positus ferrum non patiat̃ abstrahi: aut si admotus magnes
apprehenderit: rapiat: atque auferat. Adamas & uenena irrita facit: & lymphationes

abigit· metusque natos expellit a mente ob id quidam eum anchiten uocauere. Metrodorus Sceptius in eadem germania in balista insula nasci in qua & succinum qđ equidem legeri: solus dicit & præfert arabicis. Quod falsũ eẽ qs dubitet? Proximũ apud nos indicis arabicisq; margaritis preciũ ẽ de qbus ĩ nono diximus uolumĩe ĩter res marinas.

De smaragdi generibus: & gemmis uiridibus & translucidis. Ca. VI.

Ertia auctoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis: nullius coloris aspectu iucundior est. Nam hærbas quoque uirentes: frondesq; haud despectãus. Smaragdos uero tanto libentius: quoniam nihil omnino uiridius cõparatũ illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent: nec satiant. Quin & ab itentione alia obscurata aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusque gẽmas non alia gratior oculorum refectio est: ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea lõgi aquo amplificantur uisum: inficiẽtes circa se repercussum aera nõ sole mutati non umbra: non lucernis: semperque sensim radiantes: & uisum admittentes ad crassitudinem sui facilitate translucida. Quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunmque & concaui ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum iis parcitur scalpi uetitis. Quãquam scythicorum ægyptiorumq; tanta durities est: ut nequeãt uulnerari. Quorum uero corpus extensum est: eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddũt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim nobilissimi scythici ab ea gente in qua reperiuntur: appellati. Nullis maior auctoritas: nec minus uitii. Et quantum smaragdi a gemmis distant: tantum scythici a cæteris smaragdis. Proximã laudẽ habent sicut & sedẽ bactriani: quos in cõmissuris saxorũ colligere dicuntur etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent: quia iis: uentis maxime harenæ mouentur. Sed hos minores multo scythicis esse tradunt. Tertium loco Aegyptii habent qui eruuntur circa copton oppidum thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærariis inueniuntur. Quaproprter principatum ex iis ægyptii optinent: dosque eorum & ut in colore liquido nec diluto: uerum ex humido pinguique quaque respiciatur imitante translucidum mare pariterque trãslucet: & nitet: hoc est colorem expellit & aciem recipit. Ferunt & in ea insula tumulo reguli. Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex maragdis ita radiantibus etiam in gurgitem ut territi instrumenta refugerent thinni. diu mirantibus nouitatem piscatoribus: donec mutauere oculis gemmas: sed & uita demonstrari oportet reperta. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamen nationum peculiaria: sicut in homine. Ergo Cyprii uarie glauci: magisque ac minus in eodem smaragdo aliis partibus tenorem illum scythicæ austeritatis non semper custodiunt. Ad hos quibusdam itercurrit umbra surdusque fit colos qui improbatur etiam dilutior. Hincque genera distinguntur. Et sunt aliqui obscuri quos uocant cæcos. Alii densi nec e liquido translucidi. Quidã uaria nubecula improbati. Aliud est hoc quam umbra de qua diximus. Nebucula enĩ albicantis est uitium cum uiridis non pertransit aspectus sed aut intus occurrit aut excipit in fine uisum cãdor. Hæc coloris uitia: ista corporis capillamentũ sal: plũbago. Ab iis æthiopici laudanť a copto dieꝝ triũ itinere: ut auctor est Iuba: acriter uirides: sed nõ facile puri aut cõcolores. Democritus in hoc genere posuit hermieos & persicos. Illos extumescentes pinguiter persicos uero non translucidos: sed iucundi tenoris. Visum implere quem non admittant. Felium pantherarumque oculis simile. Nanque & illos radiare nec perspici. Eosdem in sole hebetari: umbris: refulgere: & longius quam cæteros nitere. Omnium horum etiamnum uitium quod felis colorem aut aeris habẽt In sole dilucidi quidem ac liquidi: sed non uirides. Hæc uitia & atticis maxime sentiuntur in argẽtariis metallis repertis in loco qui thyricos uocať: semp minus pigues & e lõginquo speciosiores. Frequens & iis plũbago: hoc ẽ ut in sole plũbei uideanť. Illudq; peculiare qđ quidã ex iis senescunt paulatĩ uiriditate euanida & sole lædunť. Post hos

medici plurimum uiriditatis habent interdum & e saphyro. Ii sunt fluctuosi: & rerum imagines complexi ut uerbis gratia papauerum aut auium pinnarumq; uel catulorum aut similium. Qui tamen uirides nascuntur: quoniam oleo meliores fiunt. Neq; est aliorum magnitudo amplior. Carchedoni nescio an in totum exoleuerint: postquam metalla æris ibi defecerunt: & semper tamen uilissimi fuere minimiq;. Idem fragiles sed colore incerti & uirentium i caudis pauonum columbarumq; collo plumis similes ad inclinationem magis aut minus lucidi. Venosi quidem: squammosiq;. Peculiare erat in his uitium sarcion appellatum. Hoc est quædam gemmæ caro. Mox iuxta carche/done in qua legebatur: smaragdites uocatus est. Iuba est auctor smaragdũ quem cholan uocant: in arabia ædificiorum ornamentis includi. Et lapidem quem alabastriten ægyptii uocant. Complures uero e proximo laconicos in taygeto monte erui medicis similes: & alios in sicilia. Inserit̃ smaragdis & quæ uocatur tanos: e persis ueniens gem/ma ingrate uiridis atq; intus sordida. Item chlcosmaragdos e cypro turbida æreis uenis Theophrastus tradit: ægyptiorum commentariis reperiri: regi eorum a rege babylonio missum smaragdum munere. iiii. cubitorum longitudine: & trium latitudine. Et fuis/se apud eos in Iouis delubro obeliscum e quattuor smaragdis quadraginta cubitorum longitudine. Latitudine uero in una parte quattuor: & in altera parte duorum. Se aũt scribente esse in tyro Herculis templo stentenam planam e smaragdo: nisi potius pseu/do smaragdus sit. Nam & hoc genus reperiri: & in cypro inuentum ex dimidia parte smaragdũ: ex dimidia iaspidem: nondum humore in totum transfigurato. Appion cognominatus Plistonices: pauloante scriptum reliquit: esse etiamnũ i labyrintho ægyp/ti colosseum Serapin e smaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut cer/te similem habere berylli uidentur: in india originem habentes: raro alibi repertos. Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingeniis: quoniam hebescũt: in color sur/dus repercussu angulorum excitetur. Aliter enim politi non habent fulgorem eun/dem. Probatissimi sunt ex iis qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chrysoberylli: & sunt paulo pallidiores: sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius: & a quibusdam proprii generis existimatur: uocaturq; chrysopylon. Quarto loco numerant̃ hyacinthizontes. Quinto quos heroides uocãt. Post eos autem cerni. Ac deinde oleagini: hoc est colore olei. Postremi chrystallis fere similes. Hi capillamenta habent: sordesq;: alioquin euandi: quæ sunt omnium utia. Indi mire gaudent longitudine eorum: solosq; gemmarum esse prædicãt: qui carere auro ma/liunt: & ob id perforatos elephantorum setis religant. Et alios conuenit non oporteret perforari: quorum sit absoluta bonitas umblicis statim ex auro capita comprehendentibus. Ideoq; cylindros ex iis facere malunt quã gemmas: quoniã est summa commendatio in longitudine. Quidã & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additcq; auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinẽ. Vitia præter iam dicta eadem fere quæ i smaragdis & pterygia. In nostro orbe aliquando circa potum inueniri putantur. Indi & alias quidẽ gem/mas crystallo inuento adulterare repperierunt: sed præcipue beryllos.

De opali generibus & uitiis & expimentis: & uariis gemmis. Ca. VII.

m Inimũ: idemq; plurimum qui ab iis differunt opali: smaragdis tantũ credẽtes India solum & horũ est mater. Atq; ideo eis preciosissimam gloriã compositores gemmarum & maxime inenarabilem difficultatẽ dederunt. Est enim in iis carbũculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdi uires mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucẽtia. Alii sũmo fulgoris augumento colores pigmentorũ æquauere. Alii sulphuris ardentẽ flammã aut etiã ignis oleo accẽsi. Magnitudo nucem auellanam æquat insigni apud nos hystoria. Siquidem extat hodieq; huius gene/ris gemma: propter quam ab Antonio proscriptus Nonius senator est filius Strumæ

Nonii eius:quem Catullus poeta in sella curuli uisum indigne tulit. Auusque Seruilii Noniani quē consulb uidimus.Illeque ꝓscriptus fugiens hunc e fortūis suis oībus annulum abstulit secum.Quem certum est sestertiis.xx.milibus æstimatum.Sed mira Antonii feritas atque luxuria propter gemmam proscribentis.Nec minor Nonii cōtumatia proscriptionem suam amantis cū etiam feræ abrosa partes corporiss relinquant bestiæ propter quas se periclitari sciant. Vitia opali:si color in flore hærbæ quæ uocat̄ heliotropium exeat aut crystallum:aut grandinē.Si sal interueniat aut scabritia : aut cuncta oculis occursantia:nullosq; magis india similitudine indiscreta uitro aduterat Experimentum in sole tantum.Falsis.n.contra radios liberatis digyto a pollice:unus: atq; idem translucet colos in se consumptus.Veri fulgor subinde uariat:& plus huc :il lucq; spargit:& fulgor lucis in digytos funditur.Hanc gemmam propter eximiam gratiam pleriq; appellauere pederota.Sunt & qui priuatum eius genus faciunt:sangenon que ab indis uocari dicunt.Tradūtur nasci & in ægypto & in arbuia : & uilissimi i pōto.Item in Gallatia ac thaso & cypro quippe opali gratiam habet . Sed mollius nitet:raro non scaber.Summa coloris ex aere & purpura cōstat . Viriditas smaragdi deest.Constatq; melior ille color:cuius fulgor uini colore fuscatur q̄ qui diluitur aqua.Hactenus de principatu cōuenit mulierum maxime senatuscon. Minus certa sunt de quibus: & uiri indicant.Singulorum.n.libido singulis precia facit:& præcipue regum.Claudius Cæsas smaragdos induebat & sardonicas. Primus autem Romanorum sardonice usus est prior Africanus:ut tradit Demostratus.Et inde Romanis hanc gemmam fuisse celebrrimam.Quamobrem proximum ei dabimus locum.Sardonyces olim ut ex nomine ipso apparet intelligebant̄ candore in sarda:hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroque translucido.Talesque esse indicas tradunt.Ismenias.Demostratus Xenothemis:Sotacus:Hi quidem duo reliquas omnes quæ transluceant cæcas appellātes:quæ nunc nomē abstulere.Nullo sardorum uestigio arabicæ sunt.Coeperuntque pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi:radice nigra:aut cæruleū imitāte:& unguem: creditū.n.cādido pingi.Nec sine quadā specie purpuræ candore in minimū transeunte . Has indis non habitas i honore Zenothemis scribit tantæ alias magnitudinis:ut in de capulos factitarent.Etenim constat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio quoniā sole prope gēmarum scalptæ cærā non auferrent. Persuasimus deide & indis ut ipsi quoq; iis gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; uulgus tantum in collo. Et est nunc indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido. atq; non gracili:neq; in recessu gemmæ aut in deiectu retinente:sed in ipsis umbōibus nitēte.Prætera substrato nigerrimi coloreis.Ex hoc indici*cæreū:aut corneū inuenit̄ ēt circuli albi:quædamq; i iis cælestis arquus anhelatio est . Superficies uero lcustaꝵ maris crustis rubētior.Iam meleæ aut feculentæ (hoc.n.nomen est uitio) improbātur & si zona alba fundat se non colligat.Simili mō si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter.Nihil.n.in sua sede alieno interpellari placet.Sunt & armeniacæ :ut cæteræ improbandæ:sed pallida zona.Exponēda est & onizis ipsius natura pp nominis societatem hoc in gēma transilit:& a lapide ex carmania.Sudines dicit in gēma esse candorem unguis humani similitudine.Item crysolithi colorem & sarde & iaspidis Zenothemis indicam onycem plures habere uarietates:igneam :nigram : cingentibus candidis uenis oculi modo interuenientibus:quarundam oculis obliquis uenis.Sotacus & arabicam onycem tradit.Sed eam a cæteris distare quod idica igniculos habeat albis cingētibus zonis singulis pluribus ue:aliter quam in sardonycæ indica.Illic.n. momentum esse hic circulum.Arabicas onycas nigras inueniri candidis zonis.Satirus carnosas esse indicas parte carbuncumli:parte chrysolithi & amethisti.Totumq; id genus abdicat. Verā aūt onycē plurias:uariasq; cō lacteis zonis habere uenas oium i transitu colore inenerabili:& i unū redeūte cōcentum suauitate grata. Nec sardæ natura differēda est

diuiduæ exeodẽ noïe. Quapropter omniũ obiter gemmarum ardentiũ natura indicãda.

De generibus carbunculorum: & uitiis: & experimentis: & gẽmis ardẽtibus. Ca. VII

P Rincipatum habent carbunculi: a similitudine ignium appellati: cui ipsi nõ sentiant ignes: ob id a quibusdam apyrustæ uocati Horũ genera: indici & garamantici: quos & carchedonios uocauere: propter opulentiam carthaginis magnæ. Adiiciunt æthiopicos & alabandicos in ortosiaca caute nascentes: Sed qui perficiantur abandicos. Præterea in omni genere masculi appellãtur acriores: at fœminæ languidius refulgentes: In masculis quoq; obseruant liquidioris alios flammæ: nigrioris alios: & quosdam lucidius: ac magis cæteris in sole flagrãtes. Optimos uero amethystixontas: hoc ẽ quorũ extremus igniculus in amethysti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant syrritas pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunq; maxime solis repercussu. Satyrus indicos non esse claros dicit: ac plerũq; sordidos: ac semper fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucemq; non emittentes: sed conuoluto igne flagrare Callistratus fulgorem carbunculi debere candidũ esse posuit extremo uisu nubilãtem & si ita attollatur: exardescentem: ob id a plerisq; nũc carbunculum candidum uocari. Qui languidius & liuidus ex indicis lucent liuicontas appellari. Carchedõios multo minores esse. Indicos etiam minus sextarii unius mensura cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus esse: sed igne uel sole & inclinatiõe acris q̃ cæteros excitari. Eosdem umbrante tecto purpureos uideri. Sub cælo flammeos. Contra radios solis & scintillare. Cæras signantibus iis liquescere quanuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidoris esse: & e diuerso inclinatione hebetari scripsere. Etiamnum in carchedonis maribus stellas itus ardere. Fœminas uniuersum fulgorem fundere extra se. Abandices cæteris nigriores esse scabrosq;. Nascuntur & ithracia coloris eiusdem ignem minime sentientes. Theophrastus auctor est & in orchomeno arcadiæ inueniri & in chio. Illos nigriores: e quibusdam & specula fieri. Esse & troyenios uarios interuenientibus maculis albis. Item corinthios ex pallidiore candidos. Massilia quoque importari Bocchus & Vlyxipone scripsit magno labore ob argillam sole adustis saltibus. Nec est aliud difficilius: q̃ discernere hæc genera: tanta est in iis occasio artis: subditis per quæ translucere cogantur. Aiunt ab æthiopibus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim diebus nitescere: totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro similimæ. Sed cotæ deprehendunt̃: sicut aliæ gemmæ factitiæ. Mollior enim materia & fragilis & cẽtrosa scobe deprehenduntur & pondere: qđ minus est uitreis: aliquando & pustulis argenti mõ relucentibus. Est & antrhacitis appellata: in tesprotia fossilis: carbonibus similis. Falsũ arbitror qđ & in lyguria nasci tradiderunt: nisi forte tunc nascebant̃. Esse in iis & præcincti candica uena traduntur: horumq; igneum color ut superiorum est. Peculiare quidem qđ lacte uelut intermortui extinguntur. Contra aquis perfusi exardescũt. Cognata est huic sandastros: quam aliqui garamantiten uocant. Nascit̃ in india loco eiusdem nominis. Gignitur & in arabia ad meridiem uersa. Commendatio summa qđ uelut in translucido stellantes intus fulgent aureæ guttæ: semp in corpore: nunq̃ in cute. Accedit religio narrata a syderum cognatione ab inspectoribus: quoniá fere stellarum hyadum & numero & dispositione stellantur. Ob hoc a chaldeis in cerimoniis habitæ & hic mares austeritas distincta quodam uigore apposita tinguescens. Indicæ quidem etiam hebetare uisus dicunt̃. Blandior fœminis flamma: alliciens magis quá accendẽs. Sunt qui præferant arabicas indicis. Numidæq; chrysolito illas similes dicunt. Ismenias uero negat poliri sandastros propter teneritatem: & ob id magno uenire. Sunt qui sãdasita uocent. Inter omnes constat: quantum numero stellarum accedat: tantũ & pretio accedere. Affert errorem aliquando similitudo nominis. Sandaser Nicander sandeserion uocauit: alii sandareson. Quidam uero hanc sandastrõ: illam sandereson: in india nascentem illam quoq; & loci nomen custodientem. Malicolorium ut olei uiridis: cum

nibus. Improbatam. Ex eodem genere ardentium lichnites appellata lucernarũ accēsa
rum præcipua gratia. Nascitur circa orthosiam totaque Carmania ac uicinis locis. Sed
probatissimi in indis. Quam quidam remissiorem carbunculum esse dixerunt. Secun
da bonitate similis est ionis appellata a prælatis floribus. Et alias inuenio differentias.
Vnam quæ purpura radiet. Alteram quæ cocco: a sole excalfactas: aut digytorum at
tritu: paleas & cartharum fila ad se rapere. Hoc idem & scarchedonius facere dicitur:
quanquam multo uilior prædictis. Nascitur apud Nasamonas in montibus: ut incolæ
putant hymbre diuino. Inuenitur ad repercussum lunæ: maxime plene. Carthaginem
quondam deportabatur. Archelaus & in ægypto circa thebas nasci tradidit: fragiles ue
nosas: morienti carboni similes. Potoria uasa & ex hoc lapide & ex lichnite factitata in
uenio. Omnia autem hæc genera scalpturæ contumaciter resistunt: partemque ceræ
in signo tenent. E diuerso ad hæc sarda utilissima: quæ nomen cum sardonyce comu
nicauit. Ipsa gemma uulgaris: & primum sardibus reperto. Sed laudatissima circa Baby
loniam cum lapidicinæ quædam aperientur: hærens in saxi corde. Hocq; modo metal
lum apud psas defecisse tradit. Sed inuenunt cõpluribus aliis locis: sicut in ephire: &
asso in india trium generum rubrum. & qđ demium uocat a piguedie: tertium quod
argenteis bracteis sublinitur. Indicaq; perlucente crassiores sunt arabicæ. Inueniuntur
& circa leucada epiri & circa ægyptum quæ bractea aurea sublinuntur. Et in his autē
mares excitatius fulgent. Fœminæ piguiores sunt & crassius nitent. Nec fuit alia gem
ma apud antiquos usu frequentior. Hac certe apud Menādrum & Philomenem fabu
læ superbiunt. Nec ullæ translucenti tardius suffuso humore hebetantur: oleoq; magis
quam alio liquore. Damnantur ex iis melleæ: & ualidius testaceæ.

De generibus topacii & callaite: & de gemmis uiridibus
non translucentibus Ca. VIII.

Gregia etiānum topatio gloria est: suo uirenti genere: & cum repta est præla
tæ omnibus. Id accidit in arabiæ insula: quæ chytis uocat. In qua troglodytæ
prædões: cum diutius famæ & tēpestate pressi herbas: radicesq; effoderēt: erue
rūnt topacion. Hæc Archelai sententia est: Iuba topation insulam in rubro mari a con
tinēte stadiis. ccc. abesse tradit nebulosam: & ideo quæsitā sæpe a nauigātibus: ex ea cau
sa nomen accepisse. Topazin. n. trogloditarum lingua significationem habere quæren
di. Ex hac primum importatam Berenicæ Reginæ: quæ fuit mater sequētis Ptolemæi
a Phylemone præfecto Regis ac mire placuisse: & inde factam statuam Arsinoe Ptole
mei Philadelphi uxori quattuor cubitorum sacratā in delubro qđ aureum cognomia
batur. Recentissimi auctores & circa thebaidis alabastræ oppidū nasci dicunt. Et duo
eius genera faciunt prasoidem: atq; chrysopteron similē chrysoprasio: eius. n. tota simi
litudo ad succum porri dirigitur. Est autē amplissima gēmarũ. Eadem sola nobilium li
mam sentit. Cæteræ saxo & cotæ poliuntur. Hæc & usu atterit. Comitatur eam simili
tudine propior quam auctoritate callais uiride pallēs. Nascit post aduersa indiæ apud
insulas caucasi montis phicaros ac asdathas amplitudine cõspicua: sed fistulosa ac sor
didum plena. Sincerior multo præstantiorq; in carmaia. Vtrobiq; autem in rupibus
inuiis & gelidis: oculi figura extuberans: leuiterq; adhærēs: nec ut annata petris: sed ut
apposita. Quapropter scādere ad eā pigritia pedum equestres populos tedet: simul & pi
culum terret. Ergo euntes e longinquo incessunt: & cum toto musco excutiunt. Hoc
uectigal hocq; gestamen diutius in ceruice gratissimum norunt. Is census: hæc gloria
a pueritia deiectorum numerum prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu
primo cœpere præclaras. Multi in secundo nullas. Et quidem callaides tali sectura for
mantur: alias fragiles. Optimus color smaragdi ut tamen apparet ex alieno est quod pla
ceant. Inclusæ decorantur auro. Aurumque nullæ magis decent. Quæ sunt earum
pulchriores: oleo, unguento: & etiam mero colorem deperdunt. Viliores constantius

repræsentant: neq; est mutabilior alia aut mendatior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicant in nidis auium quas melancholicos uocant. Viridantium & alia plura sunt genera. Viliori est turbæ prasius. Cuius alterum genus sanguineis puntis abhorret. Tertium uirgulis tribus distinctum est candidum. Prefert̃ his Chrysoprasius porri suc cum & ipsa referente sed & paulum declinans a topatio in auꝝ. Huic & amplitudo ea est: ut cymbia etiã ex ea fiant. Cylindri quidẽ celerrime. India has generat & nilion ful gorus si ante habeat breuis: & cum intueare fallacis. Sudines uero dicit & in syuero atti cæ flumine nasci. Est autẽ color fumidæ topatii: aut aliquando mellæ. Iuba ĩ æthiopia gigni tradit: & in littoribus amnis quẽ nilum uocauimus: & inde nomẽ trahere. Non transluceret malachites spissius uirens: a colore maluæ nomine accepto: reddendis lau data signis: & infantiũ custodia quadã innato cõtra pericula ipsorũ medicamine. Viret & sæpe transiucet iaspis: etiã si uictus a multis antiquitas tamẽ gloriam retinens. Pluri mæ ferunt eam gentes. Smaragdo similẽ indicæ. Cyprii dicunt glaucum pingueq;. Per sæ aeri similẽ ob id uocat̃ ærizusa talis. Et iaspis est cærulea circa thermodoontẽ amnẽ In phrigia purpurea. In cappadocia ex purpura cærulea: atq; nõ refulgens. Thracia in dicæ similẽ mittit. Chalcidia turbidã. Sed minus refert nationes q̃bonitates distinguere Optima ergo quæ purpuræ qnicq̃ habet secunda quæ rosæ: tertia quæ smaragdi. Sin gulis aũt græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocat̃ boria cælo au tumnali matutino similis: & hæc erit illa: quæ uocat̃ ærizusa. Similis est & sardæ: imita ta & uiolas. Non minus multe spẽs reliquæ: sed omnes in uitio: ceruleæ aut crystallo si miles: aut myxis. Item beterizusa ĩ proprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eius dem generis cõposita gemmis. Quã ob rem prestantiores funda claudunt̃: id est patẽ tes nec prælterq̃ margines auro amplectente. Vitium est breuis in iis nitor & longe splẽ dens: & sal: & omnia quæ in cæteris. Et nitro adulterantur: quod manifestum fit: cum extra fulgorem spargunt: atq; non in se continent: nec in diuersa quæ sphragidas uo cant. Publico gemmarum dominio in iis tantum dato: quoniam optime signent.

De Iaspidum generibus. Ca. IX

t Otus uero oriens pro maluetis tradit̃ testari ea: quæ ex iis smaragdo similis ẽ e petra p transuersũ linea alba præcigit̃: & grammatias uocat̃. Quæ pluribus polycalamos. Libet obiter uanitatẽ magicam hic quoq; coarguere: quoniam hanc cõcionantibus utilem esse prodiderunt. Est & onychipuncta: quæ iasponyx uo catur: & nubẽ cõplexa: & niues imitata: quæ stellata rutilis punctis est: sali megarico similis: & ueluti fumo infecta: quæ capnias uocatur. Magnitudinẽ iaspidis. xi. unciaꝝ uidimus: formatãq; inde effigiem Neronis thoracatam. Reddet̃ & pse cyaneo gratia ac comodato paulo ante iaspidis nomen: colore cæruleo. Optima sythica: dein cypria: po stremo ægyptia. Adulterat̃ maxime tinctura: idq; in gloria regis ægyptii adscribit̃: qui primus eam tinxit. Diuiditur. aũt hæc in mares fœminasq;. Inest aliquando & aureus puluis nõ qualis in saphirinis. Saphirus enim & aureis punctis collucet. Cæruleæ & sa phiri raroq; cum purpura. Optimæ apud medos: nusquã tamẽ plucidæ. Præterea inu tiles scalpturæ interuenientibus crystallinis cẽtris. Quæ uero sunt ex ii cyanei coloris mares existimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur: & ab iis discedentibus. Prin cipatũ amethysti indicæ tenent. Sed in arabia ex ea quoq; parte quæ finitima syriæ pe tria uocat̃: & in armenia minore: & in ægypto: & in galatia reperiunt̃: Sordidissime aũt atq; uilissimæ in tharso & cypro. Causã nominis afferunt: qđ usq; ad uini colorẽ acce dens: prius quã eum digustet: in uiolam desinit. Fulgorq; quidã in illa purpure non ex toto igneus: sed in uini colorẽ deficiens. Perlucent autẽ omnes uiolaceo colore: scalptu ris faciles. Indicæ absolutũ purpure colorẽ habent. Ad hancq; tinguentiũ officinæ diri gunt uota. Fundit autẽ eum aspectu leuiter blandum: neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Alteꝝ earum genus descendit ad hyacinthos. Hunc colorẽ indi sacon uocant.

talemque gemmam sacodion. Dilutior uero ex eodem sapinos uocatur. Eadem & paranites in contermino gentis arabiæ: Quartum genus colorem uini habet: Quītum ad uicinia crystalli descendit albicante purpure deiectu: Hoc & minime probatur; quando præcellens debet esse i suspectu uelut ex carbunculo refulgēs quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pederotas uocari. Alii anterotas. Multi Veneneris gemmam: qđ maxime uidetur de re & specie & colore extremo gemme. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit: & inde appellatas. Et præterea si lunæ nomē ac solis scribatur in iis atque ita suspendant collo e capillis cinocephali uel plumis hirundinis: resistere ueneficiis. Iam uero quoquomodo adesse reges adituris. Grandinē auertere quoque ac similia prospere & locustas prædicatione addita: quam demonstrant. Nam e smaragdis quoque similia promisere: si aquilæ scalperentur: aut scarabei. Quæ quidem scripsisse eos non sine contemptu & irrisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hiacinctos: tamen e uicino descendens. Differentia hæc: quod ille emicans in amethisto fulgor uiolaceus dilutus est in hiacintho. Primo quoque aspectu gratus euanescit antequam satiet: adeoque non īplet oculos: ut pene nō attigat: marcescēs cecelerius nominis sui flore. Hiacinthos Aethiopia mittit & crisolithos: aureo colore translucentes: præferuntur iis indicæ. Et si uarie non sint: bactrianæ. Deterrime autem arabicæ: quoniam turbide sunt & uarie: & fulgoris īterpellati nubillo macularum: etiam quæ limpidis contingere: ueluti scobe sua refertae: Optimae uero sunt: quae in colatione auium albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perspicuae: Caeteris subiicitur auricalcum. Tametsi iam expartes gemmarum usu appellant aliqui & chriselectri in colorem electri declinantes: matutinus aspectus iucundior: ponticas deprehendit leuias. Quaedam i iis durae sunt ruffeque: quaedam molles & sordidae. Bocchus auctor est & in Hispania reptas: quo in loco cristallum dicit ad liberamētū aquae puteis defossis inde erutā. Et chrisolithon. xii. pōdo a se uisam. Fiunt & leucochrysi: īter ueniente candida uena. Sunt in hoc genere capnie. Sunt & uitreis similes: ueluti croco refulgentes. Vitreae uero in uisu discerni nō possint. Tactus aūt deprehendit tepidior i uitreis. In eodē genere sunt melichrisi: ueluti p aurum sincero melle translucēte: quas india mittit: quanquam ad iniuriam y fragi es. Eadem & xistiō parit plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux est pederos: quanquam potest quaeri: an in colore numerari debeat totiens iactari per alienas pulchritudines nominis: adeo decoris progatiua in uocabulo facta est. Est & suum genus expectatione tanta dignum. Cœunt enim i translucidam crystallum uiredis suo modo aer simulq; purpura: & quidam uini aureus nitor: semper extremus in uisu: sed purpura coronatus madere singulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gemmarum ulla est liquido capiti iucunda suauis & oculis. Laudatissima est in indis: apud quos argenon uocatur. Proxima apud ægyptios: ubi senites. Tertia in arabia: uerum scabra. Mollius radiat pontica & assiatica. Ipse uero molliores sunt Galetica: & tragica: & cypria. Vitia earum langor: aut alieis turbari coloribus: & quæ cæterarum. Proxima candicantium est asteria principatum habēs proprietate naturæ: quod inclusam luce n pupillæ modo quadam continet: ac transfundit cum inclnatione uelut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens: eademque contraria soli regerens candicantis radios: unde & nomen accepit difficilis ad cælandum. Indice præfertur in Carmania nata. Similiter candida est quæ uocatur astrios crystallo propinquās in india nascens: & in pallenes littoribus intus a cētro: cui stella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam causa nominis reddunt: quod strais opposita fulgorem rapiat: ac regerat. Optima in Carmania gigni nullamque minus obnoxiam uitio. Cerauniā enim uocari quæ sit deterior. Pessimam lucernarum lumini similem. Celebrant & astroiten: mirasque laudes eius in magicis artibus Zoroastrē cecinisse. Quidam diligentius de ea produnt. Astrobolon Sudines dicit oculis piscium similem esse & radiare cādido ut solem.

Est inter candidas & quæ ceraunia uocatur: fulgorem syderum rapiens. Ipsa crystalli-na splendoris cærulei in carmania nascens. Albam esse Zenothemis fatetur: sed habere intus stellam concursantem. Fieri & hebetes ceraunias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellá eam: quæ post totidem menses relanguescat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ: nigras: rubentesq;. Ac similes eas esse securibus. Per illas quæ nigræ sunt & rotunde urbes expugnari & classes: easq; betulos uocari. Quæ uero longe sunt cerauneas. Faciunt & aliam raram admodú: & parthorum magis quæsitá: quoniá non alibi inueniat: quã in loco fulmine icto. Proximũ cerauniæ nomen apud eos habet: quæ appellat̃ iris. Effoditur in quadá insula rubri maris: quæ distat a bero-nice urbe. lx milia passuũ: cetera sui parte crystallus. Itaq; quidam radicé crystalli esse dixerunt. Vocat̃ ex argento iris. Nam subtecto percussa sole: spés & colores arquus cæ-lestis in proximos parietes eiaculat̃: subinde mutans magnaq; uarietate ammirationẽ sui augens. Sexangulá esse ut crystallũ cõstat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angu-lis inequalibus dicunt. In sole aperio proiectas: radios in se recandentes discutere. Ali-quas uero ante se proiecto nitore: adiacentia illustrare. Colores uero non nisi ex opaco reddunt: nec ut ipsæ habeant: sed ut repcussu parienté illidát: optimaq; quæ maximos arquus facit: simillimosq; cælestibus. Est & alia. iris cæræ similis: & prædura. Quam Horus crematá tusamq; ad ichneomonum morsus remedio esse. Nasci autem in perside tradit. Similis est aspectus: sed non eiusdem effectus quæ uocatur zeros alba nigraque macula in transuersum distinguente crystallum. Expositis per genera colorum princi-palium gemmis: reliquas litterarum ordine explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem. Ca. X

a Chates in magna fuit auctoritate: nunc in nulla. Reperta primũ in sicilia iux-ta flumen eiusdé nominis: postea plurimis locis: excedens amplitudine nume-rosa: uarietatibus diuersis mutantibus cognomina eius. Vocat̃ enim phaspa-chates: cerachates: sardachates: hæmachates. leucachates: dendrachates: uelut arbuscu-la insignis. Antachates cum uritur myrrhá redolens. Coraloachates guttis aureis saphi-ri mõ distincta: qualis copiosissima in creta sacra appellata. Putant eá cõtra araneoꝝ & scorpionũ ictus prodesse. Quod i siculis utiq; crediderim: quoniá primũ eius ꝓuinciæ afflatu scorpionũ pestis exstinguitur. Et in india inuente cõtra eadem pollent: & aliis magnis miraculis reddunt enim spés fluminũ nemorum & iumentoꝝ: etiam ederæ & statunculas: & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectasse etiá pro-dest oculis. Sitimq; sedant in os additæ. Phrigiæ uiridia nõ habent. Thebis ægyptiis re-perte carent rubentibus uenis: & albis. Et hæ quoq; contra serpentes ualidæ. Eadémque auctoritas & cypriis est. Sunt etiam qui maxime probent uitreá perspicuitaté in his. Re-periunt̃ & in thracia circa oetham. Et in parnoso: & lesbo: ac messenæ: similes illitis flori-bus & rhodo. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli similes potentiá habere con-tra scorpiones dicunt̃. In persis uero suffitu earum tempestates auerti: & præterea flu-mina sistit. Argumentũ esse si in feruentes cortinas additæ refrigerent. Sed ut prosint leoninis iubis alligandas. Nam hiænæ pelli similé abhominant̃: discordialem domibus Eam uero quæ unius coloris sit inuictam athlætis esse. Argumentũ eius qđ in olla ple-na olei cocta cum pigmentis: & intra duas horas subferuefacta: unum coloré ex omni-bus facit minii. Acopis nitro similis est pumicosa aureis guttis stellata. Cum hac oleũ subferuefactũ perunctis lassitudiné (si credimus) soluit. Alabastrites nascitur in alaba-stro ægyptii: & in syriæ damasco candore intercincto uariis coloribus. Quæ cremata cum fossili sale: ac trita grauitates oris & dentium extenuare dicit̃. Alectorias uocát in uentriculis gallinaceorum inuentas crystallina spetie: magnitudine fabæ. Quibus Mi-lonem crotoniensem usum in certaminibus inuictum fuisse: uideri uolunt. Androda-mas argenti nitorem habet ut adamas: quadrata: & semper tessellis similis magnis: pu-

tantque nomen impositum ab eo:quod impetus hominum & iracūndias domet. Eadē si an alia argyrodamas:auctores nō explicāt. Antiphates nigra cōtra lucet. Expimētum eiusisi coquatur in lacte:facit enim hoc myrrhæ simile imissa. Eamque contra effasci nationes auxiliari magi uolūt. Arabica ebori simillima est:& hoc uideretur: nisi abnue ret duritia. Quāquam putant contra dolores neruorum prodesse habentibus. Aroam ticis & ipsa in arabia traditur gigni. Sed & in ægypto circa pisas ubique lapidosa & myr rhæ coloris & odoris ob hoc regninis frequentata. Asbestos in arcadiæ montibus nasci tur: coloris ferrei. Aspilatē Democritus in Arabia gigni tradit ignei coloris. Eā oporte re camelli fimo splenicis alligari Inuenirique in nido arabicarum alitum. Et aliā eodem nomine ibi in leucopetra nasci argentei coloris contra lymphatum habendam. Atizo nē in india & persidis acidiæ monte nasci tradit argenteo nitore fulentem: magnitudi ne trium digitoꝝ ad lenticulæ figuram odoris iucundi: necessariam magis regem con stituentibus. Augites multis non alia uidetur esse quam quæ calais. Amphitāe alio no mine appellatur chrysocolla in indie parte:ubi formicæ erunt aurum:inqua inuenitˢ auro similis :quadrata figura:affirmaturque natura eius quæ magneites nisi quod au gere quoque aurum traditur. Aphrodisiace ex candida ruffa est. Apistos septēs diebus calorem tenet excalfacta igni:nigra ac ponderosa distinguentibus eam uenis rubenti bus. Putant prodesse contra frigora. Agyptillam Iacchus intelligit per album sarda ni graque uena transeunte. Vulgus autem in nigra radice cæruleam facit. Balanitæ ge nera duo habent suburrides:& corithii æris similitudine illa a copto. Hæc est troglodi tica regione ueniunt medias seccante flammea uena. Bratracchitas mittit & coptos: Vnam ranæ similem colore. Alteram ebroi. Terriam rubētis e nigro. Baptes mollis: alio quin odore excellit. Beli oculus albicans papillam pingit nigram e medio aureo fulgo re lucentem : Hæc propter suam speciem: sacratissimo assiriorum deo dicatur. Aliā āūt quā Bellum uocant in arbelis nasci Demōcritus rradit nucis iugulandis magnitudīe uitrea spetie. Baroptenus: siue botrypes nigra: sanguineis & albis nodis alligata dicitur: ueluti protentosa. Botrytes alia nigra est:alia pāpinea incipiēti uuæ similis Bostrichitē Zoroastres uocat crinibus mulierum similiore. Bucardia bubulo cordi similis: Babylōe tantum nascitur. Broniea capitibus testudinum similis & tonitrua cadētia (ut utāt) restingit:& fulmine ictu restinguit: si credimus. Bole nimbo inueniuntur glebæ simili tudine. Cadmites eadē esset quā ostracitē uocant: nisi qđ hanc cæruleæ interdum bul læ cingunt. Calais saphirum imittatur candidior & littoroso mari similis. Chamites quibusdam uidetur suum genus haberi plurimis spiris fumida : ut suo loco diximus. Capadocia & in phrygia nascitur ebori similis. Calamiten uocant e turbido: feruntque plures calicas coniunctas simul inuēiri. Catochites corsicæ lapis est cæteris maior mi rabilis: si uera traduntur: impositam manum ueluti gummi retinēs. Catopyrites e cap padocia prouenit. Cepites: siue cepocapites candida est uenarum nodis coeūtibus can dore imaginem regerens. Ceramites testæ colorem habet. Cynodiæ inueniuntur in cre bro piscis eiusdem nominis candidæ & ob longæ: euentuque mirandæ: si mō est fides: præsagare eas habitum maris nubilo colore aut tranquilitate. Cærites cæræ similis est Circos piris. Corsoides canicei hominis. Coralloacathes corallo aureis guttis distinctæ Corallis minio gigniturq; in india & syene. Craterites iter chrisolithum & electrum co lorem habet prædurae naturæ. Crocallis cæras representat. Cissites circa copton nascitˢ candida:& uidetur intus habere partum: qui sentiatur etiam si creditur. Calcophonos nigra est: sed illisa æris tinnitum reddit tragœdis ut suadent gestanda. Chelidoniæ duo rum sunt generum hirundinum colore:& alia parte purpuræ nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est indice testudinis: uel portentosissima magnoꝝ menda ciis: melle enim colluto ore impositam linguæ futurorum diuinationem præstare pro mittunt quintadecima luna & silente tota tota die decrescente uero ante solis ortum.

Ceteris diebus a prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes: ex quibus ad tempestates sedandas multa uaticinantur. Eam uero quæ sit aureis guttis cum scarabeo deiectam in quam feruentem tempestates tueri. Calorites herbacei coloris est: quam dicunt magi eam inueniri in syllæ auis uentre congenitam ei: feroque includi iubent ad quedam prodigiosa moris sui. Coaspites a flumine dicta est uiridis fulgoris aurei. Chrysolampis in æthiopia nascitur pallidi coloris die: & noctu ignei. Chrysopis aurum uidetur esse. Cepionidæ in æolide nunc ad arneum pagum quondam oppidum nascuntur multis coloribus translucentes: alias uitreæ: alias crystallinæ alias iaspideæ. Sed & sordidis tantus est nitor: ut imagines reddant ceu specula. Daphniam Zoroastres & Orchastres morbis comitialibus demonstrant. Diadochos beryllo similis est. Diphris duplex candida ac nigra: mas ac fœmina: gentile utriusque sexus distinguente linea. Dionysias nigra ac dura mixtus rubentibus maculis. Quæ ex aqua trita: saporem uini facit: & ebrietati resistere putatur. Draconites siue dracontia e cerebro fit draconum: sed nisi uiuentibus absciso: nunquam gemmascit: inuidia animalis mori se sentientis. Igitur mos est: ut dormientibus animalibus caput amputent. Sotacus qui uisam eam gemmam sibi apud regem scripsit: bigis uehi quærentes tradit: & uiso dracone spargere omnia medicamenta: atque ita precidere. Esse autem candore translucido nec postea poliri: aut artem admittere. Ecardia cognominantur ecardiste. Vna in qua nigra effigies cordis eminet. Altera eodem nomine uiridi colore: cordis spetiem representat. Tertia nigrum cor ostendit reliqua sui parte candida. Enorchis candida est: diuisaque fragmentis testium effigiem representat. Exhebenum zoroastres spetiosam & candidam tradit: qua aurifices aurum poliunt. Eristalis cum sit candida: ad inclinationes rubescere uidetur. Erotylos eadem quæ mepicores & hieronne modo a Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumetris in bactris nascitur: silici similis: & capita supposita uisa nocturna oraculi modo reddit. Eumetrem Beli gemmam sanctissimi deorum sibi assyrii appellant porracei coloris superstitionibus gratam. Eupetalos quattuor colores habent: cæruleum: igneum: minii: mali. Eureos nucleo oliuæ similis est: strictæ concarum modo non adeo candida. Eurotias situ uidetur operire nigritiam. Eusebes ex eo lapide est: ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta sedes: ex qua dii facile surgebant. Epimelas fit: cum in candida gemma superne nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten uocant: simile proxime dictis: sed intercurrientibus sanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uno colore lactis est. Eandem dicunt leucogageam & leucographiam appellant: & synephiten lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem: infantium quoque alligata collo saliuam facere dicitur. In ore autem liquescere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & achelous amnis. Sunt qui smaragdum albis uenis circunligatum galactiten uocent. Galaicos argyrodamanti similis est: paulo sordidior. Inueniuntur autem binæ uel terne. Gasidanem medi mittunt coloris olorini ueluti floribus spersam. Nascitur & in arbellis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur: & intra sepertum fateri concussa. Concipere autem trimestri spatio. Glosopetra lingue similis humane magnæ in terra non nascitur: sed deficiente luna cælo decidere: & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus promissi quoque uanitas facit. Ventos enim comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud e quam corallium: nominis causa. qd indurit iam lapidis mutatur. Emollit marina fulminibus: & typhoni resistere affirmant Genianen eadem uanitate inimicorum pœna efficere promittunt. Heliotropiu nascitur in æthiopia: africa cypro porracei coloris: sanguineis uenis distincta. Causa nominis: quoniam deiecta in uas aquæ fulgorem solis accedentem percussu sanguineo mutat: maxime æthiopica. Eadem extra aquam speculi modo solem accepit: deprehenditque defectus subeuntem lunam ostendens. Magorꝫ impudentiæ uel manife

stissimum hoc quoque exemplum est: quoniam ammixta herba heliotropio: quibusdã quoque additis precationibus gerentem conspici negent. Hepistithes quoque speculi naturã h; in reddendis imaginibus: quanq̃ rutila. Experimentũ est si feruentẽ aquam addita stati refrigeret aut si ĩ sole addita aridã materiã accẽdat. Nascit̃ in circo. Hermodochos ex argumento uiriditatis ĩ cãdida gẽma uel nigra: & aliquãdo pallida ãbiẽte circulo aurei coloris appellatur. Hexeconthalithos in parua magnitudine multicolor: hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in troglodirica regione. Hieracites alternat tota miluinis nigricans ueluti plumis. Himnites ouis piscium similis est: & alia uelut nitro cõposita prædura alioquin. Hammonis cornu inter sacratissimas æthiopiæ gemmas aureo colore arietini cornus effigiẽ reddens: promittitur prædiuinans omnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas aspicitur ex igneo colore radians auro portante secum in extremitatibus candidam lucem. Hieniæ ex oculis hienæ tabido in uase ĩueniri dicuntur: & si credimus: linguæ hominis subdita futura prædicere. Hematites in æthiopia quidem principalis: sed & in arabia & africa inuenitur sanguineo colore: non admittẽda promissis ad coarguendas barbaroꝝ insidias zactalias babilõius in his libris quos scripsit ad Regem Mithridatem humana gẽmis attribuit fata: has non contentus oculoꝝ & iocinerum medicina decorasse. A rege aũt aliquid petituris dedit: & litibus iudiciisq; interposuit in prœliis etiam eas salutares ꝓnũtiauit. Est & alia eiusdem generi quæ uocatur henui ab indis xanthos appellata græcis e fuluo candicans. Idæi dactili in creta fereo colore pollicẽ humanũ exprimunt lecterias lurido: similis ideo existimat̃ salubris contra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis latior prioribus pene: sine pondere: uenis luridis. Quantum genus in eodem colore nigris uenis descendentibus. Iouis gemma candida est: non ponderosa: tenera. Indica gentium suarum habet nomen: subruffo colore: in attritu sudorem purpureum emanat. Alia eodem nomine candida: puluereo aspectu. Ion apud indos uiolacea est: sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squammas piscium uariis coloribus imitatur. Lesbias lesbi patriæ nomen habens inuenitur: & in india. Leucoptalmos rutila alias oculi spetiem candidam nigramque continet. Leucopetalos candorem niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit: sed ad succum mellis. Limoniates eadem uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum tradit̃ suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus rhodio marmori similis est aureis uenis: politur ex marmore: amplitudine in angustias coeunte: ut inutilia exterantur. Leucochrysos fit crysolito iteralbicante. Menõia qualis sit nõ tradit̃. Media nigra ẽ a Menda illa fabulosa inuenta hẽt uenas aurei coloris: sudorẽ reddit croci: saporẽ aũt uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a persis accepta est: & rubri maris montibus multicolor: contra solem uarie refulgens. Meroctes porracea lacte sudat. Morion indica quæ nigerrimo colore transluceet uocatur pronnion: in qua miscetur & carbunculi colos. Alexandrium ubi sardæ. Nascitur in Cypro tyro & galatia. Xenocrates & sub asperibus nasci tradit. Hæ sunt gemmæ quæ ad sculpturas aptantur: Myrites myrrhæ colorem habet: faciemque minime gemmæ: unguenti odorẽ attrita etiã nardi. Myrmedia nigra habet eminẽtias similes uerrucis. Myrsinites melleũ colorẽ habet: myrrhæ odorem Mesoleucos est mediã gemam candida distinguente linea. Mesomelas nigra uena quẽlibet colorem secante per medium. Nasomonites est sanguinea nigris uenis. Nebrides Libero patri sacra nomen traxit a Nebridum eius similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdem. Nympharena urbis & gentis persicæ nomen habet: similis hypodatæ. Orca barbari nõis e nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet. Ombria quã aliqui notiã uocãt sicut cæraũia & bronitea cadere cũ hymbribus & fulmibus dicit̃ eũdeq; effectũ habere quẽ brõea narrat̃. Præterea ĩ aras addita ea tradit̃ libamẽta nõ amburi. Orites

globosa spẽs a quibusdam & syderites uocatur ignem non sentiens. Ostratias siue ostracites est testacea durior altera achatæ similis: nisi qd achates politura pinguescit duriori: tantaq; inest uis: ut aliæ gemmæ scalpantur fragmẽtis eius. Ostracidi ostrea nomẽ & similitudinem dedere. Opphicardelon barbari uocant nigrũ colores binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide diximus supiore libro. Inueniunť & gemmæ eodẽ nomine ac colore nõ solum in æthiopia indiaq;: sed etiã in samo ut aliqui putant: & in littoribus hispaniensis oceani. Panchros fere ex omnibus coloribus constat. Panconus nõ longior digyto: ne crystallus uideať: numero pluriũ angulo℞ canet. Paneros qualis sit a Metrodoro nõ dicitur: sed carmen Timaridi reginæ in eadẽ dicatum Veneris nõ inelegans ponit: ex quo intelligiť additam ei fœcunditatẽ. Quidam hanc pansebastõ uocant. Ponticarũ plura sunt genera. Est stellata nũc sanguineis nũc atris guttis quæ inter sacras habeť. Alia pro stellis eiusdẽ coloris lineas habet. Alia montiũ conualliũq; effigies. Philoginos quẽ & chrysiten uocant ostreæ atticæ assimilata: inueniť ĩ ægypto Phenicites ex balani similitudine appellať. Phrycites oliuæ. Perileucos sit ab ore gẽmæ ad radicem usq; candido descendente. Pæantides quas quidã grauidas uocant pregnãtes fieri: & parere dicunť: mederiq; parturientibus. Natales in macedonia iuxta monumentũ Tiresiæ inueniunť: spẽsq; est eis aquæ glaciatæ. Solis gemma candida est: & ad spẽm syderis in orbe fulgentes spargit radios. Sadam chaldei adherescentẽ nauibus habent: inueniť prasini coloris. Samothratia insula eiusdẽ nominis gemmã dat nigram: ac sine pondere ligno similem. Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine desecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes presentat. Selenites ex cãdido translucet melleo fulgore: imaginẽ lunæ cõtinens: redditq; eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero: nasciq; putatur in arabia: Syderites ferro similis: & litigio illata discordia facit quæq; nascitur in ethiopia. Syderopœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites spongiæ nomen repræsentat. Synodontites e cerebro pisciũ est: qui synodotes uocanť. Syrtitæ in littore syrtiũ iamquidem lucania inueniunť melleo colore croco resulgentes. Intus aũt stellas continet languidas. Syringites stipulæ internodio similis: ꝑpetua fistula cauatur. Tricus ex africa niger est: sed tres succos reddit: a radice nigrũ: medio sanguinem: summo candidũ. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi candidus radicibus spectať Telicardios colores cordis persas apud quos gignitur magnopere delectat. Muculã appellant thracia trium generũ est uiridis aut palidior tertia sanguineis guttis. Tephrites nouæ lunæ spẽm habet curuatæ in cornua quanuis cinerei coloris. Telicos oleæ nucleo similis uidetur: neq; est gemmæ honos: sed lingentiũ calculos frangit: pellitque Veneris crines nigerrimi nitoris cõtinent in se spẽm ruffi crinis. Veientana italica gẽma ẽ: ueiis reperta nigrã materiã distinguẽte limite albo. Zathenẽ ĩ media nasci Democritus tradit electri colore: & siquis terat in uino palmeo & croco çæræ modo lentescere odore magnæ suauitatis. Zmilaces in euphrate nascitur proconneso marmori similis: medio colore glauco. Zoronysios in indo flumine nascitur: magorum gemma esse narratur: neque aliud amplius de ea.

De gemmis quæ a membris hominum cognominantur: & quæ ab animalibus: & de iis quæ a cæteris rebus. Ca. XI.

e St etiamnũ alia distinctio: quã quidẽ fecerim subinde uariata expositione. Siquidẽ a membris corpo℞ habẽt nomina. Hepatites a iocinere. Steatites singulorum animaliũ adipe numerosa: Adureneis. Vriopthalmos ionice nasiť tres hominis simul oculos exprimens: ab animalibus cognominať. Carcinias marini cancri colore. Echites uiperæ. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie. Scarites scari piscis Triglites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Item alia suillo. Et a gruis collo geranites. Hieracites accipitris. Aetites a colore aquilæ candicante cauda. Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet. Scarabeorum cantharias. Lycophthalmos quat

tuor est colorum ex rutilo & sanguineo in medio nigrum candido cingitur: ut luporum oculi: illis per omnia similis. Taos pauõi est similis: item aspidi quam uocari timicloniam inuenio. Arenarum similitudo est in hãmocryso uelut auro haraneis mixto. Cenchrites milii granis uelut spersis. Dyrites e truncis arborum: hæc & ligni modo ardet. Cissites in candido collucet ederæ foliis quæ totam tenent. Narcissites uenis etiam ederæ distinguit͂. Cyamea nigra est: sed fracta ex se fabæ similitudiem parit. Pyrene ab oliuæ nucleo dicta est. huic aliquando inesse piscium spinæ uident͂. Chalazias grandinum & colorem & figurã habet adamantinæ duritiæ. Narrant etiã in ignẽ additæ manere suum frigus. Pyrites nigra quidẽ: sed attritu digytos adurit. Polizonos nigra multis zonis candicat. Astrapiæ in candido aut cyaneo discurrunt e medio fulminis radii In phlegontide intus ardere quædam uidet͂ flãma quæ nõ exeat. In anthracitide sintillæ discurrere aliquando uidentur. Enais semper rotunditatis absolutæ in candore est leuis: sed ad motũ fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi capilat͂: sed deflua comaꝝ facere dicit͂. Sunt & a leonis pelle & panteræ nominatæ leontios pardalios. Colos appellauit chrysolitũ aureus. Chrysoprasum herbaceus. Melleus melichrota: quãuis plura eius genera sint. Mellichros ẽ geminus ꝑte flaus: ꝑte melleus. Crocias a croco. Polia caniciem quandã sparti inducit: eandẽ duriorẽ. Nigra spartopolia. Rhodites a rosa est. Melites mali coloris. Calciter æreí. Sicites fici. Ratio noium nõ est ĩ borsycite in nigro: ramosa candidis aut sanguineis frondibus. Nec gemite uelut ĩ petra cãdidis manibus inter se cõplexis. Ananchitide in necromantia dicunt euocari imagines deoꝝ. Synochide umbras ĩferoꝝ euocatas teneri. Dẽtritide alba defossa sub arbore quæ cædat͂ securis aciẽ nõ hebetari. Et sunt multo plures: magisq; monstrifice: qbus barbari dedere nomina cõfessi lapides eẽ. Nobis satis erit in his coarguisse dira mendatia

De gemmis nascentibus & factitiis: & figuris gemmarum. Ca. XII

G Emmæ nascuntur repente nouæ ac sine nominibus: ut lampasci in metallis aurariis una inuente: quæ propter pulchritudinem Alexãdro Regi missa fuit: ut auctor est Theophrastus. Coclides quoque nunc uulgatissimæ famæ fiũt uerius quam nascuntur in Arabia repertis in gentibus glebis. Melle excoqui tradunt septenis diebus: noctibusq; sine intermissione. Ita omni terrẽo uitiosoq; puluere decusso purgatam glebam artificum ingenio uarie distribui in uenas: ductusque macularũ quãmaxime uẽdibili ratione sectantium. Quondamque tãtæ magnirudinis fecere: ut equis regum in oriente frontalia atque pro phaleris pensilia facerent. Et alias omnes gemmæ mellis decoctu nitescunt: præcipue corsici. In omni alio usu acriora aborrẽtes Quæ uariæ sunt: & ad nouitatem accedere caliditate ingeniorum contingit ut nomẽ usitatum non habeant. Physes appellant uelut ipsius naturæ admirationem in iis uendicantes cum finis nominum non sit: quæ persequi non equidem cogito: innumera ex græca uanitate cõficta. Indicatis nobilibus gemmis etiam plebeis rarorum generum dictu dignas distinxisse satis erat. Illud modo meminisse conuenit increscentibus uarie maculis atque uerrucis linearum: quæ interueniunt multiplici dictu & colore mutata sæpius nomina in eadem plerumque materia. Nunc cõmuniter ad omnium gemmarum obseruationem pertinentia dicemus opiniões secuti auctorum. Caue ut extuberantes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur: deinde quæ uocatur lenticula: postea clipeidos & rotunda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernendi magna difficultas. Quippe cum inuentum sit ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducera. Sardonices e cerauniis glutinantur gemmis ita ut depræhendi ars non possit: aliunde nigro: aliunde candido: aliunde nimio sumptis: omnibus in suo genere probatissimis. Quinmmo etiam extant cõmentarii auctorum: quos non equidem demõstrari in qbus mõis ex crystallo cingant͂ smaragdi: aliæq; trãslucentes. Sardonix e sarda. Item cæteræ ex aliis. Neq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

Os contra rationem deprehendendi falsas demonstrabimus: quando etiam luxuriam aduersus fraudem muniri decet. Præter illa quæ in principalibus quibusq; generibus priuatim diximus. Translucentes matutino probari censent: aut si necesse est in quartam horam: postea uetant. Experimenta pluribus modis constant. Primum pondere: si grauiores sentiuntur: post hæc corpore. Fictitiis pustule in profundo apparent. Scabritia in cute. In capillamento frigoris inconstantia: prius quam ad oculos perueniat desinens nitor. Decussi fragmenti paulum quod in lamina ferrea teratur efficacissimum experimento excusant mangones gemmarum. Recusant similiter & limae probationem. Obsianae fragmenta ueras gemmas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tantaque differentia est: ut aliæ ferro scalpi non possint: aliæ non nisi retuso: uerum omnes adamante: Plurimum autem in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes sunt aoaxis: mater: ganges. Terrarum autem omnium maxime india. Et iam peractis omnibus naturæ operibus: discrimen quoddam rerum ipsarum facere conueniat. Ergo in toto orbe & in quacunq; cæli conuexitas uergit: pulcherrima ē omnium rebus meritoque principatū naturæ optinens italia rectrix parensque mundi altera: uiris: fœminis: ducibus: militibus: seruitiis: artiū præstantia ingeniorum claritatibus. Iam situ ac salubritate cæli atque temperie: accessu cunctarum gentium facili: littoribus portuosis: benigno uentorum afflatu. Etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam: & inter ortus occasusque mediam aquarum copia: nemorum salubritate: montium articulis: ferorum animalium innocentia: soli fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid est quo carere uita non debeat: nusq̄ est præstantius: fruges: uinum: olea: uellera: lina: uestes: iuuenci. Ne equos quidem in tricariis præferri ullis uernaculis animaduerto. Metallis auri: argenti: æris: ferri: quandiu libuit exercere: nullis cessit. Et iis nunc in se grauida pro omni dote uarios succos: & frugum pomorumque sapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabulosis proxime quidem dixerim hispaniam quacunque ambitur mari.

Caii Plynii Secundi Naturalis hystoriæ Liber trigesimus septimus & ultimus Finit. Venetiis impressus opa & impēsa Rainaldi d̄ Nouimagio Alamani Anno Natiuitatis Domini. M. CCCC. LXXXIII. Die Sexta Mensis Iunii. Regnante Illustrissimo principe Ioanni Mocenigo.

CORRECTIONES.

In libro.iii.ubi sermo fit đ latinis populis:ita scriptum habēt mēdosi codices. Cum his carmē i mōte albāo soliti accipe Po.Albanēses:i spectatæ fidei libris nō carmē scriptū ē:sꝫ carmē:& ita ipse emēdaui secutus hystoriā.Nanqꝫ i albano mōte latinis po.uiscerationē quot annis Rōani dabāt. M.Varrōis ad hāc rē ptinētia uerba subieci. Latinæ feriæ dies cōceptus dictus a latinis po.qbus ex albāo mōte ex sacris carmē petere fuit ius cum Romāis.Liuiꝰ quoqꝫ libro.xxxiii.idē demōstrat his uerbis.Feriæ latiæ pōtificum decreto īstauratæ sunt qđ legati ab Ardea quæsti i Senatu erant sibi i mōte Albano latinis carmē:ut assolet:datam nō eē.Nō ne hi duo celberrimi scriptores apte monēt carnē apud plynium legēdum eē nō carmē.Eodē Seruius quoqꝫ grammaticus locuplex auctor accedit:qui in primo cōmentario sic scriptum reliquit.Viscera nō tātum īestina dicius:sed quicquid sub corio est:ut in Albāo latinis uisceratio dabatꝰ:idest caro. Et in.vii.super Virgiliāum illud.populiqꝫ latini:ait qui īterrerāt Albani mōtis uiseratiōi

In.v.locus p syllabæ adiectionē deprauatus ē oppidū tachabrachia ciuiū Ro.cū tabracha legēdū sit:& ita cor:exi Iuuēalis testionio:qui locū ostēdēs simiis frequēte īqt. Quales ūbriferos ubi pandit tabracha saltus:i uetula scalpit iā mater simia bucca.Nāqꝫ i africæ ubi tabracha ē saltibꝰ & latifūdiis maximā simiaꝝ eē multitudinē Solinus & Strabo tradūt.Possidōius quoqꝫ refert se in lybiæ orā đlatū siluā uidisse simiis plenā:quaꝝ aliæ sup arboribus:alii ī terra sederēt.Nōnullæ catulos haberēt & uerba depēdentia: risisse: itaqꝫ cū eas uberibus graues cerneret:nōnullas caluas:quasdā ēt herniosas. Tabrachæ meminit Pōponius Mela.Tabracam Silius Italicus tyrium opus appellat.

In vii.ubi reꝝ iuētores enumeranꝰ sariptum legitꝰ.Dedalū iuenisse icthyocolliam.Nos exēplaria quāemēdatissima secuti correxius icthyocollā. Est āt icthyocolla glutiū e pisce factum ut nomē indicat de qua sic scribit Ply.in.xxxii ithyocolla appellat piscis:cuius glutinosum ē corium:ideqꝫ nomen glutino eius:& alibi ithyocolla īquit erugat cutem.Cornelius Celsus medicamentis cōpluribus miscēda eē docet ichthyocollam.

In.viii.ubi de equis fit mētio:correptores inemēdatum locū reliquerunt:nō adurentes hystoriam sic.n.scriptum ē. Maxium uero eodē.i.i Capitolium pueīsse habēas cū palma & corōæ effuso ratumēa:q ibi uicerat. Ex his Plynii(simō Plynio ascribēda sunt) uerbis nemo pfecto intelliget:ubi uicerit raumēa:& sensus erit mutilatus indignusqꝫ Plyniana maiestate nisi illud puenisse habēas imutes:ut dicat pueīsse a Veiis:& ita nos emendauius secuti hystoriæ fidē & maxīe Plutarchum qui id ita clarissime refert:ut nihil amplius ambigēdum sit.Scribit.n.Veiis oppido ethruriæ.dum currule editꝰ spectaculum ratumenam agitatorem uictorē & coronatum ex Hippodromo egredientem equoꝝ celeritate atqꝫ ipetu Romam usqꝫ fuisse raptatum eoqꝫ e curru excusso equos ī Capitoliū puenisse.Solinus quoqꝫ idē breuiter refert: Plynio ut arbitror acceptū. Ab hoc auriga ratūena Rōæ nomē ē idutū ratūenæ porte. Auctores Festis Ply. & Plutar.

In.x ubi fit mētio đ his quæ iter se dissidēt scriptū ē Phalāges & arāei.quid sēserit hoc i loco correctiōes cōiectare nō possum:nisi forte opiati sint legiōes illas cuneosqꝫ macedonum:quas ipsi teste Li.Phalāges appellāt:scriptoresqꝫ fere oēs celebrāt agere discordias cum araneis.qđ quanridiculum sit sētire ēt īsulsissimi itelligunt.Ego uero correxi sic Phalāgia & aranei.Est āt Phalāgium ex genere arāeoꝝ:quoꝝ noxii sūt morsus:ut scribit Ply.i.xi.corpꝰ exiguū uariū acumiatum ad saltum igrediētium.Phalan. teste eodē tri cēos parit.Idē in.xxix Phalangium ē italiæ ignotū & pluriū geneꝝ.Et alibi phalāgion graeci uocant inter genera araneorum.Cornelius Celsus in quinto. Vbi uero phalangi

um nocuit: præter eam curationem quæ manu redditur sæpe homo demittendus est: solium est. Quid multa hæc dictio apud Plyniũ adeo est frequens: ut correptores existi mem cum hoc præsertim locũ non emendarint obliuisc iores fuisse Curiõe: q memoria ita fuit nulla: ut aliquotiens tria cũ ꝓposuisset: aut quartũ adderet: aut tertiũ quæreret

In.xiiii. ibi generosa uina referunt: sic scriptũ legit. Ceterano scilicet uino inter gallias cõsistit auctoritas. Quis quæso geographus: quis hystoricus ceteranos populos quoꝝ uina laudat Plynius illustrauit: uel nudis saltẽ nominibus nuncupauit unq̃? Me hercule nullus. At qui cũ ceretãos in hispania nobiles fuisse legeimus deprauatũ ꝑmutatis litteris locũ sic emẽdauimus. Cerretano inter gallias cõsistit auctoritas. Sũt. n. Cerretani hispaniæ populi: qui iuliani cognominant̃ & qui Augustani: ut auctor ẽ Plynius in. iii. Hoꝝ uina inter laudatissima locũ habẽt: ut auctor ẽ Plynius: q̃ Martialis ĩ Xeniis setinis cõparat. Cerretana nepos ponat: Setinã putabis. Non potuit turbe cũ tribus illa biber. Scio oẽs fere eruditos uiros hactẽus extimasse. Martialẽ hoc disticho eẽ locutum de Cerretanis etruscis. In quo exponendo nõ minus errarunt quã in illo: cuius lẽma ẽ perna. Cerretana mihi fiat uel massa licebit de Menapis: lauti de petasone uorẽt Crediderunt enim hoc quoq; ad Cerites ethruriæ referendũ. In q̃d manifestũ erratũ ne inciderent: potuissent Strabonis lectiõe admoneri sic in tertio geographiæ scribẽtis: ubi de hispaniaꝝ situ habet̃ oratio. Media pyrenes loca cõualles tenẽt: quas frequẽtes cultores habitant: quas quãmaxima hispaniæ portio cerretani tenent: a quibus multifariam pernæ cõdiunt̃ cãthabricis ꝑquã similes ꝓuentũ nõ mediocrẽ hominibus exhibentes. Quid his Strabonis uerbis lucidus eẽ põt? quid apertus? quæ clarisime ostendũt disti chon Martialis nõ ad Cerites ethruscos qui nulla cõdiendi ꝑnas laude censent̃: sed ad cerretanos hispaniæ: quorũ pernæ celebrant̃ eẽ referẽdũ. Nanq; cũ ex hispania & gallia M. Varronis atq; Strabonis testimõio salsamẽta mittent̃ laudatissima: uidet̃ Martialis eodem carmine tanquam confinium regionũ pernas coniungere uoluisse. Cerretanarum uinearum miram ubertatem prouẽtumq; incredibilem Columena tradit in. iiii.

In. xvi. cũ omnibus codicibus talis index sit. De hedera quæ uocat̃ Similax: & eodẽ capite id uerbũ Similax sæpius repetitũ sit: fateor me quo minus immutarẽ supersedisse. Veꝝ queãdmodũ fabulæ cõueniat nõ intelligo: quæ Milacẽ appellat: nõ simalacem. Ouidius. Et crocon in paruos uersũ cũ Milace flores. Et Plynius ab Ouidio nõ dissentiens ait. Virgine eiusdẽ nominis ꝑp amorẽ iuuenis croci mutata ĩ hunc fruticẽ. Huc accedit q̃d in. xxiiii. scribens de natura ederæ ĩ medicina Milacẽ nuncupat: quã ĩ. xvi. Similacẽ nominauerat: nisi exemplaria in hoc (ut equidẽ arbitror) deprauata sint: q̃d ideo facilius credere libet cũ apud eundẽ Plyniũ cõplures deprauatos indices deprehẽderis: de quibus alias loquar Præterea ut ad similacem redeam. Sestius grauis auctor Taxũ arborem a quo toxica nuncupantur: uocari dixit a græcis simulacem: & esse in archadia tã præsentis ueneni: ut si qui dormiant sub ea: cibum ue capiant: moriantur.

In. xviii. cũ correctores ita emẽdauerint: uel uerius deprauauerint: Seruius rex ouium boũq; effigie primũ aras signauit habuisse uidet̃ quidã cõmune cũ lacerta: cui anima li memoria inest nulla. Nã dicant quæso apud quẽ idoneũ scriptorẽ istud unquã legerint: Cũr nõ ad Plynium bonis uiri: Si apud alios nõ reperiebatis: recurẽdum cẽsuistis qui in. xxxiii. locum hunc ut nos corexius: ita emẽdandum eẽ demõstrat. Seruius rex ouium boumq; effigie prius æs signauit: ñ ãt aras. Id hystoriæ fides exigit. Idẽ Plynius repetit: cuius uerba ex prædicto libro hæc sunt. Seruius rex primus signauit æs Antea rudi usos Romæ Timæus tradit. Signatum est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Eodem accedit locuplectissimus auctor Plutarchus: qui scribit apparere in uetustissimis nummis incisum signum bouis: pecudis: suis ue.

In.xix.in mendosis codicibus uerbū priscum prioribus litteris ablatis mutilatū est ubi scriptū legit̃ ædiū:cū legēdū sit hærediū.& sic ego correxi.Est āt hærediū ut ait Festus prædium paruulum:Et in legibus.xii.tabularum in horti significatione semp nomia tur hæredium.Inde hærediolū usurpat Columella:cuius uerba hæc sunt ex libro primo.Ad eosdem iuuencos & quattuor iugerum auium hærediolum redierit.

In eodem unius litteræ inuersiōe mendum admissum est .Ita.n.scriptum habēt deprauati codices.Inueterari uina:succisq; castrari:cum scribēdum sit Saccisq; castrari. Atq uideor nimis leuia sectari imo grauissima & nota digna. Nō.n.sono tā dissimile ē thais Hermione:quam sensu succus & saccus.Nanq; si legendum admiseris. Vina succis castrari:Qui sensus.Dii boni quāineruditus? quā ridiculus:& Plyniāo acumini minime quadrans erit confingendus :e cogitandusq;.Si uero saccis quēadmodū nos emēdauimus correxeris:& sensum depræhendes elegātē eruditū & ex cōsuetudie Romana sumptū atq; a Plynio non discrepante. Nanq; Romanū istitutum fuit uetus uina sacco lineo colare:ut essent innocentiora.Ideoq; ait Plynius in.xiiii.de uio loquēs.Quinimo ut plus capiamus sacco frāgimus uires:& in.xxiii.utilissimum inquit omnibus sacco uiribus fractis.Hæc Plyniana faciunt:ut æxtimē Martialem cum de egroto Tongilio loqueret̃ in secūdo:sic scriptū reliquisse. Cecuba saccent̃ quæq; annus coxit opimi:id est sacco colent̃:cum siccet̃ passim legat̃.Ita.n. salubriora :purioraq; redebant̃. Vnde & in.xii.ait.Turbida solicito transmittere cecuba sacco.Oratius quoq;.n.ii.sermonum moré hunc transmittendi uina p saccū tetigit eo uersu. Intergum perdunt limo uitia saporem.Vbi Porfirio exposuit sacco colata.Et Martialis in apophoretus. Pauperiore mero tingere lina potes

In.xxv.legitur Gallia sagittas in uenenato helleboro tinguit. Nos correximus in uenatu auctorem secuti.A.Gellium uirum ut Augustinus ait multum facundiæ scientiæ:qui eadem referens ex Plynio sumpsisse se indicat:sic scribens.xvi. Prætereaid scriptum est in Plynio Legimus gallos inuenatibus tingere heleboro sagittas quod iis ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epuals fiant.Ex iis Gellii uerbis lucido apparet apud Plynium legendum esse in uenatu:ut ipse emendaui:non autem in uenenato. Eiusdem quoque Gelli auctoritas fecit:ut alterum quoque locum in eodem · xxv.deprauatum corrigerem.Ita enim scriptum est. Mithridatis inuentum autumnant in anatū ponticarum miscere antidotis quoniam ueneno uiuerent.Quæ sunt hæc portenta uerborum:quam concisa sententia:quamindecora constructio:nisi illud in anatum pōticarum sic emendes.Sanguinem anatum ponticarum:cuius rei non me auctorem habebis:sed Gellium sic scribenē in noctibus acticis.Anates ponticas dicitur edendis uulgo uenenis uictitare.Scriptum etiam a Leneo. Cn.Pompeii liberto Mithridatem illum pōti regem medicinæ rei:& remediorum id genus solertem fuisse:solitumque earum sanguinem miscere medicamentis:quæ digerendis uenenis ualent : eumque sanguinem uel potentissimum esse in ea confectione. Quid hi. Gellii uerbis manifestus. Quid lucidius esse potest:quibus idem enarrat quod Plynius. Qui etiam ipsemet Plynius aperte demonstrat ita corrigendum esse:ut ego correxi cuius uerba ex libro uigesimo nono:hæc sunt.Coagulum quoque agninum aduersus omnia mala medicicamenta pollet.Item sanguis anatum ponticarum:

In:xxviii.sic scriptū ē medet̃ phytocāpes uenēis.Ego uero pmutatis litteris emēdaui pityocāpes.Est āt pityocāpe uermis siue eruca nuces pieas ifestās:ut docet Ply.sic scribēs in:xxiii. usus cōtra cātharidas bupræsti pioꝝ erucas:quas pythiocāpas uocāt. Dictio cōposita ex pytia & cāpe.Pitya uero iter genera nucū pieaꝝ nūerat̃ : e piastris singula

ris remedii aduersus tussim: ut Plynius refert in.xv. Ab hac arbore pitya salamin pityusa est nuncupata: ut auctor est Strabo in.ix. quemadmodum & aliam in hispania insulam pityusæ nomen inde esse sortitam scribit Diodorus in.vi. Campe uero est eruca infestans maxime hortensia: cuius meminit. Columna hoc uersu. Voluitur ad terram distorto corpore campe.

In.xxxiii. uerbum barbarum pro latinissimo: insolens pro usitato elegantissimosque receptum est: gratotasium pro græcostasi. Sic enim scriptum est. Flauius ædiculam æream fecit in gratotasio. Non inficiabor ignorare me quid sit gratotasium: immo īgenue fatebor. Quod si quis correptores interroget: quid id significet: nescio quid mussitabunt: & dictionem tanquam inauditam portentosamque reformidabunt. Ego uero correxi in græcostasi. Græcostasi autem locus erat Romæ substructus sub dxtra curiæ hostiliæ supra comitium: ubi nationum subsisterent legati: qui ad senatum essent missi. Is græce costasis: ut interpretatur. M. Varro: appellatur a græcorum legatis ibi subsistentibus. De græcostasi meminit Cicero in epistola ad Quintum fratrem hir uerbis Deinde eius operæ repente a græcostasi & agradibus clamorem satis magnū sustulerūt

In.xxi. nec hoc quidem præteribo: proprium pictoris nomen deprauatum est: ubi sic legitur. Sicyon ex ingenio Pausiani. Nos uero docente Plynio correximus: ex ingenio Pausiæ: & ita correctores Plynium secuti auctorem emendare potuissent: nisi lethargo opressi ceruario similes extitissent: cui etiam ī fame mandenti si respexerit cibi subrexit obliuio. Nanque Plynius in.xxxv. clarissime ostendit Pausiam pictorem nuncupatum fuisse non Pausianum: cuius uerba hæc sunt. Pausiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem. Vbi ei omnia illa ne forte alium putes ascribit: quæ in.xxi. retulerat. Alibi quoque inquit Pausiæ filius & discipulus Aristolaus. Quin etiam Porphirio pictorē nobilem fuisse Pausiam scribit: a quo tabellam pausiacam nominauit Oratius. Vel cū pausiaca torpes insane tabella. Cæterum non hoc solum hominis nomen in Plynio deprauatum legitur (id enim leuissime ferendum foret) sed tot ego deprendi inuersa & ab hystoriæ fide discrepantia: ut ista priuatim uolumen non epistolam requirant.

REGISTRVM HVIVS OPERIS.

a a	ſtrutopodes	C.Plvnii	u	riperus non
pri[illegible] uacat	ualitudine	De ſeruandis	Addita aqua	putant. Alii.
C.[illegible] Plyni.	arbitratur	o	De picride	B
littoribus	memoria	poſtquam	emedulatae	patitur cum
colore	g	De canchrye	De natura	interuallo
bb	minatus	carbonis	ſubacta	Hoc idem
	uocatum	Auctor eſt	x	Ex latio
De auibus	el[illegible]	aquifolium	ſquamma eris	C
ſo.Cor.	p[illegible]	p	aures puru.	diximus
De liberalitate	du[illegible]	Vetuſtior	q̃inuidiſſima	Caſtoreis
in tectum	[illegible]	ne quis uilẽ	bibunt.Piſtatia	peram cibus
naſcantur	[illegible]	& tamen	C.Plinii	in uaſe plũbeo
a	Aucto[illegible]	tudine iniecta	y	D
C.Plynii	Venerat	ergo ſiccum	chamedris	ſponſe
liberos	De teſtudibo	q	urinae &	conſ.anno
uentu lunae	Neptũnum	Meridianum	Alii potius	patere Varro
ſima Iuppiter	i	proprium	diligentiſſimus	eſt.Precepiſſe
De ſyderum	eandem	ſtatibus	ãbundequẽ	E
b	aquis rapiẽs	peſtes &	z	candelabrum
emergentibus	uolucrum	aſſibus	Alia in terram	P.Cornelio
nec ſimplici	cruribus	r	Ruffus &	Ex iis Polycle.
aut ſcrobibus	emptorum	nilam q̃dam	albo aliquate.	fectus
in tabem	K	De occando	radix in uino	F
taté auidiſſimã	rem ſcabere	ad uergiliarũ	foliis portulace	in aqua caeleſti
c	materia fuit	lacernarum	&	Quando
do laconum	tundi q̃liter	exortus	cum uini	alterna
padus gremio	compoſitis	ſ	folia bouis	ex omnibus
rhodani eodem	omni exerci.	cinis ſpodii	eſtituit	G
C.Plynii	l	& circunfodi	catur migina	fuit: Artis fue.
A ſcylleo ad	in preliis	aqua ſubiicia	ɔ	octo mẽſes
d	de ſanguine	a germania	quantum	pilulis
eracto ambitii	laudatiſſimũ	inter ſe	morſu canis	montoria
eplehantos	muſtellis	s	ſi de pluuiis	H
oppidum	bos ãbualtio.	calligines	Dulciſſimum	Horatio
euomit	m	foeminis	ꝶ	ſatis ſuae
plures gene.	foliis quater.	Cryſippus	cum felle	dulcem
e	ceſſit p p	Corrigitq;	per quam	I
Suam ĩdomite	falſum	aut quiuis	C.Plynii.	abigit metuſq;
& inultiiſſimis	de perſico	t	Nullum	Nonii eius
ua uires	De libris	lorem accipiãt	A	nibus improbatã
nomine	n	proximi	non aliud	talemque
Alius utilia	terraque	trimatu	utiliſſimum	tantque
f	eiuſdem	cui pacata		
ſubinde	notant	Cyprie.		

portatiuus.
solitarius equus solitari auiatorum

Fromento
Mauruplani est locus ubi uenduntur ceteres
et uocatur asparti
Sed Asturia est prouincia que generat equos portantes
ietarius

Asturia est prouincia hispanie qua
nascuntur equi solitarii ad uectorum [illegible]

[illegible] portantes

equuleo el cozo
uiuera la donola
cochilia le ostreghe
populares [illegible]
dorcas la camoza
seragula la coltra
[illegible] la [illegible]
[illegible] la inrestola
Larrus [illegible] el draco
cauricha est [illegible] belua
dolia e [illegible]
onager el asino saluadego
mustela la donola
frenum [illegible]
[illegible] la oreia
herinaceus el porco spin
uenetus [illegible]
dragena [illegible]
Scipinus [illegible]
[illegible] el [illegible]
Locusta la cauaretta
tinus [illegible]
[illegible]
pristinus [illegible]
arbor [illegible]
[illegible]
[illegible] geloso
[illegible]
plaga e la uede
[illegible] el arpurnero
oscitazio el sbadachiar
cocha la ostrega
Simus [illegible] naso
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
acepitabulus el [illegible]
piramide e [illegible]
colorus la [illegible]
[illegible]
[illegible] la pendola
acepitabulus el [illegible]
[illegible]
[illegible]
nassa el [illegible]
calicullus el [illegible]
loligo el [illegible]
acarius [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] la pratola
hippos [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
phisionomia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Secus ei el [illegible]
[illegible]
[illegible]
crepido e el [illegible]
[illegible]
[illegible]
corollarium [illegible]
[illegible]
[illegible] la obligation
[illegible]
[illegible] perritica
corimn e el [illegible]
[illegible]
Squilla el gambaro
[illegible]
[illegible]
cultura la [illegible]
[illegible]
[illegible] la coltra
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
tennis [illegible]
[illegible]
trimestris [illegible]
[illegible]
tormentis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] qui [illegible]
pres el preso

